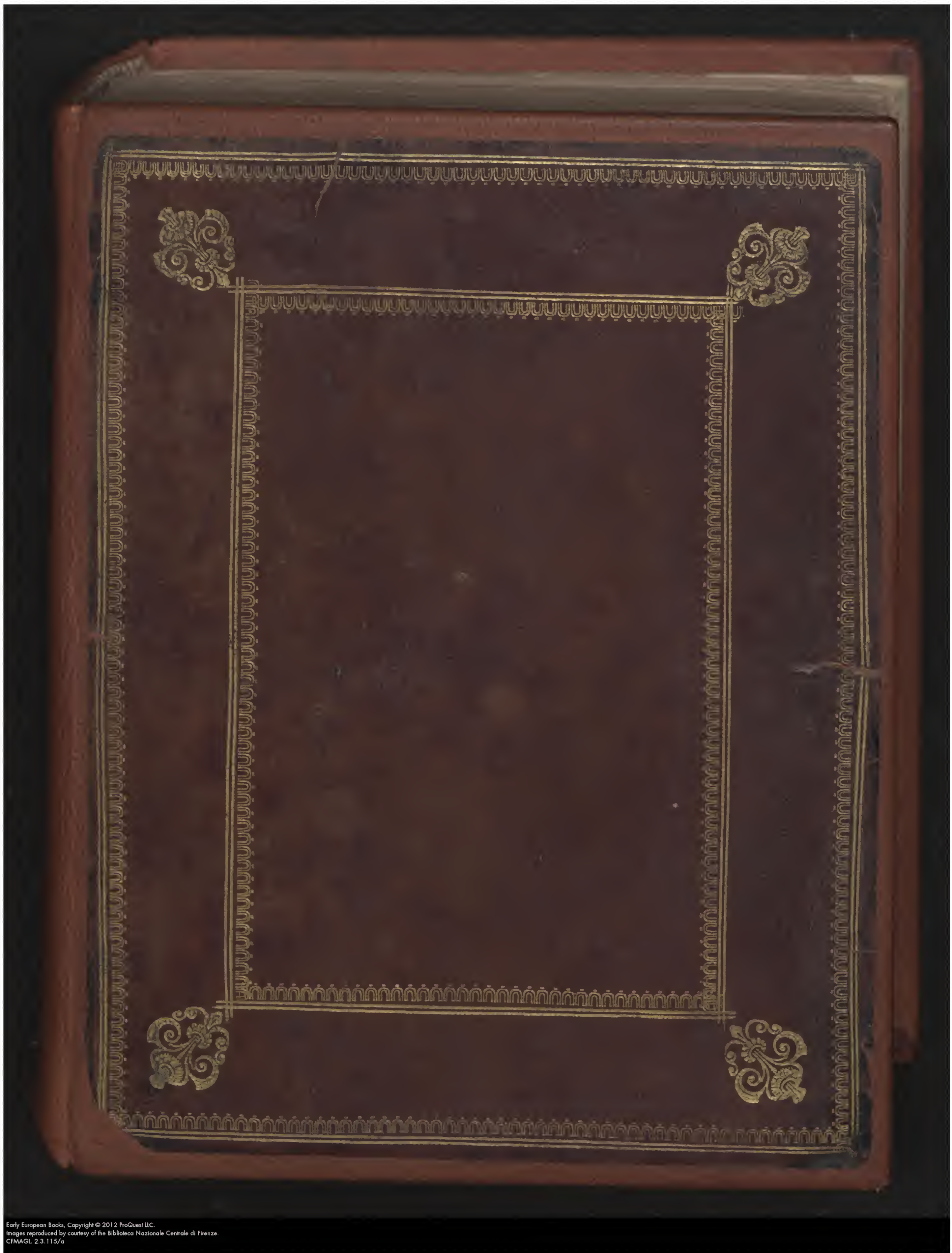
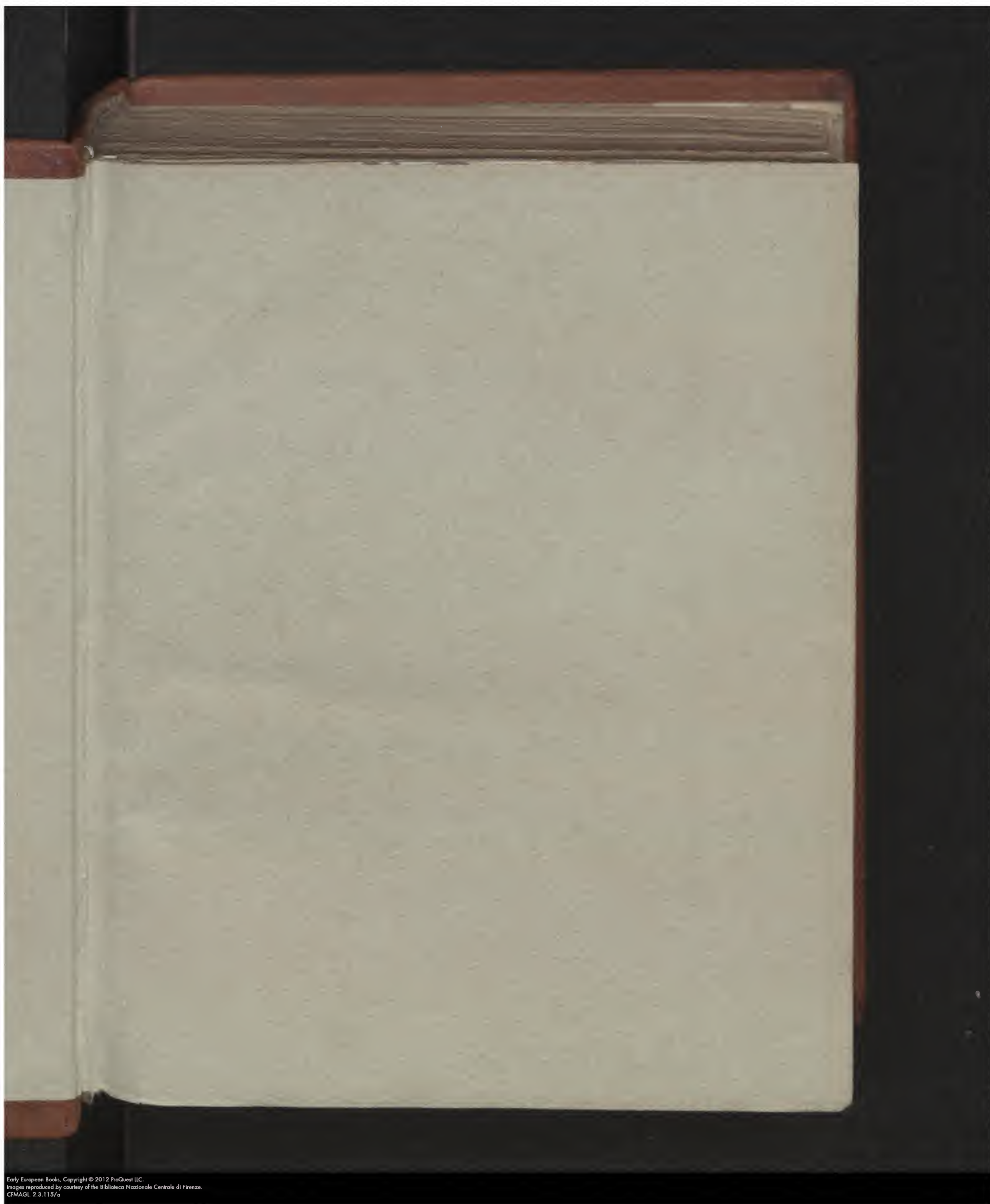

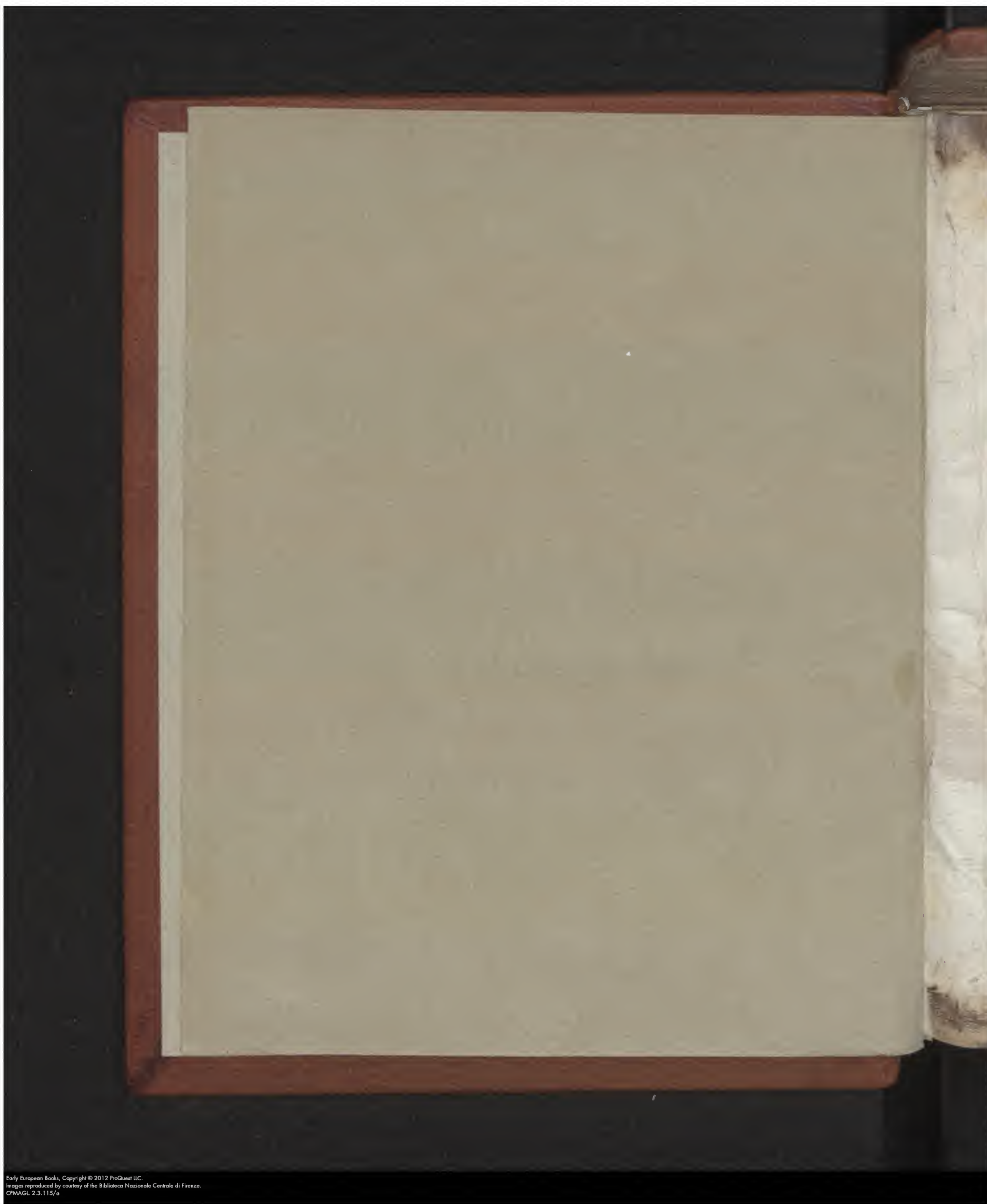

2
3
115

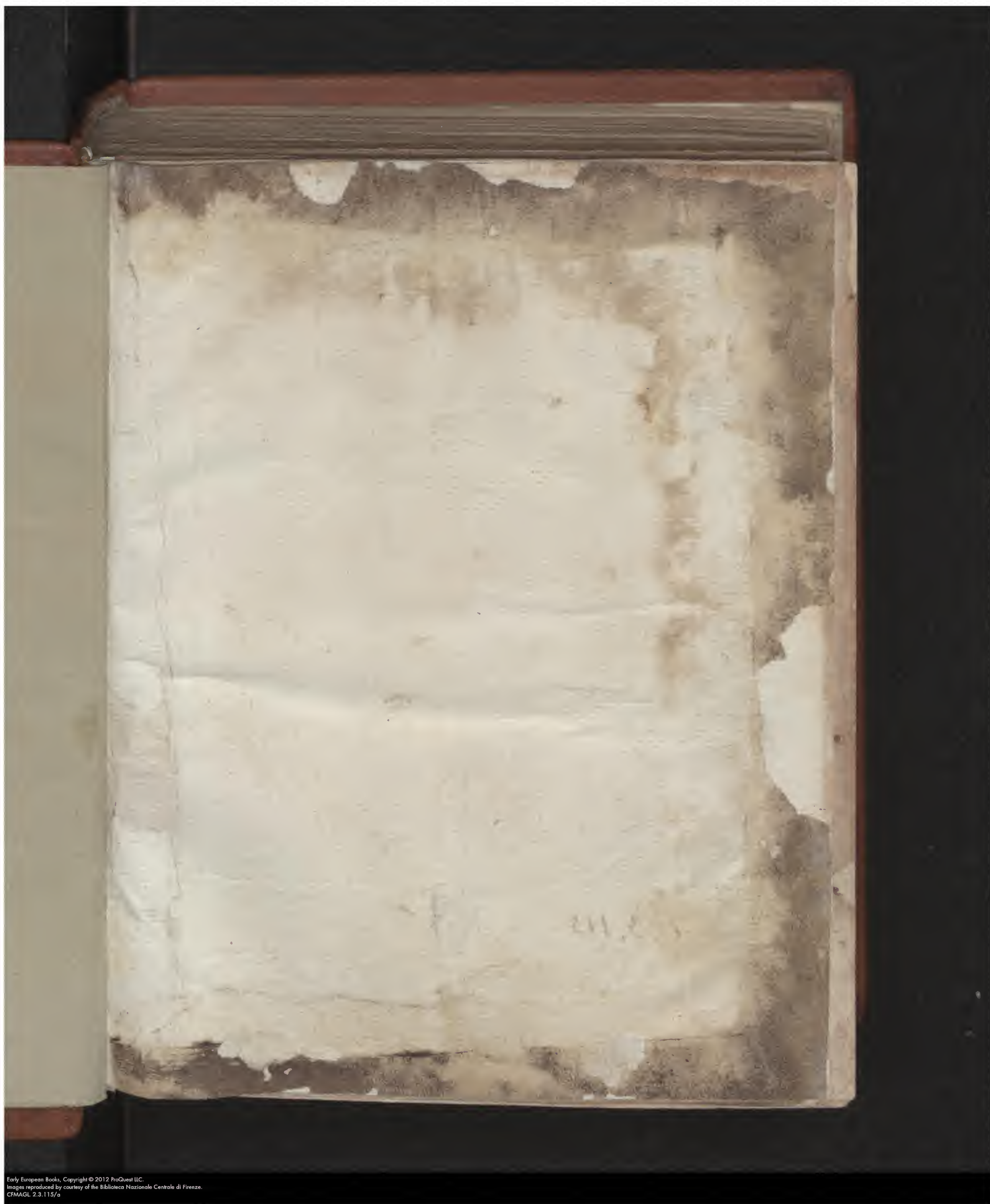

2. 3. 115

2 K. 3

XXXIII

CARAM.

THEOLOGIA MORALIS FUNDAMENTALIS.

FRANCOFURTI, APUD THEOBALDUM SCHONWETER. ANNO 1652.

REVERENDISSIMI
Domini, Domini

JOANNIS CARAMUELIS LOBKOWIZ,

DEI GRATIA ABBATIS IN MONTE Serrato, & Regni Boemiæ Officialis Generalis, &c.

THEOLOGIA MORALIS,

Fundamentalis, Præterintentionalis,
Decalogica, Sacramentalis,
Canonica, Regularis,
Civilis, Militaris.

FRANCOFURTI:
Impendio Ioan-Gottfridi Schonvvetteri.
ANNO M DC LII.

CENSURA.

Quærunt Ethici, an qui consulit doctos, & dubia sua proponit, errare queat? Tunc enim exorbitat, etiam qui interrogat, quando dubitat stultè & barbarè, non verò quando hæret ingeniosè & acutè. Marcus Aurelius Imperator teste Guevarâ in Horologio Principum lib. 1. cap. 39. sic Fulvio stupidè roganti respondet. *Raræ sapientiæ, & spissæ stultitiæ signum est, si quis festinata dat ad singulas quæstiones responsa. Neq; enim ad omnes quæstiones absurdè propositas respondere Sapientum est; Quam habent rudiores in quærendo licentiam, eâ Sapientes in respondendo carent: interrogationis enim origo est inscitia, responsionis prudentia.* Et quia Reverendissimi D. Caramuclis Abbatis apud Montemserratum, denominati Misiæ Episcopi, & Eminentissimi Principis Cardinalis ab Harrach, Archiepiscopi Pragensis, Vicarij Generalis, Theologiam Fundamentalem evolvens, multa & varia, magna & gravia acutè posita, & utiliter rogata interlego, & quia inter multa magno ingenio agitata, nusquam Authoris expressam opinionem invenio, scientiam veneror cum humilitate conjunctam, & desidero, ut tàm solidè singulæ dissolvantur quæstiones, quàm opportunè ab Authore ponuntur. Et ut multi Dubia hæc legere possint, multi illa solvere, librum hunc nihil contrà fidem, nihil contrà mores honestos continentem, prælo & prælio subjiciendum existimo, si prælo, prælio: varij enim sunt sensus hominum, & in rebus obscuris diversæ, aut etiam adversæ singulorum sententiæ. Non proponit Reverendissimus Caramuel Interrogationes festinatas, nec optat festinata Responsa. Habet parata omnia Moralia [nimirùm, *Dialecticam Moralem*, scientiam necessariam & novam, cujus ne quidem nomen Orbis Literarius audivit; artem ingeniosam & pulchram, in qua de Moralibus Terminis, Propositionibus, & Argumentationibus agitur. *Philosophiam Moralem* ad Physicæ principia

climatam. *Theologiam Moralem* consonam Moralis Philosophiæ principiis.] nec eorundem editionem præcipitat, sed vult Scholastica nonnulla præmittere, & interim alios audire: cum enim multa sint, in quibus quid alii volent nesciat (eò enim venit Mundus, ut opinionum probabilitas quæ deberet à ratione pendere, interdum ab arbitrio & numero Authorum nascatur;) ma vult captivare intellectum in aliorum obsequium quàm abundare in proprio sensu, & hanc ob rem Fundamentalem istum librum præmittit, qui est quædam totius Theologiæ Moralis & Virtualis Synopsis. Peregrinam in illo doctrinam & ingenium ostendit, & jure potest petere in ipsa Responsione doctrinam. Esto Quæstionibus absurdè positis Sapientum non sit respondere: at subtiliter positis satisfacere non est insipientium & rudium. Et si quando ipsamet dubitatio, non ab ignorantia, sed à scientia nobiliore suboritur, ratio, quæ unum cæteros rogare coegit, cæteros excitabit, ut illi accuratè respondeant. Suadebo igitur doctis, ut dum Author Cursum suum Scholasticū: imò etiam Theologiam Ecclesiasticam imprimit (hæc enim immediatè sequetur) eidem respondere dignentur; ut eorundem exornati Responsis evulgentur sex Tomi, qui totam Theologiam Moralem complectuntur. Dedi Pragæ in Collegio immaculatæ Conceptionis Calendis Iuliis. Anno 1651.

Fr. Bernardinus Clanchy
S. Theologiæ Lector.

DEO.

Q Vanta potest animi demissione Filius Patri, servus Domino, & creatura creatori, tanta ego minor nihilo, Te Deus alloquor, & in te omnium perfectionum eminentem abyssum veneror & adoro. Sed quid ego sapientiæ infinitæ & æternæ? Antalcidas, asserente Plutarcho, cùm in Samothracia initiaretur, coram Deo os aperire noluit, quod crederet frustra ab hominibus orari Numina, quæ nihil nesciunt. Idem fecit Lysander. Idem alii, utriusque scandalo aut exemplo instituti. At ego jussus divinitùs Te adorare & orare, proponam, quæ Tibi ab æterno sunt nota; & inter lachrymas, suspiriaque sinceritati mea labia præmovere permittam, sed quid tibi sinceritas? 1.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε Πατὴρ ἕτερον δ' ἀνένευσε.
Huic dedit hoc Pater altitonans, verùm abnuit illud.

Attalus Martyr à Tyranno per contemptum rogatus. Quod nomen Deus haberet? Qui plures sunt respondit, nominibus distinguuntur, quia unus est, nō indiget nomine, Eus. l. 6 Eccl. hist ca. 3. Hinc patet melius has literas inscribi DEO, quā DEO OPTIMO MAXIMO, qui enim unicus est, in

Plutarchus in Lacone.

An ore, an verò potiùs corde coram Deo sit loquendum?

Sic fuit locutus Stratonicus apud Laert. l 6. Apoph.

Et quidem dedisti aliquid, negasti aliquid; & ò utinam plus dedisses, sed minùs. Quam felix ego, si essem omninò ignorans! Quam felix ego, si essem omninò sapiens! Vel si Hominē dedeceant omnia extrema, quam ego tranquillam vitam agerem, si plus scirem vel minùs! si minus; nescirem scrupulos, qui me pungunt; ignorarē scopulos qui me morantur: si plus; scirē me ab illis expedire, & possem scyllas & carybdes vitare. at quoniam inter omnia & nihil mentis acie irrequieta intervolito, intersum supremis & infimis, & ideò nec pede terræ insisto, nec manu Firmamentum teneo. Solari me volunt amici, & in medio consistere virtutem asserũt; illis hodie non credo, quoniam in medio positus, quò vertam quin evertar, nescio. Dives es tenebrarum & lucis; oro lucem aut tenebras, ut vel dediscam Quæstiones, quæ me cruciant; aut earũdem solutiones addiscam. O Deus, quàm doctus eram olim, cùm humero tenus superior coætaneis eminere videbar! Formabam idola meo modo; Divina, Cœlestia, Terrena; quæ sciebam garrire vel eloqui, & contra quoscunque scholasticos Marte propugnare & defendere. Formabam quidem, sed idola, quæ sub mentis vespertinum crepusculum credebantur altissimis fundamentis inesse. Quãdiu illa esse certa supposui, in meæ mentis horizonte nox fuit; ubi primùm Te favente alluxit veritatis Aurora,

rigore loquendo bonus & magnus est; optimus & maximus non est. Consultò *posui illud,* in rigore loquēdo; *scio enim sanctè & catholicè usurpari istos titulos, quasi non relativè, sed absolutè,* Optimus, Maxim. *hoc est* Infinitè bonus, *&* infinitè magnus *dicatur. Placuit hoc submonuisse, unusquisque prout voluerit loquatur,*

An sit utilis mediocris scientia?

An virtus consistat in medio?

Sæpè mentis conceptus sunt Idola, h.e. vana simulacra & imagines.

rora, vidi clariß. omnia esse obscura, certißimè omnia esse incerta. O humanæ doctrinæ fundamenta! sub dubiam lucem Hesperi, judicātur certißima; clarißima dum noctem obscuram mens agit: et si mane, cùm lucet veritatis Phosphorus, eadem quæsiero, non subsistunt. Fortè stant ipsa cùm maximè vacillare videntur. Fortè adfingemus rebus oculorum errores; nam si inspicillo utimur flavo, croceas esse nives dicemus. Fortè nostri hallucinantur oculi nimia claritate perculsi; sed hoc ipsū ignoro; & quia neutrum evidenter cognosco, neutrū pronuncio. Et quia vellem reperire vel punctū, ubi securè pedē figam, illudq́ in Terris nō reperio, Ad Te cōfugio, & supplex tua Numina posco. Et quia causa prima es, & Virtutem tuam ordinariam exerces cooperando secundis, non ego miracula aut prodigia, h.e. infusam scientiam postulo, qualis Sūmatib. Ecclesiæ data: sed volo audire abs Te, In sudore vultûs tui vesceris pane tuo; quia sudo, insudo, et labore improbo diu & noctu libris diversis impallesco; & tamē, quia pane careo, jejunus à libro recedo. Multa ignoro; & cum formidine erroris multa opinor, quorū aliter se habere possunt singula, & forsitan aliter se habēt universa. Si adhuc possum priora addiscere, aut etiam posteriora dediscere, nō jam decimum tertiū laborem, ut Hercules; sed vigesimum tertium vel quartum (à tot n. annis pro-

Omnia debent examinari; nil supponi.

Inspicillū coloratum objecti colores immutat.

An fundamenta recepta in Scholis sint certa?

Fuit Archimedis lemma. *Da mihi punctum fixum extra terrā, & illam loco dimovebo.*

Parùm aut nihil proficit, qui caret Magistro.

Decimus tertius labor Herculis.

Verus Magister Deus. *fiteor Theologiam) admitto. Sed quia sine Magistro nemo prudens ad arenam descendit, Te in Magistrum & Conductorē eligo, & libertinam mentē meam in obsequium tuæ doctrinæ captivo. Post Te Magistros Cœlestes & Terrenos: nempe in Cœlis Ambrosios, Hieronymos, Augustinos, Benedictos, Gregorios, Bernardos, Thomas, Scotos, &c. in terris Lugones, Chisios, Dianas, &c. & exoro, ut mentem istorū illumines, volūtatemq́ dirigas, ut veram & sinceram doctrinā me velint & poßint docere. Oro ut poßint, oro ut velint: nam cùm intueor sciētiarum Cœlestium & Terrestrium Oceanum inter plurimas Bacchas & Laureas naufragantes, apparent raræ nantes in gurgite vasto: & quia vulgares cōmunesq́; Laureæ & Bacchæ me juvare non poßunt, raræ non volunt; ad te cogor iterum iterumque vel invitus redire.* Doctrinæ naufraga.

Derelictus ab Homine Deus favet. *Philo olim traductus apud C. Caligulam, & ejectus ab aulâ dicebat infortunij consortibus,* Bono animo nos esse oportet, quibus iratus est Cajus; quia necesse est, adesse divinum, ubi deficit humanum auxilium. *Audio, instruor, & in me seductus sic inquam. Doctores illi, quos ad majorem gloriam tuam & securiorem institutionem meam consulit iste Liber, vel mihi respondebunt, vel non: si respondeant, Tibi agam gratias,* Causa Prima, *quæ ministerio secundarum* Dignißima Philonis verba.

me in-

me informas, si non; agam CAUSA ABSOLUTA *gratias Tibi, sciens ubi abest humanum, adesse magisterium Divinum. Hoc me dirige, ut vivam doctiùs, hoc est, sanctiùs; ut moriar doctior, hoc est, melior; nam licèt Ars bene vivendi, & bene moriendi sit obscura & difficilis,* ubi spiritus Magister est, tã citò discitur, quàm docetur. *Hoc confidenter oro; hoc spero; & polliceor me Tuam Majestatem & Bonitatem gratiarum actione laudaturum, non solùm quamdiu vixero, sed quamdiu fuero.*

Ars bene vivendi, et bene moriendi est obscura.

An de omnib. Homines judicent?

A*N-non de illis, quæ soli Deo dicũtur, ratio est reddenda soli Deo? sic putabam. At, quia nihilominus Anticaramuel, se reponit, & dictorum rationem exigit, in me ipsum seducor & sic discurro. Dixi Deo,* O utinam plus dedisses, vel minus; *& iterum,* O utinã me, Domine, doctiorem aut indoctiorem condidisses; *hæc eadẽ verba recognosco, ea-que iterũ coram Anticaramuele pronuncio. Si enim hebetioribus essẽ præditus oculis, nõ torquerer errorum in scholis obtinẽtium aspectu; & si acutioribus, Veritatẽ tandem aliquãdo invenirem. Sed quia nec talpa sum, nec lynx, inter lucem & tenebras ab opinionum crepusculinâ traditione depẽdeo. Secundo Amorum Naso.*

Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
Eripiat. Siqua est inter utrãq; nocet.

Laudo acumen: & ad illud conceptũ meũ elimo, & aio.

Quanta debeat esse notitia?

Nulla aut cognitio, vel tanta sit, ut mihi cuncta
Exhibeat. Siqua est inter utramq; nocet.

Hæc saltem est Veritas pura. Vnde meritò Ovvenus lib.3.Epigr.134.

Beati: qui?

Iudice me soli, semperq; perinde beati
Sunt quicumq; sciunt omnia, quique nihil.

Sed & hæc ipsa obsessus à contradicẽdi spiritu carpit Anticaramuel, qui tamen mihi multò gratior esset, si instrueret: dubiâ enim luce Orbem literariũ percurro, & in communi viâ viã quæro, & ideò manuductione sola indigeo, non autem vituperio vel laude. Sanè quod mihi exopto, & invidet Anticaramuel, etiam illi desidero; expediret enim illi & mihi, ut esset vel indoctior, vel doctior. Et quidem, si indoctior, quàm est, me a negligeret; si doctior intelligeret: sed quia in medio positus, quò se vertat nescit; & nihilominus nõ hæret, sese vertit, quò nescit. O utinã vigilaret, dormiretve; sed quia dormitat, sibi & nobis est oneri; & scholis jacturæ. Audebo illum monere, & dicere.

Anticaramuel.

Quantus somnus, sit utilis?

Altè qui dormit, nulli est injurius, ulli
Nec vult, si prudens, sponte nocere vigil.
Sed cùm dormitās est semisopitus Homerus,
Nigras & calidas judicat esse nives.
Ergo tibi nullus, vel tantus sit sopor, ut vel
Nil prorsus videas, invideas-ve nihil.
Sufficiunt oculi bini, ut quis dormiat: ast, ut
Laudet aut carpat, pluribus Argus eget.
Ergo quousq; oculis nullis, vel Zoile centum
Contẽplari possis Dogmata nostra, tace.

Sic scribo, sic sentio: & in hac materiâ quia in medio non reperio virtutem, Me ipsum & Lectores meos in extrema propello.

An semper sit virtus in medio?

INNO-

INNOCENTIO X.
SUMMO PONTIFICI.

Pontifex primus à Christo.

E Pontificem Optimum Maximum post Deum veneror, & ut per Te me docere dignetur, Christum, cui servis à linguâ, studiosè & instanter imploro. Christo Domino Principes sæculares etiam serviunt; à pede, à manu, à gladio: sed Tu à linguâ, Tu à verbo. A pede Christo & Orthodoxæ Religioni illi Principes, quorum potentiâ Evangelica veritas ad regiones ultra-maricas promovetur. Illi à manu, qui expensis suis Evangelicos Concionatores manuducunt; qui manu potenti & brachio extenso Catholicam Fidem propugnant. Et tandem illi à falce, à bipenni, & à gladio; qui falsæ doctrinæ assertores binis pœnis realibus & personalibus excipiunt; qui cespitantes opiniones, quæ sunt Hæreseon semina, imò & palmites, amputant, & excidunt. At Christo servis eminentiore modo; nam à lingua, & à verbo: Christus enim Patris æterni Verbum est, & Tu Humanum Verbi Divini Verbum: quod clarissimè sum persuasurus. Et ut evidentiùs possim, produco Christi Historiam, & in ipsâ unam aut alteram periodum dilucido. II.

Omnes sumus Christi Domini servi: alij à pede, à manu, à gladio: sed Pontifex Summus à linguâ.

Christus est Verbum Dei: Pontifex verò Verbum Verbi.

Matth. 17.

*Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum & Ioannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelsum seorsum (*sursum*) & transfiguratus est ante eos. Considero singula verba. Transfigurari hominem arduum est, sed possibile: quotquot enim peccato mortali inficiuntur, sunt Dæmones; & ubi primùm exuunt veterem hominem, convertuntur in Angelos. Vt autem hæc conversio aut transfiguratio succedat, debent assumi à Christo. Exsit ergo Pelagius, qui propriis naturæ viribus posse Homines in Angelos transfigurari delirabat; opus divinâ gratiâ est, quoniam ejusmodi conversio, gratiæ est opus. Terrigenæ & terricolæ sumus; imò etiam terra & cinis; atq; ideò transfigurari in Cœlites, neque volentium neque currentium, sed miserentis (hoc est, adsumentis & manu-ducentis) est Dei. Sed quo à Christo Homines, ut transfigurentur, ducuntur? In montem excelsum seorsum, in montem eminentem sursum. Non intelligo. An-ne sunt in rerum naturâ montes, qui deorsum excelsi? Plurimi. Vnum Tibi propono. Respicio Pyrinæum, quà flagellatur ab Oceano, & duos esse ibi montes testis oculatus affirmo. Cùm caput elevo giganteam illam molem admiror, & superiorem partem assero esse montem excelsum sursum.*

An, & quãdo Dæmones cõvertuntur in Angelos?

An homines transfigurari queant?

Pelagij hæresis.

Sunt in Mundo ethico mõtes, & mõtes: alii, qui eminẽt sursũ, & alii qui eminent deorsum.

Trãsfigurationis locus specialissimus.

Sed

Differentia Hæresiarchæ & Apostoli.

Sed dimitto oculos & in undarum speculo montem alium despicio, excelsum quidem, sed deorsum. Et quid est secundus iste mons? Vana prioris imago: enti rationis similis; est enim ens Visionis, videturq; sub aquas se dimittere, cùm tamen sub aquis non sit. Hinc jam incipio capere quantum distet Apostolus ab Hæresiarchâ. Fuit Petrus, & est quicumque Ecclesiæ Pontifex, mons magnus & excelsus sursum. Et Hæreticus est Apostolomastix, unda irrequieta & liquida, quæ apices Ecclesiasticorum collium flagellare conatur, eorundemq; exosculari pedes cogitur, & ad suum elemētum redire. Ecce in Hæreseos undâ etiam apparent M·ntes, sed & ipsi sunt excelsi deorsum; sunt picti fictiq; sunt vanæ Montium Evangelicorum imagines Hypochriseos formatæ penicillo: sunt juga liquida deorsum, hoc est, in infernum tendentia. Macte igitur animo, Anime, nulla virtuti est invia via: siquidem transfigurari vis in cœlitem, te Christo & Ecclesiæ permitte. Assumêris, & deducêris in montem non deorsum, sed sursum. nempe ad divinum Ecclesiastici Parnassi jugum; in quo Gymnasium Christi est; in quo loquentis Dei est lingua Pontifex. Hoc erat, quod debuit demonstrari præcipuè; sed voluimus conceptus præcedentes præmittere, ne Historiam recensentes acephalam diceremur capite condemnavisse veritatem.

Virtutis via; quæ?

Parnassus Ecclesiasticus.

III. *Progreditur Christi Historiographus, & paucis interjectus sic infit.* Petrus dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, Tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos; & ecce vox de nube dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite. *Attendamus, & recognoscamus hanc periodum.* Adhuc eo loquente *inquit Evangelista: sed quo eo? Petro nimirùm; nam de Petro agit Textus sacer, non de alio. Ergo Petro loquente dixit Pater,* Hic est filius meus dilectus, &c. ipsum audite. *Ergo cùm loquitur Petrus, auditur Christus. Ergo Christus per Petrum. Petrus igitur est lingua Christi.* SIQUIDEM *vera hæc omnia sunt, patere,* INNOCENTI SANCTISSIME, *ut provolvatur ad tuos pedes, qui à Christo citra miraculum doceri vult, nec potest aliter, quàm eo per Te loquente. Tu Petrus es, & lingua Christi; tu es verbi verbum. Modo dicas, assentior; nam in rebus obscuris & arduis, quæ non intelligo, meus quiescit animus, cum audit,* ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ. *Multa sunt, quæ Te indigent, nec possunt ab alio decidi. Quæ sunt de necessitate præcepti, fortè luce non indigent; securiùs enim sæpè iter agimus noctu, & nihil aliud sunt probabiles Theologorum sententiæ, quàm quædam scholasticæ noctes, quæ conscientias à multis periculis liberant. At illa, quæ de necessitate medij, Tuâ luce indigent, & ut radios speciales diffundas, aperiam ignorantiæ spe-*

Loquente Petro, hoc est summo Pontifice, auditur Christus.

In humanis credimus quæ probātur? in divinis verò, quæ dicuntur.

Viæ nocturnæ an securæ?

Tāta apud Samios authoritatis fuit Pythagoras, ut fortissima fuerit ejus schola probatio ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ. *Videlicet* Ipse sic dixit, sic sensit, sic docuit.

ciales

An probabiles opiniones sint noctes?

Opiniones periculosæ circa Sacramentū Baptismi, quæ Ecclesiæ declaratione indigent.

Opiniones exorbitātes circa Sacramētum Pœnitentiæ.

ciales abyssus, quæ, humanam circumsedent animam. Baptismus, tabula quædam est concessa divinitùs naufragis, qui in peccato originalis pelago submersi sunt, aut illam debet homo apprehendere, aut æternùm perire: quia, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, nō potest introire regnum Dei. *Et tamen sunt, qui doceant salvari Catholicorum, aut etiam Christianorū Infantes, qui ante diem & baptismum extincti. sunt, qui nive, glacie, sale, herbâ, flore, fronde, vitis lachrymâ, succo, aut integris, aut dissolutis, posse Baptistas uti. Sunt qui dicant formæ verba posse verificari moraliter; nempe, si herus verba pronuntiet, infantemq; minister abluat. Pœnitētia est altera post naufragium tabula; & tamen multæ sunt caligines etiam in ipsâ. Requirunt contritionem nonnulli, etiam cum Sacramento. In materia sigilli nimis sunt laxæ aliquorum sententiæ, & videntur Sacramento ipsi injuriæ. Moribundum sensibus destitutū, qui nullo signo confessionem petyt, posse & debere absolvi asserunt multi, negant alij. Et circa pœnitentiæ acceptationē multæ opiniones sunt valde periculosæ. Eucharistiā esse & non esse de necessitate medij legimus quotidie & audimus. Et ut universaliora aliqua proferam; An Sacramēta cætera conferant, primam gratiam, indirectè aut per accidens, nescitur: & quòd mirabile videri posset, sunt nonnulli, qui non morentur intētionem ministri; nonnulli qui de singulorum Sacramentorum formis disputent, & plures pauciores-ne dictiones ad valorem requirant. Hæc sunt,* PATER SANCTISSIME, *quæ post Tridentinum Concilium altero videntur adhuc indigere Concilio. Scio aliquas ex his sententiis ab Eminentissimis Dominis Cardinalibus & ab Inquisitoribus inhiberi; sed & scio communi Theologorum judicio has ipsas inhibitiones habere tantum vim opinionis probabilis, aut probabilioris ut plurimum. Incepi loqui, & favore jam tuo audentior redditus ad minora, quæ tamē sunt permagna, subvenio. Præter illa, quæ de necessitate medij sunt, sunt etiam aliqua, quæ à Te debent, nec possunt ab alio reformari. Bella & Hæreses provincias plurimas desigurarunt; jam perniciosa lues subrepit, & se insinuat etiam in illas; quæ olim sanæ. In multis opidis infans cùm nascitur, debet è matris utero aurum aut argentum educere, ut dignus sit, qui baptizetur: sunt plurima in Germaniâ loca, quæ m gnos Præsulibus suis Thesauros conferunt, nec tamen confirmationem noscunt vel ex nomine. Vidi non sine lachrymis Absolutiones & etiam communiones Vænales & si Rusticos, an-ne cōfessi fuerint, rogem, omisisse defectu pecuniarum, audio. Pauperes sine cruce, sine luce, sine parrocho sepeliri à cognatis sæpè video: & clamo ad Deum & homines; & insurgunt in me Anticaramueles, quia clamo. Omnes istos abusus condonaverimus militari furori; at jam habemus pacem, & debent morbi tandem aliquando curari: & quia gravissimi inveteratique acerrimo alexipharmaco.*

Circa Eucharistiæ Sacramētum.

Et circa Sacramēta in genere.

Post Cōcilia antiqua & recentiora adhuc videmur indigere Cōcilio.

Quàm sint certa Cardinaliū & Inquisitorum Decisiones?

De morū formatione & reformatione.

Bella hæreses promovent.

Etiam simoniā, & rerum divinarum contemptum.

Laudatur Eminentissimus Cardinalis ab Harrach.

IV. *Non est omninò universalis ista lues.*

Hæc omnia in locis plurimis SANCTISSIME PATER, *non in omnibus; habet enim Ecclesia in afflictissimis istis Provinciis multos bonos Prælatos. In Primis mihi recensendus est Eminentissimus Cardinalis ab Harrach, Ingenio Genioq; benignissimo, & suavissimis moribus condecoratus; Cujus si prememus vestigia, non erunt novæ reformationes necessariæ. Sunt præter ipsum etiam non pauci Episcopi & Abbates probi docti & modesti; qui qua possunt & licet, allaborant restituendæ Germaniæ. Habes,* PATER SANCTISSIME *etiam Tu viros duos, quibus plurimum debet Ecclesia; qui se totos impendunt, ut Catholica triumphet Religio, & Heterodoxi convertantur. In superiori Germaniâ Camillum Meltium, in inferiori Fabium Chisium; pientissimos doctissimosq; qui exemplo instituunt, & doctrinâ erudiunt universos. A Deo per te, à Te per Istos omnia bona Impetrabimus, si hæc paucula, quæ concernunt Catholicos quà speculativa, & quà practica, ad veritatem, quæ Deus est, elimentur, si abusus sentiendi & agendi excidantur. Et quia à transfiguratione nostrâ Hæreticorum pendet trãssubstantio, spero, si nos accidentalia aliqua reformaverimus, nostro illos exemplo monitos motosq; substantialia, in quibus errant, esse reformaturos. Circa eorum conversionẽ observavi & notavi nonnulla, quæ paucis non potero exponere; quæ summi momenti esse judico, vellẽq; attentissimè legi. nempe à Te, qui clavum tenes militantis Ecclesiæ; qui ingenium clarum ut nostras miserias percipias; voluntatem sinceram, ut velis remedium adhibere; vires, ut possis. Vivâ jam dudum omnia voce me tibi expositurum credidi; ac me negotia in Germaniâ retardant. Vtar igitur calamo (nimirùm sincero & fideli) & aliquando edisseram, quæ à Te,* PATER SANCTISSIME *ignorari non debent. Tuum erit singula approbare aut rejicere; meum Deo & Tibi servire; conscientiæ propriæ satisfacere; & summâ demissione animi consilia nonnulla suggerere, supponens Te (adnuas abnuas) nihil aliud facturum, quàm quod sit ad Dei majorem gloriam, & Orbis Christiani utilitatem.* VALE. *Scripsimus apud Montem-Serratum, anno Christi*

Item Illustrissimus D. Camillus Melti⁹: & Illustriss. D. Fabius Chisius: uterq; Apostolicæ Sedis Legatus.

Cùm Catholicus convertitur, trãsfiguratur: & cùm Hæretic⁹, transsubstãtiatur.

A nostris moribus pendet Heterodoxorum conversio.

Ad Colos. 1.

[Deo per oMnIa pLaCentes.]

***

FER-

FERDINANDO III. IMPERATORI ROMANORVM.

V.

Infantes expositi qui?

IN *Serenissimum Principum limina poni solent infantes, quos* Expositos *dicimus, ne desit Majestati humanæ occasio exercendi liberalem Clementiam, & serviendi Divinæ, quæ ait,* Quamdiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. *Non ergo mirum erit, si liber is ad limina Cæsareæ Vestræ Majestatis mittatur. Filius meus ille est, infans est; pauper est: & magno eget Patrono; imò, si utamur dialecto Theologicâ, magno Patrino. Filius profectò est meus; quia* libri *dicuntur, quasi* Liberi; *& charissimus quidem, quia ut optimè adnotavit Plato, Libri Liberis Parentibus tantò chariores sunt, quantò Mentis filij sunt præstantiores filijs corporis. Est infans non enim fatur, sed tacet, aut balbutit plurimùm, quæ ab alijs debeant eloquentiùs resumi. Multa proponit, docet nulla; ut enim doceatur veritatem, & præjudicia dedoceatur eximio nisu satagit; fortè & sat agit. Hæret interim: nulli enim licet Libro esse Libero. Pauper est, nudus, algens; sed qui possit ditescere, ornari, & foveri, si gratiam sit Vestræ. Cæs. Maj. sortitus. Baptizatus jam est; videlicet Fide Parentis; quæ circa Articulos Religionis catholicæ maxima, & circa Theologorũ Resolutiones nulla; dicta enim cælitùs, clausis oculis suscipit & adorat; dictata autem humanitùs, aure oculatâ examinat, & tunc primũ admittit, cùm probantur. Habet in tenuitate suâ nobilissimum nomen, nam* FIRMAMENTUM *dicitur; & assumpto respondebit vocabulo, si favor adsit. Tuũ ille subpetit, & quamdiù sub alarum tuarum umbrâ spirat, sperat ad ætatẽ perfectiorem venturum. Hæc dabit vires, ut posit nomini respondere, & Morales stellas (Conclusiones & Resolutiones intelligo quas hucusq; erronum & Planetarum impetu, adscendere & descendere, dirigi & regredi observavimus) tandem aliquando firmare. At non caret tempestate istud facinus; solvit enim spiritus vehementer æolus, qui universa perturbant: caret tamen timore, pendunt enim sacra ex profanæ litteræ securissima exempla, quæ nobis sunt solamini. Multos possem producere, sed tamen unius tantũ aut alterius meminero, & à cæteris supersedebo. Moyses, antequã nasceretur hostes habuit; in Nilum à parente proijcitur; verum à Pharaonis filia inventus, ex naufragante*

Libri, liberi.

Vtros intensiùs diligamus libros, an liberos?

Iste liber est infans.

Non est liber:

Authoris fi[illegible] erga Deũ quãta? quanta erga homines? Aures oculatæ.

Baptizatus est in fide Parentis:

ejus nomen:

Conclusiones Morales sunt stellæ: anne erraticæ?

Exodi c. 2.

Moyses eripitur ab undis.

ſcella ereptus, & Regio favore nutritus, gentem ſuam à Tyrannide Aegyptica liberavit. Romulus Remusq; projecti in Tiberim, ſunt à Lupa ſervati, ut axioma illud veterum, Homo homini lupus; homo homini Deus, *corrigeretur: his enim miſerculis infantibus, hominis inhumani furor lupus fuit, humanusq; lupæ favor, Deus. Erepti & nutriti à lupa, ſublato Amulio & Numitore reſtituto, coëgerunt proditionis artifices verbera* dura pati, & duris parere lupatis. *Non aliter, hic ipſe Liber Moyſes fuit, aut ſi malis Romulus Remusue-antequam ederetur, paſſus eſt Pharaones furibundos, Aemulios æmulos: ne graviori ſubjaceret periculo, periculo debuit exponi, deſeri à Genitore ſuo, & arbitrio Theologorũ committi; imò etiam Invidorum, qui quacũq; ſe inſinuant, & facilius condemnant, quàm examinant. Sed ereptus à Majeſtate Tuâ Cæſareâ, non jam fovetur à Lupa, ſed ab aquila,* ut ſit generoſus Achilles, cogat & Invidiam duris parere lupatis. *Ganymedes domi ſuæ puellus & pauper fuit, & hodie in cœlo, Hygino teſte Gigas, urna divite prædi-tus ſtelligeras undas profundit, & Aquarius vocatur. Et unde ſuborta hæc apotheoſis? Ab Aquila. Volucrum Imperatrix fuit, quæ eum rapuit, & ab undis procelloſis Mundi hujus inferioris eripiens in ſuperioris ſereniſſimã regionem tranſtulit. Eripiar igitur ab hoc invido mundo, ſi faveat aquila. In cœlos trãsferar; & undis aſtricomis dives Chriſtallinum* FIRMAMENTUM *firmabo. Illud Tu clementer & potenter defende. Clementer ut ſis Atlas; nam ſicut olim Atlas eguit Hercule, ut ſuſtineret cœlum, ſic etiam hodie clementia eget Potẽtia, ut teneat Terram à ſua dignitate collapſam. Theologia Moralis mundus ordinis eminentioris eſt; in quo demonſtrata Principia ſunt ſtellæ aplaneticæ; & probabiles Authorum opiniones, ſunt Planetæ: in quo heterodoxa Hæreticorum dogmata, & multæ improbabiles veterum, imò & Iuniorum aſſertiones ſunt Cometæ, pernitioſiùs errantes. Sol eſt Deus: immotus immobilisq; eſt enim prima & ſumma veritas, quæ quia indiviſibili conſiſtit loco dimoveri non poteſt. Sol-veritas omnium cœlorum centrum eſt, quem errones circumeunt, Firmamentũ coronat. Hoc à Cometis arietatur, & indiget Atlante, & Hercule, nempe doctrina & viribus, ut defendatur. Igitur,* INVICTISSIME CÆSAR, *ſiquidem ingenij celſitudinem conceſſam cœlitùs tanto humanitus ſcientiarum ſplendore exornaſti, meo* FIRMAMENTO *ſis Atlas; & ſiquidem omnem poteſtatem Politicam Cæſarea virtute complecteris, ſis eidem Hercules: ut ſi ab Ignibus fatuis (exhalationum genus eſt) quati vel turbari contingat* FIRMAMENTUM *hoc meum, ſecuro firmamento non careat. Hoc oro; & ne ulteriùs profundar, diſcurſum claudo hoc diſticho,*

Inveniat noſter Patronum ut ubique Libellus,
Illum Lecturis dedico, meque Tibi.

Corrigitur axioma vetus.

Romulus & Remus ſervantur à lupâ.

Liber hic Moyſi, & Romulo ſimilis.

Eripitur à periculis, & ſervatur ab Aquilâ.

Ganymedes idem qui Aquarius.

Scholaſticæ ſententiæ ſunt ſtellæ; & harum aliæ vocantur fixæ, aliæ erraticæ, & aliæ cometæ.

Sol eſt Deus.

An-ne Scholaſticus Mũdus eſt Heliocentricus, & ſimilis Copernicano?

Doctrina & dignitate

EMINENTISSIMO

CARDINALI DE LUGO.

VI. Martial. l.8 Epigram.76.

HAs ad Te paucas lineas non auderem scribere, Pater Eminentissime, ni instruerer à Martiale, qui Domitianum Cæsarem, Mundi integri negotiis obrutum, interpellat his verbis;

Possunt Musæ & Scientiæ severiores consistere.

Dante Tibi turba querulos Auguste libellos,
    Nos quoque qui Domino carmina parva damus.
Posse Deum Rebus pariter Musisque vacare
    Scimus; & hæc etiam serta placere Tibi.

Te à Sanctissimo Domino ad laborum participium adsumptum, expedire afflictarum Regionum querulos libellos, non ignoro; & quia inter Eminentissimos emines scio totam aut ferè definitionum molem à tua dependere doctrina. Non ergo carere poterit temeritatis nota mea intempesta præsumptio, quæ gravissimorum negotiorum fluxum tenui habena sistere, & immensum strepitum tenui voce impedire non cessat. Sed non; quia binas habet claves Ecclesia (Theologicam, Politicamque) quas Cardinalium manu torquet Pontifex, ut cœlos & terras aperiat. Vtraque igitur utere; Politica, ut pateat aditus diversis gentibus, quæ ad Tuam protectionem confugiunt, Theologica, ut pateat aditus scriptoribus diversis, qui à toto orbe literario Te consulunt. IOANNES, *latine* Ianus *diceris; & Ianum fortè bicipitem effinxit antiquitas, quod Reipublicæ simul & Musis studere potuerit. Patere igitur ut privata unius Theologi veritatem inquirentis curiositas curas Tuas interpellat: patere ut audeat dicere;*

Pontifex est Christo à clavibus: à manu Cardinales Pontifici.

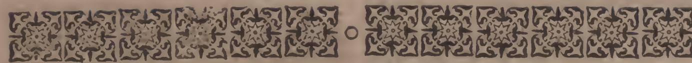
Habet Ecclesia binas claves: quas? cur?

Ioannes Ianus.

Cur Ianus bifrons? Aut curã impendit Populis, aut otia Musis.

Dante Tibi Romæ querulos toto orbe libellos,
    Consulti à multis Te quoque consulimus.
Te posse & Rebus pariter Musisque vacare
    Scimus, & hæc etiam scripta placere tibi.
Responde his igitur Dubiis, Vir Magne: peritis
    Meque Tuis scriptis instrue. Vive. Vale.

Lipf. Cét. 1. ad Belgas. Ep. dedic.

REVERENDO ADMODUM ET EXIMIO D.M.N. DOMINO ANTOnino Diana Panormitano, Clerico Regulari, coram sanctissimo D.N. Innocentio X. Episcoporum Examinatori, S. Officij Regni Siciliæ Consultori, &c. amico optimo S.P.

VII.

Qrantia amicitia virorum illustriũ fieri debeat?

Lim privatis litteris honoratus, audebam privatim scribere; at quia etiam in Resolutionibus tuis mihi publicos honores impertiris, AMICE OPTIME *(abstineo ab aliis titulis; majoris enim facio Tuum esse Amicum, quam si corona multarum Regionum esset mea) hanc ob causam existimo Tibi me nonnihil etiam publicè consecrare debere. Sumo calamum ergo, ut illa eadem scribam, quæ sæpissimè inculco. Nam ut sentio, Hieronymo majora fuerunt merita quàm fortuna, voluitque Deus ad majorem Divi gloriam, eum à multis Pontificibus amatum fuisse, & à nullo promotum; ut videret, & admiraretur posteritas, tot ab illo superatos labores sine præmio. Quem ipsum Pictores annis post mortem plurimis, non ut exprimerent penicillo quod factum, sed quod debuit, donarunt purpura & Leone, ne nimiùm colore distaret à Gregorio, Ambrosio, & Augustino, quorum cultu doctrina & laurea est in Fastis Ecclesiasticis socius. Scio Catholicum Regem multas dignitates conferre; jam hos jam illos sanctissimo D.N. Innocentio proponere, dum privati Pontificatus vacant; & conjector in mei Regis senatu obtinuisse opinionem, quæ docet,* Posse digniore omisso dignum quemcunque ad Episcopatum promoveri; *conjector eandem etiam hodie Romæ obtinere: nam si digniori dandæ sint dignitates, cur meo negari Dianæ possint, non video. sed esto se subtrahant Hispani: quorum fides eadem cum Romana est: quorum Politica (sicut etiam Gallorum, Belgarum, Germanorum, Venetorum & omnium Catholicorum secularium) toto cœlo diversa: cur autem Romani, à quibus in Politicis stas, non stabunt Tibi in Politicis, quo digniorem non facilè daturi sunt? Condemno neminem: sed meam solam ignoran-*

S. Hieron. Herculeos labores pro fide & Ecclesia sustinuit sine terreno præmio.

Pictorum potentia & authoritas.

An dignitates conferendæ digniori? Diana, Vir omni promotione dignissimus.

Hispanorũ, Gallorum, &c. Fides, Romana est: non Politica.

ignorantiam profiteor, & hoc esse unum è plurimis, quæ non intelligo. Vt dicerem me determinavit sinceritas, non coecitas; amo n. Te: sincere quidem, sed non cæce:

An sinceritas & veracitas crimina sint?

An sinceritatis sum reus? (quantum crimen!) sum sane insano Anticaramuelium iudicio, ad quorum libram mihi concessit Deus ingenium ut octo, eloquentiam, ut quinque, & prudentiam ut duo; hoc est sinceritatem ut sex: veracitatem enim imprudentiam appellant, & cautos illos iudicant: qui utuntur abutunturve restrictionibus intellectualibus: at quia longissime absum ab omni adulationis genere, patere ut aliquid liberiùs & sinceriùs scribam. Laudant Te & legunt viri docti, nec est in Europa Theologus, qui sit Studiosus & Te careat: si qui obmurmurant, docti non sunt; & tota obloquutio æmulorum pervenit ad columnas Herculeas, cùm dicunt, Dianam esse agnum Dei, qui abstulit peccata mundi. *Idem ego frequenter inculco, ut te commendem; & ex multis locis, in quibus cum encomio te cito, elegit Ausonius Noctinot Parragraphum 1053. illumque in sua (imo Tua) doctissima summa posuit: reposuitq; sub initium nonæ Tuarum Resolutionum partis. Ibi eg[illegible].*

Authoris ingenii, eloquentiæ & prudētiæ ad libram Humani mēsura.

Restrictiones mentales.

Diana agnus.

Ingenio & industria magna praditus.

Opinionū probabilitas mutari potest, soletque.

Ingenium Dianæ viri quidem doctissimi, veneror: ejus industria [illegible]ultas opiniones evasisse probabiles, quæ antea non erant, invidus sit qui non affirmet. *Si jam sunt probabiles, quæ anteà non erant; jam non peccant, qui eas sequuntur, licet ante peccaverint: ergo, si ejusmodi peccata ab Orbe litterario Diana sustulit, meritò dicetur esse* Agnus Dei, qui abstulit peccata mundi. *Habento Navarrus, & veteres Casuistæ gloriam suam; sunto Leones, & à rigore & severitate laudantor: esto Agnus Tu, laudandus à benignitate. Sequantur Leones, qui voluerint: & viribus propriis arrogantiùs confidant: illi inquam, quibus viæ placent minus tutæ. Verum enim verò, qui mecum fragilitati propriæ timent, & alienum à tenuitate sua reputant nihil humanum, Te prudentiùs sequuntur, & merentur audire etiam in Terris,* Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. *Alibi ego litteralem horum verborum expositionem persequor: sed quia illa nunc Iuniorum multitudini appropio, accommodatitium expendo. Sic textum exponere volo.* Hi sunt *(discipulos & admiratores Dianæ intelligo: & me loco præcipuo, nescio enim esse in mundo Hominem qui Dianæ opera majoris faciat)* Hi sunt *inquam,* qui cum Mulieribus *(hoc est, infirmis & fragilibus opinionibus)* non sunt coinquinati: *sententiæ enim Doctorum hodie differunt genere: sunt enim aliquæ Masculinæ, Fœmininæ aliæ: ut nihil dicam de neutris communibus, ambiguis epicænis. Fuerant elapso sæculo plurimæ Ethicorum opiniones inermes, inconstantes, difficiles: & omni mulierum imperfectione laborantes: quibus jam succurrerunt armatæ, constantes, perfaciles; ac* propterea

Summistæ antiqui Leones sunt.

Viæ benigniores, sæpe sunt tutiores & meliores.

VideCō-mēt. mei in Reg. D. Benedicti nu. 58. Apocal. cap. 14. 4.

Accommodatitius sensus.

Omnigeneres opiniones reperiuntur in Ethica.

propterea viriles. ſi cui arrideant priores tenebitur audire Claudianum in Eutropii Eunuchum,

Multæ veterum ſententiæ ſunt fœmineæ & imbelles, quia maſcula ratione deſtitutæ.

Quid de (turpiſſime) bellis
Inſeris? aut ſævis pertentas Pallada campis?
Tu potes alterius ſtudiis hærere Minervæ;
Tu telas, non tela pati

De attentione in officio Divino. An id perlegi poſſis ſine culpa veniali? Conſcientia virgo. Diana qualis? Eſt examinator Epiſcoporum: & quando tandem ipſe ab Epiſcoporum examinatoribus examinandus?

Sententia virgines. Sententiæ martyres.

Humanæ Leges actus internos non attingunt.

An opiniones Dianæ ſint ſecuræ?

Quibus autem poſteriores arrident, non ſolùm milites, ſed virgines etiam appellantur. Sed cur? exponam breviter. Navarrus & quotquot internam attentionem requirunt in officio divino verbi gratia; conſiderata vivacitate Humani ingenii, concludunt vix aut ne vix quidem poſſe hominem ſatisfacere ſine aliqua diſtractione veniali: ſic de Præceptis aliis pariſirmiter philoſophantur: at nos, qui contrà generosè ſentimus, & ſenſum noſtrum armato ratiocinio firmamus, non ſolùm Milites ſed & Virgines ſumus; poſſumus enim ita Horis, aut aliis etiam Eccleſiæ præceptis ſatisfacere, ut ne in levem quidem culpam labamur. Prolatio enim & quæcunque alia extrinſeca operatio eſt facillima; & Humanæ Principum leges (Eccleſiaſticæ aut ſæculares ſint) non præcipiunt internas. Porrò conſcientia, quæ ſine veniali operata, virgo eſt; & fortiſſima Miles; quæ vinci non timet, nam invita non poteſt. Sic ſentimus, & quia hac nos conducit Regularis hic agnus, dum philoſophamur generosè & clemēter ſequimur Agnum (*nimirum Dianam*) quocunque ierit. *Certi enim ſumus tanto illius dogmata Theologorum firmari numero, ut quærenti, an hoc aut illud liceat? ſufficiat reſpondere,* ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ *hoc eſt,* DIANA DIXIT. *Stat igitur Dianam eſſe de Eccleſia militante, de Theologia Morali, de orbe litterario optimè meritum, & quia interdum pati eſt melius quàm agere, digniorem qui coram ſanctiſſimo Domino Noſtro ad Epiſcopatum examinetur, quam qui examinet. Dabit* DEUS*, ut eidem aliquando congratuler: aut altàs appellabo ad Pictores, qui in Divo iam olim Hieronymo, ſi non quod habuit, ſaltem expreſſerunt quod meruit.*

Pictores D. Hieron. ad Cardinal promoverūt.

VIII.

An à Diana ſemper bene citetur & intelligatur Caram.

Affectum meum adverſus Te DIANA DOCTISSIME *his placuit pigmentis & coloribus pingere: è volantate ad mentem tranſeo; & quia conceptus omnes mei, quia ingenioſiores ſubtiliores & notabiliores, à Te honorantur, citantur, explicantur, ut poſſim me in Te, velut in ſpeculo legere, liberam facultatem exoro. Fortè enim occurrunt aliqua, quæ apud te brevius poſita, non habent omnem lucem, quam apud me receperant, & dare poterant. Fortè amanuenſis tuus aliqua adſcripſit mihi, quæ non ſunt mea: & fortè apud Te aliquæ ſunt Caramuelis ſententiæ, quas nunquam ſomniavit Caramuel. Fortè tuorum librorum lectione doctior redditus volam aliquid remiſſius aut intenſius reponere, & ſi vociferetur Humanus, cui ſummè diſplicet,*

plicet, quod interdum sibi ipsi non placeat Caramuel. At ego, qui coram Deo scribo, cui mearum sum sententiarum redditurus rationem, semper dico quod sentio: & si hodie videro lapsum hesternum, non illum protervè defendam, sed potiùs confidenter expungam. Morales Resolutiones apparo; & quia in ipsis cogor vulgus deserere, ne meis absim Principiis, volui subdubitare, an sint Caramuelis Præjudicia, quæ ille nominat Fundamenta? Hæc Tibi discutienda propono; in quibus, ut existimo, sis reperturus tuorum operum substantiam & medullam. Illa attentè & diligenter perlege; & siquidem Tuarum Resolutionum Parte NONA *jam fruimur, &* DECIMAM, *quæ de fœderibus Catholicorum cum Turcis & Hæreticis erit, summa aviditate exspectamus; sit undecima de primis Theologiæ Moralis Fundamentis, quæ poterit respondere isti libro. Vt hoc obtineam aut extorqueam, has publicas litteras scribo, ut illis Tu præmotus aut prædeterminatus, non neges censuram quam postulo, & liberè reprobando vel approbando quæ ratio regerat vel admittat, à Præjudiciis Fundamenta distinguas. Tuum sit* DIANA DOCTISSIME, *hæc Principia altiùs examinare, si fortè arenæ insistunt, quæ saxo nativo (hoc est, legi naturali) videntur: & meum erit, à Te discere, utrùm expungere nonnulla debeam, aut aliter saltem exponere. Quoniam semel Fundamentis discussis, si firma & secura dicantur, dialecticabor liberè, & sequutus Syllogismorum legitimorum impetum, scrupulos Adialecticorum non morabor. Tibi non plura: sed tamen ad Deum convertam oculos, ut dicam reliqua. Ad Deum, inquam, oraturus, & ut spero impetraturus, ut ad gloriam suam, & Ecclesiæ militantis solamen, ! e servare dignetur incolumem & sanum multis annis.*

Liberum est cuicũq; Viro docto, priora sensa corrigere aut remittere.

Interdum Præjudicia sunt, quæ à Doctoribus dicuntur Fũdamẽta

Cur hic liber præmissus?

QVanti Caramuel Dianam faciat, constat ex Epistola Theologiæ Regulari post fixa, constat ex hac ipsa quam legisti; constat ex omnibus locis, in quibus eumdem citat; ex omnibus occasionibus, in quibus de eodem loquitur. Vt autem videat Lector Caramuelem etiam redamari à Diana has pauculas lineas subjungo.

Igitur Part. 7. tract. 11. resol. 1. sic inquit Diana. Nota Lector, quod in tui gratiam inferiùs multas opiniones supradicti Caramuelis adducam, quia ejus Codex non ita facilè invenitur (*cusus fuit Brugis, recusus Francofurti, & statim distractus*) & licèt aliquando suis opinionib. non adhæream, semper tamen illum honoris causa nominatum esse volo, est enim Vir doctissimus & acutissimi ingenii, & ut aliàs dixi non solum Scholasticæ & Moralis Theologiæ, sed etiam politioris litteraturæ peritissimus; & utinam amicissimus Vir alios felices ingenii sui fœtus in lucem pariat.

Et ibidem resolut. 5 Ad hoc du-

bium acutiſſimus Caramuel ſic reſpondet.

*Et iterum reſol.*12. In hoc caſu admitto ſententiam doctiſſimi Caramuelis.

*Reſol.*17. Sed acutiſſimus Caramuel fuſiùs difficultatem proponit.

*Reſol.*21. Affirmativè contra me reſpondet eminentiſſimus Dominus meus Cardinalis de Lugo,&c. Sed me citato negativa ſententia placet Caramueli, &c. Vnde etiam probabilem contra eminentiſſimum Dominum meum Cardinalem de Lugo noſtram ſententiam eſſe exiſtimo. *Nota illud* Vnde.

*Reſol.*24. Ioannes Caramuel, quia eſt vir acutiſſimi ingenii, ponit hoc dubium,&c.

*Reſolut.*25. Opinioni Viri doctiſſimi libenter adhærerem.

*Reſol.*28. Contra me nominatim inſurgens affirmativam ſententiam tenet Ioan. Caramuel, ubi vires ſui acutiſſimi ingenii argumentando pro hac ſententia ſic demonſtrat, &c.

*Reſ.*30. Ioannes Caramuel me citato hanc ſententiam tuetur & ſolidè defendit.

*Et Part.*8.*tract.*7.*reſ.*54. Quod magis nunc opinor ex authoritate ſapientiſſimi Caramuelis.

*Et part.*9.*tract.*6.*reſol.* 27. Intrepidè negativam ſententiam tenet acutiſſimus Caramuel.

*Et tract.*8.*reſol.*31. Non aſſentior noviſſimè doctiſſimo Caramueli.

*Et reſol.*63. Amiciſſimus & doctus Caramuel putat hunc caſum eſſe impoſſibilem.

*Et tandem Reſolut.*66. Mihi magis placet opinio negativa, quam docui cum docto & amiciſſimo Caramuele.

Hæc ex multis, quæ habet Diana, collecta, ut ſiquando Lector videat, aut à Diana Caramuelem reyci, & impugnari, aut etiam à Caramuele Dianam, non ſuſpicetur voluntatum aliquam inæqualitatem intereſſe; ſincerè enim ſe redamant: ſed ſentiat potiùs diverſis præoccupatos ideis non poſſe ſemper diſcurrere eodem modo. Cognoſco medullitùs Caramuelis ingenium: ubi putat ſe forti ratione munitum, non multum curat quid ij dicant, qui extra gregem non audent: cautior Diana & prudentior, mavult authoritate ſuffulciri, quod ſummopere laudat Caramuel, nec tamen imitari ſemper poteſt, nec poterit, quamdiu in ea maneat ſententia, quæ docet, Opiniones communes, ſupponi ab omnibus, diſcuti à nemine, & ideò interdum errori certiſſimo obnoxias. *Vide inferiùs num.* 203. *& patere, ut nulli authori credens, nulli confidens, omnia revocet ad examen Caramuel; per quem tibi licebit, ut nec illi confidas, ſed eumdem examines, ſequaris que, ubi eumdem non erraſſe cognoſcas.*

EXI-

EXIMIIS DD. MAGISTRIS
SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTT. ET PROFESS.

Adriano Crommio, Alfonso de Leone, Ambrosio Fornatori, Andreæ Calocero, Andreæ Capano, Andreæ Lancfranchio, Angelo Manrique, Antonio de Leone, Augustino Barbossæ.

Bartholomæo à S. Fausto Basilio de Aërea, Bernardino Clanchy, Bernardo Bottyno.

Cæsari Carenæ, Camillo Meltio, Carolo Baucio, Castillo Soto mayor, Cœlestino Suessionensi.

Danieli Bruoder, Danieli de Nobilibus, Didaco Narbonæ, Didaco Quirogæ, Didaco Transmiera.

Fabio Chisio, Francisco Amico, Francisco Bardi, Francisco Cespedes, Francisco Haroldo, Francisco Oviedo, Francisco Pellizario, Francisco Salerno, Francisco Torre-blanca.

Gregorio Carafa.

Hieronymo Garcia, Horatio Hemmetter.

Ioanni Alberghini, Ioanni Baptistæ Lezzanæ, Ioanni de Dicastillo, Ioanni Franssens, Ioanni de Ionghe, Ioanni Molitori, Ioanni Petro Fontanella, Ignatio der-Kennis, Iulio Cæsari Boreæ, Iulio Clementi Scoto.

Leandro de Murcia, Leoni à Regibus, Lucæ Wadingo, Ludovico Bernaldo de Quiros, Ludovico Connæo.

Malachiæ Falloni, Martino Bressero, Maximiliano Reichenperger.

Nicolao Donellano, Nicolao Fernandez.

Paulo de Tauris, Petro Bivero, Petro Gasendo, Petro de Lorca, Petro Marchantio, Petro Martyri.

Reinero Pistorio, Remigio Scofra, Roderico de Arriaga.

Theodoro Moreto.

Valeriano Magno, Vincentio Tancredi.

Zachariæ Pasqualigo, &c.

VIRIS MAXIMIS, MEIS DOMINIS ET Amicis optimis, quà Cœlitibus, & quà Terricolis, honorem & reverentiam summam.

Sicut Stellæ, tametsi omnes lucidæ, sunt inæquales, sic Viri docti, licèt omnes illustres. Sed quis illos auderet ad classes & gradus reducere. Qualem igitur servavi ordinē? abecedariū; quā dē litteræ initiales dederūt: singuli n. mea opinione sunt primi. Sed cur Reverēdis. & illu. tituli dignitatū omisi? Quia puerilis cōmatis est, Viris toto orbe notis titulos addere proprii nominis claritate minores. Et cur tandē vita functis superstites, & Cœlitibus immisco Terricolas? ut ab illis erudiar humanitùs; nā & mortui nos audiūt & cœlitùs suos discipulos devotos docent. Erunt fortasse plurimi Viri docti & illustres, quorū mentionē nō fecerim, quib. etiam aliquid dictus sum. Hanc inquam Epistolam direxi ad illos, quorū vel libros lego, vel literis frequēter honoror: si alij me suis literis dignabuntur, etiam ipsos meus stylus celebrabit.

IX.

Nostra ætas plures habet Viros doctos, & majores; quàm prisca.

Estra ego scripta, aut exarata manu, aut typis edita, quæque habere licuit, SAPIENTISSIMI VIRI, *quotidie diligenter evolvo; & nostro ævo congratulor, quòd non habeat cur auream antiquitati invideat. Interlego priscæ ætatis historias, & admirabundus observo nullum sæculum debere conferri cum nostro; nam si Ingeniorum numerum considerem, tot habet Viros Doctos hæc ætas quod omnes præteritæ simul: & si Ingeniorum eminentiam perpendam, fuisse olim in Orbe litterario Theologos vobis suppares vel majores, crediturus non sum. Olim ut quæreretur doctus Vir, diligentia; ut inveniretur, opus erat fortuna: vix enim è millibus unus aut alter erat, dignus Laurea. At hodie vultis-ne Viros sapientes invenire?* IteaD eXItVs (Matt. 22.) VIarVM, & qVosCVMqVe InVenerItIs. *hoc enim anno M. DC. LI. viarum Sæcularium, Ecclesiasticarum, Regul rium exitus sunt Academiæ, in quas quidquid sublime, quidquid subtile, quidquid eximium habet Orbis, exonerat. Quæ tam felices hodie & divites; ut quoscumque inveneritis Theologiæ Professores, possitis consulere & colere. Multi sunt hodie in Mundo Viri magni, & inter illos Vos præcipui. Ergo siquidem estis tam docti, nescire non poteritis honorem habere sua onera, & doctrinæ gloriam non posse labore carere. Ergo vel non sitis tam magni, vel patiamini, ut Pygmæi ad Gigantum protectionem confugiant. Gymnasia vestra ingredior; & qui ab annis plurimis Theologiam sum professus, sumo calamum, & inter vestros discipulos à vestro ore & dictamine pendeo: & ne aliquo illecti præjudicio in mea directione oberretis, me totum quà corporeum, quà spiritualem coram vobis effundo; æger enim se decipit, si Medicum velit decipere.*

Authoris Genius.

Habeo, AMICI OPTIMI, *aliqua singularia, quæ reddunt me mihi suspectum. Valetudinem, Dei singulari beneficio, sufficientem. Libris sacris profanisque horis quatuordecim impallesco quotidie, & vestris ex majori parte: Vespere nimiùm sum semper fatigatus & miser; at manè cùm vado ad Matutinas, nihil Patior.*

Sensus externi.

In singulis Sensibus nonnihil singulare percipio; & in Gustu præcipuè; carnes enim ferinæ, sylvestres volucres, pretiosi pisces, & cætera deliciæ Principum, mihi sunt tædio. Venio ad mentem; cujus gratia cætera fuerunt dicta.

opiniones internæ.

Me abripiunt nonnullæ opiniones, quas video à Doctoribus rejici, quas tamen tam certas & claras existimo, ut auderem illas coram Deo juramento firmare, & carerem formidine, etiamsi summa rerum ab illarum veritate penderet. Hæc primo ingenii motu & stando privato judicio. At seducor in me, & me interrogo, An Caramuel debeat universis præferri? sed cùm me super-

An oculis audiedum sit?

Adulatio-nis Perora-tio.

Nõ omnes sunt docti, qui dicuntur.

me superbiæ & temeritatis incuso, etiam mihi respondeo, datos Homini oculos, non ut audiat & credat sed ut videat. Cùm omnia fluunt tranquillè & in oceano cordis malacia præsidet, sic dialecticor, & mihi adulor. [Præditus sum ingenio claro & forti, & Complutensis Vniversitatis testimonio inter condiscipulos primo. A primâ pueritiâ præter legere & scribere nil ago. Sive in viâ sim, sive in lecto, semper meditor, quæ sum dicturus. Quotidie ingenium quatuordecim horis exerceo. Sincerus sum; non habeo dictamen vænale, nec minis nec precibus cedo; & experientia didici, etiam cum mortis evidenti periculo me posse meum dictamen tueri. Et tamen aliquando à cõmuni sententia Theologorum egredior. Sed quid inde? Multi malunt docti dici, quàm esse. Multi non proprias, sed aliorum opiniones exscribunt. Non nulli (& hoc scio certò) malunt contra dictamen loqui, quàm incurrere indoctorum censuram. Rari student: & raro: nec omnes tanto ingenio sunt prædìti, quãtum subtilitas Moralis Theologiæ requirit. Tractant Ethicam & Politicam aliqui, qui Metaphysicam ignorant; & non pauci qui Logicam; & audacter affirmant, non requiri ad Moralia Realium scientiarum cognitionem sed nescio quod prudẽtiale Iudicium. Ergo exorbitent, quantum illi voluerint, ego veritatem tanto studio & labore quæsitam, tanta felicitate inveniam propter Andabatarũ umbratiles opinationes non relinquo.] Sic mihi abblandior, cum omnia sunt pacata & serena. Sed cum cordis procellescit oceanus, violento tempestatis impetu arenæ miscentur syderibus, & inter fluctuum vortices, discursus Adulationis naufragatur. Tunc inter terrores & fragores sic incipit loqui Sinceritas.

Moralia sæpè ab indoctis tractantur.

Iudicium prudentiale.

Sinceritatis Replica.

Organo læso omnes sensationes alterantur.

à sensu ad mentem argumẽta desumens.

[Certissima sunt argumenta quæ sumuntur a sensu. Ergo tuos recognosce Caramuel, & singulos male affectos videbis Te Musica practica nõ recreat(quoniam speculativa, non ad aurem pertinet sed ad mentem.) Cibi delicati non sapiunt: vix liquorem à liquore distinguis, odores amaros non fastidis, nec dulces amas. Et in hoc sensus tuos omnium hominũ experientia condemnat. Mella amara videntur ægroto; qui si sincerus sit & prudens, non illa, sed arguet palatum. Ergo sicut de sensibus, sic etiam de mente discurre. Placent nonnulla Asserta, quæ cæteris hominibus displicent? Sincerus es, & prudens haberi desideras; ergo ne dicito universos decipi sed mentem potiùs Tuam aliquo Præjudicio laborare: Morbus est recognoscendus & expellendus, & mens à malo aliquo affectu recuranda.] Hæc mihi & sincerè sinceritas. Et ego sinceritatis verba Adulationis blandis lenociniis præpono: Thesauros Idearum aperio; descendo in cor altum, & primos lapides Fundamentorum recognosco, nec tamen Præjudicium reperio. Habeo paratos speculationum Moralium multos libros; Dialecticam Moralem à nemine quod sciam tentatam; in qua fortè Narcissus opinione æmulorum videbor. Philosophiam etiam Moralem. Totam etiam

Moralia Authoris Opera. Dialectica. Philosophia.

Physica & Metaphysica reducta ad mores. Medicina. Theologia.

Physicam & Metaphysicam transtuli ad mores; & Medicinam magno ægrorum solaminc radiis Theologicis dilucidavi: & tandem Theologiam ingressus, multa sum meditatus, quæ perire non patiar. Omnia meis principiis insistunt: quibus si vel unum auferam vel immutem, multa debebunt doctrinæ consequentia mutari. Ergo prōderit, à multis & Magnis Doctoribus securitatem eorundem Fundamentorum explorari antequam Turres, quæ eis insistunt, vento contradictionis exponantur. Sed à quibus? A vobis SAPIENTISSIMI DOMINI, quibus Terrarum Orbis majores & doctiores non habet. Legite obsecro sequentes paginas; & si quid in ipsis absonum vel obscurū, splendoribus doctrinæ vestræ decircinate aut illustrate. Deum, qui veritas est, solum respicite; & si quid evidenter sit falsum, funditùs evertatis. Puto enim, si semel in Fundamentis conveniamus, mihi licitum fore servare rigorem dialecticum, & quidquid postulet consequentia doctrinæ, affirmare aut negare. Observo enim in aliquibus nostræ ætatis Theologis intolerabilem Dialecticæ rei ignorantiam; sæpè enim conclusiones componunt, quæ non nisi ab incompossibilibus fundamentis enata. Hoc vitium conabor effugere, & ita haurire Ecthéses, ut consistere possint. si ad prima Principia reducantur: & quia epistolæ debent esse brevissimæ, ne molestæ dicantur, pono calamū, exorās Deum, ut per vos me dignetur instituere & juvare. Et quia vos, partim estis Cœlites, partim Terricolæ, siquidem triumphatis & valetis quà Cœlites, quà Terrigenæ valete, animi & corporis triumphate hostes, & Caramuelem vestrum docete, juvate, redamate.

Parvus error in principio, in fine est maximus.

Licet omnibus legitimè dialecticari.

OMNI-

OMNIBUS VIRIS
DOCTIS S. P.

X.

An præstitisset hunc librum nõ edi, sed manuscriptum tãtum Censoribus cõmunicari?

Olui olim hunc librum exscribi tãtummodò, non edi: non enim est ille qui possit à Grãmaticis aut etiam Rhetoribus intelligi, quibus nihil scribo. At, quia Amanuenses tardi, & multa exemplaria petuntur, eumdem imprimi patior, hac lege ut non definitivus, sed Propositivus & disputativus dicatur. Multa in illo propono, nil definio: nolo ab aliquo Amico vel æmulo pro aliqua hujus libri opinione allegari: nihil enim in toto facio aliud, quàm insinuare scopulos, quos Navarchus Ethicus debeat vitare; & quo vitare debeat modo aut non debeat, non expono, sed alijs judicandum relinquo. Sed quia omnes Lectores etsi invidi & virulenti, candidi volunt dici, & docti etiam, licèt sint ignorãtes; volo insinuare quid nomine *Doctorum* intelligam; ne fortè aliquis intercurrere ad Nos præsumat nõ vocatus. quod ut uberiùs præstem, aperio Pontificium Decretum, & ex compilatoris vitâ, quæ operi divino præfigitur, unam aut alterã periodum illustrandam assumam, quæ proposito argumento respondeat; & si nonnullas alias controversias evolvat, nihil edisserat, quod nõ sit utile vel necessarium. In Decreti igitur primo folio ista lego:

Qualis sit iste liber?

Quid Doctorũ hominũ nomine intelligendum sit?

XI.

A Quibusdam prædicatur in populis hos tres, [Gratianum videlicet, Petrum Lombardum, & Petrum Comestorem] fuisse germanos ex adulterio natos. Quorum mater cùm in extremis peccatum suum confiteretur, & confessor redargueret crimen perpetrati adulterii, quia valde grave esset, & ideò multum deberet dolere, & pœnitentiam agere, respondit illa; *Pater scio quòd adulterium peccatum magnum est; sed considerans quantum bonum sequutum est, cum isti filii mei sint luminaria magna in Ecclesiâ, ego non valeo pœnitere.* Et Confessor ad eam. *Quod tui filij sint notabiles Viri; & opera utilia fecerint Ecclesiæ Dei, non ex te, sed ex Bono Dei est; ex te autem adulterium crimen magnum, & de hoc doleas, & quod non habes tantum dolorem, quantum exigit tam horrendum scelus, de hoc tamen doleas, quod non potes dolere.* [Fuit Gratianus Monachus Benedictinus; Lombardus Parisiensis Episcopus; & Comestor Presbyter Ecclesiæ Trecensis.]

An boni possint effectus suboriri ex peccato?

XII.

Proponũtur Quæstiones vẽtilandæ.

CUm hęc interlego, paucorum verborum cõtextu video gravissimas controversias involui, aut etiam si velis, evolvi: è quibus illas eligam, quæ ad nostrum intentum conducant. *Exponam primò,* Qualis esse debeat Moralis aut etiam Scholasticæ Theologiæ Professor, ut vir doctus dicatur? nam præter Professores in his delicatis materiis Viri eruditi multi, docti rari. *Secundò.* Quid

Prima:

Secunda:

Quid sit Ius & Injuria? ut sciamus, quo Docti Viri modo debeant aliorum libros censurare.

Tertia:

Tertiò, an contrahantur Matrimonia in scholis, & opinionum copulâ committantur adulteria scholastica?

Quarta:

Quartò, Quantus & qualis dolor post culpam mortalem sufficiat? an detractio remitti soleat possit-ve, si restitutio contemnatur? & qualis debeat honoris restitutio fieri ab æmulis, qui invido stylo & labio Viros candidissimos maculant?

Quinta:

Quintò, Quantâ debeat Vir doctus libertate pollere? an possit spe vel metu regi? an habere consilia & decreta vænalia? *Hæc quinque* Capita coincidere videntur in primũ; & ideò à nobis hodie sunt uberâ brevitate illustranda.

XIII. *Oratio ad S. Benedictum.* Exordium igitur à Primo sumam, & ut felici auspicio possim, ad Te Magne Benedicte mentis oculos subrigo, & Tuam summam discretionem considerans, Poëtæ labio utor, & exclamo.

Is genus indocile & dispersum montib. altis,
Composuit legesq; dedit.

Omnes scientiæ D. Benedicto debentur.

Tibi legislatori optimo maximo debetur tota Philosophia & Theologia Moralis: Tibi enim Jus Canonicum, Tibi etiam Regulare, Tibi sæculare & Politicum. Gratianus Decretum, quod totius Juris Canonici basis & fundamentum, edidit; & Gratianus, seu Classensis seu Fœlicensis fuerit Monachus;

Gratianus fuit Benedictinus.

seu utrumque seu neutrum (nam scriptores variant) Monachus Tuus fuit; & si vitæ, quæ ex variis excerpta Decretorum volumini præfigitur, creditur, cœlum possidet; quoniam in conversatione regulari tuæ exactissimè cõsonuit Regulæ, & per duodecim securissimos gradus Humilitatis ad gloriam divinam ascendit. Jus Regulare Tu scripsisti, indixisti, observasti; & à Te morum integritatem videntur juniores Patriarchæ & Ordinum Institutores didicisse. Sed & Jus etiam Cęsareum Tuum est; nam Justinianus Legislator, nepos fuit Tuus, ipseq; gloria Aniciæ gentis, à quâ Serenissima Domus Austriaca ducit originem;

Iustinian⁹ Cæsar, Legislator, D. Benedicti fuit nepos.

Domus Austriaca descendit ab Aniciâ.

quoniam si res debito studio examinetur, ante Rudolphos & Albertos, cum domus Austriaca audivit Justiniana & Anicia, illa Cæsarum fuit; à Cæsaribus orta, dedit Europæ Cæsares, & regiones nobiliores Cæsaribus. A Te, Pater Sanctissime, à Tuo Gratiano, à Justiniano Cęsare etiam Tuo, à Petro Lombardo & Comestore doceor, & qualis esse debeat Theologus, qui VIR DOCTUS nominetur, addisco. Sic sentio, sic pronuncio, sic assero.

Vir doctus quis?

Non est dignus eximio VIRI DOCTI *vocabulo, qui non sit alter Benedictus, alter Gratianus, alter Lombardus, alter Commestor, & alter etiam Iustinianus*, Rem pertingo.

Gratianus unde dictus?

Volo inprimis, VIROS DOCTOS, etiam, esse Gratianos; quoniam *Gratianus* dicitur, quasi *Gratiæ annuens*, & frustra de doctrinâ gloriabitur, qui illâ abutitur, & gratiæ non annuit.

Gratia sol.

Solem suum Deus (gratiam supernaturalem intelligo) oriri facit super bonos & malos; quod si gratiæ annuas, & ad DEI majorem gloriam sudores scholasticos dirigas, Gratianus es, & prima veræ Theologiæ fundamenta jecisti;

Prima sapientiæ fundamẽta.

quoniam *Initium Sapientiæ timor Domini.* Intentionis puritate præventus ad actionẽ progredere: (temerè enim manum vel pedem moverit, qui careat intentione sincerâ.)

Vir doctus debet æquè omnes sẽtentias Theologorum defendere.

Lombardum indue, ut Magister sententiarum sis. Non est VIR DOCTUS, qui Magister unius solius sentẽtiæ; qui ita Scoticis Fundamentis adhęret, ut propositiones Thomisticas defendere non possit, aut nolit. Nam Vir, ut à Doctrinâ gloriam habeat,

debet

debet esse sententiarum Magister; paratus Thomistarum, Scotistarum, aut etiam Nominalium sententias propugnare& defendere, quoties occasio aut ratio suppetat: multum enim ab Aquilâ differt Testudo, multum ab Accipitre Talpa, quoniam Talpâ subterranea vertente, & Testudine quodammodo reptante, Aquila (aut etiam Accipiter) ventos pectit, nubes calcat, & cœli hospes est volucrum cæterarum Regina. Informe Theologorum vulgus, cum aliquam propositionem audit, superficietenus intelligit; Magistri eamdem intelligunt ter magis; nam præter superficialem sensum, assequuntur & profundum, & altum: profundum, quia discursu ad prima fundamenta perveniunt; altum, quia inde ad Corollaria ultima dialecticantur. Placent hæc omnia Tibi; & ais. Jam sum alter Gratianus & Lombardus: sum-ne VIR DOCTUS? Debes esse comestor, & libros quos alij vix libant, ruminare, masticare, devorare, concoquere. Hinc incipio intelligere obscuram Ezechielis periodum, capite enim secundo ista lego. *Hæc dicit Dominus Deus.* ergo attende Christiane. Non sum ego qui loquor, sed Deus. *Aperi os tuum, & comede quæcunque ego do tibi. Et vidi; & ecce manus missa ad me, in quâ involutus erat liber; & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris, & scriptæ erant in eo lamentationes, carmen, & væ. Et dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveneris comede; comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum & cibavit me volumine illo & dixit ad me; Fili hominis, venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Et comedi illud & factum est in ore meo sicut mel dulce.* Hæc Propheta; quæ relego, & proposito conceptui accommodo.

Magister magis ter.

Prius quis debet edere sciẽtias, quam ẽdere.

Ezech. 2.

XIV.

Ecce loquitur Deus; & omnẽ creaturam tacere necessarium est. *Hæc dicit Dominus Deus,* Ezechiel ait, & ego ad pedes divinos, ora teneo, & aurem oculosam submitto: ubi loquuntur homines, licet oculatæ esse auri; hoc enim ævo prudens ille, qui audit oculis & auribus videt: at Deo loquente oculos claudere, & aurem submittere opus est; cur enim homo contrà disputet, cùm ille loquitur, qui nec fallere potest, nec falli? Sed quid Deus creaturæ suæ dignatur dicere? *Aperi os tuum & comede quæcunque do tibi.* Jam audio, *Quæcunque,* ait Dominus; ergo nobis obediendi, non autem arbitrandi aut decernendi gloria relicta est. A sopore Præjudiciorum excitor; (Jura enim non sunt dormientibus scripta, sed vigilantibus) singula circumspicio, ubi enim circumspectio deficit, nec ecclesiasticè, vivitur, nec politicè; & ecce Ambrosij, Hieronymi, Benedicti, Gregorij, Thomæ, Scoti, Ochami, &c. *manus missa ad me, in quâ involutus erat liber:* (nimirùm, Cursum, Philosophicum, Theologicum, & Moralem complectẽs) qui meritò *involutus* dicitur, quia difficultates graves continet, quæ summo ingenio evolvi debent. *Et* (spiritus Dei) *expandit illum coram me; qui erat scriptus intus & foris.* habet enim duas litteras internam & externam, spiritualem & corpoream; nam dum speculationes Philosophicæ terrena curare, consideranti exteriorem contextum, viderentur, demonstratur, si speculemur interiora, terrena illas despicere & amare cœlestia. Sed quæ sunt in hoc volumine Scholastico scripta? Philosophica, Theologica, Moralia; seu ut Propheta loquitur, *Lamentationes, carmen, & væ.* Vel attendite. Quid aliud sunt omnes Meditationes Philosophicæ, quàm cruces, &

Loqui & audire oculis: videre auribus.

Liber scriptus intus & foris.

Et quæ in illo scripta?

Quid sint Philosophica?

lamentationes ingenij. Cùm Intellectus Physica (communia, specialia; elementalia, cœlestia Inanima, vegetativa, sensitiva, & Rationalia) edisserit, eo modo format singula quo intelligere possit; non verò ut sunt formata, intelligit. Hinc tenuitatis propriæ conscius lamentatur; & se hoc solum scire, quod nihil sciat, lachrymis suffusus ingeminat. Et quid aliud quàm carmina omnes Theologicæ Resolutiones? Tota illa Theologia, quæ *Scholastica* dicitur, est quædam Harmonia cœlestis, in quâ Tactus (vulgò, el *compas*) dependet à Philosophiâ. Hæc Theologicas opiniones metitur (imo & sæpè insolenter mentitur) & ubi hæc cespitat, illæ aut hærent aut errant, aut tandem laborant ametria, quæ est morbus in moralibus maximus. Ubi enim Theologus periculosius exorbitare potest, quam in ethicis? væ illi si improbabilia doceat; væ etiam illi, si certò tenenda dedoceat. Væ si cœcus, ut contingere solet, ipse sit, & cœcos ductare præsumat.

Quid Theologica? Philosophiæ & Theologiæ connexio.

Quænam Magister debeat docere & dedocere?

XV. Tu igitur Lector candide comede volumen istud; Philosophiam, Theologiam & Ethicam (has enim facultates illud continet) mastica, devora, digere; & eris Comestori similimus; opinionem opinioni compone, & eris sententiarum Magister; omnis tua cogitatio aut operatio à Gratia Dei semper incipiat, & in eam semper desinat, & correspondebis Gratiano, & VIRI DOCTI cognomentum mereberis. Profectò, si sis semel VIR DOCTUS, eris & BENE DICTUS; quotquot enim censentur verè docti, ipsi apud omnes audiunt bene, & ab omnibus bene-dicũtur. Imò etiam benedicunt; quoniam homo, quamdiu bene utitur fundamentis, quæ masticaverat in Philosophicis; & mentem suam alit & sustentat Theologicâ Patrum doctrinâ, ipsamq; digerit per locos Morales & Practicos, & bene digestam producit, eructat ex corde verbum bonum, & est simillimus Regi, imò & Imperatori, & præcipuè Maximo Justiniano, qui sumpsit à Justitiâ nomen. Sed monendus es obiter, amice Lector, non omnes esse Justos qui Justiniani vices agunt, & Judices esse dicuntur. Inter scholas celebres, quæ hodie in Europâ, una vocatur *Nominalis*; & inter Relationes Metaphysicas aliquæ sunt *secundum dici*. Dantur *Entia rationis* in Logicis: aut si hæc negentur, nemo poterit negare *Entia vocis*, quæ alibi curiosè dilucido. Ergo non erit mirum, si docearis, dari hodie in mundo Justitiam purè nominalem, hoc est, secundum dici, quæ sit ens rationis vel labii, objectivè in vocis imagine, & subjective nullibi. Hâc hodie multi delectantur Theologi, multi Jurisperiti, qui semper Deum habent in linguâ, quem tamen proscribũt à corde. Similia sunt ova Galli & Gallinæ, & tamen ex his pullus, ex illis Basiliscus oboritur. Violentus motui naturali est simillimus, & tamen conservatur in statu naturali substantia, quæ periclitatur in violento. Et quia Justitia in connaturali rerum cursu, & Injustitia in violentiâ consistit, etiam similes sunt, & ne erremus, debebunt accuratè distingui.

Omnis doctus, est etiam benedictus.

Justinianus à Justitiâ dictus.

Schola Nominalis.

Relationes secundum dici.

Entia rationis.

Entia vocis.

Justitia nominalis.

Pullus & Basiliscus

XVI. Prævenimur Aristotelis dogmate, qui Physicorum primâ lineâ edisserit, tunc aliquid nos homines scire, cũ causas & elementa penetramus; ergo si elementa penetraturus sim nimius non ero, si ipsum Juris vocabulum, non omnibus æquè notum, exponam. & quia Gratianum magnifacio, ejusdem polito labio eloquar, & ejus mente prodigiosà discurram.

Quid sit scire?

Ius

Ius quid?

Ius generale nomen est, ait, *Lex autem Iuris est species. Ius autem est dictum, quia Iustum est. Omne autem Ius moribus & legibus constat.* Juri opponitur Vis, & statim mirari incipis, quod hæc duo ex diametro contradictoria nomina eisdem elementis componantur. Tribus conflatur nomen JUS, tribus nomen VIS; & tota differentia videtur esse anagrammatica. Si respondes,

Ius, & Vis anagramm.

IUS VI est adversum, VIS adversaria IURI est

Inversum adversum nomen utrumque sibi. difficultatem urges, non diluis.

Sed cur?

Puto igitur, ideò hæc duo celeberrima nomina JUS, & VIS, eisdem elementis constitui, & totam differentiam in mero anagrammate & litterarum inversione consistere, quòd nihil in Jure reperiatur violentiæ expers, si velit Jurisperitus cavillari; unde cùm *Summum Ius summam esse Injuriam* profitemur, discrimen esse accidentale, & quod modum procedendi concernat, insinuamus.

In connubiali Oceano Adulterium tempestas est.

Ut hanc veritatem persuadeam, ponam ob oculos cōnubialem Oceanum in quo Gratiani, Lombardi, & Comestoris Mater naufraga; nam adulterium est merum Iurium matrimonialium anagramma, ac propterea violentia illata connubiali amicitiæ. Quoniam Hymenæus Mundus quatuor elementis componitur, videlicet, *Abstinentiâ, Usu, Alienæ, Propriæ.* Est enim continens, qui propriâ usus ab alienâ abstinet, & qui alienâ usus à propriâ abstinet, omninò incontinens. Continentia est quædam Mundi connubialis serenitas, & Incontinentia est ejusdem tempestas; illa enim in Jure & hæc in Injuriâ consistit.

Hymenæi Mundi elementa, quot? quæ?

XVII. Hinc duas consequentias diduco; Physicam Ethicam; Naturalem, Moralem. Mundi hujus serenitatem & Procellas consistere in mero naturalium elementorum anagrammate statuo & & hoc Physicè: quod & clarissimè ostēdo. Quatuor enim corporibus Mundus naturalis componitur; duob. gravibus & duobus levibus. *Aqua* debetur *Terræ, Ignis Aëri.* Hoc gravitatis Jura, & Leges naturales pronunciant; quibus hæc quatuor corpora suo ingenio derelicta obediunt. At ubi procellosus æolus aut coactus à Lunâ, aut solutus à sole vires exserit, miserrimo elemētorum anagrammate universa permiscet. Fulminei lapides Telluri debiti in Ignis supremâ regione gignuntur, nubibus arenæ commiscentur. Ignes concipit subterranea concavitas, & Aëre male concepto Terra quatitur: agitatur tēpestuosus oceanus, & omnia corpora naturalia turbantur. Et si bene considero, Tempestati contrariatur serenitas, nec tamen plura aut alia elementa componit tranquillatque, naturalis serenitatis JUS, quàm VIS impetuosæ Tempestatis confuderat. Nec aliter de mundo Ethico Philosophabimur. Quatuor elementis componitur, ea sunt; *Supplicium, Præmium, culpa, virtus.* Si stemus rerum veritati & ingenio, concatenantur supplicium culpaque, concatenantur Premium virtusque, vinculo tam stricto, ut rumpi possit, at dissolvi non possit. Cùm suæ naturæ genioque Moralis iste Mundus permittitur, dicitur *res esse integra*; & Minister qui perfectionem [illegible] tuetur, *Integer vitæ scelerisque purus* glorioso vocabulo denominatur. Quando res sic procedunt, servantur JURA & Respublica summâ fruitur serenitate. Sed quando aliquis æolus, vento superbiæ inflatus Moralia hæc elementa perturbat, exlege impetu omnia ad procellosum ana-

Quid sit tempestas? Elementorum anagramma.

Elementorum Moralium anagrammata.

Res integra. Vir integer.

anagrammareducit; & mutato tãtummodo elementorum ordine proſcribit ſcitè digeſtum JUS, & VIM indigeſtam protrudit. Præbeo ſpecimen,

Supplicium Culpæ, & Virtuti Præmia
JUS *dat:*
Supplicium Virtuti, & Culpæ Præmia
VIS *dat.*

& oſtendo nihil omninò eſſe in Jure, quòd abſit Violentiæ & Injuriæ; nihil contrà: & concludo, rationes ſignificatas his nominibus JUS & VIS differre tantummodò anagrammate; & Juſtitiam in ordine, Injuſtitiamq; in dordinatione conſiſtere.

XVIII.
Nomen I.V.S. *per capitales characteres exponitur.*

A rebus ſignificatis ad voces ſignificantes redeo, & iterum anagramma litterarum admiror. & interrogo, cur hæc duo nomina (nimirũ IUS & VIS,) eisdem coaleſcant Characteribus? & reſpõdeo, has tres litteras I.V.S. ſignificare Intellectum, Voluntatem & Senſum. Si Intellectus primum locum obtineat, ſi ſecundum voluntas, & hæc recta à Ratione ſenſus externos regat, JUS eſt; quod ſi *Principe cæca loco ſtet pro Ratione voluntas*, & Intellectus, tametſi Linceis oculis præditus, cedere & obedire cœcæ voluntati cogatur, etſi ſenſus voluntati obedire dicatur, VIS eſt, quæ moribus Humanis infertur. Et ſi hoc verum, quantâ injuriâ hodie à nõnullis aliquę damnantur ſentẽtię, quod vel palato ſuo non ſapiant, vel præoccupatæ voluntati deſipiant! A ſenſu ad mentem conſequentia non valet, *nec enim ſequitur*, ut 11. de Finib. inquit Cicero, *ut cui cor ſapiat, ei non ſapiat palatus.* Sanè in moralibus mirabilia anagrammata ſolent interſeri; nam ut ſæpè videmus, *dat veniam corvo & vexat cẽſura columbam.* Et quando aut quomodo cenſores iſti ſatisfacient? Peccarunt in Deum, quem irrident; in Rempublicam & proprium officium, quibus non correſpondent; in Juventutem, quam decipiunt; & ſpecialiter in Viros doctos & innocentes quos cenſurâ temerariâ condemnant; quibus detractam famam reſtituere debebunt, ſi poſſint; quod ſi quantam debent non poſſint, quantam poſſint debebũt. Sed hæc mõſtra ideò in Tribunalia & ſcholas ſubrepunt, quod Cenſores & Judices interdum libertate careant. Rem ediſſero. Iuris forma eſt libertas; illud enim exiſtentiâ Libertatis exiſtit; vel ſi dubitas, tolle liberum Arbitrium & omnia Jura legesque eodem ictu ſuſtuleris. JUS etiam ſubſiſtentiâ libertatis ſubſiſtit, nam ſubſiſtentia definitur ultimus terminus naturæ, & ſi bene rem mediter, Jura omnia & liberum arbitrium eundem terminum habent, illa enim ab hoc, & hoc ab illis ad virtutem, gratiam, & gloriam ordinatur. Hinc Lux Patriarchæ Iob dicenti Deo, *Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in pulvere dormiam, & ſi mane me quæſieris non ſubſiſtam.* Ac ſi diceret; Hominis ratione præditi ſubſiſtentia, gratia eſt, peccatum ſubſiſtentiæ carentia. Peccavi & in lachrymarum amaritudinibus morantur oculi mei, tolle peccatum, & libero meo arbitrio concede gratiam, aut aliàs ſubſiſtentia carebo. Ius etiam quantitate libertatis eſt quãtum: eſt enim vero-ſimile poſſe ſuperiorem in materiâ gravi ad leve peccatum obſtringere, eſt probabile legem, niſi liberè acceptetur à ſubditis, inanem eſſe, adeoque rigoris & materiæ quantitatem à ſuperiorum & ſubditorum amicâ & conſonâ libertate pendere. Hoc poſito ſequitur à Libertatis qualitate Iuris qualitatem pendere. alia enim moralia ſunt, alia pœnalia, & alia

Non placet, ergo nõ licet, *qualis ſit conſequẽtia?*

Moralia anagrammata.

Iudicum obligatio.

Sæpè illi libertate carent.

Ius exiſtit libertatis exiſtentiâ & ſubſiſtẽtiâ libertatis.

Subſiſtentia quid?

Iob.7.16.

Gratia hominis ſubſiſtentia.

Libertas, Iuris quãtitas.

An ſuperior poſſit obligare graviter, ſi materia ſit levis?

An leges debeãt acceptari?

Iuris qualitas.

ſia mixta, & ſingula qualia vel Legiſlator tulit, vel ſubdita acceptavit communitas. Quando non datur libertas, Jura non obligant; ubi illa ceſſat, ceſſant iſta; quorſum illa ſe extendit, hæc ſe inſinuat; nec homini præcipi poteſt impoſſibilis actio, nec paſſio neceſſaria interdici, in illa enim omnia, quæ non habēt in poteſtate ſua ſubordinatum inferiorum arbitrium, Jus regiminis ſuperiores non habent. Stat ergo JUS Exiſtentiam, Subſiſtentiam, Quantitatem, Qualitatem, Actionem, Paſſionem, Durationem & Locum, & ſiquæ aliæ ſunt prædicamentales proprietates, recipere a libero arbitrio, quo ſublato opus eſt jura omnia quà Eccleſiaſtica, qua ſæcularia præcipitatum iri. Stat igitur illos qui libertatem vendiderunt, vel perdiderunt (eccleſiaſtici ſint, aut ſæculares) nec poſſe Jus dicere, nec in ulla materia judicare.

Sublata libertate arbitrii omnes leges tolluntur.

XIX. Sed ſi impoſſibilia nemo præcipit, nemo neceſſaria interdicit, quo jure Gratiani, Lōbardi & Comeſtoris Parens, jubetur adulterium eluere, cùm illud præteritum ſit, & ad præteritum non ſit potentia? [Fortè ad omne præteritum non minor quam ad omne futurum Numini concedi deberet; ſed hoc non urgeo; nimis enim Theologicum eſt, & hic non tam conceptibus quàm Legibus & Juribus agitur.] Moralia moraliter tracto, & aſſero ſacramentalem confeſſionem habere potentiam virtualem ad præteritum, qui enim ritè & canonicè abſolvitur, redditur innocens, & ita ſe habet ac ſi nullum unquam commiſiſſet peccatum. Sed quoniam illa generoſa virgo jubetur de peccato dolere & gaudere, ego doceor non omnia quæ illud concomitantur aut ſequuntur, eſſe execratione religioſâ damnanda, ſed ſępe bonos & commendatione digniſſimos eſſe peccatorum effectus. Peccat Adamus, & infelici culpâ omnes ſuos poſteros reddidit infelices; & interim clamat Eccleſia, *O certè neceſſarium Adæ peccatum quod Chriſti morte deletum eſt! O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!* Peccat Gratiani, Lōbardi & Comeſtoris Mater, & ſi intrinſecè contempler adulterij malitiā, culpam execror; ſi effectum, peccatricem à peccato diſtinguo; iraſcor iſti, illi congratulor; & dico, *O certè neceſſaria hujus virginis fragilitas, quæ trium adamantum conſtantia quodammodò compenſata eſt. O felix culpa, quæ tales ac tantos dedit Orbi litterario Doctores.* Dicant Thomiſtæ, *Si Adamus non peccaſſet, Chriſtus natus non fuiſſet.* Firment id rationibus & teſtimonijs; Scotiſtis reſpondeant; ego alas deprimo, & intra mei argumenti terminos ſic diſcurro. [Si hæc nobilis virago non peccaſſet, nec Gratianum, nec Lombardum, nec Comeſtorem Mundus litterarius habuiſſet. Si natus non fuiſſet Gratianus, non compilaſſet Pontificum Sanctorum decreta, nec viam Decretalibus Clementinis & reliquis libris aperuiſſet; ſi natus non fuiſſet Lombardus, nec ab ipſo fuiſſet Theologia Scholaſtica, cujus dicitur Parens; Si natus non fuiſſet Comeſtor, nec Hiſtoria Eccleſiaſtica habuiſſet tam antiquum exordium. De primo ad ultimum, niſi illa peccaviſſet, luminaribus magnis cœlum litterarium careret, Jura Theologiam, hiſtoriamque non haberet Eccleſia; & in ignorantiæ tenebris ſepeliremur.] ergo ſi omnis peccans eſt ignorans, ut inculcat Hipponenſis Epiſcopus, inclamo iterum iterumque, *O certè neceſſaria hujus ignorantia Viraginis, quæ tantam ſcientiam Orbi Chriſtiano peperit!*

An impoſſibilia poſſint præcipi? an ad præteritū detur potentia?

Confeſſionis potentia.

An à peccato boni effectus?

Eccleſia in benedictione Cerei.

An Chriſtus veniſſet, niſi Adamus peccaſſet?

O felix caligo & obscuritas, quæ luminaria hæc magna & per ipsa, & cum ipsis, & in ipsis, Theologiam supernaturalem, Historiam Ecclesiasticam, & canonicam Iurisprudentiam Mundo dedit: & ad me conversus, hunc ipsum librum manu premo, & vestra responsa considero. Illum tenebris scrupulis & dubiis plenum, hæc splendore, veritatis suffulta, esse video & admiror. Ibi Caramuelis inscitiam, & hîc vestram Sapientiam, meditor, & sic ajo O *certè necessaria Caramuelis inscitia, quæ oracula tam docta extorsit! O diffidentia fœlix, quæ lucrata est magnorum hominum Resolutiones, quibus jam soli ignorantes diffidant!*

Qualis & quantus dolor sit necessarius in Sacramento pœnitentiæ?

Sed quia ejusdem Matronæ Confessarius *Si non habes tantum dolorem*, ait *quantum exigit tam horrendum scelus; de hoc tamen doleas, quod non potes dolere*; veritatis studiosus inquirit, An-ne ad divinam impetrandam Clementiam, sufficiat dicere, *Doleo me dolere non posse*? Et respondeo, extra sacramentalem pœnitentiam contritionem requiri, at in sacramentali Attritionem sat esse. Quo ipsæ differant modo, conantur explicare Theologi, nec unquam ita clarè possunt, ut animus scrupulosus quiescat. At noster Historiographus liquidò; nam ejusdem sententia, ille habet

Contritionis & attritionis differentia.

contritionem, qui dolet se patrasse peccatum; ille Attritionem aut contritionem imperfectam, qui dolet se dolere non posse. Sit igitur hæc doctrina solamini fortis & duri ingenij viris, qui summam siccitatem in rebus divinis reperiunt, nam si lugere non possunt ob peccata commissa, & tamen illa detestantur omninò & habent sincerum singula evitandi propositum, doleant & lugeant se dolere & lugere non posse, & ut ad sacramentalẽ pœnitentiam accedant, optimè dispositi sunt. ET HIC EGO etiam in Scholasticis proficio & prosum. Doctorem ab annis multis ago, & ex officio docere veritatem debeo; & tamen præter Fidei articulos, quos mei sciebant discipuli cùm Gymnasium ingressi, nullam doceo, quia nullam scio. An desum dignitati & officio? Non puto. Assequi veritatem desidero, & quòd non possim doleo. & quantum doleam ille scit, qui est ipsa veritas, quam studiosè inquiro; cui dico, *verè Tu es Deus absconditus*; apud quã sum; quam quia coecutio, comprehendere nequaquam possum. Nihil scio certò, & tamen ob incerta non doceo; cum enim dico omnes opiniones, quæ vocantur probabiles, incertas & obscuras esse, quod certũ & clarũ est dico.

An multas Magistri doceant veritates vel sciant?

Sed hinc novæ tempestates exsurgunt, novæ controversiæ & Quæstiones; nam cùm certum sit eum, qui non potest dolere, debere dicere, *Doleo quod dolere nõ possum*; videretur postulari ob servandam consequentiam doctrinæ, eum qui non potuit proximo subvenire debere omninò dicere, *Doleo, me favere non posse*, & illum qui æger est, nec potest Ecclesiæ præcepto sati facere, *Doleo me non posse sacro assistere; doleo me à carnibus abstinere non posse*. Et si hoc censeatur verum peccare videretur ille qui diceret, *Non jejuno quia nequeo: si possem facere omninò: sed interim gaudeo me non posse*. Et si hoc verum deciperentur excellentissimi Theologi, qui contrarium affirmant. At hic ego inter obedientiam & Justitiam distinguo; non enim teneor desiderare vires ad obediendum, sed ad solvendum; nec mirum, si in materia confessionis severiùs, benigniùs in Jejunii materia procedatur; nam in Confessione læse Justitiæ solvimus, & in Jejunio, quod extra confessionem inducitur, obedientiæ & Reverentiæ

An, qui obedire nequit, debeat dolere, quod obedire non possit?

An detur inter obedientiam & justitiam distinctio.

rentiæ satisfacimus. Cum igitur asserente Augustino, cujus verba canonica fecit Tridentinus Antistitū Romanorum consensus, *Deus impossibilia non jubeat, sed jubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis & tandem adjuvat, ut possis.* Supponendum omninò est, non teneri dolere, qui dolere non possit; addendum, neminem posse de impossibilitate causari aut excusationem prætendere, quoniam Sol gratiæ oritur super bonos & malos, & singulis datur sufficiens, vi cujus possint se ad gloriam æternam promovere, & legi divinæ satisfacere. Sed quia sufficientia auxilia omissionem infallibilem, & efficacia obedientiam infallibilem in omnium sententia imbibunt,

An impossibilia possint præcipi?

quæris, *An-ne infallibiliter omissurus aut operaturus lege aliqua obstringi & obligari queat?* Respondeo divinam legem esse actionum & omissionum Dominam, nec posse â infallibilitate cessare. Christus & Deipara a primo conceptionis instanti; & Apostoli, spiritûs divini illapsu, sine libertatis jacturâ fuerunt infallibiliter prædeterminati, ut obedirent liberè, & tamen in composito sensu deobedire non possent. At humana decreta ab infallibilitate elidūtur, quoniam infallibilitas ad prudentiam humanam judicata, est quadam [illegible] necessitas, vi cujus infallibilis actus dicitur futurus non quidem necessario sed certò; & hæc ipsa infallibilitas Juri humano, & Canonico præcipuè opponitur: quoniam si omnes homines sequerentur rationem, non ideò carerent libertatis arbitrio, & tamen Pontificum & Cæsarum Jure carerent. *Justo non est lex posita*, & si omnes essent justi, essent Jura & Leges universæ superflua, non habuisset Decreta, quæ colligeret JVO Carnotensis Episcopus, non quæ ordine meliore digereret noster Gratianus; non habuisset Decretalia, quæ compilaret quinque libris Gregorius, non quæ sexto compleceretur Bonifacius: careret Orbis terrarum Clementinis, nec Joannes extravagantes evulgasset. Tacuissent reliqui summi Pontifices; labij unius & sermonum eorundem esset Terra, magnusque ille canonum & Legum apparatus cessaret.

An-ne infallibiliter futura, aut non futura?

Cur Iura & Leges fuerint instituta?

XX.

Hinc incipio intelligere, Cur Urbanus VIII. legem illam, quæ præceperat conceptionis Marianæ diem, festivam esse, revocarit. An-ne Urbanissimus Pontifex voluit soli Mariæ inurbanus videri, contra piam opinionem sentire, aperireque portam, ut quæ hodie dicitur *Virginis immaculata conceptio*, cras *Virginis immaculatæ conceptio*, & perinde *Virginis conceptio maculata* dicatur? Absit. Sed quia multi, & Hispani nostri præcipue, plurima in eum effutiunt, volo exponere breviter, cur præscripta [illegible] lex illa fuerit à paucis annis abrogata. Aut fallor, ut tacitè, sic loquebatur prudens Pontifex. [Justo non est lex posita.] Si omnes ductum rationis sequerentur, non indigeremus Jure Pontificio aut Cæsareo. Si omnes essent devoti Angelorum Reginæ; nunquam Prædecessores mei tulissent leges, quæ illi cultum & authoritatem conciliarent. Erat ante annos centum tepida adversus B. Virginem Christianorum devotio. illam Hæterodoxi (Martinus Lutherus & Joannes Calvinus præcipuè) auferebant; illam retinebant Catholici; & ideò sanctionibus legibusq; debuit manu-teneri. At hodie ratio legis cessat universaliter, crevit singulorum devotio. Et quia devotionis efficacia præventi lege externâ non indigent, illam, quæ olim necessaria

Cur ab Vrbano VIII. fuerit conceptionis abrogata solēnitas?

Gravissime obloquuti in Belgio sūt Hispani, et extraordinaria pompa cōceptionis immaculatæ solennitatem celebrarūt. Habui in illa concionē hunc ipsum cōceptū edisserui, & tota murmuratio cessavit.

Vniversalis erga Reginā Angelorū devotio.

cessaria

cessaria fuit & justissimè lata, hodie, ut superfluam tollimus, cassamus, annullamus. Et ut Nos non cassaremus illam, suo ipsa pondere excideret; hodie enim universaliter cessat finis illius, & cessare universaliter legem quando finis universalis cessat ab universis Jurisperitis & Theologis assertum est.]

An cessante fine cesset lex?

XXI. Præter necessitatem & infallibilitatem ad unum, datur etiam necessitas ad alterum; nimirum, cum dantur duo quorum alterum vitare possum & tamen utrumque non possum. Talis necessitas in commissione & omissione reperitur; impossibile enim est, utramque simul aut adesse aut abesse, quoniam, qui non omittit homicidium, committit; & qui illud non committit, omittit. Hinc oritur lux capiti XIII. Danielis. Quoniam castissima Susanna intercepta à senioribus, videretur contradictionis libertate carere, & incurrisse perdendi honorem aut pudorem inevitabilem necessitatem. *Ecce ostia pomarii clausa sunt*, inquiunt lascivi Judices, *nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quamobrem assentire nobis & commiscere nobiscum; quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te.* Et Susanna animo perturbato & pectore anhelo sic inhit: *Angustiæ sunt mihi undique; si enim hoc egero mors mihi est, si autem non egero non effugiam manus vestras.* Sed quid facies Susanna? *E duobus malis minus eligam; Melius enim est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Hæc historia verissima est, & ex ipsa oriuntur aliquæ conclusiones Theologicæ, quas assumere debemus ut certas, illisque practica judicia fundare.

Necessitas ad unum.
Necessitas ad alterũ.
Dan. 13.

PRIMA. *Si Susanna duabus legibus, se obstrictam credidisset, generali & speciali; putassetque esse peccatum mortale suam pudicitiam prostituere, & esse æquè grave & mortale non prostituendo mortem & infamiam incurrere; non peccasset alterutrum eligendo.* & ad Matrem Gratiani veniens, *si sincerè putasset esse contumaciam non dolere de Adulterio commisso, & esse invidiam de commisso dolere, seque teneri graviter non esse contumacem, & æquè graviter non invidere Ecclesiæ tantos viros; non peccasset alterutrum eligendo.* Patet, quia in tali casu tollitur non peccandi libertas; atque adeo tollitur peccandi libertas: quæ in rigore Dialectico est mirabilis consequentia, & tn. vera & ab universis admissa: ubi enim fingitur peccandi necessitas, reverà adstruitur non peccandi necessitas. SECUNDA. *Si Susanna in eodem casu judicavisset, esse quidem peccatum mortale non consentire senioribus, & esse gravius consentire, debuisset minus malum eligere atque adeò iniquitati seniorum denegare consensum; aut alias judicari de excessu. Idem de Gratiani Parente dixero, si utrumque contradictionis extremum malum, sed inæquale judicasset.* Et patet; quia omne peccatum libertatem supponit, & hæc in excessu daretur.

XXII. *Qandoduo contradictoria æquè videntur mala, quid faciendum?*

Consequẽtia Moralis.

Quando duo contradictoria mala videntur, sed non æquè, quid faciendũ.

XXIII. Hinc oritur illud Axioma receptissimum, quod sine hæresi negari non potest, videlicet, *Quod è duobus malis, quæ simul vitari non possunt, minus debeat permitti, peccareque qui minus impediat.* Attentione hic indigeo, ora tenete. Sic discurro. Sum Thesaurarius Cæsaris, & illius jussu numeratum aurum custodio duobus locis; in altero centum aureorum millia, in altero nongenta millia (simus in pronuntiando liberales; eodem enim labore profertur summa magna, quàm parva) detur casus, in

E duobus malis minus est eligendum.

XXII. *Qandoduo contradictoria æquè videntur mala, quid faciendum?*

ſus, in quo hoſtes me obruant, nec poſſim utrumq; theſaurum defendere, ſed alterutrum. Pronuntio in tali rerum tempeſtate neceſſarium eſſe centum aureorum millia perdi; nam ſi perditur minor ille cumulus perdentur centum millia, ſi major, nongenta-millia; & ubi nongenta millia, ibi à fortiore centum millia. Cum ergo Deus impoſſibilia non jubeat, & hoc de fide ſit, erit hæreticus, qui aſſerat me minus malum permittendo peccare. Imo erit hæreticus, qui dixerit in caſu poſito, me poſſe majus malum permittere & minus cavere & vitare. Quod clariſſimè oſtendo. Si vito minus malum in majus incurro liberè, quia poſſum non incurrere; ſi defendo centum aureorum millia, nongenta millia liberè perdo, quæ teneor ſervare ex officio; ergo pecco, & teneor ad reſtitutionem. Hæc omnia nimis certa ſunt; & quæ ne poſſint quidem à primæ tonſuræ Theologo, aut à tyrone Canoniſta negari. Et tamen ſummè neceſſaria ſingula conſiliariis Politicis, ut practicè ubi utrumque impedire non valent, minus malum permitti jubeant, ne eveniat gravius. Conſultò ego *utrumque non poſſe impediri* ſuppono; nam qui vitare utrumque malum poſſet, peccaret, ſi eligeret minus.

Conſequẽtia Moralis.

Quando duo contradictoria mala videntur, ſed non æquè, quid faciendũ.

XXIII. *E duobus malis minus eſt eligendum.*

XXIV. Sic Veritas judicare nos præcipit. Occlamant Philoſophiæ & Theologiæ imperiti, *Non iri factum mala, ut bona eveniant.* Nam hoc quis neget? Non operatur, qui permittit. homini enim vix unquam neceſſaria eſt actio; cui tamen paſſio ſæpiſſimè neceſſaria eſt. Dicit Petrus, *Mori malo, quàm damnare innocentem*, & laudo, ſtatuoque nullius boni intuitu innocentem condemnari poſſe; at dicit Paulus, *Malo mori, quàm Conſtantinopoli Religionem Saracenam permittere.* Et ridebo. quoniam Conſtantinopoli velit Paulus aut nolit, clamet aut taceat, vivat aut moriatur, erit Saracena Religio, quam nec vivendo fovere, nec moriendo proſcribere poſſit. Dicit Scrupuloſus: *Moriatur Cæſar potiùs quàm hæreticos toleret in Saxonia.* Et ego Conſcientiam ſcrupuloſam, ſuperbam & ignorantem eſſe affirmo; quæ nimirum, nec rem intelligat, nec velit à doctiorib. inſtrui. Nullos unquã habet ſcrupulos, q doctus; nullos, qui humilis; nullos ille, quia veritatem penetrat; nullos iſte, quia doctiorib. ſuam mentẽ & ingeniũ ſubmittit. Dicat igitur Ignorantia, ſuperba quantum velit; ejus ego imprudentiam, aut impudentiam admirabor: Hæreticos Cæſaris vita non fovet, nec mors extingueret. imò ſi ob peccata noſtra, quod abſit, cœlos iniens nos deſereret Cæſar, hæc ipſa Apotheoſis Heterodoxis vires adderet, & nos ad ultimas miſerias reduceret. Ergo Agarenorum infidelitas, Saxonum & aliorum populorum hæreſis, & Acatholicor. in Germ. perfidia, ſeu vitã cõſervet ſeu prodigat, Cæſ. neceſſaria eſt.

Conſcientia ſcrupuloſa eadem, quæ ſuperba & ignorans.

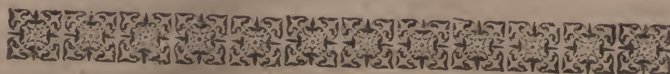
At noto poſſe hominem facere ex neceſſitate virtutem: videlicet, ſi peccatis quæ impedire non poſſit, aut etiam peccatorum effectibus utatur ad Majorem Dei gloriam & utilitatem Eccleſiæ. Sic fecit Gratiani, Lombardi & Comeſtoris prudentiſſima Parens: peccata præterita infecta reddere non potuit & quia hi tres gnati effectus peccatorum fuerunt, illos generosè educando, & ſanctis Magiſtris cõmittendo fecit ex neceſſitate virtutem, & uſa eſt peccatorum effectibus ad Majorem Dei gloriam & Orbis Chriſtiani utilitatem: ſic ſolet Cæſar facere, ſic Respublica, cùm uſa alienis peccatis, quæ vitare non poteſt, præſcriptas vir- XXV.

Poſſumus alienis peccatus bene uti.

f tutes

tutes manutenet, & crimina turpiora proscribit.

XXVI. Hinc ad vos ego EXIMII DOMINI iterum vocem & stylum converto: & doctrinam hanc ultimam ad compendium reduco, *Iusto non est lex posita*; & *è duobus malis debet eligi minus*; ergo nec ego vobis, cum hæc dubia propono, pono legem. Modò illa resolvaris, de tempore loco & modo non disputo. Liberum erit vobis me instituere quãdo & ubi volueritis: imò quo volueritis; nam, sive pauca, sive multa ad me velitis mittere, semper habebo gratias immortales & magnas. Si dicatis his ipsissimis subtilitatibus posse indoctos abuti; non nego; Sed è duobus malis minus permittendum pronuncio; nam & sacrâ scripturâ abutuntur hæretici, cibo heluones, vino ebriosi, fœminis libidinosi, ferro homicidæ; nec tamen ideo interdicuntur istorum instrumenta facinorum, quibus alij homines utuntur bene. Et ego ne vestrâ patientiâ abuti dicar, pono calamum, & doctissimas litteras vestras Pragæ apud Montem-serratum expecto.

LECTORI DIVINO.

5. 1. 3. 4. 2. 6.

XXVII. *Homo binos in corpore oculos habet: binos in mente.* *Cyclopes. Argi. Polyphemus monoculus.* *Tempus est duratio fluens.* *Philosoph. quot & quales oculos habere debeat?*

HOMO, Divinæ Omnipotentiæ soboles, binos oculos habet; non ut plura conspiciat sed ut meliùs. Binos in corpore, binos etiam in animo: & Aristocles, qui ab ingenij latitudine potiùs, quàm ab humerorum distensione *Plato* dictus, ideò *Divinus* audiit, quòd pluribus præditum oculis haberet Animum. Et meritò; sumus enim Cyclopes, qui humani: Argi, qui Divi. Homo, quamdiu intra Naturæ cancellos cogitur, Polyphemi simillimus, habet in fronte oculum, (rationis lumen) quo solummodò præsentia videat, præterita & futura; invideat. At Deus purum est lumen & millenis condecoratur oculis, quos Theologorum linguâ *Attributa* vocamus. Habet ob oculos præterita & futura; quæ enim transeunt oculos nostros, in æternitate non transeunt. Philosophus, ut Deo similis sit, hoc est, Divinus, binos oculos habere debet, Mathematicum, Physicumque: multos enim in Mathesin errores Physices ignorantia, & multos in Physicen Matheseos ignorantia invexit. Jussit Plato inscribi Academiæ, NEMO INGREDIATUR HUC GEOMETRIÆ NESCIUS, nam clauso oculo Mathematico, Physicus omninò caligat. Keplerus doctissimè in Dioptricâ. *Secundas Pena partes dedit dogmati de itineribus Planetarum, verè eccentricis: & rectè dedit. Habet Optice firmissima pro his argumenta. Illud solum cavendum,*

Aristocles cur Plato & cur Divinus dictus? *Deus quid sit? quot habeat oculos?* *Æternitas est duratio stãs.*

vendum, ne nobis accidat, quod Veteribus, ut alteri Optices oculo nimiùm securè confidentes in pervidenda hac Planetarum orbita, alterum Physices oculum claudamus; & sic quod utriusque, & Optices & Physices rationibus ex æquo tribuendum erat, soli opticæ tribuentes, rursum à scopo aberremus.

Quot & quales Theologus.

Quæ verba ad Theologiam Moralem dignissimè transferri possunt. Video authores, quos Pyracmontes, Brontes, & Steropes meritò dixeris, cæcos aut ferè; qui aure reguntur; garriunt quæ audierunt; & quæ in alijs legerunt, in suos libros diligenter transcribunt. Hi sunt Cyclopes, & clauso oculo Physico, tantùm optico utuntur, & Resolutiones omnes suas Principio illo, ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ, succollant. Video & alios, qui clauso oculo Optico, tantùm utuntur Physico; qui in suo sensu abundantes nullum authorem legunt, nullum curant: & hi etiam me judice Cyclopes sunt, & inter animositatis incendia, & vanæ gloriæ fumum formant fulmina, quibus latentis veritatis exploratores omnes oppetant. Quid ergo acturi sumus ut oculati, Divinique, & non potiùs myopes cœci & Cyclopes dicamur? *Aperire duos oculos; opticum, Physicum; authenticum & Rationalem; ne nobis accidat, quod veteribus, ut alteri oculo* (hoc est authoritati Humanæ) *nimiùm securè confidentes, in pervidenda Moralium Resolutionum orbita alterum oculum* (hoc est Rationem) *occludamus: & sic quod utrique oculo* (authoritati scilicet & Rationi) *ex æquo tribuendum erat, aut autoritati Ratione destitutæ, aut Rationi authoritate vacuæ & aëre pendenti tribuentes, rursum ab scopo aberremus. Tales debemus esse, qui libros scribimus, qui libros legimus; aliàs enim nec sine errore scribere, nec legere sine invidia poterimus. Tales igitur estote Lectores mei, & DIVINI dicemini: vos enim aliàs inversis litteris INVIDOS ore pleno & sincero vocabo.*

Theologorum alii sola authoritate reguntur: alij suo & soli judicio concedũt.

Sed debemus utrãque necessariò conjungere.

Divini & Invidi anagrãma.

Divinitatis & Invidiæ discrimen.

XXVIII.

Hinc jam intelligo quî differat ab Invidia Divinitas [Non ago de essentiali, quæ Deo competit soli, cujus est infinita distantia; sed de Scholasticâ, quæ ingenijs & doctrinæ attributa, à qua habuit Piato & al[illegible]j doctissimi viri, quod *Divini* dicerentur & essent] Inter *Divinum* & *Invidum* tota differentia est anagrammatica; inverte enim Divini litteras, & erit Invidus; converte Invidi litteras, & erit divinus. Considera Distichon subsequens.

Pessima condemnat DIVINUS *sed bona laudat;*
Pessima commendat quando INVIDUS *& bona damnat.*

Ut Lector Divinus sit, & justè judicet, non indiget pluribus litteris & scientijs, quàm ut Invidus sit, & condemnet iniquè; sed indiget aliter dispositis. Invidus litteratus est; at ejus litteræ, scientiæ notitiæ, malevolentiâ præoccupantur: & Divinus habet litteras liberas, quæ non affectu aliquo pravo aut prævio, sed sola ratione reguntur. Liberas quidem quia serviles literæ non sunt Divinæ: unde rimor cur *Latini vocant* Librum, *quasi* liberum: *qui enim liberè scripti non sunt, Libri non sunt.* Litteras in folia compactas Nomenclator Latinus *Librum* dixerit: Liber enim, ut Divinus sit, debet esse liber: solum DEUM & conscientiam respicere: nec spe nec metu rerum terrestrium gubernari: quotquot enim Authores vænali stylo scriptitant, quotquot

Lemma Heroicũ Philippi II.

Nec spe nec metu.

sedu-

seducuntur timore, quotquot illiciuntur spe, Divini non sunt, Invidi sunt. Non esse Divinos eos assero; quia veritas libera est, nec vendi vult, nec lucri spe, aut damni metu potest se exuere, & in Falsitatem transire: Invidos esse assero; quia veritatem posteritati invident; quæ aliàs fortè illam quæreret aut inveniret si libera relinqueretur.

XXIX. Amice igitur Lector, si candidus & divinus sis, perlege has Paginas & censurâ tuâ singulas decora: Tibi enim omnia scribo; à quo, ut spero, juvabor honorabórque. Theologicæ sunt istæ omnes; & quia Theologicæ, Divinæ; coram Deo scripta, appellant Lectorem Theologum, & Censorem Divinum, voluntque divinitus (hoc est, ad authoritatis Divinæ, & Rationis Humanæ, quæ Mentis Divinæ scintilla est, regulas) examinari.

Invidi & æmuli libros illectos frequenter condēnāt. Quod si non jam candidus, sed Lividus sis; non jam Divinus, sed Invidus; labori parce. Ne unam quidem lineolam legito; tibi enim ne unam quidem scripsi. Libros olim interlegebas, & sic putabas posse intelligi, præjudicio mirabili: at hodiè multò mirabiliori, illectos esse etiam intellectos deliras, & invisos condemnas. Parce etiam & huic labori quæso; nec velis studio summo libros approbare aut damnare, quousque confusa Idearum tuarum anagrammata ad ordinem & statum Divinum qualem Deus & sinceritas postulat, tandem aliquando reducas.

PROOEMIUM DE SIGILLIS ET CLAVIBUS Theologiæ Moralis.

Iam patet accessus. Lector procede: sigillis
Olim septenis Ethica clausa fuit.
Clavibus at dudum reseramus singula paucis:
Tu securè illis Vtere: Vive: Vale.

XXX. *Theologia Moralis, est Liber scriptus intus & foris: visus in Apocalypsi.*

INTER Revelationes, quas divinitus hausit Joannes Theol. & Evangelista, mirabilis illa est quam Apocalypseos sexto scribit. *Vidi in dextera sedentis supra thronum,* ait *Librum scriptum intus & foris, signatū sigillis septem.* Et quidem Evang. Theologo non debebat alius Liber cœlitùs ostendi, quàm Theol. Liber igitur scriptus intus & foris, Moralis Theologiæ liber est, ut bene notavit Escobar, quāvis conceptum aliter fuerit prosecutus. Porrò Scholasticæ speculationes licèt internæ & mentales nos attingūt exteriùs, (eruditionem enim & doctrinam perficiunt, sed forum interius

non tangunt) at practicæ Moralitates forum interius & exterius concernunt, & ideò scriptæ interiùs & exteriùs dicuntur.

Pars interior hujus libri consciētia est.

XXXI. Si rem altè considerem, inveniā Libri interiorem faciem (conscientiā humanam subintelligo) debere aperiri, & solere etiam frangi. Olim apud tenebrarum Principem, oraculis circumveniētem populos, solvi aut frangi ab Alexādro nodum Gordianum idem fuit; at apud Lucis Empyreæ Principem, aliud est aperire, aliud rumpere; aliud solvere, aliud frangere. Ruptæ homines cōscientiæ sunt, quotquot divini timoris immemores temerè in Theologicas sanctiones impingunt; apertæ verò, qui in angustiâ dubiorum constituti, clavibus legitimis interpretando & dispensando, solverunt legū vincula & viam benignam aperuerunt. Sed quis est dignus angustias relaxare conscientiæ, & aperire librū & solvere signacula ejus? Profectò nemo potest in cœlo Angelus, nemo in terrâ Homo, nemo subtus terram spiritus, non solùm conscientiā strictam solvere, aut confusam componere, sed neq; providere anxiæ, & prospicere dubiæ, nisi Agnus-Leo, aut etiam ejus nomine ille, cui claves ipse cōmunicaverit. Sanè Agnus-Deus, Regni cœlestis claves Pontifici Summo commisit; at claves Libri scripti intus & foris; non solùm ipsi sed etiam Ecclesiæ Doctoribus, quibus aperire conscientiæ novas casu; probabiles vias divinitus concessum est. Cùm igitur seræ seu sigilla sint septem, multæ erunt claves, quas juvat proponere & exponere.

Nod⁹ Gordius.

Quis librū consciētiæ poßit aut debeat aperire?

Agnus-Leo.

Agnus-Deus.

Quot sint Libri sigilla? Et quæ?

Sed quæ sunt ista septem Sigilla? Quę istæ analogæ eisdem correspondentes claves? Audiamus ipsum Evangelistam.

Iustitia speculativa.

XXXII. E primo sigillo aperto ab Agno, ut Apocalypseos sexto Joannes ait, egressa fuit Justitia speculativa; sed unde id scio? ex charactere & symbolo: nā si dicebat olim vates, *Phœbus adest; sonuere tubæ, sonuere pharetræ: signa Deū nosco per sua, Phœbus adest*, cur non potero ex symbolo Justitiam noscere? sed proponitur symbolum? *Eques, qui habebat Arcum; & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret*. Multa interspicio arcana quæ alibi uberiùs explicabo: nunc breviter singula perstringam. Porrò Arcui est similis Justitia speculativa, flecti debet ut scopum attingat; & tamen, si nimiùm flectatur, rumpetur: quo sensu intelligendum est illud Pronunciatū Juridicū *subtilitas nimia nil valet*. Justitia postulat, ut leges Pietati & publico bono se attēperent, & quando ratio postulet, inflectantur; non tamen ut rumpātur: dantur enim decretum & legum cōmutationes, dispensationes & interpretationes, sine quibus tyrannis esset, quæ nominaretur *Iustitia*: nam ut est in adagio, *summū Ius, summa injuria*, & quidem illud est summum Jus, quod nimium; quod rūpi solet & flecti non solet: quod nullam Commutationem aut dispensationem; quodque nullam interpretationem admittit. Pulchrè author quidam Junior. [Si omnia ad legum rigorem examinentur, injuria fiet plurimis. Leges enim de factis statuūt, nullâ circumstantiarum varietate definitis: facta verò singula circumstantijs suis descripta sunt, quibus vel mitigantur, vel aggravantur (*imò etiam aliquando mutātur specie*) quarum cum (*pene infinita*) sit varietas; nullis unquam legib. illa comprehendi possunt.] Si ad alias facultates oculos convertamus, succurrēt tres illustres Artifices, Polycletus, Lesbias & Vitrubius: primus utebatur Regulâ ferreâ, quæ frāgi prius, quàm flecti posset: secundus plumbeâ, quæ se omnibus angulis accommodaret, sed tamen eosdem retineret: ultimus ligneâ, quæ fle-

Arcui similis Iustitia est.

Keplerus de Harmoniâ lib.3. Digress. Polit. p. 93.

Polyclet⁹, Lesbias, & Vitrubius. Eorumdē Regulæ.

ſterctur, cùm eſſet opus, at cauſâ ceſſante ad rectitudinem rediret. Tyranni Polycleto ſunt ſimiles, ferro ſubd tos regunt, & malunt crepare quam flecti. Lesbiæ autem Principes, quos ignavos & remiſſos vocamus. Ex cauſâ liberiorem converſationem tolerãt, & ea ceſſante antiquum rigorẽ non reſtituunt. Hinc contra leges mores & conſuetudines, hinc præſcriptiones, hinc uſus & abuſus ſunt orti. Ergo peritura eſt Reſpublica, ſi Magiſtratus Regulâ utatur ferreâ aut Plumbeâ. Pereunt communitates, cùm in plumbum degenerant, non ſæculares ſolùm, ſed etiam Eccleſiaſticæ: Monachi enim, qui plumbeâ Regulâ probantur, D. Benedicto teſte, nullâ approbantur, *quoniam ſecundum plumbi naturâm molliti, adhuc operibus ſervantes ſæculo fidem, mentiri Deo per tonſuram noſcuntur.* Ergo ſupereſt, ut Leges ſint ſimiles Vitruvii Regulæ, ut flecti poſſint, cum ratio & prudentia præcipiunt, & è veſtigio redeãt, ſi ceſſet cauſa. Sint arcui ſimiles, habeant inflexionis menſuram, ut dum retorqu ntur redeuntque, ſcopum ſeu finem tangamus. Reſpublicæ, quæ tales leges habeat, *data eſt corona*; ut ipſa coronetur, & etiam ſuos cives coronet. Ut coronetur quidem; ejuſmodi enim communitas erit omnium Rerumpublicarum Imperatrix. ut ſuos coronet; nã ſi præmia abſint, languebit virtus, & animo deſpondebit modeſtia. At hæc ipſa corona, non inermi & indigno, ſed homini capaci, qui poſſit militare, debetur; Homini; qui ſit vincens ut vincat: eſt enim militia vitæ hominis ſuper terram, & in quocunque ſtatu cum improbis pugnandum eſt. Dantur præmia victori, & victuro: ſequuntur enim & præcedunt merita. Sunt enim præmia & prævia: quà præmia virtutes antiquas coronant; & quà prævia excitant & præformant futuras.

Polycletus tyrannus.
Lesbias remiſſus.
Unde abuſus & morũ corruptio oriũtur?
Benedictus in Regula cap.
Vitruvius Princeps vigilans.
Cur datur corona Reipublicæ
Dicuntur Præmia,
quaſi prævia.

XXXIII. *Iuſtitia Practica generalis.*

E ſecundo ſigillo Juſtitia Practica generalis exorta eſt; *& datum ei, ut ſumeret pacem de terrâ; & ut invicem ſe interficiant, datus eſt ei gladius magnus.* nam cùm agimus de ſpeculativis, ſumma eſt animorum tranquillitas; at verò ubi primùm venîmus ad Practica, incipiunt quæſtiones & lites. Porrò litigantibus datur gladius magnus. An-ne ut vincant? ne crede. nam magni gladij non ſunt homini præſidio, ſed oneri: in cujus propoſitionis confirmationẽ ſuccurrit apophthegma ex Plutarcho. [Cũ enim Lacones non in linguis, ſed & in lingulis (gladiis) etiam brevitatẽ ſummam affectarent, irridebantur à nonnullis: quibus fortiter reſpondit Agis. *His breviſſimis enſibus Lacedæmonij aſſequũtur hoſtes longiſſimis armatos gladiis.*] Quæ verba me juvant, & verbis Cypriani ad Donatum, ſi & iſti juventur, juvantur. *Paratur gladiatorum ludus*, ait Cyprianus: ſed quando? quando partes inter ſe diſſentientes litem conteſtantur juridice. Sed cur? *ut libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet*: omnes enim avari Judices & Advocati, crudeles ſunt: exſugunt enim clientum ſanguinem. *Homo occiditur*, aut exſpoliatur ſaltem, *in hominis voluptatem & qui poſſit occidere*, aut exſpoliare, *peritiâ eſt uſus: ſcelus non tantùm geritur, ſed docetur.* Ecce lites Advocatorum ſunt & Judicũ frequentiſſimæ nundinæ, in quibus litigantes magnis utuntur gladiis, hoc eſt, foliis, & tamen ſemper à Miniſtris Juſtitiæ ſuperantur. nam dum inter te cognatũq; tuum ſunt jurgia & privatæ aliquæ diſſenſiones, (puta de hereditate) ad utrũ illa pertineat dubium eſt: cùm autem primùm lite conteſtatâ incipit tribunalium ſtrepitus, ante omnem ſententiam

Litigantium gladius.
Lites nundinæ.
Nomen Oxa apud Hiſpanos ſonat chartã & gladium, dicũt enim, La oxa de un libro, La oxa de una eſpada.

tiam cessat dubium; illa enim jam hereditas, non ad te, non ad illum pertinet, sed ad Judices & Advocatos: nam dum vos gladijs magnis Jura propria tuemini, Advocati, Senatores, Consules, Judices, &c. parvis aut nullis vos assequũtur, & tandem exuunt. Habet nostra ætas multos Stratocles & Diocles, qui periti erant Juris, & se afferente Plutarcho, ad auream messem invitabant: *Lis aurea messis.* unde meritò Ludovicus XII, Galliarum Rex, ut in Annalibus Francorum legimus, Tribunalia vocabat *Senatorum nundinas*, *Senatorũ nundinæ.* in quibus multi sub hastâ sententias & jura mercantur. Scio esse multos Jure-consultos pios; sed quæ in avaros dicta, viros probos non tangunt.

XXXIV. *Iustitia specialis formalis.*

Prodiit è tertio Justitia specialis formalis; illa quæ leges ipsas formaliter sumptas considerat, & examinat. *& habebat stateram in manu:* ut doceamur debere leges in pondere numero & mensurâ proferri. *Legislatoris statera.* In pondere, nam ponderari singulæ circumstantiæ sæpè debẽt, & onera subditorum viribus commensurari; *Legum numerus.* debet considerari numerus legum & civium; non enim omninò errant, qui dicunt, eò pauciores oportere esse leges, quò plures subditi. Debẽt leges attemperari & proportionari subditorum viribus & ingenio, omnes *Vnde humana potestas: & quo?* enim humana potestas à Deo, & ad publicæ Rei conservationem & non destructionem data: quâ qui abuteretur, deberet ad Locrensium mores & instituta judicari: *Legis ferẽdæ mos apud Locrenses.* debebat enim apud ipsos legem laturus, priùs collum laqueo inserere, & legem posteriùs pronunciare; acclamatione populi honorandus, si tulisset honestam; sin minus, laqueo constricto suffocandus.

XXXV. *Iustitia*

Egressa ex quarto fuit Justitia specialis materialis: nimirùm, quæ legum contemplatur materiam. *Et vidi: & ecce specialis equus pallidus* (pauper & languidus) *& materia qui sedebat super eum, nomen illi mors; & lis. Infernus sequebatur eum.* Ecce verbis paucissimis legum omnium materia comprehenditur. *Legum omnium materia.* Agitur in Ethicâ de divitiis, agitur de vita, agitur de animâ.

XXXVI. *Iustitia Canonica.*

E quinto sigillo prodiit Justitia Canonica; Juris Pontificij Fundamentis insistens. *Et vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant: & clamabant voce magna dicentes: usquequo Domine Sanctus & verus, non judicas & vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra?* Quoniam Ecclesiastici omnes, si sunt qui debent, mundo mortui, vivũt Deo. Habitant apud aras; imò infra aras; qui enim supra aras volunt potestatem exercere, non Christi Domini, sed Antichristi sunt. *Ecclesiastici quales?* Duo sunt Ecclesiasticorum genera, aliorum enim conversatio est in cœlis, & aliorũ in terris; illorum qui cœlestia diligunt, & despiciunt terrestria, vita & mores implorant Deum adversus illos, qui sub Ecclesiasticorum nomine & habitu despiciunt cœlestia & sola terrena procurant.

Huc pertinent Principia etiã Theologica, quæ voco *Axiomata*; huc etiam Regularia, quæ voco *Syntheses*, huc Civilia, quæ *Regulæ* vulgò vocantur. Hæ Positiones sæpè fuerunt proscriptæ, sæpè dilaceratæ, sæpè extinctæ, ab Heterodoxis, imò & à Catholicis interdum. Sed clamavimus ad Deum; & jam suscitantur, firmantur, revocantur. Jam obtinẽt ab omni malę interpretationis infectione aut suspicione vindicatæ.

XXXVII. *Iustitia Theologica.*

Et è sigillo sexto Justitia Theologica emersit: illa nimirùm, quæ dilucidat & illustrat Decalogum. *Et ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus silicinus, & luna tota facta*

facta est sicut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt. Quando enim ad Decalogi Principia devenitur, lumen rationis etsi pulchrum ut luna sit, aut etiam electum ut sol, multa obscuritate eclipsatur. Multa sunt præcepta divinitùs, quorum obscuræ sunt rationes: quoniam supra humanam illæ sunt, quibus æternus legislator Mundum rationalem gubernat. Unde merito in sacrâ scripturâ esse dicitur Deus absconditus, & qui posuit tenebras latibulum suum; in quo rimemur paucula, & innumerabilia ignoremus.

Deliquia & eclipses rationis.

XXXIIX. Et tandem ex sigillo septimo prodijt Sacramentalis Lex. *Et factum est silentium in cœlo quasi media horâ.* *Si bene intelliguntur Sacramenta, ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Et si male, vitia pullulant, sylvescunt peccata, *& facta sunt tonitrua, & voces & fulgura & terra-motus.*

Iustitia naturalis. hoc est, nativ. talis.

Et quidem mihi à me impositum est moralia dicendi & docendi silentium; non perpetuum, sed quasi mediâ horâ; non enim multis indiges, AMICE LECTOR, ut singulas propositiones recognoscas; nec ego multis, ut tuas Recognitiones speculer. Emitto in lucem istum librũ, & sicut Cous Apelles olim, lateo apud Tabulam, & singulos audire desidero; modò nemo sutor judicet ultra crepidam; quoniam subaudire Grãmaticos de subtilissimis Theologiæ arcanis delirantes, si jocosè res agatur, jucundum; si seriò durum & intolerabile est. Judicium Tuum, quod spero, recipiam: silebo congruo tempore, quousque subtiles meditationes tuas addiscam: & postmodum à te doctus eloquar & singula eruditior resumam. XXXIX.

Non sutor supra crepidam.

***

THEO-

THEOLOGIA MORALIS FVNDAMENTALIS:

MVLTAS COMPLECTENS POSITIONES,
QVÆ ASSERTÆ
PLACITA IVNIORVM THEOLOGORVM EVERTVNT;
QVÆ NEGATÆ
IN PRIMAS PHILOSOPHIÆ VERITATES IMPINGVNT;

QVIBVS ESSE VEL EXESSE PERMISSIS,
multarum Opinionum hucuſque probabilium, & aliarum hucuſque improbabilium neceſſaria demonſtratur Connexio:

QVAM, VT VEL REIICIANTVR PRIORES, vel admittantur poſteriores, Doctiorum mentes exploraturus, toti Orbi literario proponebat

Caramuel.

FRANCOFVRTI,
Apud Ioan. Gottfridum Schonvvetterum.
ANNO: pLaCebo DoMIno.

LECTVRO.

SCripsi hucusque, quæ aut sciebam, aut putabam me scire: iam sumo calamum, & scribo illa sola, quæ ignoro: & hunc in lucem Librum edo, non ut aliquid doceam, sed ut discam. Hanc ob rem ante initiũ protestor me nolle citari aut audiri pro alterâ cõtradictionis parte, sed solùm audire Doctiores. E vulgo enim *Interrogatorium Opus*, in quo multa rogãtur & ponuntur, & nihil omninò resolvitur. Me honorabunt suis literis Viri Illustrissimi, qui consuluntur, & ad eorum mentem novam induet formam hic Liber, cùm elapso uno aut altero anno recudatur. Hæc statim præmonere Te volui, ut inoffenso pede Capita sequentia percurreres. Lege, perlege; & me tuo ingenio fove, ut possim jacere Fundamenta clarissima; volo enim à notioribus initium sumere [*Vt eX hIs, qVa anIMVs noVIt, sVrgat aD InCognIta, qVa non noVIt.*] Gregorius.

FUNDAMENTA.

Onimus ob Theologorum omnium oculos Fundamenta, quibus nostra Consilia & Resolutiones substruximus, quibus Moralem Theologiam substruemus, nisi fortè Doctiorum suasu aliquid alterare cogamur. Hoc enim animo pauca hæc fundamenta præmittimus, ut mentes Illustrium Hominum periclitemur, & examinemus exactè, an aliquod illorum vacillet? frustrà enim altis consideremus ædificijs, si diffideremus Fundamentis. XL

Ea in duas Classes divìdimus: in primâ speculativa, Practica in secundâ locamus. Hæc in Generalia & Specialia subdividimus; & hæc ultima iterùm in Formalia & Materialia. Addimus Canonica, Theologica, Regularia, Civilia, Naturalia & Sacramentalia; quibus semel expositis nihil omninò remanere, quod notatu sit dignum, putamus. Canonicorum Fundamentorum nomine intelligimus Regulas Iuris Pontificij, quas olim Bonifacius VIII. constituit, & nos accuratè illustramus. Et subintelligimus Theologorum nomine Axiomata, quæ assumuntur ab Authoribus Classicis. Regularia Fundamenta sunt Synheses, quibus olim Commentarium in Regulam D. Benedicti firmavimus. Civilia verò Iuris Cæsarei Regulas, quibus Ecclesiasticas dilucidamus. Et tandem Naturalia vocamus Protheoremata præcipua Decalogi, quæ hîc per modum dubij proponuntur, & alibi explicantur exactiùs. Addentur aliqua de Sacramentis, ut nihil inconcussum maneat. Omnium harum Meditationum Ideam Synopsinque Paradigma subsequens repræsentabit.

SYNOPSIS TOTIUS OPERIS.

Præter Epistolas Procemiales, quarum Prima, *inscribitur Deo*; Secunda, *Innocentio X. Summo Pontifici* : Tertia, *Ferdinando III. Imperatori Romanorum*; Quarta, *Eminentissimo Cardinali de Lugo* Quinta, *R.D. Antonino Dianæ*; Sexta, *eximijs Theologis qui aut heri floruerunt aut hodie clarent*; Septima, *Omnibus Viris doctis*; *&* Octava, *Lectori invido*; *in quibus multa & varia, sic distribuitur iste Liber.*

FUNDAMENTA: quæ dilucidantur in hoc Libro, sunt

SPECULATIVA: nimirùm,

Caput I.

QUæ ad mētem spectant. Hic ego de libertate Humanâ. De gratiâ. De alterius & alterius concordiâ. De auxiliorū efficaciâ & potentiâ. De Omniscientia & Omnipotētiâ Divinâ. De scientia Media, & Physicis Prædeterminationibus. De Creatione, Conservatione, & Concursu Divino. De prima Veritate & Veracitate. De Ecclesiæ Romanæ securitate & infallibilitate. De summi Pontificis veracitate. De Rota, & Congregatione Cardinalium. De definitionibus Academiarum. De authoritate Doctorum & doctorum. De Iuniorum etiamnum viventium opinionibus. De Dæmonis authoritate. De sensibilium Experimentorum certitudine. De Opinionum probabilitate.

PRACTICA: nimirùm,

Caput II.

GENERALIA. *videlicet, quæ agunt de authoritate & iurisdictione Dei & Hominum; & primis fundamentis practicis.*

Caput III.

SPECIALIA FORMALIA; *& hæc Leges formaliter sumptas concernunt. Adeoque earumdem naturam & ingenium; magnitudinem, qualitates, & attributa; habitudines, fines, pronunciationem, promulgationem, acceptationem; durationem, locum, ordinem & habitum.*

Caput IV.

SPECIALIA MATERIALIA; *quæ Legum materiam & obiectum concernunt. Et ideo hic agitur de rerum præceptarum substantia, quantitate, qualitate, relatione, actione, passione, tempore, loco, successione, & habitu.*

Caput V.

CLAVICULARIA: *Sic dicta, quod Claves sint, quæ Iura aperiant. Agemus hîc de Clavibus seu Regulis Iuris Canonici. Subscribentur Theologorum Axiomata: Syntheses Regulares, & Regulæ Iuris Civilis.*

Caput VI.

DECALOGICA. *His substructur vera intelligentia & expositio Decalogi. Hîc de Lege naturali; de Fide, Spe, Charitate, & Gratia habituali: de Iuramentis, & Votis; de dierum discretione & observantia: de Officio divino hic de Parentum cultu: de Homicidio; Castratione; Abortu; Suicidio: de Duello & Defensione honoris: hic etiam de peccatis Luxuriæ naturalibus, contranaturalibus, magnis parvis, hic tandem de Furto; Mutuo, Invidia, & Usura: de Mendacio; Restrictionibus mentalibus. de Consensu interno & Scandalo.*

Ca-

Caput VII.

SACRAMENTALIA. *His firmatur optima interpretatio & doctrina de Sacramentis Novæ legis, nempe, de Baptismi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Communionis, Extremæ-unctionis, Ordinis & Matrimonij materia, forma, institutione, necessitate, utilitate. Hic agitur etiam de rebus Sacramentalibus, quæ ad instar Sacramentorum fuerunt instituta ab Ecclesia. Subiungitur denique*

Appendix.

E*T complectitur observationes aliquas circa septem capita præcedentia: de eorumdem intelligentia & usu: de arctissima Theologiæ Moralis & utriusque Iuris connexione: & tandem de mente & voluntate Authoris agit.*

CAPUT I.
SPECVLATIVVM.

Fundamenta, quæ pertinent ad Mentem, edisserens.

XLI.
Mentis & voluntatis necessaria connexio.

Ens, si careret Voluntate, esset impotens; & Voluntas cæca, si Mentis directione careret: hanc ob rem his duabus Facultatibus Natura-Deus ornavit homines, ut viderent & possent. Voluntatis potentiam Capite secundo tertio & quarto gravissimis Fundamentis firmabimus, nunc Mentis scientiã fundabimus gravissimis certissimisque firmamentis. Et acturi de Mente, incipiemus ab ipsa voluntate; frustra enim oculos ad cœlestia & Divina subrigimus, si Voluntatis libertatem & potestatem ignoramus. Frustra Gloria Empyrea sanctè operaturis proponitur; frustrà Deus peccaturis gehennæ pœnas minatur: frustrà tulit Decalogum; frustrà inscribi numeros & Leviticum jussit; frustrà carnem assumpsit; Frustrà natus, & passus, frustrà mortuus; & frustrà vocatur Redemptor. Vbi enim non datur libertas, nec dari potest meritum nec peccatum. Nec patiar *Libertatis* specioso vocabulo voluntatem necessitatam intelligi: hoc enim nihil aliud est, quàm ludere & iocari vocabulis; & *Alexipharmaci, Vitæ, Lucis, Gaudij* & *Libertatis* generosis nominibus intelligere Virus, Mortem, Caliginem, Lachrymas & Captivitatẽ. Puto Lutherum & Caluinum, & quotquot hoc modo loquuntur, cùm maximè Pelagium persequuntur, imitari Pelagium. Negabat gratiam Hæresiarcha cautissimus, & ne negare videretur, nomen retinuit, & illo textum Evangelicum significabat. Hac vocis notione confictâ, ita de gratiâ loquebatur, ut nemo eam negari ab illo crederet, cui in ore tam frequens nomen *Gratiæ*. Sic hac rerum tempestate nonnulli negant libertatem rotundè, & quia hæc ipsa negatio Fidei articulis non quadrat, nolunt dici libertatem negare & ideò nomen retinent, & illo audito jubent intelligi necessitatem: non tamen ideò minus Hæretici, quod magis cauti. Hanc ergo ob causam antequam oculos subrigamus ad Deum, consideremus nosmetipsos & utrum hos oculos subrigere possimus liberè, accuratè inspiciamus.

Prima quæstio Moralis, est de libero arbitrio.

Sine libertate non intelligitur meritum, neque demeritum.

Vocum abusus.

Lutherus & Calvinus imitãtur Pelagium.

Hæreticorum recentiorum cautela.

FUN-

FVNDAMENTVM I.

In hac materia mirabilis est Guillelmus Gibieuf: & Cornelius Iansenius, uterque enim indifferentiam negat, contingentiã admittit, & vult dici nullo modo libertatem negare.

XLII. *Libertas quadruplex.*

Libertas in Homine quadruplex; prima à coactione, secunda à necessitate, tertia à peccato, quarta à miseriâ. *Prima* est communis Homini & Bruto; imò etiam Arbori; non enim coguntur ab extrinseco in communi opinione quæ docet, Vitam vegetativam esse formam Substantialem intrinsecam: imò etiam lapidi, si gravitas intrinseca qualitas esse dicatur. Vnde patet Hæreticos, siqui nunc in Homine solam hanc libertatem admittunt, divinitùs concessum arbitrium perniciosè deprimere, & Hominem confundere cum Brutis, cum Plantis, cum Saxis. *Secunda* nulli alij convenit animanti, quàm Homini, qui indifferentiâ præditus, positis omnibus ad operandum, prærequisitus, eo momento quo facit hoc, potest illud non facere. *Tertiam* habent Homines non tamen omnes, sed solùm illi, qui donati justificante Gratia. *Quartæ* aliqua umbra interdum reperitur in terra, at ipsâ perfruemur in cœlis, cum Deum viderimus sicuti est.

An beatitudo reperiatur in terris?

XLIII. *Libertas Moralitatum omnium basis.*

PRimum Theologiæ Moralis Fundamentum est Humana Libertas; frustrà enim Speculativa, frustra tractantur Practica, si libero arbitrio caremus. Hocipsum hodiè benè vident Hæretici, & ideò crudas illas & duras Lutheri & Calvini sententias, quas ante centum annos propugnabant, aut remiserunt, aut reiecerunt, & jam nobiscum sunt aut prope; admittere enim disciplinas & leges, præmia & supplicia; promotiones, solicitationes, diligentias; & nihilominùs libertatem à necessitate negare, delirare est.

Hæretici ad nos paulatim veniunt.

XLIV. *Quid sit libertas? An dentur physicæ prædeterminationes?*

Sed quale est Humanum Arbitrium? Præmovetur-ne & prædeterminatur à Deo? & si promovetur, Necessitaturne in sensu cõposito, ita ut nequeat omissionem actus, non jam cum operatione, sed cum physicâ prædeterminatione componere?

Prædeterminationes necessitantes.

Respondeo tres esse hodie Theologorum sententias. PRIMA DOCET physicas prædeterminationes inducere sensus compositi necessitatem, ita ut homo affectus physicâ prædeterminatione ad operandum, abstinere non possit. Et hæc sententia est antiquorum Thomistarum, & hodie in Gymnasijs Thomistarum defenditur. SECUNDA DOCET easdem physicas prædeterminationes, nullam voluntati necessitatem imponere, posseque voluntatem prædeterminatam adhunc actum, illum ipsum omittere in sensu composito, omissionem actus cum physica prædeterminatione conjungendo: additque effectum formalem prædeterminationis esse infallibilitare voluntatem, ad illum actum, ad quem eum prædeterminat. Et hanc ob rem hanc propositionem. *Impossibile est, ut voluntas prædeterminata omittat actum in instan-*

Prædeterminationes infallibilitantes.

[illegible] in quo habet physicam prædetermi- [illegible], negant; admittuntque hanc *In instanti in quo habet voluntas physicā prædeterminationem, infallibiliter & liberè operabitur: poterit quidem non operari, operabitur tamen: omissionem actus poterit coniungere, cum physicâ prædeterminatione; at potentiam hanc, licèt possit, non reducet ad actum.* Hâc viâ cœpi Salmanticæ tueri physicas prædeterminationes, quæ videbantur defendi novo modo, & quia placebat Propositionis suavitas, eas nonnulli *Prædeterminationes suaves* vocitabant. Has etiam ipsas ab aliquibus PP. Dominicanis vidi defendi: à paucis tamen: sed inter paucos pro multis mihi sit pater Consul, qui hîc Pragæ ante duos annos erat Regens. TERTIA NEGAT physicas prædeterminationes, & ad scientiam mediā confugiens, sine ullâ præmotione, Decreti Divini efficaciam, Sapientiæ Divinæ certitudinem & Voluntatis Humanæ libertatem ingeniosè conciliat, & miro compendio se explicat, à gravissimis difficultatibus. Hanc doctrinam tuentur hodiè omnes Patres Iesuitæ, & quotquot eorundem doctrinam sectantur.

Prædeterminationes suaves.

Scientia media.

VI. Sed quid censeam de his sententiis inquiris: & quia summè sincerus sum, respondeo, *Mihi nullam placere*, & existimo, aut adhuc latere veritatem, aut aliunde petendam, & quidem, si res benè expendatur, Dominicani tertio syllogismo ad Iesuitarum opiniones coguntur, tertio Iesuitæ ad Dominicanorum opiniones; ita ut suspicatus fuerim hic, sicut etiam alibi sæpè, has duas Scholas non sententiarum sed linguarum varietate & difficultate laborare. Quando Germanus & Hispanus loquuntur, etsi eadem dicant, si se non intelligant mutuò, putabunt se loqui diversa: & Dominicani & Iesuitæ, quià idiomate differunt, sæpe videntur dissentire, ubi maximè tandem conveniunt. Linguâ utuntur Thomisticâ Dominicani, Iesuitæ Molinisticâ; & nisi intelligantur utriusque linguæ termini, Andabatarum more utrique, & nos cum ipsis divagabimur. Steganographici sunt Iuniorum Libri, & sine clavi nequeunt legi. Sed quis nobis suppeditabit claves? Alvarez, & ipse Dominicanus, Vir doctissimus & celeberrimus. Volui præ alijs hujus Doctoris uti testimonijs, & Lexico; quia ita severè videtur loqui, ut apud amicos *Thomista severissimus* audiat; & apud æmulos multis lacessitus injurijs videatur indigere Hyperaspiste, ne negare Libertatem dicatur. Hujus igitur hominis Lovanij Anno 1641. defensionem assumpsi, & demonstravi eum, tametsi malè intellectus videatur durissimas habere sententias, intellectum benè (hoc est, eo sensu, quo ipse intelligi vult, & præcipit) eas ipsas opiniones defendere, quas Molinistæ. Res videbitur fortassis mira; aut à Veritate remota: at illam nullâ viâ potero evidentiùs adstruere, quàm ipsas Theses subscribendo. Illas ergo subjicio.

Sententia Authoris.

Nominales quæstiones.

Dialectus Thomistica differt à Molinistica

Steganographica Philosophia.

Alvarez qualis?

An fuerit Molinista?

THE-

THESES THEOLOGICÆ DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO;

Propugnatæ fuerunt sub Caramuele Lovanij. anno 1641.

IN quibus demonstratur doctrina Illustrissimi Patris Didaci Alvarez Archiepiscopi Tranensis & Salpensis ex doctissimo Ordine P. P. Dominicanorum assumpti, esse eadem, quam hodie solent in Scholis defendere Patres Iesuitæ.

XLVI. *Ex hac difficultate libertas nõ inefficaciter probari poterit.*

NUlla est in toto Theologiæ Moralis Occano difficultas, quæ prolixioribus implicetur salebris illâ, quæ divinæ scientiæ certitudinem, omnipotentis voluntatis irresistibilitatẽ, & Divini auxilij summam efficaciam cum humanâ libertate componit. Ita cum Augustino Universi Doctores, qui errarent procul dubio si necessitaretur libertas: ut enim agentia necessaria cum Divinis Decretis componat quicumque analphabetos satis sapiens. Sanè quæstionem aliàs difficilem, difficiliorem aliqui Commentatores reddiderunt, aut diversis terminis, in eâdem acceptione, aut eisdem utentes in diversâ. Logomachiæ, cum Ideomachiæ deberent esse, in Glottomachias vergunt, & eò statum Theologiæ controversiæ protrudunt, ut consulendum potius veniat Lexicon, quàm Augustinus. *Augustinus* Hunc sequi ducem universi putamus; eius mentem assecutos prosperè, Bernardum, Thomam *Bernardus. Thomas.* & alios Scholiarchas, asserimus ideoq; eos, quoad rem inter se differre, non libenter audimus. Theses ad mentem D. Pauli proponimus: hunc explicamus, *Paulus.* non spiritu privato, sed communi; nempe consulto D. Thomâ, ut expositio sit Angelica: ut melliflua Bernardo: Augustino ut Divina, ne Augustinum obtorquere videremur, fidelissimos eius interpretes Bernardum & Thomam adjungimus. *De spiritu communi & privato.* Illum jam olim dedimus, hunc damus. Et ne in Angelici Præceptoris Lectione dicamur cœcutire, usi sumus Thomistarum Illustrissimorum Commentarijs, & præcipuè Didaci Alvarez Archiepiscopi Tranensis & Salpensis ex Prædicatorum Religione; parente grandium mentium, assumpti: ex quo demonstraturi sumus Thomistarum doctrinam, si loqui velint & sentire cum Alvarez, non distingui à Patrum Societatis doctrinâ; & ut clariùs procedamus in singulis, Theses à Scholâ societatis sumemus & easdem ipsas in terminis ab Alvarez admitti probabimus. *Alvarez.*

THESIS I.

De Gratiâ sufficienti, & necessitate Peccati.

HOmini injusto, si gratiæ auxilia negarentur, peccati (actualis aut originalis) status æternus esset: non enim posset naturæ Viribus egredi à peccato, etsi vellet. Eidem Homini iniusto cùm Divina conceduntur auxilia, exitus à peccato necessarius, non est, potest enim in Culpæ Luto remanere, si velit. XLVII.

Pelagius diversis temporibus habuit differentes sententias.

PRobatur prima Theseos pars: nam aliàs esset vera doctrina Pelagii, qui severior omnem gratiam negabat, & mitior illam tantum concedebat ad melius. Sed inquiris? Utrùm ille [nempe Deus] qui nunquàm deserit, nisi prius deseratur, etiam desertus deserat? utrum concedat gratias ad sanctè & meritoriè operandum, quæ habere effectum possint, & tamen non habituræ sint? utrùm & gratias ad exuendum peccatum? & iterum an ipsa debeant *Auxilia sufficientia* vocari? Sanè auxilii sufficientis nomine, nil aliud intelligimus, quàm gratiam, quâ quis possit operari, tametsi operaturus non sit: & asserimus *Deum, quamvis, proxima aliquando auxilia neget, remota quæ saltem ad orandum sunt, non negare.* Unde Alvarez disp. 113. num. 12. *Homo* ait, *prius deserit Deum, quàm deseratur à Deo,* non ergo prædeterminatur ad materiale peccati: nam aliàs priùs Deus contra hominem, quàm homo contra Deum operaretur: prius homo desereretur & posteriùs desereret, & disputat. 112. num. 7. ut probet Deum, ne quidem desertum deserere, citat hæc verba D. Thomæ, *si quis in sylvis nutritus ductum rationis naturalis sequatur, in appetitu boni & fugâ mali, certissimè tenendum est, quod si Deus, vel per internam inspirationem, revelaret ea, quæ ad credendum sunt necessaria; vel aliquos Prædicatores dirigeret ad eum.* & alibi. *Ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id quod in ratione naturali est. Unde dicitur, quod si quis in Barbaris natus nationibus faciat, quod in se est, Deus illi revelabit, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando vel Prædicatorem mittendo.*

An dentur auxilia sufficiẽtia? Quid illa sint?

Conclusio.

An per actus merè naturales se possit homo ad gratiam supernaturalem disponere.

Facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam.

Primum locum desumpsit ex quæstione 19. de Veritat. artic. 11. ad 1. secundum ex 2. sententiâ, distinct. 28. quæst. 1. art. 4. ad 4. Noto illud *ductum rationis naturalis.* Noto illud *præparare*: & ut Theseos partem posteriorem clarissimè ostendam subsumo. [Actus naturales non præparant ad salutem; atqui quicunque rationis capax, se potest præparare ad salutem: habet igitur auxilia sufficientia & supernaturalia, quibus si benè utendo, faciat quod in se est, certissimè impetrabit gratiam.] Unde citatus Alvarez. *Ad credendum mediatè vel immediatè omnes recipiunt, pro loco & tempore auxilium sufficiens si perveniant ad usum rationis*, atqui non omnes credunt, ergo certum est, dari sufficientes gratias, quæ propter hominum ignaviam, malitiamve careant effectu.

Homo nunquam caret auxiliis supernaturalibus.

THESIS II.

De auxiliis remotis & proximis.

XLVIII.

Potest proximè à peccato voluntas egredi, cum elevatur Charitatis auxilio, quod est ad eliciendum actum contritionis, & amoris supernaturalis. Potest remotè, cum caret hoc auxilio proximo, habet tamen aliud quo dirigatur & disponatur ad auxilium proximum impetrandum.

Auxilium quotuplex.

AUxilium remotum in morale & physicum, sive quod idem est in intrinsecum & extrinsecum dividi solet. *Remotum intrinsecum* est auxilium Physicum

cum & reale, ad aliquam operationem faciendam, quam infallibiliter (ex pacto aut merito) ſequatur, proximum. *Remotum extrinſecum* eſt aliqua realitas exiſtens in alio ſuppoſito; qualis eſt Prædeſtinatio, & abſolvendi poteſtas: utraque enim eſt favor, at illa non exiſtit formaliter in prædeſtinatis, ſed in Deo; hæc non in pœnitentibus ſed in confeſſario. Ita Alvarez in procemio lib. 1. & diſput. 112. num. 4. & 5. ubi ait, *Si loquamur de auxilijs extrinſecis, Deus omnibus tribuit auxilia ſufficientia .... nam pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, pro omnibus inſtituit Sacramenta, & omni creaturæ præcepit Apoſtolis ut prædicarent Evangelium Marci ultim.* Nemo igitur teſte Alvarez auxiliis ſufficientibus extrinſecis caret, nemo eſt pro quo Chriſtus mortuus non ſit, nemo pro quo non ſint ſacramenta inſtituta: nemo cuius inſtructio non ſit præcepta. Et num. 8. rem dilucidat pulchro exemplo deſumpto ex quæſtione 6. de Veritate

Potentia duplex.

art. 3. ad 7. ubi ait, D. Thomas, *Aliquis poteſt dici poſſe dupliciter: uno modo conſiderando potentiam quæ in ipſo eſt, ſicut dicimus, quod lapis poßit moveri deorſum: alio modo conſiderando id, quod ex parte alterius eſt, ut ſi diceres lapidem poſſe moveri ſurſum, non per potentiam quæ in ipſo eſt, ſed per potentiam projicientis.*

Intrinſeca / *extrinſeca*

Et ſubjungit Alvarez, *Proportionaliter nos dicimus in præſenti, cùm aſſeritur quemlibet peccatorem quamdiu eſt in viâ poſſe pro quolibet tempore & momento ad Deum converti & ſalvari.* His omnibus poſitis & conſideratis tenemus hominem à conceptione ad obitum habere auxilia ſufficientia, ut ad Deum convertatur, & omnia nova peccata devitet; auxilia quidem ſibi proportionata, nimirùm Infantes dormientes, & phreneticos, extrinſecâ; alios intrinſeca, quia ut optimè docet ſub initium citatæ diſp. idem Alvarez. *Quilibet peccator, quamdiu eſt in vitâ, poteſt ad Deum converti: aliàs enim daretur aliquis ſtatus peccatoris, de cuius ſalute eſſet deſperandum, & aliquod pecatum exiſtentis in viâ, quod per veram pœnitentiam deleri non poteſt, quod tamen eſt erroneum, ut docet S. Thomas 3. part. quæſtione 86. artic. 1.*

De nullo peccatore eſt deſperandum.

THESIS III.

De neceſſitate in ſenſu compoſito & diviſo.

11. *Vm dicimus, [Hominem Gratiâ ſupernaturali præventum poſſe diſſentire & peccare; imò & reſiſtere auxilio divino, ſi velit:] ſi diverſimodè ſenſus compoſitus & diviſus exponantur poſſumus intelligi in utroq;, & in utroq; non intelligi.*

Variæ acceptiones ſenſus cōpoſiti & diviſi.

ET ut Theſin intelligas, adnotato multos eſſe ſenſus compoſitos multos diviſos.

Senſus cōpoſitus cōtradictorius.

PRIMÒ enim falſum eſt hominem poſſe gratiæ reſiſtere, in ſenſu compoſito contradictorio, non enim poteſt voluntas componere actum & non-actum, quamobrem omnes poſitiones de poſſibili debent hoc ſenſu compoſito negari. In hoc enim ſenſu, nec vivus poſſet mori, nec habens gratiam peccare; ille enim non poteſt vitam & non-vitam componere, nec iſte gratiam & non-gratiam.

SECUNDÒ agendo ſpecialiter de auxiliis negantur à Thomiſtis, poſitiones omnes de poſſibili in ſenſu compoſito & in diviſo conceduntur. Compoſitus is ſenſus, non jam voluntatem cum gratiâ, nec cum tempore in quo illam habet, ſed voluntatem gratiæ phyſicâ entitate præditam, cum decreto Divino componit. Cum dicitur voluntas in ſenſu diviſo poſſe omittere actum ad quem prædeterminatur, non dicitur, quod omitteret, ſi careret gratiâ & omittet cum carebit, ſed dicitur, quod voluntas poteſt componere reſiſtentiam, cum phyſicâ gratiæ efficacis entitate, quæ ad opus faciendum, non per modum neceſſitatis, nec per modum libertatis, ſed per modum Infallibilitatis inclinat; non tamen componere cum Decreto efficaci Divino, hoc enim non inclinat in opus faciendum neceſſariò, ſed in faciendum infallibiliter & liberè. Ratio eſt: quia decreto efficaci Dei, volenti, quod liberè operêris, non potes reſiſtere tametſi poſſis non operari; qui enim vult, ut liberè opereris, vult ut ita opereris, ut poſſis non operari; ergo cùm potes non operari, non jam decreto reſiſtis, ſed ei ſatisfacis; cui procul dubio decernenti ut liberè opereris, ſi operareris neceſſariò, reſiſteres. Bene igitur Doctiores Thomiſtæ gratiam in ſenſu compoſito & diviſo conſiderant. Gratia in ſenſu diviſo, eſt phyſica ipſiusmet Gratiæ efficacis entitas; in compoſito eſt aggregatum ex phyſicâ entitate gratiæ & decreto Divino. In ſenſu diviſo gratiæ reſiſtere poſſumus, in compoſito non poſſumus: in diviſo impetum illius non ſequi poſſumus: quia Petrum ad Divini amoris actum efficaciter prædeterminatum, poſſe non amare Deum, eſt poſſe reſiſtere entitati phyſicæ auxilij voluntatem infallibiliter præmoventi; non tamen eſt reſiſtere Decreto volentis, quod humana voluntas amet, ſed ita, ut poſſit hunc amorem omittere. Alvarez diſp. 87. ad quint. *Si conſilium efficax conſideretur*, inquit, *ſecundũ Phyſicã entitatẽ auxilij præſcindẽdo à decreto efficaci Divinæ voluntatis, cuius virtutẽ cõtinet, intentionaliter, poteſt voluntas ei reſiſtere, propriè de reſiſtentiâ loquendo.* Poteſt igitur humana voluntas reſiſtere auxilio efficaci præciſo à Divino Decreto, non verò cum eodem compoſito: ratio eſt, quia voluntas Dei infinitè potens non eſſet, ſi talis eſſet, cui poſſet humana reſiſtere, ideò homo non poteſt reſiſtere auxilio efficaci. Nota hanc cauſalem; ſi enim poſito auxilio efficaci cum Divina voluntate compoſito homo non poſſet omittere aut contrarium facere, reſiſteret illi auxilio formaliter, ac proptereà ipſi Voluntati Divinæ Volenti ut homo liberè operetur, hoc eſt, quod ita operetur, ut cum operetur, tunc poſſit oppoſitum facere.

Compoſitio voluntatis & decreti.

Decreto Dei nemo poteſt reſiſtere: & tamen hoc nec lædit, nec minuit libertatem humanã.

Notetur & intelligatur bene objectum decreti divini.

His præmiſſis ſubjiciamus aliqua protheoremata de auxilio à Divinâ voluntate præciſo & diviſo, & ſecundum ſuam phyſicam & realem entitatem conſiderato, nam de irreſiſtibilitate intentionali, quæ eſt in ipſo auxilio, in ſenſu compoſito conſiderato, nulla poteſt eſſe difficultas: illam enim tam Thomiſtæ, quàm Scotici & Moliniſtæ admittunt, docti ab Apoſtolo, qui voluntatem Divinam irreſiſtibilem fatetur, quam veritatem pulchris Auguſtini periodis roborat Alvarez diſp. 87. numer. 2. & ſæpe alibi.

PRO-

PROTHEOREMATA doctrinam de auxiliis substruentia.

L. *Mirabilis videbitur Thomistis hæc Assertio, legatur tamen.*

PRIMUM. *Homini est liberum habere auxilia proxima & physicam prædeterminationem cum voluerit.* Primò, quia homini est liberum uti gratiâ, quæ ad orandum universis conceditur, & orando auxilia efficacia impetrare. Secundò, etiam homini liberum est uti auxiliis sufficientibus, quæ essent verè efficacia, si illis ipse uteretur. Alvarez disput. 113. de auxiliis num. 12. *Nunquam Deus* (agit de homine existente in gratiâ) *illum deserit auferendo ab eo gratiam justificantem, nisi priùs natura deserat Deum, se convertendo ad bonum commutabile per peccatum mortale, quod cum gratia habituali est incompossibile: nec etiam Deus hominem justum deserit, subtrahendo ab eo ipso auxilium sufficiens, quo possit operari bonum, & perseverare usque ad finem. quod si interdum non dat ei auxilium efficax, quo actu bonum operetur, nec est Deo, sed homini imputandum, nam per auxilium sufficiens poterat perseverare, & suâ culpâ perseverare noluit; unde in exercitio ipse prius, in genere causæ demeritoriæ, deseruit Deum peccando, quàm Deus eum privaret auxilio efficaci.*

Notentur bene hæc verba.

LI. SECUNDUM. *Auxilia supernaturalia, cùm divinitùs conceduntur, homo admittere, etsi velit etiam non admittere potest.* Bannez 1. part. quæstion. 23. dubitat. 3. præsertim conclus. 8. & 9. docet, quod verbum *dare* sumitur dupliciter; primò, ut est correlativum ad *recipere actu*, secundò, ut est correlativum ad *posse accipere*. Et addit in hoc secundo sensu dari à Deo omnibus, quamdiu sunt in hac vitâ, auxilium, quo possint converti, & convertantur si velint. Noto illud *possint*, noto illud *convertantur*. Dat igitur Deus auxilia sufficientia & efficacia, secundo modo acceptantibus: at primo modo, illa offert & præparat non acceptantibus, potentibus tamen acceptare, si velint. Hanc Bannez doctrinam sequitur etiam Alvarez disputat. 112. num. 4. & 7. & disputat. 87. num. 2. citat verba Augustini dicentis, lib. de prædestinat. Sancto. cap. 8. *Gratia quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde recipitur.* Ubi notat variam esse Lectionem huius loci, sunt enim, qui legant *respuitur*. Sed Alvarez hanc ultimam, quam Calviniani præponunt, lectionem rejicit in marginem, & priorem ut fidei & veritati consonam retinet in contextu.

Verbũ dare habet duplicẽ significationẽ.

Quod gratia recipiatur vel nõ, non pendet à natura gratiæ, sed à cordis bonitate aut malitia.

TERTIUM. *Auxilia Dei supernaturalia, homo & intendere & remittere potest.* Intenduntur auxilia, cum redduntur potentiora & fortiora; fortiora sunt cæteris paribus, quæ habent minorem resistentiam. *Gratia enim efficax*, verba sunt, Alvarez nuper citati, *emollit liberum hominis arbitrium, duritiam eius aufert, & superat resistentiam:* Unde quæ resistentiam non superet, non erit efficax. Cumque experientiâ teste maiori gratiâ indigeamus in maiori periculo, qui indiget gratiâ ut sex, ne alliceatur ab obiecto præsente, & gratiâ ut quatuor, ne ab absente, potest fugiendo occasionem facere quod gratia sit potentior. Quod si occasionem fugere non possit, potest velle & orare, & orando gratiam maiorem assequi; hoc est, habitam intendere. Vide iterum Protheorema I. LII.

De intentione auxiliorum.

QUARTUM. *Auxilia Dei supernaturalia etiam admissa homo & retinere & abjicere potest.* Alvarez disput. 87. num. 2. LIII.

De auxiliorum reiectione.

 Præ-

Præmittere oportet omnes Catholicos in hoc convenire contra Lutherum, & Calvinum, quod homo concurrit liberè cum auxilio efficaci cooperando, & consentiendo Deo excitanti & moventi, & per consequens potest absolute loquendo operari & dissentire si velit. Id quod in Tridentino Concilio sess. 6. canon 4. sub anathemate diffinitur, ut cap. 5. eiusdem sessionis docet sancta Synodus hominem per liberum arbitrium abjicere posse inspirationem, quam à Deo recipit.

LIV. *De auxilij substractione.*

QUINTUM. *Auxilij supernaturalis substractio nonnunquam etiam auxilium est.* Alvarez disput. 28. num. 10. *In prædestinatis (Deus) permittit peccata ad maiorem ostensionem suæ misericordiæ, ut humilientur, & magis cauti deinceps efficiantur.* Adsonat Augustino libro de natura & gratiâ contra Pelagianos cap. 78. dicenti: *Deserit aliquando Deus (id) unde superbis, ut scias, non tuum, sed eius esse, & discas superbus non esse.* Ergo ne magnitudo favorum & revelationum extollant, aliquem, humiliat illum Deus, non solum privando prærogativâ illâ propter quam superbiebat, sed & aliquando permittendo, ut ita cadat, ut corripi & corrigi possit.

LV. *De auxiliorum recuperatione.*

SEXTUM. *Auxilia supernaturalia, etiam liberè rejecta, homo libere recuperare potest.* Hæc veritas nascitur, ex aliâ, quam Protheoremate primo statuimus. *Quolibet momento*, ait, Alvarez disput. 112. num. 9. *potest quilibet peccator, quamdiu est in viâ, habere speciale auxilium per quod salvari possit.* Ergo tametsi olim non acceptaverit, aut acceptatum reiecerit, adhuc potest habere auxilium speciale. Accedit, quod præcepta sibi ipsis succedant, ut qui peccavit rejiciendo auxilium, iterum peccaturus est si non obediat; ergo iterum est habiturus auxilium, aliàs enim non peccaret, quia ut ibidem docet, idem Author, *illi qui carent auxilio sufficienti, non peccant, non enim impoßibilia præcipiuntur à Deo.*

Qui nō habet auxilia sufficientia no peccat.

Deus non præcipit impoßibilia.

LVI. *De auxiliorum usu & abusu.*

SEPTIMUM. *Auxilio supernaturali, qui illud receperit & non abjecerit, uti, imò & si voluerit etiam non uti potest.* Subscribimus etiam Didaco Alvarez disputat. 87. dicenti: *Si nomine usus* auxilii, *intelligatur; cooperatio arbitrij cum illo, seu terminus ad quem idem auxilium movet, liberum arbitrium si licet operatio, absq; dubio talis usus, subjacet nostri arbitrij potestati, ut moti à Deo, propter rationem tactam ex Tridentino; nam liberum arbitriam, etiam quando movetur auxilio efficaci, ad piè operandum, reverà potest absolutè loquendo, ut in sensu diviso inspirationem illam abjicere & dissentire si velit; quamvis non stet simul cum auxilio efficaci, quod de facto, illud abjiciat, aut dissentiat.*

Nota singula verba, & ut illa intelligas, divisi & compositi sensus distinctionem ex Thesi III. sumes. Sed & idem Author num. 4. distinguit, in auxilio duos effectus, *primus* est, dari à Deo ut nos prædeterminetur: hunc statuit non subjacere nostro arbitrio, auxilia enim Deus dat, quæ vult, quando vult, quanta vult, & quibus vult, tametsi omnibus saltem det sufficientia. Unde Apostolus, *spiritus ubi vult spirat*, & iterum, *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* De altero verò effectu sic inquit. *Secundus* auxilii effectus, *est producere cum voluntate, quam movet, liberum consensum; & secundùm hoc subditur potestati nostri arbitrij, ex parte termini scilicet, ex parte actus liberi, ad quem datur.* Hæc ille de entitate physicâ auxilii, seu de physicâ prædeterminatione; nam de auxilio in sensu composito, hoc est non diviso & præciso, à Divino decreto, aliter & optime philosophatus. Unde cùm interrogasset, an stent, aut

Auxilij effectus duplex.

stare

ſtare poſſint, hæc duo ſimul, quod auxilium illud conſideratum ſecundum, omnem ſuam realem virtutem quam habet à Deo, ſit in homine & homo non operetur?

Nota hoc bene, quia ſemper involvitur intentio Dei volentis ut opereris & poßis non operari.

Reſpondet, *dicendum eſt ..... hæc duo eſſe incompoßibilia, quod auxilium efficax conſideratum ſecundum omnem realem virtutem, quam habet ut venit à Deo* (hoc eſt conſideratum ſecundum virtutem realem & intentionalem) *& homo non cooperetur cum illo, quamvis poßit, ſi velit, non cooperari.* Ratio eſt, quia ipſum poſſe non cooperari phyſicæ realitati auxilii, eſt cooperari auxilii intentionalitati, ſeu voluntati Dei; per illud enim auxilium intendit Deus, ut homo liberè operetur. Sanè decreto Divino ſatisfacis, cum ita operaris, ut non operari etiam poſſis, non tamen cooperaris auxilio compoſito, cum decreto Dei volentis, ut liberè opereris, ſi operaris neceſſariò. Ubique tamen diſtinguendum eſt *poſſe* & *facere*, id enim pendet ab arbitrio & auxilio, illud in purè operantibus artibus, ab arbitrio humano non dependet. Hinc conſtat optimè Auguſtinum epiſt. CVII. ad Vitald. & poſt cum Alvarez diſput. 87. num. 2. condemnare eos, qui, dicunt, *Vocationi Dei conſentire & non conſentire, ita noſtrum eſſe, ut ſi velimus fiat, ſi autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus.* Ratio eſt, quia tametſi conſentire & non conſentire, ita noſtrum ſit, poſitâ entitate auxilii phyſicâ, ut ſi velimus fiat, ſi nolimus, non fiat, non eſt noſtrum facere quod vel voluntas non poſſit, uti auxilio Dei aut id non poſſit, nos adjuvare & cooperari voluntati; poſſumus enim facere, quod gratia nihil phyſicè faciat, non verè quod nihil valeat facere.

Vult Deus ut ſuæ vocationi conſentias & poßis nõ conſentire: ergo poſſe non conſentire, nõ eſt poſſe divinam voluntatem fruſtrare, ſed illam de facto ad implere.

Ex dictis patet, *quid reſpondendum ſit inquirentibus, An gratia, quam aliqui ex Auguſtino & antiqui ævi Patribus,* Omnipotentem *dicunt, ſubdita ſit libero arbitrio, an id gratiæ?* Semipelagianorum enim error eſt affirmare, quod gratia pendeat, quoad dari à naturali Voluntatis arbitrio, ita ut naturæ viribus, quis eius oblationem præparationem & infuſionem obtinere aut promereri valeat: unde Proſper in Epiſt. ad Auguſtinum poſt medium referens Maſſilienſium ſententiam, ait, *eos ſenſiſſe, quod voluntas hominis* (puta omni gratiâ deſtituti) *divinæ gratiæ ſibi pariat opem* (hoc eſt, quod vel phyſicè efficiat, aut mereatur moraliter) *non tamen gratia ſibi humanam ſubjiciat voluntatem.* Ecce collatio gratiæ humanæ voluntati non ſubditur, nulli enim debetur: humana voluntas illi ſubditur, obtinere enim magna & efficacia auxilia, non à currentis ſeu volentis, ſed à Dei miſerentis voluntate dependet. Cæterùm tametſi non ſubſit humanæ voluntati gratiæ Divinæ præparatio & oblatio, ſubeſt acceptatio, ſubeſt retentio, ſubeſt uſus: intentionalis tamen virtus, gratiæ, (hoc eſt, ut loquitur Alvarez, auxilium in ſenſu compoſito; nimirum compoſitum cum decreto efficaci Dei cuius vices gerit, Dei inquam volentis, ut homo liberè operetur) quia formaliter divinam voluntatem complectitur, ut multi loquuntur Viri docti, Domina eſt, omnipotens eſt, nulli creaturæ ſubdita, tam quoad eſſe, quam quoad cooperari, *Virtus enim gratiæ* quæ exponente Alvarez, millenis locis, eſt intentionalis divinæ voluntatis *ſibi* (ſi libr. de Vocatione gentium audimus Proſperum) *quos voluit ſubdidit, & eos, qui inconvertibiles permanſerunt* (non ſolùm reddere convertibiles) *ſed ut convertere potuit.*

Gratia omnipotẽs.

Non ſunt dignæ actiones naturales ſupernaturali gratiâ aut gloriâ.

An gratia humano arbitrio ſubſit?

Notetur hic ſenſus compoſitus.

S. Proſper.

[imò

LVII. *Nemo eximitur ab obedientiâ Dei.*

[imò creaturam sibi non subdere non potuit: impossibile enim est quod aliquis eximatur ab obedientiâ Dei; impossibile quod vis intentionalis gratiæ effectu aut careat, aut carere possit.] Nota illud *quos voluit*, nam in auxilio efficaci in sensu composito sumpto, si Didaco Alvarez credimus, datur formalitas faciens & formalitas volens; illa est entitas physica auxilij, hæc Divinum decretum, illa ex se non est efficax, quia auxilium quà efficax ex physica entitate creata, & intentionali voluntatis increatâ virtute, teste eodem Authore, componitur.

Hîc tamen notari volo, voluntatem Divinam tantam libertati nostræ imponere necessitatem in sententiâ Alvarez sic expositæ, quantam in sententiâ Molinæ; infallibilitatemque adhuc aliunde esse quærendam; quia, si ideò Dei voluntas est irresistibilis, tametsi auxilij physica entitas carere effectu possit, quia voluntas divina hoc ipsum vult; etiam humana est irresistibilis in multis casibus; vel dicito, quo Petrus modo poterit resistere meæ voluntati, si dixero, *Fac, quod velis?* Quo Deus modo, si dixero, *Realis & physica voluntas tua fiat in cœlo & in terra?* Ergo, nisi Alvarez aliam aut maiorem irresistibilitatem in Divinâ voluntate reperiat, nihil Deo attribuit quod Hominis perfectionem excedit, & tantam aut minorem efficaciam intrinsecam physicæ auxiliorum entitati concedet, quàm Molina, Suarez, Vazquez, & reliqui Patres Jesuitæ.

Impertinentia

De Doctrina Augustini.

LVIII. *Placet & hæc Protheoremata ponere; nam, ut video, in Augustini cultu, sæpe defectu, sæpe excessu peccatur.*

AMor Regis judicium diligit, & ità amare Regem Theologorum Augustinum debemus, ut non cœcam devotionem, sed prudentem rationem ducem habere videamur & dicamur. Non indiget Divinus Doctor laude fictâ, aut Chimœricâ; nec ei devotus, qui illum subrigit, ut etiam Deo præponat. Hanc ob rem impertinentes has subjicimus, si impertinentes dici possunt, quæ hac rerum tempestate maximè sunt in nostra scholâ pertinentes.

I.

Quomodo concilia utantur doctrinâ Augustini.

Qui Concilia ab Augustino, in definitionibus suis, hoc est in Articulorum Fidei discretione & constitutione regi asserit, ea ab Spiritu sancto, qui nec falli nec fallere potest, dirigi ignorat, & definitionum infallibilitatem auferens, certitudinem merè humanam in articulis Fidei relinquit.

II.

An Patrum veterum authoritas rationibus evidentibus præponi debeat.

Qui Augustini doctrinam maioris se facere asserit, quàm demonstrationes, contemnit doctrinam Augustini. Ipse enim in retractationum libris sæpe probabilem propter probabiliorem rejicit, sæpe Lectores admonet, ne sibi subscribant, nisi ubi se non errasse cognoverint.

III.

An omnibus Patribus distinctiat Augustinus.

Qui Augustinum omnibus Patribus præponit, iniurius est ipsi Augustino; videtur enim admittere, aliquid eum in mate-

materiâ Religionis docuisse contra Catholicam omnium Patrum sententiam, adeòq; cum non fuisse Catholicum, & simul imitari Calvinum, qui universos Patres erroris insimulat, & solius Augustini testimoniis suas hæreses fundare gloriatur, non enim est alia communis omnium Patrum doctrina, & alia quam docet Augustinus.

IV.

An D. Thomas legerit Augustin.

Thomas Doctor Angelicus.

Qui dicet inlectum à Thoma Augustinum, Thomam non legit; vix enim articulus in toto opere, qui Augustini authoritate careat. Qui lectum quidem, non tamen intellectum asserit; Thomã Angelicâ mente præditum negat, & ab universæ Ecclesiæ pietate deficit, Thomam *Angelici Doctoris* nomine condecorantis. Qui Thomam ait, legisse & intellexisse Doctoris Divini volumina, voluisse tamen illum in partes suas vel invitum trahere, in Angelici Doctoris personam & doctrinam est impius.

V.

Sensus Thomistarum compositus

Qui, cùm audit aut legit apud Thomistas hominem non posse resistere gratiæ in sensu composito putat asseri hominem non posse illum actum ad quem prædeterminatur, omittere, non vult bonos Thomistas intelligere.

VI.

Veracitatis gradus.

Deus & Fides.

Demonstratio.

Patrum consensus.

Patres à Conciliys citati.

Dicimus igitur Conciliis eandem nos concedere veracitatem, quam Deo: post Dei revelationes Mathematicas, Metaphysicas, Morales admittere demonstrationes. Nihil non-demonstratum Patrum assertis præponimus, ubi universi in aliquâ opinione conveniunt: ubi autem aliquis, quicunq; ille, à communi omnium Patrum & Doctorũ sententiâ discesserit, nos nec Comites, nec asseclas est habiturus. Si Tridentina synodus alicuius Patris verba Canonica fecerit, ipsa de fide sunt; nempe in sensu ab Ecclesiâ intento. Sanè in eodem Patrem locutum, piè putamus, hoc tamen non esse de fide tenemus. Thomam fidelissimum Augustini interpretem, & Thomæ Didacum Alvarez existimamus, quod contra Thomã est, Aug. non est: sicut nec Thomæ, quod contra Alv. si totus & attentè legatur;

Sensus divisus & compositus

Quis posset Deo resistere.

Omnes tres posse hominem cum physicâ entitate gratiæ, omissionem operis componere tenent & hic est ipsorum sensus divisus: posse hominẽ decreto, vel gratiæ cum ipso decreto cõpositæ resistere negant, & negamus. Qui potest omittere actionem quam Deus libere faciendam decrevit, potest physicæ gratiæ entitati resistere; non tamen ideò dicendus est posse resistere decreto divino, aut gratiæ cum decreto compositæ; nam & hæc omittendi potestas est, etiam divinitùs decreta est. Ille enim unicus dicendus esset, posse divino decreto resistere, qui posset facere necessariò, quod Deus faciendum liberè, hoc est, faciendum non necessariò, decrevit.

VII.

An Adamus extra Paradisum sit conditus?

An sit possibilis pura natura?

An condita fuerit de facto?

Quid sentiendum de Patrum singularibus sententys.

Adamum extra Paradisum fuisse conditum sacra scriptura expresè docet. Ergo si asserente Augustino non habuit gratiam antequam ad Paradisum transferretur, procul dubio conditus est in pura naturâ, caput perlege, quia omnia huic conceptui cohærent, cuius si Censor denominarer, Melliflui mei Doctoris verbis ex lib. de præc. & d sp sumptis, uterer, diceremque. *Ad hæc nihil ad præsens certius breviusq; respondendum occurrit, nisi quod ita S. Antistes sapuit, rectène ipse viderit. Nam ego in sensibus actibusq; illustrium Patrum cautus profectò sum omninò non aliud æstimare, quam quod B. Apostolo 1. Corinth 4. 2. teste, quæritur jam inter dispensatores ut videlicet fidelis quis inveniatur. Certus sum enim, sive in suo abundaverit sensu, sive in Dei spiritu, sicut & in cæteris, ita & in his fuisse fidelem, aut in dispensando, quod*

præ manibus erat, aut in ſcribendo quod ſenſerat. Ergo ſiquidem dantur Auguſtini teſtimonia, quæ videantur ſuadere Adamum fuiſſe de facto conditum in pura naturâ: & dantur etiam, quæ videantur ſuadere non poſſe Deum de abſoluta potentia Hominem purum condere nos teſtimonia teſtimoniis temperantes, dicemus in ea ſententia Auguſtinum fuiſſe, quæ docet Adamum quidem de facto fuiſſe in gratia, & potuiſſe condi in pura naturâ, ſi Deo id placuiſſet. Cæteros homines Adami filios, ſtante peccato originali, & Juſtitiæ Divinæ decreto, non poſſe nimirum (in ſenſu compoſito) cōdi in pura natura. Angelorum Reginam mirabiliter & miſericorditer ab hac regula generali exceptam, non fuiſſe conditam in ſtatu peccati originalis, ſed neque in ſtatu puræ naturæ, ſed in ſtatu gratiæ.

Teſtimonia ſimul juncta ſe juvant & exponunt.

Divæ conceptio immaculata.

Nota I.

LIX. *Hæ Theſes Louanij defenſæ, quoniam placuerunt multis & Claves Thomiſtici Lexici complectuntur, ne omninò perirent, ſunt additæ. Thomiſtarum erit nobis oſtendere,* PRIMÒ *An-non omnia, quæ adduximus, ſint Didaci Alvarez?* SECUNDÒ *An-non ipſe fuerit bonus Thomiſta?* TERTIÒ *An intellectis terminis, prout jubet & exponit ipſe, dicat aliquid, quod militet contra P. Molinam?* QUARTÒ, *An non P. Lemos (fuit Dominicanus, & Thomiſta ſeveriſſimus & ſapientiſſimus) olim Romæ phyſicas prædeterminationes eſſe contra D. Thomam docuerit?* QUINTÒ *An-non hodie multi etiam alij tam ſuaves ponant, ut illas negare videatur.* SEXTÒ *petimus huic argumento reſpondere.* [Non eſt in mea poteſtate non habere phyſicam prædeterminationem. Illâ poſitâ non eſt in meâ poteſtate omittere opus, ad quod inducit: ergo nihil eſt in mea poteſtate.] SEPTIMÒ *aſſignare differentiam inter illud argumentum & ſubſequens,* [Cœco nato non fuit in ſua poteſtate habere poſitivam illam nubem, quæ viſum impedit: Poſitâ hac nube poſitivâ, non eſt in eius poteſtate videre; ergo videre non eſt in eius poteſtate.] *Si enim prædeterminatus ad claudendos oculos non habet maiorem poteſtatem ad videndum, quam cœcus à nativitate, ſeverus Thomiſta eſſe non nolo.*

Ratio edendi iſtas Theſes.

Ratio fortiſſima cōtra phyſicas prædeterminationes.

Rationis paritas.

SED DICES, *hæc omnia eſſe facilia, & centies ſoluta à Thomiſtis, nec novâ ſolutione indigere. Et ego inſto hæc, etiam mihi interdum dicta; ſed ab hominibus, qui ſibi erant conſcij, quod hæc ipſa ratiocinia neſcirent exactè diſſolvere.* Mea ego dubia & ſcrupulos ſummâ urbanitate propoſui, doctiorum erit me doctè & urbanè juvare.

Nota II.

LX. Hæc omnia dicta ex hypotheſi quod Deus cōcurſu prævio cum cauſis ſecundis concurrat; ſed quid fieret Durandiſtæ, qui etiam ſimultaneū negaret? Durandus durè loquitur dicunt nonnulli: ſed aliud eſt dicere dura, & aliud falſa: multæ enim veritates duræ & malæ digeſtionis ſunt, nec quia duræ, ſtatim dicuntur eſſe falſæ. Sed quas duras nos dicimus illas, Durando, Dolæ, Lalemandetio, & alijs multis ſuaves eſſe videntur: & fortè, ubi illos arguamus, nos erramus. Res maiori indiget conſideratione, & ideò has Propoſitiones Theologicas, quas aliquando prælo & prælio commiſi; ſubjicio doctiorum examini.

Non omnia dura, falſa.

THE-

THESES THEOLOGICÆ

De Omniſcientia & Omnipotentia.

LXI. *Ethicæ baſis.*

PRimum Moralis Theologiæ Fundamentum Liberum eſt Arbitrium, non ſcientia, non Potentia divina: tolle enim illud, relinque has, & mores univerſos ſuſtuleris: tolle has (quod Athei, Ethnici, & Blaſphemi) & liberum arbitrium relinque, & adhuc mores (civiles ſaltem & humanos) reliqueris. Ergo poſtquam de libero diſſeruimus Arbitrio, de Omniſcientia & Omnipotentia diſputemus; Et has Concluſiones olim propugnatas ponamus.

Mores alij ſunt Theologici, & alii Politici.

THESIS I.

De ſcientia Dei in communi.

Obiectum ſapientiæ divinæ. LXII.

Biectum divinæ cognitionis complectitur cognoſcibilia omnia, quidquid enim cognoſcibile eſt, à Deo cognoſcitur, & ſi quid à Deo non cognoſcitur, id non eſt cognoſcibile. Quam ob rem non eſt Deus ignorans, quod non cognoſcat, quæ cognoſcibilia non ſunt: ſicut nec eſt impotens, quod non producat, quæ producibilia non ſunt. Quatuor in Deo ſcientiæ ſolent poni: Chimæricorum; Poſſibilium, Futurorum conditionatorum, & Futurorum abſolutorum. Primam & Deo, & Angelo, & Homini abſolutè negamus, quoniam quæ non ſunt, non ſciuntur. ternas alias (nimirùm ſcientiam ſimplicis Intelligentiæ: Scientiam conditionatam, & ſcientiam Viſionis: (ſic eas vocamus) dicimus verſari circa idem indiviſibile obiectum, & omnes Deo primariò & per eſſentiam Deo: ſecundariò autem & per participationem convenire Angelis & Hominibus.

Enumerantur quatuor diverſa obiecta.

Chimæra aut entia rationis non dantur, & ideò à nemine cognoſci poſſunt.

LXIII. *Scientia divina qualis?*

OMnis cognitio divina cognoſcit ſuum obiectum ut eſt in ſe; & quæ aliter illud quam eſt in ſe, non eſt divina. Ad Scholas venimus, ut doceamur cognoſcere Deum ut eſt in ſe, non ut eumdem cognoſcere aliter, quàm eſt in ſe, hoc enim ſine magiſtro faciebamus. Unde audiendi non ſunt, qui dicunt, *Deus quidem noſtro modo concipiendi aut fingendi eſt talis aut talis; &c. Sed corrigendus eſt noſter intellectus: &c.* Non inquam audiendi ſunt, quia non bene docetur ludere citharâ, qui docetur errare, & errorem cognoſcere; ſed qui docetur non errare: & idem de Theologia dico, quia eſt ſcientia, quæ aperit ſtudioſis errorem non patientes vias, ut ſimus etiam in

Cur ſcholas ineamus?

Noſter modus concipiendi, an corrigendus?

Nota bene hoc.

Quid ſit Theologia?

hac via quodammodo Deo similes, quia intellectualibus & abstractivis oculis videmus Deum sicuti est: nimirum Deum, qui omnia & singula videt sicuti sunt. Nec contra hanc cognitionem Theologicam, quàm participari à Deo dicimus militat Dei infinitas, non enim est bona consequentia, *Deus est infinitus, debet ergo à creatura finita cognosci aliter, quàm est in se*: multa enim sunt in Deo, quæ à nobis cognoscuntur confusè, multa quæ per negationes nobis notas, multa quæ in externis effectibus, multa quæ ignorantur omninò; at nihil quod postulet cognosci aliter, quàm in se est: erraret enim, qui aut intellectum divinum per modum voluntatis, aut voluntatem per modum intellectûs cognosceret.

Quo modo cognoscatur infinitum? Quo modo Deus?

Nota hoc bene.

LXIV. *Homo habet etiam tres scientias aut notitias.*

Participamus à Deo scientiam, sed quam? Tres omnes: nam & multa possibilia cognoscimus, multas hypotheses conditionatas, multa etiam absolutè futura: omnia humanitùs & incertè; quia homines sumus docti ab hominibus, & omnis homo mendax, nimirùm decipere potens & decipi: nam & ego scientiâ simplicis intelligentiæ humanæ cognosco hos esse characteres possibiles: scientiâ conditionata percipio, quod si calamum tali vel tali modo moveam, talem aut talem characterem formabo: & scientiâ visionis cognosco meum decretum & infero futuros esse illos eosdem characteres quos scribere intendo.

LXV. Quæ tamen ex his scientiis latiùs patet? Existimarunt aliqui primam latissimam & ultimam strictissimam esse; plures enim sunt creaturæ possibiles, & multò pauciores futuræ. Sed hi videntur supernatare tantùm, nec profundiùs ingredi in purissimum Theologiæ scholasticæ Oceanum. Rem igitur breviter expedio. Pono maioris claritatis gratia creaturas possibiles esse *a, e, i, o, u*, pono existentiam esse accentum acutum, non existentiam accentum gravem (quò exempla clariora, meliùs instruunt) ergo aperiat simplicis intelligentiæ oculos Deus & cognoscet quinque mundos possibiles; nimirùm, *a, e, i, o, u*; suo divino decreto eligit mundum *é*, & illum creat; ergo scientia visionis reflexa super decretum videbit, *à, é, ì, ò, ù*. nimirum mundum *é* futurum; cæteros à, *ì*, ò, ù; non futuros: quia sicut hic mundus habet à decreto divino, quod futurus aut existens sit, ita cæteri habent ab eodem decreto quod non futuri sint. Ergo easdem creaturas, nullâ demptâ, attingit scientia simplicis intelligentiæ & scientia visionis; & tota differentia in eo est, quòd illa omnes cognoscat ut possibiles; hæc, aliquas ut existentiam habentes in aliqua differentia temporum, & cæteras, ut carentes existentiâ in omni differentia temporum. Scientia conditionata interest, & singulas creaturas cum omnibus aliis componit, & ideas miro modo multiplicat.

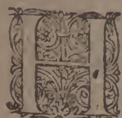
De harum scientiarũ amplitudine.

THE-

De harum scientiarū amplitudine.

THESIS II.

An & quomodo Deus intelligat Entia rationis? An & faciat?

Hinc oritur primò, Quæstionem illam, quæ interrogat, An Deus cognoscat Entia rationis? non esse Theologicam, sed Metaphysicam. Omnes enim Catholici supponimus à Deo cognosci ut est in se, quidquid cognoscibile est: Entia rationis, si possint cognosci, ut sunt in se, etiam cognosci à Deo: & si illa cognoscere, sit illa facere, etiam fieri illa à Deo. Quod si essentia eiusmodi Entium in hoc sit sita, ut cognoscantur aliter quàm sint in se: non posse à Deo cognosci. Si verò possint duobus modis cognosci, nimirùm ut sunt in se, & aliter quàm sunt in se: & tantummodò dicantur fieri, quando secundo modo cognoscuntur, dicendum erit illa à Deo quidem cognosci sed non fieri. Hæc Theologica sunt; & illa omnes Philosophi Christiani admittunt. In quo ergo differunt? Tantùm in Metaphysica, & in purificatione conditionum. Aliqui enim nobiscum negant Entia rationis, & introducunt Entia vocis, qualia nos dedimus. Alii docent illa non posse cognosci ut sunt in se: & isti differunt quoad rem: Alii in eisdem Entibus fieri & cognosci distinguunt, & isti differunt quoad nomen. Et interim ubi Theologicè differre videntur, conveniunt maximè; nam conclusionem è maiori Theologicâ, & minori Philosophicâ eliciunt: nempe variam, tametsi enim maior semper sit eadem, variata minori non potest non variari Conclusio.

LXVI. Quid apud omnes in hac cōtroversia sit certum?

Status cōtroversiæ.

Non dantur Entia rationis, sed quæ talia vocantur, sunt Entia linguæ.

LXVII. *Veritatis potentia.*

Mira est veritatis vis. Omnia ingenia conspirant, cùm illi adlucet. Longo tempore postquam thesin istam scripseram, incidi in Controversiam de Ente rationis, quâ Oviedus cursum Philosophicum claudit: & quia mihi placuerunt, quæ dicit punct. 7. num. 1. pagin. 442. inquirens; An cognoscat & faciat Ens rationis? Volo illa adjungere: sic enim ait. [Diversitas opinandi in hac quæstione, meâ quidem sententiâ, tota oritur ex diversitate constituendi entia rationis, seu assignandi cognitiones, per quas cognoscuntur, & fiant entia rationis. In multorum opinione circa essentiam entis rationis, & naturam cognitionis, per quam debet fieri ens rationis, est fide certum Deum non posse facere entia rationis, quod nullus ex doctoribus Catholicis, qui affirmet Deum facere entia rationis negat, loquuntur enim omnes in alio sensu longè distincto, dum asserunt Deum facere entia rationis, neque duos Doctores invenies requirentes cognitiones humanas eiusdem rationis ad Entia rationis

Oviedus.

Cur in hac materia sint diversa scriptorum sententiæ?

nis facienda, quorum unus affirmet, & neget alter Deum facere Entia rationis: tota enim diverſitas opinandi in hac materia oritur ex diverſitate aſſignandi cognitiones factivas Entium rationis; quâ ablatâ nulla diviſioni huius difficultatis ſupereſſet difficultas; & ſi omnibus eadem mens eſſet de cognitione factivâ Entis rationis, vix ullus daretur in hac re diſputandi Locus.

An Entia rationis in falſo judicio conſiſtant?

Rem clarè oſtendo. Affirmat Pater Herice *diſputat. 8. de ſcientia cap. 1. in fine*, cognitionem factivam Entis rationis debere eſſe judicium falſum de exiſtentia obiecti, quod non ſit, vel ſaltem apprehenſionem, quæ inclinet ad hoc judicium; certum debet eſſe apud hunc Authorem, Deum non facere Entia rationis; ſi enim aſſereret cognitionem factivam Entis rationis importare judicium falſum de objecto non exiſtente, & ſimul aſſereret Deum facere Entia rationis, apertè diceret Deum habere judicium falſum de objecto non exiſtente, quod eſt hæreticum.

An illa non poſſe fieri à Deo de fide ſit?

Hac ratione optimè dixit Hurtadus, qui judicium falſum requirit ad Entia rationis facienda, fide ſanctum eſſe, Deum non facere Entia rationis ab ipſo explicata, quod veriſſimum eſt.

An potius illa à Deo fieri de fide ſit?

Authores iſti, qui Catholicè defendunt Deum non facere Entia rationis, & ad ſanctum Inquiſitionis tribunal eſſent deferendi, ſi oppoſitum dicerent, fatentur Deum cognoſcere eadem Entia rationis per verum judicium, ex vi cuius cognoſcit illorum exiſtentiam repugnare, & cognitionem humanam terminari ad eadem Entia rationis.

Conciliãtur Authores.

En quomodo in re conveniant Doctores, qui affirmant, & qui negant Deum facere Entia rationis; in quibus tantùm eſt diſſenſio in aſſignandâ cognitione, quæ vocanda ſit factiva Entis rationis; omnes enim eaſdem cognitiones circa idem objectum eodem omninò modo tendentes conſtituunt.

Quæſtio de mero nomine.

Quia illi, qui affirmant, Deum facere Entia rationis, dicunt cognitionem quamcumque terminatam ad obiectum repugnans, et ainſi ſit judicium de non exiſtentia tali objecti, vel quo tantum affirmetur, cognitionem aliam ad illud terminari, eſſe factivam Entis rationis, quam cognitionem Deo tribuunt Doctores negantes Deum facere Entia rationis, quin ex illorum principiis inconſequentiæ aliquid notetur; hi verò, qui aſſerunt quamcumque cognitionem terminatam ad objectum repugnans modo explicato eſſe factivam Entis rationis, non poſſunt non conſequenter dicere Deum cognoſcentem Ens rationis ut factum ab homine, vel per actum, quo judicat eſſe objectum repugnans, facere Ens rationis, quod omnes concederent, ſi admitterent quamcumque cognitionem quomodocumque terminatam ad obiectum repugnans, etiam diſſentiendò ab illo, eſſe factivam Entis rationis. His præmiſſis facile à nobis tota decidetur difficultas puncti capite præfixâ, quæ placuit etiam prænotare, ne quis religionis ſpecie carpere præſumat doctores aſſerentes Deum facere Entia rationis, qui nihil Deo tribuunt, quod non concedant, qui aſſerunt Deum huiuſmodi Entia non facere, ut ſupra notavi; neque huiuſmodi religionis ſpecie ſuam ſententiam commendandam, aut præferendam eſſe præſumat ſententia illorum, qui aſſerunt Deum facere Entia rationis per actum, quo ab illorum exiſtentiâ diſſentitur, & dicat illa ab intellectu humano ut verè exiſtentia cognoſci, etſi enim Catholica ſit laudanda

Vtraq; sententia laudabilis & plausibilis est.

danda ſententia negantium Deum facere Entia rationis, ne cogantur aſſerere Deum habere judicium falſum, quo decipiatur & judicet exiſtere objectum, quod in ſe repugnat; hac laude carere non debent, qui aſſerunt Deum facere Entia rationis, tantùm per actum, quo judicat ipſa repugnare, & eſſe objectum intellectionis creatæ, & nullo modo per judicium aſſertivum de illorum exiſtentiâ, aut per apprehenſionem, quæ inclinet ad hoc judicium, quia longè abeſt à Deo omnis cognitio, quæ aliquam falſitatis umbram redoleat.]

THESIS III.

Quomodo ſcientia ſimplicis Intelligentiæ verſetur circa res poſſibiles?

LXVIII. *Hinc etiam oritur controverſiam illam, quæ inquirit, An Deus cognoſcat infinitas creaturas poſſibiles? non eſſe Theologicam: habemus enim ex Theologia Deum univerſas cognoſcere, nullamque eſſe, quæ eius oculos lateat: quamobrem, cùm Deus illas cognoſcat prout ſunt in ſe, conſulendus erit Philoſophus, orandusque ut definiat: An ſint finitæ aut infinitæ? numerabiles aut innumerabiles? & ſi infinitæ: An categorematicè, an ſyncategorematicè? & ſi finitæ, An in aliquo numero determinato, an potiùs in aliquo terminabili? Nam ſi in continuo datur ultima pars, quod voluit Zeno, non eſt dicendus Deus infinita cognoſcere: & ſi illud in infinitum diviſibile ſit, quod voluit Ariſtoteles, debebit dici, in continuo non cognoſci à Deo ultimam partem, quoniam non datur ultima. Creaturæ ergo poſſibiles, cognoſcentur à Deo ut ſunt in ſe, & quia in ſe non ſunt in aliquo numero determinato, non cognoſcentur à Deo tanquam numerus determinatus. Et quia in ſe non ſunt infinitæ categorematicè, non erunt infinitæ categorematicè in cognitione divina, aliàs enim cognoſcerentur aliter quàm ſunt in ſe. Ergo, ſi quidem infinitæ ſyncategorematicè ipſæ ſunt, & ut clariùs loquar, indefinitæ, & indeterminatæ, infinitiſſima definitiſſima & determinatiſſima cognitione illas eſſe indefinitas & indeterminatas cognoſcet Deus.*

An creaturæ poſsibiles ſint infinitæ?

An continuum ſit in infinitũ diviſibile?

Nota hoc nomen Indefinitum quod aptiſſimum eſt.

De

LXIX. *An creatum infinitum repugnet?*

De infinito nolo hîc multa scribere, puto enim illud tam clarè repugnare, ut non possit seriò propugnari in scholis : nam, ut video, qui istud dicunt esse possibile, novas sibi definitiones formant ; & quia novas, cùm maximè admittere infinitum videntur, illud negant ; illud enim, quod nos definimus, & esse impossibile dicimus, non admittunt. At hæc difficultas, quæ numerum creaturarum possibilium concernit, specialis est apud docentes non posse à Deo creari infinitas ; multi enim existimant easdem prout sunt objectum omnipotentiæ esse infinitas syncategorematicè, & prout sunt objectum scientiæ divinæ esse infinitas categorematicè ; & hac ratione seducuntur ; quod tametsi non possint omnes simul creari, omnes tamen cognoscuntur simul : quam ob rem easdem creaturas respectu Omnipotentiæ dicunt esse infinitas potentiâ, hoc est, syncategorematicè, & respectu cognitionis divinæ esse infinitas actu, hoc est categorematicè. Sed ut video carent verò conceptu infiniti syncategorematici, illud enim est idem ac indefinitum : nam multitudo, vel est finita, vel infinita, & huius ultimi generis dicimus esse multitudinem partium, quæ sunt in continuo Aristotelis, & creaturarum possibilium, quæ sunt in Omnipotentiæ flavissis.

An creaturæ possibiles sint infinitæ?

Quid sit infinitum syncategorematicū? Multitudo quotuplex

THESIS IV.

Quomodo scientia visionis versetur circa res præsentes?

LXX. *Quo modo Deus cognoscat certa, probabilia, & dubia?*

Ntuitiva est & infinita omnia comprehendit, vel supercomprehendit potius, ut cum Patribus Ecclesiæ loquamur. Cognoscit res existentes prout sunt in se: certas, certissimè cognoscit esse certas : dubias certissimè cognoscit esse dubias, & probabiles certissimè cognoscit esse probabiles : erraret enim Deus, si vel certa cognosceret ut dubia, vel dubia ut certa. Hinc est duas posse moveri quæstiones de Visione divinâ, priorem: An sit incerta? posteriorem, An certissima sit, & tamen circa incerta versetur? prior est Theologica, Philosophica altera, qui enim diceret scientiam Dei esse incertam, atrocem blasphemiam committeret : at qui certissimam esse concederet, & tamen adderet obiectum illam incertum aliquando respicere, non Deum, sed creaturas, de incertitudine & imperfectione accusaret: ergo hæc secunda quæstio non Theologos propriè, sed Philosophos tantum concernit.

Scientia Dei est certissima: An dentur creaturæ incertæ.

LXXI. SEd quia poſſes inquirere, An exiſtant de facto in rebus Entia incerta? proponam aliqua phyſica, aliqua Logica, aliqua Mathematica.

Multitudo partium continui incerta.

PRIMÒ enim IN PHYSICIS ſuccurrit Quantitas Peripatetica in infinitum diviſibilis, habens de facto omnes ſuas partes: ſed quot? non finitas, non infinitas categorematicè, ſed infinitas ſyncategorematicè, hoc indefinitas & indeterminatas: ergo certiſſimâ & definitiſſimâ cognitione Deus intelligit indeterminatiſſimas continui partes, quas ſi eſſe determinatas cognoſceret, aliter cognoſceret, quàm ſunt in ſe.

Opinio probabilis incerta.
Opinio dubia quæ? quotuplex

SECUNDÒ in LOGICIS, ſuccurrit Opinio probabilis, item Opinio dubia poſitivè aut etiam negativè. [Eam dico *negativè dubiam*, pro quâ nullam rationem habeo ne quidem levem; *dubiam poſitivè*, pro quâ habeo aliquam rationem congruam, quam motivum rationabile vocant, quod tametſi leve ſit, affectu vel urbanitate cooperante, poſſit impetrare conſenſum. Voco *probabilem*, quam gravi & forti ratione fulcio, homini docto dignam, quæ tametſi demonſtrativa non ſit, non poteſt demonſtrativè elidi. Quibus addo *ſententiam evidentem*, demonſtratione phyſicâ aut morali fulcitam.] Pono igitur, quatuor viros rogari; Utrùm materia exiſtat exiſtentiâ formæ? Pono Petrum nullam rationem habere prò nec contra: Paulum habere aliquas leves ſeu congruas: Joannem fortes condignas viro gravi, non tamen evidentes & certas: & Philippum demonſtratas & indubitatas: & Deum interrogo, qualis ſit humanitùs Thomiſtarum ſententia? Reſpondebit, illam reſpectu Petri eſſe dubiam negativè, reſpectu Pauli dubiam poſitivè, reſpectu Joannis eſſe probabilem, reſpectu Philippi demonſtratam. Ecce Deus certiſſimâ cognitione divinâ, cognoſcit incertitudinem cognitionis humanæ: illa enim quæ dubia aut probabilis, incerta eſt: & quæ demonſtrata humanitùs, fortè evidentiâ negativâ ſubſiſtit: illam enim rationem demonſtrativam dixero, contra cuius efficaciam & ſecuritatem nihil occurrit.

& probabilis quæ?
Evidens quæ?
Humanarū demonſtrationū ſecuritas.

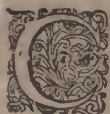
TERTIÒ IN MATHEMATICIS ſuccurrunt aliqua multò ſubtiliora, quàm in phyſicis; nam ſi ponamus continuum componi ex indiviſibilibus, quod tenuit Zeno, & multi viri docti cum ipſo, adhuc lineam potero conſiderare, quà longam præſcindendo à craſſitudine, etiam indiviſibili; & tunc lineam quam phyſicè nequeo, ducere mathematicè potero, & aſſerere, ſuperficiem Mathematicam non componi ex lineis Mathematicis, etiam ſi phyſica componatur ex phyſicis; nam ſi Zeno negat Ariſtoteli hanc propoſitionem, *Indiviſibile additum indiviſibili nihil addit*, putat enim duo indiviſibilia, eſſe plus quàm unum indiviſibile, non poterit negare Euclidi, hanc; *Nihil additum nihilo nihil addit*, non enim plus ſunt duo nihila, quàm unum nihilum; & Euclidis omniumque Mathematicorum linea ſubtilior indiviſibili eſt quoad latitudinem, hâc enim conſideratione nihil habet. Idem dixero de ſuperficie, quoad profunditatem, mathematicè enim conſiderata non habet altitudinem indiviſibilem, ſed nullam prorſus. His poſitis duco unum circulum & juxta trigono-

Continuū.
Linea.
Nota id bene.
Superficies.

Lineatangens, secans. gonometriæ cõmunes leges dimitto unam tangentem, & à centro in illam produco nonnullas secantes; incipio à gradu primo, & interrogo; An Deus cognoscat ultimam, quæ possit duci, & sit gradui nonagesimo proxima? & *Deus ultimam secãtem non cognoscit.* si Deus ultimam non cognoscat, cùm non sit defectus ex parte scientiæ, erit ex parte objecti, quod non habeat lineam ultimam, quæ possit cognosci. Idem dicam de triangulis, æquis basibus inter duas parallelas descriptis; idem de lineis, quæ in infinitum accedunt, & nunquam coincidunt, quales in Mathesi meâ audace & in aliis Libris reperiuntur innumeræ. Stat ergo in rebus Logicis, Physicis & Mathematicis, quæ in *Res dubiæ incertæ & indeterminatæ.* mundo reperiuntur de facto, esse aliquas dubias, incertas, & indeterminatas, quæ imperfectè cognoscerentur, si aliter quàm sunt in se; adeoque non posse aliter à Deo, quàm ut dubias incertas & indeterminatas cognosci.

THESIS V.

Quomodo Deus cognoscat futura contingentia absoluta.

Onsto eidem doctrinæ, & ex iisdem fundamentis deduco quæstionem illam, quæ interrogat, An Deus cognoscat futura contingentia? non esse Theologicam, sed Metaphysicam: nam si ista cognoscibilia sunt, cognoscuntur à Deo, aliàs non. Nec quæri debet, An Deus cæcutiat & aliqua visibilia non videat? Sed supposito, quòd omnia cognoscibilia videat, inquirendum solummodò est, An futuri contingentis veritas sit cognoscibilis? Quod est quærere, An illa habeant determinatam veritatem aut falsitatem? Eorum cognitionem negavit Aristoteles Deo: & eamdem concedimus nos: nec tamen differimus in Theologia, sed in Philosophia solummodò: si enim Aristoteles in Philosophicis tenuisset contingentia futura habere determinatam veritatem aut falsitatem, in Theologicis consequenter docuisset illa cognosci à Deo: at quia philosophicè erraverat, debuit theologicè consequenter errare. Vnde non sine admiratione legi cuiusdam Salisburgensis Theses, qui futuris contingentibus absolutis, non solùm negabat determinatam veritatem aut falsitatem, sed etiam contendebat hanc esse doctrinam D. Thomæ, & tamen ex alio capite concedebat, Deum determinatè cognoscere, utrùm positiones de futuro sint veræ? quem quia alibi eviden- LXXII.

Theologizamus cũ Aristotele, ubi diversimodè philosophamur.

Aristotelis error.

Inconsequentia Philosophi Salisburgensis.

evidenter impugno, non volo in præsenti producere, nec ampliùs in re clara immorari.

LXXIII. *An scientia visionis ab omnipotentia dependeat*

COgnoſcit Deus ſcientiâ viſionis intuitivâ omnia futura; eademque cognoſceret etſi per impoſſibile eſſet impotens, nec illa crearet aut creare valeret: eadem etiam, etſi illa eſſent producta ab alio Deo, quem poſſumus fingere, ut meliùs ſcientiam viſionis cognoſcamus. Video conceptum æternitatis peſſimè formari, etiam à Viris doctis; & ex hoc æternitatis monſtro, quod Deo adfingunt, plurimos prodire conſequentias intolerabiles. Ait Boëtius, *Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul ac perfecta poſſeſſio.* clarius & breviùs. *Æternitas eſt interminabilis vita tota ſimul.* Sanè ſi daretur homo pro luctus ab æterno & in æternum duraturus, haberet vitam utrimque interminabilem, nec tamen ipſe æternus eſſet, quia non haberet totam ſimul. Ergo ſi Deus habet totam durationem ſuam ſimul, omnibus temporibus (præteritis, præſentibus, & futuris) eſt ſimul præſens: ergo omnia videt, quæ in illis temporibus fiunt: omniaque etiam videret etſi non concurreret ipſe: nam ego præter ea quæ facio, etiam video præſentia quæ non facio; non enim ideò video quia facio, ſed quia habeo oculos quibus illa præſentia ſunt: & de Deo eodem modo debebimus philoſophari. Deo igitur nihil eſt præteritum, nihil eſt futurum, ſed omnia ſunt præſentia, tametſi ſibi ſuccedant, non enim valet illud axioma adulterinum, *Quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem inter ſe.* Unde poſſes deducere, *Quæ ſunt præſentia & coexiſtentia uni tertio, ſunt præſentia & coexiſtentia inter ſe.*

Æternitas male cognoſcitur. — *Quid illa ſit?* — *Differunt perpetuū & æternū.* — *Deus omni tempori eſt præſens.* — *Axioma commune rejicitur.*

* *
*

THESIS VI.

De ſcientia media & futuris conditionatis.

LXXIV. *Futurum conditionatū quale, & quotuplex?*

Vtura conditionata dicuntur, quæ conditioni innixa: qualia ſunt I. Si Petrus eſſet Leo, eſſet animal rugibile. II. Si eſſet canis, perſequeretur leporē. III. Si eſſet Romæ, loqueretur Philippo. *Ex quibus exemplis colligitur aliàs conditionem eſſe impoſſibilem, aliàs poſſibilem, & conſequens aliàs eſſe neceſſarium, aliàs eſſe contingens.* CIRCA PRIMAM PROPOSITIONEM, *nemo dubi-*

Rugibile quid?

Conditionata essentialia.

tat, est enim essentialis & vera, & non Deo solùm, sed etiam nobis per se nota: nomine enim Rugibilis, intelligimus differentiam illam prædicabilem, quâ contrahitur animal ad esse Leonis. CIRCA SECUNDAM, *amens sim, si dubitare velim. Definio sine formidine non cognosci à Deo, utrùm falsa vel vera sit, caret enim determinatâ veritate, vel falsitate: & quia Deus illam debet cognoscere prout est in se, cognoscet antecedens esse impossibile, nullamque connexionem habere cum veritate aut falsitate consequentis. Et, si objicias, dari hic duas contradictorias simul veras aut simul falsas, utrumque negaturus sum: primò, quia dicere potero, has duas propositiones,* [Si Petrus esset canis modò persequeretur leporem, si Petrus esset canis modò non persequeretur leporem,] *non esse contradictorias, contradictionis vocabulum strictius accipiendo. Secundò, quia, tametsi contradictoriæ dicantur, non erunt simul veræ, nec simul falsæ, sed potiùs nec veræ nec falsæ: nam inter determinatè falsum & determinatè verum datur neutrum, quod est nec determinatè verum, nec determinatè falsum: sicut inter finitum & infinitum datur neutrum, quod est indefinitum, seu indeterminatum, & vulgò dicitur, infinitum syncategorematicum.* CIRCA TERTIAM *sunt gravissima Theologorum certamina, quæ in una philosophica positione fundantur, quæ si diceretur esse falsa, universa cessarent. Porrò, si tertia propositio determinatam habet veritatem vel falsitatem, Deus determinatè scit, an sit vera vel falsa: quod si eadem propositio secundum se indeterminata sit, simulque veritate & falsitate careat, falleretur Deus, si illam cognosceret ut determinatè veram, aut ut determinatè falsam. Ergo Thomistarum & Molinistarum pace, antequam concertemus Theologicè Philosophos audire debemus. Dico igitur primò, si hæc propositio,* [Si Petrus esset Romæ, loqueretur Philippo,] *ex se determinatam habet veritatem vel falsitatem, cognoscetur à Deo ante omne decretum liberum, & illa notitia Divina meritò dicitur scientia media, quod scientiæ simplicis intelligentiæ, & scientiæ visionis intersit, stabitque doctrina Molinæ, quam hodie Patres Iesuitæ, & alii Doctores defendunt: & per consequens superflua erunt & inutilia conditionata decreta omnia, quæ à Thomistis ponuntur. Dico secundo, si illa propositio ex se & ab intrinseco non habet determinatam veritatem vel falsitatem, si tamen determinari possit ab extrinseco, hoc est, à Deo, doctè ad conditionata decreta, Discipuli Angelici Doctoris recurrunt, ut eamdem propositionem determinent. Sed quia hæc physicas prædeterminationes supponunt, non poterunt admitti ab illis*

Conditionata impossibilia. — *Objectio.* — *Contradictio strictior quæ?* — *Conditio contingens & libera.* — *Nota id bene.* — *Scientia media quæ? unde dicta?* — *Decreta conditionata Thomistarum.* — *An dentur physicæ prædeterminationes?*

ab illis, qui has dicunt nocere libertati. Quomodo ergo cognoſcet Deus illam propoſitionem, ſi ex una parte phyſicæ prædeterminationes negentur, & ex altera propoſitio illa ſecundum ſe indeterminata dicatur? cognoſceret procul dubio eamdem prout eſt in ſe; & ſi illa nec habeat intrinſecam nec extrinſecam determinationem, ſcientiâ determinatiſſimâ Deus cognoſcet illam eſſe indeterminatam, certiſſimâ illam eſſe incertam, veriſſimâ illam eſſe expertem veritatis & falſitatis. An non in hoc reperitur abſurdum? minimè. nihil enim Divinæ cognitioni detrahitur, cui omnia cognoſcibilia ſubjiciuntur, & incognoſcibilia negantur: ſicut enim non eſt minùs omnipotens, quod impoſſibilia non creet, ita etiam non erit minùs ſapiens, quod incognoſcibilia non ſciat.

LXXV. EGo quidem ſtando principiis naturalibus, & a ſacra ſcriptura præſcindendo, non video, cur non poſſit dici, *Conditionata futura libera, quæ non oriuntur infallibiliter aut neceſſariò ab actu exiſtente aut futuro abſoluto, eſſe indeterminata, hoc eſt, non habere determinatam veritatem nec determinatam falſitatem*: quæ doctrina, ſi ſemel admitteretur, ſummas tolleret difficultates, unoque ictu ſcientiam mediam conditionata decreta, & phyſicas prædeterminationes, ab encyclopediâ Theologicâ decircinaret, & aperiret viam juventuti ſcholaſticæ, ut ſubtiliùs & expeditiùs poſſet ad ſublimia contendere: ſed quia aliqui putant hanc ipſam objectivam indeterminationem repugnare ſcripturæ divinæ operæ pretium erit breviter explorare, An loci qui circumferuntur, non poſſint explicari probabiliter illæsâ doctrinâ, quam ponimus. Conſultò *probabiliter* dico; non enim negaturus ſum contrariam ſententiam eſſe probabiliſſimam, ſeu ſcientia media, ſeu decreta conditionata defendantur: ſuffi[c]iet enim nobis oſtendere indeterminationem, quam ponimus, & ſi conferatur cum ſacris literis, permanſuram probabilem. [Fortè cum probabiles ſolutiones promittimus, dabimus probabiliores: fortè manifeſtas & certas: ſed hoc non urgeo; non enim ad me judicium, ſed ad candidum Lectorem ſpectat.] Ergo ad Biblia & Literas divinas veniamus.

Futura incerta.

An poßint defendi ſalva fide?

LXXVI. Sunt multa loca in ſacra Pagina, in quibus utitur Deus hac particula *fortè*: Dabo unum vel alterum, quia reliqua ſimilia ſunt. Ezechielis 3. *Hæc dicit Dominus Deus, ſi fortè audiant & quieſcant* (quid ſi *adquieſcant?*) & Pſalm. 54. 13. *Si is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo*, quæ verba de Chriſto Domino ſolent intelligi. [Iſidorus Clarius Bricianus Monachus Caſſinas & Epiſcopus Fulginatenſis delet illud *forſitan*, quaſi errore exſcriptorum irrepſerit.] Et Pſalm. 90. 12. *Quoniam Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Quæ verba de Chriſto intellexit diabolus Matth. 4. & Luc. 4. alii de

Quid particula fortè ſignificet in ſacra pagina.

justo universaliter intelligunt, & de quocunque intelligantur, verba Dei sunt. Sed quo sunt modo intelligenda hæc testimonia? PRIMA SENTENTIA sequitur Isidorum Clarium & particulam dubitantis expungit, sed hoc temerè fieri non debet, sunt enim multa scripturæ loca, in quibus debet retineri hæc particula ex Manuscriptorum consensu. SECUNDA docet sic locutum Deum fuisse, ut se nobis accommodaret, sic enim nos loqui solemus. Hanc tuetur Ariaga *tract. de scientia Dei disput.* 21. *sec.* 2. *num.* 7. illamque Hieronymo & Augustino adscribit. At mihi placet TERTIA, quæ est Hieronymi Laureti Monserratensis Monachi, & apud S. Felicem Abbatis, qui in sylvâ allegoriarum sic inquit, FORTÈ *adverbium dubitantis, præcipuè de futuro: quod, cùm dicitur de Deo, non dicitur, quia ipse dubitet, sed quia per hoc liberum hominis arbitrium indicatur*; ubi doctissimè Lauretus revelationem ipsam ab objecto revelationis distinguit, illamque esse certissimam & infallibilem asserit, istud incertum & indeterminatum; adeoque præcipit, ut illud *fortè* non Deum, sed creaturam afficiat, nec de cognitione divinâ sed de objecto illius intelligatur. Hoc sufficeret, ut objectionibus omnibus expeditissimè responderemus, sed ut meus Lector videat, quam longè absunt à me fulmina, quæ ex sacra pagina diduci possunt, eruditionis gratiâ, theoremata nonnulla subjicio, contra quæ libenter videbo quid ex sacris Literis objici possit.

In sacra pagina nihil temerè mutari debet.

Deus se nobis attemperat.

Particula illa significat libertatem humanam.

Incertum certissimæ cognitionis objectū.

LXXVII. *Scientia media.*

PRIMUM sit. *Non datur scientia media.* Nempe illa, quam PP. Jesuitæ tuentur, scientiam enim conditionatorum, quæ ab absolutis necessariò inferuntur, non negamus.

SECUNDUM. *Non dantur physicæ prædeterminationes*; nam necessitantes tollere libertatem videntur: & infallibilitantes, aut sunt impossibiles, aut superfluæ.

Physicæ præmotiones.

TERTIUM. *Non dantur decreta in Deo conditionalia, quæ actus hominum liberos prædefiniant, qualia ponuntur à Thomistis.*

Decreta conditionata.

QUARTUM. *Futura libera conditionata, nempe illa, quæ ab alio futuro absoluto non inferuntur infallibiliter aut necessariò, nec habent determinatam veritatem, nec falsitatem.*

Futura conditionata incerta.

QUINTUM. *Futura conditionata imperata, quæ ab alio futuro absoluto necessariò aut infallibiliter oriuntur, habent determinatam veritatem; nimirùm in futuro absoluto, ita ut istud cognoscens, illa non possit ignorare.*

Futura conditionata certa.

SEXTUM. *Ad hanc ultimam classem pertinent futura omnia conditionata, quæ in scriptura sacra revelantur, adeoque divinæ illæ revelationes tam formaliter quàm objectivè sumptæ, habent certitudinem & infallibilitatem veram realem, in omni rigore metaphysico.* Et quidem hæc Theoremata nullo alio meliore modo propugnare poterimus, quàm dissolvendo, singulas objectiones quæ possunt contra nostram doctrinam adduci.

Futura conditionata revelata.

PRIMA OBJECTIO ex 1. Reg. 23. desumitur; ibi enim anxius & perturbatus David Deum consulit, inquiritque, An si maneat Ceilæ, superventurus sit Saul, ut capiat eum? An si ille superveniat, sit à Ceilitis prodendus & tradendus? & utrique consultationi Deus assertivè respondet. Igitur hæ duæ propositiones: *Si David maneat Ceilæ, veniet Saul: si superveniat Saul, tradetur à Ceilitis David*, fuerunt determinatæ veræ; aliàs enim erravisset Deus qui

LXXVIII. *Objectio prima.*

De Ceilitis.

An in Deo detur sciẽtia conjecturalis?

qui esse veras asseruit. Corruit ergo doctrina, quæ illis determinationem negat, & esse indeterminatas affirmat. Voluerunt aliqui Thomistæ hoc testimonium intelligere de scientia conjecturali; ita, ut Deus non certò & infallibiliter, sed solummodò conjecturaliter illas propositiones cognoverit & prædixerit: Sed hæc expositio duplicem sensum adhuc potest habere; nam vel dicitur scientia Dei formaliter esse incerta & conjecturalis, vel formaliter esse infallibilis, cognoscens tamen objectum conjecturale prout in se est. Qui primum diceret, Deo esset injurius, & contra lumen naturale peccaret in Theologia, sed deberet exponere, An revera illa prædictio divina, si mansisset David Ceilæ, potuisset consistere cum non descensu Saulis, vel cum non traditione Ceilitarum? Dico igitur scientiam Dei in illa prædicatione fuisse infallibilem, de objecto infallibili, nec tamen contra nostram doctrinam militare. Sciebat Deus Saulem habere istam voluntatem de facto, quod si David veniret Ceilam, aut ad aliam similem civitatem, esset iturus illùc & intercepturus illum; & videbat Deus Saulem multis diebus sequentibus continuaturum istum actum, & hac scientiâ visionis, sciebat etiam Ceilitas decrevisse de facto, tradere Davidem Sauli, si illum in potestate haberent, & hic eum peteret; & stantibus istis duobus decretis actualibus, (altero Saulis, altero Ceilitarum) quæ Deus scientiâ visionis cognoscebat, evidenter & infallibiliter videbat Deus, Saulem descensurum in Ceilam, si ibi mansisset David; & Ceilitas traditurros illum, si Saul descenderet. Hæc doctrina mihi videtur valdè clara; illamque dilucidabo notissimo & clarissimo exemplo. Interdicit Cæsar verbi gratia sub pœnâ capitis ingressum in urbem Pragensem; & revelat mihi Deus hoc decretum non esse revocandum mense integro, nulli ignoscendum esse, adeoque quemcumque, qui ausus fuerit ingredi, statim trucidatum iri; quæ omnia sunt futura absoluta, nec ab ulla conditione pendentia. Quid ergo vetat, quod ego hac notitia præventus subinferam, *Ergo si Petrus cras ingrediatur Pragam, trucidabitur?* Sanè ista propositio erit conditionata contingens & libera; & tamen infallibilis & certa, & ex futuris absolutis per necessariam consequentiam illata: Potuit ergo infallibiliter Deus cognoscere illas duas conditionales infallibiles, quin uteretur scientiâ mediâ, aut conditionalibus decretis, sufficiebat enim decreta humana absoluta sufficienti tempore esse mansura, & à Deo scientia visionis ea cognosci.

Hæc doctrina adhuc exponitur & dilucidatur.

LXXIX. *Obiectio secunda.*

Obiiciunt alii ex 3.Reg.31. verba dicentis Dei, *Non ingrediemini ad mulieres alienigenas, certißimè enim avertent corda vestra*, ubi notari volunt illud *certißimè*, ne aliquis antiquus Thomista, velit intelligere *forsitan*. Sed hæc instantia contra nos non militat, qui non ad conjecturas, sed ad infallibilitatem divinas prædictiones reducimus: hîc tamen re bene consideratâ non putaremus malè expositurum hæc verba, qui reponeret; *Ne ingrediamini ad mulieres ethnicas & idololatras, est enim res plena periculo* (&, si vis *moraliter infallibile*) *quod decipient vos*, quâ semel expositione positâ, prædictio divina esset formaliter & objectivè infallibilis,

Infallibilitas duplex: realis, & moralis.

bilis, hac tamen differentiâ, quòd infallibilitas formalis, quæ se tenet ex parte Dei, esset realis; & infallibilitas, quæ se tenet ex parte objecti & creaturarum, esset moralis, & ipsi obiecto proportionata: Et quidem ego existimarem hanc expositionem sufficere; Quòd si aliquis maiorem adhuc postulet securitatem in obiecto, non Dei iste, sed creaturarum causam agit; quia si ista propositio *Omnis, qui ingrediatur ad alienigenas, avertetur*, est moraliter certa, erraret procul dubio Deus, si vel cognosceret eam infallibilitatem habere, quam non habet, & eam non habere infallibilitatem, quam habet. Cæterùm, si velimus asserere illam propositionem objectivè sumptam esse metaphysicè certam, fortè excedemus limites humanæ conditionis; hodiè enim non est metaphysicè certum, *Omnem hominem, qui ducit hæreticam; avertendum à Catholica fide*; nihilominùs, ut videant adversarii nos obiectionibus istis non urgeri, adhuc ostendemus ex futuris absolutis humanis posse infallibiliter oriri istam realem & metaphysicam certitudinem conditionatam; nam, si ponatur ex parte Hebræorum voluntas absoluta concedendi uxoribus, quod primum petant, & ex parte Ethnicarum voluntas absoluta petendi idololatriæ propagationem, per consequentiam realiter infallibilem inferetur Hebræorum corda avertenda, si ad idololatras viri ingrediantur. Ergo clarissimè vides, quàm inutilis sit scientia media divina! quàm inutilia decreta divina conditionata! quàm inutiles physicæ prædeterminationes!

LXXX. *Objectio tertia.*

OBIICIUNT ALII ex 4. Reg. 2. illa verba: *Rem difficilem postulasti, attamen si videris me quando tollar à te, erit tibi quod postulasti: si autem non videris, non erit.* Hoc testimonio utitur Rodericus Ariaga *tract. de scientia Dei, disput. 21. sect. 2. num. 8.* Sed non video quid eo possit probare; quoniam hîc non agit de libertate humanâ, sed divinâ, cuius decreta intuitivè cognoscit Deus cum cognoscit seipsum.

LXXXI. *Objectio quarta. De Babylone, Corozaima, & Bathsayda.*

FORTIÙS ALII objiciunt Ezechielis 3. *Si ad illos mittereris, illi audirent*, & ex Luc. 10. & Matth. 11. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bathsayda; quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Sed his testimoniis non urgeor; Babylones enim (ipsi sunt populus profundi sermonis & ignotæ linguæ, de quo agit Ezechiel) habebant piam affectionem erga miracula & prophetias, qualem etiam habuerunt Tyrus & Sido: & stante illorum decreto, quod vellent habere religionem, quæ confirmaretur prophetiis aut miraculis, necessariò sequebatur per consequentiam realiter infallibilem illos, si prophetiam audivissent, istos si vidissent prodigia, fuisse ad Deum convertendos. Et quidem pios eorumdem affectus, & desiderium inquirendi veritatem per prophetias & miracula cognoscebat visionis scientiâ Deus, nec indigebat scientiâ mediâ.

LXXXII. *Objectio quinta.*

TANDEM OBIICIUNT ALII illud Sapientiæ 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ipsius*: quod etiam neminem movere poterit, nam & hodie scimus humanitùs stante Petri & Pauli aliquo decreto multa eventura esse, si tales aut tales circumstantiæ ponantur; possumus ergo dicere, sive ille locus intelligatur de Enoch, sive de quocumque alio justo, sæpè contingere quod

quod scientiâ suâ visionis Deus cognoscat aliquod decretum humanæ libertatis perseveraturum v. g. per duos dies & respecturum objecta secundùm se indifferentia, quæ prima die sint bona extrinsecùs propter adjacentes aliquas circumstantias, postridie mala propter aliquas substantias supervenientes: poterit ergo Deus intacto hominis libero arbitrio illas secundas circumstantias impedire aut etiam hominem eripere è loco, in quem illæ concurrent, neque ad hoc egebit scientiâ mediâ. Et ut clariùs hoc ipsum innotescat, sit crastina dies jejunio colenda Madriti, non Compluti: sit Madriti Albericus, & nihil de jejunio cogitans statuat apud se voluntate efficaci, se cœnaturũ totâ hebdomade; maneat hoc Decretum etiam totâ: ergo hodie cœnando Petrus non peccabit, & cras si cœnet Madriti peccabit. Quid vetat ergo, quod vel Deus faciat, quod in mentẽ eius non veniat diem crastinam esse jejunij, aut etiam ad alicuius amici instãtiam, aut etiam tactus divinitùs (& si velis, non solùm prædeterminatus, sed & necessitatus) transferatur Complutum, antequam legem cognoscat, quã violaturus erat infallibiliter, si mansisset Madriti? Sanè in hoc casu essent veræ illæ duæ propositiones. Prima, *Si mansisset Madriti, cœnasset & consequenter peccasset*. Secunda. *Raptus est*. (motu nimirum libero, vel necessario; nam quoad hoc alterutrum perinde est) *& trãslatus est Madrito Complutum, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.*

Res tota illustratur exemplo.

THESIS VII.

De Omnipotentiâ.

LXXXIII. *Væstio illa, quæ interrogat, An Deus possit infinitum producere: nimirùm in genere substantiæ, quantitatis, qualitatis, &c. An possit summum angelum? An possit infimum? An quantitatem in omnes suas partes dissolvere? & sexcenta alia, quæ videntur agere de potentiâ divinâ, non sunt Theologicæ, sed meræ philosophicæ, & quæ solas creaturas concernant. Conveniunt enim, qui asserunt, & qui negant, in re Theologicâ, conceduntque produci divinitùs posse, quidquid contradictionem non implicat; & solùm quærunt, An hæc vel illa creatura contradictionem implicet, vel non implicet?*

Quid sit omnipotentia?

LXXXIV. UT omnipotentiæ objectũ cognoscatur, semper recurritur ad nonrepugnantiam: & ut prudentia Scholastica innotescat, semper recurritur ad paucitatem, & videntur sibi opponi hæc principia, Alterum, *Concedendum est posse à Deo, fieri, quidquid contradictionem non involvit*: alterum, *Non sunt concedenda nova entia sine necessitate.* Nam, si agamus de repugnantiâ probabili in primo principio, agemus de necessitate etiam probabili in secundo: & tamẽ evidens est quòd repugnat dari necessitatem probabilem: nam nihil probabile necessitat, & ideò necessitas probabilis nihil esse aliud quam *necessitas*

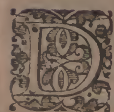
Axiomata, quæ videntur opponi.

Probabilis necessitas.

non necessitans, quam nemo admittet. Quod, si utrobique agatur in sensu evidenti (nimirùm de necessitate & repugnantiâ manifestis) esset dicendus Deus infinita producere posse, & non posse. Posse, quia non datur repugnantia evidens: non posse, quia ubi non datur repugnantia evidens, non statim datur necessitas evidens. non enim est bona consequentia, *Non repugnat evidenter, ergo est necessarium evidenter*. Restat ergo sic efferendum hoc principiũ, *Concedendum est, à Deo posse omnia fieri, quæ dicunt non-repugnantiam evidentem; hoc est, illa omnia, contra quæ ne quidẽ probabilis occurrit repugnantia.* Et si hoc admitteretur, multum contraheretur Sphæra Divinæ activitatis. Ergo libenter audirem viros aliter objectum omnipotentiæ designantes, exponentesque, An illa *non-repugnantia*, quam imbibit, futura sit evidens, aut tantum probabilis?

THESIS VIII.

De Concursu Divino.

Vplicem cognoscunt Thomistæ; prævium, & simultaneum; illum reyciunt Scotistæ, illum Molinistæ, illum alij. Simultaneum omnes Theologorum scholæ, quæ hodiè florent, mirabili consensu admittunt; & cur debeant, non capio. Certum est enim non esse multiplicandas entitates sine necessitate, nec necessitatem hic experior, quoniam sine illo concursu multa expediuntur facillimè quæ cum illo vix intelligi possunt. Vnde potiùs dicerem dari necessitatem negandi illum concursum, quàm adstruendi: Concursus enim ad materiale peccati, quomodocumque exponatur est difficilis; nec videtur, cur non sit causa peccati Deus, si est causa totius materiæ, quæ dicitur esse peccatum. Vt igitur experiamur quid contrà magna ingenia possint, has conclusiones specialiter defendendas proponimus. LXXXV. Concursus duplex: prævius & simultaneus. *An detur concursus simultaneus? An Deus sit author peccati?*

PRIMA, *De actibus necessarijs (sive hominum illi sint sive brutorum, aut quarumcumque aliarum substantiarum) non sumus solliciti, nec vociferabimur, si illis aliquis concursum simultaneum affingat.* Concursus ad actus necessarios.

SECVNDA, *De actionibus habituum supernaturalium non sumus solliciti, etiamsi ad illas dicatur Deus concursu simultaneo concurrere; possumus enim dicere esse actiones imperatas à voluntate, ac propterea non in se, sed in suâ causâ liberas.* Ad supernaturales.

TERTIA, *De concursu morali non sumus soliciti, nam ad multa concurrere solemus moraliter, ad quæ physicè non possemus, aut non vellemus.* Concursus moralis:

QUARTA, *De concursu mediato non sumus soliciti. Nam si eo sensu quo dicitur motus projectorum esse generantis, quia qui dat formam, censetur* Mediatus. *De motu projectorum.*

tur dare consequentia ad formam, dicatur Deus ad actiones liberas voluntatis concurrere, hoc est, dedisse voluntatem, quæ concurrit immediatè: concursum simultaneum non negamus. Quem mediatum concursum, si prævium dixeris, de nomine non disputabo.

immediatus ad actus liberos, purè naturales. QUINTA, *Tota difficultatum machina ad actiones purè naturales, quæ sunt libertatis humanæ aut angelicæ imperantis alijs potentijs seu habitibus naturalibus vel supernaturalibus, devoluta, non videtur concursum simultaneum exigere. Quod hoc brevi ratiocinio persuadeo. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate; nulla urget, ut simultaneum concursum admittamus: poterit ergo non admitti. Probatur minor. Non enim datur ratio naturalis, quæ ejusmodi concursum postulet: non datur revelatio divina, quæ illum credi præcipiat (vel qui aliter sentias, produc vel textum Sacræ Paginæ, vel Concilij Canonem, qui hunc concursum definiat) dantur rationes positivæ, quæ hunc concursum excludant; datur authoritas magnorum hominum, qui sufficiunt ut faciant opinionem probabilem: non ergo tenebimur ejusmodi concursum admittere, sed poterimus mirabili compendio & suavitate dicere, Deum ad actus bonos supernaturales cooperatione simultaneâ concurrere, ad malos & peccaminosos nullo modo concurrere: & hoc, quinque istis conclusionibus, quæ Durandi doctrinam attemperant & remittunt, stando.* *Ratio generalis.*

LXXXV. Concursus duplex: prævius & simultaneus.

LXXXVI. *An concursus simultaneus negari possit salvâ fide?* SEmel, iterumque vidi hic Pragæ cōcursum simultaneum defendi; & cū eum oppugnarem, Præses testatus est multa posse expeditiùs & faciliùs salvari, negato nimirùm hoc concursu, si posset salvâ fide negari: quam ob rem conclusit, non se ratione aliquâ, sed religione merà induci, ut illum admitteret. Postulavi, ut è Bibliorum textu, aut Conciliorum Canonibus periodū produceret, quæ in specie diceret, *Deum concurrere, non moraliter, sed physice, & hoc concursu immediato & simultaneo (hoc est, non solùm dando prævium adjutorium, sed etiam cooperando) non solùm ad terminos actionum, aut etiam ad actiones supernaturalium habituum, sed etiam ad ipsas actiones liberas voluntatis alijs potentijs imperantis.* *Nota singula bene.* Et quidem multa postulavi, & quæ reperiri non poterunt; videlicet in textu evidenti; nam doctrina, quæ de fide evidenter non est, probabiliter ut minimum non est de fide. Produxerunt illud, *Omnia opera nostra operatus est nobis.* *An omnia in nobis faciat Deus: & quo id sensu?* Sed ubi quæso dicit *operatus est physicè?* Annon posset aliquis dicere actiones necessarias causarum secundarum Deum operari physicè, & liberas solùm moraliter. Sed concedamus textum intelligi in sensu physico: sed ubi dicit *operationes?* *Quid opus propriè?* Quid enim vetat, ut *Operum* nomine intelligamus operationū ipsos terminos, quos à Deo conservari non negamus? & si condonemus *Operum* nomine non opera ipsa, sed operationes intelligi, ubi obsecro, dicit *operationes naturales?* posset enim aliquis adhuc textum intelligere de operationibus supernaturalibus. Et ut liberaliores simus, concedamus adhuc & condonemus hoc, Dixerit Propheta, *omnes operationes nostras naturales liberas, omnes volitiones nostras operatus est in nobis, non solùm moraliter, sed etiam physice:*

Concursus ad actus necessarios. Ad supernaturales.

Concursus moralis: Mediatus

adhuc non urgebor; quia adhuc posset intelligi de concursu prævio & mediato juxta conclusionem quartam. Stat ergo hanc esse materiam merè Theologicam, & quæ fidem non tangit.

LXXXVII. Intererat P. Eduardus Tirellus S. Theologiæ Professor, & magni ingenij Vir, vociferabaturque nescio cuius Concilij verba esse clara, quæ tamen non fuerunt producta. Post paucas hebdomades defendebantur ab alio eædem Theses, & debebat præsidere Tirellus, & contigit quod etiam eadẽ doctrina impugnaretur; & cùm argumentator rationem peteret vel authoritatem; se cogi ut afferat hunc concursum, inquit Tirellus, non testimonio aliquo S. Scripturæ, sed ratione naturali tantummodò; & ad essentialem dependentiam, quæ clauditur in conceptu creaturę recurrit. Ex quibus Ego formo hoc argumentum, ut me juvem & dirigam. [Fuit Tirellus magni studij & ingenij Vir, & ipse præsens, quãdo concursus ille ex sacræ scripturæ testimonijs defendebatur: ipse tunc clarissima pollicebatur testimonia, quæ nõ dedit: & tamen cùm res sua agebatur, non est ausus hanc viam ingredi, sed testatus se non moveri testimoniis, ad rationes confugit: ergo observaverat hanc propositionem, *Concursus simultaneus est de fide*, probabiliter non posse defendi: At Ego non habeo motivũ, quo caruerit ille; Ergo debebo eandem opinionem tenere.]

Qualis fuerit Tirellus.

LXXXVIII. *Circulus & petitio principij.* Posito, quod de fide non sit ille concursus, rationes omnes difflabo: nam in ipsis lepidissimus committitur circulus. Si dicitis, *Ideò Deus debet concurrere, quia creatura non potest operari sine divino concursu:* idem per idem dicitis aut probatis. Si dicitis, *Creatura est essentialiter dependens tam in essendo, quam in operando*, assumitis idem quod quæritur. Et semper eamdem orbitam teritis, circulum agitis, & *chordam pulsatis eamdem.* Ergo unicè examinandum, *An de fide doctrina illa sit, quam hæ Theses oppugnant*: si enim Fidei articulus sit [quod tamen nõ dicit Durandus, Dola, Lalemandetius, Parisienses hodie, Salmanticenses illi, qui Cathedram Durandi instituerunt, & cum illis omnes aut fere docti, qui volunt sincerè discurrere:] triumphare debet, & contraria atteri, nec amplìus in libris aut scholis permitti. Quod si in hac materiâ nihil sit revelatum divinitus, stabitur rationi humanæ: at hæc dictat tã multa absurda ex illo concursu simultaneo deduci, ut nequeat prudenter admitti. *Obijciunt* Durandistæ Deum concurrere ad formale peccati, Hominem libertate carere: *respondent* alij, ita tamen ut sibi satisfacere nequeant, saltem mihi non possint. Ponerem rationes, & etiam responsiones illorum. Sed cur illas? non hîc pungit me scrupulus. Doceri volo, *An in Durandi doctrinâ, sit aliquid evidenter hæreticum?* Multi enim negant hodie, quæ alij putant probabiliter esse de fide; non enim humanus intellectus probabilitate ligatur. Quod si semel mihi concedatur, posse hanc doctrinam salvâ fide defendi, in rationum conflictu sine formidine aggrediar qualescumque Gigantes.

Quid faciendum sit opinionibus oppositis Fidei.

Durandinorum objectiones.

Argumentabor primò sic. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate: at nulla urget nos, ut simultaneum concursum concedamus: igitur non est cõcedendus. Probabo non aliter minorem, quàm illam rationem urgentem postulando: iam enim multis annis Theologiam docui, nec unquam in- LXXXIX. *Ratio generalis.*

veni

veni aut legi rationem, quam gravem judicarem.

Quæ opinio inter probabiles eligi debeat?

Secundò sic. E duabus opinionibus, quæ secundum se consideratæ judicentur probabiles, illa præ eligi debet, quę aperit viam ut clariùs & expeditius cōtroversias alias intelligamus. Sed ex istis duabus opinionibus, quarum prior docet *Dari concursum simultaneum*, & *Non dari* posterior, modò nihil habeat contra fidem hæc posterior, stando rationi nudæ non solùm est probabilis, aut probabilior, sed Durandi & aliorum testimonio certa: & tamen dilucidat implicatissimas & obscurissimas difficultates, quas vix aut ne vix quidem alius sententiæ Authores possunt intelligere aut defendere. Est ergo eligenda sententia posterior. Vltima minoris pars ostenditur. Quia ratio formalis virtutis, peccati, libertatis, male intelligitur posito simultaneo concursu: quæ tamen est clarissima illo sublato.

Quomodo loquendum sit de Deo?

Tertiò sic. De Deo dicendum illud est quod est grandius & excellentius: nam sapientiâ summâ mundum condidit, & immensâ gubernat: At concursus simultaneus magnam sapientiam non requirit; & summam infert ejusdem concursus carentia: non ergo datur simultaneus concursus. Minor hoc exemplo illustratur.

Exemplum aptissimū.

[Sum Urbis Prætor, & desidero duas turres optimis automatis exornari: & duos Artifices (Franciscum & Joannem) accerso, & oro ut omni arte & industriâ allaborent, ut Automata forment excellentissima, & præter millenos aureos (tanti ponitur fuisse facta conventio) adhuc alios mille polliceor illi, qui ingeniosiorem & nobiliorem machinam elimârit. Franciscus magno rotarum apparatu turrim priorem onerat, & statis temporibus noctis & diei vicissitudines, Lunæ motus, & omnia Luminarium deliquia accuratè exprimit; indice & campanâ horas distinguit, & Musicam multiplicem addit, & supposito pondere totam hanc machinam absens & distans à pondere moveri permittit. Ioannes nullam rotam elimat, nullis ponderibus utitur, sed concursu simultaneo horologium dirigit & gubernat: turrim enim scandit, retrò tabulam sedet, & manu movet indices, & tempore quo vult campanam manu quatit, & horas distinguit. Te eligo in Iudicem; te in Arbitrum: & interrogo, Uter alterum ingenio vicerit? Uter horologium dignius & melius efformaverit? Aut summoperè fallor, aut pretiū præmiumque deberi Francisco arbitraberis: dicesque Joannem non iam minus ingenium ostendisse sed nullum; nec pretium cōventionis mereri. Hoc est Iudicium tuum, & me judice bonū: quo tamen instructus poteris theologizare convenientiùs & digniùs.

Applicatur exempiū.

Mundus est magnum Horologium; Deus est artifex; & si Durando credimus, Francisco similis, adeoque humanarū potentiarum rotas appetituum ponderibus promovet nullo simultaneo concursu: sed, si cæteris credimus, Deus Joanni similis, Mundo non jam quà immensus, sed quà rector adest, & concursu suo simultaneo omnes causas cōmovet, & omnia cooperatur in singulis. Ergo quantam laudem Ioanni, tantam Deo cōcederes, si in Deo non maiorem scientiæ manifestationem fuisse, quàm in Ioanne sentires.] Ergo ut de Deo dignè loquamur & sentiamus, debemus eius omnipotentiam & providentiam concipere qualem in Francisco concepimus: nimirùm servatâ analogiâ, quæ esse debet inter infinitum

finitumque, de quo non agimus, sed tantùm de necessitate illius simultanei concursus.

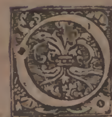
An actio, passio, & fieri a suis fundamẽtis distinguantur?

Quartò sic. Sunt multi, qui actiones & passiones distinctas ab extremis negant; quorum doctrina plurimis summè placet, & hodie in excellentissimis scholis defenditur. Si igitur inter voluntatem & eiusdem actum nulla actio mediat, nulla erit quæ dependeat à Deo. *Præterea.* Si actio creaturæ non est aliquid realiter aut modaliter interjectum, neq; actio Dei erit aliquis modus aut realitas distincta à termino. Ergo stando huic doctrinæ, non poterimus non stare fundamentis Durandi. Vel dicito, qui potest affirmari cooperatio realis aut modalis, ubi non datur realis aut modalis operatio? Hoc ipsum alibi plenius & uberius explico; nunc brevissimè expedio; non enim in toto hoc libro mihi animus exponendi meam mentem, sed alienas explorandi & rimandi.

THESIS IX.

De Conservatione.

XC. *An omnis entitas naturaliter esse desideret?*

Omne Ens desiderat conservare suum esse, inquiunt Philosophi: sed non probant: & nos contrà id non posse probari propugnabimus, parati respondere cuicumque. Sed quid de conservatione sentimus? Omne ens creatum appetitu innato tendere in sui non-esse. Hinc est qualitates omnes & omnes illas realitates, quæ gradus habent, paulatim senescere & remitti, nullo urgente adversario: illas accidentarias essentias, quæ consistunt in motu, in quietem, hoc est, in non-esse, procurrere. Rarefacta ad condensationem festinare; ut vel sic constet, omnia aut ferè accidentia merâ senectute deficere, appetitu & vi intrinsecâ ex esse ad non esse impellente. (*Senescunt omnia.*) *Hinc argumentum ad substantiam deducitur: nam si forma substantialis gradus habet, eodem modo, quo accidentia (analogiâ nempe servatâ) demoritur: Si autem gradus non habet, consistit in indivisibili, & tunc tandem peribit, cùm productivæ dispositiones ad suam conservationem necessariæ. Sed quid dicemus de Materia prima: quo nomine intelligi volo primum subjectum, quodcumque illud sit? An appetitu illud innato in mortem tendit? Et si tendit; Cur non perit in singulis instantibus, siquidem consistit in indivisibili? Posset quis dicere suis Materiam-primam meritis non-nisi unico instanti duraturam, at quia singulis instantibus à Deo producitur (conservatio enim est continua creatio) posse pluribus existere & perseverare.*

An substãtialis forma gradus habeat?

An materia prima instantibus singulis reproducatur?

XCI. *Hebræorũ antiquorum doctrina.*

Ex dictis lucem habere potest Rabbinorum veterum opinio, quam facilius falsam dixeris, quàm falsam probaveris. Dicunt enim creaturas unico instanti durare, & quæ videntur durare pluribus, pluries reproduci.

Acci-

Accidentia esse singulis instãtibus nova; & à prioribus diversa. Quæ omnia nos cum aliquâ limitatione admittimus, ut constat ex Theseos contextu.

Discrimen substantiæ & accidẽtis.

Volui aliquando in hoc substantiam ab accidente distingui, quòd illa appetat *esse*, hoc *non-esse*: quâ doctrinâ præmissâ meliùs videbantur intelligi Definitiones, quæ à Philosophis circumferuntur: videlicet, SUBSTANTIA *est ens per se: est existens per se.* ACCIDENS *est entis; est ens non existens per se.* Sed, si ideò accidens in *non esse* tendit, quia est forma, omnes etiam formæ substantiales tendent in nihilum: & si ideò ad *non esse* festinat, quia est creatura & finitâ perfectione præditum, etiam tendent in nihilum non solùm formæ substantiales, sed ipsamet materia prima.

Lovanij in Disputationibus pro Doctorali Laureâ sic substantiam volui ab Accidentibus distingui: nempe quod Essentia divina & Accidens opponantur ex diametro: illa infinitè petat existere quia est infinita; & hoc petat non existere, finitè tamen, quia est finitum. Et inter hæc duo opposita extrema substantiam creatam collocavi, quæ nec petit *esse*, nec *non esse*. Unde concludebam, Accidentia senescere, remitti, & tandem deperire, nullo corrumpente contrario: at substantias nisi corrumpantur divinitùs, æternas esse. & ut hoc ultimum suaviùs possem defendere, addebam, præter Humanam, quæ est substantia, omnes omnium Plantarum & Animalium formas esse accidentarias: & in Hominum obitu nullam substantiam deperire entitativè, sed Corpus & Animam, quæ nexu intimo erant conjuncta, separari.

An substãtiæ sint perpetuæ & æternæ? Omnia corpora præter humanum carentne forma substantiali?

At re medullitus examinatâ ita hodie Creatorem à Creaturâ distinguo, ut dicam illum æternum & immutabilem, hanc temporaneam & mutabilem, hæc enim agentium externorum impetu aut crescit aut minuitur: & sibi derelicta nullo extrinseco agente impellẽte, sed naturæ suæ pondere tendit in nihilum, unde emersit. tendit inquam per gradus, si illos habeat; & instantaneo motu, si illis careat. Quod si aliquæ entitates videantur persistere, hoc debetur, non earumdem naturæ, sed liberalitati Conditoris. Hinc Damasceno Lux. *Angelus*, ait, *est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea: Deo ministrans: gratiâ & non naturâ immortalitatem suscipiens: cuius substantiæ speciem & terminum solus, qui creator est, novit.* Ita ille *libr.2.cap.3.* Mutabilitas, de quâ loquitur, est radix & appetitus tendendi in nihilum; unde supponens hanc esse bonam consequentiam, *Est mutabilis, Ergo corruptibilis.* ait: *Natura Angelorum mutabilis est, quia inest illis mutabilitas in naturâ: sed fecit eos incorruptos charitas sempiterna.* Et iterum; *Angeli sunt naturâ mutabiles conditi, sed facti contemplatione immutabiles, animo impaßibiles, mente rationales, stirpe æterni, & beatitudine perpetui.* Sicut de Angelo, sic de rationali Animâ debebimus philosophari: quod ratio evincit, & concessit antiquitas. Nam Apollo Mylesius consultus, An Anima mortalis esset? respondit his versibus:

Discrimen inter Deũ & creaturas.

An Angeli sint immortales?

An etiam rationales animæ?

Ψυχὴ μὲν μέχρις, *&c.* hoc est:

Anima quidem quoad vinculis corporis tenetur,
Corruptibiles paßiones sentiens, mortalibus cedit doloribus,
Cùm verò humanam solutionem velocissimam
Post corruptum corpus invenerit, omnis in æthera fertur
Nunquam senescens, & manet in æternum sine pœnâ;

Primo-

Primogenita enim hoc divina diſpoſuit Providentia.

ubi vides Animam ideò eſſe æternam, ideò non ſeneſcere, ideò non mori, quia ſic diſpoſuit providentia divina. Ergo niſi à Deo illa conſervaretur (hoc eſt, continua creatione produceretur: aut ſi ſic velis loqui, ſingulis inſtantibus recrearetur) ictu oculi ad *non-eſſe* rediret, & adnihilaretur.

NOTA.

xcII. *Contro-verſia curioſa.* Quæri hîc poteſt, *An-ne Anima rationalis recipiat magis & minus?*

Eam recipere magis & minus in paſſionibus & actibus, manifeſtum eſt: quod & Apollo Myleſius paulo antè confeſſus. In entitate poſſet, ſi eſſet diviſibilis & hodie à magnis Theologis etiam Catholicis eſſe diviſibilis creditur, & propugnatur. *An anima ſit diviſibilis?* non enim debet ſpiritualitas & immortalitas cum indiviſibilitate confundi. fide enim conſtat immortalem eam eſſe, & ſpiritualem, & camdem eſſe indiviſibilem non eſt de fide. Quam ob rem R. P. Andreas Calocerus S.I. Vir magnæ doctrinæ & ingenij, & hodie Sacræ Theologiæ Doctor & Profeſſor, publicè dictavit, & ſæpè defendit Animæ diviſibilitatem, quam Æmuli propoſitionem, cum fortiter oppugnare non poſſent, ad varias Vniverſitates transmiſerunt, & in nullà condemnata fuit. Sed Ego puto Animam eſſe indiviſibilem, & ideò hæc non urgeo.

Varietas in homine unde ſit? Poſſet dici eam in radicatione recipere magis & minus, & ratione maioris aut minoris radicationis eſſe vegetam languidamque: & tandem in morte Hominis non deperire, ſed eradicari ſolummodò: Quam Ego doctrinam ſæpe propugnandam ſuſcepi, nec vidi qui contra aliquid obijcere poſſet, quod aliquâ ſolutione indigeret.

Hinc placet examinare opinionem xcIII.
Lucretij, qui de rerum natura Lib. III. *Lucretij*
ab experientià & ſenſu argumenta de- *Error.*
ſumit, aitque.

Præterea gigni pariter cum corpore, & una
Creſcere ſentimus, paritérq; ſeneſcere mentem.
Nam velut infirmo pueri teneroque vagantur
Corpore, ſic animi ſequitur ſententia tenvis
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas,
Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi vis.
Poſt ubi iam validis quaſſatum eſt viribus ævi
Corpus & obtuſis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaque, menſque;
Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt.

Et infrà ex dictis concludit

Quapropter fateare neceſſe eſt, quæ fuit antè
Interijſſe, & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.

Concedimus ergo Lucretio vires ingenij creſcere & decreſcere, & eiuſdem incrementa & decrementa corporis conſtitutionem & ætatem concernere: at negamus inde colligi poſſe ipſammet Animam entitativè augeri aut minui, negamus ex morte Hominis probari Animæ interitum: Eadem enim Anima, cùm profundiùs radicatur, operatur intenſiùs: & cùm minus profundè, remiſſiùs. Et tandem cùm tota eradicatur, ſeparaturque, moritur Homo, non Anima; adhuc enim hæc in ſeparationis ſtatu vivit, & perſeverat. *Mors hominis interitum animæ non ſuadet.*

verat. Nam, ut ait Ovidius Metamorph.15.

Morte carent animæ, &c.

& ut Propertius 4.7.

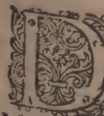
Sunt aliquid Manes. Lethum non omnia finit,
Luridaque evictos effugit vmbra rogos.

HÆC SUNT.

Quæ ex Scholasticâ Theologiâ præponenda esse censui, ut Deus gratiæ & bonorum omnium Author, & Causa prima meliùs cognosceretur; puto enim radicitùs non posse cognosci Morales scientias scholasticis ignoratis. Priores & posteriores Theses (illas de libero arbitrio, has de omniscientiâ & omnipotentiâ) non expono defendendas, sed examinandas subijcio; & oro, ut sine vocum & injuriarum strepitu (nam multi hodie furiunt, si consulantur) me juvare dignentur, & ostendere, cur debeant vel admitti, quæ nego; vel quæ admitto, negari. *Authoris votum.*

FVNDAMENTVM II.

De primâ Veritate, & primâ Veracitate.

Eus est infinitè sapiens, est infinitè bonus. quia infinitè sapiens, falli non potest: quia infinitè bonus, non potest fallere. Omnia ergo, quæ à Deo revelata, sunt vera. Hæc est veritas, quam præter Christianos, etiã Iudæi ac Mahometani admittunt; nam in hoc syllogismo; *Quidquid Deus revelavit, est verum: At revelavit Deus sacramenta esse septem: Ergo verum est esse septem:* Lutherani & Calviniani negant consequentiam, non quod de maiori dubitent, sed quod minorem falsam teneant. xciv. *Sacramẽtorum numerus.* *Cur differant à nobis Hæretici?*

xcv. *Humana veracitas quanta?* DEus est veritas prima, est veracitas prima: homo est mendacium, homo est mendax: & si quis fide dignus fidei divinæ compos est. Sed unde scio veritatem principem non posse falli, veracitatem principem non posse fallere? Si enim alterutrum demonstrare non potero, tota mea doctrina vacillat. *Porrò non posse falli Deum,* Infinitas ipsa demonstrat: sapiens est, & quia nõ est finitè sapiens, est sapiens infinitè: ergo habet sapientiam, quæ omnem scientiam exhaurit, quâ maior, quâ melior nec esse, nec concipi potest; habet igitur sapientiam infallibilem: intellectus enim qui falli nequit, illo qui fallitur & decipitur, nobilior est. *Et Deum* non posse fallere demonstrat veritas: qui enim alios decipit, bonus nõ est; & qui potest decipere & non decipit; est, quidem bonus, sed esse malus potest: Ergo si Deus ita est bonus ut infici non possit malitiâ; ita erit verax, ut dicere mendacium non possit. Hanc rationem confirmat generalis discursus, qui ad hos terminos reduci potest. *Cur Deus falli non possit?* *Cur nequeat fallere?*

Deus mentiri non potest. *Omnis perfectio realis, omnis moralis, imperfectione omni sublatâ infinitè competit DEO. Sed esse fide dignum est prærogativa, est perfectio: & dedecus carere fide: Ergo Deus est infinite fide dignus. Ergo Deus mentiri non potest*: nam si mentiri quidem posset, sed nollet, non esset tam dignus fide, quàm si non posset.

FVNDAMENTVM III.

De Ecclesiæ Romanæ securitate & infallibilitate.

XCVI. Ccleſia vera in ſubſtantialibus articulis errare non poteſt. Cum loquitur Eccleſia vera, DEus loquitur *ut quod*, & illa *ut quo*. Eccleſia Romana ſola eſt vera: Ergo ſola eſt infallibilis, & ſola verax. Eccleſia Lutherana, Calviniana, &c. (ſi Eccleſiæ vocari ipſæ poſſunt) non eſt vera. Igitur Romana in ſubſtantialibus Articulis errare non poteſt: illę poſſunt. Et, quia eidem, quæ errare non poteſt, contradicunt; illæ ſolent. Atqui omnia, quæ Iuſtificationem, Sacramenta, Gratiam & Gloriam concernunt ſunt ſubſtantialia: Ergo in his omnibus errare Eccleſia Romana non poteſt.

XCVII. *Ecclesiæ authoritas in Philosophicis.* COnſultò diſtinguo ſubſtantiales articulos ab accidentalibus: nolo enim ingredi illam quæſtionem, quæ inquirit, *An si Ecclesia Romana aliquam controversiam merè Philosophicam, & quæ nec mores nec fidem concerneret, definiendam assumeret, habitura adhuc esset certam & infallibilem Spiritus-Sancti adsistentiã?* hanc alibi controverſiam examino, & exiſtimo propoſitiones merè Philoſophicas, aut non definiendas ab illâ, aut infallibiliter definiendas: Nullus enim foret in Eccleſiæ definitionibus error, qui indirectè in fidei articulos non incideret, & ipſiſſimos ſuſpectos redderet. Deus, qui revelare ſubſtantiales propoſitiones voluit, accidentales potuit: imò & revelavit non-nullas, ſine quibus conſiſtere poſſet Eccleſia. Multa ſunt in ſacrâ ſcripturâ veteri & novâ ad melius; multa ad eruditionem; multa ad ſolamen; multa ad neceſſitatem; & tamen omnia ſunt æquè vera, æquè certa, æquè de fide: nam omnia revelata à Deo. *Deus multa, quæ ad melius, revelavit.*

COROLLARIVM.

XCVIII. *In unicam omnes controversiæ coincidũt.* Mnes controverſiæ, quæ hodie in orbe Chriſtiano ventilantur, magno poſſunt Catholicorum bono ad unicã quæſtionem reduci. Demonſtratur: Nam ſi ſemel conſtet Eccleſiam veram errare non poſſe, & demonſtretur Eccle-

Ecclesiam Romanam veram esse, stabit Ecclesiam Romanam nec falli nec fallere posse: quam ob rem omnes Heterodoxæ Controversiæ ad istum Syllogismum reducentur: videlicet. *Quidquid Romana Ecclesia definivit, est verum: At illa hoc definivit: &c. Hoc ergo est verum.*

xcic. MUlta in unum congessi; quorum, si singula bene probentur, triumphabit in hoc libro Orthodoxa Religio, quæ in alijs, quos Viri doctissimi scripserunt, etiam triumphat, & certissimis argumentis firmatur. Perspicuitatem amo; & ideò sub ipsum initium agam de Fidei & morum discretione.

Porro Romanæ Ecclesiæ Veritatem & Veracitatem, quam Fundamentum II. statuit, clarissimè demonstrandas assumo: nec patiar, terrena cœlestibus, & humana divinis commisceri, distinctè enim discurro, & volo oculis discretissimis legi. Catholicorum aut etiam Acatholicorum mores Ecclesiasticos & Sæculares, antiquos novos, usus abususque, distinguo à Religione & Fide; nec volo examinare, quid fieri soleat, sed quid debeat. In quadam epistola Maurum alloquens Antonius de Gueuarâ, *Pono calamum* ait, *& oro Deũ, ut tuos mihi indulgeat mores, tibi meam fidem*: & meritò; contingit enim aliquando ut in bonâ religione nonnulli perditissimè vivant, & alij in malâ modestissimè. Hinc satisfit omnibus Heterodoxis, qui à privatis aliquorum hominum moribus argumenta desumũt; nam neque apud nos omnes sunt mali, nec apud ipsos omnes probi: sed utrobique reperiuntur nonnulli moralium virtutum cultores, & utrobique etiam contemptores nonnulli. Et, si de Sanctitate, quæ in omnium virtutum observantiâ consistit, inquisitio procedat, apud nos invenientur perpauci, & apud Hæreticos nullus.

Debent mores à Fide distingui.

D. Antonius de Gueuara.

Fateor ait Valerianus Magnus in Iudicio de Catholicorum & Acatholicorum Regulâ credendi in Prologo Biblistis inscripto, *fuisse sub finem (initium potiùs) superioris sæculi* [subintelligo sub annum MD. & MDX.] *cur homo amans boni publici ac prudens voluisset reformari apud Nos pleraque* [Nota benè, *pleraque* dicit, non *aliqua*] *salvâ Fidei integritate, nusquàm deformatâ. Fuerat eâ tempestate Catechismus Christianæ Plebi rarus* [in multis locis etiam hodie] *ignorantia frequentior* [& hodie etiam inter doctissimos Viros, qui serpunt, multi sunt ignorantes in alto] *mores in populo corrupti, usque ad orbis scandalum* [at hodie vix datur scandalum; non enim scandalizantur summè boni, nec summè mali.] *Insederat animis ex inscitiâ illa, frequens superstitio in cultu Sanctorum; in devotione erga Sanctorum Reliquias:* [& hanc ipsam video altas radices egisse alicubi, crevisse alibi; & vix ab ignorantiâ separari.] *Invaserant plerosque Ecclesiasticorũ* [Magna est Valeriani sinceritas; *plerosque* iterum dicit, non *aliquos*] *ambitio, Simonia, Pompa, Delitiæ, Quæstus etiam ex Iurisdictione Ecclesiastica gravis populo Christiano. Ipsa Indulgentiæ à privatis Ecclesiasticis sæpe trahi videbantur in nundinas.* [Anne correcta singula? Vociferantur, qui tanguntur, cùm vel leviter insinuatur veritas.] *O tempora! O mores! Sed ô iram Divini Numinis! Defuit qui expostularet opportunam reformationem; nec tamen defuêre, qui in orbe creparent secessionem ab Ecclesia Romana.* C.

P. Valerianus Magnus.

Hinc debet incipere Hæreticorũ conversio.

Hinc incepturus erat Marcellus II. Summus Pontifex, sed morte præventus non potuit.

Ni corrigantur jota frustra libri scribuntur, & cum Heterodoxis disputatur.

Incepit Martinus Lutherus contra ci.

Martini Lutheri defectio.

abusus Indulgentiarum concionari: & quamdiu contrà abusus solummodò, piè & sanctè. Reperit, qui propugnent, quæ præstaret corrigere, exacerbatusque ad alios abusus transgreditur, & salva Fidei & Ecclesiæ unitate corrigi singula vult, quæ carpit Magnus. In Colloqu. Convival. titul. de Sacram. fol. 211. iuxtà editionem Isleb. *Quoad ipsam Substantiam & essentiam attinet*, inquit, *Sacramenta & Biblia nequaquam abolet Papa. Veruntamen cogere nos vult* [sed non erat Papa Martine, sed Ministri, qui eius nomine invidiam Germaniæ concitabant] *ut ijs ex ipsius arbitrio & nutu utamur. Non negat opus ipsum, sed usum. Itaq; omnes meæ Disputationes Scriptiones & Actiones sunt contra abusum Põtificis* [aliquorum Ministrorum potius eius nomine abutentium] *directæ.* Et iterum, *Tota dissensio est de quibusdam abusibus, qui sine authoritate*] hoc est à Ministrorum avaritiâ & malitiâ] *in Ecclesias* [plurali utitur numero, ut privatas intelligat] *irrepserunt.* & rursus, *Cum Ecclesiæ* [iterum privatas intelligit] *apud nos de nullo articulo Fidei dissentiant ab Ecclesiâ Catholicâ, tantùm paucos quosdam abusus omittant.* Quæ omnia verè potuerunt dici sub initium: quamdiu non res ipsæ, sed modus excessusque reprehendebantur.

Hæc omnia verè potuerunt dici sub initiũ, falsò postmodum, cũ ipsamet Fidei substantia à Luthero & eius Asseclis oppetebatur. Quãobrem dici omninò debebit his verbis abuti Philippũ Melanthonem in Cõfessionis Augustanæ art. 21. pag. 22. iuxta librum Concordiæ, qui editus est Lipsiæ an. 1580.

Inpatientia transivit in animositatem; huic Zelus indiscretus successit; ut enim ex Some. in def. contr. Penrie pag. 176. Covello in defens. Hokeri pag. 68. & 73. Edmundo Bunnio in sua pacificatione, & aliis Hæreticis Catholicisque P. Henricus Fiz in suo Britannomachiæ lib. 1. cap. 10 pag. 76. colligit *judicio omnium eruditiorum, in defectionis initio* (& utrimque ut existimo) *ignaro zelo laboratum.* unde Calvinus artic. 2. contr. anabapt. *Cum sub specie perfectionis imperfectionem nullam tolerare possumus, aut in corpore aut in membris Ecclesiæ, tunc Diabolus nos tumefacere superbiâ & hypocrisi seducere moneamur.* Indiscretio & superbia retusæ Irritationẽ peperêre; morbum gravem; quem lucrũ reddidit immedicabilem: nam ut ab annis plurimis expertus sum, verissima est sententia Bunij in suâ Pacificatione post finem, & aliorum dicentium, *Hodie esse manifestum* [N.B.] *non ex conscientiâ aut fide, sed ex commoditatum sæculi amore homines prætensæ Reformationi adhærere.* Incepit ab irritatione Hæresis in Germaniâ, fovetur avaritiâ & lucro; & nonnulli Catholici dum nimium fervidè caduca curant, Hæreticos vehemẽtiùs irritant, & eorundem conversionem, aliàs facilem, difficillimam reddunt. Sunt, qui Hæretici, Homines rationales, studiosi etiam & eruditi, & nisi irritatione excœcentur, ad nos paulatim redeunt, etiam sæpè cùm abire dicuntur. Nam si singula examinemus, antiquos errores remiserunt, & ita in aliquibus philosophantur, ut si Ecclesiam admitterent, facili negotio sanarentur. Hæresim suam merâ irritatione & avaritiâ fundatam non posse diu subsistere, sed debere paulatim deficere; & fore ut Lutherani paulatim ad Ecclesiam redirent, prævidit Martinus Lutherus contra Zvvinglium. *Si diutiùs steterit Mundus, iterum erit necessarium propter diversas scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ad conservandam Fidei unitatem, ut Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus.* Et quidem quod prævidit Lutherus, experientiâ didicit Kingus; & impatiens occlamat, *hæc tempora ad Papismum relabi, & generali apostasiâ omnia transverso cursu eodem retrocedere.* Idipsum etiam didicit experientiâ Covellus, qui tria dicit; primũ, jam

cit.
Someus.
Covellus.
Hokerus.
Bunius.
Henricus Fiz.
I. Calvin.

Hodiernæ Hæreseos causæ.

Bunius.

An Concilia sint necessariò admittenda

Kingus apud Leachũ pag. 60. & Henricum Fiz Simo-

nem in Britannomachia lib. 1. c. 6. pag. 51.

jam Reformatam Puritanorum Religionem, modicè à Romanâ differre; secundum, esse ad ipsum gloriosum; tertium; multos hac ipsâ veritate Puritanos offendi. *Dolemus* inquit in exam. pag. 185. *offendi ab Infirmitate Puritanos, ex eo quod nos ducimus gloriæ & præstantiæ nobis in Ecclesia nostrá; nempe nos modicè ægreque ab Ecclesia Romana discrepare.* & à pag. 185. ad 195. postquam sibi obiecisset Liturgiæ Anglicanæ formam ab Antichristo fuisse acceptam; respondet; *se suosque gloriari, quod parcè & illibenter ab Ecclesia Romana (à qua ipsi, ut pleræque Ecclesiarum Fidem hauserunt) desciscant, non omnino dissensuros, si per corruptiones licuisset.* Se ex irritatione discessisse: & jam paulatim aperire oculos, & propiùs redire fatentur. Et si alterũ quispiam aut falsum aut incertum judicet, vel legat, quæ de Arbitrio servo olim Lutherus, quæ etiam Calvinus, aliique scripsêre aut dixêre, legat & Iuniorum scripta, audiat Theologos Heterodoxos, qui hodie vivunt, & summam inter Magistros & Discipulos differentiam inveniet: videbitque illos voluntatem passivè se habere, & ab extrinseco necessitari docuisse: & nihilominus ex his quamplurimos Molinæ, alios D. Thomæ fundamentis insistere; non paucos laborare homonymiâ; omnesque iam reijcere fatalem necessitatem Stoicorum, & inire viam probabilem aut tolerabilem. Bona opera gratiâ non indigent in sententiâ Pelagij, ut meritoria sint: & gratia ipsa, ut meritoria sit, non indiget bonis operibus in sententiâ Lutheri & Calvini: utrumque errorem damnat Paulus: [Priorem dicens, *non esse condignas passiones huius mundi ad futuram gloriam:* & posteriorem afferens, *repositam sibi esse divinitùs coronam Iustitiæ:*] utrumq; Ecclesia Naturæ & Gratiæ concursum & cooperationem dilucidans, & meritum utrique concedens. Et etiam hîc Heterodoxi, dum à Pelagio & Luthero recedunt, ad nos accedunt, tam enim clara est Ecclesiæ Romanæ doctrina, ut verbis sæpiùs quàm mente oppeti soleat. Si semel liberum admittatur arbitrium, intelligaturque Potentiarũ naturalium & supernaturalium cõcursus, pauca remanent quæ possint aut debeant agitari. At hæc pauca, ut expediantur dignè, Libris integris indigent. Multos hoc sæculo evulgarunt eximij & subtiles Theologi; & quia multos & magnos, multa robusta & efficacia miscuerunt, & enervarunt argumentis debilibus; unde Hæretici, si semel nodum aliquem solverint, aut exciderint, cætera putant non esse majoris efficaciæ, nec nova solutione indigere. Video à nemine magnos Libros evolui; parvos à paucis; & hanc ob rem Decreto Marcelli Papæ insistendum existimo, debereque Hæreticos converti, non tam verbis & libris nostris, quàm pietate, sobrietate, & liberalitate. Multa facerem, nisi avaritia illorum, qui Anticaramueles se inscribũt irritaret Hæreticos: condoleo omnino, & quia huius sæculi mores vertere non præsumo, ne nihil facere dicar, sumo calamum; & quæ ab omnibus legi desidero, ad Paginas paucas reduco. Sed quo potero modo, tam multas variasque Hæreses tam brevi compendio expugnare? Si nullus est Fidei Romanæ articulus, quem non centenis modis legant & explicent Heterodoxi; & si milleni sunt errores, qui in singulas Fidei veritates impingunt; qui vix magno possem volumine singulos recensere, quomodo potero uno aut altero folio expugnare universos; nam recẽ-

Iam Hæretici paulatim aperiunt oculos & ad nos accedunt.

Iuniores Hæretici minùs severi sunt, quàm antiqui.

Hodie ex Hæreticis alij dicunt se sequi D. Thomam, alij Molinam.

An bona opera sint necessaria?

An liberum arbitriũ?

Verus modus convertendi Acatholicos.

Anticaramuelium avaritia.

 sere

Omnes cõtroversiæ ad unicam possunt reduci.

fere facilè, & expugnare difficillimum est? Potero quidem; nempe omnes, quotcunque & qualescunque sint, ad unicam solam Quæstionem reducendo; illamque non multis, sed paucis, his verò evidentibus & irrefragabilibus argumentis monstrando; ut qui primum catenæ annulum teneat, cæteros non tenere non possit. Ingrediamur igitur paulatim, & ne probabilia commisceamus incertis, qui evidentias promittimus, ab ipsâ evidentiâ exordiamur.

DE EVIDENTIA, QVÆ *ad Fidei assensum requiritur; & de evidentia, quæ Fidei opponitur obscuritati.*

CIII. *An Fides cũ evidentia componatur?*

Fides obscura est, inquis; & evidentia clara: ergo tunc concurrere aut coincidere poterunt, cùm detur vel tenebrosa claritas, vel clara obscuritas. Et ego inquam; tenebras esse obscuras clarum est, & homines debere credere & assentiri Deo, clarissimum: nimirùm, ita notum & certum, ut adstruatur ab omnibus, nec debeat ab ullo probari. Interim hac claritate non obstante Fides manet obscura, & quia hoc ipsum luce indiget, aliqua brevissimè hîc perstringam, quæ alibi uberius retractabo.

Credibilitatis evidentia.

Datur, Candide Lector [attende obsecro] *Credibilitatis evidentia:* & hæc in omnium Theologorum sententiâ. Et Iuniores, qui rem discusserè radicitùs, non iam credibilitatis solummodò, sed & Credenditatis etiam evidentiam & certitudinem ad Fidei assensum requirunt: & Nos veterum & Iuniorum fundamentis recognitis, non eos aliud, sed aliter loqui putamus. Si stemus dictionis rigori, sicut aliud est rem esse possibilem, aliud esse futuram; & sicut aliud est rem esse factibilem, & aliud rem esse faciendam; sic etiam aliud est propositionem aliquam esse credibilem, & aliud illam esse credendam. Non est bona consequentia, *Hoc est factibile, ergo debebis illud facere*: adeoque nec hæc erit bona, *Hoc est credibile, ergo debebis illud credere.* Aliquid igitur præter credibilitatem requiritur, ut detur credendi obligatio: & hoc ipsum *credentitatem* appellamus; & sicut sublata albedine non datur album, sic credenditate ablatâ nihil remaneret credendum. Puto vulgus Theologicum *Credibilitatis* vocabulo credenditatem intelligere, & à nobis non differre mẽte, sed linguâ, & ideò tantùm à Credẽditatis vocabulo abstinuisse, quod voluerint Scholastica & Theologica ad Ciceronis labium castigare; quoniam apud eloquentissimos Rhetoras multa reperiuntur abstracta *Credibilitati* similia, nullum *Credenditati*. At quia hodie universa subtilissimè & distinctissimè solent tractari; nullius injuriâ nos Credibilitatem à Credenditate distinximus, & æquivocatione, quâ laborabant sub ipsum initium controversiæ, illustratâ aut sublatâ, pede securiore progredimur, & consequentias aliquas dilucidamus. Sentimus esse malas has, *Hoc est possibile, ergo & futurum. Hoc est præceptibile, ergo subditus obedire tenetur:* & inferimus malam etiam esse istam, *Hoc est credibile, ergo tenemur credere*: quoniam aliud est *posse* aliud *debere*, & ex merâ potentiâ debitum inferri non potest; quam ob rem præcedentes consequentias reformo, & loco illarum has substituo: *Hoc est possibile, ergo illud Deus poterit facere. Hoc est futurum, Illud igitur sua causa efficiet. Hoc est præceptibile, ergo non repugnat ut subditus olim obedire teneatur;*

Credenditatis evidentia.

Credibilitatis & credenditatis differẽtia.

Eloquentia in Scholasticis sæpissimè nociva est.

Nota illud mera: nam aliquibus additu[...] test.

A potenti[...] ad actum mala est argumen[...]

tandi forma.

neatur; teneretur enim si praeciperetur, & tenebitur cum praecipiatur. Hoc est credibile, Illud igitur poterimus credere. Hoc est credēdum, ergo non solùm poterimus credere, sed debemus. Hinc patet summo olim consilio Malderum Duaci dum esset Theologiæ Antecessor, semper dictasse & propugnasse istam Propositionem; videlicet, *ut aliquis teneatur credere, oportet talem ei fieri Fidei propositionem, qua evidenter videat, res Fidei esse credibiles & credendas.*

Malderus.

Hinc patet summo etiam iure, dum esset Antuerpiensium Episcopus, hoc eundem Dogmate doctissima volumina fundasse; erat enim Hæreticis multis præpositus, & debebat exactè scire & exactè docere regulam & obligationem credendi.

Antuerpiensium Episcopus.

Hinc patet tandem Lovanienses, & præcipuè Dominum Fromondum, & Patrem Leonardi, aliosque Theologiæ Doctores Professoresque, meritò hāc ipsam Positionem fecisse suam, & publicis illam Disputationibus dilucidasse & propugnasse.

Libertus, Fromondus. Pater Leonardi; &c.

Hinc patet ultimò, meritò Gallos consonare Duacenis, Lovaniensibusque: & D. Petrum à S. Ioseph, Fuliensium (sunt Cistertienses reformati) decus & ornamentum, meritò dixisse, *Tenentur infideles actu credere, quando Articuli sunt illis sufficienter propositi & explicati: quia cùm tunc sufficienter ipsis constet, ea quæ proponuntur a Deo revelata, ac proinde vera esse: eò quòd DEVS, utpotè infinitè sapiens & bonus, falli nequit nec fallere, sine gravi Primæ Veritatis iniuria, assensum rebus propositis negare non possunt. Quod ita intellige, ut infidelis de veritate suæ Religionis, minimè dubitans, non teneatur audire Concionatorem Catholicum cupientem cū instruere de rebus veræ Fidei. Et si eum admittat, non teneatur illius doctrinæ assentiri, nisi eam esse creditu dignam, evidenter probet rationibus, miraculis alijs-ve signis. Et cùm hoc probatum novit, adeò ut nulla supersit ratio, qua oppositum errorem, cui hactenus adhæsit, creditu dignum arbitretur; teneatur statim assentiri, cùm nulla tunc appareat ratio, cur in aliud tempus assensum differre debeat.* Ita ille in Summulâ Casuum Conscientiæ in Decalogum cap.1. de primo præcept. articul.1. pag.3. Ita etiam F.C. de la Hage Benedictinus; I. Hobier; C. Bourlon; Academiæ & Sacræ Facultatis Parisiensis Doctores Theologi, qui eandem Sūmulam, legerunt, laudarunt, approbarunt. Ita etiam omnes, qui illâ utuntur, & summis encomijs exaltant.

D. Petrus à S. Ioseph Fuliensis.

Quando detur obligatio credendi?

An Hæreticus nostros audire cōcionatores teneatur? an si audiat teneatur assentiri?

At dices auferri Fidei meritum, si ad demonstrationem recurritur; imò ipsos Fidei articulos, humano omni eminentiores ratiocinio, demonstrari non posse. Et Tibi ego, debere propositionem *de inesse* quam vocant, à modali distingui: alia enim Propositio est, *Non justificamur Fide, sed Gratia*; & alia, *De Fide est nos non justificari Fide sed gratia*: prima enim rationibus evinci non potest, at secunda facillimo negotio demonstratur. Nam si secunda esset solum probabilis, prima posset negari tutâ Fide, ut patet in centenis Assertis, quæ dicuntur probabiliter esse de Fide. Vnum in exemplum propono. Hæc Propositio, *Dies illos septem, quorum meminit Sacra Scriptura, cap. 1 Geneseos, esse similes & æquales nostris diebus, de fide est*, non est evidens, sed probabilis, & ideò tutâ conscientia ab Augustino, & etiam hodiè à multis Augustinianæ doctrinæ Sectatoribus negari solet; doctrina enim illa quæ docet, dies illos esse Metaphoricos, & cogitationibus Angelicis cōmensurabiles, etiam hodie tolerabilis est, & Lovanij me præsente defensa. Et hic maximè notandum est, Authores qui Modalem propositionem posse & debere CIV.

An Fides possit demonstrari?

Propositionis de inesse & modalis discrimen.

Vtra demōstrari possit, utra nō possit?

Dantur Propositiones quæ sunt de Fide probabiliter tantum.

Demonstratio moralis.

Omnis nostra Fides pendet ab historia.

debere demonstrari supponunt. *Demõstrationis* nomine moralem tantummodò intelligere; tota enim Fides consistit in quæstione de facto [Videlicet, Utrum id Deus dixerit vel nõ dixerit?] quæ non potest decidi ex fundamentis naturalibus: quæ enim à Deo liberè sunt revelata, stante tota natura prout nunc, potuerunt liberè non revelari. Demonstrari ergo debet, non ipsa propositio *de inesse* sed modalis. Demonstrabitur, si à Deo fuisse revelata probetur sillogismo legitimo [in formâ ab omnibus receptâ constructo] cuius præmissas nemo Hæreticus negare possit: agimus enim cum Lutheranis & Calvinianis, præcipuè, qui nobiscũ admittunt istas Propositiones

Quid Hæretici nobiscum admittant?

I. *DEUS est. Deus existit.*

II. *Deus est infinitè sapiens & per consequens qui falli non possit.*

III. *Deus est infinitè bonus; & per consequens qui fallere nec velit, nec valeat.*

IV. *Quidquid Deus revelavit, est Articulus Fidei, debetque ab omni Christiano teneri.*

Quid adversus nos negent?

Et tantùm differunt in subsumpto; ubi enim Nos dicimus, *Atqui Deus, qui necessariò existit, & est infinitè verax bonusque, revelavit Sacramenta esse septem; item hoc & illud &c.* respondent negando minorem absolutè.

Articuli Fidei à plurimis dilucidati sunt.

Profectò istæ Minores [nimirùm, Articuli Fidei] multæ sunt; & ideò debuerunt ad classes reduci, & singulæ seorsim demonstrari; qui labor à maximis Viris assumptus, Ecclesiæ Romanæ summè profuit. At hodie Hæretici saltim controversias exagitant; & cùm convincuntur in unâ, exsiliunt statim ad aliam, si in hac convincantur similiter, aut exsiliunt in tertiam, aut etiam revertuntur ad primam; ita ut vix vita integra sufficiat, ut singulæ demonstrentur exactè. Hinc est, quod iste illis excursus clypeus sit, ut non possint adæquatè convinci; non enim possunt unâ horâ omnes controversiæ decìdi, & ipsi nolunt hærere in uno puncto, sed semper transcurrere ad alia. Possem nominatim producere Homines, qui apud Heterodoxos magni fiunt, & tamen, si agamus de adoratione imaginum, de bonorum operum fructu & necessitate, si de Summi Pontificis authoritate, tandem mihi consentiunt, nec tamen Catholici fiunt, sed scrupulos novos allegant, quos qui tollere velit, incipere debeat ab ovo, & prævidere alios esse objiciendos, cùm hos funditùs eradicaverit.

Nunquam Hæretici eidem Propositioni insistunt, sed ex una in alteram diversam saltitant.

Cur non soleant convinci?

CONTROVERSIAE OMNES, quæ inter Catholicos & Heterodoxos agitantur, ad unicam eamque facilem & claram reducuntur.

CV.

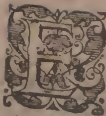
Omnes controversiæ reducuntur ad unam.

QUid ergo remedij in intricatissimâ re? quid consilij, ubi summũ Heterodoxorum consilium est controversias multiplicare & intricare? Quo rem summam modo poterimus verbo expedire? Non aliter profectò, quã omnes controversias omninò, quæ centenis indigerent diebus, aut annis etiam, si essent singulatim tractandæ, ad unicam solam reducendo; & reductionem ipsã negari non posse monstrando. Pronuntio igitur omnes controversias omninò debere coincidere in illam, quæ de Ecclesiæ disputat veracitate; & ut demonstrem coincidentiam, vos Lutheranos alloquor, vos Calvinianos alloquor; & sic incipio argumentari.

GENERALIS PROBATIO.

CVI.

Vera Ecclesia character.

Ecclesia vera quæcumque illa sit in doctrinâ substantiali errare non potest: vera enim ideò dicitur, quod verax sit; nam Religio, quæ mendax non est vera. At doctrina de libero arbitrio, de votis & bonis operibus, de peccatis & justificatione, de Sacramentis & mediis necessariis ad æternam salutem; item doctrina de Cœlo, Purgatorio & Inferno &c. substantialis est: ergo in ejusmodi doctrinâ Ecclesia vera errare non potest.

An vera Ecclesia errare possit?

De Ecclesia Lutherana;

Ergo si Ecclesia Lutherana est vera, standum est Sacramentorum materiæ, formæ, & numero & doctrinæ, quam statuit Augustana Confessio.

De Calviniana;

Ergo, si Ecclesia Calviniana est vera, standum est Institutionibus Ioannis Calvini, & in Sacramentorum & Iustificationis materiâ debebimus omnino nostram ad mentem Calvini, aut fortè, [nam in plerisque Discipuli dicuntur à Magistro differre] Calvinianistarum formare.

An Calvinistæ suum Calvinum sequantur?

De Romana.

Ergo, si Ecclesia Romana vera est, Concilio Tridentino est standum; damnandæ sunt Lutheri & Calvini Positiones; admittendus est cultus imaginum; bonorum concedenda est utilitas & necessitas: asserendum est Sacramenta esse Septem, & singula materiam, formam & Ministrum & effectum habere, quæ Tridenti definivit Ecclesia.

CVII.

Vnde Religio vera dicitur.

Hucusque videtur esse partium concordia; nec enim vel unum Prædicantem inveni, qui aliquid ex prædictis negaret. Sanè Religio à veritate doctrinæ *vera* dicitur, & hanc ob rem non minùs repugnat doctrinam veræ Religionis esse falsam, quàm veram doctrinam esse falsam. Quod ipsum tomo VII. Germ. Wit. fol. 561. titul. de veteri Ecclesiâ, cõfitetur Martinus Lutherus cùm dicit, *Ecclesiam* (subintelligo *veram*) *mendacium falsamque doctrinam pronuntiare nec velle nec posse.* Sed in quibus? Quidquid de accidentalibus & impertinentibus sit, in quibus fortè major est veræ Religionis authoritas, quàm vulgò creditur, saltem in essentialibus & substantialibus veram Religionem non posse mentiri, aut errare, omnes Romani, Lutherani, & Calviniani confitentur. Sed quæ vocantur substantialia? Respondeo, totam de peccatis & iustificatione, totam de sacramentis & mediis ad Salutem necessariis doctrinam, essentialem & substantialem esse; nati enim cœlo sumus, & sine mediorum securorum notitiâ iste finis haberi non potest. Stat ergo Religionem veram (quæcunque tandem illa sit) errare non posse in Sacramentorum materiâ. Sed progredior, Fildeus enim in epist. dedic. tractat. de Ecclesᶠ. doctissimè me monet his verbis *Quid restat hominibus satisfactionis avidis in tanti momenti rebus, nisi diligente indagine investigare, quænam inter omnes hominum societates est illa sancta sodalitas sanctorum, illa Fidei familia, illa Christi Sponsa, & DEI viventis Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis, ut sic*

In quibus Ecclesia errare aut mentiri nõ possit?

Quæ sint substantiales materiæ.

Fildeus.

Vera Religio est quærenda, & tenenda.

eius amplectantur consortium, sequantur praecepta, ejusque arbitrio acquiescant? Multa & ea certissima me mones, sed cur non ipse suscipis admonitionem?

Adquiesco, vera Ecclesia & Religio quæratur. mente me sequere; nam sic subsumo:

AT Lutherana Religio non est vera; Non est vera Calviniana Religio: sed neque cæteræ, quæ à Romanâ damnantur: & tamen sola Romana est vera. Ergo omnes & singuli Articuli Fidei, quos Romana proponit sunt veri. Sacramentorum ergo omnium, quæ traduntur à Romanâ Religione, Materia Forma, Minister, Valor, &c. sunt vera; & quæ à cæteris traduntur non sunt vera.

CVIII. SI probemus Minorem, nimirum *Religionem Romanam esse veram*, probabimus cæteras omnes esse falsas: sibi enim singulæ contradicunt, & binæ contradictoriæ simul esse veræ non possunt. Et quidem, si contrà severos Lutheri Asseclas disputaremus, ut puto, non teneremur demonstrare Minorem, quam centies concessit Lutherus, [& præcipuè tom. 4. German. Wit. fol. 227. b. & tom. 7. German. Ienens. fol. 169. b. ubi ait: *Nos fatemur sub Papatu multa esse bona Christiana, imò omne bonum Christianum; atque inde etiam ad nos pervenisse*, & mox: *Imò dico in Papatu veram esse Christianitatem, imò verum nucleum Christianitatis.* Unde Bucerus in præparatione ad Concilium, *Planè profitemur inter priscos Ecclesiæ Patres convenire. Primatum habuisse Romanam Ecclesiam super reliquas Ecclesias.* Unde etiam in rationibus desumptis ex verbo Dei Iacobus: *Romam totius Christiani Regiminis originem & fontem* appellat.] At quia multi sunt hodie Lutherani, qui Lutherum non curant, illam Minorem demonstrabo. Igitur, si persuasero Religionem Romanam esse veram, omnes eius Definitiones esse veras consequenter probavero: ergo & simul evicero, omnia, quæ in Sacramentorum materiâ à nobis dicuntur esse vera; & omnia quæ ab Heterodoxis contra ponuntur, esse falsa; superest igitur ut illam Minorem probemus.

An Lutherus concedat Romanam Religionem esse veram?

An & Bucerus?

An & Iacobus?

An-ne Lutherum suum Lutherani sequantur?

CIX. TOt succurrunt rationes, ut in librum Librosve transiret hæc Summa, si singulas ponerem, expenderem & dilucidarem: eligam pauculas; sed quæ sint faciliores & fortiores. Faciliores quidem, quoniam universis scribimus, è quibus pauci capiunt Theologicas subtilitates; rarò enim eadem subtilia, quæ bona: nam Aranearum telæ subtilissimæ sunt. Omissis igitur subtilioribus & eminentioribus conceptibus, quos suo loco expendemus, torosis utamur ratiocinijs, quorum veritas & efficacia sit tam solida ut manibus possit palpari.

Rationes subtiles sæpe debiles & malæ sunt.

* *
*

PRIMA RATIO.

CX. *Divinæ Religionis essentia.*

FIdes Divina revelata à DEO est Lutherana à DEO revelata non est. Ergo non est Fides Divina. Probatur Minor. Quoniam prima & præcipua illius fundamenta à Diabolo tradita sunt: & cætera Diabolica Fide subcollantur.

An Lutherus fuerit Auditor & discipulus Diaboli?

CXI. *An ne Lutherani sint Dæmony discipuli?*

AVdiveram sæpe obijci Lutheranis, non tam Lutheri quàm Dæmonis esse discipulos, & putabam omninò, eodem illos sensu discipulos Diaboli dici, quo peccatores & Hæreticos cæteros, qui ducti & docti asseruntur à Diabolo. At reperi Metaphoram transire in Historiam, tropum in veritatem, Lutherumq; tom. 7. Germ. Witt. fol. 479. b. & tomo 6. Ienens. fol. 82. b. clarè & expressè consiteri se verè & realiter disputasse cum Diabolo, in disputatione succubuisse, convictum Diaboli Logicâ Religionem mutâsse, & novum Evangelium cudisse. Sic discurro.

Legat pius Lector Lutheri & Dæmonis disputationem, & cæcum me dicat si in invincibili adhuc ipse cæcitate permaneat.

Fatetur rotundè Lutherus, totam se doctrinam Eucharisticam didicisse à Diabolo: ergo vel mentitur, vel non. Si mentitur, tota Lutherana Religio splendidissimo fundatur mendacio: Si non mentitur, tota Lutherana Religio fundatur verbo Diaboli. Tam igitur erit illa vera, quàm ille verax. At ille mendacissimus est, ergo Religio Lutherana est falsissima.

1. Pet. 5. cap. 8.

Fratres vos alloquitur Petrus, *sobrij estote & vigilate:* ne velitis plus sapere quàm oporteat sapere, sed sapite ad sobrietatem: *vigilate,* lex enim Divina Ius est, & Iura non scribuntur dormientibus, sed vigilantibus. *Vigilate* obsecro, & vestræ saluti invigilate; *quia adversarius Vester Diabolus, tanquam Leo rugiens circuit,* (circumvenit) *quærens quem devoret;* non enim devorari ab eo potest, qui circumveniri non vult, ab hoc fallacissimo Leone, *cui resistite fortes in Fide.* Sed cur in Fide, quoniam infidus ipse est, & quia omne agens optat assimilare sibi passum, infidelitatem animabus circumventis instillat, ut Fidem Fortitudinemque evertat, aut eradicet. Attendite Fratres, attendite: multa nos docet Petrus paucis lineis. Opponitur infidelitas Fidei, & fortitudini Fragilitas; & existimo sicut Fidei comes est Fortitudo, sic etiam Infidelitatis esse comitem Fragilitatem. Cesset ergo omnium Hæreticorum pusillanimitas; legem DEI iudicant impossibilem? significationis expers Castitatis vocabulum? Liberum arbitrium esse titulum sine re? Non miror.

Omni nisu hominem Diabolus

conatur decipere & perdere.

Comites Fidei & Infidelitatis.

An sit impossibilis divina lex?

An voluntas sit libera?

Carent Fide, & ideò exuberant fragilitate. Fidem Orthodoxam suscipiant, & induent Fortitudinem tantam, ut Diabolo adversùs insidianti, & linguâ Lutheri loquenti, resistere possint in fide.

Porrò ego istam Propositionem, *Doctrina Eucharistica tota, quam Lutherus variis in locis tradidit, & hodie complectitur Augustana Confessio, fuit revelata à Diabolo:* si essem Lutheranus, negarem; & si tam clarè probaretur, ut illam negare non possem, Lutheranus

Nota benè.

Idem omnino est à Diabolo duci ac seduci.

non essem : summo enim pudore & terrore suffusus & confusus putarem idem esse à Diabolo duci, quàm seduci.

CXII. *Henricus Fiz Simon.*

Hoc unico argumento conversus fuit Franciscus Walsingamus, cuius historiam edisserit Henricus Fiz Simon in suæ Britannomachiæ lib 3. cap. 2. parte 1. pag. 254. ego eandem ad paucas periodos reducam. [Feriâ sextâ Parasceves Anno M.DC.IV. Regi Angliæ Walsingamus obtulit libellum supplicem in hanc sententiam, *Si Papistæ falsò criminati essent CHRISTVM & Sanctos eius, Rex sceleratum genus calumniatorum, solito severiùs mulctari iuberet: sin è diverso indelebilis fama illa esset Lutheri præcipuam doctrinam à Diabolo emanasse, eandem abiurandi Rex indemnem faceret ipsi potestatem.* Rem examinari jubet Rex. Et Montacutus Regius Sacellanus *Lutherum* (de cuius Apostasiæ authore & magistro agebatur) *quamvis Virum Sanctum & eruditum, Anglicanæ Religionis Authorem non haberi* pronuntiat; ut vel hinc supersedere possit à quæstione, quæ inquirit, An fuerit edoctus à Diabolo? alij (ex Witakero ad Rat. Camp. pag. 155.) *Nos Lutherum libenter ut Patrem veneramur*, dicebant; & Cantuariensis Archiepiscopus, *quod de Lutheri magistro Papistæ asserunt splendidissimum mendacium esse.* Quæritur liber. Producitur tomus VII. fol. 479.b. & ibi ad literam singula reperiuntur. Hærent, turbantur. Quid possint respondere nesciunt; nihil, præter minas reponunt : non terrent istæ Walsingamum, sed nolens persistere in doctrinâ revelatâ à Diabolo abjurat Hæresin, & redit ad Ecclesiam Catholicam. Illum sequitor Lutherane; & tuo Magistro dicito cum Augustino, *Si quod dicis, à Diabolo accepisti, & Diabolo credidisti, mendax es.*

Francisci Walsingami libellus. *Montacutus.* *An Angli Lutherani sint?* *Witakerus.* *Cantuariensis Archiepiscopus.* *Lutherus tom. 7. Germ. Wit. fol. 479. pag. 2. & tom. 6. Ienens. fol. 82. pag. 2.* *Augustin. tract. 42. in Ioan.*

CXIII. *Federicus Balduinus.* *An licitè & securè alterius quis erudiatur à Diabolo?*

Sed Federicus Balduinus Martini Lutheri Hyperaspistes, in libello speciali, vult videri Augustino prudentior doctiorque, & fatetur *id quod de missâ, Eucharistiâ, Ordinis Sacramento, Lutherus dixit & docuit, à Diabolo verè & seriò accepisse, Diabolo omninò credidisse, nec tamen esse mendacem, quoniam fas est & ab hoste doceri.* Sed Federice stomacho polles fortissimo; hoc enim ego non possem ullo modo transglutire; si trãsglutirem, non possem ullo modo concoquere : & tamen tu Lutherum sequeris, quem Diabolum sequi fateris. Diabolus familiarissimus Luthero fuit; cum eo ambulabat, disputabat [Colloquia Mensal. edita Francofurt ad Mœnum fol. 216. a.] cum eo cubabat, dormiebat, vigilabat, Catharinâ frequentior. & duo suggessit : alterum ut Christum relinqueret [Colloqu. mensal. fol. 217. a.] alterum ut missam abrogaret privatam [tomo 7. Witt. fol. 479. & tom. 6. Ienens. fol. 82.] utrumq; vehementi rationum & argumentorum insultu. *Ergo vel Diabolo credendum est vel non credendum. Si credendum; CHRISTVM debuit deserere: si non credendum non debuit ab eo Lutherus cæteros errores addiscere. Ergo Lutherus utrumque credere debebat, vel neutrum: non utrumque, ut vidimus: neutrum ergo.*

Luthero Diabolus familiarissimus. *Dilemma*

CXIV. *An sit absurdum quod à Diabolo.*

Addo aliud ratiocinium, quod ab ipsomet Luthero desumo Libro de abrogandâ missâ tom. 2. lat. Ienens. fol. 444.b sic ait. *Quod enim è Scripturis authoritatem non habet manifestissimum est à Diabolo esse.* Sed quid absurdi, nisi quod absurdum sit à Diabolo doctrinam esse? Ergo teste Luthero doctrina, quæ à Diabolo est, mala est: at eodem Luthero

thero etiam teste præcipua Religionis Evangelicæ Dogmata sunt à Diabolo. Absurda igitur sunt & pessimam doctrinam continent.

CXV. *An etiam Zvvinglius*

SUfficiat hæc de Authore Hæreseos Lutheranæ dixisse; qui audiunt Zvvinglium subdubitantẽ, An spiritus, à quo fuerit doctus fuerit niger, an candidus? & qui aliorum Hæresiarcharum, aut mendacia aut deliria; dignabuntur hanc primam rationem attentissimè considerare. Transeo ad nomẽ & Catholicorum omnium Populorum consensum. Sit igitur

doctus fuerit à Diabolo?

SECVNDA RATIO.

CXVI. *De Religione Catholica.*

REligio vera eadem quæ Catholica. At Lutherana (& idem de Calvinianâ & cæteris omnibus dixero) non est Catholica; & sola Romana est Catholica. Ergo Religio Lutherana (adde Calvinianam &c.) non est vera. Probatur Minor, Quia omnium Christianorum consensu Catholicorum nomine soli intelliguntur Romani.

Omnium Christianorum cõsensus.

CXVII. *Damnatur imprudens credulitas. Augustinus. Invenire veram fidẽ est facile. Matth. 5.*

QUi citò credit, levis est corde; unde colligo, aut D. Augustinum levem corde fuisse, aut istam rationem gravem esse, & quæ virum similem Augustino convincat. Ille epistol. 170. *Quam dolendum est*, inquit, *ut qui secundum carnem fratres sumus, non unâ societate vivamus; præsertim quia vobis facile est attendere & videre civitatem super montem constitutam, de quâ Dominus ait in Evangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica, unde Καθ λικὶ Græcè appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet: Ideò secundum verbum Domini nostri IESV CHRISTI, abscondi non potest.* Et ego Sanctissime Pater, convincor. esse volo Catholicus, & quamcumque Acatholicam doctrinam aut sententiam detestor. Si Religio Catholica extra Ecclesiam Romanam sit, hanc abiuro: si nulla sit Catholica præter Romanam, in illâ securissimè maneo, & cæteras eidem adversarias detestor. Quo ergo modo Catholicam ab Acatholicis potero Augustine distinguere? nam facile esse discretionem affirmas, & quia Christiani omnes hodie non pauca difficillima scimus, facilia ignorare non possumus. Sed iam te audio: iam rem capio: ad ipsummet nomen recurris, & nihil notitiâ nominum facilius est. Contra Epistolam Manichæi cap. 4. sic inquis. *Tenet me in Ecclesia ipsum* Catholicæ *nomen, quod non sine causâ inter tam multas hæreses, sic ipsa sola obtinuit, ut cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen Peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* Dixisti, Sanctissime Pater, & multum didici; & à Te doctus ad Lutheranos Ego me & ad Calvinianos converto. Singuli volunt dici *Catholici* & *Apostolici*, sed volunt, & ab alijs non hoc prætenso illi nomine, sed *Lutherani* potiùs aut *Calviniani* nominantur. Catholicorum nomen penes Romanos solos est; Augustini argumentum etiamnum vincit.

Efficax est hîc argumentum, quod à nomine communi sumitur.

wincit. Ergo vel Augustinum, vel omnes Hæreticos accusa; quos est evidens temerè & imprudenter agere, si Augustinus prudenter processisse dicatur. Habitavi in Hæreticorum Civitatibus, & hoc propriis oculis vidi, propriis audivi auribus, quod deberet ab Heterodoxis ponderari. Præter Prædicantem & pauculos qui plus sapiunt quàm oportet sapere, totum Hæreticorum vulgus *Catholicos* vocat Romanos. Ergo si Romani sunt Catholici communi, hoc est, Catholicâ & omnium Christianorum sententia; nulla est Assertio magis Catholica & universalis, quàm, *Romanos Catholicos esse*, erit igitur Acatholicus, qui illam negaverit. ergo non excusabit voluntaria cœcitas in re facillimâ: nam qui nolunt convinci ratiocinio, quo fuit Augustinus convictus; laureâ ipsi, qua redimitur Augustinus, non coronabuntur in cœlis.

CXVIII. Hoc argumentum quod desumpsi à communi & catholico omnium Christianorum consensu, non solum Augustinum ad Romanam Religionem adduxit, sed & Hieronymum aliosque Patres in Romanâ Religione firmavit. Audiatur Sanctissimus Senex; ait enim Libro adversus Luciferianos sub finem. *Brevem Tibi apertamque animi mei proferam sententiam.* [Ecce *brevem* & apertam esse ait, quam *facilem* dicit Hipponensis Episcopus.] *In Ecclesiâ illâ permanendum est, quæ ab Apostolis fundata, usque adhuc durat. sicubi audieris eos, qui dicuntur CHRISTI, non à quocumque alio nuncupari, ut puto Marcionitas, Valentinianos, Montanenses, sive Campates* [addo *Zvvinglianos, Lutheranos Calvinianos &c.*] *scito non Ecclesiam CHRISTI, sed Antichristi esse Synagogam. Ex hoc enim ipso quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuntiavit. Nec sibi blandiantur.* [Audito te Acatholici] *si de scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt, cùm & Diabolus aliqua de Scripturis sit locutus, & scripturæ non in legendo, sed intelligendo consistant.* Nihil hic addo; hæc enim omnia mihi videntur valdè clara; tantùm ergo Argumentum Augustini & Hieronymi ad hanc formam reducam;

Hieronymus.

Hoc testimonio prima ratio firmatur.

Doctrina quæ Catholica & universalis tenenda est:

At nulla Assertio universalior & magis Catholica est, quàm hæc, Romani sunt Catholici: *quia ut vidimus, illam Romani omnes & exceptis pauculis, quæ menti suæ violentiam inferunt, illam etiam Heterodoxi & Hæretici admittunt.*

Ergo hæc Assertio ab omni Christiano tenenda est.

Sed quicunque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam Fidem; hoc est ut sit Catholicus:

Ergo ante omnia opus est, ut qui vult salvus esse, teneat Fidem Romanam.

HÆc ratio sola videretur sufficere, sed quia Hieronymus in loco citato etiam ab antiquitate argumentum desumpsit; illud placet expendere, & ad Dialecticas Positiones reducere. CXIX.

Ratio ab antiquitate desumpta.

Sit igitur

TER-

TERTIA RATIO.

De successione Doctrinæ.

De successione Episcoporum agetur in confirmatione à nu. 121.

An libri Machabæorum sint canonici?

An Diabolus Lutheri sit Magister?

An apud Lutheranos sit doctrinæ interrupta successio?

An apud Calvinistas?

CHRISTVS & Apostoli (quod saltem Hæretici dignabuntur concedere), fuerunt Catholici, & docuerunt Religionem veram. Ergo vel hodie non dantur in Mundo Catholici: quod nemo dicet, vel si dantur, dabitur à Christo & Apostolis ad ipsos doctrinæ interrupta successio. [Ago hic non de successione Episcoporum, sed doctrinæ.] ergo Te compellamus Lutherane: A Christo ad Te interruptam doctrinæ successionem ostende. Aliquos Libros Sacros è Canone confidenter proscribis, & inter alios Machabæorum Historiam; admittis alios, sed in dissonos sensus eorundem sententias obtorques. Sed unde habes non esse Canonicam Machabæorum Historiam? Vnde Eucharistiæ consecrationis verba reduci debere ad Metaphoram? unde cætera? Fortè à tuo Prædicante. & ille? aut ab alio Seniore; aut saltem à Confessione Augustanâ, & eius authore Philippo. At Philippus à quo? A Martino Luthero, qui est primum principium Hæreseos. Quod si altiùs rem resumere placeat, ad Diabolum veniendum est, à quo Lutherus didicit, quæ Te docuit. Sed à quo nova omnia dogmata, quæ vocas antiqua, *Lutherus aut Diabolus habuit? Inter te Christumque dari interruptam doctrinæ successionem non video. Profectò ante Martinum Lutherum, aliqui erant in Mundo Catholici, & hi non nisi Romani, qui tamen excommunicationis fulmine condemnarunt Lutherum. Lutherus igitur, si quidem ab illis, qui ante ipsum erant & dicebantur Catholici, Hæreticus est declaratus, doctrinam Ipse suam aliundè habuit, non ab illis; ergo non potest ex Te Lutherano, ad Apostolos & Christum ostendi doctrinæ interrupta successio. Idem edico Tibi Calvinista: idem cæteris. At penes Romanos est doctrinæ interrupta successio, ergo penes eosdem vera Religio Fidesque. Probatur Minor. Quia nullus dabitur Romanus Episcopus, qui novam & ab antiquioribus aut etiam coætaneis condemnatam doctrinam in orbem Christianum invexerit.*

CXX. *An Lutherana Religio sit nova?*

QUid ergo Lutherani ad hæc? actum est de corundem Religione, si *novam* dicant; actum, si *veterem*: quoniam sufficit eam esse novam, ut non sit Apostolica & esse veterem demonstrare non possunt cùm potiùs esse novam clarissimè demonstraverimus. Quid dicent igitur? Suam Religionem *novam* esse. *Novam* ipsi? *Novam* suam? magnum est pondus veritatis! Sed ubi *novam* suam ipsi? ubi nostram vocitant veterē. Nimirū, in Pacis Religiosæ Diplomate, quod à toto Imperio per modū concordiæ & contractus expeditū fuit Anno 1555. Audiatur Virgilius Pingitzerus, & sub eiusdem præsidio Petrus Syringus & Iustus Springerus, nam & Theses nonnunquam eadē sub eodem Præside, etiā apud nos à pluribus solent defendi; omnes sunt Lutherani

Apud Dominicum Arumæum de Iure publico vol. 2. disc. 10.

rani & tamen hæc habent Concl. XII. *Vnanimi Procerum totius Imperij Romani consensu, regnante adhuc Invictissimo Cæsare Carolo V. & vices ipsius gerente Fratre, Ferdinando Romanorum Rege inita est illa, nunquam satis laudata Religionis Pacificatio, quæ non inscitè GERMANIÆ PALLADIVM dici potest, per quam hucusque viguit, & in futurum vigebit Sacro-Sancti Imperij nostri Majestas.* *Quid sit Pax Religionis?* *Est autem Pax Religionis Senatûs-consultum, quo Civibus Romanis certæ Religionis liberæ colendæ facultas limitato modo concessa est à Principe, Electoribus, cæterisve SS. R. Imperij Proceribus ceu Patribus Conscriptis Augustæ Vindelicorum Anno MDLV. concordi suffragio factum promulgatum-ve.* Vide me in S. R. Imperij Pace licitâ demonstrata, num. 152. & 289. *Authoris liber, qui inscribitur, Sacri Romani Imperij Pax.* Sed quid in hoc Diplomate de antiquitate utriusque Religionis definivit Imperium? Romanam esse veterem: aliam esse Augustanam, hoc est, novã & Augustæ Anno MDXXX. natam. Legitur enim in Pacis Religiosæ §. 2. *Imperij Status veteri Religioni adhærentes.* §. 4. *Veteri Religione recesserit.* & iterum *Veteri Religioni addictum.* §. 7. *Statibus Veteris Religionis.* Ecce igitur à toto Imperio definitur Religionem Romanam esse veterem & Lutheranam novam: ergo ab eodem Religionem Romanam esse veram, & Lutheranorum esse falsam; quoniam in Christianæ hodie Religionis materiâ novitas repugnat veritati.

CONFIRMATIO.

CXXI. *De successione Pontificum.*

CHRISTVS fuit Summus Pontifex: eius Vicarius Petrus fuit; ab illo ad Innocentium X. qui modo Christi vices agit, in terris, ordine interrupto succeditur. Demonstratur ergo Romanæ Religionis antiquitas, & novitas Hæreticarum. Vel Si Lutherana, Calviniana aut alia Secta non sit nova, ab eo vel illis, qui modo præsunt ad Apostolos usque ostendatur Superiorum & Prælatorum interrupta successio.

CXXII. SUccessionem doctrinæ à Pontificũ successione distinxi; quoniam tametsi utraque satis clarè probetur, & semel probata persuadeat nostram Resolutionem satis clarè; nihilominus fortiùs videtur successio doctrinæ convincere. Utramque ob similitudinem coniungo, ut se mutuò corroborent. Multos ipsæ Heterodoxos convicerunt, & inter alios Augustinum, qui *Augustinus hac ratione convincitur.* contra Epistolam fundamentalem Manichæi de signis veræ Ecclesiæ disputat & has binas successiones producit. *Multa sunt alia*, ait, *quæ in eius* [Ecclesiæ Romanæ] *gremio me iustissimè tenent. Tenet* [me] *consensio populorum & gentium* [imò etiam sæculorum &c.] *Tenet ab ipsa sedes Petri Apostoli cui pascendas oves suas Dominus post resurrectionem suam commendavit, usque ad præsentem Episcopatum* [Episcopum] *successio sacerdotum.*

MEntitur, etiam cùm verum, dicit, qui decipere vult; nec dignus fide qui fallere velle convincitur: multa possem adducere, quibus mendacij Fideique oppositionem demonstrarem: sed quoniam certa illa est, præstat eam supponere, quàm examinare. Sic discurro: CXXIII. *An possit verum dicens mentiri?*

QVARTA RATIO.

Lutherus ex irritatione contrà dictamen concionatur.

An deceptori convicto credi debeat?

Religio, quæ inventa & divulgata fuit à Viro, qui animum habebat decipiendi, & contrà mentem concionabatur, non debet admitti à prudentibus. At Lutherus ſciens & volens mentitus, quæ ſciebat eſſe falſa, docebat: Eius ergo doctrina non poteſt admitti à prudentibus. Et quidem minorem eſſe veram, negare nemo poterit, qui fuerit in libris Lutheri verſatus. [*Idem argumentum formari poſſet contrà alias Hæreticorum Religiones, ſed clariùs contrà Lutheranam.*]

CXXIV. UT huius ratiocinii efficaciam meliùs intelligas & capias, aliquas periodos ſubſcribo.

Lutherus ſe dubium in fide fatetur.

Matthesius.

Lutherus in colloquio Iſleb. de Chriſto fol. 96. § 3. *Sæpè ſic mecum cogito. Propemodum neſcio, quo loco ſim; & utrum veritatem doceam; nec ne.*

Joannes Mattheſius plures Conciones in Vitam Lutheri compoſuit, quas etiam in lucem emiſit. Immoderatis illum laudibus evehit & quia veritas etiam non quæſita ſe inſinuat, concione ipſe 12. fol. 147. ſic inquit. *Magiſter Ioannes Muſa, Prædicans Rochlizenſis narravit mihi, ſe quodam tempore admodum dolenter Luthero queſtum eſſe, quod ipſemet ea credere non poſſet, quæ aliis prædicabat. Tum reſpondiſſe Lutherum, Benedictus ergo ſit Deus, cum idem aliis, quod mihi uſu venit: adhuc enim id ſoli mihi uſu venire credidi.* Hic multa conſideranda eſſent; at ſufficiat evidenter videre Lutherum, Muſam &c. contra dictamen concionari & ſuadere populo, quod ipſi non credunt. Multa poſſem de Prædicantibus teſtimonia congerere, ut oſtenderem nihil eos minus credere, quàm quæ vociferantur; at brevitas calamum abripit, ne me uberiùs in rem minus neceſſariam diffundam. Redeo ad Lutherum. Appellabant Germani ad Concilium, ut ibi audiretur Lutherus: appellabat ad illud Hæreſiarcha, ſed non ſeriò, nec ex mente. In Epiſt. ad Philippum Melanthonem data 20. Julij. 1530. hæc lego; *Poſtquam iſthæc mendaciſſima Diabolorum capita ludunt in permittendo* (promittendo) *Concilium liberum, ſic volo & ego cum eis ludere, voloq; ab eorum ſomniis appellare, ad illud ipſum Concilium, quod tamen nunquam futurum eſt, ut ego interea in pace agam.* Quæ verba Henricus Fiz Simon in ſuæ Britannomachiæ lib. 1. cap. 6. pagin. 48. ſic exponit: *Ludendum eſt & illudendum, ut pace tantillâ patiamur, nec ſcripturarum aut Conciliorum ratio aliter habenda, quam cavillandi, ergo & imponendi.*

Lutherus, Muſa & alij plurimi, concionantur eadem quæ non credunt.

Nota hoc bene.

Contra dictamen ad Concilium appellat.

Anxius & dubius ille concionabatur aliquando, & quia ſciebat Romanam Eccleſiam eſſe in poſſeſſione pacificâ quàm dubia impugnare non poſſent, ſe Hæreticum ſciebat & fatebatur. In Epiſt. ad Spalatinum in tom. 2 Epiſt. Latin. *Hoc corde quo hactenus fui & modo ſum, non fiet inquit, ut uxorem ducam, non quod carnem meam aut ſexum non ſentiam, cum neq; lignum neq; lapis ſim, ſed animus alienus à conjugio eſt; cum exſpectem quotidie mortem, & meritum Hæretici ſupplicium.* Et in Colloq Iſleb. fol. 10. 125. 158. 260. 261. 288. & ſæpè alibi. *Iſtas cogitationes* (agit de exortis ab Apoſtaſia & Hæreſi CXXV.

Se fatetur Hæreticū.

curis,) *nunquam ex animo dimitto, quin optem hanc me causam nunquam suscepisse.*

CXXVI. Et quia tandem desperatam causam esse videbat à se assumptam, sese effert, & in furorem raptus libr. adversus Henricum Regem Angliæ (habetur tom. 2. Jenens. Latin. fol. 520. pagin. 2.) sic inquit,

Thomistæ resistunt Martino Luthero.

Summus Vivens Papatus Hostis ero. Exustus bis Hostis ero. Facite Porci Thomistæ quod potestis; Lutherum habebitis Ursum in via, Leonem in semitâ; undique vobis occurret & pacem habere non sinet, donec ferreas Vestras cervices, & æreas frontes contriverit, vel in salutem, vel in perditionem. Ecce illi stat pro ratione voluntas, & non qualiscunque sed malevolentiâ præventa & perturbata. Tanto ipse odio in Romanum Pontificem arsit, ut Pomeriano teste adhuc vivus hoc sibi Epitaphium scripserit,

Epitaphiū Lutheri.

PESTIS ERAM VIVENS, MORIENS TUA MORS ERO PAPA: quod tamen vanum fuit Vaticinium, superest enim & vivit Papa, in cineres verso Luthero, & vivet quamdiu Mundus durabit. Hoc odium erat quædam prædeterminatio, quæ mentem Lutheri præmovebat & præmovendo obnubilabat & excæcabat; hinc ortum quod ipse solus saperet se judice & omnes Patres rejici deberent eo censore. In libro citato sic ait.

Lutherus Patres & concilia contemnit

Neque enim quæro, quid Ambrosius, Augustinus, Concilia (etiam hæc?) *& usus sæculorum dicant: nec fuit opus mihi Henrico Rege Magistro, qui hæc me doceret, qui adeò pulchrè noveram, ut etiam impugnarim.* [Impugnabat igitur, quæ vera noverat.] *ut miranda sit stultitia Sathanæ* [hîc stultum dicit, quem alibi irretragabilem Logicum asserit] *quæ ijs me impugnat, quæ ipse impugno, & perpetuò principium petit.*

Semper petitur principiū

Non inquam disputo, quid à quoquo dictum sit, vel non dictum, scriptum vel non scriptum sit; sed, An hoc dictum vel scriptum necessarium sit servatu? An sit articulus Fidei? An sit æquale verbo Dei? an conscientiam liget?

in Dialectica Diaboli.

CXXVII. Sed & ipse Lutherus contra falsum nominatum Ecclesiæ statum: & contrà Regem Angliæ (ut habetur tom. 2. Wittemberg. fol. 333.) *Certum est inquit Dogmata mea habere me de cœlo.* [Dixerat alibi se illa hausisse à Diabolo.] *Non sinam vel vos vel ipsos Angelos de Cœlo de meâ doctrina judicare. Cum enim certus de ea sim, per eam quoque & vester & Angelorum Iudex esse volo.* An hæc effutit serio? Nugatur ut existimo, cum tamen serio locutum supponamus, & videamus unum aut alterum dogma, de quo est securus.

Certitudinem se habere delirat, & judicaturum esse etiam Angelos.

Tom. 1. Germ. Wittenb. fol. 273. §. 3. sic inquit, *Cum tibi venit in mentem Christi velut Iudicis qui te villicationis sive anteactæ Vitæ rationes reddere jussurus sit, tum pro certo & explorato habeas, eum non Christum, sed ipsissimum esse Diabolum.* Consonat sibi aliis in locis & multò clariùs tom. 2. epist. Latin. Isleb. fol. 44. & tom. 6. Lat. Wittenberg. in cap. 2. cap. 23. cap. 25. cap. 42. & cap. 49. Genes. & tom. 4. Lat. Wittenberg. fol. 109. b. unde hæc pauca testimonia describo.

Lutherus negat judicium universale & particulare.

Verisimile est inquit *exceptis paucis, omnes dormire insensibiles.* Iterum: *Ego puto mortuos sic ineffabili, & miro somno sopitos, ut minus sentiant, aut videant, quam hi qui alias dormiunt:* Iterum, *Animæ mortuorum, nec ingrediuntur in purgatorium, nec in Infernum.* Iterum: *Anima humana dormit, omnibus sensibus sepultis.* Iterumque, *Mortuorum locus cruciatus nullos habet.*

Imò & alterā vitā.

Corroboratur ratio prima.

Periodum primam sic urgeo. Aut Diabolo credendum aut non. Si credendum: tota ista instantia obliterari debet. Si non: tota Eucharistica doctrina, quàm à Diabolo Lutherus didicit, debebit necessariò abjurari. Præterea, si tota Fides,

quâ

quâ credimus *finale judicium* est illusio Diabolica: si errat Ecclesia tota, cum credit *Iesum Christum judicaturum esse vivos & mortuos.* Si desipit decipitque, cum symbolum S. Athanasij approbat, & inquit; *Ascendit* (Christus) *ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, & inde venturus est judicare vivos & mortuos. Ad cuius adventum omnes resurgere habent, cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt ibunt in Vitam æternam; qui verò mala in ignem æternum*: tolluntur Virtutes & vitia, merita & demerita: *tollitur præmium & pœna.* hoc est, tollitur Cœlum & Infernus, & sublato Deo, quà fine ultimo, fortè manebit Theologia naturalis, at tota moralis proscribetur. Et quidem quia abyssus abyssum invocat, ex hoc errore alius pernitiosior subnascitur, videlicet articulum illum, quo credimus *Animam esse immortalem*, esse Luthero Judice, *portentum haustum e Romano sterquilinio Decretorum, quod Papa condidit sibi & suis Fidelibus.* Hinc animosiores redditi, Novatores cœperunt de Animæ immortalitate dubitare. Brentius hom. 35. in cap. 20. Luc. *Etsi inter nos nulla sit publica professio, quod Anima simul cum corpore intereat, & quod non sit mortuorum resurrectio: tamen impurissima & profanissima illa vita, quam maxima pars hominum sectatur, perspicuè indicat, quod nō sentiat vitam post hanc. Nonnullis etiam tales voces, tam ebriis inter pocula excidunt, quam sobriis in familiaribus colloquiis.* Quibus declarat licet non publicâ saltem privata persuasione & licentiâ vitæ, apud Heterodoxos istam invaluisse sententiam, ipsosque illam vel sobrios interdum profiteri.

Athanas.

An anima mortalis sit?

CXXVIII. Hæc & alia cùm lego, in eam opinionem inducor Lutherum afflictum & irritatum hominem [quod ipsum de multis eiusdem Discipulis etiam affirmo] pauca seriò aut ex mente scripsisse, pleraque ex passione, aut potiùs ex perturbatione. Cur enim ipse quintum Evangelium vociferatur; cur suos instituit & nostros; si post mortē ratio anteactæ vitæ non exigitur? Quod si Christus neminem judicaturus est, quâ se fronte reponit, & homines Angelosque se judicaturum affirmat?

Luth. egit contra dictamen.

Contrà dictamen locutū fuisse Martinum Lutherum dixi probavique. Sed interrogas quo ille fuerit sine mētitus? Respōdebo aliquas ex eo adhuc periodos ponendo. Tomo enim 2. German. Witt. in epist. ad Argentinenses fol. 10. §. 4. & tom. 3 Jenens. fol. 104. §. 5. sic ait. *Hoc sanè confiteor: si quis ante quinquenniū me docere potuisset, in sacramento nihil nisi panem & vinum remanere, quod in magni beneficij loco habiturus fuerim. Gravissima enim in eo sustinui meq; ipsum torsi* [NB.] *& extremā mihi vim feci.* [loquendo & scribendo contra conscientiam & dictamen] *ut eam sententiam evincere & obtinere possem; quoniam probè intelligebam eiusmodi ictum longè maximas ad Papatum prosternendum vires habere.* Et Tom. 2. Germ. Jen. ad Equites Teut. fol. 314. §. 3. & fol. 252. §. 4. *Si contingeret per Decretum Concilij Ecclesiasticis nubendi potestatem dari, tunc ego Ecclesiasticis omnibus loco Dei præciperem, ut nullus ipsorum vi decreti illius, uxorem ducat, sub æternæ damnationis pœna, sed potius castè vivat; aut si hoc non queat, Vnam, duas aut tres cōcubinas habeat, & in hac infirmitate sua nequaquam de Dei gratia desperet.* Consonat sibi Libello de formula Missæ. serm. 4 post Invocat. In D. articulis: artic. 115. 302. 391. & ait: *Si quo casu Concilium id statueret, ac permitteret, tunc minime omnium nos velle &* subdit. *Imò tum primum in despectum tam Concilij, quam statuti sui vellemus &c.*

Lutherus quo sine fuerit mētitus?

Spiritus contradictionis.

Odium in Papam.

An Ecclesiastici debeāt uxores ducere?

An possint concubinas habere

Et irerum; *Nullo pacto sinas te à libertate, in quam te Deus posuit; extrudi, sed in eius despectum contrarium agas, & dicas, ob id ipsum sanè quod mihi prohibes, ideò in despectum tuum &c. sic facias in omnibus.* Et tom. 1. Jenens. Germ. lib. de confess. ad Franciscum Sicking. *Idcircò fidele consilium meum est, ut homo Christianus in quadragesima & Paschate, neq; confiteatur, neque ad hoc sacramentum accedat, at sic cogitet. Quandoquidem homo (Papa scilicet) præcipit, ob idipsum non faciam; & si non præcepisset, facturus essem. Faciam autem alio tempore, quo ipse non præcipit, quando & quomodo me voluntas mea libera,* [ergo datur voluntas libera] *impulerit.* Et iterum in formulâ Missæ. *Amplius dicimus. Si quo casu Concilium statueret aut permitteret utramq; speciem, tunc minimè omniū nos velle utraq; specie potiri, imò tunc primū in despectum tam Concilij, quam statuti sui, vellemus, aut utrâ tantum, aut neutrâ, & nequaquam utrâque potiri, ac planè eos anathema habere, quicunq; authoritate talis Concilij vel statuti utraque potirentur.* Et quod videri debet mirabilius & miserabilius, iterum in formulâ Missæ, tom. 2. Germ. fol. 214. & tom. 3. fol. 55. & 274. *Elevationem Sacramenti sciebam esse idololatricam; sed tamen* [NB.] *eam retinebam in templo Wittembergensi, ut ægrè facerem Diabolo Carolostadio.* Ecce, tota fides & doctrina Lutheri problematica est, si ais, negat; si negas, asserit. Quidquid sit contra Papam, ut verum statim admittet: quod ipsum si admittas, ne non tibi contradicat, negabit. Videtur sibi doctè & eruditè loquutus, si rivalibus suis contradixerit: unde omnia, quæ hucusque ut Papæ contradiceret, dixerat, obliterat, ut discipulis suis contradicat. *Audio*, ait, *nonnullos ex hoc fundamento Anabaptismum instituere ut Papæ molesti sint, quippe qui nihil ab Anti-Christo habere velint, quemadmodum etiam sacramentarij, nudum panem & vinum in Eucharistia credunt, seq; hoc demum modo Papatum dejecturos existimant. Profectò hoc eorum fundamentum est, prorsus nullius rei, neque super illud, quidquam boni ædificabunt. Nam si hoc justum sit, oportebit nos etiam negare totam sacram scripturam, & prædicandi officium (nam hoc totum sine dubio à Papa habemus) oportebit quoque nos novam scripturam cudere &c.* Ita in Epist. ad Anabap. tom. 4. Jenens. fol. 320. §. 2. & tom. 2. Witt. fol. 279. §. 4.

An detur liberum arbitriū?

An communio necessariò sit danda sub utrâque specie?

Lutheri ... des ver... tilis & proble... tica est.

Argum... tum q... nim... probat ... hil pro...

QVINTA RATIO.

Respublica benè gubernata non potest carere tribunali supremo.

CXXIX. *Scripsit olim Insulam Atlanticam Plato; nuper Civitatem Solis Campanella: alias alii Respublicas, da unum qui aliquam, quæ careat Tribunali supremo. Si aliquis Iustinianus Iura edidit, vi quorum nullis litibus finis imponeretur, imprudens omnino ille fuit. Ergo siquidem Apostolicam & Catholicam Rempublicam fundavit & instituit Christus, omnia illius subordinavit tribunalia alicui ultimo, alicui supremo, à quo non detur Appellatio: aut Legislator imprudens Christus fuit. Et quia imprudens non fuit (nam impudentem illum dicerem, qui Christum imprudentem vocaret) Respublica, quæ instituta est à Christo non caret tribunali supremo. At Religio Lutherana, caret tribunali supremo: supremo etiam Calviniana caret: etiam cæteræ, & Romana supremo tribunali non caret: ergo nec religio Lutherana (ergo nec Calviniana &c.)*

na &c.) est Respublica instituta à Christo. Ergo sola Religio Romana est Respublica instituta à Christo. Apud Lutheranam Religionem non dari supremum tribunal constat ex eorundem varietate & discrimine. In scripturis Lutheri nihil constans: Eadem centies asserta, centies etiam negata. Et ipsa Augustana Confessio, tametsi medulla doctrinæ Lutheranæ dicatur, anno M. DLXXVIII. duodecies jam mutata fuerat, nec datur Iudicium aut Tribunal, quod ultimum & infallibile sit. Idem de Calvinianis dicendum est. At inter Romanos privata aliquorum sapientum & proborum sententia dicitur opinio probabilis: & fore certior si alicuius Academiæ aut Nationalis Concilij decreto roboretur: & esse nihilominus errori obnoxia, quousque ab Ecclesia Romana Fidei articulis adnumeretur. Ergo, siquidem hoc supremum tribunal character est Ecclesiæ veræ: & hoc ipsum non apud Lutheranos aut Calvinianos, sed solummodò apud Romanos reperitur, concluditur alias Religiones esse falsas, & solam Romanam esse veram.

Christiana est à Christo instituta.

Augustana Confessio est Doctrinæ Lutheranæ medulla.

In Ecclesia Romana habemus tribunal supremũ.

Nec juvat ad sacram scripturam recurrere, illamque in Iudicem causarum assumere: Quoniam duæ sunt Quæstiones gravissimæ: altera, an hæc, quæ traditur sit sacra-Pagina? altera quomodo sit intelligenda? In priore Quæstione ipsa Sacra-Scriptura rei Personam sustinet, nec esse Iudex poterit, nisi Circulum velimus admittere: in posteriori: Ipsa Iudex non est: tunc enim controversia inter expositiones solùm est, videlicet, an totius Ecclesiæ in Generali concilio congregatæ authoritas & interpretatio, sit privatæ cuiuscunque vetulæ aut rustici stupidi & ignari authoritati & interpretationi anteponenda? Et quia quotquot privatum admittunt spiritum, assertivè respondent, tam evidenter errant, ut audire deberent, quod ille olim qui interrogavit Aristotelem, essent-ne colendi Parentes? cui Prudentissimus Philosophus; Qui de hoc dubitat institutione non eget. pœna eget.

An in controversiis Fidei, sit Iudex scriptura sacra?

An uni potius vetulæ credendũ sit, quàm toti Concilio Generali?

An colendi parentes sint?

cxxx.

LUtheranorum dogmata esse varia, diversa, & frequenter adversa, experientia demonstrat, nec pluribus debet suaderi: non enim vellem adhibere laborem & probare, quæ nota omnibus à nemine negari possunt. Britannomachiam Henricus Fitz Simon scripsit eruditissimè, & in toto Lutheranismo & Calvinismo, nihil esse quod non fuerit pluries, jam contrariè & jam contradictoriè immutatum, magna doctrinæ ubertate & securitate demonstravit. Brevitati ego studeo, & tantummodò subscribam aliquas Heterodoxorum Authoritates. Omitto dissidia Lutheranorum, illæ enim fortè ideò excusari possent, quod sint inter Diversas sectas. Nõ miror Calvinum in defensione secunda adversus Westphalum pagin. 155. inclamasse: *Evangelicos tam virulento in Reformatos crepare odio, ut citiùs illis Pax cum Turcis futura sit & cum Papistis Fraternitas, quàm cum Reformatis induciæ.* At miror vocari à nonnullis Catholicam (hoc est Universalem.) Religionẽ Lutheri quæ ferè in tot Sectas est divisa, quot capita.

Henricus Fitz Simon.

Nolo multa producere, ſatis erit ipſos audire Heterodoxos, quos ſequi nequeas, ſi audire placeat.

CXXXI. *1. Pappus.* Joannes Pappus contrà Sturmium apud Schluſſelb. in Theol. Calvin. l. 1. arg. 28. fol. 153. *Agitur nunc inter nos de Omnipotentia Dei, de unione Perſonali duarũ Naturarum in Chriſto, de communicatione idiomatum, de Chriſti corpore glorioſo, de aſcenſione eius in cœlum, de diſcrimine Sacramentorum Novi & Veteris Teſtamenti, de vi & efficaciâ Baptiſmi, de prærogativa infantium natorum ex Parentibus fidelibus, de Cœna Domini, de Prædeſtinatione, &c. de quibus omnibus Articulis nemo Pius negare poteſt, magnas inter nos Controverſias eſſe.* Et tamen hoc ipſum negat Juellus, ne quidpiam apud Lutheranos ſit, quod negari non ſoleat.

Ivellus.

Ph. Melan. Philippus Melanth. in Conc. Theo. parte 1. pag. 249. *Nulla res æque deterret homines ab Evangelio* (hoc eſt, *Confeſſione Auguſtana*) *ac noſtra diſcordia.*

Th. Beza. Beza in Epiſt. Theol. Epiſt. 1. ad Andream Duditium pag. 13. *Exercuerunt me diu & multum illæ ipſæ, quas deſcribis, cogitationes:* ſed quæ? *Noſtros Palantes, omni doctrinæ Vento, & in altum ſublatos, modò ad hanc, modo ad illam partem deferri. Horum, quæ ſit hodiè de Religione ſententia* [NB.] *ſcire fortaſsè poſſis: ſed quæ cras* [NB.] *de eadẽ futura ſit opinio, neq; tu certo affirmare queas. In quo tandem Religionis Capite, congruunt inter ſe Eccleſiæ, quæ Romano Pontifici bellũ indixerunt? A capite ad Calcem ſi percurras omnia, nihil propemodũ reperias, ab uno affirmari, quod alter* [NB.] *ſtatim non impiũ eſſe clamitet.* Ergo aſſerente Bezâ in hoc conveniunt Acatholicæ Sectæ, quod Dogmatũ conſtant ã non habeant, ſed diebus ſingulis heſternos Articulos Fidei exauthorent, craſtinosq; conſcribant & ſubſtituant: cuius in Romana Religione contrarium ipſimet Hæretici vident licet cœci. Oſiander ad annum 1583.

Quotidie mutant ſuam Religionem Hæretici.

Oſiander.

Theologi quidam, qui libro Cõcordiæ ſubſcripſerant, eumq; approbarant, mutatâ ſentẽtia eum reprehẽdere cœperunt, inter quos erant præcipui Theologi Brunſuicenſes.

Muscul Andreas Muſculus in Colloq. Hertzberg. fol. 91. & 92. fatetur, *Confeſſionem ipſam Auguſtanã ab anno 1530. ad 1578. fuiſſe duodecies mutatã.* Sed quid debemus intelligere *mutationis* ſpecioſo vocabulo? verſionem, inverſionem, converſionẽ, perverſionem, mutilationem, & depravationẽ, ut ipſi Lutherani teſtãtur. Vide Oſiandrũ apud Hoſium in AntiBrentio & Clebitiũ in Victoria & ruina Papatus Saxonici, & vide etiam Eccl. Sciop. c. 101. 128.

Augusta-na con... ſio quin-quagint... annu... duode... mutat...

CXXXII. *Dreſſer...* Dreſſerus in Millenar. 6. pag. 86. fatetur, quod cũ anno M. DLVII. Wormatiæ proponeretur, Lutheranis hęc quæſtio, *Anne omnes uno eodemq; ſenſu hanc Cõfeſſionẽ tueri vellent?* factum fuerit, ut diſſentientes inter ſe Evangelici, nec ad Pontificiorum quęſtionem reſpondere potuerint, neque cum illis congredi. Et ſimilia exempla Amsdorfius in confeſſ. veræ doctr. Lavatherus in Hiſt. Sacrâ, Hoſpinianus in Hiſt. Sacram. part. 2. fol. 250. & Scultingus to. 4. & alii Lutherani producunt. Vide Surium ad ann. 1557.

Evan... inter... venire... poſſunt

Zvv... Zwinglius to. 2. com. de vera & fol. Relig. cap. de Euch. fol. 202. *Retractamus hic quæ illic diximus tali lege, ut quæ damus anno ætatis noſtræ 42. præponderent iis, quæ 40. anno dederamus.*

Cur plura in re tam manifeſtâ & clarâ? Differunt Lutherani & Calviniſtæ; & alterutri ſubdividuntur inter ſe, & in tot ſectas, ut videantur ſimiles Peripateticorũ Continuo, quod in infinitũ interciditur. Lindanus Ruremundenſis Epiſcopus in ſuo Dubitantio, & ex eo P. Bonaventura Hocquardus in ſuo Perſpectivo, & alii Lutheranorũ Sectas nominant & enumerant; & præter multas minus notas, & quæ in incunabilis aut infan-

Linda... Hocq...

infantiâ perierunt, cæteras ad Classes recensent. Et quidem

CXXXIII. *Sectæ quæ pertinent ad primã Lutheranorũ classem.*

Primo loco Puri Lutherani solent poni. Sub illis militant Illyricani, Majorani, Antinomi, Mansfeldenses, Osiandrici, Stancariani, Musculani, Justificatorii, Pfeffingeri, Pastillari; quibus addere libet, rigidos Confessionistas, videlicet Samosatenicos, infernales utrosq; , Antidæmoniacos, Amsdorffianos, Antidiaphoristas, Antosiandrianos, Antsvencfeldianos, Anti-Calvinianos, Manus impositorios, Bisacramentales, Sacerdotales, Invisibiles, & alios plurimos.

Sectæ quæ ad secundam.

Secundò poni poterunt Lutherani remissi, & cõplectuntur Interimistas Adiaphoristas, Luthero-Antosiãdrianos LutheroZvvinglianos, Bellianos, Hushusios, Melãthonicos, Frõtones, Pneumaticos, Luthero-Papistas, &c.

Sectæ quæ ad Tertiã.

Tertiò poterunt poni illi, qui Anti-Lutherani vocantur, qui tametsi à Luthero dissentiant, à Luthero habuerunt exordium & audaciam. Recensebo præcipuos: in mirũ, Sacramentarios, Zvvinglianos, Oecolampadios, Martyrianos, Buceranos, Farellistas, Calvinistas, Bezanitas, Boquineos, Richerios seu Marcionistas, Valentinistas, Servetianos, Alascanos, Cãpanistas, Postellanos, Deistas, seu Trinitarios, Anti-Marianos, Anabaptistas, Muntzericos Apostolicos, Nudipedes, Spirituales, Catharos, Tacentes, Euchutas, Enthusiastas, Adamitas, Mennonitas, Tibbas, Maliapos, Liberos, Adiaphoros, Huttitas, Ambrosianos Augustinianos, Melchioritas, Monastericẽses, Clancularios, Ollarios, David-Georgianos, Batenburgicos, Pacificos, Doctoricidas, Sanguinarios, Ægidianos, Libertinos, Quintinistas, Anti-Christianos, Dæmoniacos, Dæmonicolas, Epicuræos vel Atheos.

CXXXIV. Aliæ etiam Sectæ sunt, quas alii enumerant: aliæ fuerunt, quę senserunt occasum: aliæ quotidiè oriuntur, & vix domi conceptæ unum vicum inficiunt, cùm jam Catholicæ volunt Vocari; cum tamen nihil certiùs sit, quàm illas, non esse Universales, *Omnes & singulæ,* [utor Hilarii conceptu, imò etiam verbis.] *dum se invicem vincunt; nihil tamen sibi vincunt: Victoria enim earum* [nimirùm, quæ ex tanta hæreseon varietate & contradictione resultat,] *Ecclesiæ triumphus ex omnibus est, dum in eo hæresis contra alteram pugnat, quod in Hæresi altera Ecclesiæ fides maneat.* Omnes Sectæ sunt sibi ipsis contrariæ: Differunt in Canone sacræ scripturæ, differunt in expositione, nec omnes eodem modo admittunt Canonicam Lutheri Grammaticam, quã tradit tom. 5. Witt. Latin. fol. 171. b. nu. 5. Comm. in cap. 3. ad Gal. Ubi ait. *Hæc tibi norma & regula esto, quam in Scripturis-Sacris intelligendis sequaris;* [tu attende] *ubicunque scriptura jubet bona opera facere, tu id sic intelligas, quod scriptura prohibeat bona opera facere;* vel aliter in hunc modum: *Tametsi Papistæ ingentem cumulum locorum Scripturæ afferant, in quibus bona opera præcipiuntur, ego nihil curo omnia dicta scripturæ, si etiam iis adhuc plura afferrentur. Tu quidem Papista valde quidem fastidis, & ferocem te facis cum scriptura, quæ tamen Christo ut Domino subest. Itaque nihil ea re moveor. Age sanè; famulo nitere quantum voles.* Et quidem hac Regula admittenda est vel non. Si admittitur, seriò non agit Christus: si non admittitur; seriò est condemnandus Lutherus.

Hilarius de Trinitate. lib. 7.

Mart. Lutheri Grãmatica, contemnit scripturas illasq; in sensum contrariũ obtorquet.

Dilemma.

CXXXV. Quanta sit Lutheranorum dissensio, & quanti apud ipsos fiat hæc Hæresiarchæ Regula, clarissimè videmus quotidie. In eundem convenire locum Evangelici solent, at raro in eandem opinio-

Colloquiũ Altẽburg. Impressum fuit Ienæ in 4. ann. 1569.

opinionem vel dogma. Carent credendi regulâ; & ideò in eorundem Comitia tot confluunt, Religiones quot capita. Alia possem producere, sed placuit Colloquium Altenburgense ponere; nam in ipso [à 20. Novemb. 1568. ad 9. Maij 1569.] Electorales Theologi, Paulus Eberus, Henricus Salmuth, Andreas Freidhub, & Gaspar Cruciger Junior contra Lutherum statuunt opera requiri ad salutem. Sequuti sunt Maiorē, qui libro contra Amsdorffium c. 2. anno 1552. operum necessitatem admittit. Stant à Luthero Theologi Ducis Saxoniæ, Joannes Wigandus, Joannes Fridericus Cœlestinus, Christophorus Irenæus, &c. Et semper stat Lutheri doctrinam non stare: sed in tot dividi & subdividi sectas, ut numerum Personarum exæquent. Hæc sufficiant ut hoc argumentum formemus.

Religio vera debet esse certa, constans, & uniformis.

At Lutherana, Calviniana &c. nil certi habent; sunt difformes, inconstantesque & sola Romana sibi constat, & retinet antiquam doctrinam, &c.

Ergo nec Lutherana nec Calviniana, nec aliqua alia Acatholica Religio est vera. Ergo sola Catholica, hoc est Romana, est vera.

Consequentia est legitima: Minor jam clarè ostensa: major ab omnibus admissa & præcipuè à Luthero to. 7. Ger. Witt. fol. 561. dicente; *Ecclesia non debet nec potest mentiri, nec falsum docere: nec in unico quidem capite.* [NB.] si petas rationem hanc subdit. *Esse nimirum Ecclesiā Dei os, & Deum nec decipi nec decipere posse.*

CONFIRMATIO I.

Quæ & qualis sit Respublica a Christo instituta?

Christus Rempublicam Christianam instituit: sed quam? veram omninò: nullam aliam. At hodie Christiana Respublica, est hodiè divisa in multas sectas, & singulæ se vocant veras: cæteras falsas. Vnde igitur cognoscere potero, quænam inter centenas Religiones sit illa, quam Christus instituit? Rationem fortissimam posui: illam confirmo. Pronuncio Ecclesiam, in quâ Christi institutio versatur, esse veram, cæteras omnes esse falsas. Ergo, cum finis Institutionis fuerit, vita æterna, (nam de hoc nemo mortalis dubitat) investigandum est. An Christianis suis Institutor, omnia necessaria concesserit ad æternam Salutem, vel non? & si non, An quia noluerit, an verò quia non potuerit? Christum Christianis suis necessaria concedere potuisse statuo; est enim Deus Omnipotens & infinitus. Addo & concedere voluisse, quia summè esset aliàs imprudens, si posset & tamen nollet necessaria concedere. Addo & dedisse: hæc enim consequentia [Potui: Volui: ergo feci] *judico infallibilem esse, qui enim finem intendit, omnia adhibet necessaria, ut assequatur illum, nisi imprudens aut stupidus sit, quod de Christo Domino dici non potest. Tunc sic. Concessit Christianis à se Institutis Christus necessaria ad salutem. At inter alia necessaria est infallibilis & certa cognitio earum rerum, quæ requiruntur necessitate medii (ideò enim de medii necessitate esse dicuntur, quod eis omissis, etiam si ex ignoran-*

Qualis hæc consequētia sit potui volui: ergo feci? Quid sit rem esse de necessitate medii.

gnorantia insuperabili omittantur, tunc habebitur æterna vita, cum finis non positis mediis.) Ergo Reipublicæ à se institutæ Christus concessit aliquem certum & infallibilem modum assequendi Veritatem, saltem in controversiis, quæ de illis disputant, quæ de necessitate medii esse necessaria dicuntur. At eiusmodi certus & infallibilis inveniendæ Veritatis modus, nec apud Lutheranos, nec apud Calvinianos, nec apud ullos alios Acatholicos est: atqui est apud solos Catholicos seu Pontificios: Ergo sola Pontificiorum Ecclesia illa est, quam Mundi Salvator instituit.

te medii requisitis, & de earumdem notitiâ.

CXXXVII. *De his quæ requisita sunt de necessitate præcepti.*

Semel demonstrato Ecclesiam seu Rempublicam institutam à Christo, in essentialibus & substantialibus errare nō posse; hoc est habere privilegium ab Institutore concessum, vi cuius in notitiâ rerum, quæ necessariæ sunt de necessitate medii errare non possit: facili negotio, ad ea quæ sunt de necessitate præcepti, & ad ea quæ sunt accidentalia, posset consequentia diduci, partim asserens & partim negans: sed quia hæc ipsa diductio minus est necessaria, & maiore molimine pertractari deberet, ab ea impræsentiarum supersedeo, Veritatemq; Romanæ Ecclesiæ ab aliis motivis confirmo.

CONFIRMATIO II.

CXXXVIII. *Arguebam sic. [Ecclesia vera in Articulis substantialibus Fidei errare non potest: At Ecclesia Romana est vera; Lutherana & Calviniana non sunt veræ: Illa igitur in substantialibus articulis errare non potest, istæ possunt.] Hanc eandem rationem verto, & ad alium modum & figuram reduco. Sic discurro: [Religio vera in articulis substantialibus Fidei errare non potest: At Religio Lutherana (& idem de Calviniana & cæteris Acatholicis dixero) errare potest: imo solet. Ergo non est Religio Vera. Minorem probant omnia Lutheri scripta, quæ multa & varia sunt, in quibus nullus est articulus Fidei, qui non asseratur, nullus qui non negetur, aut expressè & implicitè. Minorem firmat ipsa Augustana Confessio toties mutata (hoc est versa, conversa, inversa.) Minorem ipsæmet Ioannis Calvini Institutiones, quæ sæpè prodierunt alteratæ. Eandem confirmat quorumcumque Theologorum Hæreticorum aut etiam Civitatum collatio, in singulis enim angulis diversimodè creditur, & Libri singuli diversam (imo adversam) complectuntur doctrinam.*

Rationis præcedentis inversio.

Errorē varietas & inconstantia monstrant.

CXXXIX. *Contradictiones Lutheri.*

Qui omnes velit Lutheri contradictiones legere vel colligere, deberet eius omnia rescribere; vix enim quidpiam ab eo assertum, quod nō etiam ab ipso negatum. Multas contradictiones & mendacia collegit P. Bonaventura Hocquardus, Ordinis Minorū strictioris observantiæ Reformatorum, in erudito illo Opere, quod *Lutheranorum & Calvinistarum perspectivū* inscribitur: Articulo enim vigesimo-tertio istum præfigit Titulum, *Contradictiones à Martino*

Perspectivum Hocquardi.

Luthero Lutheranorum Prophetâ, Evangelista, Coryphæo, in diversis rebus etiã maximis Fidei commissæ. Illasq; expêdit à pag. 374. ad 934. nimirum per paginas 560. quæ ad librum complendum sufficerẽt. Calvinianistarum contradictiones & incõsequentias dilucidat & enumerat Henricus Fitz Simon, toto illo libro, qui inscribitur *Britannomachia Ministrorum in plerisque & Fidei Fundamentis & Fidei Articulis dissidentium*: etiam ego alibi: etiam alii doctissimè & eruditissimè. Hanc ob rem nolo hic multum hærere, sed supponere esse hoc tàm evidens, ut a Lutheranis nec possit nec debeat negari.

Contradictiones Calvini. Henrici Fitz Britannomachia.

SEXTA RATIO.

CXL. *Quænam sit Patrum & sanctorum Religio?*

IN vera Religione sunt sancti: ita ut Vitæ sanctitas & Religionis Veritas videantur adæquatè converti: illa enim & sola Religio, quæ habet sanctos est vera: & illa unica & sola, quæ est vera sanctos habet. At omnes illos veteres, quos colunt Heterodoxi, sunt Romani, & in suis novis Sectis nullum habent, qui sit, fuerit vè conversationis inculpabilis. Ergo Religio Romana unica & sola, vera est: & cæteræ mendaces & falsæ.

An inter Hæreticos sint sancti?

Sancti qui ab Hæreticis citantur sunt Romani.

LUtherus & Melancthon Gelasium, Pium, & Gregorium summos Pontifices, Chrysostomum, Irenæum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum in Augustanâ Confessione producunt, licet immeritò; & eorum testimoniis totam suam doctrinam roborare conãtur. Calvinus tametsi multos alios alleget, solo Augustini testimonio contentus est. At isti omnes sub Ecclesiâ Romanâ militarunt. Ergo Hæretici, cùm viros sanctos & Illustres quærunt, non nisi ad Romanã Religionem recurrunt. Et li. de votis Monachorum [habetur to. 2 Lat. fol. 480. b.] Bernardum, Franciscum, Bonaventuram, & alios *sanctos* nuncupat. Videamus igitur quos qualesque Sanctos habeant Sectæ Acatholicæ.

CXLI. *Quis & qualis fuerit Mart. Lutherus?*

Incipio à Martino Luthero. Religiosus fuit, & Apostata; duxit in Uxorem Catharinam Boram, Monialem: perditissimè vixit, & in ebrietate mortuus est. Erasmus in Epistolâ ad Godeniam, cum sceleratissimum fuisse, ex eius scriptis collegit. Nos ob oculos ponimus hæc paucula.

Eius uxor sacrilega.

Colloq. Francofurt. 1571. fol. 445. suum genium & mores depingit. *Nihil singulare, ait, in vitâ meâ eminet. Possum jocari, potare, frontem exporrigere, ridere: sumque cõmodus & facetus convivator: cumque unum biræ aut cervisiæ cantharum teneo, statim dolium ipsum totum concupisco; sæpiusq; bene bonũ haustum facio in Dei gloriam. Pro eo itaq; quod prius macerabã corpus meum, mox cum mortuus & in capulo positus fuero Vermibus ventricosum beneq; crassum Doctorem escam dabo.* Et usq; adeò genio & inertiæ indulsit, ut in Colloq. Isleb. de Fanaticis dixerit; *Ego non ita sum affectus, Papæ ut causa meum otium, cibum potum & recreationem velim corrumpere*: imò neq; Christi ut causâ illud velit; ait enim. *Si cœlum apertum viderem, idq; culmo straminco de terra sublato mereri possem, culmum nequaquam vellem tollere.* O summam Germani Evangelistæ devotionẽ! Et quò tandem tota ista doctrina protendit? Ille, *Voramus ad mortem*, ait, *potamus*

Eius vita scelesta.

Eius Genius. Fuit ebriosus & vorax.

Ignavus.

Rei divinæ contemptor.

Immundus vitâ & calamo.

mus ad egeſtatem, & ad infernum dormimus. [parcant modeſti oculi & aures] *viſimus,* addit (fortè *mingimus*) *pedimus cacamus, deniq; ad mortem.* Vide Colloq. Iſleb. de Fanaticis fol. 356. §. 2. & de creatione fol. 59. §. 5. & de mundo fol. 70. §. 5. & Poſtilla Dom. 9. poſt Trinit. fol. 124. Quod ſi adhuc mirabiliora legere placeat, recognoſce Breviſſ. annot. in cap. 15 Mat. tom. 5. Lat. Wittenb. ibi enim ait, *Omnis ſanctitas conſiſtit in cacando & mingendo.*

CXLII. Generaliora hæc ſunt; ſed quæ ſufficiunt, ut hominis impietatē noſcamus. Veniamus ad ſpecialiora. Quanti ipſe totam primam tabulam fecerit, conſtat ex formula miſſæ: tom. 2. Germ. fol. 214. & tom. 3. fol. 55. & 274. ubi ait, *Elevationem Hoſtiæ eſſe idololatriam & hanc ſe permiſiſſe, eo tantum fine, ut Caroloſtadium vexaret:* & ut vides errat in Fide, & contra dictamen & conſcientiam procedit, ut vel ſic torquere poſſit corrivalem. Et apud Henricum Fitz ait, *Doctori Staupitio ſæpè confeſſus ſum, non de mulieroſis, ſed verò atrocia & ſolida facinora:* & hinc conſtat quanti fecerit ſecundam tabulam.

Contrà dictamen agit.

Atrocia peccata cōmittit.

Hæc eſt Lutheri pietas & ſanctitas; & quia agens intendit ſibi aſſimilare paſſum, hanc eandem, in ſuos magno concionum & librorum apparatu & molimine inſpirat. to. 2. Latin. Witt. fol. 74. §. 4. docet *unicum eſſe peccatum, ſolam videlicet infidelitatem: eundem qui credit, peccare non poſſe:* & ſui oblitus, ſuadet *ut ſint peccatores & peccent fortiter.* Ibidem in Colloq. de peccat. edit. Iſleb. fol. 130. b. urget, *ut blaſphemias, parricidia, Dei contemptum, adulteria &c. confidenter committant.* Et tom. 4. Germ. Witt. fol. 305. §. 5. exiſtimat, *eos eſſe germanos, & veros ſanctos, qui fortibus & atrocibus peccatis obnoxij:* & ut uno ictu omnia tollat peccata, to. 1. Germ. Witt. com. in c. 5. ad Galat. fol. 273. & tom. 5. Germ. Witt. fol. 112. & in colloq. Iſleb. de Fanat. fol. 369. *Nos prorſus,* inquit, *nec debemus nec volumus pati vel unicam Moyſis legem aut unicum præceptum cervicibus noſtris imponi.* Et iterum: *Ita omninò manifeſtum eſt, Iudæis tantum, non nobis data eſſe decē Præcepta.* Et tandem: *Tollantur de medio decem Præcepta Dei, & ceſſabunt omnes hæreſes: nam decem Præcepta ſunt fons, ex quo velut ex ſcaturigine hæreſes omnes emanant;* &c. & tom. 1. Epiſt. edit. Jenæ fol. 345. in eundem ſcopum mirabiliter dialecticatur. *Si vera eſt gratia,* ait, *verum non fictum peccatum ferto: cum Deus non faciat ſalvos fictos peccatores:* ergo fortiter peccandum eſt, ut veri peccatores ſimus.

Omnia peccata, ſi excipias infidelitatem negat.

Tollit Decalogum.

Obedierunt tam benè Prædicantes huic legi, ut apud omnes exoſi & infames evaſerint, & ut illos excuſet Lutherus ad neceſſitatem recurrit: in Poſtillâ Eccleſ. Dominic. 4. & 26. poſt Trinit. & in cap. 46. Geneſ. *Bene habet,* inquit *Cape, ſurare; rape, quod lubet. Veniet tempus cum vice verſa præda tua aliis prædonibus prædæ erit.* Conſonat ſibi aliis in locis. Inquit alibi; *Tametſi peſſimo ſanè loco ſint res noſtræ, cùm omninò Prædicantes furari cogamur, nihilominus alacriter in nomine Domini furari poſſumus. Omninò enim urbani cives & agricolæ, cum quid nobis dant, ſe veluti furibus & prædonibus ſe illud dare perſuaſum habent.* & alibi. *Brevi rurſum eò rem redire oportebit, ut probi ſinceri ac fideles Prædicantes cœlibem vitam ducant, & alienis uxoribus ac filiabus utantur; quæ cùm erga ipſos benè affectæ fuerint, etiam mariti ac Patres eos diligere cogentur.* Ita ille tom. 2. Germ. Witt. ad cap. 31. Geneſ. fol. 215. §. 3. Et in Colloq. Iſleb. de Prædicantib. fol. 235. §. 4. Vide Britan. lib. 2. cap. 2. nu. 5. & Henricum Fitz in Britannomachiæ lib. 3. cap. 5. part. 10. pag. 342. Ecce his duobus locis Lutherus furtū & adulterium ſuadet, excuſatque æque impia ac CXLIII.

Rei diſtrib. contemptor.

Furta & adulteria præcipit & permittit.

ridicula fundamenta ponendo. Videtur voluisse ethnicismum à Græcis trãsferre ad Germanos, nam in Gentilium libris interdum legimus *fures ab ingenio laudari* : & Aristoteles inter alia falsa & absurda loco axiomatis haberi voluit *Bonum esse adulterari cum uxore Tyranni tempore belli.* Quod ipsum inter Philosophica posuit, exposuitque Monfortius pag 49.

Hæc de Luthero & Lutheranis breviter dixisse sufficiat:aliquid de Calvino & discipulis eius dicamus.

Ioannes Calvinus Sodomita: publica sententia damnatus & liliatus. Fuit Presbyter Noviodunensis : captus convictusque de infando crimine; fuerat adjudicandus igni, ni interpositus fuisset imprudens Amicorum favor. Leniuntur Judices, & sententiâ mitiore signatur lilio Gallico, & Civitate pellitur. Si dubites, lege Cochlæum, aliosvè, qui Hæresiarchæ huius miserabilem vitam mortemq; literis commendarunt. *Absit*, ait Beza, *ut Calvinum inter sanctos referam* : eundem alii adscribunt perditissimis : & mirum esset tam multa & execrabilia falsò dici, voluisseque Deum, Mundum reformari & institui ab homine liliato & nefario.

CXLIV. *An Calviniani Atheistæ sint?* Sub Hæresiarchis istis multi Prædicantes perierunt; quorum sceleratissimam conversationem noscunt ipsi Acatholici, apud quos sunt execrabiles & intolerabiles.

VVhitgift. Whitgiftus in sua Defens. à pag. 31. ad 51. & clariùs pag. 278. *Ecclesia nostra plena est Atheistis.*

Parkes. Parkes in epist. dedic. Apol. *Hæ contentiones nostræ* (licet Barlous & Episcoporum fautores, omnia inter nos pacata esse dicant, & nobis persuadere conentur.) *Non minimæ sunt ad Atheismum præparationes.*

Sandes. Eduinus Sandes in Relat. num. 45. & juxtà editionem anni 1605. *Nostræ lites ad Atheismum augendum domi, & Mahumetismum foris vehementer faciunt.*

Covellus. Covellus in modesto & rationabili examine pag. 179. juxtà editionem Londinensem anni 1604. *Quæcumque irrepserunt profanationes in Ecclesiam nostram; quæcumque Sabbati violationes, quæcumque irreverentiæ contrà divinas sine concionibus preces ; breviter Atheismus & Hypocrisis in omnibus Ordinibus huius Regni Puritanorum impio despectui, Libri publicarum precum accepta referantur.*

CXLV. *Kingus. Qualis sit Reformatorum pietas & sanctitas. Qualis sit Anglia?* Kingus Londinensis Episcopus super Jonam sect. 32. pag. 442. *Tam sumus nos peregrini operibus & fructibus pœnitentiæ, ut quid significet pœnitentia vix intelligamus. Adeòq; procul abest, ut verisimus Israëlitæ cum Natanaële, aut ex parte Christiani cum Agrippâ, ut potiùs convincamur esse perfecti Athei. Et quod Tullius inter naturæ portenta retulit, in quâdam regione ex siccitate cœnum, & ex pluvia pulveres suscitari, in nos verè quadrat, apud quos abundantia gratiæ peperit abundantiam peccati. Et sicut aliqui ex lege arripuerunt occasionem maioris nequitiæ, sic iniquitas nostra nunquam fuisset adeò luxuriosa, nisi ex Evangelij exuberantia.*

Barlous. Barlous conc. 21. Sept. 1606. *Religio in Anglia ab annis multis conversa in statismum, brevi transibit in Atheismum.*

Iesfrius. Quale Londinum? Richardus Jeffrius in Concione habitâ Londini 7. Octob. Anno 1604. *Liberè eloqui possum, quod manifestè vidi in meis itineribus, & adnotavi ex quibusdam discursibus : Nunquam in Belgio maiorem ebrietatem, in Italia maiorem Luxuriam, in Iudæa maiorem hypocrisim, in Turcia maiorem impietatem, in Tartaria maiorem iniquitatem, quam in Anglia generaliter, speciatim verè Londini esse in usu.*

Tale est Londinum asserente Richardo, at vix est umbra Genevæ, de quâ occini solet hoc Distichum:

Furum

Qualis Geneva?

Furum & Latronum atque impostorum & nebulonum

Natura hic posuit, quidquid ubique fuit.

CXLVI. *Castalio.* Sic vulgus: cui apud Bezam in libro quem Sicophantem inscripsit, adstipulatur Castalio dicens: [*Vocant Genevam* Civitatem Sanctam, *Conventiculum vero suum* Jerosolimam: *at nos dicimus*, O Babylon, Babylon: ô Ægypte: ô Sacrificuli Ægyptii, & Babylonici Incantatores.]

Calvinus. Calvinus de scandalis [juxta edit. Gall. anni 1560. in quatern. K. 1. a. b. & juxta editionem Latin. pag. 65. 66. 118. 127. 128.] adversus Genevensium Ministros hæc habet. *Quidam miri sunt ad captandum Artifices. Humaniter excepti, spoliatis hospitibus, fugâ dilabuntur. Alij ancillas ad flagitium pelliciunt; ipsasq; sine scrupulo conjuges sollicitant. Alij mutuò petunt quantum valeat, quod nunquam redituri sunt. Alij deposita sibi usurpant: &c. Ipsimet Pastores, turpissimæ sunt nequitiæ, vel malorum aliorum exempla &c. Et tales scilicet in contemptu esse apud plebem, aut etiam ludibrij causa digito monstrari queruntur. Ego verò potius miror* [NB.] *vulgi patientiam, quod non eos luto & stercoribus mulieres & pueri operiant.*

Omnes Prædicantes sunt vafri. In varias classes distribuuntur.

CXLVII. Et ut aliquem nominatim notemus, producam Authorem Anonymum in extracto Responsionis ad Edictum, qui ait; *Agit de Domini VValteri Raleighi scholâ Atheismi: ut etiam de Mago eiusdem Institutore: & de diligentia in infatuandis Iunioribus Aulicis ibidem impensâ: in quâ scholâ Moyses, & Christus Dominus cum veteri novoque Testamento habentur ludibrio, docenturq; inter reliqua Discipuli inversè Deum pronunciare* [nimirum faciendo ex God *Deo* Dog *Canem*] Fuit Walterus captus, & in turrim Londinēsem invectus, ubi, quia vexatio intellectum immutat, ex Atheismo formali ad virtutem (hoc est, ad Calvinismum) rediit teste Henrico Fitz in Britannom. lib. 1. cap. 12. pag. 114. sed reponet aliquis Heterodoxus, etiam apud nos sceleratos homines reperiri, & apud Evangelicos & Reformatos multos Sanctos. Cum lachrymis concedo illud prius, & nego rotundè hoc posterius. Non arguebam sic: *Religio vera illa est, quæ nullos improbos habet: Romana nullos improbos habet: ergo Romana est vera.* Non inquam arguebā hoc modo: Collegium enim Apostolicum, etiam vivēte Christo, Judā habuit. Sed isto omninò: *Religio mala certè est, quæ nullum sanctum habet: Lutherana, Calviniana &c. nullum sanctum habent: ergo istæ Religiones sunt malæ.* Et nomine *Sancti* illum intelligo, qui fuerit non jam in aliqua virtute morali; clarus, sed in omni; qui fuerit inculpabilis vitæ, & similis Augustino, Bernardo, Francisco, Bonaventuræ, & aliis, qui Pontificii fuerunt, & ab ipsomet Luthero & aliis Hæreticis vocantur *sancti*. Postulamus nobis designari vel unum qui vitæ sanctitate [aut etiam miraculis & revelationibus] fuerit illustris, & tamen vixerit extra Ecclesiam Romanam, & ostendimus duo; alterum eos omnes, qui apud Heterodoxos cōluntur, esse nostros; alterum apud ipsos reperiri non paucos modestos pacificosque; Sanctum verò & inculpabilis cōversationis: nullum; nullum. Et quod mirabilius omninò est, eorundem Patriarchas, Martinum Lutherum & Joannem Calvinum, fuisse homines perditissimæ vitæ, nec dignos qui discipulos habeāt. Quod ipsum fatentur, quotquot ab utroque seducti, nolunt enim *Lutherani* aut *Calviniani* dici, nam pudet illos talis nominis. Consentiunt ipsimet Prædicantes & inter ipsos ille qui ante annos pauculos in Palatinatu ab

Raleighus Atheus.

God, Deus Dog, Canis

Atheismus virtualis.

An apud Heterodoxos sint sancti?

Quid sancti nomine intelligendum?

Quæstio à Rebolledo Prædicanti proposita.

Illustrissimo D. Comite de Rebolledo, Gubernatore Comitatûs, rogatus, *An Lutherum Calvinumque esset admissurus, si in Mundum reduces, illi vellent adhærere aut convivere?* sincerè respondit coram me, ejusmodi Pacis publicæ perturbatores repulsurum, seque nec Lutheranum nec Calvinianum, sed Christianum purum & reformatum esse, ac ideò nec Lutherum, nec Calvinum curare.

SEPTIMA RATIO.

CXLVIII. *Quænam sit Religio quæ veris miraculis daret?*

Quæ sint vera miracula?

An hodie cessent?

VEra miracula à solo Deo possunt fieri: ea enim quæ à natura, sed rariùs fiunt, & ea quæ ab Angelis & Dæmonibus possunt, non vocantur vera miracula. Cum igitur Deus non possit mentiri, non poterit Deus falsam doctrinam miraculis confirmare. Ergo solùm in Religione verâ vera reperiuntur miracula. Atqui apud Lutheranos, Calvinianos &c. cessant miracula ut ipsimet confitentur: apud Pontificios non cessant. Ergo isti procul dubio sunt in Ecclesia & Religione vera, illi in falsa.

Plerique Hæretici dicunt se insistere Augustini doctrinæ.

LAudant Augustinum Hæretici, sanctissimum doctissimumque, Illum solum Ducem habere volunt, & cæteros Patres rejiciunt. Ergo stent vel semel consequentiæ doctrinæ, & S. Augustinum sequantur. Sic arguo. [Septima hæc Ratio secundum Augustinum est evidens & demonstrativa, & cui solus contumax resistere possit; Vir sincerus & prudēs dare manus & cedere debeat. At vos vultis sequi Augustinum; ergo sicut ille, sic etiam vos de huius rationis efficaciâ, judicare debetis.] Probo majorem producendo unam aut alteram Periodum ex Augustino de utilit. cred. cap. 17. inquit, *Culmen authoritatis obtinuisse Ecclesiam hæreticis miraculorum majestate damnatis.* Et iterum de sign. Eccl. contr. Epist. fund. cap. 4. ait: *Omittens sinceram sapientiam, quam in Ecclesia esse Catholica non creditis multa sunt alia, quæ in ejus gremio* [NB.] *me justissimè tenent. Tenet consensio Populorum atque gentium* [hodie autem inter Sectarios nulla datur consensio] *tenet Authoritas miraculis inchoata, spe nutritâ, vetustate firmata* [& tamen hodie cessant miracula apud Heterodoxos, quæ apud nos frequentissima sunt. Spes illorum in præsumptionem transit. Exauthoratur Charitas, & justificatio peccatoris soli Fidei asscribitur. Et tandem eorundem Religio non vetustat[illegible] accepta est enim anno 1517. nata ann[illegible]530.) sed merâ novitate firmatur] *tenet ab ipsa*, &c.

Apud Hæreticos quot capita tot sunt sententiæ.

Miracula

De [illegible]

Richardus de S. Victore; & ipse pius & Pontificius, Deum generosè alloquitur, & ait: *Domine, si error est* (nempe id, quod credimus) *à te decepti sumus: nam ista in nobis tantis signis & prodigijs confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.* Ita de Trinitate lib. 1. cap. 2. [Vide I. Lipsium in Virgine Aspricollens. cap. 2. pag. 5.]

Dicunt Hæretici apud se esse supremum Tribunal, quoniam apud ipsos & sacra scriptura, quæ est Regula omnium veritatum, & quia multi sunt, qui loquuntur hoc modo, sit.

OCTA-

OCTAVA RATIO.

CIL. De librorũ Canonicorũ distinctione & discretione.

Vel datur in orbe Christiano authoritas & infallibilis censura, quæ discernat Libros Canonicos à Non-Canonicis: vel non: si non datur, nulla datur Religio, quæ sit certa, & per Consequens non datur Fides divina, quæ enim incerta Fides est, Catholica & divina non est. Vel dicito, quam certitudinem ego habere potero, si duos libros habeam, & nesciam, an utrumque an neutrum, an alterutrum Deus dictaverit? Ergo ante omnia debet statui Librorum revelatorum Canon. Sed unde ille statuetur? Ex Ecclesiæ definitione, si stemus doctrinæ Augustini tom. 6. contra Epist. fund. c. 5. dicentis: [Ego Evangelio non Crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas:] & si stemus novæ sectariorum doctrinæ, ex ipsamet sacra scriptura. Sed male hinc: [Quoniam si nihil credendum est, nisi quod in sacra scriptura est, nihil omninò credendum, quod in sacra scriptura est; quia non debebit credi hos libros quibus utimur, esse sacram scripturam, quoniam eos esse sacram scripturam non est in sacra scriptura:] vel date testimonium indubitatum, in quo dicatur, quinque Libros Moyseos, quibus nos utimur, & non fortassis alios quibus non utimur, esse sacram scripturam.

Argumentum à Cõtradictorio.

Monstrum Dialecticũ at legitimè natũ.

Tunc sic. In Religione Catholica & vera datur infallibilis authoritas distinguendi Libros Canonicos à Non-Canonicis: At hæc authoritas non est in sacra scriptura ut ostendimus. Ergo neque apud Lutheranos, Calvinianos, &c. qui nihil admittunt, quod non sit in sacra scriptura. Ergo hæc authoritas est in Religione Romanâ tantummodò: nam exclusâ Lutheranâ, Calvinianâ, &c. sola remanet; & quæstionem, quæ examinat, An hic vel ille liber sit Canonicus? Concilio generali, hoc est, toti Ecclesiæ committit.

De Iure Apocrypho:

Vel dicito, An non esset imprudentiæ summæ arguendus, & accusandus Iustinianus, aut alius Legislator quicunque: qui talem Rempublicam instituisset, in quâ non esset modus certus & politicè infallibilis leges veras à legibus adulterinis & fictis discernendi. At hodie quæritur, quot & quinam sint libri Iuris Divini. Ergo vel Respublica Christiana habet modum certum & divinitùs infallibilem hanc controversiam decidendi; vel fuit imprudentissimus Christus. Non hoc, nisi blasphemus esse velis: ergo Reipublicæ à Christo institutæ concedendum Tribunal est, in quo certitudine divinitùs infallibili decidatur: Quinam Libri à Deo dictati sint, & qui non sint? Atqui hoc Tribunal non penes Lutheranos, non penes Calvinistas &c. sed penes Romanos solum est: ergo unica Ecclesia Romana est Respublica, quam Christus condidit.

Sise-

CL. SI semel unicuique liceat, libros quos velit admittere, & quos velit è Canone sacrorum proscribere, tota tollitur de medio Religio; & qui dubitet, legat sequentia.

Lutherus in 2. præf. Novi Testam. & tom. 1. novor. oper. edit. Lips. anno 1603. & in serm. de Pharisæo & Public. ibid. *Abolenda est falsa illa opinio, quod sint quatuor Evangelia. Nam Evangelium Ioannis est Unicum pulchrum, verum, ac principale Evangelium, alys tribus longè anteponendum.* & ibidem: *S. Ioannis Evangelium & prima Epistolarum; Epistola S. Pauli, imprimisq; Romanis Galatis, & Ephesiis scripta, tum prior S. Petri Epistola; ejusmodi sunt libri, qui tibi Christum intento velut digito demonstrent, omniaque te doceant, quæ scitu sunt necessaria.* Sed cur cæteros libros Canonicos rejicit? quia in cæteris clariùs ejus errores condemnantur; nam & hos fuisset rejecturus, si in ipsis aliquid prævidisset suæ prætensæ Religioni adversarium. Anteponit cæteris Joannem, & ut ait, *quia parum ille de operibus Christi scribit*: admittit & libros nonnullos, & ut ait, *quia in ipsis non multum audis de operibus Christi.* Et quis Luthero dedit constituendi Canonem authoritatem? Respondet in Apoc. editionib. prior. Bibl. *Meus quidem Spiritus in eo acquiescere non potest. Quisquis vero reliquorum Scripturas has tanti faciat, quanti cuiq; spiritus suus dictabit.* Hæc Lutherus; & quia abyssus abyssum invocat, Bucerus apud Sanderum de Schism. Anglic. lib. 2. pag. 272. *Si quidquid Evangelistæ tradiderunt, verum habeatur, Christus verè & realiter est in Sacramento. Sed utrum teneamur absolutè credere, quidquid ab ipsis est traditum, verũ sit an secus, Iudex esse nolo.* Si non in omnibus sed aliquibus solummodò credendum est Evangelistis, in quibus quæso? & cur non in omnibus? Lutherus in Colloq. Isleb. de tentationib. fol. 286. *Apostoli etiam ipsi peccatores fuêre, & insignes magniq; nebulones, nempe Paulus. Petrus quoq; Christum negavit, quod erat facinus hominis improbi.* Willetus in Medit. super Psal. 122. pag. 91. de Hokero & Covello hæc scribit. *Ajunt inter alia Christum originaliter non esse Deum. Scripturas non esse media quoad Deum, omnium quæ utiliter creduntur. Scripturas solas non sufficere ad æternam felicitatem. Verbo Dei non constare, quod sit Verbum Dei; Voluntatem naturaliter quodcumque sibi objectum sine supernâ gratia appetere vel respuere posse: & consequenter sine gratiâ opera moraliter bona, naturaliter edere, quæ Deo sint grata, &c.* & quidem de Verbo Dei nõ constat, apud Heterodoxos, quod sit verbum Dei: adeòque tota eorundem Religio ab aëre pendet. At apud Catholicos constat de verbo Dei, illi n. Evangelio credimus, quod esse dictatũ à Deo pronuntiat supremi Tribunalis authoritas.

An dentur quatuor Evangelia

Cur aliquos libros Lutherus ex Canone expungi voluerit.

Nota bene istam conditionalẽ.

An Evangelium sit de Fide?

Quales apud Lutherum Christi Apost[oli]

An Christus sit Deus?

CLI. Invento divinorum Librorũ Canone, adhuc quæritur, quo sensu debeant intelligi, aut non debeant. Sed quis erit Judex & Doctor? An ne unusquisque Prædicans in vico suo? In Sermone de Hierusalem negat Lutherus. *Neq; vides,* ait *durissimam plagã Dei, qua nos punit, per innumeros falsos fratres & sectas, quas nobis undequaq; immittit? qui tam securè prædicant, perinde ac si Spiritum sanctum penitus devoraverint. Et quos velut omnium optimos existimavimus, illi nunc homines usque adeò dubios reddunt, ut penè ignorent omninò quid facere vel omittere debeant.* Nã, ut addit tom. 1. German. Witt. fol. 114. comm. ad cap. 3. Gal. *Prædicantes eò omnẽ operã conferunt, ut omnia argumenta contra ipsos allata illudant, & Scripturarum loca commentitiis suis expositionibus adulterent.* Ergo semel concesso textum aliquem esse Canonicum, adhuc possunt occur-

In textu divino c[er]tissim[e], incerta expositiones solent esse.

Et apud Prædica[n]tes præ[ci]puè.

occurrere duæ expositiones adversæ, quarum altera verax, & altera commentitia sit. Sed quis certò & infallibiliter commentitiã à veraci distinguet? Prædicantes? *Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt : Nec authoritatibus corriguntur, quia non recipiunt; nec suasionibus flectuntur, quia subversi sunt*; inquit Bernardus serm. 66. in Cantica. Quis ergo? Sacra Pagina? Minimè; Eius enim est semper idem tenor, & nisi illuminaremur ab Ecclesia assequi veram intelligentiam non possemus. Sit igitur

NONA RATIO.

CLII. *Deus potuit alia, & aliter sacramẽta instituere.*

Multa quæ docent Hæretici sunt possibilia falsa tamen.

Omnia aut ferè, quæ hodie in Sacramentorum materia dicunt Hæretici, potuerunt esse vera de potentia absoluta: & tamen sunt falsa inquiunt Romani: Deus enim, qui septem Sacramenta instituit, potuit pauciora, & talia qualia Lutherus aut Calvinus protrudunt. Addunt Hæretici, omnia aut ferè, quæ à Romanis dicuntur esse possibilia: Deus enim qui duo vel tria Sacramenta constituit, plura potuit. Ergo tota nostra disputatio Quæstionem de facto concernit. Pono in exemplum ista verba: [Hoc est corpus meum:] *potuit tale Sacramentum instituere Deus, in quo panis in Corpus Christi moraliter, virtualiter, significativè, aut aliter converteretur: potuit tale, in quo esset physica & realis conversio: etsi fecisset alterutrum, potuisset adhuc forma Sacramentalis constare eisdem verbis. Ergo hæc Positio* [Hoc est Corpus meum] *si staremus primæ hypothesi, deberet Metaphoricè intelligi: si secundæ, realiter & historicè. Ergo manentibus iisdem omninò verbis, mutaretur sensus & suppositio: ergo ex verbis non potest colligi, utro modo Christus Sacramentum Altaris instituerit: ergo errant omninò Heterodoxi, cum supponunt nihil debere credi, nisi quod est in Sacra Pagina, & addunt consecrationis verba intelligenda metaphoricè. Errant inquam omninò, quia illa debere aut non debere sic intelligi, non est in Divina scriptura: ergo recurrendum est ad authoritatem supremi Tribunalis, quod doceat, an illa historicè, an verò metaphoricè debeant intelligi.*

CLIII. *Privatus Biblistarũ Spiritus.*

Sæpe est anilis.

Sæpe sibi contrarius.

NEgat hanc ultimam consequentiã Hæreticus, & ad Spiritum privatum recurrit: & dupliciter errat. Primò, quia non potest solvere hunc sillogismum, *Nihil credendum aut tenendum, quod in sacra scriptura non sit; At privatum singulorum spiritum esse controversiarum Iudicem non est in sacra scriptura: Hoc ergo non est credendum nec tenendum.* Secundò, quia paradoxus & ridiculus est, cum subluniũ mysteriorum intelligentiam uniusaniûs dictamini & censuræ subjicit. *Confirmatur.* Veritas semper eadem est; & Spiritus sanctus, cum sit Prima Veritas, contradicere sibi non potest. At Spiritus Privatus sibi quotidie contradicit: Non est ergo Spiritus Sanctus. Probatur minor primo; quia non dabuntur duo Hęretici, qui eodem modo Fidei mysteria intelligant. Secundò, quia non assigna-

bitur unus, qui totâ vitâ eodem modo crediderit. Zvvinglius, quæ hoc anno scripsit, altero refutavit: Lutherus eadē asseruit & negavit: Confessio Augustana pluries mutata fuit: Angli, Scoti & alii multi, quæ heri ad fidem pertinebant, hodie esse impia & blasphema proclamant. Ergo evidens est, summis obnoxium esse erroribus, hunc privatum spiritum, ac propterea eundem nō esse spiritum sanctum: Ergò evidens est Christianos, ut Catholici sint, debere ad spiritum Catholicum & communē recurrere; & veram Scripturæ Interpretationem haberi debere ab Ecclesia. Confirmant hæc omnia sacræ Literæ, 2.Pet.2.15. *Hæc primum intelligentes, quod omnis Prophetiæ Scripturâ propriâ* (privatâ) *interpretatione non fit*. 2.Corinth. 12. 19. *Nunquid omnes interpretabuntur*. Omnes Paule, si stemus Luthero & Calvino; at si stemus doctrinæ tuæ, non omnes. Et tandem Ezech.13.3. multò clariùs. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur Spiritum suum*, hoc est *privatum*. Quem igitur sequi debuissent? Catholicum & universalem. Hæc ita clara & certa sunt, ut Lutherus diversis in locis Ministrorum & Prædicantium suorum Spiritum privatum irrideat: & meritò: nam & ipsi eodem jure Spiritum privatum Lutheri. Sermonē de Hierusalem ait, *suos Administros esse falsos fratres & tamen tam securè prædicare, ac si Spiritum Sanctum penitus devoraverint, & eorundem doctrinam ita esse perplexam & dubiam, ut quid credere, aut decredere debeant auditores ignorent*. Et Epist. ad Antuerp. quæ habetur tom.2. Germ. Jenens. fol. 101. *Tot sunt*, inquit, *inter nos Religiones, quot Homines* [Nota id bene] Nec anitiorum (hoc nomine suos Prædicantes honorat.) *quisquam est tam hebes & vecors qui insomnia proprij Capitis & propriam opinionem pro instinctu Spiritus sancti & seipsum Prophetā haberi nolit.*

Patet igitur hunc privatum Spiritum tam esse ridiculum & improbabilem, ut seriò defendi non credam; illo enim admisso erit Regula Fidei privata & præventa voluntas. Nam vel omnis & quæcunque Anus nulla adhibitâ diligentiâ intelligit assequiturq; verum Sacræ Paginæ sensum; vel requiritur aliqua diligentia. Si nulla debeat dispositio præmitti, duo sequuntur; alterum, omnem Vetulam esse Theologā & sublimia intelligere; cùm tamen constet experientiâ, easdem sæpè esse stupidissimas, & ignorantissimas; alterum, omnes Vetulas eundem textum, eodē intellecturas modo, quod iterum est contra experiētiam. Si requiritur aliqua dispositio, rogo, unde scias illā debere præmitti? unde scias, illâ positâ mentem divinitùs illuminandam? Nam vel hoc ipsum scis à Sacrâ Paginâ vel aliunde. Si aliunde, humanitus scis, falli potes. Si à Sacrâ Paginâ unde scis in primo actu te adhibuisse debitam dispositionem. Ergo ibitur in infinitum vel in arenâ debebitis ædificare. Sic discurro. [Pone illuminari à Spiritu Sancto omnem & solum hominem, qui orat sicut oportet. Pone Dorotheæ sumpto jentaculo Spiritum privatum dictare, illuminari hominem cœlitùs, qui post jentaculum sensum Sacræ Scripturæ examinarit. An ideò esse secura poterit, & Fidei Mysteria interpretari? Nullo modo. Quid si illa sic discurrat: *Qui post jentaculum legit, intelligit; ego post jentaculum lego: ergo intelligo?* Quid si maiorem dicat verā, quod sibi in mentem venerit post jentaculum? Implicabitur circulo evidentissimo, & dum petit principium, delirabit; Ergo de aliis mediis pariformiter philosophabor. Et quia exemplis juvor, hoc propono. Maior, celeber Prædicans asserit. *Opera ad salutem requiri*; & hoc dictante eius Spiritu & Margaretha eius ancilla, secu-

CLI *Privat... Bibl... Spirit... non s... est fal... sed & ri... culus.*

Hæret... semp... tunt... cipiu... circul... tiosò... rant.

ta suum

ta ſuum Spiritum reponit, *Non requiri.* Et inquiro, an in utroque loquatur Spiritus Sanctus? Nam ſi in utroque ſibi Spiritus Sanctus contradicit. Si in altero; in utro obſecro. Uter igitur alteri conſentire debebit, ancillæ herus, an contrà? Stabis fortaſſis pro ancillâ. Cur ergo in Margaretha Deus loquitur, in Maiore non loquitur? Uterque oravit inquies: at ſola Margaretha, ut oportuit. Sed unde ſcis quamcumque anum, ſi oret ſicut oportet, infallibiliter illuminandam tantâ luce, ut cuiuſcunque textus veram intelligentiam aſſequatur? & ut hoc ſcias, unde tu, unde illa ſcit ſe oraviſſe, ut oportet: & herum non oraviſſe ut oportet? Res eſt evidens; in qua eſſe debes, aut formaliter Hæreticus, aut mente captus; qui enim cœcus non ſit, transglutire non poterit has nugas, quæ *ſpiritus privatus* vocantur.

CLV. *De Authoritate practica & Legislativa.*

Egimus de authoritate ſpeculativâ, & Definitivâ, quâ ſuam Chriſtus condecoravit Eccleſiam: oportet paucula de practica & Imperativa ſubſcribere, ut videatur non totam Eccleſiæ Majeſtatem in mera ſpeculatione conſiſtere, ſed & conceſſam eidem eſſe practicam ſolvendi & ligandi poteſtatem. Utraque authoritas & facultas expreſſis Sacræ Scripturæ teſtimoniis dilucidari poterit, & præcipuè ſponſi affectibus, qui leguntur in Canticis. Unum concionatorio ſtylo expono. Favet, inquam Sponſus Sponſæ linguâ & animo, aitque. *Oculi tui Columbarum, abſque eo quod intrinſecùs latet.* Quod ſic intelligo. [Pulchra es Sponſa mea, oculis divi- *Cant. 1. d.* niſſimis condecoraris, columbinis, be- *caut. 4. a.* nignis, ſinceris, perſpicacibus. Lynx es, qui remotiſſima me revelante intelligis, Aquila es, quæ ſublimiſſima penetras alis ingenii, quod in obſequium veritatis revelatæ captivas. Et hæc dixero de ſpeculativa ſpecie tuâ & pulchritudine tuâ, præſcindens ab illâ, quæ intrinſecus latet; nimirùm à practicâ & Imperativâ. Hac fruens intende proſperè procede & regna: tibi n. ſpeciali privilegio concedo, ut quidquid ligaveris in terris, ſit in Cœlo ligatũ, & quidquid ſolveris in terris, ſit etiã ſolutum in cœlis.] ſic inquam Sponſi vocem & ſententiã intelligo, & me benè eandem intelligere & interpretari demonſtrat.

DECIMA RATIO.

IN Sacra Pagina Sabbathi obſervatio præcipitur, & rigore tam CLVI. *De obſervatione Sabbathi & inſtitutione Diei Dominici.* *gravi, ut Deo judice ultima ſententia plexus fuerit, qui ligna colligebat Sabbatho. At hodiè nulli Sabbathum Chriſtiani obſervant; omnes enim Dominicum diem celebramus, omnes inquam quoniam Lutherani, Calviniſtæ, & cæteri noſtræ ætatis Hæretici operantur publicè Sabbatho, & die Dominico à ſervilibus miniſteriis abſtinentes, Divinis officiis interſunt. Igitur vel totus Orbis Chriſtianus peccat, impœnitensq; in voluntate ſcelerata ſordeſcit; aut licitè juſſit non obſervari Sabbathum, & loco illius diem ſubrogari Dominicum. Ergo eſt in Eccleſia authoritas tollendi antiqua, & imponendi nova feſta. Ergo eſt authoritas Imperativa & præceptiva. Ergo ſicut illi in feſtorum deſignatione obedimus, in cæteris præceptis debemus.*

CLVII. *Sabbathi solennitas fuit instituta à Deo.*

UT hanc ipsam rationem benè intelligas, paucula volo testimonia citare. Exod. 31.c. *Videte ut Sabbathum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos, in generationibus vestris, ut sciatis, quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Custodite Sabbathũ meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud morte morietur. Qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus, in die septimo Sabbathũ est, requies Sancta Domino, omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. Custodiant filij Israël Sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me & filios Israël, signumq; perpetuum; sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in septimo ab opere cessavit.* Cui testimonio alia potes subscribere, quæ habentur Gen. c. 2. Exod. 20. 8. num. 28. 11. Hierem. 17. 21. &c. Hæc lego; hæc relego; & video severissimè legem hanc ferri; Et si tantum insistatur literæ, illa verba, *In generationibus suis &c. Pactum sempiternum. Signum perpetuum* &c. innuere legem fore perpetuam sempiternamq; & in quâ dispensari non possit. At hodie, nec à Romanis, nec à Lutheranis, nec à Calvinianis, nec ab aliis Sabbathum observatur; & hæc cultus omissio non est peccaminosa: ergo jam non obligat illa divina lex. Sed unde habet, quod nullum Christianum obstringat?

Et tamen hodie non observatur: imo nec debet; sed cur?

Inde omninò: quod Deus jusserit festa observari; at festa determinari ab Ecclesia voluerit, quæ ob rationes gravissimas abrogato Sabbatho, Dominicum & alios dies Fastos substituit. Videant igitur hîc, quid velint Lutherani aut etiam Calviniani reponere. Nam observantia Sabbathi obligat. Si primum [quod tametsi traditione Apostolicâ coli diem Dominicum fateatur, tenet Ursinus in doctrina Christ. pag. 775. 777. Petrus Martyr in c. 16. Corinth. 1. & loc. comm. Angl. Zanchius de Sacr. Script. pag. 123. 124. juxta editionem anni 1543. Thomas Bellus in Surveij pag. 17.] omnes nos, omnes ipsi delinquimus, & cùm errorẽ nostrum defendimus, Catholicâ, hoc est universali iniquitate & pertinacia laboramus: si secundum [quod mordicus defendunt Whitgiftus in sua Defens. pag. 89. Fulkeus cõtr. Rhe. Test. fol. 463. Cartwrightus apud citatum Whitgiftum pag. 89. Willetus in synopsi p. 431. Bullingerus in Decad. Angl. pag. 140. & quæ maioris est authoritatis, nam è multis Prædicantibus coalescit Genevensis Ecclesia in prop. & princip. pag. 80.] ergo datur in Ecclesia practica & Imperativa potestas, quâ Deus, quæ olim immediatè disposuit, hodie eadem dirigit per suos Vicarios.

CONFIRMATIO.

CLVIII. *De discretione ciborum.*

PRæcipitur in Sacra Pagina ciborum aliqualis discretio: quæ tamen hodie non observatur, ergo aut dicturi sunt Heterodoxi se quotidiè, aut ferè legem hanc Divinam violare, aut dari etiamnum in Ecclesia potestatem & authoritatem, dispensandi in omni præcepto Apostolico. Si dispensandi etiam ferendi Apostolicas leges: ideo enim dispensare hodie potest & solet summus Pontifex, quia eandem hodie habet potestatem & authoritatem quam olim habuit S. Petrus, cuius est in Apostolica dignitate successor.

Eiusdem est lege... abro... cuius e... cõstitu...

Et

CLIX. *Lex Apostolica.*

ET ut Confirmatio hæc melius intelligitur, Apoſtolicam Hiſtoriam produco. Actor.cap.15.d. *Notum eſt à ſæculo Domino opus ſuum, propter quod ego judico non inquietari eos, qui ex gentibus convertuntur ad Deum; ſed ſcribere ad eos, ut abſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum & fornicatione & ſuffocatis & ſanguine.* Et mox ponitur, Apoſtolorũ, Seniorum & Catholicorum cæterorum epiſtola, cuius tenor fuit talis. *His, qui ſunt Anthiochiæ, & Syriæ & Ciliciæ, fratribus ex gentibus ſalutem. Quoniam audivimus, quia quidam ex vobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas veſtras, quibus non mandavimus; placuit nobis collectis in unum* (vide quantæ ſit authoritatis & poteſtatis Eccleſia in unum collecta) *eligere Viros & mittere ad vos, cum Chariſſimis noſtris Barnabâ & Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis verbis referent eadem. Viſum eſt enim Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine & ſuffocato & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos benè agetis. Valete.* Hîc vos moror. Præceptum eſt, & latum à Spiritu, ab Apoſtolis, à Senioribus, à tota Primitivâ Eccleſiâ [*Viſum eſt Spiritui Sancto & Nobis*] & præceptum obligatorium [non dicunt *conſulere*, ſed *imponere*] & de rebus omninò neceſſariis [*hæc neceſſaria*] ergo interdictus eſt eſus Carnium ſuffocatarum & ſanguinis. Sed quis hodie apud nos hanc legem divinam obſervat? Nullus omninò; nec tamen ſingulorum omiſſio arguitur temeritatis. Quia hodie non obligat hæc lex. Sed cur hodie non obligat? Quia eadem authoritas, quæ olim fuit in Eccleſia, perennat etiam nunc: & ſicut tunc viſum fuit Spiritui Sancto & Eccleſiæ ſanguinem & ſuffocata interdicere, mutatis temporibus & circumſtantiis viſum fuit demum eidem Spiritui Sancto & eidem Eccleſiæ in priore præcepto diſpenſare, novumq; addere etiam circa ciborum diſcretionem, vi cuius obligamur hodie determinatis diebus abſtinere à Carnibus & determinatis jejunare.

Nota hanc loquendi formulã. *Nota vocẽ illam: Neceſſaria.* *Sanguis & Caro ſuffocata interdicitur.* *Et tamen hodie licitè comeditur utrumq;.*

CLX. *Virtus in medio.*

Extrema omnia ſunt periculo obnoxia; & ut vidimus, univerſales Hæreticorum poſitiones multo errore laborant. Duæ ſunt, quæ indigebant examine. I. *Omnia quæ ſunt in ſacrâ Paginâ, fieri non debent*: II. *Quæ non ſunt in Sacra Pagina, fieri nõ debent*. Priorem eſſe falſam jã vidimus, [multa enim in Sacrâ Paginâ ſunt Eccleſiæ præcepta, in quibus hodie poteſt & ſolet Pontifex diſpenſare: ut in obſervatione Sabbathi, & abſtinentiâ à Sanguine & ſuffocatis probatum eſt.] & ex negatione prioris ſequitur poſterioris negatio. Conſideretur

VNDECIMA RATIO.

CLXI. *De Præceptorũ Eccleſiaſtica commutatione.*

A*Liqua ſunt in Sacrâ Paginâ quæ tametſi olim fuerint præcepta, hodie non obligant, propter commutationem & diſpenſationem Eccleſiæ. Ergo in multis eidem à Deo commiſſa eſt authoritas diſpenſandi & commutandi. Atqui eius poſitâ commutatione id debet fieri, quod loco rei præceptæ ſubrogatur,*

tur, quod tamen non eſt in Sacra Pagina. Aliquid ergo debet fieri, quod non eſt in Sacra Pagina. Hanc conſequentiam ultimam demonſtrat obſervantia diei Dominici, quæ recepta eſt à toto orbe Chriſtiano, nec tamen eſt in Sacra Pagina. Hanc eandem conſequentiam Eccleſiæ traditiones perſuadent, nam hodie Evangelici & Reformati (ſic dici volunt) Infantes ſuos baptizant, cum tamen demonſtrare non poſſint in toto novo Teſtamento vel unum infantem baptizatum.

An debeāt Infantes baptizari.

CLXII. POrro in veteri teſtamento multæ erant leges non ſcriptæ, quæ per traditionem conſervabantur, & rigoroſè obſervabantur. [Legi poterunt, Deut. 32. Eccleſ. 8. &c.] ad novum venio; & non omnia fuiſſe ſcripta demonſtro. Joannes cap. 20. *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* & cap. ultimo. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror Mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Et in Epiſt. 2. cap. 5. *Plura habens ſcribere, nolui per chartam & atramentum; ſpero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui.* Et Paulus 2. ad Theſſ. 2. *Fratres; ſtate, & tenete Traditiones, quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.*

Debēt admitti Traditiones.

Quod ſi hodie aliqui Lutherani Traditiones rejiciant, non ſolùm ipſi à Sacrâ Scripturâ, ſed etiam à Luthero recedunt; ipſe enim Epiſt. ad Albertum Brandenburgicum Pruſſiæ Ducem [quę habetur Tom. 2. Germ. Witt. fol. 243. b.] ſic ait. *Teſtimonium totius Eccleſiæ Sanctæ, tametſi nihil aliud haberemus ſolum nobis ſufficere deberet ad rejiciendos Fanaticos Spiritus: nam periculoſum & horrendum eſt, quidquid audire vel credere contra Vnanimem teſtificationem & doctrinam totius Sanctæ Eccleſiæ Chriſtianæ, quæ inde ab initio per annos mille-quingentos unanimiter ſervavit. Qui enim de eo dubitat, quod ab initio ſemper creditum eſt, idem facit, ac ſi Eccleſiam Catholicam non crederet; damnatq; ipſam S. Eccleſiam Chriſtianam, tanquam hæreticam; imò & ipſum Chriſtum & Apoſtolos, & Prophetas, qui Articulum Fidei noſtræ;* Credo Sanctam Eccleſiam Chriſtianam [Catholicam *dicere debebat*] *condiderunt.* Hæc ſunt vera; & hac ſubſiſtente doctrinâ corruit tota doctrina Lutherana.

Lutherus.

Quanti debeat fieri unanimis Eccleſiæ conſenſus.

CLXIII. Luthero addo Calvinum, ut videatur veritatis potentia; quæ tanta, ut ſe inſinuet in linguas & calamos, etiam illorum, qui ſinceritatem deteſtantur. Sic inquit ille contrà Pighium. *Non difficulter contra me & Pighium in hac contentione de Traditionibus convenire poſſet. Si modo Eccleſiæ Traditionem ex certo & perpetuo conſenſu Sanctorum & Orthodoxorum demonſtraret. Deinde, ſi iis ipſis ſimpliciter & candidè uteretur ad veram & germanam Eccleſiæ doctrinam comprobandam; non ad pingendas horum temporum impias doctrinas abuteretur. Nunc ſi ex privato paucorum ſenſu communem conſenſum Eccleſiæ facere velit Pighius, eumque ex Apoſtolorum Traditione natum eſſe aſſerat, non recipiam.* Omnia ſunt vera; quæ ſi ſemel admittas, eſſe Calviniſta, non poſſis; omnia enim Religionis Reformatæ Dogmata evertuntur radicitus, ſi Catholicus communiſque Eccleſiæ conſenſus admittatur. Conſultò *communem* & *Catholicum* dixi, conſentio enim Calvino, qui privatæ & paucorum hominum Traditioni decredit; quæ enim dicuntur Apoſtolicæ, totius

Calvinus.

Traditio eſt duplex, Catholica & particularis.

tius Ecclesiæ sunt, & olim in Diversis Conciliis, & jam demùm in Tridentino à tota Ecclesia examinatæ. Hinc iterum reditur ad primum, & ipsæmet Traditiones fundantur Ecclesiæ authoritate. Sit igitur.

DVODECIMA RATIO.

CLXIV. De Authoritate & discretione traditionum.

Antur in Orbe Christiano Traditiones innumeræ: ergo vel omnes rejiciendæ, vel omnes admittendæ, vel partim admittendæ & partim rejiciendæ sunt. Qui omnes velit admittere, multas admittet dubias incertasque, non enim omnes Apostolicæ sunt, nam & plurimæ sunt privatæ & provinciales. Qui omnes velit rejicere, debebit sacram etiam scripturam rejicere, hæc enim Traditiones admittit & commendat. Mediâ igitur viâ est incedendum: dicendumq; nec debere omnes indiscriminatim rejici, nec omnes admitti: sed suscipi debere Catholicas & Apostolicas, non politicas, provinciales, privatas. Sed, bone Deus; quis mihi has & illas distinguet? Sacra Pagina? Sic habet Augustana Confessio: at non semper id poterit: sæpe enim Sacræ Scripturæ sensus à pura traditione dependet. Recurrendum igitur est ad Infallibilitatem Ecclesiæ, quâ sublatâ totus Christianismus aufertur.

An sacra scriptura Traditionum sit judex?

CLXV. UT hanc rationem benè intelligas, audi Anabaptistam, Lutheranum, Calvinianumque de Sacramento Baptismi disputantes. Probat ille non esse baptizandos Infantes, quia excluduntur à Christo Domino dicente, *qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Nam si prius debet quis credere, quàm baptizetur, infantes baptizari non possunt, cum enim illi rationis usu careant, non possunt Christo Domino credere. Ait secundus debere infantes baptizari, quia ut docet Lutherus tom 5. Witt. Lat. in 1. ad Corinth. *apud Christianos hæc consideratio fortissima est: cum enim Ecclesia Christiana baptizet* (parvulos & adultos) *certum sequi articulum de Baptismo verum esse; fieri enim non potest, tot eximios Christianos stultos & amentes fuisse.* Et ne traditio in textum Divinum impingat, addit infantes, quo baptizantur tempore divinitùs illuminari & actu credere; Verbum enim Dei & Traditionem nescit aliter Martinus Lutherus componere quàm ad Paradoxa recurrendo. Docet ultimus infantes baptizandos esse & hoc ex Traditione; additque testimonia, quæ fidem ante baptismi susceptionem requirunt, debere intelligi de baptismo adultorum. Et quid faciemus nos, cùm omnia momenta controversiæ percipimus? Stando enim nudæ Literæ non videretur Anabaptistæ Assertio probabilitate carere: imò etiam videretur Traditio ipsa Scripturæ contraria: & nihilominus certum est (quod & Lutherani & etiam Calviniani fatentur) infantes baptizari debere: ergo aliunde hæc certitudo exorta est, quàm à Sacrâ Scripturâ; aliunde quàm à Traditione. Sed unde obsecro? Non à Sacrâ Scripturâ; quæ stando literæ dupliciter exponi potest: Non

Anne baptismum fides debeat necessariò præcedere?

Quantæ efficaciæ sit hæc consequentia Ecclesia facit ergo potest?

An infantes cum baptizantur Fidei actum eliciant?

Non à Traditione; ut sic; dubitare enim posset aliquis, an esset Catholica & Apostolica hæc Traditio? nam, ut ostendimus, privata & particularis quæcumque fallax est. Ergo dicendum est hanc veritatem, *Infantes baptizandi sunt*, haberi à Traditione, non quacumque, sed Apostolicâ & Catholicâ; & hanc Veritatem, *Traditio quæ jubet Infantes baptizari, est Catholica & Apostolica*, non aliunde haberi, quàm à definitivâ Ecclesiæ Romanæ sententiâ.

CONCLVSIO.

Synopsis omniũ controversiarum illustratur.

Stat igitur Ecclesiam in Concilio generali congregatam [ut à Conciliorum Provincialium, & summi Pontificis, cum non loquitur ex Cathedra, authoritate præscindamus] frui infallibili assistentia Spiritus Sancti, & labi in errorem non posse. Ergo dicendum est in omni controversia, quæ concernat Canonem, aut expositionem Sacræ Paginæ Ecclesiam esse humillimè audiendam: & qui eam non audierit, debere haberi ut Ethnicum & Publicanum. Cum igitur errare non possit [quod demonstratum est.] & Articulos, quos credimus Romani definierit, & oppositos sub anathemate damnaverit [quod certissimum est] manet jam demonstratum omnes nostræ Religionis Articulos esse veros omnesq; contradictorios esse falsos. CLXVI.

CLXVII. Sic sentio; & oro Deum ut vitam illam meam, quam toties pro hac Veritate exposui, permittat aliquando ponere; & quam semper mente, linguâ, & calamo sum veneratus Infallibilitatem Ecclesiæ, possim vel semel toto effuso sanguine testificari. Scripsi Demonstrationem hanc anno MDC VI. Franckenthaliæ ut juvarem meos subditos Lue Calvinianâ infectos; & quia Domino cooperante, & has periodos confirmante non pauci oculos aperuêre, easdem recognovi anno M. DC. IL. & ad maiorem Dei gloriam & instructionem eorum, qui à Ductoribus suis seducuntur, legi desidero; sunt enim me Judice singula argumenta tam clara, ut evidenter videam, nihil probabile reponi posse.

FUNDAMENTUM IV.
De summi Pontificis Veracitate.

Pontifex aliquando loquitur ut Doctor supremus & aliquando ut homo privatus.

Pontifex, cum loquitur ex cathedra (hoc est, ut caput Ecclesiæ & toti Ecclesiæ) errare non potest: cum loquitur ut homo privatus, tametsi errare possit soleatq;, eius sententiæ sunt authoritatis eximiæ, quamdiu esse falsas non monstratur. CLXVIII.

Prior

CLXIX. PRior huius fundamentalis propositionis pars coincidit cum antecedente: quæcumque enim à Pontifice ex cathedra sunt definita, credendaq; toti orbi Christiano proposita, dicuntur definita ab Ecclesiâ.

Quid sit loqui ut Pōtificem? Sed quid est loqui pontificem ex cathedrâ? an idem, quod loqui in generali synodo? an-ne extra generale Concilium habet definiendi articulos fidei potestatem? Negabant Lovanij nonnulli, qui censebantur docti, ut meliore colore reijcerent Urbani VIII. Bullam, quæ doctrinam Cornelij Iansenij condemnabat. Consului Salmanticenses meos, & recepi singularum positionum censuras; sed quia, quæ in Iansenio carpuntur, multæ sunt, nec omnes huc spectantes, ponam unam, quæ poterit nostro intento prodesse.

CLXX. *Salmanticensium opinio circa summi Pōtificis veracitatem & infallibilitatem.* Quæstio erat, *An summus Pontifex extra concilium sit magister ecclesiæ? An possit condemnare aliquam propositionem, vel aliam ut fidei dogma tradere?* Quam Salmanticenses sic resolvunt.

Dico tam constans esse inter Catholicos hæc omnia posse Pontificem Romanum extra concilium; cumque ecclesiæ universalem Doctorem & magistrum ecclesiæ esse, ut certa fide id tenendum dicat Suarez *de Fide disp.5.sect.8.num.4.* Idque communis Fidelium Doctorum consensus probat, dum ea omnia, quæ à Pontificibus extra Concilium, Ecclesiæ credenda proponuntur, certâ Fide credenda Fidelibus proponant & prædicent.

F. Alphonsus Perez.

Subscripsit Salmanticæ in S. Bernardi collegio, die 20. Maij anno 1642.

F. Angelus Maurique.

Et eodem loco die mense & anno.

F. Petrus Oviedo.

Et in Veræ-Crucis collegio, ordinis Beatæ virginis Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum, civitatis Salmanticensis die 21. Maij, anni 1642.

F. Petrus Merino.

Et in eodem collegio Veræ-Crucis postridie.

F. Gaspar de los Reyes.

Et in Salmanticensi conventu Sancti Augustini die 22. ejusdem mensis subscripserunt

Fr. Ioannes de Aguilar.
Fr. Gaspar de Oviedo.

Et in eâdem universitate, in conventu Sanctissimæ Trinitatis die 24. Maij, eodem anno

Fr. Antonius de Ledesma.
Fr. Iosephus Romanus.

Et ibidem in Collegio Societatis Iesu, die 26. eiusdem mensis eandem resolutionem suâ subscriptione firmârunt

Ildefonsus del Cavo.
Martinus de Esparza.

Et & ex Doctoribus sæcularibus consultus fuit, subscripsitque etiam Salmanticæ, die 18. mensis Iunij eodem anno 1642.

Magister Don Ioann. Ioaniz de Echalaz.

Cùm igitur Salmanticensis universitas eximia sit, & in eâ summi duodecim isti Doctores & Theologi, qui nomina sua subscripserunt, quorum plerique mihi sunt bene noti, & inter summates militantis ecclesiæ numerandi; cumque rationes, quas formare pro hac veritate soleo, non videam efficaciter solvi, Suarez & illis consentio, & si quid in meis unquam operibus Sanctissimo Domino nostro delere, aut

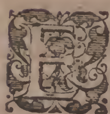
immutare visum, me hac manu deletu-rum & immutaturum religiosè & sincerè polliceor: & meum nomen subscribo. Pragæ in Cæsareo montisserrati Monasterio pridie solennitatem paschatis Anno 1650.

Caramuel.

FVNDAMENTVM V.

De Rotâ, & Congregatione Cardinalium.

CLXXI. *Cardinalium Resolutiones habent vim probabilioris opinionis.*

EMinentissimorum Dominorum S. Rom. Ecclesiæ Cardinalium & Rotæ Romanę Decisiones, etiam quando nihil præcipiant, maximæ authoritatis sunt, nec temerè reiici possunt. Nolumus eas cum articulis Fidei Orthodoxæ componere; nolumus infra privatas authorum opiniones deprimere; & ideò considerando Eminentissimos Dominos esse quidem doctissimos & pientissimos, homines tamen, resolvimus authoritatem illorum esse maximam; humanam tamen: unde illis non adulabimur aut detrahemus, si dixerimus, speculativas eorumdem opiniones esse probabiliores contrariis.

CLXXII. SÆpe contra aliquas Authorum opiniones, Eminentissimorum Dominorum Cardinalium Decisiones obijcimus, & quia varij sunt hominum Genij, sæpe illas admitti, & sæpe non admitti videmus. Hanc ob causam decrevi interrogare, Quantam illæ vim habeant?

Hanc controversiam tractat Diana *part.1.tract.10.resol.29.* & Ausonius Noctinot *in Dianæ Summâ verb. Cardinalis. num.23.* ubi varias opiniones adducit.

I.

Peto igitur, An Cardinalium declaratio sit Definitio infallibilis, ita ut errori non sit obnoxia? Si talis dicatur, desidero videre rationem certam & evidentem quâ id probetur, cùm contra militet ratio & authoritas; ratio, quia emanarunt multæ declarationes contrariæ, cùm tamen verum vero cōtrariari non possit: authoritas, quia circa Eminentissimorum Dominorū authoritatem Theologi nobilissimi variant. Ergo dicendum est Cardinalium Declarationes habere vim opinionis probabilis, aut ut plurimum probabilioris, ait enim Petrus de Ledesma in summ. tom.1. cap.13. diff. 7. *Las Declaraciones de los Sennores Cardinales no hazen derecho como es cosa cierta y aueriguada* (vide quanta ille animi securitate suam opinionem proponat) *tan solamente tie nen fuerca en el caso particular, que les preguntan, y es augmento* (fortè *argumento*) *grande en favor de aquella sententia, que parace que aprueban.* Consonant Ioann. Valerus; Poncius de Mat. im. Zipeus, Serrarius, Bonacina, Vegha, Villalobos, Portel &c. quos citat & sequitur Diana, qui ait, *Censeo cum supradictis Doctoribus*

Eorumdem Cardinalium Declarationes non habent vim Legis.

ctoribus Declarationes Cardinalium maximi quidem ponderis esse, & ab his nullâ ratione recedendum sine firmissimo fundamento: attamen vim legis non habere existimo, neque standum illis necessariò.

Et quidem multa sunt, quæ non intelligo in Dianæ & aliorum authorum libris, si quæ dicunt Authores citati & Diana cum ipsis sunt vera: & hanc ob rem ut meliùs instruar, Dubia subsequentia proprono.

II.

CLXXIII. *An terra moveatur, vel quiescat?*

Olim fuit probabilis illa Astronomorum opinio, quæ terram movet, aut tantùm diurno motu, quod placuit Origano; aut etiam diurno & annuo, quod placuit Aristarcho olim, & ante annos paucos Copernico, & hodie ferè omnibus Hæreticis, qui tribunal Cardinalium non curant. Hæc opinio damnata est hodie à Cardinalibus, & inquiro, An ideò sit improbabilis reddita? An qui putaret se habere firmissima momenta pro Copernico, posset illam in foro exteriore defendere? An in interno aut privato saltem? An qui illam pertinaciter tueri vellet accusandus esset de inobedientiâ tantùm, an etiam de improbabilitate? An hodie hæc ipsa inhibitio ablata aut moderata sit, nam ante annos pauculos, prodiit SYSTEMA COSMICUM authore Galilæo Galilæi Lynceo: in quo Sol in centro mundi quiescere asseritur, & tamen impressum est superiorum permissu, & præ se fert licentias A. Episcopi Bellicartensis vices gerentis, Fr. Nicolai S. Palatij Apostolici Magistri, Petri Nicolini Vic. generalis Florentiæ. F. Clemētis Ægidij, Inquisitoris gener. Florentiæ, Nicolai dell' Altella &c. An-ne omnes istæ Facultates confictæ? & si verè concessæ, Quid ille liber habet quod Copernicani non habeant?

An opinio, quæ terrā moveri vult, hodie defendi possit?

III.

CLXXIV.

Ut rem fatear, in hac materiâ Hæretici contra Eminentissimos dominos Cardinales insaniunt, Astronomi Catholici ægrè tacent, & omnium aut ferè vox est. *Si contrarium de fide non est, hoc verum est*: & semper conqueruntur, rem purè Astronomicam à nō Astronomis (non enim Cardinaliū Theologi profitentur hanc artem) in iudicium vocatam. Habeo inter alios amicos, quēdam virum doctissimum ipsumque S. Theologiæ Doctorem, qui ut ait, minori difficultate assentitur Sacramento Eucharistiæ, quàm solis motui; & tamē aut tacet, aut terram moveri asserit, ne difficultates patiatur. Recepi ab alio, ēt doctissimo, multas epistolas de hac materiâ, & uberioris doctrinæ gratia ex unâ lineas subsequentes excerpo.

Communis eaque conditionata Astronomorum Catholicorum Resolutio.

CLXXV.

Mirificas ago gratias, quod dignata sit eximere aliquot scrupulos qui occurrerunt in lectione libelli sui de perpendiculorum inconstantiâ. Deerat sanè hoc ad instructionem rudiorum, inter quos ego sum qui non ambio nomen Astronomi, benè Astrophili. Addideram aliquid de motu terræ diurno non quod velim refragari Declarationibus & Statutis Eminentissim. Cardinalium, à quibus Copernicanis olim & etiam nuper os oppessulatum est: sed quia notavi in decreto Aloysij Carafei typis edito anno 1633. contra Galilæū Galilæi duas sententias coniunctim ꝓhiberi his verbis. [*Illam Galilæi sententiam nempe solem esse centrum nec moveri motu locali declaraverat (Cardinalium congregatio) absurdū & falsum in philosophiâ & formaliter hæreticum, cùm sit expressè cōtra scripturam sacram: aliamque assertionē ejus videlicet, Terram mundi centrū non esse, nec stare immobilē, sed moveri motu locali & diurno censuerat pariter absurdum*

Litera cuiusdam Duaceni Doctoris, Viri doctissimi & dignissimi.

Legantur attentè ista verba.

& falſum in Philoſophiâ, In Theologiâ verò ad minimum in fide erroneum &c. Origanus autem neque unum docet neque alterum. VERUM eſt, quòd in hac materiâ linguam comprimo, ut par eſt; nihilominùs conatus ſũ ab aliquot annis ſolvere argumenta Ioannis Bapt. Morini, & aliorum, qui motum terræ impugnant, & oſtendere, quòd argumenta eorum non convincant, idque in publico conſeſſu Quæſtionum quodlibeticarum; quod etiam fecerunt poſtmodum Patres Societatis in Theſibus impreſſis, & diceret quis Terram dici *ſtabilem* in ſcriptura eo modo, quo Boetius Severinus *lib. 1. de conſ. Philoſ.* Firmamentum vocat *orbem ſtabilem*, quia etiamſi moveatur, & mutet locum ſecundum partes, non tamen ſecundum totum in ſententia Origani. Addidi & Longomontani, quia ipſemet *in Aſtronomiâ Danica lib. 1. cap. 1.* dicit: *Terram autem ſuper centro in medio moveri, & diurnam revolutionem ab occaſu in ortum perficere magno compendio naturæ, nos cum D. Origano & aliis huius ſæculi præſtantibus viris aſſerimus.* Sed abrumpo ne importunius obſtrepem veſtris doctiſſimis auribus aliunde occupatis: &c.

Cenſet nõ interdici à Cardinalibus ſententiam Davidis Origani: at liber expurgatorius S. Inquiſitionis Hiſpanicæ expreſſè delet hanc Davidis ſententiam. An hodie defendi illa poſſit; & quo ſenſu?

IV.

CLXXVI. Ego quidem non tanti facio terræ motum, imò nec totam terram, ut propter illam, velim non dicam Dei aut Eccleſiæ, ſed ne unius quidem boni amici indignationem incurrere; adeoq; proteſtor in hoc rerum genere hanc me habiturum opinionem, quam iuſſerit Eccleſia Romana: cùm autem ſtãdo rationi neutra opinio videatur impoſſibilis (quis enim Copernicanus ita inſanire vellet, ut diceret non poſſe Deum condere mundum qualem eſſe conditum DD. Cardinales affirmant?) cùm utraque ſuas difficultates patiatur (quis enim toleret immenſam illam abyſſum, quam inter fixas & Sphæram Saturni debent ponere, qui tellurem pervertunt?) neſcio enim, an ſtando puræ rationi magis diſſonent omnia, quæ tenentur concedere Tychonici (nam de Ptolemaico Syſtemate iam eſt actum) quàm hæc unica abyſſus, quam non poteſt negare Copernicus? volo tamen doceri, & horum dubiorum habere ſolutionem.

Stãdo nudæ rationi utraque ſententia eſt probabilis.

Intolerabilis eſt Copernicana à Fixis ad Saturnum diſtantia.

Iam eſt antiquata doctrina Ptolemai.

Quæro primò, An DD. Cardinalium inhibitis adhuc perſtet; an verò ſit ſublata aut mitigata?

Quæro ſecundò. Si non mitigata nec ſublata dicatur, quomodo Romæ & Florentiæ Syſtema Coſmicum Galilæi fuit approbatum, benignis cenſuris honoratũ, & typis vulgari permiſſum?

Quæro tertiò, An Cenſorum Romanorum pace poſſit admitti hæc Propoſitio, *Nulla datur ratio ſpeculativa aut practica, hoc eſt, nullum argumentum inſenſibile aut ſenſibile, Terræ quietem evincens: Sacræ Scripturæ teſtimonia, quæ contra Ariſtarchum citantur, potuerunt probabiliter ſolvi antè Dominorum Cardinalium Decretum, iam non poſſunt: poſita enim verâ Sacræ Scripturæ intelligentiâ nulli probabilitati datur locus.*

Sed fortè diſplicebit nonnullis hæc Poſitio, quia cõcedit Cardinalibus authoritatẽ faciendi ſententiã improbabilem.

Quæro quartò, An ab Eminentiſſimis Dominis non ſolùm damnetur in Galilæo Ariſtarchi doctrina, ſed etiam Davidis Origani? nam & hanc Hiſpanica inquiſitio condemnat.

V.

CLXXVII. *Vlteriùs pergo, ſtet vel moveatur Olympus*, & ſic diſcurro. [Olim erant probabiles iſtæ opiniones. *I. Epiſcopi vigore Tridentini Concilij poſſunt reducere miſſas in fundatione poſitas. II. Quæ poſt illud relictæ, poſſunt ad numerum minorem redigi. III. Generales Ordinum poſſunt miſſas ad pauciores ex causâ competente reducere. IV. Quando ſti-*

Relicto motu Terræ, tranſitur ad alias materias. Septem opinionum

circa Missarum celebrationē Censura.

do stispendium Missæ est ab Episcopo taxatū, si petens sibi celebrari missam non dat stipendium integrum, potest Sacerdos ab uno vel à diversis tot parva stipendia accipere, quot iustæ eleemosynæ æquivaleant. V. Sacerdos pauper potest pro unâ missâ tot accipere stipendia, quot ad diurnam eius sustentationem sufficiant. VI. Die festo accipi potest duplum stipendium pro missâ. VII. Potest missa celebrari pro primo daturo stipendium &c. Damnantur ab Eminentissimis Dominis teste Dianâ *part.2.tract.14.resol.* 1.2.6 7.8 9.15. quales igitur erunt modò? improbabiles, an tantummodò minùs probabiles? Si improbabiles; cur? an ob nudam reprobationem, an ob demonstrationem, quam hodiè habemus, cuius Veteres non habuerunt notitiam?

CLXXVIII.

VI.

Si sententiæ declaratæ & electæ à Cardinalibus sint probabiliores, rejectæ & damnatæ minùs probabiles, si dicamus neminem posse sequi opinionem minùs probabilem; fortè sententia damnata à Cardinalibus teneri non poterit. Quid autem dicendum est stando illi sententiæ, quæ hodie est omnium, nimirùm, posse hominem tutâ conscientiâ sequi opinionem minus probabilem?

An possimus sequi opinionem minus probabilem?

CLXXIX.

Diana videtur sibi contradicere.

VII.

Produco Dianam qui *part.2.tract.* 13.*resol.*1. tenet cum communi sententiâ esse licitū relictâ opinione probabiliore & magis tutâ, sequi minus probabilem & minus tutam. & *part.1.tractat.* 10.*resol.*29. Declarationes Cardinalium non habere vim legis, nec iis necessariò standum: & tamen *part.2.tract.*14.*resol.*1. ait *stante dictâ declaratione Illustrissimorum Cardinalium modò non esse amplectendam opinionem Henriquez & Mirandæ.* & resol.8. *Affirmativam sententiam probabilem putavit Ioann. de la Cruz, Ledesma, Molfesius; & absolutè illam docent & sustinent Sotus, Canus, Baja, Dom. Montagnolus, Angelus, Rodrigues, Fernandes, qui citat Honcalam, Tabienam, & Petrum de Aragon; & novissimè Didacus Nugnus, & ante illum Orellana, &c. Sed hæc opinio modò corruit: nam Sacra congregatio in decretis: &c.* Sed cur corruit, Si Diana teste tantùm est probabilior opinio, quam elegerunt Cardinales? Produco etiam Ausonium Noctinot, dignissimum & doctissimum Virum, in Dianæ summâ dicentem lectori benevolo. *Plerisque incommodum erat eamdem quæstionem pluries repeti; quod tamen authori necessarium fuerat, ut si quæ opinio in priori parte excussa, oppugnata fuisset, in posteriore confirmaret: aliquas novis augeret inventis: in aliis iudicium priùs suspensum determinaret: in aliis demum modificaret, vel supervenientibus Sacræ Congregationis Oraculis revocaret. Commune est omnibus harum doctrinarum scriptoribus suas lucubrationes non simul & eodem tempore in lucem edentibus, non solum ob eam, quæ à veritatis Interpretibus manant indies Responsa, quibus cervicem flectere necesse est; sed ob temporum etiam aliorumve accidentium vicissitudinem nostrique flexibilitatem ingenij, quæ nos pro diverso temporum statu rapiunt in diversa.* Cui ego. Si Dominorum Cardinalium Responsis cervicem flectere necesse est, dabitur ratio quæ hāc ipsam necessitatem evidenter evincat (nam nec probabilitas, nec etiam probabilioritas ullam potest inducere necessitatem) ergo illam dignabitur ille subministrare.

Item Ausonius Noctinot.

An Cardinalium Decisionibus stare debeamus necessariò?

VIII.

CLXXX.

An informationibus, quæ coram Emi-

Doceri volo, An non possit aliquādo cōtingere, ut propositio facta Eminentissimis Dominis Cardinalibus sit fallax? hoc est, An non aliquando ignorantiâ, aliquando malitia seducti pro-

mentissimis DD. leguntur, error subesse possit?

ponentes possint & soleant, rem aliter proponere, quam in se sit? & si id contingere possit & soleat, an non servatâ omni reverentiâ privatus Theologus, si propositionem factam eminentissimis dominis fuisse erroneam reperiat, possit dicere, illos quidem iuxta casum propositum doctissimè & solidissimè respondisse, & nihilominùs eorundem Decisionem admittendam non esse, quia fuerunt malè instructi, & ut vulgò loquimur, malè informati? Puto in hoc genere neminem concessurum Cardinalibus esse, quod Pontifici Summo negamus; oratus enim à Transalpinis Bullas expedit conditionatas, videlicet, *si preces veritate subsistant*; unde, si contingat easdem veritate destitui, non ideò dicendus est errasse Summus Pontifex, sed Bullam esse invalidam, & supplicantem condemnandum. Ergo similiter, si propositio facta Cardinalibus *veritate subsistat*, tunc eorumdem Decisio vim habebit, qualem illi concedere solent Theologi; cæterùm, si propositio fuerit mendax, non illi dicendi erravisse, sed Decisionem esse invalidam, & proponentem condemnandum.

CLXXXI. *Quid dicẽdum sit de errore ab intrinseco?*

Ex hoc dubio oritur aliud, An sicut in Eminẽtissimorum Dominorum tribunali ab extrinseco casus proponi male solẽt, an etiam ab intrinseco possint? puta, si quod Deus avertat, contingat assumi indoctos viros, aut etiam aliàs doctos decidere quæstiones aliarũ facultatum, in quâ viderentur indocti? quæstio enim subtilis Philosophica, nõ solùm non potest ab homine ignorante decidi, sed neque à docto in aliâ scientiâ, puta à Pictore, Architecto, Sartore, vel Sutore: quia ut olim bene inclamavit Apelles, *Sutor non ultra crepidã*; habent enim suos terminos singulæ Facultates, & dum *Navita de ventis, de bubus narrat arator, enumerat miles vulnera, Pastor oves*. Igitur si contingeret (sit casus possibilis aut impossibilis) Cardinales Theologos aut Canonistas resolvere aliquam quæstionem alicuius Facultatis Mechanicæ, quam illos ignorare censeres, an-ne in eodem casu (interrogo) tenereris eorumdem resolutioni stare; & contra dictamen proprium, quod à te demonstrativis, aut probabilissimis saltem rationibus suaderi existimas, deberes captivare intellectum, & ut Ausonius Noctinotius loquitur, cervicem flectere? Nihil obijcio: habemus enim hodie in Cardinalium Consistorio præter Lugonem alios Viros doctissimos, qui non solùm sunt in dignitate sed in omni scientiarũ genere eminentissimi, sed nec fuerunt, nec erunt omnia tẽpora nostro æqualia; doctrina generalis exigitur, quæ si servire modò nequeat, fortè olim sit servitura.

IX.

Vides multorum Authorũ opiniones ab Inquisitionis Tribunali, vides à Congregatione Cardinalium, vides à Rotâ expungi, & ut vulgus loquitur, condemnari; & inquiris, An detur in Mundo visibili authoritas condemnandi opiniones probabiles? CLXXXII. *Condemnarine probabilis possit opinio?*

Aperuerunt nobis oculos Patres Carmelitani discalceati in Hispaniâ, qui ante annos viginti ordinis Prophetici mirabilem Historiam evulgarunt, quæ varias subijt Theologorum Censuras. Traductus ab ignorantibus fuit liber, & in Summo Inquisitionis Tribunali accusatus. Ut priorem tueantur, edunt alterum Patres doctissimum & eruditissimum, quem olim libentissime Legi, ex quo nunc potissimas Positiones assumo.

Prima

CLXXXIII. *Aliud eſt definire articulos, & aliud comburere Hæreticos.*

Prima ſit. *Alterius Tribunalis eſt dare Eccleſiæ Articulos fidei, & definire quænam Propoſitiones ſint Hæreticæ, & alterius eſt Hæreticas (ſeu perſonas, ſeu propoſitiones) comburere.* Quod dilucido & probo.

An Deipara fuerit ſine culpâ conceptâ?

Quæritur hodie, an Regina angelorum caruerit peccato originali? Hæc controverſia videtur non fuiſſe tacta à Patribus: ante quingentos annos multi videntur tenuiſſe opinionem ſeveram: hodie cuius ſint Doctores neſcimus, nam ſi qui contrariam tenent, præcipiuntur aut tacere, aut loqui nobiſcum, qui piam defendimus.

An hodie alterutra opinio ſit alicuius?

Quod notatum volo contra Pozam, qui frequentiſſimè aſſerit illam, quæ pia vocatur, eſſe hoc ævo omnium Catholicorum opinionem: nam Ego quam opinionem habeam ſcio, quam habeas neſcio, nec ex verbis eam colligere poſſum, nam ſi fortè ſeveram teneas, nec licitè, nec impunè illam prodes; & ſi prudens ſis, males in materiâ probabili (damnare enim hæreſeos piam ſententiam, delirare eſt) te accommodare ſuperiorum dictaminî, quam coram Deo in conſcientiâ, corã Mundo in honore & commoditate pati iacturas aut cenſuras.

CLXXXII. *Condemnarine probabilis poſſit opinio?*

Deſideramus hãc controverſiam ſemel ab Eccleſiâ decidi. & dicimus, à nulla univerſitate, à nullo Tribunali Inquiſitionis, à nullo Cardinalium Conſiſtorio decidi infallibiliter poſſe, ita ut tranſeat in articulum Fidei, & ſint qui diſſentiant Hæretici. Cæterùm, quos Eccleſia Hæreticos dixerit, ſeu articulos ſeu homines, poterit Inquiſitio ultimâ ſententiâ condemnare.

Ex hac doctrinâ ſolidiſſimè inferebant Patres Carmelitani, non ſpectare ad dominos Inquiſitores dare articulos Fidei, ſed juxta datos ab Eccleſiâ Romanâ iudicare: cùm igitur in toto illo libro nihil eſſet quod in articulos Fidei impingeret, non eſſe cur illum Tribunal condemnaret, niſi innocentem vellet; quod de ſanctiſſimo illo conceſſu præſumendum non eſt.

CLXXXIV. *An purus Theologus habere in Inquiſitione poſſit Qualificatoris officium?*

Secunda. *Cenſores, quibus uſum fuerat Tribunal, fuiſſe puros Theologos, parvæ aut nullius eruditionis, & qui non poterant de Hiſtoriâ iudicare.* Et ut rem ego fatear, in illo Sancto Tribunali cognoſco nonnullos Cenſores doctiſſimos, cognoſco & indoctiſſimos, & video humana omnia in mundo tractari humanitùs, & multa non poſſe aliter fieri, nam ſupremi Inquiſitionis Principes debent credere Miniſtris ſuis, qui homines ſunt & poſſunt & ſolent errare. Cæterùm hominem purum Theologũ omnia poſſe, crediturus non ſum. Habent cancellos ſuos Facultates, & qui in Philoſophiâ excellit, ſolet eſſe rudis in Iure; & qui inter Medicos eminet, ſolet eſſe incapax, ut Theologica tractet: nec mirum ſi Hiſtorica aut Politica neſciat, qui ſolũ Theologica tractat.

Ponitur exemplum in conſultatione de S. R. Imperij Pace.

Hanc ego veritatem experimento didici anno M. DC. XLVII. & M.DC.IL. & ſæpe alibi. Nã cùm anno 1647. tractaretur ſeriò de universali pace, quam multa à Politicis contra veram Theologiam audivi! & quam multa à Theologis contra veram Politicam! & quàm pauca quæ Politicam Chriſtianam ſaperent! edidi de hac Materiâ ſpecialem Tractatum (qui tamen impugnatoribus non caruit; nã dum omnia Eccleſiaſtici, omnia ſæculares deſiderant, reprobant veritatem virtutemque, quæ medium tenet) & ideo non eſt cur plura addamus.

Additur ſecundũ exemplũ; & exponitur, cur Viennẽſes Medici ſub initiũ noluerint iuramentũ

Demus aliud exemplum: Anno 1649. Viẽnenſis Univerſitas ad maiorem Divæ honorem ſententiam piam iuramento firmavit: quà Theologa unanimi ſingulorum conſenſu: quà Iuridica, non ſine difficultate, ſuperabili tamen: ſed quantis turbinibus quà Medica!

Conve-

piũ emittere in cõtroversiâ Conceptionis immaculatæ?

Convenerunt me aliqui, conveni aliquos, & dicere volebam, quæ esset remora, quæ illos detineret fluctuantes. Dabo multorum exceptiones, quarum vi se excusabant. DICEBANT PRIMÒ, *Iuramentum illud, non peti, sed extorqueri à Cæsare; nec liberè procedere universitatem.* SECVNDÒ, *Cæsarem non procedere liberè, sed ab alys induci.* TERTIÒ, *hunc strepitũ totum in odium D. Thomæ, & Patrum Dominicanorum excitari.* QVARTÒ, *universitatem non esse doctiorem Ecclesiâ, nec debere definire quod nondum Ecclesia fuit ausa.* QUINTÒ, *se non posse iurare Virginem cõceptam fuisse sine culpâ; est enim res ignota & incerta, & talia nequeunt iuramento firmari.* SEXTÒ, *Eos omnes, qui eiusmodi iuramentum emittunt, se exponere periculo, ut crastinâ die declarentur Hæretici & periuri, si Ecclesia definiat pro Dominicanis.* Hæc illi; qui tardè sedati & instructi, non sine magno Magnifici D. Ioannis Guilielmi Managettæ, etiam Doctoris & Professoris Medici, sed qui non est purus Medicus, sed in omni scientia versatissimus, sequuti Theologos, tandem aliquando sententiam benignam & piã iuramento firmarunt. Constat igitur errare frẽquẽter sutorem, si ultra crepidam iudicet; Medicum, si ultra morbos & pharmaca.

D Mannagetta, iterum, iterumque Rector Viennensis Universitatis laudatur.

Non ergo immeritò conquerebantur Patres Carmelitani, si Historica ab ipsis scripta volumina examinanda & censuranda, puris & ineruditis Theologis committebantur.

X.

CLXXXV. RΕcensui aliena: propria enarro. Prodiit meus Commentarius in Regulam D. Benedicti, & quidam pius, indoctus tamẽ Abbas, ut Syntheses legit, excanduit, & illas improbabiles esse verbo & calamo fuit protestatus. Monitor a D. Francisco Pannemã, & illi rescripsi litteras, quas quia argumento proposito útiles iudico, placet dare. Sic illi.

Littera Authoris de Opinionum probabilitate.

INter multos Discipulos, quorum olim mihi formatio & promotio hodie magnis curis stat, pauci respondẽt debito, sed te inter paucos video ingratitudinis notam diligẽter effugere, & cùm possis magistrum apud me, non velle nisi Discipulum agere. Sed & hoc ipsum laudo; oportet enim colere, per quos profecimus, & Ego in hac materia amicorũ sententiâ nimius sum: multum enim illis defero, à quibus habeo, quòd nihil eis deferre possim.

Multum deferre debemus præceptoribus.

Titio viro apud Benedictinos Gallos authoritatis eminentis, ita displicuisse istas Syntheses, tametsi viginti aut plures Magni subscripserint, ut in illas sævierit, censuram crudelem evulgando, non miror. Semper enim ignorantia est imprudens & audax. Noctua etiã non infimæ magnitudinis inter aves, conquesta olim in volucrum comitiis fuit, quod sol esset nimis caliginosus, nec tamen lego solem evulgasse pro lucis thesauris apologiam, sed irrisisse cœcutientis calumniam, communi omniũ suffragio & applausu contentum: Sol, mi Francisce, est veritas; nec minùs clarus ille, quod in eum blasphemias noctua evomat; nec minùs certa ista, quod in ipsam ignorantia præsumat. Hæc cũ omni moderatione sint dicta, sed quoniam veritati & eximiis hominibus pro ea stantibus quibus hæ stupidæ insidiæ parantur, est favendum: res est urbanè, fortiter tamen urgenda. Sic discurro.

Noctua Sol est obscurus: & veritas indocto est mendax.

Veritas Sol.

CLXXXVI. Has omnes & singulas Syntheses, pbabiles esse dixi, & dico; negat ille: improbabiles laxas, pernitiosas scandalosas (cur non etiam Hæreticas?) affirmat. Furit, an decet? sævit, an censet. Ipse loquitur, & in hoc ne à psitaco differt.

Quanta sit nostrarum Synthesiũ probabilitas?

fert. at ego Soles Reipublicæ Literariæ propugno, & meum aſſumptum ſic demonſtro. *Quæcunq; opinio habet viginti authores pro ſe, eſt opinio probabilis? Nulla eſt in his Syntheſibus quæ plures non habeat; Ergo nulla quæ vere probabilis non ſit.* Quid tuus ad iſtum ſyllogiſmum Titius? ſi neget formam oſtendet ſe ignorare Dialecticam. Si maiorem, ſe moralē Theologiam, ne quidem à longè ſalutaſſe; ad probabilitatem enim non iam viginti, ſed etiam multò pauciores in omnium opinione ſufficiunt. Si minorem, ſe nō ſcire legere, ibi enim proſtant ſubſcriptiones ſuperſtitum Virorum, Quibus maiores hodie in orbe Chriſtiano non dabit. Ergo quidqui d ad illum ſyllogiſmum dicat, erit Noctua ſolem incuſans, quod audiat Lucidus, cùm tenebroſus ſit. Sed hæc de illo ſufficiant, cuius nomini parcere volui, tametſi non pepercit meo, quia demonſtrationes dedignantur, cum ſtupidâ ignorantiâ confligere. Nos igitur quia nolumus ita loqui, & non poſſimus apud doctos vocari non ignorantes, Theſes illas relegimus, & de illis iſtas etiam ſubijcimus.

CLXXXVII. *Authoris de ſuis Syntheſibus Cenſura.*

Prima. *Quicumq; opinionem quā ſpecialiter conſulti, viginti Illuſtriores illuſtriorum univerſitatum Theologi probabilem iudicāt, ijs non obſtantibus improbabilem dicit, oſtendit ſe quid probabilitas ſit ignorare.* Patet, quia nemo doctus eſt, quin neget opinionem octo aut decem authorum debere vocari probabilem.

CLXXXVIII

Secunda. *Repugnat opinionem probabilem in materia, quæ de neceſſitate medij ad ſalutem æternam non eſt* (quidquid neceſſitate medij ſit, illum n. huiuſmodi Theſes non tangunt) *eſſe periculoſam, temerariam, audacem, malè ſonantem, aut aures pias offendentem.* Conſtat ex probabilitatis definitione; ſanè probabilis opinio periculoſa non eſt, nulli n. ſe exponit periculo, qui ſe non exponit periculo peccandi; & eum qui minùs probabili ſententiæ ſubſcribit non peccare probabilior ſententia (adeoq; communis) affirmat. Nec eſt temeraria; nā motivis gravibus ſubſiſtit, quibuscum temeritas componi non poteſt. Si non ſit temeraria, nec erit audax; quoniam coincidere videntur audacia & temeritas, aut ſaltem ſeparari non poſſe. Cū igitur probabilis ſententia bona ſit, nec pernicioſa nec ſcandaloſa ipſa eſt. Laxa dici non debet, ſed benigna. Et per cōſequens male ſonare nequit; nec pias aures offendere, quod ſi aliquas offendat, non ſunt piæ. COROLLARIUM: *Repugnat aliquem eſſe vel mediocriter doctum, & tamen cum probabilitate has crudeliſſimas notas componere.*

Quid ſit opinio periculoſa? [Nulli ſe exponit periculo peccandi, qui ſequitur opinionem etiam minùs probabilem.] Quid temeraria? Quid audax? Quid laxa? Quid male ſonans?

CLXXXIX. *Quando & quomodo opinio probabilis in improbabilē tranſire poſſit?*

Tertia. *Nulla ex prædictis Syntheſibus, aliter poteſt ſua probabilitate privari, quàm ſi contradictoria tranſeat in articulū fidei.* Patet; quia opinio probabilis eſt quæ à magnis & multis defenditur, & tamen humanitùs non poterit fieri, q̄ illi Doctores, qui ſubſcribunt multi aut magni non ſint. Vel finge quemcumq; caſum poſſibilem, Præter definitionem Eccleſiæ. Congregentur univerſi Europæi docti, indocti, magni, parvi, non tamen poterunt facere aut verè definire, viginti non eſſe viginti, aut viros eximios, & ſummarum Academiarum lumina non eſſe magnos.

Totius Mūdi Reſolutio quid poſſit?

Videas igitur, quam ſtupidè Titius, contra tot Academiarum Illuſtriſſimarum ſoles, fuerit auſus, & Invidiæ ignoranti condoleas, impoſterumque Syntheſes illas tanquam ſecuriſſimam baſin tuarum omnium Reſolutionum ſtatue, & diligenter perge, &c.

XI.

CXC. *An interdici poſſint Dianæ opera?*

Quidam Epiſc. opus in Belgio interdixit Antonini Dianæ Reſolutiones, juſſitque ut nemo venderet, emeret, legeret aut haberet: & Bibliopolæ ſoli

citi interrogabant, *possetne liber ille interdici?*

Respondi illis, & responsionem meã in Basi Theologiæ Regularis edidi. Nõ habeo penes me librum illum, & ideò sententiam reponam, si non verba.

Aliud est interdicere librum, & aliud eiusdẽ doctrinam condemnare.

Inter interdicere libros & illos condemnare distinguo; libri n. sunt merces, sunt nocivi, sunt mali. Interdicuntur libri optimi ut merces, ut nostris Typographis, Bibliopolis consulatur. Cum Plantino, ut imprimat Ecclesiasticos libros conceditur, interdicuntur omnes apud quemcunque alium impressi, non quia mali, sed quia impressi cum iniuriâ Plantini, cuius indemnitati & utilitati publico privilegio consulitur. Interdicuntur etiam libri optimi, vt nocivi, quando experientiâ constat esse aliquos, qui eis abutuntur. Sic videmus Biblia sacra interdici, nec permitti in aliquâ linguâ vulgari; nam docet experientia fæminas & ignorantes quosvis homines arreptâ occasione ex male intellectis periodis solere contra Deum & Fidem delirare: nec aliâ posse viâ Fidei conservari unitatem, quàm si eiusmodi Libri à manibus imperitorũ arceantur. Ridebat hanc totam doctrinam in Belgio quæpiam Princeps & dicebat non nisi tyrannicè fæminas arceri à Divina scriptura; quæ est bona, & interdicitur ac si esset mala. Erat in loco puellus, Principis filius; & Titius, qui sic illam discurrentem audivit, evaginat pugionem, & puello tradit. Occlamat illa, & Titius pugionem in manibus puelli tutatur. Cur deberet iste Angelus, ait, spoliari pugione, pulchro, lævi, mundo, acuto, & omnibus nominibus bono? an non quia uti non scit, & abuti illo poterit; & eo abutendo se ferire aut occidere? Ita est Princeps excellentissima: Sacræ Literæ Ecclesiæ Romanæ sunt arma, fortia, potentia, & efficacia; quibus si malè utatur aliquis, sibi mortem consciscet; non ergo concedendæ personis quæ abusuræ credãtur. Interdicuntur etiam Libri, quia mali & nocivi per se: & hic ultimi solent & debent condemnari.

Libri optimi solent & debent aliquando interdici.

Solent ignorantes sanctissimis libris abuti.

Porrò si Dianæ Libros Episcopus ille interdixit ut merces, viderint consules & Reipublicæ Patres, ad quem pertineat interdicere merces, nam in Belgio (de hoc enim agebatur) mercium interdictio aut admissio, ad Regem, & non ad Episcopos pertinet: si eosdem interdixit ut nocivos per accidens, nullam iniuriam Dianæ intulit, & suo fuit usus iure: nemo enim in sua domo tenetur tolerare Librum, etiam bonũ, qui suis sit perniciosus per accidens. Quod si illos condemnavit, hîc iam haberent docti aliquid, quod patienter tolerare non possent, non enim damnari possunt libri qui à doctis leguntur, approbantur, laudantur. CXCI.

Solent libri interdici ut merces.

Item ut nocivi per accidens.

Sed ut damnentur debent mali continere doctrinam.

XII.

Hinc est decipi vulgus cùm audit aliquem librum interdici, vix est enim Politicus hodiè, qui non se exponat huic periculo. Politicam Hispanorum reprobant Galli, Gallorum Hispani; sæcularium Ecclesiastici, & Ecclesiasticorum sæculares. Michael Rabardeus visus fuit Romæ nimium augere authoritatem sæcularem, nimium deprimere Ecclesiasticam, & ideò statim interdict⁹. Et Antoninus Diana, qui omnia Ecclesiasticis concedit, omnibus sæcularibus, Hispanis, Germanis, Gallis, Belgis, &c. & ita Venetis, ut vix illũ voluerint tolerare: tandem admiserint, gravissimâ & acerrimâ censurâ præfixâ, ne putet Lector per concessionem imprimendi illius operis, in eo contenta aut pro veris admitti, aut ad praxin approbari, sed tantummodò rationibus impressorum seu mercaturæ consultum. CXCII.

Non est ignominiosum Authori, si eius opera interdicantur, est, si damnentur.

Michaelis Rabardei Politica Roma, Diana Politica Venetys.

Aliorum Pariſijs condemnatur.

tum. Author ille Romanus, qui Reges in temporalibus ſubeſſe Pontifici ſcripſit anno 1626. aſſerente Gramondo, à Sorbonâ, à clero Gallicano, à Sæculari ſtatu ; imò licèt Ieſuita à Ieſuitis in Galliâ habitantibus reprobatus eſt, & iuſſus comburi à publico Iuſtitiæ Miniſtro, & tamen idem liber etiam hodiè Romæ commendatur: Concludendum eſt ergo in materiâ Politicâ, tot eſſe ſententias, quot Rerum-publ. Capita; nec damnandum P. Cotonem, qui adhæſit communi Gallorum ſententiæ, &

An ſentiẽdum cum multis?

rogatus, *Quid ſi eſſetis Romæ?* Reſpondit, *Mutaretur cum aura animus, ſentiremus ut Romæ.* Vide Gramond. ad anno 1626. pag. 654. Ergo in materiâ Politicâ hæc

Vnusquisq; tenetur ſtare à Patriâ.

poterit poni ſcriptoribus Regula: videlicet, *Modò nec in Fidem, nec in Catholicam totoq; Orbe receptam morum doctrinã, impingat in Materiâ Politicâ, quidquid exteri Eccleſiaſtici aut ſæculares ſentiant dicantve, unuſquiſque tenetur defendere Iura ſuæ Patriæ.* Hanc Regulam hoc exemplo dilucido. Anno 1635. eramus in navi Antuerpienſi Reverendiſſimus D. Opovius Duciſſylvius Epiſcopus, multi nobiles, & inter ipſos Comes quidã ex Galliâ profugus, qui multa ſupra fidem, fortè & ſupra veritatem, ſe egiſſe pro Catholico Rege gloriabatur. Habebat penes ſe decẽ mille florenos,

Gallus trãsfuga ab Epiſcopo Sylvæ Ducis ridetur.

quos in præmium à Rege ſuſceperat: & hoc animatus favore, maiora adhuc pollicebatur. Cùm peroraviſſet omnia Gallus, exceptus fuit à fideliſſimo Epiſcopo (fideliſſimo inquam; quia ſæpe expoſuerat vitam ſuam propter Regẽ Catholicum, & ſemel apud Hollandos captus & condemnatus laqueo, liberatus fuerat non ſine ſuſpicione miraculi:) hoc reſponſo, *Quam omnia iſta eſſent glorioſa, ſi facta non eſſent à Gallo!* Erubuit Comes, riſimus omnes: quicumque enim Gallus favet aut ſervit Regi Hiſpano contra ſuam Patriam eſt infamis. & Ego ſicut de gladio, ſic etiam de Calamo philoſophor. Multa pro meis principibus ſcripſi; & illa omnia ut Hiſpanus, qui eſſem infamis meâ opinione, ſi calamum moverem contra Patriã. Iam nulla ampliùs in hac intricatâ materiâ me ſcripturum decrevi, quia ſicut non omnes militare tenentur, ſic nec omnes ſcribere; præcipuè ſi dentur rationes politicæ, quæ tollant calamum: nam experientiâ didici aliquas opiniones meas diſplicuiſſe Romanis & Hiſpanis; Illis quod putent me augere authoritatem Regiam plus quàm debeã; iſtis, quod putent me eãdem infra verum deprimere, debuiſſeque ſcripſiſſe generoſiùs & altiùs.

Author à Politicis ſe ſubtrahit.

Eius doctrina æquè Romanis diſplicet ac Hiſpanis.

FVNDAMENTVM VI.

De definitionibus Academiarum.

cxciii. Vniverſitas per modum Corporis congregata, ſi ſit ex claris, quamdiu maneat ſub obedientiâ Summi Pontificis, nil omninò reſolvet, quod non ſit probabile. Patet. Quia Poſitio, aliàs im-

Reſolutiones unius Vniverſi

probabilis, modò ab unâ Universitate admittatur & defendatur, redditur hoc ipso probabilis.

tatis sunt probabiles. An cuiuscunque & quæcumq;

Quantæ authoritatis sint Theses, quæ in aliqua Universitate propugnatæ?

An-ne Thesibus tanta debebitur authoritas, quanta Theologici Senatus Consultis? Puto Thesibus, quæ sine obloquutione in aliqua illustri Academia propugnantur, magnam reverentiam deberi; minorem tamen, quam Universitatis-Consultis: si in aliqua Universitate moris sit Theses defendendas recognosci & approbari à tota Facultate Theologica, tunc Theses singulæ erunt singula Universitatis-Consulta, & hoc ipso valdè probabiles.

CXCIV.

Communitas distinguitur à singulis particularibus.

Non omnes hodie Universitates sunt claræ. Imò nec Catholicæ.

Una Universitas sufficit ad faciendam opinionem probabilē.

COnsideranda sunt verba singula. Ago de universitate per modū corporis congregatâ, ut illam à singulis Doctoribus distinguam, de quibus infra. Ago de clara & nota; sunt enim hodie multæ in Europâ ignobiles, quæ vix nomine cognitæ; ad quas confugiunt imperiti; ut qui inter doctos locum habere non potuerunt, saltem ibi præcellant, ubi nulli sunt docti. Ago de Catholicâ: nam quæcumque schismatica aut hæretica fide caret: quæ enim non credit quæ debet, & cui debet, indigna est cui Christiani credamus. Me igitur Iudice Decisio unius Universitatis tanti est ponderis, ut repugnet unam & eamdem Positionem ab una classicâ Universitate approbari, & tamen improbabilem esse.

CVC.

Quantæ sint authoritatis Cōclusiones, quæ in aliqua clara Universitate impressæ & propugnatæ.

THESIBUS minorem authoritatem concedimus, quàm Theologici Senatus Consultis, maiori enim examine Consulta, minori Theses evulgantur. Solent hæ à nullo recognosci; solent à solo præside; solent à Decano: varij sunt Academiarum mores, at Viennæ Theses à totâ Facultate approbantur. Rem ediffero. Anno 1649 Mense Augusto pro supremâ Theologiæ Laureâ consequendâ R. P. Guilielmus Glôcker, Sacri ordinis Cistertiensis in Campo-liliorum supprior, Præside R. P. Georgio Turkovich Societatis Iesu Doctore Theologo, & Professore ordinario, inter alias hanc Thesin discutiendam proposuit, nimirùm, *Non improbabile videtur posse moribundum sensibus destitutum sub conditione absolvi, qui neque confessionem petyt, neq; ullum pœnitentiæ signum dedit, modo Catholicè & piè vixerit.* Sic etiam Ego sentio, & ut magis eluceret huius Propositionis probabilitas, iussus argumentari, sic aio.

An moribundus, qui nullum signum dedit, possit absolvi?

Positiones quæ Viennæ defenduntur, à totâ Facultate approbantur.

[Lego in titulo. *Theses ex universa Theologia, quas authoritate & consensu Reverendissimorum, admodum Reverendorum, Magnificorum, Nobilium, & Clarissimorum Virorum, Spectabilis Domini Decani, cæterorumq; Dominorum Doctorum Inclytæ Facultatis Theologicæ in antiquissimâ & celeberrimâ Universitate Viennensi, pro supremâ Theologiæ Laureâ consequenda publicè discutiendas proponit R. P. Guilielmus Glôcker:* &c. & quia omnibus eiusmodi præfigitur titulus, inquiro, an hæc periodus sit veritate vacua formula, an has Theses singulatim legerit & approbaverit Facultas Theologica?] Responderunt Doctores unanimi voce [Quod sic] Tunc Ego [Frustra igitur intendam probare Thesin hanc, quam mihi impugnandam assumo, ab extrinseco non esse probabilem; sufficit enim ab hac celeberrimâ Universitate approbari, ut securissimè possit teneri. Intendam igitur illam à ratione impugnare, examinare-

Ergo ab extrinseco singulæ sunt probabiles.

minareque, an ratione efficaci fundetur,&c.] Hæc sint breviter dicta, ut sciant omnes, quantæ authoritatis sint Theses Viennensis Vniversitatis: ut & sciant, qui in aliis Universitatibus habitant, habitâ proportione discurrere.

FVNDAMENTVM VII.

De authoritate Doctorum & doctorum.

SÆpe unius viri, in nulla Universitate promoti opinio multorum Doctorũ placitis anteponenda est: non enim semper & ubique eadem est Doctorum, quæ doctorum. An ne contemni Laurea debet: aut aliquis Theologus aut Iurisperitus (ut nihil de Medicis dicã) propter Lauream? Errat, qui universaliter negat aut asserit; est enim res plena periculo, in qua sit non à Definitione, sed à Divisione exordiendum: Hanc ob rem priùs quàm Doctores à Doctoribus distinguam, nil definio. Pronuncio igitur Lauream, aut etiam Licentiam ad ipsam, imò etiam Lauri Baccas, quibus in celeberrimis Academiis Literæ coronantur, fore maximi habendas; & per consequens illos, qui eiusmodi honoribus condecorati. Addo adquisitos in ignobilibus Universitatibus honores, esse indicia ignorantiæ, & contra promotorum authoritatem militare, quoniam Bonifacii VIII. Regulis salutarib. moniti & Canonica institutione formati. *In ambiguis incertisque, iuxta ea, quæ plerumque accidunt, philosophamur.* Cùm igitur vix, aut ne vix quidem alij ad ignobiles Universitates confugiant, quam qui propriæ imperitiæ conscii, in nobilibus adspirare non audent, manet hanc esse probabilissimam (ne dicam moraliter certam) consequutionem, *Est in tenui & ignobili Schola promotus, ergo pecunia doctrinæ defectum compensavit.* Unde non male à multis dicitur, in eiusmodi Universitatibus vænalia esse certissimæ insufficientiæ testimonia, & pecunia numerata concedi, ut qui privatim decipiebant publicè apud se superbescere, & apud cæteros cognosci, & publicè contemni possint.

CXCVI. An omnes Doctores sint docti?

An, quando, & quibus Academici tituli sint dedecori?

Regula Iuris VIII.

HÆc omnia Ego, quia inter Doctores doctosque summam differentiam reperio. Sententiam meam expressi sine argumentorum apparatu, at quia contra insurgis, audiendus & iuvandus es.

Obiectio pro honore pauperum Vniversitatum.

Lauream, ubicumque & qualitercumque habitam magni debere fieri, vel inde probas; quod omnes Academiæ quotquot hodiè in toto orbe Christiano, sint approbatæ ab Ecclesiâ; à Republicâ, dotatæ à Regibus, Principibusque; & calumnia videtur, Ecclesiam arguere de malitiâ aut errore, & Principes de prodigalitate. Ergo quæcumque Universitas, etiam tenuis & decrepita, magni est facienda, nec potest sine iniuriâ contemni. Semel honore pauperum Universitatum propugnato, earumdem Doctores defenduntur. Doctus enim ideò Discretus. (Hisp. *Discreto*) vocatur, quòd ab indoctis discretus sit; & qui Doctor, ab indiscretis (hoc est, indoctis) est publico testimonio discretus, & ideò anteponendus cuicumque alij, quem ego & tu privatâ authoritate, doctrinæ gloriâ decoremus. Porrò hæc ratio potentissima esset, si soli promoverentur docti ad Lauream: At sunt hodie in Europâ Academiæ nonnullæ, quæ quoscunque obvios promovent, ut vel sic frequententur; quas omnes delere expediret, ne mundus falso doctrinæ nomine deciperetur. Video in adagium transiisse, *Maneat eius argentum apud nos, asinusque Laureatus revertatur ad patriam*, & quia id ipsum sæpè, nomini Doctoris diffido. An distinguam Universitatem ab Universitate? Non scio. Etiam in nobilissimis nonnunquam à me monstra & prodigia visa. Vidi in una ex primis, quas cognoscit Europa, Viros academicos opprimi sæculari proterviâ: &, quia Deus dat nivem sicut lanam & nebulas sicut cineres spargit, eosdem unius religiosi potentiâ (erat enim generosus & nobilissimos cognatos habens) eripi, defendi, salvari. Et quid ulterius? hunc eumdem Religiosum Laureâ condecorari, tametsi Syntaxin nesciret. & cur? Quia Universitas ingrata suo salvatori esse noluit, nec aliud grandius potuit, quàm eumdem ad Doctoratum promovere. Sed hoc ipsum non omninò condemno, fuit enim illâ rerum tempestate iste Monachus optimè de Universitate meritus, & debuit à defensâ honorari; at alios etiã vidi nullis omninò meritis fuisse promotos. Scio celeberrimam Universitatem, quæ inter doctissimos viros duos Theologiæ tolerat Licentiatos, qui non audierunt Philosophiam, & tamen vocantur professores, & consuluntur sæpè, & casus graves intrepidè dextrorsum sinistrorum resolvunt. Sed isti pauci sunt, nec qui possint Regulam generalem inducere, & hanc ob rem putarem *Doctores Salmanticenses, Complutenses, Sorbonicos, Lovanienses, Duacenses, Colonienses, Ingolstadienses, Moguntinos, Herbipolenses, Viennẽses, Pragenses posse addere probabilitatem.* Fortè dantur in Mundo aliæ etiam Academiæ hic nominatis suppares, non enim meliores esse admittam, illas non vidi, & ideò non enumero: eas enumeret ille qui sciat. Taceo igitur, qui quæro fundamenta certa, nec patiar certis incerta permisceri.

Doctus discretus.

Academiæ notiores & nobiliores.

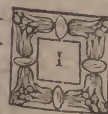
* * *

FVN-

FVNDAMENTVM VIII.

De Iuniorum, etiamnum viuentium, opinionibus.

Utri digniores fide; iuniores-ne, an veteres? vivi-ne, an mortui? libri-ne, an consultationes ſpeciales? CXCVIII.

IN materia morum maioris faciendæ ſunt Iuniorum opi- CXCVIII.
niones, quàm veterum : maioris omninò Reſponſiones, quas dant Theologi Conſcientiæ-conſulti, quàm quæ in libris ponuntur: maioris viventium Hominum Conſultationes, quàm defunctorum.

INgenia Veterum gigantæa fuiſſe, pygmea Iuniorum, ſibi ipſis invidi propugnant Recentiores nonnulli, exiſtimantes hoc Minerval venerabili vetuſtati deberi. Scripſi olim contrà Epiſtolam, inſcripſi Cæſari, & præfixi *ſublimium ingeniorum Cruci*, q̃ iterũ iterumque Lovanij edidi. Volunt illi Naturã, rerum Matrem, eſſe ſimilem Fabro-ferrario Suevo, qui dicitur quotidiano labore & exercitio Artem ſuam oblivioni mandaſſe. Effectricem Naturam Ego non aliam cognoſco, quàm Deum, ſibi ſimilem ſemper, æquè ſapientem, æquè potentem, æquè bonum: qui dicendus diſtribuiſſe per ætates ingenia, & ſingulis dediſſe ſæculis tot & tantos Doctores, ut non ſit cur alterum condoleat aut invideat alteri. Sic me expedio ab hac difficultate, & licèt Junioribus Veteres præponi non patior, quãdiu Veteribus Iuniores non præpono, audior patienter aut libenter, etiam ab illis, qui opinione contrariâ præoccupati. At duo occurrunt, propter quæ ſtare à Iunioribus poſſem. Videntur Corpus & animus conflictu perpetuo diſſentire, quod probant naturalia & moralia; & tunc animum fortiorem & liberiorem reddi, cùm corpus maceratur & debilitatur. Cùm igitur non poſſimus negare Veteres maiores mole, & viribus robuſtiores fuiſſe, [reperimus enim & colimus hodie eximia Sanctorum multorum cadavera, habemus in theſauris haſtas, enſes, & alia Principũ antiquorum arma, quæ nobis eſſent impedimenta] dicturi ſumus neceſſariò Iuniores ſubtilioribus ingenijs præditos, & Socratibus, Platonibus, Ariſtotelibus fuiſſe acutiores & oculatiores Thomas, Scotos, Molinas, Suarios, Vaſquios. Cur & non iſtis viventes aliquos anteponere poſſet ſinceritas, niſi obligaretur reverentiâ & cautelâ, ne dicatur excellentiſſimorum hominum invidere cineribus, & ſolis coætaneis adulari. Semel conceſſo fuiſſe Veteres noſtri ſæculi hominibus æquales aut maiores ingenio, non ideò ſequitur fuiſſe æquales aut maiores doctrinâ; facile n. eſt inventis addere, & ipſi perfregerunt glaciem, & ſummo labore paulatim ſcientias promoverunt: at nos hodie viris magnis ſuccedimus, ſumuſque conceptuum ſelectiſſimorũ hæredes, & dum omnes legimus & audimus, etſi eſſemus ingenio ſuppares, doctiores dici deberemus.

Faber Suevus.

Natura agens eſt Deus.

Diſtribuit providè Viros doctos per ſæcula.

Rationes, quæ iuniores eſſe ingenioſiores veteribus perſuadẽt.

Veterum corpora noſtris maiora fuiſſe.

Iuniorum multò maior doctrina.

Hæc ſatis in materiâ tam certâ: lege citatam.

Maioris faciendæ ſunt Reſolutiones manuſcriptæ unius Doctoris; quàm eiuſdem Concluſiones in Libris editæ.

ritatam à me Epiſtolam, videbisq; quãta hodiè doctiſſima hæc ætas poſſideat, quibus antiqua caruit. Progrediamur ulterius, & examinemus etiam cætera. Aſſerui, *Maioris eſſe habenda privata Theologorum Conſilia, quam Concluſiones, quæ in libris eorundem impreſſæ.* Et conſto Reſolutioni meæ; oculatiùs enim & liberiùs Theologi privatim ſcribunt quam publicè. Sanè oculatiùs; quia cũ libros edunt, rerum multitudine & mole obruti, non ita penſiculare poſſunt ſingula, ut lectores vellemus. At quando de una aut alterâ Propoſitione conſuluntur, incõvenientia ceſſant; nec poſſunt dici inadvertenter reſpondiſſe, qui tãtâ advertentiâ rogantur. Sanè liberiùs, quia multi hodiè docti aliter conſulũt, & aliter omninò ſcribunt; imò aliter ſcribunt privatim, aliter publicè: & ut ſic debeant, coguntur lectorum ignorantiâ & invidiã. Qui privatim reſpondet, ſcit cui, & ſe accommodat capacitati conſulentis; at qui publicè ſcribit, tenetur doctos & indoctos timere. Legitur à multis, qui rem intelligere nequeunt; & à multis, qui nolunt; & inter malitiam & ignorantiam Cenſorum fluctuans, interdum alteram vel utramque tenetur incurrere. Sunt mihi communicata Patris Franciſci Suarij, nunquam ſatis laudati conſilia, quæ libris impreſſis non cohærent. Habeo inter alios amicos Patrẽ N. Theologiæ Doctorem ac Profeſſorem, qui apud me vires ingenij ſui ſubtiliùs & liberiùs effundens, ſe ſupra vulgus Academicũ ſapere oſtendit, nec tamen præter vulgatas & receptiſſimas ſententias quidpiam docet, & ait, *Non ſibi tanti eſſe quatuor aut quinque ſubtilium ingeniorum applauſum, ut propterea velit ſe exponere millenorum indoctorum cenſuræ.*

CIC. Porrò liberiùs reſpondent Doctores cõſulti privatim: liberiùs peregrini & abſentes: liberiùs in libris loquuntur defuncti; quàm vivi, maximè ſi cogantur adeſſe & loqui publicè. At viventium præſentiumque ſecuriùs & certiùs ſenſum inveſtigamus. Hinc ego ſæpe malim opiniones firmare viventium Theologorum cenſurâ, quàm mortuorum. Rationem dedi in Prologo Syntheſibus Moralibus præfixo, ubi ſic aio [Cùm magnos viros, aut abſentes, aut mortuos Iunior aliquis ſcriptor allegat, non ſtatim teneris adquieſcere, præcipuè, ſi præventus: poſſes enim credere aut ſuſpicari à te illos eſſe, & contra te ingenioſâ eloquutione retorqueri. Inter Catholicos & Hæreticos, & inter diverſas horum Claſſes & ſectas continua irretiuntur diſſidia de mente Auguſtini innuenda. Ne verbum quidem unum ſine Auguſtino loqui, Martinus gloriatur Lutherus, cũ tamen ne unam quidem Auguſtini periodum bene explicet. Omnia ſenſa novæ Hæreſeos à ſe cuſæ Calvinus Auguſtini teſtimoniis onerat, non enim ſubſtruit aut roborat: qui tamen non ſolum opponitur nobis, ſed & Luthero. Igitur Auguſtini authoritas nulla; ſi malè citati aut expoſiti: Ergo nulla etiam aliorum Authorum, quorum ſuffragiis Iuniorum ſententiæ roborari dicuntur & videntur, ſi vel ſine veracitate citentur, vel ſine veritate exponantur. Sed quid remedij habere poterimus in re incertâ & ambiguâ? Dabo, ſi à mortuis Auguſtinus reſurgeret, & ſcriptis diverſorum recognitis, ſe à tali bene alligari & benè exponi declararet; & à tali non item; ille unicus, quem approbaret Auguſtinus, triumpharet proculdubio univerſos alios Expoſitores. Igitur & noſtri Scriptores Authorum aliorum mentes adſequuti

An ſemper bene allegentur Authores? Vt de conſtare poterit, quod benè vel male allegẽtur?

ſequuti dicendi eſſent, ſi illi, quorum mentem exponunt, ad mortales reverſi declararent ſe bene citari & exponi. Sed quia hoc ſtando communi rerum ordini impoſſibile eſt, volui citare, adlegare, & explicare viventium Theologorum ſententias, ut & ipſimet ſe in meis libris legentes viderent, an in meas torquerentur inviti, an verò in illas ipſi voluntarij & ſpontanei conſpirarent. Ipſis ſunt noſtræ Theſes ſingulatim propoſitæ; ſingulæ ab ipſis lectæ; ſingulæ examinatæ: ipſi noſtris Aſſertis ſeſe conſentire teſtantur: nomina ſua ſubſcribunt; voluntque coram Deo & hominibus de eorumdem probabilitate reſpondere. Ergò præter eximios & Illuſtres Theologos, quos proprijs locis cito, & me intelligere voluiſſe ſcio, potuiſſe puto, habes hic ſapientiſſimorum ſuffragia harum Syntheſium probabilitatem propugnantium, &c.] Hæc ibi dixi: quæ videntur ſufficere, ne plura aliunde congeramus.

An ſemper bene allegentur Authores? Vnde conſtare poterit, quod bene vel male allegentur?

⁂

FVNDAMENTVM IX.

De Dæmonis authoritate.

SI conſtaret Diabolum ſemper mentiri, nullum ille deciperet; at ideò ſemper ſua comit ille multis veris teſtimoniis mendacia, ut homines decipere poſſit. Eius igitur teſtimonium, cum gravi veracitate careat, ne quidem debet recipi, ut minùs probabile. cc.

An Dæmon ſemper mentiatur? Quid ſi ſẽper mentiretur?

ccI.

A Diabolo Martinus Lutherus doctrinam eucharisticã didicit. Diaboli infallibilitas & veracitas, quanta? Qualis eiusdem Logica?

HAnc fundamentalem Poſitionem adiungo propter diſcipulos Martini Lutheri, qui ex uno admittunt capite totam Euchariſtiæ doctrinam, quam ille contra Eccleſiæ Articulos & Fidem Orthodoxam mentitur, fuiſſe traditam ab ipſo Diabolo: & tamen ex alio, veram eſſe delirant: recurrentes frigidiſſimè & ineptiſſimè ad Poëtam dicentem, *Fas ſit ab hoſte doceri.* Qui miſerorum hominum error me impræſentiarum moraretur, ſi non eſſet à me alibi uberius impugnatus. Legi poterit *Dæmonis Logica*, quam in Curſu meo Philoſophico edo, in quâ oſtendo omnia quę Diaboli nomine dialecticatur Lutherus eſſe talia, quæ Dæmone videantur indigna, quia ut minimũ hoc deberet cõcedere Lutherus vel ſtupidiſſimo Dæmoni, ut ſciret exactè Dialecticam; nam in prima Principia Artis, quicunque illa ratiocinia compoſuit, evidenter impingit. De Magiſterio Dæmonis egi etiam alibi; ideò non ſum multa ſcripturus: ſed ſolùm illam probaturus Propoſitionem, *Si conſtaret Diabolum ſemper mentiri, nullum ille deciperet*: quam aſſumpſi.

Dico igitur me, ab eo qui ſemper men- ccII.

mentiretur, adhuc decipi posse. *Primò*, si mihi eum semper mentiri non constaret: illo enim audito hærerem incertus & anceps, & possem in errorem induci.

Aliud errare; aliud mentiri est.

Secundo, quia aliud est falli, & aliud mentiri; & qui falli potest, potest mentiendo verum verum dicere. Rem exemplis dilucido. Cæsar est Francofurti. & Antonius putans eum esse Viennæ, dicit Petro, *Cæsar est Francofurti*; Paulo verò, *Cæsar non est Francofurti*. & pronuncio Antonium dicendo veritatem mentiri: & esse dicendo falsitatem veracem. Propositio dicta Petro vera est, & tamen mendax est; & dicta Paulo falsa est, & tamen verax est: & ratio est clarissima & notissima, nam mendacium non opponitur veritati, sed veracitati; & illa propositio dicitur vera, quæ enuntiat rem prout ipsa res est; & illa verax, quæ animi respondet sententiæ, & rem enunciat secundum proferentis dictamen.

Mendacium quid? an veritati, *an potius Veracitati oppositum. Quæ sit propositio vera? quæ verax?*

His positis discurro sic. Si semper mentiretur Diabolus, & tamen falli posset, scirem ego omnes ab eo prolatas Propositiones mendaces esse, hoc est, dictamini proferentis oppositas, at nescirem, vtrum essent veræ vel falsæ. Cæterùm, qui scio Diabolum non errare apprehensione, (habet enim rerum intuitivam notitiam, & cognoscit res ut sunt in se) si scirem Diabolum semper mentiri, semper illi decrederem, contradictorias Positiones assumerem, & hoc modo non possem in errorem prolabi.

***

FVNDAMENTVM X.

De sensibilium experimentorum certitudine.

Plus deferendum est propriæ experientiæ quàm humano aliorum testimonio.

IN rebus, quæ ab experientia pendent, frustra consulantur Doctores; & si ipsi fortassis consulti definiant aliter quam experientia manifesta confirmat, credendum est oculis & experientiæ, non Doctoribus. ccIII

Mira Ignorum in veritatis affirmatione diffidentia.

HÆc nimis certa sunt, & tamen cognosco Homines eruditos, qui nó audebunt dicere solem esse lucidum,
cciv. nivem albam, picem nigram, ignem calidum, nisi alicuius veteris Philosophi testimonio iuventur. Transierunt isti errores ad mores, & rerum practicarum certitudo, quæ posset & deberetque ab experimentis desumi, magnâ veritatis iacturâ a libris & à placitis Authorum suppetitur. Audio & lego frequenter superstitiosam multorum diffidentiam, & audire videor Phyllida, comœdam Hispanam ab experientiâ ad rationes & verba provocantem, & Andresiridi marito suo eodem obloquentem idiomate, quo nobis Recentiores nonnulli. Dabo eiusdem historiam, serii enim & graves nonnúquam Historiæ floridâ levitate iuvantur,

Phyllis Madritensis Comœda.

tur. [Madriti igitur Phyllis, pulchra, eloquens, cum plausu agebat Regias personas in theatro, & domi laudabatur, invisebatur, amabatur. Erat quidem vænalis anima; imò & vænale corpus, & nulli minus uxor quàm conjugi. Zelo æstuat iste; scelus obijcit, & negat illa. Se audivisse addit; & adhuc Phyllis negat. Loquitur ille clariùs & vehementiùs. Obijcit rotundè, se vidisse. Quid hic Phyllis? Hæreret alia, sed ipsa sibi præsens sic inquit;

Nunquam crede tuis oculis, ne fortè fallerris;
Sed verbis potius crede marite meis.]

& ut video Lectores hodie velimus nolimus, esse debemus Andresirides. Videmus interdum vera propriis oculis, & nihilominus, quia libuit scriptoribus contrariũ dicere, decredere debemus nostris sensibus, ut verbis alienis credamus. In nos igitur tyrannidem exercent Doctores, si sciunt quod postulãt; tyrannidem etiam, si nesciunt: est enim arrogantia tyrannica velle nos tanto nisu illud ipsum dedocere, quod scimus; illud ipsum edocere, quod nesciunt. Quod legerunt; exscribunt: quod audiverunt, repetunt; vellent loqui cœcis, ut potius asseclas quàm contradictores haberent. At aperîmus oculos, & quia benigna est Veritas & ingenio non prævento adlucescit, illam intuiti impatienter clamamus, *Opiniones nonnullas, tametsi dicantur communes, certissimos errores esse*. Se reponunt Authores, & dicunt,

Scholastica nostræ ætatis tyrannis.

Sic libuit sentire. Stetit pro mente voluntas;
Munus erit vestrum dogmata nostra sequi.
Nulla fides vestrũ oculis est debita: plena
Verbis sed nostris est adhibenda fides.

Adquiescunt huic præcepto plurimi, quibus condoleo, rapiuntur] torrente veterum, & torrente ipsi suo iuniores rapiunt: at Ego cauti Marpesiæ similis sto, nec me abripi aut amoveri à visá veritate permitto. Inundat torrẽs, & dum illi me advocant, ne reus dicar & advocato indigeam, sic inquiam.

Tot fuerint alij raptes torrente sequuti;
Dicant quæ constet dicta fuisse prius.
Vestra suis oculis præponant verba periti;
Singula Scriptoris quæ nova, falsa putent.
Iam non sum sapiens. Oculatis auribus vtor;
Nec Mihi prisca placent, nec noua vera sequor.
Quilibet insipiens proprio si themate gaudet,
Hoc mihi thema placet: hoc mihi thema licet.
Nimirum proprijs oculis qui credit, ab ullo
Damnare erroris iudice iure nequit.

QVÆSTIO.

De Horologiis.

An illis necessariò standum? An ex hypothesi quod bene fluant, præcepta Ecclesiæ intelligi debeant de momento ad momentamè

A Cturo de opinionibus communibus, quæ vulgò iudicantur probabiles, quæ tamen merá indoctorum ignorantia subsistunt, primò succurrit illa, quæ Horologia tuetur, quâ nulla fallior est & indignior. ccv.

Multa cõmunes opiniones evidenter sunt falsæ.

PRIMA SENTENTIA.

An primo horologio credendũ? INcipiam ab illâ sententiâ (si hoc nomine honoranda est assertio, quæ est clarus & manifestus error) Ab illâ inquam, quæ docet, primo horologio necessariò esse standum. Illam habuit Emanuel Rodrigues *in novâ editione suæ Summæ tom.*1.*c.*105. *n.* 6. ubi ait. [el que oyendo la media noche está comiendo y bebiendo, no puede comulgar & dia siguiẽte, pues el precepto de no comulgar aviendo comide, obliga aunq; este en duda si es media noche, porq; otros reloxes sonaron despues. esta Conclusion es contra Thomas Sanchez, &c.] ægrè ferunt Lectores peregrini, cũ vident citari Hispanos & Italos, quos nõ intelligunt; & ideò in eorũ gratiam Emanueli iubebo, ut hanc eamdẽ periodum latinè repetat: inquiet n. [Qui audiens horam 12. mediã nocte, adhuc edit aut bibit, non potest communicare die sequenti; quia præceptum non cõmunicandi post cibum sumptum obligat, etiam cũ quis dubitat, utrùm sit media nox, sumpta dubitandi occasione ex eo, quod alia horologia post cibi sumptionem sonuerunt. Hæc conclusio est contra Thomam Sanchez, &c.] subscripsit Emanuel Rodrigues Ioanni Salas *in S.*2. *tr.* 8. *disp. unica sect.*25.*n.*264. at ego contra Rodriguez & Salas.

Oporteret, ut omnia Hispana testimonia quæ Diana allegat, curaret binis linguis poni, ut etiã Germani illa intelligant.

CCVII. Dico primò, *Nullum rotarũ horologiũ est infallibile, hoc est, mathematica temporis momenta distinguens; adeoq; nulli necessariò est standum.* Id demonstrat ipsamet experientia; est enim ita difficile horã exactè adsequi, præcipuè noctu, ut Tycho Braheus, Coriphæus Astronomiæ, cesserit fatis antequam modum inveniret, quo horas nocturnas metiretur exactè. Nec rotis, nec chalybi, nec tritæ arenæ, nec calcinato plumbo, nec mercurio exstillato pepercit, & interim intentum non obtinuit. Lege Progymnasmatum lib. 1. cap. 2. §. *Quem & ego.* pag. 149. & miraberis summam discernendi nocturni temporis difficultatẽ.

Quàm sit difficile horam noctu cognoscere?

Dico secundò. *Horologia, quæ negligẽter diriguntur, aut imperfecta sunt, non habent vim opinionis probabilis.* Patet, non enim fide digni sunt testes, quos sæpius mentiri videmus.

Ita Villalobos summ. tom. 1. tr. 1. diff. 21 n 27.

Dico tertiò, *Horologia bona, quæ diligenter diriguntur, habent vim opinionis probabilis.* Hinc patet neminem sequi debere unum potius, quàm aliud; quoniam in merè probabilibus est licita alterutra pars. Subscribo Dianæ *part.* 3. *tract.*4. *resol.*36 & *part.*4. *tract.*3. *resol.* 19. Sanchez *de matrim. tom.*1. *cap.*105. *n.* 6. Fagundez *de præceptis Eccl. præc.*4. *libr.* 1. *cap.*10. *num.*3. Sancio *in selectis disp.* 42. *num.* 18. Villalobos *in summa tom.*1. *tract.*1. *diff.* 21. *num.*7. Pharaonio *tract. de Sacram. pænit. in append. sess.* 3. *cap.* 14. Vegæ *in summâ tom.*1. *cap.*14. *cas.*12.

Ab horologys non possumus haurire titiã … riorem probab…

Dianæ verba sunt hæc. [Dico quod si diversa sunt Horologia, & aliquorum sonuerit hora duodecima, & aliquorũ non sonuerit, potest qui tunc soluit ieiunium naturale, communicare die sequenti; & sive illa dies, sive sequens sola sit iejunij, poterit dubitans cænare & edere carnes, perinde ac si essent duæ opiniones probabiles, quarum utramque licet sequi & amplecti. CCVII

Villalobos sic inquit [Si ay diversos reloxes, se a de juzgar como si ubiese dos opiniones probables, que puede elegir la que quisiere, salvo si uno de ellos fuesse tal que de ordinario no anduviese bien concertado.] hoc est, [si sint horologia diversa, procedendum est ac si esset duæ opiniones probabiles; potest enim homo eligere quam velit: quæ doctrina claudicat casu, quo aliquod ex eis communiter male dirigatur. CCVIII

tur.] Consonat Ioannes Sancius *in selectis disp.* 53. *num.* 3. ubi ait. [Si horologia diversa sint, ad pulsationem primi poterit refectio fieri; sicut enim in odiosis ad ultimum potest appellari, ita possunt comedentes post horam duodecimam noctis ab uno horologio designatam crastino Eucharistiam sumere, si aliud horologium sonuisse constet esu expleto.] Ita ille subscribens Thomæ Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 41. *n.* 40.

Qualis sit Emanuelis Rodriguez Dialectica?

ccix. Argumenta Emanuelis Rodriguez non urgent, nam in ipsis assumitur, quod quæritur, aut circulus manifestus committitur, aut in prima Moralis Philosophiæ fundamenta peccatur. Singula discutiamus. Erat

Primum. Si Audito primo horologio comedas bibas-ve, etsi posteà sonent alia horologia, non poteris communicare die sequenti. Sed cur? quia præceptum non communicandi post cibum sumptum obligat, etiam quando quis dubitat, utrum comederit post mediam noctem.

In dubio standum est pro possessione. Dies hodierna est prius in possessione, quam crastina.

Nego, nego. Quia in dubio standũ est pro possessione quæ præcessit; ergo in dubio an sit dies crastina, standum est pro hodiernâ, quæ præcedit: & in dubio, an sit violatum naturale ieiunium, standum est pro ieiunio certo quod dubiam violationem præcedit. At nescio cur ad dubia nos trahat Rodriguez, non enim de dubio, sed de probabilitate disputamus.

Hic Author dubium cũ probabilitate confundit. Sunt tamẽ res toto cœlo diversæ.

Secundum. Ut præcepti rigorem urgeat inquit, [Respondo, que en este precepto de celebrar en ayunas, no nos avemos de atar à probabilidades. *hoc est.* Respondeo, quod in hoc præcepto, quo indicitur ut celebremus ieiuni, nõ debemus probabilitatibus alligari.] Ergo.

Sed peto. Quid est probabilitatibus alligari? Qui probabiliter Philosophatur, neutri parti se alligat, neutri se obligat, sed manet liber ad utramque paratus. Est igitur implicatio in adjecto vinculum componere cum probabilitate. Quod si hac phrasi voluerit dicere, hoc præceptum tanto fore rigore observandum; ut non debeamus probabilibus sententijs assentiri: rogabo unde sciat hinc excludendam fore omnem opinionem probabilem: Ego enim, hanc propositionem, *In hoc præcepto non habent locum opiniones probabiles*, non iam probabiliter falsam, sed erroneam & absurdam pronuncio: quidquid enim de hoc præcepto probabiliter dicitur, prudenter dicitur, & potest ad praxin reduci.

An in præceptis habeat locum probabilitas?

An poßit aliquis se probabilitati alligare?

Opinionem Emanuelis Rodriguez amplexus est novissime Merolla *tom.* 1. *disp.* 3. *cap.* 3. *coroll.* 11. *num.* 139. ubi sic ait [Falsum est quod subdunt aliqui (id est Sanchez & alij) quod scilicet, si diversa sint Horologia, & unum sonuerit horam mediæ noctis, aliud verò nõ, potest qui tunc solvit ieiunium naturale, communicare sequenti die, quia est veluti si essent duæ rationes, vel opiniones probabiles; liceret enim alterutram illarum amplecti. Hoc enim falsũ est, quia in pari causâ melior est conditio præcepti possidentis: & opiniones probabiles sunt tantum speculativæ, & ideo homo tunc debet se gerere, ac quando factum est dubium.] Subscribit Merollæ Salas 1.2. *tom.* 2. *tract.* 8. *disp. unicâ sect.* 25. *num.* 264. Et Diana *part.* 4. *tract* 3 *de conscientiâ dubia Resol.* 19. postquam citaverat Merollam & Salas subiungit: [unde utraque opinio est probabilis.] Nota illud *unde*, non vult Diana hanc Merollæ & Salas opinionem esse probabilem ab intrinseco, sed ab extrinseco propter Authores, qui eam defendunt. Et Ego, quia neminem cõ- ccx.

Argumenta Merollæ.

Mirabilis argumentatio.

Quàm sit certa & secura nostra opinio? An opposita, saltem ab extrinseco sit probabilis?

temnere volo, tametsi videantur Rodriquez, Merolla, & Salas non adiequ. difficultatem, an eorumdem opinio ab extrinseco probabilis sit: non urgebo; sed tamen confidenter pronunciabo eamdem ab intrinseco esse omnino improbabilem, & rationes a Merollâ adductas, aut nihil aut contrarium probare.

Possessio non est pro præcepto: sed pro die priore.

Prima erat. In pari causâ melior est conditio præcepti præcedentis.] Sed cuius præcepti possidentis? non datur præceptum ante 12 & ratio quæ probet nondum esse duodecimam, eadē probabit nondum esse præceptum.

CCXI. *Opiniones de ieiunio sunt practica.*

Secunda. Opiniones probabiles sunt tantum speculativæ.] Sed quid hoc? Agitne de omnibus, an de illis tantum, quæ ieiunium naturale concernunt? Si de illis, si de istis, errat; nam omnia quæ de ieiunio dicuntur, possunt actu accidere prout dicuntur: ergo istæ opiniones sunt practicæ; illæ enim sunt speculativæ, quæ proponunt casus, qui nō possunt accidere. Accedit quod multi doceant omnes opiniones probabiles speculativè, esse probabiles practicè, quorum sententia, si bene intelligatur, vera est. Vide Dianam *part. 2. tract. 13. resol. 12.*

An omnia, quæ sunt speculativè probabilia, sint etiam practicè.

Male dubium cum probabilitate confunditur.

Tertia. Homo tunc debet se ita gerere, ac quando est dubiū.] Sed hoc nec verum, nec pro Rodriguesij & Merollæ sententia. Non verum; quia in tali casu non debet se homo gerere ut dubitans; Sed ut habens opinionem probabilem: nec bene argumentatur Merolla supponēs, quod deberet probare. Ut condonemus in tali casu dubium esse & non opinionem probabilem; quid inde pro Merollæ sententia? Nihil; nihil. In dubio standū est pro possessione. Sed quis est in possessione? præceptū? Minimè, quia illud afficit crastinum diem, nec incipit antequā dies incipiat. An ne dies crastinus? Minimè. Sed dies hodiernus. Ergo qui dubitat, an dies Iovis effluxerit, & inceperit dies Veneris, debebit sic discurrere. [Dies Iovis die Veneris prior est: ergo est in possessione dies Iovis, nec tenebor credere esse diem Veneris, quousq; detur ratio tam clara, quæ diei Iovis possessionem elidat. At rationes dubiæ nō possunt possessionem elidere. Ergo.] Hæc nimis clara sunt, nec tot verbis digna, nisi vellimus totam Theologiam arietare & invertere.

In dubio standum pro possessione diei antecedentis.

Sententia eminentissimi D. Cardinalis de Lugo.

Est summæ eruditionis Vir, & dignus, qui libenter audiatur. Ex eo unam aut alteram lineam exscripsit Diana part. 6 tract. 6. resol. 34. Et ego quia illum suspicio, volo eiusdem sententiam uberius proponere & examinare: libro enim de Sacram. Eucharistiæ *disp. 15. sect. 2. n. 27.* sic inquit. CCXII.

[Addit Thomas Sanchez *li. 2. de Matrimonio disput. 41. num. 40.* non posse communicare eum, qui quando cœpit sonare, quæ est extra Italiam signum mediæ noctis al quid bibit, licet quādo sonat ultimus pulsus horæ duodecimæ, desiisset iam bibere, quia cùm incipit sonare primus pulsus horæ, iam est hora completa, & incipit tempus horæ sequentis; est autem per accidens, quod plures pulsus audiantur, eo quod non possit unico pulsu hora duodecima indicari, quod quidem in rigore verum existimo, non solùm de pulsu quo horæ designantur, sed etiam de illo, quo priùs designantur quadrātes horæ; solent enim, antequam detur signum horarum, sonare pulsus minores pro quadrantibus; ita ut ante sex, vel duodecim pulsus, pro horis sonent quatuor, pulsus leviores ad designandum, iam esse finitos quatuor horæ qua-

ræ quadrantes, & postcà maiori sono designantur duodecim horæ. Consequenter ergo fatendum est, horam esse finitam, & mediam noctis designari, ubi primum cœpit sonare primus pulsus pro quatuor quadrantibus, quia ex illo puncto incipit tempus horæ sequẽtis. Quod facilè constabit consideranti motum rotæ illius, quæ in horologio continuè movetur, & quæ divisa est ad modũ crucis in quatuor partes æquales secundum spatia quatuor quadrantium, cùm enim quatuor illa spatia sint omninò æqualia, fatendum est, quod ubi primum pertransitur illud quartum spatium rotæ finitus est ultimus quadrans horæ; illud autem spatium finitur, quando sonat primus pulsus pro quatuor quadrantibus ante pulsum horarum, ergo tunc est finita tota hora, nam tempus sequens, quo sonant tres alij pulsus pro quadrantibus & duodecim pro horis, pertinet iam ad primum quadrantem horæ sequentis; rota enim non quiescit, sed eodem modo movetur, ita ut dum sonant alij pulsus, pertransceatur aliquod spatium sequentis quadrantis, ut ad oculum constat.

Quàm omnia hæc aliena ab artus terminis, & scripta manu, quæ calamos versare doctissime solita, non lineas!

Adverte tamen aliud esse, quando non est dubium negativum, sed positivum, eo quod sunt rationes pro utraq; parte; quia unum horologium v. g. dederat signum medio noctis & alterum nondum dederat. In quo casu Emanuel Rodriguez *in nova editione summæ to. 1. cap. 105. n. 6.* & Salas *1. tom. in 1. 2. tract. 8. disp. unica. sect. 25. num. 264.* negant posse nos computare tempus iuxta ultimum horologium, ab eoq; puncto servare ieiunium ad communicandum. Sed nullam afferunt rationem suæ sententiæ: quare non videtur negandum posse fieri, dum non constat de errore in ultimo horologio; ut fatetur Thomas Sanchez *loco citato*, Fagundez *præcepto quarto. lib. 1. c. 10. n. 3.* Ioannes Sancius *in selectis disp. 42. num 18.* Villalobos *in Summâ tom. 1. tract. difficult. 21. nu. 7.* Diana *tom. 2. tract. 4. resol. 36.* & alij. Singula enim horologia, quamdiu de errore non constat, faciunt probabilem opinionem, quam unusquisque potest licitè sequi in suis operationibus.] Hæc Eminentissimus Lugo, quæ partim coincidunt cum præcedentibus; & ubi nostræ doctrinæ consonant, iam sunt superius confirmata; & ubi dissonãt, examinata & impugnata.

Male hic dubium positivum confundit cum probabilitate vir magnus.

Horologia distinguũt horas probabiliter tantum.

Et hoc non solum speculativè, sed etiam practicè.

SENTENTIA ALIA.

CCXIII.

An standũ sit ultimo ictui? An tempus, quod à primo ad ultimum fluit, sit commune moraliter?

VOlunt aliqui stare primo horologio, aut etiam unico, non tamen ita rigidè, vt primi ictus sed potiùs ultimi habeatur ratio. Curiosè in hac controversia discurrit P. Martinus Bresserus S.I. *de conscient. libr. 4. cap. 11. nu. 107:* ubi ait [Probabile videtur horã duodecimã durare moraliter usq; ad ultimum sonum: adeoq; interim bibentẽ & comedentem non violare ieiunium, vel naturale vel ecclesiasticum sequentis diei.] Consonat Trullench *in Decl. tom. 1. lib. 3. cap. 2. dub. 4. num. 8.* & Utrisq; Diana *part. 6. tract. 6. resol. 34.* Si illius sunt illa verba: [Ideo aliquis in tali casu posset dicere non esse à communione abstinendum:] quibus clauditur illa Resolutio. Stando igitur huic opinioni dicendum esset *Primò*, dari horas morales & mathematicas: has distingui momento indivisibili, illas morali. *Secundò*, A primo ictu ad ultimum esse copulam duarum horarum, & ad utramq; pertinere, ad priorem ut momentum morale terminativum, ad posteriorem ut initiativum. *Tertiò*, In Belgio ubi homines minùs festini & cholerici sunt quàm in Hispaniâ, præludium quod ante sonum horæ præcinitur, & ictus qui audiuntur in priore campanâ, usque ad ultimum ictum.

Horarum Moralium & Mathematicarũ distinctio. Instans morale, terminativum, & initiativũ.

ctum secundæ, ad momentum morale copulativum pertinere, & esse tempus physicè, at moraliter instans, quod priorem claudat, & horam posteriorem aperiat.

CCXIV. At his Authoribus multo est scrupulosior Ioannes Præpositus *in 1. 2. D. Thomæ quæst.* 19. *art.* 6. *dub.* 5. *num.* 8. ubi sic ait. [Si esset unum horologium, & ubi cœpit sonare duodecimam, aliquis biberet, licèt quando foret ultimus pulsus desisteret bibere, non posset die, sequenti communicare: quia cum primus pulsus horæ sonat, iam hora est expleta, & horologium tantùm est testis id indicans; etsi diversi pulsus sint, id evenit, quia nequit uno pulsu duodecima indicari, sicut indicatur prima hora uno pulsu; quod omninò videtur verum, & videtur intelligi respectu locorum, in quibus non est usus præludiorum in horologijs. Verùm ubi est talis usus, dubium esse potest, quando sit signum elapsæ horæ, an initio præludij, an postquam incepit primus pulsus horæ. Ad quod videtur dicendum: quod per se loquendo hora sit expleta, quando inchoatur præludiũ. Ita mihi retulerunt varij horologiorum directores à me super hac re consulti. Ex quo sequitur, quod per se loquendo si quis in talibus locis biberet in initio præludij horæ duodecimæ, sequenti die non posset communicare: quia ab initio præludij incipit sequens dies, & per consequens eo die non esset ieiunus ieiunio naturali.] Hæc omnia ille, cui vel ex parte videtur consentire Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 41. *num.* 40. apud Dianam *part.* 6. *tract.* 6. *resol* 34 & Lugonem *de Sacram. Eucharist. disp.* 15 *sect.* 2. *nu.* 37.

An primus ictus distinguat horas?

An illas distinguat primus ictus præludij?

CCXV. *Nota hoc bene.* Antequam Præposito velim respondere, recognosco illa verba, *Ita mihi retulerunt varij horologiorum directores à me super hac re consulti.* & quia mihi summopere placent, Magnifico meo Domino & amico Ioanni Marco subtilissimo Matheseos cultori communico, & respondet. [Se omninò demirari Præpositum alias magnum Theologum in re horariâ & horologiariâ fuisse tam rudẽ] Ita mihi acutissimus Ioannes Marcus, ita alij Mathematici super consultatione Patris Præpositi facta horologiorum directoribus (hoc est, sacristis & turrium Custodibus, hominibus ineptissimis & ignorantissimis) à me cõsulti. Stat igitur horologia, quæ benè gubernata dicuntur, habere vim probabilium opinionum, ut possis unum sequi vel alterum. Hinc constat neminẽ debere sequi hoc potiùs, quã aliud. Ex hac resolutione sequitur posse carnes comedi die Iovis usque ad noctis duodecimam, sequendo tardius horologium: posse comedi à media nocte, quę Sabbatho & dominicæ interest, sequẽdo velocius. Interstitium temporis, quod ab horologio primo ad ultimum interijcitur, commune esse; quia probabiliter ad antecedentem, & æquè probabiliter sequentem diem reduci potest. Nec Recentiores sunt primi qui horologia Philosophorum probabilibus sentẽtijs adscribãt. Lego in Claudij Cæsaris Apocolocyntosi, quæ nomine L. Annæi Senecæ circumfertur. (n. 31.) *Horam non possum tibi certam dicere, faciliùs inter Philosophos, quàm inter horologia conveniet:* unde non possum sine admiratione Legere Iuniorum aliquot Resolutiones, qui Horologiis fidẽ necessariò adhibendam supponunt Nec urget Rhenanus in commentario huius libelli; qui ut exaggeraret Philosophorũ discordiam, quasi argumentum sumeret ab impossibili, ne diceret,

Horolo- rium ... ctores, & qu...

Auto... rec... bent ... quam ... mone... babiles.

Quo... Ethn... sens... & dis... runt.

Nam priùs incipient turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas.

Hoc enim videretur poëticum & alienum à Critici severitate, enumeratis variis, iisque repugnantibus Philosophorum opinionibus; subjunxit; *Proinde neutiquam absurdum erit si Iocum Senecæ vertimus, ut dicamus, Faciliùs inter horologia convenire, quàm inter Philosophos.* supponebat igitur Rhenanus esse humanitùs impossibile ad uniformem concordiam horologia reducere.

CCXVI. *Horologia distinguunt horas moraliter. sed quid est illas distinguere moraliter?*

Porrò, *Horologia accurata horæ quadrante à veritate sæpius deviant.* Hanc Thesin in Commentario meo posui *num.* 1228 & dum actualiter illam scripseram in Dunensi Monasterio, sito intra mœnia Civitatis Brugensis, expertus fui tribus quadrantibus aliquot horologia, quæ bene regulata dicũtur, ab aliis dissidere: Ergo temerarius non erit, qui censuerit urbis Horologia, quæ à stolidis sæpius diriguntur, integro quadrante exorbitare. Ideò quadrante horæ antequàm sonet duodecima, incipit dies sequens probabiliter, & æquè probabiliter antecedens dies finitur quadrante postquam sonuerit hora. *Qui in pago aut in eremo fuerit, ubi solum est unum horologium beneregulatũ, probabiliter potest credere illud plus quàm horæ quadrante à veritae exorbitare.*

Quid dici debeat, ubi unicum horologium est?

CCXVII.

Hæc dixi tunc de horâ physicâ prout communiter cognosci potest; cujus exactus computus vix viro in astronomiâ doctissimo solet contingere. Quid, si Petrus haberet horologium exquisitissimum mediæ noctis tempus præcisè indicens? Respondeo, adhuc in tali casu tempus non debere mathematicè & metaphysicè, sed civiliter & moraliter accipi.

Hæc ultima conclusio, quæ nunc diligentissimo & eruditissimo Dianæ part. 7. tract. 11: Resol. 15. *etiam olim meo Bantio, tametsi magno amico displicuit; causam Horologiorum animosiùs suscepit; sed & feruorem ipsius ego sequentibus litteris remisi.*

CCXVIII. *Ingenium ostentandi modus.*

Moris est apud Jurisperitos, ut si ingenium doctrinamque velint ostendere, causæ periclitanti, & tantùm non injustæ faveant; aurâ enim secundâ & sedato oceano vel imperitus nauta pinum dirigit, sed qui confligentibus vẽtis, & procellosis fluctibus tumultuantibus potest, non nisi expertissimus est; adeòque iustam causam & notam defendere ille potest, qui Justiniani volumina viderit, licèt non aperuerit, at ignotam & injustæ simillimam, deducere, explanare, probare, & tandem reddere victricem nullus, nisi doctissimus. Dolenti capiti opem remediumque feret quælibet anus; at Laboranti ardore sanguinis & febri pertinaci, ille solus qui altè calleat regulas & fundamenta Medicinæ. Ergo & Tu, mi Leander, ab ingenio laudaberis, quod causæ Horologiorum desperatæ, imò perditæ, volueris tanto conatu & nisu opitulari, & jam jam mandandam oblivioni defendere. Bene gubernata horologia dixi horæ quadrante exorbitare, & captiosus in verbis, ingeniosus in circulis, me obsides, te torques, me exerces. *Si bene gubernata, inquis, qui exorbitant? & si exorbitant, qui bene gubernata dicuntur?* Et Respondeo, me bene gubernari illa dicere, quæ minùs malè: quod si omnia male gubernari asseras, consentiam illicò, & cessabit dissensionis occasio. At ut video, plus campanis in claustro, quàm in universitate defertur. Verùm illis quid debes? An illarum ideò patronum agis, quod sub mediam noctem

Quæ sint illa horologia, quæ bene gubernata vocantur.

somnum tuum frangant, lecto amoveant, & cho. o sistant? an quod tota die tua interrumpant studia, & à litteris abstrahant? sanè tibi illæ doctrinam invident, nec dignæ, quæ tuâ doctrinâ protegantur. Sed non acquiescis; detraxi illis honorem, & ut restituam cogis. O diligens Horologiorum advocate! timeo, ne honoris illa prætensa restitutio, futura sit majoris confusionis occasio. Campanas igitur, jam clientes tuas, consoleris, ne ægrè ferant argui de quadrantis horæ exorbitantiâ suadeas; ne in causâ sit ipsa vexatio, ut ille quadrans crescat, & mediam horam pertingat aut excedat. Sed video; actores nimis pertinax, & respondere omninò debeo, & meæ sententiæ rationes & momenta producere.

Horologia Tychonica. Suppono igitur primò, Horologia Tychonica fuisse optima, quæ habuere potuerunt. Vir fuit mechanicæ Astronomiæ deditissimus, qui nullis unquam pepercit expensis, ut instrumenta perfectissima haberet; & quidem automata conferi debere inter Instrumenta præcipua, manifestum est.

Joannes Kepplerus. Suppono secundò, Joannem Kepplerum, Trium Cæsarum mathematicum, & Tychonis pro tempore alumnum & amicum, in horarum doctrinâ doctiorem universis illis Ecclesiarum custodibus, qui in turribus habitant, & civica horologia regunt.

CCXIX. Has duas ego positiones aut negari aut in dubium verti non patiar; sunt enim nimis claræ & conspicuæ. Sed arguam sic.

Demonstratio a fortiore. [Tychonica horologia fuerant præstantiora omnibus civicis; Joannes Kepplerus omnibus sacristis & Custodibus doctior & diligentior: atqui horologia Tychonica rectâ à Joanne Kepplero, civica ab eo correcta, plus quàm horæ quadrante sæpè, imo & aliquando tribus aut circiter exorbitant. Ergo sine campanarum injuriâ dici potest, Horologia, quæ bene gubernata dicuntur, intra quadrantis horæ terminos excedendo deficiendo Luxari.] Probaturus minorem aliquas ejusdem I. Keppleri observationes producam, in quibus ipse horologia cum Cœlis, Campanas cum stellis comparavit.

CCXX. *Observatio prima.* Anno 1598. die 21. Februarii Stylo novo, mane contigit Ecclipsis lunæ, quam observavit Kepplerus Gratii, & describit his verbis (opticæ pag. 368.) Quo tempore tintinabulum urbis sonabat horam tertiam, distabat spica à vertice grad. 56. 40. quadrante ligneo spithamali. Hæc spicæ altitudo adderet horæ urbis minuta 24. (attende bene. Horæ quadrans 15. minutis conficitur, & hic horologium propter instantem ecclipsin, ut solet, accuratiùs directum, 24. minut. hoc est quasi media hora exorbitat.) Hora ergo urbis 4. 30. (hoc est Cœlesti 4. 54.) nondum internoscere potui defectum: sed potuit fieri propter nubes, ut tunc inceperit. Nam minùs duobus quadrantibus post, Luna nondum ex dimidio obscurata, planè erecta stetit. Paulò post quintam (urbicam, hoc est cœlestem 5. 24.) dimidia diametrus defecit, Luna jam inclinatâ. Paulò ante sextam (urbicam, hoc est revera cœlest. 6. 20.). tenuissimo cum lumine se post nubes subduxit, adeò ut vide-

videretur adhuc decreſcere & lumen omne perditura. Caderet ergo initium paulò ante quintam; ultima phaſis circiter 20. minutis poſt ſextam. Et fuit id circa medium. Nam VVandesburgi (ubi tum agebat Tycho) obſervata eſt non penitus deficere. Referunt autem Tychonici medium hujus Eclipſeos (Principis obſervatione adjuvante calculos: nam finis ſub tertia fuit) ad horam 6. 5 Huennæ.

Horologium ergo fluebat tardius min. 24.

Obſervatio ſecunda.

Anno 1601. die 9. Decembris veſpere obſervavit I. Kepplerus aliam Lunæ Ecclipſin, & utebamur (inquit) horologio Tychonico. Initium curſùs fortuitum erat. adhibuimus & quadrantes magnos, notandis appulſibus ſiderum in meridiem: Locus ſolis fuit in 17. 48. Sagittarii. Ergo cùm horologium illud induceret horam 5. 51. erant in meridiano Marchab & Sceath Pegaſi; unde hora eruitur 538. diſcrimine ab Automate quaſi minutorum 13. Rurſum cum idem horologium indicaret horam 8. 51. erat in meridiano lucida Arietis, quæ horam veram dedit 8. 38. rurſum ecce minutis 13. diſcrepantibus: ita Automati momenta componit cum Cœlo. [Annon horæ quadrante hic à Cœlo Tychonicum Horologium deviat? ſanè ſi 13. minut. à 15. minut. diſtinguas nimis exactus es; & illud nimis omninò exorbitans, etſi Tychonicum & à doctiſſimo Aſtronomo directum] Igitur hora Automatis 5. 35. hoc eſt Cœleſti 5. 22. notatur merum initium. Automate 6.56. hoc eſt reverà, 6. 43. circulus per centra vergebat in cornu Tauri & Capellam. Aberat ergo adhuc à Medio quaſi minutis 10 horariis. (Iterum Cœli & Horologii eſt 13. minut. diſcrimen.) Automate 7.7 hoc eſt, hora 6. 53. ut ipſemet Kepplerus exprimit (ecce jam 14. minut. differentiam; an multum jam diſtat à quadrante ſive minutis 15.?) Incedebat circulus hic medio loco inter humeros Erichthonii verſus polarem. Ergo medium circiter. Rectè: jam enim medium, vel peragebatur, vel certè peractum erat.

Sed quomodo hic appulſus obſervatur quadrantibus magnis?

Errat horologium min. 13.

Iterum min. 13.

Iterum min. 13.

Iam errat min. 14

Obſervatio tertia.

Pragæ idem Joannes Kepplerus anno 1602. die 4. Junii veſpere obſervavit finem Eclipſeos in hunc modum. [Horologium (inquit) Tychonicum ad manus erat, minuta & ſecunda indicans. (*Fruſtra quidem ſecunda ſuperſtitioſè quæruntur, quando in primis error tam notabilis patet.*) Illud utcunque initio rurſus capto, accomodatam ad ſolis occidentis altitudinem gradum 4. 40. Erat ergo vera hora 7. 24.] Horam 7. 58 reponit Gotefridus wendelinus ex calculo. Ubi videris in hora etiam ſolari non convenire Aſtronomos eſſeque inter Kepplerum VVendelinumque, viros doctiſſimos differentiam minut. 34. quæ videtur intolerabilis omninò ſed addit: Luna orta eſt in craſſis nubibus. Hora 8. 43. primo viſum luminis lunæ veſtigium, Hora 8. 54. de rotunda circumferentia Lunæ ſextans aberat hora 9.0. Nondum omnis defierat. Hora 9. 2. viſa circumferentia, ſed pallida. Defierat ſanè uno

In hora ex ſolis altitudine ſumpta differentia min. 34.

minuto poſt, Horâ ſcil. 9.3. calculus Tychonicus exhibuit finem hora 9. 19. idque per horarium, Æquationem temporis, ſemidiametros lunæ, & umbræ differentiam meridianorum Pragæ & Huennæ à Tychone conſtitutum: quæ mutari poſſunt, ſalva Hypotheſi, ipſos art culos oppoſitionum repræſentante.] Hæc ille, oratione, ut apparet, deſperationis pleniſſimâ: quod hiatu tam immani, videat diſcrepare Tychonis calculum à Cœlo.

Obſervatio quarta.

Pragæ Keplerus Horologio Tychonico rurſus eſt uſus anno 1603. die 24. Maij. veſp. quod cùm indicaret horam 9. 12.30. Arcturus erat in meridiano: unde vera hora colligitur 9.54. ferè: ita Tychonicis momentis additi dentidem minuta 42. (*hoc eſt quaſi tres horæ quadrantes (Audis bene? tres quadrantes non niſi 45. min. complectuntur)* Sic enim & automate 10. 42. ex culminatione capitis ſerpentis horam aſſignat 11.24. iterum differentia min. 24.) & quoniam ſtellæ iſtæ ſatis altæ attolluntur in verticem: au leo illis fidere. Igitur automate 10.10. hoc eſt hora 10. 52. (*addit iterum 42. min.*) vibratio lunæ (inquit ipſe Kepplerus) in meis oculis, perſpicillis remotis frangebatur. Si Ergo tunc frangebatur Luna profectò id fuit initiũ: Confirmaturq; ex eo, quod automate 10. 42. culminante capite ſerpentis, hoc eſt hora cœleſti 11.24. jam deerant quinque digiti. (*Ecce iterum examinata & reperta eadem 42. min. differentia:*) cœperat ergo deliquium ſaltem ante min. 30. ut minimum: omninò ex horâ 10. 54. Rurſum automate 10. 51. h.e. (*addendo illa 42.*) hora 11. 33. deficiebat dimidium circumferentiæ: digiti nempè, ſupra 7. 15. de abſuturis totis octo: [Nam & pag. 217. opticorum paralipomenon clarè affirmat viſam marginem partis obſcuratæ, quamvis plus tertiâ parte reſtaret, id eſt plus quam digiti 4. adhuc lucerent. Dixerunt ergo ſpectatores obſcuræ partis circulum anguſtiorem:] plane ſit relatum in horam 10. 52. vel 54. & medium ad horam 12. 17. vel. 18. pertineat: ſic docentibus calculis, ſic dictantibus circa id momentum Phaſibus.

Errat Horologium Tychonicum fere tribus quadrantibus nam min. 42.
Poſtea min. 24.
Poſtea min. 42.
Et iterum min 42.

Obſervatio quinta.

Sed & anno 1603. die 18. Novembris veſp. Joan. Kepplerus ſcribit cœpiſſe eclipſin Pragæ 10. min. poſtquam culminaſſet dexter humerus Aquarij: cùm jam ante mediam horam lumen palleſcens, in illâ parte notaretur; cumque ſol fuerit in gr. 25. 55. Scorpij, hora arguitur 6. 21. Recognovit hanc ipſam Keppleri obſervationem Wendelinus, & ait, Revera fuit 6.30. ſi Dinienſis obſervatio mea fuit legitima: eſt Kepplero ſolemne anticipare initia; aut certe in ſtellâ peccatum eſt, quæ alia fuerit (ergo Kepplerus Wendelinusque in hora, quam ab ipſomet hauſerunt cœlo; differunt 9. min. hoc horæ medio quadrante.)

Differentia min. 9. etiam in hora cœleſti.

Obſervatio ſexta.

Anno etiam 1617. die Auguſti 16. ſub veſperum Lincij Joan. Kepplerus invenit plus dodrante in umbrâ, cùm jam per urbẽ ſonuiſſet ſeptima, hoc eſt (correcto horologio per Azimutum & altitudinem Lunæ) eſſet horæ cœleſtis 7.14. (ubi noto illud *jam ſonuiſſet*. Ergo jam ante da vel unum minutum ſi plura non velis, & à 14. auffer & habebis 13. ſed illud jam apud wendelinum tria minuta complectitur. ait enim.) Quoniam ergo jam modico ante ſonuerat ſeptima, fuerit ſanè momentum urbicum. 7. 3. ita horiſonio addenda fuerint minuta 11. vel (prout ipſemet Kepplerus concipit) 10. circiter ut proin dodrans ipſiſſimus defecerit ho-

Error 13.
Error minutorum 11.

rà

râ urbicâ 9.0 cùm recepisset quadrantem Lucis, hoc est hora cœlesti 9.10. medium ergo fuit hora urbica 8.6. quæ fuit cœlestis 8.10. ad summum. Jam verò horisonio 9.15. (id est. 9.25.) lucebat dimidiũ circuli, minus dimidio diametri. Horisonio 9.30.) (hoc est horâ cœlesti 9.40.) lucebat dodrãs. denique autẽ horisonio. 9.45. (hoc est 9.55.) erat adhuc quadrãs digiti in umbrâ: ac paulò pòst visa est integra horâ cœlesti 9.56 Apparet hinc Herciũ inter & Linciũ media esse minuta horaria 39. ad summũ. quod planè cum superiori observatione congruit; quæ Leodium Lincio dedit occidentalius minutis 37. Est enim Hercium occidentalius Leodio minutis 2.15. satis accurate definitis (*Ecce perpetua est* 10. *min. differentia inter horologium & Cœlum.*)

Error minut. 10.

Hercii & Lincii distantia.

Leodii & Lincii.

Colligamus igitur temporum exorbitantias, Eruditissime Leander, & videamus bonâ fide, quanto labore & curâ I. Kepplerus errores ostenderit Horologiorum. Igitur digneris attendere: An. 1598. exorbitantia Horologij urbici 24. minutorum fuit; Anno 1601. Horologij Tychonici error minutorum 13 imo etiam 14: Anno 1602. differentia temporis inter Kepplerum, Wendelinumque ad 34. min. excurrit: & anno 1603. ad 9. Anno 1603. inter Horologium Tychonicum & cœlum erat discrimen. 42. minutorum & tandem Annô 1617. civitatis horologia 11. min. defecerunt. Minimus error 9. minutorum fuit, maximus 4. differentia 33. ejus dimidium 16.30. quæ si addas minori extremo habebis 25. Igitur ex hac observationum discussione colligitur Horologia præstantissima, si à viris mathematicis regantur, solere exorbitare per 25. minuta, vel plura. Ergo civicis horologiis, quæ decrepita, aëri & cœli inclementiis exposita, & à stupidis recta, nemo erit injurius, si majores exorbitantias tribuat. An jam illis errorem Luxationemque 30. minutorum adfingeres? Sic puto: Sed nec desidero, vel extorqueo: maneant 15. saltem, & vera mea illa conclusio, quam voluisti impugnare, supponaturque Civitatum publica Horologia, tametsi accurata & bene gubernata credantur, luxari hinc inde horæ quadrante: nec solere horas distinguere perfectius. Maneas etiam & Tu; ut tuis doctissimis scrupulis occasionem præbeas veritatem altiùs examinandi, & tuo angelico ingenio Ordinem & Patriam illustres; & valetudine fortiore quàm nunc, fruaris, quod opto, multis annis. Lovanii 3. Non. Januarii 1643.

Errores extremi.

Error medius min. 25.

Maneant igitur min. 15.

Hæc ego sub illud tempus meo Leandro, quæ debebũt sufficere, si a doctis accuratè legantur: attamen tanta est unius præjudicii potentia, ut nec sic quiescant aliqui puri Theologi, qui nescire volunt, quanta sit automatum incertitudo. Hanc ego ob causam ut meam opinionem firmarem, doctos consului, si forte illis crederent, qui suis propriis oculis & auribus semper decredunt: Et *quia in re Mathematica, sicut in aliis etiam omnibus, Magnificus & Clarissimus Dominus Doctor Ioannes Marcus Pragæ excellit, illum consului; & majoris eruditionis gratia utramque epistolam supponam, ut sincerus & ingeniosus Lector videat, quid illi proposuerim, & quid ipse responderit. Mea ad ipsum Epistola fuit hæc.* CCXXI.

Quid Viri in arte docti sentiant de Horologiorum certitudine?

Magnifice & Clarissime domine. CCXXII.
Navita de ventis, de bubus narrat Arator; Enumerat Miles vulnera, Pastor oves: & per consequens, temporum momenta supputat, non Theologus, non Canonista, non Medicus, sed Mathematicus. Non debet audere extra crepidam sutor,

Mirabiliter exorbitant qui rudes ignotas facultates examinant

ror, nec de crep'da Pictor diſputare. Purus Grammaticus Eraſmus fuit; & cùm Theologica ſcripſit, deliravit: & legimus nonnullos Theologos tam lepida de numeris, lineis, & proportionibus interſerentes, ut cum evolvimus eorumdem libros; non deſideramus Æſopos, Terentios, aut Plautos.

Eraſmus Grammaticus.

Sunt, qui ob defectū notitię horologiis rotariis, qui in turribus, ſummam adhibeant fidem, nec eosdem argui de mendacio patiantur; te a 'uoco, ut invaſa defendatur veracitas, quæ ſemper exulat ab automatibus. Rem aſtronomicam exactè intelligis, temporis metiendi difficultatem non ignoras; eorum qui inhabitant & cuſtodiunt turres, inſcitiam & negligentiam vides, quo communiter modo campanę Cœlo correſpondeant experiris, & ut dicas, quid certitudinis ab ejusmodi horologiis poſſimus prudenter ſperare, advocaris: & cum rem tractem Aſtronomicè, ſic eam propono. Lego in Munnoſio, *Anno* 1567. *die nona Aprilis incepit ſolare deliquium cùm undecima in turre civitatis inſonuit*: & inquiro, ſtando huic ſoli teſtimonio, quantum errare poſſimus in determinatione temporis hujus eclipſis? ſententiam tuam paucis cōplectere, & ut faciliùs poſſis, aliorum opiniones produco. Sit

CCXXIII. Prima: *Cum auditur undecima, nec eſt minus quàm decima, nec plus quàm duo decima.*

An horologia luxētur hinc inde integra hora? An media? An quadrante? An min. 4.

Secunda: *Cum auditur undecima, nec eſt minus quàm medium undecimæ, nec plus quàm medium duodecimæ.*

Tertia. *Cùm auditur undecima, nec eſt minus quam 10. hor. 45. nec plus quam 11 hor. 15.*

Quarta. *Cùm auditur undecima, eſt hora undecima quatuor minutis tantummodo plus minus.*

Quinta, *cùm auditur undecima, eſt undecima hora præcisè.*

An n… luxatio tempo…

Et interrogo, in quanto certitudinis gradu ſingulas has Poſitiones collocare poſſimus? hoc eſt, quænam ex illis ſit certa moraliter? quænam probabilis? quænam dubia? & tandem, quænam ſit falſa? Reſponde breviter, Doctiſſime & Clariſſime Vir, & ne aliorum op:n onem ignores, quid judicent alii præſcribo.

Amas P. Moretum, quem etiam ego colo; & omnes bonarum literarum cultores venerantur. Eundem heſternâ die Reverendiſſimus Abbas Fufferthallenſis & Ego viſita imus, oſtenditque nobis Horologium quadratum, vix pede longum, ſolo Indice ſed Horarum, Minutorum & etiam Secundorum præditum, non Campana; ſi inventionem & delineationem conſideres, ingenioſiſſimi P. Kircheri opus; ſi elimationem, abſolutiſſimam magni artificis curam, cui data ab Archiduce Carolo; piæ memoriæ octingenta ducata; opus inquam, quod haberi debeat inter automata loco miraculi; & nihilominùs tota ejusdem laus in hoc ſita, quod dimidia hora à cœlo deviet ſpatio totius diei, hoc eſt, viginti quatuor horarum. Si ſic peccat hoc artis excellentis prodigium, quid ab Horologiis turrium, rudi limâ ab ignorante fabro ferrario factis, & a ſacriſtâ ſtupido aut ebrioſo directis ſperare poſſimus, Tu conſidera.

P. M…

Ar… Car… rolog…

Propoſui eidem P. Moreto Poſitiones has quinque. Primam admiſit tanquam certam moraliter. In ſecundâ hæſit voluitque horologia cognoſcere, nam noluit eſſe fidei prodigus,

P. Mor… depri… ſeut… jud…

gus nec consideret, si nesciret, cui Quartam valde verosimilem censuit:& ut minimum quadrantis horarii luxationem admitti posse judicavit, concludens Horologia esse horarum indices, non quidem mathematicos, sed morales. Quintam risu excepit, & me in meâ ipse opinione magno suffragio confirmavit.

Tuam sententiã expecto, & oro ut sinceritate illâ, quam profiteris, digneris mihi respondere; & præbere occasionem, in qua possim servire. Vale. Pragæ: ex Musæo nostro, die 28 Martii. 1650.

Respondit doctissimus Vir; & quia è re erit ejusdem literas considerare: illas adjungo.

CCXXIV. Reverendissime Domine. Cùm propriis oculis videas, & propriis etiam auribus audias Horologiorum quotidianos errores, scire omninò debebis quid certitudinis ab ejusmodi rotatis Instrumentis prudenter sperare possimus. Me consulis, & cur hoc ipsum facias, non percipio. Pone me pro Horologiis stare; an-ne majorem meis verbis fidem præbebis, quàm tuis oculis? Non credo. Cæterùm, quia sic jubes, illas quinque propositiones recognosco, & affirmo PRIMAM admitti posse, non quidem ut moraliter certam, sed ut probabiliorem, & si velis probabilissimam. Illam non esse moraliter certam dico, Propositiones enim moraliter certæ dicuntur, quæ stando hominum moribus & communi rerum cursui esse falsæ non possunt humanitùs; quales sunt istæ, *America est regio ultra-marina. Mediterraneum in oceanum exonerat.* Quarum neutra mihi à sensu aut ratione probatur, & tamen sine formidine erroris admittitur.

An major alienis verbis, & minor propriis oculis adhibenda sit fides?

Positio moraliter certa, quæ sit?

Et tamen illa prima, quam censurari vis, his duabus minorem certitudinem habet: nec omnem excludit formidinem: potest enim & solet esse falsa, tametsi rarò. DE SECUNDA inciperem omninò dubitare; nam hic Pragæ Horologia inter se mediâ horâ frequentissimè differunt, & tribus quadrantibus interdum. QUINTAM puto esse falsam certò moraliter! nescimus enim vel semel primum campanæ ictum cœlesti temporis momento respondisse. QUARTAM dicam valde esse falsæ similem, non tamen evidenter falsam. QUARTAM-que debere ut probabilem admitti: & vix posse certitudinis terminos strictius contrahi. Hæc de Horologiorum certitudine & incertitudine dico. Respondeo, ut Mathematicus, non ut Theologus: quæ hinc in Politicis aut Ecclesiasticis sequantur Corollaria, tu videris; puto enim omnia debere admitti, quæ ex doctrinâ certâ evidenter sequantur. Sic sentio; & hæc jussus scripsi, ut tuo imperio obedirem; fortè ridebunt alii, si me videant de re manifestâ judicare; Sed ipsis respondebo meum esse tibi in claris & obscuris servire. Vale. Scripsi in Musæo nostro; & subscripsi Anno M. DC. L. die 25 Aprilis quadrante horæ post vigesimam primam secundum præcurrentia Horologia, & secundum tardiora horâ vigesimâ secundâ.

Resolvitur pro quarta sententia.

Ecce hîc tribus horæ quadrantibus differunt automata.

CCXXV. *Hæc Clarissimus & Magnificus Dominus de turrium Horologiis, quæ communiter antiqua & exesa, & à stupidis hominibus recta. Sed quid de domesticis, quæ Vir Ma-*

Qualia sint horologia turrium.

Mathematici apparant, & dirigunt? In libello de longitudine seu differentia inter duos Meridianos, una cum motu vero Lunæ inveniendo ad tempus datæ observationis, Propositione XII. Problem. VII. sic inquit: [Cùm ad exactam hujus notitiam, non solùm hora, quâ observatio facta, sed etiam minuta constare debeant: frustra in hunc usum (NB.) Horologia mechanica adhibentur, quæ non solum pluribus minutis sed etiam quandoque tota semisse aberrant: Verum idem motus Cœli, qui omnes reliquos metitur, hoc temporis momentum nobis definiet: motus inquam stellarum, quatenus per hunc ab horizonte certo absunt intervallo.] Sub'icit observationem Eclipseos Lunaris à se habitam Pragæ die 14. Aprilis, Anno 1642. & post pauculas paginas sic ait: [Dubitabis, cùm per verum locum solis definiamus illud momentum; hic vero in singulas horas mutetur, unde nam Locus verus solis constabit? Respondeo ad hoc sufficere horologium aliquod Mechanicum, aut sciothericum Lunare; in quibus difficile non est errorem unius horæ, aut etiam dimidiæ præcavere.] *Vide quantum fidendum sit doctissimi Viri sententia Horologiis etiam domesticis, & diligentia majori gubernatis.*

Ecce horologia Civica de errore min. 30. appellat.

Ecce nec sibi nec aliis majorē securitatem pollicetur quàm mediæ horæ plus minus.

Nec multum abest à Magnifico Doctore Joanne Marco Marci P. Antonius Rheita, qui etiam no'am rep'rit rationem dubitandi, dignam quæ legatur attentè; ejusdem litteras quà nostra referunt, in gratiam Lectorum subscribo.

CCXXVI. Reverendissime &c. Præsul ac Domi'e. Quod me tuis gratissimis liter.s, tuisque doctissimis quæstionibus ac objectionibus meum ingeniolum exei cere, sive potius erudire volueris, Vir Doctissime, & Colendissime, & tuæ hūmanitati gratias debeo, & mihimet congratulor, quod me adhuc inter eos recenseri à te videam, quos non tam tuus calamus honorat, quàm tua rara doctrina decorat.

Multas quidem mihi moves quæstiones, sive potiùs difficultates, circa ea, quæ olim à me Excellentissimi Domini Marchionis de Neucastell Angli, Epistolę Ænigmaticę, per transennam solùm (cùm jam dictum Epistolium, vix quatriduo antequam imprimeretur, & libro meo insereretur, mihi contemplari licuerit, & Tu modò, post integrum lustrum contemplationis, velut Atlas quæstionibus nodisque suis gravatus, sive innodatus, contra me prodis, an ut meam ignorantiam prodas, an ut Mundo veritatem pandas, ignoro) responsa sunt: & licet modò tempus prolixius respondendi non suppetat, Dicam tamen quid sentiam de Casu illo mihi à te proposito.

Alta hieme, inquis, noctu aud vimus horologium unicum, & numeravimus horam undecimam, eramus simul 5. amici. Primus dixit, erit modò hora 10. vel 12. siquidem horologium undecimam sonuit. Secundus, erit medium undecimæ, vel medium duodecimæ. Tertius, erit 10. hora 45. vel 11. hora 15. Quartus ajebat, erit modò undecima hora 4. plus minùs. Quintus erit modò undecima præcisè. Interrogas, siquidem hi omnes quinque nō habuerint alia fundamenta indicandi præter horologium oppidi, quod audierant, mediocris perfectionis, quis horum quinque loquutus fuerit certum, quis probabile, quis evidenter verum; quis evidenter falsum. Nam consideratâ imperfectione & luxatione horologiorum, hæc propositio *Modò*

Videtur Marchio Neu... amare ... losoph... locale... dubia ... qua pro... suit me... Rhaita ... respo... doct... at quia ... hil ille ... posuit, ... liqua a... huc ... bantur ... cunda re... spons... indig... ideò ... quæ M... chio p... vel d...

Quæst... propo...

Præmittuntur aliqua præcognoscenda.

dò sonuit undecimam, ergo est præcisè undecima, alicui videretur falsissima. AD HÆC ut respondeam, dico, duo esse quàm maximè præmittenda & consideranda, *primum* est, An tempore illo hyemali, quo horam undecimam pariter illi quinque audierunt, aër inter audientes & campanam sonantem, fuerit nebulosus, an purus, serenus, defœcatus, & vaporibus intermediis purgatus? *Secundum*, An audientes illi quinque omnes fuerint pariter & præcisè sub linea meridiana campanæ? an potius, quidam uno aut altero pede saltem fuerint magis orientales, quidam verò magis occidentales respectu campanæ sonantis horam undecimam. Si enim sonus horologij præcisè convenit cum cursu solari, id est, si tempore tintinii campanæ, eo instanti quo malleus primum ictum & sonum edidit, sol præcisè à meridiano campanæ hæmisphærii inferioris 15. gradibus elongatus fuit, & dicto instanti etiã quintus in ordine, horam undecimam pronunciavit, sub campanæ meridiano existens, ajo hunc quintum non evidenter verum, sed verisimiliter & proximè verum pronunciasse, reliquos verò omnes extra meridianum campanæ suppositos, aperte falsum. Dixi quintum non evidenter, sed verisimiliter & proximè tantum verum dixisse, tum quia antequam sonus ad ejus aures delatus esset, necessariò aliqua temporis mora, puto aliquod minutum vel plura intercedere, & intereà sol tot minutis meridiano, & duodecimæ magis appropinquare debuit, tum quia aëris intermedii impuritas & densitas sonum campanæ ubique nonnihil remoratæ sunt (sed quid, obsecro, accidisset, si spatium illud intermedium, campanam inter & audientes interjectum omnino vacuum fuisset?) quò minus eo instanti ad aures audientis delatus fuerit: Nullus igitur mathematicè evidenter verum dixit, suppositis diversis meridianis, velocissimo solis aut telluris motu, nec non aëris intermedii impuritate & crassitie; nam si primus fuit uno pede, vel passu, magis orientalis vel occidentalis secundo, secundus tertio & quarto, quartus quinto, quintus primo 2. 3. 4. evidenter omnes quatuor falsum pronunciarunt: & si quintus maximè à meridiano campanæ, & plus quam alii quatuor remotus sonum audivit, & horologium una hora ultro citrove à vero motu solis aberravit, & ipse evidenter falsum dixit. Et ita consequenter suppositis supponendis, de aliis judicato. DICERE VOLO, *forsan rarissimè à terricolis, verum & præcisum tempus posse determinari*, cùm motus sit in continuo fluxu, & nemo dicere possit: hoc instanti sol tenet, v.g. præcisè meridianum Pragensem, aut talem gradum aut minutum Ecclipticæ, quia dum dicit, & loquitur, interim sol ultra lapsus, judicium loquentis insignissimè fallit. Reliqua tibi inde eruenda, & concludenda relinquo.

Hoc ipsum est, quod quærimus.

Nota hîc aliam caussam errorus, quam nondum tetigi; & est consideratione digna.

Proponitur secunda & curiosa adhuc quæstio.

Rhaitæ Conclusio mea Consultationi respondens.

Dianæ sententia.

CCXXVIII

Diana Caramuelis sententiam proponit, et impugnat.

DIxerat Caramuel *in Regul. D. Benedicti num.* 1328. [Qui in pago aut eremo fuerit, ubi solum est unum horologium bene regulatum, probabiliter potest credere illud plùs quàm horæ quadrante à veritate deviare] & Diana *part.7. tract.11. resol.15.* Hæc opinio, ait, videtur communiter reprobata à Doctoribus, dum loquuntur de præcepto Horarum Canonicarum, de præcepto Jejunii, Festorum observatione, & similibus; ex illâ enim sequeretur, quod

Concedo consequentiam: quid inde? quis statim post horam duodecimam noctis posset completorium dicere, & satisfacere præcepto Horarum Canonicarum; vel posset comedere carnes, & observare jejunium; imò mane communionem sumere & satisfacere præcepto jejunii naturalis pro sumptione Eucharistiæ: & tamen Doctores controvertunt, ut alibi visum est, si etiam dato primo pulsu (*ictu*) horæ duodecimæ, media nox dicenda sit elapsa, ita ut præcepta præteriti diei vel futuri dicantur elapsa, vel incepta: & omnes concordant, quod finito ultimo pulsu (*ictu*) horæ duodecimæ conspirent & incipiant præcepta adfixa diebus.] Ita ille. Et *part. 3. tract. 4. resol. 36.* dixerat. [Si tantum sit unum horologium ubi cœpit sonare duodecima, aliquis biberet, licet quando sonaret ultimus pulsus desiisset bibere, nō poterit die sequenti communicare. &c. ex quibus infert Sancius *in selectis disp. 42. num. 20.* quod qui buccellam habet masticans, & audit primum pulsum horæ duodecimæ noctis, tenetur in continenti de ore eiicere buccellam, si die sequenti Sacramentum Eucharistiæ velit sumere vel missam celebrare. Postquam verò buccellam ejecerit, non tenebitur esse nimis anxius ad abluendum os. Si tamen masticat buccellam de materia carnis, & dies sequēs sit jejunii, non tenetur illā eiicere, etiā sub veniali; non enim cū tanto rigore illud præceptum positiuum obligat semoto contemptu.] Ecce quam severe authores de horologiis loquuntur!

CCXXIX. Sed quid hic Caramuel dicet facietvè universis oppositus? An recantabit palinodiam, ne unus opponi universis dicatur? An se tuebitur nomine Pasquiligi, Viri doctissimi, qui *decis. 338. num. 6. & seqq.* suam sententiam propugnat? Minimè; Sed suam dicet tam certam, tam claram, & tam demonstratam, ut nec Pasquiligi nec alterius authoritate indigeat, si sinceritas adsit. Sed singularis est Caramuelis sententia ais; siquidem teste Dianâ universis opposita. Sed quid inde; non dicit Caramuel eam non esse singularem; sed esse evidenter veram, & futuram communem & unicam in scholis, si ejus fundamenta legantur. Sic discurrit.

Caramuel non ind..

get Pasq... ligo, ... enim p... se exper... mentum ... clarum ... oculare.

Sonat horologium urbis duodecimam, & dicit Petrus, *Nunc in hoc instanti A est duodecima. Hæc instans A est finis præcedentis diei, & sequentis initium.* Et peto à Dianâ, utrùm hæc Propositio sit per se nota? Utrùm sit demonstrabilis? Utrùm sit probabiliter vera? Utrùm sit falsa? vel tandem in quo ipsa gradu certitudinis aut incertitudinis ponenda sit? Et quia meus doctissimus Diana multum distat, expectaturus quid illi respondere placeat, meam mentem expendo & respondeo. CCXXX.

Dico primò. Hæc Positio *Nunc est hora duodecima*, quæ censuræ subiicitur, non est per se nota, vel ut alii loquuntur veritatis æternæ, non enim est necessaria, sed cōtingens, quę potest aliter se habere ac forsitā aliter se habet. Sed neq; est demonstrabilis, nec demōstranda; qui enim Dialecticus syllogismū formaverit in formâ legitima, qui ex per se notis inferat istā positionē, erit mihi magn⁹ Apollo. Ergo vel erit falsa, vel solùm probabiliter vera. Sanè certò falsa non est: ergo merè probabilis, si illud *nunc* sumatur pro instanti aliquo morali & laxo, (puta pro integro primo minuto) quia si sumatur pro instanti mathematico (imò si sumatur CCXXXI.

pro

Quæ ſit Propoſitio falſa certò moraliter?

pro ſecundo temporis) erit falſa certò moraliter: quod ſic oſtendo. [Illa eſt propoſitio certò moraliter falſa, quæ vix ſemel ſpacio centum annorum fuit vera, ſed vix ſemel contigit centum annorum ſpacio, quod horologium urbis, cum duodecimam ſonuit, intra ſcrupulum ſecundum correſponderit cœlo: Ergo hæc poſitio de quâ agimus, eſt certò moraliter falſa.] Si quis dubitet, det obſecro diem demonſtrationemque, quâ probet horologium aliquod cœlo horâ duodecimâ intra ſcrupulum ſecundum reſpondiſſe: & dignetur legere Epiſtolam inſcriptam Bantio, quam in ſecunda Commentarii editione num. 1328. pag: 318. a. exhibui: & hic iterum dedi.

CCXXXII

A geometræ a Platonis Schola exeſſe juſſi.

Dicebat audituris ſe Plato, *Nemo huc ingrediatur ignarus Geometriæ*; & hæc ego lecturis, *Nemo de horologiis judicet, qui non obſervarit ſydera, & ſciat quanto labore & erroris periculo horæ nocturnæ inveſtigantur.* Legat Tychonem aliosque, & ſi ille tametſi in arte ſuâ excellentiſſimus, rarò a ſyderibus, nunquam ab horologio ſecunda obtinere potuit, quis in mundo erit tam ſtupidus, qui id poſtulet ab horologio turris?

Horologiorum peccata. Primum.

Peccat illud primò, antiquitate; quia pleraque ſunt exeſa & corroſa, & pulveribus plena; ſi purgentur feſtinant, & ſemper fluxu & velocitate deformi. Auræ viciſſitudines ſentiunt; nam in æſtate currunt, in hyeme reptant: & cum rigidius cœlum eſt, ſi non hærent, vix moveri dignantur.

Secundum.

Peccat ſecundo, directione: quoniam à negligentibus, & ab ignorantibus ſemper omnia reguntur: qui enim aliquid ſcit non ſolet horologio ſervire. Etiam cùm diriguntur ab Aſtronomis, ſunt machinæ ingratæ Magiſtro; ſæpe enim quò major diligentia adhibetur, magis exorbitant & à vero declinant. Hæc ſunt certa: & ſi aliquis in mundo ſit, qui habeat horologium exactum, quod intra ſecundum cœlo & veritati reſpondeat, dignetur illud mihi communicare: quia tametſi non ſum Tycho, qui in organis ejuſmodi vel in centum aureorum millia impendere, ſaltem plurimos libentiſſimè dabo, ut mea poſſim facilius Aſtronomica ſtudia promovere.

Nullum datur Horologium in Mundo, quod intra ſecundum horæ cœleſti correſpondeat.

CCXXXIII.

Dediſcant igitur præſcriptum ſuum errorem Theologi, & in Aſtronomicâ materiâ, quam non examinarunt, Aſtronomorum oculis & demonſtrationibus tandem aliquando ſubſcribant: & quando ſonat noctu duodecima, dicant nobiscum, *Nunc eſt media nox aliquibus minutis plus minus.*

Quanta ſit luxatio & incertitudo horologiorum?

Sed quot minutis claudi hæc ipſa incertitudo debet? Si horologia ſint mala & negligenter recta, multis: paucioribus ſi bona, & à doctis diligenter directa. Optima erant horologia Tychonica, optimus Aſtronomus Keplerus, qui ea regebat: ſumma fuit adhibita diligentia ut benè regerentur cùm Eclipſes fuerunt obſervandæ; & tamen ut conſtat ex locis, quæ in Epiſtola ad Bandtium allego, ſæpè ipſa ultra mediam horam deviarunt. Ponamus igitur unum horæ quadrantem hinc & inde pro luxationis terminis, non quod diſtantiores limites non poſſimus, ſed quod nolimus, & tantâ ſimus varietate contenti.

Aſſignatur probabiliter quadrans.

CCXXXIV.

Probabilitas noſtræ doctrinæ demonſtratur.

Poſſe majorem diſtantiam interponi, demonſtro clarè. Audio horam duodecimam, & inquiro à Diana, quæ ſit hora? Duodecimam eſſe reſpondet. Et peto iterum

P 2 ab

ab illo unde id ſciat? An audebit id quod dicit, juramento firmare. Et ſiquidem id non audebit, certum eſt, ſuam reſponſionem eſſe incertam, certò enim vera firmari juramento poſſunt. Eodem inſtanti ego dico, *eſt duodecima quindecim minutis plus minus, hoc eſt, nec temporius eſt hora* 11.45. *nec tardius* 12.15. Quid mihi ipſe? Me errare. Et audebitne jurare me decipi? Non puto. Ergo omnia ſunt incerta, debentque aut ad dubium aut ad probabilitatem reduci. Non ad dubium, quia horologium bene gubernatum gravis auctoritatis eſt, tametſi non ſit infallibilis: ergo manere debemus in notitiâ probabili: dicendumque oppoſitam opinationem fulciri experientiæ defectu.

ccxxxv. *Remedium unicum ad pertinaces recurandos.*

Volebam hic calamum ponere, ſed quia dantur ingenia mirabilia, quæ neque ſuis neque alienis oculis credere volunt, ſed malunt errores antiquos tueri, quàm notam fateri veritatem, non gravabor hiſtoriolam ſubjungere, quâ mathematicus rigor levetur. Dum puellus Philoſophiæ ſtuderem Compluti eramus in Collegio nonnulli, qui ſupra cæteros haberi volebamus, & de quacumq; re ageretur, altercatione plurimâ eramus Prorectori moleſti. Cautus ſenex multa remedia adhibuit, ſed fruſtra, ſemper enim voluntates diſſymbolæ impediebant opinionum concordiam. Tandem recuravit nos omnes ſtatuendo, ut qui eandem rem tertiò diceret, cenſeretur concertare de pretio, deberetque aut rem convincere, aut aureum ſolvere. O quàm citò recurarentur omnes, qui contra ſomniant, ſi lege ſimili conſtringerentur! vel, ſi adhuc non adquieſcas, concertationem inſtitue: nam erunt milleni Mathematici, qui audebunt contrà. Honeſtus Ludus eſt, qui inveniendæ veritati inſtitutus, & ordinatur ad reſtituendum animum, qui continuo Labore eſt attritus. Omnis concertatio ludus eſt; & quia ludus ſi nihil periculo exponitur eſt melancholicus, aliquid exponamus. Sunto leges. *Elige Civitatis campanam, quam volueris; & horologium ſolare quod volueris (poſſumne liberaliùs procedere?) & quoties campana umbræ reſpondeat centum ſcuta dabo, & quoties non reſpondeat da decem.* O quàm citò me ditares, ſi hac lege decertare velles. Sed quia divitias parvi pendo, ſufficiat hæc pauca notaſſe; ex quibus deducam certiſſimam hanc concluſionem, *ſemper eſſe præciſè horam, quæ auditur, certò & evidenter falſum eſt.*

Rarò aut nunqua[m] Campa[næ] ſcioter[icorum] umbris corre[ſpondent], ſed & [...] ta etia[m] hoc. [...] bræ ip[ſæ] ſciater[icorum] rum ra[rò] aut nu[n]quam [...] cte corr[e]ſpon[dent] cœlo.

Poſitiones Mechanicæ de horologiorum varietate & falſitate.

ccxxxvi.

Oſtendi non eſſe horologiis fidendum, ſed quia Theologia multum eſt à Matheſi ſejuncta, & magni hodie Theologi nec Geometriam, nec Aſtronomiam didicerunt, volo aliqua ſubjungere, non ut Matheſeos imperiti illa examinent, ſed ut credant. Et quia Sole hodie gubernantur automata, à Sole incipio.

Theorema I. *Horologia Solaria ferè omnia concepta ſunt in originali peccato.* II. *Quæ in peccato concepta, actualia neceſſariò committunt.* III. *Faciliùs antiquum deleas, & novum delineas, quam corrigas.* Demonſtro omnia. *Primò* quia multi murarii & architecti ſcientiam delineandi horologia arrogant, & tamen artis fundamenta non ſciunt. *Secundò*, quia ipſi Aſtronomi debitam diligentiam non

Notantur aliqu[a] tud[...] circa [...] logio[rum] ſolari[um] certi[tudi]nem.

non adhibent in re tantillâ, ſæpè declinationem muri, inclinationemque, imò & altitudinem Poli malunt ſupponere, quàm examinare.

In illo libro, quem ſolis &artis adulteria inſcribo, parallaxes & refractiones caveo.

Tertiò quia parallaxeon & refractionum in ſciatericis nunquam habetur ratio; ut haberetur utraque eſt valde incerta, & hucusque non cognita. *Quartò* quia totum corpus ſolare eſt luminoſum & umbræ neceſſariò abbreviantur. *Quintò* quia longiores ſtyli inflecti ventis ſolent, & ipſimet muri aliquandò inclinari.

Imò Alexander Calignonus volebat Meridianas lineas, & Poli altitudines mutari. Vide meum libellum de perpendiculorum inconſtantia.

Sextò quia hæc ſolaria horologia, ſi horizontalia ſunt, à meridianæ lineæ cognitione dependent, quæ difficulter invenitur. *Et Septimo*, quia eadem, ſi portatilia ſunt, magneticâ vi diriguntur, quæ nondum eſt bene explorata, & ſingulis diebus in lapide & in acu remittitur. E quibus capitibus reſultat, ut non male Infanteſius in ſuâ Aſtronomiâ mechanicâ hanc ſtatuerit legem, *In muro, ex quo aliud horologium ſolare aſpici poſſit, novum ne delineato*. Sed cur? Ne errores tabulæ, & artificis inſcitiam (aut ſaltem ignaviam) prodat & publicet umbræ varietas.

Ad ſciaterica delineanda prima Regula.

Cui obviam cautiores eunt, formando ſtylum craſſum, lineas craſſas, ita ut multorum ſecundorum aut etiam minutorum error abſorbeatur. Si dicas de uno murali ſciaterico digito non diſputari; dices quod omnes vulgò dicunt; & inferam in eiſdem non de momento ad momentum, ſed intra unum alterum minutum plerumque horam veram repreſentari.

Eorumdem ſecuritas quanta?

CCXXXVII. Omitto alias ſubtilitates, quas non poſſit intelligere Ageometra: nolo enim ingredi quæſtionem, quæ interrogat, An terra ſit motui rapto concentrica? an tempus verum differat ab apparenti? nolo ſimiles alias, in quibus multa dici poſſent, quæ fidem Sciatericis univerſis adimerent: remitto tamen omnes viros curioſos ad D. Joannem Hevelium Dantiſcanum, qui excellentiſſimus eſt Aſtronomus, in Mathematicis accuratiſſimus, & utitur ſciaterico tanto, quod ſecunda minuta repreſentat, & nihilominùs, motum raptum Primi-Mobilis non eſſe uniformem obſervat; ſed jam velociùs, tardiùs jam, ſolare corpus promoveri. Legatur Epiſtola inſcripta D. Laurentio Eichſtadio, in quâ eclipſin Solis, quæ contigit anno 1649. die 4. Novembr, deſcribit, confertque oſcillationes penduli cum Primo-Mobili, ſeu umbrâ ſciaterici.

An terra occupet centrum præciſè? an tempus verum & apparens coincidant?

An cœlimotus ſit æqualis?

Theorema IV. *Horologia Lunaria majoribus erroribus obnoxia ſunt*. Et oſtenditur: quia in iis habent locum, quæ contra ſolaria ſunt dicta, quæ omnia ignotiſſimo Lunæ motu intricantur: & incertiſſimis parallaxibus & refractionibus obſcuriora redduntur.

De Horologio Lunari.

Theorema V. *Septentrionale illud horologium, quo noctu horas metimur, Vrſæ minoris Sydera conſiderando, fallax eſt.* Supponit enim primò locum ſolis, ſecundò ſyderis aſcenſionem rectam; cùm tamen in utroque authores differant, & veritas nondum inventa ſit.

De polari.

Hæc de Cœlo. Hæc de horologio illo quod Deus condidit: quod tametſi perfectiſſimum ſit, tam male à nobis eſt cognitum, ut non poſſit pertingere præciſionem, quæ quæritur. Sed dices hos errores leves omninò eſſe: id non nego, ſi de horis diurnis agamus: at admiſſis erroribus, levibus puta unius aut alterius minuti, tollitur præciſio, quam Theologi, qui neſciunt Aſtronomiam protrudant. At in horis nocturnis, errores iſti non ſunt leves, nam

Objectio.

wendelinum à Keplero 34. minutis differre vidimus: cum tamen uterque horam hauriat ex cœlo. Sed hæc maneant sic; alibi uberius decutientur. Venio ad Automata.

An possibilia sint duo Horologia similia?

Theorema VI. *Nullus artifex fecit aut facere potest* (ago de impotentiâ morali; imo etiam, si bene intelligar, de physicâ) *duo Automata, quæ ita campanas regant, ut ictus ictui correspondeat.* Ergo horologium exactum ab illis sperari non potest, nam veritas est una, & exacta deberent saltem in primo ictu correspondere.

Horæ mechanicæ inæquales.

Theorema VII. *Horæ Automatûm non sunt æquales*, nam sive pondere, sive inflexo chalybe animentur, semper solet reperiri varietas; nam chorda & plumbum ponderosiora sunt plumbo solo, & violentia chalybis est fortior & major in initio; & cautelæ, quæ adhibentur, fallaces & incertæ sunt. Addam aliquid quod mirabilius, me observasse intra eamdem horam inæquales quadrantes in horologiis turrium, quæ à perfectione & securitate laudantur.

Etiam quadrantes singularum.

Hinc patet non esse bonam consequentiam, *Heri horologium correctum fuit ad solem meridianum, hodie meridie ipso horam* II. *&* 40. *minut. repræsentat: Ergo cum horam duodecimam sub mediam noctem sonuit, erat cœlitùs hora* II. *&* 50. *min.* Et ostenditur. Quoniã ut bona esset, deberent horæ cœlestes, quibus utimur, æquales esse, quod nondum scimus: Vt ut sint, deberent Horologia dividere tempus in partes æquales, quod non faciunt. Et præcipue si ponderibus careant; quæ enim promoventur ponderibus, minori errori obnoxia sunt.

An Horæ cœlestes æquales?

Theorema VIII. *In horologiis ex intentione Artificis primus ictus campanæ horam præcedentem à sequenti distinguit; ac cæteri adduntur, ut qui indicem respicere nequit, horam discat.* Hoc certum est, nec ab homine qui artem noverit revocatur in dubium. Non tamen gravabor exscribere verba Dianæ, qui *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 36. sic ait. [Notandum est verò hîc, quod quando primus horæ pulsus auditur, jam est hora expleta, & horologium est tantum testis id judicans. Et licet diversi sint pulsus, id evenit, quia nequit uno pulsu hora duodecima indicari, sicut uno pulsu hora prima indicatur.]

Horas pri- mus ict- disting-

Addo me posse formare horologia in quibus ictus ultimus horas distinguat: sed agebatur non de factilibus sed de jam factis.

Possent ... mus, si ... va horo- gia el- rent

Hinc est, nos si haberemus aliquod bonum horologium (puta factum & directum ab Angelo) si & illud elimatum fuisset ad formatorum regulas, habituros fuisse rationem primi ictus. Sed quia tale habituri non sumus, erit purè speculativa hæc assertio.

Positiones Theologicæ de Horologiorum varietate & falsitate.

ccxxv Positâ præcedente doctrinâ, quam à puris Theologis credi volo, impugnari non patiar; iterum ad Theologica redeo, & has positiones subiicio.

Horæ Ec- clesiastic-

Prima. *Potest Ecclesia præcipere ut horarum discretio, & mediæ noctis determinatio, quidquid cœlitus fiat, humanitùs &*

& Ecclesiasticè sit juxta primum horologium urbis. Ostenditur, quia de facto distinguimus æquinoctia cœlesta ab Ecclesiasticis, item Novilunia & Plenilunia cœlestia ab Ecclesiasticis, cur non annos? cur non dies? cur non horas? Porrò æquinoctium Ecclesiasticum dici vigesimæ primæ Martii, sic Gregorio XIII. jubente, est affixum, tametsi in Cœlo aliter accidat: nam si sequamur Tychonicos numeros, & sumamus Francofurtum ad Viadrum (hic enim profitebatur Origanus) reperiemus vernum æquinoctium accidisse tempore nimirum apparenti:

Æquinoctia Ecclesiastica.

Ann.	*Martij die.*	*Hor.*		
1630.	20.	1.	5.	39.
1631.	20.	6.	54.	36.
1632.	19.	12.	43.	5.
1633.	19.	18.	31.	53.
1634.	20.	0.	20.	46.
1635.	20.	6.	9.	45.

Ettamen Ecclesiasticè æquinoctium adfigitur diei XXI. Pro ordinum interstitiis annos Ecclesiasticos servamus, non civiles; & si à Paschate numeremus ad pascha, anni Ecclesiastici valdè sunt inæquales, & multum à civilibus deviant. Novilunia aut etiam Plenilunia Ecclesiastica sequuntur aureum numerum Epactamque, hoc est, cœlum plùs minùs; nam hoc Anno M DC L. sic in Ecclesiâ, sic in Cœlo solis & lunæ copulæ & oppositiones numerantur..

Anni Ecclesiastici.

Novilunia & Menses Ecclesiast.

	In Cœlo.	In Ecclesia.
Novil.	2. Jan.	4. Jan.
Plenil.	17. Jan.	
Novil.	1. Febr.	3. Feb.
Plenil.	16. Febr.	
Novil.	2. Mart.	4. Mart.
Plenil.	18. Mart.	
Novil.	1. April.	3. April.
Plenil.	16. April.	
Novil.	30. April.	2. Maij.
Plenil.	15. Maij.	
Novil.	30. Maij.	1. Junij.
Plenil.	14. Junij.	
Novil.	28. Jun.	30. Junij.
Plenil.	13. Jul.	
Novil.	28. Jul	30. Julij.
Plenil.	11. Aug.	
Novil.	27. Aug.	28. Aug.
Plenil.	10. Sept.	
Novil.	25. Sept.	27. Sept.
Plenil.	9. Oct.	
Novil.	25. Oct.	26. Oct.
Plenil.	8. Nov.	
Novil.	23. Nov.	25. Nov.
Plenil.	8. Dec.	
Novil.	23. Dec.	24. Dec.

Ecce Noviluniorum Cœlestium & Ecclesiasticorum discrimen. Illa dederunt Ephemerides, ista Calendarium Breviarii; & tamen perpetuam differentiam reperio. Ad dies transeo. Nativitatis nocte Missam ante duodecimam audire solet pontifex, quod tametsi fieri possit dispensando, ut Eminentissimus Dominus Cardinalis, celebret non jejunus, multorum tamen opinione diem sequentem creditur anticipare, ut non jam ab duodecimâ, sed ab undecimâ vel aliâ noctis horâ dies Nativitatis Romę incipiat. Igitur si Pontifex Roman⁹ præciperet ut dies cra- CCXXXIX.

Dies Ecclesiastici.

Diei crastinæ anticipatio Ecclesiastica.

crastinus inciperet Ecclesiasticè à primi urbis horologii pulsu, huic standum esset dispositioni Pontificiæ, & audito primo ictu horæ duodecimæ juxta Theor. VIII. nemo posset facere, quæ die sequenti interdicantur.

CCXL. *Proponitur casus curiosus. Consultò nonnullas circumstantias altero, ne personæ noscantur.*

SED OCCVRRIT HIC CASVS. Cùm equis citis curreremus, sub mediam noctem die sabbathi venimus ad oppidum N. monuimus custodem ut die alterâ sub horam quartam aperiret Ecclesiam ut aliquis è nobis celebraret. Adfuit statim, & rogatus, quota esset hora? respondit, *Non poterit esse duodecima quousque Parochus legerit horas suas, tractavit enim hospites, & jussit detineri horologium, quousque absolvat.* Risimus tunc Ethicam Parochi, non enim hodie dierum discretio ab horologio male directo pendet. At in casu, quem hæc prima Positio præbet, posset dubitare nonnullus, *An dies Ecclesiasticus finiri posset ante auditam campanam, etsi industria horologii fluxus impediretur?* Essent, quæ adduci possent pro negligentiâ Parochi; sed nihilominùs putarem in tali casu postulare prudentiam, ut horologiis bene gubernatis subiiceremur; non verò casu aut industriâ directorum exorbitantibus: aliàs enim tota Civitas ab unîus custodis negligentiâ aut etiam malitiâ dependeret. Sed & hoc ipsum non caret suis inconvenientibus; quis enim Petro viro horologiariæ rei imperito diceret, utrum hoc aut illud horologium diligenter regatur, an potiùs malitiâ directoris præcurrat?

Idem casus attemperatur nostræ hypothesi. Solvitur.

CCXLI. *Ecclesia cœlum respicit.*

SECVNDA. *Hodie, cùm Ecclesia diem à die distinguit, cœlum respicit.* Sed quomodo? Dico meridiem esse cùm centrum solis meridianam lineam apud nos tenet; mediamque noctem, cùm eamdem lineam sol apud antipodes. Sed quis cognoscet mediam noctem exactè? Hodie nemo. Quoniam horologia claudicant, & ex syderibus quæ soli Astronomi cognoscunt, nihil certi erui potest, quamdiu solis locus & syderum ascensio non cognoscitur certiùs.

CCXLII. *An mediæ noctis punctum exactè & præcisè observari...*

TERTIA. *Hodie, qui mediam noctem methaphysicè observari juberet, impossibile observare juberet.* Patet; quia exacta illius cognitio limites humani ingenii excedit. Nam de illo puncto Theologi judicare non possunt; & vix Geometræ & Astronomi possunt. COROLLARIVM. *Ergo hodie præcipitur observari moraliter,* hoc est, quantum humanitùs concessum est. nimirùm tantâ præcisione, quanta ab Automatis turrium possit prudenter sperari. *Ego illam ad unum horæ quadrantem reduxi;* illam nemo contrahat, nisi priùs integro velit mense observare quantum singulis noctibus hora duodecima turris à cœlo distet; aut saltem credere quę Keplerus & alii summâ diligentiâ observarunt: quoniam videre horologiorum communes & continuos errores, & nihilominùs velle illa à veracitate laudare, intolerabilis pertinacia est.

Media noctis ... rale.

Contumacia ... niorum.

Diem priorem à sequenti distingui moraliter, non methaphysicè, non mathematicè, docuit Caramuel, docetque: & hoc tanto nisu defendit, ut cæcos aut præjudicio præocupatos judicet, qui sententiam contrariam, quæ falsa evidenter, defendunt. Singularitatis eum Diana incusat, ejusque opinionem asserit communiter reprobatam à Doctoribus; & quia Dianæ censuram magni facit Caramuel, hanc modò Positionem subscribit. Igitur sit Positio

Hodie di... erum di... stinctio ... moralis.

CCXLIII. *Diana ...*

QVARTA. *Caramuelis opinionem tenet Diana, tametsi contrariam se defendere*

dere

bis tandem aliquando subscribit. dere dicat, putetque. Et hoc clarissimè suadere potero. Sunt Authores, qui primo ictu horæ duodecimæ dierum discretionem adfigant, sunt qui ultimo. Ergo omnes Doctores in hoc convenire possunt, ut ante primum ictum non sit dies crastina, & post ultimum non sit hesterna. Ergo stando huic doctrinæ dierum divisio nec Metaphysica, nec Mathematica, sed solum-modò moralis est. Erit igitur tempus illud quod interest ambiguum, incertum, probabile, quod ad præcedentem, aut etiam ad consequentem diem reduci possit. Sed quantum illud? Brug's scripsi illam disp. 101. in quâ de Horologiis tractavi, & ideò nemini mirum erit, si etiam horologia Brugensia recognoscam. Quod in Civitatis turri est, præludium habet, & duas campanas maximas, quæ tardissimo malleo feriuntur. Ergo præludium tempore indiget ut suum versum harmonicè expediat, & viginti quatuor ictus (duodecim in majori campanâ, duodecim in minori) tardissimo motu succedentes aliquot temporis minuta requirunt; sed quanto? Pone sex, pone quatuor (non enim audivi in alio horologio ictus tardiores) pone plura, pauciora-ve, semper stabit momentum illud, quod sensibiliter diem à die divisit, non esse indivisibile, sed morale, ad quatuor vel ad sex minuta extensum.

Tempus ambiguum & probabile.

Horologium Brugense.

Objectio diluta.

Dices quatuor minutorum luxationem admitti posse, at minutorum 15. hinc, 15. inde, hoc est 30. minutorum non posse. Tibi ego. Te mihi jam in substantiâ subscribere, & in quantitate differre. At quia Tu omni ratione & experientiâ carens, negas quia negasti, ne errorem quem oculis claris percipis, retractare cogaris: Ego rationes demonstratas & experientias quotidianas adduco: & assero, quod ex omnibus, quæ hucusque dicta, hæc debeat inferri.

CONCLUSIO. *Cùm agitur de veracitate horologiorum, standum experientiæ est.* CCXLIV. *Si quis haberet horologium, quod quoties cum Cælo collatum, exactè respondere deprehenderetur, eidem stare deberet, & dies distinguere non duodecimæ ultimo sed primo ictu. Si verò haberet, quod intra horam cælo corresponderet, esset temerarius, si illud exactè horas repræsentare crederet. Cùm igitur turrium horologia nec sint tam exacta quàm primum, nec tam exorbitantia quàm secundum, merebuntur intermediam fidem, minorem primo, & majorem secundo. Sed quantam? Quantam experientia docuerit.* Hucusque hæc Positionum Conclusio procedit speculativè & securè; nec ab aliquo impugnari poterit. Sed progrederis, inquirisque, *Quantam experientia ipsa doceat?* Jam transimus ad quæstionem de facto. Ex Kepleri optimi Mathematici Tychonicis Automatis utentis experientâ, ad quadrantem hinc inde terminos Luxationis reduxi. Si verò habites Romæ, Matriti, Parisiis &c. & Ecclesiarum apud te custodes, qui horologia dirigunt, sunt Keplero doctiores; & ipse machinæ exactiores Tychonicis, contrahere hos terminos poteris (sed nec illi ullibi sunt doctiores & eruditiores Keplero; nec istæ nobiliores Tychonicis) non quantum Diana aut Theologi jusserint, sed quantum experientia docuerit.

Sumitur ab experientia resolutio.

Iuniorum aliquorum sententiæ, quæ res Ecclesiasticas ad momenta reducunt.

CCVL. *Temporis secunda exactè non possunt numerari.* EX discussis manifestè colligitur caruisse notitiâ Astronomiæ Theologos, qui Ecclesiastica præcepta ad momenta temporis reduxerunt; Ego enim post multos annos studii & laboris Herculei vellem videre unicum momentum designandum, certò enim scio à cœlo illos aberraturos toto cœlo. Hinc est, quod multis casibus aliter respondendum sit, quàm existimant puri Theologi. Propono aliquos.

CCXLVI. *An septiennium computetur de momento ad momentum?* PRIMUS. *An parvulis ante expletum septennium liceat ministrari carnes diebus jejunij?*

Contra Sylvium affirmativam sententiam tenet Diana *part.* 1. *tract.* 9. *resolut.* 42. & citat pro se Tannerum, Villalobos, Azorium, Gomez, Emanuelem Sà, Sanchez, qui docent pueros ante septimum annum non ligari legibus Ecclesiasticis, tametsi doli capaces sint. Sed quomodo debet determinari annus septimus? anne computandus est de momento ad momentum? *Respondeo negativè.* Primò, quia ignoratur nativitatis momentum. Secundò, quia si illud Deus revelaret, adhuc ignoraretur ejusdem momenti revolutio: Ergo septimus annus moraliter accipiendus est. sed quanta luxatio esse debet, in isto tempore morali? Constabit ex casu sequenti.

CCXLVII *De anno vigesimo primo.* SECUNDUS. *An pro obligatione jejunij vigesimus-primus annus sit computandus de momento ad momentum?*

Respondet affirmativè Sanchez & Portel; juxta quorum sententiam, qui natus est in profesto Sanctorum Petri & Pauli horâ decima min. 20. secund. 5. &c. ante meridiem, redeunte eadem die anno vigesimo-primo potest jentaculum sumere ante hoc momentum, at non sequentibus. Et quidem, si hæc opinio admitteretur, posset subtiliùs adhuc quæri, An qui in ipso temporis scrupulo illo quinto magnam panis partem trāsglutiret, violaret jejunium Ecclesiæ? & momenta hæc reducerentur ad instantia, & deberemus supra omnem Mathematicorum subtilitatem in moralibus controversiis ascendere.

Subrideo cùm similia lego, ex scribo-ve; & quia tempus, quo obligat lex debet esse cognoscibile, & momentum à pueris non est cognoscibile; ideò concludo tempus hoc non debere numerari de momento ad momentum.

Posito igitur quod tempus moraliter accipi debeat, inquiris: *Quando incipiet obligatio jejunandi?* Respondet Sancius *in selectis disp.* 54. *num.* 4. die quâ complet quis annum Vigesimum-primum non teneri jejunio: Ergo consequenter dicere posset die, quo aliquis complet annum septimum, non teneri præceptis Ecclesiæ. An distingueret inter præceptum jejunandi, & præceptum abstinendi à carnibus? Tu considera. Et si distingueret, quâ puer horâ incipiet non posse comedere carnes, qui poterat ante septimum ætatis annum? CCXLVI[I] *Quæstio succurre[ns].* *Corollarium.* *Quæstio [al]tera.*

TERTIUS. *An, ut lex per non usum careat authoritate, requiratur* CCL. *De tempore ad pr[æ]...*

ſcriptionem requiſito. *tur certum tempus, præſcriptioque?*

Azorius *p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 4. *quæſt.*4. & alii, decem annos debere tranſire putarunt. Et ſtatim interrogas, *An ſtando eorumdem opinioni hoc decennium debeat à momento ad momentum computari?* Reſpondeo negativè; quia annorum momenta ſubtiliora ſunt, quàm ut poſſint à plebe computari.

CCL. *De legibus De obligationis tempore.*

QUARTUS. *An Pontificiæ Legos non ſtatim poſt promulgationem, ſed elapſis duobus menſibus Chriſtianos obligent?*

Hoc ultimum probabile exiſtimat Diana *part.*1.*tract.* 10.*reſol.* 9. qui citat Becanum, Sylveſtrum, Panormitanũ, Joannem Andream, Valentiam, Navarrum, Emanuelem Sà, Reginaldum, Tabienam, Azorium, &c. Et inquiris, *An iſti duo menſes debent de momento ad momentum computari?* Et Ego eodem modo, quo ſuperiùs, reſpondeo.

CCLI. *De Beneficiarius.*

QUINTUS. *An beneficiarius non recitans primis ſex menſibus teneatur ad aliquam reſtitutionem?* & ſi non teneatur, *An hi ſex menſes debeant de momento ad momentum computari?*

Reſpondeo ad primum, utrumque eſſe probabile, ut bene notat Diana *part.* 2. *tract.* 12. *reſol.* 25. Et ad ſecundum ut ſupra, non agi de momentis in moralibus diſputationibus.

CCLII. *De Profeſſione Monaſtica.*

SEXTUS. *An anni ſedecim, qui requiruntur, ut profeſſio ſit valida, ſint à momento ad momentum numerandi?*

Aſſerit Diana *part.* 3. *tract.* 2. *reſol.* 57. qui citat Villalobos *in Summa tom.* 2. *tract.* 35. *diff.* 20. *num.* 4. aſſerentem Salmanticæ pronunciatum fuiſſe à viris doctis invalidam fuiſſe profeſſionem cujusdam, qui vota emiſerat ſex horis antequam legitimam ætatem compleret. At poſſet hæc profeſſio eſſe invalida, nec computari de momento ad momentum; quoniam poſſet quis dicere ſex horas eſſe tempus notabile.

SEPTIMUS. *An annus novitiatus, ut ſit integer, debeat de momento in momentum computari?* CCLIII. *De anno probationis.*

Ad tollendos ſcrupulos in Congregatione SS. Victoris & Hydulphi annus & dies requiritur: in aliis jubetur, ut qui decimâ Januarii, verbi gratiâ, veſtitus eſt, non profiteatur anno ſequenti decimâ, ſed undecimâ aut deinceps. Alii volunt rem Mathematicè tractare, ac ſi momenta temporis ab Abbatibus & Monachis cognoſcerentur. Vide Commentarii mei in Regulam D. Benedicti *num.* 468. & Dianam *part.* 3. *tract.* 2. *reſol.* 57.

OCTAVUS. *Ad primam tonſuram & minores ordines requiruntur ſeptem anni completi: ad ſubdiaconatum viginti duo inchoati: ad Diaconatum viginti tres inchoati: ad Presbiteratum viginti quinque inchoati. Sed quo modo computandi ſunt? Anne de momento ad momentum?* CCLIV. *De ætate requiſita ad ordines.* Uno aut altero die ante tempus mathematicum poſſe licitè & validè aliquem ordinari probabile judicat Villalobos *in Summ. tom.* I. *tract.* II. *dub.* II. *num.* 2. qui probabilius judicat eum, qui hodie veſpere complet ætatem, poſſe mane ordinari: quod etiam docuit Ledesma & alii, non ergo anni de momento ad momentum enumerantur.

Hoorlogia sunt animalia artificialia: & hæc sunt Horologia naturalia.

Ex automatis venio ad Automata. Quid enim aliud Horologia, quàm quædam viventia artificialia? & Animantes ipsæ, quid sunt aliud, quam quædam naturalia Automata? Demonstraturus sum etiam hîc præscripsisse opiniones antiquas, nec posse experimentis oppositis obliterari.

QUÆSTIO

De Brutis.

An Leo Gallum fugiat? An Elephas genu flectere possit? An Equæ concipiant ex aëre? An Chamalæontes edant, bibantue? An imbuere candidum colorem non possint?

CCLV. *De Gallo, & Leone.*

Gallum sub nobiliore natum sydere veteres delirarunt; voluerunt-que eundem Leonibus prædominari. Hinc fabula, quæ oratoribus & Poëtis multos conceptus efformandi appositam occasionem dedit. Leonem dicunt voce Galli terreri, & fugere: Gallumque ingenitæ excellentiæ conscium, constantem imperterritumque Leonem fugare; fugato occinere, & se vanè-gloriosè jactare. Hæc sententia apud vulgus obtinuit, & in multis Philosophorum libris reperta ab omnibus creditur & supponitur: etsi quotidiana experientia demonstret evidenter contrarium. Leones vidi Madriti, Vallisoleti, Gandavi, Pragæ; Gallos dedi; nec ipsi distinguunt Gallinam ab ansere aut a Gallo. Eodem terrentur modo, ac si partem carnis vitulinæ viderent. Et interim nostri Philosophi, malunt credere veterum verbis, quam propriis oculis, nec unquàm volunt errorem hunc communem dediscere.

Crura Elephantis solida, carent articulis, si scriptoribus creditur; Si semel cadat, subrigere se solus non potest. CCLVI. *De Elephante.* Hinc lepidissima venandi has bestias ratio inventa; nam cùm ipsi accumbant arboribus quietis aut somni gratiâ, (sic dicunt) hæ arbores exciduntur, exserrantur, aut ita implantantur ut oneri subcumbant, & corruant; & illis dejectis Bestiæ etiam cadant: quæ cum semel lapsæ nequeant surgere, in prædam veniunt. At omnia hæc, quæ tanquam primò vera asseruntur, sunt primò falsa. Vidi sæpe Elephantes; & dum hæc scribo hîc Pragæ est unus, qui non solùm flectere genua potest, soletque; sed plures etiam motus ad numeros & artem variare. An-ne etiam hîc debebimus non oculis, sed libris credere?

De Camalæonte, quam multa & vana dicta, quæ omnia sciunt esse falsa, CCLVII. *De coloribus Camaleonte.* qui has bestiolis habent. Rarum est animalculum, & admiratione dignissimum; at pleraque, quæ de illo dicuntur, sunt falsa. Pater Athanasius Kircher in arte Lucis & umbræ Camaleontem ob oculos ponit, qui etiamnum Romæ visitur, & ejus historiæ, abactis Philosophorum umbris, experientiæ certissimam lucem inducit.

Omitto Equas Hispanas, quæ concipiunt ab aëre; & alias multas nugas, CCLVIII. *De Equarum Hispanarum conceptu.* quæ in Aristotele, Plinio & aliis lectæ, hodie assensum extorquent, & hoc tantâ tyrannide, ut qui oculis credat, & Aristoteli decredat, audax & indoctus dicatur. *Quibus non obstantibus Ego, nulli me homini aut antiquo aut juniori contra oculares experientias obloquenti, fore crediturum pronuncio.* Et cur crederem?

rem? oculos mihi, ut videam, dedit Deus; ut credam, aures.

QUÆSTIO

De Honore.

An-ne dicendus sit non perdere honorem, qui tantùm apud malos & improbos?

CCLX. *De duello.*

UT titulum quæstionis intelligas, casum propono. Provocavit Antonius ad duellum Fridericum, virum nobilem & sibi similem; & quia iste timoratæ conscientiæ est, inquirit, An ne possit se Antonio sistere; an potius debeat aut manere domi, aut Ire aliò? Putat Fridericus se in loco comparere debere, nam aliàs erit honoris prodigus, habebiturq; ignarus & infamis.

An acceptari possit?

Porrò duellum acceptari non posse ob metum infamiæ negant omnes antiqui communiter. Ita Abulensis, Salonius, Cajetanus, Armilla; quos sequuntur Sotus, Azevedus, Navarra, Bannez, Valentia, Ledesma, Emanuel, Thomas Sanches, apud Carafam *de duello tract. 4. Sect. 6. Resp. 8. num. 33. pag.* 353. & si petatur ratio omnes in hanc, *Et cur non possit?* quam adducit Sanchez *in Decalog. tom. 1. libr. 2. cap. 39. num. 9.* conspirant. [Dicendum est, inquit, hanc non esse justam acceptandi duelli causam, sed esse culpam mortalem acceptare. Ducor, quia etsi apud vulgares id ignominiæ tribuatur, tamen apud sapientes & probos id honori adscribetur, quando gratia divinæ legis servandæ duellum oblatum respuitur, quod falsè vulgi opinioni præponderat. Quare *De fuga.* non est simile de fugâ, dum aliquis invadit: ea enim militiam profitenti reputatur ignominiosa, etiam apud probos & sapientes.] Ita Sanchez, & ita plurimi ante illum & post illum.

CCLI. *Duellum posse acceptari probabile est. Sed ex hac probabilitate multa mala sequuntur.*

Nolo examinare, An egredi ad duellum liceat aut non liceat? fateor enim contrariam sententiam, quam Carafa aliique probabilem judicant, etiam propositis omnibus limitationibus quæ solent debentue esse periculosæ, & nocivæ Reipublicæ, & præcipue apud Gallos, qui nimirum generosi & ferventes se hoc ævo provocant ex levissimis causis. Nolo examinare An circulus committatur apertè? nam qui non egreditur ad duellum, ne divinam legem violet, supponit hanc obligare in illo casu; cùm potiùs id ipsum quæratur, quam ponatur. *Circulus logicus.* Nolo etiam discutere, An qui provocatus duellum acceptare recusat, perdat honorem apud probos? *An qui duellum non acceptat honorem perdat apud improbos?* Nolo, An Sanchez sororem suam in conjugem daturus esset illi, qui duellum noluit acceptare? hoc enim ipsum deberem prius videre, quam credere. Sed examinabo tantummodò, An nihil sit perdere honorem apud vulgares & improbos? hoc enim fere omnes supponunt, & evidenter falsum est. Sic discurro.

An sit malum esse infamem apud improbos?

Esse infamẽ apud vulgares & improbos, vel est aliquid Petro graviter malum, vel non. Si est malum graviter, corruit tota Sanchezii & aliorum omnium argumentatio, qui docent non esse curandam aut vitandam honoris jacturam, quando ille tantum

tum apud vulgares & improbos homines perditur. Si non est malum graviter, non peccabit mortaliter Antonius [N. B.] si eundem Petrum innocentem traduxerit, & falsa testimonia imponendo apud vulgares & improbos infamem reddiderit, si apud Sapientes & doctos laudaverit. Et quidem hoc, ut puto, necessariò sequitur ex Sanchezii doctrinâ, quod evidenter falsum est. Stat igitur gravem injuriam fieri Petro, cùm apud vulgares, etiam improbos, infamis redditur. Quod si aliquis sit oculatior me, & voluerit consequentiam negare, dignetur me docere obsecro, cur in priori casu carere apud improbos honore, non sit graviter malum, & in posteriori graviter malum sit.

An calumniæ & detractiones semper sint peccata?

CCLII. *De furto.* Porro istam consequentiam, quam certissimam & clarissimam judico, exemplo clarissimo illustro. Pone aurum cuprumque distingui specie, quod scholæ nos docent: Pone dari artem chymicam mutandi metallorum colores illæsâ specie, quam pollicentur multi: Pone Petrum habere aureos mille. Pone Antonium hos eosdem Petro inscio aut invito transcolorasse, exhaustoque antiquo pallore, rubedine cypriâ tinxisse. Quales erunt igitur illi nummi? vulgi opinione cuprei, at sapientum, qui rem Chymicam norunt, & à constantiâ essentias metallorum distinguunt, erunt aurei. Et quid illis nummis Petrus habere poterit? nihil; nihil. Si panem velit emere, si vinum, si carnem, reiicietur, non enim Politici & Mercatores volunt nummos qui revera boni sint, & adulterini vulgò habeantur. Sed nummos qui apud omnes (doctos, indoctos; Chymicos, Achymicos; nobiles, ignobiles; magnos, parvos) sint boni. Peto An-ne in tali casu Petrus nihil perdiderit? An-ne illi Antonius nullam prorsus injuriam intulerit? An-ne cogi possit aut debeat ad restitutionem? Cæcus sim, si in re tam clarâ velim vel verbum addere. Ergo de honore eodem modo Philosophabor.

Honor ille, qui apud vulgares perditur, & apud probos manet, est aureus; & tamen cupreus vulgò apparet; qui illum habeat, vulgò malè audiet, vulgò contemnetur, vulgò erit infamis; carebit dignitatibus & promotionibus, quæ pendeant active vel passivè à vulgo: nam, si voces activæ à vulgaribus hominibus pendeant, omnes ei negabuntur; si sit imperaturus vulgo, non admittetur; non enim viri honesti volent gubernari ab infami. Ergo stat esse graviter malum carere honore apud vulgares. Ergo qui Petrum honore, quem apud vulgares habebat, spoliat, magnam injuriam illi facit: Ergo siquidem dicitur Petrus posse suum honorem defendere, hæc veritas, habebit locum, non solùm cum apud probos, sed etiam quando aliàs ille apud vulgares perderetur.

QUÆ-

QUÆSTIO

An qui tenetur in aliqua Ecclesia celebrare cum sola præsentia, possit aliud stipendium pro illa Missa accipere, & alteri amico applicare?

CCLIII. UT dignè hanc quæstionem dilucidem, incipiam utendo verbis Dianæ *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 5. quæ huic controversiæ sunt aptissima. *Angor*, inquam, *in rebus tam claris tempus terere*: mihi enim tam clara & evidens affirmativa sententia videtur, ut negativa credatur evidenter falsa, & nullâ probabili ratione fulcita: quod ipsum, ut demonstrare possim, alium similem casum produco.

Hæc quæstio alia simili dilucidatur. Philippus prudens ingeniosissimus Hispaniæ Rex, delectabatur artefactis, & in Palatio suo excellentissimos Artifices magno stipendio toleravit, ut quando à negotiis publicis vacabat, eruditam recreationem haberet. Onus Artificibus impositum erat, ut tenerentur habitare in Palatio, non egredi Madrito sine expressâ licentiâ, nullum aliud. Et Philippus III. non regni solius sed virtutum Paternarum hæres conduxit Georgium Normbergium amicum meum, cui dedit, *casa de aposento en Palacio, docientos ducadas de Solario, y sus obras pagadas*, hoc est, *commodum locum in Aula, ducenta ducata pro salario, & soluit artefacta singula.* Et interrogo. Si dabatur Georgio stipendium, cur singula artefacta solvebantur? & si solvenda erant singula, quâ ille conscientiâ poterat stipendium accipere?

Respondeo dari tria aut quatuor pretio æstimabilia, quæ potuerunt à Georgio Philippo III. & ab aliis Philippo II. venundari. Erat enim ipsummet artefactum, quod ubicumque factum fuisset, vendi posset. Erat obligatio habitandi in Palatio, & laborandi quoquo temporè Rex interesse vellet, quæ gravis erat, & gratis non deberet admitti: quam sequebatur vinculum, quo ille Madriti necessariò detineretur & hos compedes nemo teneretur admittere, nisi daretur nova utilitas. CCLIV.

Hinc patet quid debeat responderi alii casui, quem propono. Fridericus, ut artem pictoriam addisceret oravit Antuerpiæ Rubenium, ut adveniret domum suam & ibi aliquam tabulam pingeret, quam aliàs esset picturus domi. Interim Rubenius Christum patientem, quem jussu Gotischalmi inceperat, curat in Domum Friderici adsportari, & debitis horis ibi complevit opus, & à Gottischalmo tandem pro tabulâ quingentos aureos, & à Friderico quod se præsente in domo ejus illam pinxerit, ducentos florenos accepit. An-ne tuta conscientia? Tutâ: non enim tene- *Et novo etiam illustratur exemplo.*

nebatur Rubenius ſubire novam illam incommoditatem ſine novo ſtipendio.

CCLV. *Venitur ad primam controverſiam.*

Jam doctior venio ad templum, & pronuncio, aliud eſſe debere miſſam celebrare, aliud in tali templo, aliud in tali altari, & aliud tali horâ præcisè. Sunt incommoditates diverſæ, & vendi pretio poſſunt, aut commutari pro eleemoſynâ, ſicut ipſamet miſſæ lectio. Unde *liquet primò*, Antonium poſſe ſtipendium à Friderico accipere pro celebratione miſſæ, vi hujus generalis contractûs non obligari ad locum nec ad tempus, ſed poſſe ubi & quando voluerit celebrare. *Liquet ſecundò*, poſſe Parochum prudenter eidem Antonio dicere, [Debet V. R. aliàs cras pro Friderico celebrare, nimirum ubicumque voluerit; ergo dignetur in mei gratiam in noſtrâ Eccleſiâ celebrare, ut poſſim interim tale negotium expedire.] Poteſt Antonius adnuere Parocho: poteſt renuere, & gravamen quod non tenetur ſubire, poteſt gratis acceptare, vel pretio. *Liquet tertiò*, poſſe Franciſcum prudenter ſe inſinuare eidem Antonio, & dicere; [Cras debet V. R. celebrare miſſam pro Friderico, & in tali Eccleſiâ ad petitionem Parochi at quia quacumque horâ poteſt, oro ut dignetur me expectare, ſum enim gravia expediturus, & ante decimam intereſſe non potero.] Et quidem non teneri Antonium obedire Franciſco ſupponens, poſſe hoc gravamen liberè acceptare, & aliquid etiam recipere eſt meridie ipſo clarius. Eodem modo de Altari, eodem de quocunque alio gravamine Philoſophandum eſt.

Semel bene perſpectâ veritate facile erit Authores diverſos conciliare. Meam ſententiam tenere debent omnes, qui volunt rem intelligere: aliquorum teſtimonia producam.

CCLVI. *Explicantur Authores.*

Alphonſus de Leon *in tract. de Iubilæo part.* 3. *quæſt:* 20. *num.* 27. ſic inquit. [Quando datur ſtipendium, non pro applicatione ſacrificii, ſed pro cultu Eccleſiæ, vel commoditate: tunc poteſt ſacerdos alienam Eleemoſynam accipere pro applicatione Sacrificii, absque peccato, & obligatione reſtitutionis. In dubio autem non præſumitur datum, vel relictum pro cultu Eccleſiæ, ſed pro applicatione Sacrificii, niſi aliud conſtet ex claris verbis teſtatoris. Unde cum fratres in Oratorio, ſeu eorum Eccleſia faciunt celebrare feſtis diebus, vel ob commoditatem ipſorum, ut Miſſam audiant, & ibi communicent, aut ob commoditatem gentis vicinæ absque alia expreſſione: non intelliguntur Sacrificii applicationem velle, ut in praxi vidi multoties conſultum, & practicatum à viris timoratis & doctis.] Conſonat Alphonſus aliis multis, & inter eos Fraxinello *de obligatione Sacerd. Sect.* 4. *concil.* 4. §. 2. & in editione noviſſimâ *Sect.* 4. *concl.* 6. Hominibono de Bonis *de Exam. Eccl. part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 13. *quæſt.* 121. & Turriano, qui tam mordicùs hanc ſententiam tuetur, ut *in ſelect. part.* 2. *diſp.* 31. *dub.* 16. contrariam

Quid in dubio dicendum.

Quàm certa ſit noſtra ſententia?

im-

improbabilem dicat; qui me judice improbabiliter loqueretur, si illam non appellaret improbabilem.

CCLVII. At Gavantus *in comment. in Rubricas Missalis tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 12. *num.* 5. sic inquit. [Qui tenetur alicubi celebrare absque applicatione sacrificii ad divinum cultum tantùm; ita debet ibi celebrare, ut nullo modo accipiat stipendium ab alio, ut illi applicet Sacrificium sibi liberum, quod expresè vetuit Sacra Concilii Tridentini Congregatio in Declarationibus Decreti de celebratione Missæ sub Urbano VIII. emanati.] Ita Gavant At quia non sufficit dicere hoc interdictum ab Eminentissimis Dominis, verba citatæ Decisionis videamus. Cardinales sic inquiunt. [Ad quartum respondetur. Sacerdotes quibus diebus tenentur missas celebrare, ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii: si eleemosynas pro aliis, etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.] Quæ verba recognoscis & relegis, & in ipsis, ut putas, Sacra Congregatio absolutè & sine ulla distinctione videtur prohibere Sacerdotibus, ne pro unâ missâ duplicatum stipendium accipiant. Ratio horum omnium esse potest, quia stipendium non datur pro Sacrificio ipso, & fructu spirituali: nam hoc esset simonia: Sed exhibetur pro labore extrinseco, qui est pretio æstimabilis. Unde Episcopus, his omnibus consideratis, statuit quantitatem justi stipendii. Ergo una Missa non meretur, nisi unicum stipendium juxta Episcopi taxationem, nisi occurrerent aliæ circumstantiæ, quas supponis in casu præsenti non accidere.

Sed cur?

Cardinalium Decisio.

CCLVIII. At ego in Dominorum Cardinalium Resolutione ne verbum quidem lego, quod possit favere Gavanto: sed neque Bartholomæus à S. Fausto aliquid pro Gavanto observavit, sed non obstantibus decretis VIII. à nobis stat, *& tractat. de Iubileo libr.* 1. *quæst.* 8. ait. [Quando Sacerdoti datur stipendium, non pro applicatione Sacrificii, sed pro cultu Dei, vel commoditate populi, potest tutâ conscientiâ aliud stipendium accipere pro applicatione Sacrificii. Hinc confratres qui faciunt in Oratorio celebrare diebus festivis, vel ob commoditatem ipsorum, ut missam audiant, aut ob commoditatem vicinæ gentis absque aliâ expressione, non intelliguntur sacrificii applicationem velle.] Ita Bartholomæus: cui consonat Ludovicus à Cruce *in Expositione Bullæ Cruciatæ, disput.* 3. *dub.* 19. *num.* 21. ubi ait. [Nec dictis obest declaratio sacræ Congregationis sub anno 1626. dum ait, Sacerdotes quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione beneficij, capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique oneri satisfacere. Respondetur enim id intelligi, dum Sacerdotes prædicti celebrare tenentur pro peculiari alicuius intentione.] Ecce quàm clarè & in propriis terminis impugnat sententiam Gavanti. Et tandem hanc sententiam non obstante decreto Urbani VIII. novissimè docet etiam Homobonus de Bonis *in consultat. cas. conscient. volum.* 2. *part.* 5. *respons.* 63. His omnibus bene consideratis, infert Diana corruere argumentum quod Gavantus pro sua adducebat sententia, nempè Cardinales Concilii sic determinasse; nam eorum responsio non intelligitur in casu

Respondetur.

R. nostro,

nostro, quando Sacerdos non habet obligationem peculiarem applicandi valorem pro alicuius intentione.

Objectio. AT DICES Gavantum immeritò hanc sententiam docuisse, sed nihilominùs eam esse veram, si non propter declarationem, quam adducit, sed propter aliam, quæ prodiit 1. Septemb. 1629. quâ utitur Augustinus Barbosa, qui *in tract. de offic. Parrochi cap.* 11. *num.* 11. eidem opinioni subscribit, quam etiam probabilem esse tenet Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 16. §. *verum his.* At Ego utramque Decisionem eodem modo intelligi debere dico. HIS POSITIS totam Quæstionem hanc ad has positiones reduco.

CCLIX. *Resolutiones.* PRIMA. *Præscindendo ab omni decreto Pontificio & Eminentissimorum Dominorum declaratione, sententia affirmativa est evidenter vera: & negativa evidenter falsa.* Turriano & aliis quàm multis subscribo.

SECUNDA. *Non potest Pontifex nec Cardinales declarare sententiam affirmativam esse falsam.* Ratio est, quia non datur in mundo authoritas, ut nigra meritò dicantur alba.

TERTIA. *Posset Pontifex, si darentur rationes graves, interdicere, ut qui ob præsentiam stipendium recipit, aliud ob applicationem recipiat.* Eodem modo philosophor de Cardinalibus, si Pontificis vices gerere in hoc casu dicantur. At posito tali præcepto, sententia affirmativa non esset falsa, sed esset interdicta, quod est toto cœlo diversum: unde qui illa uteretur non esset fur, vel simoniacus, sed inobediens: adeoque recipiendo tales pecunias peccaret quidem contra præceptum, sed ad nullam teneretur restitutionem, iniret enim contractum validum, sed illicitè. Confirmatur a simili, nam in

Aliud est sententiã esse falsam: & aliud esse interdictã.

multis oppidis sunt merces interdictæ, quas qui vendit punitur, & tamen non tenetur emptori restituere pretium. *Si tamen Ecclesia contractum hunc non solùm interdiceret, sed dirimeret, esset nullus; & qui vi illius aliquid acciperet, teneretur ad restitutionem.* Hoc non negabit, qui Ecclesiæ potestatem cognoscat.

Nota hoc bene.

QVARTA. *Usum opinionis affirmativæ esse à Cardinalibus interdictum docuerunt Barbosa & Gavantus, sed hoc ipsum probavisse deberent.*

CCLX. *Pretii & stipendii discrimen.* Nota hîc obiter, aliud esse posse Sacerdotem pro singulis circumstantiis onerosis, (præsentiæ, loci, horæ, altaris) singula pretia recipere, aliud singula stipendia, nam nomine *stipendii* taxa Missæ intelligitur, & stipendiis multiplicatis Missa tot circumstantiis onerata ad multos florenos ascenderet. Puto quidem aliud posse recipi pro singulis gravaminibus, quæ sint extra lectionem Missæ, non tamen tantum quantum pro singulis Missis. Et ne nihil determinare dicar; eum, qui juxta mores Germaniæ pro lectione Missæ decem grossos acciperet, & pro singulis accessoriis gravaminibus (puta, loci, horæ, altaris, &c.) binos, si non intersit violentia aut extorsio, aut etiam sordida aliqua licitatio (nam & hæc caveri in stipendio Missæ debent, ne sacra mercari dicamur) sed ultrò à sæcularibus dentur, excessisse limites prudentiæ non putabo.

Dux Bavariæ habet legem expressa[m] Sacerdo[tem] qui extra residentia[m] locum celebrat præter taxam missæ detur ta[...] vel tan[...] pro i[...]ris lab[...] &c.

QVÆ-

QVÆSTIO.

An pecunia præſens valeat plus quam futura?

CCLXI. VOlui hanc Quæſtionem præcedenti adjungere: Quoniam, aut neſcio Logicam, aut ſummam dictis dabunt lucem & perſpicuitatem dicenda.

Vtrumq; à multis iudicatur probabile. Reſpondet Diana *part.1.tract.8.reſol.* 49. partem benignam & affirmativam ſibi videri probabilem; nam & probabilis etiam viſa eſt Azorio *part.3. libr.8. cap.10.quæſt.5.* Maldero *in 2.2. tract. 5. cap.2. dub. 5.* & Philiarcho *de offic. Sacerd. part.2.libr.5.cap.13.* aſſerentibus Chirographa, Jura in res, & Actiones poſſe minoris emi, ſi detur numerata pecunia: *nam pecunia præſens magis æſtimatur, quam futura.* Et probatur; quia plus eſt habere jus in re, quam jus in rem. *l. minus. ff. de regul. Iuris.* & qui habet pecuniam præſentem habet Jus in re; & qui futuram, jus in rem. Hanc eamdem opinionem ſequuntur Cajetanus *verb. uſura.* ſub finem. Armilla *eod. verb. num.*50. Emanuel Sá *verb. Debitum. num.* 20. Navarrus *cap.17. num.331.* Faber *de reſtitut, in 4. ſentent. diſt 15. quæſt.2. diſput. 47. cap.4. num.113.* eamdem publicè docuit Lovanii Cardinalis Bellarminus, ut notat Leſſius *libr.2. cap.21. dub.8. numer.66.* [qui citat Panormitanum, & Innocentium *cap. In civitate de uſuris:*] eamdem habet Petrus de Ledeſma *in ſumm. tom. 2. cap.33. tractat. 8. colum.2.* Vide Fernandez *in examine Theol. part.1. cap.15.§.1. num.10.* & Toletum *lib.5. cap. 31. num. 4.*

An chirographa & debita emi minoris poßint?

CCLXII. *Opinio ſevera.* Hanc doctrinam nonnulli Authores deteſtantur, & tenent hac viâ aperiri latiſſimum oſtium uſuris, & ſtatuendam omninò eſſe opinionem contrariam; ac propterea non poſſe chirographa ſeu debita immatura extingui minori pecuniâ: ac per conſequens, qui debet ſolvere mille aureos poſt annum, non poſſe ſatisfacere ſi hodie ſolvat nongentos-quinquaginta. Ita Reginaldus *in praxi tom.2. libr.25. cap.18. numer.312.* Leſſius *libr.2. cap.21. dub.8. numer.71.* Turrianus *in 22, tom.2. diſp.57. dub.9. num.3.* Azorius *part.3. libr.8. cap. 10. quæſt.5.* Rebellius *libr.9. quæſt.13. p.2.* Valentia *tom.3. diſp.5. quæſt.20. punct.2.* Salas *tract. de Empt. dub.39.* & *tract. de uſur. dub.37.* Sotus *de Inſt. libr.6. quæſt.4. art.1.* D. Antoninus *part.2. tit.1. cap. 8. §.3. & 4.* Angelus *verb. uſura. §.63.* Sylveſter *verb. uſura. 2. quæſt.14.* Gabriel *in 4. diſt.15. quæſt. 11. dub.4.* quorum ſententiam probabiliorem putat Diana *part. 1. tract.8. reſol.49. §. At licet.*

CCXXIII. *Opinio benigna demonſtratur.* Multæ ſunt rationes quas congerunt, ſed omnes uno notabili præjudicio fundatæ, inferunt enim loco abſurdi, quod contrariæ ſententiæ defenſores tanquam certum & indubitatum ſupponunt. Omnes illos Ego unicâ, eâque fortiſſimâ eneruo. Sic arguo [ſi tanti valet numerata pecunia, quàm numeranda, cùm hæc ſit veritas practica & ab experientia pendens, tantum emere in foro potero numeratâ pecuniâ, quantum numerandâ, At evidentiſſimum eſt, hoc eſſe falſum: Ergo evidentiſſimum numeratam pecuniam eſſe meliorem & maioris valoris.[Si adhuc negas, vis te & omnes eſſe cœcos, & erras defectu ſolius experientiæ. Vade obſecro ad nundinas cum tuâ pecuniâ futurâ, & videbis, An eodem pretio ſis habiturus ſingula, quo habent, qui præſentem exponunt?

Si hæc doctrina ſit certa, O quantæ conſequentiæ inferuntur! & ſi falſa, O

quam cœci sumus, qui tam clarè illam esse veram percipimus, ut audeamus illam juramento firmare! Certa est hæc doctrina; & qui dubites, vade prius ad nundinas, & experiaris quid habere possis pecuniâ præsenti, quid futurâ; & cum habeas experientiam responde.

CCLXIV. *De Mutuo.* Sed quid inde sequetur? Multa subsequi dixi, unum dabo. Sic discurro. [Numerata pecunia plus valet numeranda post annum: quantum ergo? Centum aureos præsentes tanti valere, quanti centum quinque post annum numerandos ponamus. Ergo, si petis à Petro aureos mille, & tantundem te post annum soluturum promittas, dare debebis mille & quinquaginta: nam si solveres mille, recepisses plus, solveres minus.] Quid ad hoc tu? An præscindendo ab omni gravamine pro mero mutuo potest aliquid supra sortem recipi? Quid si diceret Petrus, se nihil supra sortem recipere, quia 1000. aurei numerati æquipollent 1050. numerandis.

Præterea. Debet tibi Franciscus mille aureos, numerandos anno sequenti, & tu illos vendis Joanni numerata pecunia & recipis nongentos quinquaginta: si hic servatur æquitas & æqualitas: sicut tu recipis à Joanne nunc 950. & assignas 1000. recipiendos à Francisco post annum: cur non poteris recipere ab eodem Joanne eosdem 950. & assignare 1000. recipiendos à te ipso post annum. Et si in primo contractu Joannes usurarius non fuit, nullo ipse modo usuram in secundo committet. *Consi... tur istam ... tio, no... enim v... tur demi... strativa... evidens.*

Quid ad hæc tu? Paritatem admittere debebis omninò: & si hanc consequentiam, aliqua in mutui materiâ dicere, quæ paucis placeant: quibus tamen illi pauci respondere debebunt, & bene fortassis non poterunt.

Lege hæc attentè. Et singula bene pondera; & si conveniamus in istis, graviores consequentias expecta.

FUNDAMENTUM XI.

De Opinionum probabilitate.

CCLXV. Pinio cuius nec veritas nec falsitas demonstratur, si sit valde veræ-similis, nominatur probabilis, & quidem probabilitas nascitur ex gravi motivo, quo quis ad assentiendum inducitur. Et est duplex: Rationalis, authenticaque: illa consistit in ratione, hæc in authorum numero. Sive dicatur altera propositio altera verior, sive non; in probabilitate admittere gradus debemus, & asserere alias propositiones esse probabiliores, alias æquè probabiles, & alias minùs probabiles. Omnes opiniones probabiles secundum se sunt æquè tutæ: benigniores, etiamsi minùs probabi- *Probab... opinio, qua? q... quotup...* *In probabilitate sunt gradus.* *Tutior qua?*

babiles, per accidens sunt securiores. Si probabilior sententia est eligenda, sufficit minus probabilis.

Probabilitas à ratione.

Sed quid requiritur, ut sententia probabilis sit à ratione? Ut non sit evidenter falsa, & nihilominus sit gravi fundamento suffulta, quam possit vir doctus defendere, cui oppositam idem possit acriter impugnare. Illam enim quam video non posse, sine contradictione defendi, liberè vocabo improbabilem.

Probabilitas ab authoritate.

Videntur istæ conditionales contradictione laborare: & nihilominus omnes sunt veræ.

Et quid, ut sit probabilis ab authoritate? ut defendatur à probis doctisque, sed à quot? si dicantur requiri sedecim, hæc Positio, *sedecim ad probabilitatem requiruntur*, non est probabilis. Si requirantur sedecim, non requiruntur sedecim, si sufficiunt sedecim, sufficiunt quatuor. Si sufficiunt sedecim, sufficit unus. [Cæterum tametsi hæc in rigore subsistant, stando communi Doctorum sententiæ ad probabilitatem authenticam sufficiunt quatuor.]

Licet sequi opinionem minus probabilem.

Ut una opinio sit probabilis, alterutra probabilitas sufficit: neutram habere debet, quæ improbabilis. Probabilitas etiam minor, excusat coram Deo. Si in materia probabili aliquis voto aut juramento se obligarit ad sanctiorem Probabilitatis partem, tenebitur stare promissis: at non tenebitur moraliter, si obligatio non ex juramento aut voto, sed ex proposito mero nascatur.

Probabile periculum non est proximũ & formale. Non est peccatum se exponere probabili periculo peccandi mortaliter. Exponere se periculo probabili eundi ad infernum non est novũ peccatum.

CCLXVI.

EGi de probabilitate sæpius, & eiusdem naturam & ingenium exposui: nunc dictorum & illatorum Principia & fundamenta recognosco, & quæ in contextu hoc fundamentali dicta, eadem nunc confirmo.

An una veritas sit maior alterâ?

I.

Utrùm una propositio sit aliâ verior, aliâ falsior quærunt Philosophi, cũ Aristotelis libros de Anima illustrant; nec conveniunt. Volunt aliqui veritatem in indivisibili consistere, & propositionẽ omnem, quę illud nõ tangit, falsam esse, veram quæ tangit: unde in veritate nullam admittunt latitudinem, quia punctũ indivisibile illâ caret. de falsitate pariformiter philosophantur: quia si falsitas sit idem illud indivisibile non tangere, omnes propositiones falsæ univocè & æqualiter in ista negatione convenient, nec dari Propositio poterit falsior alterâ. Sunt etiã qui aliter philosophentur dicantq; hanc propositionem, *Deus est*, veriorem istâ, *Mundus est*: & hanc, *Petrus est lapis* falsiorem istâ, *Petrus est elephas*. Sed ipsi necessitatẽ propositionis, cum ratione formali veritatis, & rationem formalẽ falsitatis cum materiâ falsitatis confundunt; & nisi aliter suâ stabiliant sententiã, pingui minervâ & calamo philosophãtur. Hanc ego controversiam non tango; consistat in indivisibili intrinseca veritas aut non: detur in hoc genere una propositio verior alterâ, aut si mavis, non detur, hinc ad veritatem extrinsecam non potest argumẽ-

tum deduci, dari enim maiorẽ & minorem veritatem extrinſecã manifeſtũ eſt.

CCLXVII. *Veritas duplex eſt: intrinſeca & extrinſeca.*

Ut rem meliùs intelligas expono terminos. *Veritas intrinſeca* propoſitionis, quæ & dicitur *Veritas primaria*, eſt rei ipſius ſignificatæ & propoſitionis ſignificantis concordia; nam ſi Propoſitio ſignificet rem ut eſt in ſe, dicitur vera; ſi aliter, falſa: & hoc independenter, ab omni opinione & notitiâ: nam quando pronuncio hanc, *Turca ſedet* tametſi ego neſciam, an ſit vera vel falſa, ipſa habet ſuam primariam veritatem aut falſitatẽ, ſi mihi ignotam, notam Deo, & etiam fortè notam aliis. *Veritas ſecundaria* eſt apparens; & talem habere dicitur Propoſitio, quæ vera videtur, vera ſit aut nõ ſit, & hæc veritas eſt denominatio, ſumpta à carentia fundamenti evidentis, & poſitione fundamenti fortis & gravis: ubí enim intrinſeca veritas evidenter, cognoſcitur, extrinſeca locum non habet. Hæc ſolet vocari *Probabilitas*, & hæc recipit magis & minus, idem enim eſt dicere, *ſententiam hanc eſſe veriorem, & illam minùs veram* ac dicere, *ſententiam hanc eſſe probabiliorem & illam minus probabilẽ.*

Opinio verior, quæ?

II.

CCLXVIII. *An ſit una opinio tutior alterâ*

Solent aliqui angi ſcrupulis & ſuadere, ſolent etiam præcipere viam tutiorem, in materia probabili. At ipſi videbantur mihi non percallere probabilitatis eſſentiam, & ideo *in Commentario meo in Regulam Divi Benedicti. Diſp. 6. de Opinione probabili, num.* 58. & 61. duas Theſes poſui; Prima erat, *Omnes opiniones probabiles, ſunt per ſe æquè tutæ & ſecuræ.* Secunda, *Benigniores & ſi aliquando ſint minus probabiles, per accidens ſunt ſemper utiliores & ſecuriores.* Rationem dedi: & quia eſt ſolidiſſima, nec formã, nec materiam mutabo. *Primam ergo ſic probo.* Illa opinio eſt tuta & ſecura in conſcientia, quæ ſi juxta illam exactè operer is, te liberabit à mortali & veniali: at hoc æquè præſtabit quæcunq; probabilis opinio: Ergo quæcunq; eſt æquè tuta & ſecura. *Secundam ſic.* Inter duas opiniones, aliàs æquè tutas & ſecuras, ſi exactè opereris, illa tutior & ſecurior dicẽda adhuc erit, juxta quã certius præſcire poteris te operaturũ exactè: Atqui hoc habent ſententiæ benigniores, cognita n. humana fragilitas, nos in ſuſpicionẽ ac diffidentiã neſcio q̃ inducit, cùm proponuntur res arduę & difficiles, quę abeſt aut ceſſat cũ ꝓponuntur faciles. Rẽ exemplo dilucido. Debeo legere officiũ Divinũ, & q a duæ dantur opiniones probabiles; altera, quæ internam attentionem requirit, altera quæ nõ requirit; tametſi ſit verior & certior hæc poſterior, ponamus uberioris doctrinæ gratiâ, internã attentionem probabiliùs requiri. Sed quã tunc opinionem habebo? Tutiorem ais. Adquieſco; at interrogo, utra ſit tutior? Porrò ſi exactè juxta ſeveriorem operaturus ſum, utraq; eſt æquè tuta: & ſi attentionem internam habuero, ſeu priorem, ſeu poſteriorem ſequar non peccabo. Sed quis me ſecurum & tutum reddet de attẽtione? quis ſpondebit mihi, me ſine diſtractione Horas Canonicas recitaturum? Ergo prędideo periculum, non ortum ab opinione ſeveriore, ſed à propria fragilitate; periculum tamen quod ſeveriorem opinionem comitatur, & adeſſe benigniori nõ poteſt. Ergò benignior, etſi ſupponatur eſſe minùs probabilis, eſt ſecurior & tutior. Rem eandem illuſtro aut exemplo altero, aut priori ulteriùs nonnihil promoto. Sic diſcurro Habes opinionem ſeverã. Benè eſt. Provolueris ad pedes meos, & ſtatim fateberis diſtractiones in oratione & Officio venialiter ut minimum peccaminoſas. Propones ſcrupulos, & te nõ raró relegiſſe aliquas horas dices, quia debitam attentionem habuiſſe nõ putabas. Audio patienter ſingula, & interrogo; an vel unicâ die legeris officiũ Cano-

An requiratur attentio interna in lectione officij Di[...]

Canonicũ ſine diſtractione veniali? aut certò aut probabiliùs negas, dicesque vix id eſſe poſſibile viro ingenioſo & multis negotiis implicato. Finẽ imponis confeſſioni, & abſolveris. Surgis, & oro, ut me Sacramentaliter audias. Adquieſcis, & meas ego culpas (heu nimis multas!) quâ poſſum contritione confiteor, & de Officio divino ne quidẽ verbum ago. Petis an nõ peccaverim in horarum lectione? & reſpondeo, Me totâ hebdomade, (toto mẽſe, toto año, &c.) legiſſe ſine culpâ veniali: & me non peccaviſſe venialiter, tã certò ſcire, ut poſſim juramento firmare. An non miraberis? an non piâ quâdam devotione invidebis? Omninò. Sed unde ego hanc immunitatem obtinui? Reſpondebo. Homo ſum temetipſo fragilior, prȩditus acri & igneo ingenio: uno momento cœlos verſo, altero ad ſubterranea tranſeo. Nulla in oratorio movetur muſca, quæ mihi nõ ſit impedimento. Attendere lectioni deſidero, & quã poſſum attendo, ſed diſtractiones non evito; involuntarias millies, interdum etiã voluntarias: & nihilominus nullo crucior ſcrupulo, nullo dubio angor, quia prudenter ſuppono, me ad actionem internam nõ teneri; eam habere bonum eſſe, & ea carere ne quidem eſſe levem culpam; me ad lectionem tantum, & attentionem externam obligari. Me legiſſe totum quod Rubricæ jubent, certò ſcio; ita certò ut poſſim jurare: ergo me ne venialiter quidem peccaviſſe in hac materiâ certò ſcio; & ita certo ut poſſim jurare. Habeo igitur immunitatẽ ſecuritatem & tranquillitatẽ, quibus cares, & quas habere poteris, cùm volueris: eſt n. tibi liberum deſerere opinionem probabilem quam habes, & cõtrariam opinionẽ amplecti.

Liberũ eſt cuicumque mutare opinionem probabilẽ.

CCLXIX. Hæc certa ſunt & valdè notanda pro Praxi, progrediamur ultèriùs hâc lege ſpiritual. b. filiis relictâ: videlicet, *Actiones veſtras ad ſeveras, dictamen verò ad benignas ſententias elimate:* non enim video, cur non poſſim omnia illa facere, quæ opinio ſeverior præſcribit, & nihilominus tenere cum benignâ ſentẽtiâ me ad pauciora obligari. Hȩc poſita ſit contra nõnullos Ordinis Benedictini Religioſos, qui ut primum audierunt hoc aut illud in Regulâ, ne quidẽ ſub veniali obligare, *Debere non fieri* intulerit, & obſervantiam peſſum ire putarunt. Porrò ſi nihil faciendũ in Mundo, niſi quod moraliter obligat, multarum etiã Religionum, Obſervantiæ ceſſabunt, contemnentur Patriarcharum multorũ Regulȩ & Conſtitutiones, quæ non obligãt ſub peccato. Imò cõtradictoria fient; nam ſi iſte ſyllogiſmus eſt bonus: *Quidquid ad peccatum non obligat, debet non fieri: Pſalmorum pœnitentialium, privata lectio non obligat ad peccatum: ergo debet omitti.* Etiã iſte erit bonus. *Quidquid ad peccatum non obligat, debet non fieri: at eorundem Pſalmorum privatæ lectionis omiſſio non obligat ad peccatum: debent igitur illi Pſalmi non omitti.* Unde naſcetur iſta communis conſequentia: *ergo debebunt omitti, & nõ omitti.* Sed cur hoc ſcribo? illi qui illud prius abſurdum transglutiunt, huius conſequentiæ impoſſibilitatem non percipient, nec percipere poterunt. Oremus Deum, ut libros noſtros docti legant: & ad ſubtiliora tranſeamus.

Teſtamentum Optimi Magiſtri Moralis.

Mirabilis aliquorũ illatio: Nõ teneor facere: Ergo teneor non facere

Authoris votum.

III.

A controverſia illa, quæ inquirit, An eligenda ſit probabilior ſententia? facili CCLXX.
me expedio negotio: utor enim hoc cornuto dilemmate: cui nemo, quem audivi, ſatisfacere potuit. Sic diſcurro: [Aut ſufficit ſequi opinionẽ minùs probabilem, aut debemus neceſſariò ſequi probabiliorem: ſi primum, ſi ſecundum dicas, cogêris dicere, ſufficere ſequi minus probabilem. Ergo. Minorẽ probo, aut potius evidenter demonſtro. Nam ſi

Dilemma evidens.

primum

primum dicas, habeo intentum; id enim quod intendo concedis. Si dicas secundum, sic arguo. Sequi teneor probabiliorem opinionem; ergo ex duabus opinionibus, quarum altera docet, *sufficere sequi minus probabilem*, & altera *hoc nõ sufficere sed debere nos sequi probabiliorem*; tenebor probabiliorem; at illa quę docet, *sufficere sequi minùs probabilem* (si non est moraliter evidens & certa, quod puto) est certior, probabilior, (& non solum cõmunior, sed unica ab omnibus Theologis hodie recepta) Tenemur igitur illã sequi; nec sequi cõtrariã poterimus.

IV.

CCLXXI. Audivi olim Angelum Manrique sic dicentem: *Ab annis triginta doceo, & habeo mei ingenij experientiam publico testimonio firmatam; & tamen hanc opinionem non intelligo* (erat illa, quæ docet Logicã, Physicam, & quamcunque aliam scientiam esse simplicem qualitatem) *ergo sive sit D. Thomæ, sive alterius, mihi ab intrinseco est improbabilis*. Eram juvenis & altè inhæserunt hæc verba; & a magno Viro didici illâ die, quid esset interna probabilitas. Eius igitur vestigiis insistens

Quid sit intrinseca propositionum probabilitas.

Dico primò. *Viro indocto aut etiam non satis in aliqua facultate erudito, nulla illius facultatis opinio, est ab intrinseco probabilis, aut improbabilis.* Et ratio est; quia, qui ingenio & doctrinâ caret, non est capax qui de probabilitatibus judicet; probabilitas enim est quid in apparens Propositionum color; & vir indoctus cæcus, qui de coloribus judicare non potest. SED DICES, Probabilitas, & Improbabilitas sunt termini contrarii: ergo non potest uterque abesse simul; ergo qui non judicat unam propositionem probabilem, debet judicare improbabilem; & contrà.

Objectio.

Solvitur.

Respondeo Veritatem & Falsitatem contradictoriè opponi; nec tamen ideò qui judicat unã propositionem esse veram, illam judicat falsam. nam hanc *Turca sedet*. Nec judico veram nec judico falsam, quia neutrum scio, nec habeo fundamentum, unde judicem unum vel aliud. Sanè hæ propositiones, *Ego non judico hanc sententiam probabilem, Ego non judicio hanc eamdem improbabilem*, nõ sunt contradictoriæ, sunt enim negativæ; & ubi non reperitur affirmatio & negatio eiusdem de eodem, contradictio non potest inveniri: nam priori contradicit hæc, *ego judico hanc opinionem probabilem*. posteriori autem hęc: *ego judico hanc eandem improbabilem*. Et sicut aliud est, *Nescire rem esse veram*, & aliud, *scire esse non veram*; sic etiam aliud est *sententiam non judicare probabilem*, & aliud, *Illam judicare non probabilem*.

Dico secundò, *Ille qui ex duabus contradictorijs, alteram scit defendere, & alteram nescit, si sit vir bene doctus, poterit dicere, illam quam scit defendere, sibi esse moraliter certam, & illam quam nescit defendere, improbabilem.* Patet omninò ex dictis.

Dico tertiò, *Ille judicat opinionem aliquam ab intrinseco probabilem, qui putat se ita alterutram partem posse defendere, ut non demonstretur contraria; ita impugnare alterutram ut non demonstretur responsio.* Colligitur etiam ex dictis. Hinc infero, paucos esse qui habeant sententias, quæ ab intrinseco sint probabiles aut improbabiles.

Dico quartò. *Eadem opinio potest Petro esse probabilis, Ioanni improbabilis, & Friderico neutrum.* Quod ipsum clarissimè ostendo. Cæsarem Pragæ Joannes viderit; Petrus audiverit à fide dignis Pragæ non esse: & Fridericus nihil viderit, vel audiverit, nil sciverit de hoc. His sic suppositis propono hanc assertionem, *Cæsar non est Pragæ*, & respondebit statim Petrus, Mihi est valdè probabilis,

andi-

audivi enim hoc à viris gravibus, qui mentiri non solent, à viris aulicis qui in re eiusmodi falli non possunt. Et tamen Joannes dicet eadem assertio mihi est improbabilis, & evidenter falsa, quoniam propriis oculis vidi contrarium. Et Fridericus, Neutrum scio, neutrum audivi, neutrum vidi, careo omni judicandi motivo, ac ideò mihi videtur nec
CCLXXIII. probabilis, nec improbabilis.

Mutatur quotidie probabilitas propositionum. De Antipodibus.

Dico quinto, *Propositio quæ hodie nec est probabilis, nec improbabilis, cras esse poterit probabilis, & perendie aut evidenter vera, aut evidenter falsa.* Pono exemplum; Hæc Propositio, *Dantur Antipodes*, Augustini & aliorum veterum Doctorum ævo non fuit positivè probabilis: non enim dabantur evidentes rationes, quæ illos esse, aut non esse probarent. Inceperunt Geometræ rem meditari, & cõgruentias nonnullas invenire (nõ enim rationes graves dixero, quæ ante Christophorum Columbum datæ,) Terras aliquas ultramarinas esse, ab eo Columbus didicit, qui illuc procellâ abactus, eas lustrârat; credidit probabiliter gravi testimonio fundatus. Venit ad Principes, venit ad Reges; & quia erant cõtrariâ præoccupati ignorantiâ, aut sententiâ, fuit irrisus; tandem Isabellæ Hispaniæ Reginæ suam sententiam persuasit; Ivit, vidit, rediit, novos homines, aves, & animantes attulit, & res negata ab omnibus transivit in certam, quæ hodie à nullo ignoratur.

De aliis sententiis.

Similiter agitur in Theologia Morali, multæ sunt hodie opiniones probabiles, quæ heri tales non visæ; & multæ heri judicatæ probabiles, quæ re hodie melius examinatâ transiverunt in certas; videlicet aut certò falsas, aut certò veras.

VI.

Communis Theologorum sententia, CCLXXIV
postulat quatuor authores, in re quæ à multis tractata: in hoc enim saltem omnes conveniunt, quod Opinio quatuor Authorum sit probabilis. Sed contra ego hanc rationẽ efformo, quæ solutione hucusque caruit [*Quidquid testantur quatuor authores est probabile: sed ad probabilitatem non requiri quatuor authores, sed unum omnino sufficere, quatuor testantur authores (imò viginti, aut plures.)* Ergo opinio unius Authoris est probabilis.] Hâc ratione sum usus in Commentario in Regulam D. Benedicti *Disp.6.num.*53. & in Pacis Prodromo *Certamine* 1.*nu.*26.

Quot Authores ad probabilitatem requirãtur?

An unius Authoris opinio sit probabilis.

VII.

Quid est demonstrare rem esse licitã? CCLXXV.
Respondeo *in Pacis libro Definitione XI. num.* 1.*pag.* 3. ubi sic aio. [Demonstrare rem esse licitam, est ostendere illam esse saltem probabilem. Patet: quia omnia purè probabilia sunt licita. Quod si aliquãdo in materiâ probabili detur obligatio certa, hæc non à probabilitate, sed ab aliqua lege concomitante, quæ evidenter est certa, suboritur. Quamobrem definimus. *Omnem omnino actum humanum esse licitum, qui non impingit evidenter in aliquam legem obligatoriam evidenter.*

Omnia probabilia sunt licita.

Porrò in materiâ probabili posse se CCLXXVI.
hominẽ ad alteram cõtradictionis partem obligare, certum est: & tum liberâ & voluntariâ novæ obligationis acceptatione, libertas cęlitus concessa limitabitur. Si de Immaculatâ B.V. conceptione agamus, utraque pars est probabilis; at hodie omnes præcepto, aliqui juramento obstringimur, piam sententiam defendere: Ergo acceptando legem, aut emittendo juramentum, nos ad alteram contradictionis partem determinavimus. Si detur in Republicâ

Potest se homo obligare ad alteram opinionẽ probabilem. De Conceptione immaculata.

lex acceptata, vi cuius debeat Judex secundum probabiliorem sententiam iudicare, jam ille uti suâ libertate non poterit, nec jus dicere juxta minus probabilem. Ut hanc doctrinam exemplo aliquo notissimo illustrem, pono omnia motiva, quæ suadebant pacem Germano-Gallicam debere fieri vel non fieri, mansisse intra terminos probabilitatis, & interrogo an possit contractus ille pacis iniri? & respondet prodromus, libri citati *numer.* 34. *pagin.* 14. ubi hæc leges. [Si libertas non sit voluntariâ aliquâ obligatione obstricta stabo libere pro libertate: quoniam si primæ Hypotheseos omnia ad unum puncta, aut aliquod saltem secundæ non sit certum sed merè probabile, manebit politicos principes (Ecclesiasticos & seculares) optioni locus, poteritque vel iniri vel non iniri pax. Princeps qui juraverit promiseritvè se defensurum Ecclesiam pro posse è duabus probabilibus sententiis, quarum altera Ecclesiæ conservandæ, esset utilis, nociva altera, priorem amplecti tenebitur juramenti vi, quoniam illam amplecti potest, & ponitur debere facere, pro defensione Ecclesiæ, quidquid possit. Ergo si Ecclesiæ hostes aliquod Juramentum postulent, quod possit emitti probabiliter, nec aliter velint ab invasione desistere, Princeps idem si non possit vi illos retundere, ratione prioris Juramenti tenebitur emittere hoc secundum. Quia ratione prioris tenetur præstare pro Ecclesia quod potest, & hoc posterius Juramentum præstare potest.] Cõsonat Definitio XIII. quæ ponitur *in libro Pacis num.* 1. *pag.* 3.

De S. R. Imperij Pace.

VIII.

CCLXXVII. Et quid est demonstrare rem esse illicitam? Demonstrare eandem non esse probabilem. Definitione XIV. libri Pacis *numero* 1. *pag.* 4. Sic inquam: [Qui rem esse dicit illicitam, ad multa tenetur. Primò enim debet ostendere rationes, quæ malitiam probant esse demonstrativas; nempe tales, quibus dari probabilis responsio non possit. Secundò debet etiam ostendere rationes, quæ bonitatem probant, nè quidem probabiles esse. Ostendet, si omnibus ad unam dederit solutionem, quæ evidenter sit vera. Tertiò etiam debebit evidenter ostendere partem illam, quæ bonitatem adstruit, non habere sufficientes authores, ut dicatur probabilis. Hæc omnia tria simul ostendere ille debet, casurus causa etsi duo ex illis ostendat, modo unum non ostendat.]

Quæ res sit licita?

IX.

CCLXXVIII. Distinguo Votum aut Juramentum à Proposito; Voto aut Juramento tolli posse & solere libertatem probabilitatis dixi & suasi; At puto me etsi proposuerim sequi unam sententiam, posse liberè mutare dictamen & sequi alteram.

His Principiis insistens proposui Casum difficilem in Comm. in Regulam S. Benedicti. *Disp.* 117. *num.* 1446. quem ex dictis poterit quicunque resolvere. Ille erat. [Paulus ingressurus navim maioris cõmoditatis gratiâ contulit secum Diurnale subscribens Thomæ Sanchez *in Summ. Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 8. affirmanti legentem ea, quæ continentur in Diurnali, Officio Divino satisfacere. Postquam autem solverunt è portu, mutavit dictamen, & secutus sententiam Joannis Sancij, *in Selectis disp.* 15. *num.* 2. asserentis in Diurnali non contineri integrum Officium Divinum, ac proinde carentem Breviario, licet Diurnale habeat, non teneri legere Officium Divinũ; illud non legit.] Sed quomodo respondendũ hanc difficultatẽ proponenti?

In lo-

CCLXXIX. *An possit sequi nunc alteram sententiã probabilẽ & cras mutare dictamen & sequi alteram.*

Non peccat, qui sequitur opinionem probabilẽ.

CCLXXX. *An aliquis mutare dictamẽ possit circa horologiorum probabilitatẽ*

CCLXXIX In loco citato hæc ſcripſi: [Ut exactè reſpondeam, opus eſt omnes circumſtantias expendere. Paulus *primò* Sanchezij ſententiam ſequebatur, & bene faciebat; quia eſt gravis author, ac probabilis eius ſententia. Ex vi huius dictaminis, potuit ſine culpæ gravis ſcrupulo relinquere Breviarium in terra, & ſolùm conferre Diurnale. *Secundò* aſſeritur Paulus mutaſſe dictamen, & hoc humanum eſt & rationale. Homo non eſt ſuarum opinionum Mancipium. Cùm probabile dictamen mutat, utitur ibi cœlitùs conceſſa libertate; & bene facit. Fidei orthodoxæ, Dogmatibus, Demonſtrationibus, ac Principiis per ſe notis, ſubeſt ingenium; probabilibus ſententiis ſupereſt; ideoque quàm liberè ſententiam Sanchezii approbarit, tam liberè potuit illam dimittere. Potuit igitur Paulus ſine conſcientiæ ſcrupulo mutare dictamen; & valedicens uni authori, ſequi alterius opinionem probabilem. *Tertiò* dicitur Paulus noluiſſe uti Diurnali, & defectu Breviarii multis diebus, quibus in navi fuit, horas non recitaſſe: nec tamen peccavit mortaliter; operabitur enim juxta conſcientiæ dictamen, quod erat probabile & prudens, ſubnixum Sancii authoritate.]

An poſſit ſequi nunc alteram ſententiã probabilẽ: & cras mutare dictamen, & ſequi alteram.

Non peccat, qui ſequitur opinionem probabilẽ.

CCLXXX. Propono alterum caſum. [Petrus die Sabbathi, ſub mediam noctem, ut primum audivit duodecimam, comedit carnes, & poſtquam ſatur exceſſit è menſa, audivit aliud horologium ſignificans horam duodecimam. Die ſequenti communicare vult; & ſic diſcurrit. *Horologia habent opinionum probabilium virtutem. At ego comederam ante quàm tale horologium ſonuerit; Ergo probabile eſt quòd comedi ante duodecimam. Ergo probabile quod ſim jejunus; At opinioni probabili conformare conſcientiam poſſum. Ergo potero communicare.*] & volo ſcire cur communicare non poſſit; nam ſtando doctrinæ præcedenti poteſt: & ego in toto hoc Petri diſcurſu, quod poſſem aut negare aut reprehendere, nihil invenio.

An aliquis mutare dictamẽ poſſit circa horologiorum probabilitatẽ

Hunc caſum proponit Eminentiſſimus Dominus Cardinalis de Lugo, *de Sacramento Euchariſtiæ diſputat.* 15. *ſection.* 2. *num.* 47. & hanc quæſtionem ſoluturus ſic inquit. [Si audito primo horologio, & poſt cœnam agnoſcatur error prioris horologii, credo quod poſſit abſque dubio ſequi ſecundum horologium, & obſervato jejunio celebrare, vel communicare die ſequenti: quia verè eſt jejunus, & carnium eſus per errorem fuit die præcedenti inculpabilis propter ignorantiam.] Nota bene obſecro hanc doctrinam; eſt enim veriſſima, & clavis totius difficultatis. Et attende; progreditur enim D. Cardinalis & ait: [Si verò non agnoſcatur error in primo horologio, ſed maneat unicuique ſua probabilitas, aliquis fortaſſe concedet ſequelam, dummodo non habuerit ab initio illum animum, poſteà verò audito ſecundo mutaverit mentem.] Hanc puto unicam & veram ſolutionem, contra quam nihil poterit dici, quod ſit fortè vel efficax. [Ego tamen, ait Lugo, non facilè concedam.] Sed cur? [Quia video, inquit, ſequi aliqua inconvenientia, quæ in praxi non videntur admittenda.

Reſolutio Cardinalis de Lugo.

Si cognoſcatur error.

Si ille non cognoſcatur.

Primò. Si aliquis audito primo horologio celebret, (eò quod habeat facultatem celebrandi poſt mediam noctem) & poſteà audiat ſecundum horologium, poterit adhærens poſteriori iterum celebrare; quia juxta hoc ſecundum non celebravit hâc die, ſed præcedenti.

Arguit à conſequẽtibus.

Poſſet quis celebrare duas miſſas:

[..]andere [..]vis in quadragesimâ

Secundo, in Quadragesimâ posset audito primo horologio post mediam noctem prandere pro sequenti die, sequens opinionem illam, quod anticipatio comestionis non sit peccatum mortale: posteà verò audito secundo horologio, posset se conformare cum illo, & ex tunc denuò computare diem jejunii, ut posset horâ solitâ iterum prandere, utpotè qui illo die nihil adhuc comedisset.

[..]nunquam legere Vesperas aut Completorium.

Tertio, qui nondum dixit Completorium aut Vesperas hodiernas, prævidens parum abesse ut sonet in hoc horologio, hora mediæ noctis, posset se conformare cum illo primo, atque ideo judicare se liberum ab onere recitandi, eò quod transacta jam esset dies præcedens, juxta probabilem opinionem istius primi horologii, quam mutato consilio sequi jam vellet.

Conclusio Cardinalis

HÆC, ET ALIA his similia ostendunt, *non posse illum, qui semel accepit, unum horologium pro Regulà diei Ecclesiastici, posteà pro libito relinquere illud & accipere aliud, sed sæpe esse obligationem retinendi eandem Regulam, quam diu non apparet manifestus error in primo horologio.*] Sic Lugo.

CCLXXXI. *Impugnatur Cardinalis sententia.*

Sed quid si omnia quæ inconvenientia ille vocat, concederem? Videtur mihi Lugonis argumentum esse simile huic. [Non facilè credam, torrem esse ignitum, & posse ligna succendere. Quia tanta est negligentia famulorum, ut hinc aliqua inconvenientia sequantur. Nam, si caderet Torris supra Tabulatum, conciperet istud ignem, & domus integræ comburerentur. Hoc est maximum inconveniens, &c.] Respondeo ad utrumque, illa inconvenientia esse gravia; necessariò sequi: adeòque aut toleranda, aut ponendum remedium; non enim

Quando argumentum ab inconvenienti sit efficax.

inconvenientia probant antecedens falsum, sed impossibilia solummodò. Porrò omnes illos casus, non obstantibus inconvenientibus benignè admittit Lugo, si certò constet primum horologium exorbitasse, & ultimum cœlo correspondisse: & ego ab ipso desidero patienter audiri, & audire huius instantiæ solutionem. Sic arguo: [Si appareat certus & manifestus error in primo horologio, erit certum & manifestum illos tres casus benignè resolvendos esse: Ergo si appareat probabilis error in primo horologio, erit probabile eosdem tres casus benignè resolvendos esse. Patet; quia si est certò disgregativum visûs, quod certò est album, erit probabiliter disgregativum, quidquid sit probabiliter album.] Ergo quidquid Lugo certò ex certa erroris cognitione deducit, id omne debebit deducere probabiliter ex eiusdem erroris cognitione probabili. Rejicienda est igitur Lugonis sententia: sed quia illam vult à priori probare eundem attentè audiamus, & hanc prioristicam probationem scrutemur. Sic inquit: [Ratio autem à priori & regula simul ad decernendum, quando non possimus facere eiusmodi mutationem, hæc videtur esse posse; *Quia scilicet quamvis liberum sit unicuique regulariter loquendo amplecti ex duabus sententiis probabilibus, quam voluerit; eam tamen, quam amplectitur, debet retinere, quam diu de eius improbabilitate non constat, quoties libera facultas variandi sententiam resultat in præjudicium tertii, qui eo modo fraudaretur jure suo, quod jus habet, non probabile, sed certum ad aliquid exigendum.*]

Ratio Cardinalis [..]tissima.

CCLXXXII.

At ego Regulam audio, & regulæ rationem, nec à priori nec à posteriori dari video. Sed quis obsecro hanc legem tulit, quã loco Regulæ Cardinalis proponit

ponit? Porrò me Judice hic principium petitur ab Eminentissimo. Quia si ipse dicit, ideò me non posse mutare sententiam, quia alter habet jus certum; dicam, ideo alterum non habere jus certum, quia ego habeo jus mutandi dictamen probabile. Et sic corruit tota posita Regula. Præterea iterum contra hanc Regulam assumo illam rationem, quâ superius sum usus. [Si evidenter cognoscerem errorem prioris horologii, esset evidens me posse operari, etiam reclamante illo tertio: quod admittit iterum, & iterum Lugo: Ergo si probabiliter cognoscam eiusdem horologii errorem, erit probabile me posse operari etiam reclamante illo tertio.] At hoc erit in præjudicium eius dices. Sed ego distinguam præjudicium à damno: nō enim sunt prejudicia quæ justè fiunt, licet maximum inferant damnum.

Distinguitur præjudicium à damno.

CCLXXXIII. Sed Eminentissimus Dominus Regulam dilucidat & probat sic. [Petro, ait, ex justitiâ singulis diebus debes nummum aureum, quod sit pondus diei, ita ut si intrà diem non solvas, non debeas dare duplum die sequenti: hoc supposito, imminente jam sonitu mediæ noctis exigit Petrus suum jus; respondes, *Sequor illud alterum horologium, quod post mediam horā sonabit*, & hoc prætextu differs solutionem: postquam verò primum horologium dat signū mediæ noctis, mutatâ sententiâ, dicis, *Sequor magis hoc primum horologium, atque ideo transactâ jam omnino die præterita nihil debeo.* Hæc certè variatio licita non est; alioquin absque peccato posses toto anno nihil solvere Petro, mutatâ singulis diebus sententiâ post sonum primi horologii. Fatendum ergo est, sicut Petrus habet jus nō probabile, sed certum quotidie ad nummos illos habendos; sic habere jus, ut non mutes successivè sententiam probabilem in eius præjudicium, sed retineas eandem; nam si ad hoc non habet jus, neque habet jus ad nummos, quos absque illo alio jure de facto obtinere non potest: jus ergo ad nummos obligat te ad retinendam eandem sententiam, cuius variatio solutionem debiti certi, certissimè impediret. *Hinc jam ad alias materias extra justitiam eandem Regulam applicare possumus*, ait Lugo: sit enim duplex sententia probabilis; altera dicit hodie jejunandum esse, altera non esse jejunandum hodie sed cras: ego hodie amplector secundam sententiam & non jejuno, cras amplector primam, & dico, *Iam transiit dies qua debebat jejunari, liber sum à jejunio*, eâque viâ stante lege certâ, obligante ad jejunium, absque peccato omitterem jejunium; quod est absurdum, nam superior obligans ad jejunium, reddit etiam illicitam mutationem illam sententiæ, quæ omninò impedit legis observantiam. *Aliud simile exemplum esse potest, in præcepto audiendi sacrum.* Si Verbi gratia die festo meridie jam imminente, dicas *Amplector sententiam dicentem posse fieri sacrum paulò post meridiem*, deinde post meridiem mutatâ sententiâ dicis, *Amplector contrariam sententiam, quod non liceat facere sacrum post meridiē, atque ideo liber sum à faciendo sacro.* Ecce præceptum erat certum, & debitum certum audiendi sacrum; quare superior obligans ad sacrum, obligat ad sententiam semel acceptam, ex cuius mutatione impeditur observatio certi præcepti *Hoc ergo ipsum dicendum est*, quando probabilitas oritur ex diversis horologiis, quodlibet possimus sequi ad observanda præcepta, non possumus tamen variare, in præjudicium præcepti, quia sicut præceptum obligat certò ad opus iniunctum, sic obligat ad non mutan-

An possit mutari dictamen in materia justitiæ?

An fortè in materia jejunii?

An etiam in auditione sacri?

dam ſententiam, cuius mutandæ libera facultas impediret præcepti obſervantiam. Præceptum V.G. jeiunii quadragesimalis, obligat certò ad unicam cõmeſtionem ſingulis diebus, id eſt prohibet ſecundam, ideò conſequenter tollit facultatem variandi horologia pro libito, ex quorum variatione, eſſet in biduo triplex commeſtio, quia jam tunc non haberetur opus certò debitum, ſcilicet duplex ſola cõmeſtio in biduo. Eodem modo præceptum obligans ad recitandum officium ſingulis diebus, obligat conſequenter ad non varianda horologia pro libito, ex quâ variatione ſequatur omiſſio officii alicuius diei & ſic de aliis. Denique veniendo ad caſum objectionis, ex iiſdem principiis dicendum eſt, non poſſe ſacerdotem amplecti unũ horologium, ad ſolvendum jeiuniũ precedentis diei, & alterũ poſteà ad inchoandum jeiunium naturale, quod requiritur ad celebrandum die ſequenti, ſed debere ſequi unum & idem horologiũ, pro utroq; præcepto. Nam licet præcepta ſint diverſa, & ſingulis præceptis ſeorſim videatur ſatisfieri (in quo videtur eſſe differẽtia aliqua ab exemplis adductis) non ſatis fit tamen toti legi, ſeu utriq; præcepto ſimul; unde videntur ſequi eadem inconvenientia. Nam ſtante illo duplici præcepto, ego debeo ex cõplexione utriusq; præcepti, abſtinentiã à cibo, poſt cõmeſtionem unicam diei præcedẽtis, ſeu poſt refectiunculã ſerotinam uſq; ad miſſam, vel cõmunionem diei ſequentis, & ſuperior habet jus ex vi utriusq; præcepti ad hoc totũ: ergo habet jus ad prohibẽdam variationem horologii, ex qua impediatur obſervantia, & redditio totius illius debiti, ad quod certum habebat jus: quod n. id debeatur unico vel duplici præcepto parũ refert. Pone n. te ex duplici titulo diverſo debere Petro de juſtitia, duo aliqua etiã diverſa, v.g. ex uno contractu, debes nõ auferre ab ipſo equum tuum, toto hoc anno; rurſus ex alio contractu, debes ei centum nummos, ſi anno ſequenti abſtuleris equũ, tunc ultimâ die anni poſt mediam noctem juxta unum horologiũ exigis ab illo equum ſciens te cõtrahere obligationẽ ſolvendi centum nummos, in conditione poſitos, auferens equum poſt mediam noctẽ intra annum ſequẽtem, accepto equo ſonat ſignum mediæ noctis in ſecundo horologio, tunc mutato cõſilio vis ſequi ſecundum hoc horologium & contendis te nihil debere, quia non abſtuliſti equum intra ſecundum, ſed intra primũ annum. Nemo dicet te liberum, & potuiſſe in præjudiciũ Petri mutare ſententiã; quia licet ex diverſis cõtractibus, verè tamen debebas Petro in conſcientia non auferre equũ, niſi ſolvendo centũ nummos, ergo Petrus habebat jus certum, ne auferretur ipſi equus, niſi cum obligatione ſolvendi ipſi centũ nummos, in quo tamen jure fraudatur per illam variationẽ & mutationem ſententiæ juxta diverſa horologia. Fatendum ergo eſt, licet liberũ ſit homini accipere pro regulâ quodlibet horologium, non tamen eſſe liberũ recedere ab illo in præjudiciũ creditoris; quia eò ipso quòd unum horologiũ accipit, videtur renunciare omnibus aliis & ſe habere perinde, ac ſi nullum eſſet aliud, alioquin creditor habet jus permittendi quod utatur illo horologio, ne hoc modo perdat jus ſuum, quod habet certum ad totum illud complexum. Sic ergo ſuperior ex vi duplicis præcepti habet jus certum ut poſt cõmeſtionem hodiernam homo nihil comedat ante cõmunionem craſtinam; quo jure fraudatur, ſi homo juxta primum horologium, cænet poſt mediam noctem, & juxta

Eadem exempla, iterum D. Cardinalis reſumit.

Proponitur aliud ſimilis caſus.

Ex juſtitia ad obedientiam per rationũ paritatem tranſitur.

xta secundum celebret cras, sed dicendum quod eò ipso quod vult homo accipere primum horologium pro Regula ad cœnandum, obligat, se implicitè ad sustinendam illam Regulam, quādiu de eius errore non constat, ne superior fraudetur jure suo, quod habebat ex complexione utriusq; præcepti, ut homo nihil comederet ante communionem crastinam post prandium, vel refectiunculam hodiernam.

Hæc omnia argutè Lugo at semper chorda obludit eadem: inconvenientia multiplicat, quæ omnia concedimus, & tamen doctrinam Lugonis esse veram negamus.

CCLXXXIV. *Respondet obiectioni Lugo.* Si objecerimus contrà Dominum Eminentissimum jeiunium à quo aliquis loci mutatione potest & solet eximi, respondet. [Nec simile est in illo, qui mutando locum liberatur à jeiunio, si hodie sit Romæ, ubi sit vigilia S. Bartholomæi, & cras sit in alio loco, ubi hodie facta fuit Vigilia; hoc inquam non est simile, quia ille mutatione loci fit liber à præcepto, quatenus nunquam fuit debitor, eò quod nec Romæ, nec extra invenerit præceptum; At verò in nostro casu, tu debes certum nummum Petro sic non potes absq; inobedientiā nō solvere jeiunium, cum sit certa lex jeiunii te obligans licet non sit certum tempus pro quo obligat.] *Hæc respōsio impugnatur.* Sed ego hâc obiectione non utor, & tamen dico à Lugone illam non solvi; quia non solùm Petrus Româ egredi potest antequam sit jeiunii debitor; sed etiam juxta probabilem sententiā, potest quando est dies jeiunii Romæ, si aditurus est alium locum, ubi non obligat illud jeiunium, etiam sumere jentaculum Romæ, & mane non servare jeiunium. Hoc docet probabiliter Diana *part.1.tract.9 Resol.3.* citans Lessium, Sanchez, Portel, Naldum, Filliucium, Molfesium, Sancium, &c.

Recognosco ergo Regulam ab Eminentissimo Domino Lugone positam, & quia mihi non placet, has ego Theses tanquam certas assumo. CCLXXXV. *Vera quæstionis dissolutio.*

Prima. Qui ex duabus opinionibus probabilibus nunc sequitur alteram, potest sequenti momento licitè tenere alteram. Hanc judico luce meridianâ clariorem. Sed neque illam non admittit Lugo; ait enim *num.48. Ego tamen non facilè id concedam:* & aliud est, me judice, unam propositionem non concedere, & aliud illam quidem concedere, sed non facilè: quam differentiam altè intelliget, qui legere historiam sequentem dignabitur.

[Vidi semel ingeniosum & doctum subditum nescio quid à severo Abbate postulare. Negat iste: instat alter iterū, iterumque: & tunc Abbas. *Concedo Licentiam, quam postulat; sciat tamen me illibenter hoc facere.* Et illi subditus: *Nunquā ego petij quod libenter hanc licentiam concederet, sed quod concederet.* Ergo similiter ad nostrum casum. Hanc Thesim concedit Lugo, sed non facilè; & ego aio, modò illā concedat, me non curare, utrùm illam concedat facilè, vel non facilè.

Secunda. Ex hac libertate nullum præjudicium tertij sequitur, at multa inconvenientia, & damna tertij consequuntur. CCLXXXVI. *Damni & Præjudicij discrimen.* Nullum sequi præjudicium ostendo, quoniā, qui suo utitur jure, etiam cum damno tertij, nemini præjudicat est enim præjudiciū non qualecunq; damnum, sed illatū injustè. At omnia illa incōvenientia, quæ enumerat Lugo, ex hac doctrina sequi certum est: justè tamen.

Tertia. Hæc est mala consequentia, [*ex hac doctrina magna inconvenientia sequuntur: ergo non est probabilis.*] *Vide inferius num.* Patet quia ex certissimis & evidentissimis propositionibus, magna damna aliquādo sequuntur; & nihilominus sunt veræ.

Quarta

Quarta, *Hæc Propoſitio* [*Eccleſia quæ Ieiunium, Officium divinũ, &c. præcepit, compræcipit ne quis mutet ſententiam probabilem, eo caſu, quo ex tali mutatione hæc præcepta poſſe nõ obſervari ſequeretur*] *eſt falſa.* Cùm vidit Lugo ex natura rei manere libertatem mutandi opinionem probabilem, confugit ad ſuperioris præceptũ.

Actus merè interni legibus humanis non ſubſunt.

Sed hoc effugium nullum eſt. Quia habere hanc vel illam ſententiam, eſt actus merè internus, nec humanæ authoritati ſubditus. Et, ſi diceretur Eccleſiam de occultis judicare, forte adderem Eccleſiam compræcepturam fuiſſe, ne quis caſu poſito opinionem mutaret, ſi hic caſus fuiſſet illi propoſitus; nam aliud

Aliud præcepit, & aliud præcepiſſet eſt.

eſt *Eccleſia præcepit*, & aliud, *Eccleſia præcepiſſet, ſi prævidiſſet hoc:* certum eſt n. præcepta hæc eſſe antiquiſſima, & has ſubtilitates ab annis pauciſſimis motas. Dico igitur veteres legiſlatores, hæc inconvenientia non prævidiſſe. Suſpicor eos, ſi illa prævidiſſent, laturos fuiſſe aliquam legem circa mutationem dictaminis probabilis; non quæ reſpiceret actum purè internum, ſed quæ opus externum: puta ſi Eccleſiaſticam diem juberent juxta primum horologium ſervari. Addo eiuſmodi legem nondum latam. Et ſubjicio motis novis dubiis, & novis cognitis inconvenientibus, expedire ut novâ lege Eccleſia veterem legem propugnaret.

CCLXXXVIII. *De cõtractu merè probabili.*

Quinta *Qui inivit contractum merè probabilem ſi ſuo jure ceſſit, tenebitur ſtare contractui, aliàs non.* At ſi mutet dictamen, inquies, procedet in præjudicium tertii. Nego præjudicium, & concedo liberè tertii vel jacturam, vel damnũ: quoniam ſi tertius hoc prævidit, & adhuc inivit contractũ, ſibi imputet, qui ſocium potuit ſtrictiùs obligare & omiſit: ſi non prævidit hoc damnum, enumeret inter

Iura non dormientibus, ſed vigilantibus ſcripta ſunt.

infortunia quæ ignoranter frequentiſſimè incurrimus, & ſolam accuſet ignorantiam. Et hinc putet quod de Petro dicendum ſit, cui ſupponebat Lugo, ſingulis diebus debes dare ex juſtitia (ex contractu) nummum aureum.

X.

CCLXXXIX. *Proponitur controverſia ſubtilior*

Sed quid, ſi Paulus, cùm habuit primum dictamen, etiam habuit ſimul intentionem illud mutandi?

Negat hanc mutationẽ poſſe fieri Cardinalis de Lugo, *de Sacram. Euchar. diſp.* 15. *ſect.* 2. *num.* 47. ubi cum difficultate vult concedere mutandi dictamen libertatem, modò nõ habuerit ab initio illum animum; nam ſi illum habuerit, exiſtimat eum non proceſſiſſe bonâ fide, atq; ideò mutare non poſſe dictamen.

CCXC

Ego autem uberius in Commentario in Regulam D. Benedicti, *diſp.* 117. *num.* 1447. hanc eandem cõtroverſiã decido. Ibi agens de eo, qui ingreſſus navim cũ Diurnali, habebat probabilem ſententiã docentẽ poſſe ſine mortali ex Diurnali Officium Canonicum legi; & ſimul intentionem mutandi hanc ſententiam cum primum ſolveret: Ibi, inquam, ſic aio: [Juxta probabilem ſententiam impoſſibile eſt habere intentionem mutãdi dictamen, quia ipſum velle mutare, quodammodo mutare eſt: velle enim amare obiectũ, aut formaliter eſt amare obiectũ, aut ſaltem amare interpretativè: unde qui ſequi vult aliquam ſentẽtiam, aut formaliter, aut ſaltẽ interpretativè illi ſubſcribit. Propterea cum non crederem perſeverare in priori dictamine, qui decrevit habere oppoſitum: & probo; Idem eſt velle ſequi aliquam ſententiam, ac illi formaliter, aut interpretativè ſubſcribere; Atqui, ille qui interpretativè ſubſcribit illi ſententiæ, interpretativè & moraliter valedicit contrariæ: Ergo cum primum quis vult mutare ſententiam, moraliter loquendo jam

mutat.

mutat Ergo Paulus cũ omisit Breviariũ & Diurnale nõ sufficeret, itaq; operatus est contrà dictamen prudens in materia gravi, & peccavit mortaliter.

CCXCI. Hæc dicta sunt in opinione admittentium, actus voluntatis virtuales, & interpretativos, quos permulti negant. Quod si partem probabiliorem sequaris, & asseras non dari interpretativas volitiones sine mutatione reali & physicâ, si iniquas omnes puras omissiones proscribas, & affirmes physicè mutari voluntatem, quotiescunque operatur liberè, suppositionem debebis admittere: & consequenter asserere, omnia esse illicita. Quoniam potuit Paulus habere primum dictamen, quia hoc nullâ lege interdicitur. (*An detur pura omissio?*)

CCXCII. Dices quando Paulus ingressus est navim, voluit mutare dictamen? Ergo voluit non legere. Patet, quia ex mutatione dictaminis inferebatur lectionis omissio. Ergo peccavit graviter: quia mortiferè peccat, qui vult non legere cum potest, & Paulus antequam è portu solveret, poterat conferre Breviarium & legere. (*An semper sit peccatũ nolle præcepto satisfacere.*) *Multa hic confunduntur,* quæ expenderem, nisi timerem censeri nimis prolixus. Respondeo itaq; concedendo Paulum, cùm ingrederetur navim, voluisse mutare dictamen: & distinguo Consequens. Voluit ergo non legere, hoc est omittere horarum lectionem, quam tunc judicaturus erat obligatoriam, nego: Illam quam tunc judicaturus erat non obligatoriam cõcedo. Ergo peccavit graviter nego subsumptam consequentiam; ut enim actio non sit peccaminosa, correspondere debet prudenti dictamini, non futuro aut præterito, sed illi quod est præsens, quando illa fit; Omissio autem officii divini, licet esset contra dictamen prius, erat tamen secundum dictamen, quod habiturus erat Paulus, cum lectionem erat omissurus. (*Respondetur.*)

At quia & possunt purè omissiones negari, (mihi nugæ sunt) & tamen voluntas etiam interpretativa concedi, dicendum videtur, eum qui vult mutare dictamen nondum mutasse physicè, sed virtualiter, moraliter, aut interpretativè, atque adhuc non posse cum tali intentione navim ingredi sine breviario. CCXCIII.

Dixi videtur eum, qui &c. semper enim remanent dubia, quæ indigent solutione. Quid enim si dixero Paulum defactò cum ingressus fuisset navim habuisse intentionem utendi Diurnali, & opinionem quæ docet illud sufficere, fuisse secutum, & interim habuisse etiam defactò intẽtionem mutandi opinionẽ, & sequendi opinionem contrariã? Quid si hanc firmavero doctrinam, unâ Evangelicæ Historiæ periodo, quam cohærere prædictis fortè nullus adverterit? CCXCIV. Narrat Evangelii sui cap. XXIV. D. Lucas, quo Christus modo Emauntinis apparuerit, & tandem fuerit agnitus in fractione panis. (*Luc. 24.*) Adibant Emauntem, illi cogitabundi & tristes, & Christus sub peregrini specie se illis adiunxit, & cæpit cum illis de Passione, Resurrectione, & mundi Redemptione disserere. Cœpit simul & audiri & amari. *Et* (ut verba formalia, quæ mea referunt, ponam) *appropinquaverunt Castello, quo ibant: & ipse* (Christus) *finxit se longius ire; Et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies, & intravit cum illis, &c.* (*An Christus posit fingere?*) Recognoscunt interpretes istam Periodum, & quia illud verbum *finxit*, non potest intelligi grammaticaliter, debere Theologicè dicunt. Sed quomodo?

CCVC. Putant aliqui hoc testimonio restrictiones mentales demonstrari: at certum est illas nullo sacræ scripturæ testimonio (*An dentur restrictiones mentales?*)

monio probari posse: sunt enim perniciosæ, ac mendaces, & tollunt octavum Præceptum Decalogi; illis enim admissis vix videntur posse dari mendacia. Ubi notari volo eos, qui Restrictiones mentales, non ubique, sed in aliquibus casibus admittunt, easq; circumstantiis consignificantibus attemperant, bene sentire, male loqui. Dico enim illos bene sentire; carent enim mendacio, omnes illæ Propositiones, quæ excusantur ab ipsis; at nō quia à conceptibus mentalibus restringuntur, sed quia à circūstantiis adjacentibus, & consignificantibus. Rem Exemplo dilucido. Petrus occidit unum hominem, & pœnitentiā sacramentalem subiit, & absolutus fuit, & sequenti anno provolutus ad pedes confessarii rogatur, an occiderit? & negativè respondet. Mentitur n? minimè. Sed est verum, quod occiderit, & tamen negat, quâ ergo viâ aliâ poterit quàm mentali restrictione excusari? Imò hâc via non potest, & aliâ debet. Dico interrogationem & responsionem debere cohærere: & confessarii verba debere intelligi intra limites eius authoritatis, quæ ad cogendum ut peccata bene semel confessa, iterum Petrus confiteatur, non se extendit: Ergo illa verba cōfessarii; Videlicet, *Occidisti ne aliquē?* præscindendo ab omni restrictione Mentali, à circumstantiis ipsis (hoc est à sacramenti institutione, Confessarii authoritate, & præsumpta voluntate) restringuntur, ut æquipollcant istis, *Habesne aliquod peccatum in genere homicidij, quod nondum sis confessus:* cui interrogationi optime & verè respondet Petrus, *Non.*

Nonnulli bene sentiunt, & nihilominus male loquũtur.

CCXCVI. Puto tamen ego hinc primò persuaderi posse dari duas voluntates contrarias simul saltem conditionatas, quod etiam quotidie experimur: nō enim video, cur non possit Franciscus visitare Joannē cum intentione manendi, si instantissimè oretur, & progrediendi ulterius, si non urgeatur? si talem Christo voluntatem concesseris, sine mendacio aut restrictione mentali potuit dicere, *Volo progredi ulterius, nolo manere hic; habeo cur festinem & ulterius progrediar.* & posteà oratus ob rogatus cessante videlicet causâ ob quam volebat progredi, potuit dicere, *Ergo siquidem sic desideratus, manebo.*

Accessi ad meum conceptum, at illum nondum exposui; jam ingredior. Sic inquam. Ego forte possum illas duas voluntates conditionatas habere, qui actiones alienas non præscio: at Christus bene sciebat discipulos se ursuros esse: Ergo simul habebat voluntatē progrediendi ulterius & absolutam voluntatē, priorem voluntatem mutandi. Eandem habebit Petrus cum Joannem visitat, cum voluntate absolutè non manendi apud ipsum nisi rogetur, scit tamē certò moraliter se esse rogandum. Igitur non videtur repugnare, quod aliquis de factò velit unam rem, & nihilominus habeat concomitans propositum voluntatem mutandi. Igitur in hoc casu erit verum dicere. *Petrus de factò adhæret huic sententiæ probabili. Petrus de factò non adhæret oppositæ. Petrus habet propositum adhærendi post duo temporis minuta oppositæ. Petrus illi cui nunc non adhæret, post duo minuta adhærebit de factò.*

QVÆSTIO.

An sit Peccatum mortale se exponere probabili peccandi periculo?

Negativam partem secutus est Caramuel, *in Regulam D. Benedicti num.* 1058. ubi docet, quid sit se exponere periculo CCXCVIII.

riculo moraliter certò, moraliter nulli, & moraliter probabili. Eius verba allegat Antoninus Diana *part. 7. tract. 11. reſ.29.* quam claudit iſtis *Hæc omnia docet Caramuel; quæ ex eius mente dicta eſſe volo; ego enim affirmativæ ſententiæ adhæreo.* Recognovit hanc ipſam doctrinam Caramuel, illamq; tam certam & evidentem judicat, ut aſſerat Dianam non poſſe ſe ſubducere ab illa, ſi velit conſequentiam

Nemo tenetur ſententiam probabiliorem ſequi ſervare. Conſiderentur iſtæ Theſes:

Prima. Qui dicunt debere hominem ſequi probabiliorem opinionem, conſequenter debebunt dicere peccaturum, qui ſe exponat periculo probabiliori. At hanc ſententiam eſſe evidenter falſam nos jam demonſtraſſe putamus. Vide Commentarium in Regulam D. Benedicti. *num.59.* ubi concludo, improbabile eſſe peccare eum, qui ſequitur minùs probabilem.

Secunda. Qui tenent ſufficere ſequi minùs probabilem, me judice probabiliter impugnari non poterunt, & tamen conſequenter debebunt dicere, licere ſe exponere periculo etiam magis probabili.

CCIC. *Reſolutio communis.* *Tertia. Vtriq; debebunt dicere, licere ſe exponere periculo minus probabili.* Omnia demonſtro breviter.

Sit iturus Ambroſius ad Petronillæ domum, & cognoſcit probabilis peccati periculum; ergo in tali caſu poteſt & debet dicere, [*Iſta Propoſitio*, Peccabo, eſt *probabilis*; atqui poſſum ſequi quam volo in materia probabili: ergo potero ſtare huic ſententiæ, *Non peccabo.*] Porrò, ſi Ambroſius illi ſtet, non tollet probabile peccandi periculum, & tamen poterit

CCC. ire ad domum periculoſam: ergo.

Hæc mihi videntur valdè certa, & ideò poſui in Syntheſibus; quæ in Commentario reperiuntur. Sub finem pag. Qqqq 2. juxta primã editionem, & pag. LIII. juxta ſecundam, has paucas lineas. *Periculum proximum dicitur eſſe, cùm quis imprudenter judicaret ſe in tali occaſione nõ peccaturum.* (& imprudenter judicabit, qui ratione probabili & gravi caruerit.) *Nemo poteſt ſe exponere proximo peccãdi periculo. Liberum homini cuicunq; eſt* (NB.) *tollere proximum omne periculum. Periculũ probabile, non eſt proximum.* Quibus ſubſcripſerunt Theologi, quos ſuo loco reperies: videlicet num.

At dices Caramuelem perperam pe- CCCI
riculi probabilitatem, ad numerum la- *Vide co-*
pſuum reduxiſſe. Sed nego. In Suario *de* *gnoſcatur*
Charitate diſp. 9. Sect. 2. num. 8. legerat Ca- *periculũ.*
ramuel, *Periculum eſſe in determinata materia, in quâ aliquis fragilem ſe expertus eſt.*

Ergo judicium P. Suarius ab experiẽtia ſumpſit, & periculum docuit eſſe maius, quod maior experientia prædicit. & *Quid ſit*
tunc ſolùm judicat eſſe periculum illud *periculum*
ſummum, quod alii *proximũ*, alii *formale* *proximum*
dicunt, quando Petrus ſe exponit circũ- *& forma-*
ſtantiis, quibus poſitis moraliter certũ *le.*
& evidens ſit eum peccaturum: quando conſideratâ fragilitate ſuâ, cuius quantitatẽ longâ experientiâ cognoſcit, non ſine temeritate diceret, *Non peccabo.*

QVÆSTIO.

An ſit peccatum mortale ſe exponere probabili æternæ damnationis periculo?

SUmmâ inconſequentiâ Diana labo- CCCII
rare videtur, cùm dicit *part. 3. tract. 4. reſol. 98.* poſſe ſe exponere Hominem æternæ damnationi probabili: *& part. 7. tract. 11. reſol. 29.* negat poſſe ſe hominẽ exponere probabili peccandi periculo: Omnes enim rationes, quæ ſecundum impugnant, diruũt primum: & quæ primum ſtabiliunt firmant etiam ſecundum: quam ob rem oportet, vel utrumque concedere, vel utrumq; negare: & quia utrumq; negare non poſſumus, utrumq; debemus cõcedere. Ut rem me-

lius intelliges, illam totam ad tres controversias reducam. Quarum prima rogabit, *An confessio facta cum sola attritione justificet?* Secunda, *An, qui cognoscat se non habere contritionem sed attritionem, possit ad pœnitentiæ sacramentum accedere?* Et tertia, *An in articulo mortis etiam post confessionem factam si fortè cum attritione cognita, teneamur elicere actum contritionis omnium mortalium, quæ in vita cõmisimus?*

CCCIII. Respondeo ad primam assertivè. Addo tamen hanc eamdem assertionem non excludere omnem formidinem; contraria enim sententia ab aliquibus dicitur vera, ab aliis probabilis, aut severissimè loquendo, tenuiter probabilis: at improbabilem eam esse, nemo demonstraturus est.

Respondeo ad secundam extra articulum mortis posse hominem cum attritione cognitâ ad sacramentum pœnitentiæ accedere: quia sequendo dictamen probabile operatur prudenter, nec potest argui temeritatis.

Respondeo ad tertiam varias esse opiniones in re gravissima, quæ postulant, ut certa ab incertis separemus, & aliquas Conclusiones ponamus.

CCCIV. *Nota hoc bene.* Prima Conclusio. *Si vera contritio etiam cum sacramento pœnitentiæ requiritur, qui cum attritione confitetur (seu putet se habere contritionem, seu non) non committit novum peccatum, sed antiqua retinet.* Patet, primum, non enim peccat, qui sequitur opinionem probabilem, & attritionem etiam cognitam sufficere cum sacramento, non jam probabilior, sed ferè certa asseritur & defenditur opinio. Patet secundum, quia si contritio est de necessitate medii ad justificationẽ consequendam, illam debebis ponere, aut justificationem non consequi. Opinio *Rerum veritas ab opinione non dependet.* enim rerum virtutes non immutat, nam si Petrus sincerè putet stupam in flammis macerandam, & sequutus dictamen suum sincerum & prudens, eamdem in flammas jaciat, temerarius non poterit dici; attamen stupa in flammis non macerabitur, sed comburetur. Et ut rem explicem intra terminos huius divini tribunalis, si sæcularis aliquis veste sacerdotali indutus literis falsis licentiam audiendi confessiones obtineat, licitè ad illum accedes, si legitimum Confessarium esse existimas; & tamen à peccatis tuis non absolvêris; & si mortalia habeas, nec aliam confessionem feceris, nec contritionem habueris, in æternum peribis.

Secunda Conclusio. *Moribundus, qui cognoscit se cum attritione absolutionem a mortalibus recepisse, si conscientiam examinet, debet sic discurrere. [Probabilius est, quod sum in gratia; at adhuc probabile est, quod sum in statu peccati mortalis: Ergo probabilius est, quod si moriar quin eliciam actum contritionis, salvabor: at nihilominus adhuc probabile est, quòd si moriar sine contritione, æternam damnationem incurram.]* Hæ duæ Conclusiones certæ sunt: & modò ingreditur illa dubitatio, An-ne moribundus ille, de quo agimus, possit licitè egredi ex hac vita in periculo æternæ damnationis probabili; an verò debeat non esse contentus spe gloriæ probabilis, sed reddere suam salutem certam? CCC[...] *Nota [...] bene.* *Qu[...] pr[...] tur.*

Hoc ultimum dicendum esse sentit Suarez 3. *part. tom.* 4. *disput.* 15. *sect.* 4. *num.* 17. Nugnus *in* 3. *part. tom.* 2. *quæst.* 2. *art.* 4. *dub.* 4. Zambranus *de casib. occurr. temp. mort. cap.* 4. *dub.* 1. *num.* 4. & alii: & probatur *primo*; Quia unusquisque tenetur ex charitate propriâ certam facere salutem suam omnibus mediis possibilibus: at in tali casu dantur media possibilia (potest enim contritionem elicere) ergo tenetur. *Secundò*; CCC[...] *Op[...] Suar[...]* *Pro[...] prim[...]* *Se[...]*

Quia,

Quia, cùm nec de fide ſit attritionem ſufficere cum ſacramento, nec hoc ipſum demonſtrari aut evidenter probari poſſit, ſemper manet æternæ damnationis periculum: ergo qui illud percipit, tenebitur illud vitare, & actum contritionis elicere. *Tertio.* Quoniam tenetur confiteri, aut ſaltem conteri, qui habet peccatum mortale dubium, ne ſic ex hac vita diſcedat: At eadem ratio militat contra eum, qui habet abſolutionem incertam: Ergo. Probatur minor. Quia, qui habet peccatum dubium (idem dicam de peccato probabili) poteſt prudenter dicere. [Beatus qui poſſidet: ego ſum in innocentiæ poſſeſſione, à quâ excludi non debeo rationibus dubiis aut probabilibus, ſed certis tantum.] Interim, ſi eſt verum, quod peccavit, erit verum, quod eſt in ſtatu æternæ damnationis, & quòd æternùm eſt periturus, niſi debitam pœnitentiam agat. Hæc autem ipſa etiam ſunt vera poſito peccato mortali certo, & pœnitentiâ dubiâ vel probabili: Ergo tantam obligationem habet peccator in uno caſu quantam in alio. Habet ergo in utroque ponendi media, quibus reddatur certus, quantum humanitùs poſſit, ſuæ ſalutis.

Tertia.

Nota id bene.

CCCVII. *Opinio oppoſita.*

His tamen non obedientibus contrariam ſententiam tuetur Fagundez *de præcept. 2. libr. 2. cap. 4. numer. 13.* Becanus *de ſacram. cap. 35. num. 3.* Layman *in Theolog. Moral. libr. 4. tract. 6. cap. 2. num. 6.* Coninch *de Sacram. diſput. 3. dub. 1. num. 5* Faber *de pœn. in 4. ſentent. diſt. 14. quæſt. 2. diſp. 8. cap. 3 num. 71.* quos citat & ſequitur Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 98.* & alij. Eorumdem rationes conſideremus.

An omnis nova opinio ſit falſa?

Prima. Quia Suarius eſt primus Author opinionis contrariæ; Ergo illa non eſt vera. Patet. Incredibile eſt annis integris mille-ſexcentis rem tam neceſſariam ſi eſſet vera, fuiſſe in Eccleſiâ Romanâ ignoratam. Altiùs de Dei miſericordia eſt præſumendum, non enim admittendum eſt ab illo ita totam Eccleſiam deſeri, ut in re tanti momenti ſemper fuerit decepta. Hæc ratio tametſi moralis ſit, & non metaphyſica; fortis interim eſt, & ſufficiens, ut Suarii opinio rejiciatur.

CCCVIII. *Vbi reperiantur Charitatis præcepta?*

Secunda. Nec in Scripturis, nec in Conciliis habetur tale præceptum Charitatis: ſed nos nova præcepta fingere non debemus: Ergo. Sed hæc ratio mihi non placet: quoniam Charitatis præcepta non debent ſingulariter poni, ſicut nec præcepta Juſtitiæ. Non legimus in Decalogo, *Non furaberis argentum*, non *aurum*, non *gazas*, non *cætera*: Sed quia legimus *Non furaberis*, alia omnia inferimus. Ergo ſi Charitatis præceptum generale eſt, obligabit, etſi non reperiatur hoc vel illud interdici ſpecialiter.

CCCIX. *Probatio.*

Tertia. Neminem Charitas aut aliud præceptum obligat, ut plus faciat, quàm quod Eccleſia docet eſſe ad ſalutem neceſſarium. Sed Eccleſia per Concilium Tridentinum docet ad gratiam impetrandam à Deo & ſalutem æternam conſequendam ſufficere attritionem cognitam cum Sacramento pœnitentiæ. Nemo igitur tenetur ad amplius. *Hac ratione* Diana utitur: hac etiam alii. Sed adverſarij illam dicent nullius eſſe roboris, aſſerentque minorem eſſe tantum probabilem, adeoque ſequi conſequentiam eſſe probabilem. Cum ex vi huius rationis negari non poſſit eſſe probabile, quod homo ad contritionem teneatur, & ſi hanc non ha-

Eccleſia eſt vera Magiſtra.

Huius probationis cenſura.

beat sua antiqua peccata retenturum, & per consequens in æternum periturum: Videretur vi huius rationis debere hominem sub mortali elicere actum contritionis in articulo mortis, ne se exponat probabilissimo æternæ damnationis periculo. Sanè illam minorem esse purè probabilem dicent nonnulli, at alij severiùs esse evidenter falsam, asserentes quidquid sit de necessitate contritionis & sufficientia attritionis, hanc sufficere cum pœnitentiâ nusquàm doceri à Tridentino, cuius verba ubicumque legantur, ita debent intelligi & interpretari, ut Capiti III. Sessionis XIV. correspondeant. Agit sancta synodus ex professo de partibus pœnitentiæ in hoc capite, & ait, *Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius pœnitentis actus; nempe Contritio, Confessio & Satisfactio.* Ergo, si hæc sunt verba Concilii, quâ sinceritate possit subsumi minor illa non video.

Aliud est contritionem necessariam non esse, & aliud hoc ipsum doceri à Tridentino.

CCCX. *Probatio.* *Quarta.* Quia ex hac opinione sequeretur hanc propositionem, *Attritio cum Sacramento sufficit ad justificationem*, incertam esse: Sed hoc dici non potest: Ergo frustra alia certitudo requiritur. *Et hæc ratio* est mirabilis; objicit enim tanquam absurdum, quod tanquam fundamentum adsumit contraria sententia. Ideo enim illa contritionem requirit, quia existimat certum non esse; quòd attritio sufficiat. Videtur mihi hanc rationem esse similem illi, quâ probarem contra Jesuitas admittendas esse physicas prædeterminationes, quia alias concedi deberet in Deo scientia media; cùm ideò maximè illas negent Jesuitæ, quia istam admittunt.

Petitur principiũ.

CCCXI. *Probatio.* *Quinta.* Quia ex hac etiam sententiâ sequeretur, nunquam licere homini confiteri cum solâ attritione cognitâ: primò quia semper se exponeret periculo peccandi mortaliter: Secundò, quia semper se exponeret periculo non conficiendi sacramentum, retinendi antiqua peccata, & non recipiendi gratiam sacramentalem. *Sed hæc ratio* non urget, negatur enim consequentia; quoniam argui de mortali non potest, qui sequitur opinionem probabilem. Hinc patet, quid ad primam probationem dicendum. Ad secundam fatebor esse probabile (tenuiter & leviter tamen) se exponere hominem illis periculis, quæ enumerantur. Sed quid inde? Est enim etiam probabile (imò ferè certum) nullum subesse periculum: & homo tutissimè sequitur opinionem probabilem. Præterea ab articulo mortis ad vitam sanam non bene deducitur consequentia; multa enim sano licent, quæ moribundo non licent. Ille enim differre multa potest, quæ iste non potest, caret enim tempore in quod rem differat.

Censura.

CCCXII. *Probatio.* *Sexta.* Quia ex hac doctrina sequeretur non omnes homines teneri elicere actum contritionis in articulo mortis, sed doctos solùm, qui scirent non sufficere attritionem etiam cum sacramento. Unde tale præceptum esset tantùm doctis impositum, & non indoctis; & ideò essent in hoc peioris conditionis docti quàm indocti, Theologi quàm Medici & Jurisconsulti. Sed hoc minimè dicendum videtur: Ergo. *Sed cur minimè?* Annon etiam centena alia sunt, quæ obstringunt doctos, & non indoctos? Annon plura & cla-

Censura. Ad plura tenentur docti, quàm indocti.

& clariùs tenetur credere Theologus, quàm rusticus? An non multi hodie contractus licite fiunt in pagis, qui in scholâ non possent? Multi quidem: & rusticos invincibilis ignorantia in casibus multis excusat, in quibus Theologi non excusantur.

CCCXIII. Probatio. *Septima.* Quia Suarezii sententia, ut notat Fagundez, quem sequitur & laudat Diana, laqueos injicit conscientiis in re gravi: & in re necessaria ad salutem homines in dubium æternæ salutis inducit.

Censura. *Sed me miserum!* quos quæso laqueos, quæ dubia inducit? Sane hæc opinio docet esse fere probabile, hoc est, non esse omnino certum, eum qui cum attritione & sacramento ex hac vita discesserit, salutem sempiternam consequi: & hoc à nemine negari poterit. Non ergo scrupulos, dubia, & pericula imponit: sed scrupulos, qui subsunt, incertitudinem quæ revera est in re summi momenti, & periculum, quod omninò non abest, veraciter & sincerè notificat: & nemini est injuria, quamdiu veritatem docet. Subesse enim adhuc aliquod periculum, quod a solâ contritione tollatur, fere probabile est: & qui hoc neget, non vult rem intelligere. At hominem debere hoc qualequale periculum vitare sub peccato mortali, nondum probatum à Suario est.

Ego quidem, ut quæstionem resolvam, jubeo relegi Conclusionem primam & secundam, quam superiùs exposui; quibus addi poterit

CCCXIV. Resolutio [illegible] dif-ficultatis. Tertia Conclusio. *Infirmus in articulo mortis non tenetur in rigore & ex præcepto elicere actum contritionis; sed sufficit, si confiteatur etiam cum attritione cognitâ; licet meliùs faceret, si actum contritionis eliceret.* Ita Diana *part. 3. tract. 4. resol. 94. §. Cæterar.* qui citat Laymannum & Fabrum. Et probatur, non rationibus positis, quas omnes esse debiles vidimus, sed hac unicâ. Quia semper licet homini se- *Ratio vera.* qui opinionem probabilem, ubi non determinatur ad alteram probabilitatis partem voto, juramento, aut præcepto: at in nostro casu nec nos vovimus aut promisimus Deo contritionem, nec illam Deus præcipit, est enim fere certum quod sit attritione & confessione contentus; nec illam homo præcipere potest cum sit actus merè internus: Ergo.

Sed hæc doctrina tibi non placet: *Corollarium primum.* quia inde sequeretur *primò* posse licitè ex hac vita hominem discedere cum absolutione probabili, puta si ab illo data fuisset, qui vel esset sacerdos probabiliter; aut certò sacerdos, sed probabiliter tantum absolvendi potestatem haberet. *Secundo*, *Secundũ.* etiam illum, qui probabiliter putaret se mortale peccatum commisisse, nam iste nec confiteri, nec conteri in articulo mortis teneretur. *Tertiò*, *Tertium.* nec illum, qui dubia peccata haberet; minor enim notitia est dubia, quàm probabilis, & si hæc non inducit obligationem confitendi aut conterendi, illa inducere eiusmodi obligationem non potest. At ego tibi modò nîl omninò respondeo, expecto enim aliorum responsiones doctissimas, quibus sum multò confidentius usurus.

Addes. Præceptum contritionis CCCXVI. per se & ex intrinsecâ eius obligatio- *Obiectio.* ne saltem in articulo mortis obstringit, ut docent Authores communiter. Tunc igitur quilibet infirmus tenebitur elicere actum contritionis. Respon-

ſpondeo non dari præceptum de contritione reali, ſed de reali aut virtuali; ita ut alterutram habere ſufficiat. Eſt autem contritio realis, verus actus doloris orti ex amore Dei ſuper omnia: & contritio virtualis eſt attritionis actus elevatus à pœnitentiæ ſacramento. Ita Fagundez *de præcept. 2. libr. 2. cap. 6. num. 5.* Diana, & alii. Unde oritur lux Theologico Axiomati, *ſacramentalis Pœnitentia facit ex attrito contritum.* Quod ſi intelligas phyſicè, nihil impoſſibile intelliges; at incides in graviſſimas difficultates. Si autem illud intelligas virtualiter, facili negotio te expedies dicens, vi Pœnitentiæ tranſire attritum in contritum, quoniam coram oculis Domini attritio ſacramento coniuncta perfectæ contritioni æquipollet. Vide Joannem de la Cruz *in Director. part. 1. de Sacrament. Pœnit. quæſtion. 3. dubitat. 5. concl. 2.*

Attritio cum ſacramento eſt virtualis contritio.

An Pœnitentia reddat ex attrito contritum?

CCCXV.

QVÆSTIO.

Quid ſit periculum evidens? quid probabile? quid proximum, remotumque?

ANto unam vel alteram horam cum quopiam Viro docto & nobili de periculo evidentiâ & probabilitate diſſerui, & quia omnia volebat aliter intelligere quàm ego capio, eius verba ad hanc formam perſtringam. Sic aiebat.

In materiâ venereâ, verbi gratia ſemper datur evidens peccati mortalis periculum: at quando tale & tantum periculum ſubeſt, nemo poteſt ſe fortunæ committere ſine mortali: Ergo. Conſequentia eſt legitima: minor ab omnibus admiſſa: maiorem probo. Quia conſiderata hominum fragilitate dari in ſenſationibus venereis conſentiendi periculum, certum eſt. Et æque certum hoc periculum certum & evidens eſſe de re graviſſima; quia eſt periculum conſentiendi in peccatum mortale. Sic ille propoſuit ſuam rationem.

Argumentum proponitur.

At ego contrà ſic diſcurro. Pono ob oculos unum auxilium inefficax ad graviſſimum & neceſſariſſimum actum, & eodem modo diſcurram. Dicam illud eſſe auxilium evidens & certum & ad rem gravem: & inde inferam dari defacto meritum: cum tamen certum ſit non ſufficientia illud auxilia, ſed efficacia ſola ſubſequi.

Auxili... influx...

Et ſi exemplum (quod debet arridere; ſicut enim datur contingentia & inclinatio in genere mali, quæ vocatur *periculum*; ita & datur in genere boni, & videtur carere nomine, & poſſet habere ſpeciale) non placeat, aliud dabo. Navis conſideratâ lignorum & funium fragilitate, aquæ inconſtantiâ, & ventorum vehementiâ, locus eſt certò & evidenter periculoſus. Et in hoc periculo non agitur de re parvi momenti, ſed de vita. Ergo in navi eſt certum & evidens mortis periculum. Ergo omnis homo, qui navim ingreditur, peccat mortaliter. Conſequentia eſt falſa, & tamen forma diſcurſus eadem.

Pericul... eſt in genere ma... & illud quid d... correſp... deret in genere b... Naviga... tium p... culum ... ponit...

Dico igitur dari motiva, quæ evidenter ſunt moventia & influentia in res graves; nec tamen ſemper movent graviter, ſed ſæpe leviter. Sanè in navi eſt rei certò gravis, periculum certum: ſed leve. Et cur leve? Quia è centum navibus, quæ noſtra maria ſulcant, duæ aut tres ad ſummum pereunt, ut experientia Hollandorũ mercatorũ nos docuit. Sunt n. in portubus homines,

An ſit leve

Et unde ſciatur eſſe leve?

qui

Assecuratores qui? qui *Assecuratores* vocantur, qui erunt Maris & Æoli fideijussores; & si solvas è centum quinque, se obligabunt omnia solvere, si naufragio navim perire contingat. Ergo horum hominũ opinione ex his duabus propositionibus, *Hæc navis peribit*, *Hæc non peribit*, prima est probabilis ut quinque, (fortè ut duo, vel tria; nam & ipsi Assecuratores lucrantur & ditescunt) & secunda probabilis ut centum est. Non ergo repugnat rei summæ esse certum & evidens periculum ut duo vel tria, ubi certa & evidens securitas ut centum est.

Humanæ naturæ fragilitas. Hinc ad mores. Quis ita erit amens ut neget in lubricâ materiâ periculum? non in eâ solùm, sed in omni illud datur; nam in omni materiâ gravi humana natura est certò & evidenter fragilis: at hoc ipsum evidens rei evidenter gravis periculum, non semper est proximum & moraliter efficax.

Modus cognoscendi & examinandi periculum. Sed unde quis scire poterit, an periculum proximum sit? Respondeo. Consideratis omnibus circumstantiis loci, temporis, & personarum, consulat experientiam & has duas Positiones discutiat, *Peccabo*, & *Non peccabo*. Si prima sit moraliter certa, & supra omnem probabilioritatis aleam constituta, secunda erit falsa certò moraliter: & erit periculum proximum. Si contra prima sit certò moraliter falsa, & secunda certò moraliter vera; ut ut sit aliquod remotum periculum, nullum proximum erit. [Et hoc quidem judicium modò efformo circa has propositiones, *Ego me occidam*, *Ego me non occidam*; nam omnibus circumstantiis consideratis non habeo vel leve fundamentum, ut vel priorem veram suspicer, vel posteriorem falsam.] Quod si consideratâ & examinatâ experientiâ, utraque contradictionis pars tibi sit probabilis, sicut poteris dicere, *Si mansero in hoc periculo, peccabo*, & tibi prospiciens egredi: sic etiam prudenter poteris dicere, *Etsi mansero, non peccabo*, & stante hoc prudente iudicio remanere: omne enim probabile iudicium prudens est: nec peccati, qui prudenter procedit, reus est. Sed de hoc paulò ante *num*.298. *Semper est ad experientiam recurrendũ.*

Sed postulas, quid facturus sit ille, qui experientiâ caret? Respondeo vix talem in mundo esse hominem. Ubi enim non suppetunt experientiæ propriæ, dantur alienæ; retineo enim in portu navim meam, non quod sim naufragium expertus, sed quod alienis fio iacturis cautus, & vidi submergi cæteras, quæ præcesserunt. Ergo eodem modo, qui caret experientiâ propriâ debet alienâ duci & regi, nam si cæteri fugiunt talem aut talem occasionem, & se impares resistentiæ fatentur, tu homo similis illis temerè victoriam tibi pollicereris, ubi alij omnes aut fere victi sunt. *An-ne semper ad propriam?*

CAPUT II.

PRACTICUM.

Generalia Fundamenta complectens.

CCCXVI. Antequàm ad Formam & Materiam Legum contemplandam subveniam, nonnulla generalia præmittam, quæ sciri debere videntur. Plura pos- *Generalis doctrina.*

sem obijcere, plura proponere, de pluribus hæsitare, aut dubitare, ipsaque fundamenta pluribus firmare, & roborare; sed quia brevitatem amo, stilo breviore omnia scribo. Sumam à Deo Principium, & post ipsum veniam ad Deos humanos, Summi Dei Vicarios, qui divinam potestatem participant: omnis enim authoritas iurisdictio & potestas, in cælo & in terrâ, à Deo est. *Humani Dei.*

FVNDAMENTVM XII.

De authoritate & iurisdictione Divinâ.

CCCXVII. *Dominium duplex: physicum & morale.*

DEUS est Physicus rerum creatarum omnium Dominus; est & moralis. Illi obediendum. Omne peccatum inobedientia est. Si DEus nihil præcepisset hominibus, nullum esset peccatum Theologicum. Aliqua interdicuntur in Decalogo quæ divinitus præcipi possent: quæ fortè fuerunt aliquando præcepta. *Peccatum quid?*

CCCXIX. *Deus rerũ dominus: nimirùm Physicus,*

DEUM *esse verum realem & physicum omnium creatarum rerum Dominum, malunt supponere* Iuniores, quàm probare. Hæc veritas stat mihi longâ speculatione, & eam clarissimè demonstro, ut puto, in Theologiæ moralis li. 1. disp. 3. per totam à num. 105. ad num. 119.

& Moralis. *Deum esse moralem dominum, & habere imperandi supremam & absolutam potestatem*, probo in Theologiæ Moralis toto libr. 2. & præcipuè cap. 3. disp. 1. à num. 1004. & deinceps. *Hinc infertur Deo obediendum esse.*

An ante prohibitionem divinam Theologica malitia reperiatur? Est hodie celebris in Europa illa quæstio quæ inquirit, *An actiones quæ malæ dicuntur, prohibeantur quia malæ, an potius sint malæ quia prohibitæ?* Ante omnem humanam prohibitionem omnes illas quæ militant contra Decalogum, esse malas est certum. An & ipsæ malæ sunt independenter ab omni lege Divinâ? Asserit D. Thomas, asserunt Patres Dominicani, & omnes qui Angelico Præceptori subscribunt. Negat Doctor subtilis; negant cum illo PP. Franciscani, & cum ipsis Scotistæ universi. Et ego, quia generosissimè de meo Deo sentio, Scotistis consentio, & ante positivum Dei Præceptum nullum peccatum aut culpam mortalem vel venialem admitto. Vide meæ Theolog. Moralis num. 1019.

Si quæras, an Deus possit dispensare in Decalogo? & si possit, an non solum possit contradictoriè, sed & contrariè? Remittam te ad eiusdem Theologiæ Moral. libr. 2. cap. 3. disp. 6. num. 1160. ubi à ratione rem expedio. Ad disp. 7. num. 1196. & disp. 8. num. 1216. ubi Scoti doctrinam Bernardi testimoniis confirmo: dicamque *Deum in omnibus dispensare contradictoriè posse & in aliquibus etiam contrariè.* Et quia hæc omnia fusissimè in libro citato pertracto, non est cur molestus lectori sim *An Deus possit dispensare in Decalogo?*

eadem

eadem rescribendo. Subscribo Scoto *in 3. dist. 37. quæst. 1. §. Hic dicitur. & seqq.* Okamo *in 2. quæst. 19. ad 3. dubium.* Petro de Aliaco *in 1. dist. 14.* Andreæ de Castro novo *in 1. dist. 48. quæst. 1. artic. 1.* Gersoni *Alphab. 61. lit. E, & F,* Gabrieli *in 3. dist. 37. quæst. 1. art. 2.* Almaino *3. Moral. c. 15.*

CCCXX. Ut ostendam hanc esse omnium Patrum Franciscanorum opinionem *in Theol. Moralis libr. 2. cap. 3. disput. 6. nu. 1187.* Sic aio. [In Comitiis Provincialibus Patrum Franciscanorum, quibus Lovanij anno. 1643. præfuit, Reverendissimus D. Marchantius, Vir multis titulis illustris, non nisi pura doctrina Scoti defensa die 13. Iulij. Præside P. Simone Iordens, (tum Provinciale electo) erat thesis XX. *Naturalis (lex) non est ipsa Natura, sed actus divinæ voluntatis, quo per impossibile sublato nullum restat peccatum contra legem Naturæ. Aliqua (naturæ lex) complectitur materiam absolutè necessariam, aut contrariam creaturæ rationali, alia non item, hæc à DEO solo, à nullo illa dispensabilis.*

Lex naturalis quid? Peccatum quid? Materia dispensabilis & indispensabilis.

At sequenti die Præside Patre Antonio ab Oudenhouen fuit thesis. IV. *Ex præceptis Decalogi duo priora primæ tabulæ, si intelligantur esse tantùm negativa* (hoc est nullum actum præcipientia, sed solum odium DEI blasphemias & periuria vetantia) *sunt legis naturalis strictè. De tertio præcepto, videlicet sanctificatione Sabbati, quatenus positivum DEI cultum præcipit, dubitat Scotus & nos cum illo. Cætera excepto illo, quod vetat mendacium, sunt tantum legis naturalis largè, adeoque in rigore iuris positivi. In his DEUS dispensare potest; non verò in illis. In nullis Pontifex aut alius purus homo.* Et thesis VI. *Etsi verò implicet hominem cum usu liberi arbitrij creari, quin etiam præfixam sibi habeat legem Naturalem, si tamen per impossibile, DEUS non præcepisset ea quæ sunt Legis naturalis, nullum committeretur peccatum in materia talis legis, licet sciret quis se agere contrà naturalem honestatem.* NB.

An in mendacio possit Deus dispẽsare? An condi possit homo ex lex?

Volui citare has Theses, ut Lectores cognoscant, quas sententias Schola Louaniensis admittat, & tota subtilis profiteatur: non enim videtur credibile, in provincialibus tanti Ordinis Comitijs, Marchantio Viro doctissimo, & Scoticæ doctrinæ defensore acerrimo Antistite, totius Belgij Patribus præsentibus, doctrinam contrà Scotum, sub nomine Scoti, potuisse sine contradictione defendi: nec videtur credibile hanc eandem doctrinam esse malam, & tamen Lovanij defensam. Omnes fuimus, omnes Doctores invitati, omnes etiam Licentiati, Baccalaurei, &c. Adfuit Rector Magnificus, Vir Theologus & benè doctus; adfuimus multi Doctores; interfuit vulgus Academicum numerosissimum: & in tanto hominum doctorum & non doctorum numero, nemo fuit qui contra positam Conclusionem obloqueretur vel mussaret. Ego fui primus qui argumentari iussus; & quia sub illud tempus mea Theologia Moralis imprimebatur, hãc eandem Thesim impugnavi. Responderunt doctissimè & solidissimè; discessi doctior & in hâc Scoti opinione fundatior: quæ omnia frustra dici videbũtur Theologis, qui istarum Controversiarum periti; at quia doctis indoctisque debitor sum, hæc volui uberius recensere, ut omnes & singuli videant, quo iure

D. Antoninus Diana

hanc doctrinã condẽnet *part. 9. tr. 8. Res. 59.* CCCXXI. Rogat an fornicatio sit intrinsecè mala, vel tantùm mala quia prohibita? An illa si non esset prohibita à Deo, esset bona? Respondi *in Theolog. Moral.*

*lib.*3.*nu.*1600. non eſſe malam præſcindendo à Divino præcepto,& in hoc toti Scholæ Scotiſtarum receptiſſimæ & commendatiſſimæ conſonui. Addidi fornicationem eo caſu (poſſibili aut non poſſibili) quo non eſſet divinitùs interdicta, nempe quo non eſſet mala, ſi alias eſſet unicum medium neceſſarium ad vitam conſervandam fore bonam & obligatoriam ſub peccato mortali: eo nimirum modo, rigore & ſenſu, quo alia vitæ conſervandæ remedia, ſi quando dicuntur præcisè neceſſaria. Quod ipſum non tam probari quàm demon-
NB. ſtrari exiſtimo. [Quoniam quinti præcepti Decalogi virtute tenetur homo ponere media præcisè neceſſaria ad cõſervandam vitam, nempè media, quæ alias poni ſine peccato poſſent; at in tali caſu fornicatio eſſet medium præcisè neceſſarium ad ſalutem, & tamen poni ſine peccato poſſet: ergo & deberet.] Et eodem modo de pollutione; eodem de cæteris peccatis omnibus Philoſophor.

CCCXXII. *Mirabilis Dianæ cẽſura.* Legit hanc receptiſſimam & cõmuniſſimam doctrinam Diana, & reſolutione citatâ *§. Sed hic* excandeſcit & ait; [Hic fuit error Martini de Magiſtris, contra quem inſurrexit tota Schola Theologorum, & ideò adverſus ſententiam Caramuelis. Vide Wiguers, *de juſt. tract. de Temperantia, ca.*3.*dub.*6.*n.*33. Layman. *Libr.*3.*ſect.*4.*nu.* 28. Facundez, *in Decalog. tom.*2.*lib.* 6.*cap.*1. *num.*8. Dicaſtillum *de Iuſt. lib.*1.*diſp.* 3. *dub.* 16. *num.* 239. Azorium *tomo* 3.*lib.*3. *cap.*4. *quæſt.*1. Leſſium *lib.*4. *cap.*3.*dub.*7. *num.* 50. Sylvium *ubi infra* (*nempè in* 22. *D. Thomæ quæſt.* 154. *art.*2.) & alios communiter.] His ſic poſitis affirmat Diana quatuor. *Primò* enim dicit (nimirum contra Caramuelem) fornicationem eſſe intrinſecè malam, & ideò non ſolùm prohibitam iure poſitivo, ac Divino, ſed etiam jure naturali. *Secundò*, notat etiam ex ſuperius dictis contra Caramuelem, fornicationem eſſe per ſe malam, neque ullo unquam caſu poſſe eſſe licitam; cùm careat convenienti modo, & ordine, quem natura, ad educationem & promotionem prolis inſtituit ac requirit; Quapropter etſi mors cuipiam intentaretur, niſi ad mulierem non ſuam accederet, non licere ei accedere; uti nec ſi accedendo poſſet, quantumcunque bonum procurare toti Patriæ, quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. *Tertiò* addit idem quod dictum eſt de fornicatione, dicendum etiam eſſe de pollutione cõtra eundem Caramuelem, *loco citato nu.* 1603. aſſerentem, quod ſi Deus mollitiẽ non interdixiſſet, nunquam eſſet mala, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub peccato mortali. *Quartò*, ad fulmina & minas recurrit, & ait [*Hanc opinionem, quam priùs errorem Martini de Magiſtris dixerat, & contra quam totam Scholam inſurrexiſſe addiderat, reſpuendã eſſe ſicut de fornicatione dixerat: & ſe ſcire Viros doctos has opiniones Cenſurâ Theologicâ inurendas eſſe, exiſtimare.*] Sed quid Caramuel contrà? Elevabit ad Deum, & cœlum oculos, & inclamabit, *Tantæne Animis Cæleſtibus iræ?* Voletque examinari, *Quis, Quid,* & *Contra quem* pientiſſimus Diana obloquatur? Porrò loquitur Diana ille meus; Vir doctiſſimus & moderatiſſimus; qui à cenſurandis aliorum opinionibus abſtinet; qui tantùm cenſurâ digna inurere ſolet, immoderatas Iuniorum aliquorum Cenſuras. Et contra quem hæc omnia? Contra Caramuelem, Diſcipulum, Amicum, Defenſorem, à quo non ſemel fuit cõtra Cenſores ignorantes protectus, à quo fuit in Scholis excellẽtiſſimis prælectus, & dilucidatus, cui amicitiæ fœdere

Quàm omnia hæc stupida! ergo non vult Diana Caramuelem nec Scotistas intelligere.

Quod itẽ dicit Caramuel.

Diana qualis?

dere fideliſſimè & arctiſſimè eſt iūctus, & ut in litteris ſuis loquitur, *uſq; ad effuſionem totius ſanguinis*: pro quo viciſſim vitam, ſi ſuccurrat occaſio, expendet libenter Caramuel. Sed dicet, *Amicus ille, ſed magis amica Veritas*. Quæ autem veritas? Hîc Vigilantiſſimus Vir, dormitat; oculatiſſimus, cæcutit; amiciſſimus, ſui ipſius obliviſcitur; & doctiſſimus, rē non vult capere: Quis enim negabit Viro tanto poſſe, ſi velit? At quis negabit amico tāto velle, ſi poſſit? quid ſcio. In Dianâ etiam nunc & in æternū meo, pietatem veneror, Ingenium veneror; & tamen me & totam Scoti Scholā mecum graviſſimè vulneratā ab eo video; & tamen ita illum amo, ut contra nil opponere poſſim: Patere igitur Eximie Domine Magiſter mi, ut qui nolo dicecere te ingenio aut voluntate deliquiſſe, dicam ſaltem te nimis feſtinum in illius Libri mei lectione properaſſe, & ideò me non benè audiviſſe, ſi enim audiviſſes exactè, tanto es ingenio & doctrinâ ſuffultus, ut etiā intelligeres benè. Patere igitur ut intactâ perſonâ tuâ (ſum enim verus amicus tuus; amo me Tibi; nec tanti mihi eſt perſona mea, ut eam velim defendere, cum damno Tuæ) verba Tua recognoſcam, dicamque aliqua referri ut mea, quæ mea ſunt; aliqua quæ fuſiſſimè impugno in Libro Morali quem citas, & totum non legiſſe vidêris.

CCCXXIII. Aſſerebas primò *fornicationem eſſe intrinſecè malam, hoc eſt præſcindendo ab omni prohibitione divinâ*. Hanc aſſertionem tuam eſſe contra meam doctrinam fateor; At illam tuam negat ſubtilis Doctor, negant Patres Frāciſcani univerſi, negant omnes etiam Scotiſtæ, qui nō ſunt Franciſcani, nego & ego. Quod ſi nomine *malitiæ intrinſecæ* intelligas illam quæ à violatione Decalogi, & nomine *malitiæ extrinſecæ*, quæ à violatione humanæ legis provenit, dicam Fornicationem, Mollitiem, Homicidium, Furtum, eſſe intrinſecè mala: hoc eſt, habere malitiam talem in qua Iura humana diſpenſare non poſſint.

An peccata ſint intrinſecè mala?

Addebas *fornicationem non ſolum prohibitam iure poſitivo ac divino, ſed etiam Iure naturali*. Concedo illam inhibitam Iure naturæ. Sed quid nomine *Naturæ* intelligas doceri volo. Anne Pater Eximie in Tuo Lexico Natura eſt aliquid diſtinctum à Deo, leges Deo imponēs, & homines vel Deo invito gubernans? Ride, ride. Scio oppoſitæ doctrinæ aſſeclas, hæc non admittere; at video inconſequentiâ laborare, & ad tales anguſtias reduci, ut debeant ad nos venire, ne multas Chimæras concedant. Natura à quâ Ius naturale, nomen deſumit, Deus eſt; Natura naturās; Naturâ eminens, à quâ pendent eſſentialiter omnes naturæ. ergo Ius naturale eſt ius Divinum poſitivum, quod ut diſtinguatur à ſacramentali, quod etiam Divinū & poſitivum eſt *Naturale* vocatur, quaſi *Nativitale*, ſumptâ Naturâ pro nativitate; hoc enim Ius natum fuit cum hominibus, & Legem Moyſeos, Evangeliū, & omnes leges poſitivas, quas tēporis ſucceſſu tulit Deus, anteceſſit. Hęc ego. At tu reponis contrà; Ius Naturale, nō eſſe Ius Divinum à Deo latum. Sed hoc Tibi negat Scotus, negant univerſi Scotiſtæ, quibus ego conſentio.

Quid ſit natura?

Deus eſt natura naturans.

Naturalè quaſi nativitale.

Aſſerebas ſecundò, *Caramuelis ſentē-* CCCXXIV.
tiâ, ſi mors cuipiam intētaretur, niſi ad mulierem non ſuam accederet, licere ei accedere, ut vel ſic ſuæ ſaluti conſuleret. Item eiuſdem ſententiâ poſſe Virum ad non ſuam accedere ob bonum Patriæ procurandum. Si hæc dicit, mirabiliter delirat Caramuel! Si hæc rationibus ſuadere conatur, ligari argumentator debet, rationes eius

solvi non debent. Quod si ne somniando quidem has hæreses (sunt n. non errores Theologici solùm, sed hæreses) approbârit Caramuel, Deus bone, quãta illi iniuria fit, & à quanto illa amico! Dicit & docet Caramuel stante hoc rerum ordine permanere Decalogum; & hoc stante, ut stat fornicationẽ esse malam, neq; ullo unq̃ casu posse esse licitã, cùm careat convenienti modo & ordine; quẽ Natura (hæc est Deus; meo n. Deo nulla Natura dominetur) ad ꝓmotionem prolis instituit, & requirit; quâ propter etsi mors cuipiam intentaretur, nisi ad mulierẽ non suam accederet, mori omninò deberet, hominiq; contra Deũ præcipienti obedire non posset. Ita fecit Susana, quæ cũ aut moritura esset, aut cognoscenda à lascivis Iudicibus; *Danielis c.13.* ingemuisse legitur & dixisse: *Angustiæ sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors* (mortale peccatũ) *mihi est; si autem non egero non effugiã manus vestras. Sed melius mihi est absque opere* (scelerato videlicet) *incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* Quid si totius Patriæ salus ab unicâ fornicatione penderet? Permitti deberet perire, & committi fornicatio nõ posset. Ecce Diana, Caramuel idem sentit quod Tu, idem dicit quod Tu: hãc doctrinã putat esse de Fide, contrariũ sentienti dicit anathema: & pro veritate q̃ à Fide didicit, sanguinẽ vitamq; liberrimè & constantissimè fundet, cũ succurrat occasio. Quo ergo Iure hos articulos Christianæ Fidei congeris contra Caramuelem? Non id Caramuel, Eximie Domine, ꝙ ei adscribis, sed aliud toto cœlo diversum. Tenet cũ Subtiliũ Schola Caram. ꝙ si Deus in Decalogo dispensaret, (sit casus possibilis aut impossibilis) quod in tali homo casu non peccaret, occidendo, fornicando, furendo, mentiendo, scandalizando. Tenet, quod si firmato quinto cætera secundæ Tabulæ præcepta Deus abrogaret, peccaret homo tunc occidendo, nõ tamen luxuriando, rapiendo, decipiendo; &c. additq; in tali casu habiturũ obligationem ponendi media, aliàs non peccaminosa, quę essent præcisè necessaria ad conservationẽ suæ vitæ; cumq; in tali in illo rerum statu, fornicatio nõ esset peccaminosa, si tamen juxta artis Medicæ regulas diceretur præcisè necessaria ad salutem; esset non solum licita, sed & obligatoria, eo videlicet modo quo alia pharmaca vel medicinæ: sæpe enim obligamur ponere remedia, quæ non sunt peccaminosa; si tamen dicuntur esse ad salutis conservationem præcisè necessaria; nempe cũ talia dantur. [nam ut aliquid de re Medicâ dicam, à Chirurgis interdum media præcisè necessaria præscribi existimat Caramuel: dubitat tamen an inveniantur pharmaca quæ verè necessaria dicantur. Sed de hoc alibi.] Hæc Caramuel. Hæc esse certa dicunt cum Caramuel Scotistæ: hæc esse probabilia omnes Thomistæ, & omnes qui dant operam aliis scholis. Esse improbabilia & censurâ Theologicâ digna Diana unus, quem hallucinari potiùs credo, & aliquâ æquivocatione aut præjudicio laborare, quam velle Scholæ Scotistarum purissimæ, sanctissimæ, doctissimę, iniuriam tam magnam inferre.

Potiùs mori, quàm peccare.

[*Nota illud melius, pro Morali Dialecticâ.*]

An Medicina præcisè necessaria sit?

CCCXXV. *Censura Theologorum Pragensium.*

NOTA. Tametsi dicta viderentur sufficere, ut meus sincerus Lector cognosceret esse Scotistarum doctrinam communissimam, quam meus Diana condemnat, adhuc propriæ tenuitati diffidens Pragenses Scotistas consulo, & eorumdem Decisionem subscribo.

REverendissime & Eximie Domine Magister noster. *Tres* ad nos Positiones

tiones vidEnd as examinandas & censurandas mittis.

Malitia quid?

PRIMA est; *Probabilis est doctrina Scoti docentis, actiones, quæ sunt peccaminosæ, esse malas peccaminosè, quia prohibitæ divinitùs sunt; non tamen ideo fuisse divinitùs prohibitas, quia præscindendo ab omni prohibitione Divinâ, vel ut alij loquuntur, ante omnem prohibitionem divinam, adhuc illæ erant malæ peccaminosè.*

Sublatâ lege non manent peccata.

SECUNDA. *Stando huic doctrinæ certum est si vel DEVS secundam Decalogi tabulam non tulisset, vel latam totam abrogasset, & eandem materiam aliâ lege non prohibuisset, homicidia, fornicationes, peccata contra naturam, furta, mendacia &c. non fore peccata.*

TERTIA *Stando eidem doctrinæ certũ est, si DEVS tolleret sextum præceptum Decalogi tantum (casus sit poßibilis aut impoßibilis) & relinqueret quintum: &c. Eum, qui laborasset abundantiâ seminis, ita ut vel deberet necessariò mori, vel illud decidere, teneri potiùs eligere decisionem quamcunque, quàm mortem.*

Circa has propositiones duo inquiri possunt. alterum, *an ipsæ revera sint Scoti & P. Franciscanorum Scholæ*, & alterum, *an sint probabiles?*

Resolutio prima.

Nos igitur unanimi consensu respondemus ad primum: has tres propositiones esse Scoti; esse omnium melioris notæ Scotistarum, defendi in nostris Scholis quotidie, easque nôs hîc & ubique terrarum docere. Quamobrem hanc assertionem; Hæ tres propositiones, non sunt Scholæ Scotistarum, esse improbabilem, & erroneam manifestè affirmamus.

Resolutio secunda.

Dicimus ad secundum, nos nolle respondere; & orare V. Reverendis. & EximiamDominationem ne alios consulat; inferret enim injuriam soli, qui rogaret, an luce careret? habet adagium, *Non est satis casta, de quâ quæritur*, & inquirere, an opiniones nostræ Scholæ sint probabiles, esset reducere in dubium rem certam; & petere, an habeant Scholã Scotistæ? nemo enim ita amens fuit, ut unius integræ Scholæ (puta Thomistæ, Scotistæ, &c.) sententias improbabilitatis condẽnaret: in omnium enim opinione unà Schola (imò multo minus) sufficit ad faciendam opinionem probabilem. Sic sentimus; Sic etiam sentire V. Reverẽdissimam & Eximiam Dominationem credimus. Scoti enim nonnullas opiniones reijcit, at nullam unquam vocavit improbabilem: quin potiùs has ipsas, de quibus impræsentiarum agimus, semper vidimus à V. Reverendissima & Eximia Dominatione imo etiam ab omnibus, qui politiori doctrinæ dant operam, ut probabiliores defendi. Pragæ in nostro Collegio 15. Iunij 1650.

Opinio unius Scholæ est probabilis.

Fr. Bernardinus Clanchus Guardianus & S. Theol. Lector.

Fr. Daniel Bruoder S. Theologiæ Lector.

Fr. Antonius Donnillus S. Theolog. Lector.

EGo idem sentio, nec in prima positione, quæ est basis aliarum aliquid censurâ dignum reperiet, qui attentè considerat actionem peccaminosam seu peccatum aliud esse Philosophicum seu lege Philosophicô, aliud Theologicum, seu lege Divinâ positivâ prohibitum, quæ ultima peccaminositas seu malitia relictis aliis à Scoto Theologo considerata est, nec

Peccatum duplex: Philosophicum, Theologicumq;

Etiamsi Deus non esset darentur peccata politica.

est, nec tamen ideò negavit vel negare potuit, peccatum politicum quà tale, v.g. mendacium furtum vel homicidiũ esse politicâ prohibitione & punitione dignum, etiamsi Deus non esset, vel non esset vindex malorum.

Fr. Ludovicus Connæus
SS. Theologiæ Lector.

Sed cur tam multa in re tam clarâ? me coëgit Diana; qui has fortè subtilitates nimis festinus didicit iunior, & modo notâ inurit senior: ubi censurâ digna est sola Dianæ censura. Transeo ad alia; nam ut plura dicam me cogit veracitas & sinceritas, ne plura dicam amicitia amorque: ergo ut utrisque fiat satis, hæc paucula sufficiat adnotasse.

FVNDAMENTVM XIII.

De authoritate & jurisdictione Humanâ.

Obediendum est Deo: Obediendum est Præpositis Ecclesiasticis & sæcularibus. Singuli enim tenentur obedire suis; nõ quidem absolutè, sed intra terminos eorum authoritatis, videlicet Pontifici, Cardinalibus, Episcopis &c. in Ecclesiasticis: Abbatibus, Præpositis, Prioribus, Guardianis, Rectoribus, &c. in Regularibus: Cæsari, Regibus, Principibus, Cõsulibus, &c. in secularibus. [in libertino hoc sæculo, in quo pleriq; se non dici, volunt saltem independentes esse, prima Lex pronuncianda est, *Leges servantor*: quia si non servantur, ad quid conducere poterunt Leges?]

CCCXXVI. An obediendum sit & quibus?

Prima Lex.

CCCXXVII. *Cur debeamus obedire Præpositis?*

STante hoc rerum ordine facillimè quis ostendere potest, debere Filiũ Patri, Religiosum Prælato, Vasallum Principi, Servum Domino, & Famulũ Hero servire: stat enim quartum Decalogi præceptum, quo nobis à Deo indicitur, ut superioribus nostris obediamus. Sed quid dicendum illi, qui Decalogi præcepta reijceret, & de Dei authoritate Legislativâ dubitaret? Quo deberet probari aut potiùs demõstrari modo, Deum leges ferre, & hominibus præcepta imponere? Quid, si novi illi Hæretici, qui nati in Angliâ ante annos paucos, & *Independentes* dicuntur, sicut hodie ab hominibus, cras velint à Deo non dependere? Quo illos ratiocinio compescerẽ, quo convincere & convertere posses? Respondeo hanc quæstionem merè speculativam, nec necessariam ita nobis, ut ex illâ Christiani mores dirigere possimus: supponimus enim Deum habere supremam & absolutam authoritatem in homines; nec enim Christiani esse possemus istâ veritate negatâ. Et hanc ob rem non me morabitur hæc Cõtroversia, quam fusè tracto *in Theologiæ Moralis Lib. 1. per totum*, iuxta editionem Lovaniensem.

Independentes qui? An obediendum sit Deo, & cur?

An clausis oculis standum Decretis Pontificum?

CUm obijciuntur contra veteres authorum Opiniones, Pontificum iunio-

Quantum differant

Catholici Pontificum Summorũ Decretis?

iuniorum Decreta, adquiescunt statim Theologi; & malunt obedire, quàm cum superioribus suis disputare. At interrogo: An Decretis Summorum Põtificum necessariò sit adquiescendum?

CCCXXVIII. *Alia præcipiunt, alia regunt, alia consulunt.*

Respondebis ex Dianâ *part.3.tract.2. resol.4.* alia Decreta esse præceptiva, alia regulativa, & cõsultiva. Verba Dianæ sunt hæc. *Nec obstat huic sententiæ Decretum Clementis VIII. quod affert Peregrinus pro suâ firmandâ opinione: nam respondeo cum Molfesio & Alphonso de Leone, & aliis, Decretum illud non esse latum à Pontifice per modum præcepti irritantis confessionem aliter factam, sed per modum regulæ & consilij.* An non, si sic incipiamus exponere Decreta Pontificum, paucissima præcepta remanebunt? Et si hoc decretum sic exponitur, cur non & poterunt eodem omninò modo Pontificũ universa Decreta? Anne dialecticaretur malè, qui diceret, stante hâc Dianæ doctrinâ ne unum quidem Pontificium Decretum fore præceptivum? Vellem videre disparitatem, quam difficulter assignandam video.

Sed quis illa discernet?

An clausis oculis obediendum sit Cardinalium Præceptis?

CCCXXIX. *Cardinalium authoritas duplex.*

DUplex est in Eminentissimorum Dominorum Congregatione Potestas; Definitiva, & Præceptiva. Quãtæ sint authoritatis eorum Decisiones, iam vidimus Fundamento quinto. Quantæ sint potestatis Leges & Præcepta, quæ ab eisdem emanant, videamus.

Eorum Decisiones quantæ sint certitudinis?

Omnia, quæ de Cardinalium Legislativâ potestate diversis in locis habet Diana, Ausonius Noctinot *in Summâ. verb. Cardinalis.* 23. ad compendium, & hæc verba reducit. [Declarationes Cardinalium ait, secundum Salaz *de legib. tract.14.disp.21.sect.12.* & alios, habẽt vim Legis, & faciunt probationem necessariam, ac si essent Pontificis respõsa, quia Cardinales habent authoritatem à Papâ declarandi interpretandi & respondendi, ut habetur in Bullâ Sixti V. septimâ in part. 2.Bullarij. Et super dictas Declarationes Papa statim dat Breve, & Auditor Cameræ monitoriũ in executionem ipsarum, easque Rota sine ullâ controversiâ recipit & amplectitur. Et tandem ita ipsa Sacra Congregatio declaravit cuidam Abbatissæ Messanensi apud Garziam *de benef. tom. 1 in præf.* (Villalobos *tom.1. tract. 2. dub. 7.nu.7.* Layman *lib.1.tract.4.cap 3.7.nu. 28.*) & alij id negant: Quia de ratione legis est, ut promulgetur, dictæ verò declarationes nunquam promulgatæ fuerunt de Mandato Pontificis. (Neq; dicas Declarationes non condere novum Ius, sed antiquum declarare, ac proinde non egere promulgatione, nã in dubiis sunt velut novæ leges) Ochagravia *de Sacrament. tract.2.quæst.40. n. 12.* Torreblanca *Practic. Iuris Eccles. lib. 14.cap.3.num.19.* aiunt habere vim legis, si habeat has conditiones. Prima ut pronuncietur consulto Romano Pontifice. Secunda ut sint solæ Declarationes & interpretationes; minimè autem dispensationes, restrictiones, &c. Tertia ut exhibeantur in formâ authenticâ solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, ac Congregationis Secretarij. Diana *part.5.tract.2.resol.96.* Quod ultimum requiritur ex declaratione ipsius Sacræ Congregationis, ut faciant fidem: Diana *part.5.tract.2.resol. 12.* Sed *part.1. tract.10. resol.29.* adhæserat opinioni Villalobos. Ex his ait Merolla *tom 2.disp.4 dub.12.n.175.* quod si adsint duæ Declarationes contrariæ, de eodem articulo, si utraque facta est consulto Papâ, standum est secundæ; quia se habent ac si ab ipso Papa emanassent, in quo casu secunda abrogaret primam: si verò tantùm altera facta est

Legum natura.

Conditiones notandæ.

Quid requiratur, ut declarationes Cardinalium sint authenticæ?

Quid faciendum cũ dantur Decisiones cõtrariæ?

de consensu Pontificis, illi standum est: si tandem neutra, licitum erit cuicunque sequi, quam maluerit sicut si essent duæ opiniones probabiles. Diana *resol. 96. citatâ in fin.*] Hæc ex Dianâ Ausonius. Lego & relego illa, & scrupulos meos & dubitationes subscribo.

Committitur clarissimus circulus.

cccxxx. Lego primò illa verba, *Ita ipsa Sacra Congregatio declaravit cuidam Abbatissæ Messanensi*, & inquiro, an bene probetur Cardinalium authoritas, resolutione eorundem Cardinalium? Videtur enim probari idem per idem: cum quia Cardinales prætendunt, suas Declarationes habere vim Legis, cur non consequenter id ipsum interrogati respondebunt? tùm quia contrarium sentiẽtes, si aliis Declarationibus eorundem Cardinalium non deferant, nec deferent, Declarationi datæ Messanensi Abbatissæ: ideo enim hæc ipsa infallibilis dicenda erit, quia omnes infallibiles sunt: & si fallibiles aliquę sunt, hęc ipsâ certitudine caret. Ergo committitur mirabilis circulus, cum Declarationum authoritas & potestas Declaratione eorundem Cardinalium probatur.

De Generali Concilio.

Hinc occurrit aliud dubium in re maiori: Suppono Concilium Generale errare non posse, Provincialem Episcoporum Synodum posse. Vnde autem sciet Petrus hanc Synodum determinatam esse generalem. Nam si ipsamet se esse generalem definiat, sic poterit Petrus argumentari. [Non repugnat, quod Provincialis Synodus, definiat se esse Generalem; quia si repugnaret, maximè quia hæc definitio esset falsa; sed hoc nō urget, quia Provincialis Synod⁹ falsas definitiones edere potest.] Ergo datur aliquid supra, aut præter Concilia Generalia, quod possit definire utrum illa sint aut non sint Generalia. Quid ergo ad hanc instantiam Galli, quid Hispani, quid multæ aliæ Nationes respondebunt? Vel si illud aliquid, (nẽpè Summum Pontificem) quod ratio velut digito demonstrare videtur, non sit supra Concilia Generalia, nec eorundem Iudex, iuvari à Gallis volo, & doceri, quo respondere possim modo Molinæo & alijs asserentibus, *Tridentinum non fuisse Conciliũ Generale*? Hæc difficultas breviter à nobis proposita, summi momenti est, & desiderarem illam à Politicis controversiis expungi (non enim Politicam Romanam, sed Fidem Romanam concernit; quam amplectuntur universi Catholici, nempè etiam illi qui Politicas suis Nationibus proprias anteferunt Romanæ Politicæ) & sine præiudiciis, à Romanis & Gallis pertractari.

An Summus Pontifex sit supra Concilium?

An Tridentinum fuerit Concilium Generale?

cccxxxi. *An Cardinaliũ Declarationibus aliquid probari possit.*

Lego secundò opinionem Villalobos & Laymanis, & interrogo, quam authoritatem habeant Cardinalium Declarationes, si horum Authorum opiniones sequamur? Nam si non me decipit Logica, nescio quid, stando isti doctrinæ, possit in totâ Morali Theologiâ Declarationibus Cardinalium probari.

Lego tertiò Ochagraviæ & Torreblancæ limitationes, & sic discurro. *Si prima limitatio* sit vera, omnes ad unam Declarationes mihi homini Transalpino erunt dubiæ: quid enim scio, an pronunciatæ sint aut non Pontifice Summo consulto? Et cum generalis doctrina præcipiat, ut in dubiis stemus pro possessione, quæ præcesserat; debebo dicere easdem Pontifice inconsulto prodiisse; nam ante consultationem dubiam erat in possessione non-consultatio certa. *Si secunda limitatio* admittatur, nulla erit Declaratio, quæ non possit dispensare aut restringere: ac propterea non habere vim legis. *Si tertia limitatio* subsistat, nullã habeo Declara-

clarationem, pro authentica; nescio enim alias Cardinalium Declarationes, quàm quas in libris Authorum Recentiorum lego, quas tamen proprijs oculis video carere Congregationis Sygillo, & subscriptione Decani & Secretarij.

CCCXXXII. *Cardinalium Declarationes sunt probabiles.* Lego quartò in sententia Merollæ, *Si adsint duæ Declarationes contrariæ de eodem articulo*, & infero non esse habendas, ut articulos fidei, inter quos nulli dantur contrarij, sed ut responsa hominum doctissimorum, quæ probabilissimè pronunciant; quod potest aliter se habere, & forsitan aliter se habet. Sublego illa verba, *Si neutra (puta emanaret à Papa) licitum erit cuique sequi quam maluerit, sicut si essēt duæ opiniones probabiles.* Et infero. Ergo Cardinalium Declarationes nunquam plus habent, quàm esse probabiles. Patet: nam quādo dantur duæ, sunt probabiles ; At, quando datur una, non repugnat dari alteram datæ contrariam: ergo quando datur una, est tantùm probabilis. Propositio enim certa & demonstrata (realiter aut moraliter) illa est, contra quam, nec dabitur, nec poterit dari alia, quæ sit probabilis.

CCCXXXIII Ante annos pauculos Sueci totam Bavariam inundaverunt, & profanarunt: dubitatum, An altaria deberent de novo consecrari ? Et quanta esset turbatio in Germaniâ si admitteretur illorum resolutio, qui asserenti opinioni subscribunt ! Erant anxij Episcopi, & nomine Illustrissimi Principis Frisingensis (aut etiam Augustani) consulti Domini Cardinales ; responderunt consecranda esse denuò. At omnes docti in Bavaria judicantes rem esse impossibilem aut summè difficilem ab Eminentissimis præcipi , unanimi voce dicebant. *Quid curamus Cardinalium Declarationes, quando habemus pro nobis Opinionem probabilem.* Et de facto Theologorum sententiam Eminentissimorum Declarationi præponentes, noluerunt Altaria iterum consecrari. Narro hoc quod vidi proprijs oculis; ut intelligat Lector, quomodo philosophentur Germani, quos si putet improbabiliter philosophari, poterit iuvare aliquâ demonstratione, quâ evincat Eminentissimorum Decreta, non tantum probabiliori doctrinæ insistere, sed certæ & quæ sit supra omnem aleam probabilitatis. *An Cardinalium Declarationes opinionibus Doctorum probabilibus sint postponendæ?*

An clausis oculis obediendum sit alijs Prælatis?

CIrca authoritatem Episcoporum, & Regularium superiorum , aut conveniunt Theologi, aut pauciores aut minùs distantes opiniones sequuntur, quam circa authoritatem Cardinalium. Cæsaris , Regum & Principum authoritas expressa est legibus fundamentalibus Rerum publicarum , quæ etiam Superiores obstringunt, & solēni juramento firmantur. Nemo hodie in Mundo potest omnia præcipere; nam nullius infinita est potestas, & singuli continere se debent intra terminos suæ authoritatis. Subditi etiam interdum tolerant aliqua Superiorum miracula, & permittunt in Principe , Potentiam absolutam cohibere aliquando Ordinariam. At verò, quando Princeps absolutâ utitur ordinariò, nec curat leges juramento firmatas, cœcus erit qui asserat homines in tali casu liberos clausis oculis obedire debere. CCCXXXIV.

Nullus homo omnia potest.

Politica superiorum miracula.

De Summi Pontificis, & aliorum omnium Episcoporum ordinariâ & privilegiatâ authoritate.

CCCXXXV. TOt paucis diebus, quibus Moguntiæ fui, an. M. DC.XLIII. antequã assumerer in suffraganeum de Eminẽtissimi Principis authoritate dubia mota; toties ego de eisdem controversiis consultus; ut debuerim quantum itineris permisit incommoditas, stylum festinantem abripere, manuque volanti & festinâ timoratas amicorum conscientias consolari. Consilia aliquot scripsi, quæ Spiræ in Libellum coïere paucis additis. Occurrebant quotidie intricata negotia, & ut illa faciliùs & tutius expediret Eminentissimus Princeps Elector Anselmus Casimirus impetravit Pontificium Diploma; de quo varia fuerunt virorum doctorum iudicia. Erant aliqui satis docti & prudentes qui illud attentè relegentes dicebãt primò ex vi illius Diplomatis nihil posse facere aut concedere Princeps sine gravi & notabili causâ, adeoque nihil concedi quod Princeps non posset; unde consequenter inferebant hanc Bullam non solùm non esse necessariã, sed posse authoritati Ordinariæ Principis Moguntini nocere. *Authoritas Episcoporum indies decrescit.* Episcoporum n. olim in primitivâ Ecclesiâ potestas multo major; decrevit temporis successu, & olim ni manu teneatur, decrescet. Ut eliciat actiones naturales, quæ nulli sunt divinæ aut humanæ interdictioni obnoxiæ, nemo prudens facultatem implorat; adeoq; nec Eminentissimus S. Sedis Moguntinæ Archiepiscopus, si suæ velit dignitati consulere, poterit uti privilegio Apostolico, ut dispensationes illas concedat, quas propriâ authoritate potest. Bullam illam quam toties relegunt, dispungunt & examinant, nõ esse omninò necessariam affirmant: & eandem si necessaria non sit, fore nocivam necessariò; militabit enim contra ordinariam Principis potestatem, illãque ni magnam reperiat resistentiam diminuet. *Quamobrem eorumdem primũ Consilium, in huiusmodi materiâ Pontificẽ Summum non consulere, nullam deinceps Bullæ huius Confirmationem, aut continuationem procurare, nullum novum privilegiũ expetere.* Episcopi enim omnes, si causę dentur quæ non patiantur moram, nec publicari possint, sine infamiâ aut scãdalo (has ipsas Bulla Urbani VIII. expressit) citra omnem Bullam & Diploma maiorem in amovendis impedimentis Matrimonialibus authoritatem habent, quam Eminentissimo Archiepiscopo speciali isto Privilegio conceditur. *Omnia Privilegia aliquid videntur concedere.* EGO AUTEM quia teneo nullum esse ab Ecclesia privilegium cõceptum, quod non possit aut debeat ita exponi, ut aliquid probabiliter de novo concedat (debemus enim de viris magnis generosè sentire, nec putare aut qui bullam implorat tam stupidum, ut ea postulet quæ citra Bullam potest, aut qui indulget, tàm avarum, ut nihil decernat concedere, cum ipsum privilegium concedit) consequenter affirmo hoc ipsum Diploma fore utile vel necessarium, & aliquid concedere Principi Eminentissimo; Eumque vi huius Bullæ posse facere, quæ alias non potest. Sed quæ nunc ille? Poterat sanè omnia quæ exprimuntur in Bullâ ex causa gravi, Ergo hoc Principi Privilegio conceditur, ut possit eadem etiam, ubi causa gravis non suppetit, modo adsit levis. Et hæc est, me Iudice, utilitas ex hac Bullâ probabiliter nata, quę in praxi poterit plurimas consolari conscientias. Textum Diplomatis consideremus.

VRBA-

VRBANVS VIII.

Venerabilis Frater Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CCCXXXVI. Recognovi aliquas alias Bullas, quæ aliis diversis annis emanarũt, & inter ipsas aliquã differentiã inveni: unde reor etiam illas, quæ aliis Episcopis conceduntur, non semper easdem esse: meum fuit communicatam ab Eminentissimo Principe Electore, illustrare: aliorum erit, circũstantias, quæ in aliis additæ, enucleare & expendere.

CVm sicut accepimus in tua civitate & Diæcesi Moguntina, multæ & diversæ pauperes personæ matrimonia inter se per Verba de futuro non obstante impedimento cognationis Spiritualis & compaternitatis cõtraxerint, & carnali copula consummaverint, aut aliàs facta inter se promißione de matrimonio invicem contrahendo, sese carnaliter cognoverint, quas ab invicem sine scandalo separare non posse dubitatur. Nos earum statui & animarum saluti paternâ charitate consulere volentes Fraternitati tuæ, ut ad triennium proximũ tantùm, omnes & singulos tuarum Civitatis & Diæcesis Moguntinæ, Masculos & fæminas verè pauperes tantùm, qui quotidiano labore & industria victum sibi parant, & dummodo Fidei Catholicæ Romanæ cultores existant, ac gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habeant, qui impedimẽto proposito non obstante, matrimonia inter se scienter vel ignoranter contraxerint, & carnali copula consummaverint, aut aliàs sese carnaliter cognoverint, ad evitanda etiam Scandala, quæ ob vicinitatem hæreticorum contingere possent, imposita illis propter præmissa aliqua publica vel alia pœnitentia salutari prout magis expedire iudicaveris & ab exceßibus eiusmodi, aliisque censuris & pœnis Ecclesiasticis per eos propterea incursis in utroq; foro authoritate Apostolica absolvere, ac cum eis respectivè, ut matrimonia inter se, de novo publicè servata forma Concilij Tridentini impedimento eiusmodi non obstante contrahere & in facie Ecclesiæ solemnisare, ac in eis postmodum remanere liberè & licitè valeant, dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint, nec non cum aliis etiã verè pauperibus tantùm quotidiano labore & industria victum sibi parantibus Fidei Catholicæ Romanæ cultoribus, ac similes gratiam & communionem haberi super impedimento eiusmodi, ita ut illo pariter non obstante matrimonia inter se sive ex eo quod mulieres dotem habeãt minus competentem, sive ob locorum angustiam, sive ad sedandas inimicitias, aut ob alias rationabiles causas publicè servata forma Concilij Tridẽtini prædicti contrahere ac in facie Ecclesiæ solemnisare, ac in eis postmodũ remanere liberè & licitè valeant, dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint data authoritate dispensare ac proles etiam respectivè suspectas & suscipiendas exinde legitimas decernere, & nunciare, gratis tamen, & non alias liberè pariter & licitè valeas authoritate prædicta tenore præsentium facultatem concedimus & impartimur non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrariis quibuscunq;. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 8. Maij, 1642. Pontificatus nostri anno 19. & erat subscriptum *M. A. Maraldus.*

CCCXXXVII.
Ponuntur illa omnia, quæ poſſunt in dubium reduci.

MUlta occurrunt, quæ poſſent impræſentiarum prolixè examinari, ſed brevitatis causâ cõmunes controverſias omittam, illaſq; ventilabo ſpecialiter, quę iudicabuntur ſpeciales. Inquiram *Primò*, An hæc Bulla potuerit cõcedi? deinde an poſſit revocari? Poſteà an faveat Hæreticis, Iudæis, aut divitibus? hæc n. videntur & perſonã Põtificis, & literam Diplomatis cõcernere. Eminentiſſimiq; Principis Moguntini Authoritatẽ examinans, inquiram, An ipſe poſſit uti hoc privilegio ſine causâ? deinde, An datâ causâ rationabili poſſit non uti? An in conceſſione poſſit ipſe, aut ipſius miniſtri aliquas pecunias recipere? An non ſolũ in tertio & quarto, ſed & in alijs gradibus poſſit diſpenſare? Tandẽ an poſſit legitimare ex vi huius bullæ ad dignitates & ſucceſſiones ſeculares? Poſtremò claudã diſputationẽ curiosâ & omninò neceſſariâ controverſiâ, quæ authoritatẽ Epiſcoporũ ordinariam circa impedimenta Matrimonij radicitus examinabit. Omnia percurrã breviter, & rationib. clariſſ. ſingulas reſolutiones roborabo.

QVÆSTIO I.

An Pontifex potuerit concedere iſtam Bullã?

CCCXXXVIII.
Eccleſiaſtici & ſæculares in Fide convenîmus, at in Politicâ toto cœlo differimus.

VIdeo extremas Theologorũ ſentẽtias circa Politicam Pontificis authoritatem; alij illam Liberrimam aſſerunt & honeſto nomine protrudunt, quæ verè, ſi non eſſet tyrannica, eſſet nimia alij ita illã limitant, ut videatur non eſſe ſuprema. Sanè controverſia eſt difficilis & periculoſa; nemini n. licet ſuffurari à Regibus authoritatẽ, q̃ Pontifici adfingat; nemini ſuffurari à Pontifice, q̃ prodigè concedat Principibus. Politica Romana & Germanica (ut Hiſpanica, Gallica, Belgica, &c. omittam) differunt toto cœlo: & ideò vix aut ne vix quidem calamis ideas mentis exprimere poterit, quin ſæcularibus aut Eccleſiaſticis ingratus: Quam ob rem dubia multa prætercam, & tandem nervum difficultatis tangam.

DICO IGITVR PRIMò. Non eſt liberũ Põtifici ſancire leges matrimoniales, aut alias quaſcunq; ſine rationabili cauſa. Hæc veritas eſt maniſeſtiſſima non n. ipſi conceſſa divinitus ſupra mancipia tyrãnis, ſed paterna ſupra filios authoritas, & D. Paulo aſſerente, ad ædificationem Chriſtianorum non ad deſtructionem, non ad perturbationem: unde, ſi, quod Deus avertat, accideret aliquẽ Pontificem privatæ ſuæ utilitati intentum Legem aliq̃ Matrimonialem ſancire, publico bono nocivã, ut hâc viâ nepotem aut amicũ privatum ditaret, eſſet lex illegitima & illâ non obſtante alter licitè & validè matrimoniũ contraheret. Cũ hanc poſitionẽ ſtatuunt, meminêre nõnulli URBANI V. Bernabonẽ Vicecomitem Mediolanenſem, & eius filios inhabiles ad matrimoniũ contrahendũ declarantis; ſed ſi rẽ bene examines, videtur Pontifex non tam privatã cauſam egiſſe, quã publicam; erant n. rebelles Eccleſiæ, aſſerentibus Alexandro de Nevo *c. tuas de Sponſa duorum*, Chalderino *ibid.* & Becano *de Sacramentis, c. 49. n. 6.* adeoq; bono expediebat publico, ne uxores ducerent, qui credebantur non niſi Romanæ hoſtes Eccleſiæ genituri. moris n. eſt in bene gubernatis Rebus publicis ſterilitate condemnare homines poſteritate indignos. Lego in Bzovio; *Per id temporis in Scotia ultus eſt Deus cadẽ Adami Cathaneſij Epiſcopi, crudeliter interempti: Comes Cathaneſius innocentem occiderat, ad hunc modũ. Decimas more cõſueto fortè à popularibus exigebat Adamus, ac cũ non perſolverent diris ut mos eſt, execrationibus, eos devoverat. Hi porrò Comite incentore, correptum domi ſuæ Epiſcopum, flagris prius fœdè cæſum, in propria ipſius culina immaniter concremarunt. Quod flagitium,*

CCCXXXIX.
Authoritas Summi Pontificis in ratione fundatur.

Privatas & domeſticas commoditates non poteſt cum damno Eccleſiæ procurare.

Bernabo & eius filij matrimonio interdicti. Cur?

Item alij.

Adami Epiſcopi mors.

tium, ubi ad Alexandrum Regem perlatum est, (is tum Fedburgi erat) contractis quibusdam paucis copiis, illuc extemplò ipse proficiscitur, ac statim comprehensis sceleris authoribus, qui supra quadringenti erant, omnes supremo affecit supplicio; filios vero impuberes eorum (nam puberes eundem cum parentibus exitum habuerunt) testiculis privavit ut hominum sceleratorum proles, successione multiplicatâ, diu superstes esset. In cuius rei signum certissimum exstat in hunc diem locus, ubi protecti testes erant, nomine rem ipsam referens; testiculorum enim appellatus est collis. [Cuius historiam cò libenter recensco, quo maiori erga eundem obligatione restringor. Fuit enim nostri Cænobij Melrosensis Abbas usque ad annum 1222. in quo martyrio coronatur, ut inter alios testantur Hector Boëtius Historiæ Scotiæ lib. 13. *& Historiæ rerum Scoticarum lib. 7.* Abraham Bzovius *in Annalibus Ecclesiasticis anno* 1230. Arnoldus de Wion *lib. 2. libro vitæ cap. 39.* Barnabas de Monte Albo *tom. 1. Chronicorum lib. 2. cap. 37.* Chrysostomus Henriquez *in Menologio 22. Iunij.* Consultò dixi *nostri Cænobij Melrosensis.* Nam *IOANNES CARAMVELIVS* anagrammaticè pronunciat, *MEL ROSA EI IVS à CVNA.* & idem Monasterium cum authoritate Vicarij Generalis mihi sub annũ MDCXXXIV. ab Ordine collatum est. Sed hæc privata sunt, & Anagrammatica potiùs, quam Theologica: redeo ad publica.] Constat igitur ex istâ Historiâ, quam recensui, solere perditissimos viros sterilitate condemnari, ne illorum successio aut memoria remaneat. Sed quia gladius Pontificalis à Regali distinguitur, quod Alexander Rex ferro præstitit, hoc Urbanus V. interdicto. Privavit illos sæcularis Monarcha physicis illis partibus, quibus sublatis inducitur sterilitas & impeditur generatio, istos Põtifex morali capacitate, quæ ad valorem Matrimonij requiritur, quâ sublatâ, Vinculum impeditur, aut omninò dirimitur.

Homicidarum sacrilegorum pœna.

Testiculorũ collis.

Adamus iste fuit Abbas Melrosensis.

Anagramma.

CCCXL. Inquiris, An sicut de Põtifice quoad totam Ecclesiam, ita etiam de Episcopo quoad suam philosophandum sit? Respondeo dando verba Becani *c. 49. de Sacr. in specie, quæst. 2. in fine*, ubi sic ait. *Generatim loquendo quidquid potest Pontifex in totâ Ecclesiâ quoad externam Iurisdictionem, potest Episcopus, in sua diœcesi, nisi Pontifex sibi reservet. Nunc autem reservavit sibi hoc Pontifex in Matrimonio, ut plerique docent, tametsi nullo iure expressum sit. Verisimile est, Generali Ecclesiæ consuetudine haberi hanc restrictionem.* Si solâ consuetudine; ergo tota hæc quæstio pendet ab Historiâ: & dubito *Primò.* An dari talem consuetudinem sit evidens. *Secundò*, An si dari sit evidens, evidens sit esse legitimam: hoc est, nec per errorem, nec per violentiam introductam? *Tertiò*, An si utrumque sit evidens, evidens etiam sit, quod hæ ipsæ evidentiæ possunt nobis ita proponi, ut esse evidentias percipiamus: an solùm credendum sit dicenti dari has evidentias? Sanè si huiusmodi evidentiæ non dentur, aut datæ gravem responsionem patiantur, ac propterea re ipsâ evidentiæ non sint, tametsi evidentiæ vocentur, contrarium erit etiam probabile; quod altè perdendendum lectori curioso relinquo.

An Episcopi possint impedimenta Matrimonialia ponere?

Sæpe evidentiæ, quæ vocantur humanitus, non exedunt probabilitatem.

CCCXLI. Dico Secundò. *Pontifex, cùm impedimenta matrimonij constituit, habuit rationabiles & sufficientes causas.* His datis impedimenta huiusmodi Ecclesiæ ponere potuisse apud omnes tam clarum, ut vix reperiatur Gentilis aut heterodoxa Respublica, quæ non tulerit leges circa impedimenta matrimonij.

Pontifex causas habuit.

Dico

De fine ceſſante in aliquo particulari.

Ceſſare ſolet duobus modis.

Dico tertiò. *Quando finis adæquatus legis ceſſat in particulari, ceſſat in particulari ipſa lex.* Dicitur finis in particulari ceſſare, aut contradictoriè, ſi in tali caſu non poſſit conſequi quod Lex intẽdit; contrariè ſi ex obſervãtia Legis ſequeretur aliquod inconveniens, quod cũ fine Legis componi non poſſit. Ita Rodriqu. *qq. Regul.* tom. 1. q. 11. artic. 1. & 2. Gambarupta *de Caſibus reſerv. c. 3. nu. 6.* Miranda *in Man. Præl. tom. 2. qu. 6. art. 11.* Homobonus *de exam. Eccl. p. 1. tr. 1. c. 6. q. 29.* Narbona *de appellat. à Vicar. ad Epiſc. n. 189.* Cochier *tract. de perm. benef. part. 2. c. 30.* Garſias *de benef. tom. 1 in præf.* Salas *de legib. tract. 14. diſp. 21. ſect. 12.* Zipæus *in anal. Iuris Ca. Epiſ. ad Lectorem.* Leon *tract. de Iubilæo part. 2. q. 5. n. 207.* Bellochius *de caſ. reſerv. p. q. 2. nu. 82.* Diana *part. 1. tract. 10. Reſolut. 28.* & Ego *in Com. in Reg. in Schol. in Philipp. & ſæpe alibi.*

Qualis ſit adæquatus finis.

Hinc infero eos qui dixerint totum finem Legis impedimẽta matrimonialia imponentis ceſſare quando contrahentes pauperes ſunt, dicturos ẽt Legẽ ipſam in eodem caſu ceſſaturam. Sed an totus & adæquatus finis ceſſare ob paupertatem dicendus ſit, viderint alij; ego n. cautus ſum omninò nolle nimis curioſè hæc examinare, ſcio enim dari ſępe fines diverſos (nimirũ Legis, Legislatoris, ſubditi) ſed ſi Legis adæquatus finis ceſſaſſe diceretur, nec Legislatoris nec acceptatoris privatos fines, & ſpeciales utilitates, in reſolvendo, aut in operando reſpicerem.

CCCXLII. *Corollariũ ex doctrina præcedenti.*

Dico quartò. *Vbi huius legis impedimẽta imponentis, adæquatus finis ceſſet in particulari, probabile eſt poſſe Pontificem diſpẽſare, at probabilius non eſſe neceſſariam Pontificis diſpenſationẽ.* Prima pars oſtenditur. Quia probabile eſt Legem Pontificiam non ceſſare, tametſi finis adæquatus eſſet in particulari; quia licèt opinio ſit, nulla ſolida ratione ſuffultã, & ſupponat diſtinctionem de quâ citatus Diana inquit, *ut verũ fatear, ego nunquã potui intelligere hanc diſtinctionem,* q̃ nec ego, nec multi me doctiores capiunt; nihilominùs habet tot Patronos ꝑ ſe, ut non poſſit non vocari probabilis; eã n. apud citatum Dianã tuetur & Laymã, Vaſquez, Suarez, Salas, Molina, Reginaldus, Sanchez, Coninch, Becanus, Rebelius, Villalobos, Miranda, Sotus, Lorca, Aragonius, Medina, Anguianus, Salonius, Felicianus, Sarmiento, Covarubias, Malderus, Sayrus, Bonacinna, Naldus, Pontius, Pitigian⁹, Portel, Moneta, Vegha, & alij. Vnde probabilitate huius opinionis ſuppoſitâ diſcurro ſic. Probabile eſt non ceſſare legẽ, cũ finis adæquatus ceſſat in particulari; ergo cũ ſanctio impedimẽta matrimonio apponens ſit lex, non ceſſabit etſi finis adæquatus ceſſet in particulari.

Secunda pars ẽt oſtenditur. Probabilius n. eſt legem in particulari ceſſare, ubi ceſſat finis adæquatus in particulari; ergo idem eſt omninò dicendum de præſenti lege. Atqui ubi ceſſat lex non eſt neceſſaria diſpenſatio: ergo.

Dico quintò, *quando finis legis impedimenta huiuſmodi imponentis non ceſſat, adæquatè in aliquo particulari, tunc neceſſaria eſt Pontificis diſpenſatio, quæ ex rationabili cauſa liberè, licitè, & validè concedi poterit.* Eſt citra controverſiam. CCCXLIII.

Dico ſextò, *authoritatem ſuã ne gravent ur Chriſtiani, ſi ad Romanam Curiã cogerentur recurrere, prudenter Pontifex delegat: adeoq́ ex hypotheſi, quod Eminentiſſimus Sedis Moguntinæ Archiepiſcopus hanc aliunde poteſtatem non habeat, dicendus eſt Pontifex, prudenter conceſſiſſe hanc Bullam, & delegaſſe authoritatẽ diſpenſandi.* Patet; quia aliàs intolerabile eſſet iugũ Chriſti, ſi

ſti, ſi nulla diſpenſatio concederetur extra urbem, & tamen illud eſt teſte Chriſto ſuave & leve, & non intolerabile. Confirmat Reſolutionem communis Eccleſiæ praxis, quæ eſt legitima Pontificiæ poteſtatis interpres.

QVÆSTIO II.

An hæc Bulla poſſit revocari?

CCCXLV. Libenter hanc Quæſtionem examino, eſt enim ſimilis alteri gravi, quę nos, dum Salmanticæ ageremus, exercuit. Nā cum olim Urbanus noſter ab æmulis traduceretur, diceretturq; hoſtibus Hiſpanæ Coronæ favere, contributiones illæ immenſæ, quas Romanis Hiſpania pendit, inceperunt paulatim diminui. Senſere ictum Curiales Pontificij, & ſe facturos ut ſua Sāctitas Bullam Cruciatæ revocaret minati, in causa fuerunt, ut examinaretur, An illam revocare poſſet, ſi vellet? Sanè ex ſuppoſitione quod poſſet & faceret, leve vel nullum damnum pateretur Catholicus Hiſpaniæ Rex, nā ex Eleemoſynis, quas huius Bullæ intuitu elargitur ſubditorum pietas, non conficitur ſumma notabilis, tametſi contrarium noſtri viderint Parētes & Avi. Hiſpania n. laborat penuriâ hominum, ex quibus Iudæi & Heterodoxi, (ſatis multi ſunt, tametſi occulti) ob pertinaciam, pueri ob ętatis imbecillitatem, Religioſi ob participationis privilegium, mendici ꝓpter paupertatem, vix unquam illam recipiunt, vix unquam binos illos argenteos pendunt; unde ſupereſt ut pauciſſimi ſint, qui Bullâ utantur. Tāetſi Molinæus libr. de monarch. tempor. Summi Pontificis, cap. 26. n. 15. dicat. *Hiſpanos, Indos, & quotquot ferè ſubſunt Potentiſſimo Regi Hiſpaniæ cogi quotannis emi bullam remiſſionis peccatorum, &c.* Sed multa contra Orthodoxus Molinæus ignoranter & audacter obgannit. Sed

De Bulla cruciatæ, an revocari poſſit?

An multū ex illâ colligatur?

An ab omnibus recipiatur?

Molinæus exploſus.

quia ne leve quidem damnū ſine causâ tolerandum à Republicâ eſt, ſeriò inquirebatur, An hæc Bulla revocari poſſit? at doctiores ſub illud tempus ſic.

Simplex Sacerdos, qui miſſam celebrat pro ſtipendio & ſui laboris precio, poteſt ſuam operam Petro addicere, liber enim & non mancipium eſt; at ex hypotheſi, quod ſtipendium receperit, ex iuſtitiâ tenetur celebrare, aliàs peccaturus mortaliter. Si ſtipendium reſtitueret ſacerdos, non tenetur Petrus recipere, ſed poſſet eum urgere ut ſtaret contractui, ni fortè gravis cauſa inopinata emergeret, tunc enim Petrus videtur debere precium reſtitutum recipere, ſacerdotemque à celebrandi obligatione liberare. CCCVL.

Sacerdos recepto ſtipendio pro miſſa, celebrare tenetur:

Pariformiter de Romano Pontifice diſcurrebamus. Liberum enim ipſi Bullam cruciatam concedere, aut nō concedere omninò fuit. Cæterùm ex Hypotheſi, quod cum Regibus noſtris cōvenerit, & Principum Hiſpanorum obſequia præmio competenti donaverit (fortè & acceptaverit proprij laboris precium quod vociferabantur aliqui, nemo probabat) tranſivit conceſſio in contractum, qui reſcindi non poterit, ni obſequia recepta reſtituantur. Si reſtituantur iſta ex nullâ causâ, adhuc nō tenebitur Hiſpaniæ Rex adquieſcere; ſecus, ſi detur urgens & gravis.

Ergo & Pontifex.

Hinc igitur ad noſtram Bullam deveniendo eius perennitatem ad dicta ſuperiùs elimabo. CCCXLVI.

DICAM PRIMÒ. *Vltra triennium non duraturam eſſe.* Conſtat ex illis verbis *ut ad triennium proximum tantùm, &c.*

DICAM SECUNDÒ. *Non concedit Eminentiſſimo Principi Electori in præmium, adeoq; ni aliunde obſit poſſe quotidie revocari.* Oſtenditur; quia tametſi præmia pertineant ad materiam iuſtitiæ, adeoq; revocari nō poſſint, multa ſunt diploma-

Præmia ex iuſtitiâ debentur, revocari non poſſunt.

ta, quæ pertinent ad materiam gratiæ, & iſta poſſunt ex cauſâ, & ſine cauſâ revocari.

Dicam Tertiò. *Si propter hanc Bullam ſubſidium aliquod aut Eleemoſynam, aut quocunque nomine monetam indigitare volueris, recepiſſet Summus Pontifex, tranſiviſſet conceſſio in contractum, & revocari non poſſet, ni pretium illud & omnes expenſæ refunderentur.* Conſtat evidenter à pari. Nam, ut videmus, Sacerdos pauper citra Simoniæ invidiam de ſtipendio pro labore Miſſæ contrahit, nec poteſt non ſtare contractui, ni pecuniam receptam reſtituat.

Dicam Quartò. *Si Pontifex argentũ, ſi quod recepiſſet pro ſuo labore, in concedendâ hâc Bulla adhibito, vellet reſtituere, Non teneretur Eminentiſſimus Princeps illud recipere; ſed poſſet adhuc eâdẽ uti, & diſpenſationes concedere ut antea; & matrimonia ex tali diſpenſatione facta eſſent valida.* Patet quia ſicut in Phyſicis oculus non habet poteſtatem videndi, quod videri non poteſt, ſic nec Deus dedit Pontifici faciendi quod fieri non poteſt. Actus enim iuſtitiæ obligant univerſos Chriſtianos, nec Pontifici conceſſum à Deo eſt, ut contra iuſtitiam procedat.

NB. Sed hæ tres ultimæ Reſolutiones (tertia, quarta & quinta) fundantur in hypotheſi, quæ nõ ſubſiſtit in præſenti, quoniã pro expeditione huius Bullæ, ſicut aliarum etiam fortè aliquid Miniſtris, qui gratis non tenentur ſervire, at nihil Pontifici Summo fuit datum. Nimis generoſus eſt noſter Urbanus, nec qui vellet pecuniarum intuitu obſtringere ſuam libertatem. Ergo abſolutè dicendum eſt poſſe iſtam Bullam revocari.

QVÆSTIO III.

An hæc Bulla faveat Hæreticis & Iudæis?

Multa hic occurrunt pulchra; ſed quia brevitati ſtudeo, nec ipſa omninò neceſſaria, neceſſariò omittenda. At verò, ut intento ſatisfaciam. CCCXLVII.

De matrimonio Iudæorum & Hæreticorum.

Dico Primò. *Si duo hæretici cũ impedimento velint contrahere, non poſſunt ab Eminentiſſimo Principe diſpenſationem ex vi Bullæ iſtius obtinere, tametſi pauperes ſint.* Patet, quia hic caſus Expreſsè excipitur illis verbis; *Dummodò fidei Catholicæ Romanæ cultores exiſtant, ac gratiam & communionem ſedis Apoſtolicæ habeant.*

De matrimonio Catholici & Hæreticæ aut contra.

Dico Secundò. *Si hæreticus Catholicam, aut Catholicus hæreticam ducere voluerit, in impedimentis non poteſt Princeps virtute Bullæ diſpenſare.* Oſtenditur; nã ex Diplomatis literâ conſtat liquidò eſſe mentem Pontificis, quod in ſolis illis matrimonijs poſſit Princeps Elector diſpenſare, quæ à duobus Catholicis cõtracta: lego enim. *Cùm alijs etiam verè pauperibus tantùm quotidiano labore & induſtriâ victum ſibi parantibus, fidei Catholicæ Romanæ cultoribus, &c.* Sed quid, ſi

Dico Tertiò. *Inter Iudæos Moguntinos omnia Matrimonia, quæ non militant contra legem naturæ, ſunt valida.* Corollarium I. *Ergo & valida, quæ militant cõtra Ius Canonicum, Concilia Romanæ Eccleſiæ, & Decreta Pontificum.* Patet quia ipſi Chriſtianis legibus non ſubſunt, non enim baptizati ſunt. Corollarium II. *Ergo & valida quæ militant contra Legem Iudaicam.* Patet; quia lex illa vetus iam non obligat, Chriſti enim ſanguine deleta eſt. Nec error quo Homunciones iſti inficiuntur, in cauſâ, ut lex illa obligatoria dici poſſit; quia error non condit leges, ſed prudens Legiſlatoris voluntas. V.G. Si Pontifex diſpenſaret in quarto gradu cum omnibus fidelibus, etiã illi qui hanc diſpenſationẽ ignorarẽt, ſi in quarto gradu contraherẽt, validè contraherent: ergo ſimiliter de impedimẽtis legis veteris philoſophator.

Nota hoc bene.

Dico

De Matrimonio Gentilium: & Iudæorum inter Fratres.

DICO QUARTÒ. *Non potest Princeps Moguntinus permittere, ut solvantur inter Iudæos Matrimonia, quæ inter gentiles non possent.* Hoc, ut melius intelligas, pono casum. Iacobus & Susanna Iudæi & fratres contraxerunt matrimonium, & quia in lege veteri prohibetur, fuisse nullum Rabbini declararunt, ad Principem confugiunt & volunt manu teneri coniuges; Et dico illud matrimonium omninò fuisse validum, nec dari humanam potentiam, quæ invitis coniugibus ipsis solvat matrimonium semel validè initum. Addo debere illud à Principe defendi; posse tamen contra personas procedi, utpotè contra Gentilis, aut Iudaicæ Religionis hæreticas.

Sed quid, si per errorem cum impedimento contraxerint? Respondeo tūc deberi manuteneri, non tamen puniri nisi ignorantia nimis sit crassa. Sanè nō solùm apud Iudæos sed & apud Catholicos matrimonia contracta cum impedimento putato, & non vero, si contrahentes intenderint quantum ex se est consentire, ut in casu supponitur, valida omnino sunt. Sanchez *tom. 1. lib. 2. disp. 33. n. 2.* Gutierrez *de matrim. cap. 47. n. 1.* Basilius Poncius *de matr. libr. 4. ca. 23. n. 1.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 293.*

An Princeps possit aut debeat legem Mosaicā confirmare?

DICO QUINTÒ, *Prudenter procederet Princeps Moguntinus, si Diploma respectu Iudæorum ederet, quo impedimenta veteris legis, eo modo quo ipsi intelligunt, authoritate suâ firmaret.* Ostenditur; quia hâc viâ obviaretur multis adulteriis, & illegitimis divortijs, quæ apud Iudæos accidere quotidie, certum est. At in tali casu impedimenta illa Iudæorum matrimonia dirimerent, non quà posita à Moyse, cuius iam cessavit authoritas; sed quà posita ab Electore, non quà sacerdote, non quà Episcopo, sed quà Principe purè seculari. Fortè huiusmodi Diploma implicitè concessum est, cum illi sub protectionem publicâ authoritate admissi.

DICO SEXTÒ. *Positâ lege Electorali impedimenta Veteris Testamenti respectu Iudæorum firmante, invalida erunt Iudæorum matrimonia, quibus lex vetus valorem negat. At si matrimonia inter Patrem Filiamque, Matrem Filiumque excipias, omnia reliqua erunt valida inter Iudæos ex dispensatione Eminentissimi Principis.* Patet, quia Achristianorum Princeps, quales Iudæi sunt, potest leges sancire circa impedimenta matrimonij, & eadem revocare, nec est cur non possit eadem de novo ponere, quæ olim Deus in testamento veteri posuit. Sed hæc omnia potest, ut Princeps secularis independenter à Bullâ, quam impræsentiarùm exponimus. Hæc igitur pauca, quæ de Iudæis, curiosi examinent; sunt enim nimis vera, & paucis Doctoribus nota.

QVÆSTIO IV.

An hæc Bulla faveat divitibus?

DIvites ab hâc Bulla excipi ignorare non poterit, qui eam semel legerit; conceditur enim in gratiam pauperum: occurrerent tamen rationes quæ viderentur favorem ad divites etiam extendere. Sit CCCXLVIII

CONCLVSIO. *Non pōt Eminentiss. Princeps in impedimentis divitū dispensare.* Patet ex literâ, ibi n. legitur: *Masculos & fœminas verè pauperes tantum, qui quotidiano labore & industriâ victum sibi parant,* & inferiùs, *cùm aliis etiam verè pauperibus tātùm quotidiano labore & industriâ victum sibi parantibus.*

De limitatione iniustè adhibitâ.

DICES. Limitationes iniustè positæ, favorem non minuunt; atqui hæc exceptio contrà divites iniustè ponitur: ergo ipsi verè non excipiunrur. Potest igitur Eminentissimus Princeps non solùm cum Pauperibus, sed etiam cum divitibus dispensare.

De legato, si nubat.

Probas maiorem. Quia Mariæ centum aureos si nubat, si fiat monialis nō, legante Ambrosio, V. G. illa habitura est legatum, etiāsi monialis aut cælebs sit, est enim limitatio iniusta. Sic etiam si Religioso detur vas aureum sub onere, quod nec in usum nec proprietatem communitatis veniat, donatio erit valida, & cadet sub dominium & proprietatem monasterij, quia fit in odium voti paupertatis illa donationis limitatio. Ergo limitationis injustè positæ favorem non minuunt.

De circūstantiâ, ne datum Religioso, ad communitatem perveniat.

Probas etiam minorem: quia cæteris paribus meliores sunt divites pauperibus, nobiles ignobilibus, utiliores Reipubl. & Ecclesiæ, maiores contributiones pendunt, adeoq; digniores favore Pontificio: iniustè ergo Pontifex cùm indignioribus favet, digniores & meliùs de Ecclesiâ Catholicâ meritos excludit.

Confirmas, Nam hæc limitatio non respicit bonum Ecclesiæ publicum, sed privatam utilitatem, & speciale Curialium & Ministrorum lucrum: ergo est invalida.

CCCIL. *Quid sit opinio probabilis.*

Ego tamen respondeo me vidisse sæpe cum plausu in diversis academiis multas opiniones defendi, quæ fundabantur debilioribus præmissis, q̃ adversariorum sententia. In gratiam Pontificis consto meæ conclusioni; liberè an necessariò debuerim alij viderint, hoc n. decidere nec ꝓdest nec placet. Pręstat n. objectioni cōtrariæ partis satisfacere.

Ad majorē dico esse omninò dubiū, an cōtractus infecti circumstantiâ iniustâ sint validi ut sonant, an illa debeat supponi omissâ. Adeoq; dubium est an Maria, si monialis fiat, possit legatū adire, an Monasteriū adquirere vas illud aureum, quod datur sub onere ne cedit Monasterio; quia cū unusquisq; sit dominus suorum bonorum, potest legatis & donationibus leges præscribere, ut docet Bart. *in leg. final. C. de pact. n.* 6 Sāchez *de matrimonio tom.* 1. *lib.* 1 *disp* 34. *n.* 11. *&* 17. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 207. *nu.* 13. vide Dianam *part.* 3. *tract.* 7. *res.* 57. Sed esto maior vera; [bonorum n. privatorum possessio & distinctio subest iurisdictioni publicæ, & possunt leges ferri, quæ statuunt, quod statutum adversarij contendunt.] minor omninò est falsa. Ad probationem concedo divites esse meliores, utiliores, & meliùs de Ecclesiâ meritos quàm pauperes, adeoq; debere maioribus favoribus condecorari; nego tamen non potuisse nō excipi in hoc diplomate, possunt n. in alijs materijs majoribus experiri munificentiam & benignitatem Pontificis Addo non bene dici hic reperiri limitationem aut exceptionē; quia potiùs pauperes excipiūtur reliquis in regulâ generali relictis; ratio n. ob quam excipiuntur pauperes, non invenitur in divitibus; illi n. ideo à regulâ generali excepti, committuntur Eminentissimi Electoris clementiæ, quia cùm non habeant unde vivant, ni manibus laborent, non possunt aut Romam ire, aut per procurationem agere, & divites utrumque possunt. *Nota bene.*

Ad confirmationem respondeo, me desiderare omnia esse falsa, quę in ea assumuntur; sed sint vera, quid inde? lex tenet, etiam si ex malevolentiâ negetur dispensatio, etiam si ex lucro.

QVÆSTIO V.

Quinam dicendi sint pauperes ad mentem Romani Pontificis?

CCCL. *Qui pauperes dicendi sunt.*

VIderentur mendici omninò excludendi, quia Pontifex, cum agit de pauperibus, exponit mentem suam & operarios solos videtur intelligere, nā ut est apud poëtam nescio quem

Non

Non est paupertas Phyllis habere nihil.
Sed opinor nõ iri exclusum mendicos, illaq; Bullæ verba, *qui quotidiano labore & industriâ victum sibi parant*, esse adhibita contra axioma quod docet, *Omnem hominem pauperem esse*; nam si pauper dicendus sit, qui statui sufficientia non habet, ipsemet Hispanorum Monarcha, quo ditiorem neuter Orbis habet, pauper est; non enim habet sufficientia, ut suis in litibus exactè satisfacere possit. His prælibatis

Vtrum omnis homo sit pauper?

Dico PRIMÒ. *Omnes operarij, cuiuscunq; artis sint, qui non habent reditus patrimoniales ut vivant, sed labore manuum victum quærunt, Pontificis sententiâ sunt pauperes.* Sic enim ait. *Verè pauperes tantùm, qui quotidiano labore & industriâ victum sibi parant.* & inferiùs, *cum aliis etiam verè pauperibus tantùm, quotidiano labore & industria victum sibi parantibus.*

Dico SECUNDÒ. *Etiam mendici sunt sententia Vrbani VIII. pauperes.* Patet, quia & ipsi quotidiano labore & industriâ victitant; & aliàs etsi non victitarẽt hoc modo, ratio quæ operarijs favet, ipsis à fortiori faveret; bene enim scimus in rebus favorabilibus admitti rationis paritatem si in nullius gravamen aut nocumentum vergat.

An in moralibus admitti possit aut debeat rationis paritas.

Dico TERTIÒ. *Etiam omnes famuli, & ministri (Advocati, Iurium & Legum Professores, Senatores, Chirurgi, Medici, Pharmacopæi, &c.) qui carent patrimonio unde vivant, asseruntur à Pontifice esse Pauperes.* Quia & ipsi quotidiano labore & industriâ victum quærunt.

QVÆSTIO VI.

An Eminentissimus Princeps possit in Impedimentis matrimonij sine ulla causa dispensare?

CCCLI. *Personæ tres.*

TRes causas, rationes operandi, seu circumstantias reperio; sicut & tres personas. Personę sunt Pontifex qui delegat; Princeps qui concedit; subditus cui cõceditur favor. Ex parte subditi, si Bullę insistamus, requiritur quod pauper sit; alias enim est favoris recipiendi incapax; pauper quidem iuxta ea; quæ præcedenti quęstione resolvimus. Ex parte Pontificis requiritur etiã rationabilis ratio: eam exponit ipse dicens, *Nos earum (personarum) statui, & animarum saluti paterna charitate consulere volentes.* Ex parte etiam Eminentissimi Principis, necessariò debet dari aliqua ratio prudens & mediocris ne dicatur pro ratione voluntas. Aliquæ enumerantur in Bullâ, alias rationis paritas subministrabit. Suppono non tenere dispensationem in raptu formali, ut constat ex illis verbis, *dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint*, quę bis ponuntur; & circumstantias in quibus valebit dispensatio, propono.

Nota illud: propter hoc.

Prima est, *scandalum hæreticorum*, & quidem expressa verbis istis, *Ad evitanda scandala, quæ ob vicinitatem hæreticorum contingere possent.* Nemo enim ignorat, nos in nostrâ religione firmari, cùm vitia & peccata Martini Lutheri & Ioannis Calvini legimus & audimus, adeoq; ipsi etiam in suæ hæreseos debent errore firmari, cùm nostras miserias culpas & exorbitantias percipiunt.

Secunda est *dotis insufficientia*. Nascitur ex paupertate in familiis illustribus; nam Senator, qui patrimoniũ non habet, pauper est; quotidiano n. labore & ppriâ industria victitat; & si habeat pecunias sufficientes, ut det filiæ dotem, quantam alij senatores suis dare filiabus consuescunt, ni alia circumstãtia puta scandalũ, similisve urgeat, Eminentissimi Principis adsistentiam & dispensationem implorare nõ potest. cęterùm si detur consanguineus, qui qualitate æqualis minori sit dote contentus, huic dare filiam poterit Principe dispensante; id enim sonant apertè illa

 verba,

verba, *ſive ex eo quod mulieres dotem habeant minus competentem.*

CCCLII. Tertia eſt *civium raritas.* Nota illa verba, *ob locorum anguſtias.* Contingit enim in parvis aut pagis aut oppidis ita eſſe omnes ſanguine commixtos, ut difficulter reperias, cui æquali & competenti viro filiam tradas; ne ergo cogaris quærere, peregrinas ſponſas, filij tui quietem & tranquillitatem periculo exponendo, conceditur Eminentiſſimo tuo Principi, ut in tali circumſtantiarum anguſtia poſſit tibi favere diſpenſando.

Quarta eſt *inimicorum concordia.* Sæpe enim contingit ſopiri lites, controverſias, diſcordias conſanguineorum connubio. Nota illa verba, *Ad ſedendas inimicitias.*

Quinta eſt *rationis paritas, ſeu cauſa præcedentibus ſimilis,* Admittitur expreſsè à Pontifice dicente, *aut ob alias rationabiles cauſas.* Ut ergo meliùs & doctiùs poſſis Bullæ huius utilitatem defendere, hic pedem fige. Si cauſæ graves ſint, hoc eſt, ſi illud matrimonium ad graves fines ſit neceſſarium graviter, non eſſe opus Bullâ Pontificiâ, ſed ex vi ſuæ ordinariæ authoritatis ſine Bulla poſſe Eminentiſſimum Archiepiſcopum diſpenſare Quæſt. 12. videbimus. Si dicatur ſufficere has cauſas eſſe leves, tunc poſſet defendi Bullæ utilitas, cùm enim cauſæ leves dantur Epiſcopi diſpenſare non poſſunt. Fortè nemini eſſes iniurius ſi totam Bullam ad compendium redigeres his verbis. *Vrbanus VIII. Venerabilis frater, cùm tu habeas ex ordinaria authoritate tua, quod cum pauperibus divitibusq; in impedimentis matrimonij diſpenſare poſſis, ſi dentur urgentes, graves, & inevitabiles cauſæ, nos concedimus, quod etiam poſſis cum pauperibus propter cauſas rationabiles & leves diſpenſare.* Si hoc modo intelligatur Diploma, videbitur valde neceſſarium.

QVÆSTIO VII.

An Eminentiſſimus Princeps poſſit intuitu diſpenſationis aliquas pecunias recipere?

Reſpondeo poſſe eum recuperare expenſas, nimirũ pecunias, quas expēdit Bullam hanc procurando. Ratio eſt; quia nemo tenetur favere aut ſervire alteri cũ proprio damno; maximè, ſi ille alter ſatisfaciendo ſit. Unde ſine ſcrupulo trecentos, aut quotquot ſunt illi aurei, quos ſingulis trienniis tranſmittit, & ſalaria eorum quos in diſpenſationibus concedendis, & cauſis diſpenſandi examinandis impendit, poterit ab illis exigere, qui diſpenſationẽ accipiunt; qui enim ſentiunt utilitatẽ, damnum ſentiant, quo hæc ipſa utilitas procuratur. CCCLIII *Poteſt indemnis reddi.*

Dico Eminentiſſimum Principem poſſe pecunias exigere in diſpenſatione, licet non pro diſpenſatione. Puta, ſufficientes, ut indemnis reddatur, iuxta ea quæ ſub initium diximus; & etiam congruas ut ipſi luant, ſi peccando & ſe carnaliter cognoſcendo extorſerint diſpenſationem. Lego n. in Bulla, *Impoſita illis propter præmiſſa aliqua publica vel alia pœnitentia ſalutari prout magis expedire iudicaveris.* Poteſt igitur illis imponi pœnitentiæ titulo, ut tot diebus ieiunent, tot miſſas audiant; tot diſciplinas recipiant, tot templa viſitent; & cur non etiam, ut tot florenos elargiantur pauperibus, tot fiſco, &c.

QVÆSTIO VIII.

An Diœceſis Moguntinæ pauperes poßint ſibi ab ipſo Pontifice immediatè diſpenſationem procurare?

Affirmativæ parti adhæreo; quia hæc Bulla cum privilegium ſit, neminem CCCLIV. *Privilegia*

nemini cō-ceduntur invito.

minem cogit; poteſt pauper illo uti & non uti. Adeoq; liberè, ſi impedimentum habeat, poteſt ad Eminentiſſimũ Principem; & ſi nolit ad eum, poteſt ad Summum Pontificem recurrere, ut diſpenſationem obtineat.

QVÆSTIO IX.

An Eminentiſſimus Princeps, ubi poſſit, etiam diſpenſare teneatur?

CCCLV. *An ſit bona conſequentia, Poteſt ergo debet.*

CEnſeo eſſe improbabilem opinionem affirmativam; nam Pontifex non ſemper tenetur diſpēſare cùm poteſt, ipſeq; ſuam authoritatem Eminētiſſimo Electori legavit. Si daretur caſus in quo Pontifex deberet concedere diſpenſationem vel invitus, etiam Princeps Moguntinus deberet; ſed caſus iſte rarò accidet; & ſi accidat aut diſpēſatione non indigebit ſubditus, aut Bullâ non indigebit diſpenſator; neceſſaria enim non cadunt ſub privilegium, ut quæſtione XII. dicemus.

QVÆSTIO X.

In quibus gradibus poſſit Princeps Elector diſpenſare.

CCCLVI. *De gradib. cognationis & affinitatis; an in omnibus poſſit Princeps Elector diſpenſare? De Matrimonio Patris & Filiæ, Matris & Filij. Fratris & Sororis.*

SI literæ rigorem & contextum purum recipias neſcio cur non poſſis probabiliter dicere in omni affinitatis ſpiritualis & corporalis gradu, in fere omni conſanguinitatis, poſſe Principem diſpenſare; Pontifex enim nullum limitat, nullum excludit, & concedere videtur quantum poteſt. Quamobrem abſtrahendo à matrimonijs Patris & Filiæ, Matris & Filij quæ à Naturâ interdicta dicuntur (non demonſtrantur) reliqua talia ſunt, ut certò, aut probabiliter Eccleſiæ clavibus ſubijci poſſint. Nam fratrum matrimonia (de reliquis à fortiori philoſophor) eſſe iure naturæ valida, & ſolo humano inhibita, docent Hurtadus *tract. de matrim. diſp.* 17. *diff.* 5. *num.* 12. & apud eum Caietanus Scotus, & alij. Ita etiam D. Thomas, Richardus, Durandus, Carthuſianus, Abulenſis, Armilla, Vera cruz, Oleaſter, Hervetus, & Aloyſius de Leon, quos citat & ſequitur Baſilius Poncius *de matr. libr.* 7. *cap.* 32. *num.* 3. quorum ſententiam probabilem iudicant Sanchez, Præpoſitus, & alij.

In legibus magis ſenſus eſt curandus, quàm verba.

At quia exiſtimo in legibus, non tam verborum rigorem, quàm Spiritum & animum conſiderandos, opinor probabilius ſolùm concedi authoritatem diſpenſandi in gradibus in quibus Pōtifex diſpenſare conſuevit; durum enim eſſet quod intuitu huius Diplomatis diſpenſaret Princeps Eminentiſſimus, in gradu in quo Pontifex nunquam aut raro diſpenſavit. Hic enim videntur habere locum tres Iuris Canonici Regulæ, nimirùm, XXVIII. *Quæ à Iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.* & VL. *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit.* & præcipuè, LXXXI. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veroſimiliter conceſſurus.* Cùm igitur videatur Pontifex negaturus licentiam diſpenſandi in primo aut ſecundo gradu: non erit dicendus in generali conceſſione eiuſmodi licentiam conceſſiſſe. Nihilominus, ſi Elector diſpenſaret de facto, crederem diſpenſationem eſſe probabiliter validam; & tunc Pontificem eſſe verè ſimilem Chriſto dicenti eos qui ſe ſequuntur, non ſolùm eadem quæ ipſe, ſed etiam maiora facturos.

Regulæ Iuris XXVIII. VL. & LXXXI.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

An ex vi huius Bullæ possit Eminentissimus Princeps ad dignitates & hæreditates sæculares aliquem legitimare?

CCCLVII. *De legitimatione;*

COnsidero illa verba, *Proles etiam respectivè susceptas & suscipiendas exinde legitimas decernere & nuntiare.* Et existimo

Primò, *Proles ex huiuscemodi matrimonijs (nempe ex Principis dispensatione legitimâ contractis) non indigere novâ legitimatione, sed omninò legitimari præventionaliter, impedimentum auferendo, quo non sublato essent illegitimæ & nothæ: eo omninò sensu ac verborum rigore, quo dicimus, Virginem à peccato redemptam, non quod redempta fuerit ab illo in quod incurrerat, sed quod præventa ne incurreret.* Sed si rigorem scholasticũ serves, credes esse impropriam lectionem Secretarij, & evidenter videbis, Bullarum interpretes teneri nonnunquam ad improprias & metaphoricas phrases recurrere, ne vel contra decalogum, vel rationem naturalem effutiant aliquid imprudenter.

Redemptione & præventione.

Secretarij, dum rhetoricari volunt, multa & frequenter contra mẽtem Dominorum scribunt.

Secundò, *Proles ex contubernio consanguineorum & affinium exortas posse legitimari.* Primò, si sequatur parentũ matrimonium legitimum, iniendum ex legitimâ dispensatione. Secundò licèt illud non sequatur, modò illas Princeps legitimare velit. Ostenditur hoc ultimum; nam illud prius ad controversiam probabilem reduci non potest. Quia verbis expressis conceditur Eminentissimo Principi legitimandi authoritas, & tamen modus non determinátur nec limitatur; ergo dicendus est posse legitimare quocunq; modo velit.

Legitimãdi duplex modus.

CCCLVIII. *An Gallus ad dignitates Hispanas, Ecclesiasticus ... sæculares, sæcularis ad Ecclesiasticas possit aliquem legitimare?*

Tertiò, *hanc legitimationem ubiq; terrarum ad dignitates Ecclesiasticas ordinari, ad seculares posse probabiliter admitti, ubi est Princeps sæcularis summus Pontifex.* In aliis locis? *Non puto Galliæ Regem posse legitimare aliquem ad dignitates sæculares Hispaniæ. Non puto posse Principem sæcularem legitimare aliquem ad dignitates Ecclesiasticas: & ratio eadem urget, è contra existimo de summo Pontifice pariter esse philosophandum.* Patet. Quia non potest Pontifex in privilegiis concedendis terminos suæ iurisdictionis excedere; cumque ipse duas habeat Ecclesiasticam, Sæcularemque; eò se extendet hæc dispensatio Ecclesiasticè, quò Pontificis Ecclesiastica authoritas; eò sæculariter, quò authoritas eiusdem sæcularis: at illa totum Christianismum pervadit; hæc brevius cincta terminis territoriũ illud, in quo Pontifex est Princeps sæcularis non excedit. [In Bohemia hæc recognosco, & addo Bohemos nolle legibus alienis etiam in alienis provincijs gubernari; & quod mirabile est, non admittere testamenta condita Parisijs v.g. iuxta leges Gallicas, aut Madriti iuxta Hispanas, sed ipsis esse invalidum ubique terrarum illud fiat, si iuxta Bohemicas non fiat.]

De Bohemorum testamentis.

Quartò, *posse Eminentissimum Principem quà supremum sui Principatûs sæcularis dominum, legitimare aliquem ad sui territorij dignitatẽ, & hæreditates seculares, non iam ratione Pontificij huius Diplomatis, sed ratione suæ sæcularis authoritatis, ni cõtrarium expreßâ lege, à se indispẽsabili, sancitum sit.* Patet; quia unusquisque supremus Dominus, qui potest leges condere, potest etiã ad adeundum hæreditates, & dignitates suæ regionis habilitare & legitimare.

QVÆSTIO XII.

An hæc Bulla sit necessaria?

CCCLIX. *Sæpe ... quæ ... tia petun...*

SÆpe contingit homines timoratæ cõscientiæ petere indulta faciẽdi ea,

tur, quæ non sunt necessariæ.

quæ sine indulto possent: adeoque incipis dubitare, An hæc Bulla, Eminentissimo Principi Electori concessa, sit necessaria? hoc est, an etiam sine ipsa possit ipse easdem concedere dispensationes? Sit

Conclusio. *Plus, cùm dantur causæ gravissimæ, & urgentissimæ, ex ordinaria sua authoritate, sine novo privilegio aut diplomate potest quicunq; Episcopus, atque adeò ipsemet Eminentissimus Archiepiscopus Moguntinus, in sua diœcesi facere, quàm in ista Bulla conceditur.* Cæterùm, *Cum dantur causæ leves, Episcopi ex ordinaria sua authoritate pauca aut nulla possunt, & Eminentissimus Princeps virtute hujus Bullæ multa potest.*

De impedimento occulto.

Probatur. Primò enim, quando matrimonium est contractum de facto publicè, & impedimentum est occultum, & conjuges separari non possunt, sine scandalo, nec ad summum Pontificem patet aditus, potest quicunque Episcopus dispensare, sive contrahentes sint pauperes, sive non. Dicendum est non patere aditum Pontifici I. Si contrahentes non habeant media sufficientia ut solvant expensas & jura, quæ in similibus casibus solent à Curialibus Romanis exigi: ipsæ enim tametsi exorbitâtes, semper multo minores, quam si ipsimet contrahentes, ad iter Romanum se accingerent. II. Si divites sint, & tamen multis leucis distent ab urbe, & sine scandalo separari non possint: non enim tenetur in contubernio convivere, & quia separari non possunt, debent habere in suâ provinciâ ad quem recurrant petendæ dispẽsationis gratiâ. III. Roma, distet paucis aut multis leucis, modò tabellariis ratione bellorum non pateat securus & facilis transitus; nemo enim tenetur miserias suas secretas literis perdendis, & ad hostium manus venturis commendare; tunc igitur pauper, aut dives sis, ad episcopum potes confugere, & ejus clementiam & dispensationẽ impetrare. IV. Si agamus de matrimoniis jam contractis, authoritatis suæ ordinariæ vi possunt omnia illa, & plura quam in Bullâ præmissâ conceduntur. HÆC omnia posse quemcumque Episcopum, *certum est*, ut utar verbis Dianæ *part. 2. tract. 16. resol. 17.* ita enim eodem teste tenet communis Doctorum sententia: & expressè præter Dianam & Me, Coninch *de Sacram. disp. 33. dub. 3. num. 32.* Sylvester *verb. disp. quæst. 9. §. 15.* Fernandez *in examine Theolog. part. 3. cap. 16. § 4. n. 1.* Rodriguez *in summ. tom. 3. cap. 35. n. 2.* Franciscus Leo *in thes. for. Eccl. part. 2. cap. 8. num. 43.* Gomez *in Bullæ cruciatæ clausula 9. num. 58.* Navarrus *cap. 22. num. 85.* Valentia *tom. 4. disp. 10 quæst 5. punct. 5.* Lessius *libr. 2. cap. 40. dub. 18. num. 128.* Gutierrez *canonic. qq. lib. 1. cap. 23. num. 18. & de matrim. 49. num. 6. & seqq.* Armilla *verb. Dispensatio. num. 20.* Henriquez *libr. 12. cap. 3. n. 2.* Sanchez *de Matrim. lib. 2. cap. 40. num. 7.* Villalobos *in summ. tom. 1. tract. 14. diff. 25. num. 6.* Bonacina *tract. de matrim. quæst. 3. punct. 15. num. 6.* Reginaldus *in praxi tom. 2. libr. 31. cap. 27. num. 205.* Ex quibus obiter nota Petrum Molineum frustra moliri multa contra sedem Petri, ignorantiam suam potius quam sedis dignitatem ostendendo. *Subit animum*, inquit libr. de Monarch. temporali Romani Pontif. cap. 26. num. 3. pag. mihi 346. *non mediocris admiratio, cùm cogito quanta sit Italorum & Romanorum prærogativa, & ad salutem πλεονέκτημα: utpote, qui remissionem peccatorum habent sub manum & in propinquo: At Hispanis, Polonis, Hibernis, iter immensum, & sumptus par*

Molineus impugnatur.

labori. Sed & melius agitur cum divitibus quibus est equus & valetudo integra, nam pauperes & languentes sumptibus deterriti, & labori itineris impares, tam larga indulgentia fraudantur.

Et quidem omnia quæ calumniosè effutit, essent vera, ni penes Episcopos esset solida & integra dispensandi authoritas, ubicunque dispensationem implorantes aut sunt pauperes, aut ægri, aut imbecilles, aut tales qui Pontificem adire non possint. Sed quia Christiana Theologia hanc authoritatem Episcopis absolutè concedit, Molinei verba falsa omnia & injuria sunt, ex mera ignorantiâ suborta.

CCCLX. *Præcavendum omninò, ne sequatur infamia.* Secundò antequam matrimonium contrahatur, sive pauperum, sive divitum sit, si timeatur infamia aut scandalum ex ejus aut omissione, aut dilatione, sic omnia debent disponi ut nulla persona diffametur, nulla scandalizetur: ergo si non possint omnia sic disponi recurrendo ad Pontificem, sufficiet recurrere ad Episcopum asserente Sanchez, Henriquez, Villalobos, Reginaldo, Bonacina, & Diana, *ubi supra.* quibus adhærent Molfesius *in summ. tom. 1. tract. 4. cap. 12. num. 35.* Barbarosa *de potest. Episc. part. 2. alleg. 35. num. 5.* Honrobonus *de Examine Ecclesiæ part. 1. tract. 5. c. 5. q. 32.* Victorelus *in notis ad manual. Navarri,* Basilius Pontius, *de matrim. lib. 8. cap. 13. num. 6.* & apud ipsum Vasquez etiam & Salas. Valentiam ille & etiam Bonacinam pro hac sententiâ adducit, sed malè si credimus Dianæ.

CCCLXI. *An opinio singularis, hoc solo nomine reiici debeat?* Hanc veritatem Sanchez tam claram judicavit, ut ausus fuerit illam docere & imprimere, tametsi singularem & nullius authoris putarit; sed ut vidimus multorum illa est, & valdè tuta. Illã ipsemet author hoc exemplo solidissimè illustrat. [Accedit mane confessura quæ reperitur habere impedimentum dirimens, cujus detectio infamiam ei pareret, & omnia sunt parata ad nuptias celebrandas vespere, aut tali die determinato; tentatis omnibus mediis nulla via aperitur ad tollendam infamiam aut suspicionem, gravis delicti in confessione manifestati, si tunc non celebrentur nuptiæ, in hujusmodi casu teste Sanchez potest Episcopus dispensare, sive contrahentes sint pauperes, sive divites, sive opulenti.] Ex hoc ad alios casus similes transcurre, in quibus detur par resolvendi ratio.

Impedimenta à criminibus nata. Tertiò præter impedimenta consanguinitatis & affinitatis, dantur impedimenta orta ex criminibus, nempè ex uxoricidio *c. qui presbyterum. de pœn. & remiss.* ex matrimonio cum moniali scienter inito, *cap. hi ergo. 27. q. 1.* ex eo quod ob peccatum debuerit quis publicam pœnitentiam agere. *c. de his 33. quæst. 2.* ex incestu cum consanguineis conjugis aut sponsæ adhuc viventis *c. 1. 2. & c. transmissæ, de eo qui cognoscit &c.* an hæc impedimenta sint obsoleta & jam per non usum exciderint, quærunt Theologi; & Ego præscindenda ab occisione alterius conjugis, in quâ multæ latent difficultates, agens de criminibus reliquis, puto utrumq; posse probabiliter dici. *An obsoleta sint?* Sublata credunt Diana *part. 3, tract. 4. res. 259.* & apud eum Coninch, Sotus, Veracruz, Sanchez, Basilius Pontius; negant Rebelius *part. 2. lib. 3. q. 18. num. 23.* & alii penes ipsum; Supponendo igitur Dianæ sententiam dicam in ejusmodi casibus dispensationem non requiri & stando Rebelii sententiæ, dicam in talibus impedimentis relaxandis non debere recurri ad Pontificem, sed sufficere Episcopi dispensationem

onem. Ita Navarrus *lib. 4. conſt. 9. num. 5. de conſang. edit.* 2. & hoc ex communi Doctorum ſententia.

CCCLXII *De raptu.*

Quartò circumſtantia raptûs ita urgetur ab Urbano VIII. ut non ſolum impediat matrimonium, ſed ſpem etiam diſpenſationis obtinendæ proſcribat; ſemel enim & iterum lego, *Remanere liberè & licitè valeant, dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint, &c.* & tamen Theologi exiſtimamus I. Matrimonium contractum cum eâ, quam quis rapuit libidinis explẽdę gratiâ licet in raptoris poteſtate exiſtẽte, eſſe validum nec laborare aliquo impedimento. Ita Sanchez *tom. 2. lib. 7. diſp. 13. num.* 4. Coninch. *de Sacram. diſp. 31. dub. 4. num.* 48. & Diana *part. 3. tract. 4. reſolut.* 261. ita & Cardinalium congregatio teſte Mazilla. II. Raptum volentis puellæ, ab invitis parentibus etiam propter hoc, ut loquitur Urbanus VIII. hoc eſt ad ineundum & contrahendum matrimonium non inferre aliquod impedimentum. Ita Sanchez & Diana *ubi ſupra.* Filiucius *tom. 1. tract. 10. part. 2. cap. 8. num.* 265. quod & probabile putat Coninch jam citatus. III. Supereſſe, ut ſolum agat Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. matrim.* de raptu puellæ invitæ, & nondum libertati reſtitutæ, (ubi enim ex raptoris poteſtate extrahitur, hæc circumſtantia & impedimentum omninò ceſſant) & tunc cùm ad actus internos reducatur, decretum purè probabile eſt. Nā Tridẽtini Patres prudẽtiſſimè potuerũt act⁹ internos reſpicere, probabile enim eſt de occultis & internis actib⁹ Eccleſiā judicare, at quia probabilius eſt de occultis illam non judicare, probabilius illud impedimentum negatur. Diſcurro ſic. Vel Eccleſia judicat de occultis vel non; alterutrum dicas, non requiretur in

An Eccleſia de occultis judicet?

raptu mulieris invita Pontificis diſpenſatio. Ergo. Probatur Minor: nam ſi occulta ſit, violentia illa ſubeſſe non poteſt, ſi poſteà voluntaria voluerit contrahere, negareque voluntatem occultam quam habuit. Nec ſufficiet dicere illam fuiſſe externis ſignis manifeſtatam, nam & ipſæ cum voluntariè rapiuntur, pugnant reſiſtuntq; tanquam quæ nolunt vincere. Si occulta Eccleſiæ ſubſint, ſecretò illa & occultè judicare debet, citra peccatoris infamiam. Et ſi ſecretò, quomodo juvenes divites ſint aut pauperes Moguntiæ exiſtentes, poſſint ſummum Pontificem ſecretò convenire, & diſpenſationem obtinere non capio. IV. Si ſtemus communiori & probabiliori ſententiæ contrahere matrimonium ante legitimam ætatem peccatum mortiferum eſt. Ita Villalobos *in Summ. tom. 1. tract. 14. diff. 14. num.* 8. Coninch. *de Sacram. diſp. 21. dub. 5. num.* 54. Gutierrez *de matrim. cap. num.* 16. Bonacina *de matrim. quæſt. 1. punct. 4. num.* 7. Filliucius *tom. 1. tract. 10. part. 1. cap. 7. num.* 259. Diana *part. 3. tract. 4. reſol.* 276. Baſilius Pontius *de matrim. lib. 7. cap. 65. num.* 3. Henriquez *lib. 11. cap. 13. num.* 13. & in ætatis circumſtantia poterit ne diſpenſare Eminentiſſimus Princeps? Sanè ex vi Diplomatis præcedentis non poteſt; in eo enim de impedimento ætatis non agitur, & tamen diſpenſare poteſt, quia aſſerentibus Paludano *in 4. diſt. 28. q. 2. art. 1. num* 8. & 10. Angelo *verb. matrim. 3. impedim. 16. num.* 7. Tabienâ *verb. matrim. 2. quæſt. 6. num.* 7. Henriquez, Filliucio & Dianâ *jam citatis* univerſi Epiſcopi diſpenſare in hoc impedimento poſſunt.

An poſſit matrimonium contrahi ante legitimam ætatem?

Sextò matrimonia fidelis cùm infideli

An fidelis cum infideli contrahere matrimonium possit?

expressè excipit Pontifex in diplomate quod exposuimus, cũ tamen ex naturâ suâ mala nõ sint, sed ratione periculi, quo nõ obstante ex causâ urgenti & gravi iniri posse docet Sanchez *de matr. tom.2.lib.7.disp.72.num.5.* Azorius *tom. 1.libr. & c. 11.quæst.5.* Filliucius *tom. 1. tract. 10.cap.6.part.2.quæst.2.* Coninch *de Sacram.disp.31.dub.3.concl.3.* Bellarminus *de matrim.lib.2.cap.23.prox.4.* Reginaldus *in Praxi tom.2.lib.23.num.169.* Serrarius *in opuscul.de matrim.cath. cum hær. num.18.* Diana *part. 3. tract.4.resol. 267.* quod si verum alibi, verius erit in iis regionibus.

CCCLXIII. *Casus sæpe propositus.*

Hinc radius novo dubio, quod non sine utilitate decidetur. Est casus. Moguntinus, Lansgravius, & alii Principes vicini, habent homines ligios, seu servos sibi personaliter obstrictos, qui sine licentiâ expressâ ad alias Principum ditiones transire non possunt, & quia præter Moguntinam aliæ provinciæ sunt hæreticæ, meritò quis inquireret, *Primò* An Princeps Elector possit dare suis licentiam, ut ad alias transeant cum tanto subversionis periculo? *Secundò*, an ex hypothesi, quod talem licentiam se daturum promiserit, non solùm eam possit concedere, sed & teneatur?

Resolutio.

Ad primum Respondeo affirmativè. Quia majus perversionis periculum reperitur in cohabitatione matrimoniali, quam in aliâ civili qualicunque. Atqui contractus & cohabitatio matrimonialis non habent malitiam ab intrinseco: ergo neque simplex & merè extrinseca cohabitatio. Ergo, siquidem non est contra legem naturalem contrahere matrimonia cum infidelibus, non erit etiam contra eandem pura cum eis cohabitatio. Omnia propter minorem patent, & illa ante paucas lineas multorum authorum testimoniis probata est.

Ad secundum respondeo etiam affirmativè. Nam illa licentia nullâ est lege Pontificiâ interdicta, nullâ Cæsareâ, & quod majus est nulla naturali: atqui promissio quæ nec contra Deum, nec contra Homines militat (hoc est quæ nec legi Divinæ, nec Humanæ opponitur) debet servari: ergo.

Ad objectiones, quæ fieri poterunt, CCCLXIV.
respondeo omnes in periculo perversionis fundari, quod à fortiori in matrimonio fidelis cum infideli reperitur, quæ tamen ratio ut vidimus, viros doctissimos non urget. Accidit quod illud subversionis periculum non semper sit probabile; nam sæpe est remotissimum. Et si aliquando non solùm esset probabile, sed & evidens, nondum esset periculum peccati; non enim quæcunque hæresis peccaminosa est, sed formalis, quæ vix in his hominibus reperiri poterit. hæc omnia nimis certa sunt & plus quam probabilia; si adhuc scrupulus aliquis reliquus sit, alii Doctores Theologi & Jurisperiti consulantur, jubearque Ego casum, quem obiter & per accidens tetigi ex professo resumere; videor enim videre clarissimè, non posse aliquid obiici, cui vel non sit hîc satis factum, vel non possit ex dictis satisfieri, modò velimus rem bene examinare, & ad bonę Theologiæ fundamẽta reducere. Sed quia de hoc casu uberiùs scripturũ me credo, redeo ad Bullãà quâ tãtisper fui digressus.

Hæresis materialis non est peccatum.

Dico igitur omnia ista quæ sex diver- CCCLXV.
sis articulis hæc ultima quæstio comprehendit, posse fieri ab omnibus Episcopis adeoque ab Eminentissimo Principe sine Pontificio privilegio. Positiones authorum probavi testimoniis, superest ut doctrinam generalem

sub-

subjungam, quæ à ratione probatâ universas subcollet. Sit ergo

Veterum Episcoporum authoritas

Prima Hypothesis. *In dispensationis materia veterum Episcoporum authoritas fuit absolutissima.* Est communis; certum est enim apud Ecclesiasticæ Historiæ professores tantum olim Episcopos, in propriis diœcesib⁹ circa materiam hanc, potuisse, quantum hodie in totâ Ecclesiâ Pontifex. Vide Becani verba & adjunctam ponderationem, quę dedimus superius *quæst. 1. §. inquiris.*

Quas ad se causas Pontifex advocarit?

Secunda. *Cùm Pontifex ad se omnes causas dispensationum advocavit, dicendus est illas solas advocavisse, quæ advocari potuerunt, non tamen illas quæ non potuerunt advocari.* Suppono aut Episcopos jure suo cessisse, aut emersisse gravissimas causas, ob quas Ecclesia dispensationes omnes potuerit aut debuerit ad Apostolicam sedem redigere; de hoc enim non volo disputare, non enim habeo quod cōtra præscriptā Pōtificis summi possessionē efficaciter obiicere possim aut velim dari a. dispēsationū multa genera evidēter ostendā. *Primò* enim datur levium dubiorū, & probabilium impedimentorum dispensatio; *Secundò* gravium, sed talium, quæ moram non patiuntur; *Tertiò* personarum, quarum supplicatio tametsi moram patiantur, per accidens impossibilis esset ratione paupertatis; *Quartò* personarum quæ tametsi divites sint, non possunt adire Pontificem, nec mittere procuratorem ratione belli publici: *Quintò* divitum, cùm non agitur de tempore determinato. *Quibus notitiis præmissis* statuatur Hypothesis.

De rationibus levibus.

Tertia. *Ubi impedimenta sunt levia, non potest Pontifex sibi dispensationem reservare.* Patet; quia ipsamet reservatio gravis est, grave Romanum iter, gravissimæ viæ & procuratorum expensæ, ad quas injustè ob causas leves cogereris.

De impedimentis dubiis.

Quarta. *Impedimentorum dubiorum aut merè probabilium dispensationem, non potuit ad se advocare Summus Pontifex.* Ostenditur, quia omnis lex debet Esse utilis, hæc esset inutilis: ergo. Probatur Minor, quoniam impedimenta dubia aut probabilia, stando summo rigori Theologiæ, dispensatione non indigent; ad quid ergo servire posset, quod sibi Pontifex reservaret dispensationes rerum, quæ non indigent dispensatione? & tamen licet necessariæ non sint, tales dispensationes utiliter ab Episcopis concedi solent ad majus subditorum solamen, qui sæpe suas obligationes non percallent & in dubio habere dispensationem cupiunt.

An dispensatione indigeant?

Quarta. *Si impedimenta sint gravia, & tamen sit periculum in mora, ita ut grave damnum immineat, si matrimonium differatur, dispensatio non potuit reservari Pontifici.* Et ostenditur, quia leges humanę nō sunt in damnum & destructionem hominum, sed in ædificationem latæ asserente expressè D. Paulo, nemo enim tenetur jejunare cum periculo vitæ, aut audire sacrum cum periculo perdendi bona. Ergo si ex matrimonii dilatione sequi possit aut grave scandalum, aut peccandi periculum; illa pertinebit ad Episcopum, dicendaque erit non posse Romam advocari. CCCLXVI.

De periculo in mora.

Quinta. *Nequit Pontifex sibi reservare causam, dispensationem aut absolutionem alicujus personæ, respectu cujus inaccessibilis est.* Primò Pontifex est inaccessibilis respectu pauperum, qui non habent media sufficientia, ut Romam vadant. Nec audiendi sunt Curiali-

De inaccessibilitate.

tum scrupuli, dum dicunt nullum hominem pauperem esse, cumq; qui propriis non potest, posse dispensationem impetrare expensis sui Episcopi; Episcopus enim non tenetur has expensas subire asserentibus Sanchezio *in summ. tom.1.lib.4.cap.40.num.39.* Salas *de leg. disp.20 sect.3.num.27.* Diana *part.1.tract.10.res.37.* Secundò si in narratione ipsâ debeat exprimi aliqua circumstantia infamatoria, erit etiam inaccessibilis respectu debilium, qui non habent vires ut Romam adeant, licet divites sint: ratio est clarissima, quia nemo tenetur communicare procuratori circumstantias, ex quarum notitia jacturam honoris pati possit. Sed in hoc casu posset peti dispensatio à Confessario, & ipse etiam posset uti nominibus scholasticis (videlicet Titii, Semphronii, &c.) ne fama aut authoritas rei periclitetur. Tertiò, respectu eorum, qui non sunt sui juris, qui non possunt patriâ excedere sine alienâ licentiâ; ipsi enim personaliter Pontificem adire non possunt, & aliquando tales sunt circumstantiæ ut comparare per procuratorem non expediat. Quartò tandem inaccessibilis etiam dicendus est, si bella & nebulones grassentur, & itinera periculosa sint, & epistolæ soleant perdi, & aliquam jacturam ex earum publicatione possit aliquis pati.

Sexta. *Pontifex impedimentorum gravium certorumque dispensationem, si non sit periculum in mora validè & legitimè Romam advocat, respectu personarum quibus per se, aut per procuratorem Roma accessibilis est.* Patet ex præcedentibus. Ergo tunc standum necessariò est Pontificis reservationi. CCCLXVII

Septima. *Quando Pontifex concedit inferiori Episcopo, ut in impedimentis iis dispenset, in quibus plus ipse potest, non tam est dicendus delegare, quam pristinam authoritatem restituere.* Constat evidenter ex prima. HINC PATET

Non solum olim sed etiam hodie magnam esse Episcoporum authoritatem in dispensationum materiâ, Pontificemq; non omnes causas Curiam Romanam advocasse.

CAPUT III.
PRACTICUM.

Complectens Fundamenta specialia, quæ Leges formaliter sumptas concernunt.

LEX sumi bifariam potest: formaliter & objectivè. Cùm primo modo sumitur, dicit actus Intellectûs & Voluntatis, in quibus consistit formaliter: cùm secundo, dicit materiam, quam præcipit, quæ denominatione desumta ab libero voluntatis imperio dicitur *Lex objectiva*, aut *Legis formalis ma-* CCCLXVIII *Lex bifariam sumitur.*

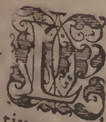
te-

toria. Igitur de Lege formali & ejus attributis hoc capite ſumus diſputaturi, & in ſequenti de lege objectivâ & materiali. Fortè aliqua videbuntur utrique argumento communia, & tamen non debebunt repeti, ne ſine cauſa iterum iterumque eadem reponamus..

FUNDAMENTUM XIV.

De Legum natura & ingenio.

CCCLXIX. *Lex triplex. Moralis, Pœnalis, Mixta: Disjunctiva, seu Conditionata.*

LEx eſt triplex: Pœnalis, Moralis, & Mixta. Lex merè pœnalis non obſtringit cõſcientias: Lex merè moralis non obligat ad ullã pœnam: Lex mixta obligat in utroq; foro. Videtur Lex pœnalis eſſe diſjunctiva & conditionativa: nam ex ſuppoſitione quòd violetur, obligat ad acceptandum pœnitentiam.

Omnis humana authoritas & Poteſtas à Deo. Et cur conceſſa?

Omnis humana Iuriſdictio & Authoritas à Deo eſt; conceſſa nimirùm Rerum publicarum Rectoribus non ad deſtructionem ſed ad ædificationem. Superior qui potentia ſubditum injuſtè opprimit, gladium divinitùs conceſſum, ut Dei cauſas defendat, temerè aſſumit contra Deum.

CCCLXX. *Multi hodie abutuntur Deo contra Deum.*

ET quot ſunt hodie quæſo, qui Deo & hominibus ingrati abutuntur conceſſâ cœlitùs authoritate! Quàm multa & gravia Principes, quæ non facerent ſi potentiâ carerent! Ergo in iis illi omnibꝰ contra Deũ & contra dignitatem delinquunt: & in hoc veniâ indigniores ſũt, quòd ſe inde minùs peccare putent, unde graviùs exorbitant.

Et ſunt ſceleratiores.

Principes peccant bifariam.

Hinc patet Reges & Principes bifariam peccare ſolere, ut Homines & ut Superiores. Peccant quidem ut homines, cùm ex fragilitate committunt, quæ æteri mortales ſolent. Et hæc peccata ut plurimum ad ſimplicem fornicationem reducuntur. Peccant ut ſuperiores mortaliter, hoc eſt, in materiâ ſui officii, cùm negligenter agunt res, quas ſtrenuè deberent: at ipſi formaliter, ut ſuperiores, quando ut malè agant authoritate & impunitate ſuæ dignitatis abutuntur. Pono exemplum. David concupivit Bethſaben Uriæ uxorem; & hoc ut homo fragilis; ſi illam precibus ſolicitavit, hoc etiam ut homo peccavit: nam preces moderatæ communes ſunt privatis & prælatis. At miſſis nunciis tulit eam, hoc eſt rapuit, violentiam intulit; & hanc ut Princeps. Tandem adulterio addidit homicidium; & Uriam remittens ad Joabum, Vaſallum & optimum militem prodidit, nempe hac Epi-

Nempe, ut homines.

Et ut ſuperiores.

Regis David peccatum.

Epiſtolâ: *Ponite Vriam ex adverſo belli, ubi fortiſſimum eſt prælium ; & derelinquite eum, ut percuſſus intereat.* Et hæc omnia ut Rex; Ergo in homicidio iſto David peccavit formaliter ut Rex, fuit enim abuſus ad deſtructionem ſubditi authoritate ad defenſionem à Deo datâ.

FUNDAMENTUM XV.

De Legum Quantitate.

CCCLXXI. *Leges non debent eſſe multæ.* Egum & præceptorum numerus deberet Lege ſeveriſſima determinari ubique; nam alicubi Leges video de Legibus non multiplicandis. Aliquando Legum paucitate peccatur, & aliquando multitudine graviùs; quoniam Leges, ſi nimis multæ contemnuntur, & contemptæ, non regunt ſed turbant Rempublicam. *Rarò le- gum p- tate p- tur.* *contemtæ nocent.*

CCCLXXII. *Ciſtertienſium Hiſpanorum cura, ne leges multiplicentur ſine cauſa.* VIdi in ordine Ciſtercienſi in Hiſpaniâ multas in variis Monaſteriis leges latas à privatis Abbatibus: at Angelo Manrique ad Generalem dignitate promoto reduci omnes ad paucas. Angelo Martinus Gutierrez ſucceſſit, qui interdixit Abbatibus ultra duas aut tres leges morales ponere, quæ obligarent conſcientias. In caſuum reſervatione magna erat in Europa ſeveritas abuſusque. Singuli ſuperiores, quos volebant ſine delectu, nec ſemper ſine delicto, reſervabant. Condoluit ſubditis Clemens VIII. & authoritatem reſervandi reſtrixit, juſſitque nullum caſum præter undecim à ſe determinatos, poſſe reſervari à Prælatis: & Capitulis generalibus adhuc conceſſit ut unum reſervare poſſint præter illos. *Rarò & paucos caſus ſervandos.*

CCCLXXIII Ego, ut rem fatear, cùm tot leges morales & reſervationes video in aliquibus communitatibus, & ad Hiſpaniam converto oculos pronuncio aut Hiſpanos errare aut Germanos. Multis annis fui in Hiſpaniâ diſcipulus, multis Profeſſor, & putavi caſus reſervatos eſſe entia aliqua mathematica vel ſpeculativa, quæ nunquam reducerentur ad praxin; nam in nullâ communitate unquam fui, in quâ eſſet aliquis caſus reſervatus. A multis annis habeo ſubditos, & veſtigiis Hiſpanorum inſiſtens nullum caſum reſervo, nullam legem moralem fero, & tamen experior ſufficere leges pœnales. Si liceat ſincerè loqui, meam mentem exponam in hac parte. Chriſtus nobis Prælatis authoritatem ſuam delegat ut ſimus in terris Pro-Chriſti, hoc eſt Chriſti Vicarii: [unde S. Benedictus in Regulæ Capite II. *Abbas, qui præeſſe dignus eſt Monaſterio, ſemper meminiſſe debet quod dicitur, & nomen Majoris factis implere: Chriſti enim agere vices in Monaſterio creditur, quando ipſius vocatur prænomine dicente Apoſtolo, Accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus* *Præla- eſt Ch- Vicar-*

mus ABBA *Pater.*] Et statim abbas, qui ut indulgeat genio & quietè dormiat, Leges morales in suo Monasterio multiplicat, eidem Christo authoritatem suam subdelêgat; unde oritur, ut idem Christus ordinariam habeat & subdelegatam potestatem, non minori, ut existimo errore, quam si Prorex, ut dormiret & quiesceret, Regi suo subdelegaret potestatem.

An suam Christo subdelegare queat authoritatem?

FUNDAMENTUM XVI.

De legum Qualitatibus.

CCCLXXIV *Legum proprietates.*

Ultæ solent enumerari, sed tres propono characteristicas, quæ sunt quasi concomitantes proprietates, sine quibus Lex subsistere nequit: Lex enim debet esse *Possibilis, facilis, Utilis.* Debet, inquam, Lex esse possibilis; frustra enim præciperentur quæ non possent servari. Et in hoc nolumus Leges divinas ab humanis distinguere, illæ enim seriæ sunt & qui impossibilia præciperet, seriò non ageret. Debet esse etiam facilis; summè enim difficilia inutiliter præcipi solent, & dicuntur moraliter impossibilia. Et tandem debet esse utilis; non enim licet superiori jubere quidquid velit, sed quod expediat, & populo sibi commisso prosit.

Impossibilia à Deo, nec ab Homine præcipi possunt.

CCCLXXXV. FOrtè alicui videbitur probabile aut certum posse humanitùs, aut fortè saltem divinitùs impossibilia homini præcipi: nam hodie aliqui Theologi tametsi Catholici velint audire, Legem DEI impossibilem asserunt; & multi causantur, cùm legunt Benedictinos vi Regulæ obligari sæpius ad impossibile. Contra Theologos illos, qui non tam potestatem quàm tyrannidem Deo affingunt, voluntque illum nos ad impossibilia obligare, multa alibi edissero; & modò solummodò produco verba Tridentini Concilii dicentis, *DEUS impossibilia non jubet, sed jubendo admonet & facere quæ possis, & petere quæ non possis, & adjuvat ut possis.*

Idem est dicere Deum esse tyrannum,

ac Deum impossibilia jubere.

FUNDAMENTUM XVII.

De Legum Relatione seu Fine.

An cessante fine legis totali, cesset ipsa lex, in casu aliquo particulari?

MUltas in legibus Relationes possumus considerare; at minus necessarias omnes illa excepta, quæ ordinatur ad finem: non enim lex dari potest aut concipi, quæ fine careat. Cessante fine adæquato Legis naturalis (quo nomine Decalogum intelligo) in casu aliquo particulari, cessare etiam ejusdem Legis obligationem in eodem casu particulari certum est. Et certum etiam [NB.] non obligare strictiùs Leges Humanas, quàm Divinas. Ergo sicut de Divinis sic etiam de Humanis, aut benigniùs fortassis de istis erit Philosophandum.

ESse scio illustrissimorum scriptorum sententiam, quæ affirmat cessante fine adæquato Legis Humanæ in aliquo particulari, non cessare ipsam Legem: at eosdem satisfecisse rationi præmissæ non scio; nunquam enim audivisse me memini aliquid pro severâ opinione quod solutione egeret. Porro rationem, quam in textu insinuavi, repono: & sic inquam. [Strictiùs obligat lex divina, quam humana: aut æquè strictè etiam, si velis: non verò minus strictè: At cessante fine legis divinæ in aliquo particulari, cessat lex ipsa in illo casu particulari: Ergo idem dicendum est de lege humanâ. Nam aliàs esset multò strictior divinâ.]

Ratio fortissima.

Ponamus igitur veram, & si liceat sic loqui, demonstratam sententiam, quæ LEGEM *in tali casu cessare* asserit; & quia adhuc illâ positâ novæ difficultates prodeunt, unam aut alteram controversiam ponamus.

QUÆSTIO I.

An quis legere possit libros prohibitos, si sciat certò nullum illos nocumentum esse illaturos?

HAnc olim Panormi Romæque controversiam Dianæ Viri eruditi proposuerunt, & utrobique respondit negativè, ut constat ex *part. 6. tract.*

Dianæ opinio. *tract. 6.resol.49.* ubi etiam tuetur negativam sententiam.

At ego contra non argumenta nova, sed illud solùm urgeo, quod ab illis fuit positum, puto enim nondum à Dianâ satisfactum. Sic argumentabantur. [Probabile est cessante fine Legis in aliquo particulari, cessare etiam legis vim & obligationem in illo particulari: At finis legis interdicentis lectionem librorum hæreticorum cessat respectu illius, qui ita doctus & pius, ut prævaricari non possit: Ergo respectu ejusdem cessabit etiam ipsa lex.] Major non jam est probabilis; sed affecta probabilitatis modo est evidens; est enim evidens & certum moraliter, esse probabile, quod Authores illustrissimi & plurimi affirmant. Minor supponitur: adeoq; non poterit consequentia negari.

Ratio contra Dianam.

Cur libri interdicantur?

CDXXXV. *Responsio Dianæ.* Huic syllogismo, quem fortissimum judico, respondet Diana distinguendo majorem; si agatur de fine adæquato concedit; si verò de inadæquato negat: distinguit è contrario minorem, cessare in proposito casu finem inadæquatum concedit, cessare verò adæquatum negat: & postea negat consequentiam illatam. Ut meliùs distinctionem intelligas, & quo ille modo singula membra distinctionis corroboret, proderit eum audire, qui animosè pronunciat his non obstantibus supradictam doctrinam non valere in casu nostro: nam procedit, quando lex unum solum finem habet, ex quo Legislator movetur ad prohibendum aliquid: secùs verò, si lex habet plures fines; nam defici-

Lex solet habere plures fines.

ente uno, obligatio legis non deficit; quam ob rem cum putet Ecclesiam in interdictione librorum plures habere fines, consequenter affirmat, cessante perversionis periculo adhuc esse obligatoriam illam legem. Et quidem Ecclesiam in prohibitione librorum damnatorum plures fines habere; sic probat: Nam prohibet illos, ut hoc modo quasi medicinâ quadâm præservet fideles ab hæreticorum contagio, & ne damnatorum librorum lectione, veluti veneno quodam pestifero Catholici inficiantur: & ideò ob hanc causam olim in primitivâ Ecclesiâ prohibebatur fidelibus ne Gentilium libros legerent, teste Clemente *lib. 1. constit. Apostol. cap. 6.* & ideò in Concilio Carthaginensi IV. *capit. 16.* Ecclesia præcipit, ne fideles communicent verbis cum hæreticis: ergo multò magis potuit & debuit præcipere, ne cum ipsis communicent libris & scriptis, cum hæc communicatio magis soleat nocere, quàm quæ fit solis verbis: libri enim scribuntur majori cum consideratione, ac propterea magis permovere solent Lectores ad illorum falsam doctrinam amplectendam. Subjungit Romanam Ecclesiam in prohibitionem dictorum librorum non habuisse hunc solum finem, nempe ne Catholici falsâ doctrinâ ex dictis libris inficiantur; sed etiam legem illam statuisse in pœnam Authorum damnatorum (non enim levis est pœna in eorum libros nigrum præfigere Theta, & sub censurâ prohibere, ne legantur) ad obscurandum & abolendum eorum nomen, & ne hoc afficiantur honore,

Olim libros interdixit Ecclesia, ne Catholici perverterentur.

Scripta magis sunt nociva, quam verba.

Ecclesia etiam libros interdicit in Authorum pœnam.

ut inter manus Doctorum hominum volvantur. Et ex istis concludit legem prohibentem sub censurâ lectionem librorum damnatorum semper obligare; nam licet deficiat in aliquo casu particulari finis dictæ prohibitionis, nempe periculum & nocumentum, quod ex lecturâ dictorum librorum prohibitorum contingere potest; adhuc tamen semper remanet alius finis prohibitionis, nempè pœna Auctoribus damnatis imposita ad eorum dedecus, ne eorum libri legantur. Quod non solùm habeatur ratio nocumenti, sed etiam pœnæ, ex eo probat, quòd non solùm libri Hæreticorum damnãtur, qui continent falsam doctrinam contra fidem; sed etiam minimè de Religione tractantes, ut sunt Dialectici, Rhetorici, Grammatici, &c. In quibus libris nullum est periculum, ut lectores eorum lectione ad hæresim pertrahantur. Et ideò Sanctarellus *tract. de hæresi cap.* 14 *dub. unico num.* 4. meritò asseruit omnes libros hæreticorum prohiberi in pœnam illorum Auctorum, quamvis hęresim non contineant, ut etiam habetur *in Regul.* 2. *Indicis.* Et Sousa *in Bull. Cæn. c.* 2. *disp.* 13 *num.* 11. rectè observat lectionem librorum prohibitorum in odium Auctoris interdici. Quæ omnia tam esse certa existimat, ut concludat non esse de dictis dubitandum, & aliter sentientes in Sacræ Inquisitionis Tribunali severè puniendos esse. *Et posteà* suæ adhuc parti minus fidens addi jubet, quod aliqui viri docti asserunt lectionem librorum hæreticorum esse de se inductivam ad inficiendos animos Legentium: adeoque eorum prohibitionem semper obligare.

Quam certa sit Dianæ doctrina?

Nota attentè hanc ultimam Dianæ rationem.

Hæc omnia Diana Romæ, ubi inquisitionis tribunal floret maximo Ecclesiæ bono, & utilitate Reipublicæ. Sed quid dicemus de Germaniâ, in quâ à Bibliopolis Catholicis & piis publicè venduntur Hæreticorum volumina, & si rogentur cur id faciant; respondent, Se suos Confessarios consuluisse, & respondisse, Posse fieri. In quâ quotidianæ sunt disputationes cum hæreticis, ne rixas dicam; & qui nescit quid Calvinus aut Lutherus dicat, & quo illud modo Paræus vel Philippus intelligat, dicitur imperitus. In quâ, ut verbo dicam, sæculares Heterodoxi versatissimi in controversiis torquent multos Theologos etiam eruditissimos. In quâ Hispani, & Itali soliti Fidei dogmata credere non edisserere, postquam egimus Magistros in variis Universitatibus, debemus controversias discere vel rideri: & cùm ridemur nos, & nobiscum ridetur Orthodoxa Religio. Hinc est, quòd pace Dianæ vellem Germaniam, Belgium Galliamque, ab Hispaniâ & Italiâ distinguere. Provinciæ hæ felicissimæ sunt, nam in ipsis ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit: at in reliquis, in plateis, in mensis, in popinis petitur ratio fidei, & hæretici in erroribus suis nostrâ taciturnitate aut etiam ignoratione confirmantur. Quam ob rem existimarem esse non licitum solùm, sed & necessarium omninò, quod in Germaniâ omnes Theologi sint in Hæreticorum libris eruditi & versati.

Sed egrediamur ex infectis provinciis, & ad Italiam aut Hispaniam purissimas regiones transeamus. Dicam

tur ratione periculi.

cam tibi ratione periculi interdici Hæreticorum libros, & in hoc à me stabit Diana. At ille addet eosdem interdici ad ignominiam Auctorum. Et dicam hoc non videri verum, nec ad rem.

Non verum. Quia eosdem libros, si sint correctionis capaces, expurgatores corrigunt, & correctos permittunt. Sub annum 1632. evulgabatur in Hispaniâ Expurgatorius liber, qui non omninò indoctus, sed quia fuerat à P. Pineda concinnatus, reiiciebatur à Societatis æmulis, quasi correctores in ipsos non ratione sed affectibus dirigerentur: & in ipse legisse me memini, eum librum non esse Prohibitorium, sed Concessorium, ut pote, qui libros aliàs interdictos ratione errorum erroribus expunctis concedebat. Ergo opinione ipsius Inquisitionis librum expurgatorium evulgantis, libri interdicuntur ratione periculi, nam etiamsi corrigantur errores, adhuc authores manent hæretici & pertinaces, ut antea, nec debent aliter amari quàm antea.

An liber expurgatorius, libros concedat, an interdicat?

CDXXXVIII Nec contra hoc militat Hæreticorum libros Grammaticos, Rhetoricos, Dialecticos, & Philosophicos interdici; nam hos Diana existimat nullam continere hæresin, sed hoc ideo existimat, quod majoribus occupatus ejusmodi libros non legat; forte nec habet, rari enim hinc mittuntur Grammatici in Italiam: sed fallitur doctissimus vir, nulli enim sunt, qui plures errores & hæreses habeât; Libri Theologorum hæretici, ut plurimum unam aut alteram promovere conantur, at Liberales libri plurimas.

Hæreticorum libri liberalium Artium & Philosophiæ plurimis inficiuntur erroribus.

Non aliter potest Grammatica, Rhetorica, & Dialectica, quam exemplis tradi, & talia Heterodoxi congerunt, quæ suam fundent hæresin aut exponant: ubique statui Ecclesiastico insultant, ubique Papa est Antichristus, ubique nos Idololatræ. Habeo ob oculos plurimos quos possem allegare si vellem, sed cur Lectorem meum onerarem eorum ineptiis, si sufficiat asserere vix ullum esse librum liberalem, qui hæresibus multis non scateat. Unde concludo etiam ipsos ob doctrinam ab Ecclesiâ interdici.

Sed demus illos interdici in odium & pœnam Authorum, & rogabo, Quis majori ignominia & dedecore afficiatur, illene qui occiditur & igni mandatur in carcere, an ille qui conducitur per plateas civitatis præcone ejus infamiam inclamante? Ille, qui suspensus à patibulo eâdem die sepelitur; an qui jubetur in cruce remanere toto anno? Hinc transi ad libros. Putarem severiore sententiâ condemnari librum (dicam Hispanè, *à quien se le pone un sanbenito*) librum, cui nigrum Thetha præfigitur, cui inscribitur esse Authoris damnati, illum, qui legitur ut Authoris infamis, quàm qui omninò non legitur. Et tamen stando Dianæ fundamentis debeремus dicere furem, qui condemnaretur exilio & juberetur non comparere in toto regno, condemnari severiùs, illo qui juberetur manere & signum publicum & externum ignominiæ portare, ut ab omnibus esse infamis & sceleratus nosceretur. CDXXXIX.

Quid sit ignominiosius, non legi omnino, aut legi ut Authorem damnatum.

CDXL. *De Libris inducentibus & inductivis.*

Venio ad ultimam rationem Dianæ, quam esse Virorum Doctorum affirmat. [Illi libri, ait, tametsi non sint inducentes in hæresim, sunt inductivi; Atqui finis Ecclesiæ est, ut non dentur libri, qui possint inducere in hæresim: Ergo non cessat legis finis.] *Et Ego dico primò* majorem debere ab illis Viris doctis probari. *Dico secundo*, condonatâ majori adhuc falsam esse, quia illi libri non sunt respectu illorum hominum inductivi; nam ignis tametsi calefactivus sit, non est calefactivus ligni remoti, nisi priùs ponatur approximatio, quæ ex parte subjecti requiritur: & consequenter illi libri tametsi secundum se inductivi dicantur, non erunt inductivi respectu hominis, qui in quæstione proponitur, quousque detur in eodem periculum, & tunc tollitur casus.

Potentia est relativa, nec respicit subjectum incapax.

Dico tertiò, non omnes libros esse etiam secundum se inductivos, nam falsitas, ut nocere possit, debet esse similis veritati; quam ob rem cùm aliquis nimis insolenter mentitur, nullum decipit. *Quæ notata esse volo,* ut Martini Lutheri opera à libris aliorum distinguam; quis enim turbari aut seduci poterit à Viro tot ineptias, blasphemias, & injurias vomente? Quis à Doctore, qui se à Diabolo didicisse fatetur, quæ suos discipulos edocet? Ille unicus, qui non legerit hos libros Martini Lutheri. Nam Ego Spiræ, ut quemdam amicum virum doctum, ad nostram Religionem reducerem, persuasi, ut aliquos Lutheri libellos evolueret; qui cœpit non esse illos sui Lutheri, sed à nostris confictos, occlamare priùs; at typo, anno, & suorum Ministrorum confessione convictus, dare manus posteriùs malleque esse Tridentini discipulus, quàm Lutheri, se à Diabolo didicisse affirmantis.

Quæ evidẽter falsa, inducere in errorem non põssunt

An Martini Lutheri libri, si attentè legãtur viro docto nocere possint? Lutherus fuit discipulus Diaboli: quod ipse fatetur.

Sed condonemus omnia, quæ Diana desiderat in illis ultimis lineis suæ Resolutionis. Quid habebimus? casum ab illo tolli, non decidi. Supponit Casus, cessante legis fine in particulari, cessare ipsammet legem in particulare: ergo supponit posse cessare finem; at, si illa distinctio *inducentis* & inductivi admitteretur, impossibile esset, quòd aliquando cessaret finis in particulari: ergo tolleretur tota hypothesis. Et si tolleretur, nemo posset visitare fœminam pulchram, quia tametsi non induceret ad malum, esset inductiva: nemo posset habere carnes die veneris, ipsæ enim etsi non essent inducentes, essent inductivæ: & nemo posset habere ensem, quia tametsi non esset ille occidens, esset occisivus: &c. *Stat igitur* admissâ hypothesi Dianam debuisse aliter philosophari.

Sed neque hoc militat contra Inquisitionis authoritatem, hæc enim propositio, *Nemo potest legere libros prohibitos, etsi certus sit sibi non obfuturos,* est doctissima, probabilissima, & prudentissima; & si Inquisitores omnia sua velint esse evidentia, esse volent sede ipsâ Apostolicâ digniores, nam præter Articulos Fidei, qui ad probabilitatem reduci non possunt, sed debent admitti tanquam certi, centena diebus singulis Decreta à Pontifice emanant, quæ innituntur opinioni probabili: & ut rem ipsam clarissi-

mo

An posit Pontifex in voto solenni dispẽsare?

mo exemplo dilucidem, quoties in voto solenni dispensat Summus Pontifex, prudentissimè quidem dispensat, at quia D. Thomas & Dominicani hanc ipsam dispensationem esse invalidam dicunt, procedit ex sententiâ probabili.

CDXLIII

An puniri ille posit, qui sequitur sententiam probabilem?

Accedit, quòd semel positâ probabili legendi potestate, adhuc Inquisitio habeat Jus puniendi illum, qui libros illos legisse sine licentiâ superiorum convincitur. Primò, quia in Dianæ sententiâ quam habet *part. 1. tract. 10. resol. 8. §. Restat modo.* Potest superior punire illum qui sequitur opinionem probabilem; quæ tametsi amplectenda non sit, enervat objectionem Dianæ. Secundò, quia stando certissimæ doctrinæ, quæ docet, non posse inquisitionem punire illum, qui ex opinione probabili operatur (is enim cùm non peccet, puniri nec debet nec potest) adhuc puniri posset, qui libros interdictos legeret; est enim externa, & est periculum in possessione externâ, & cessare illud non poterit ab ullo probari; quam ob rem, si convictus de lectione se excuset, dicatque: *Potest legere libros hæreticorum, qui non habet consentiendi periculum: At ego nullum habeo: Ergo & possum.* Debebit Inquisitor dicere majorem probabilem esse, sed debere minorem probari: adeoque eodem modo procedere, quam contra homicidam, qui diceret, *Quicumque occidit alterum invasus, si procedat cum moderamine inculpatæ tutelæ, bene facit. At ego sic Ioannem occidi: Ergo bene feci.* Nam si fateretur homicidium, & circumstantiam excusantem non probaret, deberet omninò puniri. Sed quis probabit se sine periculo aut damno legere libros Hæreticorum? nullus, nullus. Ergo quidquid de foro interno sit, nemo poterit legere sine licentiâ tales libros, & in Sanctæ Inquisitionis tribunali pœnas constitutas evadere.

Periculum est in possessione: & nemo poterit probare nullum fuisse periculum.

Qui fatetur homicidium, punitur, nisi illud juste factum ostendat.

QUÆSTIO II.

An sit mortale comedere carnes die Veneris?

CDXLIV. *Iejunii finis.*

OB mortificationem instituta sunt abstinentiæ & jejunia, ut subigatur & maceretur caro; ut corpus rationi obediat, & meliùs gubernari possit. At hic occurrunt multa, quæ indigent magno examine. Unum aut alterum dubium propono.

Casus.

Petrus vir robustus & fortis, & qui piscibus libenter vescitur, se, ait, in absentiâ à carnibus, quam Catholici observant, nullam incommoditatem, nullam utilitatem, nullam mortificationem sentire: & concludit abstinentiam à carnibus erga se esse rem, quæ leviter potest conducere ad finem, quem proponit Ecclesia. Cùm igitur non solùm peccet venialiter, qui omittit medium quod ad finem levem ordinatur, sed & ille, qui medium, quod ad finem gravem leviter censetur conducere: si ab-

Media, quæ efficaciter conducunt ad finẽ levẽ: & quæ leviter ad gravem, obligant

ſub veniali tantummodò.

Argumentum à majori ad minus.

ſi abſtinentia à carnibus die Veneris leviter conducat ad finem quem intendit Eccleſia, putat ſolùm obligare venialiter. *Confirmat.* Magis enim neceſſaria ſunt jejunia & abſtinentiæ ad vitam Monaſticam, & Religioſam, quàm ad vitam Chriſtianam: at in multis Ordinibus jejunia regularia creduntur eſſe res parvi momenti, & ſolummodò obligare ad veniale: Ergo idem à fortiori de Eccleſiaſticis dicendum eſt.

An jejunia regularia obligent ad mortale?

CDVL. *An piſces excitent luxuriam?* Sic philoſophari ſolet Petrus, at multò duriùs & exorbitantiùs Fridericus. Venus è mari oriri dicitur, quod marina omnia ſint venerea. Ardet luxuria in undis, & in omni concharum genere evidentiùs, & in omnium piſcium genere ſatis clarè excitatur. Carnes ſuavioris & purioris nutrimenti nec ſunt, nec ita concupiſcentiam irritant, nec alterant laſcivos humores. Ergo finis, quem intendit Eccleſia, ceſſare videtur contrariè. At quando finis contrariè ceſſat, ceſſat abſolutè ipſa Lex: Ergo nemo comedere piſces tenebitur. Sic Fridericus. Et Ego ſi aſſumpta vera ſint, diſcere volo, cur non ſunt veræ conſequentiæ. Quod ſi illa falſa judices, doceri volo, an habeas aliquam demonſtrationem, quâ poſſis clariſſime oſtendere nunquam laſcivos corporis humores piſcium comeſtione irritari.

FUNDAMENTUM XVIII.

De Legum Actione, ſeu Legumlatione.

CDXLVI. *Legulatores Numinum Internuncii.*

Difficillimum eſt Legislatorem agere, & ideò antiqui Legum Conditores maluerunt dici Deorum Interpretes, quàm legum ipſarum Authores; ut vulgus reverentia & religione inductus Leges à Deo per ſuorum Principum manus ſe putaret accipere, & devotè obſervaret.

In dubio ſtandum eſt pro præcedente poſſeſſione.

Sed quales erunt leges, ſi de Legislatoris authoritate dubitetur? Reſpondeo diſtingui dubium à probabilitate debere: Nam in dubio ſtandum omninò eſt pro poſſeſſione, quæ erat ante illud dubium; unde ſi Electio Superioris ſit dubia, ſtandum erit pro non

Plus quàm dubium probabilitas.

non-electione, & ſupponendum eum qui invadit Rempublicam, verum Superiorem non eſſe; ſi autem depoſitio ſit dubia, ſtandum erit pro non-diſpoſitione. Ergo cenſendus eſt non habere authoritatem, cujus eſt dubia electio; & cenſendus eſt manere adhuc in priſtinæ authoritatis poſſeſſione, cujus eſt dubia depoſitio. Sed quia rarò aut nunquam talia dubia ſubſiſtunt, tranſeamus ad probabilitatem. Puto Miniſtros & Officiales omnes, quamdiu in dignitatibus collatis maneant, obedire probabiliter-legitimo Superiori debere, aliàs haberent ſimul duas opiniones oppoſitas, ordinariam enim ſuperioris authoritatem confitetur, qui delegatam recipit & in aliquo officio agit Superioris Vicarium: at cæterorum ſubditorum vulgus debere obedire ſuperiori probabili crediturus non ſum.

Dubia hodie rara.

An homo ſimul poſſit operari juxta duas oppoſitas opiniones probabiles?

An aliquis debeat obedire Superiori probabili?

CDXLVII HÆC ſæpe à nobis dicta & expoſita, majori commentario non indigent: vide interim, quæ ſcribo Theologiæ Regularis num. 1582.

Ratio fundamentalis eſt; quia tametſi poſſim habere quamcumque opinionem probabilem ſeorſim; non conjunctim; nam ut ſimul duas habeam ſententias, eſſe illæ debebunt comprobabiles & conſiſtentes, aut aliàs in ſumma præcipitia perducent. Hanc ego ob cauſam Poſitiones, quas olim cenſuræ Theologorum ſubjeci, & hîc iterum do, nolui vocare *Theſes*, ſed *Syntheſes*; & hoc conſultò, ut vel ipſo nomine innuerem, illas non probabiles tantum, ſed etiam comprobabiles eſſe. Rem exemplo dilucido. Hæc propoſitio, *Quotiescumque una formalitas concipitur non concepta altera, diſtinctio realis intercedit*, eſt probabilis, nam admittitur ab illis omnibus, qui objectivas præciſiones reiiciunt. Item hæc, *poteſt mens concipere Naturam Divinam non concipiendo Relationes Divinas*, eſt probabilis; nam admittitur à Thomiſtis, & Scotiſtis univerſis: & tamen infertur hæc conſequentia, *Ergo Natura Divina realiter diſtinguitur à Relationibus Divinis*; quæ eſt omninò improbabilis, hæretica, & centies ab Eccleſiâ damnata. Ergo Propoſitiones probabiles à comprobabilibus & conſiſtentibus ſunt diſtinguendæ: ſed de hoc uberiùs in Logicâ Morali tracto.

Non omnes ſententiæ probabiles ſunt comprobabiles.

Non omnes Theſes ſunt Syntheſes.

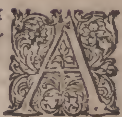
Ex præmiſſis probabilibus ſequi poteſt concluſio improbabilis.

De naturæ divinæ & relationum diſtinctione.

FUNDAMENTUM XIX.

De Legum Paßione: hoc est, promulgatione & acceptatione.

CDXLVIII *Obligantur lege nõ acceptata servi:*

Cceptatio à Legum Passione distinguitur, multi enim obstringuntur præceptis etsi non acceptatis. PRIMO enim servi non rogantur, An acceptare legem velint? carent enim nomine & libertate. Ratio Resolutionis clara est, quia victor, si interposito pacto, & præscriptis articulis & conditionibus victos sub protectionem & amicitiam recipiat, debebit stare promissis: quòd si illos debellet pura vi, & victos occidere possit [& hoc accidit quoties non petitur aut conceditur salus, vulgò *Cuartel*:] poterit eosdem proculdubio mitiori sententia servare, hoc est, servos reddere: & ipsi semel servati tenebuntur servatori obedire, nec habebunt jus Leges non acceptandi. HINC PATET, DEI Leges non pendere ab hominum acceptatione; servi enim & creaturæ sumus, occidi imò & adnihilari omnes possumus, & clementia Conditoris servamur; atque ideò citra omnem acceptationem aut non acceptationis exceptionem Servatori obedire tenemur.

Victoria duplex. *Cuartel quid?* *Servare quid sit?*

Ergo creatura divina: nam ancillantur DEO.

CDIL. *Item liberi legibus necessariis: nam hæ sunt in pacto vitæ communis acceptatæ.*

SECUNDÒ, Homines liberi, non habent jus non acceptandi Leges præcisè necessarias ad conservationem Reipublicæ; nam ad illam perdendam aut solvendam potestatem non habent. Et ratio est; quia pactum vitæ communis ab universis initum est acceptatio omnium mediorum, sine quibus ea non potest stare. Quam ob rem, si loqui in rigore velimus, non debemus dicere ejusmodi Leges non indigere acceptatione, sed non indigere nova, sed esse in ipsa Reipublicæ erectione acceptatas. Eodem philosophari modo debes, de Legibus præcisè necessariis ad obtinendum finem, ob quem instituta est Respublica: quotquot enim volunt esse ejusdem Reipublicæ membra, eumdem finem intendunt, & omnia media

Sed quis erit Iudex? An lex sit necessaria?

dia præcisè necessaria ad ejusdem consecutionem acceptant.

CDL. *Item Religiosi legibus Regularibus.* TERTIÒ, Religiosi, quibus præcipiuntur ea, quæ sunt in Regula, non habent jus non acceptandi Leges; quia ipsas jam in solenni professione acceptarunt.

Non tamẽ liberi legibus non necessariis. QUARTÒ, Homines liberi, quibus minùs necessaria jubentur non tenentur acceptare præcepta, nisi fortè acceptaverint liberè aliam Legem, quæ illos privet libertate Leges non acceptandi. *Potest dari lex acceptata, quæ jubeat leges ante acceptationem esse validas.*

Et profectò, si quatuor istæ veritates bene considerentur, non multum distabunt duæ illæ sententiæ, quæ videntur oppositæ; quarum altera negat, altera asserit Humanas Leges ante acceptationem obligare. Item duæ illæ, quarum altera Leges Ecclesiasticas à sæcularibus distinguit, altera non distinguit: omnes enim istæ quatuor sententiæ universaliter sumptæ falsæ sunt; & si limitentur juxta doctrinam positam, omnes sunt veræ. *Oppositæ sententiæ concilientur.*

Communitatum compromissio. In vota plurium compromiserunt Communitates, at nulla generaliter, sed in talibus materiis & casibus. Si pronuncietur Lex circa materiam, in qua omnes compromiserunt, & acceptetur à pluribus, obligabit pauciores, etiam non acceptantes. Si verò circa materiam in qua non sit omnium compromissio, feratur, obligabit compromittentes & non alios: nimirùm obligabit Communitatem ipsam, quæ compromisit; obligabit acceptantes, nam & ipsi compromiserunt. At unum aut alterum, aut pauculos, qui non compromiserunt obligabit in communi, non tamen in particulari. In communi; quia ostendimus esse Communitatem obligatam, & hæc ipsa obligatio singulos in communi concernit: non in particulari; quia singuli compromissione obligantur, adeoque qui noluerunt compromittere, non possunt privatim obligari. CDLI. *Quando sit standum plurium votis?*

Expedit ut lex incipiat simul obligare universos. Puto etiam Leges promulgari debere, ut innotescant vulgo, cui impositæ. Puto eas, quæ toti Reipublicæ indictæ, si toti eadem hora notificari non possint, debere præfigere tempus futurum, ex quo incipiant obstringere: non enim careret magnis inconvenientibus popularis confusio, si eamdem legem CDLII.

Expedit, ut lex incipiat simul obligare universos.

alii, quibus notificata, observarent, & alii, quibus nondum notificata, non observarent. Sed quanto illæ tempore post promulgationem incipient obligare? Rei natura nullum determinat; competens humanitùs determinari postulat: at Humanæ (sæculares certiùs, & Ecclesiasticæ probabiliter) videntur non nisi post duos menses obligare, & hoc quia sic superiores voluerunt: nempe supremi (quo nomine Cæsarem, Reges, &c: & probabiliter Papam intelligo) quia Magistratuum & inferiorum leges videntur obligare statim.

Leges obligant post duos menses: sed quæ?

HÆc omnia vera & certa; at quia non desunt in re clarâ quæstiones & difficultates, unam vel alteram propositurus sum.

QUÆSTIO I.

An si Lex fuerit acceptata à majore communitatis parte, si aliquis illam frangeret secluso scandalo, peccaret mortaliter?

CDLIII. *Vide quæ dicemus inferiùs à num. 672.*

UT controversiam hanc dilucidet Diana ponit casum, in quo Petrus ex illis sit, qui non acceptarunt legem, privatimque & secretò illam violet: & ait Caramuelem *in Commentario in Regulam D. Benedicti num.* 744. Petrum excusare à mortali. Producit unam aut alteram Caramuelis periodum & subjungit. [Sed hæc opinio mihi non placet, nam dato & non concesso, quod obligatio legis penderet ab acceptatione populi, tamen eo ipso, quod lex à majori parte fuerit usu recepta, obligat omnes & singulos, communiter asserunt Doctores: ut sicut è contrà, si de facto major pars populi non servaret legem, poterunt alii sine peccato majori parti conformari, & excusari, quia talem legem supponitur non esse utilem Reipublicæ.] Hæc ille *part. 7. tract. 11. resol. 23.*

An lex, quæ contemnitur à majore Communitatis parte, pauciores obliget?

Legit hanc Resolutionem Caramuel Alderspachii in Bavariâ Anno 1645. & obstupuit; jurans, dejerans se improbabilem putare errorem, quem illi Diana adscribit. Voluit id scripto publico testari, sed quia bellorum turbines aliò illum abegerunt, nec posteà libros Dianæ habuit, taceri debuit, & permittere se citari pro errore, quem totâ ipse vitâ fortissimè in multis libris impugnaverat. Porrò, si dignatus fuisset Diana binas ante, & binas etiam post periodos exscribere, citasset Caramuelem pro contrariâ sententia. At quia festinus fuit, debebit Caramuel repetere, quæ sæpissimè scripsit satis clarè. In materia legum sic philosophatur Caramuel. CDLIV.

Dicit primò, *Non licere Legislatori Humano ponere quascunque leges, sed habere authorita* CDLV. *Superiori*

est limitata. *bere authoritatem limitatam, & debere se continere intra terminos sibi concessæ potestatis.* Et quia in Commentario illo Regulam Benedictinam explicat, ponit exemplum in Abbate, cujus authoritas extra Regulam extendi non potest, nam ut patet ex ipsâ solenni professione, obdientia superiori promittitur non absoluta & qualiscumque, sed secundum Regulam D. Benedicti, nimirùm prout usu receptam.

Privilegium, quod concedit S. Benedictus cap. 68. Dicit secundò, *Abbatis legem, quamdiu se contineat intra Regulæ terminos, hoc est, quamdiu præcipiat quæ expresſè continentur in Regula, posse semel modeste rejici: Quod si secundò pronuntietur obligaturam, etsi contradicant universi.* Patet, quia in professione leges Regulæ acceptarunt singuli, & ipsa concedit ut si cui præcipiatur quod vires suas videatur excedere, possit se semel excusare, jubetque ut absolutè obediat, si in suâ sententia perseveret Superior.

CDLVI. *De rebus circa quas non compromisit Communitas.* Dicit tertiò, *In rebus, quæ sunt extra Prælati potestatem, legem acceptatam transire in compromissum, & obligare eos, qui acceptarunt, non alios. Et addit, eamdem obligare Communitatem, si illam acceptavit Communitas, & tamen posse violari à quocumque particulari, qui illam non acceptavit.* Hæc est Caramuelis sententia, clara & vera, quam cùm Diana ad Regulam universalem trahit, se nimis festino oculo apertum textum interlegisse ostendit. Et quidem Caramuelis sententiam, quam docet, in loco, quem citat Diana, exemplo notissimo illustro.

Exemplum Omnia officia mechanica in civitatibus Germaniæ habent suas tribus & Antistites, qui leges ferunt in materiâ singularum artium; pone Textorum Præsules jubere pannos, qui tãti vænenunt, debere tantum lanæ & tantum serici complecti: & hanc legem dicet Caramuel omnes & singulos obligaturam, si à pluribus sit acceptata; nisi fortè contractu inito ab omnibus concedatur Præsuli, ut inconsultis subditis leges pronunciet. Quid si eorumdem Textorum Superior præcipiat, ut non carnes in posterum, sed pisces comedant; ut à vino abstineant; ut nunquam cœnent; ut quotidie audiant sacrum; & similia? Respondeo Textores non teneri. Quid si omnes Antonio excepto istas leges acceptent? Respondeo illas acceptasse Communitatem illam, & teneri illos, qui quoad hoc compromiserunt in plurium vota, at Antonium, qui nec illas acceptavit, nec in plurium vota compromisit quoad hoc, non teneri. Hæc est Caramuelis sententia, quam in dicto Commentario à num. 738. ad 749. dilucidat, quam in multis aliis locis confirmat, cui in S. R. Imperi Pace consonat; & quam nimis festinus Diana legit, aliàs enim vir doctissimus & oculatissimus optimo amico non potuisset tam stupidum errorem imponere. *Caramuelis doctrina.* Non sum adeò amens ego, ut nunquam erravisse Caramuelem affirmem, nam & video ab ipso nonnulla intendi, remitti, limitari, & ampliari; non enim habet scientiam infusam, sed summo labore proficit, & ita hodie studet, ut die crastinâ scripta priora legat doctior: at ipse quando errat, ingeniosè erat, & si habuisset errorem, quem illi Diana adscribit, nec doctè nec ingeniosè errasset. Cur *An nunquam erraverit Caramuel?*

plura ſcriberem? Ponam calamum orando meum Lectorem, ut Commenrarii citati à Dianâ dignetur Paragraphos ſequentes interlegere: nimirùm, numer. 488. 492. 493. 738 739. 740. 741. 742. ad 479. & in S. Rom. Rom. Imperii Pace num. 82. 83. &c. & poſtea dſcere, An-non illo contradictoriam omninò habeat ſententiam, nec unquam illam ſomniaverit, quam illi invito Diana adſcribit?

QUÆSTIO II.

An, ſi maior pars non ſervet legem, deſinat obligare ipſa Lex?

CDLVII. AFfirmativam ſententiam tenet Diana *part. 7. tract.* 11. *reſ.* 23. ubi ait. [Si de facto major pars populi non ſervaret legem, poterunt alii ſine ſcrupulo majori parti conformari & excuſari: quia talem legem ſupponitur non eſſe utilem Reipublicæ.] Et Ego Aſſertum ipſum & rationem inferendi conſidero, & infero Catholicos, qui in civitatibus Hæreticorũ habitant, non teneri ad jejunia; poſſe in quadrageſimâ carnes comedere; non debere audire Miſſam diebus feſtis, &c. nam has leges major populi pars non obſervat, & ipſi ſe poſſunt majori parti conformare. Quod ſi ad jus divinum recurras, & dicas hanc hæreticorum negligentiam ex infidelitate ſubnaſci, cur non poſſit aliquis bene credere, & tamen in cæteris ſe illis conformare, nõ video. Sanè relinquamus hæreticos, etiam inter Catholicos corruptiſſimæ ſunt aliquæ Communitates: An-ne ideò poterit Petrus violare talem aut talem legem, quia pleriq; illam violant? ſed inter Eccleſiaſticas & ſœculares diſtingues: interrogabo tamen, An Eccleſia poſſit ferre leges inutiles? nam quæ temeratur à pluribus eſſe inutilem Diana ſupponit. Ego Dianæ aſſentiri non ſcio: tu rem conſidera.

An Catholici habitantes inter Hæreticos præceptis Eccleſiæ teneantur?

QUÆSTIO III.

An legem Moralem à ſuperiori legitimo latam poſſit acceptare populus quoad forum exteriùs, & reiicere quoad forum interius?

EXcipi ſolet contra leges Eccleſiaſticas & ſœculares eò quod non ſint ex Legislatoris & acceptatorum intentione, ut obligent in foro interiori? quod eſt quærere, An poſſit ſoleatq; populus acceptare leges quoad forum exterius, & non acceptare quoad interius? CDLVIII

Reſpondeo ex Dianâ *part.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 21. producendo Extravagantem Pij V. de quâ ſic ille. *Quoad pœnam Bullæ Pij V. privationis privilegij clericalis officii & beneficii, &c. dico probabiliorem eſſe illam ſententiam, quæ aſſerit illam Bullam non eſſe receptam in uſu, quoad forum interius.* Sic Henriques, Avila, Sayrus, &c.

Ergo poſitâ legislatione dubitandum eſt de acceptatione; & poſitâ acceptatione quærendum adhuc eſt qualiter lex ſit acceptata, & quousq; conſtet eſſe acceptatam quoad forum interius, non eſt dicenda, conſcientias obligare.

✻

FVN-

FUNDAMENTUM XX.

De Legum Duratione.

An Materia existat existentia Formæ? De legum existentia.

MAteria D. Thomæ opinione existit existentia Formæ; & in mea Leges existunt Legislatoris existentia, durant Legislatoris duratione: quod si fortè aliqua Principi supervivat, erit confirmata à Republica tota, quæ non moritur. CDLIX. *An lex maneat mortuo Legislatore?*

Viderentur debere perennaturæ scribi; labilis enim est memoria, nec potest singulos apices retinere: at non scriptæ quanto duraturæ sunt tempore? Hoc ipsum deberet scripta lege aliqua determinari. *De Legum tempore.*

CDLX. *Non-scripta superiorum mādata, quanto tempore sint duratura?*

VIdi semel ad tollendos scrupulos declarari à Generalibus Cisterciensis Ordinis visitatoribus præcepta Abbatum non scripta ultra sex menses non durare: & me judice prudens fuit hæc ipsa declaratio; solent enim nonnulli Præsules tam leviter præcepta imponere, ut eorumdem obliviscantur ipsi posteà; & interim scrupulis onerant suas communitates: ergo satis erit, si ejusmodi præceptis sex mensium concedatur observantia: ut Abbates, qui velint sua præcepta esse perpetua, non illa mera voce proferant, sed in tabulis publicis Cœnobii exarent.

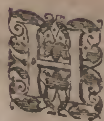
Cæterùm ex hac Visitatorum lege non poterimus diducere Regulam aliquam universalem. Quia quàm certum est legem agraphicam non posse esse perpetuam, tam incertum est tempus ultra quod non sit perennatura.

Et hanc ob rem prudenter recurrimus ad Superiorum voluntatem.

FUNDAMENTUM XXI.

De Legum Loco.

CDLX. *Nec leges, nec Principes sunt immensi.*

HAbent suos terminos Provinciæ, extra quos non extenduntur Leges. Non obligant Leges Galliæ in Hispania, nec Hispaniæ in Gallia: sed unæquæque ibi habent vires, ubi ferri potuerunt.

Qui-

Quibus legibus tenentur Peregrini? Aliqui sunt priori loco obstricti personaliter, aliqui realiter: Servi & Religiosi quamdiu manent obstricti priori loco, ejus legibus tenentur; cæteri legibus loci in quo habent domicilium de facto. [Legati non videntur habere domicilium apud Principem ad quem legati, sed urbe unde missi.]

Servi, Religiosi. Vagi. Legati.

De Peregrinus Quibus legibus obedire teneantur?

An-ne captivi Senatores poterunt in territorio alieno jus dicere? Respondeo Senatores esse Doctores & Iudices: ubicunque sint, eruditi sunt, docti sunt, & poterunt juxta jura & leges respondere. At proferri sententiam, qua liberi obstringantur, posse à captivis, crediturus non sum. Et idcirco pronuncio Iudicem Hispanum, captum à Gallis & Parisios transmissum, non posse jus dicere, quod liberos Hispanos obliget. Ratio est, Quia hujus Senatoris persona (imò ipsa charta, in qua sententia scribitur; calamus qua illa scribitur; sigillum, quo firmatur) alti imperii nomine pertinet ad Regem Galliæ: non ergo Ius dicere poterit nomine Regis Hispaniæ.

De Senatore capto.

CDLXI. *De Camera Spirensi sub Gallo.* HInc patet quid dici debeat de Camerâ Spirensi à Gallis captâ. An sub Gallorum Imperio constituta possit Germanos judicare? De hac Ego materiâ tractatum specialem scripsi; sed quia vidi rem tam magni momenti contra Cæsaris authoritatem affectibus privatis regi, & aliquos damno publico quærere commoditates privatas, judicavi nondum illum debere edi; ait enim Dominus Deus, *Cùm accepero tempus ego justitias judicabo.*

****

FUNDAMENTUM XXII.

De Legum situ aut ordine.

CDLXII. *De Legum concursu.* NOn sunt æquales Leges, sed aliæ sunt nobilores, aliæ minùs nobiles, & si concurrant, nobilior obtinere, & cedere debet inferior. Lex Dei suprema est, nec cedit Humanæ aut Angelicæ. Si contra Creatorem creatura aliquid præcipiat audienda non est. Qui si concurrant duæ Leges, Divina probabilis, & Humana certa; utra præcedere debebit? Respondeo posse subditum in tali casu opinari non dari Legem Divinam; posse & opinari contrarium: est enim conscientiæ libertas in materia probabili, nisi subditus se liberè obligarit ad alteram contradictionis partem. Si opinari velit

Non est obediendum Hominibus contra Deum.

De lege probabili.

Modus loquèdi corrigitur.

velit dari Legem Divinam, hoc ſtante dictamine non poterit obedire Humanæ: Si opinetur Divinam non dari, tunc tenebitur obedire Humanæ: at in tali caſu non dicetur Humana Divinæ præponi; ſed Humana obſervari, & non dari Divina. Quid ſi ſuperior jubeat tibi bibere venenum probabile? quid ſi dubium? ſi reus ſis, & ille te damnare poſſit morte certâ, etiam poterit probabili aut dubiâ: & tunc venenum haurire poteris, ſed non teneberis. Ergo neque teneberis, ſi ſis innocens, aut ille te capite condemnare non poſſit.

De veneno probabili.

CDLXIII.

HUnc legum & præceptorum ordinem expendit curioſè & eleganter Auguſtinus (& habetur 11. *quæſt.3. can. Ita corporis. Canon qui reſiſtit.*) qui ſic ait. *Quid, ſi illud jubeatur quod non debeas facere? Hic ſanè contemne poteſtatem: ipſos humanarum legum gradus adverte. Si aliquid juſſerit Curator, faciendum eſt; non tamen, ſi contrà Proconſul jubeat: Non utique contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſervire: nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælatus eſt. Rurſus ſi ipſe Conſul aliquid jubeat, & aliud jubeat Imperator, & aliud Deus: da veniam ô Imperator; tu carcerem, ille gehennam minatur, &c.*

Humana poteſtas gradus habet.

An ideò obediendum Deo?

CDLXIV. *Antiſtites ſubordinati.*

Sed debes hîc omninò notare, poſſe & ſolere ſubditum habere multos ſuperiores ſubordinatos; & tunc debere obedire maiori, etiam contra voluntatem & præcepta minoris. At in hoc ipſo caſu debet intervenire Principis ſuperioris prudentia, ne fortè præcepti altioris colore Reipublicæ præjudicetur. Inter Hiſpanos ſic proceditur. Petrus Solutor generalis, exempli cauſa, ſuam habet inſtructionem à Rege; præcepit contra Prorex, ſe urbanè excuſat Petrus, Regiam inſtructionem proponens. Si adhuc Prorex in ſcriptis ei jubeat, ut non obſtante mandato Regis, ſibi obediat; debet obedire Proregi; & monere Regem, ut ipſe examinet, cur Prorex talem legem poſuerit. Et hi mores ſummâ prudentia & ratione fundantur: ſolent enim mutari circumſtantiæ, & debent inſtructiones privatæ etſi Regiæ, inſtructioni Proregis etiam Regiæ ſubeſſe.

Exemplũ ſcitu dignum.

Datur etiam aliud ſubordinationis genus; quando nimirùm, Petrus ſubditur Paulo, Paulus Joanni, cui non ſubditur Petrus: & in hoc caſu, ſuo unusquiſque ſuperiori, & non ſuperioris ſui ſuperiori obedire tenetur. Pono exemplum. Habes domi Franciſcum honeſtum famulum, qui tibi ſubeſt: hic aut pecuniâ ſui ſtipendii, aut aliunde adquiſitâ etiam famulos alit; & pronuncio Franciſcum tibi obedire debere, at famulos Franciſci non debere: ipſi enim Franciſco famulantur, non tibi. In diverſis Religionum Ordinibus varii ſunt mores: apud Benedictinos (niſi aliqua Congregatio ſpeciales habeat leges vel mores) opinamur omnes Cœnobii Religioſos uni & ſoli ſuo Abbati ſubditos; non Provinciali aut Generali; his enim Abbates ſoli immediatè ſubduntur. Hanc ob rem Ordinis ſuperiores, extra viſitationem (cùm enim Monaſteria viſitant, ſunt immediati) cùm volunt aliquid Religioſis indicere, non dicunt, *Iubemus Religioſis, ut hoc faciant*, tunc enim mandatum periculo exponerent: ſed dicunt, *Iubemus Domino Abbati, ut ſuis Religioſis præcipiat, ut faciant hoc*: & tunc omne dubium ceſſat; nam Abbas tenetur obedire Ordinis ſuperioribus, &

CDLXV. *An tui famuli famulus ſit tuus famulus?*

An Religioſi Generali ſubdantur?

privati Religiosi suo Abbati. In Monasteriis non exemptis id Episcopus potest, quod Ordinis superior in exemptis; unde Episcopo Augustano roganti, *Quis ergo est superior in Monte sancto* (Monasterium est Ordinis Benedictini in Bavariâ) *cui debent Monachi obedire?* Optimè respondit Abbas, *superior Ego sum. Monachi mihi soli obedire tenentur. Ego verò illustrißimæ Celsitudini Tuæ.* Quam responsionem fuisse legitimam, & contra Episcopi scrupulos Bavariæ Serenissimus, & omnes Abbates debere defendi putarunt.

De monasteriis non exemptis.

An Montis sancti Religiosi sint subditi Episcopi Augustani?

CDLXVI. Non videretur hæc doctrina Reipublicæ & Politicis utilis, si intra septa Ecclesiarum & Monasteriorum maneret; ergo demus exemplum aliquod Regiũ, quo privata firmemus. Franciscus de Oviedo in Epistolâ Dedicatoriâ præfixâ Tractatibus Theologicis primæ secundæ D. Thomæ correspondentibus. *§. Primus se offert.* Sic inquit: [*Cùm Rex D. Petrus, cui sævitia appellationem fecit, serijs jocis cum fratre Henrico velitaret, procubuit iste: tunc Ferdinandus, non minùs de amore, quàm de famulatu Henrico coniunctus, supra Petrum servavit Henricum, aiens,* No quito, ni pongo Rey; pero ayudo a mi Señor. *Ad hæc Henricus pugione Petrum confodit, & fraterno sanguine Regiam sibi purpuram tinxit.*] Hæc Oviedus, qui citat Licenciatum Molinã *in descriptione Regni Gallecia fol.* 49. Argote de Molina *libr.* 1. *cap.* 102. Didacum de Andrade *in Chron. de Calatravâ libr.* 29. *fol.* 60. *anno* 1369. P. Malachiam de la Vega Ordinis S. Bernardi *in Chronic. Iudic. Castellæ. tom. Castror.* & Andrade: & alios multos posset. Commendat Oviedus Ferdinandi generosam actionem, quæ non aliter potest defendi, quàm si dicamus Ferdinandum non Petro sed Henrico subfuisse: tametsi subesset Henricus Regi Petro. Sed hoc ipsum multas difficultates pateretur: & aliter non posset defendi.

*

Petrus cognomento *Crudelis Castellæ Rex.*

An Regni omnes immediate subdantur?

****

FUNDAMENTUM XXIII.

De Habere.

Multa habent Leges, ob quæ justæ dicantur; at inter alia hęc duo præcipuè; videlicet, præmium & pœnam, *quia nec domus, nec Respublica stare potest, si in ea nec rectè factis præmia extent ulla, nec supplicia peccatis.* CDLXVII.

Et ut Iudicem integerrimum agas, inquiris, *Primò* An punire illum possis, qui sequutus opinionem probabilem? *Secundò*, An excommunicari possit inobediens, si pro se opinionem probabilem habeat? *Tertiò*, An, qui occiderit ob defensionem vitæ? *Quartò*, An, qui occiderit ob defensionem divitiarum? *Quintò*, An, qui occiderit ob defensionem honoris? *Sextò*, An sicut liberè sequutus est quam voluit.

Dubia nõnulla proponuntur.

Et resolvuntur. luit ſententiam in operando, poſſit Iudex ſequi quamlibet in judicando? Et ad omnia dubia reſpondeo negativè.

CDLXVIII HÆc omnia mihi clara & certa: at in re clarâ multi Authores tenebras, & in expeditiſſima ſcrupulos varios invenerunt: Aliqua poſſem circa ſingula objicere, ſed quia præcipuè me vocat Diana, ex illo aliquas periodos exſcribam.

Parte 1. tract 10. *reſol.* 8. *§. Reſtat*; inquit: [Judices Curiæ judicare ſecundum opinionem probabiliorem, quæ aſſerit Conſtitutiones Pontificias, tantùm Romæ publicatas, obligare in foro externo & conſcientiæ: ſed ex hoc non ſequitur contrariam ſententiam eſſe falſam. Et ita in ſimili caſu reſpondet Becanus *in ſumma Theologiæ part.* 2. *tract.* 3. *cap.* 6. *quæſt.* 7. *num.* 3. *in fine:* & ita etiam in ſimili caſu de ſtylo Curiæ Romanæ reſpondet Fagundez *de præcept. Eccleſ. tract.* 2. *libr.* 8. *cap.* 8. *num.* 138. & Granado *in part.* 2. *contr.* 7. *tract.* 3. *part.* 1. *diſp.* 11. *ſect.* 2. *nu.* 15. Igitur dicendum eſt, quod praxis illa, quæ affertur, fundatur in probabilitate contrariæ ſententię, non tamen tollit probabilitatem alterius.]

CDLXIX. *An leges obligent ante duos menſes?* *Et reſol.* 5 *§. ultimo*, ait: [Nec valet dicere, quod ſtylus Curiæ Romanæ eſt in contrarium, & quod ibi à Judicibus paſſim puniuntur transgreſſores legum etiam ante elapſum tempus duorum menſium, nam reſpondeo cum Salas, Becano, Mirandâ & aliis, quod ſtylus Curiæ & Judices ideò hoc faciunt, quia fundantur & ſequuntur opinionẽ priorem: ſubditos verò poſſe ſequi oppoſitam, quia probabilis eſt; ſed caveãt pœnas à Judicibus infligendas. Igitur, ait Navarrus, ſtylus Curiæ procedit in foro externo, & non in interiori.]

CDLXX. Et tu ex harum duarum periodorum doctrinâ hoc argumentũ formas. [Probabile eſt, Pontificias Leges, non aliter obligare, quam ſi in ſingulis provinciis & diœceſibus evulgentur: probabile etiam eadem non incipere obligare, niſi poſt duos menſes à promulgatione numerandos: Atqui Curia Romana punit eos, qui prætextu harum opinionum leges Romæ tantùm promulgatas alibi temerant, etſi nondum illi duo menſes ſint elapſi: Ergo puniri poteſt, qui ſequitur opinionem probabilem.] Omnia admittet Diana. At quia mihi videtur injuſtum concedere talem eſſe curiam Romanam, quæ certò innocentes puniat (illos enim, qui ſequuti ſunt opinionem probabilem eſſe probabiliter reos improbabile eſt) ne ſtylum damnẽ, aut corrigendum dicam, aliam viam ineo, & facillimè me ab objectione expedio. *Dico leges Pontificias, ut primum promulgantur Romæ, omnes Chriſtianos, ad quorum notitiam venerint, obligare pœnaliter* (qui ſi illas violent, caveant, ut ait Diana, pœnas à Judicibus infligendas) *ſed tamen moraliter & in foro interiori te non obligaturas, niſi ſint in tua diœceſi jam promulgatæ, & duo integri menſes à promulgatione tranſiverint.* Quâre ſolutione, ut vides, & ſtylus Curiæ, & doctrina de probabilitate & innocentiâ, quæ negari non poteſt, conciliantur. *Conciliãtur ſentẽtia.* Cur ergo hæc ſententia non debebit cæteris omnibus, quæ circumferuntur, præſcribere?

CAPUT IV.

PRACTICVM.

Edisserens Fundamenta specialia, quæ Leges materialiter sumptas concernunt.

CDLXXI. *De legum materia.*

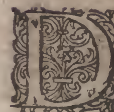
Venio ad Legum materiā, eamque quoad substantiam attributa & accidentia meditor, & interlego Fundamenta secura, quibus possim confidere. Dubia ex certis suborta proponuntur, non quidem ut certa, sed ut dubia, ut te demum audito, possint dilucidari. Patere igitur Candide & urbanissime Lector, ut etiam num sincerè loquar, & quid sentiam aut non, brevissimè & clarissimè dicam; quid intelligere nequeam, prout hucusque præstiti summâ tibi cum humilitate proponam.

Multa proponit Author ut audiat aliorū Censuram.

FVNDAMENTVM XXIV.

De Legum materia, quoad substantiam.

CDLXXII.

Divina Iurisdictio non solùm ad externos hominum actus, sed etiam ad internos extenditur; Lex humana quà talis non potest præcipere actum purè internum directè, nec actum mixtum (hoc est, ex externo & interno compositum) directè: sed actum purè externum: at indirectè externum potest. Sed quid est indirectè præcipere? Qui rem aliquam directè præcipit, indirectè censetur compræcipere omnia illa, quæ sunt præcisè necessaria, ut fiat res illa, quæ præcepta directè. Media enim, quæ non sunt præcisè necessaria, non præcipiuntur indirectè. Actus internus est occultus per se, & ideò per se independens ab Humanis Legibus: an-ne & actus externus secretus, qui est occultus per accidens, per accidens erit independens? Tu considera.

De præcepto directo & indirecto.

Quid sit præcipere indirectè?

Homo actus purè internos præcipere non potest: Deus potest.

Quid dicendum de actibus externis secretis?

Lego

CDLXXIII. *Plerique male exponunt indirectum preceptū.*

LEgo libros, etiam hominum, qui tenerentur bene loqui, & mirabilia dicunt cùm agunt de præcepto indirecto. Audio etiam homines, qui Doctores dicuntur, & tamen sæpe de rebus, quæ indirectè præcipiuntur, volunt confidenter audiri, & loquuntur non doctè. Et ex multis materiis, in quibus hæsitant aut cespitant, Officium Divinum eligo, ut eos audiamus.

CDLXXIV. *De attentione requisita in Officio Divino.*

I.

Qui dicunt Ecclesiam judicare de occultis, & speciali præcepto internam attentionem directè præcipere, loquuntur valde probabiliter; nec habeo cur illos absolutè condemnem. Qui dicunt Ecclesiæ subdi actus Humanos, hoc est, mixtos, adeòq; Ecclesiam directè præcipere lectionem attentam, (hoc est aggregatum ex lectione externa & attentione interna coalescens) etiā loquuntur probabiliter, & ut docti. At illi, qui tenent Ecclesiam directè præcipere lectionem purè externam, & indirectè attentionem internam, me judice, improbabiliter loquuntur, & puto me tam evidenter videre eorum errorem, ut possim illum digito ostendere & sincero juramento firmare. Sic discurro. [Illa præcipiuntur indirectè, sine quibus poni non possunt, quæ præcipiuntur directè: At sine attentione interna potest poni mera & pura Psalmorū &c. Lectio externa: Ergo cùm mera lectio externa directè præcipitur, non compræcipitur attentio interna indirectè.] Aut etiam sic. [Ego voluntariè distractus legi Officium divinum; totum, totum. Ergo posui omnia media præcisè necessaria ad externam lectionem; Patet; quia, si omnia illa non posuissem, nec posuissem externam Officii lectionem. Ergo nullum præcisè medium necessarium omisi: Patet, quoniam qui ponit omnia, nullum omittit. Ergo non violavi præceptum de mediis præcisè necessariis ponendis. At hoc est, quod vocatur *præceptum indirectum*: Ergo.] Hæc nimis certa & clara sunt: ad alia subtiliora progredior.

Quæ nam indirectè præcipiantur?

II.

De Actibus externis secretis.

NOlo examinare, an judicet de occultis Ecclesia? Negativam esse probabilem sententiam suppono; & inquiro, *An posito quod non judicet de illis, quæ sunt per se occulta, judicet de occultis per accidens?* Respondent communiter, quod sic. Et tamen Ego volo videre unam rationem, quæ probet Ecclesiam non judicare de occultis per se, quæ tamen nō æquè probet eamdem non judicare de occultis per accidens. Ideò, inquiunt, Ecclesia non judicat de occultis per se, quia illa non potest cognoscere per se: ergo ipsa per accidens carebit authoritate judicandi de illis, quæ cognoscere non possit per accidens: eumdem enim effectum, quem causa per se dat per se, causa per accidens dat per accidens: nam si ignis est calidus per se, & opponitur frigori per se; aqua dum est calida per accidens, opponetur frigori per accidens. CDLXXV. *Alia sunt occulta per se, & alia sunt occulta per accidens.*

Ut hanc doctrinam firmem produco Dianam, qui *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 2. interrogat, An qui voluntariè distractus horas recitat, præcepto Ecclesiæ, & capiti Dolentes, satisfaciat? respondetq; benignè & doctè, & ut responsionem suam firmet utitur hoc argumento. [Nemo potest præcipere aut vetare, quod non potest punire; sed non potest punire quod non potest cognoscere CDLXXVI. *Quantā sit divinum Officium attētione legendū? Considera bene argumentum Dianæ,*

&c judicare; sed Ecclesia extra confessionem non potest cognoscere & judicare actus internos: Ergo dicendum, quod non potest eos præcipere aut vetare.] Et ex his fundamentis statim argumentis oppositæ sententiæ satisfacit.

& vide an differat ab argumento Titij.

At ego doceri à Dianâ velim, an hoc eodem argumento, quo attentio interna excluditur, non possit etiam æquè excludi lectio occulta privata? Peto, An quando non d ntur testes & arbitri teneatur aliquis legere Canonicas horas privatim? Respondet Titius negativè, & ingenio Dianæ (imò aliorum, qui eius sententiam amplectuntur) usus aut abusus, sic inquit. [Nemo potest videre quod non est coloratum: at materia aëris per accidens caret colore, ergo per accidens est invisibilis: At substantia Dei (aut etiam Angelorum & Animarum rationalium) per se & essentialiter est invisibilis: Ergo per se & essentialiter videri non potest.] Et hoc lapide fundamentali supposito, ducitur doctrinæ consequentia, & sic infit. [Nemo potest præcipere aut vetare, nisi possit punire: & nemo potest punire, nisi possit judicare: & nemo potest judicare, nisi possit cognoscere: Ergo si res sit per se & essentialiter incognoscibilis, erit per se & essentialiter injudicabilis, per se & essentialiter impunibilis; & per se & essentialiter impræceptibilis: Ergo si res sit per accidens incognoscibilis, erit per accidens injudicabilis, per accidens impunibilis, atque etiam per accidens impræceptibilis. Atqui lectio Horarum occulta, & etiam omissio eiusdem lectionis occulta, per accidens est incognoscibilis (superior enim, qui externos subditorum actus verè occultos & secretos cognosceret, non esset jam Homo, sed Angelus) Ergo per accidens est injudicabilis. Ergo per accidens est impunibilis. Ergo per accidens est impræceptibilis. Ergo per accidens accidit superioribus, quod non possint interdicere actiones aut omissiones secretas & occultas per accidens.

An Deus (an Angelus: an anima) sit invisibilis?

Huic rationi addit vires Tridentinum Concilium sess. XXIV. cap. 1. ibi enim agit de inconv nienti plurimo, quod ex Matrimonio clandestino suboritur, & ait; *Cui malo, cùm ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur*, &c. ex quibus verbis hoc potest argumentum formari. [Ideò Ecclesia de clandestino matrimonio non ju.icat, quia de occultis non ju.icat: Ergo illa occulta, de quibus illa non judicat, non sunt tantummodò occulta per se, sed etiam occulta per accidens: quia matrimonium clandestinum non est occultum per se, sed per accidens.] CDLXXVII.

Digressio attentè verba legere & ponderanda.

Nota bene.

Videtur huic subscribere opinioni Escobar *Moralis Theologiæ tract. 1. examin. 7. cap. 3.* nam sequutus Sanchez, Comitolum, Fagundez, & Sá, docet eum qui ex occulto duellum respicit non incurrere in excommunicationem.

An qui occultè duellum respicit, sit excommunicatus?

Bone Deus, si hæc opinio semel admitteretur, actum esset de tota aut ferè superiorum authoritate. Subditi obedirent ad oculos, & privatim omnia mandata (Ecclesiastica aut sæcularia) temerarent. Nemo peccaret, qui secretò comederet carnes diebus veneris: nemo qui diebus jejunii, secretò comederet tertiò vel quartò: nemo qui secretò omitteret officium divinum. Nimia omnia & improbabilia, & tamen legitimè illata ex doctrinâ probabili. Ut video ex hac doctrina CDLXXVIII.

An hæc doctrina possit admitti? An potius sit rejicienda?

oriri

Independentium Heresis.

oriri in nostris scholis possit Independêtium illa Hæresis, quę ab annis paucu-lis inficit Angliam. Quærenda igitur est ratio probabilior & certior, quæ hanc doctrinam perniciosam debellet. Ergo Theologe Lector me juva. Ergo vel mihi ostende, cur antecedens non sit probabile, aut cur consequens sit probabile: aut tandem ostende errorem in argumentationis nostræ formâ, quoniam doctior esse desidero, nec aptos Magistros invenio.

III.

De violatione præceptorum quo ad modum.

CDLXXIX.

Resolutio.

AGamus etiam de his, qui impositis Superiorum præceptis quoad substantiam, & non quo ad modum satisfaciunt. *Putamus esse certam, aut ad minimum probabilissimam sententiam, quæ docet, eos peccare venialiter, si careant rationabili causâ: quod si in modo materiæ præceptæ deficiant cum causâ mediocri aut rationabili, eosdem nullo modo peccaturos putamus.* Et ut id nobis persuadeamus, utimur hac ratione. [Modus est res parva collata cum rerum substantiâ: sed qui omittit rem parvam sine causâ non peccat mortaliter, sed venialiter: Ergo nec ille, qui satisfaciens quoad substantiam, omittit modum.] Hæc ratio probat priorem Resolutionis partem: posteriorem hæc subsequens. [Modus est res parva collata cum rerum præceptarum substantiâ? Ergo, si causa gravis sufficit, ut omittatur Divini Officii lectio aut Jejunium quoad substantiam sine culpâ mortali, causa rationabilis aut mediocris sufficiet ut utrumque omittatur quoad modum. Omittet modum legendi Officij, qui aut legit feriam pro Dominicâ, aut invertit horarum ordinem aut invertit horarum ordinem aut tempus (si datur talis obligatio) prævertit: & omittet modum jejunandi, qui sumit collationem mane, & prandet vespere; &c.] Ex hac verissima doctrina suboritur Quæstio, quæ inquirit.

An possit legi unum Officiū pro altero.

An in die jejunij possit collatio sumi mane ac prandiū vespere?

IV.

An, qui die Sabbathi in Hispania comedit carnes, peccet mortaliter?

SÆpe mihi mores nostræ Patriæ ridentes hanc Controversiam proposuerunt Germani. Sensi difficultatem, & ridendo respondi. Nunc autem eamdem seriò, sed non serò aliis discutiendam propono: spero enim ex eius solutione multas alias Quæstiones decidendas & illustrandas esse. Proposui aliquibus, qui illam olim facillimam & clarissimam dixere & dicunt; sed eamdem repono, quoniam eam censent alii summè difficilem, & intelligibilem. Sic discurrunt. [Qui satisfacit præcepto quoad substantiam, tametsi non satisfaciat quoad modum accidentalem, ut summùm peccat venialiter, non mortaliter. Hanc ob rem, qui lecturus de Feriâ legit de sancto, aut contrà, non peccat mortaliter; quoniam Officium de Feriâ & de Sancto conveniunt in substantiâ, hoc est in ratione Officii divini; & tantummodo differunt accidentaliter. Ex hac doctrina inferunt: *Ergo, qui die Sabbathi in Hispania carnes comedit, ut summum peccabit venialiter.*] CDLXXX.

Sæpe solemus eludere difficultates, quas non possumus solvere?

De Officij divini mutatione.

Cibi Sabbathini Hispanorū.

Ut vim huius consequentiæ percalleas, mores Hispanorum propono: & quia inter se variant, Madritensium.

Die

Die ipsi Sabbathi non carnem sed pinguedinem dicuntur comedere posse; & nomine pinguedinis intelligunt *Caput, Collum, Armos, Pedes,* & *Caudam* : & quia termini à nullo Geometrâ sunt circumscripti, ita Collum solet per spinam dorsi descendere, ita ascendere cauda, ut vel cognationem, vel saltem affinitatem contraxisse videantur. His addunt *interiora omnia, sanguinem, Intestina, Cor, Lienem, Iecur, & Renes*; quæ omnia non carnem sed carnis esse spolia dicunt. His positis doceri nostri Germani volunt, An Armus à Femine differat substantialiter, an accidentaliter? Porrò substantialem distinctionem nemo demonstraturus est : si maneat distingui accidentaliter, qui potens Armos comedere, comêdit Femina, servavit quidem præceptum quoad substantiam, & violavit quoad accidens seu modum. Ergo vel iste non peccabit mortaliter, vel violare præceptum quoad modum vel accidens, mortale est. Accedit, quod non omnia spolia (sic enim enumerata dici solent) quæ comeduntur Madriti, possunt alibi comedi: sunt enim in Hispaniâ urbes multæ, in quibus nec Armi, nec Colla, nec Capita comedi solent. Quæ omnia demonstrare videntur differentiam non esse substantialem sed accidentalem, & omninò arbitrariam, & ab instituto pendentem. *In diversis civitatibus variè.*

FUNDAMENTUM XXV.

De Legum materia, quoad Quantitatem.

CDL-XXXI. *An præcepti gravitas à materiæ gravitate sumatur?*

VT Lex, etiam Divina, obliget ad mortale, requiritur magna materia. In parvâ non potest Legislator graviter obligare; nec in magnâ leviter. Solet interdum res, quæ intrinsecè & absolutè diceretur parva, induere magnitudinem accidentariam, extrinsecam, & relativam. Dantur res essentialiter magnæ : dantur etiam essentialiter leves : illæ, si præcipiuntur aut voventur, gravem semper obligationem inferunt : istæ autem semper levem. Inter istos magnitudinis terminos datur materia indifferens, quæ tunc erit gravis cùm præcepta : & tunc putamus præceptum attingere totam materiam & immediatas eius partes, non mediatas. Sed quot sunt immediatæ? Octo gradus seu partes cognoverunt Philosophi, & Theologi : constamus illis, & dicimus Officium Divinum v.g. obligare eos, quibus præcipitur, ut totum legatur. Qui vel totum omiserit, vel octavam eiusdem partem peccavit mortaliter : venialiter qui non jam Officii, sed partis partem; hoc est aliquid minus octavâ parte.

Materia indifferens.

Magnitudo est duplex: intrinseca, extrinseca, absoluta & relativa. Essentialis & accidentalis.

In omissione Officii divini quātapars sufficiat ad mortale.

Actus

CDLXXXII *De actu completo & incompleto.*

Actus completus est peccatum mortale, si interdictus, & materia sit gravis. Actus idem graviter inceptus, est etiam peccatum mortale. Sed quo se modo diriget in confessione, qui semel actu completo & iterum actu graviter incepto peccavit? An-ne tenebitur distinguere, vel poterit absolutè dicere, *Bis in tali materia peccavi graviter*? Puto hoc ultimum dicendum esse, nam complementum addit supra actum graviter inceptum quamdam circumstantiam augentem aggravantemque, quæ non debeat in confessione necessariò explicari. Rem exemplis dilucido.

An pœnitens inter actũ graviter inceptum & completũ distinguere teneatur?

CDLXXXIII.

I.

An fur teneatur in confessione explicare, quantum furatus sit

Quærunt Authores, An qui mille aureos sit furatus satisfaciat dicendo *Rem notabilem furatus sum*? Respondent assertivè Bonacina, Navarrus, Vasquez, Megala, Zenardus, Gipsius, Zerola, quos probabiliter loqui sentit Diana *part. 1. tract. 7. resol. 14.*

II.

An idem dici possit de Officij divini omissione?

Quærunt etiam, An, qui omisit totum officium divinum, satisfaciat dicendo, *Omisi partem notabilem*, aut *materiam sufficientem ad peccatum mortale?* Asserit Diana *part. 2. tract. 12. resol. 23* & citat Squillantem, &c.

CDLXXXIV.

III.

An idem de fornicatione?

An-non his positis tenentur hi Theologi in materia fornicationis dicere, eum qui cognovit fœminam satisfacere dicendo *Cum fœmina peccavi mortaliter?* aut etiam *Fornicationem incepi?* Proderit audire Dianam, qui *part. 3. tract. 4. resol 88* interrogat, An si quis commisit fornicationem, satisfaciat si dicat in confessione. *Commisi grave peccatum in materia castitatis cum soluta?* Respondit hanc quæstionem reperiri apud neminem, nisi novissimè apud solum Turrianũ, qui *lib. de pœn. quæst. 9. art. 2. disp. 29. ad argum. 5.* observat, Recentiores aliquot iudicare probabile eiusmodi modum confitendi: & eorumdem sententiam ab illo indicari probabilem. sed quid iudicat Diana? [An sit verè probabilis, ait, alijs iudicandum relinquo, communis enim usus Fidelium est in contrarium] At ego, ut puto, aut debet Turriano subscribere, aut quæ de furto superius scripsit, delere.

Nota illud aliquot: non ergo est solius Turriani ista sententia.

An-non etiam in materia sodomiæ, aut etiam pollutionis tactibus alienis procuratæ, si dicat, *Cum viro peccavi mortaliter?* aut fortè, *Tangendo alium peccavi graviter*: non explicando, an pollutio fuerit completa vel incepta? Sed hoc pendet ab alia quæstione, quæ inquirit, An tactus lascivi inter masculos sint principium sodomiæ? De quo inferiùs, in sexto præcepto Decalogi.

An-non etiam in materia mollitiei, si dicat, *Tangendo me peccavi mortaliter?* aut fortè *Morosè delectatus sum*? probabile enim est delectationem morosam esse culpam mortalem, & omnem esse pollutionem inceptam.

An omnis delectatio morosa sit initium pollutionis?

Quod si in his ultimis casibus debeat pœnitens explicare, An actus sit completus, an non? cur non etiam debebit in prioribus? aut omnes debent eodem modo resolvi, aut consequentia non servatur.

FUNDAMENTUM XXVI.

De Materia nulla morali.

CDLXXXV. DAtur in moribus materia magna, datur parva, datur nulla. Duæ priores notiores sunt, & à nobis expositæ; tertiam explico. Materia moraliter nulla illud est, quod realiter consideratum est aliquid, & tamen prudentum æstimatione nihili fit. Puta, unum granum tritici, unum pisum, &c. Quis enim auderet constituere venialem culpam in ablatione unius folii fœni, vel alius materiæ vilioris? Ut ergo materia nulla dignoscatur & distinguatur, hæc observari debet regula. In rebus, quæ pretio væneunt, quidquid minus valet quàm ultima moneta, illud nihil moraliter valet in illâ Republicâ. *In rebus quæ pretio non væneunt, datæ parvæ materiæ, quidquid minus est octava parte illius est minus quàm parva materia, ac propterea est nulla materia.*

CDL-XXXVI. *Admittẽda est materia moraliter nulla.* MAteriam moraliter nullam apud neminem legimus, & tamen admittendam putamus, nec videmus cur possit ab aliquo Theologo rejici: multis illam communicavimus, omnibus placuit. Dari magnam & parvam materiam omnes admittunt, at non omnes illas distinguunt eodem modo: nemo invenit regulam generalem, quæ in omnibus verificari possit: cum aliquibus ego limitationibus ad partem octavam recurro; & manutenebo illam Regulam, quousque meliorem & securiorem ponat alius.

FUNDAMENTUM XXVII.

De Legum materia, quoad Qualitatem.

CDL-XXXVII. PRima & potissima materiæ præceptæ qualitas est, quod intrinsecè mala non sit, quæ enim mala intrinsecè etiam ob bonum finem non possunt præcipi. Sed quæ dicuntur mala intrinsecè? *Quid sit rẽ esse malã* Quæ interdictæ à Decalogo: Non enim ante hunc aliquam peccaminosam malitiam cognoscimus; sed quæ

intrinsece? quæ est post Decalogum internam dicimus, quòd prior sit omni præcepto Humano. Sed quid si res esset probabiliter mala, & tamen ab Homine præciperetur? Puto in eo casu subditum non teneri, nisi fortè se obligaverit obedire in omni re, quæ mala evidenter non sit; hoc enim votum emittere potuit, & si emiserit, tenebitur obedire etiam in materiâ probabiliter malâ. *An subditus teneatur obedire, in re probabiliter malâ?*

Materia legis debet esse bona, possibilis,

Secunda est, quòd sit possibilis (videlicet physicè & moraliter) illa enim quæ realiter repugnant, aut summè sunt difficilia Communitatibus juberi non solent. *An impossibilia possint præcipi?*

utilis,

Tertia debet esse utilis. Non enim ita desipimus, ut putemus posse superiorem habenas suæ laxare tyrannidis, & præcipere quidquid voluerit: Omnis enim Humana authoritas ad aliquid concessa est, & illud ipsum ad quod ordinatur authoritas, debent ob oculos habere superiores, quoties Leges pronunciant. *An inutilia?*

CDL-XXVIII. OMnia hæc, quæ hîc dici possunt, edisseruimus Capite præcedente, Fundamento XVI. ubi de Legum formalium qualitate tractavimus; Hic tamen inquirere possem, An illæ qualitates, quæ ibi expositæ, & hîc possent rescribi, pertineant potiùs ad objectivas Leges, quàm ad formales? Sed quo fructu huc ingrederer, quando me festinare profiteor, & velle plurima valde necessaria comprehendere, & edere librum non magnum.

****

FVNDAMENTVM XXVIII.

De Legum materia relativa.

CDL-XXIX. ALiqua præcipi propter se, & aliqua in ordine ad aliud certum est. Prioris generis sunt, quæ intra datæ potestatis sunt terminos: posterioris illa, quæ ordinantur ad meliorem & securiorem observantiam priorum.

DE distinctione eorũ, quæ propter, & eorum quæ propter aliud præcipiuntur, fusè scripsi in Commentario in Regulam D. Benedicti, *tractatu de Obedientiâ, à num.* 690. ubi legitur Disputatio L. De rebus, quæ præcipiuntur propter se: *num.* 694. De Jejuniis prout præceptis propter se, agitur *num.* 711. de silentio, *num.* 715. De Castitate & Paupertate prout præceptis propter se: *numer.* 716. de rebus præceptis non propter se, sed propter aliud; Disp. LI. *num.* 718. Vide etiam, quæ dixi Capite præcedente, ubi de Legum fine. *Aliqua præcipiuntur propter se: aliqua propter aliud.*

FUNDAMENTUM XXIX.

De Legum materia, quoad actiones.

XD. *Operationis impetus.*

PUto omnem Legem violari actione, nec enim puram omissionem intelligo, nec admitto. Sed hæc quæstio physica est, & alibi uberiùs tractata. Progredior & impetum actionis considero; & hanc Thesin pronuncio, *Quicumq; uno impetu multas actiones elicit, quæ sunt physicè distinctæ numero, unicum committit peccatum*: nam illæ omnes, tametsi in esse physico sint distinctæ, moraliter consideratæ sunt unica.

Præcepta alia sunt positiva & alia negativa.

Eâdem numero actione potest subditus satisfacere duobus præceptis: imò si præcepta sint negativa, non aliter satisfacere potest: & ostenditur clarè. Præcipitur abstinentia à carnibus diebus Veneris: præcipitur etiam jeiunium & abstinentia à carnibus S. Petri profesto: quid si hoc profestum incidat in diem Veneris, debebone aut potero abstinere à carnibus bis? nullo modo. An-ne etiam unicâ actione duabus partibus eiusdem præcepti? Vide Fundamentum XXXI.

XDI. ALio numerantur modo actiones physicæ, alio morales, ut videamus, quando prius unicum aut multa peccata committit, aliqua subscribamus.

I.

Petitur, An qui unicâ voluntate plures homines occidere voluit; pluries ad mulierem accedere; pluries furari; pluries mentiri; pluries missam aut officiũ divinum omittere, teneatur hanc circumstantiam explicare?

An duo accidentia puro numero distincta insint eidem subiecto?

Respondent Suarez & Megala apud Dianam *part. 1. tract. 7. resol* 17. non posse inesse unico actui duas aut plures malitias distinctas puro numero, & inferunt eum qui plures occidere voluit, &c. non teneri hanc circumstantiam explicare.

Porrò, si dicatur duo accidentia distincta puro numero posse & solere inesse eidem actui, cessat quæstio, & contraria sententia esset tenenda. At quia putant Suarium & Megalam bene discurrere supponendo eidem subiecto non posse inesse duo accidentia distincta puro numero, has ego obiectiones subiungo.

Prima. Tametsi duo accidentia intrinseca dicantur non inesse eidem subiecto physico, potest adhuc dici duo accidentia extrinseca eidem subiecto physico posse competere: nam potest habere homo vestitus plures vestes, plura indusia, plures thoraces, plures togas, &c. Ergo, si diximus moralitates esse accidentia extrinseca, adhuc

possent

accidentia extrinseca?

possent duæ moralitates puro numero distinctæ competere eidem actui.

XDII. *Quid de accidentibus relativis dicendum sit? An positis diversis terminis diversæ relationes ponantur?*

Secunda. Tametsi duo accidentia intrinseca absoluta non competant eidem subiecto physico, potest adhuc dici duo accidentia physica relativa eidem physico subiecto competere; quid enim vetat Petrum habere quatuor filios numero distinctos, & consequenter quatuor distinctas numero paternitates. Ergo si dicamus moralitates esse formas quasdam relativas, adhuc poterunt plures distinctæ puro numero in eodem subiecto reperiri.

An Moralitates sint accidentia relativa? An in unico actu physico possint reperire multos actus morales?

Tertia. Esto duo physica accidentia distincta puro numero (sive sint intrinseca sive extrinseca; sive sint absoluta, sive relativa) non possint in eodem physico subiecto reperiri; quid inde? An-non poterimus, & fortè debebimus dicere volitionem illam, qua quis vult occidere quatuor, esse unum simplicem actum physicè, quadruplicem vero moraliter? si sit moraliter quadruplex, complectetur quatuor peccata mortalia, & qui talem actum elicuerit, tenebitur in confessione dicere *quatuor voluisse occidere*, non tamen tenebitur exponere, An id voluerit unico actu physico, an quatuor physicè distinctis actibus: semper enim manet, id eum voluisse quatuor actibus numero distinctis moraliter.

An qui plura peccata commisit teneatur in confessione dicere illa commisisse unico physico actu?

Hinc patet, quid debuerit respondere Diana *part.1. tract.7. resol.40.* rogantibus, An testis, qui simul rogatus de pluribus articulis sub juramento in singulis mentitur, teneatur hanc circumstantiam aperire? quid debuerit respondere *resol. 41.* rogantibus, An Sacerdos, qui in peccato mortali multis ministrat Eucharistiam, multa committat peccata? quid *resol.43.* rogantibus, An qui in mortali multorum confessiones excipit, teneatur hanc circumstantiam explicare? & quid *resol.51.* rogantibus, An qui unico impetu multas blasphemias profert, commisit multa peccata?

XDIII. *Corollaria nonnulla.*

De actuum physicorum identificatione morali.

Vidimus unum actum physicum posse, imò fortè debere, dividi in multos morales: videamus modò, an contrà multi actus physici possint aut debeant identificari?

II.

XDIV.

Actuum physicorum repetitio, non semper multiplicat actus morales: proderit Authores audire.

Qui uno impetu pluries peierat.

Si quis uno continuato sermone ter vel quater peieret, unicum peccatum committit, & sufficit si in confessione dicat, *Peieravi.* Ita Azorius *tom.1. lib.4. cap.4. quæst.5.* & Diana *part.3. tract.4. resol.163.*

Qui uno impetu pluries homicidem vulnerat.

Si quis uno iræ impetu ter aut quater inimicum vulneret, unicum tantùm peccatum committit: & si clericum, unicam excommunicationem incurrit. Azorius *jam citatus.* Suarez *de censuris disp.5. sect.3. num.8.* Sayrus *libr.2 cap.10. num.9.* Ugolinus *tab.1. cap.16. §.3.* & alii.

Qui uno impetu multas blasphemias evomit. An blasphemiæ distinguantur specie?

Si quis unico impetu multas blasphemias in Deum, multas in Divos effunderet, unicum peccatum committeret, & satisfaceret si in confessione diceret *semel blasphemavi.* Ita Diana *ubi supra*, addit hoc verum etiam, si verba blasphemiæ res varias significarent, & allegat Molinam *tom.4. tract.3. disp.41. num.5.* Covarruvium *libr.2. var. Res. cap.10. num. 8. §. Ego sanè.*

Qui uno impetu multos occidit.

Si quis unico furoris impetu tres vel quatuor occideret, unicum peccatum homicidii committeret. Sic debet dici, aut non potest consequentia servari.

Qui uno impetu pluries fornicatur.

Si quis unico luxuriæ impetu ad multas fœminas accederet & a fortiori, si pluries ad eandem, unicum peccatum committeret. Quod etiam dici

Quid sit unicus luxuriæ impetus? debet, si Dialecticari velimus. Sed quid est unus luxuriæ impetus? Videretur ille, qui unâ nocte suæ amasiæ condormit, unico luxuriæ impetu commotus esse. *Qui totâ nocte dormit cum Amasiâ, quo modo debeat cõfiteri.* Hanc opinionem tenet Zanardus Dominicanus, qui *in direct. confess. part.* 1. *de Sacram. Pœnit. cap.* 18. *fol.* 204. docet, qui totâ nocte amasiam habuit apud se, non debere dicere, *Ego eam cognovi tot vicibus.* Sed *Feci, quod potui*; modò non habuerit interruptionem mentis, vel operis. Legunt Zanardum aliqui, & nesciunt cur obliget ille Pœnitentem ad dicendum, *Feci quod potui*, cum videatur Pœnitens ex eiusdem fundamentis satisfacere dicens, *semel sum fornicatus.* Legit illum Diana *part.* 3. *tract.* 4 *resol.* 67. & ait. *Diana impugnat Zenardũ. An bene?* [Sed fallitur; nam opera illa consumata sunt distincta peccata in cõfessione aperienda: nec unum respicit & ordinatur ad alterum: Ergo; &c.] Sed quid Zanardo Diana, si referret opinionem docentem eum, qui consequenter multas blasphemias evomit unicum peccatum committere, & adderet [Ita Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 163. Sed fallitur; nam singulæ blasphemiæ, sunt singulæ diversæ iniuriæ, diversæ actiones peccaminosæ, & diversa peccata: & in confessione aperienda: una enim blasphemia nullo modo ordinatur ad alteram.] Ergo vel debet Diana hîc subscribere, vel antecedentia delere.

V. D. *Opinio cuiusdã Doctoris.* Ego quidem sensi difficultatem, & ne mihi confiderem: hanc Ego P. N. Pragæ & Viennæ S. Theologiæ doctori & Professori, Viro verè erudito, & in Moralibus bene versato, decidendam proposui, & judicavit eum, qui uno itinere aut coitu bis aut ter concurreret, unicum peccatum commissurum plura autem si inter fornicationem priorem & posteriorem intercedat temporis intervallum. *An, qui uno coitu pluries concurrat, pluries peccet?* [Ergo dicere debuit à fortiore mulierem, quæ antequam vir exoneret, bis concurrit, unicum commisisse fornicationis peccatum.] Et Ego etiam hic difficultatem invenio; & in re dubiâ & perplexâ *dico primò.* Sicut de perjuriis & blasphemiis, ita de homicidiis & fornicationibus in hac materiâ est philosophandum. Ergo videat Diana, quid dicat de prioribus, & vel invitus debebit de posterioribus pariformiter philosophari. *De sordibus contra naturam.* *Dico secundò*, sicut de fornicatione, ita de pollutione, sodomiâ, & aliis sordibus contra naturam erit philosophandum: nam, si habere totâ nocte unam fœminam, est unicum peccatum mortale, etsi interveniãt plures copulæ; unicum erunt peccatum mortale multæ pollutiones aut contranaturales copulæ habitæ consequenter & uno impetu.

De gulâ. Si quis uno gulæ impetu multas carnes devoret, etiam diversas, & ex diversis discis, unicum peccatum committit. Videtur esse unicus impetus, quamdiu quis assidet eidem mensæ: imò si sine interruptione iret ex mensa ad mensam.

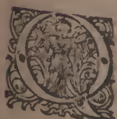
& furto. De furto eodem modo philosophãdum est: nam ille qui unico impetu consequenter ab eodem aut à diversis multa & pluries accipit, unicum peccatum committit. Ergo siquidem inductione factâ in omnibus materiis hæc doctrina verificatur, potest & debet ad Regulam generalem reduci.

FVN-

FVNDAMENTVM XXX.

De Legum materia, quoad paßiones.

VDI

QVi in tentatione constitutus nec dissentit ab obiecto proposito, nec consentit, sed suspendit judicium, non peccat; sed hæc ipsa suspensio videtur esse moraliter impossibilis. *An in tentationibus poßit aliquis agere quis agere indifferentem?*

De Egoitate agit Theologia Germanica. Fortè omnis actus virtutis in eo consistit, quod homo liberè permittat se agi à Deo, & concurrat gratiæ in genere causæ instrumentalis: & omne peccatum in eo quod homo liberè resistat gratiæ, & nolit esse instrumentum Dei, sed operari ut principalis causa. Sed de hoc speciali Tractatu, cum de Egoitate disputabo. *Quid sit actio meritoria? quid peccaminosa?*

Paßivè se habet, qui tolerat, quæ impedire non potest: nimirùm aut absolutè, si careat viribus, aut relativè, si habeat quidem impediendi vires, sed prævideat maiora mala ab ipsa impeditione quàm à permissione oritura. *Quid sit paßivè se habere?*

An fœmina, quæ opprimitur, debeat positivè resistere? An & vociferari? Fœmina, quamdiu instrumentaliter agitur, etsi violetur, non peccat: Ergo nihil agere poterit in tali casu in quo cooperatio principalis reluceat. An tenebitur positivè resistere? Si sic se evasuram existimet, poterit & debebit, alias non. An tenebitur vociferari? Si vel sic possit evadere, debebit. Sed quid, si addantur minæ, & occidenda sit, si vociferetur? Quid si honorem perditura sit? non puto illam tanto damno teneri. *Quid sit agere instrumentaliter & sine libertate?*

VDII. *Iuris regula.*

EST Juris Regula XLIII. *Qui tacet consentire videtur*; ex quâ possit ista deduci, *Qui non dissentit positivè, consentit moraliter & interpretativè.* At illa Juris Regula multas patitur limitationes, quæ omnes transibunt ad posteriorem proportione servatâ. Porrò in rebus, quæ subsunt Juri Humano absolutè, potest statui, ut qui non respondeat habeatur pro confesso; sed hanc legem non reperio in Decalogo, & ideò illam ad actus internos non transfero: imò nec in externis obseruo, nisi magna prudentia temperatam. Agam iterum de hac ipsa Regula inferiùs num. Nunc autem dico, quod stando Juri puro naturæ, tacere non est mentiri, nec dicere veritatem: adeoque suspendere judicium non erit consentire nec dissentire, sed neutro modo se habere.

FVN-

FUNDAMENTUM XXXI.

De Legum materia, quoad idem tempus.

VDIII.

Eodem tempore posse subditum duabus satisfacere Legibus manifestum est. Iubetur Christiano, ne occidat, ne mœchetur, ne furetur, ne mentiatur, & omnibus his legibus eodem tempore simul satisfacit. Nec distinguendæ sunt quoad hoc Leges positivæ à negativis: qui enim ex obedientia ire ad talem locum tenetur, si in via legat horas Canonicas, satisfaciet eodem tempore duabus Legibus. Porrò actiones, quæ eodem tempore consistere nequeunt, ab hac regula sunt eximendæ; agimus enim de illis, quæ præceptæ, & eodem simul tempore componuntur de facto.

An poßit quis simul satisfacere duabus præcepti partibus?

An-ne & potero eodem satisfacere tempore duabus eiusdem Legis partibus? Asserere necessariò tenentur, qui putant posse simul duas missæ audiri partes: sed quis audeat hanc sententiam improbabilem dicere? & si probabilis sit, quis tolerare audebit, absurda, quæ ex illa sequuntur?

ID.

Duobus præceptis satisfacere possum eodem tempore: An eadem actione?

AN-ne simul duobus præceptis possum satisfacere? Asserit communis Theologorum sententia; nec est cur certam rem velimus uberiùs pertractare. Si eodem tempore possumus, an & eadem actione? Concedunt omnes, nam hodie die S. Philippi & Jacobi hæc scribo, qui Dominicus & festus est, & in ipso duo præcepta de audiendo sacro evidenter concurrunt [deberent enim omnes audire hodie missam, etsi non esset horum Apostolorum dies, quia est dies Dominicus; & deberent etiam audire Missam, etsi non esset Dominicus, quia est dies horum Apostolorum:] & tamen, qui unum sacrum audiverit, utrique præcepto satisfaciet.

I.

De præcepti partibus.

SI me amas Lector, & doctrinæ consequentiam sectaris, responde obsecro mihi, An-ne possim simul eodem tempore duabus eiusdem præcepti partibus satisfacere? asserent omnes, qui tenent me posse simul tempore audire duas Missæ partes. Vide Dianam *part. 2. tractat. 17. resolut.* 18. Infero: Ergo sicut de duobus præceptis, sic de duabus eiusdem partibus philosophandum est. Ergo, si eodem tempore possumus, etiam eadem actione. Concedis-ne omnia? Ergo prosequere, & respon-de sequentibus.

An & eodem actione?

II. De

II.

De confeßione & communione annua : An unica duorum annorum obligationi satisfaciat?

D. PRæcepit Ecclesia, ut singulis ānnis confitearis & sanctam Eucharistiam recipias : & determinat tempus, nimirùm, à Dominicâ *Palmarum* ad Dominicam *Quasimodo*. Ergo his diebus poterit Petrus communicare, ut satisfaciat præcepto anni elapsi : Ergo his etiam diebus poterit, ut satisfaciat præcepto anni futuri : Ergo, si bis communicet, semel pro anno priori, & semel pro posteriori, duobus præceptis & pro duobus annis satisfaciet. Admittuntur istæ tres consequentiæ communiter. Sed quid, si semel tantùm communicet ? An-ne unicâ ille communione pro duobus annis satisfaciet? Probabilissima est assertiva sententia.

III.

De confeßione menstruâ. An duobus mensibus unica satisfaciat?

DI. DOctrinæ consequentia me promovet. Sunt Regulares Ordines, in quibus præcipitur, ut Religiosi singuli, ut minimum semel in mense confiteantur. Potest Religiosus hos menses à die quocumque computare : Ergo incipit à decima Januarij, & sic inquit ; *Decimâ Februarij confitebor* ; ergo si faciat, satisfaciet pro elapso mense ; Sed eadem dies, quæ est ultima antecedentis mensis, est subsequentis prima. Ergo, si confiteatur illâ die bis (iterum pro priori mense, & iterum pro posteriori) satisfaciet obligationi duorum mensium. Concedis. Sed quid, si semel confiteatur? An-nón unicâ confessione duorum mensium obligationi satisfaciet ? Qui dicunt Christianum unicâ confessione aut communione posse pro duobus annis satisfacere, aut debebunt inconsequenter loqui, aut tenere Religiosum unicâ confessione posse satisfacere pro duobus mensibus. [Suppono posse Ecclesiæ Prælatos confessionem præcipere etiam illi, qui non habet mortale ; quia stando contrariæ sententiæ, non solvitur sed tollitur casus. Nam posset aliquis dicere Primò ; Ne quidem semel teneor confiteri duobus mensibus, quia careo peccato mortali. Cur non etiam secundo? Sciunt omnes me esse illius sententiæ, quod non tenear confiteri ni habeam mortalia ; sciunt me non singulis mensibus confiteri : Ergo modo, si me videant ad pedes confessarii provolui, suspicabuntur meritò me esse reum esse alicuius mortalis : non teneor meum honorem prodigere : Ergo, &c. Et bone Deus quàm multa inconvenientia & pericula huiusmodi discursus pareret!]

Sicut de Religiosis, sic de Par[illegible]ibus aut Clericis philosophator. Sæpe enim Episcopi menstruā confeßionem indicunt.

An poßit confeßio præcipi homini, qui caret mortali?

Nemo tenetur confiteri cum periculo infamiæ.

IV.

De lectione diurna. An unica lectione aliquis duorum dierum obligationi satisfaciat?

DII. MUltum debent Dialecticæ cæteræ Facultates, & Theologia Moralis plurimum, multæ enim opiniones in illâ solâ rationis paritate probantur. Peto igitur, *Vtrùm ille, qui vespere Matutinas & Laudes recitat, duorum dierum satisfaciat obligationi?*

Possumus legere vespere Matutinas & laudes diei sequentis.

Ante Quæstionis resolutionem *suppono primo*, posse Ecclesiasticos vespere sine mortali culpâ legere Matutinas & Laudes diei præsentis sequentisque; nam si Philippus hodie non iverit ad Matutinas, & tamen cæteras horas in choro legerit, si prævideat die crastinâ se non posse interesse officio communi, poterit hodie vespere legere Matutinas & Laudes huius diei; & cum absolverit, poterit legere Matutinas & Laudes diei crastinæ, & sic vespere duplici lectione duorum dierum penso & obligationi satisfacere. Sed satisfaceret-ne utrique penso si semel tantùm legeret Matutinas & Laudes? Patientiam habe in me, & omnia reddam Tibi.

DIII. *Suppono secundò*, dari duos immediatos dies, in quibus officium sit, aut possit esse de communi Martyrum, aut Confessorum. Tales sunt in Calendario Cistertiensi Aprilis, ultimus & penultimus; hic enim D. Roberto Abbati, Ordinis nostri Institutori, ille B. Petro Martyri sacer est. In utriusque Officio ad dictas Horas eosdem Psalmos & Antiphonas legimus, & solum est differentia in Lectionibus; Non secus in Junio, cuius unde-trigesimus dies sacer est D. Petro, ultimus D. Paulo; utrique utpote Apostolo, debentur ad Matutinas & Laudes iidem Psalmi. Tandem vigesimus octavus Decembris dies celebrat Sanctorum Innocentium, & immediatè subsequens S. Thomæ Martyris solennitatem. Post Pascha plerumq; translata sunt aliqua officia, quæ solent esse similia, & legi successivis diebus.

Mutare officium nõ est mortale.

Suppono tertiò posse sine peccato gravi mutari Officium Canonicum ex Feriali in solenne, aut è contrario. Expendo id & probo in Commentario in Regulam D. Benedicti *numero* 1387.

His positis dubium proponitur. Santo Feriæ secunda & tertia duobus Martyribus, aut Confessoribus sacræ authoritate publicâ. (hoc est ex præscripto rubricarum breviarij) aut saltem privatâ. (nempe, si Petrus duobus illis diebus decrevit legere officium ejusdem Martyris aut Confessoris) Petitur igitur, An Philippus, si sub vesperum secundæ Feriæ legat Matutinas & Laudes, diei utriusque obligationi satisfaciat, ita saltem, ut non peccet mortaliter, nec feriâ tertiâ teneatur iterum easdem horas legere? Consultò dixi, *ita saltem ut non peccet mortaliter*, quoniam, si mutet officium sine causa, non potest non censeri hæc actio venialiter peccaminosa; & quia varia sunt ingenia Hominum, fortè illum aliqui de mortifero, & alij de veniali arguent.

V.

Sententia asserens.

DIV. Opinio prima affirmat simplicem Matutinarum & Laudum lectionem, si fiat sub vesperum, duorum dierum obligationi satisfacere; & probat. Quia una & eadem actione potest Philippus simul satisfacere duobus præceptis numero distinctis eodem tempore concurrentibus. Concurrunt in casu duo distincta numero circa officiũ Divinum; Ergo potest unicâ & simplici actione utrique satisfacere. Maior est certa: nam datur præceptum de audienda Missa diebus Dominicis, datur etiam aliud de audienda Missa in festo S. Petri. Quid si S. Petri solennitas in Dominicam incidat, teneberisne audire duas Missas? minimè. Sed hoc clarius conspicitur, in negativis, quibus seorsim

An unica actione possit quis duobus præceptis satisfacere?

obedire

obedire non ſolùm non debes, ſed nec potes; naturâ enim te cogente utrique debes ſimul ſatisfacere. Dabo exemplum. Quinto Decalogi præcepto interdicitur homicidium; & hoc etiam interdicitur lege morali humanâ. Dic obſecro; ſi ſemper ex præſcripto legis Divinæ teneor non occidere, quando potero humanæ legi ſatisfacere? & ne quæramus materias exoticas & peregrinas, etiam in Officio Divino reperiemus penetrationes præceptorum. Petro Benedictino mandatur ab Abbate, ut diebus ſingulis officium legat ſub peccato mortali: promovetur ad ordines maiores, hi inducunt novam legendi obligationem à prima diſtinctam, & ita gravem ut ſola ſufficiat ipſum obligare ſub mortali: tenebiturne legere duo Officia? negant omnes, quia duæ illę obligationes ſunt numero diſtinctæ, & utrique lectione ſimplici poteſt ſatisfieri.

An Iuniores Benedictini teneantur legere horas, ſi jubeat Abbas? An promoti ad maiores ordines etſi Abbas nil jubeat?

DV. Probatum eſt poſſe unam & eandem lectionem duobus præceptis concurrentibus facere ſatis: ſupereſt ut probetur, duo illa præcepta diſtingui numero, ac ſimul concurrere.

Diſtinctionem mere numericam omnes admittent, qui conſideraverint objectum præceptorum; utrumque enim ordinatur ad officium Divinum. Concurrentiam non admittent tam facile: probatur tamen. Obligatio legendi Matutinas & Laudes pro feria ſecunda incipit à veſpere Dominicæ, & uſque ad horam duodecimam noctis diei ſequentis protenditur, obligatio autem eaſdem horas legendi pro feria tertiâ incipit a veſpere feriæ ſecundæ, & extenditur uſque ad mediam noctem feriæ tertiæ. Ergo duæ hæ obligationes concurrunt ſpatio ſex vel octo horarum, nempe ab occaſu ſolis (vel ante) uſque ad noctem mediam. Sunt igitur concurrentes obligationes & diſtinctæ numero; atque ideò poterit Philippus eadem actione utrique ſatisfacere.

VI.

Sententia negans.

Huic ex diametro opponitur ſententia altera, aſſerens, non poſſe eadem recitatione ſatisfieri utriq; obligationi: quod probat. DVI.

Primò, quia in rebus moralibus neceſſarium eſt agere prudenter & circumſpectè; ergo non debet aſſeri Philippum ſic poſſe ſatisfacere: quoniam ex hac aſſertione multi ſequerentur abuſus & negligentiæ: plurimi enim, ſi ſcirent ſe probabiliter poſſe binis diebus ſemel tantum Matutinas & Laudes legere, non legerent bis, idque eſſet magnæ relaxationis occaſio.

Opiniones quæ pariunt abuſus ſunt vitandæ.

Secundo, quia aſſertiones morales periculoſæ ſunt & temerariæ, ſi gravi authoritate careant; atqui nec unus author propugnat aſſerẽtem ſententiam: ergo eſt improbabilis.

Item illæ, quæ gravi authoritate carẽt.

Tertio, quoniam præcepta poſitiva pendent à Legiſlatoris voluntate; certum eſt ſummum Pontificem voluiſſe Religioſos & Sacerdotes, omnes recitare ſingulis diebus Officium, nec toleraſſe Matutinarum & Laudum anticipationem in Canonicæ obligationis fraudem: Ergo.

Anticipatio non debet vergere in fraudem.

Quartò, quia Lectio Matutinarum ex ſe indifferens eſt, ut uni alteri diei ſatisfaciat, determinatur tamen ab applicatione & intentione legentis: unde ſi Philippus velit ſatisfacere obligationi feriæ ſecundæ, jam iſta lectio hac applicatione ita modificatur, ut alteri feriæ ſatisfacere nequeat.

Lectio modificatur intentione legentis.

VII.

Satisfit rationi pro prima ſententia militanti.

DVII. QVi ſententiam poſteriorem defendunt, negare nequeunt fortem eſſe rationem illam unicam, quâ prior armatur. Debent concedere eadem numero actione duobus præceptis numero diſtinctis, ſi eodem tempore occurrant, poſſe ſatisfieri. Hæc duo præcepta diſtingui puro numero neſciunt: negant tamen ea ſimul concurrere, quia præceptum de legendis Matutinis diei craſtinæ, non incipit ab occaſu, ſed à nocte media. Si enim Petrus legat veſpere, ſolutionem anticipat Eccleſiâ connivente.

Quando incipiat præceptũ de lectione craſtina?

Cæterùm, ſi benè rem examines, hæc ſolutio eſt arbitraria; quia vel Philippus veſpere legens ſequentis diei Matutinas præcepto ſatisfecit, vel non; ſi non, ergo tenebitur eaſdem horas repetere die craſtinâ, quod nemo tamen admitteret: ſi ſatisfeciſſe dicatur, ergo dabatur tunc præceptum, cui ſatisfaceret. Probatur conſequentia: Audiens Miſſam Sabbatho, non ſatisfacit pro Dominicâ; & ratio eſt, quia cùm nondum ſit Dominica, nondum incipit præceptum illud obligare: Ergo ſi Philippus ſole occidente Matutinas ſequentis diei legit & ſatisfacit, ſignum eſt diem ſequentem incipere Eccleſiaſticè, ab occaſu ſolis, & horas triginta aut plures complecti; hoc eſt diem ſequentem incipere ſex aut pluribus horis antequam præcedens finiatur. Hanc eſſe Eccleſiæ mentem omnes Sanctorum ſolennitates oſtendunt, incipiunt à veſperis, & finiuntur poſt Completorium alterius diei.

Confirmat Doctor Angelicus, qui *quolibet. 5. artic. 28.* ait: *Quantum ad Divinum Officium & ſolennitatem, dies incipit à Veſperis.* Ergo ſingulis diebus tenetur legere Philippus horas Nocturnas & Diurnas: hæc tamen eſt inter dies differentia, quod dies pro diurnis Horis complectantur intervallum temporis à media in mediam noctem, pro nocturnis verò à veſpere primi ad mediam noctem diei ſubſequentis.

VIII.

Occurritur rationibus alterius ſententiæ.

PRIMA ratio timet abuſus & morum aliquam deformationem, ſed perperam, quoniam ſequi rationem probabilē, nec abuſus, nec relaxatio, ſed virtus eſt; virtus enim eſt obligationi ſatisfacere, & qui operatur probabiliter, ſatisfacit obligationi. Malè igitur exploditur ſententia affirmans quà benigna; cùm opiniones ſolùm quæ improbabiles explodi debeant: cæterùm eam eſſe improbabilem imprimis oſtendendum eſt. Prætereà, demus multos ex illa ſequi abuſus; quid inde? An ideo improbabilis erit dicenda? Minimè: nam ſi ab ipſa puta & manifeſta veritate inconvenientia & abuſus ſequuntur, cur non poterunt à probabilitate? DVIII.

SECUNDA ratio Authores potiùs reſpicit, quàm ſyllogiſmos; ſed eſto nemo ſubſcribat aſſerenti ſententiæ, quis huc uſque propugnavit negantem? Ergo æquè ſingularis erit qui negat, atque ille qui aſſerit; quousq; Authorum numerus alterutri parti faveat.

TERTIA teſtificatur, certum eſſe Pontifices voluiſſe ad duplicem Matutinorum recitationem in caſu poſito obligare; ſed unde hoc ſcitur? qui Pontifices

tifices demonstrantur, hac de re consulti? quando & cui intentionem suam explicarunt? An non eodem modo dici posset in festo S. Petri, si in Dominicam incidat, duas habere Missas audiri, eo quod certum sit, hanc esse voluntatem Pontificis? dicetur equidem, sed non probabitur. An non & eodem jure possem dicere esse falsas opiniones, quæ docent, una confessione aut communione annuâ, aut menstruâ, duorum annorum aut mensium obligationi satisfieri: nimirum possem has opiniones rejicere, dicendo intentionem Pontificum fuisse ad binas confessiones & communiones obligare. Possem quidem id dicere, non tamen id possem probare.

DIX. *An sit intentio satisfaciendi necessaria?*

QUARTA ratio multa supponit minùs certa. Requirit intentionem satisfaciendi, quod falsum ut ostendo in Commentar. in Regul. S. Benedicti *disp.* 113. *num.* 1415.

Primò, quia inde sequeretur eum, qui vel Missam audiret vel officium sine intentione legeret, deberet iterum & Missæ assistere, & Canonicum officium recitare: quod hodie omnes fere negamus.

An possint actus interni præcipi?

Sequeretur *Secundò*, actus mere internos & spirituales Ecclesiæ subjici, quæ juxta communem opinionem de occultis non judicat: quoniam intentio est actus merè internus, ut nullus ambigit.

Tertiò, si omnia admittantur, quæ videntur supponi, adhuc nihil inde concluditur; Ratio est, quia eodem prorsus modo posset quis de Missa audienda in solennitate S. Petri, quæ in Dominicam incidisse supponitur, philosophari. Appositè diceret Missæ auditionem ex natura sua indifferentem esse, ut satisfiat præcepto alterutri, debere tamen determinari ab intentione audientis: unde si ab eo determinetur ad satisfaciendum solennitati S. Petri, jam hæc missæ auditio affecta hoc modo intrinseco illam determinante ad primam obligationem, non poterit satisfacere secundæ.

Ultimò Fundamenta debent esse certiora conclusione, quæ est certa propter illa fundamenta, teste enim Stagiritâ, *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale*; Atqui sententia negans, quemadmodum constat ex quarta ratione, ut se tueatur, supponit intentionem requiri; ergo magis certum esse debet intentionem requiri, quam unicam simplicem lectionem nõ posse duorum dierum obligationi satisfacere. Atqui intentionem requiri ita est certum, ut contrarium sit certiùs juxta ea quæ edissero in Commentario in Regulam D. Benedicti *num.* 1415. Ergo ita certa est sententia negans, ut sit multò certior contraria.

Præmissæ debent esse conclusione veriores.

Axioma Peripateticum.

IX.

Resolutio.

DX.

DIssolvi utriusque partis argumenta, nec dum controversiam resolvi. Satisfeci rationibus dubitandi, sed nondum dubio. Postulas censuram. Quamcumque partem elegero videbor singularis. Totius ecclesiæ Praxis favet parti neganti, licet non expressè. Afferens rationi innititur; cui multi cùm satisfaciunt sibi non satisfaciunt. Cæterùm an sit probabilis sententia affirmans, esto aliorum judicium. Scribent Juniores, novæ rationes invenientur, novæ resolutiones; & sic olim hæc quæstio decidetur, quæ in præsenti vix potest.

X.

DXI. *Sunt qui illectos libros & homines inauditos condemnant.*

NUlla urbanitas sufficit, ut agnus à Lupo, si iste fortior evadat; nulla, ut doctus ab imperito, si iste audax. Experientissimus Dominus N (etiã Medicis debitor sum, qui gratias Deo robustâ valetudine præditus illis non utor) multa semel injuriarum plaustra exoneravit, quòd in Commentario asseruerim, posse hominem legendo semel Matutinas duorum dierum obligationi satisfacere. Aderat ex discipulis meis præcipuus D. Joannes Richart, qui si ingenio favor superiorum accedat, Ordinem nostrum illustrare poterit, & in Universitate cum magno plausu & opinione promoveri. Ipse igitur suaviter pugnax supposuit primò, nec librum nec authorem à Medico lectum aut visum, sed illa effundi ex aliorum instinctu, qui alienâ abutuntur audaciâ, Medicorum nimirùm, quando Theologorum non possunt. Fatetur Medicus, se nec vidisse authoré nec librum, sed audivisse, à nescio quo, hac utrumque opinione inquinari. Docuit illum Joannes nec debere temerè judicare, nec hominem damnare inauditum, librum illectum; ostenditq; talem in libro non doceri sententiam, sed solum ab invidis affingi. Obstupuit Medicus, suamq; stupiditatem ad stuporem admiratus, cautior esse proponit, & intimam cum illo contrahens necessitudiné, vult utriusq; partis fundamenta doceri. Proponit eruditus adolescens, quæ hucusque expensa; & uno aut altero (syllogismo dicam an fulmine) partem negativam prosternit. [Majori, inquit, sollicitudine debet Ecclesia procurare, ut Christiani à peccato mortali egrediantur, quam ut legant officium; nam sine hoc salvari poterunt, & in illo non pos-

Ratio fortissima pro asserente sententia.

sunt. Atqui quando præcipit annuam confessionem, est contenta una confessione pro duobus annis: ergo quando quotidianam Matutinorum lectionem, à fortiori unâ pro duobus diebus debet esse contenta. Minorem probavit producens è Thesibus defensis Lovanij 5. die Junij 1642. sub Eximio Domino Guilielmo ab Angelis has lineas: videlicet, *Ad peccatorum mortalium confessionem faciendam obligat nos præceptum divinum in articulo mortis, Ecclesiasticum autem omnes & solos mortaliter peccantes, ad eandem semel in anno instituendam adstringit. Hæc obligatio non extinguitur post elapsum annum, potest tamen eadem confessione satisfieri, anni præcedentis & currentis præcepto. Tenemur etiam circumstantias omnes, peccatorum speciem mutantes, in confessione exprimere, non ita intra eamdem speciem notabiliter aggravantes.* Probavit quidem sic; Quoniam opinio, quæ in una universitate sine contradictione defenditur, improbabilis dici non potest. *Confirmavit* quia magis necessaria est Religiosa confessio menstrua, quam lectio matutinorum quotidiana; at, qui mortaliter ad menstruam confessionem tenetur, unâ confessione duorum mensium obligationi satisfacit, ut docet Salas *d.*20. *de legib. num.*98. & ex eo Laurentius Forer. S. J. *in Thesibus propugnatis Dilingæ anno* 1620. Ergo & unâ matutinorum lectione obligationi duorum dierum.

XI.

DX[illegible]

AUdivimus Medicum, videamus quid dicant Theologi. Proposui hanc doctrinam eximio cuidam Doctori Jesuitæ, Theologiæ Moralis à multis annis Professori, & hic Pragæ docenti; & respondit sibi videri beni-

gnam

gnam ſententiam probabilem. Eius nomen non exprimo, ſcio enim malle eum in pace vivere, nec mo deri ab indoctis, quàm ab ingenij perſpicacitate collaudari. Ergo pro illa ſit iſte primus Author: ſit ſecundus Caramuel: fortè alij accedent, & quæ probabilis eſt ab intrinſeco, ab extrinſeco erit etiam aliquando probabilis. Fortè etiamnum eſt probabilis ab extrinſeco benigna opinio, eſt enim nova, & ſolum a nobis tractata; habet pro ſe duos Authores, & contra ſe nullum: & quia hoc verum, cur non erit probabilis?

An ſit probabilis opino, quæ duos authores habet?

Nec tremenda ſunt inconvenientia: nam ex illa, quæ docet unicam confeſſionem & communionem pro duobus annis ſufficere, maiora inconvenientia ſequi poſſunt, & tamen hæc mirabilis & pernitioſa opinio probabilis eſt.

Inconvenientia nõ reddunt opinionẽ probabilẽ.

XII.

HAnc opinionem judico probabilem in materia obedientiæ, non tamen in materia voti aut juſtitiæ. Quia, qui vovit, ſe quotidie lecturum; eo tenebitur modo, quo ſe voluit obſtringere, & ideò eius ſola voluntas eſſet examinanda. Et in materia Juſtitiæ, Canonicus aut Beneficiarius, qui ob laborem legendi precium recipit, ſatisfacere debet contractui, quam ob rem, ſi contrahentes de duabus communionibus, aut confeſſionibus pactum inierunt, una non ſatisfaciet contractui. Quid ergo de Religioſis dicendum? Si qui in Mundo recipiunt ſtipendium pro Canonici Officij lectione, iſti tenebuntur bis legere: ſed qui illi? ubi? nos autem, qui ex obedientia, ſemel poſſumus.

An hæc doctrina voto applicari poßit? an cõtractui?

Nota id bene.

Agitur de Religioſis.

Hæc omnia disputando dicta ſint (nam & etiamnum proderit hoc lapide frangere dentes invidiæ) Tu amice Lector, ne feſtines; & ſta ſeveriori ſententiæ, quouſque pro benigniore quatuor vel ſex Authores habeas.

XIII.

De Miſſa. An auditione unius poſſit homo Catholicus duorum dierum obligationi ſatisfacere?

OCcurrit mihi hoc dubium in librum Eminentiſſimi Cardinalis DXIII.
Lugonis *diſp.*15.*ſect.*7.*num.*55. legenti. Agit ibi ſapientiſſimus Vir de nocte Nativitatis; & quomodo in ea obſervetur jejunium naturale, inquirit & ait [Dubitari poſſet de Nocte Nativitatis Domini, in quâ videtur de facto diſpenſarè pro Cardinale celebrante primam Miſſam poſt Matutinum in Sacello Pontificio coram eodem Pontifice, nam reverà ſolet miſſa tota abſolvi ante mediam noctem, ut poſſint Cardinales opportunè convenire ſequenti die ad tertiam Miſſam, quam celebrat ſolenniter Pontifex in B.ſilicâ S. Petri. Unde tacitè videtur Pontifex diſpenſare cum Cardinale, ut celebret ante mediã noctem non jejunus, nam intra eamdem diem horâ ſolitâ pranſus eſt, alioquin cogeretur aliquando per biduum jejunare, quando verbi gratia vigilia Natalis eſt in Dominicâ: tunc enim debet jejunare a prandio Sabbati, in quo fuit jejunium vigiliæ, uſque ad feriam ſecundam poſt tertiam miſſam Natalis, quod quidem de facto non fit. Adhuc ego tamen non credo intentionem Pontificis eſſe diſpenſare in jejunio naturali pro illa vice ſingulis annis; ſed potiùs dicerem quod velit pro illo loco & illa nocte

Vtrùm diſpenſet ſummus Pontifex, ut Cardinalis celebret non jejunus?

Sententia Cardinalis Lugonis.

Anticipatio diei sequentis. nocte anticipari aliquantulum initium diei sequentis, &c.] Hæc Lugo, e quibus Ectheses nonnullas deduco: & *primò* stando illi sententiæ, quam rejicit Lugo, asserenti nimirùm non anticipari diem Nativitatis,

DXIV. *An Cardinalis idem possit bis in eadem die celebrare?* Sit prima. *Non solùm intelligitur Pontifex dispensare, ut ille Cardinalis celebret non jejunus, sed etiam ut bis celebret in Dominicæ Nativitatis profesto.* Patet: quia posset contingere eum mane celebravisse ex devotione, & nihilominùs debere ante mediam noctem celebrare.

Secunda. *Si Nativitas in feriam secundam incidat, tam ipse Cardinalis, qui celebrat, quàm Fideles qui audiunt, poterunt licitè nullam aliam missam audire illa die Dominicâ.* Et ostenditur: quoniam illa verè legitur die Dominicâ: Ergo qui illam audierit, non est d cendus die Dominicâ non audiisse Missam.

DXV. Tertia. *Ille ipse Cardinalis, non obstante, quod illam Missam post Matutinas coram Pontifice celebraverit, poterit die sequenti (hoc est, die Nativitatis Dominicæ) tres missas celebrare.* Probatur: nam tres missas celebrandi facultas conceditur omnibus Sacerdotibus: ergo & illi Cardinali. Confirmatur, quia si quis malus Sacerdos tres aut plures missas in profesto Natalis celebrasset, & tamen verè posteà pœnitens confiteretur & absolveretur, nempe non solùm à peccatis, sed à censura etiam, si qua hoc crimen sequatur, posset die Natalis celebrare tres missas: ergo à fortiori de Cardinale idem dicendum est. Patet, quia missam illam quam dixit post matutinas in sacello Pontificis, non celebravit in festo Nativitatis Dominicæ, sed in profesto.

DXVI. At stando opinioni Lugonis aliter philosophandum est. Sit igitur Ecthesis

Prima. *Non requiritur tacita aut expressa dispensatio, ut illa missa ante mediam noctem celebretur, etsi Cardinalis mane aliam legerit missam, & in prandio comederit, aut etiam vespere collationem sumpserit.* Patet; quia hæc omnia facta sunt die hesterna, & dies Natalis incipit non jam à media nocte præcisè, sed ab hora decima: hoc est duabus horis ante noctis medium. Est enim Missa illa solennis, & si ante duodecimam semper finitur, incipitur ante undecimam. Ergo dies crastinus ut minimum incipit ab hora decima.

Secunda. *Romæ ab hora decima eadem nocte poterit quis carnes comedere sine peccato.* Probatur, quia illas comedere potest die Natali, & ab hora decima noctis dies Natalis est. *Nota bene.*

Tertia. *Ille Cardinalis præter hanc missam, quam coram Pontifice celebrat, non potest tres alias celebrare.* Et clarissimè ostenditur; quia in Natali Domini tres potest celebrare, non quatuor.

Sed quid ad casum sequentem respondebimus? [Inciderat Nativitas Domini in diem Lunæ; & Anselmus die Dominicâ mane non audivit missam: ante mediam noctem missæ illi interfuit, quæ coram Pontifice à Cardinale celebratur, & illâ auditâ ivit cubitum, & die sequenti serò surgens, noluit ad Ecclesiam venire.] *An-ne Anselmus unicâ auditione unius Missæ duorum dierum obligationi satisfecit?* DXVII.

Si diceretur Natalis Christi dies incipere ab hora decima ante mediã noctem, & eodem momento diem profestum finiri, dici consequenter deberet Anselmum nõ audivisse missam die Dominicâ sed die Lunæ: at consequenter deberet dici Romæ in Nativitatis pervigilio legisse suas horas omnes ante decimam horã noctis debere, quod tamen

Profestum & festum Nativitatis habet duas horas cõmunes.

men Romani non putant. Ergo dicendum est vigiliam Nativitatis Dominicæ durare usque ad horam duodecimam, & diem ipsum Nativitatis incipere horâ decimâ, adeoque hos duos dies habere duas horas communes. Ergo in casu posito hæ duæ positiones erant veræ. *Anselmus audivit Missam die Nativitatis, Anselmus audivit missam in profesto Nativitatis.* Ergo neutro die omisit missam. Ergo duobus præceptis & pro duobus diebus satisfecit auditione unius missæ. Ponatur igitur Ecthesis

DXVIII. Quarta. *Quæ dubio sub initium proposito respondeat assertivè.*

Quinta. *Illis duabus horis communibus utriq; diei (profesto & festo) potest aliquis sine mortali legere totum vigiliæ officium.* & quis hanc in controversiam ducat?

Sexta. *Eisdem duabus horis communibus potest aliquis sine mortali totum Nativitatis officium legere.* Patet: quia potest totum hodiernum officium legere, vel primâ vel vltimâ horâ, quin culpam mortalem incurrat. Et hinc oritur Ecthesis valde notabilis nimirùm

Nota hanc bene.

Septima. *Potest eisdem duabus communibus horis totum semel officium legere, & duorum dierum obligationi satisfacere.* Totum dico, & non iam tantùm matutinas & laudes: & hæc Ecthesis nascitur ex præcedentibus.

Satisfit obiectioni.

Forte diceret aliquis Pontificem ita diem anticipare, ut præcaveat omnibus his inconvenientibus. Sed quomodo? Ultimi Pontifices secuti sunt veterum vestigia, nec novum Ius condere volunt; & antiqui (vt puto) hæc omnia non præviderunt, adeoq; dicendi non sunt lege secundâ has consequentias limitare. Fortè aliquis omnes liberè admittet: fortè alius aliquas reprobabit. Audiam alios, ut secunda huius libri editio procedat fortior & accuratior.

XIV.

Vtrùm eadem actione duabus præcepti partibus possimus satisfacere?

HÆc omnia inde suborta, quòd eo- DXIX.
dem tempore & eâdem actione
possumus duobus præceptis numero
distinctis satisfacere: ad eum, qui vnicâ actione duabus eiusdem præcepti partibus satisfacere vult, subveniamus.

Et quidem; si res bene consideretur, multas consequentias parturit Resol. XVIII. quam habet Diana *tractatu XVII. partis II.* ubi interrogat, *An Petrus satisfecerit præcepto missæ, si eodem tẽpore sacrum duorum sacerdotum audivit; nempe missam vnius sacerdotis usque ad cõsecrationem, & missam alterius Sacerdotis à consecratione usque ad finem.* Ut rem meliùs intelligas, clare ponitur: quando unus sacerdos elevat, alter introitum incipit, & tunc Petrus Ecclesiam ingreditur, & utramque missam simul audit, alteram ab elevatione ad finem, & alteram ab initio ad elevationem: & interrogat: *An missæ præcepto satisfecerit?*

An simul audire possis duas medietates Missæ?

Negat Reginaldus, sed Reginaldi opinio non placet Dianę, qui pro contrariâ citat Molfesium, & alios.

Non est animus approbare aut im- DXX.
probare istam sententiam. Sed notare
quæ debeat consequenter admittere meus Diana, si Dialecticam amat PRIMò enim sicut satisfecit Petrus audiendo simul duas medias missas à duobus Sacerdotibus, posset satisfacere audiendo simul quatuor missæ quadrantes à quatuor sacerdotibus: aut etiam o-

An etiam audiendo quatuor quadrantes aut octo octantes simul?

ĉto octantes ab octo: quin imò, ſi eſſent multa altaria, quibus ſimul eſſe præſens Petrus poſſet, & in uno Miſſa inciperetur, in altero epiſtola, in altero Evangelium, in altero oblatio, in altero canon, in altero conſecratio, & in altero communio, & tandem in altero poſt-communio, & in altero ultimum Evangelium; poſſet Petrus uno quaſi momento temporis integram miſſam audire.

An omnes lectiones & reſponſoria poßint legi ſimul in choro?

SECUNDÒ rationis paritas nos deduceret ad officium Divinum. Nam iuxta mores & rubricas Monaſticas in officio ſolenni habemus duodecim lectiones & reſponſoria, quæ non recitat Communitas ſed audit tantùm. Ergo ſi ſint viginti quatuor Religioſi in choro, & ſinguli dicant ſimul lectionẽ aut reſponſorium, ſatisfacient præcepto legendi duodecim lectiones, & totidem reſponſoria.

An ſocius in lectione Officij Canonici debeat alterũ ſpectare? An attendere?

TERTIÒ, quando duo legunt ſimul, non erit opus ut alter alterum expectet, ſed poterit alter incipere verſum ſequentem, antequam alter præcedentem abſolvat, quoniam poteſt ſimul ſe & ſocium audire: nec eſt cur ad attentionem & auſcultationem recurras, quia attentionem internam non eſſe neceſſariam putamus.

Quid de Miſſa dicendum ſit?

QUARTÒ, in miſſâ ſolenni, poſitâ ſententiâ, quæ docet ſacerdotem non teneri legere Epiſtolam, nec Evangelium, poterit dum legitur illa tractum & verſus dicere, & dum hoc cætera, quę illud ſequuntur.

An Scythæ duas reales & phyſicas linguas habeant? Quomodo de illis ſit

QUINTÒ, ſi vera ſunt, quæ de Scythis nonnullis leguntur, videlicet ſingulos binis linguis præditos, & poſſe aut etiam ſolere binas voces formare, & binas ſimul periodos diverſas efferre; vel ſi Deus aliquos homines bilingues produceret, qui dum alterâ linguâ recitant Matutinam, alterâ laudes aut primam recitarent; dicendum omninò eſſet eiuſmodi homines duas ſimul horas legendo, obligationi recitandi officium divinum ſatisfacturos.

SEXTÒ, hoc ipſum neceſſariò deberet ad Communitates traduci: ipſæ enim omnes ſunt multilingues. Quidenim ſtando huic doctrinæ vetaret magnam communitatem in decem manipulos dividi, & dum unus recitat Matutinum, & alius Laudes, alium Primã, & alios cæteras horas recitare; & quaſi horæ quadrante gravi & moleſtæ publici officij obligationi ſatisfacere? ergo poſſet ſimul eadem communitas dividi in partes plures ſimul actus Communitatis celebrare.

SEPTIMÒ in officio divino nonnulla pluries repetuntur, An-ne hæc toties deberent repeti? Reſpondi olim in Cõmentario in Regulam S. Benedicti eſſe probabile ſingulas horas ſingulis reſpondere præceptis; eſſe certum unico actu hominem poſſe diverſis præceptis ſatisfacere; adeoque ſi ſemel in unâ horâ dicatur *Pater*, & *Ave*, & cætera quæ in horis diverſis repetuntur, non debere in aliis recitari. Sed quid dicemus ſi totum officium unico præcepto indicatur? Puta i illa debere omninò repeti, & toties legi, quoties præcipiunt Rubricæ. Hæc dixi ſtando communi doctrinæ: at hodie, ſi hanc Dianæ reſolutionem, quam dilucido, admitterem, dicerem in officio divino etſi totum uni præcepto correſpondeat poſſe dici ſemel tantum *Pater* & *Ave*; ſemel *Credo*; ſemel *Deus in adiutorium*; ſemel *Gloria Patri*; ſemel *oratio*; & ſemel *Pſalmus*, qui in horis diverſis ſolet repeti. Et ratio eſt manifeſta, quia ad Dianæ mentem non ſolùm ſimul duobus præ-

ceptis,

ceptis, sed etiam simul duabus præcepti partibus possumus satisfacere.

DXXII. OCTAVÒ, si cui Rosarium legere præciperetur (hoc est quindecies *Pater*, & centies quinquagies *Ave*) diceret quia singula *Pater* & singula *Ave* diversi præcepti partibus correspondet, & possumus stando Dianæ Resolutioni eodem simul tempore diversis præcepti partibus satisfacere. Et qui de obligationibus ortis à voto, & ortis à Præcepto aliqui pariformiter philosophantur, idem dicere de illo deberent, qui vovisset Rosarium.

An lectione unius Ave-Maria possit aliquis satisfacere toti Rosario?

An-ne hæc omnia Diana admittet? non puto. Quid ergo? vel hæc omnia debebit transglutire, vel à principali opinione discedere.

***

FVNDAMENTVM XXXII.

De Legum materiâ quoad durationem.

DXXIII. Era duratio temporis non multiplicat culpas; est circumstantia notabilis, non tamen quæ mutet speciem. Quanto tempore commissum sit peccatum, non debet in confessione exponi. At debet pœnitens animadvertere durationem non esse semper meram, solet enim interdum aut moraliter retractari voluntas, & hinc multiplicari peccata: & solet ignorari peccatorum numerus, & tunc duratio exponitur ut vel inde plus minus numerus illorum colligatur: nam Hæreticus, vel inveterata meretrix, cùm non possint determinare peccatorum numerum, prudenter dicent, tanto se fuisse tempore in illo peccaminoso statu, ut coniectetur Confessarius peccatorum numerum, quo modo possit.

Duratio est circumstantia agravans.

Quo debeat modo meretrix confiteri?

An aliquando debeat in confessione exponi?

DXXIV. POrrò, si semel libertas concedatur sufficiens, materia gravis, & plenus voluntatis consensus, unico solo instanti poterit mortale peccatum committi. Sed tu quia alios Authores etiam legis, interrogas

***

AN BREVITAS TEMPORIS EXCVset a peccato mortali?

DIana *part. 1. tract. 6. res.* 42. agens de paupertate, respondet assertivè: cuius hæc verba sunt: [Notandum est etiam, quod si talis Religiosus absolutè recipiat pecuniam (nimi-

Dianæ opinio.

rùm inscio Abbate) sed ad breve tempus retineat, ut quia expectatur novus Prælatus, vel scribat statim Generali vel Provinciali pro licentiâ, peccabit tantùm venialiter.] & subscribit hæc esse valde notanda, quia multum practicabilia.

At Ego propter alias circumstantias fortè excusari hunc Religiosum posse existimo: at à temporis brevitate posse sumi excusationem non video: illi enim ne vnâ quidem horâ (imò neque vno momento) licet esse proprietario.

FVNDAMENTVM XXXIII.

De Legum materiâ quoad locum.

DXXV. Unt Leges de loco, quæ præcipiunt esse in tali vel tali, non ingredi in talem aut talem, & hæ non semper obligant graviter, nisi locus ratione circumstantiarum gravitatem adquirat.

Ubi-nam debeat præcepto satisfieri? De legibus, quæ non determinant specialiter locum, inquiri poterit, An possint impleri in quocumque? hoc est, An detur aliqua incapacia aut indigna, in quibus, dignioribus non possit præceptis satisfieri? Puto distingui debere solennitatem publicam ab observantiâ privatâ, nam hæc controversia ex magna parte à prudentum apprehensione dependet.

DXXVI. Occurrit lex illa sæcularis, quæ iubet ut tali die, tali horâ, omnes in forum aut Ecclesiam conveniant; talem locum non ineant; &c. quæ stando illi sententiæ, quæ docet cessante fine adæquato legum in particulari, non cessare ipsas leges, erit obligatoria, si finis, qui intenditur, sit magnus. At stando sententiæ oppositæ, respiciendus erit finis, examinandumque, An cesset in particulari? *An cessante fine cesset lex.*

Occurrit etiam illud dubium, quod inquirit, An officio Divino possimus in loco immundo satisfacere? Respondi affirmativè *in Commentario in Regulam D. Benedicti num.* 1326. & tametsi multa audiverim contrà, nihil omninò, quod scribi hic & dissolvi sit dignum. *De loco immundo.*

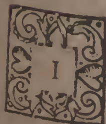
***

FVN-

FVNDAMENTVM XXXIV.

De Legum materiâ, quoad situm & partium præceptarum ordinem.

DXXVII. *An ordinẽ mutare sit mortale?*

IN materia præcepta dantur partes, & in ipsis ordo etiam præceptus: si enim aliquando non præcipitur ordo, nullus debet necessariò servari. Sed quanta est culpa satisfacere præcepto quoad substantiam, & deficere in ordine; puta, agendo priùs, quæ debeant posterius? Eiusmodi defectum, si sine causa admissus sit, venialis culpæ arguit cõmunis Theologorum Opinio; excusatque ab omni peccato, si intervenerit rationabilis causa.

Ordo alius est accidẽtalis, & alius substantialis.

AGimus de ordine accidentario, nã ubi ordo ad substantiam spectat, non poterit ille sine culpâ gravi alterari; in casu nimirùm, quod hæc ordinis alteratio alicui innocenti præiudicet. Rem exemplo dilucido. Charitas præcipit amorem ordinatum, hoc est amare Deum supra omnia, se infra Deum, sed parentes, &c. supra cæteros.

Ordo charitatis.

Qui amat amore amicitiæ non amat amicum plus quàm se; sed se & sua ordinat ad utilitatem amici: nam Deus amat homines amore amicitiæ, quos tamen minus amat quàm se. Teneo igitur debere ordinem Iustitiæ & Charitatis graviter observari, quoties cõtrarium sine proximi gravi iacturâ fieri nequit.

FVNDAMENTVM XXXV.

De Legum materia quoad Habere.

DXXVIII.

VLtimum Metaphysici Prædicamentum vocant *Habere*, & ad illud pertinent veræ substantiæ, quæ habentur: & ut videamus, quid habeat legaliter materia præcepta aut non habeat, volo hic tantisper hærere.

Primò materia interdicta, si generica sit, habet differentias contractivas, quæ si interdictæ etiam sint, transferunt genus ad diversas species peccatorum; & si non sint specialiter interdictæ, cōtrahunt genus physicè sed non moraliter. Illę debent in confessione exponi; non istæ. *Quæ sint circumst... tiæ ... tes spe...*

DXXIX. HÆc resolutio exemplo clarissimo dilucidabitur. Iniuria est ratio generica mala & peccaminosa, & contrahitur ad homicidium furtumque per duas differentias specialiter interdictas; nam homicidia quinto, & furta septimo præcepto Decalogi sunt interdicta. Sed homicidium contrahitur instrumentaliter ad illud quod fit ense, quod lapide, quod sclopeto, &c. & furtum contrahitur materialiter ad illud, quod est auri, argenti, panni, serici, &c. Sed hæ duæ contractiones ultimæ sunt per differentias non interdictas. Sunt, qui dicunt virū & fœminam in esse physico considcratos differre specie inadæquatâ (quod est dicere differre quidem specie; sed debere hanc veritatem verbis moderatis proponi, ne ignorantes causentur) at non dicent occidere fœminam & occidere virum esse peccata distincta specie vel inadæquatâ; quia illæ differentiæ, etsi dicantur specificæ, non sunt interdictæ specialiter. Sic etiam nefandum illud crimen quod vocatur *Bestialitas*, non differt specie, si cum diversis brutis committatur, etsi hæc distinguantur specie; quia hæ ipsæ brutorum differentiæ specificæ, cum non sint specialiter interdictæ, non augent malitiam specialem. Sic etiam contrà philosophandum est: nam sæcularis & sacerdos non distinguuntur specie, & tamen occidere sæcularem & occidere sacerdotem sunt peccata distincta specie, quia sacerdotij violati circumstantia habet specialem malitiam ex Canone, *si quis suadente Diabolo*.

De distinctione specificâ inadæquatâ; An debeat in confessione exponi?

Bestialitas.

Sacerdoticidium.

DXXX. *Numerus peccatorū est in confessione explicandus.*

Secundò materia interdicta, si specifica sit, habet differentias individuales, quæ semper interdictæ sunt, & non transferunt rationem communem ad novam speciem, sed illam numero multiplicant. Et hæ debent in confessione necessariò explicari.

Hic tamen necessariò notandum posse multas actiones physicas coincidere moraliter & esse unicum tantùm peccatum; & consequenter unicam & indivisibilem actionem physicè posse solere dividi & multiplicari moraliter, & multa peccata complecti. *De multiplicatione physicâ & morali.*

Principiū individuationis.

UT hanc Resolutionem capias, debebis legere Authores Physicos de principio individuationis disputantes, & illa omnia ad mores reducere & tractare de individuatione actuum moralium. Prodesse poterunt, quæ superius

periùs sunt dicta Fundamento XXIX. per totum.

Modus facilis confessionẽ multorum annorum faciendi.

Sed quo se explicabit modo, qui bene confiteri vult, & numerum peccatorum ignorat? Cùm inveteratus aliquis peccator ad meos pedes venit, si probabiliter constet decem aut pluribus annis semper vixisse eodem modo, iubeo ut unius mensis peccata confiteatur, & facta prudenti proportione iudico de reliquà vitâ. Hunc procedendi modum didici à Diana *part. 3. tract. 4. resol. 89.* & Authoribus quos ibi citat.

* * *

DXXXI. *De accidẽtibus interdictis*

Tertiò materia interdicta solet habere accidentia, quæ rarò sunt etiam interdicta: & si sint transfertur peccatum ad novam speciem accidentalem.

Sacrilegiũ ratione loci.

Accidentia quæ specialiter interdici solent, sunt Locus, Tempus, Modus, & quia locus specialiter interdicitur, sæpè peccata, quod facta in loco sacro, dicuntur induere circumstantiam mutantem speciem; sæpe etiam speciem peccati mutantem. Eodem modo de Tempore & Modo philosophare: & vide Ausonium Noctinot in summâ Dianæ *verb. Circumstantiæ*: ubi explicat has, *Quis? Quid? ubi? Per quæ? Quoties? Cur? Quomodo? Quando?* *Enumerãtur circũstantiæ.*

DXXXII. *De prædicamento Habendi.*

Quartò materia interdicta solet habere materias à se realiter distinctas, quæ si interdictæ etiam sint, non transferunt culpam ad aliam speciem, sed addunt novam speciem peccati, ut potiùs videatur peccatum duplex, quàm peccatum distinctum specie. Et hoc est Prædicamentum *Habere*, quod ponitur in Systemate materiæ legalis.

Claudus cæcum sustentans.

PInxit Poëta Græcus Cœcum, qui humeris Claudum sustentat: conceptum Minois latinè reddidit; Alciatus dilucidavit Emblemate 159. & Didacus Lopes exposuit; videar in libri Pacis S. R. Imperij Podromo *art. 3. num. 47. pag. 19.* Ego illo conceptu aliter impræsentiarum utar, & eodem exponam quæstionem toto cœlo diversam.

Homo vitellam gerens

Video ibi multos homines, & hîc unum humeris gestantem vitellam: & qua diversitatem percipio, interrogo, An iste homo sit animal eiusdem speciei cum alijs? videretur, quod non, est enim Homo vitulinus; quoniam habet vitellam, quæ etiam est animal, quâ cæteri Homines carent. At dicam hoc aggregatum ex Homine vitellâ non esse animal diversæ speciei, sed esse duo distincta animalia specie differentia inter se. Hoc ita clarum puto, ut non possit in quæstionem reduci.

* * *

I. Hinc

I.

DXXXIII. Hinc magna affulget lux obscurissimis difficultatibus: incipiam à minùs obscuris. Petrus voverat Deo se ieiunaturum die Mercurij, quo aliàs poterat comedere carnes: interim fragilitati humanæ & gulæ cessit, carnes comedit; & quærit, quomodo peccaverit? Respondeo fecisse simul duas actiones unam indifferentem, & alteram sacrilegam, (nam indifferens erat comedere carnes, & sacrilegum violare votum) adeoque in confessione non debere explicare priorem sed posteriorē; hoc est, debere dicere, se violasse votum, nō tamen exponere, an illud violaverit comedendo aut ludendo.

II.

DXXXIV. Ioannes voverat Deo, se nunquam lusurum, se diebus Lunæ carnes nō comesturum, se ex oppido non egressurū: & tamen die Lunæ egressus ad domum rusticam ibi lusit & comedit carnes; & modò, quia confiteri desiderat, vult instrui, & scire quomodo peccaverit, & quo aperire suam conscientiam debeat in confessionis tribunali? videretur alicui commisisse unicum peccatum habens multas deformitates, quia quidquid mali commisit, afficit illam peccaminosam egressionem. Videretur alij commisisse tria peccata distincta specie: non enim est idem comedere quod ludere, aut ambulare. At ego præscindendo à voto, dico primò, Ioannem fecisse tres actiones indifferentes distinctas specie; aliud enim est comedere, aliud ludere, &c. addo tamen illas non debere in confessione necessariò explicare, quoniam actiones indifferentes non pertinent ad confessionem. Dico secundò, Ioannem ter violasse votum, adeoq; commisisse tria peccata distincta numero, & in confessione debere dicere *Ter violavi votum*; non tamen exponere, an ter violaverit idem votum, an semel singula vota diversa: quia diversitas, quæ se tenet ex parte rei votæ, si aliàs non est obligatoria, materialiter tantùm se habet: nam & ille, qui semel furatus est aurum, semelque argentum, satisfaciet si in confessione dixerit, *Bis furatus sum*; nec exponere furtorum materiam debebit.

III.

DXXXV. Si non furaturum iuravit Fridericus, & nihilominùs furatus est; quale igitur peccatum commisit? Dico commisisse duo peccata, debereque in confessione utrumque exponere, puta si diceret, *semel promissorium iuramentum violavi, semel furatus sum*: non autē video, cur teneatur exponere connexionem furti & periurij, nam sunt duo peccata diversa, tametsi alterum sit alterius materia.

IV.

DXXXVI. Hinc ad Religiosos cōverto oculos, & existimo omnia vota solennia quà vota distingui solo numero, & nihilominus ratione materiæ differre plusquā numero, & posse, qui omnia violaverit, omittere omnes circumstantias materiales non peccaminosas, & solùm peccaminosas explicare. Ut rem meliùs percipias pono hunc casum [Fridericus præter tria vota solemnia communia omnibus Religiosis, habebat quartum votum solemne de abstinentiâ à carnibus, quintum simplex de audiendâ missâ diebus singulis: interim semel fuit proprietarius, semel mollitiem cōmisit, semel comedit carnes, semel omisit missam die festo, semel die feriali: quomodo igitur confiteri debebit?] Respondeo posse exponere singula, prout facta, sed ad hoc non teneri; potest enim vota solennia à simplicibus nō distinguere, & distinguere vota ipsa à materiâ

teriâ votorum, & dicere; *Semel furatus sum: semel molitiem habui; semel omisi missam die festo; quinquies violavi votum:* at de comestione carnium, & omissione missæ die feriali nihil teneretur subiungere, quia in ipsis præter violationem voti, quam exposuit, cùm quinquies violasse votum dixit, nulla alia malitia reperitur.

An inobedientia Religiosi duas malitias contineat?

Omisi inobedientiæ culpam. At fortè debui non omittere fortè enim Religiosus, qui violavit obedientiæ votum, non satisfacit dicendo, *violavi votum*, nam inobedientia etiam præscindendo à voto in filio familias, qualis est Religiosus, censetur mala; & si materia magna sit, mortaliter peccaminosa.

V.

DXXXVII. *An adulte-*

Me præsente, Reverendissimo Angelo Manrique, tunc vesperariam tenenti cathedram Salmanticæ (posteà ad primariam fuit, & ad Pacis-insulæ Episcopatum promotus) propositus hic casus fuit. *rium sit duplex peccatum?* [Theodoricus adulterium commisit, & quia nolebat clarè loqui, ita confessus fuit, *Commisi simplicem fornicationem*; & aliis peccatis interiectis addidit, *Intuli cuipiam gravem iniuriam, tertiâ quâdam personâ cooperante, cui satisfacere adæquatè non possum, satisfaciam si potero & ut potero.*] & quærebatur, An ille fuisset confessus bene? Eramus in gymnasio, & coram omnibus Angelus assertivè respondit; putabat enim simpliceitatem & Adultereitatem non esse differentias, quæ cõtrahunt Fornicationem, ut Animal contrahunt Rationalitas & Hinnibilitas in communi sententi^; sed ut Nonarma & Arma Hominem; aut in exemplo posito Non-vitella & vitella.

Simpliceitas & adultereitas.

CAPUT V.

De Clavibus seu Regulis Iuris Canonici.

DXXXVIII. Ecclesiastici Iuris Claves dicimus, quas alij Regulas: & utrumque nomen illis convenit: aperiunt enim Iuris seras; & Iuristam dirigunt, ne in eius expositione exorbitare & delinquere possit. Ordinem mutaturi sumus, ut methodum faciliorem reddamus. Regulas ad classes reducemus, ut compositio & collatio ob oculos expositionem ponat: tunc enim explicantur solidiùs, cùm singulæ singulis sunt lux. Nunc autem in gratiam eorum, qui Regularum ordini vulgato assueverunt, illas omnes præscribimus, & iuxta numeros communes damus: & in singula loca & Authores à quibus explicantur, adiungimus.

Regula I. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonicâ obtineri.* Illam exponit Layman libr. 3. tract. 1. sect. 5. c. 8. n. 5.

Regula II. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Ego in scholio num. 367.

REGVLA III. *Sine possessione præscriptio non procedit.* Layman lib.3 tract.1. sect.5. c.8.n 5.& 8.

REGVLA IV. *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* Reginaldus de prudentiâ conf. ll. cap.22.n.18.

REGVLA V. *Peccati venia non datur nisi correcto.*

REGVLA VI. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Layman lib.1. tract. 4. cap. 14. n. 5. & lib.3.tr.4. cap.4. num.4, Gaspar Manzius q.5.n.86. p.1. Patrocinij. Reginaldus in praxi fori pœn.lib. 22.num. 25.

REGVLA VII. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum personâ.* Layman libr.1. tract.4. cap. 23. numer.4.

REGVLA VIII. *Semel malus semper præsumitur malus.* Cor olanus Capuccinus part. 2.casu.5. num.68. fol. 295. In eius opinione qui bis fecit, solitus est facere, fol 330. §. septimo. Adducit Regulam generalem, quando dolus non debeat præsumi, à folio 363. satis fusè. & fol. 233. docet non esse credendum testi; qui semel periurus fuit. Hâc etiam Regulam Layman folio 333. num. 8. in ultimâ editione exponit.

Ex præteritis coniectari possumus futura. Layman de iusta defens. cap. 6. pag. 287.

REGVLA IX. *Ratum quis habere non potest, quod suo nomine non est gestum.* Ego in Commentario in Reg. S. Benedicti num. 508. sub fin. Lessius l br. 2. cap. 41. dub. 7. Reginaldus libr.23. nu. 187. fusè. Layman libr. 3. tract.3. p. 3. cap. 4. num. 6. Ausonius Noctinot, Crousers, Diana, Coninch Regula sequenti citandi.

REGVLA X. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.* Ego in Morali Philosoph. numer. 122. Layman l.br. 7. tractat. 2. c p.3. numer. 3. & tractat.4. cap.18. numer. 10. & libr. 3. tractat. 2. cap. 6. numer. 3. Reginaldus Praxi fori pœn. libr. 10. numer. 83. Bartholomæus à S. Fausto Thesaur. Relig. l br.1. quæst. 29. & libr. 5. quæstion. 239. Ausonius Noctinot in Dianæ summâ verb. Ratihab tio, nu.1. Crousers in Regul. D. Franc. cap.7. lect. 22. Diana part.6. tract.6. res. 57. Coninch de sacr. disp. 8. dubio. 4. à n. 34.

REGVLA XI. *Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potiùs quàm actori.* Reginaldus libr.24. num.29. & libro 24.num.147. & libr.25. numer.656. & de Prudent. Confess. cap. 3. num. 8 Layman libr.1.c.5.n.16.& lib. 3. tract.3. p.2. ca.2.n.7.

REGVLA XII. *In iudiciis non est exceptio personarum habenda.* Reginaldus lib. 23. num. 40. & seqq. Layman libr. 1. tract 1. cap. 5. num. 16. Craesbeck in Reg. S. Bened. pag. 74.

REGVLA XIII. *Ignorantia facti non iuris excusat.* Filliucius part. 2. fol. 23. nu. 378 Comicolus libr. 5. quæst. 1. num. 8. Azorius tom 1. lib.1. cap. 13. quæst. 1. & 3. Bartholomæus à S. Fausto libr. 6. Thesaur. Relig. quæst. 33. num. 11. Layman lib. 1. tract. 4. c. 20. n. 6.

REGVLA XIV. *Cùm quis in ius succedit alterius iustam ignorantiæ causam censetur habere.*

REGVLA XV. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Ego in Commentario in Reg. S. Benedict. num. 787. 791 79. 1016. 1633. 797. 49. 748. 1747 589. 706. 1325. 1348 & in Scholio num. 343. 348. & in Motivo Iuris fol. 80. Layman pag. 7. num. 4. & pag. 17. num. 2. & pag. 679. num. 6. & libr. 1. tract. 5. cap. 2. num. 3.

Regi-

Reginaldus libr.23.numer.174.& 159. & 184.& libr.18.num.410. Azor ex instituto libr.2.cap 11. fol. 98. & 99. & tom.2.libr.4. quæst. 10. cap.3 fol.629. Naldus verb. casus reservat.numer.3.& verb. Sacerdos.num.5. Cruz lib.2. cap. 2.dub. 2. conclus.4. pag 112. & libr.1. cap.6. dub.10. Possevinus.pag.576. numer.22.

Pœnæ strictissimè debent interpretari. Si excipias vocem excommunicationis quæ absolutè posita de maiore intelligitur. Azor tom.1.lib.2.c.11.Layman lib.1.tr.5.p 3. c.1.num.3.& seqq.Reginaldus de confirmat. & libr.23.num.174 docens bis confirmatum non fieri irregularem. qui potest etiam videri fol. 610. nu.35. & de Prudent.pag.694. & Azor libr.2. c.19.quæst. 11. docet non esse irregularem præter eum qui expressè ponitur in Iure. Multa etiam de hac materiâ reperies apud Bartholomæum à S.Fausto in Thesaur. libr.5.quæst. 257.258.259. 260.261 262.263 264 265.

REGVLA XVI. *Decet concessum à Principe beneficium esse perpetuum.* Layman lib. 1.tr 4.c.22.n 6.

REGVLA XVII. *Indultum à Iure beneficium non est alicui auferendum.*

REGVLA XVIII. *Non firmatur tractu temporis, quod de Iure ab initio non subsistit.* Layman libr 3. tract. 3.cap.6. num. 4.& libr 4 tract 4.cap.8 num.3 & lib. 1.tract.4.c.22 num 14. & libr.4. tract. 3.cap.16. num. 4. Ausonius Noctinot in summ. Dianæ verb. Ratihabitio. numero 2.ubi citat Crousers, Coninch, & Dianam.

REGVLA XIX. *Non est sine culpâ, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.* Layman lib.3.tract.3.p.3.c.10.n.3.

REGVLA XX. *Nullus uti pluribus defensionibus prohibetur.*

REGVLA XXI. *Quod semel placuit, ampliùs displicere non potest.* Layman libr.4. tract.4.cap.8 numer.12 fol. 647. lib.5. tract 10.p.2.ca.7 num. 7. Emanuel Rodriguez quæstionum Regularium. qu. 55.art.7.

REGVLA XXII. *Non debet quis alterius odio prægravari.*

REGVLA XXIII. *Sine culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Reginaldus lib .13. cap.24. num. 256. Bartholomæus à S.Fausto Thesaur. Relig. lib. 6 quæst.20. Layman libr.1. tractat. 40. c 15.num 2.& libr.5.tract. 10.p.2. ca.7. num.7.

REGVLA XXIV. *Quod quis mandato facit Iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parere necesse.*

REGVLA XXV. *Mora sua cuique est nociva.* Altenstaius verb Morosus.

REGVLA XXVI. *Illa, quæ fiunt à Iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt.*

REGVLA XXVII. *Scienti & consentienti non fit iniuria neque dolus.* Reginaldus lib 30.tract.3.n.200 casu 5.

REGVLA XXVIII. *Quæ à Iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*

REGVLA XXIX. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Layman libr.3. tract.2.p.1 c.5.num.7.& l.3.tract.4.ca. 12.num.9.& libr.4.tract.2.ca.9.num.9. fol. 567.& lib.3.p.1.c 5.num.7.& lib 4. tract.9 c.6. num.7. Reginaldus libr.4. Bartholomæus à S.Fausto libr.6.quæst. 112.num.2. Caspar Manzius Patrocinii part.1.q.1.n.54.

REGVLA XXX *In obscuris minimum est sequendum.* Ego in Comment. num... Layman lib 1.tr.4.c.16.n.3.

REGVLA XXXI. *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.* Layman lib. 7. tract. 1. c. 5. n. 3.

REGVLA XXXII. *Non licet actori, quod reo licitum non existit.*

REGVLA XXXIII. *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.* Layman lib. 3. tr. 4. c. 14. n. 3. & lib. 4. tr. 2. c. 12. n. 10.

REGVLA XXXIV. *Generi per speciem derogatur.*

REGVLA XXXV. *Plus semper in se continet, quod est minus.* Reginaldus lib. 30. tract. 3. n. 177.

REGVLA XXXVI. *Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.*

REGVLA XXXVII. *Vtile non debet per inutile vitiari.* Layman de votis c. 2. nu. 3. fol. 128. & libr. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. num. 13. fol. 128. valde fuse. & lib. 4. tr. 4. ca. 5. n. 3. & lib. 1. tr. 4. c. 22. num. 25. fol. 95. & lib. 1. tract. 4. c. 19. n. 7. & c. 21. n. 3. & c. 22. n. 25.

REGVLA XXXVIII. *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus exstitit impugnare.*

REGVLA XXXIX. *Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.*

REGVLA XL. *Pluralis loquutio duorum numero est contenta.* Bartholomæus à S. Fausto in Thes. libr. 2. q. 181. n. 3. Naldus verb. Missa. n 11.

REGVLA XLI. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Reginaldus libr. 23. n. 77.

REGVLA XLII. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Layman libr. 4. tract. 7. c. 2. num. 5. & 7. fol. 694. & de iusta defensione fol. 363. & fol. 247. & in Theolog. Morali fol. 566. Biderman de delect. morosâ fol. 408. Reginaldus lib. 23. num. 117. & seqq. Bartholomæus à S. Fausto Thesaur. Religios. lib. 1 q. 11. n. 7.

REGVLA XLIII. *Qui tacet consentire videtur.* Ego in Morali Philosophiâ à num. 49. fusè. Layman lib. 1. tract. 2. cap. 3. num. 3. Coscanus de voluntario 29. Azor lib. 1. cap. 40. Paulus Zehetner de pœnitent. fol. 390. Reginaldus lib. 25. num. 76. & 284. Pirrus quæst. 55. Thes. Relig. & lib. 2. q. 40.

REGVLA XLIV. *Is qui tacet non fatetur, sed neque negare videtur.* Layman li. 1. tract. 2. c. 3. num. 3. fol 17. Qui patitur aliquid fieri, quod ad suum commodum spectat, mandare censetur. Layman ibid.

REGVLA VL. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.* Layman lib. 1. tract. 4. c. 14. num. 4. ex præteritis coniectura potest capi ad futura Layman de iustâ defensione c. 6. pag. 287.

REGVLA XLVI. *Is qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti debet.* Ego in Philosophiâ morali n. 731.

REGVLA XLVII. *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* Layman li. 1. tract. 4. c. 20. n. 6.

REGVLA XLVIII. *Locupletari non debet aliquis, cum alterius iniuriâ vel iacturâ.* Layman lib. 1. tract. 4. c. 20. n. 7. & lib. 3. tr. 7. c. 3. n. 5. & 7.

REGVLA IL. *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Ego in Comment. num. 787. & 791. Reginaldus de prudentia pag. 300. & in foro praxis pœnit. lib 13. num. 258. & 260 Azor lib. 2. c. 11. fol 99. Sed apud eum exceptionem patitur. ibid. Layman lib. 1. tract. 4. c. 18. n. 3.

REGVLA L. *Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.* Layman libr. 1. tract. 5 p. 1. c. 7. n. 1.

REGVLA

REGVLA LI *Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulteriùs transferendum.*

REGVLA LII. *Non præstat impedimentum, quod de Iure non sortitur effectum.*

REGVLA LIII. *Cui licet id, quod est plus, licet utique quod minus est.* Layman libr. 4.tract.4.c.8. num.20.& libr.5. tract.7. c.3. num.2. & libr.1.tract. 4. cap.18. nu. 11 & libr. 5.tr. 7. c.3 num.1. Reginaldus libr.18 num.339. & libr. 30. tr.3. num. 177. Ioannes de la Cruz libr.1. cap.6. dub.15.concl 4 Azor part. 2. libr.4.c. 2.quæ.11. & 12. fol. 621. Laurentius Portel fol.3. numer.3. Bartholomæus à S. Fausto libr.4.quæst. 41. Delrius libr. 6.c.1.sect.3.pag. 920. Coriolanus p.1. fol.27.n.22.

REGVLA LIV. *Qui prior est tempore, potior est Iure.* Reginaldus lib. 25.num.95. & 366. Perez ad caput 63. Reg. S. Benedicti. num.2. Vazquez 1. 2. disp. 65. cap.3. Suarez de religion. tom. 2. libr. 4.c.5. num 7. Diana part.4. tract. 3.resol 2. Ausonius Noctinot in Summa. verbo.conscientia.n.2.

REGVLA LV. *Qui sentit onus sentire debet commodum; & è contra* Layman.libr. 1.tract.4.cap 10.num.5 & c.13.num.1.& libr.3.sect.5.c.5.num.9.& c.6.num.4.& lib.3.tr.4.c.20.n.1.

REGVLA LVI. *In re communi potior est conditio prohibentis.*

REGVLA LVII. *Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda.*

REGVLA LVIII. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.* Reginaldus libr. 25.num.51. 52. 53. & 95. & in casib. diffi. p.2.quæst.8.pag 51. Layman lib. 3.tr.4.c.4.n.7.& lib.4.tr.3. c.6.n.1.

REGVLA LIX. *Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem.* Reginaldus li. 25.n.151.

REGVLA LX. *Non est in morâ, qui potest exceptione legitimâ se tueri.*

REGVLA LXI. *Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.* Layman lib.4.tr.4.c.8.nu. 25. fol.650. lib.1.tr.5 p.2. c.4.nu.4. fol. 134 lib.4.tr.4.c.8.n.27.lib.4.tr.3.ca.6. n.8. & lib.1. tr.4.c.23.num.7. & tr.5.p. 2.c.4.n.4.& lib.4.tr.3.c.5.num.8.& c.6. nu.8.

REGVLA LXII. *Nullus ex consilio, dummodò fraudulentum non sit, obligatur.* Reginaldus in praxi fori pœnit. fol. 324. n.91.Layman lib.3.tract.2.c.6.n.4.& c. 8.n.1.

REGVLA LXIII. *Exceptionem obiiciens non videtur in intentione adversarij confiteri.*

REGVLA LXIV. *Quæ contra Ius fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Layman lib.1.tr.4 c.16.nu.3. Biderman de Matrim.thesi 22. Intellige de Iure dirimẽte. Multa prohibentur fieri, ait citatus. Layman quæ si fuerint facta obtinent firmitatem. Sà verb. Excomm. Absol. Bartholomæus à S. Fausto Thesaur. li. 1.quæst.15.num.5. Emanuel Rodriguez qq.Reg.tom.4. fol.14.n.2. Portel par. 2 fol.74.n 6.fusè.

REGVLA LXV. *In pari delicto vel causâ melior est conditio possidentis.* Reginaldus fol.324. & seqq. & libr.10. num.30.& 291.& libr.25.num.93. Sanchez libr.2. de Matrim. disp. 41. Bartholomæus à S.Fausto Thesaur. Relig. lib.1.q.23.nu. 4.Layman lib 1.tr.5.n.21.

REGVLA LXVI *Cùm non stat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur haberi debet perinde ac si impleta fuisset.*

REGVLA LXVII. *Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.*

REGULA LXVIII. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.* Layman li. 1.c.5.num.17.& libr.4. tr.3.c.10.num.1. Stephanus Briel in Magnete Amoris divini c.19.§.7.

REGULA LXIX. *In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.* Layman libr.3.tr. 4.c.4.n.7. Bartholomæus à S. Fauſto li. 1.theſauri quæſt 37.numer.2.& Iſidorus libr.2. de ſynonymis, & refertur in decret.22.q.4.in c.in malis.

REGULA LXX. *In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.* Layman lib.3.tr.4.ſect.5.c.5.n.5. & libr. 4.tr.4.c 8 n.3.n.12.fol 647.

REGULA LXXI. *Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.* Layman libr.3.tr.4. c.9.nu. 10.& c.13.nu.7. Reginaldus libr.25. nu. 151.

REGULA LXXII *Qui facit per alios eſt perinde ac ſi faciat per ſe ipſum.* Ego in Cōmentario nu.1303. Layman libr.2. tr.1. c.15.num.9. Deus etiam regit per alios apud Crae:beck. pag. 143. & poſſumus amare Patrem per Filium & Spiritum Sanctum apud Magnetem divini amoris pag.418.

REGULA LXXIII. *Factum legitimè retractari non debet, licèt caſus poſteà eveniat à quo non potuit inchoari.* Reginaldus lib. 25.num.50. Layman lib. 1.tract.4.cap. 22.n.15.

REGULA LXXIV. *Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* Ego in Commentario num. 472. quia in iis, quæ à merâ gratiâ, ſtat pro ratione voluntas.

REGULA LXXV. *Fruſtra ſibi fidem poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.* Maldonatus in Matth.c. 5.verſ.32.fol.123. Grottau de Reſtitut. §3. *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* Bartholomæus à S. Fauſto Theſauri li. 6.quæſt.:26.n.6.

REGULA LXXVI. *Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare,* Layman de iuſtâ defenſione. Epilog. membr.3.fol.448.& lib.3 ſect.5.tract. 4.c.11.n.4.

REGULA LXXVII. *Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.*

REGULA LXXVIII. *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.*

REGULA LXXIX. *Nemo poteſt plus Iuris transferre in alium quam ſibi competere dignoſcatur.* Azor tom.2.fol 622.quæſt.14 lib. 4.c.3.fusè. Layman lib. 1.tr.4.c.6.n. 6.& lib.3.tract.5.c 7.n.15.

REGULA LXXX. *In toto partem non eſt dubium contineri.* Layman libr.1.tract.4. c.18.num.11. erat Regula LIII. Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus, illamque videntur Authores cum Regulâ præſenti confundere.

REGULA LXXXI. *In generali conceſſione, non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.* Reginaldus lib.25. num.85. Siculus Pirrus libr.4. Theſ.qu. 25.& Layman lib.1.tr.4 c.5.num. 10.& lib.5.tr.10.p.3.c.5.n.17. Auſonius Noctinot in Dianæ Summa.verb. Regulares. nu.20 conſonans Merollæ tom.3. diſp 6.c.4.dub 7.num.64. Portellio, & Dianæ part 6.tr.7.reſol 39.

REGULA LXXXII. *Qui cōtra Iura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.*

REGULA LXXXIII. *Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur.*

REGULA LXXXIV. *Cùm quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ viâ non debet admitti.*

REGULA LXXXV. *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur.* Layman

man lib.3.tr 3.p.1.c.5.num.13.& tr.4. c. 7.n.3.

REGVLA LXXXVI. *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alijs imputare.* Layman lib.1.tract 5.p.2.c.2. n.6.

REGVLA LXXXVII. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Reginaldus lib. 30.tract.3.c.11.num. 161. Omne infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant, ait Layman lib.1.tr.5. p.5.c.4.n.2.

REGVLA LXXXVIII. *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Layman lib.1.tract.4.c.18.n.4.

HÆ sunt Regulæ Iuris, quas si crudè intelligas, fallaces sæpissimè experieris; veras tamen, si elimatas pronuntias, nimirùm quales inferiùs dabimus. Authores addidimus, qui singulas exponunt & dilucidant; ut plurium collatione iuveris. Præter ipsos sunt aliqui in omnes Iuris Regulas scripsere inter quos laudatur S. Antoninus, Henricus Canisius, aliique; quibus accedet cito D. Georgius Weimberger Furstenveldensium Prior, qui valde utile Opus apparat, in quo ad singulas omnes illi Conscientiæ Casus, quos varii Doctores ex ipsis resolverunt, ponuntur, examinantur, iudicantur.

* * *

DE IUSTITIA ET IURE

Ex Regulis Iuris Canonici.

Verbo plurima comprehendi solent.

SÆpe contingit unico addito verbulo plus dici, quàm multis commentariis posset. Multa scriptores varii de divinarum Personarum æqualitate, infinitate, æternitate, at plus omnibus uno verbo unico Ecclesia cum illas vocavit Homousias: multa de CHRISTO antiqui ævi Prophetæ, multa Apostoli, at plus omnibus Thomas cùm *Dominum* vocavit & *DEVM*; ante quem *Prophetam*, *Angelum*, *Emanuelem*, *IESVM*, & *DEI Filium* quàm multi dixerant CHRISTVM, nemo *DEVM*. Sic ego in clavium harum & Canonicarum Regularum expositione prolixus futurus non sum, sed curaturus ut paucis multa comprehendantur.

Brevitati studebo.

* * *

FVNDAMENTVM XXXVI.

De Annullativa Iustitiâ.

DXXXIX. Uod plenè probari non potest, A moraliter infectum dicitur; ita enim se habet in Republicâ ac si fact m non esset. B Quæ contra leges dirimentes, aut etiam à carente C legitima authoritate fiunt, nulla sunt. Actus absolutè legitimi, quales sunt, E mancipatio, D Acceptilatio, hæredis Institutio, servi optio, tutoris Datio, Adoptio, solennis Professio, diei Adiectio, electio, Postulatio &c. Stando Iuri naturæ involuere possunt conditionem & diem, non tamen semper stand Iuri humano: & Matrimonium nec diem admittit nec conditionem repugnantem. Concessi à Iure aut à superiore Privilegij H nulla est si fiat ab inferiore revocatio; nulla etiam legis superioris authoritate propriâ dispensatio; Illa autem quæ nulla sunt, E nullam consequentiam inferunt, F nullum effectum causant. Præterres, dantur etiam Personę moraliter & civiliter nullę, & in ordine ad Promotiones G infames & serviles universæ sunt tales. Quæ nullę I ab initio sunt, mero temporis decursu non subsistunt.

Res improbabiles.
Lex dirimens.
Actus nulli.
Actus conditionati.
Inferior nõ revocat privilegia concessa à superiore.
Ex nihilo nihil infertur.
Personæ nullæ.

HOc *Fundamentum multas Regulas à Bonifacio collectas aut sparsas complectitur; istas exponit, istis exponitur.*

A. Quod (*plenè*) probari non potest, mihi infectum est. *Bernardus lib. de præcepto & dispensatione.*

B. Quæ contra Ius (*dirimens*) fiunt, debent utique pro infectis haberi. *Est Regula* LXIV. Non omnes leges dirimentes sunt, multa enim illicitè, sed valdè fiunt. *Sa verb. excomm. Absolut. Bartholomæus à S. Fausto Thesaur. Lib.1. quæst. 12. num 5. Huc pertinent verba Gregorij in registro, quæ habentur 25. quæst.2.* Imperiali constitutum est sanctione aperte, ut ea quæ contra leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda.

C. Ea, quæ fiunt à Iudice (*idem dicito de quocumque, qui limites suæ iurisdictionis excedit*) si ad eius non exspectant officium, viribus non subsistunt. Est regula Iuris XXVI.

D. Actus (*absolutè*) legitimi conditionem non accipiunt neque diem. *est Regula* L. *Actus legitimi, alij sunt absoluti, alij conditionati: à nobis enumerantur*

tur illi, exponuntur & Pomponij verbis illastrantur suo loco.

E. Actus moraliter nullus nullam consequentiam infert, nullum effectum causat *Est axioma Iuridicum.* Beneficium ecclesiasticum non potest licitè (*imo nec validè*) sine institutione canonicâ obtineri. est Regula L.

Quæ à Iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. *Est Regula* XXVIII.

Leg bus, & non actibus est argumentandum. *Est adagium Iuridicum.*

E. Non præstat impedimentum (*neque utilitatem*) quod iure non sortitur effectum. *Est Regula* LII.

G. Infamibus portæ non pateant dignitatum. *Est Regula* LXXXVII.

Neque famosis & notatis, & quos scelus aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis portæ patebunt. *Alexander Imperator.*

Etiam sunt moraliter nulli, qui Periuri; & apud Hispanos qui ebriosi, imò & aliquando apud Germanos.

H. Indultum à Iure Beneficium (*Privilegium*) non est alicui auferendum (*nimirum ab eo cui non subsit Ius, & tunc ex rationabili causâ.*) *Est Regula* XVII. *& non solùm in Privilegijs, sed etiam in præceptis locum habet.*

A Iure aut à superiore Principe impositam legem non potest inferior tollere aut limitare, nisi detur sufficiens causa, & habeat ad hoc authoritatem specialem. *Est corollarium præcedentis.*

I. Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit. *Est Regula* XVIII.

I.

PRIMUS, is qui fundamentalis Iuris DXL.
utriusque lapis, quo substruitur Ecclesiastica & Civilis Prudentia, est illud Axioma securissimum, quod aris Æquitatis inscribitur: nimirùm, *Quod plenè probari non potest moraliter* (virtualiter, Civiliter, & politicè) *infectum est.* Hoc responsionem suam libro de præcepto & dispensatione fundat Bernardus meus; nam cùm Carnotenses urgerent Prælati sui electionem tot tricis & difficultatibus implicatam, ut tametsi de eius nullitate corā Deo dubitari non posset, non posset coram hominibus probari; respondit; *quod probari non potest, mihi infectum est.* hoc est, ita se habet, ac si factum non esset. Unde Ioannes Phocylides in examine Lansbergianæ Astronomiæ pag. 97. *Sed bene res cecidit, quod non desint oculatiores, qui ad hæc non magis, quàm ad puerorum crepitacula moventur, & cognoscere nolunt, quod probare non possunt* cuius verba tametsi in alio foro dicta, placuit referre.

Improbabilia, virtualiter infecta sunt.

II.

Quæ contra ius (dirimens) fiunt debent DXLI.
utique pro infectus haberi. Ut regulam hanc LXIV. intelligas adnotato esse Iura, quædam merè prohibentia, & quædam etiam annullantia, seu dirimentia; & quæ contra priora fiunt, fieri quidem illicitè, sed validè; quæ tamen contra posteriora, semper invalidè, tametsi non semper illicitè. Prioris generis non multa exempla adduci

Aliæ leges impediūt, & aliæ dirimunt.

poſſent; ſed hæc occurrunt. Matrimonium poſt ſimplex continentiæ votum à viro ſæculari contractum eſt contra Ius, nec tamen nullum; peccat quidem, qui ſic contrahit, ſed validum eſt matrimonium. *Votũ ſimplex matrimoniũ non dirimit.* Idem dicito de quocunque matrimonio contracto cum impedimento impediente: *Ita omnes.* *Notanda.* Clericorum ordinatio; Eccleſiæ ab alieno Epiſcopo conſecratio; ſententia Iudicis, ſi durior, aut ſub conditione lata. Vel ſi qua id genus alia expreſsè habentur in Iure, illicitè & legibus prohibentibus fiunt, nec tamen nulla iudicantur. *c. fin. nona quæſt. 1. c. Epiſcopus in diœceſin. 7. 9. 1. l. moris. 9. §. ſed. ff. de pœnis. l. relegatorum 7. §. ad tempus. ff. de interdict. & relegat. libro primo §. biduum. ff. quando appellation. ſit add. Addi poteſt caſus in libro tertio ff. de officio Prætoris. & textum in c. ad Apoſtolicam 16. circa finem. extr. de regularibus.* Præter hos paucos caſus, quos ob particulares rationes Ius tolerat & ſuſtinet, tenendum eſt omnes alios, qui contra Iura, nullos eſſe & irritos & ſi ſint ſimpliciter prohibiti & nulla clauſula derogatoria aut annullativa addatur: *per textum in l. non dubium. S. C. de legibus & quæ ibidem tradit Iaſon numero decimo ſeptimo capite primo.* *Regula generalis.* non enim addi debent, Quæ ſemper iuſſa ſubintelligi. Unde teſtamentum factum ſine ſolennitatibus debitis omnino eſt nullum. Et quidem Ius Civile Regula XLV. aliquos contractus invalidos recenſet his verbis. *neque pignus, neque depoſitum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei ſuæ conſiſtere poteſt.* *Teſtamentum invalidum.* Hinc lux caſui difficili. Licitabantur Petrus Ioannesque de equi pretio, quem Ioannes volebat vendere Centum aureis, *Caſus proponitur.* & videbatur dubium an Petrus tanti voluerit illum emere. Die ſequenti Ioannes poſtulat ſibi locari à Petro eundem equum, & Ioannes adnuit, & pro aureo locat; hac locatione Petrum ſe emiſſe equum fateri pronuntio: non enim poſſet Petrus eſſe locator, niſi eſſet equi Dominus; nec Ioannes eſſe locatarius, ſi eſſet Dominus equi. *Solvitur.*

III.

DXLII. Regula 26. EA, *quæ fiunt à Iudice* (& idem dicito de quocunque, qui limites ſuæ iuriſdictionis excedit) *ſi ad eius non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.* [Nota tamen ex Regula XXI. Iuris Civilis, *Regula 21.* *Non debere, cui plus licet, quod minus eſt non licere.* nempe, ſi illud plus contineat illud minus, ut Totum partem, iuxta ea quæ dicemus inferius.] Sanè hæc Regula XXVI. Iuris Canonici, non eſt cond[illegible]ſtincta à præcedenti, nam in eâ clauditur; quicunque enim ea, quæ ad ſuam non ſpectant Iuriſdictionem, facienda aut decidenda aſſumit, contra Iura operatur, quæ unicuique dari quod ſuum rigoroſè præcipiunt; & quæ contra Iura fiunt, pro infectis habenda iam vidimus.

Hæ duæ Regulæ tametſi in ſerie veterum Tabularum remotæ, proximæ & concatenatæ ſunt. Quoniam quæ contra Ius, ad Iudicis non ſpectant officium; & quæ ad Iudicis officium ſpectant, ſecundum Iura ſunt. Sed quia dantur Iudices ſupremi & ſubordinati, quo illi modo Iuri ſubſint, examinandum eſt.

DXLIII. De iure ſanguinis. Occurrit hæc periodus, *Iura ſanguinis, nullo iure civili dirimi poſſunt.* Eſt [illegible] Pomponij lib 4. ad Sabinum. & habetur l. 8. ff. de

ff. de Regul. Iur. ergo quæ contra Iura sanguinis fiunt, semper fiunt contra Ius dirimens, quoniam sanguinis Ius omnia Civilia & Canonica dirimit, & à nullo Canonico aut Civili dirimitur. Ergo quæcumque contra Ius sanguinis facta, debent utique pro infectis haberi. nam ad Iudicis hæc non spectant officium, & quæ præter officium à Iudice tentata aut facta, viribus non subsistunt. Sed quod est istud adamantinum Ius, quod à sanguine denominatur? Ius naturale, seu Ius divinum; nullum aliud. Porrò Ius naturale, non dicitur à naturâ, quasi essentiale & indispensabile à DEO; sed à nativitate; quoniam *natura* etiam pro nativitate solet poni, & deduci à participio *natus*. Sentio decalogum esse Ius Divinum, non essentiale & inevitabile, sed DEO liberum, & quod potuerit non ferri, præcipuè quoad secundam Tabulam: sentio id eo sensu dici *naturale*, quo Adami gratia à Patribus naturalis vocatur, nativitatem enim sequitur, & omnes obligat. eandem ob causam Decalogum *Ius sanguinis* vocari patior.

Ius natura & divinũ humano non subest. Naturale unde dictum?

An gratia Adami fuerit naturalis?

Ius sanguinis sacramentale.

Quod si agamus de Iure divino Sacramentali, de quo non puto cogitasse Pomponium, meritò poterit dici *Ius sanguinis*, quoniam in sanguinis Christi efficacià fundatur, & nullo Iure humano dirimi potest: nulla enim apud Homines hodie potestas aut dirimendi antiqua Sacramenta, aut instituendi nova. & ut exemplo rem illustrem: Nemo Pontifex, nemo Imperator potest Baptismum legitimè collatum dirimere, nemo confirmationem: nemo Pœnitentiam, nemo Communionem, nemo extremam-vnctionem, nemo Ordinem, & tandem nemo matrimonium: facere enim ut Petrus, qui fuit hucusque Christianus, sacerdos, &c. Baptismi aut ordinis characterem amittat, impossibile est. Impossibile facere, ut peccata iam remissa redeant, quod manentibus speciebus consecratis Christus recedat; quod solvatur sacramentalis matrimonii vinculum: & sexcenta alia, quæ Christus posuit, nec voluit Humanæ voluntati committere.

Sacramẽta semel collata humanitus nõ possunt dirimi.

Hæc omnia dicta, ut Regula illa DXLIV.
VIII. defendatur. Quoniam si Pomponius de Iure consanguinitatis agat, illa aut nimis crassè exponetur, si in sensu Physico. Quoniam si certum est Iura humana non posse facere, ut Petrus non sit Physicus Ioannis filius, hoc est, à Ioanne genitus; nec possunt facere, ut pictor non sit Physica causa picturæ; nec quod furtum Physicè commissum, non sit. Hic sensus pinguis omninò est, nec in ipso disputantur moralia; sed quærimus, An Ius consanguinitatis aliquid disponat, quod non possit dirimi Iure civili? Respondeo Pomponium, si hoc sensu fuit loquutus, errasse: non enim erit assignabile aliquid, quod politico Iuri non subsit. Habet, ratione sanguinis, Pater Ius ut filio utatur, & illi imperet; filius obligationem obediendi; at possunt leges emancipare filium, qui eo genere quo emancipatus fuerit, non amplius suberit iurisdictioni Patris, nec tenebitur illi obedire. non enim potest Pater filio iubere Religioso, ut ad se redeat; non coniugato, ut uxorem dimittat.

An Ius morale sanguinis possit civiliter dirimi?

Emancipationis vis.

DICES posse Patrem filium suum DVL.
Religiosum è monasterio extrahere, si extremam aut gravem necessitatem incurrat; & hoc sanguinis Iure, non alio.

An Religiosus teneatur egredi ex Monasterio.

 Respon-

...et sustentet Parentem?

Respondeo. Hunc casum non fuisse à maioribus nostris bene examinatum, & pati innumeras difficultates. Primò enim in rebus-publicis etiam Mahometanis vix datur extrema necessitas. Secundò, si daretur, non solum filium, sed omnem hominem obligaret: in tali enim casu omnia communia sunt ex charitate, ferè omnia ex iustitiâ, & singuli fauere tenentur. Tertiò, quia posita necessitate gravi, potest Pater suo iure cedere; potest obligatio aut ad monasterium, aut ad hæredes transire; & fortè de facto transivit. Quę omnia humana sunt, & quæ dirimunt obligationem filij ortam à sanguine. Notare tamen potes obiter eminentissimum Cardinalem Ægidium Columnam in Quodlibeticis *disputat.* 6. *quæstion.* 2. *pag.* 112. iuxta editionem Lovaniensem anni 1646. docere talem filium posse veniam egrediendi petere; & si hanc non obtineat, non teneri egredi.

DXLVI. Hæc clara iudicas, & adhuc Pomponium defendis & ut faciliùs possis, ad impedimenta Matrimonij recurris. *Iura sanguinis*, ais, *quæ naturaliter impediunt & dirimunt consanguineorum matrimonia, nullo Iure civili possunt dirimi.* & adquiesco, si talia iura dantur. Moneo tamen me Lovanij multis Authoribus subscribendo, posse Pontificem dispensare, ut soror Fraterque validè contrahant, in promotione ad lauream propugnasse, propugnaturus etiam posse ut Mater Filiusque, Pater & Filia contrahant, si Authores huius sententiæ reperissem: sed quia nullum reperi, defendi sententiam communem; quam temerè falsam dicerem, si authoritatem sequerer: quam temerè veram, si ex minarem rationes à me visas. Fortè aliæ sunt, quas nondum legi; fortè sum sententijs damnandis insufficiens. Hoc alij iudicent, ego neminem docere teneor, sed mentiri non teneor; adeoque sincerè fateor me non intelligere cur matrimonia aliqua, etiam in primo gradu, sint irrita Iure naturæ. Quod si hoc sensu loquutus est Pomponius, hæc verba, *Iura sanguinis nullo Iure civili dirimi possunt*, æquivalebunt his, *Iura, quæ inter Patrem & filiam, inter Matrem & filium matrimonia naturaliter dirimunt, civiliter dirimi non possunt.* erunt vera in sententiâ communi.

An matrimonio iungi possint frater & soror? An Pater & Filia? an Mater & Filius?

DXLVII *Condemnandi, & etiam absolvendi facultas.*

Quia de Iudice, qui suæ authoritatis terminos transgreditur, agebat canonici Iuris Regula XXVI. tu ex civili Regulam XXXVII. proponis; videlicet, *Nemo, qui condemnare potest, absolvere* (si ratio & innocentia postulent) *non potest.* excedit igitur Iurisdictionis terminos, qui eum condemnat, quem non posset absolvere: hoc enim discrimen reperitur inter Commissarium & Iudicem, quod ille ad unum determinatus soleat esse, hic autem habeat authoritatem absolvendi & damnandi; unde *Ioannis* 18. CHRISTO Pontius Pilatus. *Mihi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?*

Dubium proponitur.

QUÆRIS, Anne possit Francisco delegari authoritas, vi cuius condemnare reum possit, si morte dignum iudicet; Si tamen innocentem iudicet absolvere non possit? *Respondeo* Stando mero Iuri naturæ posse; at Stando civili non posse. Quoniam eiusmodi commissio videretur crudelitatem

litatem Cōmiſſoris arguere; & Commiſſarium periculo male iudicandi exponere, tanta eſt enim humana fragilitas, ut homo libentiùs dicat Ius quam abſtineat. Unde ſi Bernavvelus apud Hollandos in manus Iudicum incidit, qui eum capite damnare poterant, at innocentem declarare non poterant, quales eiuſmodi Iudices fuerint? quales eorundem ſuperiores? eſto alterius iudicij.

Hiſtoria Bernavvelij.

IV.

DXLVIII.

Actus nullus Meritorius demeritorius, obligatorius.

A*CTVS moraliter nullus, nullam conſequentiam infert, nullum effectum cauſat.* Actus, de quo agimus, eſt triplex; meritorius, & demeritorius, obligatorius.

DE PRIMÒ eandem Regulam deſcribo ſic, *Actus, qui moraliter non eſt meritorius, nullius eſt præmij dignus*, & in ſpecie, *ſi conſilium fraudulentum per accidens utile fuit, nullo honorario aut præmio dignus eſt, qui dedit eiuſmodi conſilium.* Vnde emanavit Iuris civilis Regula LXXIX. *Fraudis interpretatio ſemper in Iure Civili, non ex eventu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.*

DE SECVNDÒ reſcribo eandem Regulam, *Actus qui moraliter non eſt demeritorius, nullius ſupplicij dignus eſt.* & in ſpecie. *Si conſilium ſincerè datum per accidens, aut præter dantis intentionem nocivum fuerit, hic nullo ſupplicio dignus eſt.* Imò honorario potiùs, quia fecit quod ſapuit & potuit. Hinc oritur Iuris Civilis Regula XLVII. quæ ex Vlpiano ſic ponitur. *Conſilij non fraudulenti* (hoc eſt, ſincerè dati) *nulla obligatio eſt. Cæterùm ſi dolus aut calliditas interſit, de dolo actio competit.* Hinc patet viros prudentes cauſas debere, & non effectus iudicare. Recenſeo nonnulla, quæ vidi. Perdidimus Traiectum, Bredam, & ante Rocroyam cœſi ſumus; interim, qui Traiectum tradidit, Marchio denominatus eſt: & etiam qui Bredam, promotus. & D. Frāciſcus de Mello, qui adverſo marte ante Rocroyam conflixit, honoratus fuit Regijs litteris quarum hic erat ſenſus. *In Rocroyano conflictu multa ſunt ob quæ gratias vobis agere debeam. Res omnes bene diſponere, prudenter iubere, generosè exequi Principum fortiſſimorum eſt. Victorias Regi ſuo omnes procurare tenentur, nemo dare tenetur, quoniam illas dat DEVS.* Traiectinus & Bredanus Propugnatores, ſummam laudem etiam perditis locis adepti ſunt, quoniam ſupra omnem ſpem multis illa ſeptimanis contra numeroſiſſimas copias defenderunt. Marchio de Aytona prudenti & eleganti calamo ſcripſit Boetij vitam, quam Comes de Rebolledo ante annos paucos evulgavit, & §. 14. ait *Con mayor gloria, a mi parecer, perdió Odoacer a Italia, que la ganó.* hoc eſt, *Glorioſiùs Odoacer, me iudice, Italiam amiſit, quam obtinuit.* quoniam gloria non à caſu ſed à prudentiâ generoſâ dependet.

Non caſus, ſed conſilia ſunt conſideranda.

D. Franciſcus de Mello, etſi victus laudatur.

Marchio de Leyden.

Odoacer Italiæ Rex.

De tertio hanc Regulam ſtatuo, *Obligatio moraliter nulla, nec vinculum, nec impedimentum inducit.* Hanc Regulam in duas diviſit Bonifacius, cui eſt XXVIII. *Quæ à Iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda*, unde optimè in tribunalibus dicitur, *Legibus, & non actibus eſſe argumentandum*; multi enim actus contra leges hominum ignorantiâ aut etiam malitiâ ſubrepunt: Vnde Paulus Iuris-

De conſequentijs moralibus.

conſultus, *Quod contra rationem Iuris receptum eſt, non eſt ad conſequentia producendum.* Cu etiam Bonifacio eſt Regula LII. *Non præſtat impedimentum, quod Iure non ſortitur effectum.* Verbi gratiâ. Votum ſimplex reſpectu matrimonij eſt impedimentum impediens; votum ſolenne eſt dirimens; quod ſi probentur fuiſſe nulla, nec illud impedire, nec hoc dirimere matrimonium poterit. Sic etiam matrimonium eſt impedim ntum dirimens ſequentem profeſſion m, & tamen ſi illud nullum fuiſſe probetur, hæc erit valida.

DIL. *Actus infectus; inceptus, & cōpletus.*

Inter actum moraliter & validè factum, & inter actum invalidum & infectum moraliter datur actus inceptus: & hic duo breviter examinanda ſunt; alterum quando actus incepiſſe dicendus ſit; alterum, quæ iuridicè ex actu incepto ſubſequantur. l. 13. ff. de reg. Iuris his verbis. *Non videtur cœpiſſe, qui per exceptionem à (legitima) petitione removetur.* Addidi illud *legitimâ,* ut rem dilucidè explicarem. Quoniam, tametſi nemo impediri poſſit, quin privatim poſtulet, multi à ſolenni legitimâ & iuridica petitione removentur: quod exemplis illuſtro. Admitti ad Regularem ſtatum poſtulat Iuvenis ſæcularis; poſtulat Novitius iuxta leges Benedictinas qu rto, octavo & duodecimo menſe. Novitius, ſi pie & ſanctè procedit, multorum opinione ex iuſtitiâ, hoc eſt, legitimè & Iuridicè; adeoque iſte talis incepiſſe dicitur: at ex merâ gratiâ ſæcularis. nec dicendus eſt incepiſſe eſſe religioſus, tametſi privatim centies ſolicitaverit, & habitum petierit, ſi remotus fuerit, nec permiſſus fieri Novitius, & tunc legitimè Regularem ſtatum poſtulare. Hinc eſt quod annos antiquitatis Religioſus non numeret à die quo incepit ſolicitare & privatim orare, ut reciperetur; non à profeſſionis die, ſed à die quo incepit habere ius profeſſionem poſtulandi, hoc eſt, à veſtitionis die. Si dicas eſſe graves authores, qui tenent Novitios non poſtulare profeſſionem ex iuſtitiâ ſed ex miſericordiâ; reſpondebo hanc opinionem eſſe Sanchezij *in ſumma tomo ſecundo libro quinto capite quarto numero* 54. quam probabilem iudicat Peregri us *in Commentar. ad conſtitut. part. 2. capite quinto littera B. §. primo* quam ego cum aliquâ limitatione cenſeo veram *Theolog. Regul. num.* 472. ubi multis aliis ſubſcribo. Adiam eandem moribus Ciſtercienſium firmari; Novitius enim qui approbari deſiderat, proſternit ſe in capitulo, & ab Antiſtite rogatus, quid petat? reſpondet, *miſericordiam à DEO, & à V. Paternitate, & à toto ſancto hoc conventu.* Subiiciam eſſe etiam multis Communitates, in quibus antiquitatis anni à Profeſſione numerantur. Vtcumque res ſe habeat, dico omnem Novitium legitimè & iuridicè admiſſionem ad Profeſſionem petere, hanc nullum ſæcularem legitimè ac iuridice petere. Quoniam ſæcularis nondum veſtitus nullo iure menſam, cohabitationem, habitumque à Monaſterio poſtulat, quæ Novitius, ſi bene ſe gerat, ſaltem poſtulat iure probabili.

Antiquitas in monaſterio quo-modo poſſit computari?

An novitio dare ſuffragium ſit gratia?

Hinc patet, Quid apud Lovanienſes, alioſque *ſupplicare ad ſupplicandum ſit?* Qui enim ſupplicat, ut ſupplicare

Supplicare ad ſupplicandum quid?

care possit, petit privatim ut possit publicè & Iuridicè petere quam ob rem probabile puto supplicantem ad supplicandum sine causâ repelli posse; at semel admissum ut supplicet, si supplicet, sine causâ repelli non posse.

DL. Hinc etiam, quid sit in Parlamentis lites & causas non admitti. Quoniam tametsi tota lis nihil aliud quam Iuridica petitio sit, debet peti facultas ad petendum, hoc est, ad litigandum; sæpe enim tam evidens est Actoris iniquitas, ut per exceptionem à petitione removeatur; qui si non obtineat litigandi licentiam, non est dicendus incepisse.

An actus, qui nullus fuit nullus sit? Vides sæpe de præteritorum actuum valore disputare, & interrogas, *An idem sit probare actum nullum fuisse, ac nullum esse?* Respondet Ius Civile Regulâ XXIX. *Quod initio vitiosum est, non potest tractu (meri) temporis convalere.* Verba sunt Pauli *libro octavo ad Sabinum*, quibus illud *meri* addidi, quoniam tametsi merum tempus contractus non firmet, solent comitari tempus aliquæ circumstantiæ, quæ firmare sufficiant. Pono unum aut alterum exemplum. *An tempus contractũ confirmet?*

Contractum verè invalidum bonâ fide inivisti, & pacificè manes in possessione quadraginta annis, te legitimum possessorem hinc ratione præscriptionis iudico, non quod mera tot annorum duratio, aut reddat contractum priorem validum, aut tibi rem adiudicet; sed quia alio imperio Respublica utens, definit omnium titulum possidendi esse validum, si sit bona fides, & annorum quadraginta possessio. [Fortè non semper bona fides requiritur vide num .] Sit secundum exemplum. *De præscriptione.*

Petrus invalide professus est, & quinquennio nõ reclamat; Anne mero temporis decursu invalida professio firmatur? Teneo illam firmari in foro humano; non tempore sed consensu, qui concomitari præsumitur: quoniam, qui scit se debere ante quinquennium reclamare, nec reclamat, videtur consensum præbere, & vota de novo emittere. An is validè coram DEO posset fugere, & uxorem ducere? *An professio invalida silentio quinque annorum firmetur?*

Assero non solùm potuisse Ecclesiam inter impedimenta dirimentia votum solenne verum enumerasse, sed etiam votum quod humanitùs solenne est: imò de facto sic fecisse; quoniam, si Antonius coram DEO sit non professus, & tamen coram hominibus solenniter professus sit, & uxorem ducat, separabitur, & illa alteri nubere permittetur: ergo leges humanæ ita sunt exponendæ, ut hæ non accidant exorbitantiæ. *An impedimenta præsumpta dirimant?*

DLI. *De dissolutione contractuum.* QUÆRIS, An actus semel validus, dirimi possit? hoc est, An possit fieri ut actus, qui heri validus fuit, incipiat hodie esse non validus? Respondet Physicus, rem eisdem à causis intrinsecis & etiam extrinsecis posse destrui, à quibus facta. Nam si Binarius additione unitatis fit, ablatione eiusdem destruetur; unde ortum axioma Philosophicum, *Totum dissolvitur in illas partes, quibus componitur.* Et quia Moralia Physicis sunt similia, est Iuris Civilis Regula XXXV. *Nihil tam naturale est, quàm eo genere quidq; dissolvere, quo colligatum est. Ideò verborũ obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio, contrario consensu.*

conſenſu diſſolvitur. Hinc eſt quòd obligatio, à promiſſione acceptatâ (quæ probabiliter à multis admittitur) orta, diſſolvi poſſit contrarijs verbis promiſſarij; nempe; ſi dicat, ſe nolle habere rem promiſſam. Hinc eſt, diſſolvi poſſe contractum qualemcunque, ſi omnes illi diſſolutioni conſentiant, qui conſentire debuere inſtitutioni. In matrimonio cooperantur DEUS, Vir & Fœmina, iuxta illud, *Quos DEVS coniunxit, homo non ſeparet.* & ſi omnes tres conſentiant, diſſolvetur: unde in lege veteri per libellum repudii diſſolvebatur, quia illum permiſit Deus.

An matrimonium diſſolvi poſſit?

In Profeſſione ſolenni reperio Dei, Eccleſiæ, Religionis, & vota emittentis conſenſum & concurſum; & conſentientibus his omnibus poſſe diſſolvi profeſſionem exiſtimo, ſic in aliis contractibus.

An ſolennis profeſſio?

Quæris etiam, An poſſit fieri, ut nullus fuerit contractus, qui validus fuit? Agimus in ſenſu virtuali; quoniam ſi ſemel fuit validus, ut revera non fuerit validus fieri non poteſt; poteſt tamen fieri, ut virtualiter non fuerit validus, hoc eſt, ita ſe habeat, ac ſi nunquam validus fuerit. Verbi causâ. Vendis hortum Antonio mille aureis; illum ei tradis, & ipſe incurrit obligationem ſolvendi annuos canones quinquaginta aureorum quouſque congreget illos mille aureos. Poſt annum colligit Antonius fructus & agitur de diſſolutione contractus; & teneo bifariam illum diſſolvi poſſe, nimirùm ut non valeat inpoſterum, & etiam ut nuſquam valuerit. Poſterioris diſſolutionis vi recuperabis hortum, nec ad aureos mille, nec ad canones annuos Antonius tenebitur. At virtute prioris Antonius retinebit primi illius anni fructus, & ſolvet primi illius anni canonem. Sed virtute poſterioris ita ſe habebit Antonius, ac ſi nunquam illum hortum emiſſet; & ideo nec retinebit fructus, nec ſolvet canonem.

De potentiá virtuali ad præteritum.

Contractuum diſſolutio duplex.

QUÆRIS TANDEM, An-ne prioris contractus diſſolutio novus contractus ſit? An verò ſit prioris mera non conſervatio? Reſpondeo, aliud eſſe contractum finiri; & aliud contractum diſſolvi: & exiſtimo finiri ſine contractu novo, non diſſolvi. Finiri quidem, nam ſi loco domum pro triennio, elapſis tribus annis contractus iſte ſine novâ ſolennitate finitur: at elapſo uno anno contractus iſte non poteſt ex naturâ ſuâ finiri, poteſt tamen convenientibus partibus ſolvi; puta, ſi locatarius ius quod habet in domum, cedat; aut mihi eandem iterum domum pro eodem pretio locet: ſi primum, erit donationis contractus; ſi ſecundum, erit contractus ſecundæ locationis. Subtilia hæc ſunt, ſed quæ ſæpe diſputantur in praxi; & hunc caſum propono. [Dediſti domum Anſelmo in emphyteuſin, hac lege, ut quotieſcunque illa mutaret dominum vigeſimam pretij partem haberes. Vi huius contractus illa domus ab Anſelmo vendi poteſt, at donari non poteſt. Vendit illam Anſelmus Friderico duobus millibus aureis contractu legitimo & valido. At ille pœnitentiâ ductus domum reſtituit, & Anſelmus acceptat. & inquiris, An hic duæ fuerint venditiones, vel nulla? & reſpondeo duas fuiſſe; alteram, quæ exuit domo Anſelmum, & conſtituit Fridericum

DLII. *Aliud eſt contractū finiri, & aliud ſolvi.*

Emphyteuſis.

Duplex venditio.

verum

Duplex venditio.

verum ejusdem Domûs Dominum; alteram, quæ iterum dominium transtulit ad Anselmum; adeoque domum bis mutavisse dominum, & bis tibi vigesimam partem debere: hoc est aureos centum. Hinc. Lux legi c. ff. de Regulis Juris. *Omnia, quæ jure contrahuntur, cõtrario jure pereunt.* Clariùs: *Omnia, quæ Iure contrahuntur, eodem jure finiri possunt, & debent contrario, adeoque Iure positivo, dissolui.*

Personæ in Iure nullæ.

Præter actus nullos, dantur etiam personæ in Republicâ nullæ, & istæ sunt, quæ infames; unde

V.

DLIII. *Infames, non sunt promovendi.*

Infamibus portæ non pateant dignitatum. Est Regula LXXXVII. & ejus ratio, quia talibus promotionibus, non tam honorantur infames, quàm infamantur honores. Ut constat *ex lege 2. c. de dignitat.* Alexander Imperator sic inquit, *Neque famosis & notatis, & quos scelus aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis portæ patebunt.* Sane infamiam esse duplicem, juris & facti scis; & scire vis de utrâ Regula ista loquatur. Et Respondeo esse certum eam loqui de utrâque; & jubere ne promoveantur ad dignitates homines sententia Judicis honore diminutos, seu privatos: ne etiam illos, qui apud viros graves & pios prudenter discurrentes, Infamiâ laborare probantur. Prudenter inquam; quia viri pii sæpe sunt nimis creduli, & sæpe Petrus ex unius anûs calumniantis malitiâ, & nimia piorum hominum credulitate, contra prudentiæ regulas infamatur; nec enim omnis dicenda est infamia, quæ videtur.

Infamia duplex.

Viri pii sunt nimis creduli.

An fœminæ sint promovendæ? An & pueri?

Jus Civile Fœminas etiam & Pueros dignitatum omnium aut ferè incapaces declarat. l.2. de Regulis Juris. *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt; & ideò nec Iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere. Item impubes omnibus officiis civilibus debent abstinere.* [Excipe eas dignitates aut officia, ad quæ jure aut consuetudine speciali fœminæ solent adsumi in communitate, in quâ degis.] Hæc Regula desumpta est ex Ulpiano *libr. I. ad Sabinum.*

DLIV. *Princeps bono ingenio & bona voluntate sit præditus.*

Si harum legum rationem quæris, adnotato duo omninò requiri, ut quis dignè officio publico fungatur; nimirùm, ut maturitatem judicii, & bonam voluntatem habeat. Hæc præsumitur abesse infamibus; quia Infames sunt, qui gravissimè & sceleratissimè mali, adeoque sine injuriâ semper censeri possunt mali. Illa verè deest Pueris. Utraque sæpe fœminis. Sunt etiam aliqui qui non ratione Criminis, sed ratione ministerii infames sunt, & his præcluditur aditus ad dignitates, ut hac via omnes ad famam & gloriam invitentur. Ejusmodi erat infamia Pastorum apud Ægyptios, unde Joseph suasit fratribus suis, ut se Pastores dicerent, ne cohabitare Ægyptiis & moribus eorum infici cogerentur. Genes. 46.33. sic ait. *Cùm vocaverit vos* (Rex) *& dixerit, Quod est opus vestrum? Respondebitis: Viri Pastores sumus servi tui ab infantia nostra usque in præsens, & nos & Patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen; quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.* Quamobrem precariò visi sunt apud Ægyptios vivere, nec unquam ad Civiles dignitates promoti, & posteà afflicti ab alio Pharaone qui non cognoscebat Ioseph, & ut mancipia furnis laterum adiudicati.

Officia infamia.

An Pastor sit infamis?

DLV. *Cur servi promoveri ad dignitates nequeant?*

Servi etiam ut Mancipia à dignitatibus arceantur, quod hostes olim fuerint, & bonâ etiamnum carere voluntate credantur, l. 211. de regul. Juris Civil. *Servus Reipublicæ causa* (hoc est ob negotia publica) *abesse non potest.* Et ibidem l. 22. *In personam servilem nulla cadit obligatio,* (videlicet, *juridica & publica*) & ibid. l. 32. *Quod attinet ad Ius Civile, servi pro nullis habentur, non tamen & Iure naturali. Quia quod ad Ius naturale attinet omnes homines æquales sunt.* Et ibid. l. 107. *Cum servo actio nulla est.* l. 118. eod. tit. *Qui in servitute est, usu capere non potest, nam cum possideatur, possidere non videtur.*

Servi in Iure sunt nulli.

An non-nolle *distinguitur à velle?*

Hinc luxilli periodo, *Ejus est non nolle, qui potest velle.* l. 1. ff. de regul. Jur. non enim Infamis, Fœmina, Impubes, Servus, censeri possunt non nolle (imò nec nolle) magistratum gerere, aut publica munia administrare, cum ipsi incapaces sint, & velle aut adspirare ad ejusmodi dignitates non possint. Fortè legendum est *non velle*, ut sensus sit, *neminem arguendum quod non voluerit facere quod velle non potuit* ut natura libertatis physicæ & moralis noscatur: postulat enim arbitrii libertas, ut possis rem facere, & non facere: quam ob rem non dicêris unquam non voluisse trásvolare Caucasum, aut Constantinopolin restituere Christianis, quia neutrum physicè potes facere, neutrum velle efficaciter potes.

Libertatis natura.

DLVI. *Furiosi etiã sunt nulli.*

Præter Infames, Fœminas, Impubes, servosque etiam Furiosi apud Justinianum nulli sunt. l. 5. ff. de regul. Jur. *In negotiis contrahendis alia causa habita est Furiosorum, alia eorum qui fari possunt quamvis actum rei non intelligerent. Nam Furiosus nullum negotium contrahere potest, Pupillus omnia Tutore auctore agere potest.* Ecce Paulus libr. 2. ad Sabinum, distinguit inter manutenere & contrahere: non negat Furiosos (amentes universos intelligit) posse per alium defendere sua jura legitimè adquisita: quis enim diceret, esse bene gubernatam Rempublicam, in quâ amens licitè expoliaretu? & in hoc Furiosos similes esse Pupillis judicat; in hoc tamen totam differentiam constituit, quòd Pupillus medio Tutore novos contractus inire possit, quod Furiosus non potest. Sed me Iudice hæc differentia à placito Reipublicæ & non à rei naturâ pendet; posset enim dari furioso Tutor, qui haberet authoritatem emendi, vendendi, alienandi, bona etiam radicalia ad majorem Furiosi utilitatem. At hujusmodi Reipublicæ placitum non dari defacto asserit hæc Juris Politici Regula. Nec contra militat lex 39. ff. de Reg. Jur. *Furiosi vel ejus* (prodigi, qui publicè condemnatus est; aut cujuscumque alius) *cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.* Quia si placeret Principi, id quod propriâ non potest, aliena voluntate posset.

Discrimen inter furiosum & infantem.

An furiosus perdere debeat aut adquirere aliqua novo p...

An possit tutorem habere?

VI.

DLVII. *An actus conditionatus sit legitimus.*

A*ctus* (absolutè) *legitimi conditionem non recipiunt neque diem* (si dies Conditiove addatur, nulli sunt.) Bonifacii Regulam hanc L. non posse de omnibus actibus legitimis intelligi manifestum est; & ideò illos in absolutè legitimos, & legitimos etiam conditionatè dividere necessarium est. Actus igitur absolutè legitimos appello Emancipationem, Acceptilationem, Hæreditatis aditionem, Servi optionem, Tutoris dationem, Adoptionem, Electionem, & Postulationem; vel universaliùs Diri adjectionem; Adde Matrimonium, quod absolutus Contra-

Actus absoluti.

tractus eſt, nam ſi conditio accidentalis ſit, judicatur non poſita, & ſi ſubſtantialis (hoc eſt contra Matrimonii eſſentiam pugnans] judicatur contractum totum annullare.

Dies in quem: dies à quo.

Porrò iſti actus non admittunt diem, *in quem*; at verò non video cur non poſſint recipere *diem à quo*, ſi non omnes, ſaltem præcipui; ſed & ipſi non admittunt conditionem futuram, at neſcio cur nõ poſſint præſentem aut præteritam. Et ut rem meliùs intelligamus, placet aliquot exempl ſubjũgere.

Emancipatio nulla.

Emancipationis hæc formula, *Ego te hodie eximo à poteſtate patria ſi victurus ſis decem annis*, eſt nulla; quia cum illa conditio non ſit humanitùs ſcibilis, nõ poſſet ſcire an iſte eſſet mancipatus; & quia in dubio beatus qui poſſidet maneret ſub authoritate parentum. Etiam

Emancipatio ad tempus.

hæc formula eſſet nulla. *Ego tibi concedo ut ſis emancipatus duobus annis.* Nam moralia tractari debent ut phyſica, & homo non poteſt occidi Phyſicè per duos annos, nam vel debet non occidi, aut ita occidi, ut nunquam humanitùs aut lege ordinariâ ſuſcitandus dicatur. Igi-

Quid ſit emancipatio?

tur, cùm Emancipatio ſit quædam virtualis parentum occiſio, vi cujus filius emancipatus ita ſe habet ac ſi omninò careret parentibus, rationi conſentaneum eſt, ut qui reſpectu filii emancipati, ſuo modo, moral & politico, dicuntur occiſi, eodem ſenſu mortui in perpetuum remaneant. At ego non video repugnantiam in iſtâ formula.

Emancipatio conditionata.

ſi verum eſt quod crudeliter tractatur a parentibus, ego Titium ab eorundem authoritate eximo; nec ſcio cur non debeat admitti: ſicut nec in hac, *Concedo, ut ab anno ætatis ſuæ vigeſimo quinto filii emancipentur à jurisdictione Parentum.*

Matrimonium conditionatum.

Quæ pariformiter de omnibus aliis contractibus abſolutè legitimis poterunt dici, ſi matrimonium excipias, in quo Jura ſemper deſiderant majorem claritatem: & fortè hoc ipſum deſiderium tantum ordinatur ad melius.

DLVIII. *Quando conditio noceat in contractibus.*

Hæc ipſa *l. actus legitimi, ff. hoc titul.* optimè explicavit Pomponius vel ut alii volunt Papinianus, *Actus*, (abſolutè) *legitimi, qui recipiunt (alii, qui non recipiunt) diẽ vel conditionem veluti Mãcipatio (alii, Emancipatio) Acceptilatio, hæreditatis Aditio, ſervi optio, Datio Tutoris* (addantur *Adoptio, Diei Adjectio*, nam *electio & Poſtulatio* Conditionis adjectione vitiantur; & *Matrimonium*, ſi cond tio ſit talis quæ ejus ſubſtantiam deſtruat) *in totum vitiantur per temporis vel Conditionis adjectionem. Nonnunquam tamen actus ſuperſcripti tacitè recipiunt, quæ apertè comprehenſa vitium adferunt.* (Nota bene) *nam ſi acceptum feratur ei, qui ſub Conditione promiſit, ita demum egiſſe aliquid, acceptilatio intelligitur, ſi obligationis Conditio extiterit: quæ ſi verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.* Senſit ergo Pomponius (Papinianus) & omnes illi, qui eorum verba loco Regulæ l. 77. ff. de Reg. Juris, poſuerunt, non omnem conditionem ex naturâ rei repugnare iſtis actibus, aliàs enim illã ne implicitè quidẽ admitterent; at ex naturâ rei repugnare multas, & in foro exteriore pleraſq;, & inſtrumenta debere fieri clauſulis abſolutis, Jura enim nonnulla, quæ aliquam conditionem ſubintelligi volunt, non patiuntur aliquam expreſsè dici vel ſcribi.

Non omnis conditio repugnat.

Conditio implicita.

VII.

QUÆSTIO INCIDENS

De conditionato contractu *Hoc eſt, De Teſtamento, Donatione, Profesſione ſolenni, voto ſimplici, & quocumq; alio actu aut pacto, quod expreſſa aut tacita conditione ſubſiſtat.*

DLIX. *Profesſio*

SUmma eſt ſolennium omnium actuum Connexio, ſed quia Regu-

monastica conditionata. laria specialiùs tractamus, conditionatam solennemProfessionem discutiendam proponimus, multa de simplicibus votis, multa etiam de Matrimonio, & contractibus aliis dicturi. Scimus nos detecturos solidissimum lapidem, cui multa inniti debeant; invisum Thomæ Sanchez, Basilio Pontio & aliis, qui de Matrimonio & solennibus aliis contractibus; sed quia non est animus dicere, quæ ab ipsis scripta, amicos ipsos esse nobis, sed veritatem esse magis amicam protestamur: & ne proemio oneremus lectorem ad rem venîmus.

Conditio. Multa scriptores de nomine *Conditio*, multa etiam de significatione; at inter multa pauca, quæ rem claram dilucident. Unde siquidem nominis significatio certa est, non est cur obnubiletur expositionibus non necessariis; quoniam aliquando contingit definitiones, quæ putantur Clariores definito, ita esse obscuras, ut illud rusticus, hanc vix sapiens intelligat. Notavit hoc Cartesius, noto & ego; quod ut non solum notem, sed demonstrem, pictorem in medio pruduco. Illi coram te jubeo, ut qualitate visibili visûs congregativâ tabulam pingat; & in eâ, qualitate visibili visûs disgregativâ delineat Alexandrum. An me intelliget? Minimè. Jubebo igitur ut in Tabulâ nigrâ colore albo Alexandrum efformet; & statim me intelligens; ostendet sæpe definitiones esse obscuriores definitis, & errare Doctores dùm res claras & universis notas volunt dilucidare. Nolo igitur quid *sit conditio* exponere; nota res est, nec potest clariùs aliter quam mero nomine repræsentari.

An definitio semper sit clarior definito.

DLX. *Professio* Professio igitur conditionata illa est quæ conditioni innititur, ut, *Voveo, si obiit Pater meus. Voveo, si tale privilegium habetis.* Conditio, quæ intervenire solet, varia est, Necessaria, Possibilis & Impossibilis; Honesta, & inhonesta, Incompossibilis & consistens; Certa & Dubia; Cognoscibilis, & Incognoscibilis; Præterita, & Præsens, & Futura. Omnes istas, & alias etiam occurrentes examinabimus, & Doctrinam Matrimonio & aliis contractibus consentaneam ponemus, adnotando conditionalem Positionem positá conditione transire in absolutam, & hanc esse optimam argumentandi formam; *Donasti Petro aureos centum, si esset Doctor; atqui est Doctor: igitur contractu teneris.*

conditionata ... Conditiones var...

An conditionalis transeat ... absoluta...

VIII.

Conditio NECESSARIA.

OMnia illa, quæ naturam respiciunt, & ab hominibus certò cognita impediri non possunt, non habere vim conditionum dicuntur; quoniam hæ propositiones, *Voveo, si heri Sol ortus fuit. Voveo, si cras sit oriturus. Voveo, si mare exsiccatum non est*, & aliæ similes æquivalent huic absolutæ, *Voveo.* Constat ex lege, si pupillus 9. D. novat. *Qui sub conditione stipulatur, quæ omni modo extitura est, purè videtur stipulari.* Et cur legem & authoritatem produco in re tam clara? ut morem geram imperitis, qui non credent hanc chartam albam esse, nisi lege & Juris perito suadeatur. DLVI. *Conditio necessaria non est conditio.*

Nota obiter difficilem esse hanc periodũ, *Quæ secundũ rerũ naturã sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint.* §. conditiones, instit. de verb. oblig. Certitudo enim respectiva est, & quæ secundũ rerũ naturã necessaria sunt, modò nobis incerta sint, obligationem morabuntur Quoniam iste

Obligatio à conditione incerta eſt.

iſte contractus bonus eſt, *ſi cras pluat, dabo tibi ocreas*, & tametſi pluvia ſecundum ordinem naturæ ſit certa, non tenebor hodie ocreas dare, nec cras ante quàm pluat, quia mihi pluvia incerta eſt, & cùm obligatio à conditione oriatur, incerta eſt.

IX.

Conditio INFALLIBILIS LIBERA.

DLXII. INter neceſſaria & infallibilia diſcrimen notiſſimum eſt; quoniam illa libertatem excludũt, iſta imbibunt. Ubi notandum eſt id quod uni eſt infallibile, alteri neceſſarium eſſe. Abſolute neceſſarius ſolus eſt DEUS; præter ipſum reliqua illi ſunt libera, quoniam univerſæ Creaturæ ab illius voluntate dependent. At ex his quæ Deo ſunt libera, multa ſunt mihi neceſſaria, quæ impedire non poſſum; infallibilia aliqua, quæ divinitùs doctus ſcio me infallibiliter facturum eſſe. Prioris generis ſunt ortus ſolis, occaſus Lunæ, & ſimilia, quæ legibus naturæ obediunt; Poſterioris fuiſſet Petri votum, ſi poſt Chriſti revelationem, at ante negationem, dixiſſet, *Voveo me talem & tantam pœnitentiam facturum ſi hodie Chriſtum ante gallicinium negavero*: Petro enim erat infallibiliter futura negatio; & tamen libera; quia poterat non negare Chriſtum. Quod ſi conditio mihi non ſit libera, nec ſecundum curſum naturæ neceſſaria, mihi erit contingens; infallibilis tamen, ſi certò prævisa; dubia autem; ſi ignorata. Dubiam contingentiam reperio in hac propoſitione, *Cras inviſar à Ioanne*, hoc enim pendet à Joannis libertate, cujus actus certò & infallibiliter prævidere non poſſum. Contingentiam infallibilem reperio in hac, *Antichriſtus naſcetur*. Hujus nativitas non pendet à voluntate meâ, non à curſu naturali rerum, ſed à decreto divino, mihi revelato, adeoque certiſſimè cognito. De futuris contingentibus infallibiliter & certò eventuris agam nunc; nam de dubiò eventuris acturus ſum inferius.

Neceſſitas, & libertas.

Infallibilitas.

Conditio neceſſaria, libera, contingẽs, infallibilis, dubia.

Ut igitur rem meliùs intelligas, horâ tertiâ poſt occaſum ſolis (ſic numerabant horas Judæi tempore Chriſti) revelaverit Petro Chriſtus negationem futuram, horâ nimirum ſeptimâ (nobis primâ poſt mediam noctem) Petrus futurum ſuum lapſum divinitùs edoctus dixerit, *Voveo non ingredi prætorium, ſi Chriſtum negaturus ſum*, & conſulor, an hoc votum quod grammaticè conditionale eſt, moraliter ſit abſolutum & purum? & reſpondeo aſſertivè; æquivalet enim huic, *Voveo non ingredi prætorium*. quia, cùm conditio verè futura ſit, futuritio illa jam eſt, & conditione poſitâ in abſolutam puramque tranſit conditionalis; quia hæc aſſertio, *Voveo non ingredi prætorium, ſi Chriſtum negaturus ſum*, omninò (quod notare oportet) æquivalet huic, *Voveo non ingredi prætorium, ſi nunc ſit futura illa Chriſti negatio*. Atqui non illa eſt futura, & hoc ſcit Petrus: ergo illa conditio in verbis ſolummodò conſiſtens, moraliter loquendo nulla eſt. DLXIII.

Infallibilis conditio eſt nulla.

[Sed adhuc illa veritas videtur falſificans, nam ſi Petrus non ingreſſus fuiſſet Prætorium non negaſſet Chriſtum in illo: nec fuiſſet negatio futura.

Sed hic ſcrupulus alibi declarabitur.]

*

X.

Conditio INFALLIBILIS CONTINGENS.

DLXIV. DEdi conditionem liberam infallibiliter cognitam, ponam contingentem revelatam, quam etiam infallibiliter præsciam. *Voveo*, inquam, *si Antichristus nascetur*. *Contraho, si Christus judicaturus est vivos & mortuos*. Ille enim conditiones cùm sint certò positæ, ita se habent, ac si adjectæ non essent: quam ob rem illud votum est purum, & absolutus est ille contractus. Ita Thomas Sanchez *libr.* 5. *de matr. disp.* 2. Rebellus *libr.* 2. *quæst.* 10. *sect.* 14. & teste Basilio Pontio *de matr. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 13. communiter sic sentiunt Theologi. At quia ipse Basilius sæpe à Communi deviat, quod & modò facit, quod jure id faciat videamus.

Basilii opinio. [*Verius tamen est*, ait, *quod docet Covarr.* 2. *p. c.* 2. §. 2. *n.* 11. *Henriquez libr.* 11. *de matrim. cap.* 12. *n.* 4. *& olim Adrianus quæst.* 3. *de matrim. dub.* 16. *&* 17. *esse matrimonium conditionale.*] Si rationem postulet, dicit esse manifestam, quam ex dictis colligit, & ad hanc formam reducit. Nam licèt certum sit Antichristum nasciturum, at incertum est quo tempore & die; & potest contingere quòd non nascatur vivo legatario (contrahente, vovente,) & ita habet effectum suspendendi: quod enim in incerto ponit, non potest non esse conditio suspendens, ut dictum est.

Impugnatur. At ego, à Basilio quem Salmanticæ sum veneratus, hanc periodum scriptam esse miror; quia polluit clarissimo ille ingenio, & tamen hic res toto cœlo diversas confundit. Aliud est dicere, *Voveo, si Antichristus nascetur*; Aliud, *Voveo, si ante obitum meum nascetur*. Nam illum nasciturum esse infallibile est; at esse ante meum obitum, dubium aut improbabile: & Basilio subscriben dum esset, si ageretur de propositione secundâ; at subscribere nequaquam possumus, quoniam de primâ disputamus.

Obligatio alia materialis, & alia formalis.

XI.

Conditio INTRINSECA.

Votum quoddam exponitur.

COnditio illa nominatur intrinseca, sine quâ poni effectus non potest, quæ semper intelligitur, & ponatur, aut non, perinde est. Tales sunt, *Voveo me crastiturum ad Ecclesiam, si vixero*; *lecturum talem librum, si habuero oculos*; *daturum tot pecunias, si habuero*; *&c.* Et dico, hæc vota esse absoluta & pura, non enim potero cras ire ad Ecclesiam, si hodie moriar; non legere, si oculos perdam; non dare, si nihil habeam. DLXV.

Multa solent huc authores congerere, quæ non videntur multâ disputatione digna, adeoque ad utiliora transeo.

DLXVII. *Aliud etiã exponitur.*

XII.

Conditio PRÆTERITA, PRÆSENS, INCERTA.

SOlent poni conditiones, præsentes aut etiam præteritæ quæ nobis non sunt notæ, sed poterunt temporis successu cognosci; & modò quæritur, quam vim habeant conditiones hujus modi? Pono exempla. *Voveo, si meus pater est mortuus*. *Contraho tecum, si non es mihi quinto gradu consanguinea*. DLXVI.

Aliud simile expenditur.

Done

Obligatio alia materialis, & alia formalis.

Dono tibi tot aureos, si verè sum Antonio ex asse hæres. Et teneo promissiones aut contractus tali conditioni insistẽtes, si ipsa vera ut supponitur, statim obligare materialiter, tametsi defectu notitiæ sic vovens aut sic contrahens, quousque rem examinet excusetur. Multa sunt hic obscura; aliqua declarabo.

Votum quoddam exponitur.

Si Petrus dixerit, *Voveo me donaturum hanc domum tali Xenodochio, si nunc sit Vivus meus pater:* si quando vovet ejus pater incolumis & sanus sit, non tenebitur statim dare illam domum; non quidem defectu obligationis, sed defectu notitiæ: nam statim post emissionem voti antequam sciat, utrum ejus Pater vivat, vel non vivat, non potest domum illam absolutè vendere, donare, aut alienare, quia se exponeret evidenti & voluntario periculo, non standi voto. Consultò posui illud *absolutè*, posset enim Petrus procedere conditionatè; Videlicet si diceret, *si Pater meus vivit, promisi hanc domum Xenodochio, adeoque si ille vivit, illam tibi non do; at quia Xenodochio, si Pater meus est mortuus, illam non debeo, eamdem, si meus Pater est mortuus, tibi do.*

DLXVII. *Aliud etiã exponitur.*

Si dicat, *Voveo me singulis diebus daturum tantam eleemosynam pauperibus, si navis Indica fœliciter appulsa est*; & tamen navis appulsa est, quod nescit Petrus, à die voti, illius eleemosynæ debitor est, & cùm primùm sciat venisse navim debebit à die voti numerando summam, quam dederit computus, erogare.

Aliud simile expenditur.

Si dicat *Voveo me singulis diebus lecturum rosarium, si eadem navis fuerit appulsa.* Non tenebitur legere à die promissionis, sed à die notitiæ; nec tenebitur rosaria omissa resumere. Et tota differentia inter rosaria & pecunias est, quod istæ obligent realiter, illa autem personaliter; adeoque istæ non videantur alligatæ vel personæ vel tempori, unde si non dentur hodie, debebunt solvi cras; at rosaria, cùm personalia sint, obligata sunt personæ & tempori, & si non legantur hodie, non debebunt resumi cras. Quod constat clarissimè in missâ & officio Divino; nam qui illam non audit die Dominica, non tenetur elapso die festo illam audire; sicut nec omissas canonicas horas die sequenti resumere. Nihilominùs esset limitanda hæc doctrina, si vovens vellet se expresè ad resumenda rosaria omissa obstringere, quia cùm sit suæ voluntatis dominus, poterit se hoc vel illo modo obligare.

Obligationum realiũ & personalium differentia.

Nota id bene.

DLXVIII. *Aliud votum exponitur.*

Si hoc votum labiis suis distinguat, *Voveo me professurum solenniter, si jam res talis, quam desidero, acciderit.* Si verè illa acciderit, Petrus statim obstringitur voto Religionis; & tametsi non teneatur profiteri antequã sciat, tenetur nihilominùs non reddere se inhabilem ad profitendum; adeoque non posset licitè contrahere matrimonium.

Aliud est votum religionis & aliud votum castitatis.

Quid si contraheret? peccaret mortaliter contrahendo. Et tamen validè contraheret. Et postea, si re examinatâ reperiret rem illam accidisse, sciret se voto religionis teneri, non tamen voto castitatis. Aliud est enim religionem, & aliud castitatem vovere. Unde Conjugatus, si voto religionis sit obstrictus, tenebitur adire religionem quam primum possit, at stante matrimonio poterit petere & red-

dere

dere debitum? at Conjugatus obſtrictus Voto caſtitatis, non tenebitur religionem adire etiam ſi poſſit, nec tenebitur non reddere debitum, at tenebitur illud non petere.

DLXIX. Quid ſi Petro, quem diximus voto Religionis teneri, uxor licentiam tranſeundi ad religionem vero ſimiliter ſit conceſſura? Tenebitur-ne Petrus illam petere? aut tenebitur ſaltem acceptare illam, ſi offeratur? Me judice ad utrumque tenebitur: & ratio eſt, nam qui tenetur ad finem, tenetur ponere media, qui prudent.r judicabuntur efficacia ad conſequendum talem finem.

Dilucidatur aliud votum. Subiicio examini aliud votum. *Voveo caſtitatem ſolenniter*, ait Petrus, *ſi talis fœmina mortua eſt.* Et illa verè mortua eſt, & ipſam Petrus eſſe mortuam ignorat. Suppono diſputationis gratiâ votum illud ſolenne eſſe validum (hoc enim examinabitur inferiùs) & definio, à Primo inſtanti Petrum teneri voto, at ſuam obligationẽ ignorare quousque conditio examinetur. Anne poſt votum emiſſum poterit ducere uxorem? Quid igitur, ſi de facto duxerit? anne manebit conj gatus? & dico rem eſſe difficilem, & quæ petat examen.

Dico Petrum, ſi uxorem ducat ante conditionis examen, ſe exponere periculo contrahendi cum impedimento dirimente, adeoque faciendi contractum invalidum. Addo eundem uxore ductâ, ubi concilium Tridentinum receptum non eſt, non poſſe ſcire, utrùm ſit conjugatus aut non; unde cum in dubiis melior ſit conditio poſſidentis, & ante matrimonium dubium ſit cœlibatus poſſeſſio, debebit credere ſe eſſe cœlibem, nec fœminam tangere. Ubi Tridentinum concilium receptum eſt, dicendum, illud eſſe clandeſtinum etſi coram multis celebretur, ſi conditionatum ſit & tamen teſtes non ſunt conditionis teſtes, ſed contractû. Rem valde novam, valde certam & valde neceſſariam tetigi; & volo tantiſper hærere, ut illam radicitùs exponam. *Alii ſunt teſtes conditionis alii contractûs. Nota hæc bene.*

DLXX. *An Matrimonia clandeſtina valida.* PRIMÒ *enim matrimonia clandeſtina, tametſi ſæpiſſimè interdicta, ante Concilium Tridentinum erant valida.* SECUNDÒ, *Nunc etiam ſunt valida ubi Concilium receptum non eſt.* TERTIÒ, *alibi ſunt invalida.* Quod evidentiſſimè probari poterit ex ſeſſ. 24. de Reform. matrim. Cap. I. & præcipuè ex his verbis. *Dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia libero conſenſu contrahẽtium facta rata & vera eſſe matrimonia quandiu Eccleſia illa irrita non fecit. Et proinde jure damnandi ſunt illi, ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera & rata eſſe negant.* Fiₜmant hanc concluſionem omnia illa, quæ Baſilius Pontius ed.ſſerit *libr. de matrim. Quinti Capit. III.* Secundæ probatio pendet à legum notitiâ, nullam enim poſſe humanitùs poni, quæ ante acceptationem obliget, plurimi ſentiunt, quos in Theologiâ Regulari num. 48. adlego; quibus ego cum aliqua moderatione ſubſcribo; exiſtimo enim omnes leges præcisè neceſſarias in ipsâ Reipublicæ erectione & ſuperioris Creatione eſſe admiſſas, nec novâ egere acceptatione, & in hoc diſtingui ab arbitrariis, quæ à ſub.litorum voluntate dependent. Et hinc etiam Tertia probata eſt. Illam tamen ad majorem doctrinæ ſecuritatem hac ejusdem capitis periodo confirmo. *An lex obliget non acceptata?*

Qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi aut Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus ma-

matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta ſynodus ad ſic contrahendum inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos ac nullos eſſe decernit, pro-ut eos præſenti decreto irritos facit & annullat. Ecce aperi oculos, & rem perſpice. *Matrimonium clandeſtinum, quod ſancta ſynodus nullum declarat, illud eſt quod probari non poteſt.* Eſt evidens: non enim volebant patres contrahentem onerare Cerœmoniis, ſed obviam ire inconvenientibus, quæ ex clandeſtino conjugio oriri ſolebant. Nam capite illo primo ſeſſionis XXIV. ſic inquit. *Cum ſancta Synodus .... gravia peccata perpendat, quæ ex clandeſtinis Conjugiis ortum habent; præſertim verò eorum, quæ in ſtatu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahant, & cum ea perpetuo adulterio vivunt: cui malo cùm ab Eccleſia quæ de occultis non judicat ſuccurri non poſsit, niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco, &c.* Igitur matrimonia conditione fundata, tametſi coram Parrocho & teſtibus contracta, ſæpiſſimè erunt clandeſtina; nimirùm, ſi conditionis poſitio probari non poſſit. Quod ut bene intelligere poſſis, pono caſum, in quo ſic contrahat Albericus: *Duco hanc in uxorem, ſi hodie; legit roſarium,* & non video, qui poterit Parrochus & teſtes teſtificari contractum fuiſſe matrimonium, ſi ignorent, an conditio illa fuerit poſita, non video, qua Parrochus conſcientia poſſit dicere, *Ego vos conjungo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti:* qua veracitate poſteà eos eſſe verè conjuges teſtificabitur.

Cur Matrimonia clandeſtina interdicta?

An Eccleſia judicet de occultis.

Matrimonium coram Parrocho & Teſtibus celebratum poteſt eſſe clandeſtinum.

Hinc ad Petrum reverſus dico, ejus conſenſum debere eſſe conditionatū, non enim volet Petrus eam validè ducere, quam validè ducere non poteſt; Ergo ſi dicat Ego te duco ſi non ſum religioſus, ſive quod idem eſt, ſi talis fœmina vivit, ſi conditio non poſſit probari, probari non poterit valor Contractûs, adeoque erit matrimonium, quod probari non poſſit; & ad mentem Tridentinæ Synodi, Clandeſtinum; & ad ejusdem Synodi decretum, invalidum. Hanc totam doctrinam recognoſce, eſt enim valde neceſſaria, & à nemine, quem ſciam, animadverſa.

XIII.

Conditio IMPOSSIBILIS UT TALIS COGNITA.

STando ſoli juri naturæ Conditio DLXXI.
impoſſibilis contractum nullum reddit; nam, qui contrahit, ſciens illam conditionem impoſſibilem eſſe, caret contrahendi voluntate; & qui putat eſſe poſſibilem non aliter contrahere vult, quam ſi illa conditio ponatur. Hinc eſt quod iſtæ formulæ, *Iubeo ut venias ad me, ſi cœlum manu tetigeris; Voveo caſtitatem, ſi novilunium non recurrat; Contraho cum Titia ſi fiat vera Franciſci filia, cujus modo non eſt. Vota ſolennia emitto, ſi cras non eſt oriturus Sol.* Et aliæ ſimiles, ſint invalidæ ſtando rationi & naturæ.

Poteſt Reſpublica in Materia fundorum & bonorum decernere, ut contractus effecti impoſſibili, aut etiam turpi (hæc enim moraliter impoſſibilis eſt) conditione ſubſiſtant; quia, cùm ipſa ſit ſuprema rerum Domina, poteſt bono publico proſpicere, & lites aut etiam peccata vitare, jubendo ut invitis directis dominis bona ad alios tranſeant, & ſi conditiones ſint poſitæ in contractu, ratione quarum

non deberent transire. Hinc est, quod hic contractus, *Do Antoniæ aureos centum, si in virum* convertatur, juxta legem naturæ sit nullus; hinc quod possit Respublica declarando conditiones impossibiles habendas esse pro non positis, facere, ut etiam donatore invito, sit validus, quoniam aurei subsunt supremæ dispositioni & decreto Reipublicæ.

Conditiones aliquæ in Iure pro non adjectis reputantur. Id quod Rempublicam posse facere asseruimus, de facto fecit in aliquibus casibus, quæ res concernunt. Jure enim Civili dispositum est, ut conditiones impossibiles habeantur pro non adjectis tantùm in testamentis favore ultimæ voluntatis: in legatis nimirùm & fidei commissis sine exceptione ullâ; *l. 3. & l. 6. D de condit. & demonst. l. 1. de condit. instit. §. impossibilis; instit. de hæredis institut. & l. ab omnibus* 104. *§.* 1. *D. de leg.* 1. Et ratio legis est; quia tametsi inter vivos aliquando possit contingere, ut homo velit contractum invalidum facere, quia mavult rem retinere, quàm donare; at hoc non potest de morituro præsumi, ergo Credendum est illum velle verum testamentum condere, & validè legare aut donare. Igitur dicendus erit Testator conditionem illam impossibilem, quã apposuit, judicasse; possibilem, & aliàs illâ non positurũ fuisse; adeoq; judicandam pro non positâ.

Nota hæc omnia: quæ valde communia & certa sunt, tametsi incerta sint ratione fundata: nam legum vis à voluntate potius quam à ratione pendet. PORRO in institutione hæredis non est universaliter definitum impossibiles conditiones pro non adjectis esse habendas. Ut videre est apud Basilium Pontium *de matrim. lib. 3. cap. 3. num. 3.* at in omnibus contractibus conditio impossibilis pactum annullat; ut constat ex *l. non solum. De obligat & action.* Et *§. si impossibilis instit. De inutilibus stipulationibus*, ubi dicitur, *si impossibilis conditio stipulationibus adiciatur, nihil valet stipulatio.*

DLXI. *Conditio impossibilis...* AD VOTA VENIO & existimo conditionem impossibilem ut talem cognitam esse dirimens impedimentum, & nullum votum emittere, qui in professione simplici aut solenni diceret, *Ego voveo si sol lucem perdiderit.*

De ... potestate Ecclesiæ. An ne Ecclesia poterit tale votum validum reddere, & decernere circumstantiam illam impossibilem, habendam fore pro non positâ? Respondebo forum internum à foro externo distinguendo. Scio enim posse hominem, etiam invitum, cogi ne è monasterio egrediatur, ne uxorem ducat, ne pecunias habeat, ne opus præceptum intermittat; hæc omnia forum externum concernunt. Imò existimo posse dari Casum in quo hæc ipsa legitime possint præcipi, non solum pœnaliter, sed & moraliter, at facere, quòd ego nolens voti obligatorii vinculum incurram, Ecclesia Romana non potest. Hinc est, quod nolit audire post quinquennium invalidè professum, at ista audientiæ negatio erit sufficiens ut ille cogatur agere vitam Religiosam in foro externo, non tamen poterit illum religiosum reddere; quoniam status religiosus pendet à Voto, & vovere aut non vovere in manu promittentis est.

DLXII. AD MATRIMONIUM doctrinæ consequentia me transfert. Existimo esse materiam valde difficilem, nec tam facile solvendam, quam vulgus æstimat. Summi Pontificis decretum tam difficile explicatu est ut Durandus *in 4. dist. 29. quæst. 4.* dicat, se relinquere

Do-

Mirabile: Doctoribus rem explicandam: Paludanus *ibid. quæst.* 2. *art.* 5. *concl* 5. hoc Gregorii IX. decretum esse satis mirabile. Sotus *ibid. quæst.* 2. *art.* 2. asserat nihil de hac re se certò compertum vidisse aut legisse. *Incertum:* Covarrubias *p.* 2. *cap.* 3. §. 2. *num.* 9. sibi videri mirabile, *Mirabile* cur matrimonium contractum sub conditione impossibili valeat, & sensum illius capitis esse mirè reconditum. *Mirè reconditum.* Alii voluerunt defendere verba Pontificis aut exponere saltem; & impugnātur à Thoma Sanchez *l.* 5. *disp.* 5. & Rebello *libr.* 2. *quæst.* 10. *sect.* 4. *a num.* 25. & Basilius Pontius *de matrim. l.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. ita textum exponit, ut valorem matrimonii conditionari ne quidem in exteriori foro admittat, si de contrahentium voluntate Conditionata constiterit. *Quid Ecclesiam in materia matrimonii possit?* Quamobrem ego sentio non posse Ecclesiam conjungere vero matrimonio hominem invitum, adeoque, si Petrus dicat *Ego duco in uxorem hanc fœminam si non indigeat somno*, nec velit aliter illam habere, cum matrimonium sine ejus consensu fieri non possit, dicendum contractum fuisse nullum. At Ecclesia ne matrimonia Conditionibus hujus implicentur, vult illas pro non adjectis judicari, *c. fin. de condit. apposit.* ubi ait Prudentissimus Legislator, *Aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint propter favorem ejus debent pro non adjectis haberi.* Sed hæc verba exterius forum & solam præsumptionem concernunt; nimirùm quando fuisse conditionatam voluntatem probari non possit.

XIV.

Conditio IMPOSSIBILIS, POSSIBILIS CREDITA.

SÆpe contingit conditionem impossibilem poni à credente possibilem esse. An ne tunc vitiabitur contractus? Vitiari omnem contractum in tali casu, assirmavit Donellus *libr.* 8. *cap.* 32. § *hac tamen in re.* Et in matrimonii materiâ: ejus sequitur opinionem Thomas Sanchez *lib.* 5. *disp.* 3. *num* 8. Et Emanuel Costa *Repet. in c. si pater. de testam. num.* 8 ubi etiam multos citat. Non vitiari contractum, sed conditionem debere reputari pro non positâ censuit Gabriel Vasquez *opus. c. de restit. c.* 7. *dub.* 10. at Basilius Pontius *de matr. l.* 3. *cap.* 3. *num.* 11. subdistinguit; nam vel scitur contrahentē ignorasse circumstantiam illam fuisse impossibilem, vel de hoc dubitatur. Si primum, vitiatur contractus, non ex eo quòd habeatur conditio pro possibili, sed quia quando constat de mente contrahentis & illum voluisse illi conditioni inniti, nec aliter contrahere, dicendum sublatâ conditionis existentiâ contractum non posse subsistere. Cæterùm si dubia mens fuerit, conditio pro non adjectâ reputabitur, in dubio enim præsumitur pro testamentis, matrimonisque

DLXXIV *Impossibilia sæpe esse possibilia putamus.*

XV.

Conditio TURPIS, SEU MORALITER IMPOSSIBILIS.

IMpossibilibus meritò turpes conditiones adjungo, quæ in genere morum impossibiles sunt, nam ut constat ex *l. nepos. Proculo.* 125. *de verb. significat.* id possimus, quod jure possumus. Unde prudentissime Papinianus. *l. filii.* 15. *D. de condit. instit.* ait. *Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & ut generaliter dicam,* DLXXV.

Quid possimus? Malè etiam sunt impossibilia.

bonos mores, ea nec facere, nec posse credendum est.

Dico igitur primò, omnem contractum turpi conditione subnixum, eâ non positâ invalidum. Hinc est, quod stando soli naturæ Juri, qui dicit fœminæ, *Do tibi centum si fornicari vis*; non tenetur centum dare nisi illa fornicari velit.

Quid Respublica queat?

Dico secundò. In donationibus, venditionibus, commutationibus, & in quibuscumque dominii translationibus, potest Respublica, unam ex tribus legibus pronuntiare: nimirùm, *Contractus turpi conditione subnixus sit invalidus, etiam posita conditione.* Aut *sit validus, etsi non ponatur conditio, hæc enim haberi debet, tanquam non adjecta.* Aut tertiò, *sit validus. Si non ponatur conditio; & si illa ponatur invalidus.* Et hæc tertia lex, videretur moribus formandis convenientior.

Dico tertiò; *In materia matrimonii & votorum, cum Respublica posit facere* (intra proprios terminos Ecclesiastici aut sæcularis fori) *ne contractus a volentibus fiant; nimirùm inhabilitando personas, & impedimenta dirimentia imponendo; & cùm non posit facere, ut ab invitis fiant, illos cogendo aut necessitando; tenendum est, Posse facere & pronunciare matrimonia, vota, & omnes promissiones taliter conditionatas esse invalidas, ponatur aut non ponatur conditio: at esse validas, & si non ponatur conditio, pronuntiare non posse.*

Conditio turpis in testamentis.

Dico quartò. *In Testamentis Respublica vult conditionem turpem pro non non posita haberi.* Unde in Jure non pauca Testamenta damnantur. *l. quidam in suo. 27. D. de condit. instit.* in testamento illius, qui dixit, *Titius hæres esto, si reliquias meas in mare projecerit*, habetur conditio pro non adjectâ; turpe enim esset, & hæredi præcipuè, cadaver proiicere in mare. Sic apprehendunt homines, qui cadavera solent igni mandari: sed cur non possint cum magna reverentiâ, sicut igni aut telluri, sic etiam undis concredi cadavera non video. Et etiam *l. Servo alieno de legib. 1. & l. Titio. 10. §. centum relicta. D. de condit. Et demonstrat. Ubi legatum relinquebatur sub conditione, ne a monumento discederet.* Quæ Conditio turpis fuit judicatâ, & pro non positâ debuit haberi. Videatur Basilius *De matrim. libr. 3. cap. 5.* Sed quid, si ob illud onus legatum dabatur, quod aliàs nullo modo daretur?

XVI.

Conditio alienæ voluntatis, an ne sit turpis?

DL[illegible]

CAsus proponitur. Franciscus moribundus hoc testamentum init, *Mihi hæres ille esto, quem voluerit Anselmus.* Et quia hæc hæredis institutio nulla est. *l. illa instit. 32. de hæredib. institu. & l. si quis Sempronium 68. D. eodem.* Cur sit nulla & invalida quæritur?

Basilius *de matrim. libr. 3. cap. 5.* ideò esse nullam putat, quod contra bonos mores ipsa sit. Sed cur contra bonos mores dici debeat non Video; nec cur potius hæc institutio obsit politicæ gubernationi, quam hæc, *Esto Cajus hæres, si Anselmus velit*, aut *Esto Anselmus hæres, si Antonius Civitatem advenerit*, Nam utrobique relucet aliena libertas.

Ut suam probet sententiam arguit Basilius PRIMÒ, Quia certum debet esse consilium testatoris, *Instit. tu. qui hære-*

hæredes instituí possunt. Atqui hîc non est certum: ergo contra bonos mores est..

Leges definitivæ & præceptivæ.

Et ego majorem distinguo, ut sit secundum definitiones humanas debere esse certum Consilium testatoris, concedo; ut sit secundum præcepta humana vel divina, nego. Ut solutionem intelligas, adnotato Leges dividi in definitiones & præcepta. Leges definitivæ nihil præcipiunt, at decidunt, quo debeat contractus modo fieri, ut sit validus: præceptivæ jubent hanc rem fieri, illam non fieri. Agit contra bonos mores, qui contra præcepta, non ille, qui contra definitiones; nisi fortè hæ præceptæ etiam sint; dantur enim & leges mixtæ definitivæ simul & præceptivæ.

Imo & mixtæ.

Nota & considera bene has causales.

Nam, si diceretur omnis contractus invalidus, esse contra bonos mores, sequeretur non ideò illum esse invalidum, quia esset contra bonos mores, sed potiùs ideo esse contra contra bonos mores, quia esset invalidus, quod ego nequaquam admittam: tunc enim vox contra bonos mores nimis laxè sumpta cum nullitate confunderetur. *Transeo ad minorem*, quam nego; hìc enim certum est testatoris Consilium, ipse enim vult fieri, quod Anselmus voluerit; & solùm Anselmi Consilium incertum est.

Non est contra bonos mores se viri boni voluntati subjicere.

Quod præscindendo a lege legatum hujusmodi annullante, id non sit contra bonos mores, ostenditur. Quoniam majori curâ actiones humanæ, quam humanæ pecuniæ diriguntur & tamen non est contra bonos mores hæc lex, *Obedite propositis vestris*; aliis verbis, *Quæ vobis illi dixerint facite.* Non est contra bonos mores, quod qui suffragium daturus est, aut aliud grave qualecumque facturus, in vocem cujuspiam tertii viri boni & prudentis compromittat. Ergo non est contra bonos mores, quòd institutione hæredis, aut legati designatione, aliquis rem totam committat arbitrio Anselmi viri probi & prudentis. Quibus consideratis nego absolutè consequentiam. Et Concludo illud testamentum non ideò esse invalidum, quia contra bonos mores sit, sed quia lege sic definitum est.

XVII.

Conditio, si non nupserit *an sit turpis*?

IN legatis Jure antiquo credita est DLXXVII.
turpis hæc conditio, quia oberat bono publico & hominum multiplicationi. *l. quoties. 22. l. sed si hoc. 62. §. 21. l. 63. & sequenti. l. cum tale 72. §. si arbitratu. l. mulieri. 74. D. de conditionibus & demonstration.* Ubi legimus, *si cui capienti hæreditatem vel legatum, viduitas injungatur, legatum vel hæreditatem capit, sive is vir sive fœmina sit.* Nomen *viduitas* significat statum extramatrimonialem, nam & virgo *vidua* dicitur. *l. 142. §. 3. de verb. significat. & l. 22. filiæ, meæ. D. de annuis. leg.*

Viduus in Iure omnis Cœlebs.

Cæterùm hanc eamdem conditionem turpem esse crediturus non sum; est enim pudicitiæ argumentum non solum apud me sed etiam apud ipsos gentiles. Unde Valerius Maximus *libr. 2. c. 1. de matrim. ritu*, sic ait, *Quæ uno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ coronabantur. Existimabantur enim, eum præcipue matronæ sincera fide incorruptum esse animum, qui depositæ Virginitatis cubile pudicum egredi nesciret, multorum matrimoniorum experientiam,*

Viduæ censentur castæ & pudicæ.

quaſi illegitimæ cujuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes. In quam etiam ſententiam abiit Tertullianus libr. de Monogamia & alii veteres.

Hinc conſtat non eſſe audiendos Juris peritos, qui hanc conditionem tanquam turpem rejiciunt; ſed nec audiendos illos, qui exiſtimant non poſſe Rempublicam declarare hanc conditionem debere haberi pro non poſitâ, licet honeſta & bona dicatur. Hinc eſt quod Bartolus apud Baſilium Pontium. *libr. 3. de matr. cap. 6. num. 12.* quo ad ſubſtantiam non male judicaverit legata Petro, *ſi non nupſerit* poſſe capi, etſi nubat, & quamcumque ille rationem dederit, & quamcunque impugnaverint Covarrubias *lib. 1. variar. cap. 19. num.* 10. Antonius Gomez *tom. 2 Variarum. reſol. cap* 12. *num.* 78. Molina *tom. 1. de inſtit. tract. 2. diſp.* 207. *num.* 6 Sanchez. *diſp* 34. *num.* 5. Ego hanc propono. Cum leges non obligent niſi acceptentur, ubi reſpublica ſancit invalidè talem circumſtantiam apponendam, & populus legem admittit, illa ſanctio vim habet. Ergo ſi Jus civile talem aut talẽ circũſtantiã voluit pro non adjectâ haberi, pro non adjectâ habebitur; non quod turpis ſit, ſed quod contra Reipublicæ legem: multa tenim in legibus ſunt, quæ aliter potuiſſent poni, nam in pleriſq; ſtat pro ratione voluntas.

An leges debeant acceptari.

Leges plurimæ ſunt arbitrariæ.

Stando Juri Canonico, legata ſub conditione, *ſi non nubat*, facta, valida ſunt, & conditio tenet, & ſi hæc non ſervetur, illa capi non poſſunt. *Cap. 2. de condit appoſitis. &c*

✻

XVIII.

Conditio ſi nupſerit, *an turpis ſit?*

DLXXVIII.

ETſi non nubere melius ſit, quam nubere, nihilominus nubere turpe non eſt. Quamobrem, valet hæc conditio, *Lego centum Antoniæ, ſi nubat* item determinando hominem, nimirum, ſi nubat *Friderico.* Sunt, qui aliquos caſus excipiant. I. Si Antonia voto ſit caſtitatis obſtricta, aut etiam voto religionis. II. Si ſit naturâ ſuâ incapax, quæ nubat. III. Si in conditione nuptiæ clandeſtinæ aut illegitimæ ponantur. IV. Si Fridericus ſit illi inæqualis, & qui cum honeſtè conjungi non poſſit. V. Si ſit conſanguineus. VI. Si ſit impedimentum aliquod, nec ſpes diſpenſationis obtinendæ. Quos caſus conſiderare opus eſt. Primus enim & quintus, ſi diſpenſationi ſubjaceant, nullam involvunt turpitudinem. Secundus & ſextus potiùs videntur impoſſibilitatem, quam turpitudinem involvere. Quartus videtur velle inæqualitatem ipſam pecuniâ legatâ compenſare, quod poſſibile eſt, nec aliquam turpitudinem involvet. Non enim ſemper invalida ſunt matrimonia inæqualium. Unde ſolus videtur caſus tertius manere, qui turpem conditionem imbibat.

Regula generalis.

Exceptiones nullæ.

Et earum dissolutio.

XIX.

Conditio, ſi juraverit *an turpis ſit?*

DLXXIX.

JUramentum, actus religionis eſt, nec ſtatim turpe judicandum; adeoque adju-

Adjuratio an sit turpis?

adjuratio non semper mala est, præcipuè cùm homo vel discedit vel moritur. Primò enim videretur mihi difficilis hæc legatio, *lego Petro centum, si juret non occidisse meum filium*, nam licèt ego velim hac satisfactione esse contentus, videor Petro jurandi aut fortè pejerandi necessitatem imponere; quoniam, si non occidit, jurare debebit, ne homicidii suspicionem incurrat; & si occidit, etiam debebit, ne suum peccatum detegat. Secundò, si juramentum sit de futuro videtur illici, ut promittat quod fortè præstiturus non est. Quam ob rem ut catur istis inconvenientibus jurandi obligatio edicto Prætoris remittitur, ut inter alios notat Basilius Pontius *de matr. libr. 3. cap. 8. num. 2.*

XX.

Conditio, si concubueris mecum, *an turpis sit?*

DLXXX. *Diversa Theologorum sententiæ.*

VAriant Doctores. Alii docent illam non esse turpem, quia adveniente copulâ sponsalia purificantur. Sic docuit Covarrubias *2. p. c. 3. num* 13. cujus opinionem refellit Sanchez *libr. 5. disp. 16. num* 1. asserens in locis ubi concilium Tridentinum receptum est, nec valent clandestina matrimonia, sustineri non posse. Alii existimant hunc contractum, si intelligatur de turpi concubitu, esse validum & conditionem debere pro non adjectâ haberi: si verò de concubitu licito & matrimoniali suspendere effectum usque ad eventum conditionis. Ita idem Thomas Sanchez *libr. 5. disp. 16. num.* 3. cum Cardinale Alexandro de Nævo, & aliis. Alii subtilius, si agatur de copula illicita putant matrimonium tenere, conditionem esse turpem atque pro non adjecta usurpandum; si agatur de copula licitâ non posse matrimonium suspendi, sed omnino esse perfectum. Ita Basilius Pontius *de Matrim. lib. 3. cap. 8. num.* 5

An copula illicita esse possit matrimonii conditio?

At ego, quia scio non posse hominem invitum matrimonio conjungi, quidquid sit de foro interiori, existimo, multos posse fieri contractus, qui supponant copulam ut conditionem. PRIMUS. *Promitto me cras ducturum te in uxorem, si mihi condormias hac nocte*, SECUNDUS, Duco te in uxorem coram Parrocho & testibus, si mihi condormieris hac nocte. Primus contractus matrimonium non est, sed matrimonii promissio; nec puto illo Petrum teneri, ni Antonia conditionem tametsi turpem ponat; & conditione posita, illum puto teneri. Addi contractum secundum multas difficultates involvere, quoniam conditio futura est; & cum debeat priùs conditio poni, quàm contractus conditionalis subsistere, ille concubitus esset antematrimonialis, adeoque turpis & peccaminosus; qui, & alia quæ concurrunt, magnam considerationem requirerent.

XXI.

Conditio contraria contractui

IN matrimonio certum est conditionē, quæ cōtrarietur substātiæ contractus poni omninò non posse; quod si ponatur matrimonium esse nullum. DLXXXI.
Cōstat ex *c. fin. de cōdit. appos.* unde nulli sūt omnes isti cōtract⁹, *Accipio te in meā, si nolis debitū reddere; si velis generationem impedire, poculum sterilitatis sumere*. Quæ quidē matrimonia stādo puro Juri naturę paterētur suas difficultates; & stādo canonico, nō statim occurreret, cui potiùs

Contractus nonnulli, invalidi.

tiùs istæ conditiones debuerint à Pontifice censeri dirimentes, quàm turpes impossibilesve, nam turpes & impossibiles, ut vidimus, non dirimunt Contractum, sed pro non adjectis judicantur. At quia alibi rationes & motiva Pontificis expendimus, nunc sufficit mentem & resolutionem explicasse.

Vide inferius Fundam. 51. §. 2. ubi uberiùs hanc quæstionem resumo.

XXII.

Conditio de futuro.

Aliud est contractus futurus, & aliud contractus præsens cùm conditione de futuro.

DLXXXII. OMnia, quæ hucusque dicta, facilia sunt; nunc difficiliora aggredior, & ad conditiones de futuro devenio. Et ut rem bene intelligas, promissionem contractus futuri à Contractu præsenti affecto conditione de futuro, distinguo; aliud enim est; *Ego ducam te in uxorem, si cras meus Pater venerit*, & aliud. *Ego te duco sub eadem futura conditione.* Posito primo Contractu certum est, non dari matrimonium ratum actuale, sed promissionem meram futuri matrimonii, adeoque positâ conditione non esse dicendos, si qui sic contraxerunt, Conjugatos, sed vi promissionis habere obligationem contrahendi. Et hoc est tam clarum, ut non possit in controversiam rationalem reduci.

Basilij opinio.

At posito secundo contractu (adde testes & Parrochum, ne clandestina aliqua nullitas nos interpellet) duæ sententiæ occurrunt. Prima esse validum Contractum asserit, secunda negat. Asserentem vocat Communem Basilius *libr. 3. c. 12.* & docet suaderi multis Canonibus, qui matrimonio Conditionem adponunt, tales sunt *in cap. de illu. c. super eo. c. fin. de cond appos.* At ipse negantem existimat Veriorem, & mentem suam ad hanc Conclusionem reducit. *Matrimonio non potest apponi aliqua Conditio, quæ illius valorem suspendat: sed si ponatur in vim Conditionis, tantùm erit contractus sponsalium, & non matrimonii.* Consonat Basilius Gregorio de Valentia *quæst. 2. punct. 3.* Rebello *libr. 2. de matrim. quæst. 10. sect. 6.* Cujacio *c. 1. de condit. appos.* ubi tenet nullam Conditionem apponi matrimonio posse: hanc sententiam probabiliorem censuit Petrus de ledesma *quæst. 47. de matr. ar. 5. dub. 1. cond. honest. post. 2. concl.*

Ut suam mentem expendant ibi Authores, duos contractus distinguunt; primum, *Do tibi Centum sub onere faciendi talem rem* secundum, *Do tibi centum, si feceris talem rem.* Vi prioris contractûs existimant transferri dominium, & donatarium non teneri restituere centum donatori etiam petenti, sed debere facere rem illam: at vi secundi contractûs dominium non transit antequàm res illa fiat, unde donatarius non posset cogi ut rem illam faceret, bene autem ut restitueret, si centum recepisset, & illam rem facere nollet.

Hinc patet hanc propositionem, *Do tibi domum, si cras Francofurtum venias*, æquivalere huic, *Dabo tibi domum, si cras Francofurtum venias:* & consequenter hanc, *Accipio te in meam, si cras naves appellantur*, huic, *Accipiam te in meam, si cras naves appellantur.* Cùm igitur ad Matrimonii veritatem præsens requiratur consensus, certum est sub conditione de futuro matrimonium præsens celebrari non posse. Sic est definitum *in cap. super eo de conditionibus appositis.* Ubi declarat Pontifex Titium, qui per hæc verba contraxerat, *Accipio te in meam, si Pa-*

Quod: con-senserit: est de futuro.

Pater meus consenserit posito Patris consensu non esse conjugatum defacto, sed vi promissionis factæ debere ad contrahendum compelli. Cujus Pontificis verba frustra conantur Adversarii in sensus peregrinos torquere.

DLXXXIV. Et quia fortè Thomas Sanchez in causâ ut totam hanc disputationem texeremus, ostendam non solùm hæc verba Titii, *Duco te in uxorem, si cras Rex venerit*, æquivalere istis *Ducam te in uxorem, si cras Rex venerit*, sed etiam hæc verba Thomæ Sanchez, *Est matrimonium*, æquivalere his *Est promissio* aut *Erit verum matrimonium*, quoniam cùm hæc verba promissoria Sanchez matrimonialia dicit, non putat; illis enim non effectũ matrimonii, sed meræ promissionis concedit. Petit enim secundum consensum, nec sufficere priorem asserit, teste Basiliô *lib.* 3. *cap.*12.*num.*3. & quidem, si secundus consensus requiritur, prior ille promissorius est, & non matrimonialis: sed hoc ego non urgeo, quoniam Sanchez secundum consensum non requirit, ut patet *ex libr.* 5. *disp* 8.*num.* 5. quem etiam citat Basilius *libr.*3.*cap.*14.*num.*1. Unde aut primum Basilii locum non intelligo, aut æquivocatio aliqua latet. Sed hoc in medium posito, alias rationes producamus. Quoniam quærenti, An Titius, qui cum duabus sub conditione contraxit, nimirùm priùs cum unâ, & posteà cum alterâ, teneatur primæ, an secundæ? respondet Sanchez *disp.*8.*num.*25. quod neutri. Ergo contractus ille prior fuit promissorius, nam si fuit Verum matrimonium, secundus contractus solus fuit invalidus; non secùs, ac si hodie Joannes Antoniam duceret, & postea ante consummationẽ matrimonii duceret, Margaretham. Si conditio secundi contractus prius poneretur, stãdum secundo contractui docet Sanchez *ubi supra num.* 18. & iterum illum contractum habere vim promissionis, & non actualis matrimonii ostendit, nam prior contractus Verum matrimonium constituit, à conditionis positione, & non à voluntatis revocatione pendebit. Nam qui absolutè contrahit, licèt ante consummationem voluntatem mutet, conjux remanet; quoniam sola promissio pendet à futuro consensu.

Observatio contra Thomam Sanchez.

Ad quid teneatur, qui cum duabus contraxit?

XXIII.

De Donationibus Condonationis.

TRansco ad donationes, de quibus non nihil dixi paulò-antè. Si quis leget centum aureos Antoniæ, si castè vixerit, certè puto illam ad restitutionem teneri, si luxurietur, & pecuniis legatis contra mentem legantis abutatur. Hinc est, quod patienter videre non possim luxum & profanitatem Regularium quorundam, qui miserrimo errore ad authoritatem conducere illa putant, ob quæ à sæcularibus contemnuntur; quoniam meritò scandalizantur modesti homines, cùm ad Abbatum & Episcoporum aliquorum mensas profanas (distinguo profanitatem à benignitate) vocantur, & cum vestes sericas, calceos oculatos, tibialia punctis ad mentem Zenonis composita, indusia linea, pileos castoreos, & alia multa vanitatis & luxuriæ instrumenta. Hos abusus peperit ignorantia & opulentia; at superiores, qui sic excedunt tenentur ad restitutionem, quia utuntur absolutè (aut dissolutè potius) eleemosynis conditionatis. Si mihi assentiri non vis, citabo Casparum Questen- DLXXXV.

An Ecclesiastici possint pecunias a sæcularibus legatas, in usus profanos consumere.

Caspar Questenbergius.

sten-

ſtenbergium, Virum pientiſſimum, Virum doctiſſimum, qui in Paræneſi ad ſucceſſores ſuos Strahovienſes Abbates, paulò poſt initium ſic inquit [olim Prælati (Auguſtinum, Benedictum, Norbertū, Bernardum appello) vix leguminibus menſam inſtruebant, ligneâ ſupellectile contenti, rariſſimè Vinum aut carnes inferri ſuſtinebant, ſimplici tunicâ contenti, ipſi ſuis manibus ſibi miniſtrabant. Hêm quantum mutati ab illis! fermè ad numeros gradimur, irritamenta gulæ ab ultimo Oceano conquirimus, vilis eſt omnis veſtium apparatus niſi magno vœneat, purpura & byſſo induuntur M niſtri, ſileo reliqua. Et miramur proj ctum ab illis ſemen creviſſe in gentem magnam, benedictione opus eorum proſequente Deo? miramur ſi jam opulenti, Principibus immixti ad Regni ſolium fermè progreſſi, exa eſcamus? miramur inquam, quod antiquiſſimæ Fundationes transferantur & percant? Quod Monaſteria Sanct ſſimarum cæteroquin Religionum everſa jaceant, & vix alibi veſtigia ſuperſint? Ego miror quod non alibi terrâ dehiſcente abſorbeamur, aut gnibus (N.B.) de cœlo projectis in favillam & cineres redigamur. *Cum Conditione* approbātibus Patribus noſtris (N.B.) bonorum Fundatorum lib ral tas plura contulit, ut expediti videlicet à ſæculi Curis, non niſi quæ Dei ſunt, operemur, loquamur & meditemur; ut pluribus in Beatæ Vitæ Communionem ſollicitatis, magnalia Dei noctium ſimul ac Dierum horis concinamus; ut quæ abundant in pauperum uſus partiamur, ut Domi & foris, velut candelæ accenſæ ſuper Candelabrum poſitæ, luceamus ad illuminationem omnium, qui tenebris obſcuratum habent intellectum; ut velut Angeli Dei exercituum ſine crimine ſimus, nemini dantes ullam offenſionem. Quid vero? Quousque pateris ô bone JESU! neque enim flagellis miſ ricordiæ tuæ commoti digna profeſſione noſtrâ agimus, percuſſiſti nos, nec dolemus, non eſt qui agat pœnitentiam de admiſſis, recogitet dies priſtinos; Vix quæ DEI ſunt in animum dimittimus, rauca de nare, ſubſellia prementes, vocem damus, velut mercenarii ſolliciti, ut in operis exitum mox procuramus;. Pauperibus infirmis Infortunio præoccupatis, quæ à Prælato conſolatio? quàm parca & tenuis? plus una die perſæpè prodigunt, quàm toto anno Compaſſionis affectu, in egentes dividant. Quis aberrantem revocat, aut meliorem commonet? Corridemus ſcurris, & familiares nobis facimus, occaſiones ingerentes ut ſpurciſſimas narrationes repetant. Pauperes aſſidere nobis anxiè ſuſtinemus, Ganeones acce ſimus. An non propter nos blaſphematur nomen Domini? nonne in ſcandalum & lapidem offenſionis ſumus multitudini? Taceo, quia erubeſco. Repetentibus igitur, quæ dederunt Fundatoribus, & Deo ad iracundiam provocato, non miremur, ſi hæreditas noſtra vertatur ad extraneos; ſi detur genti facienti fructus: ſi Ordinum glorioſi Patriarchæ querantur, in unius Dei gloriam à ſe decreta in injuriam ejusdem converti, & Monaſteria pleriſque in locis, non Chriſti ſed Belial ſ rvorū eſſe receptacula; p ſſumdari eadem & penitùs inverti juſto Dei Judicio ſuſtineamus] Hucusque Abbas ille pientiſſimus & prudentiſſimus, quem erraſſe nemo ſæcularibus ſuaſurus eſt.

*

Prælati veteres.

Prælati juniores.

Sancti viri ſeveriſſima verba.

Eleemoſynæ dantur conditionatè.

Quid in monaſteriis debeat fieri de ſuperfluis?

Aliqu[...] pro[...] tas.

An f[...] tore[...] ſint, [...] deder[...] repet[...]

Nota [...] pleru[...] Crudum verbum.

An-ne [...] rum?

FVN-

FUNDAMENTUM XXXVII.

De Distributiva, Commutativa, & Possessiva Justitia.

DLXXXVI. IN Promotionibus A defectus impedientes & dirimentes dari solent; illi reddunt promotionem illicitam, isti nullam; nimirùm si præeant, vix unquam si sequantur. Idem dicimus de aliis contactibus. Cùm semel bono jure aliquis possessionem obtinet, B non potest illa aliter, quàm plena probatione privari. Pro possessore C habetur, qui dolosè desiit possidere: sed qui mala fide D possidet, aut possessione E caret, non præscribit.

Circumstantiæ sequentes & antecedentes. *Præscriptio.* *Dirimentes & impedientes circumstantiæ.* *Possessionis vis.*

In omni dubio, F in pari virtute, in pari delicto, standum est pro possessione; & qui prior tempore est potior jure est dicendus. Hinc est quòd semel malus, G si emendationem non probet semper (in illo tamen genere) præsumatur malus; quia stat in possessione malitia. Hinc, quòd omnis homo semper præsumatur bonus quamdiu non probetur esse malus; quoniam omni actuali delicto prior innocentia est. Hinc, quod in dubio H favendum sit reo; quia stat in possessione innocentia, quæ tanti fit, ut concedatur I accusato multis defensionibus uti, non tamen pluribus actionibus accusatori; quidquid enim K actori, licet reo, aliqua tamen conceduntur reo, quæ negantur actori. Hinc, quòd præsumatur ignorantia L ubi scientia non probatur, quoniam ignorantiæ est magis antiqua possessio. Hinc quòd semel sacrum M Deo non debeat ad usus humanos transferri, nam est in possessione consecratio, nec temerè dicendum jure consecrationis Deum cedere. Hinc quòd in re N communi potior sit conditio prohibentis, quia stat pro non-facto possessio; Et quidem prohibere censetur, qui rem Communem vult dividi; is enim prohibet rem esse communem; & ubi rei communio est incerta, est in possessione divisibilitas: Hinc, quòd non O sit morosus, qui dubitat, an rem debeat facere; quoniam in dubio favet libertatis possessio. Hinc, quod in alternativis, P sit debitoris electio, quoniam & possessio ipsius est.

An semel malus, semper sit malus. *Plura indulgentur reo, quam actori.* *Standum pro aris.* *Possessor virtualis.* *Propossessione standum.* *Favendum reo.* *Ignorantiæ præsumptio.* *Ius prohibendi.* *Quis sit morosus solutor?*

Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Possessor D malæ fidei posset præscribere, si respublica vellet; in Jure Canonico semel tantum præscribit: in Cæsareo fortè nunquam præscribit; Tenetur ad restitutionem; antequam re vel voto exhibitam Q peccatum remitti non potest. Mala procedit fide, qui exigit R quod non debetur, aut S plus quàm debetur; & ille qui contra Iura possessionem T ingreditur.

Poss[...] na & [...] læ fidei. [...] ad pr[...] ptionem sufficiat?

DLXXXVII A. IN promotionibus defectus impedientes & dirimentes dari solent; illi reddunt promotionem illicitam, hi nullam.

In contractibus defectus impedientes & dirimentes dari solent; illi reddunt contractum invalidum, hi nullum. Factum legitimè retractari non debet licet casus posteà eveniat, à quo non potuit conchoari. *Est Regula LXXIII.*

B. Qui est in possessione non potest aliter quàm plenâ probatione privari (*nempe plena probatione alterius juris, proprij delicti aut necessitatis publicæ: quoniam etiam ob delicta & publicum bonum homines bonis privantur.) Sæpe enim contingere potest ut conducat ad securitatem Reipublicæ, quod tali fundo caream; rarout compensationem non habeam.* Hinc Regula LXV. Beatus qui possidet. Melior est conditio possidentis.

C. Pro possessore habetur, qui dolo (*hoc est malitia propria*) desiit possidere. *Est Regula* XXXVI.

D. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. Est Regula II.

An-ne aliter decernit Ius civile? Non putem. Videtur latere aliqua æquivocatio, & in re utriusque Iuris summum esse consensum.

An-ne potest concedere Respublica, ut quis mala fide præscribat? hoc est, ut præscribat in re quam certò scit alienam esse? Potest. Et fecit Ecclesia defacto in uno casu, forte Iustinianus in multis, forte in nullo.

Poss[...] dubia.

Qui incepit possidere conscientiâ dubiâ, incepit mala fide, nec potest præscribere. *Quia in dubiis standum est pro possessore certo; non igitur dubius potest auferre rem quam alius posfidet; ille enim est in sua possessione relinquendus*

Certa [...] bab[...]

Qui incepit possidere conscientiâ certâ vel probabili, incepit bonâ fide: quod si dubia subrepant, manet possessor bonæ fidei, *quia est in possessione bonæ fidei, & non debet dubio superveniente privari.*

E. Sine possessione præscriptio non procedit *Est Regula III.*

Possidet, qui habet rem proprio nomine: nimirùm, qui rem habet physicè vel moraliter; unde possessio in physicam & moralem dividitur

F. In omni dubio standum est pro possessione. *Vnde datur Regula LIV.* Qui prior est tempore (cæteris paribus) potior est jure. *Vnde etiam.* In dubiis & ambiguis beatus qui possidet. Quod semel placuit (nimirùm, si voluntate tuâ alteri jus adquisitum sit) ampliùs displicere (in alterius injuria) non potest. *Est Regula XXI.*

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum (*hoc est, injuriam*) *est Regula XXXIII.*

In pari (*Virtute vel*) delicto, melior est conditio possidentis. *Est Reg. LXV.*

Si duo rem indivisibilem, quam restituere non debeant, æquali virtute, aut etiam delicto adquisiverint, melior erit conditio possidentis.

G. Ho-

G. Homo præſumendus eſt bonus, quamdiu non probatur malus. *Layman. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 2. n. 7.*

Semel bonus, ſi delictum non conſtet, ſemper præſumitur bonus,

Semel malus (*ſi emendationem non probet*) ſemper præſumitur malus. *Eſt Reg. VIII.*

Offendens in uno, factus eſt omnium reus, *nimirùm quoad jus ingrediendi in vitam æternam.*

Perjuro nunquam ampliùs creditur. Quia, cùm emendatio ſoleat juramento probari, perjurus ſe eſſe jam emendatum probare non poteſt.

H. Cùm ſunt partium Jura obſcura, favendum eſt reo potiùs, quam actori *quia ante delicti plenam probationem ſtat in poſſesſione innocentia) Eſt Reg. XI.*

Promptiora ſunt Jura ad abſolvendum, quam ad condemnandum. *Et hoc ob eandem rationem.*

Favorabiliores rei potiùs quam actores habentur.

I. Nullus uti pluribus defenſionibus prohibetur. *Eſt Reg. XX.*

Nemo ex his, qui negant ſe debere, prohibetur, aliâ defenſione uti, niſi lex impediat

K. Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit. *Eſt Reg XXXII.*

L. Præſumitur ignorantia (*nempe invincibilis*) ubi ſcientia non probatur (*videlicet, neque quoad actum neque quoad debitum*) *eſt Reg. XLVII.*

Scientia præſumitur, ubi debitum ſcientiæ probatur, quoniam Ignorantia vincibilis, quoad culpam, aut pœnam virtualiter ſcientia eſt. Qui enim vincibiliter ignorat, ita ſe habet ac ſi ſcientiam haberet. *Ignorantia vincibilis non excuſat.*

M. Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum (*quia ſtandum pro poſſesſione dedicationis*) *Eſt Reg. LI.*

N. Jure Communi potior eſt conditio prohibentis. *Qui ſtandum pro poſſesſione, & eſt in poſſesſione non-actio. Eſt Reg. LVI.*

Si rem communem velit unus ſocius, (*fiſcus unus ex ſociis eſt, cum aliquid ipſi debetur*) dividi, ſtandum eſt pro diviſione: *& oſtenditur, quia ſecundum Communem rei politicæ ſtatum, Communitas eſt privatis perſonis poſterior.* *Fiſcus eſt ſocius.*

O. Non eſt in morâ, qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri. *Eſt Regul LX.* *Communitas eſt antiquior diviſione.*

P. In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri (*niſi aliter Conventum ſit.*) *Eſt Reg. LXX. & ratio eſt quia debitor poſſidet.* Q. Peccatum non remittitur, niſi (*re, vel voto*) reſtituatur ablatum *Eſt Reg. IV.*

R. Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem. (*Quod ſi accipiat erit malæ fidei poſſeſſor.*) *Eſt Reg. LIX.*

Dolo facit, qui petit, quod (*neceſſariò*) redditurus eſt, *inquit Paulus IC.*

S. Bona fides non patitur, ut ſemel actũ (*paſſum, datum-ve*) iterum (*niſi fortè novus accedat exigendi titulus*) exigatur. *Eſt Reg LXXXIII.*

Deus nõ judicat bis in id ipſũ. *Reginald⁹ de prudẽt. Coſeſſ p. 632. ergo nec homo poteſt.*

T. Qui (*ſciens & volens*) contra Jura (*dirimentia*) mercatur (*& univerſalius, aliquam rem incipit poſſidere*) bonam fidem præſumitur (*imo convincitur*) non habere. *Eſt Iuris Regula LXXXII.*

I.

HOMINES ad dignitates aſpirant, eas obtinent, poſſident, & defendunt. Et ut video, omnia optimè concatenantur; quoniam finis præcedentis capitis, & præſentis initium docet quinã debeãt aut poſſint ad dignitates adſpirare. Quod clarius reddiderit hæc DLXXXIX.

In promotionibus obices impedientes & dirimẽtes ſolent dari, illi reddunt promotionem *Doctrina generalis.*

nem illicitam, hi nullam. Et eodem omninò modo de reliquis cõtractibus & alienationibus est philosophandum. Et ipsi sunt secundum varias leges & dignitates aut qualitates Varii. *Impedimentum dirimens professionem.* Ut solenniter quis profiteatur, impedimentum est dirimens defectus temporis, sive iste ætatem, sive probationem concernat; si enim ante completum annum ætatis sextum decimum, aut, ante completum probationis annum, Vota emittas, nec solennis nec walida erit professio. *Impediens ordinationem.* Ut promoveatur quis ad Ordines temporis defectus non est dirimens, sed impediens. In Abbatum, Episcoporum, & aliorum Antistitum denominationibus, electionibus & confirmationibus multa illicitè possunt fieri, quæ tamen creationem non dirimant; *Electionem.* nam sicut in matrimonio videmus impedimenta impedientia & dirimentia aliquando subrepere, sic in aliis Contractibus & actibus publicis alterutra reperiri possunt, & solent. Quam ob rem conscientiâ-consultus debet examinare, An in Promotione propositâ aliquid actum sit, quod sit legi contrarium? & si aliquod delictum reperiat, An impediens, an verò dirimens; aut fortè sit neutrum, examinet. Notandum tamen est impedimentia dirimentia debere plerumque præcedere, nam Matrimonium, exempli gratiâ, non dirimitur, si impedimenta dirimentia sequantur, unde REGULA LXXIII. *Impedimentum subsequens & præcedens.* *Factum legitime retractari non debet, licet casus posteà eveniat, à quo non potuit incboari.*

DXC. Hæc notanda sunt, ut aliquis bono jure & bonâ fide possessionem obtineat; quâ semel obtentâ securissimus erit, quoniam argumentum fortissimum ab ipsâ possessione desumitur; *Beatus, qui possidet.* & quidem multæ Juris Regulæ sunt de manutenendâ possessione & hoc ipsæ Principio. *Qui prior est tempore, potior est Iure* REG. LIV. fundantur, quod paucis alteratis proponitur à dicentibus, *standum est possessione justa*; & omnis possessio *justa semper censenda est, quamdiu injusta non demonstratur.* *Quæ sit possessio justa. Possessio plus est, quam pr[…] habi[…]* Consulto *Demonstratur* dixi, nulla enim ratio probabilis tanti momenti potest esse ut prævaleat possessioni. Layman *Theologiæ Moralis libr. 1. tract. 1. cap. 5. §. 3. num.* [Nemo Privatus, *ait*, alterum sui juris possessione privare potest ob dubias, etiam probabiles, non tamen certas rationes, sicut notat Sanchez *disp.* 44. *num.* 3. & habetur *cap. Inquisitioni de sent. excomm.* & apud S. Thom. *in 4. d. 41. quæst. 1. a. 5. quæst. 1. ad 3.*] Nota illud *privatus*, quin homo exlex, aut legibus universis superior, uti probabilitate contra possessionem posset, sed leges id non patiuntur, volunt enim & meritò possessioni bonæ fidei cedere omne dubium, si detur; postponi omnem probabilitatem.

Sanè ne possessio moralis & Physica confunderentur, additur à Bonifacio

II.

PRo *possessore habetur, qui dolo* (hoc est, malitiâ propriâ) *desiit possidere.* REG. XXXVI. DXCI. *Possessor invitus.* Unde optime Jurisconsultus Paulus. l. *qui dolo. ff. eodem ait; Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est.* Et consequentiæ filo *l. parem. ff. hoc tit.* Ulpianus, *Parem esse conditionem ejus, qui quidquid possideat vel habeat; atque ejus, cujus dolo factum sit, quo minus possideret vel haberet.* Et idem *l. ad ea quæ. §. 1. ff. eodem* clariùs, *semper, qui dolo fecit quo minus haberet, pro eo habendus est, ac si habe-*

beret. Et ratio regulæ ſumitur ex alterâ prudentiſſimâ & neceſſariſſimâ; nimirùm, *Omnia ſic temperanda ſunt, ne doloſo ſuus dolus commodum, & alteri incommodum adſerat* deſumptâ *ex l.* 1. *§.* 1. *ff. de doli mali & met. except.*

III.

DXCII. Poſſeſſor *malæ fidei ullo tempore non præſcribit.* Eſt Regula Juris II. Et placet tantiſper hærere in vocum harum expoſitione, ut videamus quàm miſerè errare ſolent, qui ſcrupuloſiores in Grammaticâ.

Grammatici frequenter errant in Theologicis.

Quid fides?

Quid Fides? Aliqui cum Hoſtienſi (de quo *num.* ſum acturus) Fidei nomine Catholicam religionem intelligunt, putantque poſſeſſorem malæ fidei, hoc eſt, religionis hæreticæ, illegitimum eſſe, nec nullo unquam tempore præſcribere, reſque tutâ conſcientiâ retinere non poſſe. Quâ vocis exorbitantiâ hæretici intelligunt illud Pauli ad Romanos, quod non eſt ex fide peccatum eſt, quorum grammatico ſenſui ex catholicis crudè adhæſit Michael Bayus, & poſt eum Cornelius Janſenius, ut dixerit, *Omnia infidelium opera eſſe peccata, &; virtutes Ethnicorum, Vitia.* Quia eorundem ſententiâ, quod non eſt ex fide Catholicâ, peccatum eſſet.

DXCIII. At tenendum omninò eſt in utroque loco, nimirùm Pauli Apoſtoli & Bonifacii ſummi Pontificis nomen *Fidei* ſumi pro conſcientiæ dictamine; & Poſſeſſorem malæ fidei, hoc eſt, res retinentem contra dictamen, nullo omninò præſcripturum tempore. Non enim annoſa & violenta rei alienæ detentio facere poterit, ut ſit legitima & ſecundum fidem ſeu conſcientiam.

Fides ſignificat dictamen.

Quæſtio incidens.

Poſtulas. An Reſpublica concedere poſſit, ut poſſeſſor malæ fidei, qui ſcit rem quam poſſidet non eſſe ſuam, ſed alterius, præſcribat? An poſſit indulgere ne teneatur ad reſtitutionem ante ſententiam Judicis? & reſpondeo duas dari probabiles ſententias circa legum acceptationem: Primam, quæ docet Poſſe Principem populo invito leges ferre: Secundam, eamque probabiliorem, quæ ſervis invitis leges ferri poſſe pronuntiat, at reliquis ſubditis non poſſe. Porrò, ſi ſtetur priori ſententiæ, neganda eſt Reipublicæ hæc authoritas; non enim ipſa aliquem poteſt exſpoliare invitum. At, ſi ſtemus ut ſtare omninò debemus, opinioni ſecundæ, clara res eſt. *Nam cùm volenti & permittenti non fiat injuria*, & lex feratur acceptante, hoc eſt, volente & permittente populo, liberè poterit de bonorum poſſeſſione & Dominio diſponere ſine conſcientiæ ſcrupulo. *Semel* cognito quid Reſpublica poſſit, quid fecerit reſtat examinandum.

De acceptatione legum.

Præſcriptio juxta Jus Canonicum requirit ut incipiatur & continuetur bonâ fide: Unde qui ſub initium bonâ fide domum meam poſſederit, ſi tamen ſucceſſu temporis ſciat eſſe meam, tenetur ad reſtitutionem, nec poteſt contra me quoad forum interius præſcribere. Cum requiri bonam fidem ad præſcriptionem dico, fidem bonam naturaliter, à bonâ civiliter diſtinguo: haberet enim bonam fidem civiliter, qui certò ſciret domum illam eſſe meam, modo nemo poſſet illum de iſtâ ſcientia convincere. At bonam fidem naturaliter ille ſolummodò habere dicitur, qui ita poſſeſſionem ſuam continuat, ut non ſciat ſe teneri ad reſtitutionem, *Vide c. fin extr. de præſcript.* DXCIV.

Præſcriptio juxta Canones.

Bona fides naturalis: & civilis.

Cæ-

DVC. *Præscriptio civilis.*

Cæterum Iure civili receptum est, aliquorum sententiâ sufficere bonam fidem in initio, tametsi mala posteà fides subsequatur *l unica.c.de usu. c.transfer.l.si alienæ* 10. *in princ.ff. de usurp.& usu cap. §.diutina. Instit. de usu cap.* Et nostra erit inquirere Primo An ex hypothesi, quod sic Jure Civili sit dispositum, ille qui bonâ fide incepit possidere, & tamen successu temporis habuerit malam fidem, in conscientiâ præscribat. Et secundò, an id Jure Civili decretum sit.

Ad primam dubitationem his verbis Canisius in Regulam II. respondet. [*Hoc jure non utimur, propter peccatum, quod provenit ex conscientia rei alienæ. Cum generaliter, ait Innocentius III. in Generali concilio Lateranensi.* sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. *c. fin. extr. de præscription.*] Sed non urgeor. Quia sine peccato mortali possum præscribere, ubi leges & populi consensus permittit. Sed mox Canisius. [*Ab hac tamen Regula excipitur casus in cap.* 1. *de præscrip.* (contra septimum præceptum Decalogi nulla est exceptio; ergo potest dari malâ fide præscriptio valida & sine furto, si publicâ authoritate & populi consensu fiat) *ubi Episcopus contra alium Episcopum triennio præscribit locum à se conversum ad catholicam unitatem* (nimirùm tametsi incipiat & continuet possessionem malâ fide, hoc est, sciens episcopatum esse alîus) sed cur? Respondet, *Verùm id fit authoritate sacrorum Canonum; quibus cum omnes Ecclesiæ subjectæ sint, & ab iis certam legem accipiant, id certè constituere poterunt, ut res unius Ecclesiæ alteri ex justa causa* (imò ex nullâ causa, si omnes quorum refert, consentiant) *adquiri possit. Itaque rei alienæ fidem sustinent hoc casu sacri Canones in favorem catholicæ Religionis.*]

Vtrùm præscriptio malæ fidei sit secura in conscientiâ?

Mala fide præscribitur in Episcopatu.

Ergo fidem rei alienæ acceptante populo sustinere secundum se malum non est; si enim malum esset, non posset fieri ne quidem Christianæ Religionis intuitu; ut enim mala fieri possunt, ut bona eveniant. Quod si malum non est, fieri etiam alias poterit; imò & semper, si judicetur expedire. Ergo sicut Episcopus potest præscribere Episcopatum mala fide possessum, quod id leges permittunt: poteris & tu meam domum, tametsi malâ fide possedisses, Præscribere, si hoc leges Civiles concederent. *Et hoc* (utor ad hominem & verbis & ratione Canisii) *tunc fieret authoritate sanctorum politicorum Iurium; quibus cum omnia bona privata subjecta sint, & ab iis certam legam accipiant, id certè constituere poterunt, ut domus Vnica particularis alteri ex justa causa adquiri possit. Itaque rei alienæ fidem in tali casu sustinerent Civilia Iura ad proscribendas multas implicatissimas lites in favorem publicæ tranquillitatis.*

Ad secundam respondeo præscriptionem aut nunquam fuisse qualem Juri communi imponunt, aut jam non esse: video enim omnes Provinciales Regum & Principum Constitutiones præscriptionem malæ fidei negantes. Et inter alias Bavaricæ *tit.* 9. *art.* 7. & 8. expresse habent possessionem, quam non Comitatur bona fides tot annis extensa, quot fuerint ad præscribendum necessarii, non posse tutâ conscientiâ præscribi. Hanc Juris canonici secundam Regulam in Imperiali Camerâ multis Præjudiciis comprobatam contra Jus commune testatur An-

DXCVI. *Omnes leges malæ fidei possessores excludunt. Et præcipuè Bavaricæ & Imperiales.*

Conciliātur Ius Civile & Canonicum.

Fides certa, & dubia: bona & mala.

DXCVII. *Quid sit prescriptio?*

Conciliãtur Ius Civile & Canonicum.

Andreas Gail.*libr.1.observ.18.num.7.* & ex eo Henricus Canisius *summæ Iuris Canon.lib.6.Reg.2.* & quidem posset utrumque Jus conciliari, si dicamus *malam fidem* à Juristis vocari dubium, à Canonistis certitudinem iniquæ possessionis. Tunc enim hæc Positio, *Qui dubitat, an res sit sua, non potest possessionem inchoare, qui tamen sincerè putando rem esse suam inchoavit possessionem, si posteà dubitet, potest illam pie continuare & præscribere,* quæ est communis & vera, ut habet Escobar *in Theolog. Moral. tract. 3. examin.1.cap.4.num.7.* Layman *libr.3.tract.1.cap.8 & aly.* transcriberetur à Canonistâ his verbis; *Datur bona fides certa, & bona fides dubia. Qui bonam fidem dubiam habet non potest possessionem inchoare; qui tamen illam inchoavit bonâ fide certâ, tametsi postea habeat bonam fidem dubiam, potest possessionem suam piè continuare & præscribere.* Et à Juristâ his, *datur fides certa, quæ bona dicitur; dubia, quæ mala; ubi enim scitur rem esse alienam, nõ datur mala fides, sed infidelitas, & nulla fides. Qui malam fidem habet non potest possessionem inchoare, qui tamen illam inchoavit bona fide, tametsi postea habeat malam fidem, potest possessionẽ suam pie continuare & præscribere.* Ubi vides diversis verbis, imò adversis, idem omninò dici à Juristâ Canonistâ & Theologo.

Fides certa, & dubia: bona & mala.

IV.

DXCVII. *Sine possessione præscriptio non procedit.* Est Regula III. & in natura & definitione eiusdem possessionis fundatur: est enim *præscriptio, rei per continuam possessionem tempore à jure definiti adquisitio* ut probatur *ex titulo Decretaliũ de præscript. extr. & inc. extit. c. de præscript. longi temp. 10. vel 20. ann. cum aliquot tit. c. seqq.* Ergo tam requiritur ad præscriptionem possessio: quam rationalitas ad humanitatem. Videtur hæc Regula diducta *ex cap. causam.7. extr. de præscriptione ex c.3. in fin. extr. de probation.* Cui consonat textus *in lege sine possessione. 25. ff. de usurpat. & usucap.* Porrò possessio est duplex, Physica & Moralis: hæc ultima sufficit, & accidit, cùm aliquis rem proprio nomine moraliter possidet. Consulto dixero *proprio nomine*, Colonus enim, Inquilinus, Procurator, Depositarius, Cõmodatarius, potiùs res habent physicè, quam moraliter; non enim habent nomine proprio sed alieno, atq; ideo non possunt præscribere. Hinc patet efficacissimum fuisse illud dilemma; quo olim in meo Philippo contra Lusitanos & Hollandos sum usus. [Vel fuerunt legibus Castellæ subditi, vel non: si subditi non ergo liberi; non ergo habent possessionem libertatis: ergo sunt subditi Regi Castellæ: si non subditi, ergo legibus Castellæ non possunt præscribere. Quibus ergo? Propriis? minimè: non enim antequam in libertate præscribant, ferre & habere possunt leges proprias. Non ergo potuerunt præscribere.] Hæc ratio est efficacissima, sed debet considerari bene, nam lepidissima est Macedi instantia quâ illam enervare conatur.

Quid sit præscriptio?

Possessionẽ requirit.

Proprio nomine & alieno possidens.

Ratio fortissima.

V.

Semel malus (si emendationem non probet) *semper* (in eodem tamen genere, & non aliis) *præsumitur malus.* Et ratio est; quia in omni dubio standum est pro possessione quæ fuerat ante dubium; unde si ante dubium sit malitia, standum erit pro ipsa, quousque correctio & emendatio comprobetur: si sit bonitas, standum erit pro eiusdem possessione. Huic regulæ datur altera similis; videlicet, *semel probatus bonus, semper præsumitur bonus.* quæ fundatur *in c.* DXCVIII.

An ab uno ad omnia valeat argumentatio?

mandata 6. extr. de rescript. cui addam alteram meliorem benigniioremq;, *Homo præsumendus est bonus quamdiu non probetur malus:* & illam fundo in ipsa natura Decalogi; essem n. Judex temerarius, si esse malum Franciscum præsumerem, & omni ratione præsumendi carerem.

Regulæ octavæ moderatio.

Hanc ego octavam præsumptionis Regulam ad idem peccati genus contraxi, & tu ampliandum judicas, & aliã objicis, nimirùm, *defleat peccatum, quia offendens in uno factus est omnium reus.* Et infers, eum qui in furto peccavisse convincitur, omnibus vitijs infectum præsumendum. At Innocentius *in c. fin. de pœn. dist 5.* negat consequentiam & ait, *offendentem in uno, fieri omnium reum, non quidem in quantum ad mundum, sed quantum ad vitam æternam,* & responsionem suam exponit, *sicut enim si peccatis omnibus esset involutus, ita si in uno tantùm maneat, æternæ vitæ januam non intrabit.*

DIC.

Nunquam perjuro creditur.

Objicis perjurum, cui etsi correcto & emendato, ampliùs non creditur. *c. testimonium. 54 extr. de test.* Respondeo perjurum ipso crimine reddi judicialiter nullum, adeoque non mirum si ei non credatur, quia sicut non creditur psittaco, quia physicè homo ipse non est, sic nec perjuro (addit Hispanus ebriosum) quia virtualiter, quo ad hunc effectum, homo non est. Sed quia suos patronos etiã habet ebrietas, & dicunt debere peritos, *Qui fuerint Romæ, Romano vivere more,* adeoque ebrietatem in solâ Hispaniâ maculare, & in Germania ad authoritatem conducere; subjungo me videre ebriosos in ipsamet Germaniâ contemni, nec ad sublime qualitates adsumi; imò adsumptos deponi. Nam & hodie bibit Monachij clarissimus Dominus N., tantæ apud Juristas opinionis, ut nullus cliens se putet bene procedere, nullus advocatus se bene patrocinari, nullus judex bene resolvere, illo in consulto, & tamen ob ebrietatem ita miser, ut fuerit omni publicâ qualitate exutus, nec suis consiliis subscribere nomen permittatur; Juris enim Motiva, quæ ipse scribit, semper nomine alterius præsentantur & tametsi plus laboret, plus lucretur quàm reliqui, nihilominus in foro politico est nullus, & hoc in ipsamet Germania. In quâ quidem sobrietas suam laudem habet; & si haustus liberalior permittitur, nunquã toleratur ebrietas. *Noto tamen eum, qui semel malus fuit, etsi emendetur, semper habere aliquid notæ, etiam in alijs generibus, quo caret ille, qui nunquam fuit malus, at nolumus hinc argumentum tale sumi, quod sufficiat ad præsumptionem, aut probabilitatem.*

Perjurus virtualiter homo non est. An idem de ebrioso dicendum?

Contemnuntur ebriosi in Germania

Nota bene

Observatio [illegible] ...sima.

VI.

DC

C*Vm sunt Iura obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori.* Est Regula XI. & certissima; quoniam actore non probante reus absolvitur, tametsi in se iste susceperit positivam innocentiæ suæ probationem, & in probatione, defecerit. *l. 4 de edendo. c. f. §. de jurejurand. l. circa 15. ff. de probat. & ibi Glossa, & Bartolus.*

Sed non statim occurrit, cur potiùs favendũ sit reo, quàm actori, cùm semper favendum sit Reipublicæ, & hic in favorem boni publici agat. Tu daturus rationem Regulas has assumis, *Promptiora sunt jura ad solvendum, quam ad condemnandum* itemque *Favorabiliores rei potius, quam actores habentur,* illam desumptam ex *c. 3. vers. 1. siambarum. extr. de probation. l. Arrianus. 46. ff. de oblig. & act.* hanc verò *ex lege favorabiliores. 125 ff. de regulis juris.* sed hoc est æquipollentia jura adducere, & idem per idem probare. Ego quidem hanc Regulam sic breviter suadeo. In dubiis standum est pro possessione

Actor ... cum ... probatio ... Æqualia non debent esse paria ... æqualia sed ... favor ... odio.

In dubio beatus qui possidet.

sessione suæ famæ, suæ opinionis, suæ libertatis; imò & Civilis suæ innocentiæ: ergo per probationem dubium non est privandus famâ & commoditate certâ. unde in criminalibus, si actor nihil probarit, dimittendus est reus; & si probatio utrimq; æqualis fuerit, etiam est dimittendus: non enim informatio semiplena sufficit, ut aliquis à sua pacifica possessione ejiciatur. In civilibus standum etiam possessioni est, cui cedit omnis probatio, quæ plena non est.

DCI. *An Iudex semper posit sequi opinionem probabile?*

Hinc oritur quod in varietate opinionum teneatur Judex sequi etiam minus probabilem, si reo favorabilior sit, quia debet facere pro reo quantum potest, & habere illam sententiam potest. Coriolanus. 380. Nota hoc, quod non bene intelligitur à multis Ethicis.

An in æquà probabilitate res debeat dividi?

Objicis tamen solere Judices in æquâ probationum obscuritate, aut rem controversam dividere aut sorti committere: Et respondeo hoc ipsum laudabiliter fieri, ubi neuter collitigans in possessione est: in quo, si alter in possessione sit.

An bene à Salomone infans jussus dividi?

At instas. Salomon ortâ quæstione de filiolo inter duas mulieres, si stetisset huic Regulæ, debuisset illum reæ & possidenti adjudicare, & tamen potius dividi jussit. *textus in c. afferte extr. de præsumption.* Ergo divisio etiam contra possessorem habet locum, & respondeo illã Salomonis sententiã, non fuisse ultimã & definitivam, sed quasi interloquutoriam & præparatoriã probationes ipsas disponentem ad rigidius examen: non n. ipse poterat præcipere ut infans innocens verè occideretur. Quamobrẽ, si vel utraq; mulier adquievisset sententię, vel neutra, iterum manentibus juribus utriusq; partis obscuris, debuisset infans adjudicari possidenti. At quia altera cessione sui juris se esse veram matrem ostendit; altera pertinacia sua se prodidit, prudentissimè Salomon infantem adjudicavit veræ matri.

VII.

DCII. *De revocatione privilegiorum.*

INdultum à Iure beneficium (privilegium) non est alicui auferendum (nimirum, ab eo cui non subsit Jus: & tunc non nisi ex rationabili causa) vel clarius, *A Iure aut à superiore Principe concessum privilegium non potest Iudex inferior tollere aut limitare; nisi detur sufficiens causa, & habeat ad hoc authoritatem specialẽ.* Hanc Regulã XVIII. sic esse intelligendã constat ex *l. fi. c. de legib. l. 2. l. 5. c. ad SC Macedo l. fœminis. 9. l. si mulier. 22. cũ ll seqq. c. ad SC Vellcian l. nemo 13. de sent. interloquutor. l. fi. infi. c. si contra jus, vel util c. 1. extr. de sent. & re jud. l. 4. §. si quis condemnatus. ff. de re judicat.*

De revocatione legũ.

Corollariũ. *A Iure aut à superiore Principe impositam legẽ non potest Iudex inferior tollere aut limitare; nisi detur sufficiens causa, & habeat ad hoc authoritatem specialem.* Sed quid faciendũ mihi, cui Rex aliquid jussit, si jam modò Prorex jubeat cõtrariũ? Hæc est apud Hispanos praxis. Excusabo me urbanè apud Proregem, & mandatum Regis insinuabo; quod si nõ obstante mea excusatione & insinuatione Prorex adhuc velit sibi obediri, ad securitatẽ meã petã id ab eo mihi in scriptis mandari, & recepto mandato illo, Proregi obediam; sed copiam ad Regem transmittã, sic disponunt nostra Jura, & mores Civiles continuâ religione servati.

Quid faciendum si Inferior contra superiorem præcipiat?

VIII.

DCIII. *Tempus nõ dat valorẽ contractui invalido.*

NOn firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. Est Regula XVIII. nã si loquamur in specie testamentum, si probetur esse falsum privilegium si ostendatur fuisse subreptitium, non reddentur valida successu temporis, si præter temporis decursum nulla nova addatur circumstantia. *l. penulti. ff. eodem. §. Præterea. Institut. quibus non est*

 permis.

permiſ.fac.teſt. cum ſimul.l.inter ſtipul.§.3. §.Sacram.ff.de verb.oblig. l. a marito.18. C. de donat. inter virum & uxorem. c. 1. extr. de ſent. & re iudic.l.ſi expreßim.19.ff.de appellat.c.1. de reſcript. libr. 6. l. quoties 6. ff. qui ſatisdar.Cogantur. c. quæ contra.l. obligationum fere.43.§.placet.ff.de oblig & act.

In furto non præſcribitur.

Res furto ablata nõ poteſt habere à ſolo tempore & retẽtione diuturnâ, quod adquiratur; oſtendimus enim ſuperiùs poſſeſſorem malæ fidei non præſcribere æterno tempore.

Quæ ætas ad ſponſalia & matrimoniũ requiratur?

Septennio minores, nõ poſſunt inire ſponſalia; nec impuberes contrahere matrimonium. Anne illorum ſponſalia, aut horum matrimonium defluxu temporis reddentur valida? minimè: merum enim tempus invalida ſponſalia aut matrimonia non firmat, & valida reddit. Quod ſi accedat novus conſenſus, vi illius nova ſponſalia aut novum contrahetur matrimonium, non tamen fiet ut validus fuerit ille contractus, qui de jure non ſubſtitit. *c.1.de deſponſ.impub. lib.6.*

DCIV.

An religioſus profeſſus poſt quinquennium poſſit reclamare?

Objicis. Concilium Tridentinum jubet, ut Religioſus, qui putat ſuam profeſſionem eſſe invalidam, aut quòd ante legitimã ætatem, aut incompleto probationis anno, aut ex metu cadente in virum conſtantem profeſſus fuerit, intra quinquennium audiatur: non tamen quinquennio elapſo. Indicarunt igitur Patres, profeſſionem invalidam ſolo quinquennii fluxu validam fieri.

Quæ profeßio eſt invalida?

Reſpondeo ex duplici capite poſſe emergere invalidam eſſe profeſſionem, vel defectu conſenſus, vel defectu alicuius circumſtantiæ jure Eccleſiaſtico ad ſolennitatem eſſentialiter requiſitæ. Dico igitur profeſſionem defectu conſenſus invalidam, ſucceſſu temporis non reddi validam ſine novo conſenſu: Patreſque jubentes non audiri, qui intra quinquennium non clamaverit, non voluiſſe declarare eum jam reddi validè profeſſum; ſed voluiſſe eum punire, ut non profeſſus inter profeſſos vitam agat profeſſi. Quæ pœne videtur prudentiſſima, & ad tollendas inutiles lites neceſſaria. An iſte tenebitur votis? Porro nunquam ipſe ligabitur Voto, quod non emiſit: at poſſet ſolenni ligari præcepto, quali in aliquorum opinione Sacerdotes, qui ad Caſtitatem ſolenniter tenentur, vel ratione voti ſolennis impliciti, vel præcepti ſolennis: tametſi illud prius mihi verum videatur. Cæterùm, an ſine conſenſu profeſſi, poſt quinquennium teneantur vi præcepti Eccleſiaſtici omnia illa obſervare, quæ ratione voti tenerentur, alibi examinabo.

DCV.

Quod ſi defectus fuerit in Circumſtantiâ aliquâ à Jure requiſitâ? Reſpondebo tibi, ſi tu mihi priùs reſponderis interroganti; Quid reſolvi deberet, ſi diceretur contractus ipſe fuiſſe conditionatus? Quid ſi illæ leges eſſent latæ iſtis verbis, *Defectus ætatis, aut etiam integræ probationis, ſi reclametur ante quinquennium dirimat profeßionem, non aliàs.* Profectò in tali caſu, qui fuiſſet ante ætatem aut finem anni novitiatus profeſſus, & tamen integro quinquennio (à die notitiæ numerando) non reclamaſſet, eſſet verè profeſſus. Quid ſi diceretur mentem Eccleſiæ fuiſſe qualem depinximus iſto paragrapho? nullum ego inconveniens reperio. Nunquam enim hinc educetur Regulam iſtam XVIII. quam exponimus eſſe falſam, quia profeſſionis valor, non orietur à ſolo tempore, ſed à contrahentium voluntate hoc tempus ut conditionem requirente. Quoniam tametſi Profeſſio ſolennis actus abſolutè legitimus eſſe

esse dicatur, multæ in hujuscemodi actibus solent conditiones subintelligi, tametsi nullæ ob maiorem claritatem inseri permittantur. Instruor à Pomponio, quem *num.* 11. *d.* citavi. Sed an absolutè invalida esset conditionata professio, superiùs specialiter examinavi.

Vide à nu. 559. adn. 566.

Alienatio nec firmatur, nec valoratur tempore.

Objicis etiam alienationem, quæ temporis decursu firmatur. *l. penult. & ult. c. si maior facto alien. l. unica. c. de contr. judic.* & respondeo alienationem invalidam, non accipere novum valorem à tempore fluente, sed à consensu quem tempus illud manifestat, nam ut optimè ait Jure-consultus Paulus, *vix est, ut non videatur alienare, qui patitur usu capi.*

IX.

DCVI.

Nullus (reus) uti pluribus defensionibus prohibetur. (tametsi contrarys, modò successive: at actor debet unam solam actionem unius rei intentare.) Regula Juris XX. Sed hæc ipsa inæqualitas non est iniquitas; iniquitas enim dicitur omnis inæqualitas, quæ in judicio admittitur, & non intuitu æquitatis aut æqualitatis: ponere enim inæqualitatem, ut inæqualia ad æqualitatem reducantur, ponere æqualitatem est. Cùm igitur Actoris & Rei secundum se partes omninò inæquales sint; nam in illius potestate est omittere aut differre actionẽ, aut nõ; hac vel illa viâ ingredi; consulere præsentes & absentes; non tamen similia in istius, qui provocatus & accusatus debet comparere, & respondere; non quidem quando vult, sed quando jubetur, etiamsi imparatus sit, nec habeat advocatos, quos consulat. Ut igitur hanc inæqualitatem Jura tollerent, concesserunt reo, ut pluribus uti defensionibus posset; interdixerunt actori, ut plures actiones instituere posset. ut vel sic æquè sit difficile, agere, & respondere.

Non omnis inæqualitas est iniquitas.

Actoris & Rei partes sunt inæquales.

Quod pluribus uti possit defensionibus etiam contrarijs constat *ex l. is qui s. ff. de exception. l. de exception. l. nemo prohibetur 8. ff. de tit. exception.* Quam ob rem Antonius de homicidio accusatus, primò si prudens sit, negabit se commisisse homicidium. Quod si convincatur, adhuc fateri poterit, & ad secundam defensionẽ recurrere asserendo, se hominem quidem occidisse, sed invasorem, ob vitæ suæ necessariam tutelam. *Decius ad c. pastoralis. num.* 15. *extr. de except.* Dixi defensiones istas contrarias si simul ponerentur, inutiles.

DCVII.

Quo reus modo respondere possit?

Huic vigesimæ est similis alia Juris civilis Regula, *Nemo ex his qui negat se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat.* Et desumitur *ex lege. nemo ex his.* 43. *ff. hoc tit.* Dantur pauci casus, in quibus, quibus se debeat defensionibus reus tueri exponitur, & ipsi in glossa ad hanc Regulam, & ad hanc legem *Nemo ex his*, recenseri solent. Quæ omnia confirmat alia Juris Canonici Regula nimirum, XXII. *Non licet actori, quod reo licitum non extitit.* ut doceantur Judices Actorum petulantiam cohibere, nec plus ipsis deferre, quàm reis soleat aut debeat. Consonat huic Regulæ *l. non debet actori ff. hoc titul.* Vlpianus dicens. *Non debet actori licere, quod reo non permittitur.*

Et quo Iudex procedere.

X.

DCVIII.

Quod semel placuit (si voluntate tua alteri jus adquisitum sit) ampliùs displicere (in alterius injuriam) non potest. Est Regula XXI. cui consonat Regula XXXIII. *Mutare consilium, quis non potest in alterius detrimentum* (hoc est, injuriã) quæ

Distingue damnum seu detrimentũ ab injuria.

quæ desumitur *ex cap. mutare. infr. eod. l. nemo mut. ff. eodem tit.*

Solent Canonistæ contra hanc Regulam multas exceptiones objicere, quæ non militant contra ipsam, prout à nobis exposita est, dicunt

An communi consensu possit annullari contractus?

Primò, hanc Regulam pati exceptionem, si utriusque partis consensu à placito discessum est: & ponunt in venditione exemplum. Emisti domum meam; quatuor millia dedisti, domum habes, quod semel placuit, semper placiturum ais, nec posse alterum altero invito cõtractum rescindere, at posse ex communi consensu. *Et respondeo* contractum illum solemnis venditionis non posse annullari, & si annullaretur non falsificari nostram regulam. Non posse annullari demonstratur, quia legitimus & validus fuit; & nemo facere poterit, ne fuerit validus. Possumus quidem facere, ut tu iterum recipias illas pecunias, ego domum; sed hoc non erit priorem contractum dirimere, sed novum facere.

Casus proponitur & exponitur.

Rem exemplo expono; Madriti Eberhardus amicus meus, emerat unam domum à Joanne jure Emphyteuseos Titio subditam; & Joannes asserit non debere Titio vigesimam: soluit pecuniam Eberhardus, domum recipit, monetur que non debere quidem vigesimam, sed decimam. Sub hoc onere illam non voluit, & recepta suâ pecuniâ Joanni restituit. At Titius, qui Emphitheusin dederat, duas venditiones objicit; & bis postulat decimam, semel à Joanne, & iterum ab Everhardo. Debuitq; iste omninò ostendere priorem venditionem fuisse invalidam, ne secundam validam teneretur admittere: ostendit, dolum adæquatè probando; non enim erat domus immunis à vigesima, quæ decimam debebat solvere. Stat igitur post venditionis solemnitates requisitas, non esse in potestate contrahentium priorem venditionem rescindere, sed novam facere. Quod omninò debent emphyteutæ notare. *Prætereà*; esto possit ille contractus prior communi voluntate rescindi, non derogaretur nostræ Regulæ, non enim rescinderetur in alterius injuriam detrimentumque, quod ex communi voluntate; scientibus enim & liberè consentientibus nec dolus nec injuria fit.

DCIX.

Hinc oritur doctrina utilis, nec universis nota; & ostenditur, cur non possit verum matrimonium dissolvi? Et respondeo nullum contractum solennem posse aliter, quàm secundo eoque contrario contractu dissolvi; & matrimonij contractum solennissimum esse; ergo, ut posset dissolvi contractus matrimonialis prior, deberet secundus iniri, in quo maritus traderet uxori jus in corpus uxoris, & reciperet jus in corpus suum; qui præter difficultates philosophicas, laboraret nullitate politica. Sanè illas omitto, hanc obstendo. Posset dici, maritum habere jus in corpus uxoris, non quidem ut illud det, sed ut illo utatur: neminem habere jus in corpus suum, nec illud recipere posse, tametsi posset dare: potest enim concedere se tangi à conjuge, qui tamen se tangere nequit; Sed hæc subtilia sunt & oculos clariores peterent & tempus liberius; venio ad nullitatem. Dico igitur omnem contractum solennem Jure publico fundari, adeoque non posse contrahere matrimonia homines jure interdictos & potentia morali contrahendi privatos, quales sunt solenniter professi, & ad ordines maiores promoti. Ergo secundus ille contractus, ut esset solennis, & priorem rescinderet, deberet

Jure

Jure etiam publico fundari; at non fundatur. Ergo. Probatur minor quia Jure divino interdicitur, nam quos Deus conjunxit, homini non licet separare. *c.1.c.4.extr.de Converſ.conjug.cum ſimul.*

DCX. *An poſſit revocari teſtamentum?*

Secundò putant hanc Regulam pati exceptionem in teſtamentis; non enim poteſt facere teſtator, ut ſuum revocare teſtamentum non poſſit. *Et reſpondeo* teſtamentum eſſe donationem virtualiter conditionalem, in quâ hæredi aut etiam legatariis non aliter jus adquiritur, quàm morte teſtatoris. Unde (legi hoc omnino volo) Petrus, ſi à mortuis reſurgeret, teſtamentum legitimum conditum ante mortem non poſſet revocare; quoniam poſitâ morte purificata fuit illa conditio, & teſtamentum in donationem certam & abſolutam tranſijt.

Quid ſi à mortuus teſtator reſurgeret

DCXI. *An contractus aliqui exiſtant utriuſque voluntate?*

Tertio, In contractibus innominatis, in quibus ante impletionem jus alterius voluntate reſcinditur. *Et reſpondeo* huiusmodi contractus, utpote minus neceſſarios eſſe conditionatos & incompletos, & utriuſque voluntate indigere. *l ſi pecuniam.5.ff de condict.cauſ. data.* *Cæterùm* contractus nominati & ſolemnes non reſcinduntur alterius voluntate, *l.ſicut l.ratas.7. c.de reſcind. vend.* Excipe tamen depoſitum. *l.1. §.cum autem.ff.depoſ.* mandatum, *§.mandatum. inſtitut. de mandat. ſocietatem, §. manet inſt. de Societ.* in quibus re adhuc integrâ (hoc eſt antequam alterius intereſſe cœperit) alterius-utrius diſſenſus & pœnitentia admittitur. ETIAM hæres *ſuus*, recuſationem hæreditatis paternæ alienatæ non ſint. *l.ſi. c. de repud. vel de abſt. hæred.*

An ſponſalia ſint contractus ſolennis?

QVARTÒ ſponſalia excipienda judicant; *Nec tamen* puto talem eſſe contractum ſolennem; ratio enim poſtulat, ut altero leviter recedente ſubſiſtat, dirimatur tamen ſeriò diſſentiente; coactæ enim nuptiæ miſerabiles exitus ſolent habere, quod poſſet multis iiſq; lachrymabilibus exemplis confirmari. Huic igitur vigeſimæ-primæ conſonat

An nuptiæ coactæ ſint ſuadendæ?

XI.

FActum legitimè retractari non debet, licet caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari, *hoc eſt; Quod ſemel placuit & validè conſtitutum eſt, non dirimitur ſupervenıente impedimento dirimente, quod videlicet omnia dirimeret, ſi præceſſiſſet.* Eſt Regula LXXXIII. Sic matrimonium quod ſemel legitimè contractum, non dirimitur etiam poſitis omnibus & ſingulis impedimentis. Sic etiam in teſtamento, quod concomitans dirimeret phreneſis, non tamen ſubſequens. In donatione, emptione, aut venditione factis à Petro ante profeſſionem, tametſi profeſſio, ſi præceſſiſſet, Valorem ipſarum impediret.

Impedimenta dirimentia debēt præcedere: aut concomitari.

XII.

PRæſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur. (Nimirùm, quoad actum, vel ſaltem quoad debitum. Quoad actū quidem, ſi probetur rem ſciri: quoad debitum, ſi non probetur ſciri, ſed ſciri debere.) Eſt Regula XLVII. & ipſa poſſeſſione fundatur. Quia, cùm ignorantes naſcamur, & aſſerente Ariſtotele, tanquam Tabulæ raſæ, in quibus nihil ſcriptū; ſtat pro poſſeſſione ignorantia, quæ excludi non debet, niſi probetur diſcendi cōmoditas & obligatio. Invincibilis enim ignorantia, inculpabilis eſt, & ſolùm culpanda vincibilis, cùm quis aut ſcire poteſt illa, ad quæ ex officio tenetur; aut ſaltē cedere officio, ſi incapax ſit ut neceſſaria addiſcat: ignorantia

DCXII. *Virtualiter rē ſcire diceris, quam ſcire debes?*

Ignorātia vincibilis, & invincibilis.

trantia enim voluntaria, est tam in illo, qui indiget scientia & cùm possit adquirere; negligit; quàm in illo, qui caret scientiâ, quam adquirere nequit, & nihilominùs acceptat qualitatem officiumve, quod scientiam illam prærequirit.

Nota bene.

XIII.

DCXIII. *De rebus sacratis & sacris.*

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos transferendum. Est Regula LI. Porò Deo sacra ab hominum commertio exempta, non sunt ullius hominis, sed solius Dei, *c. 2. de immunit. Eccles. libr. 6. §. nullius eum & seque institut. de rerum divisione.* hæc profanis usibus non sunt aptanda. Nota tamen esse res sacras, sacratas, Ecclesiasticas, ecclesiasticorum, sæculares, sæcularium, & inter ipsas summam omninò reperiri differentiam, quam sæpe exposui.

XIV.

DCXIV. *Beatus, qui possidet.*

Qui prior est tempore, potior est jure (videlicet, cæteris paribus) quoniam *beatus qui possidet*, & nemo potest alteri, jam in juris adquisiti possessione existenti, præjudicare. Est Regula LIV. consultò illud *cæteris paribus* addendum censui; quoniam, ubi est jurium diversitas, prior solet posteriori postponi: nam in concursu plurium creditorum, præcedit qui habet pignus, sequitur qui instrumentum publicum, postea qui chirographum, tandem qui testes. Sed inter se, qui sunt eiusdem classis, uti possunt hac regulâ *l. eos. 9. c. qui potior in pign. l. creditor. §. si primus. l. privilegia. 16. ff. de privileg. credit. l. fin. c. de bonis auctor. jud possit. l. scripturas. c. qui potior in pignor.*

In creditorum concursu quis præcedat?

XV.

DCXV. *An in omni dubio standum pro præcepto?*

In re communi potior est conditio prohibentis. Est Regula LVI. quam legerunt al qui primæ Tonsuræ Theologi, & invexerunt novas sententias in scholam, scrupulis exoticis plenas, volueruntque illa probare in omni præcepto dubio standum esse pro prohibente, adeoque putarunt, delendum illud *prohibentis*, & reponendum *præcipientis*, vel saltem prohibitionis vocabulo, omne præceptum intelligendum; nam qui actionem præcipit, omissionem prohibet; & è Converso. At ipsi longè à veritate & mente Bonifacij vagantur: non enim teneor obedire superiori dubio, nam stare licitè potero pro meæ libertatis possessione contra authoritatem dubiam. Et posito superiore legitimo impossibilis est materia dubia, frequens probabilis, & in istâ stabo pro arbitrio, nec erit potior conditio prohibentis aut præcipientis, sed possidentis: nisi fortè promiserim obedientiam superiori etiam dubio vel probabili; aut etiam superiori certo in materiâ probabili, quod facere videntur PP. Jesuitæ, saltem quoad ultimum: & quoad utrumque Prior & omnes Ministri communitatis in Ordine Benedictino.

Nota singula attente.

Porro hæc Regula LVI. intelligenda est de bonis possessis à duobus, in quibus nihil potest fieri quod in alterius aut utriusque detrimentum veniat, illo qui damnum patitur prohibente. *l. non debet alteri. l. factum cuique ff. hoc titul. l. cuius. 22. ff. de servit. verb. præd. l. inst. 10. ff. de instit. & jure §. juris precept. eod. tit. in instit. in proemio Decretal. Gregor. IX. l. parietem. 7. ff. de servitut. urb. præd. l. invito. l. quidem 12. §. si. ff. de servitut. urb. præd.* At in favorem fisci poteris rem communem vendere. *l. 2. c. de comm.*

Exponitur Regula.

Privileg. jur. Fi[sci]

de comm. rerum alienat. l. 1. c. de vend. rer. fisc.

DCXVI. Quid si velim rem communem dividi, & tu prohibeas? Respondent Jura; te res ex natura sua politica dividendas, velle in unitate exposita litibus & difficultatibus, violenter conservare; & me hanc violentiam prohibere, adeoque cum melior sit conditio prohibentis; standum esse pro divisione. *l. fin. c. Commun. divid. l. cum pater. 77. §. dulcissimis in fin. ff. de legat. 2. l. sancimus. 34. §. ne autem. c. de donatio.* [Nota hunc casum; quoniam terminis grammaticè sumptis, ille videretur prohibere, qui manu-tenet, & ille manutenere qui prohibet; sed non est novum Grammaticos abuti vocabulis. Nam *Immateriale & Infinitum* nomina negativa sunt, & *Materiale* & *Finitum* positiva, cùm tamen spiritualitas & Infinitas sint formalitates positivæ, & Materialitas & Finitudo negativæ, & possemus exempla millenalia proferre: sed hæc obiter adnotasse sit satis.]

Grammatici abutuntur vocabulis.

Immateriale, & Infinitum sunt positiva.

Quid si stante bonorum communione, ego aliquid fecero, quod posset in tuum præjudicium videri; & tamen vidisti & tacuisti? An qui tacuisse, etiam consensisse fuit visus? An scienti & volenti fit injuria?

An qui scit & permittit consentire dicatur?

Respondet Peckius *hic num. 1. in fin.* socium, qui scit, & patitur, nec contradicit, & mandare & permittere *per l. qui patitur. ff. mandati.* & quidem *ex Sabino l. Sabinus. 18. ff. commun. divid.* sic olim. respondit Papinianus. *Sabinus ait in re communi neminem Dominorum jure facere quidquam invito alieno* (altero) *posse. unde manifestum est prohibendi jus esse: in re enim pari potiorem esse causam prohibentis constat. Sed etsi in communi prohiberi socius à socione, quid faciat potest; ut tamen factum opus tollat cogi non potest, si cùm prohibere poterat, hoc prætermisit. Et ideò per communi dividundo actionem damnum resarciri poterit. Sin autem facienti consensit, nec pro damno habet actionem. Quod si quid absente socio ad læsionem eius fecit, tunc etiam tollere cogitur.*

Quæstionem hanc proponit Henricus Canisius *in huius Regulæ exposit.* & ait, *existimat Peckius, &c. aliter Papinianus, &c.* nec tamen eam decîdit. At ego existimo eum, qui tacet, in materiâ odiosâ non videri consentire, nisi teneatur loqui. Cum igitur ostendi non possit socium habere contradicendi & loquendi obligationem, videtur clarum an Papiniano subscribendum sit, & non Peckio.

Quæstio resolvitur.

XVI.

DCXVII. NOn est in morâ, qui potest exceptione legitimâ se tueri. Est Regula LX. & etiam manu tenendâ possessione fundatur; quoniam mora & possessio distinguuntur, quod mora sit possessio rei, quâ carere debeas, sive rem teneatis dare vel facere. Doceor ergo à Regula, quod ubicunque habeo rationem fortem & probabilem, quâ possum obligationem elidere, & contra adversarium excipere, non est dicenda mora, meæ libertatis possessio: nam si dicar debere dare pecunias, potero exspectare quousque satisfiat exceptionibus & rationibus, quibus mihi persuasum habeo illas non debere, vel saltem non debere nunc dare; si dicar debere aliquid aliud agere, possum manutenere meæ libertatis possessionem, & hærere, quousque meæ rationes & exceptiones examinentur, & authoritate publicâ lis decidatur. *c. mora sua supr. eod. & etiam tit. instit. & ff. de except. l. 1. §. 1. cum seqq. si quis Cautionibus: c penult. circ. fin. extr. de pignor.*

Quis sit morosus in Iure?

Quid sit mora?

XVII.

DCXVIII. *An meretrici, aut assasino precio conducto, sit solvendū?*

IN *pari delicto vel causa melior est conditio possidentis.* Hanc Regulam LXV. sic aliqui exponunt, Ubi pretio aliquod peccatum commissum est pari consilio, si agatur de pecunia, melior est conditio possidentis: quamobrem, si Petrus cum Paulâ in materiâ fornicationis aut homicidii convenerit, & flagitium commissum sit, centum aureorum pretio. Existimant Petrum non debere dare illos Paulæ, si nondum dederit; & si dederit, Paulam non teneri illos restituere; quia commune peccatum illud fuit, & pecunias illas potest retinere, qui possidet.

Ego quidem teneo posse Rempublicam concedere, ne teneatur quis solvere iniquitatum pretia, & legem ferre qualem uti expositores putant *l.3. l.4. c. de condict. ob turp. caus. & l. 2. c. de tit.* Teneo esse probabile quod tulerit. At existimo probabilius nunc de facto nullam legem tam severam esse latam, adeòque Petrum debere Paulæ solvere illos centum aureos sui corporis aut suæ militiæ pretium: & regulam aliter expono.

Dico igitur *inter duos, si rem indivisibilem, quam restituere non debeant, æquali malitiâ, aut peccato, aut etiam æquali virtute adquisierint, meliorem esse conditionem Possidentis.*

Alij hanc eandem Regulam generalioribus verbis pronuntiant, dicuntq; *Beatus, qui possidet.* Quæ quidem Regula absolutè est vera in materia justitiæ, & in reliquis tutior & probabilior.

XVIII.

DCXIX. *De alternativis.*

IN *alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri. (nisi aliter conventum sit.)* Est Regula LXX. & patet, quia ubi scitur alio esse modo conventum, concordiæ debemus stare. Esse potiorem partem debitoris ostendo; quia in ambiguis melior est conditio possidentis, qui non potest sua possessione aliter quàm convictus privari, nam si tenear annuatim dare bovem, arietem-ve, neutro potero spoliari jure dubio, quia utrumque possideo; ergo penes me erit deliberatio.

An potero mutare consilium?

An-ne hoc anno bovem dare potero, & si maluero anno sequenti mutato consilio dare arietem? Respondeo me posse dare utrum maluero, & singulis annis sine Causa, solo arbitrio & voluntate, si voluero, mutare. *l. eum, qui 138. §. 1. ff. de verb. oblig. junctâ lege qui ex plurib. 106. ff. eodem* & repetere alterum quem maluero, si utrumque casu aut errore dedero. *l. penult. de condict. indeb.* Quod si volui arietem dare, & tu moras traxisti & interim ille aries naturaliter obiit, à debito illo liberor; mora enim tua non debet mihi esse onerosa. *l. stipulatus sum damnum. 105. ff. de verb. oblig.*

Nota & hoc.

Mora aliena nemini debet esse nociva.

Egimus de possessore bonæ fidei, sed quia dantur etiam malæ fidei possessores de ipsis etiam aliqua subjicienda sunt.

XIX.

DCXX. *Possessio malæ fidei.*

POssessor *malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Sed hanc Regulam II. jam superius exposui, ut bonam fidem & possessionem, quæ in illa fundatur, explicarem.

XX.

Quæ contra leges.

QVi (sciens & volens) *contra iura dirimentia) mercatur* (& universalius, aliquam rem incipit possidere) *bonam fidem præsumitur* (imo convincitur) *non habere.* Est Regula LXXXII cuius ratio à singulorum obligatione desumitur;

mitur; ſingulorum enim eſt ſuas actiones ad leges publicas, ſub quibus vivit, elimare; quod ſi no'it, creditur contra dictamen operari, adeoque malam fidem ſeu conſcientiam habere. *l. leges ſacratiſſimæ. 9. c. de legibus. c. 1. c. 5. extr. de conſtitut. l. dolus 44. ff. mandati.*

Qualis in dubio præſumenda ſit? Si dubium ſit, an ſciens & volens contra jura proceſſionem adieris, quid præſumam? An-ne ſtabo Regulæ XLVII. *Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur?* cur non? modò non ſolùm intelligatur de actu, ſed etiam de debito. Quia cùm omnes teneantur ſcire neceſſaria, quæcumque in rebus agendis neceſſariæ ſcientiæ carentia voluntaria præſumitur, maximè cùm nemo ignorare poſſit dari leges, quibus actus regantur & poſſit viros doctos conſulere; *per textum in d. l. dolus. 44. ff. mandati.*

XXI.

DCXXI. *De repetitione & repunitione.* BOna fides non patitur, ut ſemel actum (paſſum, datum-ve) iterum (niſi fortè novus accedat exigendi titulus) exigatur. Eſt Regula LXXXIII. exiguntur ab hominibus actiones in ſervitutibus, paſſiones in pœnis, res in debitis; nec tamen bona fides patitur, ut ſi Petrus ex contractu ſervili & oneroſo tenetur Centum aureorum pretio, pingere unam tabulam, feceritque, ut ſecundò exigatur ut ſecundam tabulam pingat vi prioris contractus, & ſine novâ compenſatione: ſicut nec ipſe pro unicâ illâ picturâ poterit bonâ fide exigere duas ſolutiones, ſic etiam in delictis. Si lege conſtitutum, ut primum furtum centum flagellis luatur, ob unum & idem furtum non poterit Antonius bis centenis flagellis excipi.

XXII.

DOlo facit, qui petit quod reſtituere oportet eundem (quod ſi accipiat, erit malæ fidei poſſeſſor.) Eſt Regula LIX. quam minus clarè & minùs bene *l. in condemnatione* Juriſconſultus Paulus, repoſuit, dicens: *dolo facit, qui petit quod redditurus eſt.* Non enim repugnat, ut poſtulem quod meum eſt, cum intentione donandi. Hæc regula præcipuè habet locum in uſuris, nam cùm uſurarius teneatur ad reſtitutionem, doloſè agit cum illas recipit. DCXXII. *An reſtituenda peti poſſint?*

XXIII.

PEccatum non remittitur, niſi reſtituatur ablatum. Eſt Regula IV. & ex verbis D. Auguſtini deſumitur quæ videri poſſunt *in c. cum tu s. extr. de uſuris.* & univerſaliſſima eſt, & ſic intelligenda, quod quando aliquis alteri damnum peccaminosè intulit, teneatur ad reſtitutionem qualem in ſuis locis præſcribimus; pronuncio enim peccatum non condonari divinitùs rem malâ fide poſſidenti, hoc eſt, reſtituere debenti, & potenti; quoniam impotentia liberat ab obligatione, & poteſt veniam impetrare à Deo, qui ſatisfacere non poteſt, modò doleat ſe damnum intuliſſe & ſe ſatisfacere poſſe deſideret, proponatque ſe ſatisfacturum cùm poſſit. DCXXIII. *De reſtitutione.*

FUNDAMENTUM XXXVIII.

De expositiva justitia.

DCXXIV. Ebent Iura Leges & Privilegia, si fieri possit, ad pronuntiantis mentem A explicari: non enim B in generalibus verbis dicendus est aliquis illa voluisse, quæ non fuisse voliturus certò cognoscitur. Si de mente non constet, hæ Regulæ servandæ sunt.

Modus exponendi omnes leges.

Pars in toto. *Accessoriū in principali.* *Numerus pluralis.*

Pars continetur in toto C actuali; & D potestativo. Accessoriū E sequitur principale. Quale F est quod plerumque fieri consuevit, talis præsumitur actus, de quo dubitatur. Pluralis F E in linguâ latinâ loquutio, duobus contenta est: tres in Græcâ requirit.

Favores ampliandi. *Rationis paritas.* *Injuria distinguitur ab incommoditate.*

Favores sunt ad latissimam verborum G significationem, congruam tamen, ampliandi; sed sine H præjudicio tertij; tametsi cum I tertii incommoditate. Adeoque in dubio censendi reales K perpetui non L revocati. In favorabilibus, qui tacet M consentire videtur. Privilegio N nemo tenetur uti: nec favebit O rationis paritas illi, cui illud non sit concessum.

Odia restringenda. *An, qui tacet, consentire dicendus sit?*

Odia sunt restringenda P ad minimam, congruam tamen verborum significationem: ideo Q & pœnæ. In Odiosis, qui tacet R non videtur consentire, ni loqui debeat, possitque. Qui loquitur conditionatè, non S confitetur absolutè.

Nota id bene.

Nulla Iuris T admittenda est interpretatio, quæ suum authorem injustitiæ aut stultitiæ arguere debeat. Semper D D contra eum qui potuit clariùs loqui, est interpretatio facienda.

DCXXV. P*Lurimas, illasq; varias Regulas ad paucissimas lineas reduximus; nunc illas uberioris doctrinæ gratia proferamus.*

Legislatoris mens.

A. Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem (*hoc est contra legislatoris mentem, & verborum legitimam intelligentiam.*) *Est Regula LXXXVIII. & à me ad omnia alia Iura Privilegia extenditur.*

Quid sit leges scire? *Lex bona quæ?*

Scire leges non est verba earum tenere, sed vim & potestatem. *Acursius. Bartolus.* Bona est lex, si quis ea legitimè utatur. *D. Paulus Apostolus primæ ad Timotheum primo.* Anne lex, si quis ea illegitimè utatur, hoc est, si ea abutatur, mala est? Lege abutitur, qui sub verborum observantiâ contra legis sensum procedit.

Concessio generalis.

B. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter concessurus. *Illud verosimiliter certitudinem moralem importat. Et est Regula LXXXI.*

C. In potest.

De toto & parte.

C. In toto partem non est dubiũ contineri. *Est Regula LXXX. & intelligi potest de utroq; Toto; actuali & potestativo.*

Argumentum à maiori ad minus.

Cui licet, quod est plus (*si cætera sint paria*) licet utique quod est minus (*modò alterius pars aut attributum sit.*) *Est Regula LIII.*

Qui potest maius, potest & minus, *Est axioma Iuridicum, & verum, si intelligatur eodem sensu.*

Qui potest totum potest & partem, si illud totum indivisibile non sit.

De genere & specie.

Generi per speciem (*hoc est, toti per partem, universali per particulare*) derogatur (*nisi in genere aliquis adquisierit jus.*) *Est Regula XXXIV. Ait Pomponius.* In toto Jure, generi per speciem (*hoc est, toti per partẽ, universali per particulare*) derogatur (*nec interest An species, an genus subsequatur, modò jus nulli fuerit adquisitum.*)

D. Sub genere comprehenduntur species, & sub specie individua.

De lege obscura.

DD. Contra eum qui legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda. *Est Regula* LVII.

De consequentibus.

E. Accessorium (*nisi violenter impediatur*) naturam sequi congruit Principalis. *Est Regula* XLII.

Cùm aliquid licet, etiam licent omnia quæ sequuntur ex illo.

Datur prohibitio inhibens, & prohibitio annullans.

Cùm quid prohibetur (*nimirum prohibitione dirimente, & annullante*) prohibentur annullanturq; omnia, quæ (*necessariò*) sequuntur ex illo. *Est Regula* XXXIX.

An aliqua Regula Iuris sit falsa

Cùm aliquid unâ via prohibetur alicui, ad id aliâ viâ non debet admitti. *Est Regula LXXXIV. nec vera, nisi æquipolleat huic,* Cum aliquid absolutè & universaliter prohibetur lege bene intellectâ, tametsi verba videantur unam viam sonare, omnes viæ clausæ sunt; nec permittendus unâ viâ exclusus, aliâ ad id ipsum aspirare.

Aliquando prohibetur res ipsa, aliquando via: Indocto enim prohibetur Episcopatus; docto via simoniaca ad Episcopatum.

An probabiliora necessariò admittenda?

F. Inspicimus in obscuris quod est vero similius (*adeoq; stamus consuetudini, facimusq; aut credimus*) quod plerumque fieri consuevit. *Est Regula* VL.

Pluralis numerus quantus?

FF. Pluralis loquutio (*ubi non constat clarè de quo numero intelligenda sit*) duorũ numero est contenta (*nimirùm in lingua latina.*) *Est Regula* XL. *In lingua Hebræa & Græca datur dualis numerus à singulari, & plurali distinctus.* Pluralis etiam loquutio uno singulari est contenta, ubi tertio non præjudicatur *Axioma XIX.*

Odia & favores quomodo intelligendi?

G. Odia restringi, favores convenit ampliari. *Est Regula Iuris XV. Ampliandi sunt inquam favores pro illo, cui conceduntur; est enim Regula* LVII. Contra eum, qui potuit legem dicere apertiùs (*adde & privilegium concedere limitatiùs*) est interpretatio facienda.

An Ius cõmune limitandũ?

H. Privilegium non debet limitari à Jure Communi, sed Jus Commune potiùs à Privilegio, modo non præjudicet alteri.

I. In privilegio quod non est contra tertii jus, tametsi sit contra tertii commoditatem, latissima admittitur interpretatio. *Layman. l. 1. tr. 4. c. 23. n. 5.*

An privilegia sint perpetua?

Decet concessum à Principe beneficium (privilegium) esse mansurum. *Est Regula XVI. Layman. lib. 1. tract. 4. c. 22. n. 6.*

An realia aut personalia?

K. Si dubitetur, an privilegium sit reale aut personale, reale potest censeri.

An revocata?

L. Si dubitetur, an revocatum privilegium sit, censebitur non revocatum.

Concessiones perpetuæ quomodo intelligēdæ?

Hæc Propositio, *Hanc immunitatem in perpetuũ concedimus;* æquivalet huic. *Hanc volumus æternùm valere, nisi fortè aliquando per accidens contingat illius valorem esse in destructionem & pernitiem Reipublicæ.*

De cōsensu tacito.

M. Is, qui tacet, non fatetur, sed neq; negare videtur. *Est Regula XLIV. & quid illa regulari*

regulari poßit non video; rem enim dubiam, dubiam etiam relinquit.

Qui tacet (*si materia favorabilis sit*) consentire videtur. *Est Regula* XLIII.

Favor non fit invito, nec iniuria permittenti.

N. Quod in gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum. *Est Regula* LXI.

Favor invito non fit. Si invito fiat, favor non est. Scienti & renuenti non fit favor, nec scienti & consentienti injuria. *Ago de consentiente, qui & consentire poßit; sunt enim multa in quibus consensum præbere non poßimus.*

Paritas rationis in Moralibus non valet.

O. Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. *Est Regula* LXXIV.

Quod conceditur uni conceditur omnibus illis sine quibus ille frui privilegio honestè & congruè nequit. *Nota hoc bene.*

P. Odia sunt restringēda, *ex Regula* XV.

Q. In pœnis benignior interpretatio est facienda & *est Regula* IL.

In obscuris (*si agatur de peccato contra Deum, aut injuria contra proximum*) minimum est sequendum. *Est Regula* XXX.

De responsione virtuali.

R. Qui tacet (*ubi tenetur loqui, & potest*) consentire videtur. *Est Regula Iuris* XLIII. Scienti & volenti (*realiter aut virtualiter*) *hoc est, liberè consentienti*, non fit injuria. *Est Regula* XXVII. Si plures res tangat, plurium requiretur consensus. *Vnde est Regula* XXIX. Quod omnes concernit debet ab omnibus approbari, *& quidem per modum unius corporis concedit approbationem suam Communitas.*

De rebus, quæ plures concernunt.

Si quæras rationem ob quam privilegia debeant latißime explicari? dicet tibi Layman folio 21. esse causam latè explicandi, nō dari causam restringendi. *Sed quid si aliquis diceret esse causam strictè explicandi, nō dari causam ampliandi? Impingeret in Regulam XV quam jam dedi.*

De præceptis.

Obligationes & præcepta strictissime interpretanda sunt. *Layman compendio de votis.ca.3.n.4. Reginaldus de prud.pag.694. Naldus verb. Sacerdos num.5.* Ita tamen ut cum effectu intelligantur. *Layman lib.1. tr.4.c.18.n.3. Nota bene hanc ultimam limitationem.*

Magnæ esse solent in exponendis Legibus & Juribus difficultates, & ne in obscuro Labyrintho cœca premeremus vestigia, conditæ fuerunt Regulæ, quibus dirigeremur. Et quidem meritò Possessionem sequitur Expositio; Supponimus enim Jura haberi, cùm modum, quo intelligi debeant indagamus. DCXXVI.

I.

An semper standum sit literæ?

L*Eges & Iura & Privilegia debere exponi ad mentem pronuntiantis. Regula* LXXXVIII. *Certum est quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.* (Hoc est, contra Legislatoris mentem & verborum legitimam intelligentiam) Quam ob rem, si de mente Legislatoris constet, non est verborum rigori Scholastico standum; Scire enim Leges, non est verba earum tenere, sed earum cognoscere potestatem, asserente post Acursium, & quidem doctissimè, Bartolo *ad l. contra 29. ff. eod.* quod si aliunde Legislatoris mens non constet, adhærendum est Verbis, *per legem, adigere. 6. §. quamvis ff. de jure patron. & l. non aliter ff. de legat.3.*

Quid sit scire leges.

Quid significet vox Clericus, Hisp. Clerigo?

Hinc multos casus resolvi possunt, solentque: Unum vel alterum proponam. Xetafæ (oppidum est prope Madritum) legavit Clericis centum aureos Franciscus, dives rusticus & status Ecclesiastici amans. Erant ibi Sacerdotes duo, unus Diaconus, tres subdiaconi, & ali-

& aliqui ad ordines minores promoti. Cumq; ſtando Vocabuli rigori univerſi ſint Clerici, primo intuitu illa ſumma videretur in octo vel plures dividenda; At Sacerdotes inſtant totam ſibi ſolis deberi. Agunt coram Nuntio Apoſtolico, aſſeruntque dialecto ruſticâ imò & aulicâ apud Hiſpanos ſolos Sacerdotes vocari *Clericos*. Hæret ille, curat ad ſe vocari primos ruſticos obvios, & interrogat de quodam illis noto Diacono, an eſſet Clericus? Negant illi, aſſeruntque non eſſe Clericum, ſed Evangeliſterum, hoc eſt, Diaconum, adeoq; teſtamentum ruſtici dialecto ruſticâ fuiſſe conditum prudenter ſupponens, centum illos aureos (pono determinatum numerum pro indeterminato) ſolis Sacerdotibus adjudicavit.

Evangeliſterus apud Hiſpanos quis?

DCXXVII. Et quidem ut huius vocis Hiſpanicam ſignificationem meliùs percalleas; & ut ſcias quo debeas modo intelligere linguas peregrinas; volo unam aut alteram periodum exſcribere ex Benedicto Hæfzeno, qui vitam S. Benedicti Commentario illuſtravit, & ad caput XVI. *num*. 2. ſic inquit [Mirum eſt Antonium de Yepez appellare hunc Clericum Presbyterum, cui, ait, à S. Benedicto vetitum ne Miſſæ celebraret ſacrificium, quod & contra prohibitionem fecerit, cùm tamen tam ex Gregorij hac narratione, quàm Græcâ interpretatione, planè conſtet hunc tantùm Clericum fuiſſe, prohibitumque illi ne ad ſacros ordines accederet. Quod manifeſtè etiam innuit Petrus colloquutor] & quidem mirari deſineret Hæfzenus Belga, ſi ſciret apud Hiſpanos omnes & ſolos Sacerdotes *Clericos* nominari. Et hinc æquivocationi Occaſio, verbo Latino aut Græco in Hiſpanicâ ſignificatione deſum-

Antonij de Yepez æquivocatio.

pto.

II.

DCXXVIII. OBiit Bruxellæ Doctor Paz, Principum Belgij Protomedicus, & ſuam Bibliothecam legavit Religioſis hac lege, quod Carmelitani excalceati primùm ducenta librorum corpora eligerent, poſt eos totidem Jeſuitæ, tot Dominicani, tot alij. Et dubitatum quid *corpus librorum* ſignificet? nimirùm An Oceanus Juris ſit unum librorum corpus? An etiam opera omnia Suarezii, omnia Abulenſis &c. an libri ſinguli? & quidem erant multi, qui illud prius aſſerebant, nec ratione videbantur deſtitui; at hæc dubitatio hac fuit regula Juris eliſa. Nam ſupponendum eſt Doctorem illum voluiſſe aliquos libros Jeſuitis, Dominicanis, & etiam aliis Religioſis legare, ut conſtat ex eius teſtamento; At ſi omnia Opera unius Authoris nomine *corporis librorum* intelligerentur, vix pauci manerent libri pro Jeſuitis, nulli pro Dominicanis, Auguſtinianis, aliisque. Ergo certum eſt nomine *corporis* intellexiſſe unum librum compactum, ſive multos complectatur Authores, ſive partem unius. Steterunt huic expoſitioni, & reperti ſunt ſufficientes in Bibliothecâ libri, ut ſatisfieret univerſis.

Teſtamentum Doctoris Paz.

Quid ſignificet In cuerpo de libros?

III.

DCXXIX. HInc patet ſimul pientiſſimè & doctiſſimè Theodoſium & Valentinianum Imperatores pronuntiaſſe, *Nec teræ rigore pœnas legibus inſertas evitabit, qui ſe contra Iuris ſententiam ſævâ prærogativâ verborum excuſat.* Ita *in l. non dubium. 7. c. de legib.* Conſonant Divo Paulo Apoſtolo & Ciceroni hanc doctrinam accuratè expendentibus. Paulus divinitùs illuminatus primo capite primæ

An quis contra Legislatoris mentem juvari poſſit?

epiſto-

epistolæ ad Timotheum sic ait. *Bona est lex, si quis ea legitimè utatur.* Et quidem legitimè utitur, qui bene intelligit: ergo ad mentem Apostoli Lex, si malè exponatur, non est bona. Et veterum Rhetoricorum libr. 2. Cicero, *Nulla est lex*, ait, *quæ aliquam rem inutilem, aut iniquam fieri velit. Omnia supplicia, quæ à legibus proficiscuntur, culpæ aut malitiæ vindicandæ causa constituta sunt. Nullæ res, neque legibus, neque Scripturâ ullâ denique, neque in sermone quotidiano atque imperiis domesticis possunt administrari, si unusquisque velit verba exspectare, & non voluntatem eius, quæ ea verba habuerit, accedere.* Accedere debet ad verba Imperantis mens & voluntas, imò accendere, quoniam Lex videtur dicta quasi *Lux*, & lux non est si constet in obscuritate verborum, & non potiùs verâ intelligentiâ accendatur. Unde in Psalmo 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum & Lumen semitis meis.* Hoc sensu videtur dici *Littera occidere, Spiritus vivificare.* Neminem enim nuda legis littera à legis sententia etiam capitali liberabit, nisi accedat legis Spiritus, hoc est, verus sensus & intelligentia.

Legum necessitas.

Lex quasi Lux.

Litera legis occidit: spiritus legis vivificat.

IV.

SIcut Legum verba sic & contractuum exponi debent. Ipsi enim sunt privatæ quædam leges, quas sibi contrahentes imponunt. Et in ipsis verba interpretanda sunt juxta contrahentium mentem, intra terminos justitiæ, prudentiæ, & potestatis. Unde Regula LXXXV. *Contractus ex conventione legem accipere* (in legem transire) *dignoscuntur.* Exempla obvia sunt, & frequentia. Operarius ultra horas duodecim laborare non tenetur, quod si pactus fuerit de labore sedecim horarum, contractus erit illi lex. Depositarius non tenetur rem restituere, si citra gravem suam negligentiam perdatur; quod si tecum conveniam, ut si res pereat etiam sine tua culpa, mihi debeas valorem consignare, fortè imprudenter onus istud admittes, at si admittas, teneberis stare legi privatæ seu contractui, *l. 1. §. conveniat. l. contractus ff. hoc titul. c. 2.*

De expositione contractuum.

Cõtractus sunt leges privatæ.

Operarius.

Depositarius.

Nota hoc.

V.

De iis, quæ in maioribus clausulis subintellecta.

DCXXX *De generali concessione.*

IN *generali concessione, non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter in specie concessurus.* Est Regula LXXXI. Sed quid significat illud verosimiliter? Respondeo te posse dubitare, probabiliter opinari, aut etiam certò scire Titium non cogitasse talem in specie rem verbis illis generalibus significari, & aliàs contractùs pronuntiaturum fuisse. Si dubitas, sta litteræ; si certò scias sta menti; Si probabiliter opineris alterutri subscribe parti, & hoc stando juri naturæ. At stando isti Regulæ & foro externo in verosimilibus, hoc est, probabilibus sta pro possessione, pro concessore, dicasque in generali concessione non comprehendi, quæ probabiliter fuissent negata, si specialiter postularentur. Sed quomodo in generalioribus clausulis res particulariores comprehenduntur? Dabunt sequentes Juris Regulæ:

Nota singula.

Plus & minus.

VI.

DCXXXI. *De toto & parte.*

IN *toto partem non est dubium contineri.* Sed quia datur totum actuale & potentiale, Regulam hanc LXXX. intellige de utroque. Hæc est certissima

& cla-

& clarissima; quoniam qui dat arietem, etiam pellem & ossa dedisse judicandus est. Excipe, si antequam jus alicui adquiratur in totum, partem alteri dederit, juxta Regulam XXXIV. *Generi per speciem derogatur.* Vel ut explicatiùs *l. in toto jure. ff. eod. titul.* ait Pompejus, *In toto jure generi per speciem* (hoc est toti per partem, & universali per particulare) *derogatur; & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.* Neque interest, an species, an genus subsequatur, *c. Abbatem. 40. extr. de rescript. l. uxorem. 41. §. codicillis cum §. sequent. ff de leg. 3. tex. elegans in l. sanctio 41. ff. de pœnis.* Modò inter primum ultimumque nemini sit jus adquisitum. Hinc fit, ut si penus Petro legata sit, Paulo vinum, hoc ab illa extrahendum & dandum Paulo sit, tametsi vinum in penu contineatur; nam limitatio illa fuit facta antequam Petro jus adquisitum sit. *l. 3. ff. de tritico vino. &c. l 3. ff. de penu. legat.* Quòd si eadem penus aut vendita aut donata fuisset, & post traditionem & finem contractùs vinum daretur aut venderetur, hæc vini donatio aut venditio esset invalida, nec in ipsa per speciem generi derogaretur. Hinc fit, quòd, si eadem penus loco pignoris fuisset Petro tradita non posset vinum Paulo loco pignoris, dari; nam jam Petrus adquisierat jus in penum, nec posset jure adquisito privari. *l. generaliter. 6. c. qui potior in pign.* Huic similis est alia Juris Regula; videlicet XXXV. *plus semper in se continet quod est minus.* Debet intelligi cæteris paribus, ita ut coincidat cum præcedente, aut vix ullam distinctionem admittat; nam ubi est rationis disparitas, hæc Regula locum non habet.

Nota hoc.

Plus & minus.

VII.

DCXXXII. QVi licet, quod est plus, licet utique quod est minus licebit. aut aliis etiam verbis. *Qui potest maius, potest & minus.* Regula LIII. Videlicet in eodem genere, & cæteris paribus. Potest quidem absolvere à venialibus; qui à mortalibus; non autem à contracto pecuniario debito, qui à peccatis, tametsi hoc ipsum maius sit. Pono clariùs. *Qui potest totum, potest & partem, si illud totum indivisibile non sit.* Hinc patet in bonis vinculatis, quæ separari non possunt, debere hæredem aut totum adire hæreditatem, aut totam relinquere, nec posse partẽ; illa enim indivisibilia jam sunt. Videntur suo modo omnia bona, quæ ad hæreditatem pertinent esse vinculata. Henricus Canisius summæ Juris Canonici lib. VI. Regula XXXV. *Permissa est hæredi tota hæreditatis aditio vel repudiatio, non autem huius aut alterius partis hæreditariæ. l. 1. & l. 2. ff. de ac. vel omitt. hæred. idque facit succedendi jus, quod pro parte agnosci vel refutari non potest, præcipuè ex testamento, ne defunctus pro parte testatus & pro parte intestatus decessisse dicatur contra Iuris regulas; l. jus nostrum ff. hoc tit. & §. non autem Inst. de hæred. instituend.*

Sæpe potest majora, qui minora non potest.

De bonis vinculatis & indivisibilibus.

Sed ex Iure Bohemiæ videmus sæpe hominem obire partim testatum & partim ab intestato.

VIII.

DCXXXIII AN, qui occidere potest Adulterum, poterit illum jure contumeliâ afficere? Asserit Papinianus aliique *l nec in ea 22. vers. Sed qui. ff. ad legem Iul. de adult.* quod plus sit illum occidere, quàm afficere contumeliâ. Negant alii; tum quia plus putant esse contumeliam morte: tum quia sunt in diversis generibus.

De contumelia & morte.

IX.

AN mulier, quæ potest sua bona donare vel distrahere. *l. 4. ff. ad Sc. Velle.*

An se mulier possit obligare pro alio?

l.7.c.eodem poteſt bona obligare pro alio? Reſpondeo negativè, *ex dicta lege 4. ſub finem* Nec urgebor, ſi dicas, plus eſſe dare, quàm obligare; quia in diverſis generibus eſt. Quamobrem hæc eſt bona conſequentia, *Quæ poteſt donare mille, poteſt centum*, non autem hæc, *Quæ poteſt donare domum illam poteſt pro alio obligare*; illa enim prior eſt intra terminos donationis, & in poſteriore materia permutatur.

X.

DCXXXIV. *Non ſatisfit toti per partem.*

AN qui tenetur dare plus, poſſit dare minus? hoc eſt, An qui tenetur dare centum, ſatisfaciat dando quinquaginta? An qui tenetur dare totum, faciat ſatis, ſi dederit partem? Reſpondeo negativè juxta *c.cui 17. de præb. lib.6.* Obligationes enim non ſunt poteſtates, ſed vincula; at qui poteſt recipere totum, poteſt eſſe contentus parte, nam penes ipſum arbitrium & poteſtas eſt.

XI.

De principali & acceſſorio.

A*Cceſſorium naturam ſequi congruit principalis.* Subintellige, *niſi violenter impediatur* [conſonat huic Axiomati phyſico, *Modus ſapit naturam rei.*] Eſt Regula XLII. Nomine *acceſſorij*, aliqui partes rei ipſius intelligunt, nec tamen caſtè loquuntur; tametſi falſam concluſionem non doceant, *partes enim ſequi congruit totum*, at acceſſorii nomine intelligenda ſunt omnia privilegia & gravamina realia, quæ rem ipſam afficiunt, non perſonam. Sic, cum alicui Jurisdictio data eſt, ea quoque omnia conceſſa eſſe cenſentur, ſine quibus Jurisdictio ſtare non poteſt. Sic etiam cum diſpenſatio conceditur, favor ille extenditur ad neceſſariò connexa. Layman *libr.1.tr.4.c 23. num.7.* & ſic cui conceſſum eſt principale, non conſectaria modò, ſed & præparatoria conceduntur. Layman *libr.3. tr.1.ſect.7.cap.6.n.8.* Et ſic tandem cùm venditur domus, in emptorem non ſolùm illa tranſit, ſed omnia ipſius realia privilegia & gravamina. Quam Regulam expoſitionemque confirmant duæ aliæ Juris eiuſdē Regulæ; quarum prior eſt, LV. *Qui ſentit onus ſentire debet commodum, & è contra.* Et poſterior eſt LXXVII. *Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore*, quas inferiùs dilucidabo. Sed bene examinandū ubique eſt, an fortè principale ſit, id quod acceſſorium; ſæpe enim contingit, ut videatur accidens aut attributū, quod ad rei ſubſtantiam ſpectat; & in tali caſu aliâ re, quæ principalis vocabatur excidente, poſſet acceſſorium ſubſiſtere nec illam ſequi, quod tametſi dicatur acceſſorium, ſit principale. Rem illuſtro & aliquos caſus expono.

Acceſſoria aliquando præcedunt aliquando ſequūtur, & aliquādo concomitantur.

Principale interdum videtur acceſſoriū.

XII.

AN teneor ſolvere uſuras uſurario? Minimè, quia illas non debeo. Quod ſi illas dem & ille recipiat, ad reſtitutionem tenebitur; ut conſtat ex Regula LIX. *Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem.* An tenebor, ſi me ſoluturum juramento firmaverim? Reſpondēt communiter Viri docti hîc dari duos titulos, nimirùm, contractum, & juramentum. Contractum eſſe invalidum, & quia acceſſorium ſequitur ſuū principale, etiam uſuras eſſe invalidas & non obligatorias. At juramentum eſſe validum, & reſpectu juramenti uſuras eſſe principales, & me ratione juramenti teneri; quia ex juramento ſpecialis naſcitur obligatio. *cap. debitores. in verb. domino reddere juramen. c. ſi peccatum. 22 q.1. Matth 5. paulò poſt med. c. cum contingat 28. extraord. de jurejur. cap.2. de pactis.*

DCXXXV. *De uſuris.*

An poſſint juramento boneſtari?

An semper sit juramentum observandum?

ctis lib. 6. Unde generaliter à sacris Canonibus servari jubetur juramentum, quod non vergit in dispendium salutis æternæ, nec redundat in alterius detrimentum. *in c. cùm contingat in fin. & in c. 2 in fi. adde c. 2. de jurejur. in 6.* At contra hoc ipsum juramentum aliqua excipi possent. PRIMÒ LIBERTAS; fortè enim, qui usuras promittit, est metu cadente in Virum constantem perculsus, si nimirum ita pecuniis illis egeat, ut debeat aliàs summam rerum jacturam aut periculum personæ incurrere. Sed hic metus naturalem non tollit libertatem, tametsi illam diminuere videatur. Consultò *naturalem* dixi; quia eiusmodi metus tollit civilem, quam ex benignitate Ecclesiæ professio solennis supponit; quam ob rem metus, qui in constantem caderet virum, vota solennia dirimit, non verò vota simplicia aut juramenta: hæc enim solummodò diminuntur timore, qui naturalem auferat libertatem. SECUNDÒ *Politica verborum significatio*: aliud enim est donare, aliud solvere; qui contraheret his verbis. *Ego recipio mille aureos, & post annum solvam hos mille, & gratis donabo quingentos*, posset urgeri juramento; At qui juramento firmaret hunc contractum, *Recipio mille aureos & post annum solvam mille quingentos.* Subintelligi vult; *Si debuero*: Solvuntur enim quæ debentur, & quæ non debentur, non solvuntur, sed dantur. Ut scias quo debeant modo exponi Juramenta Ausonij Noctinot securissima verba subjicio [*Pandectæ antiquæ taxantes stipendia Notariis, & Commissariis modò non obligant; quia latæ fuerunt tempore, quo pecunia carior erat & res viliores. Nec refert, quod tales jurent servare taxas, nam Iuramentum exponitur, quatenus justæ sunt.* Ita Sanchez *Opusc. tom. 1. lib. 3. c. 14. nu. 14.* Diana *part. 2. tract. 17. resol. 60.*

Ut juramentum sit validũ requiritur libertas,

non civilis, sed naturalis.

& civilis verborum significatio:

De Commissariorũ Notariorũ & Ministrorum aliorum stipendijs.

& ex eo Ausonius in summa verbo. Lex. *n. 16.*] Ergo similiter non referet quod pauperes jurent se daturos usuras; quia Juramentum exponetur, *quatenus justæ sunt.* [Notari volo me, ut dixi, inter dare & solvere discrimen magnum reperire.]

Nota istã consequẽtiam.

XIII.

AN contractus factus cum minore sine tutoris licentiâ sit validus, præcipuè si fideijussor aut pignus accedat? Videretur quod non, nam accessorium sequitur naturam principalis; cùm igitur cõtractus sit res principalis, & fideijussor aut etiam pignus sit res accessoria, sequi debebunt contractûs valorem & ingenium. At ille contractus aut non est validus, aut potest ad tutoris voluntatem rescindi: Ergo nec valebit fideijussio, nec oppignoratio. *Sed contra est,* quoniam tutor potest rescindere contractum pupilli, nõ tamen aut repetere pignus, *l. etsi is. 9. c. de præd. & aliis rebus minor.* aut reducere fideijussionem invalidam. *l. si pupillus* ≈ *7. ff. de verb. oblig. juncta l. quod pupillus 41. ff. de condict. indeb.* Sed cur? stante lege, quæ declaret viros ante vigesimum quintum annum esse minores, hoc est, carere libero arbitrio politico in ordine ad alienandum & contractus solennes & validos celebrandum, respondebo oppignorationem fore invalidam: non enim ego tutâ conscientiâ retinere pignus possem, quod quinquennis puer traderet, & tamen eadem hîc ratio esset: quia cùm tutor sit liberum arbitrium pupilli, quidquid & non per tutorem tradit, liberè non tradit, hoc est, libertate politicâ, qualis requiritur, ut possint dominia transferri. At in solamen eorum, qui cum pupillis agere debent aut solent, lege speciali fuit expressum posse illos, si non verbi aut contractûs, saltem pignoris ratione

DCXXXVI. *De cõtractu pupilli.*

An tutor posit annullare cõtractus?

An repetere pignora

An dimittere fideijussionem?

DCXXXVII *De Fidejussione.*

obligari: etiam ratione huius legis tenet oppignoratio. *Cur tamen* tenet fidejussio? Henricus Canisius summæ Juris Canonici libr.6. Decret. Reg.42. ait *Rationem verò ego hanc video, quòd minores ex suo contractu naturaliter obligentur (l.1.ff. de novatio.) & naturali obligationi fidejussor rectè accedit.*

An minores naturaliter obligari possint?

Sed ego hanc naturalem obligationem non intelligo. Qui enim dicunt posse pupillum considerari, ut minor est, & etiam ut homo est; cur nō etiam docebunt fœminam posse considerari prout conjugata est, & prout mulier est, & monachum prout religiosus est, & prout homo est? Nam sicut pupillus & servus in quantum homines sunt, contractus dicuntur posse inire, quos ut pupilli aut servi non possent. Sic etiam uxor posset nubere, non quidem in quantum conjugata est, sed in quantum fœmina est, & religiosus posset habere proprium, quà homo est. Sanè istæ omnes reduplicationes in mente manent; & effectus à causa ipsa prout est à parte rei oriuntur. Unde optimè animadversum *textu in l. quod Pupillus 41. ff. de condict. indebiti* ubi dicitur, *Pupillum promittentem sine tutoris authoritate, ne naturâ quidem debere.* Hunc sibi non refragari ait Canisius; at textus est expressus, cui non respondet, sed succumbit & novam solutionem apponit.

Nota singula.

Fidejussio triplex.

Ego quidem in hac materia sic discurro. Puto tres esse fidejussionum species: aliàs enim contrahimus cum concive, aliàs cum pupillo, aliàs cum Rege.

Contrahimus vel cū viro privato,

Cùm contrahimus cum concive, non timemus, ne velit stare contractui; jure enim illum cogere possumus; sed timemus an sit satisfaciendo, volumusque compromissorem habere, ut si concivis ille solvendo non sit, iste solvat.

vel cum Rege,

Cùm contrahimus cùm Rege, non timemus, quòd ipse non sit satisfaciendo, sed quòd ipse fortè non volet satisfacere, adeoq; volumus compromissorem habere, ut si Rex non voluerit solvere, ille solvat.

vel cum pupilo.

Tandem cum contrahimus cum pupillo, utrumque timere possumus, & inimus contractum cum compromissore, ut si pupillus non possit, aut non velit tutor stare contractui, stare debeat compromissor. Adeoq; fidejussor transit in personam principalem, in primo contractu, si concivis solvendo non sit; in secundo, si Rex noluerit solvere; in tertio si tutor noluerit illum contractum approbare: & si approbet, si posteà solvendo non sit.

XIV.

DCXXXVIII. *Regula secunda expositio.*

HOc Juris Principium *Accessorium sequitur suum principale*, solet aliis verbis exponi, videlicet positivè sic; *Cùm aliquid licet, etiam licent omnia illa, quæ necessariò sequuntur ex illo*, & negativè, *Cùm quid prohibetur (nimirùm prohibitione dirimente, & annulante) prohibentur annullanturq; omnia quæ (necessario) sequuntur ex illo.* Et hoc ultimum est Regula XXXIX.

Prohibitio est duplex.

Ut rem intelligas adnotato duas dari prohibitiones; alteram interdicentem, alteram annullantem [hanc veritatem sæpius debui notare, est enim valde necessaria; cuius ut video, ignorantiâ aut neglectu multi errores committuntur interdum.] Porrò ex actione interdictâ non semper quod sequitur interdictum est; ex nulla tamen semper est nullum. Prioris generis sunt multa matrimonia illicita, sed validâ; posterioris invalida & illicita. Imperatores Theodosius Valētinianusq;

Decretum Theodosij & Valentiniani Cæsarum.

Nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsequutum, qui contrahant lege contrahere prohibente (subintellige) non solùm in-

terdi-

terdicendo, sed annullando contractus.) Et post pauca. *Si quid fuerit subsequutum ex eo vel ob id quod interdicente, (annullante) lege factum est, illud quoq; cassum ac inutile esse præcipimus.* & ad doctrinam specialem descendens & ad praxin omnia applicans inquit; *Secundum itaq; prædictam Regulam, quâ ubicunq; non servari factum lege prohibente* (annullante) *censuimus, certum est, nec stipulationem huiusmodi tenere, nec mandatum ullius esse momenti, nec sacramentum admitti.* Henricus Canisius rationem adjungit, *ex l. cum principalis. ff. hoc titulo in c. accessorium.* Vide *l. non dubium. S. C. de leg.* Vide *num. 11. b.*

XV.

DCXXXIX. Objectio. COntractus turpis est nullus, & tamen res in accipientem ita transit, ut eius repetitio cesset. *l. 2. c. de condict. ob turpit. caus. in leg. Si ob turpem. 8. ff. eodem.*

Canisij mens. Huic obiectioni conatur respondere Henricus Canisius & sic inquit [Id accidit propter aliam Juris Regulam; Videlicet, *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis*, adeoque turpitudo efficit, ne res data repeti possit. *c. in pari infra. eod. l. in pari. & l. cum par. ff. hoc tit. l. 2. & l. 8. ff. de condict. ob turp. caus.*

An cōtractus de re illicita invalidus sit. Sed neque solutio, nec Juris Regula, quo sensu ab Henrico ponitur, placet. Puto enim hunc contractum, *dabo tibi centum aureos, si occideris Petrum,* esse illicitum ex natura rei, nec validum: quod si Petrum occidas, puto me dare illas pecunias teneri, nimirùm ex natura rei. Nec possem dicere in pari delicto, potiorem esse conditionem possidentis. Admitto tamen posse Rempublicam lege hunc contractum annullare, & in tali casu existimarem nihil tibi post illud homicidium deberi; quod si tu illo titulo auferres, debere restituere, nec posses tutâ conscientiâ retinere. At Henrici Canisij solutio staret, si daretur lex, quæ his terminis pronuntiaretur, *Contractus, qui inter offerentem pecunias & occisorem initur, est illicitus, & nullus etiam. Occisori nihil alter debet; Quod si occisor pretium recipiat aut subripiat, ad restitutionem ne tenetor.* Sed hoc modo Regulam illam esse intelligendam, multi docti Jurisperiti affirmant. Hoc assertum necessariò debet admitti, *sub genere comprehenduntur species, sub specie individua, sub universali singularia.* Unde Sacerdos, cui concederetur uxorem ducere, posset quamcunque. Et Carthusianus, cui Pontifex indulgeret carnis comedendæ licentiam, quascunq; comedere posset Hinc sequitur valere argumentũ etiam negativè; quia cui interdicitur uxorem ducere, nullam ducere potest; & cui præcipitur ne carnes comedat, non potest comedere bovinas; quia ratio superior continet inferiorem, unde & *totum potentiale* vocatur: & cùm genus cōceditur, omnes species conceduntur; cùm prohibetur illud, etiam istæ prohibitæ censendæ sunt. De genere & specie.

XVI.

ANne hæc asserta sunt vera? nimirùm. *Cui conceditur pars, conceditur totum, aut saltem alia compars? Cui conceditur species, conceditur genus, aut saltem alia conspecies? Cui conceditur individuum, conceditur tota etiam species, aut saltem aliud individuum?* Et respondeo negativè; non enim cùm datur pars, datur totum; aliàs daretur totus mundus; singula enim sunt mundi pars. DCXL. Examinātur aliquæ consequētia.

XVII.

REquiris, An ne hæc saltem asserta valeant negativè? hoc est, An admitti debeant hæc, Cui negatur pars

 nega-

negatur saltem alia compars. Cui unum individuum etiam reliqua individua? Et etiã negativè respondeo; quia possum unam vestis partem pauperi aut amico concedere, alteram compartem negando.

XVIII.

DCXLI. SI hoc igitur verum, quî intelligi potest, illa LXXXIV. Regula Juris, *Cum quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti?* Respondeo sensum esse, *Cùm aliquid absolutè & universaliter prohibetur lege bene intellecta, tametsi verba videantur unam viam sonare, omnes viæ clausæ sunt, nec permittendus una via exclusus, alia ad idipsum adspirare.* Ostendam enim evidenter eum, cui aliquid unâ viâ prohibetur, ad id ipsum aliâ posse & debere admitti. Petrus enim, cui prohibetur, ad Canonicatum viâ Simoniæ pervenire, viâ legitimæ collationis poterit & debet admitti. Et hæc quidem LXXXIV. Regula facilis est, & dicenda falsa, nisi torqueantur verba, ut reddant

Nota bene sensum, quem proposui. Unde, ut verbo rem teneas, notandum est, aliàs rem interdici, aliàs viam hanc; Si res ipsa, nullâ viâ haberi poterit: Si non jam res ipsa sed via, hac res viâ obtineri non poterit, aliâ poterit.

DCXLII. *De Oratorio domestico.* Hinc oritur dubium: An qui habet privilegium erigendi domi oratorium, possit illud erigere quocunque transferat domicilium? Respondeo posse, si domus non determinetur. Puta si non dicatur *Concedimus tibi licentiam erigendi Oratorium Panormi.* Sed quid si domûs taleitas exponatur? Non posse docet Merolla *tom. 3. disp. 6. cap. 8. dub. 22. num.* 126. posse autem Gravetta *cons. 87. num.* 11. & Zambellus *verb. missa num.* 46. asserentes illam taleitatem posse poni

Taleitas bifariam solet poni. dispositivè & exemplificativè, primo modo effectum sortiri, non secundo; nec credendum dispositivè positam, nisi detur ratio aliqua specialis, quæ illam circumstantiam positam ex consilio convincat. Hinc patet quid dicendum fuit Friderico Abbati, qui indulgentias pro tali altari petijt, & posteà decentiùs posse in alio altari poni judicavit; dictum nimirùm fuit, ad Septennium universis concedi, nec solere contra postulantis voluntatem limitari, adeoque illam altaris demonstrationem esse exemplificationem, nec credendam dispositionem, nisi detur particularis ratio; nec videtur hinc dari, si totum altare ex una Ecclesiæ parte in aliam transferatur. Vide Dianam *part. 4. tract. 4. resol. 210. & part. 6. tract. 8. resol. 11.*

An indulgentiæ possint ex altari ad altare transferri?

XIX.

De amplificatione favorum.

MAteriam esse dubiam, & leges intextas supponimus, ubi enim illa incerta est, aut hæc claræ, non est locus interpretationi & ampliationi. DCXLIII. *An semper habeat locum ampliatio?*

REGULA VI. est prudenter scripta & multas poterit controversias sedare, si semel intelligatur bene. *Inspicimus in obscuris quod est verosimilius, & quod plerumque fieri consuevit.* Qui est optimus & probabilissimus discurrendi modus. Probabilissimum eum modum dico, non certum; est enim receptissimum Theologorum Axioma (mihi) LXI. *Non probat hoc esse, quod quandoque contingit abesse.* Ego puto has propositiones esse certas. I. *Resolvimus probabilius in obscuris, cùm id quod est verosimilius, & quod plerumque fieri consuevit.* II. *Resolvimus certo moraliter in obscuris, cùm id quod est indubitatum & moraliter evidens, aut quod semper fieri consuevit.*

XX. Est

DCXLIV. XX.

An favores sint contra Ius commune?

EST apud Scriptores valde communis & celebris Regula XV. nimirum, *Odia restringi, favores convenit ampliari.* Sed quia suas ipsa patitur difficultates, Petis primò, An possint favores ampliari, contra Jus commune, aut etiam Religionum Regulas, aut contra Jus tertij? Henricus Canisius negat, ait enim [cùm Jus commune adeò favorabile sit, quod publicæ tranquillitatis causâ in commune sit cōstitutum, necesse est ut statuta, quæ huic adversātur, strictè accipienda sint, & redigenda quantū fieri possit ad jus commune. *c. cum dilectus* 8. *circ. finem, extra. de consuetud.* Nam & si quid in statutis desideratur, à Jure communi suppleri solet. *per text. in* 1. 2. *c. de noxad. actio.* Idem in dispensationibus, quæ odiosæ sunt, quod adversus Jus cōmune concedantur; ac proinde strictam quoque interpretationem recipiunt. *per text. in c.* 1. *c.* 2 *de filijs presbyt. in* 6. *c.* 3. *ext. de consang & affin.*

An laici possint decimas possidere?

Quâ ratione & decimæ in feudum olim Laici concessæ ad decimas novalium non producuntur. *c. tua* 15. *§ fi. ext. de decimis.* Quippe Juri communi adversum est, ut laici decimas possideant. *c. causam.* 7. *ext. de præscriptio.*

Similiter omnia privilegia & rescripta odiosa dicuntur, quæ tendunt in prejudicium alterius, atque idcirco hoc sensu accipienda sunt, ut quàm minimùm alteri noceant *c. quamvis.* 8. *de rescript. in* 6. *& l.* 2 *§. si quis à Principe ff. ne quid in loco publico. l. rescript.* 7. *c. de precibus Imperat. offerend.*]

An privilegium in favorem Principis, an verò in favorem privati sit exponendum?

At ego rem debere existimo speciatiùs decidi, materiam personarum, legum aut privilegiorum distinguendo. Considerando personas dico favores esse ampliandos respectu illius cui cōceditur favor, cui imponitur lex; prudentia enim postulat, ut credamus voluisse multum favere, qui aliàs expressisset, si voluisset favorem limitare: & voluisse parum gravare, qui aliàs clariùs fuisset locutus, si voluisset strictiùs & severius procedere: juxta Regulam LVI. *Contra eum, qui potuit legem dicere apertiùs (adde privilegium concedere limitatius) est interpretatio facienda.* Nimirùm juxta sensum verborum communē, qui enim laboravit æquivoco, id ipsum debebit probare.

Privilegia contra jus commune sunt intelligenda.

Putat igitur Henricus Canisius, ut vidimus Privilegiorum sensum, cùm militet contra Jus commune, esse coarctandum & strictissimè accipiendum; sed contrà Hieronymus à Sorbo Cappucinus in Compendio Privilegiorum Alfonsi Casarubios edito Coloniæ anno 1619. verbo *Privilegium.* pag. 285. ait.

Quid Canonum nomine in Diplomatibus intelligendum?

[Est etiam advertendum quod per illam clausulam apponi nunc solitā in confirmatione Privilegiorum; *Dummodò sint in usu & sacris Canonibus & Decretis Concilij Tridentini non adversentur,* non est intelligendum, ut quidam malè opinari videntur, de sacris Canonibus summorum Pontificum in Decretis & Decretalibus cōtentis; sed de sacris Canonibus, & decretis Concilij Tridentini, cùm clarè pateat Concilium ipsum & canonibus & decretis constare; & illud operatur illa *copula &* conjungendo canones decretis Concilii Tridentini. Adeò ut malè mihi sentire videantur, qui aiunt, sub illâ particulâ *Canonibus* intelligi decreta & decretalia summorum Pontificum, & sub illâ aliâ *Decretis Concilii Tridentini*, ea quæ sunt in eodem Concilio Tridentino. Et quod proinde nulla aut paucissima remanerent mendicantibus privilegia & ita esset equidem, si illorum valeret opinio. Sed quantū sit hoc absurdissimum & à mente & à verbis supra dictorum summorū Pontificum alienissimum, quis mente

com-

In dubio, An privilegium debeat limitari?

Compos non videt? &c.] Ecce Sorbo concludit, in casu quo dubitemus, an Privilegium debeat limitari decretis solius Tridentini Concilii, an utriusque, nimirum Concilii & Juris communis, standum esse pro privilegio contra Jus commune, tenendumque non Privilegium Jure communi, sed Jus potiùs commune eo privilegio limitari. Ergo à fortiore; cùm dubitatur an plus an minus deroget Juri communi, standum est pro privilegio. In privilegio, quod non est contra tertium, latissima debet esse interpretatio: non enim ratio occurrit, ob quam debuerit Ecclesia aut Princeps favorem limitare. Filliucius *tract.* 8.*c.*10.*n.*261.

DCVL. *Alia sunt, contra jus & alia contra cōmoditatē.*

In privilegio quod est contra commoditatem tertii, non verò contra illius adquisitum jus, debet esse latissima interpretatio in favorem illius, cui privilegium conceditur; non enim est credibile in materiâ meræ gratiæ voluisse Principem esse melioris conditionis illum cui privilegium non conceditur, altero cui conceditur. Cæterùm si privilegium vergat contra jus adquisitum à tertio, ita debet interpretatio fieri, ut non dicatur Princeps vel Pontifex, aut alteri iniuriam fecisse, aut suæ Jurisdictionis limites excessisse. Ergo vel ita est contrahendum & limitandum, ut cum æquitate consistat; vel subreptitium nominandum, ne injustum & iniquum dicatur. Unde consultò sub initium asserui, *Leges & etiam privilegia debere exponi intra limites justitiæ prudentiæ & potestatis pronuntiantis.* Sed de hoc inferiùs.

Privilegia nunquam sunt contra jus adquisitum.

N O T A.

De privilegiis concessis Ordini vel Communitati.

Volo adhuc unam aut alteram periodum addere.

Privilegia, quæ toti Ordini vel Communitati in perpetuum conceduntur, licet aliis sint odiosa, extendenda tamen sunt, quia habent vim legis, ac si essent in Jure expressa, cum sint Constitutiones perpetuæ, quæ non conceduntur uni vel alteri personæ, sed Communitati, quæ est perpetua, Martinus Bonacina *tom.* 2. *d.*1. *q.* 6. *pag.* 7. *num.* 4. An nihil est quod objiciatur Bonacinæ? An nobis concessa privilegia coacturi alios sunt, ut dicant; *Favores esse restringendos, odia amplianda?* Non credo: tu considera.

XXI.

DCXLVI. *De Privilegio dubio. An reale vel personale credendū sit?*

INquiris, An in dubio privilegium censendum reale vel personale. Henricus Canisius *in summa Iuris libr. VI. Decretalium Regula* XV. stat pro Jure communi contra privilegium & judicat personale, Sanchez. *libr.*8. *disp.*27. *numer.* 4. stat pro præsumptione contra privilegium; adeoque etiam personale esse existimat. At placet Ausonius Noctinot, in summâ Dianæ, verbo *Privilegium, num.*3. *qui sic ait.* [Cum Pontio *libr.*8.*cap.*18.§.1.*num* 7. dicendum est, quod cùm privilegium reale sit magis extensum, quàm personale, si privilegium est omnino favorabile, & nulli præjudicet, debet extendi & censeri reale; secùs restringi & censeri personale. Si autem dubium vinci non possit, & ex parte habentis privilegium stet possessio illius ut realis, ut tale censeri debet. Vide etiam Paulum *tom.*1. *tract.*3. *disp.*4. *punit.*2. §.1. *num.*6. & Dianam *part.*4. *tract.*3. *resol.* 51.] ubi non resolutionem modò, sed & rationem considerandam judico.

XXII.

XXII.

An & quãdo dicendũ ſit privilegium eſſe revocatũ?

DCXLVII. INquiris etiam, utrùm qui dubitat, an ſit Privilegium revocatum, poſſit illo uti? Reſpondeo Privilegiũ eſſe in poſſeſſione, nec ab illâ deijci poſſe propter revocationem dubiam. Ita Pariſius *lib. 2 conſ.61.nu.ult*.ita Diana, & ex eo Auſonius Noctinot *in Summâ verb.Privileg. num*.4.

XXIII.

An privilegio Domini frui poſſit familia?

INquiris tertiò, An Si Petro concedatur Privilegium celebrandi, aut audiendi divina officia tempore interdicti, cenſendum ſit id conceſſum toti eiuſdem familiæ? Reſpondeo affirmativè, favorem enim amplio & ſubſcribo Caniſio *in ſummæ lib. 6.regul.15*. id probanti *ex c.licet 11.de privil. lib. 6*. Sed qui *familiæ nomine intelligendi ſunt*? Maritus, uxor, filij, filiæ, nurus cohabitans, ſervi, ancillæ, commenſales. Diana *part. 4. tract.4.reſol.208.in fine*.

XXIV.

DCXLVIII. INquiris quartò, An ſi Pontifex aut etiam Epiſcopus habeat talis parrochiæ decimas, & tibi illas concedat, favor iſte ad novalium etiam decimas ſit ampliandus? Reſpondeo affirmativè. Ita Caniſius *ubi ſupra ex part.27. ext. de decimis*. Ago de decimis, quas poſſidet qui Privilegium concedit; quoniam ſi poſſiderentur ab alio, deberet ita Privilegium exponi, ut nulla iniuria fieret alteri; ita reſtringi & contrahi, ut non cenſeretur Pontifex (aut quicumque conceſſor) imprudenter aut iniuſtè in conceſſione proceſſiſſe.

De novaliũ decimis.

XXV.

De Privilegio temporaneo.

INquiris quintò, An qui dubitat, utrũ Privilegium ad tempus vel perpetuũ ſit, teneatur illud temporaneum credere, an poſſit perpetuum iudicare? Reſpondeo ex communi Regula XV. Favorem ampliando & ex ſpeciali, nimirùm XVI. aſſerendo, *Decere conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum*.

XXVI.

INquiris tandem, An conceſſum Privilegium, ſi littera anceps ſit, debeat iudicari perpetuum, an verò ſolũ temporaneum? Reſpondet Regula Iuris XVI. *eſſe manſurum*. & Layman. *libr.1.tr.4.c.22.n.8*. Cæterũ, ſi illud conceſſum in perpetuum ſit à Principe poterit revocari? Diſtinguũt communiter Authores, docentq; conceſſum ſubdito poſſe, conceſſum non ſubdito revocari non poſſe. Caniſio in ſummæ Iuris *lib.6. reg. 16*. probabilius videtur, ne quidẽ ſubdito poſſe tollere Principem Privilegiũ ſine causâ. At ego rem puto clarioribus oculis intelligendam; exiſtimo n. non dari in Mundo authoritatem concedẽdi Privilegium perpetuum abſolutè, ſed univerſa Privilegia perpetua ſubiacere tranſcendentali morbo caduco, cui omnia humana. nec tamen puto poſſe Principem Privilegia revocare temere & pro arbitrio, ſed debere in eis manutenendis aut caſſandis ſecundum regulas iuſtitiæ & prudentiæ procedere. Ut igitur rem intelligas, & ego meam mentem exponã, ſic diſcurro. Rex Catholicus Toletano Archiepiſcopo talẽ e.g. immunitatem in perpetuum conceſſit; & inquiris, Si contingat, quod ſucceſſu temporis hæc ipſa immunitas ſeu Privilegium in pernitiẽ Reipublicæ vertat, voluerit aut potuerit Rex, etiam illud in hoc caſu concedere? Reſpondeo, quod non voluit, ita n teneor interpretari Regis mentem, ut iuſta euadat, & eſſet omninò ille iniuſtus, ſi vellet ſuis Privilegiis Rempublicam ſæcularẽ deſtruere. Quod, ſi ipſe Rex dicat Se velle, reſpondebo eum non poſſe; quia nec à Deo, nec à populo habet authoritatem ad deſtructionem ſed ad ædificatio-

DCIL.

De Privilegiorum revocatione.

An dentur Privilegia perpetua?

An Eccleſiaſtica perpetua ſint?

Civitas, cuius hîc mentinero, est Volduc, id est, Sylva Ducis. cætera nomina intermitto, ne Abbatē confundā, quē multi cognoscimus.

cationē. Sed quia hæc rarò contingūt, ne dicantur nunquam contingere, casum propono [Theodoretus miles fortis & strenuus erat Arcis N. Gubernator, cùm Civitas ab Hollando cincta ad summas fuit angustias redacta. Habebat argenti regij notabilem vim, sed hanc bellum paucis diebus exhausit; cives spontanei dederunt ultra vires, malebantq; ad inopiam redigi, quàm in manus Hæreticorū devenire. Ecclesiastici erant pauci, & pauperes, & solus unus Abbas Thesauros suos in urbē maioris securitatis causâ invexerat. Postulat assistentiā Gubernator; clamat ille immunitates, Privilegia, censuras, & de facto divitias suas occultat, & pecuniarū defectu pyriū Sulphur nō emitur, & civitas in manus Hollandorū venit. Agitur de articulis, vult Abbas habere favorabiles, excluditur à civibus tanquā publicæ miseriæ causa, & qui universos deseruit, deseritur ab universis. Ingreditur Auriacus Princeps: ad eius pedes Abbas provolvitur; an mori debeat consulitur à clementiâ inimici; tādem statuum Princeps nomine: *Nā invenieris, ait, Abba, gratias agimus tibi, quod nolueris paucos nummos dare Gubernatori: ecce iam nos habemus universa* Habent hodie locū inimici, & in ipso Sutor manet Sutor, Sartor, Sartor, & unusquisq; sæcularis artē suam exercet; at nec Episcopus manet Episcopus, nec Abbates abbates. Hîc tantisper meū morabor Lectorē & inquiram, An hoc Privilegiū *Concedimus Abbati ne solvat contributionē aliquā*, reddat hunc sensum, *Volumus potius, quòd civitas veniat ad Hæreticos, Abbatia destruatur, & prædicantes sacrilegia boent in Dei Ecclesia, religiosi sint expositi gladio, Et volūtati inimici, & quod tota patria & fides Catholica periclitetur quā quod talis aut talis Ecclesiasticus, ut defendatur ipse, ut propugnetur patria, paucos nummos contribuat.* Aut amens sum, aut hæ positiones non sunt æquipollentes. Hæc dicta sint contra Ecclesiasticos nimis auaros, non tamen in favorem aliquorū Principum, qui Ecclesias titulo defensionis exspoliant: quàm n. certum est debere potiùs Ecclesiasticos contribuere, quàm provincias hæreticis & inimicis cedere, & ipsosmet Ecclesiasticos perire; tam est certum Principem, qui indiget denis aureis, undenos extorquere non posse.

An in articulis concordiæ cōprehendi debeat, qui noluit ad civitatis defensionē concurrere?

Bella hodie hæreticorū contra Ecclesiasticos, & Regulares.

Quo sensu Anticaramuel & alij exponāt donationes perpetuas.

Aliqui Ecclesiastici nimis avari sunt, & aliqui sæculares nimis rapaces.

Stat igitur hanc Propositionem, *Hanc immunitatem in æternum concedimus* æquivalere huic, *Hāc volumus æternū valere, nisi fortè aliquando per accidens contingat illius valorem esse in destructionē & pernitiem Reipublicæ* alias n. Princeps illicitè & invalidè concederet: illicitè, quia contra suum officium; sua enim interest Rempublicā manutenere: & invalidè, quia excederet limites suæ iurisdictionis & potestatis, omnis n. humana potestas sive à Deo immediatè, sive mediatè per populorum cōsensum oriatur, ad ædificationē, & non ad destructionem est. Et hæc de privilegiis non subditis concessis sint satis.

Verus sensus donationis perpetuæ.

Quid possit & non possit Princeps concedere?

FORRò si concedantur illa subditis, notandum ea posse bifariam concedi; ex iustitiâ, & ex gratiâ. Ex iustitiâ, cùm in stipendium & pretium præsentis laboris, aut præteriti præmiū, & hæc revocari non possunt, nisi per accidens sint pernitiosa bono publico. Cæterū, quæ conceduntur ex gratia, debiliora sunt, & videntur non habere maiorem perēnitatem, quā quā habuerint a perennāte cōcedentis decreto, & possunt duobus modis concedi. Nam cùm dicitur his aut æquivalentibus verbis, *Notū sit universis nos velle hanc gratiam æternū perennare*, voluntas concedentis exponitur, sed non ligatur; at cùm dicitur, *Concédimus vobis ut hac immunitate in æternū fruamini* iam privilegium habet donationis

De privilegio concesso subdito.

ex gratia sine promissione: aut cum promissione.

tionis virtutem, & donatio non potest revocari, nisi ex causis in Iure designatis.

De pœnis.

Ex favoribus & privilegiis venis ad pœnas & inquiris, An sint restringendæ aut ampliandæ? Fortè huic decidēdæ controversiæ Regula XV. sufficeret, nam si odia restringenda sunt, restringendæ sunt pœnæ. At quia posset statim objicere aliquis illas esse institutas in favorem Reipublicæ, & ideò ampliandas, addita fuit Regula IL. *In pœnis benignior interpretatio est facienda*, ut Iuris consultus Paulus *l. factum cuiq; §. fin. ff. eod.* loquitur, *In pœnalibus causis benignius interpretandum est*. Cui æquipollet

An sint restringēdæ?

XXVII.

DCL.

Quid resolvendum sit in rebus obscuris?

REgula XXX. *In obscuris minimum est sequendum*. Puta si materia odiosa, pœnosa, aut peccaminosa sit. Nam qui dubitas, An tenearis reum dānare flagellis vel cruce, debes sequi benigniorem sententiam. Qui putas te peccaturum, si reum absolvas, te æquè peccaturum si condemnes, debes absolvere; quia cæteris paribus minimum odiū sequeris. At, qui putas te peccaturum, si condemnes & gravius peccaturum si absolvas, si qui debes id quod minus peccatum iudicas, damnandus aliàs probabilissimâ Theologorum sententiâ de excessu peccaminositatis. Adeoque in tali casu teneris condemnare reum & quia omnia iura concatenata sunt ex hac doctrina oritur Regula XL. *Pluralis locutio* (ubi non constat liquidò de quo numero intelligēda sit) *duorū numero est contenta*. Et ratio est, in obscuritate numerorum pluralium minimus est sequendus, & iste complectitur duos. In ling. à Græcâ, in quâ inter singularem pluralemq; datur dualis numerus, pluralis locutio tres ut minimum postulat, ut distinguatur à singulari & à duali. An aliquando sufficeret unus ut pluralis locutio salvaretur? vide axiomate XIX.

Quid, quādo putas utrumque contradictionis extremum esse peccatum?

De numero plurali.

De duali.

ubi *testium* nomine *testis* absolutè intelligitur.

XXVIII.

De Silentio, quod consensui æquivalet.

INquiris. an-ne in privilegiis concedi dicantur omnia, quæ non interdicuntur? An in iudiciis dicendus sit consensum præbuisse, qui tacuit? Et respōdeo argumentum, quod sumitur à negativā authoritate esse nullū, aut debile; multa enim hominibus non occurrunt. Cæterùm, cùm taciturnitas ipsa conniventia nonnunquam sit, & quidā moralis assensus; dandæ sunt Regulæ, quæ tempus à tempore distinguant. DCLI.

Hæc consequentia, Non interdicuntur: Ergo conceduntur: non est bona.

XXIX.

IS, *qui tacet non fatetur, sed neque negare videtur*. Lego clariùs, *Is qui tacet non semper fatetur; sed neq; negare videtur*. Aut aliter., *Qui tacet, tacendo aliquando fatetur, & aliquando etiam negare videtur*. Et hæc Regula XXIV. non tam respondet controversiæ, quàm eamdē proponit. DCLII.

Regula vicesima-quarta non est Regula.

Sit igitur Regula XLIII. *Qui tacet consentire videtur*. Hāc ego dilucido *in Cursu Philos.* & nunc illi alteram æquipollētem adiungo, *Qui, cum tenetur loqui tacet; & in sibi favorabilibus, etiam qui non tenetur loqui; consentire virtualiter, dicendus est*. Hinc est, quòd non videatur cōsentire, qui tacet interrogatus extra iudicium, aut in iudicio sed non à Iudice; iste enim respondere non tenetur. *c. 2. vers. verum si de confess. l. 1. 6.* contrà tamē, si interrogetur à Iudice, tunc enim respondere tenetur. Sic intelligimus hāc Regulam in materiâ civili cuius valor humanæ voluntati subest. Sed quid si agamus de iure divino aut naturali? Ponamus casum, qui ante menses paucos accidit, de quo multi fuerunt Viri docti consulti. Maria accusat Antonium de impotentiâ; vult nubere alteri; ille vocatus non comparet; interrogatus non respondet. Anne condemnari po-

Quando silentium confessioni æquivaleat?

Quando tacet, qui loqui tenetur.

An silentiū habeat vim confessionis in materiâ Iuris naturalis?

terit ex Regulâ *Qui tacet consentire videtur?* & maximè, quia habet obligationem respondendi. Quid si & respondere nolit, & in contumaciâ condemnetur? An ne ideò matrimonium Mariæ & Antonij erit nullum, & poterit illi alteri nubere? Quid ergo? Hîc ego, sicut & sæpe alibi, iuvari ab amicorum ingenio & doctrinâ desidero.]

XXX.

DCLIII.

Multa solent à Canonistis dici hîc, quæ docti reijciunt.

SEd quo intelligenda modo Regula LXIII. *Exceptionem obijciens, non videtur in intentione adversarij confiteri?* Hæc regula debet limari, nec videtur consentanea rationi, si ut sonat & iacet admittatur. Ut illam explicet Canisius hũc casum frequentem proponit. Paulus postulat ab Antonio debitum, quod nunquam contraxit; & Antonius, ut facilius se expediat, obijcit solutionem, vel pactum de non petendo, vel aliam exceptionem similem, & inquiris, An cẽsendus sit Antonius debitum confiteri?

Canisius utitur regulâ, quæ non est omninò directa.

Respondet negativè Canisius, & suam resolutionem probat ex hac regulâ, quã nos laborare morbo gravi asseruimus; & ne ratione carere dicatur, sic inquit [Porrò in eo consistit quod exceptio non aliâ mente obijcitur à Reo, quàm ad excludendam Actoris intentionem, non ad eam fundandam: non igitur contrarium effectum operari debet exceptio; actus enim nostri (dici solet) nõ operantur ultra intentionem nostram. *l. non omnis 19. in princ. ff. si cert. pet.*

Sed veritatem quærit Iudex, & non intentionẽ accusati.

Neq; in dubio credendus est reus eam viam sibi eligere voluisse, ut seipsum impugnaret. & adversarium iuvaret *l. 3. ff. de milit. testam.*] & tamen hæc ratio nulla est; quia qui fatetur aliquid non potest credi negare id, sine quo non esset verũ, quod fatetur; aliàs aut fateretur falsũ, aut duas simul contradictorias admitteret. Fatetur ergo debitũ, qui se soluisse testatur; aut similem aliam exceptionem objicit, quæ sine debito stare non potest. Nec habet unde Canisius sic discurrat, nisi textũ Regulæ crudæ, quam deberet lumine rationis concoquere.

Canisius reiectus.

XXXI.

DCLIV.

An damnãdus, qui crimen fatetur, & nequit probare excusationem circumstãtiam?

POnit alterum casum, & inquirit, An qui hominem defendendi sui causa se occidisse fatetur, homicidiũ eo ipso confiteatur, & tanquam homicida plectendus sit, si defensionem non probat? & respondet non videri, si æquitatem Regulæ istius sequamur, vultq; videri Decium, aliosq; *ad c. 6. extr. de excep.* At ego respondeo non videri si Regulæ corticem & literam crudam sequamur: at videri, si Regulæ æquitatem & sensum. Subiungit ille, *Omnium tamen tutissimum erit, si reus exceptionem suam conditionaliter obijciat, dicendo. Nego me tibi debere; sed si debui solvi tibi* (Nego me occidisse Titium; sed si occidi, cũ inculpatæ tutelæ moderamine & ex defensionis merâ necessitate occidi) *& ita in cæteris. ut hac ratione oneretur adversarius ad probandam intentionem suam l. siquidẽ. 9. C. de except.*

Confessio conditionalis: an admittatur?

Ergo ex hac doctrinâ exponatur illa Regula Iuris, & esse dicatur *Exceptionem conditionalem obijciens, non videtur in intentione adversarij confiteri.*

Canisiana interpretatio.

Suaderem tamen reo, ut potius homicidium negaret; quousq; convinceretur. Si semel esset de homicidio convictus, tunc demum exciperet dicens, *si occidi cum moderamine inculpatæ tutelæ processi*, & sic in alijs.

XXXII.

DCLV.

De privilegio, si præiudiciale reddatur.

HIc obiter notandum est, mutatis temporibus & circumstantiis aliquando contingere privilegia in præiudicia permutari; & tunc ita restringẽda sunt, ut non maneant præiudicialia, iuxta Regulam LXI *Quod in gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.* quæ consonat legi. *quod favore. 6. c. de legibus.* Prostant exempla in

cap.

cap. ad apostolicam. 16. extr. de regularibus. in l. non eo minus. 14 c. de procuratoribus in l. si iudex 42. ff. de minoribus.

Nemo uti privilegio tenetur. Hinc patet neminem invitum debere uti privilegio, non enim esset favor, si obstringeret etiam invitos, Layman *fol. 134. & 650. n. 27.*

De extensione favorum ad alios. Petis. An favores ita ampliandi sint, ut ad alias personas extendantur? Respondeo esse Regulam *LXXIV. Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum*: Puto tamen alijs tantùm concedi indirectè, quantũ est necessarium, ut suo ille privilegio fruatur, cui directè conceditur; nam quod conceditur uni, conceditur suo modo alteri relativo; nam si sacerdoti conceditur ut ducat uxorem, fœminis conceditur ut possint eidem nubere: si Carthusiano conceditur ut possit ad alium ordinem transire, aliis etiam ordinibus concedetur ut eum possint admittere.

Privilegia alijs conceduntur directè, & alijs indirectè.

DCLVI. XXXIII.

De reverentiâ in omni Iuris interpretatione servandâ.

Aliqua huc concernentia tetigi superiùs, plura inferiùs subijciam; pauca interim hîc, sed valde necessaria, propono. Dico igitur, si lex habeat duos sensus, alterum proprium, & regulis grammaticalibus consonũ, alterum verò improprium & si velis coactum; si tamen iste secundus nec iustitiæ, nec prudentiæ opponatur, nec ultra Legislatoris potestatem aut iurisdictionem vagetur, & ille prior sit talis, ut inde necessariò sequatur Legislatorẽ aut fuisse iniquum, aut stultum, aut excessisse limites suæ potestatis; in tali casu reverentiam debitam Legislatori postulare ut sensus honori & integritati Legislatoris congruens, vel invitâ grammaticâ, accipiatur. Tunc enim tantũ propriè intelligenda scriptura aliqua est, cùm sine absurdo potest. Reginaldus *li. 27. n. 10.* Quam doctrinam esse valde necessariam scimus, qui Pontificum & Regum Diplomata, à Secretariis interdum imperitis scripta, examinamus.

Decentia postulat ut plurima aliter exponantur. Sed quo modo?

Quando ad sensum rigorosum sit recurrendum?

****

FVNDAMENTVM XXXIX.

De Commissiva Iustitiâ.

DCLVII. *Personales actiones.* ACtiones A personales alteri committi non possunt. Tales sunt naturales, supernaturales, fere omnes sacramentales, missæ auditio, horarum recitatio, testamenti conditio, corporales pœnæ, passivum examen, & alia id genus. Privilegia A A personalia non communicantur.

Actiones communicabiles;

Reales. Committi alteri (capaci tamen) possunt B omnes actiones reales. Potes enim tantum ac tale ius in alium transferre, quantum & quale tibi competit; non aliud C diversum, non D maius, non diuturnius; & hoc delegatione, successione, & E alienatione. Commissio est duplex realis F & virtualis, expressa & implicita; utraq; eundem effectum parit; at virtualis postulat G ratihabitionem.

& incommunicabiles.

HIc *multæ Leges, multæ Regulæ pertinent; præcipuas dabimus.*

DCLVIII. Obligationes & privilegia personalia.

A. Obligationi personali nemo potest per procuratorem satisfacere *plerasque actiones personales enumeravimus in textu.*

B. Privilegium (*seu Ius*) personale personam sequitur, & extinguitur cum personâ. *Est Regula VII.* Obligationi reali potest quicunque per procuratorem satisfacere. *Sunt evidenter veræ & in ipsâ verborum significatione fundantur.*

& realia.

Potest quis (*si opus sit reale & non personale*) per alium (*capacem*) quod potest facere per se ipsum. *Est Regula LVIII.*

Cur Procuratores admissi?

Usus Procuratorum perquam necessarius est, ut qui rebus suis superesse (*interesse*) vel nolunt, vel non possunt, saltem per alios possint agere vel conveniri.

Actio realis & virtualis in Iure coincidũt.

Qui facit (*realem actionem*) per aliũ, perinde ac si faciat per se ipsum. *Est Regula LXXII.*

Qui crimen Committit per alium, perinde ac si committeret per se ipsum. *Infertur ex antecedente.*

C. Quod alicui suo non licebit nomine, nec alieno licebit. *Est Regula LXVII. & vix vera Admitti poterit, si dicatur æquipollere huic,* Quod non potest aliquis licitè facere per se & suo nomine, frequentiùs non poterit interposito procuratore. multa tamen licitè & validè facimus nomine alieno, quæ proprio non possumus.

De iure translato.

Is qui in Ius succedit alterius, eo iure quo ille, uti debet. (*non enim aut alio, aut maiore*) *Est Regula XLVI.*

Qui in ius dominiumve alterius succedit, iure eius (*reali*) uti debet.

D. Nemo plus iuris potest transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur. *Est Regula LXXIX.*

Vlpianus. Non debeo melioris Conditionis esse, quàm author meus, à quo ius in me transit, &c.

E *Pomponius.* Alienatio cum sit, cum suâ causâ dominium ad alium transferimus, quæ esset futura, si apud nos ea mansisset.

Commissio realis & virtualis.

F. Licentia aut commissio realis & actualis, & quæ verè & realiter conceditur; virtualis & implicita quæ præsumitur: videlicet evidenter, aut probabiliter saltem.

Ratihabitio.

G. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari. *Est Regula X.*

Ratum quis habere nõ potest, quod ipsius nomine gestũ nõ est. *Est Regula IX.*

Potest quis rata habere gravamina.

Nemo dat, quod non habet. *Layman de Iustâ defens. fol.* 248.

DCLIX. Cessio & delegatio.

PErmittũt Leges ut homo vices suas alteri committat, & hoc bifariã, aut dignitatem cedendo, aut authoritatem delegendo, & tametsi utrumq; permittant; multas ipsæ & valde necessarias limitationes addunt, ità ut hæc Iustitiæ pars multis scateat salebris, & debeat accuratè explicari.

I.

De actionibus personalibus.

Actus personales.

MUltæ sunt actiones personales, in quibus illicitè & invalidè quis alteram personam substituat.

Naturales.

Primò enim actiones naturales elici per Vicarium non possunt. Tales sunt comedere, bibere, lotium & reliqua excremẽta reddere, sudare, expuere, pharma recipere, purgare, &c. Scio in monstris, si duobus invicem ligatis aut insertis corporib. unicus sit stomachus, sufficere ut altera persona pro utraque comedat, aut egerat, ut visum est in cõpacto illo personarum binario, qui Genuæ natus an. 1617. an. 1629. Madritum advenit, & fuit in causâ ut Ioannes Eusebius

Notanda de monstris.

ſebius Nieranbergius ſuæ Philoſophię curioſæ librum III. adiungeret.

Supernaturales.

Secundò nec actiones ſupernaturales committi alteri poſſunt: nō enim licet, ut vel ego Deum amē per procuratorē, vel per alium credam, vel ſperē. nam & ruſtici, cùm credunt, quod Sacra Romana Ecclesia, verè credunt, nec fide aliena, ſed propriâ, & propriâ charitate ſalvātur.

DCIX. *Sacramentales.*

Tertiò ferè omnes ſacramentales actiones perſonales ſunt, quoniā matrimoniū per procuratorem poteſt contrahi, nihil aliud & diſcurrendo per ſingulas omninò debet aſſeri ſacramentū baptiſmi neminē poſſe alterius nomine recipere; neminē alterius nomine conferre: quoniā tametſi certum ſit, illud à quocunq; viro vel fœminâ cōferri poſſe, nō tamen ita debet conferri, ut unus ſubminiſter nomine alterius miniſtri aut aquā effundat, aut proferat formā ſacramentalē; aut alium liquorem loco aquæ naturalis ſubſtituat. Idem de ſacramento Confirmationis eſt dicendum; idem de reliquis. Non poteris nomine alterius confirmari; non dolere de peccatis, non confiteri, non abſolvi; nō ſatisfacere communionis præcepto; non recipere ordinē; non extremā unctionē: ſicut nec poteris nomine Epiſcopi cōfirmare, aut nomine Confeſſarij abſolvere, aut nomine ſacerdotis miſſam legere, aut Laicus nomine Parochi matrimonio, ne ſit clandeſtinū, intereſſe; aut illud nōe mariti conſūmare, aut debitū petere; nec extremam unctionem conferre nomine miniſtri legitimi.

In Baptiſmo: In confirmatione: In Communione: Ordine: extremâ Vnctione: In Matrimonio.

Præcepti

Quartò de feſto nemo poteſt audire miſſam per procuratorem: hæc n. lex eſt perſonalis, nec procuratorem admittit. Idem dicito de officio divino, quod tenentur ſacerdotes aut alij Eccleſiaſtici recitare.

Teſtamentales.

Quintò ut conſtat *ex l illa inſtit.32. l. ſi quis Sempronium.68. ff. de hæred. inſtit.* & ex iis quæ tradunt Doctores *ad c. cū tibi 15. extr. de teſt.* teſtamentū per procuratorē fieri nequit; non n. poteſt moribundus concedere, ut Ioannes eius nomine cōdat teſtamentum: pōt tamen ex naturâ rei, ſi non impediretur his legibus. *Nota bene.*

Sextò pœnas corporeas debet quis ſubire perſonaliter, nō n. damnatus flagellis aut capite, poſſet interpoſito tertio ſententiæ ſatisfacere. Scio aliquādo concedi ut damnati ad triremes, alios mittant, ſed tunc damnatio ipſa realis, non verò perſonalis fuit. DCLXI. *Pœnales.* *Nota hoc.*

Septimò non poteſt in examine doctrinæ unus alterius loco reſpondere; diſputationes n. academicæ & quæcūq; aliæ actiones litterariæ omninò perſonales ſunt. At in multis caſib. iudicatur eſſe ſatis doctus, qui ſcit regi ſapientū conſilio, ſed hæc ipſa doctrina (hoc eſt, ſcire regi) omnino perſonalis eſt. *Doctrinales.*

Octavò dantur aliæ actiones, quæ in iure perſonales habentur, & poſſunt creſcere & diminui, iuxta legislatorum voluntatē. Nam ſententia debet perſonaliter proferri à Iudice, *l. 1. 2. & 3. C. de ſentent. ex brevic. recit.* tametſi receptum iam ſit illuſtriores perſonas ſentētiam per alios pronuntiare, &c. *An ſententia poſſit per alium pronunciari?*

II.

De actionibus realibus.

SIc intelligenda eſt illa Iuris Canonici Regula *LXVIII. Poteſt quis* (ſubintellige, *ſi opus ſit reale & non perſonale*) *per alium* (*capacem tamen*) *quod poteſt facere per ſe ipſum.* Quò ſpectat titulus utriuſque Iuris de procuratoribus. *Vſus procuratorum*, inquit l. C. *perquam neceſſarius eſt; ut qui rebus ſuis ſupereſſe* (*intereſſe*) *vel nolunt, vel non poſſunt, ſaltem per alios poſſint agere vel conveniri. libr. 1. §. penult. de procurator.* Conſultò poſui illud *capacem* quia tametſi gubernare ſit quid reale. DCLXII.

Cur procuratores introducti?

Debent esse capaces.

reale quod potest delegari & committi, nunquam admittam validè processisse Gunnarum & Attilum, qui regiam authoritatem Canibus delegarunt; canes enim authoritatis incapaces sunt.

Consonat Regula LXXII. *Qui facit per alium (capacem intelligo) perinde est, ac si faciat per se ipsum.* Quæ primò habet locum in contractibus, & in iis omnibus, in quibus iure permittitur interponere procuratorem. Secundò in nocumentis illatis proximo; perinde enim est, si domum Petri manu propriâ incendas, an manu famuli; si Ioannem manu occidas propriâ, an per Sicarium. Alexander III. *ad caput Potest quis*, sic ait, *Qui non per se ipsos, sed eorum authoritate, vel mandato alij violenter iniiciunt manus in Clericos, ad sedem Apostolicam sunt mittendi, cùm is committat verè* (non tamen realiter, sed moraliter & virtuáliter) *cuius authoritate vel mandato delictum committi probatur.* Nota illud *probatur*, ut discas verè à Bernardo *libr. de præcept. & dispens.* dictum, *Quod probari non potest, mihi* (civiliter & politicè) *infectum* (seu non commissum) est.

Quod probari non potest politicè commissum nō fuit.

Consonat *lib. 1. par. deiecisse. ff. de vi & vi ann.* Ulpianus, qui sic ait, *deiecisse* (Si non realiter saltem virtualiter moraliterque) *etiam is videtur, qui mandavit vel iussit, ut aliquis deijceretur; parvi enim* (& stando iuri, *nihili*) *referre visum est, suis manibus quis deijciat an verò per alium.* Et iterum *l. non solum 11. ff. de iniur.* idem Iuris peritus, *Non solùm autem is iniuriarum tenetur, qui* (personaliter) *fecit iniuriam, hoc est qui percussit; verùm ille quoque continetur qui dolo* (*moraliter & virtuáliter*) *fecit, vel qui curavit, vt cui mala* (*gena*) *pugno percuteretur.* & etiam consonanter *l non ideo. 5. C. de accus.* Gordianus *Non ideo minus crimine sive atrocium iniuriarum iudicio tenetur is, qui in iustam accusationem incidit, quia dicit alium se huiusmodi mandatorem habuisse; namque hoc casu præter principalem reum, mandatorem quoque ex suâ personâ conveniri posse ignotum non est.* Vocat *principalem reum* occisorem, physicum; & *minùs principalem reum*, occisorem moralem; non quod iste leviùs altero peccet, sed quod alterius crimen faciliùs & clariùs possit convinci & vindicari.

Nemo excusatur iniquo alius mandato.

III.

DCLXIII. *Torquentur tantum Regulæ, ut vera evadat.*

Hinc intelligenda est Iuris Regula LXVII. *Quod alicui suo non licebit nomine, nec alieno licebit*, quæ reddit hunc sensum, *Quod non potest aliquis licitè facere per se & suo nomine, nec poterit interposito procuratore.* Privatus enim, qui non potest Petrum occidere manu propriâ, non poterit delegare authoritatem Antonio ut eum occidat. Religiosus, qui non potest personaliter ducere uxorem, non poterit per procuratorem. Cæterùm id quod ego non possum facere nomine meo, non prohibeor facere nomine alterius, nisi mihi sit specialiter interdictum, ut subeam vices procuratoris. Sic igitur Religiosus, qui nomine proprio non potest res emere aut vendere, potest nomine suæ communitatis; ego qui non possum ducere in uxorem meam sororem aut consanguineam, potero illam alterius nomine. Vir non potest viro nubere; at Ferrariæ in summa Pōtificis præsentiâ Dux Albanus nomine Philippi III. Hispaniæ Regis duxit in uxorem Margaretham Archiducis Caroli filiam; & Isabellæ Hispaniarum Infantis, nomine etiam nupsit Alberto Belgarum Principi.

An Vir Virum in uxorem ducere possit.

IV. Huic

IV.

DCLXIV. *De iure translato.*

HVic est similis Regula XLVI. *Is, qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille uti debet* (non autem, aut alio, aut maiore) cui consonat alia Iuris Civilis Regula, *Qui in ius dominiumve alterius succedit, iure eius uti debet.* & exstat *in l. qui in ius. ff. eodem.* Differt à delegatione successio; quòd in delegatione unum & idem ius sive authoritas in legante ac legato maneat; in illo propriè & primariò; in hoc impropriè & secundariò; in illo principaliter, in isto instrumentaliter: at in successione totum ius, tota authoritas transit ab uno in alterum, ita ut iam non sit in priore, sed in posteriore, eodem sit omninò modo, quo in priore fuerat. Porrò succedere dicitur Hæres, *l. hæres. 37. ff. de adquir. vel om. hæred.* Fiscus, quoad bona confiscata, *l. 2. c. ad l. Iul. de vi publ.* & in dominium rerum particularium Donatarius, Legatarius, Emptor, & similes. *l. hæres.* Hic tamen notandum est in iura personalia non succedi. nam si defunctus habebat aliqua personalia privilegia, quæcumque illa sint, ad hæredem non transeunt. Unde tametsi sacerdos possit missas dicere, eius hæres non succedit illi in istud ius, quoniam personale est: nam ut habet Regula Iuris septima, *Privilegium* (seu ius) *personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* Unde appositissimè, *l. in omnibus 68. ff. hoc tit.* Paulus Iuris Consultus *In omnibus causis observatur,* ait, *ut ubi persona conditio locum facit beneficio* (seu privilegio) *uti deficiente ea beneficium quoque deficiat.* Canisius hanc septimam Regulam his exemplis & verbis illustrat [Maritus dotis nomine vel aliter conventus ab uxore, & è contrà uxor à marito conuenta, item socius universorum bonorum, vel etiam unius rei; parens, patronus, patrona, liberique eorum & parentes, donator, miles (*adde studiosum in nobilioribus academijs*) eatenus condemnantur, quatenus facere possunt; scilicet, ne egeant. *l. sunt qui 16. cum aliquot ll. sequentibus ff. de re iudic. l. maritus 74. ff. solu. matrim. l. in condemnatione 173. ff. hoc tit. §. præterea institut. de action.* at hoc beneficium, cùm personale sit, non producitur ad fideiussores ipsorum vel hæredes. *l. maritum. 12. cum l. seq. ff. sol. matrimon. leg. verum. 63. circ. princip. ff. pro Soc. l. si fideiussor. 24. cum l. seq. de re iudic.* Exceptis tamen filiis mulieris, qui patri hæredes exstiterunt, quibus idem beneficium à iure communicatur, ut scilicet & hi non nisi in id quod facere possunt, condemnentur *l. etiam. 18. ff. sol. matrim.* Nec mirum, si id receptum est inter socios, propter ius quoddam fraternitatis, quod inter socios intercedit; profectò multò magis recipiendum est inter matrem & filios propter ius necessitudinis naturale. Sic privilegium immunitatis personæ concessum, cum eâdem exspirat. *l. 3. in fin. ff. de censibus.* & de non solvendo vectigali in rebus suis, ad emptorem earundem rerum non porrigitur, *l. licitatio 9. §. fin. ff. de publica.*] Sic ille. Cæterum successoris Ius non esse Iure Antecessoris maius probat

Successionis & delegationis differentia.

Succedunt Hæres; Fiscus.

Donatarius. Legatarius. Emptor.

Iura personalia ad heredes nõ transeunt.

An supra vires aliquis condemnari possit?

Sociorum & fratrũ iura.

V.

DCLXV. *Quo modo res & iura transeant ad alios?*

REgula LXXIX. *Nemo plus iuris potest transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.* & consonat legi, *Nemo plus iuris. ff. hoc tit.* Hinc est, quod res transeat ad hæredem, ad emptorem,

rem, ad donatarium affecta omnibus oneribus quibus fuerat apud priorem possessorem.

Subjiciam aliquas periodos, quæ dilucident doctrinam præcedentem. *l. in ijs. 175. §. 1. ff. hoc titul.* ait Vlpianus *Non debeo melioris conditionis esse, quàm auctor meus, à quo ius in me transit.* Excipe tamen, si ille auctor habuerit aliquod personale gravamen, aut ego aliquod personale privilegium; iam enim non de personalibus, sed de realibus agitur. Et iterum *l. traditio 20. ff. de adquis. rer. domin.* idem Iuris Consultus, *Traditio nihil aliud transferre debet, vel potest ad eum qui accipit, quàm quod est apud eum qui tradit. Si igitur quis dominium in fundo habuit, id tradendo transfert. Si non habuit, ad eum qui accepit, nihil transfert: quoties autem dominium transfertur ad eum qui accipit, tale transfertur, quale fuit apud eum qui tradidit. Si servus fuit fundus, cum servitutibus transit; Si liber, uti fuit &c.* Consonatque *in l. alienatio 67. ff. de contrah. emp* Pomponius sic inquiens; *Alienatio, cum fit, cum suâ causâ dominium ad alium transferimus, quæ esset futura si apud nos ea res mansisset.* Hinc ortum fuit illud Iuridicum Principium, quod posteà ad Physicam feliciter translatum est, nimirùm *Nemo dat* (subintellige, *proprio nomine ut quod, & ut principalis causa*) *quod non habet*; nam si ego fundum alienum & non meum dare possem; aut si possiderem fundum servum & tamen liberum vendere possem; aut fundum quem non habebam, aut saltem libertatem quâ in ipso carebam; illud omnino, quod non haberem, darem.

Quæ & qualia transferri poßint?

Nemo dat quod non habet.

Obiectio.

SED OBIICIT legem. *Non est novum. 46. ff. de adquir. rer. domin.* in qua Vlpianus sic ait, *Non est novum ut qui dominium non habeat, alij dominium præbeat; nam & creditor pignus vendendo, causam dominij præstat quam ipse non habet.* Sed non urgeor, nam cùm pignus venditur, à creditore venditur *ut quo* à debitore *ut quod*; ab illo ut causâ instrumentali, ab isto ut principali; ab illo debitoris nomine, ab isto proprio. Quod si pacti fuerint ut debitore in talem diem trahente moras, pignus fiat creditoris, tunc iste esset verus pignoris dominus, possetque illud proprio nomine vendere aut retinere.

Quo pignora modo vendantur?

VI.

PRocuratorium reale & actuale est delegata potestas, vi cuius Procurator est virtualiter dominus principalis; virtualiter quidem, quoniam tametsi non sit verè & realiter principalis dominus, ita se habet, ac si verè & realiter principalis Dominus esset. Huius procuratorij virtute æquè potest Antonius Francisci procurator domum & hortos Francisci vendere, ac potest ipsemet Franciscus. At procuratorium seu delegata potestas est duplex, expressa & implicita, certa & probabilis, data & præsumpta, aut, ut omnia colligam (hi enim termini impræsentiarum sunt similes) actualis & virtualis. Dico igitur expressam certam datam realem actualemque delegationem, seu domus vendendæ potestatem, non indigere ratihabitione, nisi fortè limitata sit, & usque ad ratihabitionem concessa.

DCLXI.

Quid sit procuratorium?

& quotuplex?

Addo implicitam, probabilem, præsumptam & virtualem æquè fortem & potentem esse, modò civiliter probari possit; & quia non aliter quàm ratihabitione potest; ab hac, ut à con-

An requiratur ratihabitio?

à conditionē *sine quâ non* habere (non verò tanquam à ratione formali) quod sit valida.

Probatur hoc Regulâ X. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.* Si enim vi procuratorii virtualis Antonius (iuvat retinere idem exemplum) domum hortos & vineas Francisci Calendis Ianuarij donaverit Eliphonso, & posteà Calendis Novembris Franciscus (præsens fuerit aut absens nam ad ratihabitionem præsentia realis non requiritur *Bartolus ad l. Pomponius. num. 1. ff. de negot. gest.*) hanc eandem donationem ratam habuerit; hæc ratihabitio non erit donatio, vi cuius Eliphonsus à Novembris Calendis incipiat esse domus hortorum & vinearum dominus ; sed erit conditio *sine qua non* donatio illa facta per Antonium subsisteret, & posita faciet, ut retrotrahatur effectus, & Eliphonsus inceperit à Calendis Ianuariis esse domûs hortorum & vinearum dominus, adeoque possit fructus toto anno perceptos retinere. Consonant hæc omnia capiti *penult. de sentent. excommun. libr. 6. cap. fin. de iureiurand. eodem lib. & c. si tibi. 17. de præ 6. eodem. Et etiam legi. hoc iure. 195. ff. hoc titul. & l. vero 12. in fin. ff. de solutionibus. l. si fundus. §. 1. l. fin. C. ad Senatus Consult. Macedo. l. donationes 27. C. de donat. inter vir. & uxor. l. 3. §. hæc autem actio. ff. de negot. gestis.*

Ratihabitio vel est realis,

Circa ratihabitionem adnotato, eam fieri debere politicè, hoc est, ita, ut probari possit; nec tamen referre, an fiat scriptis, an verbis, an factis. Quî fieri in scriptis aut verbis posset non ignoras; quî factis intelligere vis. In beo legi Paulum Iure-Consultum, *l. Paulus 7. ff. rem ratam hab. l. Paulus §. 1.* Et sic discurro. Reipsâ inquam, ille quod suo nomine gestum ratum habet, qui facit aliquid quod subsistere nequit omninò, si illud quod gestum suo nomine dicitur, esset invalidum. Sic igitur, si Fridericus inchoaverit litem tuo nomine, & tu illam persequaris, quod Fridericus fecit ratum habes, non enim persequi posses, si illud esset invalidum. Si domum implicitâ licentiâ tuâ venditam loces; aut equum tuo venditum nomine pretio conducas, videris ratihabere venditionem domus, & equi. Si etiam accepisti à filio tuo litteris ratione pecuniæ mutuò acceptæ, continuò contestationem non interponas contrariæ voluntatis, ratihabere videberis, qui enim tacet, cùm tenetur loqui, consentire videtur iuxta Regulam XLIII. Et tu ex lege, *Si filius familias 18. ff. ad Senatus Consultum Macedo.* In hoc casu loqui omninò teneris, ne tuo silentio creditor decipiatur.

Vel virtualis.

Circa Procuratoris præsumpti personam etiam notari oportet, non referre, an ille post traditionem rei venditæ vel donatæ, mortuus fuerit, furere aut delirare inceperit, aut etiam actionem ipsam retractarit, & facti omninò pœnituerit. DCLXVII. *De procuratore.*

Circa tempus notandum illud, aut à lege publicâ, aut in ipso præsumpti Procuratoris contractu potuisse limitari: quod si intra præscriptum tempus ratihabitio non sequatur, priora omnia erunt nulla, nec poterunt serotinâ & intempestâ ratihabitione. (*l. penult. & ultim. §. 1. ff. rem ratihabit.*) confirmari. *De tempore.*

Nota obiter ratihabitionem non habere locum, si lege publicâ excludatur, aut respublica solennitatem aliquam postulet ad valorem contractûs, quam

quamponere præsumptus procurator non poteſt.

Videndi ſunt aliquot textus, & præcipuè *c.nonnulli* 28. *ext.de reſcrip.* §. *tutor autem Inſtit.de auct.l. quid ergo* 13. *ff. de his qui notâ infam.*

VII.

DCLXVIII. *Quid ad ratihabitionem requiratur?*

Ex Hac doctrinâ infertur Regula IX. *Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine geſtum non eſt.* quæ deſumpta fuit ex c. *penultim. de ſentent. excommun. libr.*6. & conſonat legi, *ſi pupilli* 6. §. *ſed ſi ego. ff. de negotijs geſtis.* Ut res intelligatur aliquot caſus breviter deciſos ſubiungo.

Ambroſius emit ædes à Petro, non meo ſed ſuo nomine: & petitur, quòd ratum ego contractum illum habeam; & reſpondeo meam ratihabitionem fore nullam, hoc eſt, nullius valoris; non enim pendere à mea voluntate poterit contractus illius initi independenter à me, valor; nec illum potero firmare conſentiendo neque diſſentiendo reſcindere; quoniam ille nec me nec mea concernit. *l. ſi pupilli.* 6. §. 1. *ff. de neg. geſt. l. ſi ſervus.* 12. *ff. de precario iuncta. l. non omnis.* 19. *ff. ſi cert. pet.*

DCLXIX. Cæterùm ſi vel Ambroſius meo illas ædes nomine emeret, aut ædes ipſæ quos emit proprio nomine, eſſent meæ, & à Petro meo nomine venditæ, contractus ille me tangeret, & ratum poſſem habere, ſi vellem. Nota tamen

Notanda. in omni contractu, qui non vergit in damnum meum implicitum, meum conſenſum ſubintelligi, illumque ratihabitione firmari: quia tametſi contractus nomine meo factus non ſit, nomine meo conceſſa eſt hoc modo contrahendi poteſtas, & requiritur ratihabitio ut conſiſtat. Quod expenditur *l.* 3. *C. de rei vin. c. l. alien.* 20. *in princ. ff. de pignor. act. l.* 1. §. *fin. ff. depoſiti l. fin. C. ad Senatus Conſult. Maced. l. ſi c. ſervum.* 21 *ff. ſi cert. petat.* Nam ſi Petri fundus mihi ſervus ſit, & tamen Petrus illum Paulo immunem ab omni ſervitute vendiderit, cenſendus eſt fundum nomine ſuo, immunitatem nomine meo vendidiſſe. Adeoque ego potero aut non habere ratam venditionem, ſed velle mihi fundum eſſe ſervilem; aut etiamſi placeat, ratam illam habere & fundo libertatem donare, vel gratis condeſcendendo Petro, aut cum ipſo conveniendo de aliquo pretio, ne damnum patiar. *l.* 3. *l. ſi c. de negot. geſt. & l. ſi c. ſervum.* 21. *ff. ſi cert. petat.* Si ego ratam habeam illam venditionem, tametſi ſervitutem illam mihi prius debitam amittam non potero conqueri, aut me læſum clamare; hîc enim habet locum Regula XXVII. *Scienti & conſentienti* (nimirùm, potenti conſentire, & tamen liberum aſſenſum præbenti) *non fit iniuria, neque dolus.* Conſonatque hæc Iuris Canonici Regula Legi, *Nemo videtur fraudare ff. eod.* Sed quia hæc Regula ab aliquibus impugnari ſolet, obiectiones nonnullas videamus.

Si fundus venditur, etiam ad emptorem tranſit fundi ſervitus.

Permitti non fit iniuria.

Primò arguis ſic. Qui Clericum volentem (puta ſi provocaretur à clerico) percutit, excommunicatur. ergo ſcienti & conſentienti fit iniuria. & probas antecedens ex ca. *contingit. ext. de ſentent. excommun.* Et reſpondeo non ſufficere conſenſum quemcunq; ſed perſonæ, quæ illum poſſit præbere. Hinc eſt, quod te volentem & petentem occidi, nemo occidere poſſit; quia tu non potes dare licentiam ut occidaris: hinc etiam, quòd adulter marito etiam ſcienti & conſentienti ſit iniu-

DCLXX. *An qui ſacerdotem volentem percutit, ſit excommunicatus? An qui provocantem?*

rius,

rius, quia ille non potest licentiam mœcho concedere ut ad suam uxorem accedat: & doctrinæ paritate Clerico volenti percuti fiet iniuria, non enim potest ipse licentiam concedere ut percutiatur.

In adulterio fit etiã sacramento iniuria: in percussione clerici etiã statui Ecclesiastico.

Accedit, quod sicut in adulterio ab aliquibus dicitur iniuria fieri, non solùm marito, sed & sacramento; posset dici in Clerici percussione iniuriam non solùm fieri percusso, sed Ecclesiæ, & toti statui Clericali; qui enim percutit filium, patrem & totam familiam dehonestat.

DCLXXI. An furiosus aut pupillus possint aliquid donare?

Secundò Qui aufert rem à furioso aut pupillo sciente & consentiente, facit iniuriam, & tenetur ad restitutionem. *l. 1. in §. impuberes C. de falsa moneta.* Ergo non subsistit data Regula. Respondeo iuxta sensum Regulæ à me traditum, requiri consensum liberum; & furiosum carere libero arbitrio physico, & pupillum morali, adeoque nec illius consensum valere, nec huius aliter quàm per tutorem (hic enim est pupilli politicum liberum arbitrium.)

Tutor pupilli est voluntas.

De raptu fœminæ volentis.

Tertiò arguis, Qui rapiunt fœminam honestam etiam volentem, puniuntur. *l. unica c. de rapt. virg.* ergo raptæ scienti & volenti fit iniuria. Respondeo, eos si ex domo paternâ extrahant, iniurias parentibus esse, adeoque reos; & præsumi esse iniurios raptæ, non enim credi potest honestam fœminam aliter voluisse rapi, quàm coactam deceptamve. Cùm certum sit in coactione aut etiam deceptione non dari liberum consensum. nam nimiis persuasionibus maiorem vim tribuit Ulpianus *l. 1. § persuadere. ff. de servo corrupt.* quàm coactioni. Et quidem leges ita malesuada hominum verba detestantur, ut etiam ob illa homines puniant, etiamsi non subsequatur effectus. Constat ex lege. *Si quis servo, 20. C. de furt. & servo corrupt.* nam si aliquis suadeat servo tuo, ut furtum committat, licèt posteà istud non committatur, imò licèt ille non assentiatur, peccatum scãdali in materiâ furti commisit, & debet puniri ob peccatum.

Verba etiã cogere possunt.

Mala consilia etiam pœnâ sunt digna.

Hæc posita, ut intelligatur, quo sensu dictum à Bonifacio sit, *scienti & consentienti non fieri iniuriam*: addo modò, non sufficere, ut unus consentiat, ut legitima & valida sit actio; quæ in multorum iniuriam & detrimentum vertit; quod optimè animadvertens doctus Pontifex Regulam XXIX. subiunxit, videlicet, *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. (adeoque quod duos, à duobus; quod plures à pluribus.)* eandem omnino Regulam admittit Iustinianus *in l. fin. C. de authoritate.* Pulchra sunt verba Ulpiani, *qui l. in concedendo 8. ff. hoc titulo,* sic inquit, *In concedendo iure aquæ ducendæ, non tantùm eorum ad quos eius aquæ usus pertinet, voluntas exquiritur, id est, eorum quibus servitus aquæ debeatur; nec immeritò; cùm enim imminuatur ius eorum, consequens fuit exquiri, an consentiant.* Non enim debet esse voluntas aliena sufficiens, ut ego priver iure meo. Unde, si duo studiosi cohabitent in eodem cubiculo, non licebit alteri fœminam illuc inhonestam conducere, sine alterius consensu, ut optimè notat Acursius *ad leg. non aliter. 7. ff. de usu & habitu.* Si in eâdem domo duæ familiæ cohabitent, si in alterâ adulteria aut similia crimina committantur, alteri familiæ iniuria fit: qui enim scandalosos homines ingredi & egredi vident, non sciunt

Exponitur Pontificis mens.

De cohabitantibus in eodem cubiculo.

Aut in eadem domo.

Qq 3 statim

ſtatim cuius reatu tales exorbitantiæ committantur. Si in rhedâ duæ aut plures honeſtæ fœminæ per plateas conferantur, non erit liberum uni ex ipſis, fœminam ſuſpectæ caſtitatis, aut virum aliquem in rhedam inducere, quoniam hæc actio in omnium detrimentum vergeret, nec poteſt pendere ab unius voluntate.

De vectis eodem curru.

VIII.

DCLXXII. INquiris, An hæc Regula univerſaliter vera ſit, an vero exceptiones patiatur? Univerſaliter veram reſpondeo; & ne æquivocationi ſit locus, me præparo & tuis obiectionibus occurro.

Obiectio. Arguis ſic, Ubi res Capituli vel Collegij tractantur, ſufficit maiorem partem conſentire, reliquis licèt diſſentientibus. *c. quia propter. 42. cap. quod ſint. 28. in fin. ext. de elect.* non ergo, quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet.

Senſit vim huius obiectionis Caniſius, & ſic ait [*Eſt una limitatio huius Regulæ noſtræ, ut ſcilicet non obtineat in rebus Collegij, ſed quæ ad ſingulos privatim pertinent*] at ego limitationem exceptionemque non video, ſed dico mei monaſterij Religioſos bifariam poſſe conſiderari, vel ut unum corpus myſticum, vel ut plures privatas & independentes perſonas. Primo modo non pertinere ad hanc regulam XXIX. ſed ad XXVII. Et poſteriore modo non pertinere ad XXVII. ſed ad XXIX. Sunt unum ſecundum Regulam D. Benedicti: ergo quotieſcunque tractentur aliqua, quæ ſunt ſecundum Benedictinam Regulam, non ſunt plures, ſed unum corpus myſticum, habens unum intellectum, & unam voluntatem, cui ſcienti & conſentienti non fiet iniuria. Congregamur igitur in Capitulo, & quia compromiſimus omnes, ſtaturos nos fore plurium conſilio, ubi deciſivæ ſunt voces, quid omnes per modum unius facturi ſint, hoc eſt, quid Communitas ſit factura, quæritur; praſtò eſt prima ſolutio, nimirum illam eſſe facturam, quod plures conſulant; ſed examinandum ſolùm eſt, quid ſit illud, quod plures conſulunt. Pono Exemplum. Ante annos aliquot in territorio monaſterij N. Patres Brigittini Eccleſiam & Monaſterium ſuum ædificabāt; congregamur omnes filij Monaſterij quod damnum patitur; non ut videatur quid unuſquiſque velit (non enim in illâ communitate dantur multæ voluntates ſed ſimplex) ſed ut communi conſilio illud fiat quod plures iudicent. Nos relinquendos iudicamus, tu eijciendos, & quia numero Vocum prævaluimus, manſuri & manutenendi declarantur. An contra voluntatem tuā? minimè. tu enim nihil aliud vis fieri, aut velle potes, quàm quod velit communitas; ſed manent contra conſilium tuum; bene enim ſtat unum & eundem hominem phyſicum poſt variarum aut etiam oppoſitarum rationum conſiderationem & ponderationem, habere unicam reſolutionem & volitionem: adeoque idipſum myſtico homini negari non poterit.

Monaſterij Religioſi bifariam debent cōſiderari.

Communitas eſt unū corpus.

Modus ... di ... gla in Communitate.

Sicut Religioſi in rebus, quæ ſunt ſecundum regulam, conſtituunt unum corpus myſticum; ſic ipſi in rebus præterregularibus ſunt plures, nec unitatem habent, adeoque in rebus huiuſcemodi locum habet hæc XXIX. Regula,

In quibus rebus non componat

corpus omnes simul?

gu'a? *Quod omnes seorsim tangit, debere ab omnibus & singulis seorsim approbari.* nec erit valde facilè reperire aliquod exemplum omnino præterregulare. Pono hoc. Proponitur in communitate ordinis S. Benedicti, an debeant emittere votum de abstinentia à vino; in Regula enim vinum permittitur, nec huiusmodi votum suadetur, dissuadeturve.

De abstinentia à vino.

Dicam in hac materiâ Religiosos esse plures privatas personas, nec teneri pauciores stare plurium consilio, sed quia hæc abstinentia omnes tangit, deberi approbari non solùm à pluribus, sed ab omnibus etiam & singulis. Cùm homo moritur, sicut non relinquit hæreditates, sed hæreditatem; sic nec relinquit debita, sed debitum. Volunt enim Iura, ut omnes creditores per modum unius corporis agant cum hærede, & in contractu pauciores debere stare plurium iudicio & voluntati, & hoc tam rigidè, ut conventio maioris partis creditorum de remissione debiti hæredi faciendâ, paucioribus reliquis noceat. *l. suum. 8. §. Marcellus. cum tribus legibus seqq. ff. de. pactis.* Hoc ipsum habet locum, ubi creditor ad tantam est paupertatem redactus, ut debeat bonis omnibus cedere, ni clementiam creditorum suorum experiatur *l. fin. C. Qui bonis ced. poss.* Sed hanc ipsam doctrinam solent temperare privatæ consuetudines & provinciarum iura particularia. Si plures rem communem possideant, puta agrum, arcem, fluvium, & alter gravetur ære alieno, ut satisfiat fisco, res communis venditur etiam condominis invitis. *l. unica C de vend. res fiscal.* ut aliis autem satisfiat, non tam facilè: at æquitas semper postulat, ne creditor ob moras debitoris patiatur.

Hæc doctrina vera est, & contraria falsa adfingitur Caramueli à Diana part. 7. tr. 11 res. 23. Vide superius n. 453.

Creditores sunt unum corpus.

IX.

PRo coronide huius Capitis & ma- DCLXXIII.
iori successionum notitiâ ponenda est Regula I. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè (imò nec validè) sine institutione Canonicâ obtineri.* Nec est specialis Regula in Ecclesiâ, nam nec officia secularia validè obtinentur aliter, quàm iuxta Institutionis leges. *Nomine Beneficij Ecclesiastici*, non solùm intellige Pontificatum, Episcopatum, Abbatiam, Decanatum, Præposituram, Canonicatum, Parochiatum; sed etiam quæcunque Ecclesiasticorum inferiora & dependentia officia, qualia sunt Prioratus, Supprioratus, Oeconomia, &c. quæ omnia non possunt aliter quã iuxta leges Ecclesiasticas obtineri. Vnde Pontifex, qui denominaretur ab Imperatore, Episcopus qui à sæcularibus eligeretur &c. Præpositus Monasterij Benedictini, qui eligeretur decisivis vocibus religiosorum non essent canonicè instituti, adeoque nec possent aliquid ex officio operari; quod enim moraliter nullum est, nullos effectus habet.

De institutione Ecclesiastica.

Quid sit Ecclesiasticum beneficium?

FVNDAMENTVM XL.

De præceptivâ & Observativa Iustitiâ.

DCLXXIV. Quod sit impoßibile.

Nec De[illegible] nec H[illegible] nes pr[illegible] pere p[illegible] imp[illegible] lia.

D impoßibile A nemo tenetur. Impoßibile dicitur, quod invincibiliter est B pręter scientiam, supra potentiam, cōtra conscientiam, contra prudentiam.

Insuperabilis ignorãtia. *Superabilis.*

Quid [illegible] guli [illegible] antur [illegible] non [illegible] antur [illegible] re.

Ignorantiam C invincibilem ille habet, cui scientia humanitùs impoßibilis est. Invincibilis Ignorantia D præsumitur, ubi scientia non probatur. Ignorantia invincibilis E excusat. Invincibilem habere creditur, qui alienas privatas F actiones ignorat, qui in Ius G succedit alterius; vincibilem, H qui ignorat Ius, qui I suas actiones, qui alienas K solenniter promulgatas, imò factas L privatim, si toti Respublicæ notæ.

Impotentia insuperabilis. *De potentia ad præteritum.*

Im[illegible] lis c[illegible] sta[illegible] betur p[illegible] non p[illegible] quando?

Impotentiam invincibilem M habet cui res impoßibilis, aut [illegible] poßibilis, modo impoßibili, iubetur. Ad neutram N potest homo præcepto, voto, iuramento, promißione, stipulatione, emptione venditione, aut quocumque alio contractu obligari. In ultimâ O voluntate, si ponenti fuit nota, in dubio habetur pro non posita, & ex inadvertentiâ irrepsisse præsumitur. Ad præteritum non datur P physica & humana potentia.

Conscientia tuta. *In dubio.*

Excusatio sincera.

Conscientiam habet bonam, adeoque legitimam excusationem, Q qui sine peccato *(etiam veniali)* stare præcepto aut contractui non potest. Excusatur igitur, qui non obedit Iudici præcipienti contra Deum, contra Superiorum leges, extra limites suæ authoritatis: In dubio R excusatur qui obedit; sed vix succurrit dubium in materia obedientiæ.

De imprudentia. *De notitia.*

De legum numero.

Imprudentiæ notam nemo S tenetur incurrere; incurreret, qui inutilia T faceret. Deus & creatura V nihil frustra præcipiunt. Frustra ponuntur plures leges si pauciores sufficiunt. Plenè certus W dicitur, qui quoties Iura statuunt admonitus: qui plenè certus X est, certior reddi non debet.

Quanam carere consequentijs dicantur?

In argumentum Y trahi non poßunt, necessaria, hoc est, quæ priùs ob aliquas rationes non potuerunt non fieri: tolerata, quæ tametsi mala, non Z potuerunt proscribi: inutilia, *a* hæc enim non debent

bent aut fructum aut damnum inferre, nec vitiare rem inutilem. Instrumentum *b* tametsi authenticum, inutile redditur non legalitatem, sed fidelitatem impugnanti, nisi Curator aut tutor sit, aut ante sententiam resipiscat. Contractus *c* posita concordia leges fiunt.

Leges privatæ.

DCLXXV. A. *Tam certum est neminem teneri ad impoßibile, ut contrariâ sententiâ, quæ saltem Deo conceßit authoritatem præcipiendi impoßibilia, fuerit à multis Pontificibus in Luthero, Calvino hæreticis, in Baio & Iansenio Catholicis, damnata. Optimè Regulâ XLI. Bonifacius,* Imputari non debet, per quem non stat, si non faciat, quod per eum erat faciendum.

Impoßibilia a Deo præcipi salva fide dici non potest.

Cum non stat per eum ad quem pertinet, quod conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset. (*nimirum, quoad culpam: non item quoad utilitatem*) *Est Regula LXVI.*

Nota bene hanc limitationem.

B. *Quatuor præcipuè impoßibilia cognoscuntur in Iure ad quæ nemo tenetur. PRIMò enim ignorantia est radicalis impotentia; & quicumque ignorantiâ excusatur, modò legem involuntarius ignoret: voluntaria enim ignorantia, vincibilis est, & nullum excusat. SECVNDò excusatur impotentiâ ille, cui præcipitur res supra vires, sive impoßibilitas in substantiâ, sive in circumstantia consistat. TERTIò ille, qui vrgeretur ad actionem vel venialiter peccaminosam. Comitolus libro tertio quæst. quinta numero tertio & Rodriquez tom. 3. fol. 187. QVARTò excusaretur prudentiâ, si deberet actionem stultam & inutilem facere. Vnde Hieronymus Platus lib. 1. cap. 4. §.* Verum Quod iure & legitimè non possumus, verè non possumus. *& tamen stultæ & imprudentes actiones legitimæ dici non possunt. Nota tamen, non esse imprudentes omnes illas quæ tales videntur. Sæpe enim superiores cautißimè & prudentißimè præcipiunt res, quæ primo intuitu dicerentur inutiles, quæ tamen sunt utiles aut necessariæ ad subditos humiliandos & mortificandos.*

Impoßibile quotuplex? Casus in quibus impoßibilitas excusat.

Actus stulti

C. *Omnis ignorantia vincibilis est voluntaria. Crassa, supina & affectata, videntur differre sicut magis & minus.*

Ignorantiæ gradus.

D. Præsumitur ignorantia (*invincibilis*) ubi scientia non probatur. (*nimirùm quo ad actum, aut quo ad debitum*) *idem enim apud Deum & Homines est, si Petrus peccet sciens & volens, quàm si peccet ex ignorantiâ, quam cognoscit & vult. Est Regula XLVII.*

Ignorantia præsumpta.

E. Nemo peccat in hoc, quod invincibiliter ignorat. *aut est de fide, aut fidei proxima. & à nullo Catholico negari potest.* DCLXXVI.

F. Ignorantia facti (*si alieni nec solenniter promulgati, nec omnibus noti, præsumitur esse invincibilis*) non Iuris (*ignorantia*) excusat. *Quia ignorantia Iuris semper præsumitur vincibilis, ni contrarium probetur. Est Regula XIII. Quando aliquis non est doctus, nec habet quem consulat, etiam* Iuris ignorantiâ excusatur, quia tum præsumitur habere invincibilem.

Facti & iuris.

G. Cùm quis in Ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere. *potest enim pro honore sui Antecessoris stare quamdiu Contrarium non probetur. Est Regula XIV.*

Successoris.

H. Omnis ignorantia in materiâ officij & professionis propriæ est vincibilis.

In materia officij.

Ignorantia legum & iuris, ubi datur copia doctorum, qui possint consuli, est vincibilis.

Rr I. Actio-

I. Actiones proprias præsumitur unusquisque scire.

K. Præsumitur quis scire omnia quæ solennitate consuetâ sunt promulgata.

L. Præsumitur quis scire quod omnes sciunt. *Vnde Christo discipuli*, Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & hæc ignoras? *ac si loco miraculi habendum sit, unum illa ignorare, quæ universis sunt nota. Vnde est Regula IL.* Inspicimus in obscuris, quod est verosimilius (*adeoque stamus communi cursui rerum, & facimus credimusq;*) quod plerumque fieri consuevit.

Impotentia involuntaria.

M. *Vide ea quæ notævimus littera* A. Omnis impotentia involuntaria à debito personali excusat. imò etiam voluntaria, si causa impotentiæ sit honesta & ad utilitatem publicam aut privatam conducens. *Suarius* lib. 4. de hor. Can. cap. 25. num. 35. *exemplum ponit in docto, qui actum academicum totâ die habiturus est, quem tamen intermittere potest*; Scholaris, si velit, *ait*, publicam actionem litterariam per integrum diem habere, & recitare non possit, non tenetur actionem dimittere, etiamsi absque peccato possit. *Vide ea quæ doceo in meâ Regulari Theologia, Comment. in Regulam S. Benedicti, n. 1436.*

An qui habet actum academicū, teneatur horas recitare?

DCLXXVII.

N. Nemo se potest ad impossibilia obligare.

Potentia ad præteritum, an concedenda Deo?

P. Non datur humana Physica potentia ad præteritum. *Posui consultò illud humana, quoniam existimo dari divinam ut ad futurum.* Ratum quis habere non potest, quod suo nomine non est gestum. *Aliter.* Non potest quis facere ut suo nomine & consensu gestum sit, quod nec suo nomine, nec suo saltem probabiliter præsumpto consensu factum est. *quia alias daretur potentia Physica ad præteritum. Regula IX.*

Q. Impossibile Christiano Viro est, quidque tutâ conscientiâ non potest.

Præcipienti contra Deum, aut contra leges superiores, in quibus dispensare non potest, debes non obedire. *Nota tamen posse hominem se obligare ad obediendum etiam in materiâ probabiliter bonâ.*

Inobedientia sancta quæ?

Obedientia in materia [illegible] dubia, [illegible] indifferenti.

R. Si obediendo in materiâ dubiâ aut indifferenti deliqueris, obedientiâ excusaris.

Quod quis mandato Iudicis facit (*si nec evidenter sit contra Deum, nec contra indispensabilia superiorum mandata, nec evidenter extra iurisdictionis limites*) dolo facere non videtur; cùm habeat parere necesse. *Est Regula XXIV.*

Non potest dolo carere, qui (*in materiâ possibili & honestâ*) imperio Magistratus (*legitime præcipientis*) non paruit.

Inobedientia dolosa.

Papinianus. Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram; & ut generaliter dixerim, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est. *Ergo nobis hæc & similia impossibilia sunt.*

Impossibilia moraliter.

Non est obligatorium (*de re quæ*) cōtra bonos mores præstitum iuramentum. *Est Regula LVIII. Illud* contra *afficit materiam.*

Iuramentū non semper obligat.

DCLXXVIII.

In malis promissis fidem non expedit observari. *Est Regula LXIX. præcedenti æquipollens. Isidorus.* In malis rescinde fidem: in turpi voto muta decretū: quod incautè vovisti, ne facias. impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.

Qui propter malum finem vovit rē bonam, tenetur voto; non tamen, qui vovit se propter malum finem rem illam bonam facturum. *Est veritas notatu digna; & hinc collige votum & iuramentū esse obligatorium tametsi sit formaliter cō-tra bonos mores; non tamen si obiectivè hoc est, de*

Votum ob malum finem [illegible] obligat.

est, de re quæ cōtra bonos mores. Sed hæc valde subtilia sunt nec possunt paucis verbis exponi.

Omnis virtus prudētia, & omne vitium imprudentia est.

S. *In Philosophia Morali ostendo omnes virtutes esse vnam & simplicem prudentiam diversimode consideratam. adeoq; consequēter omnia vitia esse vnicam imprudentiam. Euripides in Medeâ.* Maximum illorum quæ sunt inter homines vitiorum omnium imprudentia est *adeoq; nec mirum, si dicamus, neminē teneri stulti stupidi aut imprudentis votam incurrere.*

DCLXXIX.

De frustraneis actionibus.

T. Inutilibus adlaborare imprudentia est.

V. Deus & natura nihil faciunt frustra, *Est axioma physicum; cui simile istud ethicum,* Deus & creatura nihil præcipiunt frustra.

Frustra fiunt per plura, quæ possent fieri per pauciora æq; bene; *Et hoc axioma tam in naturalibus, quam in moralibus admitti debet. Ergo frustra præcipiuntur plura, cum pauciora sufficiunt.*

De excommunicatione.

W. Excommunicationem esse ferēdam, aut clericalia privilegia abroganda, nemo certò cognoscere dicitur (*nimirum certitudine plenâ iuridicè*) nisi tertio admoneatur. *Nota tamen excommunicationem supponere culpam certò mortalem, adeoq; in materia dubia aut probabili fulminari non posse.*

De temsciente.

X. Eum, qui (*plene*) certus est, certiorari ulterius non oportet. *Est Regula XXXI.*

Necessitas caret consequentys.

Y. In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando concessa (*permissa*) sunt *Est Regula LXXVIII. Sæpe enim impossibile est aliqua negare, occurrunt enim circumstantiæ, ut oporteat res indifferentes præter legem concedere, & malas, quæ sunt contra legem permittere: sed hi casus non debent in consequentiam trahi.*

De inutili.

a Inutile & frustraneum non debet fructum neque damnum inferre.

Vtile non debet per inutile vitiari. *Est Regula XXXVII.*

b Ex eo non debet quis fructum cōsequi, quod nisus exsistit impugnare. *Est Regula XXXVIII.*

De donatione.

Si, cùm tantum posset dare quingentos, dedit mille; valebit donatio quo ad quingentos.

De usuris.

Usurario debetur sors, & quantum dandum esset alteri ratione contractûs liciti.

De Instrumentorum impugnatione.

Instrumenti impunè potest impugnari solennitas. hoc est potest dici non habere omnes testes & qualitates à Iure requisitas.

Instrumenti impune non potest impugnari fidelitas: qui enim id falsum dixerit, non poterit illo uti, nisi ante sententiam condescendat, aut curator tutorve sit & agat in favorem pupilli.

De contractibus.

Contractus ex conventione legem accipere dignoscũtur. *Est Regula LXXXV.*

****

I.

DCLXXX.

An Impossibilia possint præcipi?

MUlta de hac materiâ olim scripsimus, tum ut regulam D. Benedicti illustraremus, tū ut impugnaremus Cornelium Iansenium; ille enim cap. LXVIII. si fratri impossibilia iniungantur, ut se excuset permittit; & si excusatio non admittatur, præcepit ut obediat: & iste docet teneri hominem sub peccato mortali obedire Deo, etiamsi sit materia impossibilis. Et ostendimus D. Benedictum intelligi debere de arduis, & difficilibus; Ianseniumque non esse audiēdum, cùm definitum sit à Tri-

dentinâ synodo contra Lutherum & Calvinum homini à Deo impossibilia non indici. Nunc quoniam eadem materia recurrit, ne olim scripta rescribamus eandem doctrin m iuridico stilo persequemur.

II.

Neminem teneri ad impossibile.

DCLXXXI. Est Iuris Canonici Regula VI. *Nemo potest ad impossibile obligari* cui similis reperitur *in lege Impossibilium* 185. *ff. eod. titul.* & videtur desumpta esse *ex cap. fin. extr. de pact. & c. fin. extr. de condit. oppos. & ex cap.* 1. *de iure iurand. libro* 6. & dicimus neque præceptum, neque contractum, neque ullam omninò obligationem valere; non modò si sit de re impossibili, sed etiam si sit infecta circumstantiâ aut conditione impossibili. & quidem meritò contractum cum lege componimus, quoniam omnis contractus privata lex est iuxta Regulam LXXXV. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.* Et ut rem exemplis illustremus, dicimus esse nulla hæc præcepta, *Iubeo tibi, ut unâ die vadas Madrito Romam; Polliceor tibi centum dare, si digito cælum tetigeris; Polliceor tibi dare sydus Iovis, si anno mihi servieris.* Dicimus igitur hos Contractus esse nullos, & leges non obligatorias, sive impossibilitas nota sit contrahentibus, sive non. Unde *in l. non solum.*30. *ff. de actio. & obl.* legimus Martinianum Iurisconsultum dixisse. *Non solùm stipulationes impossibili conditioni applicatæ nullius momenti sunt; sed etiam cæteri quoque contractus: veluti emptiones, locationes impossibili conditione interpositâ aquè nullius momenti sunt.*

Contractus sunt leges privatæ.

Quia in ea re, quæ ex duorum pluriumve esse consensu agitur, omnium voluntas spectatur; quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio est, ut nihil agi existiment apposita ea conditione (siquidem ponunt conditionem) *quam sciant esse impossibilem.* & clariùs *summa Iuris Canon. libro 6. Regul.6.* Henricus Canisius: Appositâ conditione impossibili, videntur contrahentes non seriò, sed iocosè egisse. Deus igitur si impossibilia præceperat, non serio sed iocosè ageret.

Præcep... de re im... possibili ni... est seri...

In ultimis voluntatibus (institutione, legato, fidei commisso) circumstantię impossibiles, si credantur fuisse illas ponenti notæ, habentur pro non adiectis. *l. in testamentis.* 11. *ff. de reg. iuris.* non quod impossibilia operētur, sed quod æquitas postulat, ut sic d scurram. [Vel Testator scivit illam conditionem, quam apposuit, esse impossibilem, vel non: si non, decretum suum errore fundatur; adeoque nec legatum, nec fidei commissum valebit iuxta Regulam VI. quam exponimus. Quod si impossibilem scivit, arguendus est de inadvertentiâ, credendumque illam circumstantiam præter voluntatem irrepsisse, adeoque pro non positâ habendam. Quod ostendo ex communi doctrinâ. Ita enim exponi debet testamentum, ut testator dicatur prudens; at esset imprudens, si talem cond tionem poneret; unde legatum non valeret: ergo si talis circumstantia inveniatur, dicenda omninò est ex inadvertentiâ irrepsisse.] *Dices* te posse idem argumentum contra me retorquere; quia ita exponenda est donatio, ut donator iudicetur prudens: at esset imprudens, si sciens & volēs cōditionē talē poneret, unde non valeret con-

DCLXXXII. *De te... mentis.* *In ipsis circumstantia impossibilia habetur pro non adiecta.* *Et cur?*

Obiectio. *circumstantiam impossibilem ...*

donationibus habetur pro adiecta.

ret contractus. ergo ſi ſi talis inveniatur, credenda præter voluntatem & advertentiam irrepſiſſe. & quia hæc conſequentia falſa eſt; putas etiam eſſe falſam in ultima voluntate. At reſpondeo negando tui paralleli ſyllogiſmi minorem, & diſparitatem oſtendendo. eſt enim imprudens homo, qui cùm rem ſibi retinere nequeat (talis eſt moribundus) non velit eam validè alicui donare; non tamen eſſet imprudens, qui nolit eam validè donare, ſi ſibi retinere poſſet. Unde inter teſtamentum & donationem inter vivos eſt differentia manifeſta.

Solutio.

Quod ſi conſtaret illam circumſtantiam impoſſibilem, ut talem à teſtatore cognitam, & non ex inadvertentiâ, ſed ex conſilio poſitam, dicendam eſſet omninò non habendam pro nonadiectâ, ſed voluntatem teſtatoris ante omnia conſiderandam, *l. ſervo manumiſſo. 59. ff. de condict. indebit. l. fidei commiſſa. 11. §. item ſiquis. l. non aliter 69. ff. de legatis. 3.* non enim eſſet locus ſuſpicioni aut præſumptioni; in rebus enim certis, nullus locus coniecturæ relinquitur. *l. Continuus. 137. §. 2. in fin. de verb. oblig.* nec in tali caſu arguendus eſſet de imprudentiâ, cum vero ſimiliter dicendus eſſet velle bona ſua ad hæredem ab inteſtato devenire, nec poſſe ob timores aliquos, aut rationes urgentes illam denominare. Et caſum pono. Sum Coniugatus, & volo amicitiam meæ uxoris manutenere, & tamen mea bona meo fratri, qui eſt hæres ab inteſtato relinquere; ergo ne huius fœminæ indignationem incurram, illam hæredem exaſſe inſtituam, ita tamen procedam ut teſtamentum non ſit validum, & ſi ſupervixero eius gratiam ſervavero; ſi obiero, meus frater adeat hæreditatem.

Nota hoc bene.

In rebus certis nulla datur ſuſpicio.

Caſus.

In matrimonio, quod materia nimis delicata ſit, viſum legislatoribus, ut quæcumque impoſſibilis & turpis conditio, quæ non militet contra matrimonii ſubſtantiam, pro non adiectâ habeatur. Militant hæ, *Duco te, ſi velis generationem evitare; ſi volueris poſt annum, ut alteram ducam permittere; ſi velis mihi adhærere, quouſque opulentiorem invenero; ſi velis te Petro proſtituere.* & his ſimiles. *per text. in c. fin. extr. de condit. appoſ.* de quo aliter diſputat D. Peckius, hîc *n.* 10. *&* 11.

Nota tamē non ſubeſſe legislatoribus liberū conſenſum.

III.

DCLXXXIII. PRoderit recenſere Impoſſibilitatum ſpecies, quæ poſſunt in actibus humanis occurrere. Dico igitur, *Non dari humanam Phyſicam potentiam ad præteritum*, adeoque *Factum reddi infectum non poſſe.* ſive tibi promiſero me facturum ut natus non fuerit Iulius Cæſar; ſive tibi præcepero ne heri dormiveris; ſive adſignavero mille aureos, ſi feceris quod nunquam hanc viderim Chartam, nugabor.

Potentiam ad præteritum homo non habet.

Exigere impoßibilia eſt nugari.

Hinc oritur Regula illa Iuris, IX. *Ratum quis habere non poteſt quod ſuo nomine non eſt geſtum.* Ratum enim habere contractum, eſt fateri quod factum eſt nomine ſuo; quo ergo modo fateri poterit ſuo factum non eſt. Mentiendo quidem; & inter iuridicas & ſanctas actiones mendacia nullum locum habent.

* * *

IV.

DCLXXXIV. *De ignorantia Iuris & facti,*

HInc oritur Regula XIII. *Ignorantia facti* (alieni) *non Iuris excusat.* Cuius æquitas sic ostenditur. Ad impossibile nemo tenetur; ergo non tenetur scire, quæ invincibiliter ignorat: excusatur igitur ignorantiâ invincibili: ergo ista sive sit facti sive sit Iuris, modò insuperabilis probetur, est homini excusationi securissimæ. At prudenter præsumitur ignorantia facti alieni esse invincibilis, quamdiu non probetur contrarium; ignorantia facti proprij, aut etiam iuris esse vincibilis: illa igitur in iudicio excusat, hæc non excusat. Porrò ignorantiam facti alieni dici invincibilem, ni contrarium probetur, ex eo liquet, quòd facta aliorum sint innumerabilia, nec ego possum omnia vidisse aut omnia scire. at de unico actu posset probari contrarium, non enim illius ignorantia excusabilis esset, qui diceret se omnino ignorare, quod publicè & solenniter denuntiatum esset, aut quod nemo in totâ Civitate nesciret. *l. tertia & l. sextâ & l. penultima. §. sed facti. ff. de iur. & fa. ignor. l fin. in fin. ff. pro suo capite primo in fin extr. de ordin. ab Episcop. & d. §. sed facti. c. quant. 8. extr. de præsumpt. capite primo extr. de postul. præl. cap. fin. extr. qui matrimon. accusat. poßib. l. sed. etsi pupillus. §. 1. ff. de instit. actio.*

alieni, *proprij,* *notorij & publici.*

DCLXXXV. *Cur Iuris Ignorantia sit vincibilis?*

Cæterùm ignorantia Iuris nunquam est invincibilis, adeoque nunquam excusare potest aut debet. tenetur enim homo scire quæ officium suum concernunt; & in aliis materijs, tenetur scire esse multa quæ ignorat; & hæc à doctoribus sciri, ideoque tenetur eos consulere, & iuxta eorum resolutionem agere. Unde Iura procedunt, & debent à Iudice servari; sive à litigantibus ignorata fuerint, sive etiam de facto ignorentur; ipsique secúdum illa, sive favorabilia, sive adversaria, Iudicandi.

Sed quid si probetur ignorantia Iuris fuisse invincibilis? Poterit excusare. nam minores viginti quinque annis & etiam milites excusat, *l. Regula. non. §. primo de iur. & facti ignorant.* quod isti armis intenti legibus vacare non possint, nec habent in castris Iurisperitos, quos consulant. *l. fin. C. de iur. de lib.* illi vero nondum habeant politicæ rationis usum ob imbecillitatem ætatis. *l. quamvis. vigesim. prim. C. de iur. & fact. ignorant.* ex hac doctrinâ Canisius Regulam generalem educit, atque. *Adde & ignorantiam Iuris in compendijs, tunc demum obesse, si ignorans Iurisconsulti copiam habuerit, quem potuerit consulere, vel suâ prudentia ita instructus fuerit, ut facilè scire potuerit, ignorantiam Iuris sibi detrimento futuram. l. regula. §. sed iuris. l. in bonor. 10. ff. de bon. poss.* quæ limitatio priùs deberet examinari, quam admitti.

Milites, & iuvenes excusantur.

V.

AT postulas, An Iuris ignorantia in delictis excuset? Respondeo, vel prætendi ignorantiam legis, vel pœnæ. Apud Deum certum est ignorantiam legis invincibilem ab omni culpâ excusare, adeoque delictum non esse, quod ex ignorantiâ invincibili com-

DCLXXXVI *Ignorantia in delictis est duplex, pœnæ & legis.*

Vtra excuset?

commissum est. Apud homines scientia solet præsumi legis solenniter promulgatæ, ni ignorantia probetur. Cæterùm si sic notitia legis interdicentis, & tamen ignorantia pœnæ, etiamsi invincibilis, non excusat à totâ pœnâ, sed videtur facere, ut mitius puniatur. *per text. in §. ita tamen. institut. de vi bon. raptor. l. quæ adulterium. 38. §. primo in vers. nam si sola. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. divus. 15. §. penultim. ff. ad legem. Cornel. de fals.* vide quæ dixi superiùs exponens illam Regulam, *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.*

VI.

DCL. XXXVII. *Alia est ignorantia rei faciendæ, & alia rei factæ. Aliud est scire rem facere, & aliud eam debere fieri.*

NOtandum denique est præter ignorantiam Iuris & facti, dari etiam ignorantiam faciendi, & hanc in tyronibus præsumi, & à multis eos erroribus excusare. *Legenda est lex, Qui commeatum. decim. quart. in fin. ff. de re militari* tenendumque militi tyroni, qui nescit quid debeat facere, aut si sciat quid debeat, nondum illud scit facere, ad tempus prudenter condescendi, quousque didicisse credatur. Unde multa potest perorare Rationis paritas.

Successoris ignorantia est legitima:

Et quia de ignorantiâ excusante, & non excusante, egimus, addenda est Regula XIV. *Cùm quis in ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere.* Ego enim non teneor scire, an meus Pater bona legitimè lucratus fuerit; modo enim contrarium non viderim, debebo pro eius honore & æstimatione iudicare; & si in bonis successero, etsi ab eo iniustè adquisitis, excusor legitimâ ignorantiâ. Non aliter, Petrus sit simoniacè, & si velis, in-

etiam Vicary.

validè ad Episcopatum promotus, hoc ego non vidi nec certo scio; si eius Vicarius denominer, bonâ fide procedo nec teneor contrarium iudicare, quousque argumentum, quod à pacificâ possessione desumitur, quod est fortissimum, elidatur. *l. Marcellus. undecim. §. primo ff. rerum amotar. l. videamus. quart. in princip. ff. de in litem iurando. l. fin. c. de fidei commißis.*

Nota contra possessionem non sufficere probabilitatem.

Huic decimæ-quartæ Canonici Iuris Regulæ similis est illa quæ exstat *in l. qui alterius ff. de hoc titul.*

VII.

DCL. XXXVIII. *Nec meritum nec demeritum in necessarijs.*

EST Iuris naturalis Regula *In necessarijs* (nimirum quæ omitti non possunt) *nec meremur, neque demeremur.* Et cùm necessaria etiam sint, quæ moraliter & politicè omitti non possunt, est Iuris Canonici Regula XXIV. *Quod quis mandato Iudicis facit* (Si id nec sit contra DEUM, nec contra Iura, nec Superiorum mandata, nec Iudex limites suæ iurisdictionis transgrediatur) *dolo facere non videtur, cùm habeat parere necesse:* non quidem necessitate Physicâ, sed morali.

Præcepta civiliter sunt necessaria;

Et; si contra Deum sint Theologicè sunt impoßibilia.

Porrò est res necessaria non obedire Iudici præcipienti contra Deum; aliàs & Susanna olim debuisset senibus adquiescere, Bersabæa Davidi, & Martyres Tyrannis illis, à quibus fuerunt condemnati. D. Benedictus capite secundo Sanctæ Regulæ. *Abbas nihil extra* (contra) *præceptum Domini* (*quod absit*) *debet aut docere, aut constituere, vel iubere.* & Hieronymus *in Epistolam ad Ephesios* & habetur 11 *quæst. 3. c. si dominus.*

Sicait.

Sic ait. *Si dominus ea iubet, quæ non sunt adversa sanctis scripturis, subijciatur Domino servus. Si verò contrarium præcipiat, magis obediat spiritûs quàm Corporis Domino.* nam ut dicitur Actuum Apostol. capite quinto *obedire oportet DEO magis quàm hominibus.* Quamobrem displicent verba Canisij in expositione huiusce Regulæ dicentis, *Ordinarius Iudex iussus à delegato Iudice, teneatur eius sententiam exsequi, licet sciat esse iniustam, quia necesse habet parere* : & citantis *text. in l. si prætor. 75. in princip. ff. de iudic.* displicent inquam, quia Iudex ille sciens sententiam esse iniustam, debet illam non exsequi. at dubitans tenetur exsequi : & probabiliter opinans posset exsequi, aut etiam fortè teneretur. Displicent iterum quia contradicunt sequentibus ab eodem Canisio allegatis.

Canisius impugnatur.

DCLXXXIX. Secundò etiam est necessarium non obedire Iudici contra Iura aut leges superiorum iubenti. & quidem 11. 4. 3. *c. ita corporis §. qui resistit.* habentur pulchra Augustini verba, quibus hæc doctrina firmatur.

Præcepta Iudicis, si contra Iura, nulla sunt.

Qui resistit Potestati, ait, *DEI Ordinationi resistit. Sed quid, si illud iubeatur quod non debeas facere ?* (fortiùs & clariùs, *quod debeas non facere?*) *Hîc sanè contemne potestatem. Ipsos humanarum legum gradus adverte. Si aliquid iusserit Curator faciendum est ; tamen si contra Proconsul iubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis maiori servire. nec hinc debet minor irasci, si maior prælatus est. Rursus si ipse Consul aliquid iubeat, & aliud iubeat Imperator : vel si aliud iubeat Imperator & aliud iubeat DEVS; quid iudicas? Maior Potestas DEVS.*

S. Augustinus.

Da veniam tu Imperator, tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc iam tibi assumenda est fides tua, tanquam scutum in quo possis omnia ignea iacula inimici extinguere. & D. Benedictus cap. 71. Regulæ, *Præmisso ergo Abbatis, aut Præpositorum, qui ab eo constituuntur, imperio, cui non permittimus privata imperia præponi ; de cætero omnes iuniores prioribus suis omni Charitate & sollicitudine obediant.*

S. Benedictus.

Tertiò nec tenemur obedire Iudici limites suæ authoritatis in illo præcepto transgredienti. *l. 1. in fin. princip. ff. de ferijs. l. nemo. 13. C. de sent. & interlocut. l. fact. à iudic. 170. ff. hoc titul. cap. 11. quæ fiunt infra. eod. l fin. ff. de iurisdict. one omn. iu. &c.* Consultò dixi *in illo præcepto*, nam si Iudex limites suæ authoritatis heri transgressus fuerit, non inde hodie illi possum negare obedientiam, si inter limites suæ authoritatis se continens, mihi legitima præcepta imponat. DCXC.

Si Iudex excedat.

At quartò, quando rem indifferentem Iudex præcipit, tenetur obedire subditus, nec hæc obedientia illi unquam nocere poterit, ut bene notavit Paulus Iuris-Consultus *l. non videtur. §. primo ff. eodem titulo*, imò verò noceret ei inobedientia, quoniam *l. non potest dolo. ff. eod.* assignatur hæc Regula; *Non potest dolo carere, qui imperio Magistratûs non paruit.* Unde, si debitor compulsus à iudice ut minori, absque Curatoris authoritate solvat, non tenetur amplius minori; nec contra hanc minor potest solutionem agere. *l. aut prætor. 7. §. præmittitur. ff. de minoribus.* Sed in tali casu contra Iudicem potest procedere.

Si rem indifferentem iubeat.

In hac impossibilitate, quam excipiendo, fundatur quadragesima prima Regula

Corollarium.

Regula *Imputari non debet ei, per quem nō stat, si non faciat, quod per eum (Personaliter) erat faciendum.* Quam illustrat doctrina quam superiùs tradidimus, dicentes dari actus reales & personales, illos exigi quocumque modo tandem fiant, hos ita esse alligatos personis, ut non possit fieri per alias.

Actus humani aut reales aut personales sunt.

Rem exemplis expono. Cùm cælatore convenisti, ut statuam incideret mille regalium pretio; incidit in morbum nec per eum stat, si non cœlet lapidem, qui erat cœlandus. An ipse contractui satisfecerit? an poterit tutâ conscientiâ regales illos extorquere? Nequaquam quia erat conventio realis; nec aliter eo obstringeris, quàm tibi illam statuam dederit. At in contractibus purè personalibus omnia aliter (consultò illud *purè* posuero, scio enim dari obligationes mixtas, quæ oneribus utriusque partis asseruntur gravari) Ponam casus aliquos particulares.

DCXCI.
An tempus morbi computatur in novitiatu?

Petrus novitius factus in morbum incidit, & quia novitiat⁹ est ut experiatur ille onera regularia, ut probetur à confratribus, inquiritur, an sub anni finem possit profiteri; si nondum sanus sit? an si jam sanus, debeant menses illi, quibus ægrotus fuit, non numerari? Respondeo profiteri posse. *Ita omnes.* Ratio est, non enim imputari ei debet, quod in illius arbitrio non fuit.

An tempus quo habet vestes sæculares ex Abbatis licentia?

Eodem omninò modo philosophabor, si ratione belli de Prælati licentiâ manens sub Magistri obedientiâ vestes sæculares assumeret & ad loca securiora transmitteretur; tunc enim bene probatur novitius, quando facit, quæ faceret, si esset professus.

De servo ægroto.

Petro servo meo concessi libertatem, si isto anno fideliter serviat. Ipse toto anno isto æger est; anne sub finem anni erit liber? Respondeo affirmativè Quia fideliter, servit, qui facit quod potest. Favet casus huic similis, quem eodem modo resoluit Jurisconsultus Paulus *l.4.§.Stichus, si hæredi.ff.de statu lib.*

DCXCII.
Parrochus impotentia excusatur.

Is, cui parrochialis Ecclesia collata est, tenetur intra annum adeptæ possessionis ad sacerdotium promoveri; quod si non possit, impotentiâ excusatur. *c.commissa.35 §.1.de elect.lib.6.*

Et Ecclesiæ Cathedrali præfecti, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; & si contra totidem menses id facere neglexeriut, Ecclesiis ipso jure sint privati, ait Tridentina Synodus *sess. 7.cap.9.& 23.de reform.cap.2.* consonans Chalcedonensi *act.16. cap.25.* Vormatiensi *cap.76.& cap.quoniam 75.dist.* ubi tamen authores illud *neglexerint* cum advertentiâ legunt, & negligentiæ nomine, non quācumq; omissionem, sed culpabilem intelligendā putant.

Non omnis omissio est negligentia.

Unde qui ex causâ rationabili benedictionis susceptionem differret, vel qui illam suscipere non posset, omninò excusaretur. Navarrus *in Manuali cap.25. num.18. vers.8.* Gonzalez *ad regul.8. Cancell.Glossa.24.num.141.* Reginald⁹ *in praxi fori pœnit.libr.32.tract.2.cap 24. num.58.*

DCXCIII.
An excuset procurata impotentia?

Sed quid, si quis impotentiæ excusationem prætendit, impotentiæ sit causa? *Excusari non meretur,* ait Canisius in hanc regulam. 41. *Qui sibi necessitatem injecit.* Et probat *ex cap.unico.text. de commod.c.2.extr.de pos. in verb. culpa.* adiq; jubet *glossam ad l.5.§.sed interdum ff.Commod.l.si fidei jussor.7.§.1. in fin.ff. qui satisd.cog.& subjungit l.1.§.si quis tamen.ff.si quis cautio:* At ego minus confusè hæc tradenda esse existimo; & puto distinguendum omninò eum, qui sibi necessitatem injecit, ab eo qui injicit,

Nota id bene.

Nota id bene. cit; illi enim si culpabilis fuit necessitatis causa, non est jam culpabilis ipsa necessitas quam vitare non potest. Ille autem qui sibi necessitatem iniicit, vitare necessitatem potest; & nisi illam ex causâ honestâ iniiciat [nota hoc bene] excusationem non meretur.

VIII.

DCXCIV. *De conditione impossibili.* HÆc quadragesima prima Regula est de re impossibili quoad substantiam, sed quia dâtur etiam impossibiles quoad modum addita fuit Regula LXVI. *Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quod conditio impleatur, habet debet perinde ac si impleta fuisset.* S. Antoninus

Correctio Regulæ. Sed reiicitur. sic hanc Regulam explicat, ut illud *conditio* debeat deleri, & substitui *indictio*. Sed tunc hæc Regula LXVI. à Regulâ XLI. vix distingueretur. Idem enim est dicere, *Cùm non stat per te ut indictio* (jussio, præceptum) *impleatur, haberi debet pro impleta*; ac dicere, *Imputari tibi non debet, si per te non stat, quo minus facias; quod facere debebas.* Quod si adhuc distinctionem interesse velis, dic Regulâ XLI. asseri omissionem rei impossibilis præceptæ non imputari ad culpam, & addi Regulâ LXVI. voluntatem obediendi, si tamen obedire non possis pro obedientiâ reputari. Et hoc

Obedientia virtualis: quæ? probat solùm S. Antonin. exemplo illo Abrahami parati suum filium immolare, sed ab extrinseco impediti; cujus obediendi voluntas, virtualiter obedientia fuit, nam reputata illi fuit ad justitiam. Hinc est, quod si tibi aliquid concedatur sub onere quod facias talem rem, videtur donationem stare, modò adhibueris omnem possibilem diligentiam, & fueris aliunde impeditus. Sed hoc non omnes admissuri sunt. Nota tamen aliud esse concedere sub conditione aut onere, & aliud cum onere: prior enim concessio est conditionata, & posterior absoluta.

Sicut multa ratione necessitatis, sive quod idem est, impossibilitatis, omittuntur (impossibile enim est illa fieri, quæ necessariò debent nõ fieri) sic etiam multa ob necessitatem aut fiunt, aut conceduntur, quæ cessante illa necessitate non debent in consequentiam trahi, juxta Regulam LXXVII. *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando concessa sunt.* Quod vim habet in concessionibus publicis, privatisque: Petrus enim, cui ægroto carnium usus ob necessitatem concessus est, non debet in consequentiam hanc ipsam concessionem traducere, & velle ut cessante morbo etiam sextis feriis possit edere carnes. Nec Bavari, quibus ratione belli Suecici Anno M DC XXXI. in quadragesimâ defectu piscium carnes concessæ, possint hodie vi consequentiæ carnibus uti, quoniam jam cessavit necessitas.

DCXCV. Indulta ex necessitate, nulla ex sequela cessante illa pariunt.

An in Quadragesima possit carnes comedere vi integritatis?

IX.

PRæter impossibilitatem physicam & virtualem quas hucusque exposuimus, datur impossibilitas theologica seu moralis legalis; omnia enim, quæ sine peccato fieri nequeunt, *impossibilia* nominantur. Nam ut *l. filius. 16. ff. de condit. institut.* Sanctissimè & verissimè ait Papinianus, *Quæ facta lædant pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & ut generaliter dixerim, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est.* Hinc oritur illa Regula LVIII. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*, cui æquipollet Regula LXIX. *In malis promissis fidem non expedit observari.* Quam illustrant verba Isidori, quæ citat Bartho-

DCXCVI. Impossibilitas theologica.

Juramentum de malo non obligat.

tholomæus à S. Fausto *Thesauri libr. 1. quæst. 37. num. 2.* Et habentur *in c. in malis 22. 4. 4.* nimirùm, *In malis rescinde fidem; in turpi voto muta decretum, quod incautè vovisti ne facias; impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.* Et videtur hanc doctrinam ignoravisse Herodes, qui propter jusiurandum dedit caput Joannis Baptistæ.

Herodis error.

Sanè notandum est, non omne juramentum, quod sit contra bonos mores, esse nullum; sed, multa dari obligatoria, quæ peccaminosè sunt emissa. *Primò* enim juramentum factum sine necessitate, venialiter peccaminosum est, & tamen in gravi materiâ mortaliter obligatorium. *Secundò* juramentum ob malum finem emissum (ita tamen ut malitia hęc finis non tangat objectum, seu rem juratam, sed ipsammet actionem jurandi) est malum malitiâ finis, & nihilominus obligatorium. Unde, qui ob vanā gloriam orphanæ promiserit dotem, stare promissioni tenebitur. Qui ad Religionem venit & ligari votis vult, ut lautè vivat, largè potitet & opiperè edat, peccat quidem, sed voto solenni tenetur. *Tertiò* qui sub juramento pollicetur seu daturum aliquid, quod ipse quidem potest dare, at alter licite non potest recipere, fortè est alteri scandalo, & si sit peccat; at semper juramento tenebitur. Unde qui se daturum usuras juraverit, debet servare fidem, *c. debitores. 6. extr. de jur. jurand.* Quia tametsi recipere usuras malum sit, & qui illas recipit teneatur ad restitutionem, & qui dat fortè possit illas rursus Condicere, qui dat illas non peccat. [Nota obiter, dari dona, & solvi debita; repugnareq; in terminis dona solvi: adeoque promissionem de solvendis usuris, à promissione de dandis distinguendam juxta ea quæ superiùs sunt dicta.]

Juramentum non necessarium obligat. Item ob malum finem emissum.

Et alia multa.

De usuris.

Dona non solvuntur, sed dantur, & debita non donantur, sed solvuntur.

DCXCVII *Restat igitur* explicare, quando juramentum sit ita contra bonos mores, ut impleri non debeat; & respondeo tunc omninò quādo res jurata prout jurata est (nemo tenetur aliter rem implere, quàm promisit) sine peccato mortali aut veniali impleri non potest: Verbi causâ; *Iuro me occisurum, me furaturum, me mentiturum esse. Iuro me mansurum in Religione Calviniana.* Et similia. Cæterùm hoc juramentum obligat, *Ego propter vanam gloriam juro me daturum esse talem eleemosynam*; non verò hoc, *Ego juro me illam daturum propter vanam gloriam.* Quia dare propter gloriam vanam malum est, nec sine peccato potest fieri, nec obligatoriè promitti.

Iuramentum contra bonos mores objectivè.

Iuramentum contra bonos mores formaliter.

X.

Neminem teneri ad inutile.

DCXCVIII Est Pronuntiatum Philosophicum, *Deus & natura nihil faciunt frustra*: unde oritur, *Frustra fieri per plura, quæ per pauciora possunt.* Hoc ipsum amplexa fuit Ethica, quâ judice, *Deus & Creatura nihil præcipiunt frustra*, unde oritur, *Frustra præcipi plura, cum pauciora possunt.*

Nihil præcipitur, asseritur, aut efficitur frustra.

Hanc doctrinam altè concipiens & supponens Bonifacius intulit nonnullas consequentias.

Prima, *Eum qui* (politicè & plenè) *certus est, certiorari ulteriùs non oportet*: quia nihil debet fieri frustra, & esset frustranea illa certioratio ulterior. Hæc est Regula XXXI. Consultò illud *politicè* addidi; non enim quæcunque certitudo physica, creditur civiliter esse certitudo plena, sed quæ tanta est, ut ignorantiæ exceptionem non admittat. Unde reus absens trib⁹ edictis, aut saltem uno peremptorio certiorari de-

Nihil dicitur frustra.

De reo sæculari.

De reo ecclesiastico. debet, vel aliàs, non erit civiliter certus, *l. contumacia. 53. ff. de re judic. juncta l. ad peremptorium. 68. cum aliquot. ll. seqq. ff. de judic.* Clericus delinquens antequam clericalibus privilegiis privari possit, tertiò monendus & certiorandus est, *c. contingit. 45. extr. & sent. excomm. juncto c. constitutionem. 10. eodem tit. in 6.* sic etiam, *De excommunicando.* qui à Judice Ecclesiastico est examinandus, debet certò scire ferendam esse seriò illam excommunicationem, nec ecclesiasticè id certò sciat, nisi tertiò præmonitus. *c. sacro. 48. extr. de sent. excom. juncto c. constitutionem, citato.* Sic etiam in aliis casibus: Jura enim specialia *Certitudo civilis.* decernunt, quæ debeant circumstantiæ interesse, ut certitudo politica adesse credatur: Nam in judiciis nemo reus certò politicè crimen commisit, nisi duorum contestium affirmatione convincatur: & sic in reliquis.

Ex inutili nihil sequitur. Secunda. *Inutile & frustaneum non debet fructum neque damnum inferre.* Patet, quia aliàs non esset inutile nec frustraneum. Quam consequentiam expressit Bonifacius duabus Regulis videlicet, XXXVIII. *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus existit impugnare.* Et XXXVII. *Utile non debet per inutile vitiari.*

XI.

DCIC. Proponuntur exempla. Primum. REgulæ XXXVIII. exempla sunt. Titius cùm urgeretur à Paulo quodam instrumento, illud falsum asseruit, sed posteà cùm condemnatus fuit, illud pro se adlegavit. Et respondetur non posse componi exceptionem, allegationemque: nam si adlegari potest, damnari non debet: & si damnari debet, adlegari non potest. *c. cum olim. 19. extr. de censib.* *Secundum.* Franciscus hæres ab intestato contra testamentum falsi aut inofficiosi crimen objecit; & cùm sententiâ Judicis declararetur officiosum & verum, legatum saltem sibi in eo relictum habere voluit. Sed hoc ipsum negatur, & applicatur fisco. *l. Papinian⁹. 8. §. meminisse. de inofficios. test. l. potest legatum. 5. §. 1. ff. de iis quibus ut indig. l. qui falsas. 6. c. ad l. Cornel. de fals.* Et ratio est quòd eo ipso quo quis valorem & fidem instrumenti impugnat, inutile in judicio pronuntiat, & jure utendi illo cedit. Et si illi renuntiavit, illud adlegare non potest. *d. c. cum olim sub finem.*

Ignoscunt tamen Jura fatenti testamentum esse verum, officiosumq; nec *Exceptio prima.* voluntatem testatoris nec fidelitatem producentis oppugnanti, sed invalidum defectu solennitatis alicujus jure requisitæ contendenti; tametsi condemnato. *d. l. post legat. §. & penult. ff. de iis quibus indig.* Ignoscunt curatori *Secunda.* & tutori in favorem pupilli agere non potentis. *§. si inter. instit. de inoffic. testam. l. adversus. 30. §. 1. ff. eod. de inofficios. test. l. cum quædam. 2. 6. c. de adminis. tutor.* Ig- *Tertia.* noscunt etiam cuicumque, qui ante sententiam ab instrumenti impugnatione desistit. *meminisse & l. alia. 8. c. de iis qui, l. ut indig.*

XII.

DCC. Alius Regulæ exempla. Primum. REgulæ autem XXXVII. exempla sunt. Ambrosius mille solidos sine insinuatione dedit, cum tamen tantùm quingẽtos posset. An-ne donatio est valida? Quo ad quingẽtos valida est inquit Justinianus, invalida quo ad excessũ. Nõ enim utile ab inutili aut possibile ab impossibili vitiari debet. Nec est dicẽdus noluisse dare quãtũ potuit quòd dederit plus quàm potuit. *l. sancimus. 34. junct. l. penult. c. de donatiõ.* *Secundum.* Anselmus

mus mille ab usurario recepit post annum mille sexcenta redditurus. An quia contractus illicitus est, ad nihil usurario tenebitur? Non assentiar. Primò enim tenebitur dare capitale; Secundò legitimum auctuarium, hoc est, mille & quinquaginta, hoc enim licitum & rationabile est; & licitum rationabilique ab illicito & irrationabili vitiari non potest. Porrò capitale dandum usurario definivit Jure Consultus Paulus, *l. usuras. 20. ff. de usuris.* addendum Commune auctuarium (hodie quinque in centum) respondit Papinianus. *l. pecuniæ 9. ff. de usur.* & bene, tametsi contrarium judicet Canisius *in hanc regulam*, omnes enim usuras ex præcepto Canonum esse illicitas nego, si nomine usurarum quinque in centum, quæ solent dari intelligamus. Sed latet æquivocatio, nam in Jure civili usura dicitur quidquid supra sortem additur, adeoque usura in licitam & illicitam distinguitur. Et in Jure canonico solet usura dici illud solùm quòd injustè exigitur supra sortem.

Usura bifariam accipitur.

An circumstantia inutilis contractum vitiet?

Porrò inutilis circumstanttiæ adjectione totus contractus nullus redditur; PRIMÒ, si prudenter colligere possîmus ex illâ inutilis circumstantiæ positione contrahentes non processisse seriò; quia si constet illos contrahendi caruisse voluntate, nihil factum dicendum est. *Ita omnes.* SECUNDÒ si illud inutile sit positivè, hoc est, lege interdictum, & ab utili separari non valeat; ut bene notavit Ulpianus *l. 1. §. item quæritur. ff. de aqua quoti.* TERTIÒ si illud inutile sit impedimentum dirimens; multa enim sunt, quæ hoc modo irritantur.

De impedimento dirimenti.

Porrò dirimentia Matrimonii impedimenta nota sunt; alia adjungo. In Emancipatione, Acceptilatione, hæreditatis Aditione, Tutoris datione, diei aut conditionis adjectio est impedimentum dirimens, ratione cujus universa inutiliter fiunt. *l. actus legitimi. 77. ff eod. tit.* Et etiam in Electione Episcopi erit impedimentum dirimens, si laici ad illam admittantur. *c. Massana. 56. extr. de election; &c.*

Egimus de possibilitate & impossibilitate præceptorum, ut Canonici Iuris Regulas aliquas exponeremus; addere volo incidentem hanc Disputationem, quæ Caput LXVIII. Regulæ D. Benedicti dilucidat, & examinat, quo sensu sanctus Pater jusserit obedire, etsi impossibilia præcipiantur.

QUÆSTIO
INCIDENS

An Patres Benedictini obedire Prælato debeant, quando præcipit impossibilia?

HOminum quantamcumq; potentiam pendere à Deo in controversiam plausibilem venire non potest: id habemus quod nobis concessum divinitùs, & nullam omnino perfectionem quâ Deus careat. Cùm igitur ipse non habeat impossibilia jubendi potestatem, consequens est illam homines habere non posse. Sanè istam potestatem Heterodoxi duntaxat Deo affingunt: primi ævi Patres negarunt, quorum sensa Romana Ecclesia cœlitùs docta in fidei articulos transtulit. *Deus impossibilia non jubet* ait S. Augustinus; Quam ipsam synodus, Tridentina periodum inter Canones tenendos Religione proposuit. Ergo Benedictus impossibilia non jubet, non enim ipse major Deo, sed jubendo admonet, ut faciamus quæ possumus, nos-

DCCI.

Omnis perfectio creata divinæ participatio est.

Deum posse & solere impossibilia præcipere asserunt Hæresiarchæ, negant Patres, & Doctores Catholici.

nosque ipſe humanitùs regulari doctrinâ & cœlitus gratia perenni adjuvat ut poſſimus. Si hæc omnia vera, unde irrepſit in Regulam ſexageſimum octavum caput? Eius ſane titulum ſine horrore non legas, cjus contextum ſine præſumtione non acceptes, ſine deſperatione non capeſſas. Lego in fronte *Si Fratri impoſſibilia injungantur.* Hæreo! Quid ſuaviſſimus Pater dicturus? Aut fallor, aut reſolvet ad impoſſibile neminem mortalem obſtringi. Sed nos miſeros! & impoſſibile poſſe à Prælato injungi ſtatuit, & eſſe impoſſibile quod hoc ab omnibus intelligi poſſit conſtituo, Sic ipſe ait, *ſi cui fratri aliqua fortè gravia aut impoſſibilia injunguntur, ſuſcipiat quidem jubentis imperium, cum omni manſuetudine & obedientia. Quod ſi omnino virium ſuarum viderit pondus excedere, impoſſibilitatis ſuæ cauſas ei qui ſibi præeſt patienter & opportunè ſuggerat, non ſuperbiendo aut reſiſtendo vel contradicendo. Quod ſi poſt ſuggeſtionem ſuam in ſua ſententia Prioris imperium perduravit, ſciat junior ita ſibi expedire, & ex charitate confidens de adjutorio Dei obediat.* Ut obediam jubet etiam jubenti impoſſibilia! quî ergo faciam, quæ fieri non poſſunt? quidquid enim poſſum facere, fieri poteſt, & quod fieri poteſt, non debet appellari impoſſibile. Res ſanè difficilior eſt, quàm hucusque fuit credita; tanta ut ſecundo videatur calamo & novis ſtudiis indigere.

Caput LXVIII. Regul. Benedictinæ.

DCCII. *An ſemper bene exponatur Regula ſanct. Benedicti?*

Multæ equidem, ſi ſincerè loquamur, in Regulâ S. Benedicti periodi, quæ aut obſcuræ aut difficiles, juxta Legislatoris mentem explicari non ſolent. Obſcuras expoſitores non ſemper poſſunt bene exponere, nec difficiles volunt. Condonandum illud eſt debilitati humanæ mentis, id fragilitati voluntatis: quorum prius, quia nobis invitis accidit, imputari non poteſt; poſſet poſterius ſi fieret privatâ authoritate. Remiſſuri ſummum rigorem textus Caſſinenſes ſic inquiunt, *ſuffulti authoritate Apoſtolica, quædam Regulæ dubia declaravimus, modificando ea quæ aſpera videntur.* Et oſtendunt ſolius Eccleſiæ eſſe Monachis condeſcendere & Regulæ ſeveritatem mitigare. Cæterùm inter obſcura Regulæ Benedictinæ Capita nullum omninò poteſt cum hoc ſexageſimo-octavo cõponi: quod nullo illuſtrant Caſſinenſes ſcholio, quantumvis alia illuſtrent, fortè territi textûs difficultate. Hoc Ego caput olim juxta communem ſentiendi modum in Commentario expoſui; ſed quia ſemper nova dubia excitantur, operæ-pretium erit novâ idem relegere atttẽtione, novis idem curis dilucidare.

Caſſinenſium in Regula exponenda libertas & facultas.

Dico igitur impoſſibilitatem trifariam conſiderari poſſe; vel in fine, vel in re præceptâ, vel in præcepto ipſo. *Tenet ſe ex parte finis*, cùm res poſſibilis ſed in ordine ad impoſſibilẽ præcipitur, ut ſi Petro præciperetur condîre cibos, ut ſtatua comederet; id enim quod in tali caſu præciperetur, omninò eſſet poſſibile, & tamẽ impoſſibilis finis, qui intẽderetur. Et tunc Petro inutilia abſolutè & impoſſibilia reſpectivè & finaliter præcipi crederentur. *Tenet ſe ex parte rei præceptæ impoſſibilitas*, cùm res præcepta tam ſit ardua, ut fieri non poſſit. Et hæc ipſa impotentia habet ſuos gradus. Primò enim impoſſibilia dicuntur, quæ difficilima; quia conſideratâ humanæ fragilitate naturæ videmur non poſſe nobis perſuadere ut velimus difficilima facere, tametſi certum ſit nos illa poſſe facere ſi velimus; & hæc ſunt quæ dicuntur politicè aut moraliter impoſſibilia. Secundò impoſſibilia dici ſolent

DCCIII. *Impoſſibilitas eſt triplex. Finalis, Objectiva,*

lent, quæ tametsi communiter ab aliis hominibus fieri possint & soleant, Petri vires excedunt, qui est i a debilis, ut illa facere tametsi velit, nequeat: & hæc, personaliter & comparativè impossibilia nominantur. Tertiò dantur impossibilia humanitùs, quæ ab homine citra miraculum fieri non possunt. Et hæc omnia, de rebus bonis aut indifferentibus intelligenda: quia de malis & superiore lege interdictis Articulis septimo & octavo tractabo.

Impossibilitas ex parte præcepti:

Tenet se ex parte ipsius præcepti impossibilitas, cùm ea jubentur quæ licitè juberi non possunt. Et hoc accidit primò si excedat suæ terminos Authoritatis Superior, & hæc dicuntur, attentata. Secundò, si res ex se factibilis omninò sit, sed obediens extremo periculo vitæ se exponat.

Et parte conscientiæ.

Tertiò, si rem Prælatus probabiliter malam præcipiat. Et tandem si certissimè malam.

Hæc omnia veniunt impræsentiarùm discutienda.

ARTICULUS I.

De his, quibus impossibilia respectivè & finaliter, id est, inutilia iniunguntur.

DCCIV. *Utiliter obedimus cùm præcipiuntur inutilia.*

SAnè inutilia utiliter injungi possunt; obedire enim Prælato præcipienti inutilia, utile est. In Patrum vitis *part.2. libr. de obedient.* & in Cassian. 4. *lib. de instit. Cœnob. cap.24.* exstat mirabile hujus doctrinæ testimonium; nam cùm senex cuidam Joanni juniori suo præciperet, ut lignum aridum, quod plantaverat, rigaret, donec faceret fructum;

Lignum siccum rigatur: & fructum dat.

suscepit ille præcipientis imperium cum summâ resignatione & humilitate; & tametsi ita distaret aqua, ut deberet vespere ire ut mane posset tempestivè reverti, per tres annos integros legem sibi impositam observavit; cujus Deus sibi gratam esse obedientiam miraculosè testatus est faciendo, ut tandem illud lignum viresceret & fructum faceret.

Hujus Joannis meminit Turrecremata in comm. cap.68 nostræ Regulæ, sed Perezius ibidem, citat Cassiani librum quartum, & caput vigesimum tortium, & paulò mitior post annum primum radices egisse baculum & viruisse testatur.

Sed tu, An Prælato inutilia præcipienti subditus teneatur obedire, investigas? DCCV. *Ponitur quæstio.*

An cessante fine cesset lex?

Respondeo duas dari authoru mopiniones; alteram, quæ docet cessare legis vim in particulari cùm & finis adæquatus in particulari; alteram, non cessare legis vim in particulari, cùm finis adæquatus in particulari, cessare tamen cùm finis adæquatus esset in communi. Et quidem in hac materiâ nō dabitur casus, in quo finis adæquatus particulariter aut universaliter cessare possit. Et ne exempla mutentur, explanemus & illustremus positum. Senior tuus baculum illum suum, quo viginti annis solidis aridorum membrorum molē deciduam sustentârat, plantavit in horto diligenter; jam tibi præcipit, ut diebus singulis hydriam effundas, illumq; quousq; agat radices irriges. Sed tu sapientior, quam deberes, hoc te censes præcepto non obstringi, & sic ais. [Quando finis legis cessat in particulari, cessat ipsa lex etiam in particulari: at finis hujus legis cessat; ergo & lex. Probas minorem. Quia quotidiana irrigatio non est medium, quo vegetat va vita baculo inanimi restitui possit.] At Ego, ut rem bene capiam singulas legis tibi impositæ circumstantias expendo. Dico igitur primò laborem manuum esse secundum regulam, adeòque non posse religiosum Benedictinum à tali præcepto

Labor manuū in Regula S. Benedicti præcipitur.

pto excusari ratione materiæ; nam Cap. XLVIII. expressè jubetur, ut aliquibus horis Monachi laborent manibus. Sed quia ratione finis volebas eximi, illum considerabo; dicam-que secundò, tuam instantiam non habere summam vim, si negetur, quod probabiliter negari potest, cessare in particulari legis obligationem, cùm adæquatus legis finis cessat in eodem particulari. Cæterùm, cùm hoc ipsum quod probabiliter negari posse assero, teneam debere probabilius concedi, ne contra meam doctrinam quidpiam vel probabiliter admittam, dicam tertiò legis finem tunc in particulari non cessare: vel si me putes decipi, illum designa.

Quo debeant modo exponi leges? An existimas tuo quotidiano labori præscribi in finem fructificationem arboris? minimè. Sic debet lex exponi, ut non incurrat stultitiæ notam legislator; & quidem, qui vellet adhibere laborem, ut aridus baculus revirescerct, esset stultus. In alium omninò, eumque altiorem hæc actio regularis collimat. Sed in quem? Perezius *in expositione cap. 68. num. 2.* sentit

Virtutis præstantia hujusmodi ordinari præcepta in excelsam virtutis præstantiam, quæ vel præsumitur, vel tentatur, vel procuratur: & quidem talis finis deficere non potest; quoniam aridi ligni irrigatio, non jam intendit finem illum, quem hucusque putaveras; sed tuam utilitatem solummodò; nimirùm, ut quanta sit resignatio tua magistro & spirituali medico innotescat, ut conservetur, si magna; intendatur, si parva; procuretur, si nulla.

Cur Monachi Benedictini laborent manibus? Manuum labor à D. Benedicto institutus, non quidem ut aliquid materiale lucrentur monachi laborando, sed ut spiritualiter proficiant. Caput illud Regulæ XLVIII. sic incipit. *Otiositas inimica est animæ, & ideò certis temporibus occupari debent fratres in labore manuū.* Et inferiùs, *injungatur ei opus quod faciat, ut non vacet.* Nota illud *Ideò*, nota illud *ut*, & disce finem, qui manuum labori præfigitur, non esse lucrum pecuniarum, sed otiositatis proscriptionem; quæ quidem otiositas, etiam si rigetur baculus, adesse non potest. Et si fortè adhuc putes lucrum à D. Benedicto respectum, lege Caput LVII. & videbis ipsos Monasterii Artifices juberi artes suas exercere ob charitatis augmentum, & si superbescere videantur, cessare. Si rem bene consideres manuúm labori correspondet ut finis, non lucrum, non commoditas, non valetudo, sed mera sanctitas; nec hoc est in eodem manuum labore peculiare, nam in Regula, multæ res materiales præcipiuntur, quæ non parturient fines materiales, sed sunt indictæ ob spiritualem profectum. Jejunia salutem frangunt, artus frigore reddi solent inertes, disciplinæ & cilicia carnem macerant, & omnes pœnitentiæ prosternunt; quæ omnia tametsi valetudini non inutilia modò, sed & contraria videantur, à Regula sunt instituta, quoniam plurimùm Animæ prosunt in fines altiores assumpta. *Jejunia, incommoditates, disciplina, cilicia.*

ARTICULUS II.

De his, quibus politicè seu moraliter impossibilia, hoc est, difficillima iniuncta.

DCCVI.

TAlia fuerunt omninò, quæ *Gen. 22. 2.* Abrahamo præcepta, talia quæ *Act. 10. 13.* Petro, quorum ille & filium occidere poterat, & iste reptilia comedere, tametsi in utroque concedenda *An Abrahamo impositum impossibile? An etiam sit D. Petro?*

ſit animi renitentia & ſumma in operis executione difficultas. A quâ ſi Petrum eximere velis ob exſtaſin, (in mentis exceſſu vidiſſe illa reptilia legitur) negare fuiſſe impoſitum Abrahamo præceptum de re difficillimâ, & ſtando amori illi paterno, quo erga filios obſtringimur, moraliter impoſſibili, nequaquam poteris.

Carolus Imperator.

Hoc ſenſu videtur intelligendus Carolus Imperator 19.d.cap.19. præcipiens, *ut pia devotione toleremus jugum, etiamſi vix ferendum, quod a S.Romana ſede nobis impoſitum fuerit, & hoc pro reverentia & obſervantia, qua illam tenemur venerari.*

Gregorius. An debeamus correctiones injuſtas tolerare?

Hoc etiam Gregorius *lib. 2. epiſt. 54.* (refertur 100. *diſt. cap. contra morem*) qui docet *non tolerare patienter etiam correctionem injuſtam, eſſe contra morem Eccleſiæ.* Et tamen injuſtè corripi & ſuſtinere, non impoſſibile ſimpliciter, ſed politicè, hoc eſt juxta mores civiles & communes; vel clariùs, difficillimum eſt.

DCCVII. *Caſſianus*

De hac impoſſibilitate loquitur Caſſianus, qui apud Smaragdum *in cap. 68.* ſic inquit. *Illa eſt vera obedientia, quæ* (melius, *Ille eſt verus obediens, qui*) *quamvis aliquid difficile ei imperetur, nihil tamen diſcutiens, ſine aliqua hæſitatione perficere nititur, nihil de impoſſibilitate murmurans.*

Smaragdus. Bertels.

De hac intelligendum eſſe D. Benedictum docet citatus Smaragd⁹, cui conſonat Joannes Bertels in ſuis dialogis (nempe Dialogo XXVI.) ubi ſic inquit, *Non dubito, quin multi, dum hæc* (*quæ S.Benedictus cap.68. ſcribit*) *audiunt, turbantur, argutantes, quod inſanum & ſtultum ſit homines ad impoſſibilia cogere; ad quod ego. Cui Domini jugum ſuave & onus leve, illi nihil arduũ & aſperum nihil, & ubi nulla ſupra nos ſunt mandata, ibi nulla impoſſibilia. Dicã clarius, & exempli loco. Logici ſæpisſimè utuntur illo termino* Impoſſibilia, *non quidẽ quod ſuperari ullo modo poſſint, ſed cum grandi difficultate.* Impoſſibile *ergo hic ſumitur pro eo quod difficile eſt factu, aut videtur.* Et confirmatur, quia cum S.P. *gravia aut impoſſibilia* dicit, videtur duobus verbis Synonymis uti, nec impoſſibilium vocabulo alia ſignificare, quàm graviſſima vel difficillima.

Impoſſibile apud Logicos quid?

Hæc eſt illa obedientiæ via, quã Paulo in cœlum cogitanti demonſtravit Antonius, & deſcripſit Ruffinus *lib. 2. cap. 31 de vitis Patrum* hiſce verbis. *Paulus, cùm adiiſſet Antonium, ut iter ab eo ſalutis inquireret; ille intuens hominem ſimplicis naturæ eſſe, reſpondit ei, ita demum eum poſſe ſalvari, ſi his quæ à ſe dicerentur, obediret. Tunc ille, omnia quæcumque ſibi præciperet, facturum eſſe reſpondit. Vt ergo promisſionem ejus probaret Antonius, ante fores cellulæ ſtanti, Hîc inquit, expecta me orans, donec egrediar. Et ingrediens Antonius manſit intrinſecùs per totum diem & per totam noctem, per feneſtram tamen ex occulto frequentiùs reſpiciens videbat eum indeſinenter orare, & nusquam prorſus moveri, ſed ſtare in æſtu & rore noctis, & ita eſſe mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.* Et quidem multis videretur impoſſibile Antonii mandatum, omnibus difficillimum, ſed à Paulo religiosè obſervatum; nobis ad imitationem propoſitum, ſi ſimilia contingat à noſtris ſuperioribus præcipi.

DCCVIII *Paulus. Antonius. Ruffinus. Pauli obedientia.*

ARTICULUS III.

De eo, cui reſpectivè impoſſibilia iniuncta; hoc eſt poſſibilia quidem ſed in gradu impoſſibili. Vbi multa de impoſſibilitate Decalogi.

UNum hominem minùs altero poſſe certum omnino eſt; non ſunt DCCIX. *Hominum*

Tt omni-

vires inæquales.

omnium æquales vires, nec animus. Multi possunt, vbi unus succumberet; & ubi hic cederet, ille vinceret sine summâ molestiâ. Si fortè tibi aliquando præceptum, quod vires tuas superet, positum; illius Religiosi memineris, cui injunctum, ut immane saxum, cui movendo vix cohors sufficeret, verteret & evolveret. Historiam dat Cassianus *institut. lib. 4 cap. 26.* ubi asserit Abbati suo adquievisse illum, protinus applicuisse oneri & pectus & brachia, tantoque illud impetu & conatu volvere contendisse, ut non ipse solùm sudore, sed & saxum ipsum perfunderetur. Qui tametsi in hoc opere oculis corporeis non videretur profecisse, non enim saxum movit; tamen consideratus incorporeis, videtur profecisse & prodesse; profecisse quidem, quia summi meriti resignatio & submissio illa fuit; prodesse autem, quia in obedientiæ exemplum universis proponitur, ut ad resolutionem illius generosissimam universi operationes suas eliment.

De magnitudine obedientiæ.

Sanè ubi res tanta præcipitur, quanta fieri non potest, *Primò*, præcipitur ut in eo magnitudinis gradu, quo commodè possit ipsa fiat, *Secundò*, consulitur ut meliùs fieri desideretur: & ut fiat in altiori gradu quo possit. Multa habemus istius veritatis exempla quæ proderit relegere aut exponere.

DCCVIII. *Exponitur primum præceptum Decalogi.*

Lego apud Matth. 22. d. Marc. 12. Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni mente tua.* Et istis verbis existimo imbibi præceptum & consilium. Quorum illud substantiam dilectionis respiciat, hoc intensionem. Proderit audire meum Bernardum, vel quicumque ille sit, qui librum de diligendo Deo composuit. Capitis enim II. numero. 9. sic inquit. *Augustinus ait, Amor Dei non capit de impoßibilitate solatium. Omne enim desiderium tunc solet ratione mitigari, cum desideratum impossibile sit haberi. Amoris tamen violentia nulla impossibilitate frænatur; nam etsi animam terrena habitatione pressam* (Sap. 9.) *immersam luto, illa felicitate ex integro frui omnino impossibile omni homini constet, nullum tamen sic amanti hæc impossibilitas præbet solatium, quo minùs ardeat & æstuet habere quod optat.*

An Amorem frenat impossibilitas?

Quo tamen desiderio, etsi ratio excedatur, non offenditur Deus, qui simile quiddam videtur innuisse cùm præcepto, [*Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ex tota anima tua ex omni mente tua.*]

An offenditur Deus, cùm exceditur ratio?

Quod tamen in hac vita mortali, vel potius morte vitali à nemine posse impleri (nempe secundum omnem perfectionem consultam) *tam rationibus, quàm authoritatibus constat. Ab omni tamen homine debere optari, nemo est, qui ambigat. Vnde in Iusti descriptione dicitur* (Psalm. 111.) *In mandatis tuis volet nimis.* [*Velle nimis est plus velle quam posse. Quo sensu & ego dictum puto* (Cant. I.) *Adolescentulæ dilexerant te nimis*] *Quid enim* [*nimis*] *nisi supra posse & vires?*

An primum Decalogi præceptum implere possit?

Velle nimis quid sit?

Infinitus quippe & immensus est Deus, in quem tendit amor eorum, ut nullus possit esse finis vel mensura amoris. Amat ergo sic amans anima. Et si nimis posse suo, minus tamen velle suo; nec capit de hac impossibilitate solatium, sed potiùs desiderii incrementum. Vides igitur quemadmodum insuperabilis est charitas, omnia superans; ita est insatiabilis, omnia vorans; & ex copia parit inopiam, dum ex prægustatis quidem delitiis ampliùs tamen in desideriis exardescit, quæ etsi dentur ad plenitudinem, nunquam tamen ad satietatem.

Cur amor careat mensura?

Charitas insuperabilis.

Hac ideâ instructus legem similem Benedictinam explicabo: & utendo paraphrasi, verbis etiam Bernardi, quæ mi-

An actus interni Humanæ Iurisdictioni subsint?

mihi luci sunt, ero luci. Sic discurro: Actus merè internos subiici Ecclesiasticæ jurisdictioni (quod tametsi probabilius negetur, probabiliter à multis dicitur, & examinabitur inferiùs) supponens.

De attentione in divino officio requisita.

DCCIX. [Psallendi disciplinam doceri à D. Benedicto desiderans, aperio Regulā, & in Caput XIX. incidens lego hoc præceptum, *Semper memores simus quod ait Propheta* (Psalm. 2.) *servite Domino in timore. Et iterum* (Psalm. 46.) *Psallite sapienter. Et* (Psalm. 137.) *In conspectu Angelorum psallam tibi. Ergo consideremus qualiter oporteat nos in conspectu Divinitatis & Angelorum ejus esse. Et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.* Mihi semper meminisse præcipitur, & hoc impossibile est. homo sum, naturâ fragilis, quem consuetudo oblivioni mandandi suam salutem reddidit fragiliorem. Quî ergo potero Dei, Angelorum, reverentiæ, timoris, & circumspectionis perpetuò meminisse? Sine somno & distractionibus multis hanc vitam agere impossibile est. Jubeor Deum laudare semper labio, habere mentem voci consonam, & utrumque impossibile judico. Et inter duo impossibilia adhuc ultimum impossibilius. Quî mentem ego volucrem venari potero, & reducere ad retia, qui eâ ipsâ duce & conductrice per universa volito in omnium virtutum materiis hospes & peregrinus: in miseriis domesticus & familiaris: quin vel semel quiescam aut tandem aliquandò patriam apprehendam in quam cogito? Me lege obstrictum scio. Amo obedientiam, impossibilitatem operis persentisco. At amor meus non capit de impossibilitatæ solatium. Ut terrena desideria, impossibilitatis notitiâ mitigētur, meum non poterit: ardet divinitus, & nullum sic ardenti impossibilitas solatium præbet. Non possum facere quantum mihi est injunctum; faciam tamē, quæ potero: petam plus posse, & obtinere, quod postulo desiderabo. Hoc enim desiderio, etsi ratio videatur excedi, non offenditur sed diligitur Deus: qui simile quiddam videtur indixisse Prælato, cui Cap. II. Regulæ absolutè præcipitur, *ut omnia quæ esse Domino docuerit contraria, in suis factis indicet non agenda: ut non plus unus ametur quàm alius: ut semper cogitet, quod animas susceperit regendas: ut semper timeat futuram discussionem & sit de sibi commissis animabus sollicitus*, quæ tamen in vitâ hac moribundâ, in hac animam agente morte, suadebitur impleri non posse. *Primò* enim impossibile est omnia facere, quæ docemus: nam & omne veniale peccatum fugiendum dicimus, nec tamen omne cavere possumus. *Secundò* quî poterimus unum amare quantum alterum, qui quantum amemus nescimus. Hac lege tenebatur Bernardus: Benedictinus erat, Abbas erat: & tamen fatetur ingenuè nescire quantum proximum amet. Sic enim Epist. LXXXV. VVilhelmo loquitur. *Nescio qua fiducia non solum de tuo, sed & de meo corde tam apertè declamas, ut plus amans, inquiens, minùs diligar? Hac quippe sunt verba tua. O scrutans renes & corda Deus, qui unus sol iustitiæ diversa servorum tuorum corda diversis gratiis velut radiis illustras, quod diligam illum ex dono tuo & suo merito, tu scis, & ego sentio. Quatenus autem diligam tu scis, & ego nescio.* Et tandem *tertiò*, qui poterimus semper cogitare, semper timere? O DEUS! impotentiam

Prælatus praire exemplo debet:

Esse indifferens:

Et futurum judicium cogitare

Nemo omnia quæ docet, potest facere.

Nemo scit quantum amet.

Deus Sol.

Negatio favorum favor interdum est.

tiam ipſam cognoſco, & inde ſuperbus pavo pennas elationis dimitto, & te favente (negare favores, quibus poſſemus ſuperbire, favor eſt) corripior & humilior, qui fortè ſuperbeſcerem ſi plura poſſem. Meminiſſe tui divini ſervitii, legẽ tuam meditari, te linguâ collaudare, mentem captivam retinere, quod doceo facere, futurum timere judicium, poſſum quidem, ſed ſemper non poſſum. Poſſum amare ſubditos, ſed æqualiter amare non poſſum. Quid igitur facturus, ne offendaris. Faciam quæ potero, & deſiderabo quę non potero. In Regulâ, ſecundum quam te auſpice vivere profeſſus ſum, volam nimis. Nempe multò plura quàm potero. Si effectus deſit, affectus omnino ſatisfaciet, qui enim tui ſemper meminiſſe non poſſum, poſſum velle, & volo ſemper poſſe. Quæ ſemper fieri præcipiuntur, neſcio quam immenſitatem præ ſe ferunt, quæ tuæ infinitæ maieſtati conſonet, diſſonet meæ fragilitati. Et quidem cum amo ſatisfacere exactè, ſi poſſe meum examinem, nimis amo; ſi velle, minùs; amo enim facere plus quàm poſſum, & poſſum facere minus quàm volo; & tamen non capio de impoſſibilitate ſolatium, ſed incrementum deſiderii; & quidem ſolatii ipſa carentia ſine ſolatio eſſe non poteſt: ſi enim mihi ſolamini non eſt, non poſſe facere quæ deſidero, & teneor regulariter; ſummo eſt mihi ſolamini deſiderare facere plus quàm poſſum, & deficere à lege poteſtatis defectu, non verò culpâ voluntatis. Video igitur inſuperabilem eſſe charitatem. Non ipſa in manu, non in pede, non in mente, ſed conſiſtit in purâ voluntate. Sit illa manca ut eiiciatur ad aratrum, ille claudus ut viam mandatorum currat, & mens amẽs aut immemor ut te præſentem contempletur, hæc omnia impoſſibilia ſuperat charitatis affectus. Deſiderabo affectuoſè manum pedem & mentem, quibus careo, & ſatiari non potero, quia ſi omnia oſſa & membra mea dixerint, *Domine quis ſimilis tibi*, plura deſiderabo habere, ut pluribus linguis & motibus tuam poſſim Majeſtatem laudare.] Sic ego.

Hic diſcurſus formari poterit verbis, quæ deſumam ex ſermone XIII. in Cœna Domini, qui adſcribitur D. Bernardo. Cuius Author, quicumque ipſe, pius eſt, & num. 102. ſic inquit, *Qualiter in ejus dilectione manere debeamus ſequitur, & dicit.* [*Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in mea dilectione, ſicut Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus dilectione.*] *Qui habet aures audiendi, audiat; & qui habet cor intelligendi, intelligat. Menſuram noſtræ poſſibilitatis videtur excedere; vires animi & corporis, ac niſus ſupergreditur univerſos. Præceptum quod nobis Dominus imperat conſilium eſt noſtræ ſalutis.* Ecce eamdem ſanctionem præceptivam & conſultivam docet eſſe, & noſtram reſolutionem evidenter confirmat, idenim ipſum ſuppoſuimus ſub hujus articuli initium. Lex enim de dilectione Dei, eſt præceptiva quoad ſubſtantiam, conſultiva quoad modum ſeu menſuram, cujus ratione creditur impoſſibilis. Ecce inſtruimur, quî debeamus præcepta viribus maiora obſervare; talia enim non excludunt rationem conſilii, & obſtringũt quoad ſubſtantiam, & excitant & ſuadent quoad modum. Modus diligendi Deum, & omnes obſervantias regulares propter ipſum, eſt ſine modo diligere, ut doctiſſimè ſtatuit S. Bernardus *tract. de diligendo Deo, cap. 6. num. 16.* quod fruſtrà carpit Berengarius Abailardi diſcipulus, *in Epiſt. contra D. Bernardum.* Sed jam au-

DCCX.

Præceptum conſultivum.

Modus & menſura amoris humani erga Deum.

De praeceptis impossibilibus, quae in Regula.

Charitas duplex.

Alterutra sufficit.

audērior, quia doctior, inquiris, Cur in Regulâ Benedictinâ positæ sint sanctiones impossibiles, cùm certum sit impossibilia fieri non posse? Respondeo latas esse ad augmentũ & lucrum charitatis, Addo hanc esse duplicem; aliàs enim in actu, aliàs consistit in affectu. Distinctionem me docuit meus Bernardus *serm. L. in cant. num.* 1. judicans alteram sufficere, ut legi divinæ satisfiat,

Quo sensu Effectus & Affectus a D. Bernardo accipiantur.

Agit de lege illâ, *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Et me erudit, ut sentiam hanc Decalogi legem non esse intelligendam de affectu sed de effectu. Hoc est, ut putem non præcipi ut intensissimè Deum diligamus, sed ut omnia illa faciamus, quæ faceret, qui intensissimè eumdem diligeret. Sed cur ego balbutio, cùm possum uti eloquentibus verbis mei Bernardi? *De illa, quæ operis est puto datam esse legem hominibus, mandatumque formatum. Nam in affectu, quis ita habeat, ut mandatur? ...... Mãdando nõ prævaricatores homines fecit sed humiles; ut omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus Deo quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro corã illo. Accipiẽtes quippe mãdatũ, sentiẽtes defectũ, clamabimus in cœlum & miserebitur nostri Deus, & sciemus in illa die, quia non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam* (2. Timoth. 1. c.) *salvos fecit.* *Atque hoc dixerim, siquidẽ consenserimus affectualem lege fuisse mandatam. Sed actuali id potiùs convenire inde vel maxime apparere videtur, quòd cùm* (Lucæ 6. c.) *dixisset Dominus* (*Diligite inimicos vestros*) *mox de operibus infert,* (*Benefacite his qui oderunt vos.*)

Multa indicuntur à Deo in praecepto Decalogi, sed omnia possibilia.

DCCXI. Hinc patet primum Decalogi præceptum, quod Heterodoxi impossibile dicunt, multa præcipere, sed omnia possibilia. Præcipit enim *primò*, ut Deũ amemus effectivè, hoc est, ut nihil quod ipse præcipiat omittamus; & hoc sufficere judicat S. Bernardus; omnia enim quæ compræciuntur cum hoc effectivo amore sunt essentialiter connexi. Consulit *secundò*, ut Deum amemus in eo affectus gradu, quo possimus; ut perfectiùs & intensiùs eum amare conemur: hoc est, ut intensiùs amare Deum velimus, aut saltem desideremus velle.

De Amore erga proximum.

Non aliter in secundâ tabulâ. Præcipitur *primò* ut proximum amemus effectivè; Obedîmus, cum nulla illi negamus debita, nec aliquam inferimus injuriam. Consulitur *secundò*, ut eum in aliquo intenso gradu diligamus, & conemur intensiùs.

De conversatione & obligatione regulari.

Non secùs in observantiâ regulari. Præcipitur *primò*, amemus Religionem practicè & effectivè; speculativus enim ordinis amor virtutes exercere non potest. Consulitur *secundò*; ut ejus præcepta in aliquo gradu perfecto diligamus, & perfectiùs conemur. Quod ejus mandata exsequamur præcipitur; suadetur ut altiori & excellentiori modo obedire curemus.

De Præsentia Dei.

Hinc ego, cui præcipitur semper Dei meminisse; ero Dei memor ubi congruè & commodè debuero, indiguero, potuero, & hoc ex vi præcepti; at ex vi consilii conabor, ut frequenter Deum præsentem habeam, hoc est ferè semper. Desidero semper habere Deum præsentẽ, & quia hoc ipsum desiderium infinitè intensum & perfectum non est, desiderabo habere desiderium immensum. [*Nota tamen* hæc omnia quæ de actibus internis dicta, posse etiam applicari externis, si mecum sentias de occultis non posse Ecclesiam judicare.]

*

ARTICULUS IIII.

De his, quibus præcipiuntur humanitùs impoßibilia, quæ fieri sine miraculo non possunt.

DCCXII *De miraculis.* Humanitùs impossibilia illa sunt, quæ humanâ virtute fieri nequeunt, nec tamen impossibilia absolutè dicuntur, quia fieri miraculose possunt. Multa huc pertinentia legimus in Severo Sulpicio, & præcipuè dialog. 1. in quo Monachorum Orientalium virtutes & prærogativas edisserit.

Hujuscemodi impossibilia non injungi à Regulâ Benedictinâ opinatur Joannes Bertels in cap. 68. Reg. Bened. dialog. 16. mihi pag. 441. ubi sic. *Stolidum esset imperium, ut Iubens subditũ quoquo modo compellat, ut Mosellam exhauriat, transferat montes aut colles, aut certè horas quis quadraginta maneat immobilis. Oportet sanè in similibus fungos & lapides esse auditores, ubi tam stupida* (nempe, *Abbatum*) *ingenia vigerent: quod profectò, minimè vult ut fiat S. Benedictus, commendans ut sine fuco absque ullo altercandi modo obedientiæ certamen in factilibus, etiam si impoßibilia naturæ impossibilitati videantur, &c.*

DCCXIII Sane me etiam judice Deus tentandus non est, nec illa præcipienda, quæ secluso miraculo impossibilia judicantur. Quæ si prudenter præcipiantur, obligabunt pro parte possibili, ni probabiliter asseri possit, ita Superiorē velle inferiores obstringere, ut ad totum, aut ad nihil teneantur, quod in multis contingit. Nam cùm finis præcipitur, compræcipiuntur omnia media necessaria vel nullum. Nam si indicatur tibi ut Regem Galliarum conveniens, ut Parisios adeas condicitur: si mediam itineris partem facere possis, totum nō possis, ad mediam viam excurrere nullo modo teneberis; quia res præcepta non pendet ab itinere partialiter, sed omninò totaliter, Non inquam tota à toto itinere pars à parte; sed tota à toto, & pars etiam à toto. Qui enim totum illud peregit & Regi horâ integrâ loquutus fuit, non potuisset mediâ horâ Regi loqui, si itineris egisset dimidium; omnes enim & singulæ itineris partes, si non perveniatur ad finem, nihil prosunt.

ARTICULUS V.

De his, quibus res attentatæ, quæ valide præcipi non possunt, inductæ.

Attentatè præcipit superior, cùm transgreditur terminos suæ authoritatis. Transgreditur *primò*, si certò sit intrusus; *secundò*, si intrusus probabiliter; *tertiò*, si actus merè internos præcipiat; *quartò*, si externos leves graviter; *quintò*, si externos secretos sub pœnâ correptionis publicæ; *sextò*, si præter regulares. DCCXIV. *Quid sit si præcipere attentatè?*

Existimo primò *nullum religiosum obstringi lege lata à superiore certò intruso.* Cæterùm, ut aliquis certò intrusus dicatur, temeritas subditorum non sufficit. Certò irregularem Abbatis sui electionem putabant Carnotenses Monachi, & Mellifluo meo Bernardo inscribebant, adeò illam involutam intortamque fuisse, ut licèt de eâ coram Deo non dubitaretur, coram hominibus tamen aut vix aut nullatenus convinci posset. Et ipsis capite juxta meam divisionem XLVII. Bernardus, *Venit nunc quoque in mentem sapientis eloquium* (Pro- *An præcepta intrusi Superioris obligent? Abbatis Carnotensis Electio.*

Quæsit regularis Electio.

Quæ probari nõ possũt, non facta politicè sunt.

(Proverb. 18. a.) *occasionem quærit, qui vult recedere ab amico. Quonam modo vos irregularem dicitis electionem, quæ cassari regulariter non valet nec reprobari? Et quidem legitur, quod probari non potest, mihi infectum est.* Vide quæ in hunc ego locum commentatus Scholii num. 398.

DCCXV. *An teneatur quis obedire Superiori probabili?*

EXISTIMO ETIAM *monachum posse promittere quòd Superiori probabiliter intruso obediturus erit,* Patet; quia nullâ ex parte relucet hujus voti iniquitas, imò aliquando præstat monachum obedire superiori probabili, quàm agere vitam exlegem. Ut hoc votum teneret, deberet his verbis emitti. *Promitto obedientiam regularem tibi & successoribus tuis, non solum legitimis sed & probabilibus.* & ex vi promissionis istiᵒ deberet obedire Prælato, cujus authoritas disputationi & examini intricato subesset.

Et quid, si duo sint Superiores probabiles?

Sed inquiris, quid in tali casu deberet facere privatus religiosus, si schisma esset, & duo de Abbatiali dignitate contenderẽt? Et ratio interrogãdi est, quoniam, si deberet obedire superiori probabili, utriusq; videretur debitor. Cũ uterque ante sentẽtiam probabilis censendus sit.

DCCXVI *Resolutio.*

Respondeo debuisse hoc ipsum dubium ante professionem decidi, & posteà decisionem servari. Potuit enim voluisse sibi reservare religiosus potestatem eligendi liberè partem alterutram; potuit se obstringere probabiliori; aut etiam confratrum judicio. Et tunc hæc ipsa voluntas, ut pote expressa, esset professionis circumstantia, quæ propositum dubium proscriberet.

EXISTIMO TERTIÒ, *Benedictinos Religiosos non promittere obedientiam Abbatis sui successori probabili.* Patet; quia moris est, ut causæ probabiles examinentur, quæ videantur vel probabiliter innuere Abbates illegitimè intrusos; quæ tamen deberent omitti, si ex vi professionis illis obedientia esset debita; nam in legitimè electos transirent: quoniam ad nihil aliud electio canonica instituitur, quam ut detur, cui teneantur religiosi obedire. *Accedit,* quod hæc obligatio, si daretur, redderet vitam monasticam summè difficilem, & ideò non debet fingi, nisi litera clarissimè pateat: cumque nulla hujus servitutis in possessione mentio fiat, omninò illa neganda est. *Addo tamen* juxta ea quæ *in comment. numer.* 1582. *& seqq.* statui, Præpositum, Suppriorem, Decanos, Oeconomum, universos communitatis Administros, omnesque illos, qui habent authoritatem ab Abbate delegatam, non posse illi non obedire; rationem ibi dedimus & resumemus breviter. Nam possem dicere Præposito inobedienti; Aut es Monasterii Prior, vel non; ergo si es Prior, Abbas est ille qui te elegit; non enim ab alio eligitur Prior, quàm ab Abbate. Ergo quamdiu te Priorem credis, non potes illum esse Abbatem decredere. Ergo nec negare obedientiam; illi enim quem esse abbatem credis, debes obtemperare.

EXISTIMO QUARTÒ, *Abbatem non posse præcipere actus internos si semel ponamus opinionem communem, quæ docet de occultis hoc est merè internis actionibus, homines non judicare.* Ut hoc intelligas, notare debes, tres esse authorum opiniones circa potestatem Antistitum. Alii dicunt ab eis non nisi actus purè externos præcipi; Alii posse & mixtos; Alii posse etiam directè purè internos. Prima igitur sententiâ suppositâ, cessat quæstio. DCCXVII *An Abbas actus internos præcipere possit?*

Dices; adhuc prima sententiâ posi-

positâ te posse promittere obedientiam in actuum internorum materiâ; nam tibi liberum illos elicere & non elicere; & tibi utile tales faciendos DEO promittere; & si hoc verum, cur non etiam poteris promittere Deo orationem mentalem quandocunque tibi illam Petrus præcipiat, sive quod idem est, cur non poteris vovere Deo, quòd obedies Petro quotiescunque tibi indicat orationem mentalem?

Respondeo omnia esse vera, si agatur de simplici voto, falsa si de solenni: nam votũ solenne, quod fit approbante Ecclesiâ, debet habere materiam, quam possit Ecclesia cognoscere & dijudicare. Cùm igitur tota Abbatum authoritas emanet à voto solenni, cur possint actus purè internos præcipere positâ primâ opinione non intelligo.

DCCXVIII. *An Abbas præcipere possit actus mixtos?*

EXISTIMO QUINTÒ, *posse Abbatem, si secunda supponatur sententia, præcipere actus mixtos directè non tamen merè internos.* Et ostenditur; quia sunt aliqua in Regulâ, quæ actus mixtos concernunt, & tunc viderentur habere præcepti naturam. Tale esset illud

Qualem orationem præceperit D. Benedictus?

Cap. XIX *Sic stemus ad psallendum, ut mẽs nostra concordet voci nostræ.* Ubi talem à D. Patre orationem indici, ex mentali & vocali coalitam, si admittatur hypothesis, tam clarum est, ut probatione non indigeat.

De actibus purè internis.

EXISTIMO SEXTÒ *posse Abbatem, si tertiam opinionem ponamus, actus purè internos præcipere.* Multos quidem directè & absolutè, alios respectivè & indirectè. Directè quidem Præposito, ut talem opinionem probabilem teneat etiam internè, quoniam Cap. LXIV.

An Prior possit dissentire ab Abbate?

dicitur, *Dum contraria sibi invicem Abbas Præpositusque sentiunt, & ipsorum necesse est sub hac dissensione animas periclitari.* Abbas ergo, ne Præpositi periclitetur anima, posset præire viam opinionum, & illi injungere quid deberet sentire aut asserere. De reliquis non dantur textus tam expressi in Regulâ, adeòque non est omninò asserendum posse Abbatem directè illis opiniones indicere, at indirectè posse videtur clarissimè ostendi. Abbas enim directè potest omnia & singula, quæ sunt in Regulâ, & indirectè omnia quæ ordinantur ad eorundem observantiam perfectionemque; atqui non solum res externæ, sed actus interni præcipuè possunt ad illam ordinari: ergo & illos posset indirectè præcipere. Probatur minor. Quia multæ sunt opiniones probabiles, quæ possunt ad quietem animorum, pacem conscientiæ, & puriorem votorum observantiam conducere: ergo illas posset Abbas indicere, interdicendo ne quis subditus audeat consentire contrariis.

DCCXIX. *An parva sub mortali præcipi queant?*

EXISTIMO SEPTIMÒ, *impossibile esse præceptum validum & legitimum, quod rem levem sub culpa gravi inhibeat.* Est enim communis sententia, quæ summi rigoris & intolerabilis tyrannidis arguit universos Antistites, qui cruces & extremas sententias corporaliter, excommunicationes & graves etiam culpas spiritualiter, in quâlibet levi materiâ minari & obiicere solent. Nota tamẽ posse rem intrinsecè levẽ, esse gravẽ extrinsecè, ratione periculi aut scãdali.

Magnitudo extrinseca.

EXISTIMO OCTAVÒ, *Esse probabilem sententiam, quæ docet posse in materia gravi leviter obligare; probabiliorem quæ non posse.* Sed de hoc jam in Commentarii num. 41.

De Iure secreti.

EXISTIMO NONÒ, *posse Religiosum secreti & fraternæ correptionis jure cedere, & talem esse posse cessionem, ex vi cujus secretæ culpæ habeant publicas pœnas.* Patet; quoniam hujusmodi cessio apud

An cedere possit Religiosus?

Pa-

Patres Jeſuitas in uſu eſt, & tametſi aliquas ipſa limitationes habeat, poſſet latiùs admitti.

DCCXX. *An ceſſerint Benedictini?*

EXISTIMO DECIMÒ, *non dari talem ceſſionem apud Benedictinos, imò correptionem ipſam à Chriſto Domino inſtitutam, præcipi lege regulari.* Vide omnia, quæ de hac materiâ in meo Commentario à num. 1677. per multa folia pertractavi.

Sed obiicis verba Foreri S. J. qui in Theſibus de Abbatibus & aliis regularium Prælatis defenſis & impreſſis Dilingæ anno 1620. ſic inquit. Ad denuntiationem Evangelicam, ut vocant, Abbati, ut Patri faciendam, non neceſſariò prærequiritur admonitio ſecreta, ſive delinquens emendatus ſit, ſive non; quando per Prælatum commodiùs emendatur: etiamſi id in aliquâ Religione peculiariter ſtatutum non ſit. Unde licitum eſt cuivis Religioſo, in quem aut quorum quo, graviter aut leviter, etiam occultè, alius frater peccavit; crimen illud Abbati prudenti ac manſueto velut Patri deferre non præmiſsâ ſecretâ monitione.

DCCXXI. *Fraterna correctio non habet locum contra Communitatem.*

Confirmat ex S. Thomâ 22. *q.* 33 *a.* 7. *ad* 3. *& a.* 8. *ad* 4. *& qu.* 68. *art.* 1. *ad.* 3. & clarius *quodl.* 11. *a.* 13. & alibi ſæpè docente ordinem correctionis fraternæ à Chriſto Matth. 18. præſcriptum, *ſi peccaverit in te frater tuus, &c.* non habere locum, quando bono Communitatis periculum imminet, ut planè fit in peccatis Religioſorū, quibus non tantùm in te, ſed etiam in alios peccat frater tuus, & ideò fas eſſe priùs dicere Prælato, ſecundum quod Prælatus eſt quædam ſingularis perſona, quæ magis poſſit prodeſſe, quàm alii.

An Religioſi ſint domini famæ?

Confirmas ſecundò quia tametſi ſint Religioſi domini ſuæ famæ, cui per obedientiam non renuntient, præferendum tamen eſt bonum Religionis totius, bono famæ privatæ. Ut verò Religioſi hoc quaſi virtuale pactum per obedientiæ votum cum Religione ineunt, ut propter ejus bonum aliquod famæ ſuæ detrimentum patiantur non inviti, ſi id prudenti Superiori neceſſarium videbitur, cùm ei non tantum, ut Rectori ſæculari, incumbat facere bonum civem, ſed etiam bonum Religioſum, & virum perfectum, perfectionis autem ſtudio impedimentum magnum afferunt etiam leves defectus, ſi tolerentur; quibus tamen efficax remedium ſperari nequit, niſi à Prælato.

Confirmas tertiò, Quoniam aliquæ Religiones (ut ſocietas JESU reg. 9. Summarii) ſtatuerunt, ut omnes errores alicui⁹ extra confeſſionem cogniti manifeſtentur ſuperiori; & cenſendæ hoc ſtatuiſſe ob graviſſimas cauſas, & inter præcipuas, quòd clarè præviderint, valde raro inter pares in Religione fructuoſè adhiberi ſecretas correctiones, & multas inde contentiones ac diſſidia oriri, longèq; dexteriùs id à prudenti & manſueto Prælato, (qui ut loquitur c. hoc videtur 22. *q.* 5. *tanquam Pater nolit obeſſe, & poſſit prodeſſe*, & quales omnes Religionum Prælatos eſſe præſumendum eſt) fieri poſſe, quàm ab alio. Plures rationes & autoritates pro hâc ſententiâ aſſeris inveniri apud Aloys. Turrianum 2. 2. *D.* 89. *d.* 4. quam & ipſe ſequitur. Et Statutis Præmonſtratenſis Ordinis valde conformem exiſtimas, ſubſcribisque Layrvelſio in Optic. ſpec, 75. inſtit. 9. DCCXXII

An in Societate admittatur correctio fraterna?

Reſpondeo correctionem fraternam omninò ſervandam in Ordine Benedictino, nec contrarium à Forero probari, cui non eſt credendum ut Oraculo ſed ut Doctori; hoc eſt, non variin d. cēti, ſed fortibus argumētis probāti. DCCXXIII.

Fraterna correptio debet obſervari in Ordine D. Benedicti.

Ad primam confirmationem fateor fraternam correptionem non habere locum quando Communitati periculum imminet, & in tali casu quemcumque religiosum in confratres peccare, adeo-que posse ante correctionem fraternam ad Prælatum quà Patrem deferri. Nego tamen semper imminere tale periculum: quia in peccatis omninò secretis nullum est periculum dedecoris; & in illis quæ sine complice commissa, nullum est periculum infe-

Ab utro utiliùs fiat correctio: à Prælato-ne an à Confratre?

ctionis. Acce iit, quòd non semper correptio ipsa fraterna utiliùs fiat à Prælato, quàm à confratre; quia inter homines generosos hæ delationes ingratissimæ sunt, habentur delatores infames, & ignominiosis nominibus afficiuntur (dicuntur enim *Insufflatores*, *Tabellarij*, &c.) ab universis caventur & vitantur, si timeri incipiant, & sint de similibus depositionibus suspecti; unde intempestis delationibus aut traductionibus multam Monasterii pacẽ perdi, totam periclitari, manifestũ cst.

An omnia peccata sint contra bonum publicum? An detur pactum implicitum de non servanda correctione fraterna?

DCCXXIV.

Ad confirmationem secundam dico me non admittere omnia peccata esse contra bonum publicum, nec cognoscere illud pactum implicitum & virtuale factum cum Religione, vi cujus possit Petrus cum honoris detrimento corripi, si possit sine detrimento. Nec video cur Petrus non possit bonus relig os⁹ fieri etiam Evangelicæ correptionis ordine diligenter servato: & hoc præcipuè in Ordine Benedictino, in quo servatur Regula, quæ sæpè præcipit correctionem fraternam.

Ad confirmationem tertiam dico me omninò ignorare Religiones aliquas dari, quæ correptionis fraternæ ordinem non observent, puto enim esse unam & solam societatem; sed hoc non urgeo, sunto igitur aliquæ, si velis, modò inter ipsas non enumeres Benedictinam. Habuisse Societatem rationes gravissimas, ut vel jure secreti cederet, vel quod in idem recidit, Statutum admitteret præcipiens omnia immediatè Rectori denuntiari, non nego, & superstitiosus dicar si illas inquiram. Patres Jesuitæ suarum sunt op. rationum domini, sicut & nos nostrarum; nec debent se regere rationibus nostrâ sententiâ gravibus, sed suâ; sicut nec nos gravibus suâ sententiâ, sed nostrâ: At illos non habuisse illam rationem, quam adsumis videtur posse clarè ostendi. Quia si valde rarò inter pares in Religione adhibentur fraternæ correptiones cum fructu; rariùs omninò adhibebũtur fructuosè inter pares homines sæculares; inter quos frequentiùs contentiones & dissi ia oboriuntur: ac per consequens dicendus est errasse Christus, qui nocivam fraternam correctionem instituit, aut fortè à naturâ institutam lege Evangelicâ, tametsi pernitiosam, confirmavit. Ne igitur hanc Christo inferamus injuriam, dicendum fraternam correptionem, si ordine evangelico fiat, bonam esse, nullis periculis obnoxiam, utilem augendæ charitati; potuisse tamen omitti apud Patres Jesuitas spe majoris boni; non enim solùm laudantur, qui declinant à malo & faciunt bonum, sed & illi qui declinant à bono ut melius faciant: & quidem à confratre corripi evangelicum & durum; at à confratre denuntiari & corripi à Prælato duriùs omninò, & supra evangelicas obligationes. Ad quam eminentiam virtutis nemo cogi debet invitus, & quidem Benedictini cedere secreti jure nolunt, cogi non possunt.

Nec

DCCXXV *An correctio fraterna servetur apud Præmonstratenses.* Nec Judico Layruelzii opinionem apud Præmonstratenses obtinere, nec si suo velint ipsi jure cedere, me habebunt remoram aut promotorem, res enim magni momenti est, nec debet temerè suaderi aut dissuaderi. Et in omni dubio standum religioso pro libertate, Religioni pro avitis & præscriptis moribus, in quibus nihil omninò, quod sciam, fraternæ correptioni adversarium.

Objectio. *Iam Benedictinarum* legum peritior instas, & omnia quæ de correctione fraternâ ex Regula afferuntur, te legisse testaris, & observasse omnes correctiones illas ab uno & solo Prælato regulariter fieri. Et ideò infers nulli particulari licere fraternè corripere juxta Regulam Benedictinam.

Confirmatio. Confirmas hanc rationem, quia datur in eâdem Regulâ expressum Caput, quod correptionem fraternam interdicat; & certum est, qui legem illam acceptarunt, non posse se jure fraternæ correctionis non cedere. Assumptum probas, quia caput LXX. inscribitur, *ut non præsumat quisquam aliquem passim cedere aut excommunicare.*

DCCXXVI. *Respondeo.* *Respondeo* S. Benedictum noluisse, ut vel abbas publicè corriperet, quem posset secreta correptione emendare; adeò-que à fortiori credendum non voluisse duos habere peccati notitiam, si unus corrigendo sufficeret.

Non licet unicuique juridice punire & castigare. Ad confirmationem dico illo capite non interdici correptionem fraternam, sed juridicam, quæ fit cum jurisdictionis potestate; nam esset male gubernata civitas, in quâ cuicumque civi sceleratos strangulare aut decapitare liceret; adeòque & monasterium, in quo unicuique licitum confratribus pœnitentias imponere ob negligentias regulares.

Arguis iterum, quia singuli tenentur suas culpas etsi secretas Abbati renuntiare, ergo & confratrum. Patet consequentia; quia durius est proprias miserias, quam alienas detegere, & cui duriora injuncta, non debent minùs dura negari. Assumptum probas, quia Capite IV. S. Reg. legitur, *Cogitationes malas* (an secretiores actus esse possunt?) *cordi suo advenientes, mox ad Christum allidere; & seniori spirituali patefacere.* Et ne dubitem, quid senioris nomine intelligendum sit, producis Caput VII. & ex illo hanc periodum, *Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa, per humilem confessionem Abbati non celaverit suo.* Qui cùm soleret non esse sacerdos, non potest intelligi de confessione sacramentali. Et tandem, ut intentum confirmes, alias hinc inde sparsas clausulas in idem recidentes congeris. DCCXXVII. *Objectio altera à minori ad majus.* *Senior in Regula Benedictina quis?* *An Abbates fuerint sacerdotes?*

Respondeo hæc Capita, quæ citas, non esse præceptiva sed instructiva & doctrinalia; nam in Benedictina Regula dantur Historica, Doctrinalia, Consultiva, & Præceptiva, non enim præcipiuntur, omnia quæ vel referuntur vel narrantur. DCCXXVIII. *In Regula S. Benedicti dantur Præcepta, Consilia, & Doctrinæ.*

Ut essent Præceptiva omnia, consequentiam negarem; ego enim sum mei secreti dominus, non alieni: nec à duriori obligatione ad minùs duram valet consequentia; durius enim est jejunare, legere horas, ignoscere inimico, continentiam servare, quàm dare unum imperialem huic pauperi; ergo si tenetur facere minus dura qui duriora, sacerdos qui duriora illa servare debet, tenebitur omninò illam eleemosynã non negare; quod nemo admittet. *Nemo est secreti alieni dominus.* *Argumentum à minori ad majus sæpe inefficax.*

Resolutionem meam, quæ docuit non posse fraternam correptionem *Non potest omitti Cor-*

rectio fraterna in Ordine Benedictino. à Benedictinis intermitti, firmo Patrum Caſſinienſium decreto, quorum expoſitiones 13. Aprilis 1578. Gregorius XIII. ſpeciali diplomate approbavit; hi enim Caput XXV. Regulæ, quod *De gravioribus culpis* inſcribitur, illuſtrarũt his verbis. *Si delictum aut transgreſſio hujusmodi ſecreta fuerit, ſecretò quoque taxatam pœnitentiam facere non poſtponat; nec aliter à quoquam, etiam à Prælato diſpenſari valeat, niſi pœnitentia per ordinationes ſtatuta, eſſet publicè peragenda, ut puta in terra in refectorio comedere, quo in caſu in aliam ſecretam commutari poſſit. Si verò manifeſtum delictum aut transgreſſio ipſa fuerit, publicè etiam ſecundum taxatam pœnitentiam pœniteat.* Ubi clariſſimè conſpicitur, quàm tenaciter Benedictini jus ſecreti ſervandi à Natura-Deo in nativitate conceſſum, & à Chriſto Domino ſpeciali lege firmatum, manutenant.

DCCXXIX. *Objectio.* ROGAS, qui intelligendi veniant Patres Benedictino - Ciſtercienſes Germani, qui in Provinciali Capitulo Furſtenveldiæ apud Bavaros anno 1595. celebrato, videntur ita ſecreti immemores, ut vix Sacramentale conſervent. Ipſi enim *§. de confeſſione* aliquas ſalutares leges inſcribunt, Caſus poſtea ſummo reſervatos Pontifici ſcrupuloſè enumerant, reſervatos Capitulo Generali adjungunt, & tandem Abbati ordinario reſervatos. Et poſt multa ponunt Paragraphum *De pœnis & cenſuris*, ubi ab initio hæc lego. *Qui ex fratribus, tam Officiariis, quam aliis Religioſis, & Monialib⁹, commiſerit caſus reſervatos S. ſedi Apoſtolicæ, vel capitulo Generali vel nobis; maximè verò, qui hæreſis, homicidij voluntarij, Simoniæ realis, ſacrilegij, vel alicuj⁹ enormiũ aliorũ criminũ rei fuerint, voce activa & paſſiva perpetuò privati ſint, ſtrictiorib⁹ mãcipẽtur carcerib⁹, per hebdomadã in pane doloris & aqua triſtitiæ jejunẽt, &c.* Et ſic ulteriùs per alios caſus reſervatos diſcurrũt & publicas omnibus & ſingulis pœnitẽtias imponunt, & ſi opus fuerit brachii ſæcularis auxiliũ ut pænitentias acceptare & facere cogantur, requirunt. Nulla igitur iſtis bonis Patribus, nulla Edmundo à Cruce Abbati Ciſtercienſi cura de ſigillo ſecreti, & quod mirabilius omninò eſt, nulla cura ſigilli Sacramentalis, quod in confeſſione & pœnitentiâ pro reſervatis caſibus imponendâ requiritur.

At ego ſincerè dico nihil me reperire in dictis, quod militet contra ſecreti religionem. Diſcurro ſic. Argumẽtum, quod nimium probat, nihil probat; atqui Ciſtercienſiũ lex, prout exponitur à te, nimium probat: ergo nihil probat. Suadetur minor. Probat enim non dari apud Ciſtercienſes in pœnitentiæ Sacramento ſecreti obſervandi obligationem, quod nimium eſt: nam ſi peccatis reſervatis ſecretis, quorum notitia non aliter quàm per confeſſionem haberi poteſt, pœnæ publicæ determinantur, ſigillum ſacramentale excidere neceſſarium eſt. Cùm igitur expoſitio illa tua ſuſtineri non poſſit, & tamen littera debeat admitti, neceſſarium eſt expoſitionem aliam dare. Dico igitur illud Provintiale capitulum non alios caſus, quàm publicos & notorios reſervaſſe, adeòque illis meritò pœnas publicas impoſuiſſe. Addo ſine Patrum injuria ſecretorum criminum reſervationem publicæ annexam pœnitentiæ defendi non poſſe. DCCXXX. *Ratio, quæ nimium probat, nihil probat.* *Reſponſio.*

Dicet aliquis. A Patribus caſus illos fuiſſe reſervatos ſeu publicè ſeu ſecretò commiſſos; poſtea pœnas publicas impoſitas non omnibus, ſed illis, qui publicos commiſerint; illos verò qui ſecretos, ad ſuos Confeſſarios & ſecre- DCCXXXI. *Objectio altera.*

tæ

Reſponſio.

tæ tribunal confeſſionis remitti. *Dicet hæc* quidem aliquis, ſed non probabit. Sane Patres non diſtinguunt; & ſiquidem de eisdem omninò caſibus debent intelligi in utroque paragrapho (nempe §. De *Caſibus reſervatis*, *&* §. *De pœnis & cenſuris*) opus eſt, ut vel utrobique intelligantur de publicis, vel utrobiq; de ſecretis, vel tandem utrobique de omnibus: Atqui in poſteriori non poſſunt de ſecretis intelligi; ergo nec in priori. Igitur non fuit illis animus reſervandi caſus occultos & ſecretos, ſed notorios & ſcandaloſos, qui in damnum Communitatis vergerent.

De rebus præterregularibus, & contra regularibus

Existimo undecimò *non poſſe Prælatum præcipere res præter-regulares propter ſe ipſas, bene propter regulares. Addo non poſſe contra-regulares, niſi omnino id charitas exigat, ut fuit ſuperiùs declaratum.* De hac materiâ multa in Commentario, multa etiam in Scholio, quæ non debent exſcribi, cùm ibi poſſint facili negotio reperiri.

ARTICULUS VI.

De his, quibus iniuncta impoſſibilia quæ ſine certiſſimo vitæ periculo tentari non poſſunt.

DCCXXXII *An Carthuſiani teneantur abſtinere à carnibus.*

TAm ſtrictum obedientiæ vinculum, ut vitæ periculum multi non caveant. Qui dicunt carnes eſſe neceſſarias recurādæ periclitanti valetudini, non permittent, articulum iſtum aliter incipiamus, quàm proponendo ſeveram Carthuſianorum obſervantiam, qui non jam lege privatâ, ſed communi & publicâ (tacitâ vel expreſsâ) ad impoſſibile tenentur; coguntur enim abſtinere à carnibus etiam cum certiſſimo vitæ diſpendio. At quia carnes non eſſe neceſſarias, imò in caſu, quo quis longo tempore ab illis abſtinuerit, probabilius nocivas dijudico, non puto tam eſſe duram illam legem; ſed dabo alias, quę non poſſint dulceſcere, non enim mortis periculum naturaliter poſſunt eliminare. *An carnes ſint ad vitæ conſervationem neceſſaria?*

Proponam primò Abbatem Paulum, cujus fit mentio in vitis Patrum *part.2.§26.* cui cùm Joannes Monachus miſſus ut fœnum quæreret, dixiſſet viam à Leænâ obſeſſam, & ſubinde præceptum impoſſibile indixit, ut ſi illa irrueret, apprehenderet, & in monaſterium adduceret. His auditis redit in montem Monachus, & intrepidus à leænâ invaditur, illam apprehenſurus expectat; colluctatur fortiter, ſed fruſtra. Tandem illa exſpes prædæ, ſibi conſulit, & in avia revertitur. Perſequitur fugientem ill , ſed quia velociorem, quam curſu non poterat adſequi, adliciebat his verbis, *Præcepit Abbas meus, ut alligatam perducam te ad eum.* Mira res! obliviſcitur ingenitii furoris ferociſſima animan , hæret, ligatur, & ducitur in Monaſterium. *Leæna ligatur, & in Monaſterium conducitur.*

DCCXXXIII An hoc ſenſu Regulæ Benedictinæ caput exponendum? Severa eſſet reſolutio, quæ aſſereret, & tamē poſſet bene probari. Vel attende. Maurus erat Monachus ſimilis nobis, eodem jure profeſſionis obſtrictus, eidem Regulæ obnoxius, & tamen cum puer Placidus malitiâ gurgitis obreptus periclitaretur, ſuſcepit præceptum extrahendi puerum periclitantem. Et tamen ſine extremo periculo ingredi undarum vorticem non poterat, in quo Placidus periclitabatur. Obedit Maurus; ſanguinem pro Chriſto effuſurum liberavit ab undis, ſe periculo mortis expoſuit, ut ſatisfaceret præcepto Abbatis. Ergo poterat iſte etiam cum vitæ pe- *Maurus juſſus ſuper aquas deambulat.*

tæ periculo obligare. Sed his non obſtantibus ſit

DCCXXXIV. Reſolutio. CONCLUSIO. *Nemo tenetur Abbati ſuo obedire cum certiſſimo vitæ periculo.* Ratio eſt; quia omnes obſtringimur quinto Decalogi præcepto, cui obedire debemus, & peccaremus ſi vitam certiſſimo periculo exponeremus, hoc eſt, prodigeremus ſine causâ.

Periculum certiſſimũ quid? [Certiſſimum dico quod evidens: nam periculum probabile non eſt certiſſimum.]

Nec urgent allata in contrarium; quia Petrus dixit Domino, ut juberetur venire ſuper undas, & juſſus potuit licitè Chriſto confidere, cujus cognoverat Divinitatem, ergo & Maurus, qui benè exploratam habebat B. Benedicti prudentiam ſanctitatemque potuit ſupponere nihil illicitum præcipi à viro ſancto, nihil periculoſum à prudenti, & præſumere eſſe illuminationẽ & promiſſionẽ ſecuritatis revelatam divinitùs, & ex vi illius obedire Prælato. Idem de Joanne dico. Idem de noſtris ſubditis non dico, non enim Prælati ſumus hodie Benedicti vel Pauli. Accedit, multa interdum fieri ſincero animo & ex inadvertentiâ, aut ex inculpabili ignorantiâ, quæ non poſſint licitè ſi deliberatè. Et quia de S. Mauro agimus, ejus obedientiam expono verbis S. Gregorii Papæ. Et quidem libri II. Dialogorum capite VII. hæc lego. *Res mira; & poſt Petrum Apoſtolum inuſitata! Benedictione enim poſtulata atque percepta ad Patris ſui imperium concitus perrexit Maurus. Itaque usque ad eum locum, quo ab unda deducebatur puer, per terrã ſe ire exiſtimans* (N.B.) *ſuper aquam cucurrit, eumque per capillos tenens curſu rapido rediit. Qui mox ut terram tetigit, ad ſe reverſus* (N.B.) *poſt tergum reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet agnovit, & quod præſumere non potuiſſet, ut fieret* (N.B.) *miratus extremuit factum. Sic Gregorius.*

ARTICULUS VII.

De his, quibus iniunguntur probabiliter mala, hoc eſt, impoſſibilia, quæ ſine probabili peccato fieri non poſſunt.

NOn eſt inferioris & ſubditi affectare judicium, & cauſas legum diſcutere aut examinare. Res quę poſſunt eſſe malæ & bonæ, quæq; male & benè præcipi, debẽt bonæ & benè præceptæ cenſeri, quousq; malę eſſe; aut ſi bonę, malè indictę videãtur. Huj⁹ fuit ſentẽtię noſter Mellifluus Doctor, qui Epiſtola VII ſic inquit, *ſi qui ſimpliciter, nihilque mali ſuſpicantes, male licet proficiſcentem ſequuti ſunt, putantes cum Epiſcopi Lingonenſis & Abbatis Ciſtertienſis (nam utrique teſt bene debitor erat) licentia proficiſci (quod utique nõnullos de illo comitatu ſic credidiſſe incredibile non eſt) noſtra illos non tangit reprehenſio, dummodo ubi compererint, ſine mora regrediantur. Igitur adverſus illos tantùm, imò pro illis ſermo eſt nobis, qui ſcientes & prudentes miſerunt manum in ignem, conſcij præſumptionis, &c.* Nota illas voces, *compererint, ſcientes, prudẽtes, conſcij,* omnes notitiam ſonant probabilitate majorem; poterant ergo religioſi illi, aſſerente Bernardo, obedire Prælato ſuo etſi probabiliter crederent malum ab illo præcipi, modo parati eſſent ab obedientiâ illâ deſiſtere, cum primum malum eſſe, quod præcipiebatur, conſtaret.

DCCXXXV. *An ſubditus leges poſſit Superioris diſcutere & dijudicare?*

Poteſt etiam ſubditus obedire præcipienti probabiliter mala.

Quod non debeat ſubditus adhibere particulare ſtudium, ut Abbatis ſui leges periclitetur, conſtat ex eadem Epiſtolâ, nam num. 12. ſic infit. *Nec dico à ſubditis mandata Præpoſitorum eſſe dijudican-*

dicanda ubi nihil juberi deprehenditur divinis Institutis contrarium: sed necessariam assero, & prudentiam qua advertatur siquid adversatur, & libertatem qua ingenuè contemnatur. Ut igitur consonemus positæ Bernardi doctrinæ, Conclusiones nonnullas proponamus.

DCCXXXVI. *Obedientia in materia probabili.*

CONCLUSIO I. *Potest tuta conscientia subditus obedire Prælato etiam in materia probabiliter peccaminosa, & hoc in omni Religione.* Patet; quia, quæ probabiliter sunt mala, etiam probabiliter sunt non mala, & vnusquisque suam potest probabilitatem sequi, & amplecti non mala.

Stando uni & soli Regulæ Benedictinæ videri alicui posset subditus debere obedire Prælato etiam materia probabiliter mala. Quod & posset suaderi, quia de hac materiâ caput illud LXVIII. aptissimè exponitur; illa enim subditus impossibilia judicat, quæ putat se non posse facere; & sanè se non posse facere existimat, quæ probabiliter judicat peccaminosa. Hoc ergo radio instructi, totū illud caput rescribēdo, & pauca inserēdo, exponam⁹. Sit titul⁹: *Si fratri impossibilia nimirùm, quæ facere sine probabili culpa nō possit, injungātur.* Et textus. *Si cui fratri aliqua fortè probabiliter gravia, mortifera, aut regulariter impossibilia, quæ probabiliter sint talia, ut sine peccato saltem materiali fieri non possint, injungantur; suscipiat quidem jubentis imperium cum omni mansuetudine & obedientia. Quod si ita adhæreat severiori sententiæ, nempe actionem præceptam de peccato accusanti, ut omninò ingenij sui vires & mensuram excedat contraria sententia nec illi valeat assentiri; impossibilitatis suæ causas rationes & fundamenta, ei qui sibi præest, patienter & opportune suggerat, non superbiendo aut resistendo, vel contradicendo. Quod si examinata rationum objectarum efficacia post suggestionem adhuc illam in priori sententia Superioris imperium perduraverit, sciat junior ita sibi expedire, sententiam mutet, subscribat Superioris dictamini, & ex charitate & DEI adjutorio confidens diligenter obediat.*

Exponitur Regulæ Textus.

Scio multas hodie in scholâ solere propugnari sententias minoribus fundamentis substructas, quàm præcedens; iis tamen non obstantibus sit

CONCLUSIO II. *Stando uni & soli Regulæ, non tenetur privatus Religiosus obedire Prælato probabiliter mala præcipienti.* Ostenditur; quia tametsi hæc ipsa stante illo dictamine, quo reprobantur, fieri non possint, probabile est non claudi impossibilium nomine de quibus agitur à S. Benedicto; & ratio est, quia impossibilitas rerum probabiliter illicitarum consistit in licentiâ & dictamine, quia stante hoc, negatâ illâ ipsæ fieri non possunt; at impossibilitas rerum, de quibus agit noster Legislator, consistit potiùs in gravitate ponderis & laboris physici & physicâ virium tenuitate; ut constabit cuicumque, qui litteram examinare velit. Ergo. DCCXXXVII

CONCLUSIO III. *Nulla apud Benedictinos lege aut statuto decretum, ut Abbati probabiliter mala præcipienti obediatur.* Ostenditur; quia nullum apud Cistertienses reperimus, nec scimus dari aliquod in aliqua sancti Ordinis Congregatione. Accedit quod hæc rigida obedientia videatur esse characterica Patrum S. I. ut qui saltem cum sunt studiosi Juniores in rigore paupertatis ab aliis Religiosis DCCXXXVVIII

ex-

exceduntur, in obedientiâ, quæ solennium virtutum est necessarissima, universos excedunt. Vide meam Libram num. 6. ubi de Religionum distinctione.

Conclusio IV. *Abbati præcipienti probabiliter mala Prior, Supprior, & Ministri alÿ debent obtemperare.* Est clara, & probata superiùs. Ubi potes omnia illa legere, quæ tæderet huc secundò ponere. Vide Comm. num. 1582.

ARTICULUS VIII.

De his, quibus evidenter mala, hoc est Theologicè impossibilia, quæ sine certissimo peccato committi non possunt, præcepta.

DCCXXXIX. *Mala, etiã impossibilia dici debent.* Impossibile est, ut quis evidenter mala aut licitè, aut validè præcipiat, & impossibile quod aliquis in talibus licitè obediat. Unde bene Cardinalis in Caput IV. Regulæ D. Benedicti tract. 45. sic inquit. *Indiscreta* (obedientia) *quando aliquis obedit in illis, quæ divinæ legis regulæ contrariantur, quam* (legem) *oportet inviolabiliter observari: vel etiam quæ contrariantur Regulæ, quam professus est*, (sed hoc ipsum) *in ÿs dumtaxat, quæ dispensationi Prælati non subduntur. Et ad hanc obedientiam nemo tenetur: imò quilibet tenetur eam non habere; quia, ut dicit Gregorius, nullus unquam per obedientiam malum facere debet. Sed quid si ex mandato Abbatis tenetur sequi peccatum aliquod aut scandalum? supersedendum videtur ab obedientia.* *Mala non possunt præcipi. Et si præcipiantur, debent omitti.*

DCCXL. Subscribit Mellifluo meo Bernardo Cardinalis, qui Adamum Abbati suo inobedienti obedientem reprehendit, carpit-que quod evidenter mala faciat, & tamen obediens dici velit. Epistolâ V. sic inquit. *Valde autem perversum est profiteri te obedientem, in quo nosceris Superiorem propter inferiorem, id est, divinam propter humanam solvere obedientiam. Quid enim? quod jubet homo, prohibet Deus; & ego audiam hominem, surdus Deo? Non sic Apostoli: clamant quippe* (Actor. 5. c.) *dicentes, Melius est obedire Deo, quàm hominibus. Hinc Dominus in Evangelio Pharisæos increpans* (Matth. 15. a.) *quare vos, inquit, transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram. Et per Isaiam* (29. d.) *sine causa, ait, colunt me, mandata & doctrinas hominum tenentes. Et item ad Protoplastum* (Gen. 3. c.) *Pro eo quod obedisti voci uxoris tuæ plus quam meæ, maledicta terra in opere tuo. Igitur facere malum, quolibet etiam jubente, constat non esse obedientiam, sed potiùs inobedientiam.* Et paulò post. *Liquet tamen hujusmodi jussioni non fuisse obtẽperandum, Deo quippe imperante contrarias. Item Majorum Institutis minorum non esse præponenda, aut communibus privata non præjudicare imperia, quis dubitat? Nam ex Regula S. Benedicti* (Cap. LXXI.) *hoc habemus.* Quid periodos interlego? lege totam Epistolam; nulla enim linea, quæ non serviat huic veritati demonstrandæ. *Debemus potiùs Deo obedire quàm hominibus.*

ARTICULUS IX.

An omnibus etiam & singulis, an solùm uni vel alteri impossibilia iniungi possint?

Huic quæstioni Perezius in Reg. DCCXLI.
cap. 68. num. 2. respondet, & ait, *Aliud est loqui de præceptis & mandatis communibus, quæ concernunt omnes; aliud verò de particularibus & extraordinariis, quæ extra-* *Præcepta alia sunt communia, alia particularia.*

extraordinariè particularibus imponuntur personis. Et licèt priora illa gravia esse non debeant, utpote quod lex communis omnium etiam debilium debet esse viribus attemperata: at posteriora ista durissima & acerbissima esse possunt, nimirùm pro excelsa virtutis præstantia, quæ in privata persona, vel præsumitur, vel tentatur, vel procuratur. Quibus verbis clarissimè resolvit impossibilia (id est summè difficilia) ex causâ privatò Monacho injungi posse, sed omnibus simul non posse.

Lex communis difficilis esse non debet: Particularis tamē potest.

ARTICULUS X.

An impossibilia iniungi debeant?

DCCXLII DEbent Monachi singuli secundum Regulam Benedictinam obedire, debent Prælati secundum eamdem jubere; adeoque prudenter posset aliquis examinare, An, non solùm inferior debeat obedire Superiori impossibilia præcipienti; sed & Superior ipse teneatur dura & impossibilia præcipere?

Resolutio.

Respondet huic dubio Antonius Perezius his verbis. *D. Pater non præcipit, ut alicui talia præcepta imponantur, hoc est, ut impossibilia imperentur, sed tantum constituit, quòd in casu & data hypothesi quòd imperentur, non repugnetur. Quasi diceret, dato per possibile, vel impossibile, quòd Monacho impossibilia injūgantur, volumus & decernimus, ut Monachus non repugnet, neque procaciter abnuat, sed quod demissè admodum & humiliter suam imbecillitatem aperiat Abbati, cui adhuc persistenti in mandati tenore obediat, quoad ejus fieri poterit.*

ARTICULUS XI.

An impossibilia iniungi soleant?

QUinque inquis sunt impossibilia, quæ tibi solent præcipi, ad quæ in conscientiâ non solùm non teneris, sed in quibus sine peccato obedire non possis; & illa singulatim proponis. *Primò* enim tibi servire peste infectis præcipitur, & in hoc te vitæ periculo exponi. *Secundò*, concionari, cùm insufficiens sis. *Tertiò*, esse Parrochum, cùm aliud omninò sit vocari ad chorum, & aliud omninò diversum vocari ad curam animarum; tu enim ad cœnobium venisti, ut Deum noctu diuque laudares, non verò ut novis periculis implicareris. *Quartò* esse Monialium Patrem, cùm tamen tibi sit necessarium omne fœmineum colloquium fugere, & lōgè abesse à periculo fragilitatis. *Quintò*, audire fœminarum confessiones; hoc est, verbis clarioribus, multiplicare tentationes, & tuam animam perdere, ut alias salves. *Et ego*, cum hæc audio, subrideo, & ad solamen tuum has resolutiones appono. Sit DCCXLIII

Impossibilia, quæ Monachis imponi solent.

PRIMA. *Peste grassante in Monasterio, infecti deseri non possunt. Debet Abbas illis providere omnia necessaria, ad salutem corporis, omnia ad salutem animæ. Quod si contingat nullum confessarium velle illos adire, tenetur Abbas illos adire personaliter & administrare sacramenta, etiam cum vita sit manifesto periculo. Quod si nullus famulus pretio conductus velit eis ministrare, tenetur personaliter ipsis servire, & omnia necessaria, tam ad vitam, quàm ad solamen, quod tangat conscientiam, ministrare.*

Tempore pestis quanta sit Abbatum obligatio.

DCCXLIV Exponebat ſemel hanc obligationem Caicedus, Concionator eximius, ex ordine S. Dominici, in templo S. Stephani Salmanticenſi, & quia plurimis cenſura placuit, ut theſeos amaritudinem remittam, appoſitiſſimum hominis leporem adjungo. Sic ajebat. [Prælatus, peſte infecto ſervire debet, & ſi contagium timeat? cedat ergo Abbatiâ. At in tali occaſione non poteſt. Quid? neque hoc poteſt? hoc eſt eſſe Prælatum? Luego id a la horca, y buſcad un ladron que ſea P..lado. Ergo ite ad patibulum, & quærite qui fiat Prælatus.] Sanè ita eſt: pedum eſt patibulum, baculus crux: nec differunt rigore, ſed honore. Sanctum Inquiſitionis tribunal mitræ genus (*corozam* appellant Hiſpani) convicto & condemnato imponit: & quidem nobis jam convictis, jam morte damnatis mitra impoſita: qui tenemur vitam pro ovibus ponere, quin ad aliquod ſuperius tribunal poſſimus appellare, aut morari. Et obligationis indiſpenſabilem rigorem oſtendo.

Coroza apud Hiſpanos quid?

DCCVI. Prælatus in Monaſterio duas perſonas agit: eſt pater ſpiritualis, & politicus. Primo titulo tenetur affectivè per ſe aut per alium omnia animæ ſaluti neceſſaria ſuis ſubditis adminiſtrare. Secundo tenetur effectivè per ſe aut per alium corporalia. Quod ſi non detur alius per quem ſatisfacere poſſit, debet ipſemet ſatisfacere. Nec debet dicere ſibi præcipi rem impoſſibilem, nec poſſe invitum vitæ diſcrimini tam claro exponi. Non enim habet clamandi jus, qui conductus ſuam operam pretio locavit. Abbatialem ipſe dignitatem admiſit, onus honoremq;. (Nota hoc bene) onus directè, honorem indirectè. Non enim creantur Abbates ut dentur qui habeant honorem ſplendoremque: ſed creantur, ut invigilent ſubditis, ut illis neceſſaria provideant, ut ſubeant parentum officium, & ne hoc onus nimis videatur grave, ut ſolet Saccharum amaræ pilulæ, ita etiam oneri honor fuit additus.

Abbas eſt duplex perſona.

An Prælatus teneatur per ſeipſum ægrotis & aliis ſervire?

Pacto & contractui ſtandum.

Oneris & Honoris connexio.

Cur Oneri Honos additur?

SECUNDA. *Si Abbas perſonaliter occupatus ſit, in re quam differre non poteſt, nec per alium facere, poterit jubere alteri ut peſte infecto religioſo ſerviat, & in tali caſu ſi nullus ex devotione velit, is cui præcipitur, tenebitur omninò obedire.* Patet, quia confratres debent juvare Abbatem, nec æger debet deſeri propter unius ſubditi puſillanimitatem. Sed Abbas ſingulas poſitæ Theſeos circumſtantias conſideret.

DCCXLVI. *An ſinguli teneantur ſervire ægrotis?*

TERTIA. *Si in tali caſu nullum denominet, ex natura rei Prior in obligatione ſuccedit.* Et ratio eſt; quia ſicut honoris, ita etiam eſt oneris particeps. Nec tamen neceſſariò debet Abbas perſonaliter impeditus curam ægri Præpoſito committere, ſed poteſt aliis; profeſſi enim ſumus ſecundum Regulam Benedictinam, quæ præcipit Præpoſito, ut nulli rei ſe intermiſceat ſine Abbatis licentiâ, & Abbati ut quod convenientius judicaverit, faciat.

An Prior?

QUARTA. *Poteſt Prælatus jubere cuicumque Religioſo, ut agat officium Paſtoris in Parrochia adnexa monaſterio.* Ego quidem inter Paſtoratus & Paſtoratus ſummam differentiam reperio; non poteſt Abbas ſuos Religioſos prodigere, poteſt impendere: hoc eſt, non poteſt invitos & ſine cauſa dare Epiſcopo ut in paſtoratu, qui ad monaſterium non ſpectat, ſerviant; poteſt tamen illos etiam involuntarios in locis annexis monaſterio exponere. Debet enim ſua Abbas agere, & jura monaſterii con-

DCCXLVII. *Duo dantur Parrochiarum genera.*

Prælatus poteſt ſuos impendere & expendere non prodigere.

conservare, & oneribus etiam satisfacere, nec in hunc finem Franciscanos aut sœculares quærere.

DCCXLVIII. *An aliud sit vocari ad chorum, & aliud ad curam Animarum?* Nec flocci est facienda illa ratio, quæ in dubitatione proponitur. Fateor enim aliud esse vocari ad monachatum, aliud ad pastoratum; nego tamen te ad Monachatum tantùm vocatum; quia cùm dedisti nomen Communitati, quæ onerabatur choro & parrochiâ, voluisti illi in alterutrâ functione servire: nam aliàs non fuisses ad professionem admissus; illa enim non indigebat numero, sed milite; non inquam homine, qui locum in refectorio occuparet, sed qui pro rerum indigentiâ serviret. Hinc sequitur

DCCIL. *Recensentur nonnulla, quæ præcipi possunt Religiosis invitis.* Corollarium. *Posse nimirùm Prælatum jubere Religioso etiam invito, ut sit Pater Monialium in accterio suo monasterio adnexo. Vt concionetur quando judicaverit congruum; ut audiat confessiones, cùm judicaverit rationi consentaneum.* Item, *ut dicat tot aut tales missas pro tali, cui tenetur communitas. Vt doceat doctrinam Christianam aut Grammaticam pueros, qui vel serviunt Monasterio, vel ex liberalitate alicujus fundationis convivunt.* Et intra suum Monasterium, *Vt iste vel invitus sit Prior, ille Supprior, alter Professor Philosophiæ, Theologiæ, aut in quocumque alio officio serviat.* Omnia unicâ ratione, eâque efficacissimâ probari possunt. Hæc enim & alia similia sunt onera Monasterii, ad quæ plerumque illud ex justitiâ tenetur, quibus non poterit satisfieri, si unicuique sit liberum se excusare, & rem sibi impossibilem dicere.

DCCL. *Nota hoc bene.* Si tibi videatur impossibile sine conscientiæ tuæ jacturâ audire Monialium, aut etiam aliarum Mulierum, confessiones, Ego Prælatus tuus, exempli causâ, te decipi, cùm jubeo contrarium, persuadeo. Igitur si hoc, grave quidem, & te judice impossibile injungitur, siquidem Deo & Hominibus satisfacere vis, suscipe jubentis imperium cum omni mansuetudine, humilitate, resignatione & obedientiâ. Quod si audire Mulierum confessiones virium tuarum pondus & robur excedere videatur, impotentiæ tuæ causam Mihi, qui loco Dei tibi præsum, expone, patienter opportunè; non superbiendo, non resistendo, non contradicendo. Sed jam feci, ais, nec proficio: urgeo, nec liberari possum. At repete quid dixeris, quid feceris; ut perspicias te carere ratione. *Exponitur c. 68. Reg.*

Suggessi, ais, meas miserias, fragilitatem meam exposui: nimirùm, me in ipso confessionali turbari, excitari humores, & in miserias incidere. Dixisti fateor. Risi ego. Si turbaris similibus, arguis Deum, qui dedit tibi corpus carneum, cùm potuerit lapideum; qui tibi ad agonem majusque meritum concupiscentiam reliquerit. Hęcne tua impossibilitas? Ego cõtrà definio nullum ibi peccandi periculum, summã securitatem esse, nõ enim apud Deum damnatur sensus sed consensus. DEUS examinat renes & corda, non renes tantùm; & illos, propter eorumdem & consensus concordiam. Concupiscentiam, ait Synodus Tridentina, ad agonem (hoc est, ad majoris coronæ meritum) relictam, non consentientibus, sed per Dei gratiam resistentibus nocere non posse. Adquiesce igitur dicenti Deo, nec ita velis castus esse, ut hæreticus sis: sentire DCCLI.

Non delinquitur sensu, sed consensu.

enim & non consentire non est peccatum; quod si contrarium dicis, Heterodoxus es.

DCCLII.
An cogi, ut audiat confessiones potest, qui inde occasione sumpta in peccata consentit?

Sed addis, te aliquid omisisse. Suggere confidenter. Scias enim me ad secretum teneri, nec posse sine gravi peccato secreta in subditi damnum revelare. Illos carnis motus, quos patior, ais, non solùm sentio, sed illectus approbo, & consentiendo pecco. Jam triumphas. Tibi impossibile præcipi ostendis: peccas enim audiendo confessiones, nec tibi peccatum potest præcipi; nec tu teneris, si præcipiatur, obedire. Peccas, ut ais, & hîc ego non jam rideo, sed doleo. Credo tibi, tametsi decredere possem: non enim non timenti DEUM teneor credere: nam qui audes peccare in luxuriæ, etiam audebis in mendacii materiâ. Hoc non urgeo; mihi verax es, omnia credo.

Scandalum est duplex receptum & datum.

Sed cur peccas? quis te cogit? quis te inducit? quis te scandalizat? Quia obscena audis, ideo obscœa committis? hoc scandalum non jam datum, sed receptum est. Consequentia pulcherrima! Ideò tu debes peccare, quia tua pœnitens detestatur peccatum: ideò tu cadere, quia illa surgit: ideò inquinari, quia illa mundatur: & quia illa dissentit, consentire! Nonne vides te ex melle virus, ex alexipharmaco venenum, & ex alieno peccatorum dolore peccandi occasionem exugere, non datam, non oblatam, sed longè quæsitam, & contra ordinem rerum inventam? Corrige igitur lascivientes potentias, corripe concupiscentiam luxuriantem, castiga corpus tuum & in servitutem redige, ne cùm aliis prædicaveris, ipse reprobus fias. Non nisi liberè committi potest culpa, non nisi voluntariò peccatum: & si noctua luce solis cœcutit, pessimos habet oculos; & si tu contritione alienâ in peccatum induceris, & alienis lacrimis exsiccaris, habes aridissimam animam, pessimam voluntatem. Interim indue te isto cilicio; à vino quantum morbi permittant abstine, hac disciplinâ carnem ferocientem castiga, & siquidem in priori sententiâ imperium meũ perdurat, scias ita tibi expedire, & ex charitate audentior, de Dei adjutorio confidens humiliter & constanter obedias.

DCCLIII.
An cogi, ut audiat confessiones potest, qui se ignorantem judicat?

Sed jam aliò recurris. Non fragilitatem, sed solam ignorantiam causaris. Multa à te non intelligi dicis, & sæpè nescire quo te vertere debeas. Hoc non urget. Etiam Doctores eximii multa ignorant, sæpè pœnitentes multa implicant. Quantum in hac materiâ possis examinavi; & non tu, sed ego debeo Deo dare rationem insufficientiæ tuæ; tu solîus obedientiæ. Si ut jussi diebus singulis unâ horâ Dianæ illam summam, quam doctissimo calamo scripsit Ausonius Noctinot, diligenter interlegas; si in confessione benè attendas; si pœnitentem per Decalogum dirigas; errare non poteris. Quod si restitutio aliqua facienda sit, aut impedimentum aliquod examinandum, si ex tempore non possis resolvere, ne sententiam præcipites, sed illi diem indicas, ut revertatur, & tu interim libros, aut aliquem doctiorem consule.

An cogi ad concionandum possit, qui memoria laborat?

Jam adquiescis, sed suggestũ fastîdis; & me tibi memoriâ laboranti conquereris onus contionandi injunxisse. Memoriæ defectum esse naturalem, nec subesse Superioris arbitrio. Hîc me habes; impossibilia injunxi, & ut putas, ad obedientiam non teneris. At ego quantam memoriam habeas scio,

quan-

quanta ſit opus non ignoro. Te fabulas eloquenter narrantem ſæpe audio, & ſicut nugas ex tempore, potes etiam aliquam hiſtoriam piam proponere & ornare in ſuggeſtu maximè cùm nec libri tibi deſint, nec tempus, ut poſſis hoc colore excuſari.

DCCLIV. Alius manet ſcrupulus? manet: Ergo illum evome, ut tibi ſatisfactum ſit, nec quidpiam inconcuſſum maneat.

De valetudinis cura.

Sic inquis. Duas habet parrochias Monaſterium Arvenſem, Viridenſemque. Et morerer citò in alterutrâ; illa enim valde humida & paluſtris eſt, hæc ſingulis annis peſte infecta. An non ...quinto Decalogi præcepto vitam teneor defendere, & quantum poſſum prolongare? An tutâ conſcientiâ habitare potero in loco inſalubri, aut infecto? Etſi cogar, An tenebor ſalutem meam exponere, & inviſere peſtiferâ lue laborantes?

An in loco inſalubri habitare tutâ conſcientia poſſim?

Et reſpondeo, te in circuitu agere, ſemper proficiſci, nunquam proficere, nunquam velle prodeſſe. Teneris inquam, & ſub mortifero teneris. Non fuit ſcripta Decalogi lex quinta, ut terrerentur homines, ſed ut docerentur non eſſe mortis & vitæ dominos, nec poſſe animas ſuas prodigere, ſed ſolummodò exponere, imò impendere poſſe. Teneris jubente ſuperiore, ire ad locum inſalubrem, imò infectum, ſi ibi negotia agenda, quæ monaſterium tangant.

Homo nec ſuæ vitæ eſt dominus, nec ſervus: ſed uſufructuarius.

Si ſis Paſtor, peſtis tempore remanere teneris, & omnibus adminiſtrare, non tamen tam ſtrictè, quàm Abbas. Nam tibi peſte infecto tenebor ego aut per alium, & ſi non poſſim per alium, per me ipſum omnia adminiſtrare ſacramenta, quia pater tuus ſpiritualis ſum: adminiſtrare cibos & pharmaca, per me, ſi deſit alius qui velit hoc onus ſubire, quoniam pater politicus tuus ſum: at in parrochiâ tu ſpiritualis pater es, politicus pater non es; teneris infectis miniſtrare Sacramenta etiã cũ mortis manifeſto diſcrimine: at cibos & pharmaca miniſtrare non debes. Illos & iſta tenetur exhibere paterfamilias cui æger ſubeſt, hanc curam gerere debet Magiſtratus. Ego igitur pejoris conditionis ſum, & tamen in meâ vocatione ſine querimoniâ perſiſto; ergo & tu in tuâ ſine murmuratione permaneas. Scias tamen obiter ad majorem inſtructionem & lucem.

Strictius tenetur Abbas, quàm Parrochus.

Si Paſtoratus non ſit monaſterij (idem de Monialium accterio ſit dictum) *te non teneri acceptare. Si acceptes, nec ab Epiſcopo abmoveri poſſis, in neceſſitatis tempore remanere debere. Quodſi pro tempore determinato collatus tibi ſit, ita ut Epiſcopus ſpacio unius anni te abmovere nõ poſſit, poſtea poſſit: te acceptationis vi ejuſdem anni ſpatio diſcedere non poſſe, poſtea poſſe, etſi tempus iniquum ſit illud in quo paſtoratum relinquis; nec ſecundò ab Epiſcopo oblatum te acceptare debere. Si poſſis abmoveri cùm Epiſcopus velit, te poſſe etiam cum volueris ad tuum monaſterium redire; nec debere tempore periculoſo manere, in oppido lue infecto. Belliq; tempore ſcias te obedire & ſervire debere eodem modo.*

De Parrochiis, quæ ad Monaſterium non pertinent.

Quicumq; Religioſus poteſt ab Epiſcopo rejici à Parrochia, poteſt à Prælato evocari.

Cùm igitur iſta omnia naſcantur ex ſolenni contractu & poſſint fieri, non ſunt phyſicè impoſſibilia, nec religioſo invito impoſita. DCCLV.

Onera omnia Communitatis in ſolenni Profeſſione acceptantur.

Anno enim integro Novitius fuiſti, audiviſti conciones, vidiſti monaſterii confeſſionalia frequentari; eſſe Parrochias & Monialium monaſteria ſubdita non ignoraſti; Priorem, Suppriorem, & reliquos Communitatis Adminiſtros vidiſti: legiſti Regulam omnia hæc Abbatis prudentiæ committentem: Monialium Mona-

nasteriis sæculares, aut Parrochiis aliorum ordinum Religiosos præfici non vidisti: & tamen secundum Regulam, moribus hujus monasterii expositam, professus es: ergo omnia hæc in solenni professione acceptasti: Ergo ad omnia & singula ubi præcipiantur, teneris. Abbas autem vicissim tenebitur bonum publicum & privatum respicere, nec exponere indignum, nec in promotione aut depositione alicujus humanis passionibus regi, sed DEI unîus causam agere, & charitatis conservationem primariò, secundariò incrementum respicere.

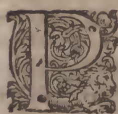
Obligatio Prælati.

HÆC

De Abbatum & subditorum obligationibus specialiter dicta, facili negotio poterunt Episcopis & Pontificibus aptari: Hinc poterunt Prælati sæculares suas etiam obligationes servata proportione metiri; nos, qui brevitati studemus, ad ulteriora progredimur. *Notanda.*

FUNDAMENTUM XLI.

De Vindicativa Justitia.

DCCLVI. PECCAT, Qui legem obligatoriam non servat; nimirum A in materia suæ subordinationis, nec contra Deum, nec prudentiam vergentem, possibilem, & sibi notam. Non est innocens, qui B acceptat onus, cui se noscit imparem. Damnum aut pœnam, quam quis sua patitur culpa, sibi C imputet: item suam C moram. *Quid sit peccatum? & quando committatur?*

Pœna supponit culpam, & pœnalitas causam.

Nemo sine culpa luere debet D pœnam; nemo D sine causa pœnalitatem; Humanitùs fieri non potest; ut ignorantia insuperabilis sit E culpa; aut juridicè perdere vitam, honoremve substantialem F pœnalitas. Non debet delictum unius particularis in detrimentum G alterius particularis, aut etiam Communitatis H redundare. *An particularium actus noceant Communitati?*

Venia I nulli pertinaci conceditur. Nemo debet cum alterius K injuria crescere. Nemo ob virtutem L propriam, aut malitiam G alienam puniri. Nemo præmio ob propriam N malitiam donatur. Omnis, qui M subit laborem, debet frui commodis labori adnexis; omnis, qui fruitur commodis, debet subire M laborem eis adjunctum. *De pœna & præmio.*

Æquitas.

DCCLVII A. CLara peccati descriptio est, nec debet ad majores difficultates redigi. Ratio peccati nō cōsistit in oppositione act⁹ virtutisq; sed actus & leg s.

B. Non

De dignitate majore meritis.

B. Non eſt ſine culpâ, qui rei quæ ad eum (*ad ſe*) non pertinet, (*nimirum, officio, cui ſcientiæ aut potentiæ defectu non poteſt ſatisfacere*) ſe immiſcet. *Eſt Reg. XIX.*

Damnum voluntarium.

C. Damnum quod quis ſuâ culpâ (*cauſa mora aut etiam voluntate patitur*) ſibi debet non aliis imputare. *Eſt Reg. LXXXVI.*

Pomponius Quod quis ex ſua culpâ (*mora cauſa, aut etiam voluntate*) damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.

Mora voluntaria.

Mora ſua (*culpa, voluntas*) cuique eſt nociva (*non alij.*) *Eſt Reg. XXV.*

D. Sine culpâ, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. *Eſt Regula XXIII.* Diſtinguere oportet omninò inter pœnam & pœnalitatem. Si abeſt culpa non incurritur pœna pro culpâ.

Filliucius *fol.* 159. *n.* 161, ſed poſſet incurri pœnalitas. *Huic conſonat*, Pro culpâ nemo eſt præmio donandus.

Odium alienum.

G. Non debet aliquis alterius odio (*culpa mora, negligentia aut etiam voluntate*) prægravari. *Eſt Regul. XXII.*

Privatorũ peccata.

H. Delictum Perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ (*Communitatis*) redundare. *Eſt Reg. LXXVI.*

Peccati venia.

I. Peccati venia non datur, niſi correcto. *Eſt Reg. V.*

Sincerum lucrum.

K. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ. (*Deleo illud, vel jacturâ & manet clarus & verus ſenſus.*) *Eſt Reg. XLVIII.*

Damnum præter intentionem.

L. Nemo tenetur ad reſtitutionem ob damnum præter intentionem ſuam ex actu virtutis emergente. *Eſt communis ſententia.*

Conſilium nocivum.

Nullus ex conſilio (*etiam materialiter malo*) dummodò fraudulentum non ſit (*non eſt fraudulentum, quod ſecundum Conſcientiam & probabile dictamen datũ*) obligatur. *Eſt Reg. LXII.*

Onera & commoda.

M. Qui ſentit onus, ſentire debet commodum (*illi oneri adnexum*) & è contrà *Eſt Reg. LV.*

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore. *Reg. LXXVII.*

Vtilitas ex delicto: damnum ex virtute.

N. *Vide Layman. fol.* 128. *num* 15. *ubi docet neminem ex proprio delicto commodum debere reportare, & exemplum ponit in eo, qui a catholica fide deficit, quem vult manere ſubjectum univerſis præceptis Eccleſiæ ut antea, ne ex peccato utilitatem reportet.* Conſonat Bartholomæus à S. Fauſto Theſ. lib. 1. quæſt. 12. n. 3. Porrò, ſi ob delictum nemo utilitatem reportat, nemo ob virtutem damnum: & hoc poſtulat rationis conſequentia, aut nõ dialecticamur bene.

Cum ſunt jura partium obſcura, reo favendum eſt potiùs, quam actori. *Reg. XI. An non obſcura quæ merè probabilia? ſic puto.*

I.

ACtum eſt de præceptis oſtenſumque nec ignorantes invincibiliter, nec carentes viribus, nec ſcientes & phyſicè potentes, ſi materia contrà conſcientiam aut prudentiam ſit, obligari: unde neceſſario includitur, DCCLVIII

Qualitates legis obligatoriæ.

Superioris præceptum, quod nec inutile nec ſuperfluum ſit, nec militet contra conſcientiam, nec ſuperet vires ſubditi, nec imponatur inſcio, ſed ſit in materia, in qua ille Superiori ſubordinatur, eſſe obligatorium. [Conſultò illud *ſubordinatur* posui, non enim omnis ſubditus in omni materia etiam licitâ & honeſtâ ſubeſt.

An ſubditi debeant in omni obedire?

Sed juxta leges & mores, & profeſſionis contractum. At poſtulat publica utilitas, ut detur in Republicâ authoritas quæ poſſit *parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos* & hæc eſt, quæ JUSTITIA VINDICATIVA nominatur.

Pœ-

Quid sit pœna? Pœna est noxæ vindicta teste Ulpiano. Et ipsius octo species recenset Cicero nimirum, Damnum, Vincula, Verbera, Talionem, Ignominiam, Exilium, Servitutem, Mortem. Pœnitentia consistit in actuali dolore; Vi cujus commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & plangenda ulteriùs committere nolumus. Sic Theologi *in 4 Sentent.dist.* 14.

Quid venia? Venia asserente Senecâ *lib. de Clementia*, est debitæ pœnæ remissio, quæ correctis & pœnitentibus concedi solet. Augustinus *de Agone Christiano* sic ait. *Debeat Ecclesia Catholica, correctis & firmatis filiis libenter ignoscere. Cum ipsi Petro personam ejus.* (Christi) *gestanti, & eum in mari turbasset,* (fortè *& cum in mari titubasset,*) *& cum Deum carnaliter à passione revocasset, & cum aurem servi gladio præscidisset, & ipsum Dominum etiã negasset, Et cum in simulationem posteà superstitiosam lapsus esset; videamus veniam esse concessam, eumque correctum atque firmatum usque ad Dominicæ passionis gloriam pervenisse.* *An concedenda sit relapsis?*

Igitur ne superior aut nimis remissus aut severus dicatur; & ut sciat quando debeat condemnare & absolvere, has Regulas ex Canonico Jure decerpsit, Bonifacius & ob oculos posuit.

II.

DCCLIX. *An incorrectis?* PEccati venia non datur nisi correcto. Et quia à Deo & ab hominibus veniam postulare solemus, hæc Regula V. si Theologicè sumatur, æquipollebit huic. *Peccati venia non datur à Deo, nisi correcto & contrito, aut saltem attrito & confesso; & talibus semper ipsa datur.* Si sumatur politicè, huic. *Peccati quoad pœnam venia non datur à Iudice, nisi jam se corrigenti & modestè agenti: at non potest à Iudice inferiore concedi, nec expedit frequenter concedi à supremo, nisi dentur rationes speciales, quæ ad bonum publicum conducant.* *An expediat pœnam condonare?* Sed quia videtur Bonifacius agere de culpâ, notandum in omni civili peccato, dari injuriam factam Reipublicæ, pœnamque; sicut etiam analogicè in omni peccato contra DEUM, quod quia non observavit Canisius, hanc Regulam his verbis exponit. *Regula plena est, si per correctum accipiamus contritum, ad saniorem mentẽ reversum; non verò punitum, ut quidam perperam interpretantur. Quæ enim delinquenti gratia fit, si is pœnam à Iure constitutam jam subijt?* Et Respondeo Canisio non illos perperam, sed ipsum potius perperàm regulam interpretari; illi enim qui pœnam subiit magna gratia fit, cum remittitur culpa, quæ à pœnâ distinguitur, & est prior ipsâ. Vel convertamus oculos ad Theologiam, in quâ celeber est Petri Abailardi error, qui culpam à pœnâ non distingui putavit, juxta quem omnia essent vera, quæ Canisius adducit. At quia pœna à culpâ distinguitur; cùm aliquis moritur in peccato veniali, est reus culpæ & pœnæ; hanc potest expiare satispatiendo: at nõ est idẽ satispati ac ipsammet culpam delere. Quam ob rem tametsi sit facile ostendere, quo animæ defunctorum modo luant pœnas debitas, non est facile exponere quomodo liberentur à venialibus culpis, si fortè cum illis egrediantur. Hinc igitur iterum ad humana reduces, dicimus furem commisisse delictum etiam in Rempublicam, & esse reum culpæ, & obnoxium pœnæ; at juxta leges punito culpam ignosci, veniam dari, & posteà tractandum ut Reipublicæ amicum. *Canisius impugnatur.* *Pœna distinguitur à culpa.*

III. Sine

III.

DCCLX. *Differt culpa à causa: & à pœna pœnalitas.*

SIne culpâ, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. Est Regula XXIII. Hic Bonifacius culpam à causa distinguit, & pœnam à pœnalitate deberet: dicimus enim, dari pœnas pœnalitatesque; illæ sunt demeritorum & peccatorum stipendia, hæ ex causa & possunt & solent imponi. *Dimissio apud Iesuitas, &* Sic hodie apud Patres Jesuitas dimissio solet esse pœnalitas: nam tametsi nemo possit sine causa dimitti, dimitti potest sine culpâ; nimirùm cum datur causa ipsi non peccaminosa, fortè nec libera, quæ militet contra bonum publicum, & dimissione tollatur. *apud nos.* Eadem autem apud Benedictinos dimissio, non est pœnalitas sed pura pœna, quæ incorrigibilibus imponi potest (imo nonnunquam debet) ex præscripto capitis XXVIII. sed Prioris Cellerarii, & cuiuscumque Aministri depositio est pœnalitas; *Depositio.* quia licet non possit deponi sine causa, (non enim Antistes insanire permittitur, in omnibus enim suis decretis debet Deum & publicum bonum respicere) potest tamen sine causa Ministro deponendo imputabili, puta si sanctus & bonus sit, & tamen non placeat confratribus, deturque alius, quem ament, qui satisfacere possit æquè bene, vel melius.

DCCLXI. *Promotus per simoniam deponitur.*

Et veniendo ad Jura universalia, *c. de regularib. 25. cum seqq. extr. de simonia. c. quicunq. 1. q. 5.* qui per simoniam à se commissam, fuerit ad ecclesiasticum beneficium promotus deponitur; item ille, qui per commissam ab alio se inscio. & in priori casu depositio est pœna, & in posteriori pœnalitas; in illo datur culpa; quæ luatur: in hoc causa: interest enim boni publici, tam severè contra simoniacos procedi, cùm videamus ne hanc quidem severitatem sufficere, ne hoc abominabile vitiũ multorum promotiones invadat.

Item leprosus. Sacerdos leprosus *c. 4. extr. de cleric. ægr.* ab Ecclesiæ administratione proscribitur, non sine causa, & tamen omnino sine culpâ. *peste infectus.* Sic etiam in bene gubernatis urbibus domus peste infestorum clauduntur, & signantur; ipsis non conceditur aditus ad alias domos, nec sanis ad istas; & quidem homines miseri præter pestiferam luem alias pœnalitates patiuntur, non in pœnam peccati, sed ad maiorem reliquorum securitatem. leprosi solent ab humano commercio proscribi, & ob eamdem causam, etiam si careant culpâ, quotquot morbo contagioso laborant.

Irregularitas etiã virtutes exercendo contrahitur. Irregularitas etiam, non solum actu peccaminoso, sed etiam virtuoso contrahitur; puta si Judex aliquem capite condemnaret; Medicus ex ignorantia occideret; Chirurgus ex præscripto Medici excideret aliquod membrum.

IV.

DCCLXII. *Causæ ob quas homines puniri soleant?*

SEd siquidem nemo sine culpâ vel causa puniri potest, quæ sunt causæ, quæ sunt culpæ, propter quas potest?

Respondeo, standum communibus legibus & moribus cuiuscumq; patriæ. *In sæculo:* Addo non videri dari causam, ob quam possit aliquis plecti capite, aut aliâ extremâ sententiâ damnari sine culpâ; imò nec infamari. *In claustro.* At in religionibus datur causa manifestissima, ob quam possint regulares pœnitentiæ imponi sine culpâ; & ea est, mortificationis studium, & devotionis promotio.

Dantur culpæ civiles. Subjungo esse culpam (Theologicam, politicam-vè) violare directè aliquam legem, moralem, aut pœnalem; & legirupiones esse omninò puniendos; nam tametsi in eâ sententiâ sim ut desiderem

Leges ſervandas. derem leges faciles eſſe, vellem illas ſeverè & ſtrictè obſervari.

Corollarium. Pro culpâ nemo debet præmio donari. Oſtenditur, quia ſicut innocentem puniri, ſic etiam contra juſtitiam militat nocentem præmio & honore donari.

V.

DCCLXIII. *De impertinentibus.* Non *eſt ſine culpâ, qui rei quæ ad eum* (ad ſe) *non pertinet* (nimirum, officio, cui ſcientiæ aut potentiæ defectu non poteſt ſatisfacere) *ſe immiſcet.* Eſt Regula XIX. Sic Regulæ tenorem expono ratione ductus, & juribus; præcipuèque *l. idem juris. 8. §. mulionem. cum l. ſeq. ff. ad leg. Aquil. l. illicitas. 6. §. ſicuti ff. de offic. præſ.* Unde non eſt dicendus ſe intermiſcere negotiis alienis, & quæ ad ſe non pertinent. Ille qui ſcit poteſtque proximum hoc optantem juvare

Favor non fit invito. (nulli enim laudabiliter adſiſtimus invito) nam, ſi te phyſicè aut etiam moraliter poſitivè aut etiam negativè prohibente, tua negotia Fridericus fecerit, tametſi bene, nec ſtipendium, nec honorarium, imò nec ſumptus factos repetet, *l. ſi. c. de negot. geſti.* Sed quia alienas culpas dorſo aliorum nonnulli ſolebant imponere adjuncta fuit.

VI.

De alieno odio. Non *debet aliquis alterius odio* (etiam juſto) *prægravari.* Eſt Regula XXII. & firmatur *lege. ſi quis. 33. §. legis. c. de inoffic. teſt.* cui conſonant alia Juris Axiomata; nimirùm, [*Delicta ſuos tenent authores*] *l. ſancimus, 22. c. de pœnis.* [*Ratio non patitur, ut alteri ob alterum iniqua Conditio inferatur.*] *l. non debet alteri, &c.* Ubi

Odium eſt duplex. nota duplex dari odium, juſtum injuſtumque: hoc habetur in perſonam, illud in vitia. Porrò ſicut & nobis, præceptum etiam fuerat Prophetæ Regi, *Pſal. 118.*

ut diligeret proximos, & tamen iniquos odio habuit ſanctiſſimè, quia non deteſtabatur perſonas quà perſonas ſed quâ iniquas. Docemur igitur hac Regulâ, iniquè illum procedere, qui quod injuſtè odio habeat Petrum, gravat eius cognatum: docemur etiam iniquè ſimiliter procedere, qui peccata quæ odio habet in Petro, nec tamen in ipſo punire vult aut poteſt, in eiuſdem cognato vindicat: nemo enim puniendus eſt ob aliena peccata.

Solent Authores adſignare caſus in DCCLXIV.
quibus locum Regula habere non poſ- *An hæc Re-*
ſit; nullum tamen quem viderim, qui ſit *gula ha-*
eius exceptio, aut ad illam pertineat. *beat exce-*
Incontinentia Parentum, inquiunt, *ptiones?*
punitur in filijs; ij enim, ſi ſpurij aut *Peccata*
illegitimi, arcentur ab ordinibus ſa- *parentum.*
cris *tit. extr. in 6. de filijs Presbyt.* gravantur igitur ob aliena peccata. Et ego negato primo antecedente, nego conſequentiam illatam: gravatur enim aliquis, cùm vel illi adimitur bonum, vel imponitur malum, & tamen neutrum
fit, cùm ſpurij à dignitatibus eccleſia- *Spurij à*
ſticis, aut etiam ſæcularibus arcentur. *dignitati-*
Hæ enim conferendæ ſunt his, qui po- *bus arcen-*
liticè homines ſunt, & ipſi ſunt nul- *tur.*
li politicè. Sed *eſſe nullos* non habent *Politicè*
ipſi in pœnam, non enim qui olim e- *nulli.*
rant aliquid politicè, rediguntur in nihil politicè; ſed nunquam ipſi fuerunt in politicâ rerum naturâ, quoniam politicè nati non ſunt: & quia certum eſt, Non-entia non poſſe puniri nec gravari, ſic nec ipſos, quia ipſi in Republicâ non-entia virtualiter ſunt, nimirùm,
quoad dignitates & eminentia offi- DCCLXV.
cia, ita enim ſe habent, ac ſi nati non *Nati ante*
eſſent. *parentum*

Non abſimili modo Philoſophare de *crimen nõ*
filijs Parentum reorum criminis læſæ *ſunt infa-*
Maje- *mes.*

Majeſtatis, qui nati ſunt poſt crimen, ſi enim ante crimen ſint nati, non tangi creduntur, licet in materiâ gratiæ ipſos videamus aliquando tametſi ſine culpâ, non tamen ſine cauſa repelli: Si nati fuerint poſt crimen, concepti ſunt in peccato civiliter originali, & tam habent quòd conquerantur contra Principem, quàm contra Deum ego, qui in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Naſcuntur filij iræ politicæ, rei non quidem pœnæ ſensûs, (nemo enim Proditoris aut Monetarij filius igni ob culpam originalem apud Orthodoxos mandatur) ſed pœnæ damni; naſcuntur enim incapaces dignitatum & promotionum; & quia nunquam capacitatem hanc habuerunt, illam odio parentum perd diſſē dicendi non ſunt, ſed illam à ſuis parentibus non accepiſſe.

Peccatum originale politicum.

Pœna ſenſus & damni.

VII.

DCCLXVI. HÆc Regul. XXII. univerſalior eſt; & ex illa ad ſpecialia deſcendendo multæ poſſent inferri; ſed à Bonifacio ob peculiares cauſas infertur ſola Regula LXXVI. videlicet *Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.* Conſonarent iſtæ, *Delictum cuiuscumque Chriſtiani, etiam ſummi Pontificis, non debet eſſe Eccleſiæ Romanæ detrimento. Non debet Epiſcopatus pati ob alicuius etiam Epiſcopi peccatum. Non debet Ordo religioſus puniri, condemnari, deleri, ob aliquorum etiam Propoſitorum exorbitantias. Non debet Monaſterium damnari ob Monachi aut etiam Abbatis flagitium.* Et convertendo oculos ad ſtatum ſæcularem, *Ob particularium hominum, etiam Imperatorum, Regum, Principum, Crimina, non debet puniri Orbis Chriſtianus.* Et, ut omnia ſimul comprehendam. *Ob unius membri, etiam Capitis exceſſus, non debet puniri Communitas.* Non enim peccat ipſa, cùm membrum privatâ authoritate peccat, nec debent innocentes puniri: peccaret, ſi ipſa vel juberet vel faceret, quod malum eſſet; ſed neque tunc per modum corporis unius, ſed per modum plurium particularium.

Privatorũ Hominum ſceleraCõmunitati nocere nõ poſſunt.

Placet addere verba Alexandri III. *c. 2. extr. de donat.* dicentis, *Cùm enim Epiſcopus & quilibet Prælatus Eccleſiaſticarum rerum ſit Procurator, non Dominus, conditionem Eccleſiæ meliorare poteſt, facere verò deteriorem non debet*, imò nec poteſt. Unde bene Layman *libr. 3. tr. 2. c. 11. n. 5.* Eccleſia, ait, jure minoris debet ſemper illæſa ſervari additque *l. 4. c. 13. n.* 16. Eccleſia pupillo comparatur cùm ſe ipſam defendere non poſſit.

Eccleſia jure pupilli gaudet.

VIII.

REm à ſe alienatam poteſtne Prælatus repetere etiam allegando propriam turpitudinem? Reſpondet affirmativè Henricus Caniſius, *ex capite, ſi quis num. 4. & num. 12. extr. de rebus Eccleſ. alien. & ex l. 1. c. de liberali cauſa.* Sed hic ego volo tantiſpere hærere. *Teneo primò* non poſſe repetere, quæ dedit ex conſenſu ſuæ communitatis. *Teneo ſecundò* non poſſe repetere, quæ dedit ſecundum Regulam, etſi ſit invita communitas, tunc enim illa donatio eſſet valida. Regulæ nomine intelligo Privilegiis & moribus temperatam, & ut melius rem capias, pono exempla domeſtica. D. Bernardus conſultis ſuis Religioſis (an & conſentientibus? neſcio; ſed maioris charitatis causâ diſſenſiſſe dicantur) fundum dedit B. Norberto, ut Præmon- DCCLXVII.

De Abbate prodigo.

Hodie Monachi obſervãt Regulas moribus & privilegijs mitigatas.

stratum ædificaret, & ante paucos annos, Fernellius Cœnobij Viritiensis Antistes unam arcem, ut Patres Franciscani in cœnobium erigerent, & quidem etiam consultis, invitis tamen Religiosis, & quæris, An hæ donationes sint validæ? An Bernardus, Fernelliusque possint bona à se alienata Ecclesiarum suarum nomine repetere, etiam culpam suam adlegando? & respondeo Fernellium posse, & Bernardum non posse. Aio posse Fernellium, quia juxta mores nostri ævi & constitutiones Pontificas nihil potest invitâ Communitate alienari. Addo tamen Bernardum non posse; nam stando Regulæ matri, si alienare fundum res magni momenti credatur, debet Abbas universos consulere & audire; si res parvi momenti dicatur, debet saltem consulere & audire seniores; in neutro tamen casu tenetur illorum sequi judicium, sed potest quod melius judicaverit, facere. Cum igitur D. Bernardus professus fuerit, servaritq; Regulam ad litteram, nullo usu, nullo privilegio temperatam, validè illum fundum B. Norberto dedit, nec illum potuit nomine Communitatis repetere; quem enim regulariter dederat, dederat nomine suæ Communitatis.

Quid dare olim Abbas potuerit, & quid hodie possit?

IX.

DCCLXVIII. Ante annos quasi viginti duos obiit Abbas N. vir sanctus & pius; & à successore sedecim mille florenos, quos jussu defuncti dederat alterius ordinis Cõmunitati, Mercator quidam postulavit. Negat successor; Chirographum ostendit ille; excipitur contra chirographum; multa hinc inde adlegata, & tandem condemnatur Monasterium, ut Mercatori satisfaciat. Audivi variè de huiuscemodi quæstione loqui. Fortè non fuit adlegatum non posse Abbatem sedecim mille florenos dare pauperibus sine speciali communitatis suæ licentiâ. Quid scio? Fortè fuerunt multæ donationes, & tandem in gravem summam coierunt. Fortè aliæ causæ latebant, quæ non publicantur. Ego autem non credo posse Abbatem gravare suum monasterium erogando eleemosynas; puto tamen eum habere bene administrandi absolutam licentiam; & existimo eum bene administrare, qui modestum victum amictumque dat suis religiosis; nihil profanum & inutile ædificat; comparat pro Ecclesiâ, non superba & profana, sed decentia ornamenta; & cætera, quæ supersunt, dat pauperibus sanctis (non semper Deo gratum dare otiosis mendicis, si in vitiis ipsi suis alienâ clementiâ foveantur) etiam si sint multa. Et existimo eum male administrare, qui quod Monasterium sit dives, plus vini, aut pretiosiores vestes dat suis Monachis; quàm si esset pauper: eò enim res in multis locis devenerat, ut gratulandum sit nonnullis Monasteriis, quod à Gustavo Adolpho Sueciæ Rege fuerint non tam exspoliata, quàm reformata. Multa enim iste Rex ad summam paupertatem reduxit, quæ demum violenter inducta paupertas reformavit. Placet Reformationis formula Carolo V. Imp. statibus Ecclesiasticis ad deliberandum proposita Augustæ anno 1548. in quâ §. *De Monasteriis* lego *Non debent Monachi, quamvis opulenti & regalibus dotati munificentiis* (lege bene) *otiosos & vanos facere sumptus, nec familiam superfluam, nec equos ad fastum, & pompam potiùs quam ad necessitatem, Principum more, nutrire, magisque sæcularem, quam religiosam vitam ducere.* Annon explorator domesticus carpit exactè, quæ fieri vidit, & quæ vix hodie reformata videmus? Quid igitur facere debe-

Quales & quantas eleemosynas possit Abbas facere?

Paupertas multorum monasteriorum reformatrix

Decretum de Monachis.

debeant Religiosi, videamus. *Sed in humilitate vivere frugaliter.* Sed si hoc fiat, multa aureorum millia in opulentis monasteriis supererunt. Quid fiet igitur de tantâ vi pecuniæ, si non comedatur & bibatur, & in usus fastuosos dispensetur? Imperator, *quæ ultra necessitatem* (nota bene, non dixit *luxum*, sed *necessitatem*) *supersunt* (debent) *in pauperes & educationem studiosorum, quo possint Ecclesiæ Christi olim usui esse, utiliter expendere.* Nec contra hoc curanda est unius aut alterius Visitatoris avaritia; Cuius authoritate nunquam licebit me depauperare monasterium ut ipsius superfluitati satisfaciam, vel dare Religiosis superflua, aut thesauros congerere; cùm omnia nõ necessaria debeam in pauperes sanctos erogare. Sed de hoc alibi uberiùs & aptiùs.

Quales & quantas eleemosynas possit Abbas facere?

DCCLXIX. *An huic Regulæ obstet præscriptio?* Multas statim contra Regulas exceptiones solet invenire Canisius, & contra hanc non vult militare præscriptionem: at si res bene examinetur, non urget. Sic arguit. *Objectio.* [Propter negligentiam superioris contra Communitatem suam fluit præscriptio *L. 1. ff. de usurp. & usucap* ergo delictum personæ juridicè solet in detrimentum Ecclesiæ redundare.] & respondet Canisius his verbis. *Solutio Canisij.* *Neque obstat huic Regulæ titulus decretal. de præscriptionibus, quo propter negligentiam Prælati contra Ecclesiam suam currit præscriptio: quia hoc publicæ utilitatis causa receptum est in præscriptione, ne dominia rerum in incerto sint.* *Impugnatur.* Sed hæc ratio non sufficit, præscriptionem enim esse introductam ex hoc motivo aut ex alio, non tollit esse contra Communitatem & ex Abbatis negligentiâ percurrere. *Vera ponitur.* Ego autem teneo præscriptionem currere, non tamen hoc detrimentum ob delictum personæ redundare: quod sic ostendo. Abbas est in tali casu com-

Pauperes multorum monasteriorum formari. Decretum de Monachis.

munitatis lingua; & ipse cùm protestatur contra, & suis verbis cursum præscriptionis interrumpit, procedit, *ut quo*, non *ut quod*; nam sicut linguâ homo, sic Abbate loquitur in tali occasione communitas. *Abbas Cõmunitatis lingua.* Ergo quando Abbas tacet, tacet *ut quo*, & Communitas *ut quod.* Ergo ob propriam negligentiam patitur detrimentum Communitas. Nec juvat dicere, eam non posse præcipere Prælato ut impediat cursum præscriptionis; illum enim potest monere, & renuentem in visitatione accusare juxta leges & statuta ordinum singulorum.

X.

DCCLXX. *De acceptatione.* Similis omninò difficultas in acceptationibus moveri potest; nam sicut Abbas nihil dat nomine proprio, sic nomine proprio nihil negat; nihil nomine proprio acceptat, nihil proprio recusat: unde si in testamento centum Ecclesiæ meæ legaveris, non potero illos nomine proprio acceptare aut recusare, sed nomine eiusdem Ecclesiæ: ergo, si ego illos aureos recuso *ut quo*, mea Ecclesia *ut quod*, non est dicendum quod illis ipsa careat propter meam voluntatem, sed propter suam. *Sed dices* legata ipso jure adquiri meæ Ecclesiæ, nec requiri acceptationem imò nec agnitionem *l. fin. c. de SS. Eccles. l. à Titio. ff. de furto.* *Objectio.* Et nego, quoniam favor non fit invito, nec ullus acceptare tenetur, qui non obstringatur præcepto valido acceptandi. *Solutio.* Consentit mihi Panormitanus *ad cap. 1. num. 9. extr. de integr. restit.* licet alibi aut obscurè aut aliter loquatur. Profectò, An liceat acceptare munera ab amicis oblata, docui in Theologiæ Regularis *num.* 876.

hinc oritur

XI.

DCCLXXI. *De voluntaria jactura.* DAmnum quod quis ſua culpa (aut cauſa aut voluntate) *ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.* Eſt Regula LXXXVI. adeoque, ſi vel currat præſcriptio, vel legata renuantur, & putet damnum (ſaltem negativum) ſe eſſe paſſam Communitas, ſibi illud imputet, non alii; id enim ipſa moraliter fecit, quod nomine ſuo factum eſt.

In hunc ſenſum *l. quod quis ex ff. hoc tit.* inquit Pomponius, *Quod quis ex culpa ſua (vel cauſa) damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.* Non enim habent Judices oculos, ut tale damnum videant; nec aures, ut in tali materiâ querelas audiant: adeoque à ſimilibus quæſtionibus abſtrahunt, & illas dicunt politicè inintelligibiles & incognoſcibiles.

XII.

DCCLXXII. *De mora. Moroſus quis?* MOra ſua cuique eſt nociva. Eſt Regula XXV. Cui concordat altera Juris Regula *in l. in condemnat. §. unicuique ff. eodem tit.* Porrò *moroſus* ille in Jure dicitur, qui non facit, quod debet, quando debet. Et puto in omni contractu tempus tacitè vel expreſsè determinari; non enim, qui domum emi, ſi tempus ſolutionis non eſt determinatum, illam potero centum annis differre; omnia enim, quæ non ponuntur diebus determinatis, creduntur ſtatim facienda; *Quid ſit ſtatim?* & illud *ſtatim*, cùm politicum ſit, & non Phyſicum, latitudinem habet. Ut Regulam altiùs intelligas, unum aut alterum caſum ſubjungam.

Caſus primus. Madriti cum diceretur in Proximum diem monetæ valor diminuendus, Petrus qui debebat Franciſco mille florenos, illos ſolvere voluit. Renuit iſte, ille proteſtatur; & interim valor pecuniarius minuitur. Sed utri? Petro-ne an Franciſco? Sententia publica decretum moram fuiſſe Franciſci, adeoq; ipſi ſoli nocere.

Alberico debebat centum imperiales Patroclus, & differebat ſolutionem. *Caſus ſecundus.* Proteſtatur ille damnum emergens, lucrum ceſſans. Et quæritur, ſi poſt Juridicam proteſtationem adhuc moras Patroclus trahat, & tamen reverà damnum illud emergat, aut lucrum ceſſet, cui emerſurum illud, cui ceſſaturum iſtuu ſit? Verè Patroclo, ſi Judices integri ſint.

Tenemus furem, latronem, & quemcunque rei alienæ detentorem, tunc eſſe moroſum ſolutorem, cum poteſt ſolvere, & non vult: *An ſit moroſus ſolutor, qui non poteſt?* quod ſi velit, nec poſſit, adhuc diſtinctione opus eſt. Si juſtè contraxerit debitum, non tenetur: nemo enim ſub bono Deo ſi bonus ſit, gravatur. Si injuſtè contraxerit, ubi per confeſſionem ceſſet eſſe injuſtus detentor, videtur non eſſe damni cauſa, ſed fuiſſe; adeoque teneri ad damna præterita, quæ intulit; non ad futura, quæ improviſa contra eius voluntatem eveniunt. Sed hæc potiùs concernere videntur forum interius, nam, de occultis non judicant humanæ leges.

XIII.

DCCLXXIII. *Corrigitur Regula 48.* LOcupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jacturâ. Eſt Regula XLVIII. Deleo illud *vel jactura*; nam ſi nihil minus ſignificat *jactura* quàm *injuria*, tunc eſt vox ſuperflua; ſi minus expungenda: omnia enim, quæ ſecundum jura fiunt, tametſi incommodum

&ja-

Aliud est jactura, aliud injuria.

Aliquando delere verbulum est commentarium addere.

& jacturam inferant, non inferunt injuriam proximo. Possumque alieno detrimento, modò sine injuriâ ditari; ut optimê notavit Glossa *ad l. jure naturæ. ff. hoc tit.* cui consonat *l. juste 11. ff. de adquir. vel om. poss.* nam sicut verbulum addidisse sæpe est sententiam commentario illustrasse; sic etiam aliquando, verbulum delevisse; si illud poterat sensum interturbare. Et quidem licet omnia Jura sint æquitati & naturali rationi consentanea, hanc specialiter hac prærogativa investit Pomponius *in l. nam hoc natura. 24. ff. de condict. indeb. in l. jure naturæ. ff. hoc tit.*

Cicero examinatur.

Solent huc poni Ciceronis verba, qui *libr. 3. officior.* sic inquit. *Detrahere igitur alteri, & hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ possint aut corpori accidere, aut rebus externis.* & quia video & audio hæc Stoici Philosophi verba fortiter urgeri à nonnullis. Ego etiam; sed ut opinor veriùs tametsi severius; eadem reducam ad limam.

An Cicero noverit naturam integram?

Quæro igitur, An agat Cicero de statu naturæ integræ, cui erat contraria mors, cùm homines nascerentur immortales, potius transituri in Cœlum, quàm morituri: Et respondes distinctionem naturæ integræ & lapsæ ignotam Ciceroni fuisse; illumque egisse de natura humana, qualem habebat, & qualem in reliquis experiebatur. At contra talem naturam nec est mors, nec paupertas, nec dolor nec cætera, quæ solent accidere: ergo nec erit contra naturam damno alieno ditescere. Involvit igitur contradictorias Cicero, cùm contra naturam esse vult, quæ sunt maximè secundum naturam; cùm potiùs esset contra cursum naturæ, hominem hac rerum tempestate non mori, nullius rei esse indigum, esse impossibilem, & inalterabilem. Præterea, si Cicero incommodum ab injuria non distinguat, esset iterum arguendus; & dicendus multa dixisse oratorio stylo, qualia etiam hodie à nostris concionatoribus dicuntur: quorum exclamationes, voces & non dictiones sunt.

Incommodũ differt ab injustitia.

XIV.

DCCLXXIV. QVi sentit onus, *sentire debet Commodum* (illi oneri adnexum) *& è contrà.* Est Regula LV. Illud *adnexum* majoris claritatis gratiâ addidi; illud enim insinuat ratio, *& in l. unic. §. pro secundo. in fin. c. de caduc. coll.* clarè exprimit Justinianus. *Nec enim ferendus est*, ait *qui lucrum quidem amplectitur; onus autem ei adnexum contemnit.* Et Regulam à contrario sensu. *l. secundum natur. ff. hoc tit.* Paulus Jureconsultus assumens, ait; *secundum naturam est, commoda cuiuscunque rei eum sequi, quem* (eiusdem rei) *sequuntur incommoda.* Hæc doctrina est contra omnes illos animarum Rectores, qui oves suas tondêre sciunt, fovere nesciunt, nolunt-ve, utilitate contenti, cùm tamen honos & onus ita connexa sint, ut hunc habere non debeat, qui illud renuat. Unde datur Regula LXXVII. quæ verbis differt à præsenti, nimirum, *Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.* Omnia enim Officia habent utrumque inseparabiliter, nec licet istum acceptare, illud regerere.

De gravamine & commodo.

XV. Qui

XV.

DCCLXXV *Qvi violat legem, quâ se teneri invincibiliter ignorat, aut quâ se non teneri probabiliter putat, non peccat; adeò nec poterit puniri.* Est radio Regulæ illi XXIII. *Sine culpa non est aliquis puniendus*, quam superiùs, exposui.

An puniri possit, qui sequitur opinionem probabilē?

Unde optimè Sancius *in selectis disputat.* 33. Apud Ausonium Noctinot in summâ Dianæ, verbo, Opinio. *num.* 10 ait non posse superiorem punire justè subditum ex probabili opinione non obedientem; quia non obediendo non peccavit, ac proinde nec promeretur pœnam. Excipe illum perpetuò, qui se obligaverit obedire superiori in materiâ probabili sed respectu huius non esset probabile se posse in materiâ probabili non obedire. Et quia, quæ possunt fieri, possunt consuli; & quo possum modo operari, possum consulere; oritur Juris Regula LXII. *Nullus ex consilio, dummodò fraudulentum non sit obligatur.*

Neminem consilio teneri.

Et sanè fraudulentum est, quod contra docentis conscientiam. Anne ignorantia invincibilis excusare eum poterit, qui dederit malum consilium? Respondeo duas dari ignorantias invincibiles, quæ omninò veniunt distinguendæ.

Ignorantia invincibilis est duplex.

Petrus rusticus in rebus arduis, & quæ jura subtiliora concernunt, ignorantiam invincibilem habet, sic Credo, sic suppono. At consulitur à Friderico; & ille audacter consulit quid sit facturus. An-ne hoc est fraudulentum consilium, si quidem invincibili & insuperabili ignorantia fundatum? An rusticus hoc consilio obligabitur? Respondeo Petrum jura invincibiliter ignorare; at se illa ignorare non posse. Adeoque hanc secundam ignorantiam in ipso, aut esse malitiosam & affectatam, aut saltem supinam & vincibilem: & concludo consilium fuisse fraudulentum, & peccaminosum; nam juxta Regulam XIX. *Non est sine culpâ, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.* At obligari ob malum hoc consilium non puto, quoniam juxta Regulam LV. *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.*

Nota id bene.

Et quidem si præsumptio fuit Rusticum dare consilium; præsumptio etiam fuit Rustico credere, & stultitia eiusdem consilio gubernari. Hinc patet imperitum (quod solet) qui haberi doctus vellet, & ita arte & fraude procederet, ut etiam esse doctus à rusticis judicaretur, si consilio noceret rustico, ad restitutionem obligari. Rusticus enim cum sincerè & prudenter consuleret; at ipse fraudulenter & imprudenter responderet.

DCCLXXVI Hic laudo legem *illicitas* 6. §. *sicut ff. de officio Præsidis* & legem *idem* 8. *in Princ. ff. ad leg. Aquil.* quæ condemnant Medicum, qui ex ignorantia ægrum occiderit; condemno tamen eos qui hanc non reducunt ad praxin; est enim magna seges imperitorum hominum, qui dicunt se scire Medicinam, & applicando dextrorsum sinistrorsum, quæ occurrunt & ignorant, multos ægros occidunt.

An quando Medici teneantur ad restitutionem?

Strictior & acceptior est lex 2. *ff. quod quisque Iuris*, vi cuius Assessor, si per imperitiam aliter consulat Magistratui, quàm oportet, ipse omninò obligatur; dat enim fraudulentum Consilium, qui in materia, quam vincibiliter ignorat: & ignorantia rerum, quæ concernunt officium, semper est vincibilis; quoniam si datur aliquis, qui illa addiscere nequeat, poterit officium non admittere.

An etiam Assessores?

Quæ ad uniuscuiusque officium pertinent, crassè ignorantur.

FVN-

FUNDAMENTUM XLII.

De AEquitate, seu de AEquali & personas non acceptante Justitia.

DCCLXXVII. ACCEPTIONEM Personarum committit, A qui rejecta persona, quæ secundum Jura debet favorem sentire, ob privatas rationes alii favet in materia Iustitiæ. In materia gratiæ B non datur personarum acceptio: Hinc patet DEUM acceptorem personarum non esse. Contractus utrimque onerosi, in absolutos conditionatos & mixtos dividuntur. Purè absoluti pauci aut nulli; sed in ipsis debeo stare promissis, & si non C steteris. In purè conditionatis, non nisi ex C suppositione quòd steteris. In C mixtis, qua parte absoluti sunt, & si non steteris; qua autem parte conditionati, si steteris. Qui potest D agere, potest excipere; qui potest Titium domo eiicere, potest illum in domum non admittere; qui potest accusare, poterit E denuntiare. Et universaliter loquendo, sine personarum acceptione fieri non potest, ut ille, cui conceduntur plura, pauciora sub illis F contenta interdicantur.

Ubi reperiatur acceptio.

Deus non acceptor personarum: & cur?

Contractus triplex.

DCCLXXVIII. A. QUid sit acceptio personarum Text⁹ breviter sufficienter tamen exponit.

In materia justitiæ, & gratiæ.

In judiciis (*hoc est in materia justitiæ*) non est acceptio personarum habenda. *Est Reg.XII.*

B. In materiâ gratiæ stat pro ratione voluntas, adeoque non datur personarum acceptio.

C. *Vix reperitur contractus purè absolutus; Et ut inveniam ad donationem converto oculos & talem crederem irrevocabilem. Et ut Theologis serviamus hic aliud exemplum adjungimus. Duas vitas æternas homini primo dedit Deus, nimirum, corporis & animi. Illam conditionatè, hanc absolutè: illam, si non peccaret; hanc verò, sive peccaret sive non. Peccavit Adam, Deusque in pœnam privavit eum Corporis immortalitate. At immortalitate animæ ob ingratitudinem non spoliavit, illam enim absolutè concesserat nec cum dependentia ab omissione peccati.*

Vita æterna duplex.

Animæ immortalitas.

D. Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus. *Est. Reg. LXXI.*

E. Videtur omnis accusatio esse exposita magnis inconvenientibus, suaviùsque eadem posse fieri per viam denuntiationis.

An præstet accusare, an denuntiare?

F. Plus in se semper continet quod est minus. *Est Regula XXXV. nimirum si illud plus sit totum, & illud minus sit pars.*

Non licet actori, quod reo licitum non existit. *Est Reg.* XXXVI.

I.

DCCLXXIX. *Quid sit personarum acceptio?*

NOn ab omnibus rectè intelligitur, quid sit acceptio personarum, prout vitium est, & à Sacris Litteris, Jure Canonico, & Civili interdicta. Non enim semper est personarum acceptor, qui personas distinguit; sed qui ratione qualitatum, quæ juxta leges nihil faciunt ad rem, & hoc in materiâ Justitiæ; est enim acceptio vitium, & in materiâ gratiæ personam distinguere à personâ non est culpa. Ita hoc vitium explicant S. Thomas. 2.2. *quæst.* 83. *art.* 4. Alexander de Ales 2. 2. *tr. de acceptione person.* ita & alii.

Acceptio est distinctio iniqua. Non esse omnem personarum distinctionem, acceptionem, hoc est distinctionem iniquam, constat omninò, quia ubi leges & ratio illas distinguunt, non possunt non distingui à Judice. *Iura distinguunt volunt Minores à majoribus;* Jus enim distinguit PRIMÒ minores à non-minoribus; vultque illos ante vigesimum quintum ætatis annum, contractibus sine Licentiâ tutoris, aut curatoris initis teneri, non tamen minores teneri. *tit. instit. de actor. tut. in princ. l.* 3 *c.* 5. *de integr. restit.* imo si curatoris aut tutoris authoritate, contrahẽdo sint læsi, restituẽdos pronũtiat, *d. l.* 3. *& toto tit. ff. de minor* Et etiã Jurisdictione juvantur filii familias, qui in specie numeratam pecuniam mutuam acceperint, *tit. ff. C. ad SC. Macedon.* Favendum enim est ætati debili, nec permittendum juvenili ignorantiâ & calore fieri contractus, qui juxta prudentiæ regulas non deberent. SECUNDÒ sexûs habetur ratio, in muliere quæ pro alio intercesserit *tit. ff. & C. ad. SC. Velleian.* TERTIÒ in criminibus Jura personas prudenter distinguunt; aliter enim punitur servus aliter famulus, aliter filius; aliter liber. *l. aut facta* 16. §. *personæ ff. de pœn.* Videatur Tiraquellus *tractatu de pœnis*, qui luculenter hanc materiam tractat. Et QUARTÒ tametsi furiosis leges faveant, nec puniendos velint, circa ebrios duræ sunt, & rigor ipse in ratione fundatur; nam libera & voluntaria est ebrietas, & delirium est morbus, nec ab humano arbitrio dependens. *Et cur? Sexum à sexu; Servum à libero, Herum à famulo; Patrem à filio; Prudentẽ à furioso & ebrio;*

DCCLXXX. In Religionibus etiam leges fundamentales (constitutiones & Statuta) personas à personis distinguũt; multa enim jubẽtur, permittũtur, interdicũtur Sacerdotib⁹, quę nõ Juniorib⁹, multa Communitatis Administris, quæ nõ privatis Religiosis, multa Choristis, quæ non Conversis. Imò in eodem crimine aliter judicatur juvenis & aliter judicatur senex; aliter frater Laicus, & aliter omnino sacerdos. Et ratio distinctionis in hoc sita est, quod si crimẽ sit publicum (juridicè non puniuntur secreta) gravius est in majori; ob scandalum, cum Junioribus senes propositi sint, ut Communis Monasterii Regula, debeantque minores facere quod Majorum hortantur exempla. *Seniores à junioribus; sacerdotes à non sacerdotibus; Officiales à privatis; Choristas à laicis. Majorum peccata sunt majora.*

Constat igitur ex dictis Acceptionem personarum esse, earum distinctionem non quamcumq; sed illegitimã; eam nimirum quæ non fit lege publica, sed

S. Hieronymus. sed affectu privato. Rem pulchrè exponit D.Hieronymus *super Amos* cujus verba habentur in Jure, *c. 79. quicumque. 11. q. 3. in Nani* Mirabelli Polyanthea, *verb. Acceptio.* in Henrico Canisio *summa Iur. Canon. libr. 6. Reg. 12.* Ait igitur D. Hieronymus *Quicunque aut consanguinitate aut amicitia; & è contrario hostili odio vel inimicitiis in judicando ducitur pervertit judicium Christi, qui est Iustitia & fructum illius vertit in amaritudinem.* Et ad Fabiolam. *Multa nos facere cogit affectus, dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus Creatorem.* Et clariùs omninò ad Pamachium, *Nec bonis adversariorum, si honestum quid habuerint, detrahendum; nec amicorum laudanda sunt vitia; at unumquodque non personarum, sed rerum pondere, judicandum est.*

II.

DCCLXXXI. *Personarum acceptio condemnatur.* HInc orta Juris Reg. XII. *In Iudiciis* (hoc est in Materiâ Justitiæ) *non est acceptio personarum habenda.* Consonans *c. 1. de sent. & re Iudicata in 6. c. quatuor. 78. c. quisquis* §. 1. 11. *q.* 3. Nota illud *in judiciis*, nam extra materiam justitiæ, aut non datur Acceptio, si nomen sumatur pro vitio: aut si sumatur illud largius, acceptio non est mala.

Objectio ex S. Gregorio. Obiicis D. Gregorium, quem personarum acceptatorem credis, nec tamen ab aliquo reprehensum. Nimirum durum in Apostatas, qui tamen (ut constat ex D. Bernardo *lib. de præcep. & disp cap. 21.*) Venantium, qui Monachalem habitum piè susceperat, & impiè rejecerat, non solùm resumere non coëgit, sed omnem etiam indulsit communionem Apostatæ perduranti. *An Apostatæ debeant per vim reduci?*

Et respondeo duas posse dari congruentes solutiones; nam vel dicendum vanam sine viribus iram, Divumque, hominem quem vi coercere non poterat, tolerasse correctionis intuitu, ut plus illi proficeret; vel dispensasse, cum illo suprema authoritate. *Solutio prior.* *Posterior.* *E quibus solutionibus* illa prior adrisit meo Bernardo. Sed hæc posterior proderit intelligentiæ capitis, *Clerico. dist.* 50. & capitis 3. *ext. de offi. legati.* quibus locis Pontifex, non ob jus aliquod aut rationem legitimam, sed ob privatum amorem justam pœnam remittit delinguenti, dispensando nimirùm in lege humanâ sibi subditâ quod Judex inferior nullatenus facere posset. *An ob privatum amorem pæna remitti possit?* *l. si qua pœna. 244 ff. de verb. signif.* tametsi negandum non sit tales posse rationes intervenire, ut etiam inferior Judex æquitatem respiciens, possit aut debeat, sententiam ferendam remittere aut intendere, quod & Jura, si postulet ratio, permittunt. *An ob rationem?* *§. Oportet Novell. de Iudicibus, l. 1. §. 1. in fine ff. ad SC. Turpil. c. 1. & c. 5 ext. de constitutio. l. 3. & l. 4. C. ex quibus Causis infam. irrog. l. quid ergo. 13. §. pœna gravior. ff. de his qui not. infam. l. hodie. 12. l in metallum. 124. ff. de pœnis.*

III.

OCcurrit quæstio utilis & subtilis; DCCLXXXII. videlicet, An ex hac doctrina oriatur Regula Juris LXXV. *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.* Et videretur quod sic. *An fides servanda sit non servanti?* Habemus enim Deum communem non privatum; non personarum acceptorem, & qui affectibus privatis moveatur. Igitur si tibi placuit fidem mihi præstitam frangere; mihi licebit violare tibi præsti-

 tam.

tam. Sed non admitto consequentiam, nam subinferre eodem modo & artificio possem, Ergo si tibi placuit meum fratrem occidere, meam uxorem violare; mihi omninò licebit interimere tuum, & tuam opprimere, quod nemo admittet. Aliunde igitur oritur hæc Regula LXXV. quæ proponitur. Videlicet, ex Fundamento illo, quod docet, leges etiam privatas, quales sunt contractus debere exponi ad contrahentium mentem, quam esse conditionatam certum est, licet absolutis sit verbis expressa. Rem clarissimis verbis expono. Conduxisti pictorem & iniisti contractum firmatum etiam juramento, vi cujus tenetur ille tabulam pingere, tu centum aureos dare, negas cras te daturum illam pecuniam, & assero te periurum, & pictorem liberum à juramento; at vis stare contractui, pictor non vult; & definio illum esse perjurum, & te liberum à dandi illas pecunias obligatione. Attende obsecro, nunquam dicturus sum, tibi, licere frangere contractum aut juramentum, si pictor frangat; nec dicturus sum licere pictori, si periurus sis, etiam esse periuro, id enim omninò absurdum est. Sed dicam contractu fracto ab illo te non teneri: non enim fractis catenis homo poterit manere ligatus. At dicam, peccare fractorem debereque mutare dictamen, & contractum in integrum restituere. Addam: Adjuramenta esse conditionata, & quibuscunque verbis efferantur tacitam conditionem involvere, & ne mutemus exemplum, Te, inquam jurasse pictori, te daturum centum aureos, si illam picturam pingeret; illum, se tibi eamdem picturum, si centum illos aureos dederis. Et concludo vi conditionati juramenti te teneri si pictor stet promissioni, non aliàs: & teneri pictorem, si promissioni tuæ stes, aliter non.

Contrahentium mens conditionata.

Nunquam licet violare contractum.

Omnes adjurationes sunt conditionata.

Similis est in feudo, ratio. Vasallus tenetur Domino, Dominus Vasallo, Quod si Dominus improbe contra Vasallum procedat, & ob odium, favorem protectionem & assistentiam neget, non potest à Vasallo tutâ conscientiâ extorquere servitia feudalia; &, si extorqueat, extorquet sine titulo aut jure, & tenetur ad restitutionẽ. Et in tali casu Vasallus licitè negare illi poterit servitia feudalia, nam in feudo est mutua reciproca & conditionata Domini & Vasalli obligatio. *Vnico §. Domino committente. Si de feudo defuncti contentio c. unico in fide form. fidel. in lib. feud.* Quid si Dominus Vasallum non potuerit defendere. Respondet Canisius summæ *Iuris can. lib. 6. Reg. 75.* his verbis. *Si casu vel necessitate quis impeditus sit majoris quæstionis est. Et puto nihilo magis illi fidem servari oportere, Per text. in l. ex conducto. 16. alias incipit: l. si uno §. item cum quidam locati.*

Feudorum obligatio est conditionata.

Quid dicendum, cum Dominus feudi vasallum defendere non potest?

Hinc patet (si verum sit fructus dari in stipendium oneris) Beneficiarium, qui non satisfacit horis Canonicis & aliis sui muneris obligationibus, ante omnem sententiam Judicis, & etiam præscindendo à lege Pontificiâ, quæ id præcipit, teneri ad restitutionem Aliter tamen vi Pontificiæ legis. Dico igitur Beneficiarium, qui uno mense non legisset Divinum officium non posse tutâ conscientiâ recipere fructus illius mensis, pro labore illius mensis consignatos; at non videri, cur non posset mense sequenti legere, singulis diebus bina officia, & sic fundationi satisfacere. Imo videretur posse satisfacere, si cu-

De Beneficiario qui non legit Canonicas horas. An teneatur ad restitutionem? & cur?

curaret horas legi per alium. [Satisfaceret inquam, non sacerdotio, sed beneficio: de hoc enim loquimur.] contractus enim inter Fundatorē & Beneficiariū init⁹ præcisus à lege Pontificiâ, non posset majorem rigorem inducere, ut videre est in dicendi missas obligatione, cui communiter satisfaciunt, aut transferendo in sequentem diem; aut curando ut legantur ab aliis. At Ecclesia justis ex causis contractum priorem oneravit, jubendo ut lectio divini officii transferri non posset nec tertiæ personæ committi.

IV.

Et quid dicendum, si omittat horas ob morbum, aut aliam legitimam causam?

Contractus, qui initur in feudo.

Contractus, qui in beneficio.

DCCLXXXIII. QUÆRIS, An beneficiarius qui morbo impeditus non potest legere, teneatur ad restitutionem? & si non, Cur non debeamus, eodem modo philosophari, de Feudatario? *Respondeo* differentiam ex contrahentium oriri voluntate. Dico homini potentiori, *Pendam annua talia & talia servitia, modò me defendas effectivè; quod si contingat me non defendi, nolo me ad servitia teneri.* Dico sacerdoti, *Dabo tot annuos aureos, sub onere ut singulis diebus, ni morbo aut legitima causa impediaris, canonicum officium legas.* Et quia contractus sunt diversi, diversæ sunt etiam obligationes ab eis natæ. At si mutaretur contrahendi formula, etiam obligationes enatæ mutarentur.

An fides sit frangenti frangenda?

Hinc patet ineptissimè ab aliquibus dici, *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*; quoniam cum frangenti fidē fides nō servatur; nō est dicenda aut violari, aut frāgi, sed esse indebita, nec conscientiam obstringere; unde Bonifacius Papa, non dixit, *Potest, illi fides violari, qui fidem violare recusat*, sed potiùs, *Frustra sibi fidem quis postulat, ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.* Hoc est, *Non habet quis Ius, ut postulet sibi ab eo servari fidem, cui ipse fidem non servat.* Vel clariùs, *Nemo tenetur servare fidem illi, qui sibi fidem non servavit.* Et ratio est unica; nimirùm, conrrahentium volunras, & natura contractus conditionalis.

De contractu absoluto.

Quod si contractus esset absolutus & non conditionalis, omnia dicta corruerent: posset enim quis alteri absolutè obligari, sive alter satisfaciat obligationibus reciprocis, sive non satisfaciat. Talis contractus, videtur esse Donatio in quâ quis cedat juri eam ob ingratitudinem, revocandi: in tali enim casu, staret ipsa nec à fidelitate Donatarii penderet. At facilius assignare poterimus contractus mixtos, partim absolutos partim conditionatos. Talis asseritur matrimonialis, in quo non frustra sed legitimè fidem postulat, conjux servari à conjuge, cui fidem, à se præstitam, servare recusat; jure enim adulter postulat, ne uxor adultera sit, tametsi in materiâ reddendi debitum jus cogendi non habeat: hâc enim parte contractus conditionalis fuit. Talis etiam asseritur esse contractus solennis Professionis, nam tametsi reciproca sit, superioris & inferioris obligatio; non pendet unius immunitas ab alterius infidelitate, non enim inferior liberatur à votis, eò quòd superior sibi infidelis sit; nec superior liberatur ab obligatione corripiendi, conducendi, & formandi secundum Regulam Religiosum infidelem, qui violat promissam fidem, & votum temerè prævaricatur. Quod si incorrigibilis fuerit inferior, poterit non obstante solenni professione dimitti,

Donatio absoluta.

Matrimonium est contractus mixtus.

Et etiam solennis Professio.

Incorrigibilis potest dimitti.

hæc enim partim cõditionata fuit; nec compromiſit in acceptatione communitas, victum amictum domum & reliqua humana ſubſidia homini incorrigibili, & qui cæteros ſcandalizat.

V.

DCCLXXXIV.

OCcurrit quæſtio altera. An eſſet acceptio perſonarum, aliquem ad agendum, non tamen ad excipiendum admittere?

Qui agit poteſt excipere.

Reſpondeo eſſe Juris Regul. LXXI. *Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus.* Quæ cõlonat *Legi invitus. §. 1. ff. eodem tit. & l. 1. §. quod autem ait Prætor. ff. de ſuperficieb.* eam tamen tum fundari acceptionis perſonarum odio; tum etiam Regulâ XXXV. videlicet, *Plus in ſe ſemper continet, quod eſt minus.* Et quidem in eodem genere plus eſt agere quàm excipere; plus domo eiicere, quàm non admittere venientem; quod non ſolum in juſtitiæ ſed etiam in gratiæ materiâ locum habet; unde dicitur, *Turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes.* Hinc eſt quod maritus uxorem adulteram ad ſe redeuntem non teneatur admittere, quoniàm contra aſſerentem uxorem debere neceſſario admitti, adulterii exceptionem opponit; qui enim contra nunquàm digreſſam agere poteſt, illamque ob adulterium dimittere; à fortiore habebit jus illam non recipiendi, & excipiendi contra matrimonii rationem, ſi ab eâ allegetur, *per text. in c. 4. extr. de divort. & etiam c. 5.* Hinc eſt quod Religioſus fugitivus, ſi ad ſuum cœnobium revertatur, poſſit non recipi, quando tale crimen, commiſerit, ut potuerit eiici; adeòque ubi Religioſus ob ſcandaloſam fornicationem eiiceretur, poteſt non recipi qui poſt ſimile crimen ad ſuum monaſterium revertitur. Et ratio manifeſta eſt, quia nec uxor (nec Religioſus) fugiendo redditur melioris conditionis, ac eſſet ſi domi manſiſſet, *nemo enim debet peccando meliorem reddere ſuam cauſam.*

An adultera rediens debeat à marito recipi?

An fugitivus redux?

DCCLXXXV.

Inpugnatur Caniſius.

Contra hanc Regulam duas exceptiones poni vult Henricus Caniſius, quas ego non libenter admittam, nam tametſi doctrina ab eo propoſita ſit quoad ſubſtantiam vera, quod ipſa militet contra hanc Regulam verum non eſt. Sic ille ait. [Singulare eſt in depoſito, quod etſi depoſitarius rei depoſitæ dominus ſit, ac proïnde habeat actionem ad eam vendicandam; *l. officium. 9. ff. de rei vendicat.* non tamen exceptione ſe tueri poteſt contra deponentem, ſed ante omnia reſtituere tenetur depoſitum; idque ob bonam fidem, quæ uberior eſt in depoſito.] At ego nego abſolute depoſitarium eſſe rei depoſitæ Dominum, vel qui dominus dici poterit; qui nec habet proprietatem nec uſum, ut alibi oſtendo? adeoque hæc doctrina, non eſt exceptio Regulæ LXXI. Porro depoſitario contra furem datur actio, quoniam nòmine deponentis poſſidet, & tenetur illam defendere, ſicut omnia ſua, clavibus, diligentiâ, lite; & forte gladio: ſed ſemper tanquam rem alienam, & deponentis nomine: unde Depoſitarius ſemper aget ut quo.

An Depoſitarius ſit depoſiti dominus?

Eodem modo errat Caniſius agens de conductione, quam vult excipi à generalitate hujus Regulæ LXXI. Et ſic ait. [Idem eſt in re conductâ, cujus conductor prætendit ſe eſſe dominum: nam neque hic exceptione dominii juvatur contra locatorem. *l. ſi quis conducte de ſit domin.*

Impugnatur iterum idẽ Author.

An Conductor rei conductæ ſit dominus?

de condictionis. 25. C. *de locato.* Ratio; est, quia conductor negando restitutionem locatori, censetur ei intervertere possessionem, quæ hactenus apud locatorem remansit. *l. colon.* 9. 12. *juncta l.* 1. §. *sive autem ff. de vi & vi arm.* At spoliatus possessione sua, licet prædo ante proprietatis quæstionem restituendus est. C. *in literis.* 6. *extr. de restit. spol.* §. *recuperandæ. institut. de interd.*] Sed conductor rei conductæ dominus non est; & si dominus non est; non poterit se esse dominum obiicere. Et obiter à Canisio doceri velim, qui dici possit conductorem esse rei dominum, & locatorem esse in possessione rei conductæ; videre enim velim, in quo consistat illud conductoris dominium; & præcipuè stante interruptâ locatoris possessione, ut ipse asserit. Quod si agatur de dominio utili, seu dominio usus, dico locatarium habere ius, ut domo pro anno locata, anno illo integro utatur, & posse excipere contra locatorem pro hoc tempore, quam diu enim contractus favet, tamdiu ipse contra Dominum directum juvatur. Sed dari solent, leges & causæ, ob quas Dominus possit rem locatam resumere.

Sibi contradicit Canisius.

VI.

DCC-LXXXVI. *De Reo & Actore.*

VIderetur etiam personarum acceptio, si liceret actori, quæ reo non licent, unde prudentissime Bonifacius Regulam XXXII. posuit, nimirum, *Non licet actori, quod reo licitum non existit.* Sed de hoc jam alibi. Hinc patet hanc esse bonam consequentiam, *Hoc licet Actori: ergo & Reo. Item hanc, Hoc non licet reo, ergo neque Actori licebit.*

VII.

UT melius cognoscatur æquitas vel æqualitas, quæ observari ubique & semper debet, proponam unam aut alteram difficultatem, in qua Juniores videbuntur Theologi minus consequenter locuti. Et quia

..............., *Rusticus agros,*
Dum pius in templo Presbyter orat, arat.

aliquid de agrorum pensione & aliquid de Missarum stipendio dicturus sum.

De Agricolarum Tributis.

SOlet inquiri, *An ob sterilitatem agri fortuitam, sit aliquid remittendum agricolis de pensione agri?* Hanc quæstionem tractat Diana *p.* 3. *tr.* 6. *resol.* 17. & producit varias sententias, & limitationes Authorum. Et ego aliam quęstionē, quam apud neminem legi subjungo, *An ob fertilitatem agri fortuitam, aliquid supra contractum, aut communem pensionem ab Agricolis sit extorquendum?* Puto enim aut non esse Dialecticam in mundo, aut in his duobus casibus, debere pariformiter philosophari.

DCC-LXXXVII. *An sicut de sterilitate fortuita, sic etiam de fertilitate fortuita sit philosophandum?*

De stipendio Missarum.

PEtit Diana *p.* 2. *tr.* 14. *resol.* 17. An si Petrus relinquit centum aureos pro centum missis, si augeatur stipendium præstandum sacerdotibus, teneatur

De stipendio Missarum.

tur hæres data capacitate hæreditatis, supplere illam eleemosynam? & respondet affirmativè; & allegat Homobonum de Bonis, Riccium Barbosam & alios.

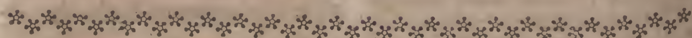
An eodem modo philosophandum sit, cum augetur & cum minuitur taxa stipendij?

Audio, & subpeto, Quid facturus hæres sit, si diminuatur stipendium? nimirum, an in hoc casu possit hæres solvere sacerdoti juxta taxam, & sibi retinere reliquum? puto enim hos casus ita connexos esse, ut debeant eodem modo resolvi.

De reductione Missarum.

DCCLXXXVIII *An eodem modo philosophandum, cum fundationis augentur fructus, ac quando diminuuntur?*

SOlet inquiri, *An Missæ, quas tenetur aliqua celebrare Communitas, possint ad numerum minorem reduci, eo nimirùm casu, quo proventus fundationis deficiant, & diminuti sint?* Nolo quærere Quisnam in tali casu ejusmodi reductionem facturus sit? An summus Pontifex? An fortè Episcopus? An etiam Ordinum Generales? An possit quicumque superior? &, si possit, an ordinariâ, an delegatâ authoritate? aut etiam an possit œconomicâ? omnia enim hæc doctè, & necessariò inquiruntur, & eruditissimè resolvi solent. Sed inquiro solummodò, An nō unus & idem Deus sit Fundatori & Fundatariis? & si sit, an non ratio, quæ suadet minui Missarum numerum, ubi fundationis reditus sunt diminuti, non probet etiam illum augendum esse, ubi isti dignoscuntur crevisse? videtur enim æquitas æqualitatem postulare.

THEOLOGORVM AXIOMATA.

DCCLXXXIX. *Quid sint Theologorum Axiomata?*

PRæter Bonifacii, Pontificis Maximi Regulas, quas exposui, sunt multa etiam Axiomata, quæ vocantur *Theologica*, quod ipsis Theologi utantur; aut etiam interdum abutantur; video enim ex eisdem frequenter Axiomatibus diversas, aut etiam adversas consequentias diduci, quæ non possent sine Præmissarum abusu. Sed hujus morbi medicina à Dialecticâ petenda est, frustra enim legitimus Axiomatum usus ab aliâ Facultate speratur.

An Axiomata debeant probari?

Ut video, hæc Theologica Axiomata solent supponi, non probari: at nos, qui loquimur hominibus aure oculatâ prædītis, nîl omnino supponimus, omnia omninò probamus. Tuum erit doctissime Lector tuâ nos adjuvare censurâ, & monere an etiam nos aliquo Axiomate abutamur.

FVN-

FUNDAMENTUM XLIII.

Varias Assertiones complectens.

Bona distinctio. Exceptio. Iura æqualia. Merces & pecuniæ ultroneæ: & rogatæ. Possessio. Summa ratio. Mors violenta.

Servi. Ignorantia. Iniqua petitio, an sit licita? Turpitudo allegata. Temporum distinctio. Necessitas sinceritas. Bona ex malis.

BOna distinctio habet vim Commentarii. Servi Jure Humano sunt nulli; non autem Iure naturali: servitus non est secundum neque contrà, sed præter naturam. Omnis exceptio debet esse de contentis in regula: firmat Regulam in contrarium. Ignorantia invincibilis excusat; vincibilis vero non excusat. Ubi jura sunt paria & inconditionata, si alter non satisfacit, nec alter tenebitur. Iniquum petimus interdum, ut justum assequamur. Ultroneæ merces & pecuniæ vilescunt, rogatæ & extortæ valorescunt. Allegantì suã turpitudinẽ in alterius præjudiciũ non est credendũ. Melior est conditio possidentis. Summa est ratio, quæ pro Religione. Distingue tempora & concordabis Iura. Necessitas facit licitum, quod Iure humano illicitum est. Non agit dolosè, qui suo utitur jure. Ubi nec leges nec jura distinguunt, nec nos debemus. Nullus Lethaliter vulneratus ultra quadraginta dies vivere potest. Non sunt facienda mala, ut bona eveniant.

MUlta ex his axiomatibus superiùs exposita sunt, quoniam multa cũ Bonifacii Regulis, aut etiam aliis Fundamentis coïncidunt: interim singula breviter explicabuntur.

I.

DCCXC. *De interpunctione.*

BOna distinctio habet vim Commentarii. Est quidem verissima assertio; magnæ enim & graves quæstiones ab interpunctione dependent. Primùm dicta à Liberto Houthemio, admissa à Bosquiero, citata ab Antonio Sandero in Bibliothecæ Belgicæ, manuscriptæ pag. 9. sub finem, & à me in scholio n. 362. Porrò multæ quæstiones solâ dispunctione deciduntur. Apud veteres celebris fuit testamenti illa clausula. *Fiat statua auri sceptrum tenens*; nam si Legatur, *Fiat statua auri, sceptrum tenens*, tota statua erit auri: si verò, *Fiat statua, auri sceptrum tenens* solum sceptrum. Celebris apud Juniores etiam illa. *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te.* Quæ si puncto claudatur, est catholica; hæretica; si interrogatione. Tibi enim Catholici dicimus, *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te*; Quia in creatione ipsemet tuâ merè passivè te habuisti; at gloriam non assequeris aliter, quàm gratiæ & charitati cooperando. Calvinus autem & ejusdem Discipuli ingeminant.

Ab illa magnæ lites dependent. Deus & homò cooperautur.

Reiicitur doctrina Calvini. nant: *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te?* ut insinuent, non plus à libertate tua pendere salutem æternam, quàm creationem; unde concludunt, te sicut olim sine concursu tuo libero creatus fuisti, sic etiam cras sine cooperatione libera processurum ad gloriam. Pulchræ nugæ! Gloria præmium est meritorum, unde Paulus inclamat, *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die Dominus justus judex &c.* aliàs enim venire ad cœlum, non esset actus virtutis, sed fortunæ.

Gloria est præmium. Cœlum adquiritur virtute, non fortuna.

II.

DCCXCI. *Servi civiliter sunt nulli.* QUod attinet ad Ius humanum servi pro nullis habentur; *non tamen in Iure Naturali; quia quod ad jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt.* Est regula Juris civilis 32. & exponitur à Reginaldo, *lib.* 25. *num* 61. ubi notari debet, servitutem quæ à Jure naturæ introducta non est, non esse contra Jus naturæ; consistit enim in expresso aut implicito captoris & capti contractu, vi cujus uterque tenetur: semel enim inimicus servatus, occidi à victore non potest, at debet victori subesse juxta publicam; aut si hæc non sit, juxta privatam conventionis legem. Vide ea, quæ uberiùs expendo in Theologia morali à *num.* 335. juxta editionem Lovaniensem.

Servitus est præter, sed non contra naturam.

III.

DCCXCII *De exceptione.* OMnis exceptio debet esse de contentis in Regula. Unde ipsamet exceptio probat conventionem in aliquo communi prædicato. Dicis omnem hominem excepto Æthiope esse album, & infero Æthiopem esse hominem, frustrà enim exciperetur ab hominum Regula, qui homo non esset. Lamas *pag.* 742. Videar in Theologiæ moralis *num.* 293.

IV.

EXceptio firmat Regulam in contrarium. Ita ego in Commentario *n.* 1634. 777. 782. 585. 269. 1060. 1359. 1587. 1634. 586. & in Scholio *num.* 141. 356. Joannes de la Cruz de voto paupert. lib. 1. cap. 3. pag. 21. *si obiicias, ait, communem Regulam Iuris quod casus exceptus firmat Regulam in non exceptis, Intelligitur de casibus non exceptis, qui alias sunt dissimiles excepto.* Cujus limitationem non admitto, quia mihi, *à simili ad simile in odiosa materia argumentatio non valet.* Valeret si materia non esset contingens aut libera. Recognosce Filliucium *tract.* 8. *cap.* 10. *num.* 264. 265. Delrium *lib.* 6. *c.* 1. *sec.* 3. *pag.* 921. *a.* Laymanum *lib.* 1. *trac.* 4. *cap.* 18. *num.* 2. & 23. & 16. *fol.* 101.

Contractus a duobus dependens.

An à simili valeat consequentia ad simile?

V.

DCCXCIII. *De ignorantia vincibili.* IGnorantia, *si vincibilis sit, non excusat.* Non enim excusatur Pastor *si lupus rapiat ovem, & ipse nesciat.* Ego in Commentario 1701. *Scire & ignorare vincibiliter, pro eodem habentur.* Navarr. prælud. 1. num. 10. circa finem. Decius Cyrillus & Joannes Antonius Gelosus de conscien. pag. 187. num. 8. ubi ait, *Siquis faciat rem malam putans ex errore esse bonam, si ignorantia est invincibilis, non peccat; si autem est vincibilis & culpabilis peccat. Quia ignorantia culpabilis*

bilis æqui paratur ſcientiæ in ordine ad culpam. Et optimè ; vincibilis enim ignorantia, ſcientia virtualis eſt. Ait Bernardus , *Qui ſcire non vult* (idem qui poſitivè vult neſcire) *non de ignorantia ſed de contemptu judicabitur* Emanuel Rodriguez qq. Regul. tom 3. pag.188.b.

VI.

Contractus a duobus dependent. U*Bi jura ſunt paria , & conditionata, ſi unus non vult facere quod debet , nec alter tenetur.* Pone famulum , ſi non vult miniſtrare , dare ſtipendium non teneris. Gottrau *de reſtitut. quæſt.*3. Maldonatus *cap. 5. verſ.* 32. *in Matth. fol.* 123. Reginaldus *de promiſſ.* Conſonat Juris Canonici Regulæ , LXXV. *Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat, ab eodem ſervari cui fidem a ſe præſtitam ſervare recuſat.*

VII.

DCCXCIV. *An liceat ultra debitum petere?* I*Niquum petimus, ut æquum habeamus* Rodriguez *part.* 1. *tract. de virtut. perfect.* Licet enim Mercatori petere ultra pretium juſtum, ut juſtum recipiat ; non tamen recipere ſuprà juſtum liceret. Sed quid, ſi emptor non licitaretur , ſed ſtatim petitam pecuniam numeraret ? Anne poſſet illam mercator recipere? Putarem ibi eſſe aliquam donationis ſpeciem ; quia cùm omnes emptores ſciant , ſemper peti pro rebus plus quàm valeant , ſi non replicant , videntur exceſſum condonare. Secùs ſi cogerentur Venditoris importunitate , aliquid ſupra ſummum pretium ſolvere ; tum nulla eſſet donationis interpretatio.

Pono caſum. Venio ad officinam, & poſtulo unius amici opera ; exponuntur , & pretium notabile petitur. Solvo ſtatim. An decipior? minimè ; Scio enim minoris illos libros venire , ſed volo miniſtro amici mei favere , illum animare , ut reliqua ejusdem opera imprimat , & amico authoritatem conciliare ; plus enim ipſe nominis lucratur , quando ego quocunque pretio , ejus libros comparo , quàm ego pecuniarum perdo. Et ut clarior reſolutio ſit , Opera Dianæ octodecim florenis Pragæ vænenunt , & ego ad Officinam veniens à Bibliopolâ poſtulo , quantum habere velit. Si reſpondet ſe velle habere 24. florenos , & revera ſic vult , non mentitur , vult tamen furari , illos enim libros 18. florenis tantummodò valere ſuppono. Si dicat , Numeret Dominatio Veſtra 24. florenos , nihil aſſerit , adeòque nec mentitur. Si tamen non habet intentionem accipiendi plus quam 18. florenos , intentionem fraudem committendi non habet. Sed poſtulat plus juſto, ut licitationi locus ſit , & tandem juſtum pretium recipiat.

VIII.

M*Erces ultroneæ vileſcunt.* Ita Leſſius *lib.* 2. *cap.* 12. *dubio* 10. DCCXCV *De Emptore rogato.*
num. 63. *in fine.* Sed quantum ? probabiliter tertia parte : imò etiam

dimidia probabiliter. Merces ultronea, illa eſt, quæ ut Hiſpanus loquitur, *ſe compra en un lance*; quando venditor quærit emptores, Vide *num.* 844. *meæ Theol. Moral.* Ex hac ego Regula, hoc COROLLARIUM neceſſariò deducam; nimirum *Pecunia ultronea vileſcit.* *Comprar en Lance, Hiſp.*

Caſus proponitur. Et ſic diſcurro. Petrus habet adamantem, quem vult vendere, & quia emptorem non reperit, me rogat ut illum emam, & quia adamas ultroneus eſt, hoc eſt ultro offertur, illum emere potero mediâ pretii parte: [non quod aliquid poſſim emere minoris, quam valet (nota id bene) ſed quia merces ultroneæ vileſcunt, & adamas, qui quæſitus ab emptoribus valeret centum aureis, ſtultroneus ſit, non jam centum aureis, ſed quinquaginta tantùm valet] ergo ſi ego habeã eundẽ adamantem, nec velim vendere, & tu me roges ut velim, potero illum tibi vendere ducentis aureis aut doctrinæ conſequentia non datur. *Adamas ultroneus.* *Pecuniæ ultronea.*

Alius Caſus proponitur. Ut vim conſequentiæ bene intelligas, pone res rebus commutari, & in foro caprum dari pro ariete. Habes capros viginti, vis ſtatim illos vendere, nemo illos vult emere, venis ad me, me rogas ut emam. Vincor precibus tuis, & quia merces ultroneæ vileſcunt mediâ parte, capros viginti admitto, & do decem arietes. Cras ſupervenit Petrus vult habere viginti capros, arietes offert: ego capros retinere volo, vendere nolo, vorat ille, inſtat, urget; me vinci patior, & quia merces ultroneæ mediâ parte vileſcunt, arietis Petri eſſe ultroneos dico, nec aliter meos capros trado, quàm quadraginta receptis arietibus. Ergo ex modo vendendi & emendi factum fuit, ut quod decem emptum hodie, cras potuerit quadraginta vendi, quin aliter quam juſto pretio. Cùm igitur pecunia quædam merx ſit generalis, communisque, & *venditio* & *commutatio* duę voces ſint, quę purè materialiter differunt (quæ enim commutantur pecuniâ, dicuntur vendi, & quæ venduntur non pecuniâ, commutari) eodem omnino modo de pecuniâ ac de aliis eſt mercibus philoſophandum. Ponamus igitur in re pecuniariâ aliquod clarum exemplum. *Capri ultronei.* *Arietes ultronei.* *Nota bene.* *Quid ſit pecunia.* *Commutatio & Venditio in re in quo differant?*

DCCXCVI. Accidit Bruxellæ anno 1638. ut Marchio N. Vexaret quempiam nobilem, ut ſibi Pegaſum (nomen erat equi excellentis) venderet. Negat nobilis: ſe carere equo non poſſe, ait, illum ſibi commodum & notum, nec velle vendere. Urget Marchio, & equum ducentis aureis obtinet. Vix octo tranſiverant dies, & Marchio inopinatâ ſuperveniente causâ jubetur in Hiſpaniam ire equis citatis; velut loquitur Hiſpanus *per la poſta*, auro ille eget, & Pegaſo non eget. Vult equos ſtatim vendere, & inter alios Pegaſum, nec reperit, qui ſtatim emat. Remittit ad nobilem Pegaſum & ducentos aureos repoſcit. Quinquaginta offert ille, nec plures; & quia erat in morâ periculum indignabundus Pegaſum aureis quinquaginta revendit. Vocat Theologum & vociferatur ſibi illatam injuriam. Subridet iſte, & omnia juſtè & legitimè facta pronuntiat. Merces, ait, ultroneæ mediâ parte vileſcũt, & pecuniæ ſũt merces. Ille equus in ſabulonis foro, (in eo venduntur equi) centum aureis valeret, tu rogaſti & pecuniam ultroneam obtuliſti, *Tertius Caſus ponitur, & exponitur.*

ergo

ergo d.buisti duplam dare. Modò equus ipse ultroneus est, ergo mediâ parte pretii veniet. quod si dicas pecunias nō esse merces, nec ultroneas vilescere, aliquid dices, quod non persuadeas: sed esto; in idem recidet, & sic discurram. Si pretium mercium ultronearum vilescit, hoc est, valor mercium venalium in foro, se habet ad valorem ultronearum, ut 4. ad 2. ergo valor mercium venalium, in foro se habebit ad valorem extortarum, ut 4. ad 8. ergo valor ultronearum ad valorem extortarum, ut 2. ad 8. [ultroneas voco, quando oratur emptor, extortas quando oratur venditor.] Et quidem secunda consequentia nascitur necessariò ex primâ; & prima videtur negari non posse; si enim ideò valor mearum mercium minuitur, quia ego rogo; etiam augebitur, si ego rogor.

Merces ultroneæ, & extortæ.

DCCXCVII. *Quartus casus.*

Petis, *An infra medium non descendat valor mercium ultronearum, nec extortarum supra duplum* ? Respondeo, me hunc casum vidisse ante aliquot annos Madriti. Obiit sigillifer, qui in domo Regis Monetariâ serviebat, reliquitque suæ artis curiosissima & expeditissima instrumenta; vocatur Heliodorus, ut dicat quanti illa valeant; quanti velit emere, si velit. Respondet Heliodorus. Hæc ab homine facta sunt instrumenta non ab angelo, & reperientur etiamnum homines, qui possint similia cœlare. At qui similia habere vellet, deberet ut minimum tria millia imperialium impendere: at ego facilitatem, quæ ex instrumentorum tantâ copiâ suboritur, tanti non emo. Si sit, qui tria millia dare velit, habere poterit, at ego trecenta velim dare, non plura. Discedit Heliodorus: & instrumenta hæredes poni jubent sub hastâ. Multi sunt, qui eadem videre velint, multi qui admirentur & laudent; nemo qui velit emere: mensis elabitur; auctio absolvitur; & redeunt instrumenta ad hæredes. Et isti tandem orant Heliodorum, ut eadem emere dignetur trecentis. An-ne ille tam vili pretio potuit? Cur non, si nemo erat in urbe, qui plus offerret. Ecce Lector amice, vel Heliodorum condemnas, vel commendas. Si primum debebis dicere, cur eum condemnes, & an melioris conditionis futuri essent hæredes illi, si nihil haberent, quàm si trecenta haberent. Si secundum, debebis dicere posse ultronearum mercium valorem minui, per novem partes decimas, quod videbitur multis mirabile.

IX.

Allegan ti suam turpitudinem in alterius præjudicium, non est credendum, ait Gottrau *de Restit.* 85. An-ne possit judex turpitudinem credere? Cur non. Hinc solutio frequentissimo casui? Catharina Parrochi ancilla, suum peccatum coram D. Officiali confessa, herum suum accusat; & quæritur an debeat ipsi credi vel non? Quid vetat Judicem sic respondere? Te esse fœminam sacrilegè fornicariam fateris, & assentior, & tibi salutarem pœnitentiam imponam. At quia Parrochum virum integræ famæ, de fornicatione accusas, rem pro-

DCCXCVIII.

Casus notandus.

probabis, vel talionem ſubibis. Credere enim uni vetulæ fortè & veneficæ, in præjudicium honeſti ſacerdotis injuſtum eſt. Nota tamen vel complicis depoſitionem non eſſe omnino contemnendam, quando alia indicia aut graves rationes concurrerent.

N.B.

X.

DCCXCIX. *De poſſeſſione.*

M*Elior eſt conditio poſſidentis* Ego ſæpe & præcipuè *in commentario* 1432. *&* *in ſcholio.* 82. 83. Gottrau *de reſtitut.* 83. 84. Lech. de Ren. *theſ.* 113. ſed de hac materia multa dicta ſunt ſuprà. & multa etiam dicemus ubi de conſcientia dubia & incerta diſſeramus.

XI.

Summa ratio.

S*Umma ratio eſt quæ pro Religione facit.* Layman *fol.* 95. *num.* 5. Lechner *de renuntiatione Novit. theſ.* 104. *fol.* 76. Nomine *Religionis* intelligi ſemper poterit Orthodoxa, & hoc ſenſu hæc poſitio univerſaliter eſt vera. Erat lis intricata inter Benedictinam Religionem & Salmaticenſem Eccleſiam, circa decimas aliquorum Pagorum. Clamabat Procurator noſter Eccleſiæ rationes ſerpere, & debere poſthaberi, rationibus quæ pro Religione ponebantur, quia ſumma ratio illa eſt, quæ pro Religione formatur. Et contra Procurator Eccleſiæ hæc duo nomina *Eccleſia & Religio* eſſe æquivoca, & malè intellecta mirabiles errores parere; nam ſi ſumuntur pro Catholiciſmo, multa inferent, quæ negari debebunt, ſi prius aut pro ſtatu Eccleſiaſtico, aut pro determinata aliqua Eccleſia; & poſterius pro aliquo ordine Regulari ponatur.

Nomina Eccleſia & Religio *ſunt æquivoca.*

XII.

DCCC. *Diſtinctio temporum.*

D*Iſtingue tempora & concordabis ſcripturas*, ait Layman *fol.* 339. *num* 3. Perez *in cap.* 59. *Regulæ ſanct. Benedicti num.* 9. Dicunt alii *Et concordabis jura* ſed eodem ſenſu: & patet, quia

Temporibus medicina valet, data tempora proſunt:
Et data non apto tempore, vina nocent.

Ut conſtet, quàm abſurdè diſcurrant, qui non legunt hiſtorias, nec annum ab anno diſtinguunt, ponam ob oculos Angelici Doctoris æmulos, qui eum producunt, quod 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 7. *ad* 3. dixerit *Clericum etiam ſiſe defendendo interficiat aliquem irregularitatem incurrere, quamvis non intendat interficere, ſed ſeipſum defendere.*

An qui occidit alterum cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſit irregularis?

Hoc volui teſtimonium adducere, quod anno elapſo citaretur à multis. Venit Suecus, & citeriorem Pragam intercepit arte & fraude: ulteriorem defendimus Cives, Milites, Nobiles Eccleſiaſtici. Ex his fuerunt, qui domi ſuæ manſerint & tacuerint: quos benigniùs arguimus; non enim omnium eſt velle ſanguinem pro Eccleſiâ fundere. Fuerunt, qui domi ſuæ manſerint & militantes accuſaverint, & quia hoc intolerabile, debuimus ferro DEUM & Cæſarem, & nos linguâ & etiam ſtylo defendere.

Praga minor intercipitur. Major defenditur; etiam ab Eccleſiaſticis; non tamen ab omnibus.

Pro-

An qui pugnarunt, sint irregulares?

Citabatur Doctor Angelicus pro affirmativa.

Producebant Actores hoc Angelici Doctoris testimonium: videlicet. *Irregularitas consequitur actum homicidij, etiam si sit absque peccato, ut patet in Iudice, qui justè aliquem condemnat ad mortem: & propter hæc Clericus, etiamsi defendendo, interficiat aliquem, irregularis est, quamvis non intendat interficere, sed seipsum defendere.*

Prima solutio, illum errasse.

At ex nostris nonnulli rotundè respondebant Angelicum Doctorem erraſſe: cùm contrarium ſit definitum Clementinâ unicâ de homicidio & ſæpè alibi. At ego tametſi ſeverus eſſe nolim Thomiſta, & ſentiam eſſe certum, poſſe hominem ſe defendere ſine irregularitatis periculo ab Angelico Doctore fui, & diſtinguenda eſſe tempora, & ſtatim conſenſuros nos Thomæ, & ipſum nobis.

Secunda, eumdem ad mores sui temporis loquutum fuiſſe.

Homicidium neceſſarium, etiam pro defenſione propria, inferebat irregularitatem.

Modò non.

Et ratio eſt quia tempore D. Thomæ homicidium patratum cum moderamine inculpatæ tutelæ inducebat irregularitatem & modo non. Olim induxiſſe irregularitatem oſtenditur; ſic enim diſpoſuerat Nicolaus IX, ut habetur in decreto *diſtinctione 50. can. de his Clericis* Stetit hæc lex annis aliquibus; at poſteà, ut benè notat Cajetanus *in fin. Comment.* Sotus *de Iuſtitia lib. 5. quæſt. 1. Articulo 8. ad 3. & in 4 ſentent. diſtinct. 16. quæſt. 2. Articulo 3.* & Navarrus *in Manual. cap. 27. num. 211.* viſus fuit rigor nimius & qui remitti ab Eccleſiâ deberet. Et ideò mortuo Doctore Angelico, Eccleſia poſuit, ut qui ſe defendendo, occideret, non incurreret irregularitatem: ut conſtat ex Clementinâ illa unica de homicidio, quæ contra Angelicum Doctorem citabatur.

Non ergo erravit D. Thomas, nec nos. Tenemus enim *primò* tempore D. Thomæ, irregularitatem fuiſſe annexam homicidio, & involuntario. *Secundò* leges humanas, ut ipſemet docet & benè 1. *2. quæſtio. 96.* eſſe variabiles & ſecundum diverſa tempora & loca varias: & *tertiò* hanc ipſam de irregularitate ob homicidium ab Eccleſia poſt D. Thomæ mortem tantisper mitigatam eſſe: *unde concludo* eum qui olim occidebat, ut ſe defenderet, fuiſſe irregularem; jam non eſſe. Ergo in rebus, quæ non à rei naturâ, quæ invariabilis eſt, ſed ab arbitrio hominum, qui quotidiè mutantur pendent; tempora ſunt conſideranda, & diſtinguenda, ne nos errandi periculo manifeſto exponamus.

XIII.

DCCCI.

De neceſſitate.

S.R. Imp. Pax. Liber Aut[illegible]*ris.*

N*Eceſſitas facit licitum, quod Iure* (humano) *illicitum eſt.* Reginaldus *de prudentia pag.* 713. Layman *lib. 4. tract. 7. cap. num. 6.* non enim humanæ leges obligant, cùm neceſſarium eſt, ut faciamus contrarium. Huc ſpectat totus ille liber, qui inſcribitur *Sacri Romani Imperii Pax*, in quo oſtenditur, quæ & quatenus poſſint tolerari, poſita gravi aut inevitabili neceſſitate: qui liber integer hujus axiomatis eſſe Commentarius videtur.

XIV.

XIV.

Unusquisq; uti suo jure potest.

NVllus videtur dolo facere, qui suo jure utitur. Regul. LV. Layman lib. 1. tract. 4. c. 15. num. 10. & lib. 3. sect. 5. tract. 2. p. 1. c. 5. num. 7. & lib. 3. tract. 4. c. 12. num. 9. & tract. 6. c. 5. num. 4. Et quidem esset ditior unus opifex, si nullus alius illud opificium in toto oppido profiteretur: at verò quod Paulus etiam profiteatur, si id secundum leges fiat, incommodum ille hinc, non autem injuriam recipit. *Nemo enim fraudem, aut damnum facit, nisi qui facit id, ad quod jus non habet.* Layman lib. 3. tract. 1. sect. 5. c. 5. num. 16.

XV.

DCCII. *Generalia verba distinguenda non sunt in materia*

UBi leges (aut Jura) non distinguunt nec nos distinguere debemus. Ego in Scholio num. 348. Coriolanus fol. 244. num. 22. Cruz lib. 2. cap. 2. dub. 3. concl. 4. reg. 2. pag. 123. Portel verb. scrupulus. num. 1. Layman lib. tract. 4. c. 18. num. 7. & hæc quidem assertio, si materia sit favorabilis certissima est: at in odiosâ etiam solemus distinguere, ubi jura non distinguunt: qui enim illa sanxerunt fuerunt homines, & potuerunt aliquid obscuriùs dixisse, aut etiam aliquid oblivioni mandasse.

Favorabili: at in odiosis sunt.

XVI.

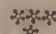
De vulnere lethali

NVllus mortaliter vulneratus, ultra quadraginta dies vivere potest. Coriolanus fol. 371. Hæc assertio est valdè utilis, ut Judices discernere sciant, an vulneratus obierit vi vulneris, an verò negligentiâ Chirurgi: ut Confessarii sciant de irregularitate judicare. At hinc non licebit inferre, *Eum, qui ante quadragesimum diem moritur, non obiisse negligentia chirurgi*; solent enim vulnerati negligi, & si primâ die negligantur, etiam primâ ipsi die ex parvo vulnere perire potuerunt. Si vulneratus moriatur ex negligentiâ chirurgi, erit-ne vulnerans irregularis? Res est arbitraria, & tuam opinionem exspecto.

XVII.

Mala propter bona pati possunt, fieri non possunt.

NOn sunt facienda mala ut eveniant bona. Apostolus ad Rom. cap. 3. vers. 8. Ego in Scholio num. 76. Reginaldus lib. 27. num. 17. Drexelius Amusi lib. 1. c. 6. §. 1. in fine & pag. 87. Nota tamen aliud esse facere, & aliud permittere: sæpe enim mala licitè possunt permitti, nunquam fieri.

FVN-

FUNDAMENTUM XLIV.

Axiomata varia dilucidans.

DCCCIII Vi è duobus sibi propositis alterum admittit, alterum negare videtur: & contrà. Unus testis, cum agitur de damno tertij, nullus testis. Consuetudo peccandi contra legem Dei non præscribit. Non frangit votum, qui in melius commutat. Præcepta non possunt in melius commutari à subdito. Meretur privilegium amittere qui illo abutitur. Rosario æquipollens materia magna est. Qui suæ ità confidit innocentiæ, ut famam negligat, crudelis est. Agentes & consentientes pari pœna puniuntur. Dantur actus partim boni, & partim mali, imò etiam partim indifferentes. De voluntate utente ad actum nihil datur essentiale; sed de voluntate proponente ad actum datur. Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam: imò nec deficienti. Actus intellectualium agentium, non operantur moraliter ultra eorum voluntatem. In omni dubio debet Iudex secundum allegata & probata judicare. Actus humani nec peiores nec meliores civiliter sunt, quam probantur. Quod sæpe fit videtur deliberatione plena fieri.

Consuetudo peccādi. Privilegij abusus. Agens & cōsentiens. Ex voluntate ad actum. Actus liber. Actus humani.

Inadæquata cōcessio. Testis unicus. Voti commutatio. Præcepti cōmutatio. Materia magna. Famæ neglectus. Malitia & bonitas partiales. Auxilia sufficiētia. Iudicis obligatio. Actus deliberati.

DCCCIV. ETiam hæc Theologorum Axiomata breviter illustraturus sum. Singulis præfixi numerum; & ne frangatur series progrediar, & Fundamenti præcedentis numerum ultimum promovendo explicabo axioma

XVIII.

Inadæqua. ta cōfessio.

QVi ex duobus propositis alterum affirmat alterum negare videtur. Reginaldus *in praxi confess. fol.* 300. *ex c. nonne. de præsumpt.* Bartholomæus à S. Fausto *Thesaur. lib.* 6. *quæst.* 19. vide meam Philosophiam moralem. Ubi hoc axioma expendo uberiùs.

COROLLARIUM. *Qui ex duobus propositis alterum negat, alterum affirmare videtur.* Sequitur ex præcedente necessariò: & assumitur à D. Gregorio *Homil.* 18. *in Evang.* ubi ait. [Judæi dixerunt ei. *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Acceptâ autem tantâ contumeliâ, quid Dominus respondeat, audiamus; *Ego Dæmonium non habeo, sed glorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.* Quia enim *Samaritanus* interpretatur *custos*, & ipse veraciter custos est, de quo Psalmista ait, *Nisi Dominus custodierit civitatem frustrà vigilant qui custodiant eam.* & cui per Isaiam dicitur, *Custos quid de nocte?* respondere Do-

S. Gregor. Ioan. 8. *Samaritanus Latinè Custos Psal.* 126. 2

minus noluit, *Ego Samaritanus non sum:* Sed *Ego Dæmonium non habeo.* Duo quippe illata fuerant, unum negavit, & aliud tacendo consensit.]

XIX.

DCCCV. *Inadæquata probatio.*

Unus testis nullus testis. Nimirùm in præjudicium tertij. Layman *lib.3. tract.5.de testam. c.2.n.4.* Cæterùm, ubi non agitur de alterius præjudicio, unicus testis sufficit. Comitolus *fol.3.num. 5.7.* Lamas *pag. 633.* & ut in specie loquamur potest absolvi, moribundus, si vel unus testis dicat, eum confessionem petiisse, & hoc in communi sententiâ: Ausonius Noctinot *in Dianæ summ. verb. confess. num.25.* sic ait. [*Quot testes requiruntur ad testandum in tali casu coram Sacerdote & moribundo de signis pœnitentiæ ab illo editis? & videntur requiri plures; quia S. Leo & Concilia loquuntur de testibus in plurali.* Sed Sancius *disputat. 44. numer.35. docet sufficere unum. Nam Felinus* in C. veniens *& lib.1. numer.8.* de testibus, *ait standum esse dicto unius, ubi non agitur de præjudicio alterius; nec oportere quod sit Christianus, sed quemcunque sufficere; nam præsumptio in Hæretico, &c. est quod deberet negare, ne fiat Sacramentum, & sic in favorem. Debere tamen absolvi, sub conditione, si signa dedisti [non sub hac, quia forte posset absolvi, si signa non dederit; sed sub ista, si possum.]* Diana *part.3. tract.3, resol.5. & part.2. tract.13. in fin.*] At ubi agitur de præjudicio tertii in ore duorum vel trium stat omne verbum. Layman *lib.3. tr.6.c.4.n.5.*

Unicus testis sufficit ad absolutionem.

Etiam non Christianus.

XX.

DCCCVI *Consuetudo mala nō*

Consuetudo peccandi mala est, præscribi non potest. Quâ homo ad dissipanda bona sua inducitur, bona non est. Layman *lib 1 tract.4.c.24.num 4.* Unde præscribitur. P. Julius Prisicanensis in quapiam gravissimâ consultatione scitè dixit. *Multitudinem peccantium, non esse patrocinium peccatorum.*

XXI.

Non infringit Ius, qui in melius commutat. Layman *de justa defens. fol.485. lib 4.tract c.8. num.19.* Hinc oritur posse Religiosum ad Ordinem sanctiorem & strictiorem transire. At in præceptis non potest admitti sine pluribus limitationibus: non enim obediret legi, qui rem jussam omitteret, & aliam multò meliorem faceret. Nam tametsi confessio jejuni melior sit, non satisfaceret jejunandi præcepto, qui non jejunaret, sed ad pœnitentiæ Sacramentum accederet.

Commutatio obligationis Admittitur in votis, non in præceptis.

XXII.

Privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Reginaldus *lib.9.cap.26.nu.385.in fine.* Layman *fol.102.num.24.*

Potestatis abusus.

XXIII.

Consuetudo est optima omnium legum interpres, quia cùm illæ possint non acceptari, & sic, aut aliter acceptari, nullibi undè meliùs qualis & quanta fuerit acceptatio, quam a consuetudine cognosci potest. Layman *fol.921.nu.7.* Vide axioma XX.& XL.

Consuetudo.

XXIV.

DCCCVII. *Materia magna.*

Rosarium, aut rosario æqualis materia, censetur in voto magna a Porsellio de voti oblig. & sanè in hâc omnes quæstione cæcutimus, nec videtur posse dari in hac regula generalis, qua solida ratione firmetur.

Qui

XXV.

Famæ neglectus est crudelitas. QVi suæ conscientiæ fidens, famam negligit crudelis est. Sed cui? *sibi*, quem moraliter occidit, aut moraliter saltem spoliat: *Amicis* quos juvare poterit, si famam tueatur, *Ecclesiæ*, cui servire poterit, si honesto nomine præditus sit. Reginaldus videri poterit. *lib.* 23. *numer.* 74. Et etiam legi S. Ignatij historia, qui multas miserias & injurias summâ patientiâ tolerans, calumniam quæ honorem tangebat tolerare non voluit; debuit reus revocare calumniam, quia Ignatius servire animabus poterat claudus æger & nudus, at infamis non poterat. Congruit illud notissimum Distichon.

S. Ignatius omnia humana neglexit præter famã.

Ovidius.

Omnia si pereant, famam servare memento,
Quâ semel amissâ posteà nullus eris.

Fama duplex. Famam esse duplicem, substantialem & accidentalem; illam esse vitam moralem, hanc valetudinem aut etiam civilem opulentiam sæpe ostendi.

XXVI.

DCCCVIII. *Peccantes & foventes.* AGentes & consentientes pari pœnâ puniuntur. Reginaldus *de prudentiâ pagin.* 739. An-ne facere consentireque est æquale peccatum? Non magnam differentiam reperio, modò non ponatur permissivus consensus, sed inductivus, & moraliter cooperativus. Hinc benè Layman *libr.* 3. *tract.* 2. *cap.* 6. *numer.* 6. & *c.* 8. *numer.* 1. ait, *Receptores non minus delinquunt, quàm aggressores.*

XXVII.

An detur bonum inadequatũ BOnum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. Drexelius *Amussi lib.* 1. *c.* 6. §. 1. *pag.* 40. Bartholomæus a S. Fausto *Thesauri lib.* 1. *quæst.* 19. *num.* 8. Studiosus Religiosus *pag.* 46. Perez *ad cap.* 64. *Reg. S. Benedicti. num.* 25. At ego *in Schol. num.* 370. existimo eodem modo de malo ac de bono esse philosophandum; adeòque illud ipsum axioma sic lego. *Bonum adæquatum ex integra causa, & malum inadæquatum ex quocumq; defectu.* Ego semper putavi bonitatem malitiamque esse quasdam morales humanarum operationum vestes, nec repugnare unũ, & eundem hominem multicolore togâ induti: adeoque posse dari actum, qui sit bonus malus & indifferens simul. Pono exemplum. Vadit Petrus ad campum ut juvet Joannem, & noceat Friderico: & dico, hunc actum secundum suum objectum, esse *indifferentem*; & prout juvat, *bonum*; prout nocet, *malum*. Nec unquã, eleemosynam intrinsecè malam fore, etsi ob malum finem erogetur. Existimo igitur illud axioma, *Bonũ ex integra causa &c.* irrepsisse ex idiomate Græco, Patres enim veteres utuntur voce *Pantagathon*, & ut video interpretes transferunt *Bonum* cum deberent *Omnibonum*: & quidem omnibonum non erit, quod ex integra causa non erit.

Corrigitur axioma.

Actus simul bonus, malus, & indifferens

παντάγαθον. Omne bonum.

XXVIII.

DCCCIX *Voluntas frustrata.* DE voluntate ad actum nihil datur essentiale, æquipollet huic, *Pro factore putatur voluntas, ubi actum excludit necessitas.* Drexelius *Amuss. lib.* 2. *c.* 6. *q.* 7. Biderman. *de actibus human. fol.* 201. Azor. *lib.* 2. *c.* 6. *q.* 6. Bernardus *sæpe.* Layman *frequenter.* Faber *p.* 1. *fol.* 298. Reginald. *l.* 27. *n.* 8. Ubi notandũ hanc doctrinam æquè intelligi de bona & mala voluntate. *Quod si actum non excludit necessitas, qui opus bonũ addit volũtati, bonitati addit bonitatem; & qui malum, iniquitatem addit iniquitati.* Ita Patres Hyberni Profess. Theol. *secundo sentent. Concl. IV. Pragæ. an.* 1647. & 1658.

Hiberni Professores An Doctoribus alijs contrary?

FORTÈ videretur alicui hi Theologi doctissimi, torrenti Theologorum opponi, cum tamen in hac materiâ mirabilis sit omnium consensus, quem intelliges, si notes duos dari actus liberos

Actus liber duplex.

in voluntate; alterũ decernentem, quid faciendum sit; & alterum potentiis externis imperantem: prior vocatur *Propositum* posterior *usus*.

Propositũ & usus.

Decernit hodiè Petrus se crastinâ die occisurum Antonium, quem si occidat cras, iniquitatem addet iniquitati; quia actus voluntatis, quem hodie habet, est propositum, & ex proposito voluntatis, ad actum ipsum exteriorem, aliquid datur essentiale, ut Patres Hyberni docebant. At Petrus cras potentiæ executivæ, quæ libera nõ est, imperat ut Antonium occidat, illa obedit, & Antonius occiditur, & dico ex hoc actu voluntatis, (imperantis nimirum & servitio potentiæ executivæ utentis) ad actum, ad effectum nihil dari essentiale; quia nihil intercedit liberum: & hoc est, quod illud axioma significat.

Exponitur axioma.

Hinc patet multorum casuum clarissima & indubitata resolutio: nonnullos propono & resolvo.

Casus primus.

Joannes Franciscusque æquali consilio, æquali animo, die Dominicâ, manè sumunt jentaculum, eadem advertentiâ se inebriant, æquali se exponunt periculo, non audiendi missam: inebriantur inquam & dormiunt. Alter casu vel ab amico, vel à strepitu, vel à quacunque causâ, sibi non liberâ excitatur & vadit ad Ecclesiam & missam audit, alter sopore & vino pressus domi remanet: & interrogas, An inæqualiter peccaverint? *Respondeo* me semel aut iterum vidisse Salmanticæ inæqualitatem defendi, male tamen; & quia illam nunquam intelligere potui, contrariam libenter elegi; quia si in utroque omnia quæ sunt libera, sunt æqualia etiam erunt æqualia omnia quæ sunt peccaminosa. *Sunt qui negent* omnia quæ libera in utroque esse æqualia, at isti non jam casum assertivè resolvunt, sed tollunt.

Casus secundus.

Fridericus Anselmusq; æquali consilio, æquali animo, suos inimicos expectant (ille Cajum, & iste Semphronium) sclopeta sua præparant, onerant, dirigunt; clavem uterque movet digito, qui est ultimus actus liber in hoc genere. Exploditur Friderici Sclopetum, & occiditur Cajus, at sclopetum Anselmi etiam moto digito non solvitur, aut solutum non concipit ignem; aut igne concepto, quod solet interdum accidere, non exploditur; aut explosum Semphronium non vulnerat; aut si vulnerat, leviter tantùm, aut si graviter, Semphronius vel miraculosè à Deo, vel summa Chirurgi diligentiâ & industriâ recuratur; & qualitercumque non moritur. Casum sic ponis & inquiris? An Cajo occiso & Semphronio non occiso, aliter Fridericus & aliter Anselmus peccaverit? *Respondeo* considerari debere culpam, & obligationem restituendi; Addo, utriusq; peccatum fuisse æquale, quia nihil liberum reperitur in uno, quod non reperiatur in altero: at Fridericum ad majorem restitutionem teneri, quia maioris damni causa fuit: quod si restituere nolint, tunc inæqualiter sunt peccaturi, ob diversitatem & inæqualitatem materiæ. Et eodem omninò modo in similibus casibus philosophabor.

Nota hæc omnia.

Ubi est æqualis culpa, solet esse inæqualis restituendi obligatio.

XXIX.

DCCCX. *Auxilia sufficientia.*

F*Acienti quod in se est, Deus non deest: Deus non denegat gratiam.* Azor. *lib.* 1. *c.* 13. *quæst.* 12. An-ne gratia actibus naturalibus adquiritur, & naturaliter

benè

Gratia necesſitas. benè vivens ſalvabitur? Eſſet hæreticus, qui vel doceret poſſe aliquem ſalvari ſine gratiâ, aut hanc poſſe de condigno, aut etiam de congruo actibus naturalibus promereri; non tamen qui diceret hominem, qui in Indiâ ſine gratiâ benè viveret, & quod in ſe eſt faceret, infallibiliter, ſed ſine ullo merito, gratiam aſſecuturum, ut ſidem Chriſtianam ab homine aut angelo doceretur. *Infallibilitas nō dependet à merito.* At ego id non admitto; primò quia illa infallibilitas poni videtur leviter, nec firmâ ratione probari. Secundò quia purè naturaliter operans, non facit quantùm in ſe eſt; *Nota hoc.* quia cùm ſemper habeat auxilia ſupernaturalia, ſi illis abutitur, minus omninò facit, quàm poteſt; operatur enim purè naturaliter, cùm ſupernaturaliter poſſit.

XXX.

Summa Dei liberalitas. GRatia (hoc eſt auxilium ſufficiens, prout proximo & remoto præſciditur) *nulli debetur homini nuſquam, nunquam: & tamen ex Dei miſericordia datur omni homini, ubique & ſemper.* Continuus eſt in hac ſententiâ meus Mellifluus Bernardus, cuius librum de Gratiâ, & libero arbitrio, & ſermones LXXXI. & LXXXII. in Cantica de eodem argumento compoſitos commentario illuſtravimus, edidimus, & per modum Theſeon Lovanii propugnavimus.

XXXI.

DCCCX.
Actus liberi. ACtus rationalium agentium, non operantur moraliter ultra eorundem voluntatem. Bartholomæus à S. Fauſto, *Theſauri lib.6.quæſt.*10. hoc axioma videtur in compendium reſolvere Juris Canonici Regulam LXXXI. & LXXXVIII. nimirum, *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis veroſimiliter non eſſet conceſſurus.* Et, *Certum eſt quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contrà legis nititur voluntatem.* Nemo enim concedit plus quàm vult, nec ſtrictiùs quàm vult. Imò nec erga Deum peccare poterit, graviùs quàm vult: quam ob rem, qui invincibiliter putavit inobedientiam hanc eſſe venialē, nō peccavit mortaliter, eam committendo. Conſonat Layman *lib.1 tract.4.c.14.n.2.* Hinc oritur dubium curioſum. *Quæſtio incidens.* Peccatorum gravitas dependet à dictamine, inquis; Ergo qui putat ſe peccare mortaliter, peccabit mortaliter: & cras ſi aliter inſtructus eandem ipſam actionē faciat, putando ſincerè eſſe venialiter peccaminoſam, peccabit venialiter. Et omnia admitto.

Progrederis, & duo dubia proponis. *Primum*, An ſi Petrus putaret, furtum eſſe gravius perjurio, gravius eſſet peccaturus furando, quam peierando? *Secundum*, An Thomiſta, qui putat peccatum mortale imbibere infinitam malitiam, ſi committat peccata mortalia, committat, quæ imbibant infinitam malitiam? An Scotiſta contra? Et quia altera opinio eſt vera, altera falſa; an ex hypotheſi, quod opinio D. Thomæ, ſit vera, ſint infinitæ malitiæ, mortalia Scotiſtarum crimina, ſi qua committant? & an ex hypotheſi, quod opinio D. Thomæ ſit falſa, ſint adhuc infinitæ malitiæ mortalia Thomiſtarum peccata, ſi qua committant? Hic ego libentiſſimè aliquid doctè aſſertum audiam: aliorum erit hanc facilem controverſiam reſolvere.

XXXII.

IN *omni dubio debet Iudex ſecundum allegata, & probata judicare.* Reginald. *de* DCCCXI.
Officium Iudicis. *prudentia pag.* 668. Et ratio eſt; quia ſi ſemel concederetur Judicibus ex æquitate,

tate, ut dicunt, judicare; multis corruptionibus aditus aperiretur. Vide exceptionem, quam ipse Author ponit *pag.* 669.

Actus nulli civiliter. COROLLARIUM. *Actus agentium, nec peiores nec meliores civiliter sunt, quàm probari possunt.* Imò si nequeunt probari in foro exteriori non sunt; unde Bernard. de præcept. *Quod probari non potest mihi infectum est.*

XXXIII.

QVod multoties fit, videtur deliberatione plena fieri. Comitolus *lib.* 1. *quæst.* 124. *n.* 2. & ratio est, quia ipsamet repetitio actuum, videtur advertentiam inferre.

☆☆

FUNDAMENTUM VI.

Varias Positiones edisserens.

DCCCII. *Causa causæ.* DEus punit infra condignum, & præmia dat supra condignum; Causa Causæ est Causa Causati. Per quas causas aliquid nascitur, per easdem dissolvitur. Major est Orbis Urbe. Mus in pera, ignis in sinu, serpens in gremio male suos remunerantur hospites. *Dei Iustitia est misericors. Ingratitudo.*

Leges debent intelligi. Leges talibus decent verbis concipi & pronuntiari, qualibus à subditis intelligi queant. *Quo modo firmetur?* Eædem instituuntur, cùm promulgantur; confirmantur, cùm moribus utentium comprobantur. De occultis non judicat Ecclesia. *Occulta non subsunt Ecclesiæ.* *Quis eas possit interpretari?* Ejusdem est legem authenticè interpretari, cujus est condere. Extra territorium Ius dicenti impunè non paretur. Turpis est omninò pars suo Toti non congruens. *Pars Toti dissona.* *Ætas & sexus.* In Iudiciis habenda est ratio ætatis & sexûs. Iura concordari debent, corrigi non debent. *Legum correctio.* In æquivocis, ille sensus admitti debet, qui sit aptus. Ejusdem est ligare & solvere. Par non habet potestatem in parem. Taciti & expressi eadem est efficacia. *Error cõmunis.* Error communis cum titulo dat Iurisdictionem. Fortior est clausula specialis, quàm generalis. Monachi correctio in prima instantia ad Abbatem spectat. *Religiosi correctio.* *Favor non cogit.* Nemo favore uti cogitur. Fides est servanda hosti; etiam Hæretico. *Fides servanda.* *Quis condemnatur ad expensas?* Nemo ad expensas condemnatur, nisi improbabilem partem tenuerit. Quod Iuris Divini est, nullius hominis est. Qui irrationabiliter inuitus est, virtualiter est non invitus. *Voluntas virtualis.* *Boni inferioris restitutio.* Bonum inferioris Ordinis, non debet restitui cum detrimento boni superioris æque gravis. Qui restituere non potest, quantum debet, debet restituere quantum potest. *Restituendi obligatio.* Pro sola iniuria præscindendo à damno, nulla est restitutio facienda ante sententiam Iudicis. *Probationis vis.* Non probat hoc esse, quod aliquando contingit non esse: Non est permissa defendendi facultas, ubi offendendi est concessa libertas. *Defensio culpabilis.* Non debet à privato fieri, quod per Magistrat. potest. Vim vi repellere licet. In homine libero

Æstimatio corporis liberi. Donatio necessaria. Res judicata:lex. bero nulla condigna corporis æstimatio potest. Volenti & potenti velle non fit injuria. In obligationibus, si dies non ponitur, præsens subintelligitur. Contractus ex parte pupilli sæpe claudicat. Aliud est nocere, & aliud omnino diversum non prodesse. Quæ necessariò dantur, ex liberalitate non dantur. Quod Communitati datur nulli datur. In Causa propria nemo Iudex, & nemo Testis esse potest. Res judicata pro veritate accipitur. Totus Mundus est Regularis Prælati territorium. *Cōtractus claudicans. Prælati territoriū*

DCCCXIII Multæ sunt propositiones & variæ, & breviter explicabuntur: eo videlicet sensu quo à suis sunt authoribus intellectæ, qui etiam alicubi rejicietur liberè, si videatur falsus aut illegitimus.

XXXIV.

Deus cum irascitur, misericordiæ recordatur. Quid sit prædestinatio? An gratuita? DEus punit citra condignum; Magnes Divini amoris pag. 336. addunt aliqui, *Deus dat præmia ultra condignum.* Hinc patet cur *Magna gratia* æterna vita nominetur. Primò enim prædestinatio, quæ est auxiliorum præparatio & infallibilis ad vitam æternam promotio gratiosa fuit; secundò gratis empti sumus, Christi sanguine, non enim Verbi incarnatio fuit homini debita, sicut nec ejusdem Verbi jam incarnati mors, auxilia omnia efficacia & inefficacia ideò, *gratiæ* dicuntur, quod sub meritum humanum nō cadant; omnibus adhuc istis positis nondum intelligimus gloriæ debitum, quoniā non sunt condignæ passiones hujus vitæ ad futurā gloriam. At positâ promissione & humanâ cooperatione, clamat Paulus *reposita est mihi corona Iustitiæ, quam dabit mihi justus Iudex.* Sed quia hæc vera sunt ut in ipsa etiam Justitia reluxerit gratia, dando præmia saltem accidentalia supra merita, fecit Deus, ut hæc ipsa corona Justitiæ esset simul corona gratiæ. Consono Fabro, *pag.3.fol.*407.1092. 1093. Marchant. *fol.* 42.*col.*2. Perezio *in c.*64.*reg.S.Benedicti n.* *Auxilia, cur dicantur gratia*

20. & aliis asseclis D. Thomæ 1.*p. q.*21. *a.*3 *ad*2.

XXXV.

CAusa Causæ, est etiā causa causati, quæ assertio non solùm physicè sed etiam moraliter admitti debet. Illa substruit Biderman. *thesin.XXII.*& ex illa Rodriquez *to.*4 *fol.*201. *n.*13. affirmat, *eum, qui dedit causam damni, damnum etiam dedisse.* Layman. *lib.*3.*tr* 3.*p.*3.*c.*10.*n.*5. Nota tamen causam quæ habet duos effectus, eosā notos, posse adhiberi aliquando, in ordine ad unum præscindendo ab altero. Et lege meam Theologiam Præterintentionalē, ubi summâ cōsequentiâ doctrinæ hoc certissimum fundamentum exponitur, assumiturque. DCCCXIV. *Causa causæ. Causa habens duos effectus.*

XXXVI.

PEr quas causas aliquid nascitur, per easdem dissolvitur. Layman *fol.*103.*n.*28. Reginaldus. *lib.*25.*n.*284. Et quidem est verū hoc Axioma, sive agatur de causa intrinseca, sive extrinseca reali aut finali. Unde aliqua Corollaria subjungemus. DCCCXV. *Generatio & corruptio sunt analoga. Sacramēta transeunt.*

Primum. *In easdem omninò partes dissolvitur, ex quibus cōponitur.* Unde Sacramentum quod intrinsecè constet materiâ & forma transeunte, etiam transit; & Eucharistia quæ multorum Salmanticensium opinione in facto esse (fieri à facto esse distinguunt) componitur ex speciebus & Christo, cum hæ partes separantur, (h.e. non amplius penetrātur) dissolvitur. Hinc intelligēdi illi sunt, *Præter Eucharistiā, quæ remanet.*

qui

qui dicunt, *actum redire in naturam suæ formæ*. Reginaldus *fol*. 605. *n*. 18.

Cessatio causæ.

Secundum. *Cessante causa cessat effectus*, quod tam potest intelligi de efficiente, quam de finali. Ego *in Schol. num*. 23. 24. Layman *fol*. 102. *n*. 24. & *fol*. 174. *n*. 5. Reginald. *de prudentia, fol*. 141. & *lib*. 15. *n*. 88.

An Lex mortuo legislatore maneat?

Nota obiter legem, si à solo Superiore feratur, esse personalem nec obligare post eius mortem; & si feratur à communitate obligare post superioris mortem, nō autem post dissolutionem communitatis. Hinc authores intelligendi sunt. Ausonius Noctinot. *in summ. Dian. verb. reservata. n*. 1. sic inquit *Casus reservati ab Episcopo per statutum eo mortuo adhuc manent: at si reservatio est personalis, eo mortuo exspirat, ut ex Piagesio retulimus verb. casus n*. 21. *Et tenet communis opinio.* Consonant autem iterum Layman, *lib*. 1. *tr*. 4. *c*. 21. *n*. 3. & *tr*. 5. *p*. 5. *c*. 4. *n*. 10. Coriolanus *p*. 2. *cas*. 5. *n*. 9. Et ego *Commentar. n*. 50.

An casus reservati maneant mortuo Episcopo?

Legis cessatio?

Tertium *Cessante universaliter fine adæquato Legis cessat Lex universaliter; & cessante in particulari cessat Lex in illo particulari.* Quoad primam partem, omnium est; quoad secundam doctiorum. Sic enim sentiunt Navarrus *tom*. 4. *Comment. rubr. de Iudic. n*. 74. Mexia *in pragmat. taxæ panis, concl*. 2. *num*. 19. *usque ad* 36. Henriquez *lib*. 11. *cap*. 17. *n*. 2. & *lib*. 10. *cap*. 15. *num*. 8. Comitolus *in resp. moral. lib*. 7. *q*. 1. *n*. 10. Abbas *in c. Quia in insulis. de Regul.* Angel. *verb. Lex n*. 4. *cas*. 7. Soza *in Bulla Clementis VIII. de largitione munerum fund*. 3. Sá *verb. Lex. num*. 1. & *verb. lucus. num*. 1. Megala. *in* 2. 2. *lib*. 2. *c*. 7. *q*. 2. *num*. 55. Granadus *in p*. 2. *contr*. 7. *tract*. 3. *part*. 1. *disp*. 15. *sect*. 2. Diana *tract*. 10. *de Legib resol*. 28. Et ego *in Comment. in Regul. D. Benedicti num*. 50. Quod videtur evidens: Lex enim naturalis aliquando cessat, & non alibi quàm in particulari, nec aliter quàm cessante fine in particulari, & humana naturali & divina potentior & severior non est.

Lex humana non obligat strictius quàm divina.

Quartùm, *Cessante conditione sine quâ non concederetur, dispensatio aut poneretur Lex, neutra cessat, at cessante conditione obligationis aut exemptionis cessant ipsæ.* Ut rem benè intelligas, considera dispensationem (eodem modo de prohibitione philosophare) in statu duplici nimirum in fieri, & in facto esse. Dantur enim conditiones ut res fiat, à quibus non dependet jam facta; & dantur etiam conditiones in facto esse. In donatione enim *in fieri* requiritur donantis libertas, ut conditio sine quâ non donaret liberè, nam si ille esset delirus aut coactus, donatio esset invalida: at donatio jam facta non dependet amplius à libertate donatoris, sed à gratitudine donatarii; volunt enim leges hunc re acceptâ exspoliari, si se reddat ingratum. Unde si ego tibi his verbis dispensationem concederem. *Pro te intercessit Petrus, cui tanta debeo beneficia, ut nihil ei negare possim, igitur concedo tibi licentiam eundi Monachium & manendi quousq; Princeps redeat.* In hoc casu Petri intercessio fuit conditio *sine qua non* concederetur licentia, verum non afficit ipsam licentiam concessam, sed concessionem; unde & manebit illa concessa, licet Petrus non intercedat ampliùs, imò etsi ille revocationem sollicitet, & non revocabitur aliter, quàm si ego consentiam. At absentia Principis ipsiusmet licentiæ valorem afficit, & illo Monachium redeunte, licentia desinit.

Conditionum cessatio.

Dispensatio dupliciter consideratur.

Hic alia conditio afficit ipsummet actum concessoris & alia obiectum seu rem ipsam concessam. [?]

XXXVII.

MAior est Orbis urbe. Claudius Soleri ex D. Hieronym. *dist*. 93. *cap. legi*.

DCCCXVI. An fuerit maius Urbe omnia [?]

mus fol. 72. *in edit. in* 4. *sive de lege quæstion.* 5. Prod est hoc Axioma, ut sciamus multas leges, & consuetudines, summâ cum laude in Urbe observari, quibus contrariæ alibi sine reprehensione tolerantur, aut observantur: prodest etiam ut doceamur, Urbi suam esse libertatem ut inter duas probabiles opiniones eligat, quam maluerit, nec inde sequitur, contrariam non posse ab Orbe admitti, & etiam aliquãdo debere: nam in materiâ Politicâ quas Romæ opiniones probabiles Ecclesiastici admittunt, rejiciunt Galli, Hispani, qui Politicam propriam tuentur, nec volunt cum damno proprio opinioni probabili Romanorum Politicorum assentiri. At in materiâ Fidei & in materiâ morum demonstratâ, debet esse idem labium Urbis & Orbis.

XXXVIII.

Ingratitudo condemnata.

M*Us in pera, ignis in sinu, serpens in gremio, male suos remunerant hospites.* Layman *lib.* 1. *tr.* 3. *c.* 6. *n.* 8. Documurq; obiter esse *ingratis servire nefas.*

XXXIX.

DCCCXVII *An leges obligent non acceptatæ?*

L*Eges instituuntur, cùm promulgantur,* (intelligo pacificè, non contradicẽte populo, sed acceptante; leges enim si non acceptantur non obligant) *firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 3. *n.* 1. Nec tamen statim obligant; nam ut idem Author *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 2. *n.* 4. bene notat; *Iure etiam communi Cæsareo sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant,* Vide Axioma XX. & XXIII.

XL.

Leges debent intelligi?

L*Eges sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas* (non solum sciri, sed &) *intelligi ab omnibus debent.* Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 2. *n.* 1. Unde omnis Metaphora, omnis æquivocatio, omnis verborum ac sensuum obscuritas, quantum fieri possit, debet à legum contextu ablegari.

XLI.

An occulta subdantur Ecclesiæ?

D*E occultis non judicat Ecclesia. Meræ cogitationis apud homines pœnam nemo patitur. Sibi Deus actus internos reservavit.* Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 5. Nota tamen summè hic allucinari plurimos, cum dicunt, de occultis illã indirectè posse judicare, quod verum est, illa enim indirectè tanguntur, sine quibus directè tacta tangi non possent, non alia. Concludo igitur Ecclesiam posse præcipere actum purè externum directè, non internum, non mixtum. At indirectè illos internos tantùm, sine quibus ille purè externus stare non potest. Undè cum solùm tenear Horas Canonicas exempli gratiâ pronuntiare, tantam debebo indirectè attentionem habere, quanta ad pronuntiandum sufficiat; quamobrem si benè pronuntiavi, etsi distractus, totam quam debui, attentionem impendi.

An saltem indirectè?

Attentio in officio divino.

XLII.

DCCCXVIII *Authentica legum expositio.*

E*Iusdem est legem authenticè interpretari, cuius est condere.* Layman *li.* 1. *tr.* 4. *c.* 18. *n.* 1. adeoq; in Sacrâ Scripturâ eiusdem est illã infallibiliter exponere, cuius revelare & dictare. Stat igitur in interpretatione scripturarũ Spiritui sancto per Ecclesiam loquenti, & non uni aut alteri Hæresiarchæ credendum.

XLIII.

Iudicium extra territorium.

E*Xtra territorium jus dicenti, impunè nõ paretur.* Layman. *li.* 1. *tr* 4. *c* 5. *n.* 4. & *c.* 11. *n.* 1. & inquiris, An Imperialis Camera, captâ Spirâ à Gallis, sit extra Imperii territorium? An illi; si quid modo juberet, posses parere impunè? Respondeo esse quæstionem difficillimam, de quâ specialem tractatum edidi.

XLIV.

Pars toti dissona.

TVrpis est omninò pars suo universo non congruens. Desumitur ex Augustino. Assumitur à Laymanno *lib.1.tract.4. c.9.n.3.* & *cap.13.n.1.* Bartholomæo, de sancto Fausto *lib.6.q.120. n.6* Unde multi Theologi, qui tametsi judicent, principem non obstringi, suis legibus, asserunt peccaturum venialiter, si illas violet, ratione conformitatis, quam debet accuratè servare.

An Pontifex, aut alius quicumque Princeps, peccet violando proprias leges

XLV.

Ætatum est habenda ratio.

FErè in omnibus judicijs pœnalibus, ætati & imprudentiæ succurritur, Layman. *lib.1.tract.4.c.10.num.5.* legum enim rigor debet subditorum fragilitati, quantum prudentia tolerat, attemperari. Hinc etiam est, quod fœminæ, & juvenes mitiùs puniantur, quoniam fragiliores creduntur.

XLVI.

Leges non sunt corrigendæ, sed concordandæ.

Criticorũ præsumptio.

IVra juribus concordari debent, eorumque correctio, quantùm fieri potest, est vitanda. Layman. *lib.1.tract 4.c.18. num.12.* & hoc Axioma est utile ad compescendos Criticos, qui restitutionis colore leges & antiquos Scriptores corrumpunt.

XLVII.

Legum expositio.

Nota bene

QVoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipietur, quæ rei gerendæ aptior est. Layman. *lib.1.tr.4. c.18.n.4.* Sed cur, quæ aptior? annon sufficiet apta? Sic puto.

XLVIII.

DCCCXIX. *Personæ æquales.*

PAr in parem non habet imperium, eiusdem est ligare ac solvere. Layman. *lib.1. tract.4.cap.22.num.2.* Si objicias Regulam Benedictinam, quæ *cap.71.* præcipit, *ut obedientes sint invicem fratres.* Respondeo non dari duos pares, in Benedictino Monasterio: nam ex præscripto Capitis LXIII. eiusdem Regulæ. *Qui secunda diei horâ venerit, in monasterio juniorem noverit se illius esse, qui prima horâ diei venerit, cuiuslibet ætatis aut dignitatis sit.* & cap. LXXI. citato. *Præmisso igitur Abbatis aut Præpositorum, qui ab eo constituuntur, imperio; cui non permittimus privata imperia præponi; de cætero omnes juniores prioribus (senioribus) omni charitate & sollicitudine obediant.*

Iuniores debent obedire senioribus.

XLIX.

Consensus tacitus.

TAciti & expressi eadem est virtus. Layman. *lib.1. tract.4.cap.22. num.7.* & *lib.3.sect.4.num.15.* Et ratio est; quia tacitum virtualiter est expressum; hoc est, realiter non est expressum, at prudentum judicio ita se habet, ac si realiter esset expressum.

Quid sit jus tacitũ?

L.

DCCCXX. *Titulus coloratus.*

ERror communis cum titulo præsumpto (hoc est probabili) facit jus, jurisdictionemque tribuit, etsi occultum subsit impedimentum ex jure positivo. Layman. *lib.1. tract.4. cap.22. num.9.* Hinc est quod Confessarius, qui probabiliter est approbatus, habeat non jam probabilem, sed & certam jurisdictionem, absolvatque non jam probabiliter, sed certò. An & in matrimonio respectu dirimentium impedimentorum hæc regula habeat locum, tu videris.

Certa est absolutio data à cõfessario probabili.

LI.

Clausula specialis.

CLarior & fortior est clausula specialis quàm generalis. Layman. *lib.1.tract. 4.c.23.n.7.* Patet quia generalis multas solet limitationes pati, quarum specialis est incapax.

LII. Mo-

LII.

Religiosi correctio.

M*Onachi correctio in prima instantia ad Abbatem spectat.* Layman. *lib.*1. *tract.*5.*cap.*7.*num.*2. Hæc Regula proderit intellecturis Quæstionem ante aliquot annos iterum iterumque inter Abbatem Montis-Sancti in Bavaria & Episcopum Principem subortam. Monasterium enim illud exemptum non est & cùm Abbas interrogaretur à Principe; Quisnam esset in illo Monasterio superior, *Ego*, ait, *& immediatè nullus alius. Nam Vestra Celsitudo, est meus Visitator, qui nihil potest meis Monachis extra visitationem præcipere; sed mihi; ego enim V. Celsitudini subdor, salvis tamen privilegiis meis, & Iure Ordinis; at Monachi subduntur mihi.* Et quidem universa verissimè & prudentissimè; non enim in Monasteriis non exemptis habet maiorem authoritatem Episcopus, quàm haberet Ordo, si essent exempta; at apud Cistercienses & reliquos Benedictinos Monachi non subduntur immediatè Provinciali aut alii cuicumque superiori, sed suo Abbati: Ergo nec immediatè subdentur Episcopo, in non exemptis. Stat igitur Monachi correctionem in primâ instantiâ pertinere ad Abbatem (sive ipse exemptus sit, sive non sit) & in genere appellationis, si hæc licet (in multis enim congregationibus nulla permittitur; & in nullâ permittitur, de re, quæ non tangat honorem graviter) posse causam à Monasterij Visitatore recognosci.

Monasteriorum nō exemptorum immediatus Superior.

An Monachus possit appellare?

LIII.

DCCCXXI. N*Emo favore, privilegio, aut beneficio invitus uti cogitur.* Layman. *lib.*1.*tract.*5.*pag.*2 *cap.*4.*num.*4.& *lib.*4.*tract.*4.*cap.*8.*num.*27. An-ne hoc Axioma est universaliter verum? An-ne aliquas habere limitationes debet? Non puto. Ergo multas inferet consequētias, quas propriis locis adnotabimus.

Favor non fit invito.

LIV.

F*Ides, quæ promittitur, est hosti servanda, contra quem bellum geritur.* Layman. *lib.*2.*tract.*3. *c.*12.*quæst.*5. Unde non est cur calumnientur Hæretici, dicantque à nobis doceri contrarium: in suis enim libris legimus, fidem Catholicis servandam non esse; id ab ipsis in nostris libris legi non patimur.

Fides hosti servanda.

LV.

I*N judicio, qui cadit causâ ad expensas condemnari non solet, nisi litigando, aut dolum aut culpam commiserit.* Layman. *lib.* 2.*tract.*3.*quæst.*1.*in fin.* Hinc est, quod qui probabilem causam sustinuit, ad expensas condemnari non debeat.

Quisnam debeat ad expensas damnari?

LVI.

Q*Vod Iuris Divini est, id in nullius hominis bonis est.* Layman. *lib.*3. *tract.*1. *sect.*5.*cap.*5.*num.*6. Consonat Juris Canonici Regulæ LI. nimirum *semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.*

Res Deo sacræ.

LVII.

Q*Votiescumque Creditor, aut Dominus rationabiliter contentus esse debet ut restitutio differatur, potest differri, tametsi invitus ille sit.* Layman. *lib.*3. *tract.*2.*c.*12.*num.*1. quoniam *irrationabiliter contradicens, Virtualiter consensum præbet.* Et quidem hæc assertio fundamentum esse poterit multarum resolutionum gravium.

Consensus virtualis.

Nota id bene.

LVIII.

B*Onum inferioris Ordinis restituendum non est, cum detrimento boni su-* DCCCXXII

Restitutio.

 perioris

perioris in suo genere æquè gravis. Layman. *lib.3.tr.2.c.12.n.2.*

LIX.

An pauper teneatur partem restituere?

An æger partem Officij recitare?

Q*Vi restituere non potest quantum debet, restituere debet, quantum potest.* Layman.*lib.3.tr.3.p.2.c.7.n.3.* An & qui in Officii Divini materiâ non potest legere quantum debet legere, debebit, quantum potest? Ausonius Noct. not. *in Dian. summ. verb. Horæ Canon. num.64.* sic ait, *Si Medicus judicat recitare posse maiorem partem, id est, Matutinum cum laudibus, tenetur ad illam. Rodriquez in summ. p.1. cap.145. Dian. p.2. tract.12. resolut. 29. si verò judicat recitare posse minorem, id est, reliquas horas non tenetur ad illas; Pallaus tom. 2. punct.6 disputat.2. numer.9. contra Lesanam, cap.12. numer.27. asserente Diana p.4. tr.4. resolut. 225.* ubi, cum sit materia odiosa, Rationis paritas neganda est.

LX.

Restitutio pro iniuriâ.

P*Ro solâ iniuriâ, secluso damno, nulla est facienda restitutio ante Iudicis sententiam,* Layman. *lib.3.tract.3.p.2.cap.7.num.6.*

LXI.

DCCCXXIII.

Ex aliquãdo ad nunc & ex alicubi ad hic non valet consequẽtia.

N*On probat hoc esse, quod quandoque contingit abesse* Layman. *lib.3.tract.3.p.3.cap.1. num.8.* Ex albedine enim non benè probatur Humanitas, quoniam quàm multi homines non albi in variis provinciis reperiuntur; at benè probaretur ex rationalitate, non enim datur animal rationale, quod homo non sit, & in Moralibus pariformiter est philosophandum.

LXII.

Defensio sui nõ semper licita.

N*On est permissa defendendi facultas, ubi offendendi est concessa libertas.* Layman. *lib.3.tract.3.p.3.cap.2. numer 3.* Adeoque damnatus capite contra Lictorem non potest suam vitam defendere. Sed quid dicam, si iniustè condemnatus sit? Respondeo ob bonum publicum posse legem sanciri, quâ inhibeatur, *ne quis ferro suam innocentiam tueatur, si à Iudicibus condemnari contingat*: quâ lege semel positâ & acceptatâ, nemo poterit armis se defendere contrà Lictores; sed debebit unusquisque remediis Juris uti, & si hæc minùs sufficiant, habere patientiam, etiamsi capite condemnaretur. At hodie eiusmodi legem latam nescio; & puto neminem cessisse jure, quod natura universis concedit, adeoque innocenti qui armis se defendere posset, licere se contra quoscunque propugnare, etiam occidendo Lictorem, & alios quoscumque innocentes; illa enim homicidia, si fierent, servato moderamine debito, essent præterintentionalia, nec possent imputari illi, qui suo jure utitur, & vitam injustè damnatam defendit.

An iniustè damnatus se possit defendere?

Quid si innocens injustè condemnaretur.

Quid autem si innocens & tamen injustè condemnaretur? Casus est omninò possibilis; qui enim occîdit aggressorem, & tamen hanc circumstantiam probare ne quidem semiplenè potest: Damnabitur omninò capite, & tamen quoad Deum erit innocens; & respondebo etiam in isto casu se posse ferro & armis defendere: quod ipsum exemplis dilucido.

Casus primus.

Joannem Petrus invadit, & ut tuto se pugello protegit, ne lædi possit. Prævidet periculum Joannes, & se non posse servari

ſervari aggreſſore ſervato: at quia hunc non aliter occidere poteſt, quàm puello innocente occiſo, quo ſe protegit, rogat, An iniqui aggreſſoris petere cor poſſit per medium puellum? *Et poſſe* abſolutè reſpondeo, puellique mortem Theologicè & civiliter coram Deo & Rege, imputandam fore ſoli Petro, qui ut hominem occidat, puello abuſus.

DCCCXXIV. *Caſus ſecundus.* Te invadit Fridericus inſanus. Fugere nequis (nam ſi poſſes deberes; non enim honorem perdit, qui inſanum fugit) ergo vel occidere debes, vel occidi. Utrum facies? in ipſo non ipſe ſed morbi violentia operatur; & occidere innocentem res dura: an-ne te occidi permittes? res eſt durior. *Reſpondebo*, te poſſe conſulere tuæ vitæ; etſi non poſſis aliter, etiam occidendo invaſorem delirum. *Sicut* de fatuo & deliro, ſic etiam de puero & innocente philoſophare.

Caſus tertius. Qui enim in navi videt puellum, ignem ſulphureo theſauro adhibere, debebit ſi aliter impedire non poſſit, potius illum occidere, quàm permittere navem & in ipſa ſe puerum & omnes alios concremari.

Ebrius voluntario eſt delirus. *Eodem modo* à fortiori philoſophandum eſt de ebrio; ipſe enim culpâ ſuâ delirus eſt.

LXIII.

Iuſtitia privata interdicitur. N*On eſt ſingulis conceſſum, quod per Magiſtratum poteſt expediri.* Eſt Regula CXXXV. Layman. *lib.3. tract.3 p.3.cap.2. num.4.* Suas tamen exceptiones patitur:

An poſſit occidi filia & uxor in fornicatione deprehenſa? Lege enim civili expreſſa conceditur Patri & Marito, ut filiam & uxorem in adulterio comprehenſam interimant; Quod tamen poſſet per Magiſtratum expediri. Addo etiam ex Auſonio Noct. not *in ſumm. Dian. Verb. occidere num.20.* hanc periodum. *Nota hic ex. Strouersdorff. in 2. 2. quaſt.64. articul.7. concluſ.7. furem rapientem occidi poſſe, etiamſi furtum poſteà recuperari poſſit, ... Doctores alij tenent, tunc furem occidi poſſe, quando furtum aliter recuperari non poteſt.*

LXIV.

V*Im vi repellere licet.* Layman. *lib.3.tr.3.p.3.c.3.n.1.& 3.* ſic ait, *Iure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimetur.* *Vis repellitur vi.* At in meâ præterintentionali Theologia, licere quidem aggreſſorem occidere, at hanc ipſam licentiam & occiſionem non eſſe directam, ſed ſolummodo præterintentionalem oſtendo. *Homicidiũ præterintentionale.*

LXV.

I*N homine libero nulla corporis æſtimatio fieri poteſt.* Layman. *lib.3.tract.3.p.3.c.6. num 2.* *Corporis liberi æſtimatio.* at in benè gubernatis Rebuspublicis, jam obtinuit conſuetudo, ut ſi homicidæ venia concedatur, tantum aut tantum debeat ſolvere parti.

LXVI.

V*Olenti (& potenti velle) non fit iniuria.* Layman. *lib.3.tract.3.p.3.c.13. num.1.*

Objectio. Sed objicitur ſtatim mors Chriſti, quæ illata fuit volenti & potenti permittere, erat enim Deus, & tamen ſine iniuria non fuit.

Satisfactio. Reſpondeo Primò Chriſtum non aliter voluiſſe mortem, quàm omnes alii Martyres; nemini enim præcepit ſe occidi, nemini conceſſit licentiam, ſed mortem illatam iniuſtè ſanctè & patienter ſuſtinuit.

Chriſtus quà homo. Addo cum quà hominem non potuiſſe ſe occidere, nec licentiam ſe occidendi concedere, adeoque illi fieri iniuriam, etiamſi quod impoſſibile fuit, quà homo ſe præciperet occidi, aut licentiam concederet.

 LXVII.

LXVII.

Obligationum tempus.

IN obligationibus, si dies non ponitur, præsens subintelligitur. Layman. *lib*.3.*tr*.4. *c*.4.*num*.1.

LXVIII.

Minorum contractus imperfecti

COntractus ex parte pupilli sæpe est claudus. Monemur hoc Axiomate, ne cum pupillis contrahamus. Assumitur à Layman. *libr*.3. *tract*.4. *cap*.9. *num*.6.

LXIX.

Invidia.

ALiud est nocere, & aliud diversum non prodesse. Layman. *libr*. 3. *tract*. 4. *cap*.10. *num*.6. Notari deberet ab impatientibus & ambitiosis, qui tantum sibi auferri putant quantum non datur.

LXX.

Necessitas.

NEmo in necessitate liberalis existit, qui dat aliquid in necessitate, non tam dicitur donare, quam solvere. Layman. *lib*.3. *tract*. 4. *cap* 16. *numer*. 4. Et ratio est, quia omnia, quæ humanitùs divisa sunt, in extremâ sunt necessitate communia; nec donatio fit, cum datur pauperi extremè indigenti, quod suum est. Sed hoc ipsum aliquas patitur difficultates.

An omnia in necessitate sint cõmunia?

LXXI.

Donatio facta communitati.

QVod collegio datur, nulli datur; Et ratio est, quia nullius in particulari est; id quod communitati datur. Quo debeat modo hæc intelligi Assertio, docet Layman. *lib*.3.*tract*.5. *cap*.7.*num*.3. Hæc veritas à favoribus faciendis communitati universos retardat; nemo enim gratias agit pro collato toti Communitati beneficio.

LXXII.

An aliquis possit in causis propriis judicare? aut saltem testimonium dicere? Bohemi & Aragones in causis propriis solent esse & judices: & Cistertienses testes.

NEmo in sua Causa Iudex est, nemo testis. Layman. *lib*.3. *tract*.6. *cap*.2. *num*. 12. Interim aliquibus viris exceptione maioribus, aliquando, alterutrum concedi solet. Habet Bohemia, habet Aragonia, & Navarra aliquos Vasallorum Dominos, quibus, quoniam de ipsis nihil male præsumit Respublica, conceditur, ut causas subditorum dijudicent, etiam alicubi sententiâ ultimâ, sine appellatione, injuriis propriis non exceptis. Sed & hanc eandem authoritatem esse multis abusibus expositam experientia nos docuit, & hodie circumquaque decircinatur. Sed prudentiùs videtur concessum ab Urbano III. Pontifice Maximo Anno 1186. ut Cistercienses ob vitæ puritatem tantæ veracitatis debeant dici, qui in causis propriis tam civilibus, quàm criminalibus, suorum possint Religiosorum testimoniis uti. Sed si alicubi contingat ab antiqua sanctitate deficere, timendum est, ne possint etiam abuti hoc privilegio.

LXXIII.

RES judicata pro veritate accipitur. Regula CCVII. Layman. *lib*.3. *tract*.6. *c*.6. *n*.4. Quoniam ipsa bene fuisse examinata & discussa supponitur.

LXXIV.

Prælatorum authoritas

TOtus Mundus est Prælato Regulari pro territorio. Layman. *lib*. 1. *tract*.4. *cap*. 11. *num*.2. Quia, cùm habeat authoritatem in personam, & hanc independenter a loco, ubique terrarum Religiosus sit, Superioris ille est.

LXXV.

Fuit septies impressus in Hispaniâ: & translatus in linguam Latinam à R.P. Nicolao Iansenio Boy Ordinis Predicatorum.

Vera laus ex virtute.

Ecce irreligiosi Homines ex vitiis & delictis utilitatem consequerentur.

EX *delicto nemo utilitatem debet consequi.* Est certissima: Sed quia mirabilis mihi videtur cuiusdam Junioris scriptoris doctrina; illam pro coronide Capitis præsentis subjungo.

R. P. D. Antonius de Molinâ Monachus Carthusiensis in Instructione Sacerdotum *tract.* 2. *cap.* 14. §. 2. Sic ait. [Hæc licet ita sint, amplianda tamen aliquo modo videntur, ut fragilitatis & communium temporum calamitati subveniamus. Etenim, si Ecclesiæ Principes, & qui opulentis beneficiis fruuntur ea virtutis laude excellerent, quam honoris exigit amplitudo; existimem illos in paupertate spiritus, animique submissione, sine minimo authoritatis dispendio, optimè victuros. Nam in dignitate constituti, licet frugaliter & modestè viverent, in honore tamen haberentur ob spectatas virtutes quæ solidam & veram merentur laudem. Sic SS. Martinus, Nicolaus, Ambrosius, Basilius, & sexcenti alii, quia hac ratione vitam instituerunt, Imperatorum ac Principum honore digni facti sunt: imò hac ætate, ut suprà diximus, eiusmodi exempla præclarissima non defuerunt, nec dubium esse potest, quin & nunc viris sanctitate præditis eadem nominis existimatio oriretur. Sed quia plerosque hæc Religio deficit, unde & eis debita reverentia non præstatur; justâ ratione permitti videtur, ut aliquo se efferant splendore & apparatu: mundus enim exteriora illa demiratur, & ad deferendos honores sic quodam modo impellitur: quod magni faciendum non facile quis neget, [sic Molina. Quia tamen hanc doctrinam pernitiosam & improbabilem esse videbat, eamdem remisit, & observatione duplici limitavit.

Limitationes Molinæ.

Prima: ne peccetur in excessu.

Convivia, decoctiones, cognatorum promotiones, &c.

Secunda, ne peccetur profanitate.

An virtus famulatu & vestiũ splendore suppleatur?

Addit enim [Hæc appendix, sive ampliatio dupliciter limitanda est: *Primò*, adverte naturam nostram maximè pronam esse in rerum omnium abundantiam & superfluitatem: unde huic inordinato appetitui non statim indulgendum, quamvis ad id justo titulo moveatur: præsertim, ubi maius damnum exemplo luxuriæ timetur, quàm foret bonum, cuius gratiâ aliquantulùm excedimus in apparatu. Nec enim in hac nostra ampliatione persuadeat sibi aliquis permitti profanos inutilesque sumptus, convivia splendida, decoctiones, & eiusmodi: nec licere in parentes Ecclesiæ Thesauros erogare, ac iisdem ad subliniorem illos evehere dignitatem, multò minùs primogenituras, censusque perpetuos constituere. Quod ut satis docuit experientia, pessimum sæpe finem sortitum est, & fumi instar, quod stabile putabatur, huc illuc dissipatum: quia Christi patrimonio vis illata & pauperum calamitatibus auxilia subtracta sunt. *Secundò*, hoc titulo, nullus existimet licitum plus aliquid à se posse absumi, quàm ad victum amictumque honestum sufficiat, & quod satis videatur esse, ut temperatâ ac Religiosâ, moderatione vivat. Non idcirco superbiant Clerici aut sese exaltent, sed potiùs cum gratiarum actione Deo prosternantur, confessi hoc esse medium, quo virtus quæ deficit suppleatur: quod si & illam compararint, habent quo minoribus possint vivere expensis: eas tamen à se fieri, ut autoritatem, quam ex se non merentur, à Deo con-

concessis opibus mereantur.] Sic priorem doctrinam limitat & remittit Molina. Sed, ut video, aut limitationes universam priorem doctrinam delent, aut sunt omninò insufficientes. *Primò*, quia si mali possunt plus expendere quàm boni, *ut hoc medio, virtus quæ defuit, suppleatur*, (verbis utor Molinæ) peiores poterunt plus expendere quàm mali, ut hoc medio plures virtutes, quæ desunt, suppleantur. Et quis hoc toleret? *Secundò*, quia non suppletur virtus famulatu & ornatu, sed irritantur sæculares omnes, & Ecclesiastici modesti, cùm vident bona à sanctis legata, ut sanctè Ecclesiastici vivant, inutiliter dilapidari. Maioris fit Ecclesiasticus modestus, quàm vanus: & qui unicam habet virtutem, maioris fit illo, qui nullam. Ergo siquidem è duobus malis minus eligi debet, præstat esse modestum & fragilem, quàm vanum & fragilem. Vel audiantur obsecro Calviniani, cùm Catholicus Hispaniæ Rex restituebat aliquas dignitates Ecclesiasticas. Videbant nonnullos ignorantes & malemoratos promoveri, & tolerabant; nam & ipsi etiam sunt malemorati & ignorantes; & similes similibus gaudent. At verò Fundatorum nepotes, qui spe vel usu exspoliabantur, ut videbant suorum Avorum bona ab Ebriosis in comessationibus concoqui, ad cœlum & Deum exclamabant.

Præstat ornari unicâ virtute, quã nullâ.

Calvinistæ quales?

Sed inquis: Etiam ibi exclamaret Molina, qui luxum, ebrietatem, & comessationes condemnat. Sed ego, aut illum non intelligo, aut ampliationem ipse delet (quod paulò ante submonui) cùm limitationes adducit. Has admitto; illam detestor: & si istæ tales sint, ut omnem illam ampliationem non abradant, abstergantque, quidquid ex ampliatione remaneat, è censu probabilium opinionum rejicio.

HÆc sunt Candide Lector, præcipua Theologorum Axiomata, quibus solent resolutiones suas in conscientiæ materiâ fundare, & tametsi plura ad manum essent, quæ possent præmissis adjungi, nolui certa incertis & ambiguis confundere, sed illa omittere paucis istis contentus. Porro circa eorundem intelligentiam, non est cur multum hæreas, cùm ita sint tradita, ut & sensus sit additus. Fruere & Vale & ab his instructus clavibus ad Canonicum cursum accingere & ad Decretorum Lectionem expeditior & instructior accede.

SYNTHESES REGULARES.

DCCCXXV. *Cur Fundamenta præmittantur?*

CURSUM Moralem apparo, & tenuitatis propriæ conscius FUNDAMENTA præmitto, ex parvis enim erroribus graves & intolerabiles inferuntur interdum, & expedit præmissas ab Hominibus doctissimis examinari, ne sub probabilitatis specie improbabiles aut saltem non comprobabiles aliquæ Consequentiæ subrepant, quæ aut expungi debeant omninò, aut saltem remitti aut alterari. Eadem conscientiâ & mente ante annos

Commentarius in Regulam D. Benedicti, qui Regularem Theologiã complectitur, editus fuit anno 1539. Brugis, & iterum Francofurti an. 1646.

annos decem REGULAREM THEOLOGIAM ſcripturus Fundamenta præmiſi, quæ à Viris doctiſſimis examinarentur, quibus approbatis & magnâ authoritate confirmatis ſubſtruxi Reſolutiones illas, quas amplectuntur omnes docti & pij Antiſtites, qui modeſtè vivunt, & D. Benedictum amant: quas contrà, ſed vano & irrito conamine carpunt nonnulli, quibus omnia falſa, quæ neſciunt; omnia dura, quæ mores corrigunt, & ad Regulam ſanctam elimant. Quicumque ſuperior, voluerit eſſe Dominus & Monachos habere ſervos, libros illos non adeat, in quibus demonſtratur æquè Abbatem & Monachum Regulæ Magiſtræ ſubeſſe; æquè illum & iſtum voto paupertatis obſtringi, & ſi bona Monaſterii dilapidet, peccare, & ad reſtitutionem teneri. Cruda aliquorum opinione ſententia, ſed vera, certa, & indubitata; quam nec doctus, nec bene moratus Antiſtes in diſputationis aleam vertat. At expediret, inquiunt, etſi hæc vera omnia, ignorari à privatis, ne ſuperiorum abuſibus ſcandalizentur. Hoc tamen nego. Oportet enim ſuperiorum obligationes ſciri à ſummis & infimis; ut ab his moneantur, & ab illis compeſcantur, cùm errant. Non creantur Antiſtites, ut habeat Eccleſiaſtica Res, qui comeſſentur, ſuperbibant (ut taceam cætera) ſed ut habeat, qui exemplo præeant, *Abbas enim*, ut jubet D. Benedictus, *ſemper meminiſſe debet, quod dicitur, & nomen Maioris* (hoc eſt, *Melioris*) *factis implere.* [Factis inquit, non verbis. *debet enim*, ut inſit, *Omnia* (ergo non tantùm aliqua) *factis amplius, quàm verbis oſtendere.*] Sed hæc nota in Regionibus, ubi obſervantia viget; at ubi bellorum iniuriâ exulat illa, ignota omnia; & ſi vel dicta aut lecta, Homines irritant, qui volunt exleges dici & eſſe.

Abbates obſtringi ad Regularia, audire libertini nolũt.

An ſubditi ignorare debeant obligationes ſuperiorum?

In Regul. ca. 2. Præſulis exemplo totus componitur Ordo.

Has ergo Syntheſes ſubjeci examini, ne mea ſenſa producerem, ſed grandium potiùs Theologorum ſententias, quas rejicere ſit temerarium; cùm impoſſibile ſit probabilem condemnare ſententiam; & impoſſibile eam non eſſe probabilem, cui multi Doctores ſubſcribunt: qui enim Propoſitioni à multis Viris doctis aſſertæ neget probabilitatem, hic negat lineæ longitudinem, ſuperficiei latitudinem, & corpori profunditatem; hic negat definitionem definito competere; nam Propoſitio probabilis (ſi agamus de authenticâ probabilitate, quâ Theologiam noſtram ſtabilimus) illa eſt, quæ ab aliquibus Viris magnis aſſerta.

Syntheſes quales?

Quid ſit probabilis opinio?

Probabilitas duplex: authentica, rationalisq;

In hunc ſcopulum impegit quidam præcipuè Antiſtes, qui ſimul admittebat eaſdẽ Propoſitiones, eſt Doctorum plurium, & eaſdem improbabiles eſſe. Sed quid faciemus aut dicamus homini incapaci doctrinæ: qui enim hunc errorem non percipit, ut verum addiſcat eſt incapax? Eum literis, datis ad D. Franciſcum Penneman, ſi non docui, compeſcui; imò cum ipſo alios, quos ipſe ſecum in errorem ſeduxerat.

Error cuiusdam Viri in authoritate constituti. Invenientur hæ litteræ, in Theologiæ Regularis pag. ultim. & in Theologiâ Fundamentali num. 185.

Sed cur *Syntheſes* voco, quas vulgus *Theſes*? Quia Theſes à Syntheſibus differunt: quod ante me, à nemine, quem ſciam, fuit obſervatum. Dicebat Ariſtoteles, *Dialecticus ſyllogiſmus eſt, qui ex probabilibus eſt ſyllogizatus.* Deleo illud *probabilibus*, & repono *comprobabilibus*: dantur enim ſyllogiſmi, quorum Præmiſſæ ſunt probabiles, & conſequentia bona, & tamen improbabile conſequens. Cur alios quæram?

Quid ſint Theſes? quid Syntheſes?

Correctus Ariſtoteles

An ex probabilibus improbabilia ſequi poſſint

ram? hunc olim posuisse me memini: hunc repono.

Quotiescumque unum concipitur sine altero, inter id quod concipitur, & id quod non concipitur, datur realis distinctio.

At in Deo Divinitas concipitur sine Relationibus.

Ergo inter Divinitatem & Relationes datur realis distinctio.

An dentur præcisiones objectivæ?

Syllogismus est bonus, & concessis præmissis non potest consequentia negari. Maior est probabilis, & admittitur ab universis, qui præcisiones objectivas rejiciunt. Minor est probabilis etiam, & admittitur à Thomistis, Scotistis, & aliis. Et tamen consequentia improbabilis & absurda est. Sed cur hoc monstrum oritur ex probabilibus præmissis? Quia tametsi illæ seorsim probabiles sint, non tamen sunt comprobabiles; non enim unus & idem Author utramque admittet: nam qui maiorem concedunt, minorem absolutè negant; & qui minorem admittunt, non volunt audire maiorem.

An omnes positiones probabiles sint comprobabiles.

Hinc jam colligi poterit Syntheseon & Theseon differentia. *Theses* dicimus Probabiles Propositiones: *Syntheses* verò, Comprobabiles: quæ videlicet omnes ab uno & eodem Theologo defendi possunt.

An sint Theologi vivi citandi?

Sed cur vivos allego; & multos, qui Libris vulgatis non clarent: maximè, cùm multis hodie Authoribus citare superstitem religio sit? Quia, sicut multi sunt Scriptores indocti, sic etiam sunt Viri doctissimi, qui non libenter movent calamum. Reverendissimum Patrem Didacum de Quirogâ inter intimos habui, dum Viennæ viveret; & modo, dum triumphat inter Cœlites, (sic spero) inter maximos Patronos veneror; subtilissimum, doctissimum, ingeniosissimum. In Philosophiâ habebat multa præclarè cogitata: in Theologiâ multa magni momenti: & ut insinuem aliquid, in materiâ de auxiliis reiectâ scientiâ mediâ, & physicis Prædeterminationibus, pulchrè & clarè exponebat, quæ Thomistæ, & quæ Molinistæ non clarè. In Politicis summus: totâ enim ille vitâ negotia publica tractaverat; & jam octogenarius aut fere, erat auxilio Regi, & directioni universis Legatis. At quia confidebat memoriæ, etiam in illa ætate prodigiosæ, nihil scribebat omninò. Obiit, & cum ipso universa. Sunt etiam alij multi Quirogæ similes, qui doctissimi sunt, & tamen non scribunt libros: quorum mens, siquidem è libris non potest, è consultationibus debet haberi.

Quiroga Vir Maximus nihil scripsit.

Sunt & alii Theologi subtilissimi, qui libros scribunt, sed non Theologicos, vel quod aliis argumentis occupentur suaviùs, vel forte impendantur utiliùs. Eiusmodi fuit Reverendissimus Angelus Manrique, Salmanticensis Doctor; Theologiæ Moralis, & demum Scholasticæ multis annis Professor; & non qualiscumque, sed primarius; & tamen Concionum multos tomos, & Cisterciensis Historiæ etiam multos, & nihil Scholasticum edidit. Multi ad illius mentem actus suos climabant, & quia illam in libris invenire non poterant, aut eumdem conveniebāt per literas, aut si ferret occasio, coràm interrogabant.

Angelus Manrique Vir etiam Maximus multa Theologica dictavit Salmantica, sed nulla edidit.

Hinc jam sciri posset, cur ego Theologos adhuc vivos consuluerim, & eorumdem sententiis meas firmaverim; sed adhuc altera occurrit ratio, quæ sileri non potest. Quoniam Scriptores antiqui, pro utraque sæpe opinione citantur; & eorumdem plurimis testimoniis oppositæ roborantur sententiæ; tam enim ambiguè & obscu-

Sententia scripta ab antiquis obscura.

obſcurè nonnulli, ut niſi reviviſcant, eorum mentes non poterimus adſequi. Et ut loquamur ſpecialiùs, quis eſt in Orbe literario Theologus, qui non dicat ſe tenere doctrinam, quam Patres Veteres, & præcipuè Hipponenſis Epiſcopus? Illum allegant Recentiores Thomiſtæ, ut Phyſicas Prædeterminationes inducant, & Dei ſcientiam proſcribant, quam *Mediam* Moliniſtæ nominant: & tamen hi admiſſum iri ſcientiam Mediam, & negatum iri Phyſicas Prædeterminationes productis Auguſtini teſtimoniis contendunt; & tam claris & fortibus, ut ſi hæc legas, Thomiſtas; ſi iſta, Moliniſtas affirmes, ſub Auguſtini labaro militare.

An omnes Theologi doctrinam Auguſtini ſequãtur?

An ille docuerit ſcientiã mediam, aut Phyſicas Prædeterminationes?

Imò ſi Moliniſtas relegas, ſubdubitare incipies, An D. Thomas habuerit illam opinionem, quam hodie propugnant Thomiſtæ? habemus enim Juniorum Philoſophicos, & Theologicos Libros, in quibus Thomiſtarum ſententiæ non eſſe D. Thomæ dicuntur, aut ſi velis, videntur; & in tantâ opinionum & aſſertionum varietate, verum ſciri non poterit, niſi ipſe Thomas (aut etiam Auguſtinus, & alij) excitentur à mortuis, redeant ad ſcholas, & iterum nobis loquantur.

An Molina reſtituat doctrinam D.Thomæ?

An Thomiſtæ ſequantur D.Thomã?

Eccleſia Dei interpres.

Hanc ob rem Jeſus Chriſtus, ne Evangelium, meritò citaretur pro ſententiis contrariis, reliquit in mundo Eccleſiam, viſibilem eiuſdem Interpretem, quæ ſpiritu ſancto conſulto poſſet de Sacræ Scripturæ intelligentia pronunciare.

Vivi debẽt potiùs cõſuli, quàm defuncti.

Fruſtra igitur ad defunctos recurritur, ſi quid ſenſerint, quæritur: præſtat igitur adire vivos; qui poterunt ſuam mentem exponere; quam ad mortuos recurrere, qui nequeunt mentem ſuam explicare. Id hucusque feci: id ſemper me facturum ſtatuo: plus enim à vivis addiſco, quàm à mortuis.

Syntheſes Morales.

Scripturus Theologiam Regularem, Syntheſes nonnullas præmiſi, ut ijs examinatis faciliùs & ſecuriùs procederem: id jam dixi.

Theologico Politicæ Propoſitiones.

Scripturus de Sacri Romani Imperij Pace, etiam præmiſi undecim Theologico-Politicas propoſitiones legendas & examinandas. Quas, ſi Schola reieciſſet, calamum non ſumpſiſſem; ita enim connexa ſunt omnia, quæ illo libro tractantur, ut debeant ſingula illis admiſſis admitti, & negatis negari.

Fundamẽta Theologica.

Et modò Theologiam Moralem editurus, hæc Principia præmitto, ut conſultis doctioribus ſciam, quo debeam modo in cæteris philoſophari. Interim, ne careas his Syntheſibus, huc illas reponi debere judicavi.

De Legibus.

Lex duplex phyſica & ethica.

DCCCXXVI. *Lex æterna.* LEx æterna eſt liberum Decretum Dei, circa creaturas gubernandas, phyſicè & naturaliter dirigit creaturas non intellectuales, & intellectuales; has verò etiam moraliter circà Articulos, ad quos voluit obligare Summus Legiſlator in conſcientia; malitia enim naturalis aut Phyſica ante prohibitionem reperitur, nunquàm verò moralis.

Decalogus.

Decalogus nec mutari nec diſpenſari poteſt humanâ authoritate,

Ius Gentium.

Ius particularium gentium pactum earundem eſt, aut expreſ-

Lex humana triplex. *Lex Moralis.*

expressum aut tacitum; universale aut non datur, aut debet non distingui à Iure naturali. Lex humana triplex, Moralis, Pœnalis, & Mixta. Moralis obligat in conscientiâ ex vi quarti præcepti Decalogi. Qui omnes leges pœnales conscientiam obligare sentiunt, debent consequenter dicere, non dari leges merè pœnales.

Lex merè pœnalis.

Merè pœnalis sanctio nonnunquam infert obligationem moralem, nunquam imbibit.

Lex disjunctiva. *Nota hoc.*

Lex pœnalis sæpe est moralis disiunctiva, nempe indicens aut actionem aut passionem; hoc est aut rem talem facere, aut subire talem pœnitentiam: sed hoc etiam potest præcipi purè pœnaliter.

Aliter liberis leges, & aliter imponuntur mancipijs. *Conditiones legitimæ legis.* *Cessatio finis.* *An de occultis judicet humana lex?*

Lex, ut censeatur legitima, debet acceptari liberè à subditis. Qui legem justam non admittunt, peccant quidem mortaliter; cæterum ante acceptationem Lex non obligat. Mancipiis & debellatis justo bello, illis videlicet, qui occidi possent, etiam invitis poni possunt, validæ & legitimæ leges. Cessante fine adæquato legis in particulari cessat etiam tum eiusdem legis obligatio. Actus purè interni humanæ legi non subsunt, directè.

Materia legum. *Regula D. Benedicti.*

Ad hoc ut graviter lex obliget, requiritur gravis materia. Regula Benedictina non est Lex moraliter imposita, sed imponibilis ab Ordinario Antistite; non indiget nova acceptatione, est enim in ipsa professione accepta, contemptor Regulæ peccat mortaliter.

Materiæ Quantitas.

Duplex materiæ gravitas. *Materia levis, quæ?* *Materia gravis, quæ?* *Materia indifferens.*

MAteriam magnam in absolutam & respectivam divido, placent enim in moralibus rebus termini magnitudinis & parvitatis. Res absolutè leves videntur esse medius Regalis, sedecim salutationes Angelicæ, levis aspectus, aut quasi insensibilis carnis contactus, semoto ulteriori periculo. Videntur absolutè graves injusta quatuor florenorum ablatio; psalterii obligatorii omissio, completa sensualitas, & aliæ similes. Quidquid interest termino magnitudinis & parvitatis, absolutè materia est indifferens, cui uni accidit esse gravi & levi, proportionaliter & relativè. Gravis quidem si fuerit totum quod indicitur, aut pars immediata rei præceptæ, in materia obedientiæ, congruæ diurnæ in materia furti, & sensualitatis completæ in materiâ Venereâ: levis verò, si fuerit pars partis.

Partes immediatæ & mediatæ: Illæ autem quot? *Partes apud Physicos:* *apud Medicos:*

In quot partes totum immediatè dividitur? apud Physicos in indeterminatas, quia sive Aristoteli sive Zenoni subscribas, non est dabilis numerus, qui unus determinet, omnium rerum continuarum partes. Medici communiùs in quatuor gradus dividunt: Theologi in octo.

No num.

num gradum caloris nemo audivit, nemo dixit. Placet igitur Theologorum opinio, & totum morale in octo partes immediatas divido, & assero, quidquid minus octante fit, non esse partem immediatam totius, sed partem partis, ac propterea si materia alias sit absolutè indifferens, esse solum relativè quantam & habere non nisi levem quantitatem. *apud Theologos.*

De Opinione probabili.

Probabilitas, quid? PRobabilem sententiam dico illam, quæ habet aut rationes aut authores graves: Licet sequi opinionem minus probabilem. Omnes probabiles secundum se consideratæ, sunt æquè securæ & æquè tutæ, benigniores, licet minus probabiles sint, solent esse faciliores ac propterea non raro securiores; *An dentur opiniones tutiores, & minus tuta?* *Quid possit superior in materia probabili?* Prælatus ex vi officii non potest præcipere simplici subdito, ut subscribat potius huic, quàm alteri parti probabili. Si causæ graves subsint, poterit jubere, ne tales opiniones, doceantur, defendantur. *An interdici queat doctrina probabilis?* Subditus potest promittere Superiori obedientiam in omnibus rebus, quæ non sint certò & evidenter malæ; & ex vi huius voti tenetur obedire etiam in materia affectâ malitiâ probabili. Tale votum emisit Prior Benedictinus, ut constat ex ipsamet Regulâ: tale Supprior: tale Communitatis administri. *Prioris & supprioris vota.* Qui pacto, voto aut juramento promiserit defendere, aliquam opinionem probabilem conducentem ad utilitatem alterius, tenetur stare promissis.

De Conscientia Dubia.

In dubio beatus qui possidet. CUm dubitas in Iure divino standum est pro possessione ratâ rerum quæ fuerant ante dubium; imo & in Iure humano. Cæterùm ipsummet dubium, si sit contra res humanâ authoritate indictas, Azorius benignè & probabiliter interpretatur.

De Novitiis.

Novitiorũ admissio. REcipere Novitios ille Prælatus potest, cuius Antecessores fecêre, modò ipse non habeat legitimam limitationem. Prælatus, ni contrarium lege legitima indicatur, poterit Novitios vestire & dimit- *Interim considerare oportet diversas Religionũ leges.*

& dimissio. *Sed quid si staretur rationi?* *Novitij approbatio* *Tempus duplex: Ecclesiasticũ, & seculare.* *Annus probationis.*

dimittere inconsulto conventu, admittere verò ad professionem non potest, nisi ex plurium consilio. Tempus est duplex, Civile & Ecclesiasticum: illud dies Mensium respicit, hoc Ecclesiasticas solennitates: pro interstitiis uti Ordinum ita & professionis probabilius tempus Ecclesiasticum sumeretur, sunt enim res Ecclesiasticæ, ac ideò tempore Ecclesiastico determinandæ; sed pro professione usus est absolutè contrarius. Annus probationis debet esse integer. Ante professionem ne leviter quidem peccat, qui habitum relinquit. In dubio debet Novitius reprobari, approbare autem Novitios, aliàs habiles, est materia gratiæ.

De Professione.

Stabilitas duplex. *Professionis annullatio.* *Transitus ad aliam Religionẽ.* *Et in secunda probatio.* *An teneãtur Benedictini quarto voto?* *Summi Pontificis potestas.*

STabilitas, quæ sub promissionem cadit, duplex est, Ordinis & Monasterii; & utraque secundum Regulam. Non est quartum votum Theologum factum Deo, sed votum hoc est, promissio firmata juramento, facta sanctæ Communitati. Omnes, qui instabilitatis pacto fuerunt requisiti sufficiunt, ut illud annulletur sine causa: Si detur gravissima; non solum ad aliud Monasterium, sed & ad alium Ordinem transire quis potest, & pactum rescindere etiam invitâ parte: sine causâ, non potest summus Pontifex, aut professionis, aut alios legitimos contractus legitimè factos annullare. Qui ex Ordine ad Ordinem transfertur; debet probari: Sed quamdiu? non est expresso aliquo jure determinatum. Vota solemnia non est opus iterum profiteri; sufficeret enim profiteri Taleitates votorum, & novi Ordinis pœnalitates; expediret tamen profiteri ut alii Religiosi.

Quo debeat modo Religiosus in perfectionem tendere? *Morum conversio qualis.* *Votum obedientiæ emissum à Benedictinis; quale?*

Conversio morum debet fieri per tres virtutes essentiales, nec addit novam circumstantiam in confessione ipsa aperiendam. In professione non promittit Benedictinus obedire Regulæ, sed Prælato, cum jusserit contenta in Regula; Religiosus tenetur in perfectionem tendere per virtutes substantiales, non aliter, nec potest dici non tendere in perfectionem, quamdiu non peccaverit mortaliter: qui mortaliter peccat, in perfectionem non tendit, sed hanc circumstantiam non tenetur in confessione exprimere.

De Obedientia.

De Officio divino præcepto.

Teneris interdũ obedire, & interdũ non obedire.

ANtiſtiti præcipienti vel quæ ſunt in Regula, vel quæ ad illam conducunt, teneris obedire. Item præcipienti recitare Officium divinum, in choro. Præcipienti aliquid, quod vel ſit contra Deum, vel contra Regulam vel contrà Ecc!eſiam, debes non obedire; præcipienti ultra Regulam, & non ſecundum illam, potes obedire & non obedire.

De rebus propter alias præceptis.

An res levis poßit graviter obligare?

Omnia quæ præcipiuntur propter finem, non habent ab obiecto intrinſeco, ſed à ſcopo ſpeciem. Poteſt res levis graviter obligare, ſi ad gravem graviter conducat.

Quando ſit inobedientia venialis?

An replicare liceat ſubdito?

De diſpenſationis conceßione, & ceſſatione.

Peccant venialiter, qui omittunt rem gravem præceptam ut medium, *primò* ſi finis ſit levis: *ſecundò*, ſi ad gravem leviter conducat. Præceptum impoſitum Benedictino Monacho, ſi ſe prudenter excuſaverit, non obligat, quouſque ſecundò imponatur, quia ſic diſpoſuit Legislator cap. LXVIII. Abbates poſſunt concedere in ſuis præceptis diſpenſationem ſine cauſa; ceſſante diſpenſationis cauſa, non ceſſat ipſa diſpenſatio, niſi fortè data fuerit pro tempore durationis ipſius cauſæ.

De Paupertate.

Dominiũ in communi.

Dominiũ in particulari.

Benedictini ſunt propry honoris domini. Iure ſuo non cedunt.

DOmini Benedictini habent dominium in communi, imò & in particulari habent, directum in manuſcripta, ita ut illa donare poſſint. Magiſteriale in diſcipulos. Naturale in actiones internas, externas & in filios, & in res unico actu conſumptibiles. Honoris ſui ſunt Domini: ni inde ſequatur damnum tertii, poſſunt illum expendere, nunquam prodigere, vitium eſt enim prodigalitas. Iure ſecreti & honoris non cedunt, poſſent tamen ubicunque non relucet proprietas, non violatur paupertas. Qui paulatim modica accipit, ſolet committere peccatum grave, vel cùm gravem materiam tandem capit, vel non vult captam, reſtituere. Religioſus eſt filius familias.

De furtis parvis.

De furtis filiorũ & amicorum

Patres erga furta filiorum creduntur ſub duplo involuntarii, quàm erga furta peregrinorum. Hoſpites & amici videntur eſſe, quaſi medii inter peregrinos & filios.

De

De Castitate.

Peccata contra naturam.

Sacrilegiũ est duplex: formale & objectivũ.

Nota illud ratione complicis, & vide quæ num. 973. dicuntur.

PEccata contrà naturam (nempe Bestialitas, Sodomia, Mollities) sunt contra devotam Castitatem, non tamen distinguuntur specie, etsi ratione scandali in confessione sint explicanda. Ita D. Thomas testibus Filiucio & Armillâ Tabienâ & aliis, præter quos etiam Diana, huic parti probabiliter subscribit. Intentio fornicandi formaliter est contra pudicitiam, & obiectivè contra Castitatem: in Religioso non est sacrilegium formaliter, sed obiectivè, id est, intentio committendi sacrilegium. Monachus non vovit Deo alienam castitatem sed propriam. Votum implicitum & expressum, solenne & simplex, differunt solummodo modaliter. Delectationes morosæ, ideò sunt peccaminosæ, quia sunt principium mollitiei interdictæ. Somniorum non datur causa directa; Potest contingere quod actio levis intrinsecè, extrinsecè gravis evadat ratione periculi. Periculum proximum dicitur esse, cùm imprudens quis judicaret, se in tali occasione non peccaturum esse: nemo se potest exponere proximo peccandi periculo: liberum homini cuicumque est, tollere proximum omne periculum: periculum probabile non est proximum.

Aliena castitas: Votorum discrimen.

Cur delectatio morosa sit peccatum?

De somnijs lascivis.

Periculum duplex: proximum & remotum.

Nota attentè singula.

De Officio Divino.

An Choristæ quà tales, teneãtur ad officium divinum?

Sunt in aliquibus Ordinibus speciales constitutiones, quæ debent etiam considerari.

CHoristæ ex vi Professionis suæ, sunt mancipati lectioni communi, sed non privatæ; Abesse à choro, est contra legem purè pœnalem: esset contra legem moralem, si quis abesset contrà præceptum morale Antistitis. Non potest intelligi Petrum satisfecisse toti Officio publico, & non satisfecisse officii legendi privatæ obligationi.

An Sacerdotes?

Omnes Sacerdotes tenentur sub mortifero singulis diebus divinum officium recitare. Ab hoc onere immunes sunt Novitii Choristæ, & Conversi professi.

Regula Benedictina indicitne privatam Lectionem Iunioribus, nondum ad ordines promotis? Resolvo affirmativè: negativè verò Eugenius in Privilegio 4to concesso Cistertiensibus, anno 1437. Illud igitur probabile à ratione est, hoc ab authoritate. Ex suppositione, quod Regula privatam eis Lectionem indicat, non tenebuntur

Qualis esse debeat cõsuetudo, ut consciẽtia obligare dicatur?

An Iuniores teneãtur Horas legere ex consuetudine?

buntur moraliter ante Abbatis præceptum. Ad hoc ut privatim legendi consuetudo juniores obliget debet esse certa, & certo legitimè introducta: legitimè introducitur, cum à scientibus se non esse obligatos, volentibus & potentibus se obligare introducitur. In dubio standum est pro libertate, quę erat ante consuetudinem dubiam, idem dico de reliquis consuetudinibus. In lectione officii divini requiritur directè & per se pronuntiatio actualis, & reverentia & attentio actuales extrinsecæ: intrinsecæ non nisi indirectè. Mutare officium sine causa non est peccatum mortale, licet inconsultum; cum causa rationabili nec veniale.

De consuetudine dubiâ.

De pronũciatione, attentione, & mutatione Officij.

De mutatione temporis.

De horologiis frustra ab aliquibus defensis vide num 205.

Non est peccatum grave legere privatim extrà tempus præscriptum: fortè nec dantur, horæ præscriptæ legentibus, privatim. Intentio satisfaciendi non requiritur. Horologia tametsi cum cura dirigantur, non distinguunt horas certò, sed solum probabiliter, male regulata nec probabiliter.

De Ægrotis.

An, & quãdo ab horis excusentur ægroti

Nota hoc ad solamẽ ægrorum, qui volunt agere piã vitam.

IN morbo gravis damni probabile & certum periculum, imò & dubium & gravissimæ incommoditatis, non dubium, sed aut certum aut probabile periculum excusat à lectione horarum. Ægrotus potest tamdiu sine scrupulo legere, jejunare, & aliis Ecclesiæ præceptis satisfacere, quamdiu non scit certò & evidenter, se illâ lectione aut perditurum esse vitam, aut passurum grave damnum, quod aliàs sine culpa sibi infligere non posset; Æger, qui non potest recitare totum, non tenetur recitare partem. Dispensatio non facit, quod ægri legendo unum *Ave Maria* v.g. satisfaciant officio Divino, sed quod non teneantur officium legere, modò illud *Ave Maria* recitaverint.

De dispensatione, quæ solet ægrotis concedi.

De occupationibus

Nota hæc omnia.

Labor, & occupationes si nimiæ sint, etiam inter morbos sunt recensendæ. Suarius ab obligatione legendi excusat eum, qui totâ die aliquam actionem literariam defendit; cùmque tales actiones in aliis Academiis sint per tres horas matutinas & tres vespertinas, in aliis per binas, videtur censuisse Suarius sex horarum laborem esse sufficientem, ut quis ab Officio excusetur. Ergo probabiliùs excusabit labor horarum duodecim: probabilius, si fuerit legitimè injunctus, & bonum proximi, aut publicum, aut privatum respiciens.

De parvitate materiæ in Officio Divino.

Canonici Officii syntaxis. OFficium constat partibus substantialibus & accidentalibus: ad harum lectionem teneris leviter: peccabisque mortaliter, si omiseris ex substantialibus materiam magnam. Omittens unam horam ex parvis, probabiliter excusari potest à peccato mortali. *Parvæ horæ omissio.*

CENSURÆ.

HArum Synthesium, quas *Commentarius meus in Regulam D. Benedicti* persuadet, & *Scholion* testimoniis expressis Melliflui mei Doctoris corroborat, plerasque certas, & reliquas verè probabiles, posseque omnes & singulas sine conscientiæ scrupulo defendi & practicari judico. Lovanij 20. April. 1639.

Ioannes Caramuel.

Idem sensit Lovanij die Exaltationi S. Crucis sacro 1640.

Fr. Andreas à Turri S. Theol. Doctor & Profess. Ord. Prædicatorum.

Idem sentit Brugis 10. Julij 1640.

Fr. Petrus Damasus de Coninck ord. D. Augustini S. Theolog. Doctor & Professor Lovanij.

Idem sensit Lovanij 14. Calend. Octob. 1640.

Henricus Loyens I.V.D. & in Acad. Lovanien. Decretor. Profess. Regius.

Idem sensit Antverpiæ 14. Aprilis 1636.

Gaspar Estrix S. Theol. Licent. Canon. & Plebanus, ac Librorum censor.

Omnes isti sapientissimi viri Commentario in Regulam, unde ipsæ Theses sunt extractæ approbarunt.

Sed anno 1636. idem sensit.

Adrianus Cromius Soc. IESV. Theol. Profess Lovanij.

Idem de eisdem propositionibus sensit *Ioannes de Ionghe Soc. Iesu, L. Theol. Profess. Lovanij.*

Idem de eisdem judicavit.

Ignatius Der-kennis Soc. Iesu, Sac. Theol. Profess. Lovanij.

Anno autem 1642. Ego, ait, etiam sentio salvo meliori judicio supradictas positiones propter authoritatem multorum esse probabiles, & in conscientia tutas.

Fr. Patritius Brenanus Ord. Mino. strict. observ. S. Theol. Lector Lovanij.

Idem censuit etiam

Fr. Augustinus Eganus eiusdem ordinis S. Theol. Lector.

Idem etiam de eisdem positionibus sensit

Fr. Raymundus Caronus eiusdem Ord. S. Theol. Lector Lovanij.

Sub finem anni eiusdem subscripsit eisdem assertionibus.

Ludovicus de Scildere Soc. Iesu S. Theolog. Profess. Lovanij.

Nec non etiam

Franciscus de Cleyn Soc. Iesu S. Theol. Profess. Lovanij.

In Duacenâ Universitate has Theses examinarunt, & probabiles judicarunt

D. Ioannes de Espieres S. Theologiæ Doctor & Monasterij Aquicinctini Magnus Prior, & Librorum Censor.

D. Antonius du Cardin S. Theologiæ Licentiatus, eiusdemq; Monasterij Lector & tertius Prior.

In

In Universitate Coloniensi

Ioannes Blankenbergius, Abbas Veterismontis, Cistertiensis Ordinis Vicarius Generalis, &c. S. Theologiæ Doctor, &c. anno 1644.

P. *Iacobus Emans Ordinis Carmelitarum S. Theolog. Doctor & Professor Coloniæ*, &c. subscripsit dum esset Francofurti ad Mœnum 24. die Martij anno 1645.

Et cur plura testimonia subscribam? Doctis sufficerent pauciora: indoctis autem nec plura sufficere poterunt. Qui voluerit videre has Syntheses deductas & probatas, legat meam Moralem Theologiam & Scholion ubi singulas dilucido, & multis aliis Authoribus probo & firmo. Interim ad Regulas Iuris Cæsarij deveniamus.

REGULÆ JURIS CIVILIS.

DCCCXXVII. *Digestorum liber quinquagesimus (videlicet Titul. XVII.) est de diversis Regulis Iuris antiqui, quibus Iuris-periti utuntur passim, nec tamen semper sine errandi periculo. Hanc ob rem Ego volui illas recognoscere, & in singulis aut plerisque ea notare, quæ digna scitu, ne in earum intelligentia & usu possis hallucinari.*

I.

De Regula.

Quid sit Regula? Regula est, quæ rem quæ est breviter enarrat, non ut ex Regula Jus sumatur, sed ut ex Jure, quod est, Regula fiat. Per Regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est, quæ simul cum in aliquo vitiata est, perdit officium suum. *Ita Paulus libr. 16. ad Plautium.*

Causam conjicere, est argumentum rei breviter & summatim Iudici exponere. Cic. ad Her. lib. secund. Gell. lib. 17. c. 5. & l. 5. c. 10.

Nimis hîc multa Paulus, quæ posset omittere, si Regulam vellet exactiùs & melius definire. Imò videretur Regulam non debere definiri; nota enim hæc vox est; & quidquid addideris tenebras inferet.

Discrimen inter Legē & Regulā. Hæc est differentia inter Legem & Regulam: nam Lex est vitæ Regula, at Regula est Lex aliqua generalis ex multis Legibus particularibus deducta. In hoc enim libro Casus seu Leges similes reducuntur ad classes, & ad generaliores Leges, quæ ideò dicuntur *Regulæ*, reducuntur.

II.

De fœminis & impuberibus.

Foeminæ ab omnibus officijs civilibus vel publicis remotæ sunt: & ideò DCCCXXVIII. nec Judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratrices existere. ITEM impubes omnibus officijs civilibus debet abstinere. *Vlpianus libr. 1. ad Sabinum.* Conjunge l. 10. *de statu hominum.* & l. 7. *de bon. poss.*

An possint fœminæ ad dignitates promoveri

Meritò eadem lege fœminas & impuberes ab officiis publicis arcet Jurisconsultus, meritò ex illo Justinianus; quo-

An mulierum sint fortia judicia? Laborant inconsequentia Respublicæ quoniam uterque rationis fortitudine caret, & ad officia publica summa prudentia & judicium requiritur.

Sed cur fœminis inferiores non solent dignitates conferri, summæ solent? Non sunt Judices, non Advocatæ, non Senatrices, non Procuratrices, & tamen sunt Imperatrices, Reginæ, &c. Quid scio? Ratio videtur dare manus potentiæ, quæ enim probat fœminam esse posse Reginam, à fortiore probabit, si cætera adsint, posse esse Judicem: & quæ hoc dissuadeat, etiam prius dissuadebit. Ergo vel fœminas ad nulla munia publica admitte (id Gallus facit) vel ad omnia: vel cur debeant ad summa, & non debeant ad inferiora promoveri, nos doce.

III.

Non-nolle. Velle.

DCCCXXIX. *Annon hic obluditur verbis?* EJus est non-nolle, qui potest velle. *Vlpianus lib. 3. ad Sabinum.* [Consonat legi 4. *de adquir. hæred.* Unde erui potest vera Regulæ lectio.]

Nolo examinare, An idem sit *non-nolle* & *velle*? Nolo disquirere, An *nolle* sit *velle non?* hæc enim nimis subtilia sunt, & supra necessitatem loci & temporis, & supra Juristarum cothurnum. Sic Regulam stilo meliore rescribo. *Ejus est velle, qui potest velle.* Frustra enim postulatur consensus ab homine, qui non potest consensum præbere.

IV.

De Obedientia.

DCCCXXX. *Non est idem non creditur velle, & creditur non velle. Recognosce leg 6. de adquir. hær.* VElle non creditur, qui obsequitur imperio Patris vel Domini. *Vlpianus libr. 6. ad Sabinum.* [Loco *Patris* aliqui legunt *Partis*, sed male]

Nota illud *non*, & vide quam particulam afficit. Non æquipollent hæ duæ phrases, *Petrus creditur non velle*, & *Petrus non creditur velle*: & quidem primâ non utitur Juris-consultus, sed secunda. Et rem ipsam exemplis nonnullis dilucido. Thomas Sanchez superiorum mandato obstrictus aut prædeterminatus, nonnullas retractavit sententias. Et ego quid dicturus sum obsecro? unam ex his tribus propositionibus. *Ego scio, quod illas recantare non voluerit, sed coactus & invitus retractarit.* *Ego scio, quòd illas retractare voluerit, & ex animo & sententiâ in recantatione processerit.* *Ego neutrum scio.* Sed quam? Non primam; non enim præcepta tollunt libertatem. Non secundam, non enim repugnat posito hominem præcepto id facere, quod aliàs faceret, tametsi præceptum non esset: nam (ut video, videsque) te non occîdis, & hoc homicidium omittis ex duplici causa totali: omittis enim, quia te amas, & omittis etiam, quia vis satisfacere legi; quâ ablatâ tuam etiam conservares salutem. Dicerem ergo tertiam, ut Ulpianus affirmat.

An Thomas Sanchez aliquas sententias retractarit?

Hinc patet posito præcepto, aut jurisjurandi statuto, non posse Doctores pro immaculatâ Conceptione citari, non posse contra: errarem enim, si dicerem, *scio eos loqui ex dictamine*; errarem si dicerem, *scio eos loqui contra dictamen.* Et ne me exponam errandi periculo dicam, *Quamdiu illi liberè nequeunt loqui, quid sentiant, aut non sentiant, non scio.*

An citari hodie Theologi queant in causa immaculatæ Conceptionis?

V.

De furioso & pupillo.

DCCCXXXI. IN negotiis contrahendis alia causa (ratio) habita est furiosorum, & alia

corum,

eorum, qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent. Nam furiosus nullum negotium contrahere potest, pupillus tutore auctore agere potest. *Paulus lib. 2. ad Sabinum.* [Conjunge leg. 6. *de adquir. hæred.*]

An possit furioso dari tutor? Docet Jurisperitus aliam esse legem de pupillis, aliam de furiosis: sed differentiam non probat in prudentiâ fundari; non enim video, cur non possit furioso dari tutor? non video cur non possit manere dominus stante quocunque delirio? Si dicas infantem successu temporis usum rationis habiturum, de salute furiosi medici non desperant, sæpe enim ad se redeunt, & pharmacis susceptis juvantur. Si furorem, morbum dicas immedicabilem, non statim admittam esse bonam consequentiam, *laborat morbo immedicabili: ergo perdet suarum rerum dominium.* Et si morbum ad phrenesin contrahas, non dabis rationem, quæ evincat, aut infantes, qui ante rationis usum sunt morituri; aut adultos, qui ante rationis recuperationem vitam sunt deserturi (eadem enim de utrisque ratio est stando naturali Juri) perdere rerum dominium, si quod habent.

VI.

De hærede.

DCCCXXXII. *Vlpianus correctus.* NOn vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit (*lego*, vult) hæreditatem. *Vlpian. lib. 7. ad Sabinum.* [Conjunge l. *fuit qu. de adq. hær.*]

Correxi illud *voluit*, & superscripsi *vult*; quoniam retentâ voce *voluit*, Ulpiani sententia esset falsâ. Nam si Petrus heri voluit transferre ad Joannem hæreditatem, & hodie non vult illam transferre, sed retinere potiùs, erit verum antecedens, & falsum consequens in hoc enthymemate, *Petrus heri voluit trãsferre hæreditatem ad Paulum. Ergo hodie non vult esse hæres.*

Præterea, illud verbum *transferre*, etiam debet expungi, quo nimirùm retento adhuc Ulpiani responsio falsa est. Nõ enim capio, quo transferre queam modo, quod non suscipio & alteri condono aut cedo. *Quid sit transferre.* Petrus igitur, ut transferat ad Paulum jus, debet illud priùs adquirere, & transferre posteriùs. Ergo contrarium deberet Ulpianus inferre, nimirùm, ex eo quod Petrus transferre hæreditatem velit, duo colligi; primum acceptavisse hæreditatem Petrum: secundum, non velle eam retinere, sed ad Paulum transmittere.

Cæterùm, si inter Jus in rem, & Jus in re velis distinguere, & dicere Petrum non habere Jus in re, sed Jus in rem: & hoc transferre ad Paulum, ut iste adquisito Jure in rem, progrediatur, & adquirat etiam Jus in re; omnia admittam, sed te loqui castigatiùs jubebo.

VII.

De testato & intestato.

JUs nostrum non patitur eumdem in Paganis & testato & intestato decessisse, earumque rerum naturaliter inter se pugna est: testatus & intestatus. *Pomponius lib. 3. ad Sabinum.* DCCCXXXIII. *An unus & idem homo possit testatus & intestatus devivere?*

Noto illud, *Ius nostrum*: non ergo omne Jus, sed Cæsareum. Noto & illud, *pugna est*; nam si Testatum & Intestatum sunt repugnantes termini, non in Cæsareo solùm Jure, sed in quocumque alio deberent repugnantes censeri.

At ego non video, cur non possit, aut etiam debeat homo, partim testatus, & partim intestatus devivere. Primò, quia sunt multa de quibus æger non potest in testamento suo disponere: nam sæpe concurrunt

bona sola & vinculata; quorum priora legari possunt, posteriora non possunt. Si Comes aliquis omnia sua bona libera filio secundo leget, an non (nisi velimus contendere de solis verbis) si nihil de Comitatu statuat, dicendus erit mori testatus & etiam intestatus ex parte: ac propterea bona libera vi testamenti ad minorem, & bona vinculata jure maioratûs pertinere ad maiorem?

DCCC-XXXIV. Scio in alijs provincijs non censeri hæredem, qui omnia, quæ solutis legatis, remanent, non sit habiturus: at in Bohemiâ, contra sunt casus etiam & leges; & ut me exponam clariùs, ponam ob oculos testamentum, quod ante annos paucos sub lite fuit. Erat Titius Vir dives, & habebat in Austriâ & Bohemiâ bona plurima; devivit Viennæ, & juxta leges Austriacas testamentum suum condit, omissis solennitatibus nonnullis, quas postulant Bohemorum Tabulæ. Judicatur in Austriâ illud, judicatur etiam in Bohemiâ; ibi validum, hîc invalidum. Objicitur, sufficere, ut testamentum fiat juxta leges loci in quo fit, ut ubique terrarum sit validum. Negant Bohemi, voluntque ubique terrarum illud fiat, debere fieri juxta leges Bohemicas, aut in Bohemiâ censendum invalidum. Quid ergo post litem & contentionem molestissimam? Virtute testamenti hæres à Titio institutus bona, quæ in Austriâ, habuit; & quæ in Bohemiâ, hæredi, qui ab intestato, hoc est, cognato proximo (cuius in testamento nulla mentio) fuerunt adjudicata. Hunc mihi casum, & alios etiam de testamentis Civium, Nobilumque, narrat mihi hîc Pragæ Amplissimus D. Kridelius.

Iuxta quas condi leges debeat testamentũ: an juxta leges loci in quo fit: an juxta leges loci in quo sunt bona, quæ legantur?

VIII.

De jure sanguinis.

Ura sanguinis nullo Jure Civili dirimi possunt. *Pomponius ad Sabinum lib. 3.* [*l. 4. de suis & legis.*] DCCC-XXXV.

An cõsanguinitas lege politica perdi aut adquiri possit?

Moralitates & Virtualitates quæ actiones humanas afficiunt, rerum physicarum naturam & statum non alterant. Nam tametsi ponamus hunc characterem A esse Petrum, & hunc B esse Paulum, neuter character erit physicè homo, neuter physicè, animal rationale. Hinc est quod, si Franciscus genuerit Ferdinandum, & hoc declarato exhærede Felicianum adoptet, nunquam facturus sit, quòd Ferdinandus, qui à se genitus, non sit suus filius physicè: & nunquam facturus sit etiam, quòd Felicianus, homo exter, & nullo sibi vinculo cognationis devincto, sit eius filius naturalis.

Nequeunt physicè:

Cæterùm hac doctrinâ, quæ est vera omninò, non obstante, Jura sanguinis dirimuntur moraliter & virtualiter; hoc est, ita se habent, ac si in rerum naturâ non essent. Nam exfilius, tametsi realiter filius sit, ita se habet, ac si filius non esset. Expater, tametsi realiter pater sit ita se habet, ac si pater non esset. Et adoptatus, tametsi filius naturalis non sit, ita se habet intra adoptionis terminos, ac si filius naturalis esset.

Possunt tamen moraliter. *Exfilius.* *Expater.* *Adoptivus.*

IX.

De ambiguis.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur. *Vlpianus libr. 15. ad Sabinum.* [*Ex l. si ita scriptis 14. de legat. 1.*] DCCC-XXXVI.

Nota bene expositionem huius Regulæ.

Sed

Consulendum est possessioni. Item Privilegio cōtra Principem.

Sed in cuius favorem : sæpe enim, quod respectu unius fuerit minimum, respectu alterius fuerit maximum? Existimo id intelligendum in possessionis favorem, nimirùm, si res odiosa sit. Si favorabilis respectu Principis, minimum est sequendum, ut respectu subditi possint Privilegia ampliari.

X.

De æquitate seu æqualitate.

DCCCXXXVII. *An semper ex incommodis sequantur commoda.*

SEcundum naturam est, commoda cuiuscumque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda. *Paulus lib.3. ad Sabinum.*

Non video esse veram hanc Regulam; multa enim fortè dantur, quæ tibi sint merè incommoda, multa quæ merè commoda; & in neutris poterimus ex incommodis ad commoda discurrere, vel contrà. Putó Jurisconsultos esse interdum negligentes verborum, & non peccare mente, sed labio. Sic hanc Regulam scribo. *Æquum est, ut qui possessæ rei patitur incommoda, etiam fruatur commodis, si qua habet.* Et, ut existimo, hoc solùm dicere voluit Paulus.

Conversio Regulæ.

Ex hac Regula, per conversionem, potest oriri altera. Nimirùm, *æquum est, ut qui possessæ rei fruitur commodis, etiam patiatur & toleret incommoda, si qua habet.* Consonant utrique tam Juniores, quam Veteres, & præcipuè Terentius *in Hecyr. act. 5. scen. pen.*

XI.

De translatione dominii.

DCCCXXXVIII. *Rejicitur & impugnatur ista Regula.*

ID, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. *Pomponius lib. 5. ad Sabinum.*

Sed quid est illud *sine facto nostro?* Annon sæpe merâ negligentiâ & incuriâ transferuntur dominia? Ardet mea domus, aut famuli ignavi socordiâ, aut secretâ inimici malitiâ, & juxta multarum Provinciarum leges condemnor, ut damna refundam vicinis, & mulctam Civitati notabilem. Et in tali casu, non obstante istâ Regulâ, pecunia nostra sine facto ullo nostro, ad fiscum & vicinos transfertur.

Vel corrigitur potius.

Puto igitur verba illa, *sine facto nostro*, debere restitui, vel corrigi, ut sint *sine pacto nostro* ; dominia enim rerum non aliter mutantur, quàm ex pacto. Nam si dones, contractum donationis pacisceris. Et si authoritate publicâ spolieris, mutantur dominia vi pacti sub initium initi cum Republicâ, cùm eius leges acceptasti. Hinc est te posse sine facto tuo, non verò sine pacto tuo rerum dominium amittere & transducere ad alterum.

XII.

De testamentorum interpretatione.

IN testamentis pleniùs voluntates testantium interpretamur. *Paulus libr. 3. ad Sabinum.* [Conjunge leg. *fund. de usu hab.*] DCCCXXXIX.

Si legatarij immediatè à defuncto dominium acciperet, esset multò maior & intricatior difficultas: quam sufficiat tetigisse & libasse.

Sed quid est interpretari pleniùs? An dubia exponenda sunt in favorem hæredis, an in favorem legatarij? Examinandum, quid diceret testator si adhuc viveret; &, si hoc resciri queat, hoc est tenendum. Et si non; videtur hæres in testatoris locum succedere, & esse possessor, nec deberi hæreditate certâ ob legata dubia privari. Vide inferiùs Regulam XVII.

De

XIII.

De effectu exceptionis.

DCCCXL. NOn videtur cœpisse, qui per exceptionem [à petitione] removetur. *Vlpianus lib.10.ad Sabinum.*

Moraliter incipere, quid sit?

Non cœpit scribere, qui siccum calamum & carentem atramento movit, quæ enim inutiliter aguntur, moraliter dicuntur infecta. Cùm igitur petitio sit causæ initium, ubi ipsa per exceptionem removetur, initium ipsum removetur; & qui causæ initium non posuit, non incepit.

XIV.

De die obligationis.

DCCCXLI. IN omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur. *Pomponius lib.5. ad Sabinum.*

Est certa, & praxi omnium populorum consentiens.

XV.

De effectu actionis.

DCCCXLII. QVi actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur. *Paulus lib.4.ad Sabinum.* [Conjunge legem. *Eamdem.73.de leg.3.*]

De jure in rem, & jure in re.

Non patiar *Ius in rem & Ius in re* confundi: non enim qui habet illud, hoc habere videtur: & si cui hoc habere videatur, male videtur. An-ne actio ad rem recuperandam aliquod aliud est, quàm jus in rem? Fortè eiusmodi actionis vocabulo non jam nudum jus in rem, sed jus in rem examini & tribunali propositum: & si hoc, Pauli vera sunt verba, & possunt sic dilucidari. *Qui habet jus in rem, illudq; coram integerrimis Iudicibus proposuit, speret ab eorumdem sinceritate se citò adquisiturum esse Ius in re; imò putet se habere hoc, quoniam qui parum distat, nihil distare videtur.*

XVI.

De imaginario contractu.

IMaginaria venditio non est pretio accedente. *Vlpianus libr.21.ad Sabinum.* DCCCXLIII.

Contra imaginarios contractus multa à doctis scripta, quæ ad paucas paginas reduci nequeunt: eorumdem essentiam nos docet hîc Ulpianus, qualitates apud alios scriptores legemus.

Imaginaria venditioni respondet solutio imaginaria.

XVII.

De tempore.

CUm tempus in testamento adjicitur, credendum est pro hærede adjectum, nisi alia mens fuerit testatoris. Sicuti in stipulationibus, promissoris gratia tempus adjicitur. *Vlpianus libr.23. ad Sabinum.* [Conjunge legem 10. & 13. *quando dies legat. cedit.*] DCCCXLIV.

De imminutione valoris in nummis.

Hæc Regula firmat duodecimam, & etiam ipsâ duodecimâ firmatur. Ut illam dilucidem duos casus pono. [Petrus emit domum & convenit cum venditore hac lege, ut mediam partem pretij numeraret statim, & anno sequenti alteram mediam. Et Franciscus antequam moreretur Anselmum designavit hæredem, jussitque ut post annum mille ducata Joanni daret. Interim subauditur minuendam valore monetam, & sibi consulentes Petrus Antoniusq; præveniunt terminos, & ante diem constitutum solvunt; ille venditori, hic legatario.] Casibus sic propositis, quæritur primò, An venditor possit non acceptare solutionē, sed potiùs Petrum cogere ne sol-

vat

An poßit non acceptari solutio, aut legatum, si ante tempus detur?

vat ante diem designatum? & secundò, An Joannes possit non acceptare legatum, sed potius Antonium compellere, ne ante diem satisfaciat? & ad utrumq: respondet negativè Ulpianus; nisi fortè aut ex venditionis contractu, aut ex testamento colligatur apertè terminos, non in favorem soluturi, sed recepturi designatos.

XVIII.

De adquisitione.

DCCCXLV. QUæ legata mortuis nobis ad hæredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu adquirimus: aliter atque stipulati sumus: nam sub conditione stipulantes, omnimodò eis adquirimus, etiamsi libertatis nobis potestate domini conditio existat. *Pomponius libr.6.ad Sabinum.* [Legunt alii, *libertate præstita a Dominis.* Et firmari videtur lege 78. *de verb. oblig.*]

Si filius familias sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit, deinde extiterit conditio, patri actio competit; quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus. *Paulus.*

An eodem modo de stipulatione & testamento philosophandum sit?

Constat ex his inter Testamentum & Stipulationem differentia; nam tametsi contractus sint conditionati, diversimodè valere incipiunt. Quoniam testamentum est contractus donationis ultimâ voluntate initus, in quo mors est conditio, sine quâ non valet nec obligat: & potest revocari quousque mortis conditio purificetur; & hac positâ incipit inde valere; non enim à die scriptionis, sed à die mortis incipit valere testamentum. At stipulatio incipit à die quo facta, habere valorem & vim, si tamen ponatur conditio. Hinc multorum casuum dissolutio; unum aut alterum propono.

Joannes gravissimo morbo labora- DCCCXLVI
batmense Julio anni 1640. habebat domum, agrosque; illa erat vacua, hi segetibus pleni: & legavit in testamento agros prout erant Petro, domum ut erat Paulo. Interim meliùs habens, demetit segetes, & grana domum suam importat, & antequàm agri seminarentur, obiit. Quæsitum fuit à multis, an grana ad Petrum pertinerent? & ratio dubitandi erat, quod illâ die quâ testamentum conditum, illa non erant in granario, sed in agro, & si illa Joannes die devixisset, pertinuissent omninò ad Petrum, non ad Paulum. Interim responsum ex Pomponio fuit, testamenti valorem à morte testatoris incipere, & horam mortis solam, non autem scriptionis horam considerandam. Cùm igitur testator horâ, quâ moritur loquatur, & leget agros, & domum, prout sunt, dicendus est istam legasse plenam, istos vacuos.

Quando incipiat testamentũ valere?

Erat filius familias Fridericus, adhuc sub curâ Patris; anno 1640. stipulatur illi Ambrosius mille aureos, si suæ naves feliciter ex Indiâ appellantur. Emancipatur Fridericus anno 1641. & naves appelluntur anno 1642. & quia sentit se Ambrosius stipulatione teneri, inquirit, cui debeat illos aureos dare, Friderico an Parenti? & si non dederit, Utri actio in illos competat? Responsio est in favorem Parentis, & desumitur ex Pomponio & Paulo. Potest igitur Friderici Pater agere contra Ambrosium, si sit in solutione morosus, & illâ uti pecuniâ, eo nimirum modo, quo usus fuisset, si fuisset soluta anno 1640.

XIX.

De conditione contrahentis vel legatarii. Et de doli exceptione

DCCC-XLVII.
In Iure consulitur his, qui ineunt necessarios contractus.

QUi cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus: hæredi autem hoc imputari non potest, cùm non sponte cum legatariis contrahit. NON SOLET exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. *Vlpianus libr. 24. ad Sabinum.*

Ergo ex Regulâ & ratione Regulæ, potest alia multò clarior & universalior deduci. Videlicet. *Qui cum alio sponte contrahit, censetur ejusdem conditionem cognoscere. Hæc autem scientia illi imputari nequit, qui contrahit ex necessitate.*

Ignorantia præsumpta: Scientia præsumpta:

Est Juris Regula, *Ignorantia præsumitur, ubi scientia non probatur,* quæ videtur præsenti opponi; quoniam stando huic Regulæ, *scientia præsumitur omnino, ubi ignorantia non probatur.* Ulpianus utramque conciliat; quia quod affirmat de liberis hominis actib⁹, negat de necessariis, Non enim semper habet tempus deliberandi & consulendi, qui ad agendum compellitur.

Vtriusque conciliatio.

XX.

De favore libertatis.

DCCC-XLVIII.
De libertate. Quid illa sit?

QUoties dubia interpretatio est, secundum libertatem respondendum erit. *Pomponius lib. 7. ad Sabinum.*

Et quo sensu debet nomen *libertas* accipi? An pro libertate operandi? Minimè. Esset enim falsa ista Regula. Quoniam in lege naturali & ecclesiasticâ non habent locum. Cæsarum Sanctiones & Dispensationes. At fortè posset intelligi de libertate operandi contra leges civiles, sed hoc non careret inconvenientibus. Dicendum ergo impræsentiarùm, opponi servituti libertatis vocabulum, & Jurisconsulti sententiam reduci posse ad hanc, *Quotiescumque agitur de servitute alicujus hominis, si non sint convincentes rationes, quæ illum esse servum suadent, est pro libertate judicandum.* Sed quid dicam de hac Regulâ, si sic exponatur?

An homo in dubio liber dicendus sit?

Dicam, non esse Juri naturali conformem: nam stando huic radicali & certissimo Juri, beatus, qui possidet, judicandum enim est pro possessione certâ cõtra quaslibet rationes dubias. Unde, si aliquis capitur, & dubitatur, an legitimè & validè, judicandum pro possessione, quæ erat ante interceptionem dubiam. Ergo Pro libertate: quia ante captivitatem dubiam erat certa libertas. Præterea, si certum sit Franciscum fuisse servum, & manumissionis dubiæ prætextu velis illum eximere à potestate proprii domini, contra Te, Franciscum, & libertatem pronunciabo, & contra supervenientẽ manumissionem dubiam, servitutem, quæ erat in possessione, propugnabo,

DCCC-XLIX

Libertas certa prævalet captivitati dubiæ. Et servitus certa manumissioni dubiæ.

An-ne Cæsar ex Pomponio aliquid sancit dissonum Juri naturæ? non existimo, sed puto potiùs hanc Regulam sic debere intelligi, & non aliter.

XXI.

De eo, quod est plus vel minus.

NOn debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. *Vlpianus libr. 27. ad Sabinum.* [Conjunge legem, *Si legato. 11. de manum. testa.*]

DCCCL.

Hæc Regula generaliter intellecta
Sic *falsa est.*

Sic tamen Regulam intellige, ut illud minus sit pars illius, quod majus est. Nam alias centum erunt casus, in quibus non subsistat Regula: & ne omnes omittam, unum aut alterum subscribam.

An homo in dubio liber dicendus sit?

Plus est absolvere à peccatis, quàm absolvere à debitis: plus est solvere excommunicationis vinculum, quàm compedes & catenas carcerum: plus est animam mortuam suscitare, quàm corpus.
DCCCXLIX. At Sacerdos potest absolvere à peccatis, vincula censurarum disrumpere, animam mortali culpa jacentem ad vitam supernaturalem revocare: nec tamen ideò poterit te absolvere ab ære alieno, quo gravaris, nec liberare à vinculis, quæ te in carcere detinent, nec à morbo quo laboras, & si tandem moriaris, non poterit te restituere vitæ. Sacerdos igitur, tametsi præstare magna illa queat, ista, tametsi sint minora, non potest.

Libertas certa prævalet captivitati dubiæ. Et servitus certa ma[illegible] dubiæ.

XXII.

De servis. Et de eorumdem conditione in arbitrium collata.

DCCCL. *An servi sint nulli moraliter?* IN personam servilem nulla cadit obligatio. GENERALITER probandum (approbandum) est, ubicumque in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium Domini vel Procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse. *Vlpianus libr.* 28. *ad Sabinum.* [Conjunge legem 7. *de vendit de contrah. empt.*

DCCCLI. *Hæc Regula generaliter intellecta falsa est.* Supponit dominos & procuratores esse viros bonos, & pro talibus habendos esse: & statuit in servilem personam nullam obligationem cadere. Sed cur? Quia obligatio non nisi in aliquem cadere potest, & servus est nullus virtualiter. An ne omninò ille nullus?

XXIII.

De culpa, dolo, diligentia & casu.

CONtractus quidam dolum malum dumtaxat recipiunt; quidam & dolum & culpam. Dolum tantùm Depositum & Precarium: dolum & culpam Mandatum, Commodatum, Venditum, Pignori-acceptum, Locatum; item Dotis-datio, Tutelæ, Negotia gesta, in his quidem & diligentiam. Societas & Rerum communio & dolum & culpam recipit. Sed hæc ita, nisi siquid nominatim convenit, vel plus, vel minus, in singulis contractibus: nam hoc servabitur, quod principio convenit. Legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Celsus putat non valere, si convenerit, ne dolus præstetur. Hoc enim bonæ fidei judicio contrarium est: & ita utimur. Animalium verò casus, mortes, quæque sine culpâ accedunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum, &c. à nullo præstantur. *Vlpianus libr.* 29. *ad Sabinum.* [Conjunge legem 11. depositi.] Pro illis verbis, *In his quidem & diligentiam societas, & rerum communio & dolum & culpam recipit*, legunt alii, *In his quidem diligentia sed & societas & rerum communio & dolum & culpam recipit*: adverso sensu. DCCCLII

An negligentia levis obliget ad restitutionem? Hæc omnia pendent ab arbitrio potiùs, quàm à lege naturæ seu ratione. Puto, stando juri naturæ, rem sibi concreditam debere custodire hominem, quocumque titulo illius curam accepter, & teneri ad restitutionem si in ejusdem custodiâ tantam negligentiam habuerit, quæ sufficeret ad culpã mortalem. Assero tamen posse ita duos paciſci, ut ad restitutionem alter etiam ex levi negligentiâ teneatur; etiam ex nullâ. Etiam ex infortunio extrinseco. *Contractus Assecurationis.* Nam assecurationis contractus non à culpa, non à negligentiâ gravi aut levi, sed solummodò ab infortunio pendet; qui enim Amstelodami, Dunckercæ, aut etiam alibi, pro navium securitate compromittunt, sunt ut plurimum fide jussores venti, & in casu, quo navis aut ventorum vi, aut nautarum negligentiâ aut temeritate pereat, tenentur ad ultimum nummum refundere, quæ assecurarunt.

XXIV.

De eo, quod interest.

DCCCLIII *An facta à Iure pendeant? An Iura à factis?* QUatenus cujus intersit, in facto, non in jure consistit. *Paulus lib. 5. ad Sabinum.*

Sed hoc ipsum factum videtur à Jure pendere: multa enim sunt moraliter nulla, in quibus consistere non potest, hoc quod interest.

XXV.

De Cautione.

DCCCLIV PLus cautionis in re est, quàm in personâ. *Pomponius libr. 11. ad Sabinum.* Legunt aliqui *in rem & in personam*; sed quo id sensu?

Est certa, nam res manent, & personæ, aut recedunt, aut moriuntur. *An re sit persona securior?* Cæterùm, tametsi regulariter loquendo id verum sit, aliquando contingit cautionem securiorem esse in personâ, præcipuè sincerâ & egregiâ: quod exemplo dilucido.

Defecit à vero Rege Lusitania, & acclamavit Joannem Bargancîæ Ducem, *Lusitaniæ rebellio.* & à cæteris regnis excisa incepit hostem agere & agi. Sub illud tempus florebat Ulyssipone Guascus, Bibliopola ditissimus, qui habebat in libris Balthasaris Moreti Antuerpiensis Typographi & Bibliopolæ multa nomina. Et quam quæso cautionem habere poterat Balthasar, ut nominibus illis deletis, suas pecunias reciperet? si respexisset rem, profectò nullam; magnam autem, quia respexit personam. Solvit omnia ante diem fidelissimus Guascus; & ostendit majoris debere fieri verbum hominis probi, quam pignora contentiosi & iniqui.

XXVI.

De conscientia & consensu.

QUi potest invitis alienare, multò DCCCLV. magis & ignorantibus & absentibus potest. *An dentur suffragia consultiva?* *Vlpianus libr. 30. ad Sabinum.*

Sed non placet, nisi limitationem admittat. Videtur tollere omnia omninò consultiva suffragia, quæ notissima sunt, & in multis Ordinibus admissa. D. Benedictus sic inquit, *Quoties* *S. Benedictus in Reg. & cap. 3.* *aliqua præcipua agenda sunt in Monasterio, convocet Abbas omnem congregationem, & dicat ipse unde agitur: & audiens consilium Fratrum, tractet apud se, & quod utilius judicaverit, faciat.* Nota illud *omnem congregationem*: debet ergo Abbas omnes con-

Abbas tenetur suos consulere: non tamen illos sequi.

convocare, omnibus negotia Monasterii proponere, universos audire. Nota illud *judicaverit*; non enim præcipit Sanctus Pater, ut Abbas faciat, quod melius iudicaverint Fratres, sed quod ipse. Stando igitur rigori Regulæ, potest domos aut fundos Monasterii Abbas iuvitis Fratribus alienare, nõ tamen ignorantibus & inconsultis. Consultò dixi *stãdo rigori Regulæ* (*D. Benedicti* videlicet) quia in singulis Congregationibus dantur leges, juxta quas dantur etiam vota decisiva. Sed quid dicendum erit de Ulpiano? Ejus Regulam habere locum, ubi vota consultiva non dantur.

XXVII.

De pactis. De causis obligationum. De modo actionum.

DCCCLVI. NEc ex Prætorio, nec ex solenni Jure privatorum, conventione quidquam immutandum est; quamvis obligationum causæ pactione possint immutari & ipso jure & per pacti conventi exceptionem; quia actionum modus vel lege, vel per Prætorem introductus, privatorum pactionibus non infirmatur: nisi tunc, cùm inchoatur actio inter eos convenit. *Pomponius libr. 16. ad Sabinum.* [Alii hanc Regulam adscribunt Paulo.]

Legum finis,

Movet Jurisconsultus quæstionem gravissimam & difficillimam, quæ inquirit, An-ne lex publica dependeat à contractu privato? Et respondeo, esse nonnullas leges latas ob bonum publicum tantùm: esse nonnullas latas ob bonum privatũ tantùm: & esse multas ob utrumque. Secundi ordinis leges pendent à contractu privato, & permittitur, ut cedat privilegio privatus si velit: & si cesserit, legis obligatio cessabit. At primi & ultimi ordinis leges à pacto privato non pendent: esset enim misera Publica-Res, si posset privatis contractibus alterari aut mutari.

XXVIII.

De liberalitate.

DIvus Pius rescripsit, Eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id quod facere possunt (*nimirùm* commodè) condemnandos. *Ulpianus libr. 36. ad Sabinum.* DCCCLVII

Addidi illud *commodè*: in id enim, quæ facere non possunt, nulli damnantur. [Sumpta videtur ista Regula ex leg. *Si extraneus de jure dot.* Cui conjunge leg. *Si quis crediderit.* ff. *de pac.* & leg. *Maritum.* ff. *sol. matr.*]

Hinc patet donationes, quæ ex liberalitate fiunt, esse infirmas, & præcipuè in Bohemiâ, quæ jubet, ut in cautionibus non solùm confiteamur debita, sed & exponamus debiti rationem & causam. *Promissiones infirmæ.*

XXIX.

De vitioso principio.

QUod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. *Paulus libr. 8. ad Sabinum.* [Conjunge legem. *Qui à quolibet. De contrahen. empt.* ff. & legem 5. *de author. tut.* ff. & leg. penult. hujus tit.] DCCCLVIII

Ubicumque habet locum præscriptio cum possessione malæ fidei, hæc Regula locum non habet. Tunc enim possessio, quæ sub initium ob malam fi- *De præscriptione cum mala fide vide num. 595.*

fidem vitiosa est, tractu temporis præscribit, & in bonam & legitimam transit.

XXX.

De nuptiis.

DCCCLIX. NUptias non concubitus, sed consensus facit. *Ulpianus libr. 36. ad Sabinum.* [Cujus verba roborantur ex lege 15. *de condit. & demonst.*

An obliget promissio merè interna?

Fortè stando Juri naturali consensu interno & occulto potest Matrimonium iniri; sunt enim Authores illustres, qui putant hominem obstringi promissione internâ, nullo actu extrinseco significatâ. Sacramentales verò nuptiæ ineuntur consensu interno per signum extrinsecum significato; & concubitu perficiuntur & consumantur.

XXXI.

De potentia ad præteritum. De impossibili.

DCCCLX *An detur potentia ad præteritum?*

VErum est neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere. [Tollere enim & auferre quod factum est; hoc est, facere ne fuerit, quod revera fuit, impossibile est:] quod autem impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem aut factum (pactum) efficere posset. *Ulpianus libr. 42. ad Sabinum.* [Conjunge legem 50. *de pactis cum aliis.*]

Tota hæc Regula, ad hunc potest syllogismum reduci. *Nullo contractu possum obstringi ad impossibile, At efficere, ut actio facta, facta non sit, impossibile est: Ergo nullo contractu ad hoc possum obstringi.* Et hujus syllogismi major, tametsi negetur ab hæreticis, vera est: sed minor debebit distingui. Ad præteritum non esse potentiam DEO; nego: [quoniam DEO omnia semper sunt integra, nec hodiè minus est potens, quam intelligitur fuisse ab æterno. Sed de hoc alibi.] Non esse homini; subdistinguo. Non esse physicè concedo; non esse moralem seu virtualem nego. Exemplo distinctionem dilucido. Non potest homo facere, ut spurius fuerit verè & realiter ex thoro legitimo natus: at potest facere, quòd fuerit moraliter & virtualiter. nam si illum legitimet, efficiet, ut ita se habeat, ac si ex matrimonio legitimo fuisset susceptus.

An illam habeat homo? an Deus?

Et an illam physice vel moraliter?

XXXII.

De servis: & de hominum æqualitate.

QUod attinet ad Jus Civile, servi pro nullis habentur; non tamen & Jure Naturali. Quia, quod ad Jus Naturale attinet, omnes homines æquales sunt. *Ulpianus libr. 43. ad Sabinum.* DCCCLXI.

An servi omnes sunt nulli?

Servos in Jure Civili nullos esse, verum est; nam quod ad publica attinet, ita se habent, ac si in rerum naturâ non essent. Interim hæc ratio contra militat, & solutione indigeret. [Quod nō est, non scitur, non distinguitur, non venditur, non emitur, non custoditur, non condemnatur, non absolvitur. At in Jure Civili dantur leges, ut servi cognoscantur & distinguantur; servi venduntur, custodiuntur, condemnantur, puniuntur, absolvuntur: servi igitur in Jure Civili non sunt nihil: ergo sunt non-nihil, hoc est, aliquid] Hanc objectionem dedi, tu tantùm subscribe solutionem.

At

DCCCLXII. At quicquid dicat Ulpianus omnes homines stando Juri naturali esse æquales, est falsum. Quoniam stando Juri naturali, Pater & Filius, Avus & Nepos (etiam Maritus & Uxor) etiam sapiens & Imperitus, Fortis & Debilis, Senex & Juvenis, Expertus & Inexpertus, &c. homines sunt, & tamen æquales non sunt.

An homines æquales sint?

Est probabilis sententia apud Physicos Virum Fœminamque differre specie inadæquatâ, & tamen hæc differentia nec civilis nec moralis, sed naturalis est. Et eâ positâ Viri substantialiter sunt majores fœminis. Et eâ negata, adhuc manent illi accidentaliter meliores & majores, & hoc ab omni Jure humano & civili præcisi.

An Vir & fœmina distinguantur specie?

Est etiam probabilis sententia, quæ docet Ecceitates non esse æqualis perfectionis; &, si admittatur semel, nec inter se Viri, nec inter se fœminæ erunt æquales.

An Ecceitates sint æqualis perfectionis?

XXXIII.

De actore & reo.

DCCCLXIII. IN eo, quod vel is qui petit, vel is à quo petitur, lucro facturus est, durior causa est petitoris. *Pomponius libr. 22. ad Sabinum.*

Est evidenter vera; nam reus nihil aliud facit quàm negare: & actor intentum probaturus est, non qualitercumque sed plenè. Nam actore semiplenè probante reus in possessione suâ manutenetur.

An actor debeat plene probare?

XXXIV.

De interpretatione contractuum.

DCCCLXIV. SEmper in stipulationibus & in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est. Aut si non appareat quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? Ad id, quod minimum est, redigenda summa est. *Vlpianus libr. 45. ad Sabinum.* [Varias hìc lectiones in libris diversis reperio, sed quia sensum non alterant non est cur illas producamus.]

Consuetudini standum.

Omnia sunt clara, & ab aliis Regulis dependentia. *Standum enim est contractuum literæ, ubi non detur inconveniens*, ut omnes Juris periti affirmant. Mores Regionis meritò jubemur respicere, quia ut habet Canonici Juris Regula VI. *Inspicimus in obscuris, quod est vero-similius; vel quod plerumque fieri consuevit.* Nota illud, *plerumque.* Nam si regionis mos est varius, adhuc standum est rebus, quæ fiunt plerumq;. Quod si nihil sit quod plerūque fiat, tunt minimum est faciendum, quia habemus in Jure Canonico Regulam XXX. jubentem *ut minimum in obscuris sequamur.* Sed respectu cujus debet minimum esse? Respectu possessoris omninò.

Favendum est semper possessori?

XXXV.

De modis, quibus tollitur obligatio.

NIhil tam naturale est, quàm eo genere quidq; dissolvere, quo colligatum est. DCCCLXV. Ideò verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensûs obligatio nudo consensu dissolvitur. *Vlpianus libr. 48. ad Sabinum.* [Nimirùm ex lege, *An jus utilis. De acceptilation.*]

Ergo

An quot generatio-nis, tot sint etiam cor-ruptionis species?

Ergo ne instrumenti privati obligatio non nisi instrumento privato rescindetur; & instrumenti publici obligatio, instrumento publico debebit tolli? Sic videretur dicendum ex analogiâ: at respondeo quamcumque obligationem undecumq; ortam tolli consensu partis, ita exteriùs expresso, ut possit adæquatè probari. Sed hoc ipsum poterit lege aliquâ humanâ limitari, & tunc illi stare deberent, qui sub illâ agerent.

Omnium contractuũ inceptio & desitio subest humanis legibus.

XXXVI.

De culpa.

DCCC-LXVI. Culpa est, immiscere se rei ad se nõ pertinenti. *Pomponius libr. 27. ad Sabinum.*

Aliena universi tractamus, propria negligimus.

Et si hoc culpa, quam pauci hodie in Europâ culpâ carent. Omnes aliena agimus, & propria negligimus, & dũ miles Ecclesiastica tractat, militaria Ecclesiasticus, rustica Aulicus, & paganus politica, tota Respublica periclitatur.

XXXVII.

De condemnatione & absolutione.

DCCC-LXVII. Nemo qui condemnare potest, absolvere non potest. *Vlpianus libr. 51. ad Sabinum.* [Conjunge legem, *Eum qui de jurisdictione.* Legem, si Judex *de re Iudic.*

An ex condemnandi potestate potestas absolvendi inferatur?

Et hæc Propositio stando Juri naturæ vera est; at stando positivo Morali, non video, cur non possit concedi alicui mera condemnandi facultas? Pagorum & minorum Communitatum Rectores in multis Provinciis, capere reos possunt, semel captos absolvere aut dimittere nequeunt.

XXXVIII.

De hærede. An tantùm rerum, an etiam criminum & pœnarum sit hæres? An etiam virtutum & præmiorum?

Sicuti pœnâ ex delicto hæres teneri non debeat; ita nec lucrum facere, si quid ex eâ re (nempe, ex delicto) ad eum (nempe, defunctum) pervenisset. *Pomponius libr. 29. ad Sabinum.* [Et conjunge legem 12 *de obl. & act.*] DCCC-LXVIII.

Multa sequerentur omninò, si hæc Regula universaliter admitteretur. Nam, si Petrus occidit hominem, ejus hæres non tenetur hoc crimine, nec debet realiter aut personaliter ob id puniri. Ergo, si ob illud homicidium Petrus aureos mille recepturus esset, si viveret, non poterit illos hæres [illegible]pere post Petri mortem, etiam positâ sententiâ illâ, quæ docet pretia criminum debere solvi, & peccare mortaliter, qui meretrici aut assassino stipendia peccatorum non solverit.

An stipendia criminum debeant solvi in conscientia? An non solum sceleris patratori sed etiam ejusdem hæredi?

Sed quid de Virtute dicemus? Rationis paritas postulare videtur, ut eadem virtutis ratio sit. At nimium esset hoc, & tamen illatum legitimè.

An sicut de criminibus, etiam de actu virtuoso sit philosophandum?

XXXIX.

De omissione culpabili.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium mora sit, quo minus fiat. *Pomponius libr. 32. ad Sabinum.* DCCCLXIX

Posset verbis magis dignis & quæ ſa-

Aliqui libri habent in hujus Regulæ margine,

Hæc sola vitiosa est. Sed non intelligo, cur hæc? & cur hæc sola?

sapiant Scholæ rigorem hæc sententia rescribi. Qui enim cum alterius injuriâ actum aliquem dolosè omittit, eumdem moraliter agere dicendus, atq; ideò ita se habere, ac si reverà actum eumdem ageret: quam ob rem illa ipsa omissio virtualiter est operatio.

Operatio virtualis.

XL.

De furioso & prodigo.

DCCCLXX. Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est. *Pomponius libr 34. ad Sabinum.* [Conjunge legem 20. *de aqua pluvial. arc.*]

An particula vel sit conjunctiva?

Particula *vel* sumitur conjunctivè pro *&*. Quod sæpe apud veteres accidit.

Carentia libertatis virtualis.

Furiosum componit cum prodigo, quasi bona prodigere sit furor; & utrique voluntatem negat: priori, quia caret libertate: posteriori, quia libertate, quâ non caret, abutitur; & illa videtur carere virtualiter.

XLI.

De actore & reo: & causa obscura.

DCCCLXXI. Non debet actori licere, quod reo non permittitur. In re obscurâ melius est favere repetitioni, quàm adventitio lucro. *Vlpianus libr. 26. ad Sabinum.*

Beatus, qui possidet.

UtraqueRegulæ pars doctrinâ possessionis fundatur: in omni enim dubio standum pro possessione certâ est. Cum igitur reus ante accusationem in possessione innocentiæ sit, in omni dubio favendum illi est. Et cùm repetitio antiquæ possessioni faveat, adventitio cuicumque lucro anteponenda est.

XLII.

De ignorantia.

Qui in alterius locum succedunt, justam habēt causam ignorantiæ, An id quod peteretur deberetur? Fidejussores quoque non minus quàm hæredes, justam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agetur, non enim si agat: nam planè qui agit, certus esse debet, cum sit in potestate ejus, quando velit experiri. Et ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere. *Gajus libr. 6. ad Edictum Provinciale.* DCCCLXXII.

Ignorantia invincibilis.

Lege quando & non quomodo.

At ego hanc volo rationem perpendi, videntur enim mihi hæc esse argumenta parallela.

Impugnatur hæc Regula.

Primum. Actor ob insuperabilem ignorantiam excusari nō potest; quia, cùm sit in potestate ipsius instituere accusationem si velit, & quando velit, debet esse certus priusquam ad agendum procedat.

De actore.

Secundum. Hæres ob insuperabilem ignorantiā excusari non potest; quia, cùm sit in potestate ipsi⁹ acceptare aut recusare hereditatem si velit, aut quando velit, debet esse certus priusquam hæreditatem adeat. [Quod si aliquis sit hæres hodie necessariò, ita ut acceptare hæreditatem debeat, eamq; recusare non possit, de illo non verificabitur rationis paritas.]

De hærede.

Tertium. Fidejussor, ob insuperabilem ignorantiam excusari nō potest; quia, cùm sit in potestate ipsius fidem suam interponere, aut non, debet esse certus, & bene explorata habere pericula, quibus se exponit, priusquam fide jubeat.

De fide jussore.

Ergo, vel hæc omnia tria simul debebunt asseri, vel simul negari; non er-

go Gajus aliter de hærede, & fidejussore, & aliter de actore potuit philosophari. Ergo vel ille corrigendus erit, vel ego.

XLIII.

De concurrentibus defensionibus: & de actionibus.

DCCC. LXXIII. NEmo, ex his, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat. QUOTIENS concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, unâ quis experiri debet. *Vlpianus libr. 28. ad Edictum.*

Alij, unâ tantùm.

Et meritò, nam qui multis simul actionibus experiretur, universa confunderet, & nunquam possit intentum suum probare.

XLIV.

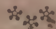
De hærede.

DCCC LXXIII. TOtiens in hæredem damus actionem de eo quod ad eum pervenit, quotiens de dolo defuncti convenitur, non quotiens de suo. *Vlpianus libr. 29. ad Edictum.*

Vox actionem *in aliquibus exemplaribus deest.*

Nam, si postquam Petro in hæreditates successeris, inveniatur eundem Petrum mille aureos Friderico debere, dabitur in te actio, ut solvas nimirùm Friderico, non ex bonis tuis, sed ex bonis à Petro susceptis. At jam multis est legibus statutum, ut si semel quis hæreditatem acceptet, creditoribus omnibus teneatur satisfacere.

An hæc sit vera Regula?

VL.

De pignore, deposito, precario, emptione, locatione; & de conventionibus.

NEque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest. PRIVATORUM conventio Juri publico non derogat. *Vlpianus libr. 30. ad Edictum.* DCCC LXXIV.

Suarum rerum nemo est Emptor, Depositarius, Locatarius, &c.

Ex hac doctrinâ multi casus dilucidari poterunt: quorum resolutiones confirmabit Titulus *de pign.*

XLVI.

De pœna.

QUod à quoquo pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. *Gajus libr. 10. ad Edictum Provinciale* [Ex Titul. *de pignor.*] DCCCLXXV

An pœnæ exsolvatur ab invitis?

Sed obiicis. Id teneris restituere, quod exactum ab invito domino: sed quod pœnæ nomine à Petro exactum, ab invito est: Ergo teneris ad restitutionem.

Respondeo concedendo majorem, & negando minorē: qui enim in nostrâ republicâ degit, nostras leges acceptat, & qui acceptat liberè, non est invitus. Quod si postea, cùm condemnatur, invitus sit, & ad solutionem debeat cogi, virtualiter invitus non est: etsi enim physice nolit, censebitur virtualiter velle, quia velle solvere & non replicare tenetur.

Qui apud nos habitare vult, nostras leges acceptat.

XLVII.

De consilio, & sociis.

COnsilii non fraudulenti nulla obligatio est. Cæterùm, si dolus & cal- DCCC LXXVI.

Prudentia

carere effe-ctu solet. calliditas intercessit, de dolo actio competit. Socii mei socius, meus socius non est. *Ulpianus libr.* 30. *ad Edictum.* [Ex Titul. *de mand.* Vide legem. 2.]

Aliud est consulere malum, & aliud consulere male. Consulunt homines mala & male. Mala, cùm sincerè & ex prudentia: malè, cùm fraudulenter & dolosè. Consului te in materiâ gravissimâ, dixisti quod sentiebas; & ut bene sentires, adhibuisti debitam diligentiam: & tamen res malè successit. An contra te acturus sum? minimè. Sed habiturus gratias potiùs, quia voluisti favere, tametsi nocueris per accidens. Si verò malitiosè fraudulenter & insidiose processisses, tunc meritò conqueri possem.

Axioma Philosophicum. Illud Philosophicum Axioma, *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se,* demonstravi esse falsum; eiusque sobolis falsas esse convici loco aptiore: *Axioma Civile.* at quia inter ipsas est hæc assertio, *Qui sũt socij uni tertio, nõ sunt socij inter se;* gratias agam Ulpiano, quod meam doctrinam suo, adeoque magno testimonio confirmet.

XLVIII.

De calore iracundiæ.

DCCC LXXVII. *De inadvertentia.* Quicquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non priùs ratum est, quam si perseverantia apparuit judicium animi fuisse. Ideoque brevi reversa uxor, nec divertisse videtur. *Paulus libr.* 35. *ad Edictum.* [Et Titul. *de divort.*]

Quomodo differant passiones & perturbationes? Sunt in homine passiones & perturbationes; illæ liberum arbitrium diminuunt, istæ tollunt vel rapiunt: & quia deficiente libertate ratio malitiæ deficit, actus ejusmodi consentur non esse morales. *Nulla sinè libertate arbitrii malitia est.* Actus primò primos, qui ante deliberationem subrepunt, à secundò primis, aut etiam à primò secundis distinguimus, ut nullo modo liberos, à semiliberis, & plenè liberis distinguamus. *Actus primò primi.* Et tamen, quia hæc speculativè intelliguntur, & vix possunt in praxi per sententiam tractari, ideò Cæsares consilio Pauli & aliorum Jurisperitorum manuducti, statuerunt, ut quidquid ex calore iracundiæ fit, si brevi retractetur, moraliter infectum dicatur. Moraliter inquam quoad homines: potest enim contingere in actu, brevi tempote elicito, fuisse deliberationem plenam, quam non præsumunt leges, quæ de occultis non judicant directè, sed indirectè, & prout ab externis indicantur. *Aliud est hominum tribunal, aliud Dei.*

An-ne sicut de furore iracundiæ, ita etiam de metu & concupiscentiâ, aut etiam ebrietate, poterimus philosophari? Ratio par opitulatur, si leges ubique faverent. DCCC LXXVIII. *De paritate rationis.* Sanè metum cadentem in constantem verum reverà tollere libertatem in multis casibus Ecclesia Romana supponit; aut si reverà non tollat, tolli moraliter libertatem concedit. *De Metu.* De Concupiscentiâ nihil legi in Ecclesiasticis aut Civilibus tabulis, quod isti doctrinæ succurrat: non enim naturaliter accidit, aut humanitùs statuitur, ut concupiscentia, quæ in constantem caderet, mentem ita excæcet, ut liberum arbitrium proscribat. *De Concupiscentia.* Et de Ebrietate? Omnes illam condemnant, & meritò; unde ebriorum crimina bis punire præcipimur; iterum ob malitiam specialem, quam habent; iterum ob generalem, *De Ebrietate.*

ralem, quam ab ipsâ ebrietate recipiunt.

IL.

De circumventione.

DCCC LXXIX. ALterius circumventio, alii non præbet actionem. *Vlpianus libr.* 35. *ad Edictum.* [At nota obiter non-nullos putare hanc Regulam non jam ex Ulpiano, sed ex Cajo desumptam.]

Multa facimus ob bonū publicum, quæ omitteremus ob privatum. Eam sic intellige, ut nemo conqueri possit, quod Petrus alium circumvenerit; nimirùm, bonum privatum respiciendo: at verò respiciendo publicum bene possumus contra peccata in alios commissa procedere. Vide tract. *de tutel.*

L.

De permissione non libera.

DCCC LXXX. CUlpâ caret, qui prohibere nō potest. *Paulus* (vel ut alii volunt, *Vlpianus*) *libr.* 39 *ad Edictum.* [Ex Titul. de *noxal.*]

De Sacri Romani ImperijPace. Et quidem hac unicâ Regulâ Germano-SuecicaPax, in quâ tam multa, & tam magna permittuntur Hæreticis, substruitur. Nam culpâ carent Catholici, cùm Heterodoxis permittunt, quæ prohibere non possunt. Sed quia de hac ego materiâ librum integrum scripsi, ad alia transeo.

LI.

De eo, qui capit.

DCCC LXXXI. NOn videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alii restituere (hoc est. dare.) *Gajus libr.* 15. *ad edictum Provinciale.*

Aliud est recipere nomine proprio, aliud alieno. Et est propositio verissima: ille enim in cujus manus consignas, quæ Anselmo debent necessariò restitui, nihil videtur capere; quia proprio nomine nihil capit; & ideo ut scholasticè loquar, nihil capit *ut quod*, sed *ut quo*; quia nihil sibi, nihil pro se, sed pro Petro. [Confirmatur hæc Regula ex Titul. *de bon.possess.*]

LII.

De non-defensione.

NOn defendere videtur, non tantùm qui latitat, sed & is, qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem. *Vlpianus libr.* 44. *ad Edictum* DCCC LXXXII.

Homicidium morale. Et qui non defendit, si habeat defendendi obligationem, offendit: unde illa Patrum veterum vox, *Si proximum non defendisti, occidisti.*

LIII.

De solutione indebiti.

CUjus, per errorem dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est. DCCC LXXXIII. *Paulus libr* 42. *ad Edictum.* [Ex Titul. *Si quid in fraudem.*]

Explicatur primò. Est obscura & ambigua. Nam posset sic exponi : *Ille, qui rem, quam per errorem dederat, potest repetere: hanc eamdem poterit eidem datario aut alij cuicumque donare.* *Explicatur secundò.* Posset & sic : *Si quis aliquid per errorem dederit, non est censendus donasse, sed posse aut debere repetere. Quod si illud consultò dederit, censendus est donasse, & illud non posse repetere.*

❧)o(☙

LIV.

De iuris translatione.

DCCCLXXXIV. NEmo plus juris ad alium transferre potest, quàm ipse habet. *Vlpianus libr. 46. ad Edictum.* [Ex Titul. *Vnde legit.*]

Nemo dat, quod non habet.

Sed obiicis. Blasius devotus rusticus colebat agrum, ex quo Parrocho pendebat decimas; moritur, & illum in testamento legat Monasterio Disenbergensi; quod Ordinis Cistertiensis est. Hoc illum colit, & Parrocho non solvit decimas. Ergo falsa est Ulpiani Regula: falsum illud Axioma, *Nemo dat, quod non habet*; Blasius enim immunem à decimis agrum dedit, & obnoxium decimis habuit.

An Cistertienses sôlvant decimas?

Respondeo nihil concludi contra Ulpianum: quia Blasius immunitatem illam nec habuit, nec transtulit, sed meram conditionem apposuit, quâ purificatâ haberet locum Privilegium à multis firmatum Pontificibus, quo conceditur, ut Cistertienses ex agris suis donatione aut emptione adquisitis decimas Ecclesiæ parrochiali non solvant.

DCCCLXXXV. Hic etiam nota sæpe contingere quod donatio sit plena, & tamen minus jus adquirat donatarius, quàm donator habebat; videlicet si incapax sit. Nam si tali Arci annexi sint tot pagi & Judicis criminalis, aut Legionarii dignitas, & illa sacerdoti donetur, hic erit Arcis & pagorum adnexorum dominus, non tamen Legionarius nec Judex; nam sacerdos esse rerum dominus potest: at in criminalibus jus dicerere, reos capite damnare, legionem ducere & militiam profiteri non potest.

An Sacerdos Iudex aut Miles esse queat?

LV.

De eo qui suo iure utitur.

NUllus videtur dolo facere, qui suo DCCCLXXXVI.
jure utitur. *Gajus libr. 2. de testamēt. ad Edictum Vrbicum.* [Et hic liber ab aliis *de legatis* vocatur: sed eodem sensu.] Consonat Titulus *si quis omiss. causa testam.*]

Injuriam multi cum incommoditate confundunt: & perperam; qui enim, quæ sua sunt, postulat, incommodus creditoribus est, & tamen injurius non est.

Injuria distinguitur ab incommoditate.

Nulli profectò injuriam facit, qui suo jure utitur; at peccat interdum, qui suo jure abutitur; unde sumpsit exordium, illud Axioma, *summum Ius, summa injuria.* Suo jure utitur, qui negat oranti pecunias, quibus ipse non eget, & ille eget: suo qui à mutuario elapso tempore mutuum repetit, etsi non sit illius elapsa necessitas, & sibi perinde sit remittere vel recuperare. Et ut verbo dicam: quoties habeo jus ad faciendum aliquod, quod mihi inutile, & proximo meo pernitiosum, si illud fecero, jure meo abutor, & pecco contra Charitatem.

Iuris abusus.

Summum & nimium Ius.

Peccata contra charitatem.

LVI.

De dubiis.

SEmper in dubiis benigniora præfe- DCCCLXXXVII
renda sunt. *Gajus libr. 3. de Legatis ad Edictum Vrbicum.* [Alii citant *libr. 2. de Testamentis, &c.*]

Et hanc Regulam veram non dubito; puto enim in dubiis pro possessio-

Corrigitur hac Regula.

ne judicandũ, ſive ſententia benignior, ſive ſeverior ſit. Nam cùm dubitatur de præcepto, ſtatur pro libertate, quæ prior præcepto: & cùm dubitatur de diſpenſatione, ſtatur pro præcepto, quod diſpenſatione prius. Sed hoc jam ſæpe monui, quod judico verum & certum.

In omni dubio ſtandum pro poſſeſſione est.

LVII.

De eo, quod bis exigitur.

DCCCLXXXVIII. BOna fides non patitur, ut bis idem exigatur. *Gajus libr. 18. ad Edictum Provinciale.*

Quid ſit bona fides?

Nomine *bonæ fidei* non Religionem Catholicam, ſed prudentiam, æquitatem, & ſinceritatem intelligimus: quæ non tolerat, ut idem debitum bis exigatur, aut eadem pœna bis luatur.

LVIII.

De peculio.

DCCCLXXXIX. EX pœnalibus cauſis nõ ſolet in patrem de peculio actio dari. *Ulpianus libr. 2. diſputationum.* [Et ſumitur ex Titulo de Peculio.]

LIX

De hærede.

DCCCXC. HÆredem ejusdem poteſtatis jurisque eſſe, cujus fuit defunctus, conſtat. *Ulpianus libr. 3. diſputationum.*

Unde hæres dicatur?

Hæres dicitur ab hærendo, quod defuncti omnia jura & bona moraliter hæreant, ergo mirum, ſi omnia poſſidere dicatur? Interim, quia ſæpe eædem aut ſimiles Poſitiones recurrunt, relege Regulam LIV.

LX.

De mandato.

SEmper, qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur. Sed & ſiquis ratum habuerit, quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione. *Ulpianus libro 10. diſputationum.* DCCCXCI

De ratihabitione.

Cooperari moraliter dicitur, qui poteſt prohibere, & non prohibet, (Vide Regulam L.) qui enim prohibere non poteſt, culpâ caret. At licèt actum prohibere non potueris, ſi poſteà ratum habeas, tuâ illum authoritate confirmas, & quaſi elicuiſſe cenſeris.

Cooperatio virtualis.

Nota ille.

LXI.

De refectione domus.

DOmum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quod jus non habet. [Sed quid ſi jus habeat? poterit officere illi etiam invito.] *Ulpianus libr. 3. opinionum.* [Conjunge l. 2. *de ope. publ.*] DCCCXCII.

LXII.

De hæreditate.

HÆreditas nihil eſt aliud, quàm ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuerit (videlicet, tempore mortis) *Iulianus libr. 5. Digeſtorum.* & Colligitur ex Titul. *petit. de hæred.* & confirmatur lege, *Et qui, eodem tit.* & leg. 24. *de verborum ſignific.* Et eſt veriſſima; non enim, quæ tuus pater in juven- DCCCXCIII

Quid ſit hæreditas?

ventute habuerat, sed quæ in mortis articulo, ad te transmisit.

LXIII.

De mora.

DCCCXCIV. Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere. *Iulianus libr.17.Digestorum.*

Dolus malus. Sed quid est dolus malus? An-ne datur aliquis dolus, qui sit bonus?

LXIV.

De rarò contingentibus.

DCCCXCV. EA, quæ rarò accidunt non temerè in agendis negotiis computantur. *Iulianus libr.29.Digestorum.*

Corrigitur aut reiicitur Regula. An-ne Propositio ista vera? Non puto. Imo eam securè reiicio; & contradictoriam assumo; nam illud non irrepsisse suppono: quoniam, *si inspicimus in obscuris, quod plerumque fieri consuevit*, ut habet Canonici Juris Regula XLV. in obscuris debebimus omninò non curare, quæ rarò accidunt.

LXV.

De cavillatione seu sorite.

DCCCXCVI *Sorites.* EA est natura cavillationis, quam Græci Σωρίτην (alii Σοφιστικὸν) appellant, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur. *Iulianus libr.54.Digestorum.*

Argumentatio Sophistica. Ut reor cavillatio Σοφιστικὴ dici poterit, at Σωρίτης non poterit: nam sorites est acervalis syllogismus, bonus tamen, nec ulla fallaciâ inficitur: cùm tamen rationes sophisticæ illæ solæ dicantur, quæ occulto aliquo morbo laborant. *Quid sit?*

LXVI.

De exceptione.

DEsinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. *Marcellus apud Iulianum libr.60.Digestorum.* DCCCXCVII. *Desitio debiti.*

Hinc patet, quid sit Justitia & æquitas: nam si exceptio justa est, quæ ab æquitate naturali non abhorret, universaliter loquendo, actio erit justa, quæ ab eadem æquitate non abhorret. *Quid sit Iustitia?*

LXVII.

De sermone ambiguo.

QUoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipietur, quæ rei gerendæ aptior est. *Iulianus libr.87.Digestorum.* DCCCXCVIII.

Sed non adquiesco: nam hoc modo discurro. Quoties idem sermo duos sensus habet, commodum & incommodum, congruum & incongruum, aptum & ineptum: oportet reiicere incongruum incommodum ineptumque, & eum solum accipere, qui commodus congruus & aptus. At verò, cùm nemo teneatur meliora facere, nec probabiliora sectari, nemo sententiam in sensu commodiore congruentiore & aptiore usurpare tenebitur, sed satisfacet prudentiæ, si sensu apto congruo & commodo contentus sit. *Reiicitur Regula.* *Nemo scequi tenetur probabiliorem opinionem.*

LXVIII.

LXVIII.

De beneficiis.

DCCCIC. *De Iure reali & perſonali.*

IN omnibus cauſis id obſervatur, ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente eâ, beneficium quoque deficiat: ubi verò genus actionis id deſiderat, ibi ad quemvis perſequutio eius devenerit, non deficiat ratio auxilii. *Paulus libro ſingulari de dotis repetitione.* [Ab aliis citatur *libro de aſſignatione libertorum.*]

Quid Paulus velit dicere video, at quid dicat neſcio. Verbo omnia expono. Perſonæ conditio, qualitas aut illuſtris aut miſera; & quæcumque aliæ circumſtantiæ quæ ſolent eſſe beneficiorum aut privilegiorum conditiones, nequeunt bene explicari, niſi ſciamus alias eſſe conditiones in fieri, alias in facto. Sine illis res non poteſt fieri, at ſemel facta poteſt conſervari ſine illis: at ſine iſtis conſervari non poteſt. Hac doctrinâ ad materiam præſentem translatâ, aſſeram in beneficiis & privilegiis alias eſſe conditiones, ſine quibus illa non concederentur, ſine quibus tamen ſemel conceſſa manent; eſſe & alias, ſine quibus illa conſervari non poſſunt. Omnia exemplo dilucido. Præſentia Parrochi, ubi Tridentina ſynodus admiſſa eſt, eſt conditio ſine quâ non fit Matrimonium; & tamen illud, ut ſemel factum perſeveret, non indiget præſentiâ Parrochi. Conceditur Epiſcopis, ut cum pauperibus diſpenſent in affinitatis & conſanguinitatis impedimento tali aut tali. Et qui verè fuit pauper cùm diſpenſatione obtentâ uſus, manebit ſemper conjugatus, licet poſteà diteſcat. Aliter contingit erga eum, qui ob morbum diſpenſationem veſcendi carnibus impetravit, recedente enim morbo ceſſat conceſſa licentia à Prælato; morbus enim eſt conditio in facto eſſe, ſine quo non perſiſtit licentia.

Conditiones aliæ ſunt in fieri, & aliæ in facto eſſe.

An præſentia Parrochi ad matrimonium requiratur?

An cauſa ceſſante ceſſet licentia?

LXIX.

De involuntario.

CM. *Qui ſit invito non eſt favor.*

INvito beneficium non datur. *Paulus libro ſingulari de aſſignatione libertorum.*

Et eſt Regula certa: qui enim cogitur, non dicitur beneficio gaudere: quam ob rem nõ aliter intelligam gratiam favoremque, quam duos actus liberos intelligendos: alterum dantis, & recipientis alterum. Quæ enim debita eſt & neceſſariò debet concedi, non eſt gratia; & neceſſariò debet admitti, non eſt favor.

LXX.

De poteſtate gladii, vel alterius coercitionis.

CMI. *An jura & privilegia, ad alterum transmitti poſſint?*

NEmo poteſt gladii poteſtatem ſibi datam vel cujusvis alterius coercitionis, ad alium transferre. *Ulpianus libr. 1. de officio Proconſulis.* [Conjunge legem *ſolet.* de offic. Præt.]

In hac Regulâ involvitur quæſtio de facto; ſtando enim Juri naturæ non repugnat, ut negetur Petro Jus gladii, & tamen concedatur Antonio cum facultate transferendi ad Petrum aut ad alium quemcumq; capacem, ſi velit.

***

LXXI.

LXXI.

De his, quæ per libellum expediri non possunt.

CMII. *Nemo potest inauditus damnari.* OMnia quæcumque causæ cognitionem desiderant, per libellum (*hoc est*, sine causæ cognitione) expediri non possunt. *Ulpianus libr.* 2. *de officio Procons.* [Conjunge legem *Nequidquam.§.de officio Procons.*] Sed cur debet probari, quæ si bene considretur, est idem tica?

LXXII.

De iure pignorandi.

CMIII. FRuctus rei est vel pignori dare licere. *Iavolenus libr.* 3. *ex posteriorib. Labeorus.* [Conjunge legem ultimam *de usuris.*]

Est obscura, & difficilis utcumque exponatur.

LXXIII.

De tutela & hæreditate. De actione violenta & occulta. De his, quæ in testamento intelligi non possunt. De cautela, qua quis agere debet cum extraneo.

CMIIII. *Quis possit tutorem denominare & dare?* QUò tutela rediit, eò & hæreditas pervenit: nisi cum fœminis hæredes intercedunt.

Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei quem in suis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturus-ve esset, si vixisset.

Quid fiat per vim? Vi factum id videtur esse, quâ de re quis, cum prohibetur, fecit clam; quod quisquam cùm controversiã haberet, habiturum se putavit, fecit.

Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint, perinde sunt, ac si scripta non essent. *Inintelligibilia iudicantur non scripta.*

Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando, quisquam alteri cavere potest. *An alteri cavere possis?*

Omnia hæc Quintus Mucius Scævola libro singulari ὅρων.

LXXIV.

De acceptione, aut commutatione personarum.

NOn debet alteri per (propter) alterum iniqua conditio inferri, *Papinianus libr.* 1. *Quæstionum.* [Ab aliis allegatur *Pomponius.*] CMV. *Nemo ob alterius iniquitatem condemnatur.*

Hinc patet ob aliena crimina neminem licitè puniri posse.

LXXV.

De mutatione consilii.

NEmo potest mutare consilium suum in alterius injuriam. *Papinianus* (aut fortè *Pomponius*) *libr.* 3. *Quæstionum.* [Et adde legem *Non nunquam. de collat.*] CMVI.

Consultò vocem illam *injuriam* ponit Jurisconsultus; qui enim cum alterius injuriâ mutare consilium non possum, cum alterius incommoditate aut damno sæpe possum. Ut ergo Regulam intelligas, distingue propositum à promissione; illud enim mutari semper potest; at hæc, si habet circumstantias debitas, ut obligationem inducat, invito promissario retractari non potest. *Injuria. Damnum, Incommoditas. Propositum differt à promissione.*

LXXVI.

De actibus liberis.

CMVII. *Actus liber requirit notitiam claram.*

IN totum omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi verâ & certa ſcientia perfici poſſunt. *Papinianus* (vel certe *Pomponius*) *libr.* 24. *quæſtionum.*

Definit Juriſconſultus actum liberum eum eſſe, qui elicitur animi deſtinatione; hancque non poſſe exiſtere certitudine notitiæ (hanc enim ſignificat nomen *ſcientiæ*) ſublata: nihil enim magis opponitur reſolutioni liberæ, quam error.

Error opponitur libertati.

Limitatur Regula.

An-ne quicumque error reddet actum invalidum? Videtur loqui univerſaliter Juriſperitus in hoc loco; at debet vela contrahere, & ſubſtantialia ab accidentalibus diſtinguere: quoniam error in qualitate contractus humanos non dirimit.

Error in qualitate.

Sed quid eſt error in qualitate? Anne, cùm petenti album datur nigrum, & requirenti frigidum datur calidum? Sic multi Juriſtæ, ſic nonnulli Theologi putarunt, & in matrimonii materiâ ideò multos errores commiſerunt. Error in qualitate dicitur error in accidente, non ſubjecti ſed objecti. Attende. Accidens ſubjecti eſt, quod poteſt adeſſe & abeſſe abſque ſubjecti corruptione: & accidens objecti, quod poteſt adeſſe & abeſſe abſque objecti corruptione. Corrumpitur objectum quà tale, quando incipit nō eſſe quà tale: & quia ſuum eſſe eſt objici, eſt eligi, eſt amari; eſſe deſinit in eſſe objectivo, cùm primùm deſinit objici & amari. Ergo accidens objecti, id eſt, quod ſive cognoſceretur ſive non, adhuc intenderetur aut eligeretur objectum: quod ſi aliqua ſit circumſtantia, quâ ſublatâ objectum non diligeretur, jam illa pertinet ad intrinſecam rationem objecti qua talis, nec debet vocari *qualitas*. Rem exemplo dilucido. Contrahit Abbas Benedictinus cū Mercatore de panno pro parandâ clamyde; & Mercator purpureum ad cellam transmittit: vultque contractu obſtringi Abbatem. Se deceptum occlamat Religioſus, & errorem producit. Reponit alter hunc errorem non eſſe ſubſtantialem, ſed accidentalem circa panni qualitatem tantummodò, quoniam color eſt qualitas. Et ex Jure urget errore in qualitate non invalidari contractum. Et reſpondeo colorem in emptione ejuſmodi non ad objecti accidentia, ſed ad eſſentiam pertinuiſſe, Abbatem enim noluiſſe habere clamydem purpuream certum eſt. Ergo ſiquidem poſito colore nigro ponitur conſenſus, & auffertur ſublato, non eſt color objecti illius conſenſûs accidens, ſed eſt vere quædam realitas, quæ ad intrinſecam objecti rationem pertinet.

Quis ille ſit?

Objectum differt à ſubjecto.

Accidens ſubjecti & objecti.

Quomodo & quando corrumpatur objectum.

Hæc dixi iterum, iterumque & utinam intelligantur ab omnibus, ſi centies dicantur: nam reperio intolerabilia præjudicia etiam in hominibus, qui volunt dici eruditi & eximii, apud quos errorem in nobilitate, & divitiis nunquam eſſe dirimens impedimentum communiſſimum eſt, & ideò in hoc præjudicium labuntur, quod divitias nobilitatemque ad prædicamentum qualitatis reducant, accidentia ſubjecti cum accidentibus objecti confundentes. Sanè nobilitas & opulentia interdum accidentia objecti ſunt, nimirùm quando amatur perſona

na sive nobilis & dives sit, sive non sit. At quando amatur virgo qua dives, ita ut si non esset dives non amaretur, nec se habent divitiæ per accidens nec ad objecti qualitatem spectant.

LXXVII.

De actione legitima. De expresso & tacito.

ACtus legitimi (sunt) qui non recipiunt diem vel conditionem; veluti Mancipatio, (*fortè*, Emancipatio) Acceptilatio, Hæreditatis aditio, servi optio, Datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem. Nonnunquam tamen actus suprascripti tacitè recipiunt, quæ aperte comprehensa vitium adferunt. Nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit, quę si verbis nominatim acceptilationis comprehendantur, nullius momenti faciet actum. *Papinianus* (vel *Pomponius*) *libr.* 28 *Quæstionum*. [Conjunge legem 8. de tot & rat. dub. ab 4. Et vide Alciatum libr. 3 Parerg. cap. 4. & 5.]

Hæc omnia consistunt in humano Jure, & possunt pro arbitrio aliter & aliter disponi. Interim ea quæ tacitè subintelligi debent dirimere contractum, si expressè ponantur, mirum est imò & nocivum & correctione dignum est. Interim quamdiu authoritate supremâ indicuntur, à subditis debent religiosè observari. [Sed quo fructu?]

*

LXXVIII.

De fraude.

GEneraliter, cùm de fraude disputatur, nō quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non potuerit, consíderandum est. *Papinian*⁹ vel si placet *Pomponius*) *libr.* 31. *Quæstionum*. CMIX *Vtilitas, quæ obvenit per accidens non cadit in considerationem.*

Regula illustratur exemplo. [Per vim, fraudem, rapinam-ve vestibus exspoliatur Antonius à Petro; vestibus, inquam, quæ valebant decem. Condolet Franciscus expoliato, & concedit alias, quæ valent viginti. Accusat Petrum Antonius; & Petrus excipit contrà, quia nihil Antonius perdidit, siquidem amissis prioribus vestibus alias duplo meliores & pretiosiores adquisierit. Imò vult sibi Petrus gratias agi, si enim Antonius à Petro spoliatus non fuisset, vestes illas nobiliores non adquisivisset.] At auditis utriusq; partis rationibus Jurisconsultus inquit, non esse considerandum quid Actor habeat aut non habeat, sed quid habere debeat, & ob fraudem & vim à Petro illatam, habere non possit. Ergo pronunciandum est, Antonium vestes à Francisco clementer datas retenturum, & vestes priores à Petro recuperaturum; & Petrum juxta criminis qualitatem damnandum.

LXXIX.

De fraude.

FRaudis interpretatio semper in Jure Civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur. *Papinianus* (si ejus hic liber est, qui ab aliis attribuitur *Pomponio*) *libr.* 32. *Quæstionum* CMX. *Fraudulentum consilium.*

Patet, quia qui sincero animo dedit consilium, quod malè cecidit, favore

est dignus: & qui animo pravo consilium, quod bene successit, est puniendus.

LXXX.

De genere & specie.

CMXI. *Addita diminuentia.* IN toto Jure generi per speciem derogatur, & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est. [*Clarius.* Universali & communi per particulare & singulare derogatur; & ubi dantur verba contrahentia & determinantia standum est determinationi.] *Author Quæstionum* (est vel *Papinianus* vel *Pomponius*) *libr.* 33. Exemplum sumi potest ex lege *Servus. de legib.* 3. Consonat Cicero *libr.* 2. *de Invent. Rhetoric.* dum de contrariis legibus disserit.

LXXXI.

De claritate verborum.

CMXII. QUæ dubitationis tollendæ causâ contractibus inseruntur, Jus Commune non lædunt. *Papinianus libr.* 3. *Responsorum* [Adde legem 66. ff *mandati.*]

Addita explicantia. Ergo notandum est addita verba aliàs esse diminuentia & limitantia, & aliàs nonnisi sensum obscurum declarantia & dubitationem tollentia.

LXXXII.

De donatione.

CMXIII. *Donationis character.* DOnari videtur, quod nullo Jure cogente conceditur. *Papinianus libr.* 9. *Responsorum.*

Sed cur illud *videtur*? & cur illud *cogente*? Ibi loqui deberet Jurisperitus fortiùs, hîc suavius, Sumo ergo calamum, & Regulam eamdem rescribo. *Procul dubio donatur, quod nullo Iure indicente conceditur.* An-non etiam donatio potest esse, quæ fieret Jure indicente aut cogente? Tu considera.

LXXXIII

De amissione.

CMXIV. NOn videntur rem amittere (*melius*, Rem non amittunt) quibus propria non fuit. *Papinianus libr.* 2. *Definitionum.*

Spes triplex, temeraria, certa, probabilis. Sed quid dicemus de spe? levem à probabili, & hanc à certâ distinguemus. Temerè enim rem sibi concedendam exspectat, qui spe levi seducitur: & qui prævenitur spe certâ, temerè desperaret. Et in medio probabilitas libera est. Et hoc modo, & non alio, intelligenda est lex *Nec emptio. ff. de contrahend. empt.* ubi, ut bene notat Ferrandus Dossena *tract. de Salariis cap.* 6. *num.* 78. spem ipsam esse pretio æstimabilem legimus.

LXXXIV.

De natura obligationum. Quid si amplius solutum sit, quàm debebatur?

CMXV. CÙm amplius solutum est, quàm debeatur, cujus pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristinâ obligatione. Is natura debet, quem Jure Gentium dare oportet, cujus fidem sequuti sumus. *Paulus libr.* 3. *Quæstionum.* Consonat legi *Iulianus. de condit. indeb.*]

Et

Et Regulam exemplo dilucido. Teneris dare Francisco Ovem, & ex errore dedisti Equum: cùm non possit ille tibi restituere partem Equi, totum restituet, manente priore obligatione.

LXXXV.

De dote. De his, qui eò pervenerunt, unde non possunt initium sumere. De æquitate. An eam dubitatio moretur? & si moretur, quid faciendum?

CMXVI. IN ambiguis, pro dotibus respondere melius est. NON EST NOVUM, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licèt ille casus exstiterit, à quo initium capere non potuerunt. QUOTIENS æquitatem desiderii, naturalis ratio, aut dubitatio Juris moratur, justis decretis res temperanda est. *Paulus libr. 6. Quæstionum.*

In ambiguis & dubiis, non prodote, sed pro possessione est standum. Impedimenta dirimentia aliquando nō dirimunt. An cessante fine legis cesset & ipsa lex?

Et in hac Regulâ displicet *prima periodus.* Quoniam in ambiguis & dubiis beatus, qui possidet: non ergo respondendum pro dote est, si sit possessio pro non-dote: nec ad solutionem ullius debiti damnari potest, qui rem possidet, quam probabiliter ostendit suam esse. *Secunda periodus* est certa; nam impedimenta dirimentia, si post contractum matrimonium ponantur, illud non dirimunt. *Tertia* postulat, ut supponamus leges omnes ad majorem DEI gloriam & populi utilitatem sancitas, & si quandoque illas per accidens contrà videantur vergere, justis decretis temperandas.

LXXXVI. LXXXVII.

De litis contestatione.

NOn solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quàm si non essent: sed plerumque melior. *Paulus libr. 7. Quæstionum.* Et rationem producit *libr.* 13. ubi ait; CMXVII.

Nemo enim in persequendo deteriorem causam, sed meliorem facit. Denique post litis contestationem hæredi quoque prospicitur, & hæres tenetur ex omnibus causis.

LXXXVIII.

De mora.

NUlla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est. *Scævola libr.* 5. *Quæstionum.* [Ex lege *Pupillus. de verb. obligat.*] CMXVIII

LXXXIX.

De successione ex testamento vel ab intestato.

QUamdiu possit valere testamentum, tamdiu legitimus hæres non admittitur. *Paulus libr.* 10. *Quæstionum.* CMXIX.

Hæres legitimus, quis sit?

Sed quis nomine *hæredis legitimi* intelligitur? Ille unicus, qui succederet ab intestato.

XC.

De æquitate. CMXX.

Leges aliter respiciuntur à Legislatore, & aliter à Iudice.

IN omnibus quidem, maximè tamen in Jure æquitas spectanda est. *Paulus libr.* 15. *Quæstionum.*

Sed à quo? Spectanda est à legisla-

itore: quia Judex non debet Leges judicare, sed juxta Leges. Et si semel Leges agi reas permitteremus, actum esset de æquitate in Europâ.

XCI.

De successione.

CMXXI. *De Iure duplici.* QUoties duplici jure defertur alicui successio, repudiato novo jure, quod ante defertur, supererit vetus. *Paulus lib. 17. Quæstionum.*

Ergo repudiato antiquo jure, supererit novum. Patet consequentia à pari. Et quid neutrum debeat censeri novum, vel vetus? Puto sæpe posse contingere illa jura esse desperata, nec habere ordinem inter se, & hanc ob rem judico Regulam hanc debere transcribi, & his terminis tradi. Videlicet. *Quoties duplici jure defertur alicui successio, altero repudiato, adhuc alterum remanet.* Et sicut de successione, sic etiam de aliis est juribus philosophandum.

Regulæ correctio, Et ampliatio.

XCII.

De errore librarii in transcribendo.

CMXXII. *Lapsus calami alieni non nocet,* SI librarius in transcribendis stipulationis verbis, errasset; nihil nocere. [*nempe,* hic error poterit,] quo minus & reus & fidejussor teneantur. *Scævola libr. 5 Resolutionum.*

Putant I. Crispinus & I. Pacius mendum aliquod esse, & hanc Regulam ex le. c54. *de man. testam.* deductum.

At textûs sensus pervius est, nec correcti one indiget aut restitutione. Librarii error nocere non debet: at de- *Si probetur*

bebit ille probari, nam aliàs scripturæ est standum. Sanè error transcriptionis facili negotio convincitur exemplaribus inter se comparatis; nam ubi ab originali differt exscriptum, originali necessariò est standum. Sed quid, si erroris arguatur ipsum originale? Non erit actori credendum, nisi errorem convincat claris & indubitatis testimoniis. Et convincet, si producat testes, qui fuerunt præsentes, cùm testamentum v.g. conditum fuit, & affirment rem aliter à defuncto dispositam, & aliter scriptam à Graphiario

XCIII.

De possessione rei peculiaris.

FIlius familias, neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur. *Macianus libr. 1. Fidei commissorum.* [Et ejus assertionem confirma ex lege 18. *de castr. pecul.*] CMXXIII.

Noto illud *videtur*; nam hic modus loquendi, qui frequenter occurrit, non doctrinam, sed urbanitatē præ se fert. Regula enim, ut doctrinalis sit, his verbis pronunciari debebit. *Filius familias, neque retinet, neque recuperat, neque adipiscitur rei peculiaris possessionem.* Quod semel monuisse sufficiat. *Modus loquendi urbanus.*

XCIV.

De abundantibus.

NOn solent, quæ abundant, vitiare scripturas. *Vlpianus libr. 2. Fidei commissorum.* CMXXIV.

Est vera hæc Regula, & Juri naturali consona; & tamen dissona Regulæ

Monitio ad Principes. gulæ LXXVII. quam deberent Principes supremi corrigere. Illam relege.

VC.

De eo, qui defenditur.

CMXXV. NEmo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur. *Ulpianus libr. 6. Fidei commissorum.*

Et patet: frustra enim defenditur, qui solvendo non est; habet enim Hispanorum Adagium, *A quien no tiene, el Rey le haze libre.* Et tamen nihilominus non frustra defenderetur, qui solvendo non esset, si speraret divitias, aut etiam si obtineret illa lex, *Qui non habet in ære, luat in pelle.*

XCVI.

De ambiguis orationibus.

CMXXVI. IN ambiguis orationibus, maximè sententia spectanda [est] ejus, qui eas protulit. [Dico *protulit*; non enim placet verbum *protulisset*, quod in exemplaribus universis reperio.] *Marcianus lib. 12. Fidei commissorum.*

Maximè ait, non unicè: sæpe enim contingit, ut vir cautus sua verba torqueat in sensus diversos & alienos, ut exorbitantias excuset: & in tali casu securius & sincerius illa ab eo exponentur, qui non protulit.

XCVII.

De bonis deportati.

CMXXVII. EA sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perveniunt. *Hermogenianus libr. 3. Iuris Epitomas.*

Hæc, ut vera sit, pendit à Legislatorum arbitrio.

XCVIII.

De lucro.

QUoties in utriusque causâ, lucri ratio vertitur, is præferendus est, cujus in lucro causa tempore præcedit. *Hermogenianus libr. 4. Iuris Epitomas.* CMXXVIII. *Quis debeat in lucro præponi.*

Consonat vulgata illa æquitatis vox, *Qui prior est tempore (cæteris paribus) potior est jure.*

IC.

De eo, qui ignorat, quantum solvere debeat.

NOn potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat. *Venuleius libr. 12. stipulationum.* CMXXIX.

Computus potius examinari & servari debent à creditore.

C.

Quibus modis contractus aut obligatio tollatur.

OMNIA quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt. *Gajus libr. 1. Regularum.* CMXXX.

Apud alios eadem Regula sic legitur, ut loco *jure* reperiatur *judicio*; sed hæc lectio non placet.

Fundatur in jure naturæ; quæ enim generantur possunt corrumpi, &c.

pi, & quæ creantur possunt adnihilari. Hoc sensu loquitur Jurisperitus, cujus nihilominus verba, si ad rigorem scholasticum reduceremus, habent nonnihil procul dubio, quod non posset defendi, non enim Jura de
An dentur Jura contraria? objectis contradictoriis, si exactè loquamur, sunt contraria *Vide superiùs Regulam XXXV.*

CI.

De duobus mensibus.

CMXXXI. *Quot dies complectantur duo menses?* UBi lex duorum mensium fecit mentionem, qui sexagesimo primo die venerit audiendus est: ita enim Imperator Antoninus cum Divo Patre (*alij Fratre*) suo rescripsit. *Paulus libr. singul. de Cognitionib.*

Ergo cui 28. Januarii duo menses absentiæ concessi, legi satisfaciet, etsi 28. Martii non compareat, modò se sistat tribunali die sexagesimo-primo, qui incidit in Martii trigesimum.

CII.

De illo, qui adversus Edictum agit. De neganda actione.

CMXXXII QUi vetante Prætore facit, hic adversus Edictum fecisse (facere) propriè dicitur. [*Ergo Prætoris verba Edictum sunt.*]

Ejus est actionem denegare, qui potest & dare. *Utrumque nos docuit Ulpianus libro. 1. ad Edictum.*

CIII.

De manutenenda possessione.

NEmo ex domo suâ extrahi debet. *Paulus libr. 1. ad Edictum.* [Et colligitur ex Titulo de in jus vocando] CMXXXIII *Beatus, qui possidet.*

Potest universaliùs proponi [Nemo possessâ re privari debet, ante sententiam Judicis. Et nemo sententiâ Judicis damnari debet, antequam convincatur.] *Regulæ extensio.*

CIV.

De iudiciis famosis & pecuniariis.

SI in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Ubi autem æquiparantur famosa judicia, etsi summam disparē habent, pro paribus nihilominus accipienda sunt. *Ulpianus libr. 2. ad Edictum.* CMXXXIV. *An sit fama ubilibet præponenda?*

Hæc Regula fundatur substruiturque doctrinâ communi, quæ docet famam fortunis esse anteponendam. Ovidius;

Omnia si pereant, famam servare memento:
Qua semel amissa posteà nullus eris.

Hic autem observandum id, quod innuit Jurisconsultus, non esse bonam consequentiam, [Fama & nominis existimatio est nobilior divitiis; Ergo quantulacumque fama quantiscumq; divitiis anteponenda est.] Est enim similis huic. [Aurum est pretiosius argento: Ergo granum auri debet majo- *Impugnatur Ulpianus.*

joris fieri librâ argenti.] Quia parva opinionis jactura maximis divitiis non semper anteferenda est. [Eodem modo de vitâ, sive cum honore, sive cum divitiis compositâ, philosophandum est.]

An vita honori & divitiis sit anteferenda?

CV.

De causæ cognitione.

CMXXXV. UBicumque causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur. *Paulus libr.* 1. *ad Edictum.* [Et videtur desumi ex primâ parte, ubi de jurisdictione & potestate Magistratuum.

CVI.

De libertate.

CMXXXVI. LIbertas inæstimabilis res est. *Paulus libr.* 1. *ad Edictum.*

Reücitur Regula Pauli.

Exaggeratio potiùs quàm Regula ea est; ea enim, quæ æstimatione & pretio carent, nec emi nec vendi possunt; & tamen sub hastâ venditur & emitur ipsa libertas; & hoc apud gentes Christianas. Si consideremus naturales & absolutas perfectiones, quando definitum sumus rerum pretia, vita civilis corruet, & Europa turbabitur. Quoniam debebimus omninò dicere, muscam formicam-ve monte aureo nobiliorem, adeoque pretiosiorem esse; quod humana prudentia non patitur. Pretia igitur rerum non debent sumi ab intrinsecâ & absolutâ earumdem perfectione, sed ab utilitate; potest enim contingere, ut utilior humano sit usui res naturâ imperfectior; nam ad arma formanda ferrum auro est commodius, & tamen auri natura est excellentior. Ergo si consideretur homo, quà utilis tibi, cùm non sit infinitè utilis, & tamen utilis sit, erit finitè utilis, ergo æstimari poterit hæc ipsa utilitas finito pretio. Transitus igitur è libertate ad servitutem, & à servitute ad libertatem, non est infinitus; ergo statuto aliquo pretio vendi & emi potest libertas.

Vnde sumantur rerum pretia?

CVII.

De servo.

CUm servis nulla actio est. *Gajus libr.* 1. *ad Edictum.* [Extract. *de Iurisdictione.*] CMXXXVII.

An servi sint nulli virtualiter?

Ratio Regulæ est, quia servus moraliter loquendo est nullus.

An-ne ille omninò nullus? non credo. Nam si vel ipse herum aut alium occîdat ultimâ sententiâ condemnatur; &, si occidatur, vindicatur authoritate publicâ, quæ in homicidam animadverit.

CVIII.

De iudiciis pœnalibus.

FErè in omnibus judiciis pœnalibus, & ætati (adde, & sexui) & imprudentiæ succurritur. *Paulus libr.* 4. *ad Edictum.* [Et confirmari poterit ex Titul. *De in jus vocando*, & Titul. *Ne quis eum, qui in jus voc.*] CMXXXVIII.

Clementia Iudicum.

Et patet, quia semper pueri, fœminæ, & imperiti clementiùs judicantur.

CIX.

De eo, qui non prohibet.

NUllum crimen patitur (incurrit) is, qui non prohibet, cùm prohibere non potest. *Paulus libr.* 5 *ad Edictum.* CMXXXIX.

ctum. [Ex Titul. *de his , qui not. in fam.* Vide legem *Liberorum. eod titul.* & connecte nonnullas subsequentes.]

Permissionis species. De permissione liberâ & necessariâ, cooperante & non operante, multa radicitùs examinata dedimus libro illo, qui inscribitur, *De Sacri Romani Imperii Pace.*

CX.

De eo, quod est plus vel minus. De expromissione alienæ rei. De pupillo. De propositione disiunctiva. De mulieribus.

CMXL. IN EO, quod plus est, semper inest & minus. NEMO alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione. PUPILLUS pati posse non intelligitur. UBI verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. MULIERIBUS, tunc succurrendum est, cùm defendetur, non ut faciliùs calumnientur. *Paulus libr. 6. ad Edictum.*

Ex primâ hujus Regulæ lineâ colligitur, quo debeat illud Axioma modo intelligi, *Qui potest majus, potest minus;* vel ut loquuntur alii, *Cui conceditur plus, conceditur minus.* Tunc enim tenet Regula, cùm illud, quod est minus, in eo quod est majus, comprehenditur. Et hæc ipsa Regula regulariter loquendo (hoc est, plerumque) vera est: sunt enim casus in quibus esse falsa videatur. Et ne multis exemplis te gravem, unum aut alterum proponam. Hodie Petrus potest licite non confiteri, ergo poterit omnia peccata subticere: & tamen licèt unum mortale sit pars plurium, ex suppositione quòd sacramentaliter confiteatur, debet omnia expressè confiteri. In Missâ canon continetur ut pars, & nihilominus Joannes, qui potest totam missam omittere, ex suppositione, quod celebret, non potest canone omisso cætera celebrare.

Axiomata exposita.

Notanda contra Axiomata.

Secunda Regulæ ejusdem linea vera est, non enim expromittere poteris mihi quæ Petri sunt, nisi illi satisdes aut satisfacias. *Expromissio.*

CMXLI. Tertia est difficilis: pupillus enim medio tutore potest agere, adeoque & eodem medio posset pati, & hoc bene intelligitur, vel Paulo invito. At leges, quæ possent rem disponere aliter, pupillis favent, & tametsi eos agere & eos pati per alium æquè possit intelligi, ætati voluerunt favere. *Reiicitur tertia pars Regulæ.*

Quarta desumitur ex Dialecticâ, ut enim hæc positio, *Vel Franciscus vel Theodoricus currit*, vera sit, non requiritur, ut uterque currat; non ut alter determinatè, sed ut alteruter. *Disjunctiva positio.*

Quinta debet non solùm à Judicibus, sed à Prælatis & Communitatum Rectoribus accuratè perpendi. Solent fœminæ, solent adolescentes, solent ægroti, abuti Superiorum clementiâ; solent frequentissimè efferri, unde deberent humiliari. Tunc ergo negandus est succursus, ne ad nostram aliorumve innocentum damnum, succurrendo malemoratis, concurramus. *Clementia abusus.*

CXI.

De pupillo. De hærede. De actionibus pœnalibus.

CMXLII. *Pupillus peccare potest.* PUpillum, qui proximè pubertati sit, capacem esse furandi, & injuriæ faciendæ constat. IN HÆREDEM non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio; veluti furti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum. *Gajus (alias Paulus) libr. 2. ad Edictum Provinciale.*

An actiones personales possint ad hæredes transire. An, obsides occidi possint? Prima Regulæ pars probatione non indiget: certa est. Secunda expositione aliquâ indigere videtur: stando enim Juri naturæ, non video, cur repugnet actus personales ad hæredes transire, maximè stando illi sententiæ, quæ docet obsides, si illi à quibus dati, fidem violent, occidi posse. Ergo si obses loco illius cujus est obses, occidi potest; hæres etiam loco illius, cujus est hæres stando Juri naturæ poterit: vel clara assignetur disparitas. Cæterum, quidquid fit de personali actione, posse proferri legem, vi cujus *An defuncti possint accusari, citari, condemnari?* defuncti ob crimina commissa ad tribunalia provocentur, & convicti damnentur realiter, & hæc pœna ab hærede exigatur, meridie mero clariùs est.

CXII.

De actione & exceptione.

CMXLIII *Actio nulla virtualiter.* NIhil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. *Paulus libr. 8. ad Edictum.*

Nihil virtuale. Patet; quia nihil virtuale est, quod licèt physicè videatur aliquid; prudentum judicio ita se habet ac si nihil omninò esset. Actio autem semel instituta, si exceptioni subjaceat, suam entitatem physicam non amittit, at exuitur efficaciâ morali atque ideò virtualiter loquendo nulla est.

CXIII.

De toto & parte.

IN toto pars continetur. *Gajus libr. 3. ad Edictum Provinciale.* Patet; quia totum est majus suâ parte. CMXLIV.

CXIV.

De obscuris.

IN obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet. *Paulus libr. 9. ad Edictum.* CMXLV.

Regulæ limitatio & impugnatio. Verisimilius dicitur quod est verius, certius, & probabilius. An-ne in obscuris teneor sequi probabiliorem opinionem? An-non sufficiet sequi probabilem? Anne debebo inspicere versimiliora? An-non sufficiet respicere verisimilia?

CXV.

De eo, qui videtur cepisse, aut accepisse.

SIQUIS obligatione liberatus sit, potest videri cepisse. NON POTEST videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri. *Paulus libr. 10. ad Edictum.* [Colligitur ex Titul. de CMXLVI. *Capere & Non-capere virtualiter.*

 calum-

calumniat. Et firmatur lege 2. *eodem titul.* quæ idem penè principium habet.]

Sunt modi loquendi morales. Vitam tibi dediſſe dicitur, qui mortem vitavit: ergo & nummos tibi, qui te à dandi illos neceſſitate aut obligatione liberavit.

CXVI.

De conſenſu, vi, metu, & errore: De eo, qui ius publicum ſequitur.

Metus conſenſui opponitur. Ius publicum. Error conſenſui opponitur.

CMXLVII NIHIL conſenſui tam contrarium eſt (qui bonæ fidei judicia ſuſtinet) quàm vis atque metus: quem comprobare contra bonos mores eſt. NON CAPITUR, qui jus publicum ſequitur. NON VIDENTUR, qui errant, conſentire, *Vlpianus lib.* 11. *ad Edictum.* [Eruitur ex Titul. *de his, qui vi metus-ve cauſa.*]

An tollant libertatem vis, metus, error?

Vim, metum, erroremque confundit noſter Jurisperitus: & dirimere conſenſum exiſtimat: at aliter Philoſophi & Theologi. Quoniam re bene inſpectâ, vis, metus, & error quicumque accidentalis libertatem non tollit: ſed diminuit. Illam tolli ab errore ſubſtantiali fatemur: Et utriusque erroris differentiam iterum iterumque expoſuimus.

Quid dicendum de metu in conſtantem cadente?

At obiicis, metum cadentem in conſtantem virum tollere libertatem. Et ſi agas de naturali, nego: ſi verò de civili & morali, in caſib⁹ à Jure expreſſis, concedo: & rem expono. Vota emiſit Anſelmus, nempe ſolennia, & ex metu, qui conſtantem afficeret; dicis ea invalida. Aſſentior. Sed cur illa invalida ſunt? Defectu conſenſûs, reſpondes. Adquieſco; Sed adhuc quæro, cujus ſit conſenſus iſte, qui non eſſe dicitur. An-ne Anſelmi? ne puta. Cujus ergo? Pontificis, & Prælatorum. Profeſſio ſolennis, quidam contractus eſt; & ab uno contractus iniri non poteſt. Eſt inquam illa contractus, qui debet iniri inter Anſelmum & Religionem ſuam, cujus ſupremus Generalis eſt Pontifex. Dicit Anſelmus *Ego voveo*; & reponit Pontifex, *Ego accepto, ſi impleveris ſedecim ætatis annos, ſi anno integro fueris probatus, ſi hoc ipſum votum ex metu gravi non emittas: & aliàs non.* Ecce illæsâ aut etiam intactâ libertate Anſelmi profeſſio erit invalida, ſi vel unica ex his conditionibus non purificetur, quia eſt conditionata ſummi Pōtificis voluntas, & ideò à poſitione conditionum dependens.

Doctrina valde neceſſaria & notanda.

Pontifex eſt Generalis ſupremus.

CXVII.

De bonorum poſſeſſore.

PRetor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni causâ habet. *Paulus libr.* 11. *ad Edictum.* CMXLVIII.

CXVIII.

De uſucapione & poſſeſſione.

QUi in ſervitute eſt, uſucapere non poteſt: nam cùm poſſideatur, poſſidere non videtur. *Vlpianus libr.* 12. *ad Edictum.* [Confirmabitur ex Titul. *Quibus ex cauſis:* ubi de uſucapione multa.] CMXLIX

An ſervus aliquid habere poſſit?

Objectio.

Dices. Famulus poteſt habere famulos, ſubditus ſubditos, ergo poſſeſſus poſſidere. Ergo Ulpianus nîl probat. Confirmabis, Dirigens poteſt diri-

dirigi, agens agi, movens moveri: ergo & possidens possideri etiam potest.

Responsio. Respondeo servum totaliter possideri, adeoq; possidere non posse: quod si alicubi sit benignior servitus, quæ totalis non sit, eo sensu quo homo liber sit, eodem posse alia possidere dicendus est.

CXIX.

De alienatione.

CMI. Possessionis omissio. NOn alienat, qui dumtaxat omittit possessionem. *Ulpianus libr. 3. ad Edictum.* [Et constat ex Titul. *de alienat. judic. mut. causa fact. l. 4. §. 1. eod. titul.*]

Sanè *non-possessionis voluntariæ* conceptus sine alienatione salvatur; qui enim derelinquendi animo sarcinas in mare proiicit, possidere omittit, & tamen possessionem ad nullum transmittit. Sic etiam, qui rem derelinquit in plateâ, non eam alienat, sed omittit tantummodò. Nam stante hac actione adhuc posset contingere, quòd rem à Petro derelictam, vel nemo inveniret, vel nemo caperet.

CXX.

De hærede.

CMLI. NEMO plus commodi hæredi suo relinquit, quàm ipse habuit. *Paulus libro 13. ad Edictum.* [Et roboratur ex tract. restitutionum.]

Multæ sunt in Tractatu de diversis Regulis Juris propositiones isti similes, quas sæpe exposui. Sed quia eadem res potest esse commodior diversorum respectu, non scio cur hanc assertionem pronunciavèrit Paulus. Hoc exemplum considera. [Erat valetudinarius Fridericus, & habebat domum omni plagæ & vento expositam, liberam, perviam: fenestris maximis apertam, & moriens eamdem reliquit hæredi suo Francisco Viro Astronomo, & qui magnis organis observabat stellas. Et in hoc casu dico plus Fridericum commodi Francisco hæredi suo reliquisse, quàm ipse habebat.] *Objectio.*

CXXI.

De eo, qui vel non facit quod debet, vel facit quod non debet.

QUi non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea quæ non facit. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere jussus est. *Paulus libr. 13. ad Edictum.* CMLII. *Nota hoc bene.*

Ex hac Regulâ ante dies pauculos sumpta fuit Casûs sequentis Resolutio. [Titius Pragensis Parrochus ob negotia domestica è Bohemiâ egressus Albericum Vicarium suum constituit, & ei omnem suam, quam poterat, facultatem concessit. Iste interim contra leges & mandata Superiorum, sine publicationibus & cæteris prærequisitis circumstantiis, Petronillam & Cajũ matrimonio conjunxit; ita nimirũ, ut si eosdẽ sub iisdẽ circumstantiis Titius conjunxisset, illicitè conjunxisset, sed validè.] Et casu sic proposito, An

An quæ Ordinarius validè faceret, validè faciat delegatus? illud matrimonium esset validum, inquirebatur. Fuerunt, qui assererent: nec tamen defuerunt, qui negarent. Illi ad plenipotentiam recurrebant, & sic argumentabantur. [Si Titius adfuisset, esset validum hoc matrimonium. At vel adesse ipsummet Parrochum, vel ejus Vicarium perinde est. Ergo etiam modò est validum.] Isti etiam ad plenipotentiam, & discurrebant sic. [Non habuit Albericus facultatem copulandi Petronillam & Cajum, ergo invalidè eos copulavit. Probabant antecedens, PRIMÒ ex Regulâ Juris Canonici, *In generali concessione non veniunt, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus:* sed non jam verisimile, sed certum videtur Titium non fuisse concessurum, aut permissurum, quòd illicitum illud & contra Superiorum leges matrimonium celebraretur: Ergo licentiam illam non concessit. Et probabant SECUNDÒ ex hac Regula Juris Civilis; quoniam Albericus in hac copulatione fecit, quod facere non debuit, adeoq; non videtur facere id quod à Titio facere jussus est. Sic JUDICABANT illi. Utri autem melius? Tu responde.

Regula 81.

Regul. 121.

CXXII.

De libertate.

CMLIII. *Reiicitur hæc Regula.* Libertas omnibus rebus favorabilior est. *Gajus libr. 5. ad Edictum Provinciale.*

Est falsa: quia non pro libertate semper, sed pro possessione est standũ. adeoque si captivitas sit dubia, standum pro libertate certa est: & si captivitatem certam sequatur dubia manumissio aut redemtio, standum est pro captivitate.

CXXIII.

De eo, qui agit pro alio. De temporaria permutatione.

Nemo alieno nomine lege agere potest. Temporaria permutatio jus Provinciæ non innovat. *Ulpianus libr. 14 ad Edictum.* CMLIV.

CXXIV.

De muto, surdo, & furioso.

Ubi non voce, sed præsentiâ opus est, mutum si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in surdo: hic quidem & respondere potest. Furiosus (autem) absentis loco est: & ita Pomponius libr. 1. Epistolarum scribit. *Hæc Paulus libr. 16. ad Edictum.* [Alii hanc sententiam adtribuunt *Ulpiano.*] CMLV. *Furiosus, cùm maximè adest, absens est.*

Ecce meritò Jurisconsultus præsentiam physicam à morali distinguit; qui enim ita præsens est ut testificari non possit, virtualiter loquendo absens est. *Præsentia duplex: physica & moralis.*

CXXV.

Favorabiliores rei potiùs quàm actores habentur. *Gajus libr. 5. ad Edictum Provinciale.* Et hæc benignissima doctrina videtur desumpta ex Aristotele in Probl. sect. partic. 12. de his quæ ad Jus Civile pertinent.] CMLVI.

Et ratio sumitur à possessione: nam reus est in suæ innocentiæ possessione, à quâ non debet eiici, quousque convincatur fuisse nocens. *Innocentia possessio.*

*

CXXXVI.

CXXVI.

De illo, qui pretium numeravit. De adquisitione liberti. De petitore & possessore.

CMLVI. NEmo prædo est, qui pretium numeravit. Locipletior non est factus, qui libertum (*alii* liberum) adquisierit. Cùm de lucro duorum quæratur, melior est causa possidentis. *Vlpianus libr. 15. ad Edictum.* [Ex Titulo *de petitione hæred.*]

Ut primam partem Regulæ exponam, hunc casum decidendum propono. [Placuit Petro equus Joannis, voluit emere, & cum alter non vellet vendere, rapuit, & misit ad Joannem pecunias. Conqueritur Joannes, & Petrum accusat de prædâ.] Ajo tamen ex Ulpiano Petrum non esse prædonem, si justum pretium dederit.

Pecunia ultronea. Sed quantum erit pretium, quod debeat hic censeri justum? Cùm rogatur emptor, satis esset, si daretur dimidium: Ergo, cùm rogatur venditor, dari debebit duplum. Ergò, cùm cogitur, quadruplum: aut aliàs consequentia nulla servatur. *Nota hoc quaeso.* Hinc incipio intelligere verba publicani Evangelici, cuius meminit Lucas Historiæ suæ capite undevicesimo. *Ecce*, ait *dimidium bonorum meorum do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Alii intelligant aliter, sic ego textum hunc interpretor; *Quando est penuria emptorum, res meas dimidio pretio vendo; & si quid per vim capio (videlicet, à venditore invito) solvo quadruplum.*

Secunda periodus videtur moraliter vera: qui enim libertum adquirit, si adquirit, nihil adquirit: & qui liberos, pauperior est.

Tertia; quia in possessione fundatur supra omnem dubitationis aleam ponenda est.

CXXVII.

De hærede convento.

CÙm Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit, CMLVII. sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti. *Paulus libr. 20. ad Edictum.* [Ex *Titul. de pet. hæred.*]

Momento quidem; nam si quis acceptat & adit hæreditatem, & statim donat liberam, ad onera, quæ oboriantur, tenetur.

CXXVIII.

De possessore, petitore, & successore.

IN pari causâ possessor potior haberi CMLVIII. debet. Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur. *Beatus qui possidet.* *Paulus libr. 19. ad Edictum.* [Ex Titul. *de Publiciana in rem. act.*]

Mirabiliter intexuntur hæ Regulæ; Canonicas, quæ simili erant infortunio permixtæ, distinxi superiùs: nolui has, quia raro veræ sunt, & si quæ reprehendi non debent, cum datis superiùs coincidunt.

CXXIX.

De eo, qui suum recipit. De principali & accessorio.

NIhil dolo creditor facit, qui suum CMLIX. recipit. Cùm principalis causa non consistit, nec ea quidem, quæ sequuntur locum habent. *Paulus libr. 21. ad* Edi-

Edictum. [Conjunge legem 178. *infra. eodem titul.*]

Utraque pars est certa & clara, & ideò nec indiget expositione, nec probatione.

CXXX.

De concurrentibus actionibus.

CMLX. NUnquam actiones præsertim pœnales, de eâdem re concurrentes, alia aliam consumit. *Ulpianus libr. 18. ad Edictum.* [Ex Titul. ad leg. Aquil.]

CXXXI.

De eo, qui dolo desiit possidere.

CMLXI. *Possessio virtualis valde consideranda.*

QUi dolo desierit possidere, pro possessore (*tanquam possessor*) damnatur, quia pro possessione dolus est. *Paulus libr. 22. ad Edictum.* [Ex Titul. de noxal. actio.]

Confirmatur & explicatur Juris Canonici Regulâ XXXVI. *Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.*

Casus notandus.

Hinc deduximus ante aliquod hebdomadas resolutionem hujus casûs. [Petrus volebat ducere in uxorem Alnardam, & monentur à Consistorio Parrochi ob causas justas, ne illos copulent; jubetur ipsis, ne ad nuptias procedant, quousque examinetur actio à Petronillâ contra Petrum proposita. Interim Petrus & Alnarda obedire non volunt, adeunt Parrochum sponsi, reiiciuntur; adeunt Parrochum sponsæ, & etiam reiiciuntur. Quid remedii? Petrus mutat domicilium ad aliam Parrochiam, & quia huic Parrocho nihil erat injunctum, coram illo celebrant nuptias, & ut putabant, validas.] Petronilla suffusa lachrimis Consistoriales adit, Petrû accusat: & illi sedentes pro tribunali pronunciant prius domicilium dolo relictum, adeoq; hujus Regulæ vi Petrum pro possessore haberi debere. Inferunt matrimonium initum coram alieno Parrocho, ac proptereà invalidum esse. An-ne bene? existimo, aut nullibi hanc Regulam habituram locum, aut hîc debere. Tu rem considera: & huic conjunge Regulam CL.

CXXXII.

De Ignorantia vincibili.

IMperitia culpæ adnumeratur. *Gajus lib. 7. ad Edictum Provinciale.* [Ex Titul. ad leg. Aquil.] CMLXII. *Ignorantia libera.*

Imperitia duplex est, altera vincibilis, & invincibilis altera. Illa est culpabilis, ista inculpabilis. Quid requiratur, ut ignorantia dicatur vincibilis & culpabilis, paucis expediri non potest.

CXXXIII.

De servis.

MElior conditio nostra per servos CMLXIII. fieri potest; deterior fieri non potest. *Gajus libr. 8. ad Edictum Provinciale.*

Et suas patitur difficultates; & primò est falsa, *Rejicitur.* si intelligatur de actionibus physicis, nam servus poterit domini pecudes, armenta, &c. occidere; sata, domos, sylvas, &c. incendere. Et secundò si intelligatur de actionibus moralibus, nam servi ob crimina (ut alia prætercam) sunt obnoxii patibulo, etiam cum dominorum detrimento.

De

CXXXIV.

De creditoribus, qui fraudantur. De delicto.

CMLXIV. NOn fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur à debitore; sed cùm quid de bonis diminuitur. NEMO ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. *Ulpianus libr.* 21. *ad Edictum.*

Cantelmus laudatus.

Non video lucem, & ut tu tuam diffundas hunc casum decidendum propono, [Andreas Cantelmus, fortissimus in Belgio miles, & urbis Brugensis Gubernator, quod raró accidit ejusmodi hominib⁹, erat pauperrimus. Gravabatur ære alieno, & Flandria defensori suo grata, viginti millia florenorum obtulit ad delenda nomina, quæ in mercatorum libris erant. Noluit acceptare Cantelmus, & quia aliunde non habuit, quibus satisfacere posset, solvit morti generale debitum, antequam creditoribus solveret speciale.] Varia fuerunt Theologorum, & Virorum Illustrium judicia de hac actione. Generosa ipsa fuit in omnium opinione. An-non in summum creditorum damnum? Excusandus esset ex hac Regulâ: at creditores ipsi putarent hanc ipsam debere accusari.

CMLXV. Transeo ad posteriorem Regulæ partem. Puto enim neminem debere ex delicto nancisci utilitatem; at illam nancisci posse & solere animadverto. Primò, si illud clarè demonstrari non possit. Nam cognosco, qui fratrem dicitur occidisse, & quia tamen hoc ipsum probari non potuit, multorum millium hæres fuit. Secundò per accidens, qui enim excommunicatus est, regulariter loquendo missam audire festo die non tenetur, &c.

An excommunicatus debeat audire missam?

CXXXV.

De his, quæ dari non possunt, aut in rerum natura non sunt.

EA, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum naturâ non sunt, pro non adjectis habentur. *Ulpianus libr.* 23. *ad Edictum.* CMLXVI.

Aliqua dicuntur non esse virtualiter.

Sed quo jure? stando Juri naturali hæc Regula falsa est: & quia in matrimonio non civilis, sed naturalis consensus requiritur, si Petrus dicat, *Duco te in uxorem, si heri Lunam manu tetigeris, & non aliàs*; non erit dicendus inîre verum matrimonium, & conditionem omisisse, sed potiùs, non habuisse consensum. At in his, quæ à Jure humano adæquatè dependent, potuit Respublica decernere, quod Ulpianus consuluit, at videndum, Utrùm id decreverit de facto, vel non?

Nota hoc.

CXXXVI.

De bona possidentis fide: & de veritate.

BOna fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. *Paulus libr* 18. *ad Edictum.* [Et colligitur ex Titul. *de pet. hæred aut de rei vend.*] CMLXVII.

Bona fides est virtualis veritas.

Imò plus hodie præstat bona fides, quàm veritas: & ostendo. Sit Petri hæc domus, & tamen eam esse suam probare Antonius possit, & suam veritatem ille tueri non possit, si tollantur Præscriptiones, domum Antonio adjudicare debebunt Judices, nam isti pronunciant juxta ea, quæ probantur. At præscriptionum lege positâ, quidquid de probationibus sit, ait Petrus,

Possedi bona fide debito tempore, & præscripsi, & Antonius, etsi possit positivè probare domum hanc esse suam, erit ab omni judicio & tribunali repellendus.

CXXXVII.

De possessore bonæ fidei.

CMLXVIII *Sententia est legitimus possidendi titulus.*

QUi authore judice comparavit, bonæ fidei possessor est. *Vlpianus libr. 25. ad Edictum.* [Et hoc ex Titul. *de Religiosis*: lege *At si quis. §. sed si addita.*]

Et est certissima, quæ enim per sententiam mihi adjudicantur, tutissimâ conscientiâ recipio, & legitimo titulo possidebo.

CXXXVIII.

De aditione hæreditatis cum tempore mortis continuanda. De æstimatione delicti.

CMLXIX. OMnis hæreditas, quamvis posteà adeatur, tamē cum tempore mortis continuatur. NUNQUAM crescit ex post facto præteriti delicti æstimatio. *Paulus libr. 27. ad Edictum.*

Temporis continuatio. Utraque pars est vera. Prior dilucidabitur hoc exemplo. [Obiit Comes N. cujus reditus annui erant viginti millium. Et anno integro de successione lite actum, tandem per sententiam definitivam esse hæres declaratur Antonius, & dicimus ad eum pertinere omnes reditus Comitatus non solùm à die datæ sententiæ, sed à die, quo Comes fuit mortuus.

Infortunii inopinata accessio. Hoc etiam exemplo dilucidatur posterior. Nam hic Pragæ in domo domini N. optimi mei amici, famulus ancillam cognovit; concepit hæc; parit, & infantem occîdit, & in secretum locum proiicit. Rescitur crimen, uterque capitur, & famulus fornicationis & infanticidii agitur reus. Primum crimen fatetur & deprecatur ille, secundum negat, & se hac Pauli decisione tuetur, non enim ex infanticidio, quod se inconsulto & prorsus ignorante posteà accidit, crescere potest præteritæ fornicationis æstimatio.

CXXXIX.

De actionibus perpetuandis. De re, quæ auferri potest.

OMnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio salvæ remanent. NON VIDETUR perfectè cuiusque id esse, quod ex casu auferri potest. *Gajus libro ad Edictum Prætoris Vrbani.* CMLX[...]

Et mihi utraque pars æquivocatione & difficultate laborare videtur.

CXL.

De absentia Reipublicæ causâ.

ABsentia eius, qui Reipublicæ causâ abest, neque ei, neque alii damnosa esse debet. *Vlpianus libr. 54. ad Edictum.* CMLX[...] *Pr[...] vi[...]*

Est justissima, verissimaque. Quam ob rem, filii, qui Hispanarum Legato in Galliâ nascuntur, non Galli, sed Hispani sunt, & omnibus fruuntur privilegiis & prærogativis, quibus cæteri Hispani. *An Hi[...] in Ga[...] nati [...] Hispani[...]*

De

CXLI.

De Iure singulari. De hæredibus.

CMLXXII. *...su tollendi.*

QUod contra rationem Juris receptum est, non est producendum ad consequentia. UNI duo pro solido hæredes esse non possunt. *Paulus libr.* 54. *ad Edictum.* [Et priorem partem firmat Tractatus *de usucap.* & lex, *Quod vero. de legibus*: posteriorem Titulus *de confessis.*]

Consonat priori huius Regulæ parti Jus Canonicum, Reg. XXVIII. *Quæ a Iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.* Quod enim alicui male conceditur, cæteris concedi non debet. Quid si bene concedatur? Nec tunc ad cæteros debebit extendi. Nam si dantur speciales rationes, ob quas illud indulgere conveniat, non debet indulgeri cæteris, penes quos illæ rationes non dantur.

An vna res habeat duos dominos?

At Regulæ posterior pars pendet ab illâ difficili quæstione, quæ rogat, An eiusdem rei pro solido duo esse domini possint? Paulus sententiæ negativæ subscribit, at probare deberet affirmativam falsam esse. His tamen non obstantibus tenet Regula, quia stando Civilibus moribus, quidquid de possibili sit, duo domini in solidum rei eiusdem nusquam dantur de facto.

CXLII.

De eo, qui tacet.

CMLXXIII QUi tacet non utique fatetur; sed tamen verum est, eum non negare. *Paulus libr.* 56. *ad Edictum.*

Huic est similis Juris Canonici Regula XLIV. *Is, qui tacet, non fatetur, sed neque negare videtur.* Et utrique contradicere videtur Regula XLIII. *Qui tacet, consentire videtur.* Nam etiam ex ipsamet taciturnitate colligitur sæpe consensus. In Catilinam Cicero: *Quid exspectas loquentium authoritatem, quorum voluntatem tacitorum respicis?* Ergo illorum voluntas in ipso silentio relucebat. Unde meritò obtinuit Politicum illud Adagium, *Nulla responsio etiam est responsio.* Aut sic, *Multum respondet, qui nihil respondet.* Vide quo superiùs modo exposuerim has Regulas Juris Canonici.

Multum dicit aliquando, qui tacet.

CXLIII.

De contrahentibus, & eorum successoribus.

QUod ipsis, qui contraxerunt, obstat; & successoribus horum obstabit. *Ulpianus libr.* 62. *ad Edictum.* CMLXXIV

Mors invalidos contractus non confirmat.

Patet, quia si à Petro & Joanne aliquis venditionis contractus sit invalide initus, non validabitur eorumdem morte, nec poterit obligare hæredes.

CXLIV.

De licito & honesto. De tempore in stipulationibus spectando.

NOn omne, quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus. *Paulus libr.* 62. *ad Edictum.* [Ex Titul. *De reb. auth. Iud. possid.*] CMLXXV.

An inhonesta liceant?

Videtur Paulus abuti voce *licet*; omnia enim & sola honesta licent, & quæ non licent, sub his circumstantiis,

sub quibus non licent, non sunt honesta; ut minimum enim erunt interdicta, & violare leges honestum non est. Corrigend⁹ est igitur calamus Pauli, & retinenda mens, nam voluit dicere, *Non omne, quod permittitur, honestum est.*

Mala solent permitti. Et hoc est verum: nam usuræ, & fornicationes permittuntur interdum, quæ tamen honestæ non sunt.

Hæc Pauli verba mihi in memoriam revocant alterius Pauli (videlicet, Doctoris Gentium) vocem, pronunciantem, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Multa enim bona sunt, quæ consideratis personis, loco & tempore prodesse non posse videntur. Unde Naso;

1. Corinth. 6.12. & 10. 22.

> *Temporibus medicina valet: data tempore prosunt,*
> *Et data non apto tempore vina nocent.*

CVL.

De eo, qui fraudari dicitur.

CM LXXVI. NEmo videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt. *Vlpianus libr. 66. ad Edictum.* [Conjunge legem *si filius familias. 68. de verb. oblig.* ex Titul. *qui in fraud. cred.*]

Consonat jus Canonicum Regul. XXVII. apud quod, *Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus,* Nimirùm *Scienti,* non enim datur sine scientiâ consensus; *& consentienti,* adde *& consentire potenti,* ejus enim, qui consentire non potest, invalidus est consensus omninò. Nam si scientis & consentientis Petri uxorem raperes, faceres Petro injuriam, quia ille consentire & permittere adulterium non potest. At minorem omninò, quàm

Corrigitur Regula.

Nota hoc.

sine scientis, aut contradicentis abriperes.

CXLVI.

De eo, quod quis agit ante libertatem.

QUod quis, dum servus est, egit, proficere libero facto non potest. CM LXXVII. *Paulus libr. 2. edictum.*

An-non huic similes sunt istæ Propositiones. I. *Quod quis, dum sub tutela Parentum erat, egit, emancipato prodesse non potest.* II. *Quod quis, dum conjugatus erat, egit, posteà proficere soluto non potest.* III. *Quod quis, dum erat Monachus fecit, id posteà eidem dimisso, aut ad Episcopatum adsumpto prodesse non potest.* IV. *Quod quis, dum erat miles, egit, eidem exauthorato prodesse non potest.* Omnes quidem sunt similes, nec tamen omnes veræ; & doceri volo, quæ sint veræ, quæ falsæ; & cur in tantâ verborum paritate, dari possit veritatis disparitas.

Lege attente ...

CXLVII.

De generalibus & specialibus.

SEmper specialia generalibus insunt. *Gajus libr. 24. ad Edictum Provinciale.* CM LXXVIII.

Et est evidens. Qui enim legavit Petro omnes picturas, etiam legavit hanc picturam: & qui omnes nummos, etiam aureos, & argenteos legavit. Hanc Regulam firmant & fundant Prædicabilia Porphyriana.

*

De

CXLVIII.

De eo, cuius effectus omnibus prodest.

CM LXXIX. CUjus effectus omnibus prodest, ejus & partes ad omnes (*alii* universos) pertinent. *Paulus libr. 16. edicti brevis.* [Ex Titul. *de reb. auth. Iudic. possess.*] Reuitur

Est obscura, & ad varios & dissentaneos sensus torqueri potest: nam ut cætera omittam, criminum effectus prosunt universis interdum, nec tamen ideò ipsa crimina aut eorundem partes ad omnes pertinent.

CIL.

De lucro & persona alterius.

CMLXXX. EX quâ personâ quis lucrum capit, ejus factum præstare debet. *Ulpianus libr. 67. ad Edictum.*

Sed quid est *præstare factum personæ*? Vix dabitur sensus, in quo hæc Positio universaliter admitti possit.

CL.

De eo, qui possidet vel habet: aut dolo desiit possidere vel habere.

CMLXXXI. *An-ne datur dolus, qui malus non sit.* PArem esse oportet conditionem ejus, qui quid possideat, vel habeat, atque ejus, cujus dolo malo factum sit, quominus possideret vel haberet. *Ulpianus libr. 68. ad edictum.*

Est eadem ac CXXXI. quam paulò antè exposui.

CLI.

De damno.

CM LXXXII. NEmo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet. *Paulus libr. 64. ad Edictum.* [Ex Titul. *Nequid in loc. publ.* ubi mentio damni sit] *Quis damnum inferat?*

Sed videtur vocabulo esse abusus Paulus; nam damnum latiùs patet, quam injuria: & interrogo, An-non cum damno tuo lupus rapiat ovem, domum fulmen incendat, pestis armenta perdat? & tamen, licet in his & similibus damnum sit, injuria non est. Cur igitur non possem dicere, *Iustam quidem fuisse sententiam Regis, at mihi summè incommodam & damnosam*? Et quidem, quia de verborum significatione agimus, videamus quo alii modo loquantur. Terentius in Adel. *Nisi eo ad mercatum veniam, damnum maximum est.* Ecce damnum pro jacturâ aut lucro cessante positum. Plautus in Bacch. *Quid tibi commercii cum Diis damnosissimis?* At Dii nemini faciunt injuriam. Horatius serm. 2. sat. 7. *Nos nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.* Et tamen ad Theologiæ Ethnicæ legem in ebrietate non relucet injuria. Et ne dicat Paulus hoc vocabulum *damnum*, aliter apud Politicos, & aliter apud Jurisperitos accipi, etiam Legislatorum illustrium utar authoritate. Marcellus, *Quisquis mihi hæres erit, dare damnas (hoc est, damnatus) esto.* Quintilianus libr. 7. *Hæres meus uxori meæ damnas esto dare argenti, quod elegerit, pondo centum.* Ecce ipsamet testamentorum formula magno Jurisconsultorum instituta consensu damnat hæredem ad legatum, & tamen hoc damnum ille sine injuriâ ullâ suscipit, ut de se patet.

Damnum Injuria.

Quid significet vox Damnum.

Deus nulli injurius,

Damnas quis sit?

CLII.

De vi; de mandato: de ratihabitione: de hærede.

HOc jure utimur, ut quidquid omninò per vim fiat, aut in vis publi- CM LXXXIII.

cæ, aut in vis privatæ crimen incidat. DEIICIT & qui mandat [deiicere.] IN MALEFICIO ratihabitio mandato comparatur. IN CONTRACTIBUS, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur. *Ulpianus libr. 69. ad Edictum.* [Ex Titul. de vi arm.]

Violentia duplex: publica & privata.

Scio vim fuisse & esse duplicem: publicã, & privatam: at nominum expositio non placet. Calepinus. *Vis publica definitur ea, quæ armis; privata, quæ sine armis infertur: privatis enim hominibus armorum usu tum in urbe tum in agro, lege Iulia interdictum, nisi si haberent ea venerationis, itineris, navigationisve causa.*

Explicantur.

Puto distinctionem ab objecto sumendam, ut vis publica sit, quæ personis illata publicis: privata, quæ privatis.

Homicida virtualis.

Deiicere manu, vel mandato perinde est. Occidit enim physicè, qui manu propria: moraliter autem & virtualiter, qui proprio mandato.

Mandatum virtuale.

Ratihabitio est mandato simillima, & ideò vocari & censeri poterit *mandatum virtuale.*

Obligatio hæredis.

Hæres, hæreditatem adit, & ad omnia realia ad quæ defunctus tenebatur, tenetur: immo & ad personalia, si ista rem sequantur: res enim cum oneribus transit.

CLIII.

De obligatione & liberatione. De adquisitione & amissione. De possessione.

CMLXXXIV. *Nota illud Ferè.*

FErè quibuscumque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis adquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio adquiri nisi animo & corpore potest; ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum sit. *Paulus libr. 65. ad Edictum.* [Coniunge legem, *Quemadmodum. De adqu. possess.*]

An-ne hæc Regula vera? Habeat *Exceptionem.*

Equum Paulus & obfirmato animo & corpore in possidendi voluntate permaneat, & tamen ille moriatur, an-ne adhuc equi non existentis erit dominus? Minimè. Quid ergo dicemus? Hanc Regulam fere semper, non tamen semper veram esse.

CLIV.

De petitore & possessore. De dolo. De pœna.

CMLXXXV. *Beatus qui possidet.*

CÙm par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa; sicuti fit, cum de dolo excipitur petitoris. Neque enim datur talis replicatio petitori, *Aut si rei* (legunt alii, *Aut si non rei*) quoque in eà re dolo actum sit. ILLI debet permitti pœnam petere, qui in eam non incidit. *Ulpianus libro 70. ad Edictum.* [Ex Tract. *Interdictorum.*]

Notentur Superiora.

Consonat Bonifacius VIII. in Regul. LXV. ubi ait, *In pari delicto vel causa, melior est conditio possidentis.* Et nascitur ex illo communi pronunciato *Cæteris paribus; in dubiis; in obscuris; &c. beatus, qui possidet.*

✻

CLV. De

CLV.

De facto nocivo: cui-nam nocere debeat? De eo, qui iure suo utitur. De causis pœnalibus.

CM. LXXXVI. FACTUM cuique suum, non adversario nocere debet. NON VIDETUR vim facere, qui jure suo utitur. IN PŒNALIBUS caussis benigniùs interpretandum est. *Paulus libr. 65. ad Edictum.* [Ex Tractatu *Interdictor.*]

Vidi actorem valde occupatum in probandis suis actis dictisque, qui tamen fuit hujus Regulæ potestate repulsus.

Porrò, qui suo jure utitur, incommoditatem inferre potest; aut damnum etiam, si vox hæc physicam jacturam significet, & moralitatem non involvat: at injuriam inferre non potest.

Ultimæ Regulæ parti consonat Pontifex Regula Canonicâ IL. ubi ait, *In pœnis benigniorem interpretationem faciendam.*

CLVI.

De invito non defensuro. De actione & exceptione. De eo, qui in alterius locum successit. De authore & emptore. De invito.

CM. LXXXVII. INVITUS nemo [rem] defendere cogitur. CUI damus actiones, eidem & exceptionem competere multò magis quis dixerit. CUM QUIS in alii (*hoc est,* alius) locum successerit, non est equum ei nocere hoc, quod adversum eū nocuit, in cujus locū successit. PLERUMQUE emptoris eadem causa esse debet circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris (*hoc est,* venditoris.). QUOD CUIQUE [pro eo] præstatur, invito non tribuitur. *Vlpianus libr 70. ad Edictum.* [Ex Tract *Interdictorum.* Conjunge legem 1. *de superficiebus.* Et legem 3. *de itin. actuque priv.*]

Prima pars non est universaliter vera. Suam enim vitam tenetur homo in plurimis casibus defendere: in multis suos proximos; & in multis vel invitus Rempublicam. *Examinatur prima Regulæ pars*

Secunda est vera & clara. *Admittitur secunda.* At Tertia indiget correctione aut restitutione, si velis. Puto ad hæc verba posse vel debere reduci. *Hæres, successor-ve eodem jure utitur, quo ille utebatur, cui succedit: non debet ei nocere, quod non noceret antecessori, si adhuc viveret, & possessionem retineret.* *Corrigitur tertia.* Hinc nascitur quartam etiam partem esse veram. *Admittitur quarta.*

Quinta non placet generaliter sumpta; tenemur enim interdum favere & prodesse invitis. *Et reiicitur quinta.* Quamobrem hujus Regulæ primam lineam & ultimam de legitimè invitis intellige, & admittentur Jurisconsulti verba.

CLVII.

De servis. De eo qui dolo fecit, quo-minus haberet. De successoribus.

ADEA, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, ignoscitur servis, si vel dominis, vel his qui vice dominorum (veluti, tutoribus, & curatoribus) obtemperaverint. CM-LXXXVIII SEMPER, qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habēdus est, ac si haberet. IN CONTRACTIBUS successores ex dolo eorum quibus successerunt, non tantum in id quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur: hoc est, unusquisque pro ea parte, quâ hæres est. *Vlpianus libr. 71. ad Edictum.* [Ex Tract. Interdictorum. Lege,

qui.

qui in puteum. §. Si tutoris. Quod vi aut clam.]

An ignoscendum servo obedienti in peccatis? Miserrima est servorum sors. Cùm scelera præcipiuntur à dominis, vapulant privatim, ni obediant; & vapulant publicè, si obediant. Putat Jurisconsultus in delictis non atrocibus eos posse ex eo excusari, quod obedire debuerint. At ubi bene gubernatur Respublica, non admittitur talis exceptio.

CM LXXXIX. *Virtualis possessio.* Secundam partem Regulæ sæpe exposui; & est benignissima & prudens, qui enim dolo non possidet, dicendus est virtualiter esse possessor.

Ultima pars videretur, & obscura, & difficilis: obscura, quia illa verba *in solidum, & pro ea parte*, contrariari videntur: difficilis, quia occurrunt motiva ob quæ videatur esse falsa. Illam explico.

Casus proponitur. Antonii fuit hæres Franciscus, nempe ex asse: at post mortem convenitur Antonius, & solvere mille aureos jubetur. At quia tantum quingentos ex hæreditate habuit Franciscus, hos debere solvere tantùm putabat. At Ulpianus eum vult, non tantum in id, quod ad eum pervenit, verum etiam in solidum teneri. Quid si hæc ipsa quingentorum hæreditas divisa fuisset inter tres, quorum primus centum, secundus ducentos, tertius etiam ducentos aureos recepisset? Respondeo ex Ulpiano in tali casu proportione servatâ primum ducentenos, & secundum & tertium quadringentenos aureos daturum esse. Sed quâ hoc iustitiâ? Considerandæ sunt leges & mores.

CLVIII.

De pignore.

CRedere, qui permittit rem venire (*alii*, vænire) pignus amittit (*alii*, dimittit.) *Gajus lib. 26. ad Edictum Provinciale.* [Ex Titul. *de migrando.*] XM.

Si permittit vendi, cedit suo jure. & si cedit, contra neminem alium debet conqueri.

CLIX.

De differentia obligationis & dominii.

NOn ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem possit nostrum esse. *Paulus libr. 70. Ad Edictum.* [Conjunge legem Et eandem. §. actionis. *De excep. rei jud.*] XMI.

Videtur redundare illud *non*. Puto enim posse eandem rem ex multis mihi causis deberi, & eandem multis nominibus nostrum esse; & libenter viderem oppositum à Paulo, aut ab alio probari.

CLX.

De differentia quæ est inter vendere, & vendenti consentire. De eo, quod fit per maiorem partem. De jure legatarii.

ALiud est vendere, aliud vendenti consentire. REFERTUR ad universos, quod publicè fit per majorem partem. ABSURDUM est plus juris habere eum, cui legatus est fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret. XMII.

ret. *Ulpianus libr. 76. ad Edictum.* [Ex Titul. *de litigiosis.*]

Nota hoc. Prima pars intelligenda eſt de vendente alieno nomine, idem enim eſt ſi vendas, ac ſi tuo nomine vendenti conſentias.

Communitatum decreta. De ſecundâ egi loco aptiore, ubi oſtendi vim conſiliorum in eâdem Communitate. Opus enim quodcumque à totâ Communitate procedit, ſed à Communitate plurium ſuffragio prædeterminata.

...ſtio ...u digniſſima. In tertiâ aliquid diſco. Interrogas, An Legatarii immediatè ſuccedant defuncto, an hæredi? hoc eſt, An defunctus ſicut immediatè hæreditatem dat hæredi, ſic etiam immediatè det Legatariis legata: an verò omnia det hæredi cum onere ſolvendi legata? Hoc ultimum placet Ulpiano; nam ſi fundus, qui legatur Petro à Franciſco, immediatè tranſiret ad Petrum, nunquam illum habuiſſet aut poſſediſſet hæres, & malè Ulpianus diceret, Legatarium habere tantum ius, quantum hæres. Vide inferiùs Regul. CLXXXI.

CLXI.

De eo, per quem factum, quominus conditio impleatur.

XMIII. IN eure civili receptum eſt, quotiens per eum, cuius intereſt, conditionem non impleri, fiat quominùs impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet. Quod ad libertatem & legata, & ad hæredum inſtitutiones perducitur, quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur, cum per promiſſorem factum eſſet, quominùs ſtipulator promiſſioni pareret. *Ulpianus libr. 77. ad Edictum.* [Ex Tract. *de Prætor. ſtip.*]

Sunt aliæ Regulæ quæ conſpirant. Senſus univerſarum eſt, *Cùm per dolum fit, quod debebat non fieri, pro infecto habetur: & cùm per dolum non fit, quod debebat fieri, pro facto habetur.* *Actio & Omiſſio virtuales.*

CLXII.

De receptis propter neceſſitatem.

QUæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi. *Paulus libr. 70. ad Edictum.* XMIIII. *Neceſſitatis vis.*

Neceſſitas, ut ait Adagium, *caret lege*: & quæ ex neceſſitate ſemel data, recepta, facta, omiſſa, permiſſa, &c. non debent in conſequentiam trahi.

CLXIII.

De donatione, venditione, conceſſione.

CUjus eſt donandi, eidem & vendendi & concedendi jus eſt. *Ulpianus libr. 55. ad Edictum.* [Ex Titul. *de lib. cauſa.*] VM.

Et patet, rem enim donare non niſi dominus poteſt; & qui dominus, etiam vendere & concedere poteſt.

CLXIV.

De hæredibus & iudiciis pœnalibus.

POEnalia judicia ſemel accepta in hæredes transmitti poſſunt. *Paulus libr. 51. ad Edictum.* [Intellige de pœnâ reali; quia perſonales pœnæ apud Catholicos ad hæredes non tranſeunt.]

CLXV.

De eo qui alienat, vel alienanti consentit.

VMI. Cùm quis poſſit alienare, poterit conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec ſi donationis causâ conſenſerit, ratam ejus voluntatem habendam. *Vlpianus libr.* 53. *ad Edictum.*

Conjunge Regulam CLX. videntur enim reconciliatione indigere.

CLXVI.

De defenſore rei alienæ.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur. *Paulus libr.* 48. *ad Edictum.* [Ex Titul. *de damn. inf.*]

CLXVII.

De his, quæ accipientis non fiunt. De iuſſu Iudicis.

XMVII. NON videntur data, quæ eo tempore, quo dantur accipientis non fiunt. Qui Jussu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, quia parere neceſſe habet *Paulus libr.* 49. *ad Edictum.* [Ex Titul. *de aqu. plu. arc.*]

An donatio ſine acceptione eſſe poßit? Recognoſco priorem Regulæ partem, & interrogo, cur non poſſit aliquis dare eo ipſo tempore, quo alius non vult recipere? Et ut ad ſupernaturalia elevem oculos, multæ gratiæ ſupernaturales à Deo dantur, quas non recipimus. Synodus Tridentina ſeſſ. VI. cap. 7. *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur; quæ non eſt ſola peccatorum remißio, ſed & ſanctificatio & renovatio interioris hominis, per voluntariam ſuſceptionem gratiæ.* Ergo poſitâ donatione, adhuc ſuſceptio eſt voluntaria.

Secundæ parti conſonant Bonifacii illa verba, *Quod quis mandato facit Iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parere neceſſe.* Regul. XXIV.

CLXVIII.

De obſcuris.

RApienda (*alij.* Capienda) eſt occaſio, quæ præbet benignius reſponſum. XMVIII.
Quod factum eſt, cum in obſcuro ſit ex affectione (*alij*, affectu) cujusq; capit interpretationem. *Paulus libr.* 1. *ad Plautium.*

Clara ſunt omnia, nec poſſunt magis dilucidari. Cur ergo reſponſum benignius? An non benignum ſufficeret?

CLXIX.

De damno. De eo, quod pendet.

IS damnum dat, qui jubet dare. Ejus verò nulla culpa eſt, cui parere neceſſe ſit. Quod pendet non eſt pro eo, quaſi ſit *Paulus libr.* 2. *ad Plautium.* *Damnum inferre virtualiter.*

Idem eſſe jubere & facere, jam dixi: qui enim Antonio jubet ut Petrum occidat, homicidium quod Antonius phyſicè perpetrat, ipſe committit virtualiter. *An differant jubere & facere?* An Antonius obediendo delinquit? Dices ex Paulo non peccare, qui nulla culpa illi eſt, cui parere neceſſe eſt. At ego nec tibi nec Paulo conſentio, præcipienti enim contra DEUM non parere neceſſe eſt. *An ſemper debeamus obedire?*

De

CLXX.

De facto à Iudice.

M. FActum à Judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est. *Paulus libr.4. ad Plautium.*

Consonat Papa Bonifacius dicens; *Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.* Regul. XIX. in sexto.

CLXXI.

De obligatione.

Cur homo obligetur? NEmo ideò obligatur, quia receptus est ab alio, quod præstiterit. *Paulus libr.4. ad Plautium.*

CLXXII.

De ambiguis.

ML. IN contrahendâ venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit. *Paulus libr.5 ad Plautium.*

Rejicitur. Utrumque displicet; Quia in ambiguis standum pro possessione est: *De venditione dubia.* cùm ergo ante venditionem dubiam sit venditoris possessio certa, cùm dubitetur an quatuor vel quinque sint vendita, aut standum est responsioni venditoris, aut ad minorem numerum recurrendum. *Reus est in possessione.* Si semel venditio sit certa & solutio dubia, manutenenda erit venditio, & emptor retinebit suam pecuniam, nemo enim debet solvere, quod non sit certò debitum. In actionibus possessio est pro reo, cujus res, quidquid dicat Paulus, in ambiguis salva mansura est.

CLXXIII.

De his, qui condemnantur in id, quod facere possunt. De restitutione. De mora. De eo, qui petit, quod redditurus est.

IN condemnatione personarum, quæ in id quod facere possunt, damnantur, non totum quod habent, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. *De his, qui ex liberalitate conveniuntur.* CUM & verbum *Restituas* lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi. *De Restitutione fructuum.* UNICUIQUE sua mora nocet, quod in duobus reis promittendi observatur. *De mora,* DOLO facit, qui petit, quod redditurus est. *Et dolo.* *Paulus libr. 6. ad Plautium.* [Firmat primum Titul. *de re jud.* Secundum lex. *Videamus de restit.* tertium lex. *Mora. de verb. oblig.* ultimum lex *Dolo 6. de doli except.*

CLXXIV.

De potentia: & repudiatione.

QUi potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur. MIL. QUOD quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest. *Paulus libr. 8. ad Plautium.* [Conjunge legem 3. *de bon. poss.*]

Expono utramque partem Regulæ. *Casus.* [Promisit Fridericus se daturum centum, si ponatur talis conditio. An tenetur absolutè? An potest absolutè teneri? Respondet Paulus, eum teneri absolutè, si purificetur conditio. Quod si in manu ipsius non sit illam pu-

purificari, nec erit in manu eius vi hujus promissionis absolutè teneri: si autem in eius manu sit ponere conditionem, in manu eius erit absolutam ponere obligationem.]

Quæ repudiari possint, quæ non possint?

De repudiatione sic philosophor. [Existimo ea tantum repudiari, quæ habentur. Infero posse repudiari possessionem, posse & spem. Et per consequens ea quæ nec in possessione, nec in spe habentur, repudiari non posse.

CLXXV.

De servis. De eo, qui in ius alterius succedit.

MIII. IN omnibus officiis, quæ per liberas fieri personas leges desiderant, servus intervenire non potest. NON DEBEO melioris conditionis esse, quàm actor (*antecessor*) meus, à quo jus in me transiit. *Paulus libr.* 11. *ad Plautium.*

Nota singula.

Utraque pars huius Regulæ suas patitur difficultates. Transeat ergo posterior, & hæreamus ut examinemus priorem, quæ non videtur ita clara. Aliud enim est Legislatorem desiderare, aliud consulere, aliud præcipere, & aliud dirimere. Contra Legislatoris desiderium possunt intervenire servi validè & licitè: imò etiam contra eiusdem consilium. Contra præceptum autem, intervenirent illicitè quidem, sed validè: & tantummodò illicitè simul & invalidè contra Legislatoris definitionem dirimentem.

Quæ omnia distinguere debuisset Paulus.

CLXXVI.

De iustitia privata. Ne singulis concedatur, quod per Magistratum publicè fieri potest. De libertate & necessitudine.

NOn est singulis concedendum MIV.
quod per Magistratū publicè possit fieri, ne occasio sit majoris tumultûs faciendi. INFINITA æstimatio est libertatis & necessitudinis. *Paulus libr.* 13. *ad Plautium.* [Ex Titul. *de injur.* vide etiam legem 13. & 14. *eod. titul.*]

Vim vi licet repellere.

Utraque Regulæ pars est falsa: communis enim Theologorum opinio tenet hominem, sive iteragat, sive domi consedeat, posse à latrone & fure defendere, non solùm se, sed etiam sua, etsi hæc per Magistratum ille certò recuperaturus sit; nemo enim tenetur permittere se spoliari. Et communis experientia demonstrat servos sub hastâ vendi, redimi, nec tamen infinito pretio, sed moderato. Ergo prudentum judicio libertas infinitæ æstimationis non est, sed finitæ; & non magnæ, videmus enim aliquando servos pauculis aureis redimi, hoc est, re-emere libertatem.

De libertatis pretio.

CLXXVII.

De eo, qui in jus alterius succedit. De ignorantia.

QUi in jus, vel dominium alterius MV.
succedit, jure eius uti debet. NEMO videtur dolo exsequi, qui ignorat causam, cur non debeat petere [*addo*, modò habeat probabilem causam, cur possit petere.] *Paulus libr.* 14. *ad Plautium.* [Ex titul. *de hæredit. vind.*]

De

CLXXVII.

De principali & accessorio.

Cùm principalis causa nõ consistit, plerumq; ne ea quidem, quæ sequuntur locum habent. *Paulus libr. 15. ad Plautium.* [Conjunge legem 128. *sup. eo.*]

Accessoria nonnunquam principalia fiunt. Noto vocem *plerumque*: nam ubi corruit principale, accessoria corruere debebunt quà talia: at illa interdum transeunt in principalia, & tunc specialem locum habent.

CLXXIX.

De obscura voluntate manumittentis.

MVI. *Recensetur hæc Regul.* IN obscurâ voluntate manumittentis favendum est libertati. *Paulus libr. 16. ad Plautium.* [Conjunge leg. *si peculium. de statu lib.*]

Sed cur sic debet interpretatio obscuræ voluntatis fieri? Quia id ratio postulat? minime; sed quia sic placuit Paulo. Standum igitur pro possessione est, cùm autem ante manumissionem dubiam obscuramque sit in possessione servitus certa & clara, standum pro possessione servitutis.

At dices leges supremæ possunt de hominum & rerum dominio disponere. Fateor, si detur causa & ratio. At hîc disposuisse non video, quia si hæc Regula admitteretur de facto & quoad praxin, quis esset post mortem sui domini, servus, qui liber non fieret? non enim ita stupidi Jurisconsulti, ut non possint leviusculas aliquas rationes reperire, ut de voluntate defuncti possimus dubitare. Posset igitur clementia publica sancire hanc legem, *Quotiens servus manumissionem semiplenè probaverit, liber esto.* Et hoc sensu, in tali casu & tempore, possent admitti verba Pauli.

CLXXX.

De eo, qui jussu alterius solvit.

QUod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset. *Paulus libr. 17. ad Plautium.* [Huc revocare poteris legem, *Si donaturus. de condict. causa.*] MVII.

Quid Paulus velit, video: quid dicat, nescio. Puto hanc Regulam ad hos terminos reduci posse. *Quod nomine alterius solvis, non censetur a te solutum, sed ab illo, cujus nomine solvis.* Et produco hoc exemplum. Anselmo tu mille aureos, mille etiam eidem debet Petrus: at heri Anselmo Petri nomine mille dedisti; & respondeo, hac solutione Petri debitum extinctum fuisse; tuum manere. *Explicatur.*

CLXXXI.

De testamento sine hærede.

SI nemo subiit hæreditatem, omnis vis (*legunt alij*, omne jus) Testamenti solvitur. *Paulus libr. 1. ad Vitellium.* MVIII. *An detur testamentum sine hærede?*

Hinc iterum solvitur illa quæstio quæ interrogat, An Legatarii immediatè Legatori succedant? An verò legata priùs ad hæredem pertineant, & per hunc ad legatarios transeant? Et quidem ex hoc textu colligitur moribundum omnia sua bona dare hæredi, sub onere quod ipse posteà solvat legata. *Confirmat* hoc consuetudo; qui enim admittit hæreditatem, ad legata & *An legatarii sint defuncto immediati?*

& debita tenetur, etsi majora sint hæreditate: at in hoc est inventarii beneficium, quod vocant, & aliquæ cautiones civiles. *Confirmat* iterum Testamentorum formula, quâ usi veteres. Duas dedi superiùs exponendo Regul. CLI. alteram ex Marcello, & alteram ex Quintiliano. Non ait Testator, *Ego do uxori meæ.* &c. sed potiùs, *Ego do omnia hæredi meo; & iste tenebitur dare uxori meæ, &c.* hoc enim sonant Quintiliani illa verba, *Hæres meus uxori meæ damnas esto dare argenti, quod elegerit, pondo centum.*

Sanè, si legata immediatè à Testatore darentur, tenerent, etsi nemo hæreditatem adiisset; non enim penderent legatarii ab hærede. At quia dantur mediatè, & ab hærede recipienda sunt, sublato hærede hærent in aëre; &, ut ait Paulus, tota vis Testamenti dissolvitur.

An hæres sit causa intermedia; an sit pura conditio?

Posset aliquis dicere hæredem non esse causam intermediam, sed conditionem sine quâ non: posset alius sentire aliter: at nos nemini modo præscribimus, sed quid Paulus debeat dicere, accuratè indagamus.

CLXXXII.

De eo, quod nullius esse potest.

MIX.
Idem per idem.

QUod nullius esse potest, id ut alicujus fiat, nulla obligatio valet efficere. *Paulus libr. 3. ad Vitellium.*

Est identica: quod enim non potest fieri, nulla causa efficere poterit.

CLXXXIII.

De solennibus non facile mutandis. De æquitate.

Cessante fine legis quid faciendum sit?

ETsi nihil facilè mutandum est ex solennibus; tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est. Marcellus *libr. 3. Digestorum.* [Ex Titul. *de in integ. rest.* lege *Divus.*]

Evidentia moralis.

Nota illud verbum *evidens.* Et quia in quæstionibus de facto evidentiæ reales non dantur, ad moralem certitudinem, quam Marcellus vocat *evidentiam*, recurre.

CLXXXIV.

De vano timore.

MX.
An timor semper excuset?

VAni timoris justa excusatio non est. *Celsus libr. 7. Digestorum.* [Conjunge legem *Si quis ab alio. De re Jud.*]

An semper libertatem minuat?

Stando Juri naturali nullus timor à culpâ totâ excusat; & nihilominus eam omnis fere timor diminuit; plus si fuerit magnus, & minus si minor. Puto Jurisconsultum *Vani timoris* nomine intelligere nullum: nullo enim excusabuntur modo, qui ibi trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Consultò dixi *omnis fere timor.* Nam timor est ponderi similis, & pondus interdum stateram ad æqualitatem reducit; eo nimirum tempore, quo imponitur leviori lanci. Hunc casum ob oculos pono. [Solicitabat Amaryllida Cajus, & offerebat aureos mille. Ecce virginis læsam & diminutam libertatem! Ecce illam auri pondere ad Cajum inclinatam! Sed attende.

de. Puellæ minatur mortem Frater, si Cajo consentiat: & ecce, quantum ad Cajum ambitio impellit, tantum ab eo timor expellit, & duobus impulsibus contrariis acta videtur impulsu carere, & antiquam libertatem intactam & illæsam servare.] Dicendum ergo est metum, si solus sit, semper libertatem minuere: at augere illam potiùs, si voluntas sit in oppositam partem motivo alio inclinata.

An professionem irritet? In criminibus non atrocibus excusantur servi, si obedierint dominis, quos timebant. Vide superius Reg. CLVII.

In professione solenni ex speciali favore Ecclesiæ habetur ratio metûs, qui caderet in constantem virum: nam si ille tantus sit, aufert libertatem moralem, & solennem professionem irritat.

CLXXXV.

De impossibilibus.

MXI. *Ad impossibile nemo tenetur.* IMpossibilium nulla obligatio est. *Celsus libr.8.Digestorum.*

An Deus, An homo, præcipere impossibilia possit? exposui superiùs à num.681.

CLXXXVI.

De tempore, quo res peti possit.

Hac Regula nascitur ex præcedente. NIhil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi (alij, solvi) possit. Et cùm solvendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest. *Celsus libr. 12. Digestorum.*

Regulæ priorem partem (nam posterior est clara) hoc exemplo dilucido. Emo equum à te, aut commuto potiùs, & me decem urnas musti optimi daturum polliceor. Mensem Aprilem agimus, & tu solutionem solicitas. At præcoci diligentiâ, inquit Celsus, ad dandum enim mustum ante Autumnum non teneor.

CLXXXVII.

De eo, qui uxorem prægnantem reliquit.

SIquis uxorem prægnantem reliquit, non videtur sine liberis decessisse. *Celsus libr. 16. Digestorum.* MXII.

Et ratio est, quia filius non incipit esse cùm nascitur, sed cùm gignitur. *Quando fœtus incipiat vivere*

Sed quid dicet meus Magnificus Dominus Joannes Marcus, qui filium nondum natum matris partem realem affirmat, & tunc demum animâ informari rationali, cùm paritur? Idem quod Celsus de illo, qui moreretur relictâ uxore embryone gravidâ. Nam sicut embryo non informatur animâ rationali, sed informabitur: & tamen hoc sufficit, ne defunctus illiberis decessisse dicatur; ergo eodem modo Joannes Marcus philosophabitur, nam juxta illius Principia, quam diu in ventre matris continetur corpus infantis, semper est embryo.

CLXXXVIII.

De impossibilibus & repugnantibus.

UBi repugnantia inter se in testamento jubentur, neutrum ratum est. MXIII. *Repugnan-*

QUÆ

ria, & prohibita. QUÆ rerum naturâ prohibentur, nullâ lege confirmata ſunt. *Celſus libr.* 17. *Digeſtorum.*

Pro poſſeſſione ſtandum eſt. Prior pars pendet à lege Poſſeſſionis: quoniam, ſi duo articuli Teſtamenti pugnant, & dubium ſit utrùm debeat impleri, cùm utrumque ſit dubium, utrumque reiiciendum eſt, & pro poſſeſſione libertatis ſtandum.

In lege naturali nulla creatura diſpenſat. Poſterior eſt evidens, quoniam Lex naturalis [mihi eſt ipſa, Decalogus] hominum voluntati non ſubeſt.

CLXXXIX.

De pupillo & authoritate tutoris.

Pupilli voluntas eſt tutor. PUpillus, nec velle, nec nolle in eâ ætate, niſi adpoſitâ tutoris authoritate, creditur: nam quod animi judicio fit, in eo tutoris authoritas neceſſaria eſt. *Celſus libr.* 13. *Digeſtorum.*

Hinc conſtat pupillum oculis tutoris viſurum, mente tutoris intellecturum, voluntate tutoris decreturum, & linguâ tutoris reſponſurum: ipſumque, tametſi, ſi naturam conſideres, ingenii perſpicacis ſit, civiliter loquendo eſſe cæcum, & liberâ carere ratione: non quidem in omnibus rebus, ſed in his, quæ dominii tranſlationem concernunt.

CXC.

De evinctione.

MXIV. QUod evincitur, in bonis non eſt. *Celſus libr.* 24. *Digeſtorum.*

CXCI.

De beneficio principis.

Dubium conſideratione dignum. NEratius, conſultus, An quod beneficium dare ſe quaſi viventi Cæſar reſcripſerat, jam defuncto dediſſe exiſtimaretur? reſpondit, non videri ſibi Principem, quod ei, quem vivere exiſtimabat, conceſſiſſet, defuncto conceſſiſſe. Quem tamen modum beneficii ſui vellet, ipſius æſtimationem eſſe, *Celſus libr.* 33. *Digeſtorum.*

Eſt certiſſima: primò, quia beneficia, quæ perſonales actus exigunt, non conferuntur defunctis. Secundò, quia ipſimet favores purè reales, aliter vivis, & aliter mortuis conceduntur.

CXCII.

De hæredibus. De obligatione individua. De re dubia.

EA, quæ in partes dividi non poſſunt, ſolida à ſingulis (*potiùs*, ab omnibus ſimul) hæredibus debentur. MXV.

IN RE dubia benigniorem interpretationem ſequi, non minus iuſtius eſt quàm tutius. *Marcellus libr.* 29. *Digeſtorũ.* [Conjunge legem 3. *de ſervit. leg.*]

De rebus indiviſibilibus. Prior Regulæ pars hoc poteſt illuſtrari exemplo. [Cicerius condit teſtamentum, & ait, *Plancus & Caurus hæredes mei dare unum equum Acilico cognato meo militi damnati eſto.*] An-ne alter hæres dimidium, & alter dimidium ſunt daturi? minimè. Quia equus non datur per partes. Quid ergo? uterque hæres ſimul dabit equum.

An Equus virtualiter diviſibilis ſit? Sed noto obiter equum (& idem de aliis rebus dicito) licèt phyſicè indiviſibilis ſit, & dari non poſſit per partes; eſt enim virtualiter eſſe diviſibilem, virtute in pretio, quod omninò diviſibile eſt.

Poſterior pars non placet: quia inter-

terpretatio, quæ respectu alterius est benignior, respectu alterius est severior: ergo iterum quærendum est, quid faciendum in dubio sit? quidquid enim fiat, benignius est: & quidquid fiat, severius est. Centies dixi, *In dubiis beatos esse, qui possident: & pro possessione standum esse.*

CXCIII.

De aditione hæreditatis cum tempore mortis continuanda.

A mortis momento incipit hæreditas. OMnia fere jura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus (in tempore) mortis hæredes extitissent. *Celsus libr. 38. Digestorum.*

Vera est, & de ipsâ jam egi superiùs, MXV. ubi aliam simillimam exposui.

CXCIV.

MXVI. *De hæredibus hæredum.*

QUi per successionem [*alij*, cessionem] quamvis longissimam defuncto hæredes constiterunt, non minùs intelliguntur, quàm qui principaliter hæredes existunt. *Modestinus libr. 6. differentiarum.*

Prima Regulæ lectio. An retinebimus vocem *successionem*, an *cessionem*? Variant Exemplaria, & utraq; videtur utilis. Nã ubi nõ sunt immediati hæredes, mediati etsi per longã successionem prodierint, non minus cẽsebuntur hæredes, quàm si immediati essent. Hinc est Petro, si mortuis ejus filiis & nepotibus, sint pronepotes, hos successuros esse, non minùs ac si filii essent.

Lectio secunda. Si utamur voce *cessionem*, sic casus poterit formari. Ferdinandus Francisci filius erat, & jus, quod ad hæreditatem habebat, cessit Joanni remoto cognato aut affini. Et stando juri naturæ respondeo cessionem esse validam, & Joannem non minùs fore hæredem Ferdinandi quàm si esset filius. [Pono cessionem factam post Ferdinandi mortem, ne ad novas difficultates defectu emancipationis reducamur.] Sed quid dicendum erit stando Civili & Cæsareo? Si Modestino & huic Regulæ credimus, idem omninò.

CVC.

De expressis & tacitis.

EXpressa nocent; non expressa non nocent. *Modestinus libr. 7. Differentiarum.* MXVII. *Reiicitur.*

Non intelligo. Si dicat Jurisconsultus, *Certa nocent; incerta & ambigua non nocent*; adquiescam. At si expressa opponat tacitis contradicam; nam sæpe silentium nocet: & sæpe aliqua tacitè, at tam certò dicuntur, ut non possent esse certiora, si dicerentur expresse. Vidi non paucas lites de verbis tacitis, & tamen, quia certò subintelligebantur, qui loquuti, damnati. Accusabatur Segobiæ Titius, quòd Semphronium vocavisset *cornutum*: *Casus notandus.* recipiebat enim vectigalia lignorũ, & dixerat, *Cur non solvis vectigalia Semphroni?* & altero quærente, Cur deberet; subjunxit, *Cornua sunt lignea.* Et tamen justo judicio damnatus fuit. Non ergo curandum est, an implicitè res aut expresse dicatur, sed utrùm certò aut dubiè dicatur.

CVCI.

De privilegiis.

MXVIII. *Privilegium est duplex: causæ & personæ.* PRivilegia quædam causæ sunt, quædam personæ; & ideo ad hæredem transferuntur, quæ causæ sunt; quæ personæ sunt ad hæredem non transeunt. *Modestinus libr.* 8. *Regularum.* [Ex Titul. *de jure imm.*]

Quomodo internoscantur privilegia? Dantur realia & personalia privilegia: Sed quomodo internosci poterunt? Quæ concessa Petro, aut Joanni verbi gratiâ, personalia sunt; & extinguuntur cum personâ. Quæ Episcopo, Abbati, Marchioni, Comiti, Toparcæ, &c. concessa, dignitatem afficiunt, & illi conveniunt, qui talem dignitatem habet.

CVCII.

De coniunctionibus licitis & honestis.

Regula restituitur. SEmper in conjunctionibus, non solùm quid liceat considerandum est, sed & quid honestum sit. *Modestinus libro singulari de ritu nuptiarum.* [Conjunge leg. 42. *de tit. nup.*]

Legunt aliqui *in conventionibus*, at materia ipsa libri postulat, ut *in coniunctionibus* (subintellige, *matrimonialibus*) legatur.

An omnia licita sint honesta? Sed quid sibi vult illa liciti & honesti contrapositio? An aliquid licitum, quod honestum non sit? Negavi superiùs, & nego.

CVCII.

De dolo tutoris.

MXIX. NEque in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive non. *Iavolenus libr.* 13. *ex Cassio.* [Semper leges sunt benignæ pupillo.]

CIC.

De inobedientia.

NOn potest dolo carere, qui imperio Magistratûs non paruit. *Iavolenus libr.* 6. *Epistolarum.* *Magistratui obtemperandum est.*

Subordinatio personarum postulat, ut obedientia foveatur, & coerceatur inobedientia: quam ob rem huic Civili Regulæ volo aliam Canonicam adscribere, quæ eam firmet & explicet. Lego in sexto. *Quod quis mandato facit Iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parere necesse.* *Regul. 24.*

CC.

De minima iniquitate permittenda.

QUotiens nihil sine captione investigari potest, eligendum est, quod minimum habet iniquitatis. *Iavolenus libr.* 7. *Epistolarum.* MXX. *Reiicitur.*

Quam breviter Jurisconsultus difficillima, ardua, & quæ millenas exceptiones patiantur protrudit. Sanè, *nō sunt facienda mala, ut bona eveniant:* & è duobus malis non licet perpetrare minus. Sed neque permittere minus, nisi permissio necessaria sit, & homo ad tales miserias redigatur, ut debeat necessariò vel majus vel minus permittere. De hac materiâ meus est ille liber, qui inscribitur, *Sacri Romani Imperii Pax*: & ideò non debebo plura hîc addere. *Mali perpetratio.* *Mali permissio.*

CCI. De

CCI.

De his, quæ ex testamento sub-orta.

MXXI. OMnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statû eventûs capiunt, si initium quoq; sine vitio ceperint. *Iavolenus libr.* 10. *Epistolarum.*

Originale peccatum in Civilibus.

Et patet; non enim carere solent culpâ actuali, quæ in originali concepta.

CCII.

De definitionibus.

An Iurisconsulti veteres ignorarint Dialecticam?

OMnis definitio in Jure periculosa est: rarum est enim, ut non subverti possit. *Iavolenus libr.* 11. *Epistolarum.* Quod est dicere, Juris periti veteres Logicæ fuerunt imperiti.

Sed cur tolerantur, si periculosa? cur non tandem aliquando corrigi permittuntur?

CCIII.

De damno ex culpa.

QUod quis ex culpâ suâ damnum sentit, non intelligitur damnum sentire (*vel ut legunt*, sibi imputet.) *Pomponius libr.* 8. *ad Quintum Mucium.*

CCIV.

De actione.

Spe magna melior est moderata possessio.

MInus est actionem habere, quam rem. *Pomponius libr.* 28 *ad Quintum Mucium.*

Hinc alii, *Minus est jus in rem, quàm jus in re.* Hinc Hispani, *Mas vale paxaro en mano, que buytre volando.*

CCV.

De his, quæ à nobis abire possunt.

PLerumque fit, ut etiam ea, quæ à MXXII.
nobis abire possunt, perinde in eo statu sint, atq; si essent ejus non conditionis, ut abire possent. Et ideò quod fisco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & servitutem in prædio imponere possumus. *Pomponius libr.* 39. *ad Quintum Mucium.*

Res omnes cum oneribus transeunt.

Id posse fieri certum est: atæquè certum res transire cum suis oneribus, & esse imprudentes, qui emunt ea quæ fisco aut alteri creditori obnoxia, nisi in pretio habeatur ratio periculi, & minoris vendantur.

CCVI.

De eo qui cum alterius præiudicio lucratur.

JUre naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuriâ fieri locupletiorem. *Pomponius libr.* 9. *ex variis lectionibus.*

Corrigitur

Deleo vocem *detrimento*. Fieri enim locupletior cum alterius detrimento potes, cum injuriâ non potes.

CCVII.

De re iudicata.

REs judicata pro veritate accipitur MXXIII.
(*saltem in eodem tribunali*) *Ulpianus libr.* 1. *ad legem Iuliam & Papiam.* [Conjunge legem *Ingenuum. De statu hominum cum aliis.*]

Veritas judicialis.

Est certa. In nullo enim tribunali, quæ semel judicata sunt, iterum in dubium revocantur.

CCVIII.

De desitione.

NOn potest videri desiisse, qui nunquam habuit. *Paulus libr. 3. ad legem Iuliam & Papiam.*

CCIX.

De servitute.

MXXIIII. Servitutem mortalitati fere comparamus. *Vlpianus libr. 4. ad legem Iuliam & Papiam.*

Corrigitur. Deleo *mortalitati*, & substituo *morti*. Non enim servus est mortalis civiliter, sed mortuus; & liberi potiùs debent dici civiliter mortales, possunt enim civiliter mori, hoc est, servitutem incurrere.

CCX.

De institutione.

Tempus nihil confirmat. QUæ ab initio inutilis (hoc est, invalida) fuit institutio; ex post facto (*legunt alii*, tractu temporis) convalescere non potest. *Lucinius Rufinus libr. 2. Regularum.*

Consonat Bonifacius VIII. dicens. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure*

Limitatio. *ab initio non subsistit.* Excipe rationem Præscriptionis possessione & titulo legitimo fundatæ.

CCXI.

De servo. An ob causam publicam abesse possit?

SErvus Reipublicæ causâ abesse non MXXV.
potest. *Paulus libr. 59. ad Edictum.*

Patet; quia ob negotia publica *Probatur*
mittendus est aliquis, & cùm servus sit *Regula.*
nullus, mitti non poterit.

Sed hîc hærebo. Anne, ut aliquis *Objectio.*
agat alieno nomine, debet esse aliquis?
Rationem afferendi non video. Pro- *Prorex.*
rex esse potest & solet, qui non est Rex: *Produx.*
Produx, qui non est Dux: Proepisco- *Proepisco-*
pus, qui non est Episcopus: Proab- *pus, Proab-*
bas, qui non est Abbas: &c. majora sum *bas, Pro-*
dicturus; Prodeus est, qui non est *deus, Proa-*
Deus. Ergo Proaliquis esse poterit *liquis.*
qui non sit Aliquis: vel detur manifesta disparitas.

N O T A.

VIdisti vix unam aut alteram esse *Rejectis hi*
Regulam, quæ vera sit universa- *deberent*
liter, & non miraris universas, *novas Re-*
aut fere à doctissimis Viris explodi. *gulas Iuri-*
Sed puto, licèt reiiciantur istæ, & meri- *sta condere.*
tò, non esse reiiciendas Regulas, si quæ olim ab aliquo fiant, quæ sint universales & veræ.

IVRIS

JURIS CÆSAREI OECONOMIA.

MXXVI. *Quid sit Iurisprudentia.*

Urisprudentia est. justi & injusti scientia. Oportet enim Principem utrumque cognoscere, ut bonos à malis decernat, æquitatem observet, virtutes adserat, vitia proscribat, & toti prospiciat Reipublicæ.

Iuris Regulæ esse debent positiones universales.

Juris Regulæ circa generalia versantur, quoniam particularis Propositio Regula vocari non potest. Concipi solent: aut sub universali signo *leg. Omnes*, *leg. In omnibus. l omnia. l. nullum. cum similibus hoc tit.* Aut indefinitò *l. 2. & 3. cum similibus. hoc tit.* quod universali æquipollet, *l. si ex pluribus. ff. de legat. 2.*

De indefinita. An universalibus, aut potius particularibus sit accensenda?

Hoc tamen observandum est, Propositionem indefinitam in materiâ necessariâ æquivalere universali, & in cõtingente, particulari: Regulasq; plerumque esse de rebus necessariis politicè, aut aliàs non posse aliter, quam signo universali pronunciari.

Regulæ ferè universales.

Præter universales Regulas dantur aliæ ferè universales; quales sunt, quæ afficiuntur signis, quę si non omnia, tamen multa comprehendunt; ut Ferè *leg. ferè.* 100. & 190. *h. t.* Plerumque *l. plerumque h. tit.* Frequenter. *leg. ea quæ,* 65. *cum simil. h. t.* de quibus uberiùs in meâ Morali Logicâ, ubi construo Sylgismos Morales.

Syllogismi modales.

An Regulis fidendum sit?

Sed rogas, An quis Regulis confidere possit? Respondeo Juris studiosos posse omninò & debere, si darentur exactæ Regulæ & à diligentibus Viris formatæ: at modò cùm in toto Jure generi per speciem derogetur, *l. in toto h. tit.* fit, ut Regularum, quæ res generatim comprehendunt, definitio existat periculosa, *l. omnes.* 203. *h. tit.* ut non temerè eis sit fidendum, nec enim rarò subvertuntur ostensâ lege, ratione aut distinctione aliqua, propter quã in præsenti specie locum habere non debeant. Quod, cum fit, amittunt suum officium, quasi exclusa exceptione. *Regulæ exauthorantur: quando?*

MXXVII. DE NUMERO PRÆDICAMENTORUM. *Apud Iuristas tria. PRIMUM complectitur Personas.*

METAPHYSICI Veteres non convenerunt in numero Prædicamentorum, aliis plura, & aliis pauciora adsignantibus. At Juristæ Systema Entis Civilis tribus constituunt, ut enim omne Jus, ita & Regulæ, quæ inde sumuntur, ad personas, res & actiones pertinent. AD PERSONAS hæ, quibus definitur. Quâ in parte fœminæ sint maribus deteriori iure *leg.* 2. & 111. quo utantur jure furiosi *le.* 5. & 41. & 167. Muti, surdi, *le.* 167. liberi. *l.* 148. Filius familias, *l.* 4. & 94.

Deinde, quæ sint jura libertatis, & liberorum, *leg.* 21. 107. 137. & 140. & 195. servitutis & servorum, *l.* 33. & 108. 136. 161. 176. 189. & 212. Possessorum. *l.* 199. tam bonæ fidei 180. quàm malæ fidei, *l.* 169. Item eorum, qui dolo desierunt possidere, *l.* 174. 193. & 200. emtoris & venditoris. *l.* 199. Fidejussoris, *l.* 44. & 111. Socii, *l.* 48. Debitoris, *l.* 67. & 96. &c.

Postremò quæ sint jura testantium & in-

inteſtatorũm *leg.* 7.& 142.Hæredum *l.* 6.& 39. 44.45.60.90.112.153.154.155. 163.171.184.192.195.199:& 200.Bonorum Poſſeſſoris, *l* 118.& 171.& Succeſſoris.*li.*138.Authoris, *leg.*138. Tutoris, *l.*74.Pupilli *l.*2.5.111.112.& 150.

MXXVIII. SECUNDUM *complectitur Res.*

AD RES pertinent eæ Regulæ, quæ oſtendunt, quid juris ſit in toto & parte. 14. 111. & 191. Quanta in rebus cautio *l.*261. Quid obtineat in rebus, quæ nullius cenſentur in bonis *le.*143. Quid in rebus, quæ ſunt in alicujus tam corporalibus, ut eſt domus, quæ dicitur tutiſſimum cuiusque refugium *l.*62. & 104. quàm incorporalibus, cujusmodi ſunt jura ſanguinis *leg.* 8. Teſtamentorum, *le.*12.20.90.202.& 211.Legatorum *leg.*18. Hæreditatum.*l.*39.63.74. 92.& 181.Repudiationis *l.*35. Poteſtatis *leg.*18.& 19. Nuptiarum. *l.*31.& 158. Actuum legitimorum *l.*78.Contractuum *l.*18.19.20.28.32.& 46.Obligationum, *l.*131.145.& 196.Alienationis *leg.* 163.& 206.Translationis jurium, *leg.*55. 121.163.& 186. Juſſus mandati *lib.*61. 130.140.& 200. Ratihabitionis *l.* 61. & 195.Venditionis *l.*61.121.& 131. Donationis *l.* 54.70.83.124.126.& 199. Dotis *l.* 86. Stipulationis *l.* 187.Aliorumque factorum *l.*32.90.& 198.Quid ſervetur in iis, quæ contractibus accedunt, ut ſunt Res de quibus contrahitur *l.*46.& 145. Poſſibiles aut Impoſſibiles.*l.*91.120.178.& 149.Item in iis quæ contractus aut firmant, *l.*30.86.& 211. ut jus Pignoris *l.*119.aut repræſentant, ut Tempus *l.*14.17.& 30.aut tollunt *l.* 36. & 102. Item de circumuentione, *l.* 50.& dolo ac culpâ, quis videlicet intelligatur eſſe in culpa *l.* 37.51.130.175.& 204.Dolo *l.*56.64.79.80.110.116.117. 128.134.138.160 & 171.morâ *l.*64.89. & 139.aut alio delicto.*l.*177.195.& 198. Quid præſtet bona fides *l.* 58.& 179. Poſſeſſio *l.*196.Fruct⁹ rei *l.*72.Evictio. *l.*151.

De verborum ſignificatione. MXXIX. TERTIÒ *complectitur Actiones.*

Sed in primis & præcipuæ Regulæ traduntur de interpretatione Nominum, Verborum & Clauſularum, quæ actionibus hominum explicandis adhibentur; ut quam vim habeant, & quomodo interpretanda ſint. Obſcura *l.*9.42.140.& 129.Dubia *l.*21.57. & 153.Ambigua *l.*68.86.& 97. Repugnantia *l.*149. Cavillationibus obnoxia *l.*201.Rarò vel frequenter accidentia. *l.*65.& 115.Singularia *l.* 184. Quâ in parte in genere præcipitur juſtis decretis rem temperandam eſſe *l.*86.In omnibus, maxime tamen in jure, id eſt, Judicio ſpectandã eſſe æquitatem. *l.*91.

In pactis quæ conſideranda:

In contractibus primò inſpiciendum, quid actum, etiamſi verba non conſonent *l.*93.& 95. Tum conſuetudinem: poſtremò id quod eſt minimum, *l.*35.& tempus contractûs *l.* 19. & 30.

Quæ in Actionibus.

Ad actiones & judicia eæ Regulæ ſpectant, quibus definitur quid ſit jus gladii *l.* 7. 71. Quæ poteſtas Magiſtratûs *l.* 103. Judicis *l.*132.& 137. Quid ſit arbitrium *l.*23. Quæ vis Cognitionis & judicii *l.* 28. 73. & 106.Item de jure petitionis *le.*34.Actoris *l.*42.& 43.& 89. Procuratoris *l.* 166.Rei *l.* 42.& 168. Defenſionis *l.*53.199.& 127. An proponi poſſint plures Actiones, An plures Exceptiones *l.*44. Quæ actio aliâ momentoſior *leg* 105. De petitionibus ante tempus *l.*147. Tranſitoriis in hæredem *l.*170.Pœnalibus.*l.*173.Quis Actionem dare poſſit. *l.* 103. De effectu exceptionis. *l.*113. Et litis conteſtatæ. *l.* 78.88.99.125.& 182.Quis condemnare poſſit *le.*38.& quatenus *l.* 39. Item in condemnationibus ſpectandam ἐπιείκειαν & æquitatem præſertim in pœnalibus. *l.* 198. Adhæc ætatem & imprudentiam *l.* 119.

Civilis veritas.

Effectum autem rei judicatæ eſſe, ut pro veritate habeatur *l.* 208. Atque alia id genus.

Hæc

Notanda. Hæc omnia sciri omninò debent, ne forte Juris ignorantiâ labantur, qui se putant nil in Jure ignorare; sunt enim multæ tricæ & hallucinationes in contextu, quæ debent Juris naturalis intelligentiâ illustrari; quâ soli Theologi imbuti, & tamen raro in auxilium Legislatorum vocati.

CAPUT VI.

Complectens Principia Naturalia, quibus fundari & substrui debeat vera intelligentia Decalogi.

An lex Christi sit levis?

JUgum meum suave est, & onus meum leve, dixit Dominus; ubi *Iugi* nomine Decalogum, & *Oneris* nomine reliqua præcepta intellexit: at illum & hæc hodie multi tam severè, aut etiam crudeliter interpretantur, ut vel debeant ab orbe literario proscribi; aut debeamus fateri jugum Dei amarissimum esse, & onus ejus gravissimum, & insupportabile. Hanc ego ob causam sumo calamum, ut ostendam hîc semper & ubicunq; etiam sententias veras anteponendas falsis, seu videantur benignæ, seu severæ. Percurram omnia decem naturalia Præcepta; & ad Sacramenta transibo; & proponam in singulis quid examine majore indigeat, & doctiorum Resolutiones patienter & avidè expectabo.

De Lege Naturali.

MXXX. Quid nomen Naturale significet?

DUas habet diversas significationes nomen hoc *Naturale*; quoniam vel oritur à *Natura* vel à *Nascor*. Si à *Natura*, significat id quod naturæ debitum; quo sensu habitualis gratia, nec est Adamo, nec nobis naturalis. Si à *Nascor*, cui apud aliquos supinum *Natum*, est idem ac *Nativitale*; nimirùm id quod à nativitate alicui convenit, seu conveniat ex debito, seu ex gratiâ: quo sensu aliqui Catholici veteres dixerunt Adami gratiã fuisse naturalem; quo sensu hodie, si usus pateretur, possemus etiam dicere fuisse naturalem gratiam B. Joannis Baptistæ, &c. quæ data ante nativitatem. Sed jam usus obtinuit, quod sumatur hoc nomen, ut oppositum supranaturali; & hoc sensu competit rebus

An gratia fuerit Adamo naturalis?

An B. Joannis Baptistæ?

rebus, quæ sunt infra illum rerum ordinem, quem supra spiritualem admittimus, & *supranaturalem* vocamus: omnia enim spiritualia *supermaterialia*, aut *supercorporea* dici possunt; & quia ordo gratiæ ita superat spiritualem, ut spiritualis corporeum; *Supernaturalis* solet, *& superspiritualis* dici potest.

Lex naturalis. Sed quo sensu Decalogum *Legem Naturalem* vocamus? Puto illum hoc nomine insigniri non primo sensu, aut tertio, sed secundo. Multa Præcepta purè naturalia (hoc est non supernaturalia) complectitur; multa naturæ rationali indebita, quæ potuerunt aliter à Deo poni, & forsitan fuerunt aliter posita in aliquibus casibus particularibus. *Decalogus.* Est ergo Decalogus lex naturalis, hoc est, nativitalis; quæ nobiscum fuit nata, quæ convivet nobiscum, à quâ stando communi rerum cursui, nemo esse immunis potest. Sequor in hoc Scoti subtilem Scholam, quæ generosissimè de Legislatore Deo philosophatur: non enim intelligo, quæ sit naturalis lex illa, quæ Deo non subdita; quam ita aliqui Juniores exponunt, ut Trinitate totâ anterior & superior videatur. Placet igitur Decalogi brevissimam ideam proponere, quam alibi uberiùs explicabo.

	OCCISIO.	FORNICATIO.	FURTUM.	MENDACIUM.
Contra Deum.	*Atheismus, qui est quoddam mentale DEIcidium.*	*Luxuria Spiritualis & theologica: Idololatria.*	*Furatur honorem Blasphemus: res cultui divino dicatas sacrilegus.*	*Mentitur DEO perjurus, & qui votum non servat.*
Contra Parentes.	*Parricidium.*	*Incestus.*	*Contumelia. Furtum.*	*Mendacium si dicatur Parentibus.*
Contra Se-ipsum.	*Suicidium.*	*Mollities tactibus propriis procurata. Bestialitas.*	*Prodigalitas.*	*Ignorantia voluntaria.*
Contra Proximum.	*Homicidium.*	*Fornicatio. Stuprum. Raptus. Adulterium.*	*Furtum. Latrocinium.*	*Mendacium.*

MXXXI. *Genera quatuor peccatorum.* Personæ, contra quas quis delinquere potest, quatuor sunt. Primo enim peccare potest homo contra Deum. Secũdò contra Parentes, Tertiò contra se ipsum. Quartò contra proximũ. At in Decalogo dantur tres Canones

nes interdicentes peccata in Deum; unus qui inhibet peccata in Parentes; & quatuor qui ſpecialiter peccata in Proximum. At de peccatis quæ in ſe quis committere poteſt, nulla mentio. Anne hæc ad ea, quæ in proximum, reduci debent? An-ne novam claſſem conſtituere, ita ut ſpecie differant Suicidium Proximicidiumque?

Perſonæ reales & morales.

Perſonæ, contra quas cōmittuntur peccata, realiter ſumi poſſunt, & moraliter etiam. Realiter ſumptæ notæ ſunt omnibus, at moraliter ſumptæ non itē.

Dij Morales.

Quicunq; Dei Vicarius, eſt quidam Deus humanus, morali divinitate præditus. Ejuſmodi ſunt in Eccleſiaſticis Sūmus Pontifex, Epiſcopi &c. in ſæcularibus Imperator, Reges, Supremi Principes, &c. imò & quicunq; Pater familias domi ſuæ, ſumptâ jurisdictione limitatiùs. Pater moralis Reipublicæ eſt Princeps, Magiſter, Confeſſarius &c. Imagines, ſtatuæ, ſtemmata, quæ moraliter ſumuntur pro rebus ipſiſſimis quas repręſentant, unde Irreverentia facta ſtatuæ, cēſetur illi facta, cui ſtatua erecta.

Cultus imaginum in omni Religione & Republica.

MXXXII. Peccant Homines in his perſonas poſitivè, & negative; phyſicè moraliterq;. *Porro alij peccant mere negativè & alij poſitivè*: aliud enim eſt non cognoſcere Deum, & aliud eum poſitivè negare: aliud ignorare, an ſit unicus? aliud legiones Deorum adorare; aliud non dare honorem, aliud poſitivè blaſphemare & detrahere: aliud non jurare non vovere; & aliud vota & juramenta temerare. Et tranſeundo ad humana, aliud eſt nō defendere, aliud occidere; aliud non ſolvere uxori debitum, aliud adulterium committere: aliud non dare, aliud furari; aliud tacere, aliud mentiri: &c. *Sed & alij peccant phyſicè, & alij moraliter.* Et conſiderando primā tabulam, vix reperio poſſe hominem phyſice in Deum peccare. Atheus Deum non occidit phyſice, ſed moraliter & affectivè: Idololatra non ponit defactò plures Deos, id enim repugnat omninò, ſed moraliter procedit eo modo, ac ſi illos poſuiſſet defactò. Blaſphemus nihil aufert à Deo, ſed vult. Imò nec fur ſacrilegus; ubicunque enim vaſa ſacra ſunt, Dei ſunt. Et tandem Periurus, & Votirupio, Deum non decipit. At in ſecundam tabulam poteſt & ſolet homo peccare Phyſicè & moraliter. Occiditur enim moraliter qui proſcribitur, qui infamis redditur, & qui à carnifice phyſicè, ab actore, teſtibus & Iudice moraliter. Fornicatur merè phyſicè, qui alienâ utitur ſuam eſſe putās; merè moraliter, qui ſuâ fuit uſus judicans eſſe alienā. Furatur morale, qui authoritatem, honorem, jura; moraliter, qui furem fovet. Mentitur phyſicè, qui aſſerit quæ eſſe falſa ſcit; moraliter, qui ſecretum detegit, quod debebat celare, &c.

Peccata poſitiva & negativa.

Phyſica & moralia.

Mors moralis: mors phyſica.

Fornicatio phyſica & moralis.

Mēdacium phyſicum & morale.

Peccata cogitationis, vocis, & operis.

Peccant etiam Homines cogitatione, verbo, & opere: nam ſæpe peccandi voluntas eſt inefficax, & iſta interdicitur nono præcepto: ſæpe executioni mandatur à peccante unico, & tunc impingit in aliquod, aliquave ex octo prioribus præceptis: & tandem miniſtris aliquādo utitur, & quia eoſdem ſcandalizat, & inducit in prioris peccati participium, interdicitur lege ſpeciali in ultimâ lineâ Decalogi.

De nono & decimo Præcepto Decalogi.

Hæc omnia, ſi dignè ſint examinanda, magnam attentionem, & rerum notitiam expoſtulant, & ideò modò intermittentur, diſcutienda & examinanda aptiori loco; putamus enim, intento noſtro & Lectorum deſiderio ſufficere, ſi Ideam Decalogi ob oculos Lectorum propoſuerimus. INTERIM *Singula præcepta percurremus, & ignorantias noſtras ſincero animo manifeſtabimus, ut nos docere dignentur, quibus majorem ſcientiam Deus, & ſtudium quotidianum largiatur.*

FUNDAMENTUM XLVI.

De Fide supernaturali, quæ Decalogi prima linea præcipitur.

MXXXIII INdicitur Decalogi primo præcepto, ut credamus, speremus, & amemus supernaturaliter: hoc præstare possumus, si habemus Fidem, Spem, & Charitatē supernaturales, aut per modum habitus aut per modū dispositionis seu auxilii. *Habitus distinguitur à dispositione, & fortè modaliter.*

Præceptū fidei. Datur præceptum Fidei, quo nemo obstringi potest, nisi sciat evidenter illud dari: (qui enim invincibiliter, aut etiam probabiliter existimaret aliquid non esse de Fide, non teneretur illud credere:) & intelligat, quid sibi præcipitur (quoniam Græci veterum Conciliorū Canones, tam sunt de Fide quàm Latini; quos tamen nemo ignarus Græci idiomatis tenebitur credere, nisi proponantur in linguâ quam intelligat:) & scholasticorum termini tam videntur ignoti nostris rusticis, aut etiam civibus (Imò Aulicis, Medicis, & Iurisperitis) quàm Arabici. Vel si dubitas, primò obvium rusticum interroga, quid sit Essentia? quid subsistentia? quid Personalitas? & quid alia sexcenta quæ cognoscunt Theologi. *Rusticorū & indoctorum fides.* *An ad plura teneatur doctus quàm indoctus?* Ergo plura & clarius tenetur credere doctus, quàm indoctus; & præcepta Divinæ Fidei, sunt enim possibilia, attemperantur hominum singulorum ingenio.

MXXXIV. AD solamen illorum qui in Germaniâ habitant, & multos viros aliàs probos infectos dolent hæresi, aliquas periodos subscribo; & veriùs ex selectissimis Authoribus exscribo.

I.

An fides possit demonstrari? An debeat? PRimo loco recensendus est D. Petrus à S. Joseph Fuliensis in summulâ Casuum Conscientię in Decalogum, cap. 1. de primo præcept. art. 1. pag. 3. ubi ait. *Tenentur infideles actu credere cum Fidei articuli sunt illis sufficienter propositi & explicat[i]*: & huc usque nihil singulare propon[i, s]ic enim universi loquuntur. Sed addit. *Notentur obsecro* *[Quod] ita intellige, ut infidelis de veritate suæ Rel[i]gionis minimè dubitans, non teneatur audire Concionatorem Catholicum cupientem eum instruere de rebus Fidei.* singula (Nota verba: id bene) *&, si eum admittit, non teneatur illius doctrinæ assentiri, nisi eam esse creditu dignam evidenter probet rationibus, miraculis, aliisve signis.* (Nota etiam & hoc valde bene.) *Et cùm hoc probatum novit* (nota hoc *novit*; quid enim prodest rustico veritatem à te evidenter probari, si ipse probationem, & illam evidentiam non intelligit?) *adeò ut nulla supersit ratio, quâ oppositum errorem cui hactenus inhæsit, creditu dignum arbitretur, teneatur statim assentiri.* (Nota etiam hoc: & infer, non teneri, si adhuc aliqua ratio fortis supersit quæ stet ab hæresi) &c. Approbarunt hunc librum & istam consequenter sen-

ten-

tentiam F. C. de la Haye Benedictinus: I. Hobier. C. Bourlon; Academiæ Parisiensis Doctores Theologi. Nec multū hi Theologi differunt à Maldero Episcopo Antuerpiensi, ex quo Libertus Fromundus S.Th.Doct.& Regius Professor Lovanii & Pater Leonardi Ordinis S. Dominici, S.Theol.Doctor & sui Collegii Regens, & Ego etiā posuimus istam Thesim, *Vt aliquis teneatur credere, oportet talem ei fieri Fidei propositionem, quâ evidenter videat res Fidei esse credibiles, & credendas.* Si hoc dicas falsum: volo videre unam insolubilem & insuperabilē demonstrationem, quâ id falsum judices. Si dicas verum: volo mihi ostendi vel unum hominem, qui hæreticus formalis certò sit. Et hoc volo diligenter trutinari & perpendi.

Aliud est credibile, aliud credendum: quod ipsū bene nota.

II.

MXXXV. *Cornelij Iansenij Augustinus.* *Gratia sufficiens.*

PRodiit Cornelii Jansenii Augustinus, & in ipso plura contra Dominicanos, & pauciora contra Jesuitas (gratia enim illa sufficiens, quę est medicina aut dicitur, & tamen nulli proderit, sed omnes interimet, quam Jansenius irridet, non Molinistarum, sed Thomistarū gratia est) sed quia in eodē plurima contra Augustinum Fidemque, descenderunt in arenam Jesuitæ, & omnes Jansenianos provocarunt. Non fuit Jansenius, qui scholasticè auderet, & ideò eius discipuli Rhetoricari docti, & argumentari non docti, vociferationibus urbem oppleverunt, at comparere non sunt ausi. Debuimus igitur alii, eorum locum supplere, & arguere ut altiùs cognosceremus veritatem. Argumentari jussus primo loco, institi non posse cōponi duo asserta, I. *Theses esse hæreticas.* II. *Iansenium q; fuisse Catholicum.* Præsidebat P. Joannes de Jonghe, vir doctissimus, & ad ignorantiam insuperabilem recurrens, Jansenium materialiter errasse pronunciavit. Tunc ego ponderavi responsionem eiusmodi; & modò eamdem resumo. Sic inquam. [Cornelius Jansenius fuit Theologiæ Professor primarius Lovanij, & tamen insuperabiliter ignoravit esse hæreticas multas propositiones, quæ in propriis terminis à Tridentino condemnantur. Ergo Nullus rusticus, nulla fœmina, nullus Aulicus, nullus Mechanicus, nullus Jurista, nullus Medicus est formalis hæreticus; quia nemo ex istis est in Theologicis tam doctus quàm Jansenius fuit, aut esse debuit. Ergo pauculi aut nulli prædicantes, sunt formales hæretici; quia nulli, aut pauculi tā docti in Theologicis sunt, quàm Jansenius.] Admisit Præses multos esse in Europâ materiales Hæreticos, quod omnes docti dicūt, & clarè experientia demonstrat: sed argumentum plus videtur evincere, nimirum nullos aut rarissimos esse, qui ita hæretici sint ut possint formales vocari.

Nota hoc.

An dentur hæretici formales in mundo. Nota illud esse debuit.

III.

EXaminabantur in Bavaria Religiosi Cistercienses nonnulli, & rogati. An sine novâ facultate possent absolvere ab hæresi, assertivè respondent: contradicentibus duobus Theologis ait Suffraganeus, (erat ipse me judice, Vir bene doctus.) *Quid refert asserant, aut negent, siquidem in Bavaria non habemus hæreticos formales?* Et tamen multi hæretici occulti sunt, multi aliunde illuc confluunt, & à Religiosis juvantur.

MXXXVI. *An sint aliqui hæretici formales in Bavariâ?*

IV.

SI non dantur hæretici formales, aut sunt paucissimi qui dantur, frustrà tanto molimine agitur de licētiâ absolvendi ab heresi; quoniam materialis hęresis non est peccatum; vel dicito quid responsurus Petro sis, si te accedat & dicat; *Pater natus sum ex gente Lutherana, & in Lutheri religione permansi quamdiu illam veram credidi; eamq; ubi primum esse falsam perspexi, reliqui?* Anne judicabis te habere

Corollariū notabile.

habere sufficiẽtem materiam, ut possit, aut debeat absolvi? Ne Puta. Quam diu n. insuperabiliter putavit Lutheri Religionem esse veram, eam non potuit licitè deserere. Dices, considerari debere illud, *quam primũ.* Assentior. Puto tamen, mutationẽ Fidei esse rem maioris momenti, quàm mutationẽ status, Regionis, Dignitatis, & tamen in eiusmodi mutationibus instantaneę resolutiones non laudantur. Ergo illud *quam primum*, debet sumi moraliter, non pro instanti aliquo reali, sed pro morali, hoc est, aliquo tempore sufficiente ad firmandum dictamen necessario. Rem considera.

V.

MXXXVII. *An omnes Hæreticorum Iudices sint Christiani formales? An omnes Hæretici capaces & docibiles?*

SCio interdũ aliquos Qualificatores, quos vocant, esse materialiter Christianos; credunt, quia id à Parentibus jussi, nec cur credant examinant; nec si velint sufficiunt ut instituant Examen. Puto repugnare ut hi possint hæretico mysteria nostræ Fidei sufficienter proponere: puto aliquos hæreticos esse ita stupidos, ut instrui bene nequeant, nimirùm instructione evidenti & demonstratâ, quam authores superiùs allegati requirunt. Rogo an in hisce casibus ii cẽdus sit pertinax, qui nolit ex esse à Luthero? an possit ab Inquisitione puniri? Dicent enim Malderus, Libertus Fromundus, Pater Leonardi, Petrus à S. Joseph, & alij hunc non debere abjurare hæresin, imò nec posse, sed meliùs institui debere; aut, si ita sit incapax, ut nequeat institui dimitti.

MXXXVIII. *Fidelium & infidelium mores. Oriundi à Mauris in Hispaniâ*

Urget etiam hîc scandalosa multorum Catholicorum vita; nam in materiâ morum teste D. Antonio de Guevarâ Maurisci Christianos in Hispaniâ excedebant; (& nunc Catholicos Lutherani in multis Provincijs Germaniæ.) Dicebat quidam Junior, *Verba movere solent duri penetralia cordis: Ast exempla trahunt, abripiunt quem[illegible]*; & qui [illegible] prudentissimè; nam frustra se fatigat Concionator, cuius vita non respondet doctrinæ.

[illegible] vocaban- tur Man- risci.

Conquerebantur Hispani Indos esse contumaces & perfidos, nec velle Evangelio millies prædicato assentiri, & Hieronymus Benzo Mediolanensis, operâ & industria Urbani Calvetonis latinè agens, eos his verbis perstringit. [Quãdo in eum sermonẽ incidi, inquit Benzo, age libens ab Hispanis ipsis quæsiverim, si apud eos nulla unquam antehac notitia, ac ne nomen quidem sacri Evangelij auditum, atque hoc tempore gens aliqua in Hispaniam ad promulgandam Christianam doctrinam commearet, quo modo ipsi in Indiam iverunt, atque & ea ipsis fortunas, uxores, & liberos eriperet, atq; in ipsorum corpora tormẽtis cædibusq; sæviret, ac pro mancipiis venderet, multasque alias injurias indignas in eos ederet. Quæro, quid ipsi essent facturi? Ego quidem nõ dubito, quin & ipsi non tantùm capitali & perpetuo odio eam gentẽ prosequerentur, & in eam probra omnia & fœda jacerent: &c.] Hæc ille, *Histor. Novi Orbis libr. 3. cap. 21. pag.* 408. Nolo examinare, Utrum sint vera, quæ Benzo contra Hispanos asserit; sed ex hypothesi loquor, & inquiro, An nos si essemus barbari, crudelibus & sceleratis Concionatoribus credere teneremur? Et ad Germaniam veniens inquiro, An si ego essem rusticus Lutheranus, & meus Parrochus concubinarius, adulter, ebriosus, blasphemus, &c. (utinam nemo sit talis) his deberem credere in materiâ mutandæ Religionis, quæ est summi momenti materia?

An Indi idololatræ sint pertinaces?

VI.

INter alios pios & doctos authores, Sanchez *in summ. tom. 1. libr. 2. cap.* MXXXIX. *An Trin-* *conti..*

tas explicitè credē-da ſit?

concl. 6 tenet SS. Trinitatis Fidem in adultis explicatam eſſe debere. Et Diana *part. 5. tract. 13. reſol. 84.* caſum iſtum proponit. [Quidam ruſticus per longū tempus ignorârat Trinitatis myſterium & interim Sacramentū pœnitentiæ frequentabat, & modò ſuam ignorantiam advertens, interrogat, an confeſſiones præcedentes bonâ fide factas iterare teneatur?] Et ego Dianam rogo, An ſit poſſibile quod ruſticus expreſsè credat Trinitatis myſterium? Illud eſt, *Deū eſſe unum in ſubſtantiâ & trinum in perſonis.* Ergo ſingulas intelligere debet dictiones, qui expreſsè credit: cùm igitur nullus ſit ruſticus, qui ſciat quid ſignificent iſtæ voces, *Subſtantia* & *Perſonalitas*; nullus erit qui expreſsè credat hoc myſterium. Et cur ego ruſticos ſolos incriminor? multi enim & nimis multi ſunt, qui volunt haberi ſapientes, & hæc ignorant. Primò enim nulla erit fœmina, quæ vocum harum ſignificationem intelligat. Secundò ſi agamus de Viris, nemo illas intelliget, qui non fuerit Philoſophus: Cives igitur & Aulici, Principes, Reges; item Politici & Juriſperiti credent hoc myſterium confusè, non expreſsè.

Etiam à ruſticis?

Quo modo vulgo credatur Trinitatis myſteriū?

Puto igitur præter Theologos & Philoſophos Chriſtianos, reliquos formare primò hoc judicium: *Credimus quidquid credendum proponit & jubet Eccleſia.* Et quia hic credendi actus nimis eſt generalis & confuſus, exiſtimo adhuc eoſdem ſecundò formare hoc judicium: *Credimus Deum eſſe Trinum & unum,* hoc eſt, *Credimus in Deo dari Vnitatem quæ non deſtruat Trinitatem; & Trinitatem, quæ non deſtruat Vnitatem.* Addo illos huc uſque capaces eſſe qui ſciant quid credant. At exiſtimo eoſdem formare tertiò hoc judicium. [*Nobis exponitur ab Eccleſia qualiter Deus ſit Trinus, quod non capimus. Audimus hanc Propoſitionem,* Deus eſt unus in ſubſtantiâ, & trinus in perſonis, *eſſe definitam; illam non intelligimus, ſed credimus veram eſſe eo ſenſu, quo fuit revelata à Deo & Eccleſia propoſita: non ſecus ac credimus verba Latini Evangelij, quod cantatur in Miſſa eſſe vera; eadem enim à Deo dictata ſcimus, tametſi quid ſignificent neſciamus, qui linguam Latinam neſcimus.*]

Peto igitur primò An hoc ſit expreſsè credere? Secundò, An hæc fides ſufficiat ad ſalutem? Tertiò, An qui dicat expreſſiorem requiri, nō teneatur conſequenter dicere, impoſſibilia peti ab homine, & præter Theologos & Philoſophos vix paucos alios ſalvari?

VII.

MOriebatur Viennæ Vir dives & MXL.
probus, qui tamen fuerat in religione Lutheri nutritus & educatus multis annis. Adſunt Lutherani & Catholici, & dum utrique illum ad ſe attrahere ſatagunt ille inclamat. [*Deus, in re tanti momenti non me poſſum reſolvere, morior in verâ religione; utra talis ſit, neſcio, tu ſcis:*] & ſic devixit. Peto, an hic fuerit mortuus in hæreſi? An poſſit invincibili ignorantiâ ſalvari?

Caſus primus.

VIII.

IBidem deſertus à Medicis qui iā Mercator jubet ſibi vocari aliquem Miniſtrum Lutheranum; & famuli accerſunt Catholicū. Hic, ut venit, laudat aliquas dotes Lutheri (nam in ipſomet Dæmone ſunt aliqua bona naturalia) conciliat ſibi ægrotum, inſtruit in religione catholicâ, audit ejuſdem confeſſionem, dat ipſi communionem, & uſque ad ultimum anhelitum ad actus contritionis hortatur. Ergo iſte Mercator omnia

Caſus ſecundus.

credidit, quę nos credimus: omnia fecit, quæ nos ſolemus facere; & in hoc ſolúmodo erravit, ꝙ crediderit ſic docuiſſe Lutherum, ſi n. ſciviſſet aliter Lutheranos devivere, non feciſſet. Interrogo an obierit in hæreſi? & An poſſimus piè de eius ſalute & beatitudine ſperare?

IX.

Caſus tertius.

LAtomus quidam cecidit, & cùm vix oculos aperire poſſet, aliquem prædicantem poſtulavit. Supervenit pientiſſimus ſenex N. & ut novit eum Lutheranũ & Wirtenbergenſem eſſe, curat ſtatim vocari Patrem N. qui erat eiuſdẽ patriæ. Hic conſolatur moribundũ, & ait, Si eſſet hîc ad manũ Lutheranus aliquis poſſet vocari: at ille non eſt, & debes tamen cõfiteri, ſumus amici, & ego te potero meliùs abſolvere quàm quicunque prædicans: ſic confeſſionem extorſit, & abſolvit. Latomusq; obiit antequã euchariſtiã reciperet. Et qui pręſentes fuerunt dubitarunt, An bona fuerit illa confeſſio?

X.

MXLI. *Caſus quartus.*

ERat in extremis quidam Hæreticus, homo bene moratus, & qui videretur materialiter tantùm errare. Eum viſitat Pater N. & ait. [Fuimus amici, ſumusq; & volo quod ſincerè reſpondeas. Nonne in Religione Lutheranâ permanes, quia illam veram exiſtimas? Nonne illam ſtatim relinqueres, ſi falſam putares? nonne doles te Deum offendiſſe? nonne fateris Deo te peccaſſe, & homini vis confiteri qui te poſſit abſolvere? Nonne mihi cõfitereris ſi ſcires te poſſe vel debere hoc facere? Adnuit ad ſingula æger, & Pater ait, *Si eſt ſufficiens iſta cõfeſſio ego te abſolvo, &c.*] & poſteà quæritur, An fuerit hæc vera confeſſio? & ſi vera, an integra? An Sacerdos prudenter conceſſerit abſolutionem? an neceſſariò poſuerit conditionem? an verò abſolutè abſolvere ægrotum potuerit?

XI.

Caſus quintus.

CUm per pontem & Danubiũ tranſiret Eximius Dominus N. Viennẽſis Doctor, vidit magnum hominũ concurſum, & accedens ſenẽ Judæum ſemimortuum. Lapſus fuerat currus ſupra illum, & comminuerat cerebrum. Erãt, qui dicerent, ſe audiviſſe à miſerculo, *Domine Ieſu Chriſte fave mihi. Virgo Maria ora pro me.* Quid hic Theologus deberet facere? Quid ſcio? dicã quid fecerit. Juſſit effundi aquam in faciẽ, ſi fortè rediret ad ſe. Afferunt illã ſtatim è fluvio alii Judæi, affundit eam Doctor, & formam baptiſmi appoſitâ conditione pronunciat; & ſtatim formã abſolutionis etiam ſub cõditione. Vix hæc facta & ecce judæus moritur; & Hebræi illum ad ſuum cœmeteriũ transportant. Narravit Reverendiſſimo D. Abbati Euſerthallenſi & mihi, hæc omnia idem Doctor; & rogatus, cur illum baptizaverit? illa ultima Judæi verba ait, fuiſſe moralem quandã petitionem baptiſmi. Et rogatus, cur & illum abſolverit? addidit, ſe ſuſpicari illũ fuiſſe Chriſtianum ad Judæos relapſum, & abſolutione indigere. Et tandem cur eum permiſerit à Judæis ſepeliri? omnia facta eſſe dubia & incerta, & in foro externo, quidquid de interno ſit, debere tractari ut Judæum, quem converſum fuiſſe probabiliter ſuaderi nõ poteſt. Et quidem multa reperio in iſto caſu, quæ debent cõſiderari à Doctis, ne ſtatim unius Viri magni cõdemnemus actiones.

XII.

Quæritur *An poſſit licitè quis Deum negare; aut habitum Furiarum aſſumere?*

MXLII. *Proponitur quæſtio digniſſima.*

AD primum reſpondent negativè univerſi: ad ſecundum diſtinguunt: nam vel habitus eſt nationis vel religionis, & dicunt, me poſſe uti habitu nationis Turcicæ, non verò Religionis Turcicæ.

cicæ. Sed quid ſi reperiretur caſus, in
quo liceret & habitum religionis infi-
delis aſſumere, & Chriſtum negare?
Hunc igitur ego propono.

Caſus notandus.

Agitur comœdia de S. Catharinâ, &
introducitur Sacerdos ethnicus illā ac-
cuſans, & Chriſtianam religionem con-
demnans. An non Petrus, ſi non jam ſuā
perſonam, ſed ſacerdotis huius agat; in-
dui veſte quâ Ethnici Sacerdotes; & ne-
gare Chriſto poterit divinitatem; & o-
mnia alia dicere, quæ diceret Sacerdos,
ſi eſſet præſens; & quæ ipſe Petrus ſi pro-
prio loqueretur nomine, ſine blaſphe-
miâ & hæreſi loqui non poſſet? Hæc o-
mnia certa ſunt, nec in dubium vocari
poſſunt. Illa ſupponi jubeo, & alterum
caſum propono.

Caſus alter cum priore cōponendus.

Commiſit Viennæ homicidiū Fran-
ciſcus: ut evadat aſſumit Veſtē Sacerdo-
talem Turcicam, & Satellites fallit. Ro-
gatur quiſnā ſit? & reſpondet ſe eſſe Zeli-
mū Muphtham Aulæ-regalis, & ob ne-
gotia ſui Baſirij hærere Viennæ apud
Conſtantinopolitanū Legatum. Inſtant
eum Chriſtianum eſſe; negat. Se nondū
eſſe delirum, ut velit eſſe Chriſtianus, &
alias ſimiles blaſphemias profert more
Turcico, & tandē ſic elabitur, & ubi ſe-
curum ſe putat, veſte illâ ſacerdotali de-
poſitâ Petrum agit. Ad Confeſſarium
venit, & an peccaverit interrogat, & vult
veritatem doceri.

Aliud eſt loqui nomine proprio, aliud alieno.

Quid illi Confeſſarius? Rē eſſe diver-
ſam omninò agere comœdiam, & ſeriò
agere: ea quæ proprio nomine ſine mē-
dacio aut etiā blaſphemiâ dici nequeūt,
alieno poſſe. Eum, ſi ſe ageret, hoc eſt,
nomine proprio procederet, nec po-
tuiſſe illas veſtes induere, nec illas blaſ-
phemias evomere. At non peccaviſſe
mortaliter dicendo ſe eſſe Zelimū Tur-
cicum Sacerdotem & in re valde pericu-
loſa remediū à Comœdia captando: mē-
dacium n. illud videbitur eſſe veniale,
aut forte nullum & ex hypotheſi, quod Ze-
limū egerit, debuiſſe veſtes & verba Zeli-
mo cōvenientia proferre perſonā pro-
priam à moraliter ſumptâ diſcernendo.

Qui agit alienam perſonā in comœdia non mentitur.

Huc ſi bene ponderetur, ſpectare po-
terit Athanaſij Epiſcopi Alexandrini hi-
ſtoria: quam in aliis libris uberiùs, & in MXLIII.
Breviario Monaſtico ad diē 2. Maij cō-
tractam habemus ad hæc verba. [Coa-
cto ad Tyrum Concilio magna ex parte
Arianorum Epiſcoporum, ſubornarūt
mulierculam, quæ accuſaret Athanaſiū,
quòd hoſpitio acceptus ſibi ſtuprū per
vim intuliſſet. Introductus eſt igitur A-
thanaſius, & unà cùm eo Tymotheus
Preſbyter, qui ſimulans ſe eſſe Athana-
ſium; Egone, inquit, mulier, apud te ſum
diverſatus? Ego te violavi? Cui illa pe-
tulanter. Tu mihi vim attuliſti: idq; jure
jurando affirmans, Judicum fidem ob-
teſtabatur, ut tantum flagitium vindi-
carent. Quâ cognitâ fraude, reiecta eſt
mulieris impudentia.] Ecce Tymotheus
Athanaſij agendam perſonā aſſumpſit;
& hoc ſemel poſito cętera ſequebantur.
Debebat n. ille perſonæ aſſumptæ re-
ſpondere, & agere verbis Athanaſij. An-
ne in dato Tymotheus caſu eſſet mēda-
cij reus, ſi aliqua diceret, quæ de ſolo A-
thanaſio verificarētur? Non puto. Ergo
licet aliquādo aſſumere perſonam alte-
rius; quā ſemel ſumptâ poteris aut de-
bebis loqui, prout loqueretur ille, cuius
aſſumpſiſti perſonam. Debebis ergo lo-
qui Regiè ſi aſſumpſeris perſonā Regis;
hiſpanè, ſi Hiſpani; Arabicè ſi Mauri;
ethnicè ſi Gentilis. *Sunt omnia valde con-
ſideranda: omnia conſidera, & tuam men-
tem expone.*

Athanaſius accuſatur iniuſtè: à Tymotheo ſummo ingenio & felicitate defenditur.

XIII.

PAter Didacus Quiroga Capucinus, MXLIV.
Mariæ Imperatricis Cōfeſſarius, Vir
ſanè maxim⁹, in hâc erat ſentētia ut cre-
deret Infidelitatē Fidei phyſicè opponi,
vel ut alii loquuntur ex naturâ rei, ſicut

An Fides & infidelitas opponantur ex natura rei?

frigus

frigus & calor: adeoq; per hæreſim purè materialem Fidem inculpabiliter expelli: in quâ quidem ſententia tam erat conſtans, ut diceret ſe illam fore habiturum quouſq; Eccleſia definiret contrarium. An non deberet eodem modo de ſpe & charitate philoſophari? An nō addere Gratiam debere à charitate diſtingui, & hanc unicam peccato opponi; & poſſe ſine Fide aut etiam alijs Naturalibus prærogativis (ſpe & charitate) permanere?

An etiam ſpes & Deſperatio? An Charitas Peccatumq;?

Et quidem mihi hæc Magni Viri opinio viſa fuit ſingularis; at non habui nec habeo, quod poſſim evidenter opponere & audirem libenter aliorum etiam Theologorum judicia.

XIV.

MXLV. *Patris magni dilemma.*

QVia Baſanomenus Lutheranorum filius eſt in Lutheranâ urbe natus, inter Lutheranos nutritus, Magiſtros habuit & Prædicantes Lutheranos, ſic ubi primum P. Valerianum Magnū Capucinorū decus, & alios audivit inculcantes; *Vel eſſe redeundum ad Romanam Eccleſiam, vel recedendū à Chriſto*, fervidè inſurrexit & dixit: *Chriſtianiſmus probabiliſſima Religio eſt, & ſub ipſo dantur ſectæ antiquiores, Iuniores, ſeveriores, benigniores, Vniverſaliores, minus univerſales, (& præcipuè Romana, Lutherana, Calviniana) quæ ſunt verè probabiles: ergo mihi Lutherano non eſt neceſſario redeundum ad Romanam Eccleſiā, aut ſecedendum à Chriſto, nam præter Romanam Religionem, cui probabilitatē non nego, etiā Lutherana eſt Chriſtiana, & probabilis, & multò Romanâ benignior.* Vim rationis jam penetras. Jā vides quò reſpiciat Hæreticus. *Tenet primò* eſſe probabile, quòd Deus mentiri nequeat; *ſecundò* eſſe probabile, ꝙ revelarit ſacrā paginā & ſi velit ut ſic loquar, dictaverit; *tertiò* eſſe probabile, ꝙ eandē Romana Eccleſia benè exponat; *& tamen addit*, ijs nō obſtantibus harū Antitheſes eſſe probabiles. Reſolutionē hanc ſic ille confirmat & dilucidat. [*Doctrina Ariſtotelis*, inqt, *prout hodie traditur* in Academiis Italicis, Hiſpanicis, Gallicis ꝓbabiliſſima eſt, nec cōtra hāc ipſam ꝓbabilitatē, militat mundi æternitas, & animæ rationalis mortalitas, nā iſti & ſimiles errores ſunt expuncti, nec jā traduntur à Chriſtianis Philoſophis. Hæc ipſa doctrina & ſchola Ariſtotelis in tres ſectas dividitur (Thomiſticā, Scotiſticā, & Nominalem) omnes ꝓbabiles, omnes celebres, omnes plauſibiles; Dicāt Dominicani, [*Noſtra ſchola Ariſtotelica eſt, & antiquior, Nominali & Scotiſtica: ergo redeundū ad ipſam vel ſecedēdum eſt ab Ariſtotele,*] qd inde? nā à Franciſcanis ridebūtur, q æquo jure reponēt [*Vel admittendam eſſe Scoti ſcholā, vel relinquendū Peripatū;*] tunc n. argumentatio urgeret, cū vel una ſub Chriſto religio, vel una ſub Ariſtotele ſchola demōſtrationes, produceret; nam ſi una ſecta demonſtraretur eſſe vera, reliquæ demonſtrarentur eſſe falſæ: at in noſtro caſu ait Baſanomenus, ōes has Religiones (Romanā Lutheranā, Calvinianā) eſſe Chriſtianas & ꝓbabiles judico, & omnes has ſcholas (Thomiſticā, Scotiſticā & Nominalē) eſſe Ariſtotelicas & probabiles cenſeo, & hanc ob rē ratiocinio illo diſjunctivo, *Vel redeundum eſt ad Romanam Eccleſiam vel ſecedendum eſt à Chriſto*, convinci aut urgeri non poſſum. Nec antiquitatem ipſe & Concilia Generalia, morabitur; hæc enim, ut ait, probabilia argumenta & non evidentia miniſtrant, quoniam ſchola Ariſtotelis, Chriſti religione multò antiquior, & Academiæ Peripateticæ, multò numeroſiores magiſtros habent, q̃ Generalia Concilia, & ſi licet P. Magno doctrinā Peripateticorū de errore, & tyrannide arguere, cur non licebit Baſanomeno, eſſe & cautiori? cur non dicere Romanā quidē Eccleſiā eſſe ꝓbabiliſſimam, adeoq; in foro interno eſſe

An doctrina Lutherana, aut etiam Calviniana ſit probabilis?

Proponitur peſſima illa hæreſis, ad quā plerīq; hodie Heterodoxi confugiunt.

Conciliorum authoritas.

Minus probabilis sententia sæpe securior est.

esse securissimam, & tamen hoc ipso non obstante, Lutheranam quam ipse profitetur, esse etiam probabilem, atque æq; Christianam, & securam, imò securiorem omninò, quoniam minus probabilis sententia, si benignior, etiam securior est: cur non licebit addere, se esse in quietâ conscientiâ apud Lutherum, adeoque nec teneri redire ad Ecclesiam Romanam, nec à Christi Religione secedere?

Sic discurrit etiamnum Basanomenus: & deberet à Te, Lector erudite, compesci. P. Valerianum Magnum audivit, & alios audire desiderat.

****

FVNDAMENTVM XLVII.

De Spe Supernaturali, quæ primâ Decalogi lineâ præcipitur.

MXLVI. *Quæ sunt contra spē naturalē, sunt sæpe secundum supernaturalem spē.* *Spei necessitas.*

SVnt Metus & spes Fidei quædā dotes pedisequæ; *credere enim oportet accedentem ad Deum, quod sit, & inquirentibus se remunerator sit.* Et quidem ab Apostolo Abraham meritò in exemplū proponitur, *qui contra spem in spe credidit:* quoniam contra spem naturalem debemus sperare divinitùs. Simus igitur inter Spem & Metum, & quoties Menti occurrant vires propriæ, metuamus; & quoties sanguis Christi, speremus: omnia enim nostra opera nisi sanguine intingantur, & gratiæ consortio eleventur, nihil sunt.

MXLVII. *De nostro & Christi patientis concursu.*

ANno Domini M.DC.XLVII. Audivimus hanc Thesin defendi: *Tutius in Christi meritis, quàm in nostris operibus spei anchoram figi.* Notavimus illud *tutius* & impugnavimus; non enim in nostris operibus minus tutè, quia nullo modo tutè. Præterea in Christi solis meritis exclusis operibus nostris nulla est securitas, in operibus nostris exclusis Christi meritis nulla: ergo hoc sensu neutrubi tutiùs, quia neutrubi tutè.

An comparativum supponat in utroque extremo positivum?

Quod si merita Christi cooperationem nostram involuant, & nostra opera merita Christi, frustra fit comparatio, quia non duo dantur extrema, sed unicum, & si duo esse dicantur, in alterutro figam anchoram Fidei æque tutè.

I.

MXLVIII. *Vtrùm terminus magnitudinis spei supernaturalis sit ultra terminum spei naturalis?*

COnsultus sum à Viro docto & pio de spei termino maximo; voluit enim doceri, quousque possit spes supernaturalis excrescere, quin in præsumptionem & temeritatem evadat. Posuit hunc casum. Est Petrus ex hoc littore fluvij, & apud alterum respicit moribundum infantem, quem scit baptizatum non esse: se esse in gratiâ supponit, & tametsi nare nesciat, se com-

mittit torrenti, ſperans, quod minus poteſt humana fragilitas divinitus addendum eſſe. Non vult Deus illum miraculosè ad alterum littus traducere; & ſic Petrus ſubmergitur.] Et inquiritur, an fuerit temerarius? An peccaverit, ſe aquę credendo? & ſi peccavit, An ſpes in Deo, quam habere ſolemus & debemus, non ſe extendat ultra terminos naturalis prudentiæ? quod eſt, quærere, An non ſe poſſit maiori exponere periculo, qui in Deo ſperat, quã atheus?

II.

MII. An liceat Principi in conflictu in ſpe ſupernaturali contra ſpẽ naturalem procedere?

HInc poſſumus oculos ad bellum convertere, innumeras victorias ad memoriam reducere, quas miraculose à Deo conceſſas in ſacris & profanis hiſtoriis reperimus. Quid, ſi eiuſmodi exemplis animatus Rex Galliæ Calvinianos, & Cæſar Lutheranos multò ſuperiores invaderet, & ſuis exercitibus diceret, *Gens abſque conſilio & ſine prudentia, utinam ſaperent & intelligerent & noviſſima providerẽt: Quomodo perſequeretur unus mille & duo fugarent decem millia? Nonne ideo, quia Deus ſuus vendidit eos, & Dominus concluſit illos? Non enim eſt Deus noſter ut Dij eorum, & inimici noſtri ſunt Iudices?* quid ſi cauſæ iuſtitiæ confidentes, paucos Catholicos in numeroſis Hæreticorũ acies dirigerent? Actio-ne eiuſmodi deberet laudari à cõfidentiâ; an potius à temeritate condemnari? an in eiuſmodi caſibus non aliter audendum eſt, quàm ſi divina revelatio præcedat? an non ſufficiet aliquando confidentia & ſpes?

III.

An detur ſpes? & an diſtinguatur à Fide?

HÆc de ſpe ſupernaturali à nobis dicta; ſed interrogas, An certum ſit dari ſpem ſupernaturalem? An hic habitus poſſit tutâ fide ab aliquo Viro docto negari?

Ut reſpondeam dabo Facultatis Theologicæ in Viennenſi Univerſitate ſententiam; eius enim authoritate & conſenſu anno 1649. menſe Auguſto, D. Gulielmus Glocker, Sacri Ordinis Ciſtertienſis, in Campo-liliorum Supprior, Præſide P. Georgio Turkovich S. Theologiæ Doctore & Profeſſore Ordinario, pro ſupremâ laureâ conſequendâ propoſuit doctiſſimas Theſes, inter quas fuit viceſima-ſexta. *Dari habitum Spei probabilius eſt eſſe de fide. Eſt unus ſpecie in omnibus, infuſus non ad perfectius aut intenſius, ſed ad ſperandum ſimpliciter. Eſt vera virtus Theologica, ordine generationis poſterior Fide, prior Charitate: ſine quâ, etſi informis, manet tamen; nec alio quam deſperationis & infidelitatis peccato corrumpitur.* Sanè, ſi probabiliùs eſt de fide, probabiliter eſt non de fide. Ergo qui negaret dari in hominibus ſpei ſupernaturalis habitum, non eſſet hæreticus. Ergo nec temerarius, non enim talis dici poteſt, qui ſequitur opinionem probabilem.

Communis ſententia docet dari habitum ſpei; à quâ ſuavius diſcederet, qui ſupponens cum Scholâ Scotiſticâ dari habitum Gratiæ; & dari etiam habitum Charitatis; non tamen diſtinctos, ſed realiter idemtificatos, ſubiungeret dari etiam in nobis habitum Fidei, & habitum Spei; non tamen diſtinctos, ſed realiter idemtificatos: cui ſententiæ favet Viennenſium Theſis, quam propoſui. nam ſi tam deſperationis, quam infidelitatis peccato ſpes perditur, nunquam illa à Fide ſeparatur; ergo ſi infidelitati realiter opponitur: quidquid formaliter eſſe dicatur, realiter loquendo ſpes eſt Fides. Accedit, quod omnia Scotiſtarum argumenta,

menta, quæ probant Gratiam & Charitatem non distingui; omnia æquè aut etiam fortiùs probent spem à Fide non distingui: ergo utrobique debemus pariformiter philosophari.

Hæc calamo volanti Tibi (Lector ingeniose) propono: tu singula meditare & considera.

FVNDAMENTVM XLVIII.

De Charitate supernaturali, quæ prima Decalogi Lege præcipitur?

MI. Præceptum Charitatis.

Haritas virtutum Regina, formaque, à Deo præcipitur: Sed ad quid tenemur hoc præcepto? Ad amandū Deum super omnia, hoc est, supernaturaliter. Et quādo obstringimur isto præcepto? Anne in primo illo instanti, quo cōceditur rationis usus? Non puto: Ut enim tenearis missam cras hoc est, die Conceptionis, audire, tria debes omninò præcognoscere: primum, dari præceptum de audiendâ missâ diebus festis; secundū, diem Conceptioni sacrum festum esse; & tertium, diem esse crastinum conceptioni dicatum: è quibus, si vel unum invincibiliter nescias, non teneberis audire missam: Ergo puer, ut primo illo instanti, quo uti ratione incipit, teneatur Deum amare supernaturaliter, tenebitur primò, scire dari tale præceptum; secundò, illud obligare primo instanti, quo aliquis incipit uti ratione; tertiò hoc instans A esse illud primum instans; quæ omnia pueris ignota sunt.

Non obligat primo instanti rationis.

Tria requiruntur, ut aliquis teneatur præcepto.

MII. Charitatis præceptum est de re possibili.

Hinc patet hoc præceptum nō esse de re omninò impossibili: amat n. Deum super omnia, qui supernaturaliter; eum que amat supernaturaliter, qui ex charitate, aut auxilio divino. Charitatem habent, quicunque in gratiæ statu sunt; auxilium, seu dispositionē actus charitatis elicitivā, quotcunq; legitime orant & postulant; auxilium enim quod a torandum est, conceditur omnibus, ubique & semper.

Auxilium ad petendum.

Gratiam peccatumq; in unico reali instāti coexistere docuit Petrus Lorca: eius opinio annis singulis iterum iterūque defenditur a Cistercienfibus, & ab aliis interdum, Salmanticæ & Compluti, in Actibus Academicis, sic n. Hispani solennes disputationes vocant. Lovanij olim Michael Bayus eodem tempore coexistere Gratiam & peccatum asseruit. & quia opinio Lorcæ visa similis, aliquibus Theologis ibi displicuit, qui eam alibi defendi ignorabant. Rescire vellem, quid de eâdem iudicent, Galli, Germani, & Itali, ex illa enim multa in Philosophiâ & plura in Theologia possunt deduci.

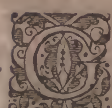
An gratia & peccatum sint simul.

Actus Academicus, quid?

FVNDAMENTVM IL.

De Gratiæ & Charitatis, Fidei & Spei, Dispositionis & habitus, gratiæ auxiliantis & iustificantis differentia.

MLII. *Discrimen Gratiæ & Charitatis.*

Ratia & Charitas differunt ut virtus passiva & activa; à Gratiâ enim habemus, quod à Deo amari, & à Charitate quod Deum amare super omnia possimus. An hæ duæ virtutes realiter distinguantur incertum est: nam alterutrum probabiliter solet defendi. Anne de Spe & Fide eodem modo philosophandum est? Potestne probabiliter dici illas non distingui realiter? Libenter hic vellem institui. Anne eadem numero Gratia, seu Charitas, quæ data ut dispositio est auxilium, si tamen ea utitur homo remanet, & fit habitus? Anne actus est dispositio ut permaneat Charitas & habitus sit? An ultima dispositio hoc sensu provenit ab ipsa forma.

Multum Theologo proderit, qui has quæstiones velit dilucidare?

MLIII. *Notanda de Gratiæ & Peccati oppositione. Pileus est libertatis symbolum.*

PIleo olim apud veteres, qui manumittebantur, donabantur: & apud ipsos pileus opponebatur servituti; & alterutra sententia (nimirum tam illa quæ docet inter Gratiam Peccatumq; intercedere oppositionem ex naturâ rei, quàm quæ docet intercedere purè moralem) nullum argumentum efformat, quod Politici nō possint de pileo: nam pileus ut materiam suam dicit, opponitur libertati moraliter, & ut libertas est, reduplicat quandam extrinsecā denominationem, vi cuius servituti opponitur ex naturâ rei. Hæc dixero, quia audivi sæpe doctissimos Thomistas arguere, & sumere gratiam ut expellentem peccatum reduplicativè, & inde ad oppositionem demonstrandam procedere. Puto igitur stando D. Thomæ rationibus, non magis Gratiam opponi peccato, quàm servituti pileum, & ideò posse illam bifariam considerari, primò prout dicit entitatem suam physicam, & secundò prout involuit decretum divinum expellendi culpam, cùm infuderit gratiam; Primo illa sensu, caret nomine, & à nobis qualitas per antonomasiā vocabitur, quod sit omniū qualitatum excellentissima: at secundo, vocatur ab omnibus *Gratia*, & concludo hanc ipsam prout qualitas est, opponi peccato moraliter prout Gratia est, opponi ex natura rei: & neutro sensu opponi physicè: & eodem omnino modo de pileo, & aliis signis politicis philosophabor.

Gratia bifariam debet considerari.

FVN.

FVNDAMENTVM L.

De Iuramentis vanis, quæ secundâ Decalogi lege interdicta.

MLIV. *Iuramentū veracitatē & necessitatem requirit.*

T Iuramentum legitimum & meritorium sit, duo requiruntur; Veracitas, & Necessitas; illa respicit Legis substantiam, & hæc modum: adeoq; peccat mortaliter qui sine veritate iurat; & venialiter qui sine necessitate. Veritas, non est de ratione iuramenti, sed veracitas: qui enim sincerè putat se vidisse, quæ revera non vidit, & si sententiam suam iuramēto confirmet, non peccat. Ex his sequitur hoc testimonium, *Ego iuro me vidisse Petrum in tali loco:* æquipollere huic, *Ego iuro me certò putare, quod viderim Petrum in tali loco, & me carere ratione ob quam suspicari possim me falli.*

Non requiritur in Iuramento veritas. N.B.

MLV. *Interiectiones Politicæ.*

SUnt multa iuramenta, quæ in interiectiones transiverunt; quondam nationes multæ nominibus abutuntur interdum, verbisq; etiam ut animi passiones exponant. *Diós! Iesus! Cuerpo de Christo! Fuego de Dios!* & etiam *Voto à Christo*, & aliæ voces similes, apud Hispanos interiectiones sæpe sunt: frustra poneremus exempla: nam nobis credi potest, aut debet, cùm agimus de linguâ maternâ. Aliæ quoque nationes obscenas nonnullas dictiones interiectionum notatione donarunt, & voces debēt accipi præut solent hodie, non verò prout voluerunt veteres Nomenclatores.

Sunt interdum obscenæ.

An iurent, qui per fidem.

Multas habent iurādi formulas Nationes aliquæ, quas si exponas hoc modo sunt blasphemæ; si illo, congruunt, & nihil inconcinnū significant *Per meā fidem*, dicunt plurimi, & iurant, quia intelligunt Fidem Christianam; & idem dicunt alij, & non iurant, quia intelligunt Civilem, hoc est, veracitatem, quo sensu inquit Hispanus, *A fee de caballero, A fee de honbre de bien; &c.* quod est dicere, *en realidad de verdad*, pro quo dicimus latinè *Reverà*. Hispanorū modus loquendi aut blasphemandi; videlicet, *Cuerpo de Dios.* Si intelligatur de Patre aut de Spiritu S. aut etiam de Filio quà Deo, est blasphemia: si de Filio quà Homine nihil absurdi continere videtur. *Spiritus est filius meretricis* dicunt Hungari, cùm irascuntur; & si nomine *Spiritus* tertiam personam Trinitatis intelligant, blasphemi sunt: & si Diabolum, aut aliquid aliud, nugantur.

De Promovendorum ad dignitates Iuramento.

PRomoti ad Magistratum in plerisque Civitatibus Belgij, iurant non solicitasse per se aut per tertiā personā, directè aut indirectè illam qualitatem, cùm tamen constat publicè, quòd sollicitaverint: ideoque petitur. An periu- MLVI.

Restrictiones mentales.

rij sint rei? & si non, An illud iuramentum excuset restrictio mentalis? Pro casus decisione advertendum est, taliter promotos iurare se non fecisse diligentias, nēpe illas quas Respublica interdicit, non alias; si quas hæc permittat, non erunt impedimenta promotionis. Diligentiæ, quæ solent fieri in tres classes dividimus; aliæ enim sunt iniquę & iniustæ, aliæ sunt licitæ & prudentes, & aliæ necessariæ. His positis considera sequentes Assertiones.

Prima. *Cum imminet periculum de indigni promotione, teneris illam quicunque Christianus impedire. & si sit medium efficax sollicitare & adspirare ad eandem dignitatem, & aliter iniquorum consilium impedire non possis, teneris si sis dignus, diligentias magnas facere, & sollicitare ut illam dignitatem obtineas.* Patet; quia tunc Respublica est in extremâ necessitate, & debet illi succurrere, qui possit.

Sed quid si Respublica talem sollicitationem interdicat? illud idem quod esset, si fame moribundus iuberet, ne panem ei porrigeres, & naufragus ne illi succurreres: illi enim, qui extremè laborat, impedire, ne sibi succurratur, non licet.

Secunda. *Si indignus sis nulla tibi diligentia, nulla sollicitatio est licita.* Patet; quia quando finis est illicitus, omnia media quæ in illum tendunt, illicita cēsenda sunt: & nemo dubitat illicitam esse promotionem indigni.

Tertia. *Si dignus sis, examinare oportet institutionem dignitatis & loci leges; nimirum, An dignior debeat promoveri, An verò possit etiam dignus.* Cæterum experientia nos docet, ad Magistratum non semper promoveri digniores, ideoque censeo dignos posse eligi, ni detur lex particularis; quæ contrarium præcipiat.

Quarta. *Respublica diligentias necessarias interdicere non potest, debet iniquas.* Vtrumque patet ex præmissis. non enim potest mihi iubere, quod ex iure naturæ debeo omittere; interdicere, quod debeo facere.

Bona per accidens nociva solent esse.

Quinta. *Respublica non potest interdicere diligentias prudentes & iustas, nisi per accidens iniquæ evadant, & damnum grave communitati inferant.* Igitur ex institutione Reipublicæ, homicidia, minæ, subornationes, persuasiones nimiæ, preces intolerabiles, & alia media, quæ creduntur tollere moralē indifferentiā, interdici creduntur: concedi puram & sinceram meritorum propositionē, usum sanctum benevolentiæ & amicitię, mæcenatum commendationes, hæc n. secundum se sunt bona, & tametsi mala possint esse ex abusu, melius est abusus tolli, quàm vincula charitatis & communis vitæ disrumpi.

Diligentiæ interdictæ.

Pro... iuri... expo...

Igitur cum Respublica iuramento præmisso vult certior fieri, An ille, qui denominatus est sollicitaverit? inquirit, An habeat indignitatem, hoc est, An indignum se reddiderit sollicitando? Ergo examinat, An fecerit diligentias indignas & illicitas? Et qui solū licitas & prudētes, tametsi multas fecerit, tactis S. Christi Evangeliis, respōdebit se nullas fecisse. nō n. illas fecit, de quib. consulitur; nempe illas, quas suis Ministris, cavet prudens Respublica. Alias enim, si digni nullas diligentias facerēt, cùm indigni etiam iniquas & exorbitantes faciant, indigni exclusis dignis frequentissimè promoverentur.

Consuetudo ... fide ... interpret.

Hanc resolutionem confirmat ordinaria praxis; omnes n. sollicitant, omnes sua merita prolixè exponunt, omnes impendunt amicos, & tamen omnes nullas se diligentias fecisse iurant; & nullus de periurio reus agitur. Ergo siquidem Respublica hoc non ignorat, & tamen nec iuramentū illud tollit, nec sic iurantes punit; nec censeatur iniqua;

qua; censenda est tantummodò iuramentum exigere de diligentiis & sollicitationibus iniustis & illegitimis, non verò de præ se necessariis, quæ sine peccato omitti non possunt; nec de licitis, quæ licet omitti possint, tamen laudabiliter à prudentibus solent adhiberi.

FVNDAMENTVM LI.

De Votis, quæ ad secundam Decalogi legem spectant.

MLVII. *Quid sit votum?*

Otum, de quo loquimur, est promissio melioris boni facta Deo. Hinc patet neminem posse vovere mala, aut minus bona. Votum dividitur in Solenne & simplex, non tanquam in duas differentes species, sed tanquam in duos modos. idem enim numero votum, quod simplex est, si solennitatibus legitimis fieret, esset solenne. Anne iuramentum & votum distinguuntur specie? Anne Benedictini Religiosi tria vota solennia emittunt? an non potiùs tria iuramenta solennia? Anne seculares Præsbyteri ad Castitatem solenni voto, an verò solenni præcepto tenentur? Videtur multo faciliùs posse ad Præceptum quàm ad Votum recurri. Et nihilominùs videtur utilius ad votum, quàm ad præceptum posse vel debere recurri.

Solennis & simplicis voti discrimen.

An specie differat a iuramento?

Solenne Iuramentū.

Solenne Præceptū.

MLVIII. Vota substantialia sunt tria; nimirùm, Votum Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ; de quibus sum aliqua specialia dicturus; omnia breviter, non enim uberiora, sed concisiora impræsentiarum damus.

I.

De Voto solenni invalido.

Casus proponitur.

Emiserat professionem Antonius, sanè invalidam, nō quidem ob voluntatem aut intentionem illegitimā, sed ob defectum ætatis, temporis in probatione requisiti, aut alterius cuiuscunque impedimenti dirimentis. Cognito impedimento reclamat dimittiturque, & quia vult ducere uxorem, An habeat aliquod sublatens impedimentum, rogor.

Diana & alij volunt eum adhuc obstringi voto simplici Castitatis, quoniā eius intentio fuit bona, & se devovit Deo, illiusque votum si caret aliquo prærequisito ut sit solenne, nullo caret ut sit simplex, & ideò putant voto simplici adhuc Antonium obligari. Ego tamen contrariam sententiam tenui *in Comment. in Regul. D. Benedicti, num.* 509. quam etiam nunc teneo & certissimam iudico. Ut hæc innotescat clariùs veritas

An votum, quod solenne non est, sit saltem simplex?

Dico primò. *Si intentio Antonij fuit hæc. Volo DEO vovere castitatem eo meliori modo quo possum, nempe solenniter, aut si forte ob aliquod impedimentum, quod nesciam, id non possim, volo illam vovere.*

vovere simpliciter: cessat quæstio; in tali enim casu adhuc demonstratâ nullitate professionis solennis, manere adhuc Antonium obstrictum simplici castitatis voto certum est.

Dico secundò. *Si intētio eiusdem fuit, Volo Deo vovere castitatem solenniter, & si ob aliquod occultum & mihi nunc ignotum impedimentum contingat hanc ipsam professionem esse invalidam, nolo emittere vota simplicia*; cessat similiter quæstio. Antonium enim in tali casu non teneri votis simplicibus est certissimum: nam agentia moralia nō operantur ultra voluntatem, & Antonium non velle emittere vota simplicia casus ponit.

Dico tertiò. *Si Antonius nihil cogitavit de votis simplicibus, sed tantum emisit solennia bono animo & intentione, quæ tamen propter aliquod impedimentum dirimens & ipsi Antonio involuntarium postea declarantur invalida, non obligatur voto simplici*: PRIMò, quia probabilissima sententia est, quæ specie distinguit votum solenni à simplici, quâ positâ Diana contra nos nihil inferre poterit. hæc enim cōsequentia, *Votum castitatis non est solenniter validum, ergo erit simpliciter validum*. est similis huic; *Votum, quo ieiunium promisi, fuit invalidum: ergo manebit votum validum peregrinandi*, nam & hæc duo distinguuntur specie: aut etiam huic, *Hic syllogismus non bene concludit in prima figura: Ergo bene concludet in tertia. &c.* qui enim unum actum facit invalidè, non est dicendus fecisse validè alium specie aut genere ab eo diversum. SECUNDò, quia stando contrariæ opinioni, quæ merè probabilis est, si dicantur vota solennia, & simplicia modaliter tantùm distingui, deberet examinare Antonius, qui dixisset si rogaretur, anne vellet saltem emittere vota simplicia, si solennia non posset? Puto eum

Vota solennia & simplicia probabiliter distinguūtur specie.

negativè responsurum, quia in ambiguis & incertis debemus iudicare iuxta ea quæ communiter solent accidere, ut præcipit Regula VL. inspicimus enim in obscuris quod est vero similius, vel quod plerumque fieri consuevit: rari enim sunt, qui se volunt extra monasteria ad obedientiam, paupertatem, & castitatem obligare. Confirmat hanc resolutionem alia Iuris Canonici Regula, videlicet XXX. Nam, si in obscuris minimum est sequendum, cùm obscurum sit, Anne Antonius teneatur voto simplici, aut non? sequamur minimum, & eum non teneri dicamus. *Confirmat* iterum tandem resolutionem hæc instantia. Vendidit Antonius sincerè unam domum Froilano, & quia in instrumento solenni aliquis defectus reperitur, venditio iudicatur invalida, anne manebit Antonius domûs dominus? Respondebunt omnes affirmativè. Quid si instet aliquis Antonium perdidisse domus dominium? dicendumque si non vendidit domum, donasse saltem, adeoque illam, si non emptionis, saltem donationis iure spectare ad Froilanum: Ridebitur. Ergo de votis pariformiter philosophare. Professio solennis, est contractus, quo Religiosus Dei & hominibus obstringitur, quo Monasterium & superior obstringitur Religioso: & votum simplex est donatio, quâ vovens obstringitur Deo, & nullum hominem obstringit sibi. Ergo si non est bona consequentia, *Vendidit invalide, ergo donavit validè*: nec erit bona, *Emisit vota solennia invalidè, ergo simplicia validè.*

Votum solenne est venditio: votū simplex donatio.

II.

Est quæstio celeberrima, quæ inquirit, An summus Pontifex possit in voto solenni dispensare? Utrumque est omninò probabile: & de hoc disputare

MLIX.

An votum solenne sit dispensabi- non le?

non vólo : sufficiat dicere utramq; sententiam esse classicam ; asserentemque defendi à Patribus Iesuitis, & negantem à Doctore Angelico & Patribus Dominicanis. Cæterùm licèt utrumque sit probabile, non est utrumque verum, quia contradictoria esse vera non possunt. Ponamus igitur esse verã Doctoris Angelici sententiam, falsam contriaram, & quæramus, An hodie in votis quæ solennia vocantur, possit Pontifex dispensare ? Respondeo illa *vel* esse verè solennia, & per consequēs indispensabilia, at solere dispensari propter iuniorum opinionem probabilem: *vel* esse dispensabilia & per consequens purè simplicia, at censeri solēnia propter opinionem probabilem iuniorum. Alterum ex his duobus dicendum est. Utrum tamen? Tu cogita.

Nota hanc doctrinam, quæ est valde vera, & tamen considera- tione dignissima.

Interim unum Dominicanum accerso, & supponi iubeo D. Thomæ sententiam, quæ solennia vota esse indispensabilia asserat : quam ipse libenter supponit. Supponi iubeo etiam Ecclesiam nullum votum aliter acceptare, quam reservando sibi potestatem & authoritatem dispensandi ; quod admittent libenter Theologi universi Romani, quibus credendum est, quia est quæstio de facto. & interrogo An stante duplici hâc suppositione, non sequatur, *Nullum esse hodie in mundo, qui voto solenni obstringatur ?* Et quia amo Dialecticam, hoc Enthymema enodandum propono.

An sit probabile, quod vota solennia hodie non dantur?

Si istæ duæ hypotheses essent evidentes & certæ, esset certum, & evidens nullibi hodie in mundo vota emitti solennia.
Ergo siquidem secunda est certa, aut ut minimum, utraq; est verè probabilis, erit probabile nullibi hodie vota emitti solennia.

& quidem videtur bonũ, & simile huic:

Si est certum quod corpus A. sit album, erit certum quod disgreget visum:
Ergo si est probabile quod sit album, erit probabile quod disgreget visum.

Sed quia hoc Enthymema est bonũ, & illud alterum est malum, scire vellem, quo illud laboret prius defectu vel morbo.

Consequentia doctrinæ postulat, ut unum aut alterum similem casum proponamus. Superiùs Fundament. 36. §. 21, num. 581. egimus de conditionibus contractui oppositis. Hæc ibi posuimus exempla. *Accipio te in meam, si nolis sit. debitum reddere. Si velis generationem impedire. Si poculum sterilitatis sumere.* Et quia contractus utrumque (matrimonium & conditionem) complecti non solet, inquiritur, Quid dici debeat? Anne conditionem habendam pro positâ, & quia licitè purificari illa non potest, fore matrimonium invalidum? An fortè quia physicè illa purificari potest, & tamen licitè non potest, matrimonium validè quidem contrahi, non verò licitè? An tandem habendam pro non positâ, & non affecturam contractum?

De Matrimonio conditionato, si conditio contraria sit.

Dubium proponitur?

Respondeo stando Iuri naturali, nullam conditionem honestam aut inhonestam, possibilem aut impossibilẽ, habendam pro non adiectâ : quæ enim futuræ sint conditiones, sub quibus contractũ initurus sum, non pendet à prudentum æstimatione, sed à mea voluntate. Si semel sit validè posita, dicam aut illam conditionem contrariari cõsensui, aut effectui contractûs. Si consensui, contractus erit invalidus: si effectui, validus. Sanè in contractibus cõditio contraria consensui esset hæc, *Volo. si non-vis; nolo, si vis. Accepto te in meam sub conditione, quod me non accipias in tuũ. Vendo tibi equum, sub conditione quod illum*

Satisfit ex Iure naturali.

Conditio potest dupliciter dici contraria.

nonemas. Emitto vota ſolennia, ſi Prælatus habeat animũ nõ acceptandi; ſi habeat acceptandi animum, non emitto, &c. Et in omnibus his caſibus contractus eſſet invalidus. Atquia reddere aut non reddere debitum; impedire aut non impedire generationem: pharmacum ſterilitatis ſumere aut non ſumere, non opponitur conſenſui matrimoniali, ſed effectui, certum eſt hoc matrimonium eſſe validum Iure-naturæ.

Satisfit ex Iure Eccleſiaſtico.

Sed quid Iure-Canonico? Reſpondeo, non videri impoſſibile, in re tam ſubtili interfuiſſe aliquid hallucinationis aut æquivocationis: nam, ſi Pontificis ſententia fuit deſinitiva, cùm eiuſmodi declaravit matrimonium invalidum, non reſpondit ſecundum Ius naturæ. Quod ſi adhuc eiuſmodi Matrimonia invalida eſſe velimus, debemus dicere, Pontificem poſſe ponere impedimenta dirimentia; & inter alia adnumerandam conditionem oppoſitam uſui, intento, aut fini matrimonij. Sed mentem Pontificis fuiſſe non iam explicare Matrimonij naturam, ſed novam legem condere & ponere dirimens impedimentum, vel ex eo ſatis clarè colligitur, quòd Impedimenta dirimẽtia accuratè recenſeantur in Iure, & inter illa non reperiatur hæc conditio.

Aliud eſt definire, aliud præcipere.

Quis impedimenta dirimentia ponere poſſit

Conditiones & circumſtantiæ eſſentiæ contractûs oppoſitæ:

Ut ergo rem meliùs intelligas, ad priora revertor, & puto has conditiones opponi ſubſtantiæ contractûs. *Solennem profeßionem emitto, ſi nondum habeo ſedecim annos. Si nondum eſt annus probationis impletus. Si ſubeſt aliquod impedimentum dirimens. Si illam Prælatus non acceptat. Si liceat habere proprium. Si liceat Monacho matrimonium contrahere. Profiteor ſolenniter hac lege ut tribus tantùm annis votis tenear, &c. Duco te in meã reſervans mihi ius te repudiandi, & reſcindendi matrimonium, cũ voluero: reſervans ius ſuperducendi ſecundã, ſi voluero. &c.* nã ſtante aliquâ cõditione ex iſtis ipſemet contractus non ſtat. At accidentales videntur ſubſequentes. *Emitto vota ſolennia cum intentione non ſervandi, voveo ieiunium cum intentione ſumendi ientaculum. Vendo tibi mancipium, ſi vis illum occidere. Duco te in uxorem, modò mihi nubere velis, tametſi obligationibus, reddendi debitum, non impediendi generationem, non procurandi ſterilitatem, & cæteris, quæ matrimonium ſequuntur, ſatisfacere nolis.* Obligationes enim ratum & verum contractum ſupponunt, & earumdem impletio aut non impletio eſt extra valorem contractus.

Effectui & accidentibus contractûs oppoſita.

III.

Circa votĩ materiam multa occurrunt dubia, quæ indigẽt ſolutione. MLX.

Votum de re impoßibili.

Quæro primò, An aliquis ſe poſſit obligare voto ſimplici ad moraliter impoſſibile? An ad illud quod conſideratis omnibus circumſtantijs, erit ad animæ ſuæ perditionem?

Quæro ſecundò, an maneat obligatus, ſi poſtea reperiat novam aliquã difficultatem, quam non prævidit; quam ſi prævidiſſet tale ipſe votũ non emiſiſſet?

Quæro tertiò, an eodem modo de voto ſimplici & ſolenni philoſophandũ ſit? & maximè in illorum ſententiâ, qui docent non differre ſpecie: nam de rebus diſtinctis puro numero eodem modo philoſophamur.

Quæro quartò, An eodem modo de Matrimonio etiam philoſophandum ſit? An eodem modo de omni pacto & contractu?

Quod ſi ad tertium & quartũ negativè reſpondeas propter inconvenientia, quæro quintò, an omnis doctrina, quæ admiſſa pareret gravia inconvenientia, ſit falſa? an non ſæpiſſimè inconvenientia gravia ex veritatis notitiâ dimanaverint?

Ut rem melius intelligas, totam dilucido

Legantur

& relegātur obsecro hæc verba; in quibus nihil merito reprehēdi poterit.

lucido verbaMolinæ ſubſcribendo. *Si Deo voviſti omnes ſextas ferias anni ieiunare, eoq; an. dies Nativitatis Domini ſextâ feriâ celebretur, in qua omnes fideles carnibus veſcuntur; ad iudicandum, an in eâ die nihil impediente voto poßis carnibus veſci & non ieiunare, interrogandus es, an ſi dum votum emiſiſti, tibi occurreret eo anno diem Nativitatis incidere in diemVeneris, eum diē exciperes? quod ſi affirmanter reſponderis, certe* (N.B.) *non teneris ieiunare.* Ita ille *tom.2.diſp.*272.*n.*3. Subſcribit Rodriqu. *in ſumma tom.*3.*cap.*25.*nu.* 8. ubi reponit Hiſpanicè quæ dixerat Molina latinè: & adhuc reſolutionem benigniorem nos docet; ait enim: *Al que hizo voto ſimple de ayunar los viernes, ſele debe pereguntar, ſi tuuo intention expreſſa de ayunar en eſte dia, aunque cayeſe en viernes la Navidad, porq; ſi non ſe acordó deſto, non eſta obligado, attento quæ ſi ſe acordara veriſimilmente ſe ha de creer que non hiziera voto de ayunar en dia de tanta ſolennidad.* Conſonant Bonacinna *de leg.diſp.* 4. *q.* 2.*punct.* 6.*nu.*9. Bartholomæus de S. Fauſto *in Theſ.Relig.lib.*1.*qu.*154.*n.*2. Facundez *de preceptis Eccleſiaſticis tr.*4.*lib.*1.*c.*6.*n.*6.

MLXI. *An hæc doctrina in voto ſolenni locum habeat?*

Ex his fundamentis incepe unt hoc ævo nonnulli diſcurrere, ut vota ſolennia limitarent. Bis fui conſultus iterum à ſacerdote nobili, & iterum à Religioſo docto & pio S. Theologiæ Profeſſore. Rationem illius ad hæc verba reduco. *Votum ſolenne & ſimplex non diſtinguuntur ſpecie: ergo ſicut de ſimplici, ita de ſolenni debebimus philoſophari. Ergo ſi voviſti caſtitatem ſolenniter, adeoq; te cariturum uxore tota vitá, & tamen ob aliquorum obitum adquiras Regiam & Ducalem coronā, aut maneas unicus in nobili Genealogiâ, quā expediret non perire, & dubites, An tunc nihil impediente voto poßis vxorem ducere, interrogandus es, an ſi dum votum emiſiſti, tibi occurreret is caſus, eum exciperes: ſi affirmanter reſpondeas; certè non teneris voto, ſed potes nihilo-minus uxorem ducere.* Et alterius. (nempe Religioſi) argumentum reduco ad ſequentem periodum. *Siquidem eiuſdem ſpeciei infimæ votum ſimplex ſolenneq;, nemini ero iniurius, ſi eodem modo de utroq; philoſopher: experior eſſe ſupra vires meas caſtitatem ſervare, adhibui ieiunia ſevera, diſciplinas, cilicia, & ago vitā miſerrimam, ut compatiantur mihi ēt qui malè affecti: interim nec ideò caſtè vivo. Per viam ſtrictam & aſperam ad infernū præcipitor, & inquiro an nō ſit melius nubere quā vri? Nolo rogari an ſi hæc prævidiſſem adhuc caſtitatē voviſſem: certò n. ſcio me ideo vota emiſiſſe, quia volebam tranquillè & ſanctè vivere, & nunquā emiſſurū ea fuiſſe, ſi prævidiſſem me nec ſanctè nec trāquille victurū. Nec volo audire me peccare quia volo: id n. fateor; addo tamen me nunquā emiſſurū fuiſſe caſtitatis votū, ſi tam eſſe difficilem & arduam eius obſervantiā prævidiſsē. Ergo non teneor voto: quia ſi hoc prævidiſſem non voviſsē.* Sic ille diſcurrebat Religioſus. Et quidē pro ſe citabat Hominēbonū de Bonis, in Conſult.Moral.vol.1. p.2. reſol.28. ubi quærit, an votum Caſtitatis vel non nubendi factū à proclivi in Venerē valeat? & reſpondet probabilē ſententiam eſſe, quæ id invalidū dicit, & dat rationē quod ab eo ſit emiſſum, cui ob incōvenientiā & in carnis peccatū lapſus, matrimoniū ſalubrius ſit. Et Hominis-boni doctrinam ſic urgebat. *Votū caſtitatis emiſſum ab eo cui cælibatus minus ſalubris ſit eſt invalidū: ergo à fortiore idem dicendū, de voto caſtitatis emiſſo ab illo, cui non iā cælibatus minus ſalubris, ſed vere pernitioſus ſit. At materia quæ eſt mala reſpectu voti ſimplicis, non erit bona reſpectu voti ſolennis: ergo. Hæreo ego: ſed tu qui doctor es, utriq; ſacerdoti reſponde.*

NOTA. Sicut de Voto ſolenni Caſtitatis ſic ēt de ſolenni Paupertatis & Obedientiæ; dantur n. diverſa ingenia, & nonnulli plus allaborāt obediendo aut

rerum dominio carendo, quàm castitatem servando: ergo sicut philosopharis de illo cui Castitatis observatio sit moraliter impossibilis, sic etiam de illo cui moraliter impossibilis paupertatis aut etiam obedientiæ observantia.

IV.

De Voto Obedientiæ.

MLXII. POtest & solet emitti multis modis; ponam aliquas formulas.

Professio Patrum Iesuitarũ, Prima. *Polliceor Obedientiam in omni materiâ, quæ non sit evidenter peccatum.* Hoc votum dicuntur emittere Patres Iesuitæ, nimirùm expresse aut implicitè; quid n. importet professio colligitur ex usu & praxi. Et si hoc modo profitentur illi, dicam illos vi professionis debere obedire in materiâ probabili.

Secunda. *Polliceor Obedientiam in omni materia, quæ sit evidenter bona.* & huius vi nemo teneretur in merè probabili.

Benedictinorum, Tertia. *Polliceor Obedientiam, non quidem in omni materiâ, sed secundum Regulã hanc.* Ita profitentur Benedictini, & multi alij: & huius voti vi non tenebuntur obedire in materiâ contraregulari, etiamsi evidenter sit bona: nec in præterregulari directè; tenebuntur tamen indirectè; nimirùm, si præter regulam aliquid in ordine ad Regulæ certiorem & securiorem observantiam iubeatur.

Quarta. *Polliceor Obedientiam restrictã ad Regulam hanc; nimirùm in gravibus me semper operaturum exactè, & in levibus ut plurimùm.* *Cistertiensium, & D. Bernardi præcipuè.* Hoc sensu se & Cistertienses profiteri existimat D. Bernardus libro de præcepto, quam Scholio speciali illustravi. Et quidem huius voti vi tute nemo tenebitur obedire in materiâ pbabiliter malâ: nemo directè aut indirectè contra Regulam: & qui violet præceptum de re gravi peccabit mortaliter; aut ille, qui semel aut iterum violet præceptum in materiâ levi, non peccabit venialiter.

V.

De Voto Castitatis.

COmplectitur omnia in ordinibus MLXIII. Religiosorum, non tamen omnia in ordinibus Equitum, qui florent præcipuè in Hispaniâ. Pono aliquas formulas.

Prima. *Polliceor Castitatem Virgineam.* *Professio Monachorum,* Hanc omnes Monachi, Canonici, Clerici Societatis, & reliqui Regulares promiserunt expresse vel tacitè.

Secunda. *Polliceor Castitatem coniugalem.* *Equitum Regulariũ.* Hoc votum Religiosi militares emittunt.

Tertia. *Polliceor Castitatem coniugalẽ, ita ut non possim uti meâ uxore sine superioris aut Confessarij facultate.* Fortè hoc votum non careret aliquibus inconvenientibus: quid scio? at illa præcaveri possent, & illud esset validum, & tunc ille haberet restrictum dominium in uxorẽ, nempè simillimum illi, quod studiosi Societatis habent in res quarum sunt domini proprietarij: quibus uti sine superioris facultate non possunt.

VI.

MUlta legis de Coniugatorũ vo- MLXIV. tis: An reddere, an petere debitũ possint? & sexcenta alia, quæ speculativè sunt pulchra, & consequenter docta, at in praxi omninò difficilia, aut impossibilia moraliter; & hanc ob rẽ inquiris, *De votis coniugum.* *An possint Coniugati vovere virgineam castitatem?*

Communis Doctorum opinio inter debiti petitionem & redditionem discrimen latissimum reperit, & pronunciat, coniugi alterutri esse liberũ petere, aut non petere; at debere reddere sub peccato mortali, quam ob rem neminem posse Deo vovere, se nõ redditurũ, bene tamen se non petiturũ. Circa primum nullam ego difficultatem habeo: & nihilominùs habeo maximam circa secundum.

Primò,

Primò, quia durissimum esset honestæ & nobili uxori, semper debitum petere, nam ducta verecundiâ hæreret, & mallet fortè periculo incontinentiæ se exponere, quàm lasciva à suo marito iudicari. Ergo saltem in tali casu teneretur Maritus petere; nam consideratis omnibus circumstantiis, petitio illa redditio est.

Notetur & perpendatur ista ratio.

Secundò, Quia eò evehunt periculũ incontinentiæ Scriptores Iuniores, ut materiã parvam negent in sexto præcepto Decalogi: & putent neminẽ posse vel digitum fœminæ manu lascivâ premere, quin delinquat mortaliter. Ergo si tantũ reperiunt periculũ in digiti cõtactu, quâ doctrinæ consequentiâ admittere possunt, cũ qui fœminæ nudæ nudus in lecto condormit, carere commixtionis periculo? Porrò si periculum vitari non possit, quo modo potest cõiunx castitatẽ vovere? An non hoc ipsũ votũ esset laqueus, qui ipsũ suffocaret & perderet? An, qui vovisset castitatem, lecto separato iacere, aut ẽt in domo separatâ habitare deberet? Loquamur clarè. Aut iste est in proximo debitũ petẽdi periculo, aut cælebs in eisdem occasionibus non est in periculo proximo petendi indebitum. Porrò licere cælibi fæminæ nudæ condormire, videtur ex dictis sequi clarè, & tamen improbabile est. Videant igitur Theologi, An certũ sit posse coniugatũ invito altero coniuge castitatẽ partialem vovere; hoc est, ad non petendũ se obligare? Videant ẽt, An certũ sit communi illos consilio castitatẽ vovere poss̃, & tamen in codẽ lecto condormire, aut ẽt in eodem cubiculo aut domo remanere? An non faciliùs convenire possint, qui consummato matrimonio sine verecundiâ se tangunt, quàm illi quos pudor separat, & timor amovet? Physica in utrisque sunt eadem, & scire vellem cur non debeamus de utrisque pariformiter philosophari?

VII.

An Religiosus, qui tactibus polluit sæcularem, peccet contra votum castitatis?

NImis universalia sunt verba nostri Llamas, qui *in Sũmæ part.3.c.8.§.16.* sic ait. [Quando sola mollities cõmittitur tactibus Professi, vel in sacris constituti, si patiens est secularis, non tenetur dicere ampliùs nisi, *Passus sum voluntariè pollui tactibus alienis.* Neq; in sacris constitutus, vel professus ampliùs tenetur dicere, nisi *tangens impudice aliũ pollui,* & si non sit cognitus non tenetur explicare, *Et sum in sacris, vel professus, aut professa Religionẽ,* ut de se liquet; quia sacra persona nõ est in tali casu violata.] Hæc verba nisi limitentur intolerabilia sunt, & ideò eadẽ meritò ex hui[9] Theologi Summâ expunxit Sancta Inquisitio Hispanica in Indice expurgatorio edito an.1632 sub Cardinale Antonio Zappata litera H. secundæ Classis. Eodẽ omninò modo videtur loqui P.M. Nicolaus Moscicensis *in Tyrocinio S. Artis Pœnitentiariæ part.2.§.de Luxur.n.*10. ubi sic ait: [Nota ꝙ quando mollities committeretur tactibus Religiosi, vel in maioribus ordinibus constituti, tunc si qui patitur sæcularis est, non tenetur amplius dicere, nisi sic, *Passus sum voluntariè pollui tactibus alienis.* Et vice versa, Deo dicatus satisfaciet dicendo, *Tangebam aliũ impudice usq, ad pollutionẽ eius:* neq; tenetur explicare se esse Deo dicatũ per professionẽ, nisi ratione scandali, vel nisi illi intervenerit pollutio ẽtsi voluntaria indirectè, videlicet in causâ (quo casu solus Deo dicatus explicare debebit se esse talẽ) sive propter mutuũ factum, quo casu etiã sæcularis addere debebit circumstantiam complicis, quia ibi persona sacra violata est.]

MLXV. *Llamas.*

Nicolaus Moscicensis.

Iacobus de Graffijs.

Hanc eamdem sententiam tenere Iacobum

cobum de Graffijs Benedictinum, *de Caſib.reſerv.lib.3.c.8.n.39* teſtatur Diana *part.9 tr. 8.reſol.65.* Sed & ipſe citatus Diana, producit verba Patris Geſualdi Capuccini, qui *in Theol. Moral. tom.1.tr.27.c.10.n.16.* ſic inquit [Sequitur, quod quando ſola mollities cõmittitur tactibus profeſſi, ſive alicuius in ſacris ordinibus conſtituti, ſi patiens eſſet ſæcularis, non tenetur amplius dicere in cõfeſſione, niſi *Paſſus ſum voluntariè pollui tactibus alienis*; neq; Religioſus tenetur amplius dicere, niſi *Tangens impudicè alium pollui*, & ſi non ſit cognitus, non tenetur explicare, *Ego ſum in ſacris, ſive Religioſus*, niſi etiã ipſi accidat voluntaria pollutio conſummata. Et ratio huius eſt, quia perſona ſacra non eſt in tali caſu violata contra votum caſtitatis.] Hæc Geſualdus.

Tamburinus. Cõſonat Tamburinus *in Methodo expeditæ confeſſ. li.2.c.5.§.10.n.66.* ubi ait. [Si tu tuis manibus polluas uxoratum, vel Sacerdotem &c. debes id explicare; quia cooperaris ad Adulteriũ, vel ſacrilegium: at ſi te ſuis manibus alius polluat, parum refert pro tuo peccato contra Caſtitatem, quòd ille fuerit vir vel fœmina, vel ſacerdos: tunc n. (ſi aliud non additur) ſe habent illæ manus, ut merum inſtrumentũ; & ſolum adeſt cooperatio, cũ alterius te polluentis peccato. Ita ille; qui ſentit cum Llamas, ſęcularẽ patientem pollutionẽ ab aliquo in ſacris conſtituto, non teneri amplius dicere, niſi *Paſſus ſum voluntariè pollutionem tactibus alienis*, & nõ teneri amplius explicare circũſtantiã perſonæ ſacræ.] Profectò hanc opinionem reijcit P.M.

Candidus. Candidus *tom.diſquis.2.art.24.dub.5.& 6.* cuius verba huc apponere placet [Gravis iniuria & contemptus, ait ipſe, videtur inferri ſacræ Profeſſioni Religioſæ, & ſacris ordinibus eo ipſo quo quis utitur tactibus Profeſſi, aut conſtituti in ſacris Ordinibus, ut inſtrumẽto ad immundiſſimũ hoc peccatũ contra naturã perpetrandum. Ergo cũ hæc ſit circumſtantia graviter evidenter aggravans (NB.) eſt explicanda in ſacro Pænitentiæ ſacramẽto.] Sic Candidus: qui cũ maximè diſſentire videtur, adhęret citatis authoribus; fatetur n. eſſe evidenter circumſtantiã aggravantem; & nos putamus eſſe evidens, ꝙ circumſtantię aggravantes non debeant in cõfeſſione explicari. Ergo ſtando huic cõmuniſſimæ doctrinæ, non debebit quis in confeſſione exponere, ꝙ à Candido didicit nõ mutare peccati ſpeciem, ſed eſſe augẽtem circumſtantiam. Præterea iterum à nobis ſtat Candidus, quia tametſi deformitatem admittat, nõ tamen ullam contra votum ſed contra reverentiam debitam perſonæ Religioſæ quod omnino diverſum eſt. Tactus illos non ad aggravantẽ circumſtantiã, ꝙ fecit Candidus, ſed ad malitiã mutãtẽ ſpeciem reducit Trullench *in Decal. tom.2.lib.6.c.1.dub.8.§ 1.nu.2.* ubi ſic ait. *Trullench.* [Hinc fit, quando mollities committitur tactibus profeſſi, aut in ſacris conſtituti, eſſe id in confeſſione aperiendũ, ut bene exiſtimat Diana *tr. de circumſt. Reſol.53.* contra Llamas *in Sum. part.3.c.8.§.16.*] cui conſonat Oviedus *in 2.part. D.Thomæ.tr.6.controv.5.punct.3.§.10.nu.70.* *Oviedo.* opinionẽ Patris Llamas Diana adduxit *part.1.tr.7.reſol.53.& part.7.tr.11. reſol 27.* *Diana.* pro illâ Caramuelẽ allegat & neutroubi improbabilẽ dicit. *Caramuel.* At quia *part.9.tract. 8.reſol. 65.* allegatis pro eâ Patre Llamas Ciſtercienſi, Nicolao Moſcicenſi Dominicano, Ioãne Caramuele Ciſtercienſi, Iacobo de Graffijs Benedictino, Geſualdo Capuccino, nec non ẽt D.Tamburino, ait *Hanc prorſus eſſe reijciendã ſententiã*; & citatã Reſol. claudit his amariſſimis verbis: [*Cautè legendi sũt Tamburinus, Geſualdus, Graſſius, Moſciceſis,* *An horum Authorum benigna ſententia ſit probabilis.*

Cara-

Quot Authores requirantur, ut aliqua sententia fit probabilis?

An bene citetur Caramuel?

Caramuel (Llamas non ponit, quia dixerat esse ab Inquisitionis sancto tribunali correctū) *& caveant in posterum Authores hanc sententiã in suis Operibus amplius imprimere*] doceri volo duo. Alterum quot sint authores sufficientes, ut opinio aliqua censeatur probabilis? hæret n. hîc animus, cùm videt sex authores citari, & nihil-ominus eorũdem expungi & damnari sententiam? Alterum ubi docuerit Caramuel doctrinam pro quâ illum dignatur citare? Porro Ioa. Caramuel, Llamas, Mosciensem, Grassium, Gesualdum, & Tamburinũ citare pro suâ sententia potest; at illi Caramuelem non possunt, eorumdem n. opinionem correxit & limitavit accuratè Caramuel, ea quæ dicti Authores universaliter adstruunt, in unico casu (& fortè speculativè tantũ possibili) admittendo. Illos audivit Lector, Caramuel etiam, ne dicatur inauditus dãnari, subaudiatur. Caramuel igitur in Regulam D. Benedicti *disp. 66. n. 987.* sic inquit. [*Mulier, quæ sine delectatione propriâ sensuali* (nota 1. hanc limitationẽ) *& sine periculo assensûs in propriã delectationem,* (nota & hanc 2.) *fortè id abesse non potest, fortè nec ipsa delectatio* (nota & hanc 3.) *tactibus polluit aliũ vel aliũ, ut alter vel altera habeat delectationem, peccavit sane mortaliter: sed si esset Monialis non operaretur contra votũ Castitatis.*] Hæc est Caramuelis sententia, quã toto cælo à sententia aliorum differre putamus. Nã sicut male confunderetur, qui dixisset, *Nullũ animal rationale est hinnibile,* cũ dicentibus, *Nullũ animal est hinnibile;* sic ẽt malè confunditur Caramuel tot limitationes adducens, cũ loquentibus universaliter & genericè, sine aliquâ limitatione. Ut igitur clariùs videri possit veritas, à quâ stat Caramuel, sequentes

Caramuelis opinio.

MLXVI. Conclusiones subscribo.

Prima. *Religiosus, qui se ad Pollutionem vel ad lascivam delectationem, excitat, tangendo alterum, vel tactibus his delectatur, peccat contra promissam castitatẽ, & ideo in confessione non solũ debet explicare statum personæ quã polluit, sed propriũ ẽt.* Hîc Caramuel multò strictius loquitur quàm Llamas, quã Mosciensis, & fortassis quã Candidus, nam tametsi neuter ad pollutionem perveniat, solâ delectatione luxuriosâ gravi, peccatũ mortale committitur, & votũ Castitatis violatur: nã omnis morosa delectatio est incepta mollities. Et hanc puto Conclusionẽ ab omnibus admitti debere. Ergo in tali casu Religiosus debebit dicere: *Ego sum Religiosus, & tamen cum delectatione luxuriosa, ex quâ sequuta fuit pollutio, (aut nõ) tetigi unũ iuvenem sæcularẽ, quousq; incideret (aut non) in pollutionem: Nec contra erit tactus non fuisse mutuos; homo enim, cũ tangit, tangitur; & cũ ad pollutionem aliũ excitat, ad eamdem excitatur.* Et sæcularis debebit dicere, *Ego passus sum me tãgi à Religioso quousq; incidi (aut nõ) in pollutionẽ.*

Exponitur.

Secunda. *Mulier, quæ sine delectatione propriâ sensuali seu lascivà & sine periculo assensus in propriã delectationẽ, tactibus polluit aliũ, ut hic habeat delectationẽ, aut incidat in pollutionẽ, peccat quidẽ mortaliter, & si ipsa est religiosa & alter sæcularis non violat votum Castitatis.* Sub istis omnib. limitationibus casus à Caramuele proponitur in *Commentario in Regul. D. Benedicti num.* 987. non ibi vult demonstrare casum esse possibilem, ait n. *n.* 993. [Audivi sæpe doctos asserentes hunc casũ esse merè metaphysicum, nec unq̃ dari in praxi, quia non est intelligibile, quòd aliqua polluat alium tactibus, & ipsa nõ patiatur delectationem, vel saltem sit in summo periculo præbẽdi assensũ: &c.] Quos ipsos non errare evidenter videbatur supponere *n.* 987. cùm dixit [fortè id (periculum nimirũ) abesse nõ potest; fortè nec ipsa delectatio.] & quidẽ

con-

conſultò illud *fortè* interpoſuit, quia ut ipſe *n.* 995 notavit poſſe & ſolere delectationem & periculum ipſiſſimum in talibus ſordibus abeſſe, cognoſcunt illi qui audierunt varias confeſſiones: nã ſi ſæpe mulier in ipſo actu Venereo (NB.) merè paſſivè ſe habet, nempe ut lapis, ſine delectatione, aut delectationis ſpe, q̃ꝓ fœminis nimis deditis Veneri, (quales ſunt publicæ meretrices) frequentiſſimum eſt: cur non earum aliqua poſſet non delectationis, cuius pro illo ſe tempore incapacẽ cognoſcit, ſed ſolius lucri causâ, Amaſium tangere, & tãgendo polluere, & polluendo non cõtra ſuam, ſed contra Amaſij caſtitatem peccare? Repugnantiã nõ video. Quod ſi ipſa datur, malæ ſunt multarũ mulierem confeſſiones. Et ego mallem ipſis credere, quã Virginibus caſtis; quoniã faciliùs immutantur tactibus integræ, quàm corruptæ & exhauſtæ.

MLXVII. *Et varijs exemplis illuſtratur.* Sed caſus impoſſibilis ſit, quid inde? Examinetur ſecundum metaphyſicã ideam, q̃ propoſuimus, ut nos dirigat in controverſijs practicis. Sic diſcurro. Primò, Coquus, qui die ieiunij parat carnes aut in menſa miniſtrat, aut etiã manibus ſuis Petrũ ingurgitat, ſi tñ illas ipſe nõ guſtet, dicetur peccaviſſe mortaliter, & fuiſſe cooperatus, ut Petrus violaret ieiuniũ; at ipſe violaſſe ieiuniũ non dicitur. Secundò, Si Ioannes auditâ iam miſſâ Fridericũ inveniat euntem ad templũ, & tñ ad ludum conducat, & cogat ne ſacro interſit, peccabit mortaliter alieno peccato cooperatus, nec tñ dici debebit ipſe violaſſe feſtum, & miſſam præceptã omiſiſſe. Tertiò, inter ſacerdotes, Aliud eſt omittere officiũ divinum, & aliud omnino diverſum, lecto officio ſocios illud lecturos impedire. Ergo aliud erit fornicari, adulterari, luxuriari, & aliud cooperari ut alij fornicentur, adulterentur, luxurientur. Ergo aliud eſt laſcivire & ſe polluere, & aliud carendo delectatione & periculo alium tangere & ad mollitiem excitare. Ergo ponamus in primo caſu coquũ voviſſe Deo ſe ieiunaturũ. Anne hoc ille votũ violaret, ſi nihil comederet, & cooperaretur nihilominus, ut Petrus violaret ieiuniũ? Et in Secundo, ſi Ioannes voviſſet ſe auditurum miſſam dieb. feſtis, anne hoc violaret votum, ſi iam auditâ miſſâ Fridericum aut alium quemcunque ſeduceret, & cogeret ne adiret Eccleſiam? Et in tertio, anne ſacerdos, qui voviſſet Deo ſe nunq̃ omiſſurum officium, fracti voti eſſet reus, ſi lecto debitè officio vellet ludere, & cogeret alium ſacerdotem ut ſecum luderet, & ob luſum lectionem horarũ intermitteret? Non puto. Ergo eodem modo philoſophari oportet in materiâ laſcivâ, ſi volumus conſequentiam ſervare.

VIII.

De Voto Paupertatis.

VOtum Paupertatis eſt duplex; ſolẽne, & ſimplex: & tametſi utrumque ad veram Religionẽ ſufficiat, ſi cætera adſint (nã Ieſuitæ ſtudioſi ſunt verè Religioſi, & tñ ſolenne votum paupertatis non habent) videntur toto cælo differre. MLXVIII. *Voti ſimplicis & ſolennis diſcrimen.* Primò n. ſolenni voto obſtrictus ita eſt pauper, ut nec licitè nec validè poſſit adquirere ꝓprietatis dominium; unde ſi rem aliquã de factò ſibi adpropriet, illicitè & invalidè facit, & eſt iniquus rei poſſeſſor. At voto obſtrictus ſimplici ita eſt pauper, ut validè poſſit retinere, adquirere, & perdere ꝓprietatis dominium, at ſi contra ſuperiorẽ voluntatem illicitè. *Impedimenta dirimentia in Proprietate.* Quam ob rem, qui ex materiâ matrimonij doctrinam cõmunem huc transferens, affirmet, dari in proprietatis materiâ impedimenta dirimentia & impedientia, & addat votum ſolenne eſſe impedimentum dirimens, ſimplex impediens (nam de voto Ca-

to Castitatis pariformiter philosophamur) nihil dicet, quod admitti non possit.

Posset etiam votum simplex ita Religiosum obstringere, ut non solùm illicitè, sed etiam invalidè rem daret reciperet-ve; nimirùm, si conditio aliqua indispensabilis stabiliretur. Pono exemplum. Iubet Ecclesia, ut matrimonia clandestina non solùm contrahantur illicitè, sed & invalidè: & tamen contrahentes manent, veri suorum corporum domini, & nihilominus non possunt contractum validum inîre, nec ius in proprium corpus dare, & in alienum recipere, non quidem defectu dominij & proprietatis in propria corpora, sed defectu unius circumstantiæ, quam Ecclesia esse voluit conditionem sine quâ non.

Matrimonia clandestina invalida.

Pono aliud exemplum. Bona vinculata, quæ vocant, tua sunt, & tamen validè ea vendere nequis (vinculationem à fideicommissione distinguo) habes à iure hæreditario, quod tua sint: & à definitivâ Reipublicæ lege, quod ea validè alienare non possis. Ergo stante vero proprietatis dominio, potest impediri eius actus ratione conditionis alicuius, quæ indispensabilis esse dicatur. Potest ergo Romana Ecclesia talem Religionem instituere, in quâ Religiosi possint esse veri rerum domini, nec tamen validè exercere Dominij actum nisi posità superiorum licentiâ, ut conditione sine qua non.

Fundi vinculati vendi non possunt.

Petis, utro sit modo instituta Societas? hoc est, utro debeamus modo de studiosis Societatis philosophari?

De paupertate Iuniorum Societatis.

Respondeo me legisse & consuluisse Magnos è Societate viros, & varias didicisse sententias; omnes autem ferè dicere studiosorum donationem factam sine superiorum licentiâ esse illicitam, validam tamen: at nonnullos paucos tamen, etiam tenere eam esse illicitam & invalidam.

IX.

De Usu.

PRoprietas nõ omni Religiosæ Paupertati opponitur, sed solenni: unde authores, qui dicunt non posse Religiosum habere aut adquirere proprietatis dominium, intelligi debent, de solenni & Monasticâ. Sed quid de Usu dicemus? MLXIX.

Proprietas opponitur professioni solenni.

Esse duplicem: Dominicum, servilemque. Dominicus, ille est qui competit Domino, & est actus secũdus Dominij. Dominium est potestas destruendi & conservandi rẽ. Ergo usus aut actus secũdus huius potestatis tunc est, quãdo aliquis vel ita conservat rẽ ut possit destruere, vel ita destruit ut possit conservare. [& quia datur physica & moralis potentia, Dominium & eius usum distinguimus in Physicũ, Moraleque; de quibus fusè alibi disputamus.]

Usus duplex

Dominium quid?

Dominium Physicum & morale.

Usus servilis ille est, qui non repugnat servis, quos esse incapaces Dominij quà tales certum est. Nimirùm ille, quo defacto aliquis rem habet nomine sui veri domini, [& præcipuè, si ex eius licentiâ expressâ vel interpretativâ.] & hunc usum non pugnare contra paupertatem monasticam evidens est. Quã ob rem, in Monasterio quamdiu dominium, & usus dominicus manet penes communitatẽ, hoc est, quamdiu Monachus ita re utitur, ut nec sibi arroget dominium in actu primo, nec in actu secundo, tamdiu illâ serviliter utitur, & contra Paupertatem non peccat. Et Societatis studiosi, habent quidem rerum dominium sed ligatum: Societatis eorumdem paupertatem alibi fortè examinabo & illustrabo, modò agemus de Religiosorum paupertate præcipuè.

Usus servilis.

Quando peccatum proprietatis committitur.

His positis sententias aliquas quas Diana citat, accuratè legamus.

X.

QVÆRIS igitur, An Regularis delinquens MLXX.

Pro amico picturam aut aliquid aliud quod ſit magni valoris, violet votum Paupertatis?

Diana, Bonacina, Scortia, Vallerus.

Negativam ſententiam tenet Diana *part.1.tract. de Paupertate Religioſâ, reſol.* 6. allegans Bonacinam, Scortiam, & Ioannem Vallerum, modò ille amicus miniſtret omnia neceſſaria: nam ſi materia ſumitur ex bonis monaſterij, tunc aliter erit philoſophandum.

Lugo.

Eminētiſſimus Cardinalis de Lugo, adhuc limitat iſtam ſententiam. Aliud eſt n. pingere tabulam pro amico, ita ut pictura illa ex primariâ intentione ad amici petitionem formetur: & aliud facere pro ſe & poſteà dare amico. Quam tamen ego limitationem ſtando ſentētiæ, quæ negat in manuſcripta ſua Religioſos adquirere verum dominium, eſſe certam admitto: quia qui pingit pro ſe, adquirit illā picturam Monaſterio, cum ſibi non poſſit: & cū donat, actum proprietatis exercet. & quia ſibi arrogat rem non ſuam, & de illa ſicut de ſuâ diſponit, in votū Paupertatis delinquit. At ſtando opinioni contrariæ, dico Religioſum, qui pro ſe pingit, ſibi adquirere dominium, cuius eſt capax; & illam poſtea poſſe dare amico (ni lege impediatur) non n. peccat dando illa de quibus diſponere poteſt. Conſultò poſui illud *ni lege impediatur*, quia ſi contrariū ſuperiores præcipiant, & præcipuè in Ordine Benedictino, in quo Regula dari aut recipi munera inhibet, peccaret ille contra legem, hoc eſt contra obedientiā, non verò cōtra paupertatē.

An in manuſcripta habeat Religioſus dominium?

An eodem modo de Laicis ac de Choriſtis ſit philoſophādum?

Caramuel *diſp.59.in Regul.D.Benedict. reſol.8.n.859.* aliter opinionē eruditiſſimi Dianæ limitat, nam Converſi ſeu Laici non adquirunt dominium in ſua arte facta, ſunt n. Miniſtri Communitatis, & quibus horis laborare pro Communitate tenentur, non poſſunt laborare pro alio.

Negat Diana.

Reijcit hanc limitationem Diana, aitq;. *Ego ut verum fatear non invenio apud Doctores quoad præſentem caſum differentiam inter Regulares Laicos & Choro addictos, unde quidquid circa præſentem quæſtionem in ordine ad votum Paupertatis erit licitum Profeſſis, erit licitum Laicis: quia actiones de quibus loquimur non ſunt Monachi quà Monachi: ſuppono tempus eſſe vacans, neq; ſumi aliquid de Communitate, ſine licentiâ tacita vel expreſſâ Superioris: ergo.*

Eius examinantur verba.

Singula relego, & multa ſunt quæ altiùs diſcere velim. *Primò* enim puto me multum ſtuduiſſe Dialecticæ, multum, inquam, nam in huius ſtudij genere opinione æmulorum excedo. Scripſi Logicam Moralem ſeu Virtualem, & tamē non video cur iſta debeat admitti conſequentia, *Hoc apud Doctores non reperio, ergo verum non eſt.* Limitatio quam poſuit paulò antè Cardinàlis de Lugo, ne longiùs abeam, nō reperit apud authores Diana, ſed neq; Ego: & tamen ſtando alteri opinioni, ut expoſui, vera eſt.

An vota Laicorum ſint ſolennia?

Secundò, Profeſſos Diana contraponit Laicis, ſed male; nam & Laici etiam profeſſi ſolenniter ſunt.

Tertiò, ratio, quâ Diana utitur, videtur contrariū probare. *Ideò* ait, *de Choriſtâ & Laico pariformiter philoſophandum eſt, quia actiones de quib. loquimur non ſunt Monachi quà Monachi.* Imò contrarium inquam ego: quia actiones de quibus loquimur non ſunt Monachi quà Monachi, & tamen ſunt Converſi quà Cōverſi, ideò dicam aliter debere de Monacho diſcurrere, aliter de Converſo.

Quot horis teneantur Converſi laborare pro Communitate?

Quartò, ſupponit Diana tempus eſſe liberum, & tunc caſum hunc totaliter tollit, & ponit alium, & in ipſo Caramueli ſubſcribit; numero n.864. ait Caramuel. [Horis, quibus Converſus tenetur operari pro Communitate (ſūt in meâ ſententiâ ut plurimum duodecim, non plures) non poterit aliquid facere, quod det amico, &c. Addidi illā limita-

limitationem, quia non video, cur Cõversus, qui per duodecim horas laboraverit ut serviret Monasterio, & in somno consumpserit tempus necessarium, non possit unam aut alteram horam, quam consumpturus erat in fabulis, occupare in amici obsequium. &c.]
MLXXI. Hæc Caramuel.

Dico igitur iterum magnum esse discrimen inter Laicum & Choristam; iste n. vi Professionis suæ non tenetur manibus operari, ad quod ille tenetur. Quam ob rem assero, quamdiu Conversus tenetur operari pro Communitate, tamdiu non potest sine communitatis iniuriâ operari ꝑ extraneo. Quod ipsum tranquillo animo esse verum cõcludo, etsi apud Doctores hanc limitationem non reperiam: non n. opus est ut particularẽ invenias qñ reperis universalem; alias n. ligaretur discursus, si non liceret homini ex fundamentis admissis ab Authoribus dialecticari. Sic discurro. [Famuli & Operarij, qui alteri locarunt suam operam, sive conducti sint pro totâ vitâ, sive pro tempore determinato, horis quibus tenentur operari suo hero, non possunt alteri operari. At Conversi seu Laici sunt famuli Monasterij, conducti usq; ad mortẽ, & obstricti solẽniter communitati: Ergo horis, quibus communitati operari tenentur, non poterunt extraneo operari.] Maiorem Doctores admittunt nullo dempto: Minor apud Regulares & præcipuè Benedictinos indubitata est: à nullo igitur negari consequentia poterit.

Laici sunt famuli religiosi.

XI.

MLXXII. PRopono casum scitu dignũ. Petrus vir sæcularis dedit Francisco Religioso pecuniam ad eius usum liberè & prout voluerit dispensandam, reservans sibi dominium talis pecuniæ; & inquirit, an Franciscus eâ uti possit, quin peccet contra Paupertatem? Diana *part.7. tract.11. resol.18.* asserit Caramuelem *in Commentario nu.* 883. habere sententiam, quæ Franciscum excuset: cùm tñ loco citato illam sententiam ut probabilem, & non ut evidenter certam proposuerit Caramuel: ait enim. *Potest* (*probabiliter*, expresse habet in editione Francofurtensi) *aliquis dare Religioso quamcunque pecuniam ad usum Religiosi liberè & prout voluerit dispensaturi, reservans sibi dominium talis pecuniæ.* Et cur non probabilem censeret Caramuel; siquidem putat esse Sousæ & Sanchezij, quos citavit, & etiam Dianæ *resol.* 10. & 42. licèt utrobiq; cum aliquâ limitatione: quibus ipse adhærens, etiam aliquid adderet probabilitatis. Sousa *in Explicat. Bullæ. § 2. n. 72.* sic ait: [La misma raçon corre de lo que se diese a los Religiosos para que lo puedan gastar en su utilidad, o en la de quien ellos quisieren reseruando sienpre en si el verdadero dominio expressa o tacitamente: porque entonces el Religioso no es mas que mero Ministro del verdadero sennor, y no da cosa que pertenesca a la Religion.] cuius verba reponere volo latinè, complectuntur enim doctrinam valdè necessariam: sic enim me interprete philosophatur. [Eadem ratio habet locum in re, quæ datur Religiosis, ut expendant prout velint, nimirùm ad propriam aut quorumlibet utilitatem, nimirùm à Viro, qui sibi verum proprietatis dominium tacitè aut expresse reservet: in tali enim casu Religiosus est merus domini sæcularis minister, nec donat aut expendit rem, quæ pertinet ad suam Religionem.]

De reservatione dominij.

Caramuel. *Sanchez.* *Sousa.*

Diana *part.1. tract.6. resolut.* 10. probabilem hanc opinionem censuit, aut ego male illum intellexi, si impegi in illius mentem, quando illam volebam propugnare. Sic ille ait [Ex his ha-

Diana.

berét Confessarij principium, satis amplum ad tollendos scrupulos, & adhibenda multa remedia in casibus occurrentibus; nam si Monialis vel Religiosus, de illis pecunijs seu donis non recipit dominium, sed illud apud dantem consangvineum seu amicum relinquat, tunc potest (*potest* inquit, non *posset*) sine ullo scrupulo de illis rebus disponere &c. se haberet enim in hoc casu tanquam minister consangvinei vel amici, cujus est illa pecunia. Sed hæc opinio cùm loquatur de usu absoluto pecuniæ videtur aliquibus & mihi nimis laxa, & contra perfectionem Religiosæ paupertatis; si verò loquatur de usu determinato ad eleemosynam: vide Resol XXXIII.] Ita Diana: qui quidem hanc opinionem nimis laxam, non nimis improbabilem vocat: eam dicit esse contra paupertatis perfectionem, & non contra ejusdem substantiam & essentiam; quod nemo vir prudens diffitebitur: & quia posteà usum absolutum ab usu determinato ad eleemosynas distinguit, videtur non condemnare doctrinam, sed abusum; non enim minus contra paupertatem est dare pauperi aliquam rem notabilem, quàm meretrici; sed in hoc posteriori secunda reperitur deformitas: quam ob rem, qui sine Superioris licentiâ pauperi potest donare aliquid, quin contra votum paupertatis procedat, ille ipse etiam poterit dare amico aut cuicunque alij, si cæteræ circumstantiæ persistant.

Aliud est opinionem esse laxam, aliud esse improbabilem.

Porrò hanc ipsam doctrinam, si reducatur ad praxin, esse pernitiosam nō nego; at non solùm probabilissimæ opiniones, sed & demonstratæ & certissimæ sunt interdum nocivæ, quod alibi demonstrare me memini; sæpe enim veritatem utiliter ignorari contingit.

Ipsa demonstrata veritas interdum pernitiosa est.

MLXXIII. Sanè, ut veritas à nobis proposita liquidiùs & clariùs innotescat, volo subjungere aliam Dianæ sententiam, quæ coincidit cum præcedente, vel ego Dialecticam nescio. *Part 3. tract. 6. res.* 42. interrogat an Religiosus possit recipere aliquid sine Superioris licentiâ; nimirum, si habeat intentionem petendi dictam licentiam priusquam expendat illud? & citat Ioannem de la Cruz *de statu religioso libr. 1. cap 3. dub. 3. concl. 1.* qui putat utramque sententiam probabilem; licèt existimet probabiliorem negativam. ait enim: [est probabilis sententia Victoriæ asserentis, posse Religiosum seclusâ speciali prohibitione circa hoc, recipere aliquid sine Prælati licentiâ, dum tamen habeat animum petendi licentiam quando expendet illud.] Et quidem hæc etiam sententia est pernitiosa, nec videtur ita esse probabilis; nescio enim respondere rationi, quam Diana insinuat. Nam si verum est, quod quidquid Monachus adquirit, Monasterio adquirit; & verum etiam quod dominium sit utendi & destruendi (realis vel moralis) potestas: erit etiam verum Religiosum non posse recipere illud, de quo agit Victoria & Ioannes de la Cruz, quin illud adquirat Monasterio: Si semel Monasterio adquisivit, tam proprietarius erit possidendo quam expendendo, si independenter à Prælato possideat: [Fateor esse majorem locum epikeię in possessione, quàm in alienatione, sed casus procedit quando Superior æquè inscius aut æquè involuntarius est circa utramq;.] Huic malo remedium allaturus Diana sic infit. [In tali casu prædictus Religiosus potest, ut bene observat Sanchez *in summ. tom. 2. libr. 7 cap. 19. num. 51.* & post illum Fausto *in Thesaur. Religi. lib. 8. quæst. 109. num. 2.* sine fractione paupertatis efficere ut dominium illius rei & administratio remaneat apud dantem, & ipse Religiosus nomine illius depositam

Ioannes de la Cruz.

Victoria.

Epikeia.

Nota bene.

ſitam habeat, non eâ utens donec licentiam à Superiore petat: & ita ſine ullo ſcrupulo poterit rem quamcunq; detinere; quia ſic Religioſus nec dominium nec adminiſtrationem illius rei habet: Ergo non peccabit contra votum Paupertatis.] In quibus ego verbis multa obſervo: nonnulla ſcribam. Peto, an non actus dominii detur in poſſeſſione: Ergo (abſtrahendo à ſtudioſis ſocietatis, de quibus alibi) nemo Religioſus poteſt independēter à Prælato poſſidere. Negat in caſu poſito conſequentiam Diana; quia ille Religioſus non jam proprio ſed alterius nomine poſſidet. Adnuo, ſed ſubſumo, atqui ſicut poteſt Religioſus rem alienam ſervare nomine illus qui tradidit; ita etiam dare illi cui alter jubeat: ergo qui nomine alieno rem expendit, non peccat contra paupertatem. Male igitur hic Diana inter poſſeſſionem uſumque diſtingui præcepit: quia tàm poſſeſſio independens, quàm uſus independens, eſt actus dominij & proprietatis *Dicendum igitur eſt, nec habere nec dare nomine alieno eſſe contra paupertatem.*

Ipſa poſſeſſio actus dominij eſt.

MXXXIV. Sed Diana *part. 7. tract. 11. reſol.* 18. *ſ. ſed.* hanc opinionem reijcit, & ait, *Ejus* (Caramuelis) *ſententia mihi non placet:* at putabat Caramuel eſſe Dianæ ſententiam, & ſe bene putaviſſe perſuaſit. Sed eſto: Caramuelis illa ſit non Dianæ: cur nō poterit aut debebit placere, quæ in ipsâ eſſentiâ paupertatis fundatur? Diana rationem objicit, quam debebimus examinare. [Non placet, inquit, nam ut optimè obſervat Eminentiſſimus Lugo *De Iuſtit. & Iure tom. 1. diſp. 2. Sect. 3. num. 50.* Votum paupertatis Religioſæ non ſolum obligat ex intentione voventium ad carentiam dominij vel juris alicujus civilis, ſed etiam ad nō habendū uſum facti harum rerum temporaliū niſi ex voluntate Prælati. Alioquin (ut bene notavit Thomas Sanch. *lib. 7. cap. 19. num. 53.* & Aſorius *ibi adductus*) nunquam Religioſus peccaret cōtra Votum Paupertatis, accipiendo aliquid ab externis, quia nunquam poteſt acquirere aliquod jus, ſed ſolùm uſum facti, cujus Solius eſt capax; ergo uſus facti poteſt eſſe materia ſufficiens contra votum. Ratio verò à priori eſt, quia votum obligat ſemper juxta intentionem voventis; illi autem, qui in Religione emittunt hoc votum, non ſolùm intendunt abdicare à ſe omne jus ſed etiam imitari ſtatum pauperum, ita ut careant ijs rebus, quibus indigent ad vitam humanam, nec ijs utantur, niſi ex arbitrio Prælati: ergo &c.] Et reſpondeo votum ſolenne paupertatis obligare primò ad carentiam dominij vel proprietatis civilis: Secundò ad non habendū nomine proprio uſum facti, quia talem uſum habere Monachus nō poteſt, ne quidem permittente Prçlato. Nomine alieno poſſident res Religioſi, nimirùm nomine illius qui earum eſt dominus, nempè nomine Communitatis cujus Miniſter ſupremus eſt Abbas, ſi res ſint Monaſterij; & nomine alicujus amici, ſi ſint illius. Ex quibus patet benè, non tamen contra nos Sanchez argumentari. Peccat Monachus contra Paupertatem non quia adquirit dominium, hoc enim non poteſt adquirere, cum ſit dominij adquirendi & retinendi incapax: Sed quia utitur re nomine proprio, hoc eſt legitimo domino invito, illam aut retinendo, aut expendendo. Hoc poteſt illuſtrari exemplis. Peccat Fur, non quia dominium rei raptæ accipit, quoniam tametſi capax dominij ſit, non tamen illo titulo id adquirere poteſt. Cur ergo peccat? quia ſummam injuriam infert Domino vero, quem impedit, ne re ſuâ utatur; nullam illaturus omninò, ſi eandē rem à per-

Religioſus ſolenniter profeſſus non poteſt adquirere proprietatem verā, ſed uſum facti.

exponitur votum paupertatis.

Cur & quomodo peccet fur?

à permittente caperet, & nomine ejuſdem retineret, paratus reddere, cùm ab illo moneatur. Peccat Mœchus, non quia dominium uxoris accipit; quoniam tametſi habere uxorem poſſit, non illam tamen, quæ legitimè habetur ab alio. Cur ergo peccat? Quia illâ utitur nomine proprio, quâ non poteſt. Quid ſi eâdem uteretur alieno: nimirum conſentiente marito? Peccaret primò ſicut ſolutus, quia uteretur non ſuâ: & ſecundò ſicut adulter, quia nõ prodeſt licentia hominis, qui nequit præbere conſenſum, & maritus nec validè nec licitè poteſt uxorem proſtituere. Quod ſi per impoſſibile ſic eſſet inſtitutum Matrimonium, ut debitum per Vicarium uxori ſolui poſſet? Tunc eſſet adulter ille, qui nomine proprio, hoc eſt invito marito fœminâ abuteretur, non tamẽ ille, qui marito authoritatem & poteſtatem delegante. Fortè Matrimonij vinculum ſic intellexerunt Veteres in Teſtamento antiquo: fortè Sara & alię illius ævi matronę, quæ Maritis conceſſerunt ancillas, eâ lege tradiderunt, ut ipſæ Herarum nomine conciperent & parerent; quod videntur ſuadere circumſtantiæ, & litera. Capite. XVI. Geneſeos hæc lego. *Sarai uxor Abram non genuerat ſibi liberos: Sed habens ancillam ægyptiam nomine Agar, dixit marito ſuo. Ecce concluſit me dominus, ne parerem. Ingredere ad ancillam meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios, &c.* Conſidero illud verbũ *ſuſcipiam.* non dedit ancillam, ut ipſa ancilla ſuſciperet filium, ſed ut ipſa met domina per ancillam tanquam cauſa moralis; aliàs enim *ſuſcipiat* diceret, non *ſuſcipiam.*

An quis poſſit uti fœminâ alieno nomine?

Mater moralis.

MLXXV. Si contra Eminentiſſimum Lugonẽ Dianamq; obijcias, ſequi ex eorũ doctrinâ Religioſum (agimus de Monacho præcipuè, ut magis urgeat ratio) invitatum à ſæculari ad prandium abſque licentiâ ſui Prælati peccare contra votum paupertatis, *reſpondent*, quod licet uſus facti etiam ſit materia voti paupertatis, adhuc dubitari meritò poteſt, an ille religioſus peccet contra votũ paupertatis in eo caſu. Tunc enim nõ tàm videtur habere uſum activũ, quàm paſſivum, hoc eſt, ſolùm ſe habere quaſi paſſivè, ut in ejus perſona utatur cibis, qui eum invitavit. Sed ego objectionẽ & reſponſionem legens, etiam audiri volo. *Dico primò*, comedere eſſe actum dominij; eſt enim cibos deſtruere, quod non poteſt facere, qui nõ eſt dominus. Anne poterit aliquis nomine alieno comedere? poterit, ſi & alieno vivere: de hoc agam alibi. *Dico ſecundò*, Lugonẽ non negare, ſed dubitare, An religioſus, qui comedit ſine licẽtiâ violet paupertatem? *Dico tertiò*, rationem, quâ hunc Lugo excuſat etiam excuſaturam illum, qui reciperet & expenderet nomine amici centum aureos. Dicerem enim, hunc non violare paupertatem, quia licet uſus facti etiam ſit contra votum paupertatis, dici adhuc poterit illum Religioſum no peccaſſe: tum enim non videtur habere uſum activum illius auri, ſed paſſivum ſolummodò; habet enim ſe merè paſſivè, ut in ejus perſonâ utatur illo auro, qui illi illud dedit; hoc eſt, habet ſe mere paſſivè, quia ejus perſonâ utitur ad retinendum & diſtribuendum aurum, qui concredidit: & dum retinet & expendit creditoris nomine, nihil facit contra paupertatem. *Dico quartò*, rationem hanc fortiùs excuſare diſpendentem aurũ, quam cibos: quia recipere pecunias & eas expendere nomine alieno Abbates & Procuratores quotidie faciunt: at comedere nomine alieno non videtur eſſe poſſibile: aut ſi ſubtilitate aliquâ interpoſitâ poſſibile ſit, non videtur in mundo practicari. *Dico quintò*, ex hypotheſi, quod poſſit aliquis

An Religioſi comedentes ſine licentiâ violent paupertatem.

Uſus duplex; activus & paſſivus.

Comedere eſt actus dominij.

An alieno nomine quis comedere poſſit?

Nota bene.

Nota & hoc attentiſſimè.

liquis comedere nomine alieno, posse etiam mittere ad Religiosum cibos, retinendo penes se dominium &usum juris, & solum volendo quod Religiosus eos consumat nomine mittentis, tanquam si esset in ejus prandio. Sed quia Lugo & Diana huic instantiæ respondent, attendamus. Negant rotundè consequentiam, [quia distinguunt cibos, quos Religiosus comedit in mensâ amici invitatus ad prandium, & illos, quos in suâ cellâ, si ab amico mittantur: quia in hoc secundo casu (nempe, cùm comedit in suâ cellâ) moraliter loquendo, Religiosus censetur uti illo cibo ex facultate Domini; in primo verò moraliter loquendo Religioso utitur ipse Dominus, qui adest; & eodem modo se habet ac si ipse Dominus consumeret per manus suas, Religiosus autem videtur se habere passivè. Cùm verò hæc maximè pendeant ex morali æstimatione & ex intentione voventium, quæ ex ipsâ praxi & communi æstimatione colligi potest, dici posset votum obligare in hoc casu, & non in illo. Sic etiam nō potest accipere licitè aromata, ut domi comburat ad suam commoditatem; licèt in præsentia domini possit ea comburere absque licentiâ Prælati.] Sic Cardinalis de Lugo & Diana ex illo isti instantiæ respondent. At inter eum, qui extra monasterium comedit, & qui in monasterio comedit; & inter illum qui extra monasterium aromata incendit, & qui in Monasterio eadem incendit; si æquè inscio vel invito Prælato operentur, ego discrimen non reperio; & quod ab his doctissimis viris ponitur, mihi non placet: nam illud ipsi sumunt à Domini præsentiâ, quæ nec abest ut putant, nec requiritur. Non abest, cùm, quia posset venire Dominus ad Monasterium, & si veniret posset Religiosus comedere sine Abbatis licentiâ, quod tenentur admittere, siquidem ad absentiam Domini recurrunt, ut Religiosum domi suæ comedentem violatæ paupertatis arguant; tum quia in moralibus moraliter debemus procedere, & si in convivio & domo illius sæcularis fuit physicè præsentia domini, qui subministrabat illos cibos; in cellâ Religiosi, ad quem missi, fuit eadem præsentia moraliter. Porro adsit aut absit Domini præsentia, malè ad illam hi Doctores recurrunt, non enim præsentia excusat à furto, sed consensus: & qui te præsente nomine tuo loquitur, recipit pecunias, eleemosynas erogat &c. etiam poterit eadem tuo nomine præstare te absente. Ergo ille qui tuo nomine te præsente comedit, poterit comedere tuo nomine te absente. Ergo corruit discrimen positum, à Lugone.

An accipere aromata & comburere sit contra paupertatem.

Præsentia est duplex; physica & moralis: & in rebus moralibus alterutra videtur sufficere.

MLXXVI. Quo ergo modo de cibis philosophandum est? sequenti. *Dicendum primò est* dari usum servilem & dominicum, illum saluari illæsâ rei substantiâ: hunc esse destructivum rei, & per consequens actum veri dominij. *Secundo* comedentem habere usum Dominicum, & exercere actum veri dominij: Ergo si comedit nomine proprio, exercet actum proprietatis de factò: Si alieno (si id esse possibile dicatur) se habet *ut quo*, ita ut ille, cujus nomine comedit, exerceat actum proprietatis *ut quod*. Stando huic doctrinæ posset dici Religiosos comedere nomine alieno, nempè Communitatis, quando illa subministrat cibos, aut amici, si ab isto dantur: & hac viâ posset dici Religiosos in res unico actu consumendas, dominium non adquisituros. *Tertiò*, faciliùs & clariùs posset dici Religiosos ciborum, quos personaliter sunt consumpturi, adquirere verum dominium, & ideò non peccare contra paupertatem invitati ad prandium, ne-

Usus duplex; dominicus, servilisque.

Comedere est actus dominij.

um, neque comedentes in cellâ, sed peccare tantummodo contra obedientiam, nulla enim est Religio, quæ lege pænali aut morali omnes clandestinas comessationes non interdicat.

Hæc omnia adfirmantur Paragrapho ultimo, quo istam Resolutionem claudo *num.* 885.*b. ubi sic ajo.* [Posui istam positionem benignam ductus grandium hominum authoritate, à quibus habet quod probabilis sit. Ego autem ut defendam illam debebo limitare. Dicam usum esse duplicem, nam & utimur re, illam consumendo; & utimur etiam illæsâ. Primus usus est actus dominij directi, secundus dominij utilis. Puto Petrum sibi reservato dominio posse mihi concedere usum pecuniæ utilem; non autem credam mihi posse usum destructivum concedere, sibi dominium reservando, cùm sint mutuò connexa. Tu igitur Religiose poteris uti pecuniâ quam tibi dedit Petrus, sibi reservando dominium; nimirùm poteris uti, non tamen consumendo aut destruendo; quia usus destructivus est actus secundus dominij directi & proprietarij: unde necessariò dicendum, aut te licitè illam pecuniam consumpsisse, & si hoc, te fuisse proprietarium dominum: vel si proprietarius dominus non fuisti, consumpsisse illam peccaminosè. Puto pecuniam consumi, cùm donatur, cùm luditur, cùm dilapidatur, aut etiã cùm in comessationibus prodigitur, nimirùm proprio nomine: non item cùm commutatur, manet enim in re emtâ virtualiter ipsa pecunia. Hæc subtilia & difficiliora sunt, quam putant aliqui, qui se omnia scire putant: à quibus tricis se facili negotio Abbas Benedictinus, pecuniarum receptionem ejusmodi severè interdicendo, evoluet.] Sed semper manet non esse contra paupertatem monasticam pecunias expendere nomine alterius, & concomitanter semper manet eandem hanc doctrinam, alias veram, esse vitæ Religiosæ nocivam. *Conclusionum conclusio.*

FVNDAMENTVM LII.

De Dierum observantia, quæ tertia Decalogi lege præcepta.

MLXXVII. *Dies festus, abstinentiæ, & ieiunij.*

DAtur dierũ discretio: alii enim sunt dies festi, alii dies abstinẽtiæ aut jeiunii, alii neutri. Die festo tenemur audire missã; die abstinentiæ interdicũtur carnes: & die jeiunii Ecclesiastici semel tantũ, comedimus. Collatio serotina irrepsit per abusum: at hic ipse abusus jam transivit in usum, & licitè observari potest. In collatione recepta quantitas est mediæ libræ; qualitas erit iuxta mores in singulis Provinciis præscriptos. Ieiunia quadragesimalia sunt rigidiora in qualitate, in quantitate benigniora. Præter Ieiunia Ecclesiastica datur jeiunia regularia, quæ sunt in singulis Religionibus diversa, & circa ciborum qualitatem & quantitatem talia, qualia à Legibus singularum Religionum præscripta. *Collatio sero quam & qualis?*

Ieiunia quadragesimalia.

In festis

MLXXVIII *An festivitates minuendæ?*

IN festis usum laudo, & abusum condemno. Non debent esse solennitates nimis multæ, ne pauperes hebetentur otio, & rerum penuriâ graventur. Ponam aliqua, quæ consideratione sunt digna.

I.

Casus proponitur.

PRopono casum, qui accidit in Civitate celeberrimâ & opulentissimâ, nempè inter personas mihi optimè notas. Lectorum erit de circumstantiis singulis sententiam ferre.

An festa instituī possint cum pauperum nimio gravamine?

Prælatus N. obtinuit à Summo Pontifice, ut Sancti N. dies in illâ Civitate esset festus. Bullam præsentat loci Episcopo, & consensum obtinet vel extorquet. Magistratu sæculari inconsulto edicitur nova festivitas, & ad rem sacram universi invitantur, schedæ impressæ angulis affiguntur, ne quispiam possit ignorantiâ excusari. Coguntur Senatores ad domum Civicam, & omnium nomine Consul accedit devotum & doctum Abbatem. Venio, inquit, à Civitate missus, ut examinem mensas pauperum & mechanicorum, quas V. P. curavit parari pro crastino. Quas mensas? inquit alter. Mensas illas, ait Consul, in quibus hilares cras erunt nostri pauperes. Verum Prælatus Consuli: præter communem meamque ait nulla paratur totâ domo; in illa Religiosi, in hac amici aliquot & Perillustris V. D. si velit, sumere refectionem poterimus. Ergo infert Consul, quando V. P. & vestri erunt hilares, erunt nostri pauperes tristes; quando vos edetis & superbibetis, illi fame & siti cruciabuntur; & quando vos cantabitis, illi plorabunt? absit. Aut cras omnibus nostris mechanicis pauperibusque dabitis cibos, aut agetis vestrum festum privatim. Negat cibos Antistes: & Consul ecce vestram devotionem inclamat: ecce qualiter Pontificem & Romanos fallitis, & cùm agitur de pauperum subsidio, bursam clauditis. Diploma subreptitium pronuncio, & fuisse expeditum ab hominibus malè informatis. Hæc vociferans iracundus egreditur mittitque famulos, qui schedas affixas angulis lacerent, curatque proclamari à præcone sequentem diem festum non esse, debereq; omnes mechanicos se continere in officinis, & operari sub pœnâ centum aureorum, solvendorum in cute ab illo, qui non habeat in ære. Territi à Magistratu manserunt mechanici & cives domi, etiam nobiles, etiam plerique alii. Rari aut nulli ad illud templum venerunt illâ die, & annis sequentibus ille Prælatus nihil amplius de festi observantiâ cogitavit.

Iste fuit casus; quid Romani sint nobis dicturi prævideo, sed vellem etiam audire Doctores Hispanos & Gallos.

II.

MUlta olim vidi in Belgio ob festorum nimiam multitudinem MLXXIX.
facta, quæ sine lachrimis recenseri non possent. Sumpsi calamum & generalia aliqua motiva aliquibus amicis, agentibus Romæ proposui, oravique ut dignarentur Urbanum VIII. informare. Unius epistolæ copiam adjungo.

Non pauca sunt, Illustrissime Præsul, quæ Sanctissimus Dominus noster scire omninò deberet, quæ haberent remedium procul dubiò, si vel semel esset aliquis qui sincerè narraret. Proponam aliquid; & si mea monitio videatur grata fuisse, plura olim suggeram, ut saltem conscientia mea & tuo mandato

 satis-

satisfaciam. A solennitatibus igitur exordium sumam, & sincerè proferam quid observaverim. Video Mechanicos in Belgio Viros, abuti Ecclesiæ clementiâ, aut ab Episcopis affligi, aut si mavelis perdi. *Nimiùm multa sunt apud Belgas festa.* *In ditionibus Regi subjectis, præter Dominicas, & solemnes B.V. Apostolorum & aliorum Cœlitum dies, sunt Civitatum dedicationes, victoriarum festivæ commemorationes, & ipsæ tam frequentes ut magnam anni partem occupent: in Batavicis verò præter Dominicam nulla festivitas. Cùm sint igitur Hæreticæ & Catholicæ Civitates confines, hoc singulis diebus video, hoc experior; Miseri homines, qui uxore & familiâ gravantur, quatuor diebus victum pro septem lucrari non possunt, ideoque in rebelles civitates suffugiunt, ut ibi plus lucrantes, commodiùs victitent aut opulentiùs. Ex hâc fugâ quatuor mala oriuntur necessariò; primum Regem Catholicum vasallos perdere; secundum crescere hostium numerum; tertium hostes ipsos ditescere, transfugarum enim nobis manufacta venduntur, & nostra pecunia nobis transvehitur in Bataviam ut contra nos & Ecclesiam Catholicam militet; quartum eos, utpote profugos, sub initium solennitatum numerum detestari, mox sanctorum cultum irridere, & tandem in Calvinianismum labi.*

Cùm igitur hæ jacturæ valde frequentes sint, petitur quid debeant prudentes in talibus miseriis constituto consulere? Ut laboret etiam diebus festis, si consulam, respondebit se secretò & impunè hoc non posse maximè cùm debeat plerumque in domibus divitum operari, qui hoc non permittent. Ergo videtur ad supremum Ecclesiæ tribunal recurrendum, petendumque, ut declaret omnes illos qui actualiter non habeant pecunias sufficientes ut victitent, posse diebus festis operari.

Dominatio Vestra utatur hoc consilio, uti voluerit, ego tamen sine lacrymis videre non possum festivitatum numero, homunciones, aliàs bonos Catholicos, ad rebellionem & Calvinismum quotidie abigi; & si possem remedium aliquod ponere, crederem me peccaturum esse graviter, si numerum festorum non minuerem. Vale.

Erat prudens Urbanus, & ab aliquibus hanc rem admonitus paucis mensibus post Diploma edidit, in quo aliquas solennitates abstulit. Fuisset ab omnibus receptum, nisi duo essent, quæ obesse viderentur. Alterum tolli festa quæ populi devotio judicabat præcipua; Nam Bruxellis multum adlaborare debui, ut Hispanorum conscientias turbatas, aut etiam irritatas sedarem. *Hispanorū erga Virginis conceptionem devotio* Habet hæc gens, erga Marianam Conceptionem devotionem innatam, nec pacificè audire volebant expungi tantam festivitatem. Alterum addi nova festa, non enim videbantur pauperes juvari hoc diplomate: fuit enim mera festorum commutatio, quæ esse ablatio deberet. Sed quo posset modo & sanctorum cultui, & pauperum satisfieri solamini? Respondebit Epistola subsequens quam sub idem tempus scripsi.

Gaudeo, Vir Illustrissime. Tibi persuasum MLXXX. *esse nimium festorum numerum Reipublicæ nocere Christianæ: sed quia ab eo, qui designavit morbum, medicinam requiris, respondeo Si à Sanctissimo Domino consulerer, sic fore dispositurum Calendarium. Desiderarem omnes & solos dies dominicos festos esse; & vix alios. Sed quid de sanctorum cultu agendum? Edisseram. Relinquerem Nativitatis, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, & Sanctissimæ Trinitatis dies, ubi jacent; non enim vellem mobilium festorum regulas alterare. Conservarem Quadragesimales Dominicas, & per reliquas distribue-* *Paschatis alia celeberrima solennitates nō facilè debebunt alterari.*

buerem Apostolos, Evangelistas, & alios omnes Sanctos quorum dies observamus. Vterer igitur duplici Calendario: altero fixo, altero mobili: quod tamen haberet fixum ordinem solennitatum. Ideam utriusque pono.

CALENDARIUM DOMINICALE, ET SANCTORALE.

OMNIA FESTA MOBILIA CONTINENS.

Dominica Septuagesimæ. [*Fiet de illa officium prout in Breviario.*]

Dominica *Sexagesimæ.*

Dominica *Quinquagesimæ.*

Feria IV. *post hanc ipsam Dominicam* DIES CINERVM.

Dominica I. *Quadragesimæ.*

Dominica II. *Reminiscere.*

Dominica III. *Oculi.*

Dominica IV. *Lætare.*

Dominica V. *Passionis.*

Dominica VI. *Ramorum.*

Dominica VII. PASCHA. [*Dies sequentes non sunt festivi, sed licet feria secunda & tertia laborare.*]

Dominica I. *post pascha* Quasimodo *dicta.*

Dominica II.

Dominica III.

Dominica IV.

Dominica V.

Feria V. *post dominicam* V. ASCENSIO DOMINI.

Dominica VI.

Dominica VII. PENTECOSTES. [*completur unâ die, & Feriâ secunda & tertia operantur mechanici.*]

Dominica VIII. SANCTISSIMA TRINITAS.

Feria V. *post Dominicam* VIII. SOLENNITAS CORPORIS CHRISTI.

Dominica IX. S. MARIA. *Prima lectio sit de cōceptione, secunda de nativitate, &c. ita ut per omnes lectiones vita angelorum Reginæ distribuatur.*

Dominica X. OMNES SANCTI. *Officium quod etiamnum habetur potest legi.*

Feria II. *post hanc ipsam Dominicam* commemoratio omnium fidelium defunctorum.

Dominica XI. OMNES ANGELI. *Prima lectio sit de Angelis, secunda de Archangelis, &c. ita ut in singulis agatur de singulis choris.*

Dominica XII. OMNES APOSTOLI. [*Quia apud Benedictinos, & Cistertienses sunt duodecim lectiones, singulæ singulis poterunt correspondere. Verùm in officio Romano debebunt bini in aliquibus lectionibus celebrari, ut omnium commemoratio fiat.*]

Dominica XIII. OMNES EVANGELISTÆ. [*In primo Nocturno erunt lectiones de duobus & de aliis duobus in secundo.*]

Dominica XIV. OMNES MARTYRES.

Dominica XV. OMNES SANCTI PONTIFICES.

Dominica XVI. OMNES SANCTI DOCTORES.

Dominica XVII. OMNES SANCTI CONFESSORES.

Dominica XVIII. OMNES SANCTÆ VIRGINES ET VIDVÆ.

Dominica XIX. TRANSFIGVRATIO DOMINI.

Dominica XX. S. CRVX.

Dominica XXI. *SANCTVS MICHAEL.*

Dominica XXII. *SANCTVS IOACHIMVS & S. ANNA.*

Dominica XXIII. *S. IOANNES BAPTISTA.*

Dominica XXIV. *S. PETRVS & PAVLVS.*

Dominica XXV. *SANCTI INFANTES INNOCENTES.*

Dominica XXVI. *S. STEPHANVS.*

Dominica XXVII. *S. LAVRENTIVS.*

Dominica XXVIII. *S. AVGVSTINVS.*

Dominica XXIX. *S. BENEDICTVS.*

Dominica XXX. *S. BERNARDVS.*

Dominica XXXI. *S. NORBERTVS.*

Dominica XXXII. *S. FRANCISCVS DE ASSIS.*

Dominica XXXIII. *S. FRANCISCVS DE PAVLA.*

Dominica XXXIV. *S. THERESIA.*

Dominica XXXV. *S. IGNATIVS.*

Dominica XXXVI. *Sanctus N. Religionis N. Fundator [singulæ Religiones, quæ nondum habuerunt sui Fundatoris Festum hoc illum die celebrent, & quem voluerint sæculares.]*

Dominica XXXVII. *DEDICATIO ECCLESIÆ.*

Dominica XXXVIII. *Patronus aliquis.*

FESTA IMMOBILIA.

Tantummodò in hoc novo Calendario erunt hæc.

Decembris XXV. *NATIVITAS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.*

Januarii VI. *EPIPHANIA.*

Dominica post Epiphaniam *[si inter Dominicam XXVIII post pascha, in qua secundi Patroni est solemnitas, aliqua vel aliquæ intersint Dominicæ, hujus Dominicæ post Epiphaniam officium recitatur]*

Retinere poterimus Calendarium commune & distinguendo inter Nativitatem & Festivitatem hanc poterimus die Dominica & illam Die currente sine solennitate celebrare.

Hæc est Illustrißime Vir Calendarii Idea, juxta quam & cultui Sanctorum satisfit, & lucrandi panem suum quotidianum relinquitur tempus Mechanicis. Plerique ex ipsis Mechanicis sunt stupidi, & majoris commoditatem, minoris fidem & Religionem faciunt: unde si festorum pluralitas sit eis incommoda, mallent Lutherani aut Calvinistæ esse, quàm hanc perpeti incommoditatem.

Mechanici stupidi & parum devoti.

Sed inquies: etiam Heterodoxi præter Dominicas habent festivos dies, in quibus ab opere vacāt. Respondeo hoc ipsum falsò assumi, si ut Regula Generalis sumatur: nam Hæretici multi præter meras Dominicas nullam diem festam habent. In Palatinatu observatur dies Iovis, sed ob aliam rationem, quam addo. Defecerat à fide illa Provincia, & cultum solennem detraxerat omnibus sanctis, jusseratque ut sex diebus Mechanici singulis septimanis laborarent. Gratißimum fuit decretum heris, qui gravabantur prole, & desiderabant majorem lucrandi aliquid commoditatem, gratißimum fuit etiam illis, qui operabantur pro denario diurno (Hisp. por jornal.) quia laborando diebus singulis plus in septimana lucrabantur. At famulis qui pro toto anno convenerant, & idem lucrari debebāt, essent multa festa vel pauca, ingratißimum fuit: & multi ex ipsis hanc unam ob causam redierunt ad Fidem Romanam. Vt hoc cognovit Princeps, jußit ut diebus Iovis sibi vacarent famuli; otiarenturque, aut etiam pro seipsis laborarent si vellent, & ideo hæc dies FESTVM COMITIS denominatur. Sic Vir cautus omnibus satisfecit, & heros famulosque in sua hæretica defectione firmavit. Ejus exemplo vellem favere Mechanicorum famulis, eisdemque civili potestate concedi, ut feriis quintis à meridie saltem possent sibi

An hæretici habeant festos dies?

Festum Comitis in Palatinatu.

sibi vacare, & aliquod opus perficere, quod independenter ab hero possent vendere vel alienare.

Sic tecum discurrere placuit: tu considera singula, propone Sanctissimo Domino nostro, & vive felicibus annis.

III.

MLXXXI. *De Gregoriana reformatione Calendarii.*

QUàm multa & liberè enarrantur è tripode, quæ superiores reducere nequeunt ad praxim! Sic ais ipse; *Et respondeo*, ante Gregorianam reformationem Calendarii eadem dicta, & tamen anno 1582. reformationem fuisse ab Ecclesiâ evulgatam. Admiserunt illam omnes Catholici vel ferè, tametsi rescire non possim cur fuerit à Clavio & ab aliis tentata: bene enim Ecclesia & Respublica poterat veteri stylo gubernari: at in expunctione festorũ alia est ratio, minuitur enim quotidie & minuetur Catholicorum numerus, quousque festorum numerus diminuatur.

IV.

MLXXXII. *An aliquibus liceret aut præstaret die festo quocumq. laborare?*

ANne Dominicæ remanebunt intactæ? Anne & ipsæ deberent etiam exauthorari? Id non dico; scio tamen nonnullos desiderare, ipsas dies Dominicas à meridie esse liberas, & quia id tibi fortasse videbitur mirum, pero ut Ægidium audias. [Rusticus sum, ait; laborare manibus scio, orare & contemplari nescio. Hæc dies est Dominica. Surrexi serius, & jam sufficienter requievi. Ivi ad Ecclesiam, duas audivi Missas; nimirùm solennẽ & privatam: concionem etiam. Legi meum rosarium: & orationes quas scio recitavi. Pransus sum & nescio quid faciam post prandium. Ibo ad Vesperas? Nõ aguntur in pago illæ; & si aguntur mediâ absolvuntur horâ, & sunt dies æstivi valde magni. Visitabo vicinos? murmurant, pejerant, ludunt, potitant, & inebriantur. Ero otiosus domi? neque id potero, nec proficiam si fecero, nam otium est pulvinar Diaboli. Quid ergo remedii? laborare, operari. Ponere media debeo ut liberer efficaciter ab omni peccato vitioque, & præter mechanicum manuum exercitium nullum habeo.] Sic discurrentem rusticum audivisti. Quid respondes? Discurrit prudenter, vel rusticè? quid debet, quid potest in tali casu Ægidius facere?

V.

POsueram calamum; sed quia nunc recipio literas ab Illustrissimo Domino N. amico optimo, quæ prodesse poterunt, illum resumo. Valedixerat mihi Pragæ, Tckernowitzium (civitas ipsius est) rediturus; & quia Stirsinium (meum est) non multum excest ab itinere, oravi ut ad meam Arcem illâ nocte diverteret. Adquievit humanissimus Baro, & die alterâ gratias & has lineas scripsit. [*Por no faltar connis obligationes, no é podido dexar de escribir estos ringlones agradeciendo el hospedaje y buen tratamiento, que me hizo el Mayoral de Estirsin, en nonbre de su Amo. Queriendo a la manana agradecerle al dicho Mayoral el tratamiento, aun con ser dia de San VVito, auia ido à trabaxar al campo, y auiendo preguntado à su muger, como no guardaban las fiestas, me respondió, que sussus amos por ellos, guardaban fiestas, reçaban, ayunaban, y hacian panitencia de sus peccados, &c.*] Quæ verba quia mihi placuerunt, volo latinè reddere, ut res seriæ & graves levioribus jurari possint. I lustrissimus igitur Dominus Baro sic inquit [*Ne videar obligationibus meis deesse, scribo has paucas lineas, & gratias habeo ob humanitatem, quâ* MLXXXIII

Rustici summas solennitates non observant.

Domini sui nomine me Præfectus excepit. Postridie matutino tempore volui illi valedicere; at aberat, & laborabat rure. Et quia erat S. Witi solennitas, rogavi uxorem, An non rustici fastos Sanctorum observarent? Et illa, Domini mei (nempè Monachi Monsserratenses) *festa observant pro nobis; orant pro nobis; jejunant & agunt pœnitentiam pro nobis: &c.*] Sic anus illa decrepita & hypochondriaca omnes Ecclesiasticas observantias in humeros suorum Dominorum exonerans: ut vel ipsâ teste esset verum illud Poetæ junioris: *Plebs, dum pro populo Presbyter orat, arat.* Et quidem ego jam sciebam rusticos non jejunare, raró orare, sed putabam saltem festa colere vel invitos: audio tamen hæc coli Pragæ, sed extra mœnia, vel in S. Witi die (Bohemorum Patronus ille est) rusticos operari. Cur ergo multiplicantur festa, si non servantur: & præcipuè in Bohemia? Nam si nativitatis jure rustici vivere suis dominis teneantur, & tot diebus operari pro domino: si una diecula, quæ illis relinquitur, si relinquitur, à Parrocho festiva dicatur; illi Deo, ne dicam amplius, vovebunt Parrochum; nec induci poterunt, ut sua negligant, fame pereant, & diem observent. An ne Domini aliter sunt processuri? Respondent rusticos esse sua mancipia, (& verè in Bohemiâ illi mancipia sunt) & nemini injuriam inferre, qui suo jure utitur? Si petatur, unde victuri sint rustici, si festa observent? Ipsi viderint, inquiunt. Si aliquis Dominus clementior esse velit, omnes cæteri inclamant, rem esse magnæ consequentiæ & scandali, & debere Jura manu teneri. *Omni ergo nisu allaborandum, ut Ecclesia Festorum numerum dignetur aliquando minuere.*

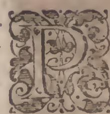
Rustici in Bohemia sunt servi.

* * *

FUNDAMENTUM LIII.

De Officio Divino, quod potest ad tertium præceptum reduci.

MLXXXIV. *Divini officii lectio.*

PRæter missam Jejuniumque etiam coluntur dies Horarum Canonicarum lectione: at hæ singulis diebus debent legi, sed non ab omnibus. Sed à quibus? A Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis. Moniales & Religiosi Juniores jure Professionis choro sicut aliis communitatis actibus tenebuntur adsistere: non tamen privatim recitare. Si inferas eos non teneri, quidquid de consequenti sit, consequentiam negabo; quia in Ordine S. Francisci tenentur jure Regulæ; & in aliis jure Præcepti specialis, aut fortè præscriptæ consuetudinis poterunt. Uniuscujusque erit sui Ordinis mores examinare.

An Juniores qui non sunt in sacris teneantur ad Officium divinum?

Offi-

MLXXXV. OFficium Divinum præcipua eſt Religioſorum obligatio, & ideò ab Authoribus plurima de illo ſcripta dictaque. Ego illa reſumam, quæ video placuiſſe aut diſplicuiſſe meo Dianæ.

I.

An qui habet officium, cum quo conſiſtere non poſſit Horarum Canonicarum lectio, excuſetur ab earum recitatione?

Diana. AFfirmativè reſpondet Caramuel, inquit Diana *part.7.tract.11.reſol.1.* & ſtatim Caramuelem citat Trullench, qui ait *obligatum ad recitandum Divinum Officium, non poſſe voluntariè ſuſcipere aliud munus officium-ve, cujus executio incompoſſibilis ſit, cum recitatione horarum, modo non adſit neceſſitas illius ſuſcipiendi.* Addit Machadum, Baſſæum, Monetam, Oliverium Bonartium, qui ſequuntur ſententiam Suarii, ex quibus concludit Officium rarius incomputabile cum Officii Divini lectione poſſe quidem admitti, at non illud cui ordinariè adnexa ſit talis occupatio, niſi ſpecialis ratio Charitatis aliud ſuadeat: nam quando aliquis debet legere de oppoſitione, ut ajunt, & in caſibus aliis ſimilibus excuſatur à Lectione Horarum à Bonartio, & Caſtro Palaus.

Perez. At hæc ſententia, quam Caramueli Diana attribuit, nec mala nec Caramuelis eſt. Porrò non eſt mala, quia defenditur ab Antonio Perezio viro pientiſſimo & doctiſſimo in Expoſitione Regulæ D. Benedicti *cap.* 50. *num.*1. quem citavit Caramuel, *in Commentarii ſui editione ſecunda num.*1448: ait enim. *Scita & conſtans apud omnes eſt doctrina Scholaſticorum dicentium, quod dum gravis aliqua & diuturna ſimul ingruit occupatio, quæ abſque offenſione aliorum prætermitti non poteſt, aut in aliud tempus commodè differri, juſtam excuſationem aſſerat recitandi officium Divinum: ſecus vero &c.* Ecce agit de occupatione diuturnâ, ecce excuſat à lectione, ecce formidine caret dum reſolvit, ſuamque docet eſſe ſcitam conſtantemque omnium Scholaſticorum ſententiam. Hinc ſic diſcurro. Fuit Perez Doctor Salmanticenſis, & vir ſummæ literaturæ: ergo omnes quos legit, omnes Salmanticenſes Doctores quos audivit, erant hujus ſententiæ; alias enim inſcitè diceret, eam eſſe ſcitam opinionem & apud univerſos conſtantem. His prælibatis ad mentem Caramuelis veniamus. *Perezius qualis?*

Dico primò ad mentem Caramuelis, caſum, qui proponitur, eſſe impoſſibilem: nam num. 1440. ponit hunc titulum. *Modus facilis ſatisfaciendi officio, etiam cum negotia ſunt gravia*, & in fine Paragraphi: *Ecce modum quo Canonico officio ſatisfacies ſine diſpendio temporis, qui ſtudiis vacas aut negotiis obrueris.* Toto ergo cœlo abeſt ab admiſſione hypotheſis, quæ negotiorum & lectionis incompoſſibilitatem ſupponit, qui dicit eſſe facile ſatisfacere officio divino, etiam cùm negotiis obruimur.

Sed quid ſi admittatur hypotheſis? MLXXXVI. Manebimus in merâ ſpeculatione; nihilque dicemus, quod ſit practicum: nam ſi hypotheſis impoſſibilis eſt, quidquid ex illâ ſequatur, non practicum, ſed purè ſpeculativum eſt. Et quidem non admiſſâ, ſed condonatâ hypotheſi *num.*1436 *c.* ſic reſolvit Caramuel. *De habitualibus (occupationibus) major eſt difficultas*, ait, *quia illæ vix tantæ ut deſit recitandi locus.* (nota illud *vix* & infer rariùs poſſe contingere, ut tantæ ſint,

ſint, quæ excuſare dicantur.) *Verùm in his hæc mihi Regula. Conſidero laborem minimum, qui eſt ſufficiens excuſare à jejunio, & quo alius minor à jejunio excuſare non poteſt; hunc vocemus laborem A. His poſitis dico: [Ille cujus occupationes tam incompatibiles ſunt, cum lectione Horarum, quàm labor A. cum jejunio, non tenetur legere.] Conſtat evidenter a pari.* Et num. 1437. explicans occupationum qualitatem, ait Caramuel, *eas debere eſſe ex officio; ut ſervire Reipublicæ, cùm poteſt & quantum poteſt; unicuique favere proximo graviter periclitanti.* His poſitis percipere nequeo, in quo Authores, quos Diana allegat contrà, differant à Caramuele, niſi in hoc tantum quod ipſi admittentes hypotheſin reſpondeant practicè; & Caramuel negando illam, ſpeculativè: reſponſio enim eſt eadem; nam Caramuel agit de ſolis occupationibus, quæ ex officio, hoc eſt ex juſtitiâ aut charitate obligant; & cæteri dicunt, non poſſe admitti officium incompoſitum cum Horarum lectione *niſi ſpecialis ratio Charitatis* (ſtrictior Charitate eſt Juſtitia) *aliud ſuadeat.*

MLXXXVII *De jejunio.* Jejunium cum Horarum lectione connexuit Caramuel, & ut quæſtionem modò meliùs examinet inquirit, *An quis poſſit ultrò admittere officium, quod cum jejunio Eccleſiaſtico ſtare non poſſit?* An non Trullench teneretur conſequenter dicere *obligatum ad jejunandum non poſſe voluntariè ſuſcipere munus officium-vè cujus exequutio incompoſſibilis ſit cum jejunio, nam implicitè vult violationem jejunii, modò non adſit gravis neceſſitas illud ſuſcipiendi?* An non idem dicere tenetur Diana, qui ejuſdem doctrinam & rationem admittit? Teneretur omninò, aut diſparitatem aſſignare. Et ſi hoc diceret, deberet conſequenter aſſerere, neminem poſſe voluntariè & ſine gravi neceſſitate eſſe ſutorem, Sartorem, Barbitonſorem, Prædicatorem, &c. nam horum officiorum aut munerum labor cenſetur à multis incompoſſibilis cum Jejunio, & hanc ob cauſam excuſantur à plurimis. Et ut directiùs argumentemur contra Dianam, [*qui* 1. *part. tract.* 9. *reſol.* 9. Foſſores, Serrarios, & ſimiles à jejunio, non ſolum diebus quibus laborant: eoſdemque *reſol.* 11. etiamſi ex mercede concionentur, & alios aliis locis excuſat] pronuncio eum ad hoc Trilemma teneri, nimirùm *vel* aſſerere neminem poſſe Foſſoris, Serrarii &c. aut etiam Concionatoris officium, incompoſſibile cum Jejunio voluntariè admittere: *vel* omnem poſſe Munus incompoſſibile cum Horarum lectione, *vel* oſtendere privilegium, quo fultus poteſt inconſequenter loqui.

Porrò ratio adducta in contrarium non urget: & ſi urgeret, æquè urgeret in jejunio & Horarum lectione: illam enim Poſitionem, *Qui admittit munus incompoſſibile cum Horarum lectione aut Iejunio implicitè vult omiſſionem lectionis & jejunii*; diſtinguo: implicitè (imò expreſsè ſi velis; quid inde?) vult omiſſionem lectionis obligatoriæ, nego: non obligatoriæ, concedo. Et quidem, ſi ratio illa convinceret, etiam probaret neminem poſſe petere, vel admittere voti diſpenſationem aut commutationem, quia etiam iſte implicitè aut expreſsè vellet omittere actum ad quem tenebatur ex voto. Quamobrem dicendum eſt, aliud eſſe velle carere obligatione, & poſteà jejunium non obligatorium omittere; & aliud diverſum omninò, velle omittere lectionem aut jejunium die quo legere aut jejunare tenemur. Hanc ipſam Diſtinctionem me docuit Diana

1. *part.*

1.*part.tract.* 9.*resol.* 52. ait enim. *Aliud quidem est desiderare aliquem frangere præceptum, quando est obligatio, & aliud desiderare se reddi impotentem ad præceptum; hoc enim nihil est aliud, quàm optare excusationem præcepti, quam licet quis intendat via illicita, non operatur adversus tale præceptum, cùm non desideret illud infringere quando obligat, sed modum quo non obliget quærat.* Hæc dixi, quia video multa dici à nonnullis, quæ seorsim pulchra, & tamen simul componi & cohærere non possunt: nec existimo bene philosophari, qui doctrinæ consequentiam non curat.

II.

Quid dicendum sit, quando Ecclesiasticus legere tenetur ex Iustitiâ.

MLXXXVIII QUando agit de Officio Divino Caramuel, agit de Religiosis, quos non putat ratione statûs ad illud teneri ex justitiâ; nam ut ostendit *in Commentarii in Regul. S. Benedict. num.* 1350. non obligantur jure sustentationis; At quia authores quos citat Diana generaliùs loquuntur, & sunt multi sæculares Sacerdotes (fortè & aliqui Religiosi, ex contractu speciali) qui ex justitiâ tenentur (puta ratione beneficii &c.) placuit hanc quæstionem adjungere, ad quam respondeo non posse admitti officium incompatibile cum obligationibus, ad quas aliquis ex justitiâ tenetur. Hinc est Capellanum, qui ob beneficium, præbendam &c. tenetur celebrare aut Canonicas horas recitare quotidie, non posse admittere occupationem aut officium aliquod incompossibile: omni enim gratiæ aut charitati debet Justitiæ obligatio anteponi. Quod ipsum exemplo clarissimo ostendo. Nam Faber lignarius, qui tecum pactus pro domo erigendâ & pecuniam recepit, tenebitur tibi servire ex Justitiâ, nec poterit acceptare officium, quod impedimentum inferat, & sit in causâ, ne tibi satisfacere possit.

Iustitia omni liberalitati præponenda.

III.

An aliquis, ut fugiat obligationem legendi Horas Canonicas possit quærere & ultrò assumere occupationem, quæ incompatibilis sit cum lectione Canonicâ.

DIana negativè respondebat ut vidimus; qui enim acceptare non queit tale officium, non poterit petere & solicitare: at nunc dico debere illum aut inconsequenter loqui, aut respondere affirmativè: & ostendo. *Parte* 1. *tract.* 9. *resol.* 19. inquirit, *AN aliquis, ut effugiat obligationem præcepti possit transire ad alium locum propinquum, ut non jejunet, si jejunetur in suo?* & respondet asserentem sententiam esse tutam in praxi & probabilem. Noto illud *ut* & infero, Ergo potest quis, ut effugiat obligationem legendi Horas Canonicas, transire ad aliud officium aut dignitatem, quæ legendi obligationem excludat. MLXXXIX.

Et consequenter *Resol.* 40. interroganti, *An defessus ex labore sumpto ob recreationem* (puta ex ludo pilæ, vel ob quærendam concubinam) *teneatur ad jejunium?* ait opinione Ledesmę & Medinæ, non peccare, qui ponit impedimentum ne jejunet; nempè qui ludit pilâ; non enim tenetur illam relinquere propter jejunii observationem. Lego & infero eodem modo de Officio

divino, & aliis Præceptis debere Ledesmam Medinamque philosophari: vel ostendere cur id in uno præcepto valeat, & in altero non valeat? Poterit igitur quis se fatigare, ludendo pilâ, eâ intentione, ut posteà respirare non potens à Lectione Canonici officii excusetur.

Et iterum *Resol.* 52. inquirit *An excusetur à jejunio, qui labore aliquo defatigatur, quamvis illum in alium diem commodè differre queat; & etiamsi data opera ut non jejunet hoc ageret?* Inquiro & ego; *An excusetur ab Horarum lectione, qui sumpsit occupationem incompossibilem, quamvis illam in alium diem commodè differre possit: & quid si data opera, ut non recitaret eam assumeret?* & puto ad utrumque eodem modo respondendi debere.

IV.

Quænam parvitas materiæ excuset à peccato mortali in recitatione officii divini?

MXC. *An de Moralibus, ut de Physicis philosophandum sit?*

OPortet ait Caramuel *in Comment. num.* 1408. ut de Physicis, ita etiam de Moralibus philosophari: si enim daretur vel una virtualis formalitas, quæ careret fundamento physico, illa esset chimæra non moralitas. Cùm igitur in hoc videantur convenire Philosophi, quòd qualitas dividatur in octo gradus (nonum, decimum &c. nondum Schola admisit) videtur consequentia doctrinæ postulare, ut eodem modo de moralibus philosophantes, dicamus totum officium divinum componi octo partibus: & qui unam integram omittat peccare mortaliter, non qui octavæ partis partem.

Totum dividitur in octo partes.

Porrò Medici Totum quatuor partibus constituunt, Arithmetici decem, Geometræ olim sexaginta, jam centum millibus &c. Astronomi circulum dividunt in duodecim, signum in triginta (Alfonsus Rex in sexaginta) gradum in sexaginta, &c. Sed cur Caramuel, Philosophos secutus est, non Medicos, non Arithmeticos, non Geometras, non Astronomos? quia Theologia Moralis sub-alternatur Philosophiæ, non Medicinæ, non Arithmeticæ, non Geometriæ, non Astronomiæ.

Stando huic modo dicendi duas invenit sententias Caramuel; alteram quæ officium divinum octo partibus inæqualibus (quas Horas vocat) constituit; alteram quæ octo æqualibus. Et inquirens, Utrùm omittere decem Psalmos in Nocturnis sit mortale? respondet negativè juxta primam sententiam, & juxta secundam affertivè. Et si quæras, utra ex illis duabus sententiis debeat admitti aut rejici? Respondeo utramque posuisse Caramuelem, utramque exposuisse: solam secundam approbasse; nam loco citato, ex primâ sententiâ infert peccare mortaliter, qui unam tertiam omittit & hoc ait *tametsi apud eos, qui utuntur Breviario Romanô sit plausibile, si agamus de officio Benedictino vix videri probabile.* Cùm ergo Caramuel agat specialissimè de officio Benedictino, & quærat rationes & fundamenta communia Romanis & Benedictinis, non voluit nec potuit admittere primam sententiam.

Sed Diana 7. part. tract. 11. resol. 2. sic ait. *Hucusque Caramuel, quæ omnia ex ejus mente dicta esse volo, nam video ut ego alibi probari, communiter Doctores asserere omissionem unius horæ etiam parvæ esse materiam notabilem ad constituendum peccatum mortale in recitatione Officii,*

cii neq; ullus usq; adhuc docuit omißionem decem Psalmorum in recitatione Matutini esse materiam parvam.

Respondeo hæc omnia sequi ex opinione, quam vix probabilem vocat Caramuel, non ex alterâ, quam ille tenet. *Adde* Viros doctissimos consultos fuisse à Caramuele de hâc materiâ, eosdemq; omnes diversas habuisse sententias, at nullum rationem aliquam fundamentalem. Ipse conatus hanc quæstionem ad prima fundamenta reducere, putavit ex philosophicis intensionis gradibus posse fundamentum desumi, cui Resolutio insisteret. Posito illo fundamento, cætera necessariò sequuntur: qui transglutire consequentias illas non velit, oportet ut aliis fundamentis insistat. Sed quibus? nulla habent, sed tantùm dicunt, *Sic videri.* Dignetur Diana dare alia meliora fundamenta, & illa statim admittet Caramuel, & ad mentem ipsius dialecticabitur: quod si nemo hucusq; præter Caramuelem, fundamentaliter hanc quæstionem decîdit, videretur debere ejus studio & ingenio gratias agi, ejusque doctrinam adversariæ præponi: aliud enim est dicere, ut puto, *Sic videtur*, & aliud omninò, *Sic probatur*: quoniam opinio, quæ ratione caret, & solo timore subsistit, etsi omnium sit, relinqui debet inventâ ratione in contrarium. Nulla est hodie opinio, quæ olim non habuerit aliquem, qui fuerit primus, nec ideò omninò debet rejici, quæ unicum habet, sit ilis sit, quæ ratione gravi roboretur. Ego igitur re bene consideratâ mentem meam ad has nunc conclusiones reduco.

An sufficiat in rebus arduis, sic videri?

MXCI. Prima. *Sententia, quæ Officium divinum octo partibus inæqualibus, seu octo Horis componit, nec est probabilis à ratione, nec ab authoritate.* Non à ratione, quia inde sequerentur simul hæc duo; nimirùm peccare mortaliter qui unam tertiam in Officio Benedictino omitteret: non autem qui in Matutinis decem Psalmos: & primum ratio respuit, & secundum authoritas.

Secunda. *Sententia altera, quæ Officium octo horis æqualibus componit, est probabilis à ratione & ab authoritate.* Et ostenditur, quia consequentiæ, quæ ab illa diducuntur, admittuntur à Doctoribus gravibus. Sequitur enim primò esse mortale omittere decem Psalmos in Matutinis, & secundò omittere unam Tertiam, non esse peccatum mortale; & illud prius admittunt omnes teste Dianâ, & hoc posterius Joannes de Jonghe & Ignatius Derkennis quos cito in Comment. num. 1462. Ergo in praxi teneamus hanc secundam sententiam, & dicamus D. Antoninum, Navarrū, Toletum, Gregorium de Valentia, Jacobum de Graffiis, Sylvestrum, Servatium, Lairuelz, Leonardum Lessium, Tabienam, Fuscum, & quotquot dicunt esse peccatum mortale unam Tertiam omittere, debere necessariò dicere posse sine mortali omitti in Matutinis decem Psalmos; aut si hoc non nec prius illud. Vel dent rationem obsecro, quâ fundantur.

An omittere unam tertiam sit peccatum mortale?

V.

De materiâ nullâ.

Octavam partem Divini Officii esse minimâ gravem docet Caramuel *in Comment.* 1463. infertque octavæ octavam esse minimam levem; cumq; infra minimâ gravem nulla sit, quæ sit gravis; infra minimam levem nullam admittit, quæ sit levis. Quanta ergo erit? MXCII.

Quid sit materia nulla, & quanta?

erit? minor omni levi. Hoc est, aliquanta physicè, & moraliter nulla, seu quantitate virtualiter & moraliter carens. Hanc doctrinam recenset pro curiosis Diana *part. 7. tract. 11. resol. 2. §. Notandum.* Hinc patet infra peccata venialia posse & debere admitti imperfectiones, quas debeamus omittere, ut longiùs absimus à venialibus.

VI.

An Sacerdos cæcus, qui solus non potest persolvere horas Canonicas, posset tamen alternatim cum socio, si eum ad manus habeat, teneatur adhibere?

MXCIII. R_Espondet negativè Caramuel *in Comment. num.* 1445. sequutus Joannem Sanchez *in Selectis disp.* 41. *num.* 2. Affirmativè Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 1. *disp.* 2. *punct.* 6. *num.* 13. Et Diana *part.* 7. *tract.* 11. *resol.* 3. utramque judicat esse probabilem. Sed semper manet esse contra naturam gratiæ aut privilegii, quod aliquis invitus cogatur: non enim putarem esse favorem & privilegium certum, quod induceret obligationem etsi tantùm probabilem.

An ex privilegio nascatur obligatio?

VII.

An Regularis, qui non est constitutus in sacris, si maneat extra monasterium, teneatur Officium Divinum recitare?

MXCIV. NEgativè respondet Caramuel *in Regul. D. Bened. num.* 1443. apud Dianam *part.* 7. *tract.* 11. *resol.* 4. & sic respondere negat ipse Caramuel: idque ille non habet in verbis quæ citantur à Dianâ, ait enim, *Quicunque Monachi &c. quia Monachi &c. exitus junioris Monachi, &c.* Sanè de Monachis agit Caramuel, & hodie in Dei Ecclesiâ multi sunt Regularium Ordines, & Monachorum pauci: Et ratio quam adducit Caramuel, videlicet, *exitum junioris Monachi cum licentia, aut sine licentia esse rarissimum, & de rarò contingentibus consuetudinem dari non posse*, si agamus de Monachis, & de Benedictinis præcipuè, est valdè efficax; si de Mendicantibus falsa; frequentissimè enim apud ipsos, Juniores extra Monasterium egrediuntur de suorum superiorum licentiâ, & quæ sæpe accidunt; inducere consuetudinem possunt. Sed hic iterum examinanda esset hæc consuetudo, non enim omnis obligat, quæ videtur.

VIII.

An Regulares nondum in Sacris constituti teneantur ad Officium divinum?

CAramuel *in Comment. num.* 1351. apud Dianam *p.* 7. *tract.* 11. *resol.* 4. ex multis latissimè conatur probare Regulares Juniores ante perceptionem sacrorum ordinum nec ex præcepto, nec ex vi Regulæ, neque ex consuetudine receptâ teneri officium divinum persolvere. MXCV.

Sed se ullibi tam generaliter loquutum negat ipse Caramuel: quoniam loquitur ipse, non de quibuscunque Regularibus, sed de Monachis, & non de quibuscunque Monachis,

chis, ſed de Benedictinis; & ſi adhuc ſubdiſtinguere velimus, non de quibuscunque Benedictinis, ſed de Benedictinis-Ciſtertienſibus, lego enim num. 1352. Ego verè de aliis Religionibus judicare non poſſum, nec qualis apud eas ſit iſta conſuetudo declarare: video Viros doctiſſimos conſultos de Iure Ciſtertienſi miſerè oberrare; quia externi nec mores noſtros, nec leges ſufficienter noverunt: idcircò, ne cœcus de coloribus diſputem, de aliarum Religionum ſtatutis & obligationibus, libenter dubito, Magiſtrum ago non libenter. Ergo quidquid ſit de aliis Ordinibus, in Ciſtertienſi &c. Agit igitur Caramuel de Ciſtertienſibus, aut ut plurimum de Benedictinis, non verò de Regularibus ut ſic, ſeu de aliorum Ordinum Religioſis.

Sed quid de Benedictinis Caramuel. PRIMÒ, Iuniores, ſi tenentur legere privatim, graviter tenentur. SECUNDÒ, ſi tenentur legere privatim, debent quotidie legere, & ſi ſemel omittant, peccabunt mortaliter. TERTIÒ, ſi tenentur aliquo titulo tenentur. QUARTÒ, Iuniores non tenentur, ſub culpa legere privatim ratione Religionis. QUINTÒ, Choriſtæ Benedictini, non tenentur ſub culpa legere jure Regulæ: (Nota illud Benedictini) SEXTÒ, Non obligantur jure ſuſtentationis. SEPTIMÒ, Nullo præcepto Iuris Communis aut particularis ad onus tale obligantur. OCTAVÒ, Habent legendi conſuetudinem, ſed iſta conſuetudo non obligat ſub culpa gravi. NONÒ, Monialis, aut Iunior Religioſus, cui Abbas in virtute Obedientiæ præceperit legere Officium Canonicum, ſi totum omittat aut ejus notabilem partem, peccabit mortaliter. Hæc num. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1358. & addit nunc, Si in aliquo Monaſterio, aut Congregatione (quod non ſcio) Moniales & Iuniores ad Horarum lectionem obligantur mortaliter, opus eſt ut ibidem ſit aut Inferiorum virtuale votum aut Superiorum virtuale præceptum, aut contractus aliquis cum fundatoribus, nam aliter conſuetudo non obligat.

Cur, & quando obliget?

Conſonant ea, quæ ſub Commentarii finem, folio, videlicet Qqqq 2. juxta editionem primam, & fol. Llll 2. juxta ſecundam habet Caramuel; ait enim, Regula Benedictina indicit-ne privatam lectionem Iunioribus nondum ad Ordines promotis? Reſolvo affirmativè: negativè verò Eugenius IV. in Privilegio conceſſo Ciſtertienſibus anno 1437. Illud igitur probabile à ratione eſt, hoc ab authoritate. Ex ſuppoſitione quod Regula privatam lectionem eis indicat, non tenebuntur mortaliter ante Abbatis præceptum. Ita in Syntheſibus ſuis Caramuel, cui Andreas à Turri, Petrus Damaſus de Coninck, Henricus Loyens, Adrianus Crommius, Joannes de Jonghe, Ignatius der-Kennius, Patritius Brenanus, Auguſtinus Eganus, Raymundus Caronus, Ludovicus de Scildere, Franciſcus de Cleyn, & alii Lovanienſes Doctores & Lectores ſubſcribunt. Et quia Diplomatis dati ab Eugenio IV. meminimus, placuit ex eo paragraphum XIV. decerpere, in quo concedit Pontifex, quod Capitulum poſſit ordinare, quomodo dicant Officium Fratres Converſi & Monachi qui non ſunt in ſacris, cùm de utriſq; (nota bene) nihil in dicta Regula (S. Benedicti) exprimatur.

Hæc eſt Caramuelis doctrina, quam in Commentario ſuo habet: non quam dicitur habere apud Dianam.

Quid ergo Caramuel de aliorum Ordinum Iunioribus? Dixit expreſsè num. 1352. ſe nolle imò non poſſe de moribus aliorum judicare: non ergo illos ad privatam lectionem nō teneri.

Loquitur igitur de Benedictinis, qui, nisi consuetudo esse obligatoria probatur (est enim constans) non tenentur ad peccatum mortale; nimirum, ante Abbatis præceptum: post hoc enim illos ad mortale teneri manifestum est.

IX.

An Novitii, etiamsi soli in choro sint, possint satisfacere præcepto legendi Horas Canonicas publicè?

MXCVI. NOluit resolvere quæstionem Caramuel, sed tantùm *in Comment. num.* 1325. *I.* rationes pro utrâque parte, quæ solent allegari, perstrinxit: sed quia Diana *part.* 7. *resol.* 5. judicat utrasque esse probabiles, jam audentior Caramuel eandem Quæstionem ad mentem ejusdem decidit. Notat tamen, licèt probabile videatur posse Novitios publicæ lectioni satisfacere, hoc non respondere Benedictinorum praxi, apud quos nunquam vidit ita Professis destitui Chorum, ut quatuor aut sex non interfuerint. Anne posset aliquis argumentum à consuetudine diducere? Non puto: non enim quæcumque frequentatio actuum habet vim legis, sed quæ involvit præceptum aut votum implicitè.

An omnis consuetudo habeat vim legis?

X.

Anne, qui cum socio privatim vel publicè recitat, teneatur audire partem socii?

MXCVII. NEgativè respondere Caramuelem *in Comment.* 1383. (lege 1386.) inquit Diana *part.* 7. *tract.* 11. *resol.* 5. at negat se id docere Caramuel: & jubet legi verba ipsa, quæ à Dianâ citantur. *Nemo tenetur auscultare socium, sed suos quisque versus correctè legere, & non incipere antequam alter desierit.* Dat rationem, *Quia nullum est præceptum de auscultatione; atqui ubi non est lex, nulla est obligatio: ergo nemo tenetur auscultare socium, sed solùm expectare.* Anne poterit expectare quod socius suum absolvat versum, quin eundem audiat? Minimè. Cur ergo Caramuel docet te socium audire debere, & tamen eundem auscultare non debere? quia cœlo toto ab auditione distat & differt auscultatio. Calepinus: *Ausculto cum accusativo significat audio, & diligenter attendo*, qui citat Catonem dicentem, *Auditis enim, non auscultatis, tanquam pharmacopolam*, ergo aliud audire, aliud auscultare est: imò Catone teste, non omnes auscultant, qui audiunt. Et quidem significationem hujus vocis scire tenebatur Caramuel, exponebat enim Regulam D. Benedicti, quæ incipit ab hoc verbo. *Ausculta*, inquit Legislator Sanctissimus, *præcepta Magistri, & admonitionem pii patris libenter excipe, & efficaciter comple: &c.* Unde iterum colliges auscultare non esse merè audire, sed audire attentè, hoc est aure corporis & cordis percipere, quæ dicuntur ab alio. Positâ igitur vocum significatione, notâ omnibus, videamus quomodo discurrat Caramuel.

A lege nascitur obligatio.

Aliud audire, & aliud auscultare est.

Disputationis illius 108. quam citat Diana, *articul.* 1. *num.* 1374. docuit Caramuel in Horarum lectione, attentionem internam non requiri; id à Dianâ didicerat, qui *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 2. ait, *Ergo sine metu* (hanc sententiam) *probabilem esse affirmo.* Didicerat eandem à Durando,

An in lectione horarum requiratur attentio?

A legenascitur obligatio.

Aliud audire, & aliud auscultare est.

An in lectione horarum requiratur attentio?

rando, Sylvestro, Medinâ, Angelo, D. Antonino, Rosellâ, Paludano; item, ab Ægidio Conich, Joanne Valero, Lessio, Henriquez, Victorello, Layman, quos Diana allêgat: quibus probabiliter subscribit Balæus *in floribus pag.* 353. ubi Caramuelem citavit.

Hâc doctrinâ præmissâ, sic discurrit Caramuel. [Non tenetur Sacerdos recitare suam partem cum internâ attentione; ergo neque tenebitur audire socii partem, cum internâ attentione: Ergo non tenebitur auscultare.]

MXCVIII. *An audire teneamur vocē socii?*

An neque tenebitur audire? Hanc quæstionem non resolvit Caramuel, sed quia Dianæ non videtur arridere pars asserens, quid in illo legerim accuratè proponam. Docet Azorius *part.* 1. *libr.* 10. *cap.* 11. *quæst.* 4. eum qui privatim legit, modò labia moveat, & verba proferat, satisfacere, etsi ita recitet, ut nec à se, nec ab alio audiri possit. Hanc sententiam pro scrupulosis admittit Filliucius *tom.* 1. *tract.* 23. *c.* 3. *num.* 117. eamque docet esse probabilem; illique etiam pro scrupulosis subscribit Diana *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 11. stante hâc doctrinâ sic discurro. [Nemo tenetur se audire cum solus legit; ergo neque duo tenentur se audire cùm simul recitant. Patet, quia cùm conceditur ut legant simul, non imponitur eis nova obligatio, quâ anteà carebant, sed indulgetur, ut labor & onus dividatur.] Ergo vel se debet audire, qui privatim recitat; aut qui cum socio recitat, non tenebitur audire socium.

***

XI.

An qui cum notabili abscissione syllabarum, ita profert verba ut tamen suam significationem retineant, adimpleat præceptum quoad substantiam? & quid de ejusdem socio dicendum sit?

STat pro asserente Caramuel, ut benè notat Diana *part.* 7. §. *Non definam.* & modo asserit se hanc doctrinam didicisse ab ipso Dianâ *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 32. ubi citat Filliucium, Azorium, Villalobos, Sylvestrum, &c. & quia sententiam suam Caramuel putaverat olim clarissimam non probaverat, sed proposuerat tantùm; sed quia jam recensetur ab aliis, duas rationes adjicict, quas judicat ipse efficaces. Sic arguit. MIC.

Primò, Differt à bleso aut balbô mutus, quod tametsi uterque male proferat, ita ille profert ut intelligi possit & debeat, ita iste ut non possit. Hunc à lectione omnes excusant, illum nemo: ergo ideò, quia hic substantiæ præcepti satisfacere non potest, ille potest. Blesus igitur incorrectè proferens satisfacit præcepto quoad substantiam, non quoad modum; & tamen non peccat venialiter, quia satisfacere quoad modum non potest. Ergo qui linguâ est expeditâ præditus, & tamen blesè Horas legeret, satisfaceret etiam præcepto quoad substantiam, non quoad modum, & in modo peccaret, quia omitteret liberè modum, quem posset ponere. *Cur balbus legere debeat, & mutus non debeat?*

Secundò. Error Orthographiæ, qui sensum non mutat, non vitiat contractum in omnium Doctorum sententia: ergo *Error calami non vitiat contractus.*

ergo nec error in orthologiâ, si sensum non mutet. Ergo ejusmodi defectus accidentales sunt, non substantiales.

Quo Hispani modo verba consecrationis proferre dicantur.

Tertiò. Germani duriori pronunciationi assueti putant Hispanos hâc formâ consecrationis uti; videlicet, *Hoc es enin corpos meon: Hic es enin calis sanguinis mei, &c.* & tamen de veritate consecrationis non dubitant. Ergo error in pronunciatione, si non alterat vocum significationem, est merè accidentalis, seu modalis.

XII.

An si quis legat officium de Resurrectione loco alterius satisfaciat præcepto?

MC.

PUtabat olim Caramuel se affirmativam sententiam didicisse à suo Dianâ, & quia etiam putabat se esse bonum dialecticum, positis Dianæ fundamentis per varias consequentias volavit. Docuit Diana *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 3. posse universaliter officium in officium mutari. Posuit aliquas limitationes, quas legerat in Suario, Reginaldo, aliisque & ait, *Hæ limitationes mihi parum placent; nam ut bene notavit Vega, si non potest quis mutare officium frequenter sine reatu peccati mortalis, nec erit hoc licitum facere uno vel altero die, nam pro quolibet die est præceptum distinctum.* Et subjungit. *Illud etiam quod addit Suarez de levitate materiæ, non bene cadit in proposito, nam licet mutans Officium recitet æquivalens in quantitate, non recitat id quod debet, sed aliud diversum officium.* Et concludit dicendum esse absolutè (hoc est, ut puto universaliter, sine his aut illis limitationibus) *mutationem Officii etiam deditâ opera, non esse peccatum mortale, ut si loco Officii de feria, dicatur de aliquo Sancto &c. Si quæris rationem, hæc erit. Nam substantia præcepti recitandi Officium divinum est, ut septem Horæ Canonicæ persolvantur: sed quod officium sit de feria vel de Sancto pertinet ad modum accidentalem. Ergo per talem mutationem non violatur substantia præcepti, sed modus, ritus, & cæremonia; quæ quidem non est transgressio sufficiens ad peccatum mortale, quidquid asserant Doctores contrariæ sententiæ. Ideo si quis sine causa hanc mutationem faceret, ex quadam accedia animi, ut faciliùs & breviùs Officium expediatur, puto solùm peccare venialiter: & si beneficium habet non teneri ad restitutionem fructuum. Salva semper, &c.* Sic Diana.

An sit bona consequentia, Non potest semper: ergo nec unô die?

Potest mutari officiũ: etiam in brevius, & hoc sine mortali.

Ex his fundamentis Caramuel hunc formavit discursum. [Unum Officium potest mutari in aliud; quotiescunque non mutetur substantia sed modus; & hoc debet absolutè dici, hoc est sine aliquâ limitatione: at quando mutatur officium de Sancto, aut de Feriâ in Officium de Resurrectione, non mutatur substantia, sed modus: Ergo. Probatur minor: quia officium de Resurrectione est verum Officium Divinum. Nam ut paulò antè dicebat Diana, *Substantia præcepti recitandi Officium divinum est, ut septem horæ Canonicæ persolvantur:* & Officium de Resurrectione æquè ac alia septem horis componitur.] & hunc eundem discursum judicat Caramuel esse bonum; quoniam ex universalibus procedit ad particularia, & ratio quæ probat Officium de Resurrectione non posse legi in Adventu, eadem probatura est non posse die S. Petri legi officium feriale:

riale: & quæ probat id poſſe, eadem probat illud poſſe. Stemus igitur bonæ Dialecticæ, & eruditiſſimum Dianam audiamus. Ille enim *part.7.tract.9.* Caramuelis potiores opiniones examinat, & *reſolut.* 7. ſic inquit: *Ego in praxi difficulter conſulerem, ut quis poſſit mutare officium alicujus ſancti vel feriæ in Officium Paſchale.* Limitationem iſtam ſuam probat primò. *Nam in tali mutatione variatur notabiliter modus recitandi Officium Divinum; neque moraliter ut in aliis Officiis, redditur æquipollens.* Secundò hanc eandem limitationem confirmat, *Nam in tali Officii mutatione videtur quis derogare intentioni & inſtitutioni Eccleſiæ, quæ ſpecialiſſimâ ratione movetur ad tale breve Officium recitandum per octavam Reſurrectionis Dominicæ. Ideò tu cogita.* Et tandem *ex his reſpondet ad argumentum Trullench, Caſtri Palai; nam & diſpar ratio inter officium Reſurrectionis & alia Officia: nam hæc moraliter æquivalent inter ſe, quoad modum recitationis.* Sed quoniam hæc omnia non urgent, volui ſingula altiùs examinare.

Qui concedit difficulter, non negat.

MCL. Noto illa verba, *Ego in praxi.* Putat ergo Diana hanc opinionem eſſe probabilem ſaltem ſpeculativè: & ego ad hominem ſic arguo. [Omnis opinio probabilis ſpeculativè probabilis eſt practicè. At hæc eſt probabilis ſpeculativè: ergo & practicè. Poteſt igitur conſuli in praxi] Conſequentia eſt legitima; minor eſt Dianæ hic: majorque etiam eſt Dianæ *part.* 2. *tract.* 13. *reſolut.* 5. ubi ait. *Imperceptibile eſt, aliquam opinionem eſſe ſpeculativè probabilem, & in praxi tuto amplexari non poſſe, cùm probabilitas practicâ à ſpeculativâ probabilitate oriatur; ab eaque ſolum differat tanquam effectus à ſuâ causâ &c.* Dices hanc rationem contra Dianam urgere, at non urgere ſtando Caramuelis principiis, qui negat abſolutè majorem. Reſpondeo Caramuelem majorem non tam negare quam diſtinguere, nam ſi poſſit reduci ad praxin prout ponitur in ſpeculatione, quidquid licebit ſpeculativè licebit practicè: aliàs non. multi enim dicunt in luxuriâ dari parvitatem materiæ ſpeculativè & non practicè; quia poſſumus levem quamcunque actionem ſpeculari præſcindendo à periculo, cùm tamen à parte rei ſeparari non poſſit. Quod tamen impræſententiarum non contingit: quidquid enim dicitur & concipitur ſpeculativè de Reſurrectionis officio, poteſt ad effectum reduci prout concipitur.

An omnis opinio probabilis ſpeculativè, ſit probabilis practicè.

Noto etiam illud *difficulter:* & infero hanc Dianæ ſententiam non judicare improbabilem, ſed obnoxiam abuſui: quod enim improbabile eſt in materiâ conſcientiæ non jam difficulter Diana, ſed nullo omninò modo conſuleret.

Noto tandem illud etiam *conſulerem*, & aſſero ordinariè conſulendam non eſſe opinionem, quæ ſine veniali culpâ practicari non ſolet. Nam ſi petat à me aliquis, utrum illi conſulam mutare officium de feriâ in Officium de Sancto, reſpondebo me illi hoc non conſulere, quia hæc mutatio involvit peccatum veniale, & peccata conſulenda non ſunt.

Quale conſilium debeat eſſe?

Dixit Diana *difficulter*, dixi ego *ordinariè non:* & quia videtur uterque ſupponere poſſe dari caſus in quo hæc opinio poſſit conſuli, hunc propono. [Eſt tibi Antonius ſpiritualis filius, & ut ex ejus confeſſione didiceris, ſemper aut fermè omittit officium Divinum. Suades contra-

An quotidiana lectio Officii de Reſurrectione poſſit conſuli?

rium, & non proficis; & quia ſummam hominis negligentiam miraris, ut eum ex peccandi mortaliter conſuetudine eruas, conſulis ut ſaltem unum officium breviuſculum memoriæ mandet, ut vel ſic commodiſſimè obligationi ſatisfaciat. Et ſi cætera longa ille judicet, cur non poteris in tali caſu conſulere ut legat de Reſurrectione? Libenter reſponſionem viderem.] Vidimus, An & quando hæc opinio conſuli poſſit aut non poſſit; an rationes à Dianâ allatæ urgeant Caramuelem videamus.

MCII. ARGUEBAT PRIMÒ. In tali mutatione variatur notabiliter modus recitandi Officium divinum: atqui peccat mortaliter, qui notabiliter modum variat: ergo & in iſto caſu. Confirmabat. Tunc tantùm licet mutare officium, cùm redditur æquivalens: At cum mutatur officium de feriâ in officium de Sancto redditur æquivalens; non verò cùm loco alîus legitur de Reſurrectione: Ergo licet Officium de feriâ mutare in officium de Sancto aut contrà: non verò alterutrum in officium de Reſurrectione.

Reſpondeo multa eſſe in ratione primâ, quæ non placent. Primò enim videtur repugnare aliquam variationem modalem eſſe gravem notabilem-ve: quam ob rem tantum admittam comparativè & in ſuo genere poſſe dici illam notabilem, non abſolutè: admittam inquam; eo nimirum ſenſu, quo aliqua peccata venialia aliis graviora dicimus, tametſi nullum veniale abſolutè loquendo ſit grave.

An aliqua venialia in ſuo genere ſint gravia?

Secundò, conceſsâ majore ſenſu expoſito minorem nego. Sed cur? quia me docuit Diana eam debere negari: nam *part.2.tract.12.reſol.3.* poſſe unum Officium pro altero legi ſic probat. [Subſtantia præcepti recitandi Officium divinum eſt ut ſeptem horæ Canonicæ perſolvantur; ſed quod ſit de feriâ vel de ſancto, pertinet ad modum accidentalem. Ergo per talem mutationem non violatur ſubſtantia præcepti ſed modus, ritus, & cæremonia, quæ quidem non eſt transgreſſio ſufficiens ad peccatum mortale, quidquid aſſerant Doctores contrariæ ſententiæ.] Et interrogo, An hæc Propoſitio, *Mutatio modi nunquam eſt mortaliter peccaminoſa*, ſit vera? Si enim falſa eſt nihil probat Diana: ſi vera, nec tunc erit mortaliter peccaminoſa, quando ſit mutatio modalis notabilis. Si dicas, non illam univerſalem propoſitionem à Dianâ aſſumi, ſed hanc tantùm, *Mutatio modi aliquando non eſt culpa mortalis.* Sed ſi hanc, nihil ille concludit: nihil enim valet ille Syllogiſmus, *Homo aliquando currit, Petrus eſt homo, ergo Petrus ſemper currit.* Et illi ſimilis omninò eſſet diſcurſus Dianæ, ſi aſſumptum illud eſſet particulare.

In quo conſiſtat divinum officiũ ſubſtantialiter? In quo modaliter & accidentaliter?

Mutatio merè modalis eſt venialis, ut plurimum.

Ad Confirmationem reſpondeo negando majorem. MCIII. Sed cur? Quia didici à Dianâ illam eſſe negandam. Paragrapho enim ſecundo Reſolutionis jam citatæ proponit Suarii, Reginaldi & aliorum ſententiam, qui aliquas limitationes afferunt, & inter alias has nimirùm, [quando officii mutatio non fieret ex contemptu, & eſſet æquivalens in quantitate vel fere, aut non eſſet ſæpe faciendi animus:] & ſubdit Diana, *Hæ limitationes mihi parum placent.* Ergo ad mentem ejus omnes debent auferri: dicendumque *ſublatâ primâ*, illum qui ex contemptu mutaret officium, peccaturum quidem in genere contemptûs, at ſatisfacturum quoad ſubſtar.tiam legendi obliga-

Licet mutare officiũ in brevius.

An ſatisfaciat, qui mutat officium ex cõtemptu?

tioni; quod ipſum non debet videri mirum, nam ſi hodie in Auſtriâ duo genera monetæ admittantur, videlicet Hungari & Imperiales, & Petrus debeat Joanni ſexaginta florenos, & in contemptum Cæſaris ſolverit viginti Hungaros, cùm quadraginta Imperiales deberet (20. Hung. 40. Imp. & 60. Floren. quoad ſubſtantiam & valorem æquivalent) dicetur peccaviſſe in genere reverentiæ & pietatis, ſed nihilominùs ſatisfeciſſe Joanni, nec debere præter 20. Hungaros adhuc dare 40. Imperiales. *Sublata limitatione ſecunda* manet poſſe mutari unum Officium in alterum etſi moraliter non æquipolleant in quantitate, ſed omittatur longiſſimum & moleſtiſſimum & ejus loco breviſſimum & expeditiſſimum legatur. *Sublata tertiâ*, manet poſſe frequẽter fieri iſtam mutationem: nam ut vidimus paulo antè (nimirùm num. 900.) docent Diana & Vega poſſe frequenter aut etiã ſemper fieri ſine peccato, quod ſemel poteſt fieri ſine peccato. Fruſtra ergo Diana *part. 7.* recurrit ad limitationem quam rejicit, *part. 2.*

An in alterum brevius?

An ſæpe?

MCIIII. ARGUEBAT SECUNDÒ. Specialis intentio & inſtitutio eſt ut propter jubilum hebdomade Reſurrectionis illud officium breve permittatur. At qui illud die cinerum legeret, huic intentioni & inſtitutioni derogaret: ergo peccaret mortaliter.

De intentione Eccleſiæ in ſolennitatũ inſtitutione.

Reſpondeo hoc argumento contra Dianam probari nullum Officium poſſe in aliud mutari: nam ſpeciali intentione & inſtitutione ordinavit Eccleſia, tale officium legi debere die S. Petri, tale die S. Pauli. Deberetq; omnis condemnari mutatio, vel nulla. Eandem rationem ſic repono; [Specialis intentio & inſtitutio eſt, ut propter majorem in hebdomade majori longum illud feriale officium legatur; & tam ſpecialis, ut transferri præcipiat ſanctorum omnes ſolennitates, quæ tunc incidant. At qui hebdomade majori de Sancto legeret, huic intentioni & inſtitutioni derogaret: ergo peccaret mortaliter.] Et audire vellem, quo Diana modo reſpondeat, ut diſcam, quo debeam reſpondere. Interim ſic me expedio. Reſpondes diſtinguendo majorem. Illa inſtitutio eſt ſubſtantialis, nego: eſt modalis, hoc eſt, circa modum rei, concedo. & ideo conceſſâ minori, nego abſolutè conſequentiam. Quia, ut didici à Dianâ, deficere in modo rei præceptæ non eſt peccatum grave.

ARGUEBAT tertiò. Reſpondendo Trulench. & Caſtro Palaus, & dando differentiam inter Officium Reſurrectionis & alia. [Eſt diſpar ratio, inquit, nam hæc moraliter æquivalent inter ſe quoad modum recitationis.] Et ego diſtinctionem non capio. Nam vel agit de æquipollentiâ quoad ſubſtantiam, vel quoad quantitatem, vel quoad modum; & inter quodcunque Officium, & Officium de Reſurrectione datur prior, quia illud eſt tam Officium divinum quam reliqua; & non eſt neceſſaria poſterior; nulla enim mutatio, quæ merè modalis ſit, eſt mortaliter peccaminoſa. MCV.

Quomodo ab aliis differat Officium de Reſurrectione?

Erunt, qui à Dianâ ſtent, & Reſurrectionis Officium à Regulâ Generali rejiciant ratione quantitatis, quod iſtud valdè parvum ſit. Sed hoc nec verum, nec ad rem: non verum, quia in Eccleſiâ Dei multa ſunt alia officia æquè brevia, quæ tamen à Generali Regulâ non eximuntur: non ad rem, quia ſicut præcepto audiendæ miſſæ non ſolum ſatisfacit, qui longiſſimam, ſed & qui bre- MCVI.

An Officiũ de Reſurr. ſit valde parvum?

Nota bene hanc inſtãtiam.

brevissimam audit, ita etiam legendi Officii legi satisfaciet, non solum qui longissimum, sed etiam qui brevissimum legerit. Assumptum probo, Quia in hebdomade majori illæ missæ in quibus Passio legitur longissimæ sunt; & tamen si quis tali die ex voto aut præcepto audire missam teneretur, satisfaceret audiendo missam de beatâ, aut aliam quamcunque brevissimam: ergo. Dixi

Esse multa alia Officia æqualia, aut fortassis breviora Officio de Resurrectione. Et jubeor dare rationem mei dicti. Et ob oculos pono quod apud nos dici solet Feria tertia, aut etiam quod Feria sexta in æstate; & alterutrum cum Officio de Resurrectione compono & comparo, ut pius Lector videat adversariorum scrupulos aëre fundari. Sequar Breviarii Benedictini (Monastici aut Cisterciensis) Rubricas, & per singulos psalmos procedam.

FERIA III.

Ad Matutinum.

Deus in adi.	0
Domine labia.	0
Domine quid mult.	10
Venite exult.	0
Æterne Rex.	9
Deus noster.	13
Omnes gentes.	11
Magnus Dom.	15
Audite.	23
Deus Deorum.	26
Quid gloriaris.	11
Añæ. Bened.	4
Lect. Resp.	5
Dixit insipiens.	10
Deus in nom. tuo.	0
Exaudi Deus.	27
Miserere M.D.q.	15
Si verè.	13
Eripe me.	22
Aña. ℣. Collect.	4
	218.

Ad Laudes.

Deus in adi. &c.	0
Miserere.	22
Judica.	8
Miserere m.D.m.	16
Ego dixi.	17
Laudate &c.	0
Ana. Cap. ℟.	4
Bened. Anna. Coll.	0
	67.

Ad Primam.

Deus in adiu.	0
Jam lucis.	9
Domine Deus.	20
Domine Dominus.	21
Confitebor.	21
Ana. ℣. Pater.	0
Collect. &c.	0
	61.

Ad Tertiam.

Deus in adi.	0
Nunc Sancte.	3
Ad Dominum.	8
Levavi oculos.	10
Lætatus sum.	11
Aña. ℣. Pater.	0
Collecta, &c.	0
	32.

Ad

Ad Sextam.

Deus in adi.	o
Rector potens.	3
Ad te levavi.	7
Nisi quia Dominus.	9
Qui confidunt.	7
Aña.℣.Pater.	o
Collecta,&c.	o
	26.

Ad Nonam.

Deus in adi.	o
Rerum Deus.	3
In convert.	10
Nisi Domin.	8
Beati omnes.	9
Aña.℣. Pater.	o
Collect.&c.	o
	30.

Ad Vesperas.

Deus in adjut.	o
De profundis.	10
Domine non est.	21
Memento.	21
Ecce quam bonum.	6
Antiph.	o
℣.Cap.Resp.	o
Deus creator.	8
Magnificat.	o
Antiph.Coll.	o
	58.

Ad Completorium.

Lectio.	o
Deus in adi.	o
Cum invoc.	o
Quis habitat.	o
Ecce nunc.	o
Te lucis.	3
Cap.℣.P.Collect.	o
	3.

Tale & tantum Benedictinorum Officium feriale, quod diebus Martis recitamus. Sunt qui dicant hoc ipso brevius illud esse, quod diebus Veneris perlegi solet, quod ipsum verosimile judico, est enim & illud brevissimum; nunc Officium de Resurrectione Romanum ad numeros etiam reducamus.

OFFICIUM

De Resurrectione.

Ad Matutinum.

Deus in adi.	o
Venite.	o
Añæ dupl.	6
Beatus vir.	9
Quare frem.	15
Domine quid.	10
℣.Pater.Abs.Lect.	50
Te Deum laudamus.	30
Evangelium.	8
Te decet.Orat.&c.	o
	128.

Ad Laudes.

Deus in adi.	o
Dominus reg.	9
Jubilate.	7
Deus Deus m. &	
Deus miser.	18
Benedicite.	28.

Laudate.	0
Antiph. dupl.	10
℣. Benedict. Aña.	0
Oratio &c.	0
	64.

Ad Primam.

Deus in adi.	0
Deus in nomine.	0
Psalmi.	40
Ana. Orat. &c.	0

Ad Tertiam.

Deus in adi.	0
Psalmi.	54
Aña. Orat. &c.	0

Ad Sextam.

Deus in adi.	0
Psalmi.	54
Aña. Orat. &c.	0

Ad Nonam.

Deus in adjut.	0
Psalmi.	54
Aña. Orat. &c.	0

Ad Vesperas.

Deus in adi.	0
Dixit Dominus.	10
Confitebor.	12
Beatus vir.	11
Laudate pueri.	10
In exitu.	[illegible]9
Añæ dupl.	10
℣. Aña. dupl.	0
Magnificat.	0
Pater. Oratio. &c.	&c.
	82.

Ad Completorium.

Deus in adiut.	0
Cum invocarem.	0
In te Domine.	8
Qui habitat.	0
Ecce nunc.	0
Nunc dimittis.	6
Benedictio &c.	0
	14.

Omissis igitur iis, quæ utrique Officio communia sunt, utrumque summatim componamus.

	Roman. de Resur.	*Cistert. Feriale.*
Ad Matutinum.	128	218
Ad Laudes.	64	67
Ad Primam.	40	61
Ad Tertiam.	54	30
Ad Sextam.	54	26
Ad Nonam.	54	30
Ad Vesperas.	82	58
Ad Complet.	14	3
Totum	480	495.

Ecce in solo Matutino Officium Benedictinum est prolixiùs, at in cæteris horis multò brevius, & totum toti subæquale, quoniam 15. versuum omissio in toto officio levis esset, adeoque hæc ipsa differentia non debet censeri notabilis.

Quia

Quia cogunt nos in rebus claris & certis tempus perdere: adhuc volo Officia Ferialia, Feriæ tertiæ & sextæ componere: ipsa enim præter communia sic se habent.

	Feria tertia	*Feria sexta*
Ad Mat. Psalmi.	195	189
Ad Laudes. Psalmi.	41	64
Ad Prim. Psalmi.	52	61
Ad Vesper. Psalmi.	48	45
Totum	236	359

Feriâ ergo sextâ breviores sunt, quam feriâ tertiâ Vigiliæ Matutinæ & Vesperæ, & cæteræ horæ nonnihil longiores, ut videris. Totumque officium quasi viginti versibus longius.

Modo igitur duo alia Officia (nimirùm Dominicale & Feriale diei Martis) componamus; & ob oculos ponamus primam hebdomadam Adventus.

	DOMINICA I. Adventus	FERIA Tertia
Ad Matutinum.		
XII. Psalmi.	228	195
III. Cantica.	38	0
XII. Lect. & ℞.	120	5
Te Deum.	30	0
Evangelium &c.	10	0
	426.	200.
Ad Laudes.		
Psalmi.	53	24
Cantic. Bened.	20	17
	73.	41.
Ad Primam.		
Psalmi.	40	52
Symbol. Athanasii.	40	0
	80	
Ad Tertiam.		
Psalmi.	54	29
Ad Sextam.		
Psalmi.	54	23
Ad Nonam.		
Psalmi.	54	27
Ad Vesperas.		
IV. Psalmi.	43	48
Totum	784.	420.
Excessus	364.	

His positis audiri volo: quoniam sic argumentor. [Officium Dominicale respectu Officii Feriæ tertiæ apud Benedictinos est quasi duplum; officium de Resurrectione Romanum, respectu ejusdem Ferialis est æquale, vel ferè; at admissâ Regulâ generali nemo per modum exceptionis dixit, Dominicale non posse transire in feriale, ergo nemo dicturus est non posse Dominicale aut Feriale transire in Officium de Resurrectione.] Videtur mihi hanc esse rationem convincentem, & cui nemo respondere possit, ni abutatur ingenio.

Leandri Banditii sententia.

Ponatur ob oculos omnium summi ingenii & studii Vir; Dianæ, & mei amantissimus, & in Moralibus bene versatus. Fuit & ipse, dum viveret, mearum Opinionum Propugnator acerrimus; MCVII. *Banditii laus.*

jam,

jam, ut spero Cœli incola; quem non ideo subjicio, ut Banditii nomine hanc sententiam corroborem, obiit enim ætatis anno trigesimo, sed ut Lector ingenii vivacitatem videat, & det rationibus gloriam, & laudem quam merentur. Sic enim in Epistola, quam mihi inscripsit.

etas.

Eximie & Reverendissime Domine. Eâdem luce à me lamentationes, quâ consolationes à Vobis conscriptæ: eâdemque, ita credo, illæ per Eusebium Reverendissimæ P. Vestræ datæ in manus, quâ & istæ à me receptæ. Sed quanto existimatis cum gaudio? Rectè is solus dijudicabit qui comprehenderit affectum. Et quidem gaudium illud (Theologorum uti lexico liceat) essentiale, nequaquam accidentali carebat; adjuncti etenim quaterni libri, sed à vestrâ manu, & hoc titulo gratissimi: alia verò scripta duplò gratiora, duplicatâ nimirum gratitudinis causâ; nam & vestra & à vestrâ manu. Evolventur à me pro merito suo & debito meo. Hæc gaudio, reliqua stupori. Itane verò! quaternas lineas meo quidem judicio Vulcano dignas ita efferri? mihi credite, progressum remoratur crebrò fastidium ingens, dum video me in opere ubicunque regio, non regium ubicunque stilum, dicendique nervum asseQui posse aut æquabiliter tenere. Quid, hæc etiam indicata esse Præsidi? Nescio an à Reverendissima D. Vestrâ, quæ omnia prudenter, nihil hîc temerè factum. Hanc etenim locum hîc habituram timeo paræmiam,

minuit præsentia famam.

Meum quidem est, & huic inconvenienti præoccupando incumbere & opus pro virili accelerare; at spero nihil-ominus vestro judicio, consensuque minus oriturum incommodi ex prolixiore paululum morâ, quam stili neglectu. De novâ dignitate congratulor, utinam in eâ omnia juxta dignitatem & vestram & meum affectum: sed magna à parvis initium habent, & hæc parva (ita auguror) evadent in magna, cùm eum habitura favorem sint, qui ubicunque Caramuel, hoc est Magnus. Faveat item Deus & foveat. Ita precor & voveo. Hunc casum à me ex vestris resolutum principiis, censurandum adjungens.

Agit de libro, quem Joannem Barganernum inscripsit, quem è meis scriptis Hispanicis in linguam Latinam ille transtulit.

CASUS

Sacerdos quidam quotidie recitare consuevit Officium Romanum festo Resurrectionis Dominicæ proprium: & modo quærit, An peccaverit? & si sic, qualiter?

Antequam ad quæstionem respondeatur. MCVIII.

Supponendum PRIMÒ, certum esse quod venialia quantumcunque multiplicata, non possint constituere unum peccatum mortale. Est D. Thomæ 1. 2. *q.* 88. *a.* 4. *& q.* 7. *de malo a.* 3. & communis Scholasticorum, ut asserit & docet Malderus 1. 2. *q.* 88. *a.* 4. *dub.* 2. apud quem ibidem rationes videri possunt eâdem sententiâ. Hanc assertionem non solum certam, sed fide tenendam, affirmat noster Caramuel *in sui Commentarii ad Regulam D. Benedicti disp.* 62. *num.* 905.

E multis venialibus non potest componi mortale.

est de fide.

SECUNDÒ. Mutationem officii citra causam & deditâ operâ (ut si loco officii ferialis recitetur de festo) tantum esse peccatum veniale. Tuentur hanc sententiam Cajetan. *Verb. Horæ. c.* 2. Layman. *lib.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 4. Zerola *in prax. episcop. p.* 1. *Verb. Horæ. Can. n.* 6. Lessius *de*

Mutatio officii in aliud officium sine causa est peccatum veniale.

de Iustit.lib.2.c.37.dub.12.n.77. Valentia *tom.3.disp.6.q.2.punct.10.* Vegha *in summ. tom.1.c.128.cas.17.* Binsfeldius *in Enchir. Theol. p.4.c.9.concl.4.* Sotus *lib.10.q.5. n.4.* Medina *de orat. q.10. difficult. 10.* Armilia *Verb. Horæ Canon. n.7.* Joannes Azorius *p.1.lib.20.c.10.q.2.* Rodriquez *in summ. tom.3.c.195.n.3.* Filliuc. *tom.2. tr.23.c.7.n.227.* Servatius de Lairuez *in opt. Speculo 59. pag. 214. Instruct. 12.* Pedraza *in Sum.c.5.* Nieva *in Summ. titul. 65.* Victoria *in Confessionar. præcept. 3.* Et Sylvester *q.10. dic.1.* expressè docet, non esse mortale, licet id ex fraude fiat, scilicet ut recitetur Officium brevius. Et novissimè id docet in terminis noster Caramuel *ubi supra disp.109. n.1387.* & Diana *p.2.tr.12.resol.3.*

Nota hoc.

Substantia præcepti.

Ratio est: quia substantia præcepti de recitandis Horis est, ut septem Horæ Canonicæ persolvantur; sed quod officium sit de feriâ, de festo vel sancto, pertinet ad modum ejus accidentalem; ergo per talem mutationem non violatur præceptum quoad substantiam, sed quoad modum, ritus, & cæremonias; ac per consequens illa transgressio etiam citra causam, & deditâ operâ non est sufficies ad peccatum mortale.

Mutatio modalis aut accidentalis cum causa non est peccatum veniale.

Supponendum tertiò. Hanc mutationem, si cum rationabili causâ fiat, nullum, nec veniale esse peccatum. Ita omnes DD. supra citati.

Ratio est: quia sicut gravis causa excusat ab impletione præcepti etiam quoad substantiam; ita mediocris seu rationabilis, excusat ab ejus adimpletione quoad accidentalia.

His suppositis ad Casum *Respondetur Primò*: Illum Sacerdotem, si quotidie citra ullam rationabilem causam Officium Resurrectionis recitet, peccare quotidie tantummodò venialiter.

Probatur. Quia quotidie mutat officium de Die in officium de festo Resurrectionis atq; hæc mutatio (ut clarissimè constat, ex secundâ suppositione) tantùm est veniale peccatum: ergo.

Quod uno die licitè fit, etiam posset quotidie, si concurrerent cætera.

Nec in eo facienda difficultas, quod ea mutatio quotidiè fiat; nam ut ex primâ suppositione patet, Venialia quantumlibet multiplicata, nequeunt constituere unum peccatum mortale. Prætereà præceptum de Horis legendis, vel est Horarium vel diarium, [hoc est, vel Officium totius diei, cadit sub unicum & simplex præceptum, ut Diana *part.2. tract.12. resol.3.* & noster Caramuel *ubi supra disput.102. num.1338.* affirmant, & probant plurium testimoniis; vel singulæ horæ Canonicæ cadunt sub diversa præcepta, ut docuerunt D. Antonius, Navarrus, Toletus, Gregorius de Valentiâ, Jacobus de Graffiis, Servatius Lairuelz, Leonardus Lessius, & Tabiena, quos probabiliter Theologisare docet noster Caramuel *in ejusdem Commentariis disp.116. num.1142. & disp.118. num.1462.*] atquí sive horarium, sive diarium illud sit, cum ipso die evanescit, nec teneris die Lunæ resumere, quæ omisisti Dominicâ, ut omnes Theologi classici dempto nemine affirmant: ergo quotidianæ commutationes nullam connexionem sortiri possunt, quâ mediante tanquam plures materiæ parvæ in unam materiam gravem & magnam, necessarium peccati mortalis objectum, coalescant.

Respondetur secundò, Sacerdotem illum, si id quod in casu proponitur, faciat quotidie ex mediocri & rationabili causâ, nunquam ullo modo, ne venialiter quidem peccare. Constat id evidentissimè ex suppositione tertiâ.

Quid sit rationabilis causa?

Petes. Quænam hîc censendæ mediocres & rationabiles causæ.

Respondetur. Eæ omnes, quæ ab authoribus ob gravitatem ab officio in totum & omninò dicuntur excusare, si ad mediocritatem reducantur. Ut, si gravis oculorum dolor vel capitis, qui ex eorum sententiâ omninò excusaret à legendis Horis, fiat mediocris; atque ita de cæteris. Et in specie tales esse docet supracitatus Caramuel *in Comment. n.* 1391. cujus verba sunt hæc. *Si iter agens legat officium, quod scis memoriter, pro eo quod non novit memoriter: aut etiam si studiosus, Lector, Concionator, œconomus,* (& sine dubio Pastor) *& alii qui magnas habent occupationes, legat officium brevius pro longiori.* Huic accinit Thomas Sanchez *Consil. Moral. lib. 7. c. 2. dub. 25. n. 2.* qui in hâc materiâ rationabilem causam censet esse, repentinam necessitatem studendi, prædicandi, legendi, recitandi cum ægroto vel defesso.

MCIX. *Objectio.* *Sed contra Responsionem* principalem objicere quis potest præceptum Pii V. quo jubet Officium dici juxta formam ab ipso præscriptam; sed ad formam illam pertinet officii distributio ad tempora, festivitates & dies. Ergo qui illam voluntariè omittit, peccat mortaliter, neq; adimplet præceptum.

Respondeo, semper nos supposuisse dari nō solum Pii V. sed etiam aliorum Pontificum decreta indicentia, non solum lectionem Canonicam, sed & legendi normam & modum. Supposuimus hoc inquam, quia aliàs temerario judicio condemnavissemus de peccato veniali illum, qui sine causâ officium mutat, quia ne venialiter quidem peccaret, si nō esset præceptum legitimum inhibens talem mutationem.

Ubi non est lex inhibēs non datur peccatum veniale.

Nulla obli-

Cardo difficultatis in eo est, quod dixerimus, illum tantummodò peccasse venialiter. Quod ostenditur; superior etsi imperet de suæ potestatis plenitudine, non potest aliquem obligare graviter, si materia sit levis; admittitur ab omnibus Theologis & demonstratur; quia humana decreta non obligant strictiùs quàm divina, & hæc non obligant graviter in levi materiâ; non enim peccat mortaliter contra quartum præceptum Decalogi filius-familias, qui omittit rem levem præceptam; nec contra quintum, qui leviter offendit; nec contra septimum, qui unum nummum furatur; nec contra octavum, qui privatim & sine præjudicio mentitur.

Peccat graviter in materia levi.

Peccata venialia sunt contra Decalogum.

Hinc ad nostram difficultatem. Breviarii rubricæ determināt modum legendi; modus autem non est de substant: â rei præceptæ; ergo qui recitavit officium, alterius diei, satisfecit quidem quoad substantiam, non quoad modum; ergo peccavit, graviter quidem, si modus censeretur res gravis; venialiter verò, si levis. Atqui rei cujuscunque modus vilescit, si cum substantiâ cōparetur; ergo dicendum est modum esse rei præceptæ, circumstantiam levem, ac per consequens, peccare eum tantùm venialiter, qui officium mutat sine causâ, nullo autem modo, qui mutat rationabili, ut antea dictum. Sic sentio, &c.

Rubrica concernũt modum legendi.

XIII.

De æquipollentia Officiorum quoad qualitatem, modumve.

MCX.

MAgnam esse differentiam inter Officium feriale & festivum certum est; etiam inter feriale unum & aliud; etiam inter festivum & festivum. Puto

Puto unum feriale ab altero differre puro numero; idem dico de festivo & festivo; & festivis ad numero Dominicale. Puto autem feriale à festivo differre specie modali, aut modo speciali; & plus à festivo feriale, quàm feriale à Resurrectionis Officio. Præcipua officiorum diversitas in matutinis est, nam apud Cistercienses vix ulla in aliis horis, & apud Romanos tota differentia diurna consistit in aliquibus precibus. In officio nocturno major est differentia, nam feriale habet unum nocturnum (apud Benedictinos duo) & festivum tria. Et officium de Resurrectione unum. Plus ergo differt feriale à festivo, quam ab officio de Resurrectione.

Sed hoc ipsum aliter se habeat, quod non puto: quid inde? differentia enim modalis, quantacunque non sufficit ad peccatum mortale.

XIV.

De æquipollentia Officiorum quoad quantitatem.

MCXI. POtest unum Officium recitari pro altero inquit Diana *part.* 1. etsi detur notabilis differentia in quantitate, hoc est, etsi non sint moraliter æquivalentia quoad quantitatem: & posteà *part.* 7. excipit officium de Resurrectione, quod nimis sit breve, & Ecclesia hanc ipsam brevitatem speciali ratione instituerit ob jubilum & specialissimam solennitatem. Ut video hæc ratio non est digna, quæ expendatur; non enim quærimus, cur lex sit posita, sed an materia sit gravis aut levis. Ex itimo hanc exceptionem nasci ex eo quod mutatione Officii ordinarii in Officium de Resurrectione meus Diana nullum authorem legerit: sed neque reperit vel unum, qui dixerit in specie Officium Dominicæ *Lætare* posse legi pro S. Nicolai. vel authorem assignet; & tamen hîc doctrinâ generali regitur, & insistens illis principiis, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, suos discursus efformat: cur igitur idem non facit, cum agit de Officio de Resurrectione.

XV.

An Regulares extra chorum satisfaciant præcepto, persolvendo horas Canonicas secundum Breviarium alterius Religionis.

TUetur partem asserentem Caramuel *in Regul. D. Bened. num.* 1394. MCXII. quem bene citat Diana *part.* 7. *tract.* 11. *resol.* 8. Sed Caramuelem errare, tam certum Dianæ est, ut *ibidem* §. *Notandum*, hæc habet. [Quidquid sit de hoc, certum est quod quilibet Religiosus tenetur sub mortali dicere horas Canonicas juxta Breviarium pro suâ Religione approbatum. Vide *cap. De his*, & *Cap. Placuit. dist.* 12. & ita hanc opinionem contra Caramuel docuit novissimè doctus & amicissimus P. Lezzana *in Summa qq. regul. tom.* 1. *cap.* 12. *num.* 18. ubi citat Sotum & Cajetanum, &c.

Sed hæc omnia, quæ Diana dicit hîc, sunt contra Dianam, à quo didicit suam sententiam Caramuel. Diana enim *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 10. hæc habet. [Si quis Clericus sæcularis uno vel altero die diceret officium per aliud Breviarium à Romano V. G. Breviarium S. Dominici, &c. puto ita recitando non peccare mortaliter, quia, cùm hæc mutatio parva sit

Sacerdos sæcularis quocumq; Religiosorū Breviario uti potest.

(N.B.) non videtur notabiliter adversari menti Summi Pontificis. Et ita docet Joannes de la Cruz. *in direct. conscient. part.* 1. *præcept.* 3. *art.* 3. *dub.* 4. *concl.* 2. Navarrus, *cap.* 19. *num.* 217. & Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 18. *cap.* 12. *num.* 171. *prop.* 3. ubi asserit tunc peccare ita recitantem, quando talis permutatio Breviarii Viris doctis & piis nimia apparet.] Sic Diana: ergo sententiam, quam impugnat, ipsemet docuit Caramuelem.

Qui potest uno die, potest semper, si eædem circumstātiæ concurrant.

Dices aliud esse mutare Officium uno aut altero die, aliud semper. Respondeo Caramuelem loco citato non dixisse *semper*. Ut dixerit, habuisse Dianam ducem; nam *part.* 2. *tract.* 12. *resolut.* 3. laudat Vegam dicentem. [Si non potest quis mutare Officium frequenter sine reatu peccati mortalis, nec erit licitum hoc facere uno aut altero die; nam pro quolibet die est præceptum distinctum, & officium cujuslibet diei onus illius est, ita quod in aliud non transit. Sicut adest præceptum quolibet die in quadragesima jejunandi, & tamen qui uno die jejunare omittit, peccat mortaliter.] Ergo Diana, ut Viris doctissimis accidit, oblivioni mandavit, quæ dixerat primo Resolutionum tomo, quem memoriter tenet ejus discipulus Caramuel.

At Caramuel nunquam est usus hâc ratione; docet enim *num.* 1392. Benedictinos semper posse sine veniali, & interdum meliùs recitare Officium Romanum, quàm Monasticum: & tamen docet *num.* 1394 peccaturum venialiter Benedictinum, qui legat officium Carmelitanum aut Dominicanum. Nam si inde Consequentia deduceretur utrobique deberet peccatum veniale concedere, aut utrobique negare.

Breviariorum discrimen.

Rationem, quâ inductus est Caramuel, est illa, quam præ se ferunt verba, quæ Diana citat videlicet. [Breviarium Monasticum & Carmelitanum non differunt substantiâ, sed modo, ritu, & cæremoniis; at hujusmodi mutatio non est sufficiens ad peccatum mortale: ergo.] Majorem putat certam: non enim majorem differentiam inter officium Benedictinum & Dominicanum die Ramorum, quàm inter feriale & de Sancto in alterutro Breviario, reperit: utrobique enim videt, Psalmos, antiphonas, lectiones, &c. & solùm videt discrimen in ecceitate, quantitate, qualitate, ordine, &c. Minorem putat esse expressam Dianæ *part.* 2. *tract.* 12. *resolut.* 3. §. *Dicendum.* adeoque nihil aliud se fecisse, quam ad Principia Dianæ dialecticari, debereque aut hanc consequentiam admitti, aut Dianæ principia condemnari.

Objicit Diana Bullas Pontificum, & respondeo ideo peccare Benedictinum, qui legit Officium Dominicanum, quia Pontifices id inhibuerunt; quia si non inhibuissent, non peccaret. Sed tantùm quæritur, Quomodo peccet? an in substantiâ, an verò in modo? nam si in substantiâ, peccaret procul dubio mortaliter. Et majoris claritatis gratiâ hanc rationem contra Dianam efformo. Pontifices aut solummodo jusserunt monachis ut utantur Breviario Monastico, aut jusserunt ut utantur Breviario Monastico & rubricis ejusdem Breviarii: non primum, quia aliàs mutando officium intra limites ejusdem Breviarii, non peccarent: puta si Benedictinus legeret officium quod Breviarium Monasticum ponit pro feriâ, cùm

cùm deberet quod ponit pro Circumcisione: & tamen Diana & nos veniale peccatum in tali negligentiâ fatemur. Jusserunt igitur secundum. Ergo datur violatio modalis mandati Pontificii, quæ sit venialiter peccaminosa. Et cur non darentur peccata venialia contra leges canonicas, cum dentur plurima contra Divinas? Ergo si Officium Benedictinum & Carmelitanum conveniant substantialiter, & differant modaliter; hoc est, modo, ritibus, & cæremoniis, qui alterum legerit pro altero, satisfaciet quoad substantiam & peccabit quoad modum. Qui autem supponens Officium feriale & festivum monastica differre modaliter, demonstraverit (*demonstraverit* consultò dico, non *probaverit*) Benedictinum & Dominicanum differre substantialiter, erit magnus Apollo.

Breviariorum discrimen.

XVI.

An etiam unâ communitas satisfaciat legendo Officium alterius Religionis?

MCXIII. PUtabam ego sub initium antequam in moralibus fuissem versatus, aliter de particularibus, & aliter de communitate esse sentiendum. Sed contrarium me docuit Diana, nam *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 14. & *part. iterum* 7. *tract.* 11. *resol.* 12. citato Caramuele affirmat non solum eos qui privatim Horas legendi mutant, sed eos qui illas mutant, in choro, satisfacere præcepto quoad substantiam & si scandalum desit, non peccare mortaliter. Quam doctrinam valde notari jubet, & citat pro illâ Bonacinnam, Gavantum, Valentiam, & Laymannum. Et *resol.* 16. docet non peccare mortaliter, sed venialiter tantùm, qui invertit horarum canonicarum ordinem non solum privatim, sed publicè modò scandalum absit: & citat Bonacinnam & Gavantum. Et tandem *resol.* 36. docet posse Prælatum dispensare, ut unâ vel alterâ vice mutetur Officium in communitate.

An hic valeret ratio: Potest semel; ergo & semper?

Hæc omnia & alia id genus Caramuel considerando *in Comment. num.* 1321. concludit, & ut putat, firmissimè, *Sicut de privato Sacerdote, sic etiam de Communitate esse philosophandum*, summâ ergo consequentiâ doctrinæ ducitur, cum affirmat Communitatem, quæ sine causâ & licentiâ violat rubricas legitimas, mutando, non quidem Breviarium, sed Officium diei, hoc est, legendo aliud officium sui Breviarii, satisfacere quoad substantiam, & deficere quoad modum, ac solùm peccare venialiter.

Et Diana, *Quidquid sit de hac sententia*, ait: & quia his verbis potius videtur præscindere, quam assentiri, illam debere admitti à Dianâ videtur demonstrasse Caramuel.

XVII.

An Sacerdos Sæcularis satisfaciat præcepto, si recitet V. G. cum Carmelitano, & utatur Breviario Carmelitano?

DIffert hæc quæstio à Quintadecimâ, tametsi Diana Caramuelem hic ita impugnet, ut utramque confundat. Porrò si Sacerdos Sæcularis privatim potest uti Breviario Carmelitano, salva res est; sequitur enim etiam posse legere cum Carmelitano; & si privatim peccat solum venialiter, nô MCXIV.

peccabit mortaliter, si idem faciet cum socio.

Huic quæstioni ita satisfacit Diana *part.7.tract.11.resol.9.* [Affirmativè respondet Caramuel *in Regul. D. Bened. num.1366.* ubi sic ait &c. Sed tu cogita, nam unusquisque tenetur recitare secundum formam sui Breviarii &c.] sed hoc, si agatur de obligatione gravi, nec verum est, nec ad rem.

Non est verum; quia jam ostendi *quæst.15.* eum, qui utitur alius Religionis Breviario, satisfacere præcepto quoad substantiam, non quoad modum: adeoque violare Pontificum præcepta, sed non substantialiter, nec notabiliter.

Non est ad rem; quia etiam condonatum non urget; nam confirmationi, qua utitur Caramuel & quam exscripsit Diana, hucusque satisfactum non est. Sic discurrit Caramuel. [Tenet Diana *part.2.tract.12.resol.35.* quod si Petro concedat Pontifex privilegium utendi Breviario brevi & postea Petrus legat juxta illud breve Breviarium cum Francisco; tenet inquam quod in tali casu non solum sit satisfacturus Petrus, sed etiam Franciscus. Et citat Portell, & Henriquez. Additque ex Rodriquez quod Episcopus Religiosus, qui utitur Breviario suæ Ecclesiæ, possit recitare cum suo socio, ita ut socius satisfaciat.] Rationem hujus doctrinæ meditatus Caramuel, ne discedat à Dianâ asserit, *Id quod Privilegium disponit de uno ad socium posse etiam extendi.* Ergo Cisterciensis, qui ex speciali Privilegio potest uti Officio Monastico, si legat cum Carmelitano, habet privilegium, quod possit ad socium extendi, vel detur disparitas.

Præterea satisfacere Carmelitanum legentem cum Cisterciensi in Breviario Monastico, quod ex privilegio Cisterciensi conceditur: & non satisfacere, si cum eodem legat in Breviario Cisterciensi, al quid est quod dici potest, at probari non potest. Primò, quia hæc duo Breviaria vix differunt: secundò, quia Sacerdotem Cisterciensem, non debere uti Breviario Romano, & posse Cisterciensi, etiam est privilegium.

XVIII.

An si, Verbi Gratiâ, Episcopus, vel Cardinalis, vel alius quicunque superior, cum famulo aut socio velit recitare de feriali, cum de Sancto deberet, & hoc ex negligentiâ notâ socio, socius aut famulus in tali casu esset arguendus de veniali?

RESpondit olim Diana negativè an- MCXV.
tequam legeret Caramuelem; hîc etiam negativè antequam Dianam: conspirant ergo ingenia magno fructu utrique alluxisse veritatem, vix enim solent convenire qui errant. Vide Dianam *part.7. tract. 11. resolut. 10.* & Caramuelem *in Comment. num. 1371.*

Character veritatis, quod in eam homines distantes ac ignoti conspirent.

XIX.

An, si quis dicat Matutinum de Sancto, & horas diurnas de feriâ, præcepto legendi satisfaciat?

PRoponit hanc ipsam controver- MCXVI.
siam Diana *part.7.tract.11.resol.11.* non resolvit, sed solum allegat verba Caramuelis *in Comment.num.1403.* sub

ſub diſtinctione reſpondentis. Nimirùm eſſe duas ſententias, alteram quæ docet ſingulis horis ſingula præcepta reſpondere, alteram omnes horas claudi unico præcepto; & juxta primam debere dici eum qui ita legit ſatisfeciſſe ſingulis præceptis quoad ſubſtantiam, & peccaſſe in modo; videlicet in horis, quas contra rubricas legit: & juxta ſecundam debere dici non ſatisfeciſſe quoad ſubſtantiam ſed peccaviſſe mortaliter; quia Matutinæ de Sancto & Horæ diurnæ de feriâ non conſtituunt officium divinum: At ille hoc legit; ergo non legit Officium divinum. nam Officium divinum eſt Pſalmorum, Orationum, &c. diſpoſitio approbata ab Eccleſiâ.

XX.

An ſi quis ſine cauſa non legat ſuas horas temporibus determinatis, peccet venialiter?

MCXVII. TOt & tam leves cauſæ dicuntur ſufficere ad mutandum tempus Horarum, ut videatur reddi Metaphyſicus hic caſus, & non poſſe ad praxim aliquando reduci: quis enim unquam ita horas anticipabit, ut nullam habeat cauſam ex illis, quas Diana enumerat? Audiendus eſt *part. 7. tract. 11. reſol. 12.* ubi ſic ait. [Si quæras, quæ cauſa rationabilis ſit non recitandi Horas ſtatutis temporibus, aſſero quod talis cauſa eſt occupatio ſtudendi, relegendi, concionandi, negotium aliquod temporarium expediendi, opus ad publicum vel amicorum utilitatem pertinens, præſtandi &c. quod ſi non ſolùm honeſta vel utilis cauſa, ſed etiam legitima intervenerit, etiam veſperas mane perorare nullum erit peccatum, ut patet *ex capite Presbyter* citato: V. G. ſi iter aggrediendum, ſi diutina occupatio vel moleſta multorum negotiorum turbatio præ manibus ſit. Ita communiter Doctores: quin addit Cajetanus etiam conſuli à jure præveniri tempus, ut quietius & devotiùs dicatur officium. Unde nullum ſibi ſcrupulum formant Viri pii præveniendi officium propter varia vitæ mortalis impedimenta &c.] Sic Diana.

His poſitis, quæritur quid dicendum ſit in caſu poſſibili aut vix poſſibili, nimirum, an peccet venialiter, qui ſine ullâ prorſus rationabili causâ tempus alteret? & negativè reſpondet Caramuel *in Comment. num.* 1411. apud Dianam *part. 7. tract. 11. reſol. 12.* dicentem. [Ejus opinio ita abſolutè prolata mihi non placet] & tamen non reſpondet Caramuelis rationibus, quas attulit, ſed alias contra congerit, quibus nunc ſatisfacturus ſum, ubi paucculas theſes propoſuero. Sit

Prima. *Si datur præceptum de tempore legendi horas privatim, qui illud violaverit ſatisfaciet quoad ſubſtantiam & peccabit quoad modum, ac propterea venialiter.* Subſcribo Dianæ & communi Doctorum ſententiæ.

Secunda. *Si olim fuit aliquod præceptum jam videtur obliteratum per contrarium unum.* Sed quis & qualis uſus ille contrarius? Illum objecit Caramuel *num.* 1411. nunc exponit. Fatetur ſe quidem vidiſſe negligentiæ argui eos, qui poſt prandium, matutinas legerent, at verò illos qui antemeridianas horas ante prandium poſt prandium veſperas & completorium non vidiſſe culpari. At reponet Diana hoc ipſum in Univerſitatibus Cara-

muc-

muelem vidiſſe, & ibi id fieri ſine veniali poſſe ratione ſtudiorum. Dianamque obſervaviſſe bene non poterit negare Caramuel. At petit, ut dicat Diana quid communiter viderit, non quid legerit; multa enim hodie ſcribuntur quia exſcribuntur, non quia ſunt talia; Scio eſſe Authores qui Dianæ conſentiant, at ego iterum à Dianâ poſtulo, quid viderit. Anne ex millenis Eccleſiaſticis, quos in Italiâ & Siciliâ cognoſcit, plerique cùm legunt privatim, horas poſitas in rubricis Breviarii obſervent? Nam ego ſincerè proteſtor me in Hiſpania, Gallia, Belgio, Germania, Boemia, Ungaria, non cognoſcere unum qui eas obſervet exactè. Sit igitur Concluſio

Tertia. *Si ſtandum eſt conſuetudini, ſufficit dicere veſperas & completorium poſt prandium Matutinas, & cæteras Horas ante prandium.* Et quidem ſi meis oculis ſum crediturus, conſuetudo majorem diligentiam non probat. Sed qualis hæc ipſa conſuetudo? an quæ habeat vim legis? Hîc ingrederemur difficultatem quæ paucis expediri non poſſet. Quam ego Dianæ examinandam relinquo, qui demonſtrabit hanc qualemcunque conſuetudinem eſſe implicitam legem.

Quarta. *Non datur de facto præceptum de tempore legendi privatim.* Didici ipſam à Dianâ, qui citatæ reſolutionis §. *Sed ejus*, expreſſè ait; *Non obligan-* *Nota hæc verba.* *tur ex vi præcepti, ſtatis illis & ſolennibus horis Officium divinum recitare.* Quid ergo hic ego? ubi non eſt lex, nec eſt prævaricatio. Ergo ſententiam ſuam impugnat Diana, ſi Caramuelis opinionem impugnat.

MCXVIII. Supereſt ut tametſi noſtris Diana non fuerit dignatus reſpondere argumentis, nos ejusdem rationibus ſatisfaciamus.

Arguit primò. Quamvis non obligantur ex vi præcepti ſtatis illis temporibus perſolvere officium divinum, obligantur tamen ex decentiâ & congruitate ipſius officii, quod ideò appellatur horæ Canonicæ, quia certis quibusdam dici horis, ſecundum Canones ſit perſolvendum &c.

Reſpondere aliquis poſſet ſe hic evidentem contradictionem reperire, quia ſi nullum datur præceptum nulli dabuntur Canones, qui tempus officio privato præſcribant: & ſi dantur ejusmodi Canones, etiam dabitur lex & præceptum.

Reſpondeo ego, duo tantùm eſſe conſcientiæ vincula, videlicet præceptum & votum; unde conſuetudinem etiam annorum plurium, ſi nec virtualiter ſit lex nec votum, conſcientias obligare diffitear. Quid hîc igitur, de decentia, & congruitate dicturus ſum? Has inducere obligationes naturales aut fortè politicas, non theologicas. Nam ſi ubicunque deſignari aliqua congruentia poſſet, ſtatim eſſet venialis aliqua culpa aſſignanda, novam Theologiam ſcribere cogeremur.

Sed quid, ſi negem eſſe indecens, & incongruum, non ſervare in privatâ lectione tempora, quæ obſervat in choro Communitas? omnes enim eſſemus indecentes & incongrui, quoniam illa nemo hodie Eccleſiaſticus ſervat. Puto eſſe indecens legem violare; & ubi non datur lex manutenendam libertatem; & ubi unusquisque ſuo jure utitur, nihil facere indecens, nihil incongruum, nihil malum venialiter.

Arguit ſecundò Diana, Verba ipſius officii ſæpius temporis meminerunt, quo

quo recitandum: Ergo contra ordinem & rationem illius erit alienis planè horis illud persolvere. Ergo qui non servat hæc tempora licet non peccet contra illud quod est substantia ipsius officii, peccabit contra id quod est accidentarium.

> *Quo tempore orationes singulæ dicēdæ sint?*

Respondeo multa esse propter quæ hæc ratio admitti nequeat. Primò enim hæc consequentia. *Talis oratio meminit talis temporis, Ergo tali & non alio est recitanda:* est mala: bona hęc, *Talis Oratio præcipitur legi tali tempore, ergo tunc & non alio est legenda.* Secundò, si prior consequentia esset bona, deberent Historiæ legi tempore præterito, & prophetiæ futuro. Tertiò, sufficeret omninò, si servarentur tempora in choro, ex quo non semper bene transitur ad officium privatum. Accedit quartò quod neque in choro tempora observentur, quæ cantantur in hymnis: nam ut omittam alia, Cistercienses cantant ante primum Nocturnum Hymnum, *Æterne rerum conditor*, & in Monasteriis reformatissimis Horâ noctis duodecimâ, & tamen dicunt, *Præco diei jam sonat jubarq; solis evocat. Hoc excitatus lucifer solvit polum caligine &c.* Qur omnia de aurorâ dicuntur & in Hyeme verificantur horâ septima. Primas ipsi in Hyeme dicunt horâ sextâ, & concinunt; *Iam lucis orto sydere, Deum precemur supplices &c.* Cùm tamen Sol post duas solidas horas oriatur: & Venus, si forte illam velis vocare *Lucis sydus*: non semper solem antecedat. Nonas ipsi cantant ante prandium frequentius, & sæpè horâ nonâ vel decimâ, & tamen dicunt *Largire lumen vespere*; Et in Hyeme Completorium duabus aut tribus Horis post occasum solis, & interim, *Te lucis ante terminum*, concinunt. Non ergo premit Dianæ ratio.

> *Quo hymni canendi?*

> *Peccat venialiter, qui nō observat præcepti modum.*

Arguit tertio ratione desumpta ex D. Thoma *prima secundæ. quæst. 83. Art. 4. ad 2.* ubi docet peccatum veniale committi in non servando modum rationabilem adimplendi præceptum, quem lex prætendit, Subsumit Diana. At hoc ipsum hic fit; quia lex præcipiens recitari horas Canonicas prætendit ut recitentur observato prædicto modo, & Observantia horarum debitarum &c. Ergo

Sic Diana. Sed sibi contradicens, nam paulò ante negaverat legem, ad congruentiam, aut decentiam recurrens. Sed est, ne sibi contrarius dicatur, quid quæso diceret, si hoc modo argumentarer. [Peccatum veniale committitur, quando non observatur modus præceptus; At non datur præceptum, quod indicat hunc modum, de quo agimus: hoc est, non datur, quod indicat legi privatim horas tali aut tali tempore: Ergo, qui nō observet modum hunc nō peccabit venialiter.] Putabo me argumentari bene: uterer enim bona materia & bona forma: quoniam Maiorem dederunt mihi præter Divum Thomam, & Dianam universi Doctores; & Diana Minorem ut vidimus.

Respondeo igitur ad argumentum Dianæ concedendo Maiorem, & negando Minorem, & observo hîc sibi clarè contradicere; nam hic assumit dari præceptum quod modum illum privatim orantibus indicat, quod superius negaverat. Et ut cito se expediat dignetur ostendere Canonem, qui privatim legentibus præcipiat tempora religiosè observare.

Arguit quartò, ab exemplis, producitque Eremitam cuiAngelus interdum maturas, aliàs acerbas, nonnunquam putrescentes uvas afferebat, prout videlicet tempestivè præproperè, vel tardè pensum horarium exhibuerat: cuius MCXIX.

> *Exempla cōtra Camuelē.*

plerique Canonistæ cum Joanne Andreâ *in cap.* 1. *de celebrat. Missar.* & Summistæ *verb. Horæ Canonicæ.* &c. meminerunt. Adiungit S. Severinum Coloniensem Episcopum graviter in purgatorio punitum ob horas canonicas simul mane recitatas non servatis temporum intervallis, quod narrat Abbas, postea Victor tertius Summus Pontifex.

An historiolæ eiusmodi in severâ argumentatione locũ habeant?

Multa occurrunt, quæ respondere possem; sed antequam meum sensum exprimam, licebit mihi recensere, quæ Salmanticæ audivimus, à Viro doctissimo & gravi, cuius nomen proferre videbitur supervacaneum, cum Salmanticenses hâc expressione non indigeant, nec illa cæteris prodesse possit. Jussus fuerat quadragesimalibus Dominicis post prandium juxta piam loci consuetudinem, bina exempla; alterum ad commendationem virtutis, alterum ad vitii oppositi execrationem declamare. Fortè erat in altiore dignitate, quàm illi, qui annis elapsis proposuerant exempla. Quid scio? ipse autem aut ex impatientia, aut ex sinceritate, in Quinquagesimâ ante initium concionis sic dixit. *In nostro templo diebus Dominicis concionabitur talis: Feriâ quartâ & sextâ talis & talis. Et ego horâ secundâ post meridiem illa mendaciola, quæ vocamus exempla: dignentur universi confluere, sum enim inventurus & declamaturus pulcherrima.* Risu leporem celebravimus, censuimusque excessisse quoad modum, non tamen quoad substantiam omninò. Multa enim interdum leguntur impossibilia, & cætera tantam habent authoritatem, quantam sunt ab authoribus suis nactæ, qui nunquam aut rarò dicunt *Ego vidi*, sed *à Moniali, à Clerico,* aut *à Sacristâ audivi:* & bene scimus quanta fides aurito testimonio debeatur. Legatur Surius.

An omnia sint vera, quæ narrantur.

Inter alias historias S. Mennæ apud Suriũ est mira.

Legatur Cæsarius, aliique & notetur multas revelationes cõtradictorias circumferri. [S. Brigitta dicitur didicisse à Deo Virginem esse sine culpâ conceptam, Sanctamque Catharinam Senensem assertionem contrariam.] Cùm tamen certum sit à Deo non posse assertâ contrariâ revelari. Hinc patere videtur non debere Theologiam Christianam resolutiones suas mutare aut alterare ob privatas incertasque revelationes; sed istas potiùs fore ad resolutiones Theologicas, ut ad Lydium lapidem examinandas. Et hæc fuit causa quæ me movit, ut in Commentario illa exempla noluerim contra me proponere: cogebat enim me ratio, ne admitterem, modestia ne regererem: & satius judicavi me facturũ, si omitterem, ut vel sic, nec contrà rationem, nec contrà modestiam & reverentiam piis debitam historiis agerem. At eadem jam Diana producit: & quid faciam. Urbanus & Scholasticus sum; & malo indoctus quam incivilis dici, & hanc ob rem, an illa rejicere queam, non examino; claudo oculos, admitto utrumque; & esse contrà Dianam probabo.

An dentur revelationes contrariæ?

Primò igitur Angelicas uvas considero, in refectionem pio Eremitæ concessas, & Historiam sic explico, ut non putem illum peccavisse aut anticipando aut retardando; non enim angeli familiares sunt illis, qui committunt frequenter venialia; sed meliùs aut minus bene processisse: quod ipsum statutus eiu dem confirmat, Eremitæ enim ad lectionem horarum canonicarum non tenentur.

Exponitur historia Angeli.

Nota id bene.

Secundò, Exemplum S. Severini (quem Baronius ad annum 1062. tom. 10. Peregrinum appellat) esse peregrinum, nec debere citari à Dianâ assero;

Exponitur historia S. Severini.

asſero; militat enim contra ipſum : vel attende. [Apparet ille clerico cuidam Colonienſi, & teſtatur ſe puniri in Purgatorio, quod frequenter ob negotia aulæ Horarum tempus anticiparet.] Sic habet Petrus Damianus ad Abbatem Deſiderium, ſic ex ipſo Pius Caſetta *in Speculo Eccleſ. diſt.3. §.5. pag.201.* Sic & alii. Ergo hoc exemplum reprobat doctrinam Dianæ aſſerentis anticipare horas Canonicas propter negotia non eſſe peccatum veniale. Diana igitur armis ſuis jugulatur.

Et contra Dianam retorquetur.

Objectio.

Sed dices hoc exemplum ita militare contra Dianam, ut etiam militet contra Caramuelem, & ſolutionem potiùs poſtulet, quàm retorſionem. Et reſpondeo tres ſolutiones mihi occurrere omnes aptas & convenientes. *Dicam primo*, Fortè illum Epiſcopum in purgatorio detineri, quòd Aulam Regiam frequentaverit, plus quàm pareat, ita ut condemnatio non correſpondeat anticipationi Horarum, ſed negotiorum vanitati, ob quam illæ interdum anticipabantur. *Dicam Secundo*, fortè illum in Eccleſiâ ſuâ & choro Horas anticipaſſe; quod ſine rationabili causâ fieri non debet. *Dicamque tertiò*, exempla elimanda eſſe ad rationes Theologicas, non ſtas ad exempla formandas. Hæc ultima reſponſio videtur ſecurior & certior : At duæ priores quibus utitur Azorius *lib.10.cap 9.* ſunt bonæ, nec poterunt clarè enervari.

Aulam eſſe fugiendã.

Ob negotia privata non debent horæ publicæ anticipari

XXI.

An Infirmus, qui non poteſt recitare totum divinum officium, teneatur recitare partem?

MCXX. Diana *partis 2. tract.12. reſol.29.* docet eum, qui non poteſt legere majorem partẽ, ad nihil teneri : hanc eamdem ſententiam reponit *part.7.* & pro ſe citat Trullench. Caſtrum Palaus & Candidum.

Citat prætereà Caramuelem *in Comment.num.1435.* diſtinguentem : nam ſi dicatur totum officium divinum cadere ſub unum præceptum, tunc ſuo Dianæ aſſentitur Caramuel; ſin verò dentur octo præcepta, tenet eum, qui poſſit matutinum legere, licet non poſſit cætera, ad illud legendum teneri: & vult doceri, quid objici poſſit contra iſtam poſitionem; *Quando dantur plura præcepta, & Petrus, qui uni non poteſt ſatisfacere, poteſt cæteris, ſatisfacere debet quibus poteſt.*

An ſint octo præcepta in lege de lectione Officii Divini?

Sed quid dicendum de illo eſſet, qui poſſet tertiam vel aliam horam parvam legere, & legere Matutinum non poſſet? Videretur alicui ſtando illi ſententiæ quæ plura præcepta cognoſcit, ſeverè reſponderi debere: nam ſi datur præceptũ de lectione Tertiæ, & ego illi ſatisfacere poſſim, debebo. Sed ſto probabiliter pro benignâ ſententiâ, non enim habeo præceptum ſpeciale & non ſubordinatum me ad Tertiæ lectionem obligans, ſed ſubordinatum; videlicet, ut legam poſt Matutinas, Laudes, Primasque; nemo enim habet obligationem invertendi ordinem Horarum in officio divino. Conſultò dixi me ſtare probabiliter pro benignâ ſentẽtiâ, ſuccurrit n. contrà ratio fortis, & quæ non facilè ſit habitura reſponſionem certam & evidentem. Sic enim poſſet aliquis argumentari. [Qui poteſt ſatisfacere præcepto quoad ſubſtantiam, licet nequeat quoad modum, tenetur. Sed in noſtro caſu legere Tertias ſubſtantiam reſpicit, quod legantur poſt Matutinas aut non, modum : Ergo qui poteſt Tertias, etſi non poſſit Matutinas, tenetur.]

An aliquis teneatur invertere ordinem Horarum?

Obſecro, ut huic rationi reſpondeatur.

XXII.

An Infirmus, qui non potest statutis temporibus, teneatur posteà horas omissas recitare.

MCXXI. CAramuelis sententiâ, qui morbo, aut occupatione inevitabili impeditur tempore, quo hora aliqua solet legi, probabiliter excusari poterit à lectione illius horæ. Ita ipse *in Comment. num.* 1442. citans Umbertum, Turrem-Crematam, Alexandrinum, Cosmam, Ledesmam, Canum, Thomam Sanchez. &c.

Diana *part 7 tract.* 11. *resol.* 14. ait [secundum hanc sententiam qui ægrotavit usque ad meridiem non tenetur recitare posteà Matutinum & Laudes; & hanc sententiam cum Caramuele satis probabilem esse puto, quam ut probabilem me docuisse observat Trullench *in Decal. tom.* 1. *lib* 2. *cap.* 7. *dub.* 17. *num.* 6 licet ipse cum Sanchez contrarium teneat.

NOTA. *Sed quid, si morbus aut inevitabilis occupatio expectetur post prandium: an-ne tenebitur recitare Vesperas ante meridiem?* Citat pro negativâ sententiâ Caramuelem Diana, eamque Candidi subscriptione confirmat.

XXIII.

Qualiter debeat formari vox, ut recitandi præcepto satisfaciat?

MCXXII. NOn esse opus, ut qui recitat se audiat, audireve possit, docet Azorius, Bonacina, Zambellus, & Trullench. Hanc sententiam admittit esse probabilem pro scrupulosis Filliucius, & Diana *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 11. & *part.* 6. *tract.* 7. *resol.* 10. & pro non scrupulosis (sic eum explico ne inconsequenter loqui dicam) rejicit *part.* 7. *tract.* 11. *resol.* 16. Ubi citat Caramuelem docentem omnem vocem, audibilem esse, tametsi per accidens non omnem audiri contingat; & putat Caramuelis sententiam multùm favere Azorio & aliis. Sed inter Azorium & Caramuelem discrimen latissimum est. Dicit Caramuel, Omnem vocem audibilem esse; cæterùm, si per impossibile daretur Vox, quæ non esset audibilis, hanc ipsam ad lectionem sufficere docuit Azorius, quod tamen non docet Caramuel.

An Caramuel consentiat Azorio?

MCXXIII. Petis, Anne reverà sit audibilis quæcumque vox? Assertivè respondeo. Sed contra arguis sic. [Unicuique est in sua arte credendum. Ergo in materia vocis Musicis. At negant isti, quod affirmat Caramuel: Ergo. Minorem probas, quoniam Keplerus excellentissimus fuit Musicus, & in Monochordo, seu Tractatu de ratione Harmoniæ capite I. inquirit, quid sit sonus? & ait: *Nonnulli sonum definientes dicunt eum esse aëris repercussionem. At intellige, non quemvis motum aut ictum aëris* SONITÛS *nomen obtinere: oportet enim tam intensum esse, ut auditum moveat: & agitatio requiritur ad sensum nostrum celeritate proportionatâ, maximè ad harmonicum sensum constituendum.*]

An vox omnis audibilis sit?

Concedo unicuique in sua arte credi posse, credi debere nego: multi etenim & sæpè errant in sua arte. Et quidquid de hoc sit. Transeat primum antecedens, & nego consequentiam, quia aliud est inquirere, quid sit vox? & aliud qualem proportionem inter se habere queant voces sonoræ? Illud enim prius ad Philosophos, & hoc posterius spectat ad Musicos. Sed transeat etiam istud consequens: quid habebimus? negabo,

gabo ſubſumptam minorem: nam Kellerus unicus, & potuit habere ſingularem ſententiam: non enim bene argumentatur, qui dicit *Kellerus eſt huius ſententiæ; Kellerus eſt Muſicus; Ergo omnes Muſici ſunt huius ſententiæ.* Dico igitur primò vocem eſſe aerem fractum, adeoq; quemcumque aeris motum eſſe vocem.

Quid ſit vox?

Sic docet contra Kellerum tota Schola. Lego in Virgilio, *Fractasq; ad littora voces.* In Ariſtotele lib. 2. de Anim. *Vox eſt percuſsio aëris inſpirati ad vocalem arteriã.* In Boetio ſuper libr. Perihermenias, *Vox eſt aëris per linguam percuſsio, quæ per quaſdam gutturis partes, quæ arteria vocantur, ab animali profertur.* Hinc Petrus Hiſpanus in princ. Logicæ, *Vox eſt*, ait *ſonus ab animali prolatus, & naturalibus inſtrumentis formatus.* Arriaga de Anima diſp. 5. ſect. 3. ſubſ. 3. num. 43. *Sonus reſultat ex compreſsione aëris ob corporum colliſionem.* Sic & alii. Præterea. Demus omnia eſſe vera, quæ Kellerus affirmat. Detur aeris motus, qui ſonus non ſit, an-ne dabitur linguæ articulatio, quæ non ſit vox? nullo id modo. Motus intenſus eſt ſonus teſte Kellero; & lingua & cætera vocalia inſtrumenta, & reſpiratio ipſa non poſſunt articulari ſine motu forti intenſoque. Sunt enim multa inſtrumenta vocis, quæ non poſſent concurrere, ſi lingua ad craſſitudinem capilli moveretur. Illa exprimuntur in hoc diſticho.

Inſtrumẽta vocis ſunt novẽ.

Inſtrumenta novem ſunt Guttur, Lingua, Palatum,
Quatuor & dentes, & duo labra ſimul.

Ergo ſemper debet fieri motus notabilis, & iſte ſiquidem à reſpiratione eſt, fieri ſine voce non poteſt.

XXIV.

Addo hoc dubiur. Inquiro. *An Beneficiarius, qui intra annum per octo vel decem dies omittit officium divinum teneatur ad reſtitutionem?* Vide Dianam *part. 2. tract. 12. reſolut. 34.*

SI aſſeras: non habebo quid inferam. MCXXIV.
Sed quia negativè reſpondet Joannes de la Cruz, qui citat Medinam & Lopez, inquiro, Annon eadem probabilitate, quâ dicitur non teneri ad reſtitutionem, non poſſit etiam dici, cum omittendo his paucis diebus non peccare mortaliter. Et ratio eſt, quia ad reſtitutionem tenetur jure naturæ Beneficiarius & ad lectionem jure Eccleſiaſtico, & mirum eſſet, ſi ſtrictiùs leges obligarent humanæ, laxiùs & benigniùs divinæ. Turem conſidera: & diſparitatem aſſign).

An Sacerdotes legere teneantur quotidie?

XXV.

De Miſſa.

COnſequentia doctrinæ poſtulare MCXXV.
videtur ut ex officio divino ad Miſſæ Lectionem veniamus: inquiro igitur, *An-ne de celebratione ſacri, ſicut de lectione horarum erit philoſophandum.*

Ut meliùs intelligas dubium, adnotato, multa probabiliter de Officio Divino teneri, quæ debent ad miſſam extendi. *Primò* enim poteſt aliquis ſatisfacere Officio Divino quâcumque horâ. *Secundò*, poteſt illud iterum iterumque recitare. *Tertiò*, poteſt quis Matutinas (aut alias horas) ſubdividere; ita ut, poſt mediam primi nocturni partem negotiis aliis ſatisfaciat,

De Officij Divini horâ,
repetitione,
continuatione,

ordine, &c.

ciat, & tandem reliquos psalmos legat. *Quartò*, potest ordinem psalmorum & lectionum invertere. In quibus omnibus, aut nullum aut veniale committitur; si hæc omnia fiant sine rationabili causâ. *Hinc veniens ad Missam,*

De hora legendi sacrum.

Quæro primò, An possit aliquis missam dicere quâcumque horâ? hoc est, An possit illam quis legere ante auroram, aut post meridiem? Et si non possit, Cur non posse dicatur? Si ad præceptum recurritur: non videtur sufficere. Nam Diana docet *part. 7. tract.* 11. *resol.* 12. dari præceptum indicens Officii Canonici partes talibus horis dici, & tamen affirmat eum, qui non servat has horas peccare tantummodò venialiter: ergo si consequentiam teneas, debebis dicere, eum qui vespere celebraret, peccare venialiter, aut disparitatem ob oculos ponere. Moneo tamen magnas Salmanticæ solennitates (tales sunt Infantum Natalia, & Regum funera) processione & missâ celebrari: processionem ante primam non absolvi, posteà incipere Missas solennes Collegiorum, concionem haberi post Evangelium à secundâ ad tertiam; & vix missas absolvi ante quartam. Et tamen (NB.) omnes Sacerdotes, qui sunt celebraturi horâ secundâ post meridiem se vestiunt & Missam incipiunt usque ad epistolam ante duodecimam, & posteà finem processionis expectant. Quis neget esse hanc rationabilem causam mutandi horam Missæ? Cur ergo tam cautè apud Viros tam doctos proceditur? Latet aliquid, quod non capias statim: videretur enim in tali solennitate differri Missas posse usque ad processionis solennis finem sine culpâ veniali: quid latet igitur?

An possit quis una die plures missas dicere; aut plures cōmunicare

Quæro secundò, Cur non possis bis aut ter eâdem die celebrare? Si ob reverentiam mysterii te non posse illud dicas; quid, si celebrando pluries maiorem reverentiam haberes? Cur non poteris etiam eâdem die pluries communicare? Quis finis ab Ecclesiâ intenditur, qui non deficiat interdum in communi, & frequentissimè in aliquo particulari? An saltem in tali casu posset aliquis sequi probabilem illam sententiam, quæ docet, cessare legis obligationem in particulari, cum cessat totus legis finis in eodem particulari?

An possit missam interrumpere?

Quæro tertiò, An, qui celebrat, possit legere usque ad Canonem, & posteà denudare se, & ire ad sua negotia, & post aliquas horas reverti, & missam absolvere?

An ordinē precum invertere?

Quæro Quartò, An possit quis in missâ ordinem orationum invertere sine mortali; puta, si ab Agnus Dei inciperet, Missamque Epistolâ & Evangelio clauderet? *Et quia* materia postulat, ut nonnulla adhuc subscribamus,

An dare communionem laicis sub utraq; specie?

Quæro Quintò, An qui sincerè putaret finem totum legis, quæ Laicis calicem interdicit, in Germaniâ aut aliquâ provinciâ cessare, posset ibidem dare communionem Laicis sub utraque specie?

De Sacerdotū matrimonio, bonorum Ecclesiasticorū retentione, & communione sub utraq; specie.

Quæro Sexto, Quid posset deberetvè facere Pontifex, quid Cæsar, quid cæteri Catholici Principes in casu, quod vellent Hæretici deliria Lutheri abjurare, modò illis concedantur, Matrimonia Sacerdotum, Bonorum Ecclesiasticorum possessio, & Communio sub utrâque specie? An in tali casu ista tria deberent adhuc manuteneri tanto Ecclesiæ & Reipublicæ damno?

Quâ lin-

Quæro Septimò, An sit probabilis illa sententia, quæ docet posse Horas Ca-

noni-

Quâ debeāt horæ, quâ missæ dici? nonicas Linguâ quâcumque recitari? & si probabilis sit, An idem de Missa dici debeat? Et si hoc non, In quo consistat decisionis disparitas?

XXVI.

De Ieiunio.

MCXXVI. COluntur dies cessatione à servili labore, coluntur auditione missæ, & Horarum lectione, coluntur etiam abstinentiâ & jejunio. De cæteris nonnulla diximus, aliquid de jejunio dicamus. Et ut Quæstionem raram & lectu dignam dilucidemus, quæramus, *An conjuges jeiunare teneantur?*

Apud nullum Authorem legi Quæstionem hanc; & tamen mihi sæpe propositam, Viris doctis repono, & duos Casus decidendos produco.

Casus primus. PRIMUS SIT. [Feriâ quartâ in capite jejunii Titius (possem personam nominare, nobilem & in dignitate magnâ constitutam: sed hac Lector notitiâ non indiget) cùm vespere veniret ad mensam, & fructus apponi videret, jussit ancillæ ut sibi alterum lectum in tali penetrali pararet. Turbatur uxor, & suffusa in lachrymas causam inquirit. Respondet ille, *Condormire uxori & jeiunare componi non possunt: Ergo siquidem jeiunandum est, condormiendum non est: aut non est, si est condormiendum, jeiunandum.* Torsit dilemma uxorem, maluitque jubere ut pararentur pisces, quam ut lectus alter sterneretur.] His positis inquiro PRIMÒ, An usus matrimonii sit causa sufficiens ad omittenda jeiunia? Et ratio dubitandi est, nam Sutores, Sartores, Barbitonsores, & alii Mechanici: solent à jeiunio excusari, cum tamen certum sit magis debilitari hominem Venerem exercendo, quàm suendo, sartiendo, tondendo: Vide Dianam *part. 1. tract. 9. resol. 7. 8. 9. 10. 11. & 12* & *part. 4. tract. 4. resol.* 130. SECUNDÒ, An in casu, quo quis ita sit debilis, ut jeiunare & uti matrimonio non possit, teneatur jeiunare & usum matrimonii intermittere, aut possit matrimonii jure uti, etiam si debeat non servare jeiunium. Et quidem tenebuntur asserere hoc secundum, qui asserunt eum, qui defessus est ex labore sumpto ob recreationem, etiam illicitam (puta ex ludo pilæ, vel ex fatigatione quærendi concubinam) non teneri ad jeiunium. Vide Dianam *ibid. resol.* 40. Hoc ipsum dubium hæc instantia confirmat. Strictiùs tenetur fœmina debitum reddere, quàm lactare; nam potest per interpositam ancillam infantem suum lactare & nutrire, & tamen per vicariam reddere debitum non potest: at prægnantes & Lactantes multi à jeiunio excusant: Ergo & conjuges reddituros aut reddituras debitum. Vide Dianam *resol.* 14. TERTIÒ, An in hac materiâ eodem modo de Marito & Uxore philosophandū sit? & ratio dubitandi est, quod fœminæ usu Veneris pinguescunt & firmantur, & Viri debilitantur infirmanturq;. QUARTÒ, An sicut de redditione debiti, ita debeamus de petitione etiam philosophari: hoc est, An possit unus petere debitum, etsi sciat aut suam conjugem posteà futuram ita debilem, ut non possit servare jeiunium? QUINTÒ, An, quæ nubit, possit illi nubere, qui nō poterit uti matrimonio & jeiunare, an debeat quærere talem maritum, qui utrumque possit. Et ratio dubitandi est, quia Toletus, Paludanus, Gabriel, & alii existimant, die jeiunii te solùm eos posse operarios vocare, qui sunt robusti & possunt operari sine violatione je- *Fœminæ lasciviendo pinguescunt.*

ne je-

ne jejunii : & videretur hinc conſequentia ad matrimonium ducta poſtulare, ut Margaretha Fœmina ſalax & calida, eum tantùm in maritum admittat, qui ſit fortis, & poſſit ſibi reddere debitum & jejunare. Vide Dianam *citatum reſol.* 13. PRÆTEREA, non poteſt Dominus compellere famulum ad opus incompatibile cum jejunio, quando illud poteſt in aliud tempus differre. Ita Navarrus, Gabriel, Richardus Paludanus & alii Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 141. Ergo ſtando his Authoribus fœmina non poterit compellere maritum ad ſolvendum debitum, ſi ſciat illum ſoluto debito non poſſe jejunare. SCIO contrarias opiniones, ſed quæro, quid dicendum ſit, ſtando ſententiis quas inſinuo: dicuntur enim probabiles, & deberet ex illis nihil improbum aut improbabile deduci.

An ex probabili ſequi queat improbabile?

MCXXVII CASUS SECUNDUS SIT. Conſuluit me Bruxellis Fridericus & confidenter ſtatum ſuæ conſcientiæ expoſuit. Inter alia, quæ rem præſentem non concernunt, hæc dixit. [Habeo uxorem juvenem, pulchram, ſalacem: amat me, amo illam : & eſt, quæ amatur à multis, aut poteſt. Sum in Aulâ, & ſcio qualiter ſollicitentur aut vexentur aliæ quæcumq; fœminæ, quę ſpecioſæ & loquaces. Scio multas fuiſſe aut eſſe fragiles, quia concupiſcentia interna externis muneribus illecta, Lucretias ſolet in alta præcipitia perducere. Ergo mihi neceſſarium eſt, tam firmam arctamque amicitiam cum meâ uxore contrahere, ut ipſa tam tenerè me amet, ut nullum curet. Ut hoc ipſum obtineam, re agendum eſt, non verbis: ergo oportet frequenter eâ uti, ne fortè famelica aliunde petat vel acceptet, quæ à ſuo viro non potuit. Fortis ſum, robuſtus ſum, & ſervato jejunio, ut alii mariti ſatisfacio : ſed multa ad melius fieri debent, ut amor mutuus, honosque poſſit eſſe ſecurus : ergo ut meliùs ſatisfacere poſſim, potero jejunia non ſervare. Firmat reſolutionem meam eorum ſententia, qui docent Artificem, Concionatorem, aut Cantorem, qui utcumque ſervato jeiunio, officio ſatisfacere poteſt, & tamen non ſervato excellentiùs poteſt, non teneri ad jeiunium: & jubet legi Dianam *part.* 1. *tract.* 9. *reſol.* 11. dicentem. [Preſbyteris ovis in Quadrageſimâ veſci fas erit, cauſa vocis conſervandæ : non enim cauſa jeiunii adſtrictus eſt aliquis diminutè, ſuum exequi munus. Ita Sancius, qui in facti cõtingentiâ, ita fuiſſe conſultum in Hiſpaniâ teſtatur. Quod ego urgentiùs procedere exiſtimo in Cantoribus ad ſolacium Principis in camerâ concinentibus.] Ergo nemo coniugatus jeiunii cauſa debet diminutè, ſuo muneri & obligationi ſatisfacere. Confirmat dicta Urbanitas, quæ ſuo modo contra jeiunii leges præſcripſiſſe videtur apud Dianam *reſol.* 29. & nulla maior coniugatos Urbanitas, quàm uſus eſt. Et tandem omnia roborant honoris defendendi neceſſitas, nulla enim hominum lex (ſæcularis aut Eccleſiaſtica) tam cruda, ut debeat cum honoris diſpendio ſervari : at Ego, ut expoſui, ſi jeiunem uxori diminutè ſatisfaciam; ſi illi diminutè ſatisfaciam, in periculo perdendi honoris fuero : non ergo teneor jeiunare] Hæc omnia mihi Fridericus Bruxellis anno 1636. quæ mihi non viſa tam facilia aut longè quæſita, ut non indigeant ſolutione.

Hos Ego duos Caſus Viris doctis decidendos propono. Si reſpondeant ſeverè, repetam, An tantum probabiliter ſtringant? Qui enim probabiliter ſtringit, ipſiſſimus probabiliter laxat. Si di. aut ſeveram certam, benignam improba-

probabilem esse, debebunt hanc ipsam improbabilitatem demonstrativè persuadere; non enim improbabilitas alicuius sententiæ probabiliter potest probari. Si benignam esse certam aut probabilem dicant, volo scire, qui sint in mundo, qui debeant jeiunare? Sutores, Sartores, Barbitonsores, Fossores, Ferrarii, & similes; Prædicatores, Lectores, Confessarii, &c. Advocati, Procuratores, Scriptores, &c. etiam Musici. Iter agentes, Prægnantes, & Lactantes. Qui ergo manent? Sane cives, qui nullum munus habent. At isti omnes aut ferè conjugati sunt, quem igitur tenet jeiunii Ecclesiastici lex, si etiam coniugati excusantur?

XXVI.

An Religiosi teneantur jeiunare?

MCXXVIII Legis titulum, mirarisque in dubium reduci rem tam claram. Teneri Ecclesiasticos ais, & præcipuè Monachos, qui maiorem perfectionem professi: at Ego te non incuso, sed hunc syllogismum propono. [Musici, inquam, à jeiunio excusantur: At omnes religiosi sunt Musici, nec in mundo Musici, qui plus cantent, quàm Monachi, & Benedictini præcipuè: Ergo Monachi non tenentur jeiunare.] Quæ ratio idem de cæteris Religiosis evincit: nulli enim, qui non cantent plus quàm sæculares. Puto quidem consequentiam legitimam, minorem certam, & maiorem probo citando Sancium, Dianamque. Ille *in selectis disput.* 44. *num.* 18. Sic, inquit. [Cantores conductos ad canendum, sive salarium aut præbendam ad id habentes, possunt non servare jeiunium, si ad canendum redderentur inhabiles. Et Presbyteris ovis in Quadragesima vesci fas erit, causâ vocis conservandæ: non enim causâ jeiunii astrictus est aliquis diminutè suum exequi munus.] Ita ille, qui inhabilitatem ab impotentiâ distinguit, & judicat eum, qui jeiunando cantare quidem possit, sed inhabiliter, non teneri ad jeiunia: & affirmat hanc etiam fuisse aliorum sententiam in Hispaniâ. Addit Diana *part.* 1 *tract.* 9. *resol.* 11. hoc urgentiùs procedere in Cantoribus *Nota cōparatione.* concinentibus in Camerâ ad Principis cuiuscumque solatium: ergo hoc urgenter in cæteris debet procedere. Ergo Monachi, tum ratione laboris, & defatigationis eâdem lege, quâ fossores, aut saltem Prædicatores & Lectores judicandi sunt: tum ratione vocis conservandæ, eâdem lege, quâ Musici, Præbendarii, Presbyteri, maximè cum frequenter & ipsi Presbyteri sint.

Ergo si etiam excludimus, qui erunt Ecclesiâ Romanâ, qui teneantur observara jeiunia? Volo non severè sed sincerè erudiri.

FUNDAMENTUM LIV.

De Parentum cultu, qui indicitur quarto præcepto.

MCXXIX. *Parentes alij Physici sunt, alij morales.* PAtrem & Matrem honorare jubemur: nimirùm, Physicos & Morales, & etiam physicè & moraliter. Sed qui sunt Parentes Morales? Principes, Superiores, & Domini; cur non etiam Magistri, Confessarii, & cæteri, qui *Patres spirituales* audiunt? Peccat igitur in hoc præceptum, qui non obedit, & graviùs qui mandatum cõtemnit. Et quis alius? Qui occidit, mæchatur, furatur, & mentitur. Hinc nomina *Parricidij*, & *Incestûs*: & cur non alia, quæ furto & mendacio respondeant? *Parricidiũ Incestus, Furtum Mendaciũ.*

MCXXX. DEcalogus in duas dividitur tabulas; prima Amorem erga Deum, & secunda Amorem erga Hominem præcipit. Hæc secunda iterum in duas subdividitur; prior Parentes, & reliquos posterior respicit. Isti posterioris sunt Canones

Ne occidito.
Ne luxuriato.
Ne furator.
Ne mentitor.

Ergo prioris erunt isti

Ne Parentem occidito.
Ne cum Parente luxuriato.
Ne quod Parentis est suffurator.
Ne Parenti mentitor.

Cùm igitur dentur Parentes Physici & Morales, vel isti Canones de solis Physicis intelligentur, & tunc Moralibus obediendum non erit, quod est valde absurdum: vel de Moralibus intelligentur, & tunc multæ multiplicabuntur peccatorum species, quas non noscunt Theologi. Paulatim & accuratè procedamus. Agam igitur priùs de Parentibus Physicis, & posteà seorsum de Moralibus.

I.
De Parricidio.

QUi Patrem & Matrem occîdit, *Parricida* vocatur; & quia quartum præceptum Decalogi differt à cæteris, committit peccatum diversum specie, quam committeret, si occideret alium quemcumque. Est ergo Parricida, qui Filium aut Filiam occîdit? Et ego dico primò, quomodocumque res exponatur multò graviùs peccare, qui Patrem occîdit, quam qui Filium. Summa enim ingratitudo est eum vitâ privare, à quo vitam recepimus. Sed quale erit peccatum Filijcidium? Est-ne alterius an eiusdem speciei cum Parricidio? Quo differt ab Homicidio modo? Anne qui Filium & alium quemcumque hominem occidit, commisit duo peccata distincta puro numero? an etiã distincta specie? *Gravius est occidere Patrem, quàm Filium.* *Quæstio prima:* *Secunda:*

Colli-

Colligeretur fortè ex his fundamentis Filijcidium ab alio quocumque Homicidio non differre; nempe si diceretur, quartum præceptum imponi Filiis, non Parentibus; Colligeretur fortè Parricidium & Filijcidium non distingui; nempe si diceretur Parentes Filiosque esse correlativos, & præcepta æquè afficere, utrosque. Colligeretur fortè Filijcidiũ esse minùs grave peccatum, quàm aliud quodcumque Homicidium, omnes enim maiorem Patri in Filium, quàm in extraneum authoritatem & potestatem concesserunt. *Sed hæc ipsa* deberent accuratè probari. Et quia singula sunt valde obscura, mallem doceri, quàm docere.

II.

MCXXXI. Q*Vid igitur dicendum est de fratrum & cognatorum cæde?* Petrus fratrem & alium sibi sanguine nullo modo conjunctum occideret., committeret duo peccata distincta puro numero; an etiam & distincta specie? Nescio, quid respondere possim; video tamen nec ex primâ Decalogi tabulâ, nec ex quarto præcepto quod expono, nec ex reliquis aliis, specificam distinctionem posse colligi. Unde ergo?

III.

De Incestu.

MCXXXII. OMnia peccata luxuriæ cum Parente commissa habent specialem malitiam, & distinguuntur specie à peccatis, quæ cum aliis committi possunt solentvè. Et ut puto *Incestus* omnes sordes completas, & incompletas; connaturales, & contra naturales transscendit. Copula cum Parente viduâ est incestuosa fornicatio; & cum Parente conjugatâ est incestuosum adulterium. Ex hac consideratione colligitur Patris & Filiæ, Matrisque & Filij matrimonia esse contra Decalogi quartum præceptum, adeoque non posse contrahi validè etiam Põtifice summo permittente. *An hoc omninò certum?*

IV.

Q*Vid autem est dicendum de carnali* MCXXXIII *fratrum & cognatorum commixtione? Est-ne incestuosa? Et si est, commisit-ne duos incestus distinctos specie., qui Matrem & Sororem violavit?* Nescio cur sint diversæ speciei crimina, occidere Fratrem & Socium: saltem hoc ex quarto hoc præcepto non infertur, nec scirem aliunde diducere. Et consequenter dico commixtionem Sororis & Fratris stando Juri puro naturæ videri simplicem fornicationem. Consultò dixi *stando Iuri puro naturæ*, quia stando Juri humano, malitia incestùs ad fratres & cognatos extenditur: interdicit enim Respublica & Ecclesia quatuor gradus, & quia matrimonium in his invalidè contrahitur, dicitur extramatrimonialis copula in eisdem gradibus esse incestuosa. Sed hîc aliquid non intelligo. Cùm minore contractum donationis celebrare non potes, & tamen furari à minore non est alterius speciei quàm furari à quocumque: Ergo licet cum Sorore contractum matrimonii celebrare non possis, adhuc poterit copula cum Sorore non differre specie à quâcumque aliâ simplici fornicatione. At hoc nemo conced t: Ergo dicamus contrarium: sed quo illud fundamento? An Ecclesia facere poterit, ut copula, quæ alias non esset incestus, sit incestus? Si incestus sit copula inter perso-

nas, quæ non possunt coniungi matrimonio, omne adulterium, & omnis Religiosorum copula erit incestus. In quo ergo incestûs ratio constitui debet, ut omni conveniat incestui, & nulli conveniat non-incestui?

Et veniendo ad peccata contra naturam rogo, *An etiam ipsa proprie sint incestuosa, si inter fratres aut cognatos commissa?*

V.

De furto & mendacio in Parentes.

MCXXXIV Præcepit Deus honorare Parentes, & hoc præceptum temerat, qui illos occidit, aut luxuriosè violat: ergo ille etiam, qui illos iniustè spoliat aut decipit: quia qui dixit, *Non occides*, *Non mœchaberis*; etiam dixit, *Non furtum facies*, & *Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.* Illud prius admittis: sed cur non hoc secundum: est enim necessaria connexio, & omnia debent admitti vel nihil. Et si hæc posteriora admittantur (bone Deus!) quanta & qualia dicenda sunt, quæ inaudita in scholis! Furari à Parente & à vicino erunt duo furta, duo peccata, sed specie distincta. Idem dici deberet de Mendacio. Si hoc nimis durum, contrarium videtur nimis blandum, & quia debet consequentia servari, ista debemus sequi Fûdamenta, vel alia iacere. Sed cur ista rejicere? cur alia ponere? Et si alia sint à nobis ponenda, quæ sunt illa? Libenter ea videbo poni, expendi, & probari.

An furari à Patre & ab alio sint diversa specie?

IV.

De Patre Morali.

MCXXXV. An ne *honorare præcipimur Parentes etiam Morales?* Maximè. Ergo eodem cultu. Temerat igitur quartum Decalogi præceptum, qui occîdit, lascivè violat, spoliat, & decipit Parentem Moralem. Sed qui sunt Morales Parentes? Principes, Heri, Domini, Episcopi, Prælati, Parrochi, Confessarii, & reliqui Patres spirituales.

Qui sint Patres morales?

Sanè occidere Pontificem, Episcopum, Cæsarem, Regemque proprium, *Parricidium* vocatur; an-ne propriè? An-ne Petrus, qui occîdit duos Episcopos (alterum sui loci, & alterũ alterius diœcesços) commisit specie distincta peccata? An-ne Joannes qui duos occidit, suum Regem & suum Patrem, commisit duo Parricidia eiusdem speciei? An est verè & propriè Parricida rusticus, qui occîdit proprium Parrochum? An & servus qui Dominum; famulus qui Herum, civis qui Consulem? An ille etiam qui Prælatum? An qui Confessarium aut quemcumque alium Patrem spiritualem? An ne Confessarius in sola confessione est Pater spiritualis, & post absolutionem desinit esse Pater? Omnia sunt obscura, & indigent maturo examine.

Quæstio prima: Secunda: Tertia: Quarta: Quinta: Sexta: Septima: Octava: Nona.

MCXXXVI. Veniamus ad peccata luxuriæ, committeret ne incestum fœmina, quæ se suo Cæsari, suo Regi, suo Principi prostitueret? An-ne illa, quæ proprio Episcopo, Prælato, aut Parrocho? An-ne ancilla, quæ Hero, quæ Domino, quæ superiori alii? An Monialis, quæ Abbatissæ suo, aut monasterii Directori? An quæ suo Confessario?

Quæstio prima: Secunda: Tertia: Quarta: Quinta.

De Furtis & Mendaciis eodem modo philosophandum aut dubitandum est: videtur enim consequenter dicendum committere peccatum specie distinctum, qui spoliat aut decipit Patrem Moralem.

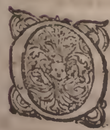
Hinc patet quartum Decalogi præceptum non fuisse examinatum bene, & debere perpendi

Nota bene

pendi quid HONORARE PARENTES *sit, & quo modo soleat & possit hoc præceptum observari aut violari; meum fuit ista dubia proponere, aliorum amicorum erit illa solvere & dilucidare.*

FUNDAMENTUM LV.

De Homicidio, quod quarto præcepto interdicitur.

MCXXXVII. Mne Homicidium inhibetur divinitùs, nec strictiùs teneris te non occidere, quàm proximum: imò fortè minùs strictè, aut saltem minùs clarè: nam Ethnici, tametsi cætera homicidia damnaverint, putarunt singulos esse suæ vitæ Dominos, & posse sibi mortem consciscere. An-ne dabitur casus in quo aliquis se possit occidere licitè? Unum dabo, quod examine maturo indiget. Consultò hoc dubium de Suicidio propono; quoniam multi sunt casus, in quibus alium possis licitè occidere. Milites enim in justo bello licitè hostes occidunt: Carnifices licitè exsequuntur capitales sententias: & quicumque privatus vir, si nequeat aliter se tueri, licitè aggressorem occidit. An duella licita? Ut puto rarò licebit provocare; at interdum continget posse aut etiam debere provocatum pugnandi duram conditionem admittere. Sed quid ense defendere possumus? Vitam, Divitias, & Honorem: etiam Amicorum & innocentum quorumcumque.

De Suicidio. *De duello.* *An sit peccatū gravius se occidere, quam occidere alium?* *Et quas res, quæso, defendere possumus ense?*

MCXXXVIII. Multa possunt ad dubium reduci in hoc præcepto, quæ non sunt definita ab Ecclesia, & tamen videntur ab omnibus supponi & à nullo probari. Proponam illa solùm, quæ difficiliora esse judico: cætera enim doctrinæ consequentia dabit.

I.

De Medicis.

Medicorū multorum ignorantia & Impietas. Esse multos ignorantes & stupidos, qui tamen audacter ægros visunt, & dextrorsùm sinistrorsùm occidunt, certum est: & circa illorum conscientias duo interrogo. Alterum, An-non peccent mortaliter exercendo praxin? &, An ægrotorum mors ipsis sit imputanda? & alterum, An-non teneantur ad restitutionem? Et si tenentur, oritur tertium dubium, quod inquiret, quâ illi conscientiâ stipendium recipiant à Republicâ, aut etiam honorarium à singulis ob homicidia? An-ne isti pauci & rari? Cognosco multos ignorantes omninò, qui alienâ ignorantiâ pro- *Pecuniarū extorsio.* *Nota bene*

Ioannes Helmontius Medicus errores Medicorū insinuat.

priam celant, & dictantur. Joannes Helmontius omnes Galenistas accusat, & librum, qui inscribitur, *Scholarum Humoristarum passiva deceptio*, claudit mirabili Epigrammate, quod volui subscribere, ut Confessarii videant, quo debeant modo pœnitentes Medicos examinare. Est titulus, *Contra Humoristas Christiani sanguinis sitibundos.* Et textus:

Quid multis fidis medicis Dux optime? multum est
Si fidas uni, cætera turba nocet.
Nonne vides toto vacuari corpore venas?
Hic secat, hic urit, crescit ab arte malum.
Quisque aliquid Gipsi Galleni consulit: omnes
Oppugnant unum corpus & arte necant.
Induperatorem, medicorum turba peremit:
An medicos medicam credis habere manum? &c.

II.

MCXXXIX. *An ægri ante diem tertium morbi debeant confiteri? An nolentes confiteri possint à Medico curari? Dianæ opinio.*

PIus V. anno Domini MDLXVI. evulgavit Bullam, quæ incipit, *Super gregem*, &c. Et in illâ præcêpit ne Medici ultra tertium diem visitent ægrum, nisi de illius confessione sibi constet per fidem Confessarii in scriptis exhibitam, &c. *Quo illa modo obligat?* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 93.* perdoctè expendit; sed quia suppositâ obligatione adhuc laxè pronunciat, non erit animus examinare An obliget? Ubi, & quando? Sed quid facere possit Medicus ex suppositione, quod obliget. Dianam audiamus. Dicit, quod si æger in probabili mortis periculo constituatur, non est deserendus à Medico, etiamsi pertinax sit in renuendâ confessione. Imò addit idem dicendum fore, quoties Medici absentia esset graviter ægro nocitura. Subiungit, quod quando creditur certò, monitionem nihil profuturam ob ægri obstinationem, nec teneri Medicum eum deserere, nec admonere, & adlegat pro se Sanchez, Villalobos, Barbosam, Silviumque.

Impugnatur.

At Ego rationem asserendi hæc non video: imò puto hæc omnia satis clarè insinuare, hanc opinione Dianæ Bullam etiam ubi acceptata est, Medicos, non posse obligare in conscientiâ; quod ipsum falsissimum est, datur enim in Republicâ, quà Ecclesiasticâ, & quà sæculari authoritas præcipiendi aliqua sub pœnâ capitis: & ultimâ condemnantur sententiâ Hæretici ab Inquisitoribus, & à Principibus alii scelerati: Cur igitur non poterit præcipi confessio ultima sub pœnâ capitis? Et si poterit, Cur non etiam sub pœnâ carendi Medicis & medicinis: non solùm in eo casu, quo illi & istæ requirantur ad melius, sed in casu etiam (possibili aut impossibili) quo præsciretur certò, ægrum sine Medico moriturum? Ergo in tali casu Medicus non teneretur iuvare ægrum quà proximus, ex charitate; non quà Medicus, ex officio: qui enim à Principe ultimâ condemnatur sententiâ, non debet privatâ pietate iuvari.

Damnandi sceleratos capite potestatē habet Respublica.

III.

De Defensione Honoris.

INter consultationes alias, credo esse celebrem, quæ hoc anno MDCL. totâ Europâ fuit facta; quam ut bene proponam P. Antonij Zergoll literas eruditas, & meam responsionem subscribo. MCXL.

Reve-

Reverendissime & Amplissime Domine. Pax Christi. Felicissimum novi anni auspicium Reverendissimæ & Amplissimæ Dominationi vestræ precor, rogoque Deum ut eamdem quàm diutissimè Ecclesiæ suæ, reique litterariæ sanam & incolumem conservet.

Ut audeam accedere fecit singularis humanitas, quâ me æstate præterita Viennæ alloqui, & sapientiam suam diu mihi amatam plurimùm, communicare dignata fuit Reverendissima Dominatio Vestra, quando eam in illo suo sapientiæ recessu suburbano cum P. Joanne Fries turbare fueram ausus.

Est nonnemo amicorum cuius doctrina his inclusa ab aliquibus gravi censura notatur, prohibeturque eam typis evulgare: rogavit is me, ut ad Viros, quos scirem in hac disciplinâ celebres recurrerem, eorumque judicia de eâ exquirerem; annui libenter amico sincero; & ut primum annui, prima cogitatio fuit ad Lumen magni Caramuelis refugere, & certò mihi persuasi, vel amicum illum meum hac ingeniorum face ita collustrandum, ut facilè fortunam suam sit laturus, si condemnabitur à Caramuele; vel adversarios eius, depulsis tenebris rubore suffundendos, quod ausi fuerint damnare doctrinam, pro quâ Caramuelem stare videbunt.

Aliorum quidem etiam Doctorum hac de re judicia conquiro, ut si fortè plures eam doctrinam sanam neque typis indignam censuerint, severus Judex vel multitudine saltem Doctorum illuminetur, qui non potuit firmitate ac pondere rationum. Quamvis profectò, si me is Judicem nactus fuisset, non paterer mihi conquiri judicium, nisi solius Caramuelis, quod mihi certò persuadeam alios non visuros, quod istum latebit. Ita sincerè sentio, & ita liberè prædico coram omnibus, ubicumque gloriosa excitatur, me præsente, mentio Caramuelis; quem Deus uti initio precatus sum, diutissimè Ecclesiæ suæ, reique litterariæ salvum sanumque conservet, & efficaciter movere dignetur, ut tandem librum Resolutionum præcipuarum, mundo olim promissum, feliciter absolvat; magnum mole & pondere suo, opus futurum non dubito, scioque magna magno egere tempore, sed scio etiam Ingenium Caramuelis nosse compendia facere temporum sine dispendio doctrinæ. Ecce quomodo delicior in audaciâ meâ, sed timeo ne non satis reverenter & verecundè: igitur claudo: meque Reverendissimæ & Amplissimæ Dominationi Vestræ ad Satisfactionem pro attentâ hac temeritate meâ, si quam sufficientem esse posse cognoverit, libenter submitto, & Illustrem orbi manum osculor. Græcii, Kal. Jan. 1650.

IV.

Vtrùm digna sit aliqua censura, atque possit meritò prohiberi, ne imprimatur, doctrina Petri Navarræ lib. 2. de restit. cap. 3. à num. 371. & Sayri lib. 6. de Censur. *cap. 17. num. 23. sub illis terminis, sub quibus traditur à Francisco Amico tom. 5, disp. 36. n. 118?*

NEgari non potest, quin saltem honorem famamque illam quæ ex MCXLII.
Virtute

Virtute & sapientiâ nascitur, quique verus honos est, justè defendere Clerici ac Religiosi valeant, ac sæpe debeant; cùm hic sit propr.us professionis ipsorum, quem si amittant, maximum bonum ac decus amittunt. Nam per hunc redduntur summoperè æstimabiles, & conspicui sæcularibus, quos suâ virtute ac sapientiâ di igere & juvare possunt: quo sublato nec illos dirigere nec juvare poterunt. Ergo saltem hunc honorem poterunt Clerici ac Religiosi cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiam cum morte invasoris d. fendere; quin interdum lege saltem charitatis videntur ad illum defendendum teneri, si ex violatione propriæ famæ, integra religio infametur. Unde licebit Clerico vel Religio'o calumniatorem gravia crimina de se vel de suâ religione spargere minantem occidere, quando alius defendendi modus non suppetet: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, ea vel ipsi religioso, vel eius religioni publicè ac coram gravissimis Viris impingere, nisi occidatur. Nam, si in tali casu, licitum est Religioso, ne ipse occidatur, invasorem prius occidere, si fugâ non possit, quia nimirum hostem ante se habet, mortem evadere; licitum quoque eidem erit, ad vitandam gravissimam sui, suæque religionis infamiam, si alius modus non suppetat, calumniatorem occidere. Nam quo jure licitum est sæculari, in tali casu calumniatorem occidere, eodem jure licitum videtur Clerico ac Religioso, cum in hoc Religiosus & sæcularis sint omninò pares, cùm non minus jus in talem honorem habeat Clericus & Religiosus, quàm sæcularis in suum. Adde quod secundum communem sententiam licitum est Clericis ac Religiosis in tutelam suarum facultatum furem occidere, si alius modus eas defendendi non supersit, ergo multo magis id licitum videtur in tutelam famæ & honoris ex virtute & sapientiâ consurgentis. Verum nolumus hæc ita à nobis dicta sint, ut communi sententiæ adversentur, sed solùm disputandi gratiâ proposita, maturo judicio rel. cto penes prudentem lectorem. *Ita Amicus.*

Honor Ecclesiasticorum maximè necessarius est.

An possit armis defendi?

Religiosus occidere invasorem potest ob defensionē propriæ vitæ.

An eodem modo de sæculari & Ecclesiastico in hoc philosophandum sit?

An idem possit fieri ob defensionem bonorum?

V.

Reverende admodum & Eruditissime Pater.

FElicissima ineuntis anni auspicia MCXLII.
Paternitati vestræ apprecor, & ago gratias, quod tanti meam tenuitatem faciat, ut quem posset & deberet docere, dignetur à tot Leucis consulere. Ut video, multum affectus potest, & inter nos ita est connaturalis, ut omnem libertatem excludat. Nihil enim obsequi est, quod possim & no'im præstare. Sed cur plura? ad rem venio, & ut uberiùs servire possim, filum orationis abrumpo, protestatus, &c.

VI.

QVæritur, *utrùm doctrina Petri Navarræ, Sayri, & Francisci Amici, quæ allegatur, sit aliquâ Censurâ digna?* Et Ego addo eamdem esse etiam Gordoni *de Restit. quæst. 4. cap. 1. num. 7.* Sancij *in selectus disp. 46. num. 8.* & aliorum etiam apud ipsos: & vicissim interrogo; Utrùm allegari unus possit Theologus, qui in terminis Amico contradicat? Interrogo, An Censor ipse, qui Amici doctrinam condemnat, auderet in tribunali confessionis jubere (jubere dico, non consulere) opinionem contrariam? Doctrinam Amici sol m esse veram, & oppositam improbabilem censemus

omnes

omnes docti: si qui enim videntur contradicere, mutant casum, & circumstantias alterant, non autem directè opponuntur. Et quidem antequam ipsammet opinionem examinem, hæc verba Amici legi velim. *Quoniam hæc*, ait, *apud alios non legimus, nolumus ita à nobis sint dicta, ut communi sententiæ adversentur, sed solùm disputandi gratiâ proposita, maturo judicio relicto penes prudentem Lectorem.* Et observo primò, tam esse humilem & modestum hunc Authorem, ut suum judicium quod exposuit, captivet in Lectorum obsequium: quo solo nomine erat dignus Amicus, qui tractaretur prudenter benignè & amicè. Et secundò, eius doctrinam vel hoc solo nomine esse certã; puto enim hanc debere positionem admitti, *Quando occurrit Materia, de quâ in terminis & ex professo unus solus Author gravis tractavit, eiusdem Authoris Resolutio dicenda est moraliter certa (hoc est, omni probabiliore securior) quousque dentur Authores etiam graves, qui in terminis illam impugnent; tunc enim remittet certitudinem & incipiet esse Probabilior, Æque-probabilis, Minus-probabilis, prout adversarii sint pauciores vel plures; & tunc demum Improbabilis erit cum ab universis rejiciatur.* Cùm igitur hanc Quæstionem in terminis tractarint pauci, omnesque stent ab Amico; nemo in terminis contra: [nam Diana, ut statim videbimus contra non est; & ut esset, solùm inde sequeretur ut plurimùm contrariã etiam esse probabilem, quod non admitto, & demonstrabo inferiùs; qui enim Amici doctrinę contradicunt, inconvenientia Politica assignant; ac si ex Veritatis notitiâ non orirentur quotidie in aliis materiis plurima inconvenientia] sequitur Resolutionem Amici esse certam & indubitatam ab extrinseco. Videamus modò, quid ab intrinseco de hac eâdem opinione dicendum sit. Porrò totam Ego quæstionem ad istas Positiones reduco.

Amici humilitas.

Quanti facienda sit unici Doctoris sententia?

Inconvenientia nõ tollunt veritatem: ergo nec probabilitatem.

EST PRIMA. *Potest homo sæcularis innocens defendere suam vitam, etiam occidendo invasorem, modò servetur moderamen inculpatæ tutelæ.* Ago de innocente: quia de reo, & à Politicis Judicibus damnato aliter philosophandum est. MCXLIII

De defensione vitæ.

Reus condemnatus non potest propriam vitam defendere.

SECUNDA. *Potest homo sæcularis innocens defendere suas pecunias & divitias, etiam occidendo invasorem, modò servetur debitum moderamen.* Etiam ago de invasione privatâ & injustâ.

De defensione divitiarum.

TERTIA. *Potest homo sæcularis innocens defendere suum honorem, etiam occidendo invasorem, modo limites prudentiæ & necessitatis non excedat.* Et loquor eodem sensu: quoniam, qui justè à Republicâ condemnatur infamiâ, nõ habet jus, ut ferro suum honorem defendat.

De defensione honoris.

QUARTA. *In his tribus casibus eodem modo de Religioso, quo de sæculari philosophandum est.* Singulas brevissimè recognoscamus.

De Religiosis.

Porrò PRIMA & SECUNDA ita sunt certæ, ut ad dubium neutra reduci valeat. Ubi obiter noto vitam divitiasque æquè posse defendi contra illum qui te ferro, ac contra illum qui te linguâ hoc est falso testimonio perderet: Legi enim in Thesibus propugnatis Lovanii sub Patre Joanne de Jonghe, *Te invadat quispiam ferro, an linguâ, perinde est*: & tamen non vidi aliquem qui hanc Thesin improbabilem crederet. TERTIA heri fortè fuerat minus examinata; at jam hodie admittitur à doctissimis Viris: & quia Bavariæ Dux à severitate & prudentiâ laudatur, narrabo quid ante annos paucos ibi acciderit. Divertit ad publicum hospitium Tibicen, supervenit Parrochus, & illum incepit injurijs lacessere. Protestatur miles se esse do-

Qui invadit lingua etiam occidi potest.

Casus judicatus in Bavariâ.

mi suæ (quamdiu enim in hospitio solvit, domi suæ est) nec teneri nec velle injurias tales tolerare; ridet Parrochus, graviora effutit & disco ictum minatur: disco inquam parvo, quo honorem potiùs militis quàm corpus læderet: ille impatiens ferrum stringit, & Sacerdotem insolentem transverberat. Occumbit Parrochus; capitur Tibicen, conjicitur in tutissimos carceres; examinatur res; & integerrimus Dux, ubi omnes circumstantias didicit, jus dixit & hæc verba, *Melius fuisset quod habuisset patientiam nebulo; at suo jure fuit usus. Emittatur, jubeaturq; numquam iterum ad has partes redire.* Audivi à Viris Magnis, & historiam ad nostrum intentum reduco. Quoniam vel ipsa verè accidit, vel effingitur ut aliæ solent. Si primum, stat pro nobis Serenissimus & Pientissimus Dux & ejusdem Theologi & Jurisperiti; si secundum, stant pro nobis, qui narrarunt; sunt enim Viri magni, & id enarrant, ut sui Principis æquitatem & integritatem commendent. Gregorius Carafa Clericorum Regularium Præpositus Generalis de Monomachia seu de Duello librum eruditissimum scripsit, illumque Romæ edidit, anno M. DC. XLVII. & Eminentissimo Petro Aloysio Cardinali Carafæ dedicavit, & tametsi multa scribat pressiùs & strictiùs, tamen *Tract.4 sect.6 Respons 6.num.16.pag.* 347. sic inquit. *Probabile est, quod si Miles in exercitu, Vir Equestris in aulâ Regiâ, officio, dignitate, Ducis aut Principis favore, ob ignaviæ suspicionem excidere debeat, nisi identidem provocanti se sistat, non audere aliquos Doctores damnare, qui meræ defensionis gratiâ paruerit.* [Bene hominis mentem assequor, & assequeris: at deficit aliquid, & sensus hiat: illum enim, qui provocatus comparet, ne honorem perdat, ab aliquibus non damnari, non jam probabile, sed certum & evidens est; unde probabilitas non debet afficere hanc propositionem; *Aliqui damnare non audent*, quæ est certa: Sed hanc, *Provocatus in tali aut tali casu potest comparere*; quæ incerta est.] Sed subjungit, *idem sentiendum, si ad pugnandum lacescens alterum, crebra convitia & contumelias adjiciat quâ ille molestiâ & subeundo dedecore aliter liberare se non possit, nisi armis congrediatur. Ita expressè* Layman *sect.3. tract.3. part. 3. cap.3. numer.4 qui pro prima parte hujus Conclusionis citat Navarrum cap. 15. numer.3. & 4.* Consonat Carafa Lessio *de Iustitia & Iure libr. 2. cap.9. numer. 83. & 84.* Hurtado *de spe & Charit. vol.2. disp.170. sect.13. §.106.* Filliucio *tom.2. tract.29. cap.8. §. Sextò quæro. numer. 145.*

An provocatus possit acceptare duellum?

Imò omnibus: *primò*, quia contrariam sententiam defendunt ut probabilem multi, non ut certam: & si illa est probabilis, etiam nostra: vel Dialecticam Moralem ignoramus. *Secundò*, quia quotquot Authores negant Duellum honoris causâ posse iniri, aut dicunt honorem non perdi Duelli recusatione, aut aliâ posse viâ recuperari; & ideò fugiunt controversiam, non solvunt; deberent enim respondere, An-ne tunc saltem gladio honorem suum tueri nobilis possit, cùm certum sit verè se honore exuendum, si credatur ignavus; nec aliam viam suppetere, ut eumdem defendat? Quam in his terminis Quæstionem pauci tractant, & omnes, quos legi, respondent affirmativè.

Probabilitas afficit utramq; contradictionis partem.

An bonos duelli recusatione perdatur?

Tres priores Positiones probavi; MCXLIV
quartam objicis, inquirisque An bona consequentia sit, quæ à sæculari ad Virum Religiosum diducitur? *Respondeo primò*, vitam Religiosos, etiam invasorum excidio, si aliter nequeant, tueri posse.

De Religiosis.

posse. *Respondeo secundò*, posse & opes. *Anne honorem & famam etiam?* Parvi se, qui parvi illum vel hanc: & parvi utrumque, qui honorem aut vitæ aut divitiis postponit. Pluribus intentus minor est ad singula sensus, & quia sæculares plura defendenda habent, singula videntur defensuri remissiùs. At Religiosus, qui vult dissolvi & esse cum Christo; cur gladio vitam? qui nihil habet proprii; cur gladio opes? & tamen in omnium opinione istas & illam gladio tueri potest. Ergo à fortiore, siquidem unicum honorem retinuit, quo servato Deo & Patriæ in plurimis poterit servire; quo læso, in nullis paucis-ve; tenebitur intensiùs honorem, quàm sæcularis defensare. Quam ob rem in hac materiâ, sicut de sæculari sic etiam de Religioso philosophari oportet: & si aliquod discrimen statuendum sit, dicendum Religiosorum honorem necessarium esse non Religioni uni & Cognatis, sed quibuscumque proximis, & debere ideò majori diligentiâ & rigore defendi.

Religiosus honorem retinet.

MCXLV. *Dianæ opinio.*

Nunc ad Dianam venis, qui *part.* 7. *tract.* 10. *Resol:* 27. *pag.* 240. sic ait. *Sed ut verum fatear, quomodo potest admitti Religiosum posse cũ morte alterius defendere, non solum honorem & famã, quæ ex virtute nascitur, sed etiam quæ ex sapientia? Et tamen hoc ultimum etiam Amicus admittit: non est igitur talis opinio admittenda.* Dico igitur Primò, In his Dianæ verbis nullam me videre demonstrationem: illis ergo nõ redditur contraria sententia improbabilis. Dico secundò, in eisdem nullam rationem videre probabilem, adeoque opinionem Dianæ non reddi probabilem, si antea non erat. Dico tertiò, videri Dianam admittere, posse Religiosum etiã cum invasoris morte defendere honorem ex virtute ortum; nõ tamen posse ortum ex scientia: quod est

Impugnatur.

dicere posse defendere divitias natas ex virtute, non verò natas ex literis & sciẽtiã. Et quis obsecro in pecunijs aut opibus radicem & originem quæsivit? Et, si illam nemo, cur ad illam Diana in honore recurrit? Hæc paucula de Diana, quem fortè legit Censor; cùm noluit Amici sententiam admittere. Sed quia brevissimè mentem suam exponit Amicus, volo eiusdem sententiam ad sequẽtes Conclusiones reducere, quas ipse admitteret omninò, si legeret.

PRIMA sit. *Non semper perditur honos, cùm putatur; præcipuè, si calumniæ oppetant Viros sanctos & pios.* Volo intelligi. Non dico honorem non perdi cùm solùm perditur apud improbos, & manet apud sanctos & pios; hoc enim, tametsi ab aliquibus dictum, esse evidenter falsum æstimo: aliàs enim, qui tibi coram improbis falsum testimonium imponeret, non peccaret: sed dico Virum Sanctum & pium non facilè posse honorem & famam perdere, licet centeni calumniatores oblatrent. Et ostendo: nam ut omnibus constat, præscripta multorum annorum pietas est in antiquâ honoris possessione, nec minui potest unius aut alterius improbi loquacitate. Solẽ obscurũ dicat Noctua: & Ego, qui contrarium proprijs oculis video, nõ habebo minoris solis radios, sed Noctuã cæcutire dicã. Jesuitas esse Pelagianos dixerunt Janseniani, & dicunt: An-ne ideò occidi poterũt? minimè. Quoniam quot radios Noctua soli, tot Jansenius Societati detraxit: quotquot n. prudentes Pseudo-Augustinum legunt, non dicunt Jesuitas esse Pelagianos, sed Jansenium esse calumniatorem. Præscripta enim sæculo integro Societatis pietas, tanto Martyrum sanguine condecorata & roborata, non est quæ obscuretur tetro anhelitu unius aut alterius

MCXLVI.

Vide num. 260. ubi hanc quæstionem examino.

An Iesuitis Iansenius nocuerit.

Hollandi. Suos Benedictini & Cistertienses, suos Dominicani, Augustiniani, Franciscani; & quod mirabilius omninò, suos etiam Capucini habent Æmulos, qui gravia effutiunt; nec tamen occidi possunt, quia non nocent. Ventis flectitur navis, & invertendæ similis promovetur ad portum: calumnijs flectitur Religionum authoritas? esto. Ergo illæ similes collapsuris ad utriusque gloriæ portum per labores & tribulationes, patientiâ & tolerantiâ conducuntur.

Sicut philosophatus sum de honore orto à virtute, sic de illo etiam qui nascitur ex ingenio & scientiâ. Cognoscimus Virorum eminentium doctrinam; & cùm audîmus Aristotelem stupidum fuisse, levem in resolvendo Thomam, crassumq; in differẽdo Scotum, non minoris hos facimus, sed accusatoris ignorantiam & malevolentiam percipimus. Frustrà igitur ad ferrum ut honorem recuperaret, Religiosus recurreret qui nec honoris micam perdit, cùm à malevolis traducitur & accusatur.

MCXLVII. SECUNDA. *Sæpè honos ingenui & innocentis Viri verè læsus, aut perditus. potest meris verbis; & si istis non, saltem remediis Iuridicis juxta Leges & Canones recurari & recuperari.* Et addo *in tali casu nõ posse honoris defendendi aut recuperandi gratiâ ad gladiũ & sanguinem recurri.* Consultò dixi *Sæpè*, res enim ita implicantur aliquando, ut nec verba nec Juris remedia sufficiant. Ut meliùs Conclusionem exponam, exempla præcedentia resumo. Appellarunt de Pelagianismo Patres Jesuitas Janseniani, & inquiris primò; An fuerint Calumniatores? & secundò, An potuerint occidi? Respondeo ad primum, eorumdem de libero arbitrio doctrinam Lutheranâ & Calumnianâ, multo esse duriorem & pernitiosiorem; & in Bayo & Jansenio quater damnatam ab Ecclesiâ: adeoque *Patres Iesuitas esse Pelagianos*, quod ipsi dicunt, esse meram calumniam: *Iansenium multis definitis a Tridentino Canonibus clarè & directè contradicere*, quod nos dicimus, esse veritatem sinceram: quod etiam Urbanus VIII. & Innocentius X. pronuntiarunt. *Et respondeo ad secundum*, Jansenium occidi non posse, si viveret; nec hodie Jansenianos posse, qui supersunt. Cùm, quia tametsi nocere voluerint, non potuerunt: proprium enim ipsi, cùm calumniantur, honorem prodigunt, Societati non detrahunt. Ut detraxerint, verbis fuerunt sufficienter retusi, cùm in Thesibus publicis Lovanii ostensum & defensum Jansenium fuisse Calumniatorem & Thrasonem, Fidei Articulorum à Tridentinâ Synodo contemptorem, eiusque doctrinam à multis olim Hæreticis defensam & à Concilijs, Pontificibus, & Patribus Ecclesiæ condemnatam. Ut verba non suffecerint, adhuc debuerunt non occidi, qui poterant Jure compesci, videlicet à Sede Apostolicâ, & à Rege Catholico, & ab alijs Principibus. Sed hoc ultimum non videbitur omninò certũ, qui enim docent te posse furem persequi & vi cogere ut rem furto ablatam restituat, & hoc etiam in casu, quo possis eamdem juridicè recuperare; idem poterunt de honore dicere, non enim video claram aliquam disparitatem. *Sed quid, si ne juridice quidem* possit honorem aliquis recuperare? Conclusio

MCXLVIII. TERTIA respondebit. Sic inquam: *Sæpe honos ita perditur ut non possit verbis, ut non possit remediis Iuris, ut nec possit sanguine recuperari*: Addo igitur, *injustè in tali casu ad gladium privatũ recurri.* Rem dilucido. Toleti, dum Guardianum ibidem ageret Quiroga meus, quispiam ex magna

Ianseniũ liberũ arbitrium.

Iansenius occidi a Iesuitis non potuit.

Nota id bene.

Casus bene notandus.

magna familia adoleſcens noctu deambulans incidit in ſatellites publicos, opponit ſe imprudẽter poteſtati politicæ; capitur tandem, & die ſequenti per plateas ordinarias conductus ducentis flagellis à Carnifice excipitur. Turbantur cognati & amici: confugiunt ad Juvenis infœlicis Avunculum, qui ſub illud tempus in Aulã humanitùs erat omnipotens; obtinetur Reſcriptum Regium, quo præcipitur, ut eidem honor publicè reſtituatur: hoc eſt, ut circũduceretur præceps & temerarius Judex in mulã ſine ephippio, ut ſervi ſtabularii ſolent; & in equo albo & ditiſſimè phalerato adoleſcens, per eaſdem plateas, præcone priorem condemnante ſententiã, & alteram vociferante. An-ne poſſet honos grandiùs & ſolenniùs reſtitui? At Quiroga (eumdẽ etiam ictus videbatur cõcernere ratione ſanguinis) & multi Politici & Senes judicarunt hanc ipſam honoris reſtitutionem fore alteram infamationẽ, nec ad aliud profuturam, quã ut nobilem illum flagellatum à Carnifice diſcerent, ſi qui neſciebant. Ergo Juvenis ſtans conſilio prudentiſſimo noluit ſibi honorem reſtitui (nullo n. reſtitui modo poterat) adnavigavit Indiam, ut ſaltem eſſet in pretio apud externos, qui ſuæ gentis nobilitatem ſcirent, & illud infortunium neſcirent. An-ne in tali ille caſu (videlicet, poſtquã flagellis fuit exceptus) potuit interficere Judicem? Negativè reſpõdeo; quia nec ſic honorem ſuum recuperaret: inde enim oriebatur infamia, quòd flagellatus à Carnifice fuiſſet; quod ipſum infectũ non poterat reddi, etiam fuſo Judicis ſanguine.

Hinc ad Eccleſiaſticos redeo, & affirmo ſæpe ipſos honorem perditum recuperare non poſſe morte calumniatoris; ſæpe plus fore honori, obfuturam homicidii ſuſpicionem occulti, quàm calumniam priorem: & in tali caſu honorem illos non recuperare occidendo, ſed perdere. Et his omnibus conſideratis totam doctrinam meam ad terminos ſequentes reduco.

MCIL.

CONCLUSIONUM CONCLUSIO. *Si Titium Sacerdotem Albericus infamat; perfidè nimirùm & injuſtè: ſi verum ſit Titij opinionem & authoritatem calumniis his graviter lædi (nam leves jacturæ indignæ ſunt remediis gravibus) ſi verbis non ſe poſſit defendere; ſi eum Reſpublica protegere & defendere nolit aut nequeat: & tandem, ſi ſuum honorem verè tueri poſſit occidendo Albericum, & non aliter: in tali inquam circumſtantiarum concurrentiã ſtando Iuri naturæ poterit Titius Albericum occidere: & ſi poſſit, etiam aliquando debebit; eo videlicet caſu, quo & debeat ſuum honorem defendere.* Conſultò dixi *ſtando Iuri naturæ*; hoc enim conſtans & æternum eſt, & Humana mutantur quotidie & alterantur.

De Iure naturæ.

An-ne eadem doctrina poterit admitti ſtando Civili aut Canonico? Reſpondeo hanc, quam modo proponis, eſſe quæſtionem de facto, nec ab ſpeculatione pendere. Addo Amici doctrinã eſſe novam & Legibus vulgatis juniorẽ, atque ideò nihil de illa à Pontificibus, Cæſaribus, aut Regibus fuiſſe diſpoſitũ.

De Iure Civili & Canonico.

MCL.

Notanda pro Morali Dialectica

Dices ex hac doctrinã multa ſuboriri inconvenientia, & ideò rejiciendam eſſe. Et reſpondeo hanc, *Ex tali aut tali Aſſertione magna pericula & damna ſuboriuntur, Ergo eſt falſa*, non eſſe bonam conſequentiam: quod demonſtro clariſſimè. [Simus, Amice Lector, Tu & Ego Viri potentes acresq; agamus ſub Rege N. & viderimus oculis proprijs Reginã mancipio proſtitui, & inde ortum ſpurium, qui Princeps & Regni hæres dicatur. Cõgreget Magnates infamiæ ſuæ ignarus Rex; comitia celebret, filium coronaturus.

Caſus obſervatione dignus.

naturus. At insurgimus nos, coronationi contradicimus, Reginam de adulterio appellamus, sobolem spuriam rejicimus. O quanta (bone Deus) in tali casu inconvenientia sequerentur! ô quanta damna! Essent Principes qui à nobis, essent qui contrà starent. Potentia potentiæ opponeretur. Turbaretur Respublica, civilia excitarentur bella, quæ illam fortè destruerent. Et tamen his omnibus inconvenientibus non obstantibus Assertio nostra vera esset.]

Ex inconvenientibus improbabilitas sequi non potest. Restrictiones mentales. Occultæ compensationes. Occisio iniqui judicis. Actuum internorũ immunitas.

Hinc est, quòd ego judicem summa inconvenientia sequi ex multis Opinionibus, quæ hodie circumferuntur, nec tamen ideò illas improbabiles esse. Multa enim suboriuntur ex Restrictionibus mentalibus; multa ex occultis Compensationibus; multa ex licentia occidendi iniustum Judicem aut testem, quam nonnulli cõcedunt; multa etiam ex illa opinione, quæ docet, de occultis non judicare Ecclesiam; multa ex aliis; quibus tamen non obstantibus inconvenientibus illæ sententiæ in terminis, quibus hodie in Scholis traduntur, sunt ut minimùm probabilissimæ, & à nemine damnari possunt.

MCLI. *An sit mortiferũ imponere falsum testimoniũ ob defensionẽ honoris cũ moderamine inculpatæ tutelæ?*

Hæc omninò viderentur sufficere, sed volo adhuc breviter unicam instantiam adjungere. Sic discurro. Conformius rationi videtur honorem defendere gladio, quàm mendacio: generosius & sanctius famam defendere occidendo aggressorem, quàm ei falsum testimonium imponẽdo cum moderamine tutelæ, (id enim semper subintelligitur) At non esse mortale peccatum hoc ultimum probabile est: Ergo illud prius. Maiorem probo, Quia homicidium ex naturâ suâ malum non est, multi enim interimuntur justè: & mendacium ita malum est, ut nec divinitùs dispensari aut cohonestari possit in omnium Thomistarum sententiâ; imò etiam in opinione Scotistarum plurium, qui putant posse Deum dispẽsare in aliquibus præceptis Decalogi. Probo minorem etiã, videlicet esse probabile non peccare mortaliter, qui imponit falsum testimonium alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: quia illud est probabile, quod asseritur à Viris doctis probisque: & hæc doctrina habet pro se viginti aut plures Viros magnos & doctos, qui si dicantur non sufficere, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. Vide Gasparũ Hurtadum *disp.4. de reo, difficult.1.* Dicastillum *de Iust. lib.2. tract.2. disp.12. part.4. dub.2. n.*404. Dianâ *part.9. tract.8. resol.* 43. *pag.*356. & nota obiter illum gravem Religiosum cucullatum gymnopodam, cuius meminit Dicastillus fuisse P. Quirogam, Patrum Capucinorũ decus, qui mihi testatus est se nunquam Dicastilli sententiam improbabilem censuisse aut dixisse, sed quia in Gynicæo Imperatricis à Comitissa N. tradebatur Virginibus nobilissimis & audacissimis, quæ ut in similibus locis solet, illâ doctrinâ abutebantur, pronunciavit hanc esse doctrinam perniciosam & præcipuè inter fœminas, & maximè si sint ingeniosæ & audaces: & hanc ob causam curavisse, ut omnis illîus doctrinæ usus (erat enim abusus) ab Augustâ omnibus Pedissequis inhiberetur.

Quiroga opinio.

Hinc patet Logicã reformari debere; & totam illam Dialecticæ partem, quæ à simili, ab exemplo, à minori ad maius, à maiori ad minus, ab impossibili, ab incõvenienti, ab absurdo, & innumera alia, quæ ab Authoribus passim traduntur in Moralibus claudicare, & expungi aut rescribi debere. Hanc Ego ob causam Moralem, Grammaticam, Moralem Logicam, & Moralem Philosophiam scripsi, quas præmittam Novæ MCLII. *Logicam à reformandam.*

totius

totius Theologiæ Moralis editioni, quam apparo.

Sic sentio salvo saniore & doctiore judicio: & nomen meum subscribo, Viennæ apud Montem serratum, 21. die Januarij, Anno M. DC. L.

Quanta sit Theseon Viennensium authoritas?

Hæc tunc scripsi de hac materia: sed quia Theses Viennæ ut num. 195. dixi, à Theologicâ Facultate approbantur, & habent non jam unius Doctoris, sed totius Universitatis authoritatem, placet unam exscribere, quæ firmare præcedentia videbitur.

Eodem igitur Anno die 8. Augusti sub R. P. Hermanno Horet, Sacræ Theologiæ Doctore & Professore, & nunc Eleonoræ Imperatricis Confessario D. Willibaldus Wachter Melicensis Ordinis S. Benedicti, disputavit, de Justitiâ & Jure, & num. LIII. propugnavit hanc Thesin. [Reus etiam, nesciens se aliter ab injusto teste coram judice defendere non peccat contra justitiam si occultum illius crimen aperiat vel falsum ei affingat: quia possum sine peccato injustitiæ occidere meum justum invasorē contra quem aliter me tueri nequeo ergo neq; peccatū erit injustitiæ, si auferam alteri famam ut me cōtra ipsum injustè invadentem defendam cum minus sit auferre famam quā vitā. Atq; ideo quoq; falsum instrumentum fingere ad probandum falsum crimen testis me injustè invadentis non erit crimen contra justitiam sed peccatum gravissimum contra justitiam legalem & Rempubl. cuius maximè interest ne falsificentur scripturæ & sigilla publica, aliàs enim periret fides actuum publicorum.] *Hucusq; illi.*

Nota singula attente.

MCLIII. VII.

LEgisti hanc doctrinam, & inquiris, *An homo Religiosus, qui fragilitati cedēs fœminam vilem cognovit, quæ honori ducens se prostituisse viro tanto, rem enarrat, & eumdem infamat, possit illam occidere?*

Quid scio? At audivi ab eximio Patre N. S. Theol. Doctore magni ingenij & doctrinæ Viro. [Potuisset Amicus hanc Resolutionem omisisse: at semel impressam debet illam tueri, & nos eamdem defendere: doctrina quidem est probabilis, sed quâ posset uti Religiosus, & Pellicem occidere, ne se infamaret: &c.] Tu rem accuratè perpende.

VIII.

An licitum sit fugientem insequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam vel fustem, illumque vulnerare & repercutere?

HAnc quæstionem doctissimè & eruditissimè pertractat Diana *part.* MCLIV.
8. *tract.* 7. *resol.* 48. & adducit Patrem Dicastillum, qui *de Iust. & Iur. lib.* 2. *tract.* 1. *disp.* 10. *dub.* 6. *n.* 74. affirmativam partem judicat speculativè esse probabilem. P. Gasparem Hurtadum, *qui tract. de Iust. & Iur. disp.* 11. *diff.* 11. mordicùs eamdem propugnat, & ait. [Victoria *Relectione de jure belli n.* 5. Navarrus *cap.* 15. *n.* 4. Rodriquez *cap.* 136. *n.* 11. Mercadus *in summ. lib.* 6. Lopez 1. *part. cap.* 62. Henriquez *de irregularit. cap.* 10. & Petrus Navarra *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 380. docent id esse licitum percusso; quantum sit necessarium, ut percussus non maneat ignominiâ affectus: quod etiam sentit Bonacina *de restitut. disput* 2. *quæstion. ultim. sect* 1. *punct.* 10. & meritò; quia statim repercutere fit in actuali ipsa congressione antequam invasor ad alia divertatur, aut jam alibi quietus existat, quia adhuc saltem moraliter &c. & honor nondum est saltē moraliter *in facto esse amissus*, sed tantum

tantùm est amissio illius *in fieri*, & inchoatio amissionis, & repercussione amissio honoris non perficitur, quia eâ percussione impeditur, ne sit in facto esse: Ergo id est licitum percusso.] Hanc sententiam probabilem vocat Diana *part.8.tract.7.resol.*48. nam contrariam dicit esse satis probabilem & semper in praxi consulendam.

MCLV. Non volo examinare, Utrùm hæc opinio sit probabilis? Malo enim id supponere; quis enim probabilitatem extrinsecam negaturus erit sententiæ tanto & tantorum scriptorum numero stabilitæ? quis intrinsecam tantis rationibus firmatæ? Sed infero. *Ergo, qui fecerit, quod hæc opinio esse licitum docet, non operabitur suadente Diabolo, nec poterit probabiliter dici culpam mortalem commisisse.* Ergo hac doctrinâ instructus, progredere, & Casum sequentem meditare.

Consequẽtia notanda.

Casus, utinam rarus

Petrus in oppido N. Parrochus, Canonis protectus clypeo, quod vulnerare posset, vulnerari non posset, subditos ipsos suos, sæpè aggrediebatur, & ne excusari possent justæ & necessariæ defensionis prætextu, ut impegerat colaphum, vel percusserat fuste, vel statim fugiebat, vel submittebat arma dicens: Jam ego ab invasione desisto, jam defensionis propriæ causa me percutere nequis, vel aliàs in Excommunicationem incurres. *Sic suos rusticos vexavit sæpè, qui vel solo Excommunicationis vocabulo perterriti, omnia patiebantur, & interim Parrochus grassabatur impunè. Sed quia non omnium ingenia sunt similia, accidit incideret Parrochus in quemdam Procuratorem, natione Cantabrum, qui faciliùs ageret pugnis, quàm verbis: nempe in hominem, qui multum doctrinæ & parum haberet patientiæ; Huic ipsi Parrochus apertâ manu impegit alapam, & fugit. Insequitur & assequitur Cantaber, & tamdiu trivit calcibus, quamdiu vidit universos applaudere: ut cœperunt aliqui se interponere, ne diceretur excessisse, cessavit. Accusat Procuratorem Parrochus, Parrochum Procurator. Hærent Consistoriales: negare enim non audent esse probabilem Gasparis Hurtadi sententiam; quam fuit secutus procurator, ut ait.*

Hunc Ego Casum Lectoribus ponderandum propono; & quia pro Parrocho judicare non scirem, & contra non vellem, interrogo, An toleranda sit Rusticanorum Parrochorum audacia, qui frequentissimè suos subditos manibus vulnerant aut percutiunt? An huic malo satis caveatur Officialium diligentiâ; maximè si clericus sit pauper; nam vidi sæpè clericos divites graviter puniri ob res leves, & pauperes committere graves impunè: non enim omnia sciunt Episcopi; & Ministri aliquando contra clericos, qui solvere non possunt, nihil agunt? An ne deberet dici, licere percussis à clericis sequi Hurtadi sententiam, & fugientes assequi & repercutere? Deus bone! Quanta ex altero capite bona, quanta ex altero mala ex hac doctrinâ sequerentur! Quã modesti & moderati redderentur clerici aliqui solo repercussionis metu: & quantâ etiam temeritate sæculares hac etiam doctrinâ abuterentur! Hæreo fateor, hærebo-que, & audiam doctiores libentissimè.

IX.
De Castratione.

PRoposuit mihi duas quęstiones quidam Theologus Eruditissimus ex Ordine Carmelitarum excalceatorum, & quia mihi non satisfeci cùm ei volui, illas, meo Lectori repono. MCLVI.

Prima est, *An consentientem filium pater castrare poßit, ut voce & cantu Ecclesiæ serviat?* Secunda, *An se aliquis castrare poßit,*

poßit, ut careat tentationibus carnis, si se imparem resistendo cognoscat?

Ad primam respondit assertivè Salonius *in 2. 2. tom. 1. quæst. 65. art. 5. contr. 2.* ubi ait. [Hinc sequitur licere quidem parentibus, filijs, quos voce plurimùm Ecclesiis profuturos sperant, amputare viri'ia, & efficere eunuchos, sed ita ut fiat sine periculo vitæ & de eorũ consensu. Quia licet huiusmodi eunuchi utiles etiam sunt bono communi Ecclesiarum, non tamen necessarii: tum etiam, quia postquam sunt eunuchi non manet eis facultas ad quemcumq; statum; cùm ex jure Clerici esse non possint, nec ex Constitutione Sixti V. coniugati: electio autem libera est; quo fit neminem faciendum esse eunuchum, nisi consentiat.] Consonat Salonio Sasqualigus *in suis Decisionibus Moralibus, decis. 498.* & probat, *Primò*, quia excellentia vocis in ordine ad cantum est magni facienda. *Secundò*, quia suavis vox est perfectio quædam corporalis, quæ pluribus membris præfertur: quis enim in mundo esset, qui rogatus, An mallet carere bonâ voce aut uno pedis digito, mallet digitum habere, quàm vocem? *Tertiò*, quia Principum favor, & authoritas apud Magnates res est notabilis momenti, quæ tametsi sit bonitas quædam moralis, multis est physicis anteferenda. Legimus n. in Imperio Romano Eunucho Cæsarem & Publicam rem gubernante, multos castratos fuisse, ut sibi hoc solo vulnere authoritatem conciliarẽt. *Quartò*, quia inde adquirunt Cantores stipendia opulenta, qui aliàs fortè deberent ostiatim mendicare. Et quidẽ sustentationis esse habendam rationem vel inde evidenter colligitur, quod sustentatio conservationẽ individui concernat, & castratio conservationi speciei opponatur; ubi notari debet strictissimè teneri hominem cõservare individuum, qui tamen vel non tenetur cõservare speciem, vel ut plurimùm tenetur satis laxè. Hanc eamdem Tannerus sententiam veram judicat, quia contrariam *2. 2. disp. 4. quæst. 8. dub. 5. nu.* 101. tantummodò vocat veriorem.

At videmus multos Sacerdotes Eunuchos: ergo solet concedi dispẽsatio.

Sententia præcedens impugnatur. MCLVII.

Sed contra hanc opinionem insurgit Diana *part. 3. tract. 5. res. 38. & part. 6. tract. 6. res. 25. §. sed quia. & part. 6. tract. 8. res. 36.* & subscribens D. Thomæ 22. *quæst. 65. art. 1.* Tãncro *in 22. disp. 4. quæst. 8. dub. 5. num.* 101. Bittershusio *in Novellas Iustiniani part. 12. cap. 12. num.* 8. Gudelino *de Iure novißimo lib. 5. cap.* 17. & præter Layman. Megalium, aliosque ipso Dianá citato Pater Thesaurus *in Praxi. part. 2. verb. Membr. mutil. cap. 1. §. Amplia secundo.* Bonacina *de censuris disp. 7. quæst. 2. punct. 2. n. 34.* Lezzana *in Summa Quæst. Regul. tom. 3. verb. Homicidium num. 4.* & *verb. Irregularitas num. 75.* quibus addo Basilium Pontium de Leone *de Matrim. lib. 7. cap. 67. num. 1.* & *leg. 4. ff ad leg. Cornel. de sicariis.* Et quidem hi scriptores adducunt aliquas rationes, quæ quia evidentes non sunt, debebunt à nobis enodari.

An liceat abscindere membra? & quando?

PRIMA est. Tametsi liceat aliquando membrum aliquod abscindere, id licet ratione solius necessitatis, ut bene observat D. Thomas citatus. Et ratio est, quia nemo est Dominus suorum membrorum ut patet *ex lege 13. Liber Homo, ff. ad Aquil.* & omnium Theologorum & Jurisperitorum consensu.

An homo sit membrorum Dominus?

SECUNDA. Quia membra sunt propter bonum totius: quando igitur mẽbrum aliquod toti corpori adduceret perniciem, ratio naturalis, dictat illud rescindi, & abjici posse; quod etiã procedit ex causa extrinseca adveniente; & ideò si quis ligatis manibus in bello, vel

An aliquis possit vel pedem vel manum abscindere, ut evadat?

alio loco injustè detineatur cum vitæ probabili periculo, potest sibi membrū abscindere, si aliter evadere non possit. Similiter si quis haberet manum ferro alligatam, aut parieti sagittâ affixam, videret flammam ignis jam jam invadentem, aut hostes irruentes, licitè potest vi brachiū relictâ manu extrahere, si nullum aliud est remedium. Sic etiam qui à canibus detentus mortem timeret, nec aliter evadere potest, licitè potest sibi membrum abscindere. Et qui domi inclusus ab hostibus interficiendus detineretur, licitè potest cum manifesto periculo fractionis pedis vel manus se per fenestram dimittere. Item qui manum habet viperæ veneno tactam, ne venenum cor comprimat & moriatur, licitè potest eam abscindere. Igitur ex sententia D. Thomæ, & omnium Theologorum dicendum est quod tunc quis potest disponere de membris suis, quando eorum abscissio est necessaria pro salute totius corporis, vel alicuius membri principalis. Et ideò rectè infert Joannes Wigers *de just. & jure, tract.2. cap.2. dubio* 19. *n.*110. quod extra necessitatem nemini licet se mutilare, sive membro aliquo se privare, neque curare id fieri per alium. Hinc D. Thomas *ubi supra in respons. ad* 3. dixit membrum non esse præscindendum propter corporalem salutem totius, nisi quando aliter toti subveniri nō potest.

Tertia pendet à præcedentibus, & est solutio rationum quas proposuerat Pasqualigus. Nam abscinditur membrum non ex necessitate, ut corpus vel aliquod eius membrum principale in suo esse conservetur ne pereat, sed ut vox tantū dulcis & sonora conservetur. Ergo nulla ratio naturalis dictat in isto casu, ut uni membro damnum inferatur, immo prorsus abscindatur pro meliorandâ tantùm voce, nam vox dulcis & sonora non est medium necessarium pro tuendâ salute totîus corporis, vel alterius membri principalis; neq; cum voce asperâ & dissonanti corpus vel aliquod eius membrum est in statu pereundi. Ergo nō tenetur aliquod membrum illi succurrere cum tanto detrimento sui, quia non adest status necessitatis, in quo ex ratione naturali teneretur abscissionem pati. Nec si vox ex dulci & sonora efficiatur aspera & dissonans, sequitur ex hoc ut corpus vel mēbrum aliquod principale pereat, unde aliud teneretur cum sui detrimento illi succurrere, & nos non sumus in casu in quo quis vocem, & loquelam amitteret nisi abscinderetur.

Quarta. Non n. honor apud Principes, aut ampla sustentatio potest efficere ut licita sit alicuius membri detrūcatio, ut vult Pasquiligus, cui quidem concedimus, quod excellentia vocis sit permagni facienda, sed non est necessaria. Ergo castratio nō erit licita, quia non sumus in casu conservandi suppositum in suo esse ne pereat, sed tantum meliorandi, & perfectionandi.

Ut his argumentis satisfaciam, proponam Quæstionem secundam, & utramque connectam, dicamque *Certiùs esse posse se castrare propter vitam æternam, quod legimus fecisse Origenem, & multos sanctos attentasse, aut desiderasse, quàm propter suavitatem vocis.* Quam ob rem cæteris paribus, qui dicant posse puerū castrari propter vocem, videntur debere dicere eumdem posse propter vitam æternam, nimirùm ad sedādas tentationes carnis, si hac ipse viâ fugere possit, quas experientiâ teste didicit à se superari nō posse: hoc est, non solere: agimus enim non de impotentiâ physica, sed de morali.

Quæstio adhærent.

Veræ sententiæ fundamenta.

Sed

MCLVIII Sed ex quibus Principiis debebit hæc difficultas solvi? Non ex aliis existimo, quàm ex ipsissimis quibus utuntur Adversarij; qui videntur, aut non bene illa perpendisse, aut Dialectico occulto aliquo morbo laborare. Sit igitur.

FUNDAMENTUM I. *Homo non est Dominus suæ vitæ.* Patet: quia quidquid Ethnici dixerint aut fecerint, certum est Suicidium interdici in Decalogo.

An homo vivere queat sine capite?

FUNDAMENTUM II. *Homo non est Dominus suorum membrorum; adeoq; Dominij nomine non poterit ullum excidere, etiamsi membro illo carere possit.* [Hęc ultima verba addidi, quia caput, etsi homo esset membrorum Dominus, non posset excidere; sed hoc ex alio diverso capite; nimirùm, quia vitæ non est Dominus, nec potest sine capite vivere.] Oritur ex præcedenti hæc Assertio. Nisi esset Dominus membrorum & non vitæ, non posset ullum excidere cum vitæ dispendio, at cessante mortis certitudine (aut saltem periculo) posset.

Nota id bene.

FUNDAMENTUM III. *Homo est usufructuarius vitæ suæ.* Patet: esset enim nimis infœlix, si inter alias miserias, quibus inficitur, etiam haberet hanc, quod esset suæ vitæ mancipium, illique deberet universa præponere: habet enim homo etiam infamis animam, quam debet præponere vitæ; & nobilis honorem, quem pretiosiorem vitâ fatentur omnes, qui ex bonis parentibus nati.

Anima & honos vita potior.

Aliud est prodigere, & aliud expendere.

Hinc est Hominem non posse vitam prodigere, posse expendere, quod fecerunt Martyres, faciunt & Milites, & suo etiam modo Confessores, qui vitæ annos austeritate & rigore monasticæ cōversationis abbreviant: corpus enim Antonij, Pauli, Hylarionis, &c. Augustini, Benedicti, Bernardi, Dominici, Francisci, Ignatij, &c. non ut Medici, sed ut Monachi Religiosi tractarunt.

FUNDAMENTUM IIII. *Homo est usufructuarius sui corporis.* Patet, quia concesso usufructu vitæ, ususfructus corporis negari non poterit.

FUNDAMENTUM V. *Usufructuarius debet uti re illæsâ substantiâ.* Utitur illæsâ substantiâ, cùm ad melius. Quam ob rem [NB] qui locat hortum, potest putare arbores, non solùm in casu extremæ necessitatis, nimirùm, si aliter debeant illæ perire; sed etiam in casu quo imputatæ nullum aut malum fructum ederent, & multum & bonum putatæ.

Usufructu…

CONSEQUENTIA I. *Cùm igitur melior sit Cantor qui Eunuchus, colligitur pueros posse ad conservandam vocis suavitatem castrari.* Patet, nam adversarij ipsi non negant magni debere fieri vocis excellentiam, vocis securitatem, stipendij opulentiam, & apud Reges & Principes authoritatem. Et hæc consequentia satisfacit Quæstioni primæ.

CONSEQUENTIA II. *Cùm etiam non jam maximi, sed summi, debeat fieri conscientiæ tranquillitas & securitas, colligitur hominem, qui aliter nescit carnis tentationes superare, posse seipsum castrare, ut vel sic reddat suam salutem securam.* Colligitur ex præcedentibus.

Dices. Meliùs est nubere quàm uri, dixit Paulus; melius est castrari quàm uri, non dixit: ergo in tali casu, nubere debet, se autem castrare non debet; imò nec potest. *Et respondeo* Paulum agere de hominibus, qui possunt matrimonium contrahere: non de illis qui voto solenni, aut alio legitimo impedimento sunt incapaces, ut id contrahant & hinc nova oritur difficultas, quæ rogat, *An adolescens cœlebs, qui potest matrimonio legitimo incendium concupiscentiæ extinguere, possit matrimonio relicto ad remedium castrationis recurrere?* Nolo omnia solvere, & ideo inter alia hanc

Objectio.

Quæstio incidens.

etiam Quæſtionem Lectori decidendam relinquo.

Argumentis à Diana adductis respondetur.

MCLIX. *Angelico Doctori respondetur.* *Ad primum* dico, rationem D. Thomæ eſſe debilem: hæc enim conſequentia, *Petrus nõ eſt Dominus ſuorum membrorum, Ergo nullum poteſt excidere extra caſum extremæ neceſſitatis*, eſt ſimilis huic *Locatarius non eſt Dominus huius horti, nec harum arborum: Ergo nullum ramum (ſeu arboris membrum) putare poterit extra caſum extremæ neceſſitatis.* Et tamen hanc ultimã eſſe malam nemo negare poterit: nam non Dominus arborum ſolus, ſed etiam Uſufructuarius poteſt ramos putare & excidere, nõ ſolùm ut conſerventur arbores vivæ, ſed etiam ut meliorem & uberiorem fructum faciãt: imò & ut pulchriores ipſæ ſint, dantur enim plurimæ ſteriles, quæ hortos ornant, & putari ſolent ad maiorem corporis vegetativi ornatum. Cùm igitur homo ſuorum membrorum Uſufructuarius ſit, non poterit illa prodigere, at expendere poterit: expendit non ſolùm ſi excîdat ne totum pereat, ſed etiam ſi excidat ut meliùs habeat: nam & cauteria interdum inuruntur, & venæ ſecantur ad melius. Hinc patet, quid debeat reſpõderi

Ad ſecundum. Admitto enim omnes eos caſus in quibus Homo dicitur poſſe membrum excidere: & addo omnes illos firmare Fundamentum ſecundum, non verò noſtram ſententiã oppugnare. Aſſero igitur præter illos caſus, qui in extrema neceſſitate fundantur, etiam poſſe citra extremam neceſſitatem ob magnum bonum totius; nimirùm tale, quod præponderet damno, quod reſultat ex vulnere.

Ad tertium reſpondeo eodem modo; nam admitto vocis ſuavitatem non eſſe neceſſariam ad ſalutẽ ſimpliciter, addo tamen eſſe neceſſariam ad melius: h. e. ad conſervandam vitam digniorem, opulentiorem, & honorificentiorem.

Ad quartum, nego non debere tanti favorem & gratiam apud Principes, ut membrum ideò excidi poſſit. Peto enim ab ipſo Dianâ, An nõ mallet, ſi ſine peccato fieri poſſet, habere honores, quos deſiderat, etſi deberet unico digito pedis, ad nihil neceſſario, carere? Stat igitur favorem & amicitiam Principũ non eſſe neceſſariam ad ſalutem, ſeu conſervationem propriæ vitæ: & tamen poſſe Hominem illam adſequi etiam ſibi inutilis membri diſpendio, vel ut meliùs loquar, impendio. Vel qui tanti rem illam facit, quæ caſtrator excîdit, dicat obſecro, in Viro religioſo & votis ſolennibus obſtricto, illa ad quid in ſenſu cõpoſito & practicè poteſt ſervire? Ergo eſt ſimilis rei, quę in aliis occaſionibus prodeſſe poſſet, at jam nocere poteſt ſoletque, & ſervire & prodeſſe non poteſt.

X.

MCLX. *An Eunuchi magis ſint laſciui quàm integri?* DIana *part. 6. tract. 8. reſol. 36. §. Adde.* Subſcripſit paucas lineas, quæ utramq; Quæſtionem tollerent, ſi admitterentur. *Adde*, inquit, *contra ſupradictam caſtrationem, quod Eunuchi vehementer libidine inflãmantur. Ergo ſunt in maximo ſalutis periculo: quia eis matrimonium inire ab Eccleſia eſt interdictum. De vehementiſſima autem eorum Venere vide Bonacinam, VVigers, Baſilium Pontium,* &c. Porrò, ſi tam laſcivi illi ſunt, errat totus Orbis terrarum, qui in opinione contrariâ hæret, hærebitque: erravit miſerrimè Origenes, qui ut caſtè viveret, illa abſtulit, quæ impediebant: errarunt multi Sancti, qui caſtrari voluerunt: errarunt multi religioſi pii & docti, qui hodie interrogant, an id poſſint facere ſine peccato? Et cur hæc omnia aggero? maiora ſum dicturus audacter: ſi Bonacina Wigers,

gers, & Basilius non errat, Christus errat; quoniam Matthæi capite XIX. objicientibus Discipulis suis, *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*: respondit Christus, *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus, & sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat.* Et hæc considerans verba, duo colligo, *Primum*: Non videri illa aliquam absurditatem imbibere, si de castratione reali & physicâ; aut potiùs de utraq;, aut de castratione præcisâ à reali & morali explicentur. *Secundum*: malè Christum usum fuisse castrationis metaphorâ, si castrati nō possint meliùs faciliùsque consequi vitā æternam: nam eâdem metaphorâ sumitur *calor*, pro luxuriâ; & quis laudaret eum qui diceret, *sunt calidi* (homines complexionis igneę & cholericæ) *qui de matris utero sic nati sunt: & sunt calidi, qui ab aliis calefacti sunt: & sunt calidi* (lascivi, molles) *qui se calidos* (lascivos & molles) *fecerunt propter regnum cœlorum*. Ergo stat Eunuchorum Venerem esse violentam, & ut multis placet contra naturalem, & quidquid ab illis tentatur, non à tentationis vehementiâ, sed à malâ voluntate exoriri, quæ naturam supra vires excitat: quod ipsum demonstrare videntur irrationales animantes, quæ solo sensûs appetitu excitantur; ipsæ enim, si semel castratæ, libidinis ardorem non sentiunt: clarè enim differentiam, inter Arietem & Verbecem, Taurum & Bovem, &c. percipimus.

Christi Domini verba.

Expositio.

Eunuchorum venus violenta & contra-naturalis.

Nota id attente.

Cæterùm, si loquamur ex suppositione, quod vera sit eorumdem Authorum opinio, *ad primam Quæstionem respondeo*, hominem castrari non posse, si moraliter certum sit à libidinis vehementia superandum: nam absente evidentiâ morali, ratio quæ ab ipsis obiecta non urget; nam Dubium nō est Regula morum, & Probabilitas ad neutram partem prędeterminat. *Ad secundum respondeo* casum tolli, nam si castratio non sit utilis ad sedandas carnis tentationes, sed nociva, non poterit adhiberi ut medium, sed rejici debebit potiùs ut venenum mortiferum; quod ipsum hypothesin destruit, & quæstionem immutat.

XI.

De Gravida.

QUærunt aliqui, *An gravida ad vincendas tentationes carnis teneatur jejunare etiam cum periculo prolis?* MCLXI.

Respondet assertivè Fagundez; at negativè Homobonus & Diana *par. 1. tract. 9. resol.* 30. Si objicias pro Fagundezio illā debere ponere omnia remedia, quæ sint necessaria, ne peccet: respondebunt hi, præter jejunium alia etiam suppetere remedia, nimirùm orationem, Sacramentorum frequentationem, pia consilia, &c. Sed hoc non est contradicere illi, sed casum tollere: eosdem enim Authores interrogo, Quid debeat gravida fœmina facere, quæ adhibitis his ultimis remediis adhuc stimulis carnis torquetur & vincitur? An non in tali casu illa tenebitur ad jeiunium recurrere etiam cum prolis evidente periculo? Et certè esse aliquas personas, quæ totâ die orant in choro, quæ quotidie vel fere communicant, quæ inter sanctos habitant, & bonis consiliis erudiuntur, nec tamen semper carnis tentationes exsuperant, est manifestum. An-ne istæ non tenebuntur jeiunare etiam cum prolis nascituræ periculo?

Agimus de fœminâ gravidâ, & hæc ipsa quæstio gravida est & plurimas parere potest. Unam propono. Inquiro,

Quæstio suboriens.

An-ne ad sedandas tentationes carnis teneatur aliquis jeiunare cum vitæ propriæ evidente periculo? Et, ut magis rem urgeam & exponam, expericulo ad evidentiam transeo, & notabilem casum (sit possibilis aut impossibilis) ad tribunal produco.

Casus notandus.

[Scit Joãnes, si tales cibos comedat, se arsurum libidine & consensum daturum, habet enim experientiam sufficientem ut formet judicium moraliter certum & evidens. Scit etiam, si abstineat, se moriturum: quia vel medicinales illi sunt, & morbus Joannis nullo alio remedio juvatur: vel alijs cibis ille caret, & ideò hos comedere debet vel mori. Quæritur igitur quid in tali casu facturus sit? An debeat velle vivere & peccare: an debeat potiùs velle non peccare, & abstinere cibis ad vitæ conservationem necessarijs?]

Resolutio Quirogæ.

Reverendissimus Pater Didacus Quiroga, Augustæ confessarius, pientissimus & doctissimus senex, Viennæ anno 1649. hoc ultimum tenendum censuit. Cuius opinio, si vera est, multos tollet scrupulos, aperietque viam securissimam Religiosis, qui jam poterunt, talem vitam instituere, quæ tentationibus non sit obnoxia, etsi austeritas tanta sit, quæ citò illos sit consumptura: & cùm agitur de mortificatione cessabunt omnes excusationes in peccatis. Volebam heri ut jeiunares, ut indueremis cilicio, ut disciplinam severiorem exciperes, & te excusasti valetudinis nomine, quia similes mortificationes tuæ sanitati nocent. Audio Quirogam, & iterum illas præcipio, etsi noceant: conscientiæ enim securitas non sanitate solùm, sed etiam vitâ dignior est. At dices Quirogæ opinionem improbabilem. Bene. Ergo da syllogismum clarum & evidentem, qui contrariam evincat.

XII. De Aborta.

Eruditissimè de abortu disputat Diana *part.7.tract.5.* & fundans Reso- MCLXII.
lutionem suam Bullis Sixti V. Gregorii XIII. & aliorum Pontificum definit, *Abortum esse fœtûs immaturi ejectionem*: & divisit in eiectionem fœtûs nondum animati, & fœtûs jam animati. Hanc ipsam distinctionem à parte rei subsistere omnes Philosophi, omnes Theologi, omnes Canonistæ & Juristæ, omnes Conscientiâ consulti, omnes Judices & Confessarii ab incunte Ecclesiâ ad nostrum ævum supposuerunt: quam ob rem, si datur in rebus speculativis præscriptio, videtur hæc jam in scholis doctrina à multis annorum centuriis præscripsisse.

Abortus quid? & quotuplex

An detur opinionum præscriptio?

At quia multa supponuntur etiam hodie, quæ non examinantur, & quoties discutiuntur deprehenduntur erronea; ideò non statim est admittenda hæc consequentia, *Hæc doctrina est communis, Ergo contraria non est probabilis.* Proderit igitur disquirere An debeat admitti hæc classica & solennis divisio.

An sit omnis opinio, quæ cōtra communẽ, improbabilis?

Prima sententia asserit; & est omnium aut ferè Physicorum, Medicorum, Theologorum, Ethicorum, Politicorum, & Juristarum: nimirùm omnium aut ferè Ecclesiasticorum & sæcularium, qui ad hunc diem in scholis Ecclesiæ Romanæ floruerunt.

Opinio prima.

Secunda negat: & est Thomæ Fieni apud Lovanienses Medicinæ Doctoris, & Professoris Primarij; Viri quidem expertissimi & sapientissimi; cuius doctrinam summam summæ divitiæ, quas moriens reliquit, testantur. Is igitur *speciali libello, qui inscribitur de vi formatrice fœtûs, quæstion. 8. concl. 11. edito anno 1620.* cuius etiam meminit Diana *part. 7. tract.5. resol.6.*

Opinio secunda.

Thomas Fienus quantus?

De infusione Animæ rationalis.

evin-

evincere conatus est, primâ, secundâ, aut tertiâ ad summum die embryonem animâ rationali informari. Ergo stando huic sententiæ non poterit fieri aut procurari abortus fœtûs inanimati: quia primâ die abortus procurari non solet, fortè non potest; & si procuretur primâ aut secundâ, fœtûs probabiliter animati; & si tertiâ aut deinceps, fœtus certò animati erit eiectio. Omnis ergo abortus est eiectio fœtûs animati: omnis igitur est homicidium. Corruit igitur divisio abortûs, quam prima sententia constituit.

An omnis abortus sit homicidium?

At dices Fieni sententiam improbabilem esse. Et ridebo: nam probabilis sententia illa est, quæ habet rationes fortes; & quis obsecro leves audebit judicare illas, qui Fienum Virum tam doctum convicerunt. Quod si ipsæ leves sunt, poterunt demonstrativè elidi, cur ergo non sunt demonstrativè elisæ? Scripsit contrà Expertissimus D. du Chardin, Vir doctissimus; at in eiusdem libro multas ego rationes pulchras & eruditas, at demonstrationes non reperio. Stat igitur opinionem Fieni esse ab intrinseco, hoc est, à ratione probabilem. An-non & ab extrinseco probabilis est etiam censenda? maximè. Nam Lovaniensis Universitas doctissima, castissima, purissima, erroneas opiniones non tolerat, & tamen hanc, quæ Theologiæ Moralis potiorem partem interturbat, prælegi, dictari, & doceri permisit, permisit imprimi; & impugnatam permisit novo libro & studio defendi.

Dominus du Chardin.

MCLXIII Tertia etiam negat, sed ex oppositis principiis: & est Magnifici D. Joannis Marci, in Universitate Pragensi Philosophiæ & Medicinæ Doctoris, & etiam Professoris Primarij, Regni Bohemiæ Physici, (Græcè ἀρχιάτρῳ, Hispanè *Protomedici*) Viri verè doctissimi; quem Lovanij existens doctrinæ gratiâ amavi, & modo hîc Pragæ inter amicos speciales enumero. Hîc igitur anno 1635. Librum subtilissimum edidit, & inscripsit, *Idearũ operatricium Ideam:* quẽ legerunt approbaruntque P. Franciscus de Padua, SS. Theologiæ Generalis Lector, ac in Cõventu B. V. Mariæ ad Nives Præsidens: P. Bonaventura Tantarella à Caravinea Philosophiæ & Theologiæ Doctor; & Ordinis Carmelitarũ Cõmissarius Generalis. Et in ipso isto libro D. Joannes Marcus, probat non geri in utero fœtũ animatũ animâ rationali, sed tunc tantùm animâ donari rationali, cùm emittitur; idque tam gravibus fundamentis confirmat; ut non sit cuiuscumq; Philosophi aut Theologi congruentem responsionem dare. At quia facile est obloqui, Liber dũ sudaret sub prælo, multas calumnias, imò & accusationem aut traductionẽ passus, defendi & explicari debuit, ut maiori authoritate & applausu prodiret, quod ipsum ipsemet Joãnes Marcus scribit in Proemio, quod vocat *Defensionem Idearũ, adversus adulterinas & suppositititias Ideas:* unde unam aut alteram periodum exscribo. *Dum hæc prælo cudũtur,* ait, *accidit præter opinionem, ut rumore nescio quo hic meus* Tractatus *doctrinam perabsurdam & à Fide sanctâ alienam continere vulgaretur. Qui rumor à levibus initiis eousq; processit, ut etiam Venerabile Capitulum* (sic vocat Archiepiscopale Consistorium) *in suspicionem veniret, Librumq; à Theologis revidendum censeret: quod etiam factum. Interea velut Hæreticus & infamis, & qui oleũ & operam perdidisset, ludibrio habebar. Tametsi verò gravissimorum Virorũ Censurâ, qui Librum legerunt, & cum quibus pleraq; hic controversa disserui, rumor hic notatus evanuit: siquidem teste Hieronymo falsus rumor citò opprimitur: quia tamen, &c.* Ecce Librum

Opinio tertia. Ioannes Marcus, quantus?

An Anima in nativitate infundatur?

Liber Ioãnis Marci accusatur:

Secundâ curâ examinatur;

& Censurâ secundâ approbatur.

brum accusatum Domini Consistoriales judicarunt doctrinâ continere probabilem, & tamen continet hanc opinionem, quam ipse Author etiam hodie verbo & calamo; privatim, publicè, in Thesibus, in Lectionibus, in Consiliis, in Colloquio etiam familiari, prout datur occasio, propugnat.

Profectò, si Doctori Joanni Marco subscribamus, dicamusq; omnem fœtũ quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eamdem habere cùm paritur, rejicere omninò debebimus eamdem Abortus distinctionem, & dicere in nullo Abortu homicidium committi.

MCLXIV. *Quæstio incidens prima:*

His positis inquiro *Primò*, An Thomæ Fieni, & Joannis Marci sententiæ sint probabiles? Si n. tales dicantur multa sunt in Tractatu de Abortu, quem Parte VII. edidit Antoninus Diana, quæ aliter resolvi debent. Quod si easdem improbabiles judices, vellem duas demõstrationes (morales aut reales) à te habere; alteram, quâ ostendas, easdẽ nullo probabili fundamento suffultas; alterã, quâ convincas non habere illas authoritatem externam, quæ sufficiat ad extrinsecam probabilitatem. Et *Secundò*, stando primæ sententiæ, inquiro etiam, An

Quæstio incidens altera:

qui dicunt primò semen carere omni animâ, secundò affici vegetativâ, tertiò sensitivâ, & quartò tandem rationali, debeant uno modo judicare de omni abortu, qui non sit fœtûs animâ rationali præditi: an verò dicturi sint gravius esse peccatum ejicere fœtum vegetantem, quàm carentẽ omni omninò vitâ? an addituri, adhuc gravius esse emittere fœtum sentientem? Quod si hæc ipsa gravioritas admitti debeat, inquiram

Quæstio incidens tertia:

Tertiò, An hæc ipsa gravitatis differentia sit circumstantia purè aggravans, an formalitas constitutiva novæ speciei? quod est inquirere, An qui procuravit abortum, satisfaciat dicendo, *Procuravi abortum*; an debeat distinguere fœtum à fœtu, & dicere, *semel procuravi abortum embryonis nullâ vitâ præditi; iterum præditi vitâ vegetativâ; bis præditi vitâ sensitivâ; semel præditi animâ rationali*, &c? Quòd si dicas non posse sciri, quâ-nam animâ ille informetur, non solvis quæstionem, sed tollis; quia sicut ex Philosophorum & Theologorum sententiâ cõstat, quâ die infunditur Anima rationalis, sic etiam constat quâ sensitiva aut vegetativa, & errores, qui committi possent circa has, etiam possunt committi circa illam: & in die conceptionis præcipuè; est enim commune apud gravidas male numerare suos menses; hic enim, sicut etiam in aliis multis rebus, affectibus ducuntur fœminæ, & quia in ipsis desideria & odia intensissima, sæpe tempus vel minimâ suspicione numerando prævertunt, sæpè tædio morantur, ut rarò earumdem numeris credendum sit: possunt enim & solent à vero computu integro mense deviare.

Ignotissimus est cõceptionis dies.

In fœminis nihil mediocre.

XIII.

De Suicidio.

Est quæstio gravis, *An detur casus, in quo aliquis licitè se possit occidere?* Et quia ne unum quidem legi, qui doceat posse se hominem strangulare, aut pugione confodere, volo hîc tantisper hærere, & subtiliter dialecticari. MCLXV.

Suicida dicitur, qui se ipsum interimit.

Posse reum se accusare in causâ capitali, communissima sententia est: imò sunt qui dicant dari casum, in quo se aliquis accusare teneatur: cui sententiæ insistentes ante annos paucos in quapiam nobilissimâ Civitate Italiæ doctissimi Theologi obligaverunt discipulos cuiusdam hæretici, ut suum Magi-

Reus in causa criminali se accusare licitè potest.

An interdum teneatur?

Magiſtrum, ac per conſequens, ut ſemetipſos (erant enim criminis complices) accuſarent, ut notavit Diana *part.1. tract.4. reſol.8.* Cùm reus damnatur ad ſumendum venenum, cum poſſe illud ſumere & ebibere, ſunt qui affirment: quia non aliter poteſt aliquis perire veneno, quàm ſi id ebibat. *Cur igitur non poterit condemnari ut ſe ſtrangulet; aut etiam ſe pugione confodiat?* Reſpondent id non poſſe; quia, ſi faceret, ſemetipſum occideret. Bene. Sed hoc ipſum quæritur, An-ne reus ſeipſum poſſit occidere præcipiente Republicâ? Ut meliùs intelligas dubium, ſuppone non dari duo præcepta, alterum ſtatuens, *Ut nemo ſe occidat*, & alterum, *Ut nemo occidat proximum:* ſed dari unicum præceptum ſimpliciſſimum, *Non occides.* Ergo tam teneor me non occidere, quàm non occidere proximum: & ſi differentia aliqua deberet admitti, ſtrictiùs teneter erga vitam proximi, quam erga meam: gravius enim eſt diffamare proximum quàm ſeipſum: gravius dilapidare bona aliena, quam propria. Ergo valde moderatè procedemus, ſi dicamus, eodem modo teneri hominem abſtinere ab homicidio ſui, quo ab homicidio alterius: At eſt in Republicâ authoritas, ut poſſit carnifici præcipere, ut occidat alterum hominem reum: ergo & erit, ut eidem, ſi reus ſit, præcipiat, ut occidat ſeipſum, vel detur evidens & clara diſparitas. Conſultò evidentem & claram diſparitatem poſtulo: quoniam ſi merè probabilis datur, nulla datur; eſt enim opinio probabilis illa, contra quam nihil adducitur, quod ſit plusquam probabile.

Damnatus poteſt venenum, ſi ſententia precipiat, ebibere.

Homo nec poteſt ſe occidere, nec proximum.

Opinio probabilis, quæ?

XIV.

Similitudo & conſequentia poſtulat, ut alium caſum difficilem MCLXVI.
etiam ſubjungam. Solicitat Antoniam Petrus, & ipſa ſe fragilem ſentit: vim ille imponit, & ipſa periculum proximum judicat, è quo non poſſit probabiliter evadere innocens. Ergo, ne mortaliter peccet conſentiendo libidini, cùm aliter ſe à Petri invaſione liberare non poteſt, illum licite occidit, & vi repellit vim; & ſe conſcientiamque ſuam ſecuram reddit. Hanc tenent ſententiam univerſi: nemo enim condemnat caſtam virginem, qui laſcivum invaſorem interimit: nemo aſſerit debere illam ſtuprum permittere potiùs, quàm ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sed quid dicendum erit, ſi non poſſit invaſorem occidere, nec aliter ejus manus evadere quàm per feneſtram exiliendo? An ſe præcipitare poterit, & hoc modo periculum peccandi effugere? Et quid dicendum tandem, ſi Antonia invadat ſemetipſam? Quid eo caſu, quo pruriente ſeminis abundantiâ & urgente conſuetudine peccandi, illa evidenter videat ſe peccaturam eſſe? An-ne in tali poterit caſu contra ſeipſam procedere cùm moderamine inculpatæ tutelæ? Debet ponere remedia omnia, quæ ipſam ſecuram reddant. Nempe jejunia, diſciplinas, cilicia, & orationem: Quid, ſi omnia hæc poſuerit, nec ſufficiant? Sed negas caſum eſſe poſſibilem: quia putas omnia mortificatione vinci, omnia oratione impetrari. Sed quid obſecro dicendum erit, ſi caſus poſſibilis ſit?

Fœmina, ob pudicitiæ defenſionẽ poteſt oppreſſurum occidere.

An & ipſa è feneſtrâ exſilire?

sit? Quid si Deus auxilia efficacia eidem neget? Quid si Antonia hæc ipsa neganda à Deo prævideat, aut esse concedenda certò & evidenter non videat? An in tali casu poterit dicere, *Potius mori, quàm peccare?* An non in tali casu poterit sibi mortem consciscere? Et, si hoc non, an saltem, se poterit ita flagellis excipere aut ferire, ut excessu doloris tentatio superetur, & hoc etsi prævideat è vulneribus his se morituram? An non in tali casu finis macerationis & flagellationis esset continentia, & morbus aut etiam mors, si fortè sequeretur, esset omninò prætérintentionalis.

MCLXVII. *Historia certissima & mirabilis.* In Monasterio N. quispiam Religiosus Sacerdos, qui Sanctus esse vellet, & peccare soleret, tædio sui affectus, cùm se semel Deo reconciliatum judicaret, ne iterum in novas miserias laberetur, generali confessione præmissâ, & Missâ multis lachrymis recitatâ, cellam iniit: sacra Biblia aperit: & plicato folio illud Jobi 7.15. *Elegit suspendium anima mea*, notat, laqueum collo aptat, & se à trabe suspendit. Intrat Præses rei nescius; infortunio percellitur. Suum confessarium consulit, & ejusdem instinctu crines attondet, ne corona videatur; faciem vulnerat & deformat; cadaverque in fluvium, qui transit apud Monasterium, præcipitat. Nocte illud totâ aquæ fluxu subvehitur, & mane hæret in littore apud pagum, qui distat tribus leucis. Extrahunt nudum, & vulneratum corpus rustici: occisum à latronibus credunt, & sepeliunt. Agri erant grandini obnoxii, & annis sequentibus mirè servantur. Miraculum inclamant rustici, & adscribunt emerso, & sepulturam ejus multo flore coronant: & tamen etiamnum dicitur pagus à cœli inclementiâ præservari.

Hic ego tantisper te moror, & doceri volo, quid de hoc homine judices? An-ne sibi mortem consciscendo peccavit? Si non: cur non peccavit? Si sic: cur illud subsequitur prodigium? An-ne decredendum est rusticis, & cœli tranquillitas attribuenda est naturalibus causis? An-ne rusticæ devotioni potiùs, quàm meritis illius summersi? An ad ignorantiam invincibilem recurri potest, debetque, & dici, illum insuperabili ignorantiâ excusari? An-ne in Republicâ bene gubernatâ hujus rei potest inveniri ignorantia inculpabilis? Quid igitur sentiendum, aut dicendum? *An homicidium esse peccatum possit hodie aliquis invincibiliter ignorare?*

FVN-

FUNDAMENTUM LVI.

De peccatis Luxuriæ, quæ sexto præcepto interdicta.

MCLXVIII. LUxuriæ actus completus in seminis decisione consistit; & est duplex naturalis & contranaturalis. Ille est seminis decisio naturâ suâ ad generationem ordinatus [ago de ordine operis; scio enim ad diversos imò & oppositos interdum ordinari fines, opus ipsum ex intentione operantis.] actus naturalis luxuriæ est, copula inter marem & fœminam, & nominatur *Fornicatio*; & in Matrimonialem & extramatrimonialem subdividitur. Prior inter conjuges, & inter non conjuges reperitur posterior: quæ, si sit inter Cælibes dicitur *simplex*; si alter aut uterque sit conjugatus, dicitur *adulterium:* si sit contra votum, *sacrilegium:* & *stuprum*, si sit virginis: & si sit fœminæ invitæ & repugnantis, *Oppressio.* à quâ non multùm differt *Raptus*. Et tandem, quæ committitur à cognatis intra gradus prohibitos, nominatur *incestus*. [Stando textui Hebræo aut etiam Latino, nimirùm soli & nudo, demonstrare simplicem fornicationem esse peccatum impossibile est. Se subrigit purissima veritas supra Grammaticorum Cothurnum, qui enim Calepino duce Theologicas quæstiones edisserunt, sortientur fortunam Erasmi. Obscura est legis littera, & ejusdem eam authenticè explicare & proferre; nempe Legislatoris Dei. Cùm igitur Deus Ecclesiæ Romanæ revelaverit fornicationem simplicem esse mortale crimen, quisquis contrarium deliret, est Hæreticus.

Luxuria completa & incompleta naturalis & contranaturalis.

Simplex fornicatio: Adulteriũ: Sacrilegiũ: Stuprum: Oppressio: Raptus: Incestus.

An simplex fornicatio sit peccatum?

Deus legislator.

MCLXIX. SI qua in totâ Theologiâ materia non est bene examinata, ista est, quæ à nobis, in præsentiarum illustranda: nam cùm omnes eam fugiunt, nemo illi convenientem & sufficientem lucem adhibet. Plurimum debent Thomæ Sanchez Theologi, qui primus solus-ve sordes omnes ex professo explicavit; sed quia post magni hominis resolutiones adhuc multis in locis manent tenebræ, opus erit ut radicitùs singula examinem.

I.

SEd etiam occurrit, an futurum sit hoc ipsum examen laudabile? Ut exa-

An expediat sordes

radicitùs examinare? exactè respondeam, historiam notitiâ dignam recensebo. [Erat olim Compluti quidam Doctor, qui Thomæ Sanchez opera detestabatur, qui & personam; afferens virum religiosum, debuisse Christum potiùs, cruci suffixum, quàm tot lasciviendi species & modos cogitare: debere ejusdem libros ab Ecclesia interdici, nec dignos qui ab hominibus castis legantur. Addebat alia multa, quæ passio & odium in Jesuitas dictabat. Et quia semel præsente Patre Petro Bivero pientissimo & excellentissimo Theologo debuit humiliari & juvari. [Ponamus Thomam Sanchez non scripsisse, inquit Pater Biverus, ponamus me esse hominem militarem & ad Vestræ Eximiæ Dominationis pedes provolvi; & talia & talia confiteri, & petere, an sint peccata? & si sint, an venalia aut mortalia? pœnitens in confessione interrogandi habet jus: confessarius obligationem respondendi; non qualitercunque, sed respondendi bene; peccaturus si ex ignorantiâ crassâ mortale dicat quod est veniale, probabile quod est improbabile; aut contrà. Ergo in tali casu debebit singula mente volvere, & accuratè examinare. Ergo summoperè gaudebit, si habeat Theologum, à quo possit juvari. Ergo adiret in tali casu Thomam Sanchez, si hæc omnia ab ipso sciret accuratè discussa. Ergo valde utilis est labor Thomæ Sanchez, & summè necessarius Theologis, qui volunt audire confessiones bene: qui enim pœnitentes decipiunt, audiunt male: & decipiunt, qui peccati mortalis actionem damnant, quam excusat aliqua sententia probabilis.] Sic Biverus. Dedit manus Theologus, & Confessariis valde esse illos libros utiles confessus est.

Defenduntur Herculei labores Thomæ Sanchez.

II.

MCLXX. JEci jam primum lapidem, & respondi implicitæ objectioni; quoniam etiam nonnulli de Caramuele fortè dicent quod Theologus ille Complutensis de Sanchez. Ergo ulterius progredior, & inquiro, Quid sit semen? Variant Authores, & alii sudorem esse docent, alii spumam, alii excrementum, alii lac, alii sanguinem, alii non esse semen in homine antequam formetur in renibus, alii ponunt officinam in testibus, & tunc primum humorem illum superfluum converti in semen, cùm per eos transit. Sed alii altius de semine philosophantur, dicuntque illud esse integralem animalis partem, sicut manum & pedem, & in actu venereo non fieri sed excidi & emitti: & alii etiam aliter philosophantur. Non est animus examinare istas sententias; non enim Physica hîc, sed Theologica tracto: sed, easdem supponere, & quid consequenter ad singulas dicere debeamus explicare. Præter semen datur etiam seminalitas, quæ se habet ad semen, ut carnositas ad carnem, & sanguinositas ad sanguinem, & est humor quidam cerosus, qui circumit semen, & tuetur, ne ab adjacentibus contrariis corrumpatur. Ergo non debebit esse ejusdem considerationis decisio seminis & decisio seminalitatis. Cùm digitus exciditur, sentitur dolor: At cùm deciditur semen, delectatio. At etiam dolor sentitur, cùm digitus premitur aut torquetur: ergo etiam delectatio aliqua sentiri poterit, si illud ne ullâ decisione seminis, si illud tantùm prematur aut torqueatur. Et

Quid semen sit?

Quid sit seminalitas?

Nota id bene.

Et si paritatem non admittas, da demonstrativam rationem, obsecro, cur illam, non debeas admittere. Demonstrativam, inquam, quamdiu enim non demonstrabitur disparitas, manebit probabilis hæc paritas. Hujus humoris, quem non esse semen dico, & seminalitatem appello, meminit Jacobus Marchantius in Horto pastorum, *Cap.* 6. *Res.* 13. ubi sic ait. [Notent Confessarii, quandoque aliquos confiteri, se passos pollutionem, cùm severà non fuerit perfecta pollutio, sive seminis aut spermatis effusio: Ex genitalibus enim ultra urinam & sperma sive semen, humor quidam tertius exoriri quandoque solet, qui aliquid immunditiæ generat & ex commotione partis genitalis in viro facile stillat, sine impetu delectationis, ut fieri solet in seminis decisione. Ideoque humor ille fluens non intelligitur hic sub nomine perfectæ pollutionis, nec illîus solîus periculo se exponere est mortale, quia ex levi commotione oriri potest in Juvenibus, puta ex osculo leviter dato, vel à tactu etiam levi faciei aut manus personæ alterius sexûs. Interim adverto quod in confessionibus dicant aliqui se passos pollutionem, cùm solùm passi fuerint aliquid levis hujus immunditiæ sive serosi humoris sine delectatione.] De hoc humore Paulus Layman *Theolog. Moral. libro* 3. *sect.* 4. *de temp. num.* 19. agit, & inter destillationem & pollutionem distinguit, & docet inter nugas esse mortale, causam præbere pollutioni, non tamen distillationi, & citat Sanchez *libr.* 9. *disp.* 45. *in ult.* sed ante *num.* 18. Idem Layman docuerat esse mortale illam distillationem pejerare. Sed cur Authores isti grave in periculo pollutionis, & leve in periculo distillationis confitentur esse peccatum? Quia in distillatione non deciditur semen verum, sed seminalitas, in quâ non consistit ratio seminis vera, sed est humor solummodò requisitus ad melius, ut nimirùm semen conservetur, claudatur, & foveatur. Circa terminos magnitudinis & parvitatis duas habent opiniones Physici; alii enim ejusmodi terminos admittunt, alii negant. Cur ergo in semine non poterimus eodem modo philosophari? Cur non poterimus dicere Doctoris Joannis Marci sententiam, quæ docet minimam qualemcunque particulám seminis ad generationem sufficere, esse verè probabilem: sed probabiliter etiam posse teneri & defendi contrariam. Immò stando doctrinæ Zenonis, & dicendo continuum ex punctis componi, non putarem probabilem esse sententiam Joannis Marci, nam animalis corpus organicum est, & centena organa non possunt formari uno aut altero seminis atomo. Pone igitur Materiam illam, quæ deciditur, requirere centum indivisibilia, ut sit & nominetur semen. Ergo, qui viginti decideret, decideret materiam, quæ semen non esset, nec posset ad generationem conducere.

Nota hoc.

Nota & hoc.

De terminis magnitudinis & parvitatis

An dentur in semine?

Nota hoc.

III.

MCLXXI. HÆc omnia Physica, sed & aliquod Theologicum fundamentum debebo adjungere. Suppono esse communem & probabilem opinionē Scoti quæ docet decisionem seminis extra Matrimonialem ideo esse mortaliter peccaminosam (NB.) quia à Deo inter-

Omnia mala, quia prohibita; & non prohibita, quia mala sunt.

interdicta fuit; adeoque, si per impossibile non interdixisset illam Deus, non fore peccatum. Suppono esse etiam communem & probabilem opinionem contrariam, quam Angelicus Doctor & omnes Thomistæ defendunt; videlicet eandem decisionem seminis præscindendo ab omni divino Decreto & præcepto esse malam secundum se & peccaminosam mortaliter. Dico hanc opinionem, D. Thomæ esse probabilissimam; quis enim ita esset audax & temerarius, qui integræ Scolæ dogmata improbabilitatis condemnaret? Cæterum stando nudæ rationi non auderem hanc, Divi Thomæ opinionem nominare probabilem; sunt enim objectiones nonnullæ, quibus respondere non scio: & inter alias hæc, quæ sequitur.

Doctrina D. Thomæ est probabilis.

Ratio quæ claram solutionem desiderat.

Fornicatio, inquam, mortiferum peccatum est, etiam quæ à solutis commissa: at si staremus D. Thomæ principiis, deberet interdum esse licita: ergo Scoto debemus constare, & dicere, fornicationem ex se nec malam nec bonam esse, sed indifferentem; esse nunc malam, quia à Deo interdicitur; fore bonam, si præciperetur; & bonam fuisse, si quando à Deo præcepta fuit. Porrò D. Thomas 2.2. *quæst.* 154. *art.* 2. *in corp.* probat fornicationē esse peccatū sic: *Quia quod est contra ordinem naturæ peccatum est, at contra naturæ ordinem est quod filii bene non educentur: ergo ita illos generare, ut non bene educentur, peccatum est: sed qui extra matrimonium generantur, non bene educantur; ergo matrimonium est de Iure Naturæ: ergo omnis vagus concubitus militat contra jus naturæ.* Respondeo non tam concedendo, quàm condonando totum syllogismum priorem, & negando minorem subsumptam, video enim nonnullos legitimos male educari, nonnullos illegitimos bene, adeoque assero, subsumptum D. Thomæ universaliter acceptum esse falsum. At sanctus Doctor hanc responsionem articulo citato prævidit: & idcircò subjunxit: *Nec obstat, si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter provideat proli de educatione; quia id quod cadit, sub legis determinatione, judicatur secundum id quod in aliquo casu potest accidere.* Et tamen ego non video, quo D. Thomas modo suam opinionem defendat.

An illegitimi male educentur?

Primò enim falsum est filios illegitimos malè educari, qui enim ab adulterâ habiti, inter legitimos nutriuntur educanturque: qui à solutâ, exponuntur, communiter à Republica curantur: dantur enim in Civitatibus Xenodochia, in quibus ejusmodi infantibus & puellis de omnibus necessariis providetur.

An etiam pauperes?

Secundò si hæc ratio sufficeret, pauperes & mendici non possent matrimonia contrahere, quia ipsi communiter loquendo, male educant filios, carent enim mediis ut illis magistros procurent, scientiâ ut instruant, authoritate ut corrigant.

Nota bene hanc rationem.

Tertiò, ut demus, illegitimos filios communiter male educari, & legitimos communiter bene: rationem & responsionem D. Thomæ resumo, & contra suum authorē torqueo. Sic inquam. *Finis & ratio formalis legis interdicentis vagos concubitus teste D. Thomâ cessat aliquando per accidens, non in communi sed in particulari. At probabile est legem, quando ejus finis & ratio formalis cessat per accidens in casu aliquo particulari; cessare obligationem legis pro eodem casu: Ergo quando ratio formalis & finis legis, quæ vagos interdicit concubitus, cessat per accidens in aliquo casu particulari, tunc probabiliter*

De cessatione finis legis in aliquo particulari.

ter ceſſabit obligatio illius legis. Major eſt evidens eſt, enim obvia, & qui dubitet, relegat textum D. Thomæ. Minor eſt evidens, vel qui dubitet legat Dianam *part.1.tract.*10.*reſol.*27.*&* 28. [Noto te aliquâ æquivocatione, laborare: Nota bene quæ dico. In majori & minori poſitiones modales aſſumo: quidquid enim ſit de dicto Majoris, eſt evidens, illud teneri à D. Thoma; & quidquid ſit de dicto minoris, eſt evidens illud eſſe probabile.] ergo oritur eſſe evidens conſequens nimirùm *Probabile eſt Fornicationem, ſi provideatur proli, non eſſe peccatum mortale.* At fornicationem eſſe peccatum mortale, non jam probabile, ſed certum eſt, & tamen hæc certitudo à D. Thomâ nec probatur, nec probari poteſt: ſed à ſolo Scoto demonſtratur: ergo deſerere Thomiſtas debemus & cum Scotiſtis dicere, omnem fornicationem eſſe graviter malam, quia omnem interdixit Omnipotens; ejus enim eſt imperare, & hominum illi obedire. Sic diſcurro, & aliquem audire Thomiſtam bene reſpondentem ab annis plurimis deſideravi.

IV.

MCLXXII. *De amiſſione ſeminis tactibus procurata?*

ADdo caſum curioſum. Quidam vir conjugatus intra vas ſeminavit, & illicò membrum virile extraxit manente fœminâ valdè irritatâ libidine. Ad hæc poſtea tactibus ſe excitando ſeminavit; & inquirit, an hoc faciens mortale peccatum incurrerit. Negat Sanchez & Bonacina: & hæc eadem negativa ſententia probabilis vocatur à Leſſio, Filliucio, Homobono, & Zanardo apud Dianam *part.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 38. & ratio horum Authorum eſt, quoniam per illos tactus actus conjugalis qui conſiſtit in utriusque ſeminatione, completur.

Corollarium I. Ergo quando amaſius ſemine intra immiſſo membrum virile extrahit manente pellice valde irritatâ libidine, ſi hæc poſteà tactibus ſe excitando ſeminet, non committit novum peccatum mollitiei, ſed peccatum fornicationis complet, quæ conſiſtit in ſeminatione utriusque Amaſii.

Corollarium II. Ergo quando duo Juvenes ſe mutuis tactibus excitant, & unus ſemine effuſo diſcedit manente altero libidine valde irritato, ſi iſte tactibus propriis proſequatur & ſemen emittat non committit novum peccatum ita ut debeat in confeſſione dicere *mutuis ſemel tactibus apud alterum hæſi, quousque ipſe in pollutionem inciderit, & & ſemel in mollitiem incidi propriis tactibus.* Sed prius complet, & ſatisfaciet in confeſſione dicens *ego & alter nos mutuo contactu polluimus.* An & de ſodomiâ, &c. poteris pariter philoſophari? Singula Corollaria conſidera.

FVN-

FUNDAMENTUM LVII.

De peccatis contra Naturam.

MCLXXIII Aria sunt, sed præcipua reduci poterunt ad quatuor capita; videlicet, Mollitiem, Sodomiam, Bestialitatem, & Dæmonialitatem. Anne distinguuntur specie? Illa modaliter tantùm distingui D. Thomas & multi cum ipso pronunciant. Si meam quæris sententiam. Respondebo, accedere solere circumstantias aliquas accidentales, quæ debent à luxuria præscindi: at in luxuriæ genere omnia hæc quatuor videri ejusdem infimæ speciei, & solummodò differre modaliter; quod ipsum tam clarum existimo, ut putem non posse ab aliquo viro docto negari. Cæterùm, si mordicus velis ea distingui specie, per me stat, distinguantur.

Quæ sint peccata contranaturalia? & quomodo inter se distinguantur?

MCLXXIV. SOrdes sunt immundissimæ & debent examinari bene: qui enim parcunt calamo in his materiis, confessarios non juvant: parcant igitur castissimi lectorum oculi, parcant aures, dignenturque Theologi summâ attentione legere, quæ summâ attentione scribuntur.

I.

De delectationibus morosis.

Delectatio morosa duplex.

DUpliciter haberi possunt, vel cogitando fœminam cum desiderio cognoscendi eam vel sine tali desiderio, aut forte cum desiderio contrario, nimirùm cum voluntate cogitandi illam tantùm, & fruendi delectatione illâ sensuali, quæ cogitationem consequitur. Delectatio, quæ procuratur priori modo, est ex consensu in fornicationem, & est peccatum mortale, & reducitur ad eam speciem, ad quam ipsamet fornicatio, debebitque pœnitens exponere statum suum, statum fœminæ; nempe utrùm fuerint cælibes, conjugati, Religiosi, &c. hæc clara sunt, nec hic sentisco aliquam difficultatem.

Ad secundam classem delectationum morosarum devenio, & inquiro, Cur delectatio illa morosa, quæ habetur de virgine cogitatâ, cum expressâ voluntate non acceptandi illam, etiamsi daretur libera occasio, & ipsa vellet, sit peccatum mortale? An quia teste Galeno, omnis lasciva delectatio est incœpta pollutio? Sed hoc non est evidenter verum; & quia superiùs dolorem cum delectatione composui, sic discurro. [Cùm exciditur digitus magnum dolorem patior, & hæc ipsa excisio est peccaminosa mortaliter: non enim licet homini sua prodigere membra,

Cur morosa delectatio peccatum sit?

An omnis delectatio sit initium pollutionis?

bra, quorum non est Dominus sed usufructuarius. At manus dexteræ digitis indice & pollice sinistræ digitum comprimo, & quia fortiter dolorem intensissimum sentio, An ne mortaliter peccavi? asseris & affirmas omnem digiti dolorem esse digiti excisionem inchoatam. Ego rideo; nimirùm & resolutionem, & rationem: premere enim manu aut forcipe digitum peccatum non est nec dolor ille aut pressio, est digiti excisio inchoata. Et quid, si de delectatione morosâ eodem modo philosopharetur aliquis? quid, si diceret primò; pollutionem esse peccatum mortale. Secundò, esse etiam mortale peccatum pollutionem etsi incompletam. Tertiò delectationem morosam fore mortaliter peccaminosam, si tanta sit ut pollutio graviter inchoata dicatur, non verò si non sit quædam inchoata seminis decisio, sed compressio alteratio aut laxatio.] Obsecro ut huic difficultati satisfacias. Egi de delectatione morosâ; quo nomine intelligere volo delectationem illam carnalem & lascivam, quam quis habet cogitando fœminam, quam vult non tangere; quia, si velit illâ abuti, jam esset consensus in copulam aut in aliud peccatum.

II.

De Humectate.

MCLXXV. *De semine & seminalitate vide num. 970.*

MOrosam delectationem aut etiam morosos tactus non semper sequitur pollutio, nam frequenter stillat cerosa aliqua humectas, quam docent Theologi pollutionem non esse: & tamen volunt aliqui sufficere ad peccatum mortale, sed cur? nam, si pars sit seminis, modò magnitudinis terminum non attingat, quem semen requirit, semen non est; quidquid autem semen non est, decidi sine crimine potest. Sed neque pars seminis esse videtur ille humor, qui vocatur Humectas: sed potiùs quædam seminalitas, quam non video cur non possit quis decidere sine mortali. An forte ideò seminalitas decidi non potest, quia se exponeret homo periculo semen verum concomitanter excidendi? Sed hoc periculum in humectate non apparet: Et ut appareat, si semen corruptum potest directè expelli, etsi indirectè & concomitanter semen verum & vivum expellatur, etiam poterit directè seminalitas, etsi concomitanter semen vivum sequatur: Ergo cùm hæc claudicet ratio: alia debebit adduci. An forte ideò seminalitas eadem decidi nequit, quia est necessaria ad seminis conservationem? Hic ego inciperem lucem videre, nam si Petrus haberet vestem, quâ se à frigore protegeret, quâ sublatâ deberet necessariò perire, idem esset illum denudare ac occidere. Ergo idem erit seminalitatem extrahere, ac semen corrumpere; sed nondum quiesco. Primò, quia non demonstratur, extractâ seminalitate semen verum corrumpi. Secundò, quia sumere pharmacum, quo semen corrumpatur nonnullis non videtur mortale: Ergo, qui licitè potest corrumpere semen ponendo pharmacum, poterit seminalitatem auferendo. Tu mediteris singula, & quid dicendum sit, & quomodo probandum, ostende.

An omnis pars seminis sit semen?

An sit peccatum decidere semẽ indirectè?

An seminalitas conservet semen?

An hoc pharmacis licitè corrumpi possit?

* * *

III.

De pollutione.

MCLXXVI. *Cur mollities sit peccatũ mortale? Quid sit semen?*

TE Thomista alloquor & interrogo, Anne pollutio sit peccatum mortale? Respondes affirmativè & bene. At sub peto cur peccatum sit, & respondebis male. Quid est semen? Sudor, spuma, lac, sanguis, excrementum (sic loquuntur Philosophi doctissimi; nec tu demonstrabis contrarium: imo sic multi etiam Thomistæ) Ergone ante omnem Dei prohibitionem est malum ex natura rei sudare, spumare, minuere lac, paucas sanguinis guttas emittere, aut corporis excrementum egerere? Non intelligo. Ergo ad te converto oculos Scotista, & cur pollutio sit peccatum interrogo, & respondes phlebotomiam esse licitam, quia non fuit interdicta à Deo, & si Deus lege latâ inhiberet sectionem venæ, debere hominem potius mori, quàm venam secare. transis ad pollutionem, & ais, ejusmodi decisionem seminis (sive seminis nomine intelligamus sudorem, sive spumam, sive lac, sive sanguinem, sive excrementum) ex naturâ rei & ante omne Dei præceptum non esse mortaliter malam: Addis, quod eadem non esset hodie peccatum, nisi Deus illam interdixisset. De facto illam Deum vetuisse asseris, & ideo esse mortale peccatum, & debere potius hominem mori, quàm pollui (nempe etiam in casu quo laboraret seminis abundantiâ, nec aliter mortem posset evitare, quàm si semen emitteret) & hoc ego profundissime intelligo. Standum igitur ab Scoto est, & dicendum D. Thomæ doctrinam fortissime arietari cùm agimus de materia venereâ.

Cur venæ sectio licita?

An-ne est defensabilis D. Thomæ doctrina? Si dicatur semen esse sudorem, spumam, lac, sanguinem, aut aliud qualecunque excrementum, & ponatur non dari divinum præceptum, quod pollutionem interdicat, non scirem defendere pollutionem esse peccatum, nec tamen dicam indefensabilem esse Theologicam Angelici Doctoris sententiam; possemus enim dicere semen esse integralem hominis partem, sicut manum, aut brachium, & esse rationi absonum partes integrales excidere. Si dicas has posse excidi ob conservantiam totius, & inferas pollutionem in eo casu esse licitam, quo esset totius hominis conservationi necessaria, urgebor; & ut bene respondeam ab aliquo Thomista juvabor, qui ergo doctior me sit dignetur huic observationi respondere, quin recurrat ad doctrinam Scoti.

Quomodo defendi queat D. Thomæ doctrina?

IV.

MCLXXVII.

THomistas æquè ac Scotistas torquet hac sequens ratio, & debet habere solutionem claram & manifestam, ne dicatur incertum esse quod supra omnem quæstionis aleam esse verum tenemus. Sic discurro. [Pollutio, ideò est peccatum, quia est seminis ad prolem ordinati infæcunda decisio, sed hæc ratio non sufficit: ergo. Probatur minor proximior est proli fætus ipse quam semen: at fœmina, quæ vel deberet mori, vel Embryonem aut fætum emittere, potest Theologorum consilio contra Embryonem contra fætum (imo etiam contra ipsum infantem animâ rationali præditum) sicut contra invasorem procedere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & dato casu quod aliter nequeat vitã servare, illius

An abortus aliquando sit licitus?

illius emissionem directè & positivè procurare; & eundem defacto etiam emittere. Ergo à fortiori poterit directè & positivè procurare emissionem seminis in casu, quo illud invadat hominem & iste nequeat se conservare aliter quàm semen superfluum decidendo. Nec hinc volo tantum sequi posse semen corruptum emitti: quia argumentum, æquè probat de non corrupto vivo & sano; nam aliqui seminis corruptione, & alii laborant incorrupti abundantiâ. Ergo ratiocinii propositi solutionem exspecto.

V.

MCLXXIIX *An uti gravidâ aut vetulâ sit peccatum contra naturam?*

MUlta de mollitie sacræ literæ severa & notatu dignissima: sæpe enim molles *viros sanguinum* dicunt, quod impedire generationem sit quodammodo hominem interimere. At peto cur mollitiei peccatum tam enorme sit, & tamen concubitus cum gravidâ aut vetulâ, in quo æquè impeditur generatio, toleretur? Si dicantur naturales actiones secundum se consideratæ, nec bonæ nec malæ esse, & tota earumdem malitia ab interdictione pendere, quod Scoto placuit, & hodie à doctissimis Viris defenditur, cessabit quæstio: stante enim rationis paritate, aut etiam identitate, dici poterit mollitiem à Deo interdici, & matrimonialem copulam cum gravidâ aut vetulâ permitti: hanc fore illicitam si divinitùs interdiceretur illamque fore licitam, si permitteretur. At audire Thomistas vellem, ipsi enim ante omnem Dei interdictionem mollitiem esse malam contendunt, & deberent damnare omnes matrimoniales copulas, quæ sine probabili generationis spe solent haberi: cùm igitur non possint damnare has, nec dicere mollitiem esse licitam, videntur debere deserere Angelici Doctoris Fundamenta, & Scoticæ opinioni subscribere, & dicere moralem omnem peccatorum malitiam ab interdictione Dei pendere, Deoque per impossibile nihil interdicente nullum peccatum ab hominibus committi posse. *Consequentia doctrinæ postulat ut de spadonibus ac impotentibus aliqua subjiciamus.*

VI.

QUærunt Theologi, *an si frigidus aut eunuchus haberet rem cum muliere, deberet hanc circumstantiam in confessione aperire?* hanc quæstionem movet Diana, *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 139. nec quid sentiat exponit Filliucius *Tom.* 2. *tract.*18. *part.*2. *cap.*1. *num.*23. rem valde dubiam asserit, addit communem esse sententiam, quæ docet non esse hanc circumstantiam quæ speciem mutet. At contra Henriquez *lib.* 5. *de Pœnit. cap.*6. *num.*3. *in Glossa lit. M.* Lessius *lib.*4. *cap.* 3. *dub.* 6. *num.*45. & Sanchez *Tom.* 2. *lib.*7. *disp.*5. *num.*14. MCLXXIX. *An copula eunuchi & impotentis sit contra naturam?*

Sed supponamus differre specie, in quâ ergo specie erit hæc copula collocanda? [Infertur (inquit Sanchez) coitum cum impedimento impotentiæ, ut si frigidus vel eunuchus coëat habere circumstantiam diversæ speciei necessariò confitendam, quæ ratio prohibitionis matrimonii inter hos nempe impotentia generandi, & sic frustratio finis ad quem natura coitum destinavit, militat etiam in copulâ illicitâ: quare hic coitus reducitur ad peccatum contra naturam.] Consonat Henriquez, & alii.

Esto; sed inquiro eorundem insistendo sententiæ, An fornicatio fri- *De naturali & argidi*

tificiali impotentia. gidi & fornicatio calidi ſi iſte tali cautela coëat ut non poſſit ſubſequi generatio, ſint ejusdem ſpeciei? nam ſicut dare cibos naturâ ſuâ venenoſos ac dare natura bonos ſed arte venenatos, perinde eſt; videretur non differre fornicatio naturâ impotens ab illâ, quæ habet impotentiam ab arte.

Suppeto. An uterque aut alter, ſiquidem peccavit contra naturam ſi dicantur peccata hæc nō differre ſpecie, ſatisfaciat dicendo *Alienis tactibus pollutus ſum.* An fœmina, quæ ſe proſtituit frigido, meram pollutionem commiſerit, nec peccaverit aliter, quam ſi digitis amaſii in vas naturale venerem expleviſſet?

VII.

MCIXXX. *De ſedanda prurigine.* QUæri à nonnullis ſolet, An pudendarum partium fricationes, quæ ordinantur ad ſedandum pruritum, ſint licitæ? & quia multã in ipsâmet interrogatione implicantur, debent ipſi termini exponi, ut ſub diſtinctione ſatisfaciam. *Reſpondeo igitur* *Prurigo duplex.* pruriginem eſſe duplicem, aliam ſenſualem, laſcivam aliam. Senſualis tactum afficit, & eo modo partes illas compungit, quo ſolet vel manum vel caput, nullo luxuriæ argumento aut indicio, laſciva ex ſeminis activitate & concupiſcentia procedens, venerea eſt, & hominem aliter alterat. Priorem ſedare poteris, non ſecundam; hæc enim ipſa hujusmodi fricatione adaugetur.

Dico igitur non eſſe peccatum partes interiores aut fricare aut ſcalpere in eum finem, ut ſenſualis prurigo ſedetur, præſcindendo aut diſſentiendo à voluptate venereâ, quæ excitabitur: eſſe tamen peccatum, ſi in eum finem fricatio illa fiat, ut ſedetur luxurioſa prurigo, hæc enim non aliter quàm deciſione ſeminis poteſt ſedari: ergo quærendum aliud remedium eſt, vel formandum indifferens dictamen & naturalis ille impetus Deo & naturæ omninò relinquendus. Ratio diſparitatis in eo eſt, *De actibus præterintentionalibus.* quod quando unum medium duos affectus habet, bonum & malum, poteſt pientiſſimè illud in ordine ad bonum adhiberi, præſcindendo à malo, qui ſi reſultet contra tuam intentionem eveniet. Sic nobilis & honeſta *De puellarum ornatu.* adoleſcens ſe poteſt licite ornare & componere, modò honeſtè, tametſi evidenter prævideat à procis eſſe concupiſcendam: quoniam ornatus ille decens duos effectus habet, & manutenere authoritatem illius ingenuæ virginis, & juvenes laſcivos abripere: & ipſa virgo priorem effectum intendit; & erga ſecundum, ſi conſcia, involuntaria tamen eſt. Sic etiam ille, qui *De occiſione invaſoris.* ſe ab invaſore defendit, movet enſem & ejusdem motûs duos effectus conſiderat: ſecuritatem ſuam & aggreſſoris mortem, intenditque imò elicit illum eumdem motum in ordine ad primum effectum, & ab ſecundo, aut abſtrahit, aut diſſentit. Sic etiam Chirurgus, *De Chirurgo.* qui medendo partibus internis polluitur, cognoſcit clarè quod ille verendarum partium contactus duos habet effectus, & ſanitatem dare ægroto, quod ſui muneris & officii eſt; & excitare in ſe motus venereos, & tandem cum in involuntariam pollutionē inducere: & tamen poteſt actiones omnes ſuæ arti & ægro neceſſarias facere, in ordine ad recurandam illius ſibi commiſſam valetudinem, præſcindendo aut diſſentiendo à motibus venereis,

reis, qui tactibus illius aut vulnerum examine excitantur.

Hinc summæ consequentia doctrinæ ad propositum casum. Scio ex fricationibus posse sequi effectus duos, & sedationem sensibilis pruriginis, & venereæ pruriginis exscitationem: addo illum qui sensibili pungitur posse liberè partes illas scalpere, in eum finem ut illam pruriginem sedet, etiamsi evidenter videat veneream delectationem aut forte pollutionem movendam. Modò ab hac illicitâ delectatione præscindat, aut quod securius est, *Habenda est ratio periculi.* positivè dissentiat. Monendus tamen ille, qui similia patitur, ne se ipsum decipiat, & linguâ proferat dissensum, & contra mentem eat, quæ fortè liberè adsentitur, & illam eamdem actionem dirigit in malum finem: lubrica enim res luxuria, & qui vexatur illâ vix permittitur bene discurrere; debetque cavere ne se exponat consentiendi periculo; quoniam ubi sensus esset materialiter malus, consensus est formaliter peccaminosus.

Nota I.

MCLXXXI. *De ebrietate.* Scribo hæc in Germania, quæ cum majori patientia ebrios tolerat, quàm Hispania & Italia. Inquiro, *An ad sedandam sitim semper bibere liceat?* Non moveo hîc dubium hoc, quod gulæ luxus ad luxuriam pertineat, vel non pertineat, sed quod ratio postulet, ut sicut de luxuriâ, sic etiam de luxu discurramus. Respondeo igitur primò *si licet fricare pudenda ad sedandum pruritum, etiamsi adsit periculum (aut certitudo) pollutionis modò non sit periculum (aut certitudo) consensûs in eam, licebit ad sedandam sitim bibere etiamsi adsit periculum (aut certitudo) ebrietatis modo non sit periculum (aut certitudo) consensûs.* Breviter paritatem proposui & disparitatem benè positam & probatam omninò videre desidero.

Respondeo secundò ad ægrorum in *De ægris an bibere licitè possint?* Hispaniâ ardentibus febribus laborantium solamen. *Haustus aquæ aut cujuscunque liquoris crescente febri interdum exitialis est, semper valde nocivus; & tamen, si liceat fricare pudenda ad sedandum pruritum, etiamsi adsit periculum (aut certitudo) pollutionis, modo non sit periculum (aut certitudo) consensûs in illam; licebit etiam ægroto bibere ad sedandam sitim, etiamsi adsit periculum (aut certitudo) gravis aut etiam lethalis nocumenti, modò non sit periculum (aut certitudo) consensûs in illud.* Patet, quia sicut prævisa & tamen non intenta pollutio, dicitur præter intentionem evenire; ita etiam prævisa & non intenta ebrietas, ita etiam provisum & non intentum salutis nocumentum, præter intentionem eveniet.

PETIS *An ad se calefaciendum, posset* *De incendiario.* *Petrus ignem accendere, etsi prævideat probabiliter aut etiam certò totam hoc inde sylvam alienam combustum iri, si tamen absit periculum aut certitudo consensûs in ejusmodi sylvæ aut civitatis combustionem?* An non respondere posset aliquis ex eadem Doctrinâ.

Omitto plurima alia, quæ occurrunt; omnia enim debent aut simul admitti, aut simul rejici; nisi fortè detur disparitas, quam difficillimè experturus. Sunt ergo difficillima, quæ facillima multis videntur. Habeo solutionem ad singula, sed quia nolo te prædeterminare tuam potius solutionem exspecto. *Nota id bene.*

Nota II.

Sed ebrietas contra quod Decalogi *An ebrietas sit mortale peccatum?* præceptum militat? unde habetur certò & evidenter esse mortaliter

malam? An-ne etiam Thomista docebit esse malam & mortaliter peccaminosam ante omnem prohibitionem divinam? Ergo rationem det nimirum demonstrativam & quæ per accidens nō claudicet, in aliquo casu particulari.

VIII.

MCLXXXII. *Quatuor casus propositi.* *Primus.* QUatuor casus proponere volo, qui videntur diversi, & fortè si bene examinentur, coincident, & erunt unus. Attendite. Joannes lasciviens cum Antoniâ tactibus mutuis delectantur: & eò rem produxit, ut uterque in mollitiem inciderit. Posteà *Secundus.* membrum virile in vas naturale produxit cum animo decidendi semen extra vas, quod Antoniâ consentiente *Tertius.* fecit: deinde communi consilio copulam habuere perfectam cautelâ adhibitâ ne illam sequeretur conceptus. *Quartus.* Tandem eo convenerunt modo quo conceptus vitari non posset, eo tamen consilio, ut posteà abortus procureretur; quod & factum: & quia pœnitentiâ ducuntur, & confiteri volunt, Qualiter peccaverint, interrogant.

Resolutio. *Respondeo*, illos si narrarent rem ut facta, satisfacturos bene; quod omnes confessarii laudabunt. At ipsi volunt solas explicare circumstantias, quas debent, & illas subticere, quas possunt, & quia se quatuor mortalia peccata commisisse sciunt; interrogant, An ipsa distinguantur puro numero, & possint satisfacere integritati confessionis dicendo *Quater mutuis tactibus polluti sumus?* Illis videbatur quod sic, quod probant per singula peccata discurrendo. *Primum* enim mera mollities fuit tactibus mutuis procurata: *secundum* distingui non videtur à primo; nam, si licet incipere copulam matrimonialem in vase præpostero, modò in naturali concludatur, & talis copula non appellatur Sodomitica, non mutabitur pollutionis species si incipiatur in vase naturali si tamen extra vas perficiatur. & quidquid sit de inceptione præposterâ, saltem à nemine poterit dici eum qui manuum tactibus excitatur in vase concludit, incepisse habere mollitiem & in fornicatione conclusisse: sed tamen dici debebit: Ergo ille, qui in vase naturali incepit, & in manibus scorti perfecit, non est dicendus commisisse fornicationem inceptam, & per mollitiem conclusisse; sed tantùm commisisse mollitiem, & nihil aliud. *Ad tertium* veniunt, putantque perinde esse in copulâ extrahere membrum & seminare extra vas, ac non extrahere si seminetur ita ut generatio sequi nequeat. quoniam extra-seminatio mala est, non quà extra-seminatio, sed quà seminatio inutilis ad generationem, quæ inutilitas æquè in secundo ac in tertio reperitur in quarto majorem difficultatem non inveniunt, perinde enim reputant conceptum impedire, quàm fœtum per abortum emittere, utrumque enim æquè impedit novi hominis generationem. Concluduntque hæc quatuor fuisse peccata ejusdem infimæ speciei, & solo numero distincta; omniaque ad speciem pollutionis reduci; quia in omnibus datur pro materiali effusio seminis, & pro formali non conceptionis procuratio, quæ in omnibus eadem est. Cæteras circumstantias accidentarias judicant, forte etiam aggravantes, non tamen in confessione declarandas, si illos dicas per gradus ascendisse, propiusque ad generationem accessisse, quàm in primo

id

id concedent, sed dicent. *Magis & minus sub eodem genere non mutare speciem*, & hoc exemplo clarissimo dilucidabunt. Jubetur sub pœnis gravissimis ne quis impediat adeuntes Romam, & tamen Isidorus Joannem sexto ab urbe lapide impedivit, Petrum tertio, nec tamen dicitur duo peccata commisisse distincta specie: ergo, si ad casum positum redeamus, eodem modo debebimus philosophari. *Primò* enim interdicitur ne semen effundatur extra matrimonium. *Secundò* ex hypothesi quod intra vel extra effundatur, ne effundatur ita, ut generatio sequi non possit. *Tertiò*, ab hac secundâ lege liberalitate Dei excipitur matrimonialis copula habita cum gravidâ, vetulâ aut infirmâ: ergo qui ita semen emittunt ut generationem impediant, sive propius ad illam accesserint, sive remotius hæserint, eodem modo quoad speciem peccabunt. Confirmatur quia quæ procuraret abortum fœtus nondũ animâ vegetativâ præditi, & fœtûs vegetantis, & fœtûs sentientis, non committet tria peccata distincta specie: ergo major aut minor distantia gravitatem fortè addit aut minuit, non tamen mutabit speciem. *Ita illi.*

Tu rem examina, & utrum ipsi probabiliter loquantur expone.

QUÆSTIO INCIDENS.

An peccata contra naturam distinguantur specie.

MCLXXXIII. *Sodomiæ nomen solet sumi dupliciter.*

RES erat heri certa & facilis; negativam enim sententiam docuerat D. Thomas, quem sequebantur universi Doctores, apud quos nomen *Sodomiæ* universaliter & particulariter solebat sumi: & laxiùs sumptum omnia contra naturalia peccata, & strictius præposteram masculorum commixtionem significabat: At hodie aliqui inter hæc peccata ponunt gradus eosque specie distinctos, quos non intelligo. Porrò *Sodomiæ* nomine omnia peccata contra naturam solere intelligi constabit ex Marchantio cujus verba dabo *num.* 1000.

Contra nostram hoc est, omnium aut fere antiquorum sententiam objiciunt, quod nimium Sodomiæ execrabilem malignitatem diminuamus, siquidem nolumus eam specie à pollutione distingui: & nos hoc ipsum negamus omninò & demonstramus clare nimium (ô nimium) illos pollutionis propudiosam excusare malitiam, quam tot gradibus infra sodomiam collocãt. Sane D. Thomæ sententia severior est multò quàm ipsorum. Dicimus ergo cum Doctore Angelico Sodomiam esse in eodem gradu malitiæ quo ab illis collocatur, & in hoc est mirabilis partium consensio: in quo ergo deferimus? In eo, quod nos non substantiali specie sed accidentali aut modali pollutionem à sodomia distinguentes, pollutionem horribilem esse culpam dicamus teneamusque quoad Deum viæ molles distingui à Sodomitis, quos totus orbis terrarum detestatur: At ipsi pollutionis nimiùm malitiam attenuant: & debent homines ab illâ terreri, non allici. Sed hoc ipsum argumentum morale est, ad scholastica veniamus. Si: discurro *ut Physicus de Physica & rebus naturalibus naturaliter, sic Ethicus de moralibus moraliter philosophatur*: moralitates enim omnes ad instar realitatum concipiuntur [imò illæ multorum opinione sunt quædam relationes veræ & reales, hoc est, reales denominationes extrinsecæ] nam aliàs essent formalita-

Physicæ & Ethicæ consonantia.

Quid sint moralitates?

litates chimæricæ, nec veritati indagandæ fervirent. Igitur moralitatum distinctionem examinaturus, præcognoscat realitatum distinctiones, necessarium est.

Rerum distinctio.

Pono igitur ex communi doctrinâ rerum alias distingui specie essentiali & intrinsecâ, alias accidentali extrinsecâ, alias magnitudine & gravitate, alias modo concomitante aut circumstantia aliqua essentiali & intrinsecâ. Specie distinguitur homo à bruto, albedo à nigredine: accidentali extrinsecâ. Homo albus ab Homine nigro: magnitudine aut gravitate, à Gigante Pigmæus, Homo parvus à magno, una auri uncia ab unâ librâ: modo aut circumstantiâ Homo sedens à jacente aut stante, vestitus à nudo. Addunt juniores aliqui distinctionem specificam intrinsecam inadæquatam, ut maris & fœminæ differentiam exponant: non enim audent dicere illos distingui specie, & tamen majorem numericâ differentiam reperiunt: plus enim differt Petrus à Joannâ quam à Francisco. Hac doctrinâ præmissâ facile erit peccatorum specificationem & distinctionem reperire: & quia de luxurie agitur, breviter (non enim mundæ aures longos de hac immundâ materiâ discursus tolerant) species explicabimus.

De distinctione inadæquatâ.

MCLXXXIV *Naturaliũ & contranaturaliũ peccatorũ distinctio.*

Dico igitur Primò, luxuriem in connaturalem & contranaturalem dividi specificè intrinsecè adæquatè, eo omnino modo quo Animal in rationale & irrationale; substantia in corpoream incorporeamque. Unde concluditur peccatum fornicationis & peccatum contranaturale distingui specie ut Homo ab Equo distinguitur in sententia communi.

Fornicationis species.

Dico Secundò, fornicationem habere suas species subalternas, non quidem intrinsecas, sed extrinsecas, & accidentales: non enim pertinent ad luxuriæ lineam & sextum præceptum Decalogi, sed ad alias lineas & ad alia præcepta. Singulas ponamus & explicemus. Illæ sunt; *Simplex fornicatio, Adulterium, Oppreßio, Inceſtus, Sacrilegium.* Simplex fornicatio simplex peccatum est, reliqua duas malitias imbibunt, & duplici opponuntur præcepto, adeoque duo peccata sunt uni & eidem reali actioni increscentia. Adulter enim & fornicatur & injuriam infert marito; imò ut doctis non paucis placet, si baptisatus sit, Christo, Sacramento & ecclesiæ; adeòque quintum & sextum Decalogi præceptum violat. Oppressor utitur corpore alieno invitæ fœminæ: & ideò fornicatur furaturque: & qui infamiam infert, moraliter etiam occîdit, & peccat contra quintum, sextum, septimum. Incestuosus fornicando, sanguinis reverentiam despicit, præceptum positum aut à Deo aut ab Ecclesiâ violat; & peccat contra quartum & sextum. Sacrilegus, & fornicatur & votum violat, & peccat contra secundum sextumque.

Adulteriũ est duplex peccatum.

Item Oppreßio.

Calumnia:

Inceſtus:

Sacrilegiũ.

MCLXXXV

Dico Tertiò, peccata contra naturam non differre specie intrinsecâ, hoc est non contrahi per differentias essentiales & incommunicabiles alii diviso: Animal enim contrahitur per rationalitatem & irrationalitatem; quæ ideo essentiales differentiæ dicuntur quia nullum aliud genus contrahunt præter animal. Si enim aliud contraherent, essentiales non essent.

Addo nec omnia distingui specie extrinsecâ; quia differentiæ, quibus contrahuntur non sunt nova peccata in alia Decalogi præcepta impingentia. Consulto dixi *non omnia*, nam in pec-

peccatis contra naturam posset dari ratio scandali, aut etiam sacrilegii; & ex multorum sententiâ etiam incestûs: sed hic de speciebus intrinsecis specialiter agimus, non enim has externas negamus. Teneo distingui magnitudine & gravitate intra eamdem speciem; quæ distinctio nascitur à distinctione modali: puto enim illa distingui, ut homo parvus sedens ab homine magno jacente, in quibus relucet distinctio magnitudinis, gravitatis, & modi.

MCLXXXVI *Mollities; an mortale peccatum sit?*

PRIMUS contra naturam peccandi modus, est mollities quam tametsi Sanchez (si credibile hoc est) non esse peccatum docuerit si ob sanitatem fiat, esse mortaliter peccaminosam Doctores universi tenemus; sed minus gravem reliquis culpis contra naturalibus. Et quia patris Sanchez mentionem fecimus, audiendus est Beyrlinchius *verbo mollities.* ubi ait. *Non defuerunt qui ob sanitatem fieri absq; gravi peccato posse docuerunt. Adscribitur hac sententia Thomæ Sanchez in tractatu de matrimonio in primâ illius editione. At in posterioribus videtur Auctor, aut alius ejus nomine sententiam suam retractasse, & communem aliorum amplexum esse.* Hoc crimen, si probetur, lege punitur arbitraria, præcipue si commissum alienis tactibus: & Madriti unius pistoris vidua ante annos aliquot ob hoc crimen flagellis publice excepta est. *Beyrlinch.*

Sodomia.

SECUNDUS est Sodomia mollitie multò gravior, quæ commissa cum persona diversi sexûs videtur adhuc gravior esse. Ignem illa cœlestem Sodomæ & Gomorræ promerita, hodie etiam igne solet piari: nec mirum peccata intra eamdem speciem graviùs puniri si graviora, nam ejusdem speciei est occidere regem & unum patrem familiàs privatim, & furari quatuor imperiales & mille; & tamen hæc peccata pro gravitate puniri solent, licèt ejusdem sint infimæ speciei.

TERTIUS est bestialitas, quæ gravior adhuc reliquis est, huic nonnulli Dæmonialitatem seu concubitum cum Dæmone adjungunt, de quo non libenter tractabo; quia multa de Sagis lego, plura audio, quæ non videntur omninò vera, & aliqua quæ nec possibilia. *Bestialitas.*

Hac ergo doctrinâ præmissâ aliquas conclusiones subscribamus, in quibus si fortè aliquid aliter dicatur quàm debeat, tuum erit illud corrigere, reformare, elimare. Sit igitur conclusio

PRIMA. *Pollutio tactibus alienis à procuratâ propriis differt.* Nam, qui se tactibus polluit propriis, alteri non est scandalosus: & qui alienis, facit ut alter suo peccato cooperetur, & ipse regulariter pollutioni alterius saltem inceptæ cooperatur. Regulariter enim loquendo interiores viri partes tangi ab altero sine delectatione venereâ impossibile est: & ubi talis datur delectatio, si Galeno & Medicis credimus, initium pollutionis est. *Pollutionum diversitas.*

SECUNDA. *Pollutio in eo consistit quod semen extra vas debitum effundatur.* Hæc videtur esse ratio formalis; & quia multis modis contingit, hi ipsi modi à multis curiosè enumerantur: non quidem ut formales differentiæ, quæ contrahunt genus, sed ut circumstantiæ quædam aggravantes aut comitantes. Hinc est cum qui semel inter alterius ubera, iterum in ore, iterum inter fœmora pollutus est, satisfacere in confessione dicens: *Ter alienis tactibus pollutus sum.* MCLXXXVII *Quid sit pollutio?*

PORRÒ hanc negationem contrahi, non quidem per differentias specificas, *Exemplis hac doctri-*

na illustratur. sed per materiales aut modales, potest exemplis clarissimis dilucidari. Præcipitur ut audias missam, illam omittis *Missæ omissio.* ter; semel deambulando per campum, iterum ludendo pilâ iterumque dormiendo; & commisisti tria peccata ejusdem infimæ speciei, nec teneris aliter confiteri, quàm dicendo *Ter missam præceptam omisi.* Si causa omissionis sit novum peccatum, debebit in confessione explicari, ut si quis omittat missam quod maluerit esse apud amasiam: at tunc non committet peccatum diversæ speciei, sed duo peccata. *Furtum.* Præcipitur ne fureris; ne rem aliam capias invito domino: furaris ter, semel aurum, iterum argentum, & demum vestes; nec tamen tria furta distincta specie commisisti, sed satisfacies si confessario dixeris, *Ter sum furatus*: quod si in furto sit aliqua circumstantia præcepto speciali interdicta, tunc illud non erit furtum alterius speciei, sed erit moraliter duplex peccatum. *Occisio.* Præcipitur etiam ne occidas, & Petrum interimis glande, Joannem ense, Franciscum ligno, Antonium laqueo, & præscindendo à dedecore in genere homicidii commisisti quatuor peccata, quæ numero tantum distincta. Iterum occidisti Joannem impetens caput, Faustum impetens cor, Paulum impetens ventrem; & commisisti ejusdem speciei peccata. *Pollutio.* Et eodem prorsus modo de peccato contra naturam philosophandum est: consistit in illâ negatione, quam exposui; videlicet, quod semen extra vas debitum effundatur. Semel positâ contranaturali effusione, quod effundatur huc vel illuc perinde est. Si detur in hoc *Scandalū est novum peccatum.* peccato complex, dabitur novum peccatum ratione scandali, & cooperationis ad peccatum alienum. Si iste complex sit excommunicatus, si sit obstrictus voto, si Matrimonii vinculo, si cognationis nexu, si sit infidelis, si dæmon, &c. accedet nova circumstantia, quam qui dicunt specialiter interdictâ, debent dicere novum esse peccatum: nam sicut intelligimus multos actus *Multi actus moraliter identificantur.* physicos esse unicum peccatum mortale: sic etiam possumus & debemus interdum intelligere, unum actum Physicum esse duo peccata: qui enim Jejunii die devorat carnes alienas non committit unum peccatum diversæ speciei, sed duo, quæ in uno actu Physico conjunguntur per accidens: & ideò poterit confiteri dicendo, *Semel comedi carnes die Iejunii. Semel furatus sum* nec tenebitur explicare eamdem esse materiam, quam & furatus fuit & comedit.

MCLXXXVIII. *Pollutio cū viro & cum fœminâ.*

TERTIA *Pollutio procurata tactibus viri non videtur differre specie à procurata tactibus fœminæ.* Sed utra gravior? Videretur quod prior; qui enim virum tangit non solùm actu, sed & potentiâ tactibus deordinatis utitur; illi enim non possunt ad finem naturalem ordinari: qui autem fœminam deordinat tactus, qui possent naturali commixtioni servire, si vellet. Videretur gravior esse posterior, quia ex tactibus cum viro pollutio cum aliquali necessitate nascitur, quæ deest, cùm quis fœminam tangit, quâ potest naturaliter uti: & quia major hic est in peccando contra naturam libertas & major ad aliter peccandum facilitas, posset dici gravius & majus hoc peccatum.

Sodomia cum viro & cum fœminâ.

QUARTA *Sodomia cum viro aut cum fœminâ non videntur differre specie.* Quia in utrâque reperitur eadem formalis contranaturalitatis ratio. Sed utra gravior? Videretur prior deordinatior, quia in illâ utitur vir sexu & vase im-

improprio: qui tamen in posteriore sexu utitur debito, at non vase. Videretur posterior, quia faciliùs posset committere fornicationem, quàm Sodomiam, qui habet mulierem, & peccata semper judicantur graviora, quæ possent faciliùs vitari.

Sodomia proprie quid?

QUINTA. *Nomen Sodomiæ propriè significat masculorum in vase præpostero commixtionem.* Sed cur? quia sic voluerunt Nomenclatores, & voces ab arbitrio dependent, quod exemplo clarissimo dilucidatur. Habes in domo tuâ duo cubicula ejusdem figuræ & magnitudinis, in altero studes, & in altero cœnas, non distinguentur specie, & tamen illud non dicetur *Cœnaculum* sed Musæum, & istud non *Musæum* sed *Cœnaculum*. Ergo non erit mirum, si ejusdem sit speciei præpostera venus cum viro aut cum fœminâ exercita, & nihilominùs Nomen *Sodomiæ* proprie significet priorem, & posterior aut careat nomine, aut *Sodomia* impropriè, aut etiam *Sodomia impropria* nominetur. Solent nonnulli vocare Sodomitas fœminas, quæ tactibus mutuis se polluunt; at etiam impropriè loquuntur: ipsæ enim committunt peccatum analogum illi, quod viri, qui se polluunt tactibus mutuis, quos nemo propriè sodomitas appellat.

An fœminæ sint Sodomitæ?

MCLXXXIX. *An agere & pati sit ejusdem speciei?*

SEXTA. *In Sodomiâ agere & pati multum differunt.* An specie? negant multi, & inter ipsos specialiter recensendus est Alphonsus de Leone *tract. de officio & potest. confessarii part. 1. de collect. 9. num. 216. & 218.* ubi sic ait [Ego dicerem, salvo meliore judicio, non esse necessariò exprimendum an fuerit agens vel patiens, quia tale peccatum est, ejusdem speciei, & ideò quia gravius est peccatum agentis quàm patientis, ideoque majori pœna punitur, non sequitur esse diversæ speciei; cum magis & minus non varient speciem.] *Ita ille:* cui subscribit Diana *part. 3. tract. 4. resol. 159.* qui ait [Si quis verecundiam haberet confitendi se in actu sodomitico fuisse patientem, sufficit ut dicat *Toties Sodomiam exercui.*]

Major pœna non infert distinctionem specificam in peccatis.

Et quidem ut hæc sententia sit probabilis, supponit primò virum aut fœminam patiendo delectari, & se delectando initium pollutionis habere. Secundò pollutionem completam & inceptam esse ejusdem speciei, nec debere pœnitentem exprimere an tantùm cœperit, an compleverit? tertiò pollutionem tactibus alienis procuratam Sodomiamque non differre specie, sed tantùm materialiter & modaliter: sicut pollutio habita tactu manuum aut tactu femorum. Porrò ista tria, debet supponere qui nolit actionem à passione in Sodomiâ distinguere: unde Dianam, qui de primo & secundo nihil dicit, & tertium negat, asserere, sine inconsequentiâ non potest, circumstantias agentis & patientis non debere in confessione explicari.

Impugnatur Leonis & Dianæ sententia.

MCXC. *Quid sit bestialitas?*

SEPTIMA. *Bestialitas est pollutio habita tactibus bestiæ:* & potest committi multis modis. Nam tactus sunt partium exteriorum, aut vir reverâ membrum inducit in vas præposterum bestiæ masculæ, aut in præposterum bestiæ fœminæ, aut in vas naturale bestiæ fœmineæ: aut tandem mulier prostituit se bestiæ masculæ. In his omnibus sordidissimis criminibus non datur circumstantia scandali; non enim bestiæ scandalo seduci possunt: at dantur hic multi modi decidendi semen extra vas, qui videntur esse ejusdem peccati materialitates differentes. [Porrò, si ex coitu hominis & bestiæ proles oriri possit, videretur gravissimum illud pec-

An ex homine & bruto proles nascantur?

peccatum, quod ejusmodi generationi occasionem præberet; at non ideò statim diversam constitueret speciem, qui enim se polluit, non committit diversæ speciei culpam, si ex effuso & corrupto semine vermes aut alia nascantur animalscula.]

MCXCI. *Dæmonialitas.* Octava. *Luxuria Dæmoniaca quà luxuria, non videtur differre à pollutione; at quà Dæmoniaca complectitur novum peccatum: & ideò non tam est diversa species peccati contra naturam, quàm duplex peccatum.* Est enim luxuria & sacrilegium: nunquam enim hoc scelus committitur sine pacto contractu & amicitia hominis Dæmonisque: & quæcunque dæmonis invocatio, advocatio, confœderatio, & amicitia, peccatum gravissimum est.

Instrumenta luxuriæ. Nona. *Sunt, qui venerem expleant instrumentis inanimis, quod ipsum possunt viri, & solent fœminæ: qui etiam peccandi modus non videtur specie distingui à pollutione, cùm tota contra naturalitatis ratio in hac negatione consistat; nimirùm, quod semen extra vas debitum effundatur.* Ego quidem, si starem opinioni contrariæ, quæ peccata contra naturam vult specie distingui, nescirem cur *Inanimalitas.* non etiam deberem addere *Inanimalitatem* specie distinctam à reliquis quæ Esset effusio seminis inanimo instrumento procurata.

De mente Doctoris Angelici.

MCXCII. Peccata contra naturam esse ejusdem infimæ speciei, & differre materialiter & merè modaliter docuit D. Thomas 2.2. *quæst.*154. *art.*11. Rogat enim, *An peccatum contra naturam sit species luxuriæ?* Et postquam Assertivè respondit, illud subdividit his verbis: *Modi peccandi contra naturam.* *Dicitur vitium contra naturam, quod quidem potest pluribus modis contingere, uno quidem modo, si absq; omni concubitu causâ delectationis venereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad peccatum immunditiæ,* quam quidem Mollitiem *vocant: alio modo, si fiat per concubitum ad rem non ejusdem speciei, quod vocatur* Bestialitas. *Tertiò, si fiat per concubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, vel fœminæ ad fœminam, ut Apostolus dicit ad Rom.* 1. *quod dicitur* Sodomiticum vitium. *Quartò, si non servetur naturalis modus concumbendi aut quantū ad instrumentum non debitum aut quantum ad alios monstruosos & bestiales cōcumbendi modos.* Ecce in modos & non in species subdividit Doctor Angelicus contra-naturale peccatum.

An hæc distinctio modalis asserta sit à D. Thoma? Videntur expressè tenere hanc sententiam fuisse D. Thomæ multi Authores: illam à D. Thomâ se fatetur didicisse Filliucius *tract.* 30. *in Decalog. præcept.VI. cap.* 7. & 8. *num.*132. Armilla *verb. luxuria. num.*5. Tabiena *ver.*6. *eod. num.*6. *libr.*20. *tract.*46. *cor.*7. Astensis *libr.*2. *tit.*46. *art.*7. & alii. Matthias Felisius *in Decal. præc.* 6. *cap.* 8. Joannes à Graphiis *decisionum aurear. part.*1. *libr.*11. *cap.* 88. *num.*1. Navarrus *de præcept. VI. cap.*16. Diana *part.*3. *tract.*4. *resol.*159. sic ait [Notandum est hic etiam obiter cum Filliucio & aliis probabile esse quod peccata omnia contra naturam sint unius speciei, infimæ, & non subalternæ, licèt contraria sententia sit magis probabilis.]

MCXCIII. *Negat Oviedus.* Ægrè fert P. Petrus Oviedo *tractatu VI. de vitiis & peccatis contr.*5. *punct.*3.5.7. *num.*54. opinionem, quæ docet peccata contra naturam esse ejusdem infimæ speciei: ægrè illam, quæ docet hoc ipsum sensisse docuisse & scripsisse D. Thomam. & arripiens calamum valde iratum sic inquit [Circa distinctiones omnium peccatorum contra natu-

naturam docuit Filliuc. *Tom.2.tract.*30. c.8.q.3.n.131. probabile esse omnia peccata esse ejusdem infimæ speciei, quia eadem semper videtur malitia, nempè exercendi actum venereum modo, ex quo non possit sequi generatio. Deinde quia si omnes species prædictæ essentialiter differrent, aliæ plures possent assignari, veluti si expleatur voluptas venerea inter mammillas, inter toros brachiorum, aliisve partibus. Hoc confirmat authoritate D. Thomæ, 1.2.q.154 *art.*11. ubi ponit vitium contra naturam tanquam determinatam speciem absque ullâ mentione specificæ diversitatis, quem ita interpretatur Armilla *verbo luxuria n.*5. his verbis [Vitium contra naturam licet sit una species secundum San. Thomam art. 11. multis tamen modis exercetur] eodem ait Tabienam *verbo.Luxuria.n.*6. & Astensem *lib.*2.*tit.*46. *art.*7. Sententia hæc est valde singularis, & in praxi intolerabilis omninò. Inprimis illi non suffragatur D.Th. qui sicut Armilla, & alii intelligi debet de specie subalternâ: nunquam enim trahendi sunt Doctores ad singulares sententias discrepantes à communi Doctorum consensu, quando juxta hunc interpretationem patiuntur, & nonnisi temere in re gravissimâ propter verba universalia obiter, & non nimis clarè prolatam Doctorum authoritatem, quis potest tibi fingere ad praxim similium opinionum tutam in conscientia judicandam. Insuper ratio Filliucii nullius est momenti; quia non quælibet diversitas explendi voluptatem veneream fundat diversam dissonantiam, etsi modi valde diversi eam fundent. Primum suadent exempla ab ipso adducta. Secundum clamat hominum communis apprehensio, quis enim majorem dissonantiam non concipit in concubitu bestiali, seu hominis cum bestiâ, quàm in simplici pollutione, etiamsi uterque actus æquè generationi opponuntur. Ex hoc efficax argumentum contra sententiam desumo. Peccata distinguuntur in specie propter diversas dissonantias: sed diversa dissonantia est in concubitu rationalis cum irrationali, quàm in simplici immunditiâ seu pollutione: ergo distincta species. Sola minor indiget probatione, quam hominum apprehensio negare non permittet, omnes enim magis horrent Bestialitatem & Sodomiam, quàm pollutionem propriis vel alienis tactibus procuratam. Sit ergo firmum cum communi Doctorum sententiâ quam defendit ipse Filliucius *ibid.* Immunditiam Sodomiam Bestialitatem specie distingui, nec de necessitate has species distinctè in confessione explicandi prudens dubium potest insurgere in parte negativâ.] *Hæc Oviedus*: singula nos consideremus.

An sit sententia hæc singularis?

An magis & minus mutent speciem?

MCXCIV. PRIMÒ argumentabatur quia hæc sententia est valde singularis: ergo non admittenda.

Impugnatur Oviedus.

Respondeo primò, negando antecedens & consequentiam. Antecedens, quia multorum est; nec debet singularis dici, quæ D.Thomæ, quæ aliorum plurium excellentissimorum: Imo Oviedi sententia doctis videtur singularis: paucos enim aut ferè nullos veteres aut Juniores inveniet qui expressè doceant *Esse improbabilem nostram sententiam.* Ergo singularitatis notam in eumdem regerimus. Habet bonum ingenium & monendus est, ut dignetur videre, quam ipse senten-

tiam vocet singularem, illa enim est hæc *Probabile est peccata contra naturam non distingui specie.* Porro si hæc est singularis, ei opposita nimirùm. *Improbabile est peccata contra naturam non distingui specie,* omnium est. Sed quotum omnium bone Deus! illam enim vix pauci defendunt. Sententia ergo Oviedi est singularis, & illa est communis quam ipse singularem appellat.

Nota id bene.

An singulares sententiæ improbabiles sint?

Respondeo secundò, negando consequentiam: quia multæ hodiè singulares sententiæ defenduntur, nec ideò vocantur improbabiles. Sæpè enim ad extrinsecam & authenticam probabilitatem sufficit unus Doctor.

MCXCV. *An hæc opinio sit intolerabilis?*

SECUNDÒ arguit Oviedus, quia hæc sententia est omninò intolerabilis in praxi. Sed cur? si est probabilis, cur erit ipsa intolerabilis? an quia posset aliquis probabilitate abuti? ergo & sacra Biblia intolerabilia etiam sunt, illis enim plurimi hæretici abutuntur. *Præterea* hæc opinio nihil immutat in praxi civili; ergo politicè est tolerabilis: nihil in praxi sacramentali; quia stando illi sententiæ, quæ docet circumstantias maximè aggravantes, debere in confessione exponi, (quæ probabilis, & aliquorum est) eodem modo debebit confiteri, qui D. Thomam, ac ille qui Oviedum sequatur: si sequamur contrariam, semper debebit explicari circumstantia complicis, & sic non multum practicè mutatur. Si cæteræ omittantur, quid inde, si pœnitens probabili opinione fundatur? vel aliàs omnes opiniones benignæ probabiles, dicendæ erunt intolerabiles in praxi, quia illis positis modus confitendi mutatur.

An circumstantiæ aggravantes sint in confessione exponendæ?

MCXCVI. *An bene citemus D. Thomam?*

TERTIÒ arguit, quia male citatur pro istâ sententiâ D. Thomas, qui debet de specie subalternâ exponi.

Cùm istam rationem relego jurare auderem D. Thomam non fuisse lectum ab Oviedo: non dico Totum D. Thomam, sed neque hunc articulum, quem allegamus. Putat Oviedus D. Thomam dixisse, *peccata contra naturam non distinguuntur specie* & dicit debere intelligi de specie subalternâ. Sed D. Thomas non fuit locutus sic; si enim fuisset locutus sic, fortè posset intelligi, ut Oviedus vult, non tamen deberet, *primò*, quia generaliter dicta non debent potiùs ad unam speciem, quàm ad aliam reduci, nisi cogat evidentior authoritas quam ex D. Thomâ non dabit, *secundò*, quia negatio universalis nota est, & omnia negat, nisi probetur limitatio. *Præterea* postulo ab eodem Oviedo, quot Authores ad probabilitatem requirantur? Lege totum punctum I. controversiæ 3. Tractatus V. in quo quærit Oviedus, qualis debeat esse sententia, quæ dicatur probabilis? & videbis eundem unico authore esse contentum, cum aliquibus limitationibus, quæ nunquam suadebunt Armillam, Tabienam, Astiensem (quibus addo Filliucium, aliosque) non facere opinionem probabilem: at ipsi docent, hanc fuisse sententiam D. Thomæ: ergo ut minimum hanc opinionem fuisse à D. Thomâ electam, propugnatam, & traditam, erit probabile. Sed, si littera D. Thomæ examinetur, erit evidens ejus fuisse sententiam, quam eidem isti Authores adscribunt. Non enim ita deprimendus est Sanctus Doctor, ut differentiam quæ est inter species & modos ignorasse dicatur: At ipse agens de peccatis luxuriæ, ea in species dividit; agens statim de peccatis contra naturam, ea dividit in modos: ergo sensit Angelicus Doctor, illa

Quo intelligi modo debeant Positiones universales.

An author unicus ad probabilitatem sufficiat?

illa ſpecifice, & iſta diſtingui modaliter. Legatur obſecro contextus ne illectum contra authoris mentem claram, & rationem etiam claram obtorqueri dicatur.

MCXCVII. QUARTÒ, Quia contra D. Thomæ ſententiam clamat hominum communis apprehenſio; quis enim majorem diſſonantiam non reperit in concubitu beſtiali, quàm in ſimplici pollutione, tametſi uterque actus æquè generationi opponatur? Sed reſpondebit D. Thomas magis & minus non arguere ſpecificam aliquam diſtinctionem, & ideò concesſo antecedente, poterit negare conſequentiam, & conſequens. Confirmat hanc quartam rationem Oviedus aut potiùs aliis verbis reponit, quæ proderit conſiderare ſic enim ait. [Peccata diſtinguuntur ſpecie propter diverſas diſſonantias: ſed diverſa diſſonantia eſt in concubitu rationalis cum irrationali, quàm in ſimplici pollutione, ergo diſtinguuntur ſpecie. Minorem putat certam: majorem probat: quia omnes magis horrent Beſtialitatem aut Sodomiam, quàm pollutionem propriis vel alienis tactibus excitatam.]

Magis & minus non variant ſpeciem.

At ego Sodomiam beſtialitatem eſſe majora crimina quam pollutionem probari; ab Oviedo video: at illas eſſe ſpecie inter ſe, aut ſpecie à pollutione diſtinctas ab eodem vel leviter ſuaderi non video. *Omnes enim magis horrent:* ait; ſed quid inde? omnes enim magis horrent graviora, etiam in eadem ſpecie.

QUINTÒ idem author num. 56. ut Rimetur diſtinctiones ſpecificas, ad pœnarum gravitatem recurrit, ſed inefficaciter, ut me ratio docet, & confirmat Alphonſus de Leone *tractat. de offic. & poteſt. confeſſarii part. 1. Recollect. 9. num.* 216. & 218. cujus jam verba dedi num. 989. nam in materiâ furti V. G. non omnis qui furatur materiam peccati mortalis laqueo ſuſpenditur, & tamen furtum decem aureorum & furtum millium diſtingui non poſſunt ſpecie.

An ex graviore pœnâ colligatur ſpecifica peccatorũ diſtinctio?

An furta diſtinguãtur ſpecie?

Authores qui diſtinctionem ſpecificam negant.

Multos poſſem producere, ſi liberet MCXCVIII
Bibliothecas alias examinare: perluſtrabo meam, & quid occurrat dignum notatione explicabo.

Henriquez *in ſummâ Theol. Mor. tom. 1. libr. 11. cap. 16. num. 6.* ut probet mutationem ſitûs in copulâ matrimoniali non eſſe mortale peccatum, debet aſſumere medium certius & clarius & tamen ſic argumentatur. [Quidam ſatis putant, ſi in confeſſione vir explicet, ſe cum fœminâ habuiſſe rem contra naturam, aut extra vas naturale, non deſcendens ad explicandum modum & partem aut locum corporis, quaſi hæc in genere moris ſint unius ſpeciei, nec cauſat tam magnum horrorem ſi vir & fœmina in uno lecto, quamvis præpoſterè, miſceantur, quàm ſi duo viri inter ſe vel duæ fœminæ conſpiciantur luxuriari, in quocunque corporis loco, aut quocunque modo.

Henriquez. An mutare ſitum in copula peccatum ſit?

Angelus *verb. Interrogationes. num. 1.* hæc habet. *Confitetur mulier, quod fuerit cognita extra vas debitum, non quærat poſtea confeſſarius, in quo loco, vel quomodo, & hujusmodi: ſicut faciunt quidam qui potiùs ſunt contaminatores, quàm confeſſores.* Ergo putavit Angelus totam ſpecificam malitiam peccati contra naturam conſiſtere in hoc quod ſemen fundatur extra debitum vas, & cætera pertinere ad materialem fuſionis modum, nec debere in confeſſione exprimi: Hæc verba pulchra appellat, Diana

Angelus.

part.

Diana. *part.3.tract.4.resol.99.* ergo eisdem subscribit. Ergo Angeli & Dianæ sententiâ qui Ovidedum sequeretur, contaminator esset potiùs quàm Confessa-
Fagundez. rius. Consonat Angelo Fagundez *præcep.2. libr.4 cap.2. num.8.* dicens. *Si mulier aut vir confitetur habuisse copulam extra vas naturale, non est exquirendum in quâ parte corporis, quia sufficit habere cognitionem hujus peccati contra naturam, & non oportet scire illas circumstantias, &c.* Et hinc ego *Commentar. in re-*
Caramuel. *gulam D.Benedicti.* num.983. [*Est probabile quod peccata omnia contra naturam sint unius speciei infimæ, & non subalternæ; ita Filliucius & Diana licèt contrariam (sententiam) sentiat probabiliorem. Vide meam moralem Theologiam in additionibus sub finem ubi viginti sex Authores cito pro hac sententiâ*] Et in synthesibus moralibus de castitate sic inquam; *Peccata contra naturam (nempe Bestialitas, Sodomia, Mollities) sunt contra devotam castitatem, non tamen distinguuntur specie, etsi ratione scandali in confessione sint explicanda. Ita D.Thomas teste Filliucio, Armilla & aliis.* Et quidem huic synthesi subscripsere Lovanii P. Andreas à Turri S.Th.Doctor & Professor Ord.Prædicatorum, P. Petrus Damasus de Coninck Ord. S.Augustini S.Th. Doctor & Professor, Henricus Loyens J.U. Doct.& decretorum Professor Regius & ex Soc.Jesu omnes omninò S.Theologiæ Professores; videlicet Adrianus Cromius, Joannes de Jonghe, Ignatius Derkennis, Ludovicus de Scildere, & Franciscus de Cleyn, & ex patribus Scotistis hibernis, P. Patritius Brenanus, P.Augustinus Eganus, P.Reymundus Caronus & alii.

Prodiit hic commentarius Brugis sub finem anni 1639. & tametsi à multis examinatus nemo est qui hanc propositionem momorderit. Anno 1643. editum fuit melliflui Doctoris Scholion meis illustrationib9 dilucidatum, & in fine eædem Theses paucis verbis ad majorem claritatem subjunctis: nam eodem paragrapho de castitate dictum, *peccata contra naturam (nempè Bestialitas, Sodomia, mollities) sunt contra devotam castitatem, non tamen distinguuntur specie etsi ratione scandali in confessione sint explicanda,* (datur proximo scandalum in Sodomiâ & mollitie alienis tactibus procuratâ; non tamen in mollitie commissâ sine alterius contactu) *Ita D.Thomas testibus Filliucio &c.*

Subjungi etiam poterit Ludovicus *Carbo.*
Carbo S. Theologiæ in gymnasio Perusino Professor qui edidit Compendiũ totius summæ Theologicæ & *22. quæstione 154 art.11.* distinguit peccata contra naturam non ut speciem ab specie, sed ut gravius à minus gravi; & concludit, *gravitatem magis attendi ex abusu* *Unde sume debeat gravioritas?*
rei, quam ex omissione debiti usûs, & meritò, quoniam ratio formalis specifica in hac omissione consistit; gravitas autem aut potius gravioritas in abusu.
Pater Dominicus Soto, Segobiensis, *Dominicus Soto.*
Ordinis prædicatorum *in 4. sentent. dist.41. quæst. unica art.4.* septem luxuriæ species enumerat, D. Thomam citat, & sequitur; nec tamen peccatum contra naturam in novas species subdividit; imò citat Augustinum, qui relatus in Canone *Adulterii 32. quæst.7.* sic ait libro de Adulterinis conjugiis, *Horum o-* *S. Augustinus.*
mnium pessimum, quod contra naturam fit, ut si vir membro (mulieris) *non ad hoc concesso utatur.* Ecce totum malitiæ fundamentum in negatione ponitur ab Augustino, & ex eo à Soto: Adeoque sicut in omnibus una est negatio, unica etiam erit species. Alexander Pesan- *Alexander Pesantius.*
tius Romanus Philosophiæ Theologiæ,

gię, & J.U.D. edidit commētaria brevia in universam Theologiam D. Thomæ Venetiis anno 1606. & Paulo V. Pontifici Maximo dicavit. At 2.2. *quæst.* 154. *art.* 11. tractat cum D. Thoma de Luxuriæ specie; cumq; D. Thomas peccatum contranaturale in modos dividat, videretur debuisse Commentator hujus vel majoris distinctionis meminisse, si majorem cognosceret; at quia nihil omninò dicit censendus est, non putasse distingui specie peccata contranaturalia, nec modalis distinctionis, quę intra cādem speciē est, fuisse solicitum: utpote purè materialis, & quæ non pertinet ad forum sacramentalis confessionis.

MCXCIX. I. Nider.

Joannes Nider Ordinis Prædicatorum Theologus *in Præceptorio, sive Orthodoxâ & accurata decalogi explicatione, præcepto 6. cap. 2. num. 6.* quid nomine peccati contranaturalis intelligendum sit, describit; & ait. *Sexta species luxuriæ est peccatum contra naturam, per quod intelligitur omnis inordinata effusio seminis extra vas sibi debitum in ordine ad generationem.* Docet deinde quanta circumspectione debeat prudens Concionator procedere cùm vitia carpit, & vitæ puritatem commendat. *Prædicando,* inquit, *de hoc vitio publicè, debet quilibet cautus esse, & tantum in genere de ipso loqui: taliter tamē, ut qui rei sunt, ex hoc valeant cognoscere culpam suam. Sed species & modos hujus turpitudinis non expedit coram populo particulariter explicare: ne puræ aures maculentur, & ne quis facere discat, quod ignorabat.* Ecce admittit species & modos; non ergo omnia peccata contra naturam in Nideri sententiâ distinguuntur specie, sed sunt, quæ distinguuntur tantummodo. & qui concionatores instruxerat, se reponit, ut etiam erudiat Confessarios; sic enim progreditur.

Quàm cauti esse debeant Concionatores?

Quilibet tamen distinctè in Confessione, si reus est, se debet accusare; & confessor prudens de hoc cautè ubi opus rimari, sed possit quis statim objicere: Peccatum hoc cōtra naturale in species & modos divisum asseri, nec tamen illas aut istos recenseri; scrupulum removet his verbis. *Sunt autem hujus nefandissimi peccati multi modi, secundum Tho. ubi prius* (Nota bene non agit de speciebus, sed de modis) *Primus vocatur Immundities, sive Mollities; puta quando sine concubitu voluntariè procuratur pollutio, causâ delectationis venereæ: & fit per contactum proprii genitalis, sive alieni, & per quoscunq; alios modos illicitos, quibus hujusmodi pollutio procuratur voluntariè, & propter experiri delectationem veneream. Secundus modus & pejor fit, quando non servatur naturalis modus concumbendi; Et hoc quantum ad instrumentum, vel quia non ad debitum vas scilicet, quod à naturâ ad generandum deputatum est: aut quantum ad alios concumbendi modos bestiales, aut monstruosos. Tertius est pejor secundo, & propriè vocatur Sodomiticum peccatum, quod fit per concubitum ad non debitum sexum: puta cum masculus concumbit cum masculo, aut fœmina cum fœminâ. De hoc peccato loquitur Apostolus Rom. 1. Quartus est pessimus, qui dicitur Bestialis; & fit per concubitum rei non ejusdem speciei, ut cum quis concumbit cum bestia.* & concludit *Hoc peccatum sextæ speciei videlicet vitium contra naturam est gravissimum inter omnia peccata carnis Secundum August. de adulterinis conjugiis.* Quibus verbis posse clariora reperiri, non Credo. Sed postulas, quæ sint cōtranaturalia peccata distincta specie, si ista solo modo dissideant? Et respondeo sacrilegium addere novam circumstantiam peccato, etiā contranaturali ad aliam pertinentem speciem, Addo posseque Adulterium & Incestum Sodomiticum etiam admitti.

Nota benè

Dantur peccata contra naturam distincta specie; & quæ illa?

TabulaRomana & Bambergensis.

MCC. Prodiit Bambergæ apud Augustinum Crinesium doctissima Tabula impressa ad Exemplar Romanum, anno ∞ D C XXII. Superiorum permissu, cui Titulus. *De definitione & distinctione peccati ad animarum curatos pertinens.* & in ipsâ verb. *Luxuria.* Sic lego: *Luxuria est peccatum generale, quia habet species, quæ sunt; Vitium contra naturam, Fornicatio, Stuprum, Adulterium, Raptus, Incestus, Impudicitia, Sacrilegium.* & statim. *Vitium contra naturam, a quo impossibilis est generatio prolis, fit quatuor modis* (nota bene; non dicit *speciebus* sed *modis*) & enumerantur, *Mollities, Bestialitas, Sodomia, & concubendi illegitimus modus.* Ergo & Pontifex Romanus, & Episcopus Bambergensis cùm talem Tabulam Pastoribus jubent, aut permittunt proponi, putant peccata contra naturalia non specificè, sed merè modaliter distingui.

Summus Pontifex. Episcopus Bambergensis: &c.

Marchantius.

Hujus etiam sententiæ videtur esse Jacobus Marchantius, qui *in horto Pastorum Tract. IV. lectione XI.* sic inquit *Hoc peccatum continet contaminationes varias, quæ committuntur extra concubitum naturalem personarum diversi sexûs.* Et inferius, *Licèt verò generaliter nomine* Sodomiæ *omnia vitia contra naturam accipiantur, specialiter tamen* Sodomia *significat peccatum, quo personæ ejusdem sexûs commiscentur, vel personæ diversi sexus extra vas naturale.* Et in Resolutionibus Pastoralibus agens de sola pollutione videtur hoc nomine omnes sordes contra naturales comprehendere.

Sodomiæ nomine intelligitur quodlibet peccatũ contra naturam.

Pollutio nomen est generale.

Felisius.

Matthias Felisius Ordinis S. Francisci, Provinciæ Inferioris Germaniæ Minister, in catholicâ Præceptorum decalogi elucidatione præcepto 6. cap. 8. de peccato contra naturam. *Vitium contra naturam,* ait, *licèt una sit Luxuriæ species secundum D. Thomam* (Nota bene & sententiam tenet, & eam esse Angelici Doctoris affirmat) *multis tamen modis abominalibus ac execrabilibus adimpletur.* Jacobus de Graffijs à Capua *decis. aurearum part. 1. lib. 11. de Mollitie cap. 88 num. 1.* sic ait. *Quia vitium contra naturam potest multipliciter* (hoc est, *multis modis*) *contingere secundum S. Tho. 22. quæst. 154. art. 11 vers. respondeo. Uno quidem modo, si absque concubitu causâ delectationis venereæ pollutio procuretur, quod quidem pertinet ad peccatum Immunditiæ, quæ Mollities appellatur. Alio modo si fiat per concubitum ad rem non ejusdem speciei, quod Bestialitas vocatur. item, num. 2. Rursum si fiat ad concubitum, ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, vel fœmina ad fœminam, secundum Apostolum Cap. 1. ad Roma: quod vocatur peccatum Sodomiticum. Ultimo si non servetur naturalis modus, aut quantum ad instrumentum, aut quantum ad alios monstruosos, & bestiales concumbendi modos, & de hoc diximus supra, capit. 82. numer. 17.* Docet igitur *Primò* peccata contra-naturalia non specie sed modo distingui, *secundò* hanc esse D. Thomæ sententiam.

Jacobus de Graffiis.

MCCI. Navarrus de 6. præcepto non Mœchaberis. capite 16. *Sexta* (species) *est contra naturam, quando non solùm peccatur contra rationem naturalem, ut in speciebus sit prædictis, sed etiam cōtra ordinem, quam natura ad habendam copulam Carnalem ordinavit, juxta utrumq; Thomam, ut contingit cum peccat vir cum viro, fœmina cum fœminâ, aut vir cum fœmina extra vas naturale, quod gravissimum & abominabile, & indignum ut nominetur peccatum est: quamvis contingat inter maritum & uxorem. Ejusdem speciei est etiam cum peccatur cum animali bruto, quod bestialitas dicitur, & est omnium, quæ sunt contra naturam maximum juxta S. Thomam.* Ecce Navarrus multa docet, quæ debent accuratè resumi. *Primò* enim rationem forma-

lem

Navarrus.

Nota bene.

Ratio formalis bu-

jus peccati. lem cōſtitutivam peccati contra-naturalis aſſerit eſſe apponi Ordini, quem natura ad habēdam copulam carnalem ordinavit; qui cum unus ſit, oppoſitio etiam una eſſe debet; ubi enim una ſola datur ratio ſpecificativa, una ſola dari poteſt ſpecies. *Secundò* contranaturale peccatum Viri cum Viro, fœminæ cum fœminâ, aut etiam viri cum fœmina in hac unica ſpecie conſtituit. *Tertiò* hanc ſententiam utrique Thomæ adtribuit. Nec contra militant quę ſubſequuntur.

Nota & hic. *Advertendum. item quod non dixi prædictas ſex ſpecies luxuriæ eſſe ſpecies ſpecialiſſimas, ſed potius genera ſubalterna, quæ ſub ſe alias ſpecies continent: nam ſub ſpecie Inceſtus continentur Inceſtus cognatorum diverſorum graduum, quæ ſunt diverſæ ſpeciei ſpecialiſſimæ: & ita non ſufficit confiteri habuiſſe rem cum cognatâ, ſi habuit cum cognata primi ſecundi vel tertij gradus: ſed oportet exprimere gradum quia circumſtantia illa licet non mutet ſpeciem generalem, ſive genus Inceſtûs, mutat tamen ſpeciem ſpecialiſſimam: quod ſufficit ad hoc, ut ſit neceſſariò confitenda juxta tradita.* Non inquam, contra hæc militant, nam ſicut exemplum ab inceſtu deſumpſit, ſumpſiſſet clariùs à peccatis contranaturalibus, ſi illa crederet diſtingui ſpecie. Accedit quod expreſsè dicat ſe ſequi D. Thomam, adeoq; ſicubi obſcurè loquitur, debet ad præcedentia & doctrinam D. Thomæ explicari. Accedit, quod ipſe expreſsè dicat eſſe omnia ejuſdem ſpeciei, etiam cum peccatur cum bruto.

An inceſtus gradus ſit in confeſſione explicandus?

Azorius. Azorius *Inſtitution. Moral. Tom. 3. part. 3. lib. 3. cap. 22. de beſtialitate.* Quærit *Primò*, An hoc peccatum ſit unius ſpeciei, an verò diſtinguatur ſpecie pro diverſitate belluarum, cum quibus fit? *Reſpondet, & ſe recte reſpondere aſſerit citato pro ſe* Cajetano *in 22. q. 154. art. 1. ad Dubium 3.* ſolùm eſſe unius ſpeciei; quoniam licèt ſpecie differant belluæ, unîus eſt tamen rationis turpitudo, nimirùm copulam habere cum re alterius ſpeciei. Hîc ego. Si diſtinctio beſtiæ & beſtiæ hoc peccatum nefarium nō diſtinguit, nec diſtinguet diſtinctio hominis & beſtiæ, viri & fœminæ, manuum aut cujuſcumq; partis contactus. Ratio eſt, quia vel tota ratio formalis conſtitutiva hujus peccati conſiſtit in negatione vaſis debiti, vel in materiâ etiam poſitivâ, cui ineſt talis negatio: ſi primum, omnia contra naturalia crimina ſunt unius ſpeciei: ſi ſecundum, beſtialitatis peccatum multiplicandum eſt juxta brutorum differentias; maximè in illorum ſententiâ, qui ea diſtinguunt ſpecie. non enim reperitur diſparitatis ratio.

In beſtialitate non dătur ſpecies diverſæ?

Quærit ſecundò idem Azorius: An coitus cum Dæmone ſuccubo, vel incubo, ſit peccatū ejuſdem ſpeciei cum beſtialitate? & Reſpondet, ex eodem Cajetano ubi ſupra *eſſe ejuſdem ſpeciei ſecundum eſſe naturale, una tamen eſt rationis turpitudo, nimirum Coitus cum re alterius ſpeciei.* ſed hoc mihi videtur mirabilius. plus enim homo à dæmone differt quam ab aliâ beſtiâ. ergo tenendum eſt materiales circumſtantias non conſiderari, ſed totam malitiam in ſolâ negatione debiti inſtrumenti conſiſtere.

Quærit tertiò. An in confeſſione ſit exprimenda circumſtantia belluæ, vel rei cum quâ eſt habita copulâ? *Reſpondit ſatis eſſe ſi in confeſſione dicatur quod fuerit coitus cum re alterius ſpeciei.*

Joannes Gerſon *Opuſculo de cognitione peccatorum venialium & mortalium. Conſideratione* 17. Clariſſimè ſuam mentem exponit, & non jam omnia peccata contranaturalia, ſed univerſaliter loquendo, omnia peccata carnis ad eandem infimam ſpeciem moralem reducit *Luxuria*, ait, *de ſe eſt contra mandatum Dei.* MCCII. *Gerſon.*

An omnia peccata carnis ſint ejuſdē infimæ ſpeciei?

Ratio formalis peccati.

Dei. Ecce vir doctus in oppositione operis & legis rationem peccati cõstituit. Et quia species Luxuriæ non cognoſcit, ad modales differentias deſcendit, & ait. *Fit multis modis.* & ſingulos recenſet accuratè. *Aliquando eſt Luxuria*, inquit *in primo motu cogitationis; & ibi eſt peccatum veniale quia conſenſus non eſt perfectus.*

Conſenſus ſemiplenus.

Ecce admittit peccata venialia etiam in materiâ Luxuriæ, propter conſenſum incompletum. Secundo *poteſt haberi conſenſus ad delectationem quæ eſt in opere Luxuriæ, quod eſſet peccatum mortale, & ibi eſt peccatum mortale:* Noto illud, *quod eſſet peccatum mortale.* & infero non omne opus Luxuriæ ad Gerſonis mentem eſſe mortiferum; dantur ergo in hoc genere venialia propter parvitatẽ materiæ.

Materia parva in genere luxuriæ.

Et ſimiliter accidit in alijs peccatis, uti aliquis poſſet tantum delectari in cogitando, quomodo ſuus inimicus haberet magnum dolorem aut infortuntum, quod peccaret mortaliter; poſito quod hoc maleficium non vellet facere ſuo inimico. Et hoc eſt omnino verũ; ſi illa delectatio ex odio aut invidâ procederet. Sed fundamentum hujus veritatis eſt difficile, & alibi penitùs explicandum.

An dentur delectationes moroſæ in iraſcibili? Et an ſint peccaminoſæ mortaliter?

Similiter perſona poteſt cogitare de delectatione, quam habent, illi qui peccant per luxuriam, & in hoc habere beneplacitum per deliberationem perfectam, quod peccabit mortaliter, poſito quòd nolit tale opus facere. Aliud eſſet ſi quis acciperet delectationem in his, quæ de ſe non ſunt niſi veniale peccatum. Ecce iterum admittit peccata venialia Luxuriæ, ratione materiæ. *quia* conſenſus in peccatum veniale, non eſt niſi veniale peccatum.

Materia iterũ parva.

Tertio *poteſt haberi conſenſus ad opus naturale extra matrimonium, & ibi eſt ſemper peccatum mortale.* Quarto *aliquando non ſolum tenetur mala voluntas in corde, imò etiam nutritur ipſa à foris in videndo, & loquendo vel tangẽdo ſe vel aliam perſonam, & ibi ſemper eſt mortale peccatum, ſicuti voluntas ex quâ ſequitur opus eſt peccatum mortale. Ecce videtis quod peccata mortalia fiunt ſæpè quando tenetur mala voluntas & ſpecialiter choreis, & in alijs jucunditatibus ſæculi.* Aliter *dicendum foret, ſi non habeatur mala voluntas ab intus, nam, videre pulchritudinem mulieris fieri poteſt ſine peccato, vel quòd non erit niſi peccatum Curioſitatis. debet etiam cavere perſona, (fœmina dico) quod non det cauſam peccandi alteri per viſum aut tranſitũ ſuum, aut ſermonem aut tactum, quia ibi eſſet peccatum, poſito quod non vellet peccare carnaliter, quia etiam debent caveri pericula, quæ eveniunt per malos motus, qui inde exurgunt.*

D. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus *in ſuâ Theologia de 6. præcept. Capitul.* 18. ſic inquit. *Si maſculus operatus eſt turpitudinem cum maſculo, vel fœmina cum fœminâ, vel vir cum fœminâ extra vas debitum, quod dicitur Sodomiticum & eſt graviſſimum omnium. Si cum brutis operatus eſt nefas, quod dicitur beſtialitas. Si diebus feſtivis aliquod horum operatus eſt, quod magis grave. Et ſecundum aliquos hujusmodi circumſtantias inter ſe eſt confiteri, quia mutant ſpeciem peccati. Quod ſi in Eccleſia vel in loco ſacro aliquod horum commiſit, ultra hoc quod fecit, operatus eſt ſacrilegium, & ob hoc gravius peccatum.* Obſervo multa; notabo aliqua. Primo tam certum fuiſſe D. Antonino contra-naturalium criminum differentias eſſe ſpecificas & debere in confeſſione Sacramentali exponi, quam circumſtantiam temporis & loci mutare ſpeciem. quarum priorem negamus, & poſteriorem non niſi cũ magnis limitationibus admittimus. Secundò, noto illud *ſecundum aliquos*, & infero contrariam ſententiam, quam habet D. Antoninus, fuiſſe ſuo tempore communem; malè enim aliquibus adſcri-

MCCIII. S. Antoninus.

ſcriberet, quod ab omnibus, aut à pluribus affirmaretur. *Tertiò*, omnia illa ad mentem hujus Doctoris ſola gravioritate diſtingui. Hoc ſonant illa verba. *Graviſſimum omnium; magis grave, &c.*

Henricus de Haſſiâ.

Henricus de Haſſia *in Regulis ad cognoſcendum differentiam inter peccatum mortale & veniale* juxta editionem anni 1483. apud Albertum Kume Moguntinum §. Luxuria ſub medium. *Nimius*, inquit, *abuſus propria uxoris poteſt eſſe mortale penes primam regulam, dum finis in tali voluptate conſtituitur licet minus quam, &c.* [Nimius omninò rigor.] *ſed ſuper omnia deterius & mortaliſſimum eſt per tertiam regulam contra legem naturæ, peccatum contra naturam, vel cum ſexu indebito, vel cum alia ſpecie.* Nec tamen diſtinguit ſub hac peccati contranaturalis ſpecie inferiores ſpecies.

An ut iproprià uxore ſit peccatum; & ſi aliquando ſit mortale?

MCCIV.
Layman.

Paulus Layman *libr. 3. ſect. 4. de Temperantia & oppoſitis vitiis. num. 9.* enumerat ex D. Thoma 22. *quæſt. 154. art. 1.* & ex c. *lex illa 3. 6. 4. 1.* ſex ſpecies Luxuriæ: nimirùm: ſimplicem fornicationem, Adulterium, Inceſtum, ſtuprū, peccatum contra naturam; & illis addit ſeptimam, quæ eſt Fornicatio ſacrilega: ergo peccata contra naturā non diſtinguit ſpecie. deberet enim hoc ipſum adnotarè. Confirmatur hæc ipſa conſequentia. nam ſuam ſententiā Laym. probat authoritate D. Thomæ: at D. Thomas ibi & ſæpe alibi docet dari non ſpecies, ſed modos peccandi contra naturam: ergo eandem ſententiam Layman tenuit.

Angelus de Clavaſio.

Doctiſſimus Vir Angelus de Clavaſio, Vir verè magnus, Ordinis Minorum Vicarius Generalis in ſummâ Angelica de caſib. conſcientiæ §. luxuria ſub initium. *eſt peccatum mortale, cum conſentit in operationem. Vnde ſi eſt pollutio, ſolum ſine alterius commixtione, ſic dicitur mollities vel immunditia. ſi vero coitus ſit ad rem alterius ſpeciei, ſic dicitur beſtialitas. Si a. ad rem ejuſdem ſpeciei, ſed indebiti ſexus; ſic dicitur Sodomia. Si quartò ſit ad rem ejuſdem ſpeciei & debiti ſexûs; ſed non ſervatur naturalis modus coëundi: vel quantum ad inſtrumentum non debitum, vel quantum ad monſtruoſos concubēdi modos. Sic hi quatuor modi dicuntur peccatum contra naturam.* Modi peccandi. *Si cum alio ejuſdem ſpeciei, & indebito vaſe, & debito modo ſit pollutio; Aut eſt cum ſolutâ, & ſic eſt fornicatio, aut cum conjugatâ & ſic eſt adulterium, & hujuſmodi. Et ſic ſemper peccatum mortale, ſi eſt voluntaria præter matrimonium.*

Ecce peccata contra naturam nòn in ſpecies, ſed in modos diſtinguit. ſed & paulo ſuperius dixerat, *ſed nota quod Luxuria habeat initium in corde cogitando cauſa delectationis: & iſtud eſt peccatū mortale ſecundum diſtinctionem poſitam ſuperius cogitatio moroſa. multo magis ſi ultra cogitationem peccati mortalis addatur ſenſus; puta quod vult delectari in videndo, loquendo, tangendo, & hujusmodi, licet nolit conſumare opus. Item eſt peccatum mortale deliberatus conſenſus in opus ſi facultas adeſſet. Matth. V. Qui viderit mulierem, ſcilicet deſiderando corde deliberatè ad mechandū, jam mechatus eſt, ſcilicet propter peccatum mortale: & illius ſpeciei cujus eſt materia, quam appetit; puta ſi ſolutam, fornicatio; ſi conjugatam, adulterium; & hujuſmodi: quæ circumſtantia eſt confitenda, cum mutet ſpeciem, ſecundum aliquos ſed ego non credo* [nota bene & verba & rationem adjunctam] *quia ſolum eſt contra unam prohibitionem, ſc. non concupiſces proximi tui uxorem vel contra aliud: non rem licet ſit bonū confiteri Dno.* Vides Angeli fundamentum ethicum, ut probet eum, qui deliberatè voluit uti ſolutâ hodie & heri conjugatâ cōmiſiſſe duo peccata ejuſdem ſpeciei nec teneri hanc exponere in confeſſione circumſtantiā, aſſumit,

Vnde sumenda sit specifica peccatorũ distinctio? *Omnia peccata, quæ sunt contra eandem prohibitionem, esse ejusdem infimæ speciei.* subsumo Atqui omnia peccata contra naturam, sunt contra eandem prohibitionem, ergo legaliter loquendo sunt modi diversi peccandi sub eadẽ specie.

Dices hinc sequi Adulterium, Sacrilegium, simplicem fornicationem, & peccata contra naturam esse ejusdem speciei, quia omnia militant contra eãdem Legem. Et respondeo non sequi; in adulterio enim præter fornicationem, quæ est contra prohibitionem sextam, res aliena sumitur contra septimam, & infertur conjugi dedecus contra quintam, & in copula Sacrilegâ violantur secunda & sexta, illa voti, hæc fornicationis ratione.

MCCV. *Taurinus.* Reverendiss. Dn. Taurinus Dandulo Archiepis. Cretensis, in Compendio pro catholicæ fidei instructione §. Luxuria sub finem, *Item committendo peccatum carnis cum corporis pollutione. Et hoc committitur tot modis, quot modis iniquitas carnis potest satisfacere suæ voluntati Libidinosæ. Quorum modorum tanto est unius gravior altero, quanto unus magis displicet Deo quàm alter.* Modi ergo isti sola differunt gravioritate.

Chainus. Barthol. de Chainus de Mediolanó Ordinis minorum in suo interrogatorio sive confessionali præc. 6. de prohibitione mechiæ. *Sextum præceptum est,* ait, *non mechaberis: Hoc præcepto, ut dicunt Doctores nostri, prohibetur omnis concubitus, qui est præter legem matrimonij, & quod hoc semper est mortale in omnibus speciebus suis 36. quæst. 1. Ideo tanquam necessario confitendis, debet confessor de ipsis omnibus interrogare: non tamen omnes de omnibus, ne quis discat peccatũ quod nescit, sed à longè, prout convenit cuilibet confitenti, prudenter semper & honestè. Et cùm ultimam peccati speciem habuerit, ulterius non procedat ad alias particulares circumstantias non necessarias propter periculum evitandum, quod Ecclesiast. 13. dicitur Qui tetigerit picem inquinabitur ab eâ.*

Idem eodem loco sub finem. *E converso, si peccavit contra naturam voluntariè pollutionem procurando per semetipsum, vocatur peccatum immunditiæ vel mollitiei, sive hoc procuravit proprijs manibus vel alijs modis. de modis enim non est curandum. Si masculus cum masculo turpitudinem operatus est, vel fœmina cum fœmina, vel vir cum muliere extra vas debitum, dicitur sodomia, vel sodomiticum vitium, de quo Apost. Rom. 1. Si cum brutis operatus est nephas & dicitur bestialitas.*

Prodijt Monachij hoc Anno MDC MCCVI. *Escobar.* XLVI. Liber Theologiæ Moralis reseratus viginti quatuor societatis Jesu Doctoribus (nimirùm, Suario, Vasquez, Molnia, Toleto, Valentia, Sanchez, Azorio, Salas, Laymanna, Lugone, utroque Coninch, Rebellio, Reginaldo, Lessio, Castro, Palaus, Saâ Petro Hurtado, Fagundez, Gordono, Granado, Turriano, Baldello, Filliucio) digestus à P. Antonio Escobar, & quadragies impressus; & quidem tanto Authorum strepitu, videtur nihil posse tradi, quod tantis hominibus dignum non sit. & Tamen Tract. 1. exam. 8. cap. 2. num. 77. *Scio,* inquit *probabile esse, om-* *Nota bene* *nes* (peccandi contra naturam modos & differentias) *esse unius speciei* hodie videtur inter Doctores, qui vivunt communissima. Illam esse probabilem tenet Diana, & ejus compendista, qui ait *Probabile est omnia peccata contra naturam esse ejusdem speciei infimæ & non subalternæ Filliucius, etsi contraria sit probabilior Diana part. 3. tract. 4. resol. 101. & part. 5. tract. 14. resol. 56. Hucusq; ille.*

His positis contra illos, si qui sunt MCCVII. qui hanc opinionem improbabilem dicunt,

Probabilitas nostræ sententiæ demonstratur.

dicunt, ſic arguam.[Vos ipſi & univerſi omnes Doctores aſſeritis, illam eſſe opinionem probabilem, quæ à quatuor vel ſex doctoribus talis eſſe cenſetur; atqui hæc non jam à ſex ſed à viginti ſex aut pluribus admittitur: ergo ſequitur neminem poſſe dari, qui illius probabilitatem neget.]

Modus confitendi.

Hac ſententiâ ſemel admiſsâ ſequitur neceſſariò pœnitentem ſatisfacere, ſi ita in confeſſione ſua peccata exponat, ut confeſſario ſpecies & numerus peccatorum innoteſcat, etſi nulla circumſtantia, tametſi notabiliter aggravans, modo ſpeciem non mutet, exprimatur. Hoc enim communior ſententia affirmat, nam illa, quæ jubet circumſtantias aggravantes in confeſſione explicari, nimis eſt dura & difficilis, ne dicam videri impoſſibilem, & Synodo Tridentinæ contrariam.

An circumſtantiæ aggravãtes debeãt exponi in confeſſione.

Hæc dicta ſunt pro aliquibus Mollitiei defenſoribus, qui mihi ipſi ſunt auſi dicere, eſſe cõnaturalem. Veteres hanc ſpecierum diſtinctionem in hujuſcemodi peccatis non noverunt, juniores ignorant, & *Sodomiæ* nomine omnes ſordes contranaturales intelligunt. Satis miſera eſt humanæ conditionis fragilitas, non indiget Mollities advocatis, tenendum eſt illam eſſe peccatum graviſſimum, ejuſdem cum beſtialitate (horrendo Crimine) ſpeciei, tametſi peccatum minus grave circumſtantiarum ratione. Sic anno præterito ſentiebam, viginti ſex aut plurium authoritate illuſtriũ virorum manuductus; contra quos ſi quis Mollitiem voluerit propugnare, ejusque malitiam nefandam diminuere, per me ſtat, tacebo. Jam nihil ſentio; nihil dico: de ſordibus diſputare non volo. ſi demonſtravi intentum, Deo ago gratias; ſin minus, quid ſentire debeam ſcio, quid aliqui doceri velint, neſcio. Controverſiam integram in medium pono, illam totam Lectori pio judicandum relinquo. Relinquo, inquam, quia de ſordibus loqui multa non placet. Interim, qui viginti ſex aut plures pro meâ ſententia authores dedi, non ero nimius poſtulator, ſi tres aut quatuor pro contrariâ poſtulem nominari. nam huic aſſertioni, *Probabile eſt omnia peccata contra naturam eſſe ejusdem ſpeciei*, aſſonare poteſt hæc, *Omnia peccata contra naturam non ſunt ejuſdem ſpeciei*; unus enim & idem Doctor poteſt utramq; defendere. Solùm opponitur hæc, *Non eſt probabile peccata contra naturam eſſe ejuſdem ſpeciei*: ſed & hæc rationibus & authoribus caret. Multos & multas examinavi, fateor: Vix autem unam fortem, vix unum vel debilem pro illâ legiſſe affirmo. Tu hæc omnia relege, & ſingulorum verba & ſententias conſidera.

FUNDAMENTUM LVIII.

De Materia parva.

MCCVIII Atur quantitas parva in materia Luxuriæ præſcindendo à periculo: quod nobis & doctiſſimis plurimis viris manifeſtum videtur.

An & iſtud deficere poterit? Quid dicam? Puto varias & toto cœlo differentes eſſe hominum complexiones & conſtitutiones. Hiſpanis, Gallis, Italis, calidiores ſunt Braſili; frigidiores Germani, Dani, Scythæ. Ex eadem regione vel gente alij ſunt continentes, alii exhauſti; laborant illi ubertate ſeminalium humorum, qui vel minimo tactu alterantur; languеſcunt iſti, & datâ etiam operâ alterari non poſſunt. Et cur ad regiones & gentes; cur ad diverſos recurro homines, ut judicium efformem? unus & idem diverſo tempore, diverſo loco, ſi diverſis nutriatur cibis, aut diverſis præoccupetur ideis, ſibi ſolet eſſe diſſimilis. Quam ob rem in obſcuriſſima hac materia nihil univerſim aſſerendum, aut etiam negandum exiſtimo; ſed debere in teſtem advocari experientiam, & perſonales circumſtantias ſpecialiter conſiderari.

Varia ſunt hominum conſtitutiones & temperamenta.

Multi negant materiã parvam, & tamen hæc omnia concedunt, quos non facile intelligere valeo.

Iudiciũ de periculo pendet ab experientia.

MCCIX. REducunt ad dubium aliqui rem certam & claram; qui, quantum capio verbis ſolùm diſcrepant à vera ſententia. Aliud eſt inquirere, *An in fornicatione detur materia parva?* aliud & omninò diverſum, *An in re venerea?* Sanè in fornicatione materia parva dari nequit: quoniam quæcumq; fornicatio, licet parva ſit, gravis eſt; nec de hoc quisquam mortalium dubitat. Sic ſimiliter dicere poſſemus, non dari parvitatem materiæ in homicidio, quoniam qualecumque homicidium mortiferum peccatum eſt. Non aliter in genere blaſphemiæ nihil leve reperire quis poterit. Et ut univerſaliùs loquar, idem eſt, ac ſi diceremus, non dari materiam levem in genere peccati mortalis; quicquid enim culpa mortalis eſt, gravis etiam materia eſt.

In fornicatione nõ datur materia levis.

Quæſtio igitur eſt, *Vtrùm in re venerea detur materia parva?* hoc eſt, *Vtrum in genere luxuriæ ſit dabilis aliqua ſenſualis delectatio, quæ ita ſit levis, ut ex ſe non inferat peccatum grave?*

Conſultò *ex ſe* dixi: quia licèt contingeret nullam dari delectationẽ moroſam ſine culpâ mortali, non ſtatim veniret materiæ parvitas deneganda: moroſitas enim quæ ex ſe eſſet levis, poſſet

Conſiderari ſemper debet periculũ.

possset censere gravis ratione periculi, aut alterius circumstantiæ adjacentis. Consideratâ ergò morositate venereâ secundum se: peto. *Vtrùm aliquando, aut sit aut poßit esse levis?*

§.

Authores pro nostra sententia.

MCCX. NEgativam sententiam nunquam intelligere potui, nec illam auderem contra mediocriter doctos propugnare. Eam vidi aliquoties defendi, nunquam bene; ideò subscribo Sancio *de matrim. lib.9 disp.46.num.9.27.& 40.* Zenardo *in direct. confess. part.1. de Sacram. matrim. cap.41. quæst.28.* Salas *in 1.2. disp.6. sect.21 num.141.* Villalobus *in summ tom.2. tract. 40. dub.9 numer.8.* Maldero *in 1.2. quæst 74. artic.10.* Quibus etiam favere videntur Seraphinus Freitas *in addit. ad tract. de confess. solicit. quæst.7. num 33.* Sancius *in selectis disp. 11. num.22* Miranda *in manuelis prælatorum Regularium quæst.28. art.17. conclus.1.* ubi in omnibus rebus excepto juramento assertivo reperit materiam levem, & ait, *Certißimum est* (nonne constanti animo & sine aliquâ formidinis specie loquitur) *quod in omni materia excepto perjurio parvitas materiæ excusat à peccato mortali.* Ergo etiam in venereâ, hæc enim perjurium non est. & ut probet, subjungit. *Hæc conclusio est communis omnium Theologorum resolutio, cum D. Tho. 2.2. quæst.89 art.4. & quæst.66. art.6. Est etiam communis resolutio Iurisperitorum super c. unum d.25 & c. etsi de simonia & l. scio. de restit. in integrum.* Putavit ergo Miranda suam sententiam esse certam & omnium. Citari etiam potest Marchantius *in Quæst. Pastoral. ad Decalogum c.6. q.2.* sed & D. Antoninus Diana pro suâ in mea scripta benevolentiâ nonnullos mihi in suis Litteris Authores suggessit, quos addam cùm meas chartas recognoscere possim. Dabo tamen doctissimum Patrem Basæum; qui *in Florib. verbo Impudicitiâ pag.372. num.76.* citaverat me *in commentarii hujus disput. 69. num.1052.* aitque. *Inter hos* (non conjugatos) *etsi* (oscula) *non sint censenda peccata mortalia, tamen increpandi sunt, qui hoc faciunt tanquam operis arguentis animum nimis mollem & libidini deditum.* Et Sylvium *22. quæst.154. art.4 conclus 6.* etiam pro sua sententia adlegat. Sed & verbo. *Peccatum. I. num.7. pag.520.* sic infit. *An in rebus venereis detur materiæ parvitas excusans à mortali? affirmant Sanchez de matrimon. lib.9. disput 46. num.9. Navarrus prælud. 9. num. 12. Clavis regia lib.8. cap.6. num.1. Salas. 1.2. d.6. s.21. num.149. Vasquez. 1. 2. disp. 108. num.3 P Soto de doctr. fol.26. & hanc sententiam probabilem speculativè docet Malderus, quia si in cæteris datur materiæ parvitas, cur non in hoc? Quidquid sit de speculativa probabilitate hujus sententiæ, negativa est sustinenda aut communior & tutior in praxi. Sanè pro hujus quæstionis elucidatione non gravabor hîc verba docti D. Ioannis Caramuel in Commentar. in Regulam Benedicti disputat.69. & 70. levis tactus, &c.* (Verba mea habes in suo loco) *& paulo superius* (num.1053.6) fatetur idem author (nempe Caramuel) *periculosum esse asserere dari materiam parvam, quia* (inquit) *qui putat hanc vel illam actionem sensualem esse levem, dum illam elicit, sæpè se exponit periculo ulteriori &c.* Hucusque Basæus, qui cum suam opinionem communiorem & tutiorem nominet, dicendus omninò est nostram dicere communem & tutam. Constat igitur ex præmissis Authorum

Thomas Sancius. Zenardus. Salas. Villalobus. Malderus. Seraphinus Freitas. Ioannes Sancius. Miranda. Omnes Theologi. D. Thomas. Omnes Iurisperiti. Marchantius. Basæus. Sylvius. Sanchez. Navarrus. Clavis Regia. Salas. Vasquez. Malderus. Caramuel.

 testimo-

testimoniis dari lascivas actiones, quæ sint leves.

MCCXI. Isti Authores sufficerent, ut aliquis certum, aut saltem probabile dictamen formaret; sed quia nonnulli numero Authorum delectantur, alios etiam ad-
Cajetanus jungam; quoniam Cajetanus *in Summula ver. luxuria.* [Potest autem dupliciter superfluitas venereorum inveniri. Primò, secundum solas circumstantias, ut contingit inter conjuges. Et sic communiter est venialis luxuria.]

Intra limites matrimonii copulam solere esse venialiter peccaminosam videtur docuisse Augustinus, nam testimonia, quę congerit Cornelius Jan-
S. Augustinus. senius in suo Augustino pro hac positione fortia sunt. Consonat D. Thomas. 2.2. *quæst.* 25. *art.* 3. *in corp.* & *quæst.* 36. *art.* 3. & *quæstion.* 153. *art.* 3. & *in* 4. *dist.* 33. *quæst.* 1. *art.* 3. & *quæst.* 2. *De veritat. quæst.* 25. *art.* 5. *ad* 7. & *De malo quæst.* 15.
Azor. *art.* 2. & 3. & sæpè alibi, Azorius Instit. *Moral. tom.* 3. *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 21. [Secunda est opinio asserentium non esse peccatum mortale, sed veniale gravis-
Sylvester. simum. Sic Sylvester *verb. debitum con-*
Angelus. *jugale; quæst.* 4. Angelus *eodem verbo,*
Rosella. *num.* 25. Rosella & Cajetanus *in summ.*
Cajetanus *verb. matrimonium.* Sotus 4. *dist.* 21. *quæst.*
Sotus. 1. *art.* 4. Navarrus *in Manuali cap.* 16.
Navarrus. *num.* 42. Hæc opinio est probabilior, quoniam, ut omnes communiter do-
Albertus. cent ex Alberto & S. Thomâ, hic mo-
S. Thomas. dus non impedit prolis generationem: nam in fœminis dicitur esse vis naturalis attractiva seminis virilis, & vis naturalis retentiva;] His verbis addit unam lineam quæ lima indiget [Omnes communiter docent, conjugatos sic peccantes esse graviter objurgandos.] Sed cur graviter objurgandos? Dixerat esse peccatum veniale, &, ut puto, venialibus gravis objurgatio non respondet. Sed hoc missum faciamus, & alios producamus Authores.

Azorius *Instit. Moral. tom.* 3. *part.* 3 *lib.* 3. *Item cap.* 26. [Primo quæritur, An choreæ sint dānandæ ut peccata mortalia? Respondeo ex communi opinione omnium, quos jam retuli, non esse damnandas ut peccata mortalia, quoniam ex se illicitę non sunt, sed tantum ex mala intentione, aut abusu, aut ex probabili periculo libidinis in aliquo, aut ex aliqua alia circumstantia.] *Azor.*

Henriquez *in summa Theologiæ Moralis tom.* 1. *lib.* 11. *de Matrimonio cap.* 16 *nu.* 6. [Qui inverso modo seu præposterè succumbens cognoscit uxorem intra vas, quidam probabiliter damnāt peccati mortalis, & vix obligatur uxor ita reddere. At probabilius est non excedere veniale secluso scandalo: quia non solet impediri generatio prolis: matrix enim fœminæ habet attractivam retentivamque seminis, ut stomachus respectu cibi. Dum hæc confitentur, curet confessarius, ne nisi honestis verbis explicentur, & acriter increpandi sunt de gravi veniali, nisi subsit causa, ut ne gravida à pingui marito compressa abortum patiatur: confessarius in istis nimium non inquirat, satis est si in communi doceat, aut reprehendat abusum, contentus necessarijs circumstantijs in re lubricâ. quidam satis putant si in confessione vir explicet secum fœmina habuisse rem contra naturam, aut extra vas naturale, non descendens ad explicandum modum & partem aut locum corporis, quasi hæc in genere moris sint unius speciei; nec causat tam magnum horrorem, si vir & fœmina uno lecto quamvis præposterè misceantur, quàm si duo viri inter se, vel duæ fœminæ conspiciātur luxuriari in quocumque corporis loco, aut quocumq; modo. MCCXII. *Henriquez.* *An dentur venialia gravia?* *Nota bene*

modo. Nec tamen debet confessarius omittere necessarias interrogationes pro ratione status aut perfectæ consuetudinis.]

MCCXIII Basæus. Basæus verb. Luxuria numero 24. [*Quinta species peccati contra naturam, est conjunctio naturalis facta modo indebito, ut quando masculus succumbit fœminæ, & fœmina supergreditur; vel quando copula fit præposterè retro accedendo, sed in vase naturali: vel quando copula fit sedendo, aut stando: hæc conjunctio inter conjuges est peccatum, quoties intervenit tanta deordinatio, ut sequi non possit generatio. quia tamen generatio in prædictis casibus raro impediri potest, rarò etiam contingit peccatum mortale in prædicta coniunctione nisi adsit aliqua prava intentio; ordinariè tamen non deest gravissimum peccatum veniale nisi aliqua necessitas excuset.* Et citat *libr. 5. cap. 13. in fin.* Lessium *libr. 4. cap. 3. dub. 13. num. 89.* Sanchez *libr. 9. disputat. 16. numer. 3.* Filliucium *tractat. 30 cap. 8.* Reginaldum *libr. 31. numer. 235.* Consonat Diana *part. 1. tractat. 7 resolution. 35.* Ecce vir pius & doctus conced t peccata venialia in modo: An-ne etiam in substantia Luxuriæ? Etiam: ait enim *ibidem numer. 19.* juxta editionem primam, quâ nunc utor. *Procurare magnam commotionem spirituum ordinatorum ad pollutionem vel ad magnam distillationem per media aliàs etiam licita, est peccatum mortale: quia talis alteratio est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis consummationem essentialiter ordinatur. Secus* (NB) *ubi levis quædam destillatio & spirituum commotio procuraretur; excusaretur enim à mortali id procurans ratione parvitatis materiæ cessante pollutionis periculo.* Et citat pro hac sententia Sanchez *de matrimonio libro 9. disputatione 17. numero 18.* & Bonacinam *de matrimon. quæst. 4. p. 10. numer. 13.*

Lessius. Sanchez. Filliucius. Regenald. Diana. Sanchez. Bonacina.

Adjungi etiam poterit his Authoribus Jacobus Marchantius qui *in Hort. Pastorum cap. 6. resolution. 13.* inter destillationem & pollutionem distinguit, docetque non esse peccatum mortale se exponere periculo destillationis. Ergo omnis delectatio luxuriosa, quæ periculum destillationis non excedit ad hujus Authoris mentem nō est peccaminosa mortaliter. Imò nec osculum leviter datum, nec attactus levis faciei aut manûs personæ alterius sexûs: illud enim & hunc expressè damnat de veniali. Videatur supra num. 970. & Layman *lib. 3 sect. 4. num. 19.* docet non esse peccatum mortale inter conjugatos præbere distillationi causam. Quæ sunt valdè notanda. *Marchantius.*

Joannes Gerson *opusculo de cognitione peccatorum venialium & mortalium. Consideratione XVII.* [Quintò cogitari potest de peccato carnis ad confitendum vel ad cavendum, vel solum per conditionem, dicendo, si non esset cōtra mandatum Dei talis res fieret, aut talis: & ibi sæpè non est peccatum, vel non est nisi veniale. Sed tamen quòd caveatur malus consensus contra mandatum Dei, & quod talis cogitatio non inflāmet se nimis. De hoc peccato scripsi diffusiùs alibi in uno tractatulo nominato Speculum animæ.] Nota illud *peccatum veniale*; nota illud *nimis*. Ergo dantur in genere Luxuriæ venialia: & illa morosa delectatio est mortalis, quæ inflammat nimis, & venialis quæ non inflammat nimis. MCCXIV *Gerson.*

Dixerat paulò antè, [Luxuria aliquando est in primo motu cogitationis, & ibi est peccatum veniale; quia consensus non est perfectus. Secundò

potest haberi consensus (nempe completus) ad delectationem, quæ est in opere Luxuriæ, quod esset peccatum mortale, & ibi est peccatum mortale, si quis acciperet delectationem in his, quæ de se non sunt nisi veniale, non est nisi veniale peccatum.] Ergo inter lasciva opera cognoscit alia, quæ venialia, & alia quæ mortalia sint.

Hassia. Henricus de Hassia *in Regulis ad cognoscendam differentiam peccati mortalis & venialis.* §. *Luxuria.* sic inquit. [Sunt motus aliqui interiores, & etiam exteriores, ad peccatum Luxuriæ pertinentes, sed imperfecti, & in illa specie quædam sunt venialia & quædam mortalia peccata. horum tamen limitatio non est faciliter in scriptis ponibilis.] Ergo etiam motus exteriores aliquando sunt leves, & culpam venialem inducunt.

MCCXV. *Petrus Marchantius.* P. Petrus Marchantius Ordinis S. Francisci Commissarius Generalis, in rebus Moralibus doctissimus & expertissimus, *in sui Tribunalis Sacramentalis tom. 2. tractat. 7. tit. 1. quæst. 2. resolut. 2* sic inquit. [Oscula & amplexus, quæ vel ex affectu libidinoso procedunt, vel cum affectu libidinoso sunt conjuncta, extra conjugium, sive ad concubitum carnalem ordinentur, sive in delectatione carnali & libidinosa ex ipso osculo oriente sistant, naturâ suâ sunt peccata mortalia, nisi levitas materiæ, aut imperfectus consensus excuset. Dixi (nisi levitas materiæ, aut imperfectus consensus excuset) admitto enim levitatem materiæ in motibus carnis, qui facilè subrepunt, & à quibus homo vix in ejusmodi liber esse potest. Vnde levitatem non attendo in ipso osculo, si osculum aliàs impudicum sit, & ad libidinem tendat, sed levitatem in motu carnis levi & subreptitio, ratione cujus osculum non infigitur, vel qui ex osculo aliàs non inhonesto consurgit. Imperfectionem autem consensûs pono in inadvertētia & motibus sive primò-primis, sive secundò primis, &c.] Ecce in Luxuriæ genere duas classes Doctissimus vir venialium peccatorum constituit; & in alterâ illa, quæ materiæ parvitas, & in altera, quæ consensus semiplenus à lethali gravitate excusat. Editus fuit liber iste Gandavi an. 1642. quem nomine & commissione Eminentissimi D. D. Cardinalis Francisci Barbarini consultis Viris doctis approbavit Illustrissimus Dn. Dn. Franciscus Vander Burch Archiepiscopus & Dux Cameracēsis, S.P.J. Princeps, &c. quem etiam Nicolaus Breydel S. Theologiæ Licentiatus, librorum Censor. P. Provincialis Matthias Hauseus, & P. Custos Custodum Laurentius Dingeon approbarunt. Omnes igitur isti ut minimum judicarunt esse probabilem sententiam, quæ docet in rebus Venereis dari materiam parvam de facto. Dico attentè *de facto*, non enim Marchantij Resolutio est purè speculativa, sed practica. *Franciscus Vander Burch. Nicolaus Breydel. Matthias Hauseus. Laurent. Dingeon.*

II.

Rationes pro eadem sententia.

MCCXVI *Rationum paritas.* Probatur doctrina horum Authorum, primò à pari. In cæteris præceptis datur materia parva: ergo etiam in castitatis præcepto.

De periculo. Das disparitatis rationem; quod fragilitas humana sit maxima, & periculum videatur evidens. Sed hæc ratio, nec est vera, nec sufficiens. Sanè non

non vera: quoniam non video, cur non possit Petrus leviter fœminę pedem pede comprimere, quin se exponat evidenti periculo consensûs in ulteriorem actum: Quis credat non esse possibile, quod Paulus ex levi vel sensuali curiositate aspiciat transeuntem fœminam, quin velit ulteriùs progredi & liberiùs peccare? Prætereà. Esto detur tale periculum concomitans, quod revera non semper datur. Esto non possis digitum mulieris stringere vel leviter sine periculo evidenti consensus: an ideo neganda esset materiæ parvitas? minime. Sanè dicendum esset, levem tactum habere duas malitias distinctas, alteram intrinsecam, alteram extrinsecam. intrinseca esset malitia levis, utpote quæ sumeretur ab actûs quantitate, quæ revera est levis: extrinseca esset gravis, quoniam sumeretur à periculo, quod supponitur evidens & grave. *Evidens* dixi: non enim est proximum si sit probabile: quoniam si illud probabiliter subsit, probabiliter etiam non subest.

Periculum proximũ quid?

Parvitas physica.

Probatur secundò. non potest esse intrinsecè materia gravis moraliter, quæ entitativè est parva: atqui potest dari commotio Venerea, quæ entitativè sit parva: ergo potest dari sensualitas, quæ sit materia parva. Major est vera: Leges enim non possunt obligare graviter, si materia sit levis, ut probavi in Commentario in Regulam D. Benedicti *num.*41. Minorem efficaciter probo. Datur commotio venerea gravis, datur & insensibilis: ergo poterit dari talis, quæ sit insensibili major, & gravi minor. Patet consequentia: nam datis duobus extremis, etiam media debent designari. quod dentur cõmotiones Venereæ insensibiles constat clarissimè. Primò quia cõtingit quempiam aliquando sine advertentia habere aliquam humectatem: hæc autem insensibiliter stillat, quæ sine commotione Venerea stillare non potest: ergo datur venerea commotio, quæ sit insensibilis verè. *Secundò.* Galenus *in medicinali arte*, cui subscribunt Joannes Argenterius *comm.*1.*pagina mihi* 120. Nicolaus Biesius *ibidem à pag.* 14. *ad* 29. Distinguit inter corpus sanum & neutrum: Neutrum in tertio modo, idem est quod ægrotum medicè. Morbum medicum dicunt humorum deordinationem, tam levem, quæ ab ægro percipi non possit. Tali morbo laborant universi aliquibus diebus antequam infirmentur graviter. Sensibilem morbum illum appellant, qui est quantitatis sensibus proportionatæ: habent enim sensitivæ potentiæ suos terminos magnitudinis & parvitatis. Utrumq; morbum possemus definire sic. Morbus medicus seu neutrius corporis ille est, qui subjacet speculationi medicæ, & non praxi, quoniam ab ægro, non percipitur, quando est, sed innotescit à posteriori gravior factus. Morbus sensibilis ille dicitur, qui à dolente percipitur quando est, & subest medicinæ praxi. Ex qua doctrina arguo sic. Magis sensibilis est dolor, quàm luxuria: atqui dantur dolores medici, hoc est, insensibiles; ergo in re venerea dabuntur etiam commotiones medicæ, quæ sensu percipi non possint. Majorem probat Luxuriæ ipsa morositas, quæ tarda est, & quodammodo doloris antipes: is namq; est vivax, acutus & celer: tactum luxuries morosè afficit, quem dolor acutè & celeriter pungit: unde vix videmus dormientes à luxurie excitari, dolentes è contrà vix quiescere & dormire. Verùm

Corpus neutrum.

Morbus medicus.

Morbus sensibilis.

Ratio à fortiori.

Cõmotio medica.

MCCXVII. *An in Luxuria genere detur materia nulla?*

Admittis dari commotionem veneream insensibilem, & nihilominùs negas dari materiam parvam. quia commotio modica seu insensibilis non jam parva, sed materia nulla est, quidquid autem lascivum & sensibile sit, erit materia magna.

Concedo commotiones modicas seu insensibiles non esse culpabiles venialiter: illud autem quod subsumitur, gratis asseritur. Quia, si dolor modicus augeretur successivè & continuè, quousq; esset dolor magnus, debuisset necessariò priùs fuisse parvus, quàm magnus: ergo similiter, si commotio venerea modica continuè crescāt, & fiat magna, priùs erit parva, quàm magna. ergo impossibile est negare levem quantitatem in hoc genere.

Objectiones. Prima de mente Aquavivæ. Hæc materiæ parvitas in societate nō defenditur.

Resolutioni nostræ refragantur aliqui, quorum fundamentis est satisfaciendum. *Primò* dicunt sententiam hanc non esse probabilem: quoniam, si talis esset, non deberet à quopiam viro docto interdici. Atqui Claudius Aquaviva jussit societatis Theologis, docerent in re venereâ quantitatem parvam: sententia ergo contraria non est probabilis.

An opiniones probabiles interdici possint, & soleant?

Respondeo negando majorem: nam opiniones probabiles interdici possūt, & solent laudabiliter, cùm causa exigit. Virginem v.g. cum peccato conceptam fuisse probabile est, sed defendi nō potest, ob rationes & causas legitimas, quibus ductus decrevit Pontifex, ut sentētia benignior doceretur, & defenderetur: ergo similiter aliæ opiniones, licèt probabiles, proscribi possunt. Quid, si etiam Aquaviva non condemnet materiæ parvitatem in re venereâ, sed in fornicatione? Hoc examinent, quibus vacat, & quorum interest. Quid si etiam

Aquaviva qualis?

aliquis dicat eumdem Aquamvivam fuisse virum in alijs qualitatibus magnum, non tamen in re scholasticâ & speculativâ; totus enim regimini & praxi incumbens, non poterat subtilissima scholasticæ rei arcana penetrare? Sed & hoc alij examinent.

MCCXVIII *Objectio secunda de mente Sāncij.*

Dices male pro meâ sententiâ citari Sancium: is enim Author ea, quæ priùs leviter dixerat, re meliùs expensâ retractavit *in summ. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 12. Respondeo hujus sententiæ probabilitatem non pendere à resolutione Sancij: nam ut vidimus, à multis præter Sācium defenditur. Sed neq; Sancius dicendus est priorem sententiam retractasse: illam enim tenuit dum liberè scripsit, contrariam autem, non ratione aliquâ solidiore, sed præcepto Generalis coactus *in summ. tom.* 2. amplexus est.

An Sanchez Retractationes, illius sint?

Retractationes Sancij docti judicāt ab alio factas. Beyerlinckius *verbo. Mollities.* §. *Quid sit.* sic ait. [Adscribitur hæc sententia Thomæ Sanchez in tractat. de matrim. in primâ illius editione: at in posterioribus videtur Auctor, aut alius ejus nomine sententiam suam hic retractasse, & communem aliorum complexum esse.] Ecce dubitat an Sancius, an alius opiniones primæ editionis mutaverit?

MCCXIX. *Objectio tertia de mēte Dianæ.*

Instas iterùm: Diana vir Doctissimus edidit Resolutiones benignissimas, nihilominùs *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 1. putat periculum esse, asserere dare in re venereâ parvam ac levem quantitatem.

Dabo duas solutiones. *Prima est* Dianam sexcenties admittere quantitatem levem in materiâ venereâ, semel aut iterum negare. Sumus optimi amici, & suis me sæpè honorat literis, & meas libēter legit: at quia semel scripserat, multis Romanis hanc opinionem displicere, sed à se licèt contra se in mei gratiam aliquando verbis puris defendi, rescripsi episto-

epiſtolam in quâ Viro doctiſſimo & amiciſſimo egi debitas gratias, illamque non meam ſolùm, ſed & ſuam eſſe opinionem probavi teſtimoniis clariſſimis. Totã ſubſcripſi hoc ſyllogiſmo: [Ubicumq; datur veniale, quod conſensûs ſemipleni ratione non excuſatur, hoc eſt, ubicumq; reperitur veniale cõmiſſum cum conſenſu pleno, ponitur Levitas objectivæ materiæ: At Diana in re venereâ ſexcenties admittit peccata venialia, quæ ob ſemiplenum aſſenſum, non excuſat: Ergo ille ſexcenties admittit mate iam parvam in re venereâ. Et minorem ejusdem teſtimonia demonſtrant.] Hæc dicta ſint, ut oſtendatur Diana nobiſcum conſentire, quem ſtudioſus Lector legat & accuratè examinet.

MCCXVIII *Objectio ſecunda de mente Sãcij.*

An Sanchez y Re tractatio nes, illius ſint?

Secunda ſit, quod non conceſſo, ſed condonato nobis Dianam eſſe contrarium, ejus ingenium veneror: ejus induſtriâ multas opiniones evaſiſſe probab les, quę anteà non erant aſſero: vocoq; invidum, qui non confirmet. Addo tamen, cum tametſi magnum, unum Authorem eſſe, nec ipſius nec Tann ri, Caſtri, Baſilij, Pontij, Leſſij, Rcbellij & Aquavivæ authoritatem tantam, ut ob illam contraria pars non judicetur probabilior, & ſi rationem cõſulamus, certa. *Periculoſum eſt*, ait Diana, *aſſerere dari materiam parvam*. Fa eor: [quia, qui putat hanc vel illam actionem ſenſualem eſſe levem, dum illam elicit ſæpè ſe exponit periculo: unde ſi hoc ſit alterius rei etiam levis, erit remotum, non enim datur proximum ſi materia ſit parva, ut inferiùs videbimus: ſi periculum ſit e. i. dens, & rei gravis erit peccatum mortale;] ideò doctiſſimè Malderus docet, ſpeculativè poſſe admitti materiã parvam; practicè autem (hoc eſt ratione periculi frequenter imminentis) non

MCCXIX. *Objectio tertia de mẽte Dianæ.*

Hæc verba, quæ parẽtheſi hac [ ] quadratâ clauditur, citantur, laudãtur, que a Baſeo in floribus, verb. Peccatum.

poſſe: nam actio ex ſuâ naturâ levis, poterit eſſe peccaminoſa graviter, ſi graviter ſit periculoſa. Ego autem loquor de malitiâ intrinſecâ actionum omni alio periculo præciſo. A ratione argumentaris ſic. [Nulla eſt tam parva fornicatio, quæ non ſit peccatum formale: Ergo nulla tam parva fornicatio, quæ non ſit peccatum mortale; ergo nulla eſt tam parva delectatio laſciva, quæ non ſit culpa gravis. Probat Filliucius conſequentiam: Quia delectatio ſortitur morem actûs, atqui actus mortiferè peccaminoſus: ergo & quæcumque delectatio.

I. p. 520. num. 7. in Antuerpienſi editione.

MCCXX. *Objectio quarta.*

Negatâ primâ conſequentiâ ad Filliucij probationem reſpondeo diſtinguendo majorem. Delect tio levis ſortitur morem actûs, nego: gravis, concedo. Vel aliter. Delectatio levis ſortitur morem actûs leviter, concedo; ſortitur illum graviter, nego. Concedo ſubſumptam minorem: & eodem prorsùs modo diſtinguo conſequens. Si Filliucius agat de delectatione g avi, concedo; ſi de levi, nego.

Objectio quinta.

Arguis iterum, Omnis delectatio venerea ſecundum Galenum eſt inchoatio quædam pollutionis: Atqui omnis actus inchoatus pollutionis eſt mortalis: ergo quæcumq; delectatio. Et ego Galeno duobus mo lis reſpondeo. *Primò*, à nullo hucuſq; Phyſico demonſtratum delectationem moroſam in deciſione ſeminis conſiſtere, fortè enim ſeminis luxatio, compreſſio, aut titillatio citra omnem ſciſſionem aut deciſionem cauſat delectationem, juxta ea quæ numer. 974. d cebamus. Sed condonando Galeno in omni delectatione laſcivâ decidi ſemen, reſpondebo *ſecundò*, diſtinguendo. Omnis delectatio venerea eſt pollutionis inchoatio? remota vel proxima, levis vel gravis, parva vel magna,

An omnis delectatio ſit pollutionis inchoatio?

gna,

gna, concedo: est ſemper inchoatio proxima gravis & magna? nego. Similiter, omnis actus pollutionis, qui graviter eſt inchoatus, erit peccatum mortale: non autem qui fuerit inchoatus leviter. Unde ſequitur quamcumq; delectationem gravẽ eſſe mortaliter peccaminoſam: non quamcumque levem. Si enim objectio hæc eſſet efficax, nec egeret diſtinctione, etiam ſequens eſſet demonſtrativa: unus hauſtus vini eſt principium ebrietatis, omnis enim ebrietas incipit ab uno hauſtu: atqui ebrietas eſt peccatum mortale: ergo & unus hauſtus.

III.

Quænam ſint illæ actiones laſcivæ, quæ ſunt leviter peccaminoſæ?

MCCXXI. ALiqui aſſerunt manuum levẽ contactum, pedis appulſum, oſculum, & ſimilia ſublato ulteriori periculo non eſſe gravia. Ego à delectationis quantitate culpæ magnitudinem metior, & ex meis principiis ſic philoſophor. Illa delectatio, quâ octies major ſufficeret ſemen decîdere, eſt gravis & mortaliter peccaminoſa: quæcumq; minor, eſt levis. Patet, quia ex meis principijs, quæ alibi probavi, completi operis octava pars eſt materia minima peccati gravis. Ergò delectatio, quæ eſt minor octavâ parte delectationis completæ (ni aliud periculum ſubſit) erit culpa venialis. Delectationem completam, eam dico, quæ ſemen decideret, ſi remaneret.

IV.

De materiâ nullâ moraliter.

MCCXXII. [illegible] debeat admitti etiam materia nulla: nempè, quę phyſicè ſit aliquid, & prudentum opinione nihil?

Reſpondeo affirmativè. Quia commotio medica quamdiu inſenſibilis remanet, verè & realiter commotio venerea eſt: ſed ſicut nec leviter ſenſibilis eſt, ita nec leviter peccaminoſa.

Præter commotiones medicas aut inſenſibiles, etiam aſſero ſenſibilem, quæ ſit minor ſexageſima-quartâ parte completæ delectationis, eſſe materiam nullam: nempe moroſitatem illam, quæ mortaliter eſt inſenſibilis. Probatur: quoniam non eſt cenſenda moraliter interdicta delectatio illa, quæ moraliter loquendo, nec percipi nec cognoſci poteſt. Sed quis ſciet eam cognoſcere? nemo, nemo. At non ideò non erit qualis dicitur, ſi in rebus notioribus (puta in officio divino) fiat periculum, & à paritate rationis argumentum ſumatur.

V.

POno calamum monens doctum & pium Lectorem me ſemper loqui de delectatione ipsâ parvâ à periculo incrementi, & conſenſûs ulterioris præcisâ quia ubi datur conſentiendi in rem gravem, proximum & indubitatum periculum, centies dixi non abeſſe peccatum mortale.

Iterum iterumque literarum ad D. Antoninum Dianam virum doctiſſimum, & optimè de Eccleſiâ meritum mentionem fecerim, & jure illas intelegere cupis: igitur ut tuo ego deſiderio ſatisfaciam, illas ſubjungo.

LITERÆ

ad Doctiſſimum D. Dianam.

SUnt, qui amicos ſtultè diligunt, & in ipſis nõ caret ſuâ laude dilectio; pin- MCCXIII. Amor duplex.
gitur enim Amor cœcus, & docemur

inter-

interdum experientiâ eosdem esse amentes & amantes. Sunt, qui prudenter; & in ipsis commendatur integritas; mentis enim sinceritas, quam Amor non obnubilat, eximia est. Et tu inter istos ultimos, me diligis; & quia prudenter, non ita me, ut meos etiam errores mecum diligere aut etiam approbare videaris. Legis scripta mea curiosè, & quia me amas, etiam mones, ubi inter vortices & scopulos debeam vela dirigere moderatiùs & cautiùs. Sed quia præcipua, quæ scriptitas, Materiam paruam in Luxuriâ concernunt, assero me illam defendisse & defendere, ductum rationibus & authoritatibus, & contrariam, ni velim abuti ingenio, & mentiri conscientiæ, non posse. Rationes in Commentario in Regulam D. vi Benedicti Luculenter expressi; addidi authoritates, & quia te Legendo proficio, pater Doctissime Vir, ut quid in Tuis doctissimis Libris didicerim, sincerè & distinctè proponam: & ut clariùs procedam hanc Epistolam in tres Partes distinguam; Agam in primâ de parvitate materiæ in ipsâ substantiâ Luxuriæ; & in secũdâ de parvitate mate ix in Luxuriæ accidentibus modificantibus; & d.mum in tertiâ de periculo.

PARS I.

MCCXXIV. VT probem vir Doctissime & Eruditissime, Te frequentissimè materiam parvam in genere Luxuriæ admittere, hunc analogismum præmitto. [*Vbicumque datur veniale, quod semiplenus consensus non causavit, ad materiæ levitatem recurritur* (nam posito consensu pleno & gravitate materiæ, peccatum non erit veniale, sed mortale) *At Diana meus sæpissimè admittit peccata venialia in genere Luxuriæ, etiam posito consensu pleno* (quod ipsum clarissimis testimonijs probabo) *Ergo Diana meus admittit in genere Luxuriæ parvitatem materiæ.*] Ut minorem demonstrem, obsecro digneris attentè legere & considerare subsequentes paragraphos, & Te leges in illis, videbisque me parvam in genere Luxuriæ materiam potissimùm à Te didicisse.

I.

Prima, quæ occurrunt, sunt fortissima clarissima, & doctissima verba. MCCXXV. [Notandum est pollutionem prævisam, sed non intentam, ex actionibus peccaminosis tantum venialiter in genere Luxuriæ, non esse peccatum mortale; ut ex tactu v. gr. levi manûs, visu, verbis aliquantulum libidinosis: &c. Ita Suarez, Henriquez, Sanchez, Villalobos, Lessius, & alij apud Tannerum *in part. 2 disp. 4. quæst. 8. dub. 6. num. 123.* quorum sententiam *num. 126.* probabilem putat.] sic tu habes *part. 1. tract. 7. resol. 65.* At dices te loqui ad aliorum mentem. Sed si hoc respondeas, nec dices verum, nec ad rem. Non ad rem; quia sunt magni illi Authores, quos pro materiâ parvâ citas, & hi mihi sufficerent. Non verum; quia subiungis, [Notentur hæc, quia sæpius in praxi occurrere possunt.] Ergo, ut bene Confessiones audiam, & de peccatis bene judicem, jubeor à Te notare tactum levem manûs, visum tantisper lascivum, verbum aliquantulum Libidinosum esse materiam levem in genere luxuriæ, & pollutionem prævisam, & ex his levibus peccatis exortam esse in eodem genere materiam parvam, ac propterea non nisi leviter peccaminosam.

At ego oro, ut adnotes me nunquam totâ vitâ meâ tam absolutè le- *Diana laxiùs sentit,*

quàm Caramuel. vem admisisse materiam in genere libidinoso, semper enim ago præscindendo à periculo, quod fortè à parte rei separari non potest.

Et ut quid sentiam dicam, puto pollutionem non posse esse venialiter peccaminosam, quoniam materia gravis est, & in materia gravi positâ mente clarâ minimeque turbatâ, nunquam venialiter peccatur. Ergo si peccaminosa illa est, mortalis est: aut aliàs, quod existimo, quia illa, de quâ agis, mortalis non est, nullo modo peccaminosa est.

II.

MCCXXVI. HÆc verba, quæ dedi, & tua, & clara sunt: addam æquè expressa, aut clariora. *part.2.tract.15. resol.31.* interrogas, An pollutio prævisa, & non intenta, quæ oritur ex verbis, non quidem turpibus, sed amatorijs, & affectuosis, dictis ab illis, qui volunt conjungi matrimonio, sit mortalis? Respondes negativè; & sic probas. [Pollutio licèt prævisa, non tamen intenta, ex causâ venialiter peccaminosâ non est peccatum mortale: Sed illa verba, ex quibus provenit pollutio, sunt tantùm peccata venialia (N.B.) Ergo talis pollutio, non erit peccatum mortale.] Sic dialecticaris Vir Eximie, & in hoc Ego syllogismo multa invenio quæ Majorem impugnent, multa quæ ex Minore sequantur; dabo aliqua: interim videamus quo Tu modo nobis suadeas singulas propositiones.

Majorem hac ratione confirmas [Quia, cùm pollutio non sit in se volita, sed in causâ, in quâ prævidetur, in tantum mala erit, in quantum mala est causa: in tantum enim culpa est, in quantum est voluntaria: si ergo causa est venialiter mala, talis erit & pollutio.] Progrederis, & hanc sententiam sic defendi à Vasquez *part. 1. tom. 1. disp. 115. cap. 3. numero 9.* & in *opusc. de restit. cap. 3. §. 2. dub 6. numero 14.* Salas *in part. 2. tom. 2. quæst. 74. tract. 13. disp. 6. num. 18.* Henriquez *in summ. lib. 11 cap. 16. num. 6.* Lessio *de Iustitiâ libr. 4. cap. 3. dub. 14. numer. 100.* & novissimè à Bonacinâ *tract. de Matrimon. quæst. 4. punct. 10. num. 9.* qui docet, *Pollutionem non esse peccatum mortale, quando provenit ex causâ venialiter luxuriosa, & leviter in pollutionem influente.* Et tandem à Filliucio *in quæst. Moral. tom. 2. tract. 30. cap. 8. num. 152.* ubi ait *Tunc solùm reperiri culpam mortalem in causâ ratione pollutionis prævisæ & non intentæ, quando absque non urgente necessitate exercetur actio ex naturâ suâ turpis, & per se tendens ad actus venereos excitandos & consumandam pollutionem, qualis tantùm est in actionibus mortalibus pertinentibus ad sextum præceptum, ut cogitationibus morosis, aspectibus, & tactibus mortalibus: si enim sint tantùm veniales, ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex suo genere, ut quia ob curiositatem tantùm, tunc tantum erit venialis pollutio, inde sequuta.*] Sic conaris persuadere majorem. Nolo judicare, An illa pollutio sit mortalis, nam in meâ Theologiâ præterintentionali illud examino, ubi affirmo illam aut fore præter intentionem aut ex intentione; si nullo intenta modo, nec venialiter esse peccaminosam; si intenta in causâ, non solùm leviter peccaminosâ, sed etiam indifferente aut etiam materialiter bonâ, esse malam mortaliter: Sed hæc subtilia sunt, & quæ nos ab scopo amoverent: Ibi videri poterunt, nam volo stare intento meo, & ex tuis verbis hanc brevem consequentiam

quentiam diducere. *Tu, & tecum Vasquez, Salas, Henriquez, Lessius, Bonacina & Fillucius asserunt, pollutionem prævisam non tamen intentam, tunc esse venialiter peccaminosam, quando provenit ex actione Lascivâ, quæ vel ex inadvertentiâ vel ex suo genere sit peccatum veniale: Ergo Te judice, & horum sex Authorum sententia dantur lascivæ actiones quæ non solùm ob inadvertentiam, supponuntur enim prævisæ, sed etiam ex suo genere ob parvitatem materiæ, sint peccata venialia.*

Transis ad Minorem, & quæ intuli, concedis & admittis expressè. ais enim: [Restat modò probare Minorem, & ostendere verba illa (affectuosa & amatoria) dicere, esse tantùm peccatum veniale, quod docet & probat Ioann. Salas *in part. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 24. numer. 163.* & Sanchez *numer. 37.* ubi ait. *Loqui verba amatoria, quæ vulgò* requiebros *appellamus, ut videlicet* Cor meum, Bonum meum, Anima mea, *ob solam vanitatem, & ad conciliandum vanum amorem, non excedunt culpam venialem.* Quæ quidem doctrina intelligenda est secluso scandalo & periculo proprio vel alieno, videlicet illa verba audientis, ut succedebat in nostro casu. Ergo concludendum est pollutionem ex talibus verbis sequentem, non esse peccatum mortale; quia, ut diximus, provenit ex causâ tantùm venialiter peccaminosâ, & non adest periculum consensûs & delectationis. Unde Henriquez, *ubi supra*, ait, Non esse peccatum mortale, si quis pollutionem patiatur ex visione fœminæ curiosâ, vel esu cibi calidi, aut lectione etiam turpi, quia hæc non sunt, ait ille, causa physica & moralis, quæ provocent pollutionem.] Ecce admittis actiones lascivas parvas & veniales, non quidem advertentiæ defectu, ponis enim non solum esse visas, sed in ipsis futuram pollutionem prævisam, sed ob parvitatem materiæ.

Verba amatoria; Hisp. Requiebros.

Cæterùm, quia nonnulla immiscuisti, quæ limâ indigent, volo paucula recognoscere, & videre quomodo consentiam conclusioni. Hæc erat: *Non peccat mortaliter fœmina, quæ profert verba amatoria & affectuosa, etsi prævideat* pollutionem inde sequuturam, mòdò illam non intendat. Probabas, quia tametsi prævisa, non erat volita in se, sed in causâ venialiter peccaminosâ; Porrò, si habet causam venialiter peccaminosam, fallitur Henriquez cum ait, ejusmodi pollutionem non habere causam physicam aut moralem: & falleris tu, cum Henriquezij verba contra tuam conclusionem radicitùs militantia, ad ejusdem probationem assumis. Præterea, si verba Sanchezij intelligi debent secluso periculo audientis, cur ponis illa verba *ut succedebat in nostro casu*? non enim in casu ponitur affuisse periculum audientis, sed dicentis. Ergo debebat non absolvi illa fœmina. Quoniam, si ipsa experiebatur se incidere in pollutionem ex illo amatorio colloquio, debebat præsumere aut supponere in eamdem incidere amasium, quem ipsa inducebat in maximum consentiendi periculũ, qui censeri possit consensurus omninò, ni darentur rationes gravissimæ; nam certitudo hîc physica haberi non posset; non enim honesta virgo auderet super hoc amasium suum interrogare. Tandem incidere in pollutionem hæc mulier dicitur, & in casûs propositione carere delectatione, & in solutione carere periculo delecta- MCCXXVII

tionis; quæ ſummè diverſa videntur. Porrò dari pollutionem in corpore medio riter ſano ſine delectatione impoſſibile eſt: ut eſſet hoc poſſibile, adhuc impoſſibile eſſet illam dari ſine delectationis periculo; quæ omnia claudo Reſolutionem alterius casûs referendo. [Eram olim Bruxellis, & me vexabat ſuis contemplationibus & revelationibus quædam virago, aliàs timoratæ conſcientiæ, quæ inter alios favores ſibi divinitùs conceſſos iſtum ſe experiri dicebat; nimirùm, in conjugali copulâ nullam delectationem aut ſenſualitatem ſentire, & tamen ſana & r buſta erat, & filiolos habebat ſpecioſos. Petij, An ſ ntiret dolores in partu? & affirmativè reſpondenti, Delectatio, aio, dolorque miſeriæ ſunt correlativæ, & tunc primùm incipiam credere te ſine delectatione concipere, cùm te ſine dolore eniti.] Cur plura? Pollutio ſine delectatione non datur.

III.

MCCXXVIII. *An verenda brutorum confricare mortale ſit?*

ILlum, qui confricat verenda brutorum, communiter peccare venialiter docuit Sanchez *de Matrim. tom. 3. libr. 9. diſp. 46. num. 15.* quia inde non excitatur vehemens delectatio. Ergo delectatio, quæ non vehemens teſte Sanchez eſt materia parva. Hujus quæſtionis meminiſti *part. 2. tract. 17. reſ. 37.* & propriam ſententiam non aperis; at *part. 9. tract. 8. reſ. 31. §. Quæritur ſecundò.* Stas à contrariâ ſententiâ.

Sed & Sanchez *loco citato, diſp. 44. num. 16.* alia venialia etiam peccata in genere Luxuriæ admittit propter parvitatem materiæ.

IV.

DElectationem voluntariam, quam habet conjux, etiam ſi commoveatur ſenſitivè in abſentiâ alterius conjugis, excuſas à peccato mortali, tum alibi, tum etiã *part. 3. tract. 4. reſol. 200.* Ergo etiam hîc admittis parvitatem materiæ. *De conjugum delectationibus.*

V.

SAnchez *de Matrim. tom lib. 9 diſp. 44. num. 16.* admittit poſſe conjugatum ſe tangere voluptatis causâ, & hoc cum peccato veniali. Citatur à Te *part. 3. tract. 4. reſol. 215.* Reſumis hanc quæſtionem *part. 4. tract. 4. reſol. 137.* & addis Gaſparem Hurtado *tract. de Matrim. diſp. 10. diff. 20. num. 47.* Petrum Ochagaviam *de ſacra. tract. 5. de Matrim. quæſt. num. 9.* doceſque hanc eamdem opinionem tanquam probabiliorem defendi à Ioanne Præpoſito *in 3. part. D. Thom. quæſt. 6. dub. 26. num. 188.* MCCXXIX. *De tactibus conjugum.*

VI.

INterrogas *part. 3. tract. 5. reſol. 88.* Anne licitum ſit aſpicere coitum beſtiarum, ſeu verenda turpiter commota? An etiam verenda & coitus hominum? Et ais P. Iacobum Granadum *in 2. part. D. Thomæ contr. 6. tract. 4. diſp. 7. numer. 3.* approbare doctrinam Sanchez & reſpondere his verbis. [Non damnatur de mortali inſpicere verenda beſtiarum, etiam turpiter commota. Quod verò attinet ad coitum, licèt ſine neceſſitate ſit mortale ſtudioſè aſpicere concubitum licitum, vel illicitum hominum, eo quod nimirum ſenſualitatem commoveat, & ſit periculo nimis obnoxium, de coitu verò beſtiarum videtur id de ſe non eſſe mortale, quia non multum provocat ad luxu- MCCXXX. *De aſpectu verum laſcivarum.*

luxuriam. Denique adverto non esse mortale aspicere ullum coitum ita breviter, & quasi per transennam, ut non sufficiat ad notabilem commotionem, & idem dicendum est, si ille, qui aspicit attentâ propriâ complexione non subit periculum prædictæ commotionis. Ita Granado, qui etiam addit peccatum mortale esse ex proposito, & sine necessitate aspicere personam alterius sexûs nudã, ut si vir fœminam & fœmina virum intueatur, imò, & si solùm videat verenda illius; quia id valde pugnat cũ honestate naturali, & quia est notabilis causa magnæ cõmotionis sensualitatis. Putat tamen hoc nõ esse mortale in eo, qui ob curiositatem adeò leviter, & per transitum aspicit, ut non sit occasio di ctæ commotionis; similiter si attentâ complexione, quis prudenter sibi persuaderet, nullum esse periculum magnæ commotionis, non damnaretur ad mortale, etiamsi ex proposito inspiceret.] Ita ille. Mones Lectorem, ut in his materijs cautè procedat & fugiat: ergo periculum obiicis; nam si ex naturâ suâ istæ actiones sunt malæ, non jam in hac materia cautè, sed nullo modo est procedendum.

Nota hoc, quia est doctissime positum.

Nota hoc verum.

VII.

MCCXXXI. QUæris *part. 4. tract. 4. resol* 136. An oscula sint peccata mortalia? citas pro negativá Sylvium, Salas, &c. An bene alibi examino: hîc tamen dico illos locis à te allegatis mihi non favere, nec stare pro parvitate materiæ, quam propugno. Sed volo addere verba, quæ subscribis, hæc enim nostræ sententiæ favent. Notandum est etiam obiter, inquis, aliquos Doctores asserere in supradictis osculis & tactibus & universim in rebus venereis dari parvitatem materiæ; & ita tenet ex societate Iesu cum aliquâ formidine Leonardus Lessius *lib. 4. cap 3. dub. 8. num.* 58. *&* 59. & ex Dominicanorum materia Samuel Lublinus *in summulâ casuum cõsc. verb. Osculũ. num.* 3. ubi sic ait [Inter solutos, quamvis ejusdem sint sexûs mortale crimen est osculari & tangere, ob solam veneream delectationẽ ex hujusmodi tactibus consurgentem, nisi parvitas materiæ excuset. Ita ille, & alij.]

VIII.

IN fine *resolutionis* 136. quam habes *part. 4. tract.* 4. citas *resolutionem primam tractatus.* 5. *partis* 3. in quâ interrogas, An in rebus venereis datur materiæ parvitas? & respondes asserentem sententiam fuisse Thomæ Sanchez *de Matrim. libr.* 9 *disp.* 46. *numer.* 9. 27. *&* 40. Zenardi *in direct. Confessar. par.* 1. *de sacram. matrim. cap.* 41. *quæst.* 28. & Salas *in part.* 2. *disput.* 6. *sect.* 21. *numer.* 149. quia, ait ille, *Cur in cæteris præceptis detur parvitas materiæ, & non in hoc?* Hanc etiam sententiam docere inquis Villalobos *in Sũmâ tomo* 2. *tract.* 40. *dub.* 9, *num* 8. ubi sic asserit. [Tanbien se ha de advertir, que se puede hallar en este pecado parvidad de materia, como en otros, quales son los tocamientos leves, como de la mano de una muger, y del pie, con torcerle los dedos, o pisarle el pie, como dizen Navarro, y Cajetano, no obstante, que algunos adminoten aqui parvidad de materia.] Ita ille. Ubi, ut video, Villalobos tangere mulieris manum, premere pedem, stringere digitos, &c. iudicavit esse materiam parvam, & citavit Navarrum, Cajetanumque, Doctores scrupulosissimos, qui veritatis pondere hanc habuerunt sententiam. Iubes prætereà legi Seraphinum Freitam *in addit. ad* MCCXXXII.

Tract.de Confess.sollicit. q. 7. numer. 33.& Sancium *in Selectis,disp.*11. *num.* 22. obediam, cùm detur occasio; recognovi te iubente Malderum, qui hanc sententiam speculativè esse probabilem, docuit *in part.2 quæst.*74.*art.*10.]

IX.

MCCXXXIII. SUccessu temporis plures legisti Authores, & dari materiam parvam in rebus venereis invenisti apud plures, & illos nobis liberè communicasti. *Parte* enim *quintâ tractatu V.* qui totus est de parvitate materiæ, habes resolutionem V. quæ nostræ controversiæ respondet. Ibi citas Iacobum Marchantium *in quæstionibus Pastoralibus ad Decalogum, cap.6.quæst.*2. ubi inquit. [Oscula etiam judicantur mortalia, licèt quis non intendat copulam, nec in eâ delectetur, sed solùm illam voluptatem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur quærat, non intendendo ulteriorem. Hæc est communior, & tutior sententia. Altera tamen, quæ dicit solùm esse venialia, si absit periculum consensûs ulterioris, & periculum pollutionis, non videtur improbabilis. hanc tenet Martinus de Magistris, & aliqui Recentiores, in eamque inclinat Navarr. *de pœnitent. distinct.*1. *capit. si cui in fine.* Atque rationes hujus sententiæ prosequitur fusè Lessius *lib.*4.*cap.*3.*dub.* 8. Certè difficile planè est Confessariis peccati mortalis mox condemnare juvenes nubiles, & procos, quos passim reperies aliquibus osculis uti erga procas, aut puellas, quas visitant, nec sibi hi vel hæ formant conscientiam gravis peccati, licèt aliquã inde voluptatẽ perceperint, vel quæsierint, modò si nulla intervenerint voluntas alicujus attactûs impudici, vel periculum actûs aut consensûs ulterioris. Difficile etiam est denegare eis absolutionem sacramentalem, si à similibus osculis abstinere noluerint, cùm asserant impossibile moraliter esse, ut nõ intercurrant quãdoque oscula cum aliquâ voluptate, eò quòd deceat ipsos conversari inter puellas ad ambienda matrimonia, & honestas recreationes, & familiaria colloquia eis exhibere. Ratio igitur, cur non videantur statim peccati mortalis condemnandi, est, quia voluptas illa ex osculo capta videtur spectare ad parvitatem materiæ in hoc genere peccati, & solùm remotè disponere ad voluptatem mortalem, quæ in concubitu carnali est; sicut ergo voluptas illa venialis censeri potest, sicut quæ remotè disponunt ad alia peccata mortalia, solùm in genere peccati venialis censentur. Verbi gratia litigium disponit ad homicidium, haustus immoderatus ad ebrietatem, non tamen mox sunt peccata mortalia. Quapropter etiam voluptas illa inter sponsos & sponsas non censetur peccatum, si sit sine periculo pollutionis, quia nimirùm remotè solum disponit ad actum principalem conjugii: ratione verò sponsalium jus eis ad illa competit, quæ sunt solùm dispositio, & præparatio ad matrimonium. Itaque in aliis, quàm sponsis, judicabitur voluptas illa exigua, sicque venialis, nisi cum magno libidinis ardore sit conjuncta. Unde adverto multos, qui peccati mortalis condemnant, sic loqui, *qui osculis vacant libidinosè.* Ita loquitur Cajetanus, Armilla, & alii: ideoque videntur loqui de replicatis osculis, & cum morâ & ardore libidinis datis.] Huc usque Marchantius. Qui etiam infra *in Coroll. capit.*8. sic asserit. [Octavus casus est de

osculis

osculis inter juvenculos,& juvenculas, ex quib. aliqua sensualis delectatio impura oritur. Atque de his jam dictum est, si fiant cum ardore,& morâ, puta replicatis diu in ore osculis ob periculum morale, mortalem ordinariè culpam afferre. Si verò in transitu fiat osculum, cui vix inhæret, licet voluptas, seu delectatio aliqua captetur, posse secundùm opinionem multorum veniale id judicari ob parvitatem materiæ. Immò quidam hæc negant vocari *libidinosa oscula* quæ passim à Summistis condemnantur peccati mortalis: illa enim solùm inter libidinosa recensent, quæ fiunt ex intentione delectationis concubitûs, sive pollutionis, aut similis actûs luxuriosi.] Ita ille.

Quæ sint oscula libidinosa?

X.

MCCXXXIV. PRogrederis,& S. Augustini fortissimam periodum adducis, ex quâ cōstat sanctissimum Ecclesiæ Hipponensis Pontificem materiam parvam in genere luxuriæ admisisse. Agens contra Iulianū *libr.2.cap.*10. sic inquit. [Quantum enim ad nos attinet sine peccato semper essemus, donec sanaretur hoc malum, si ei nunquam consentiremus ad malum; sed quibus ab illo rebellante, etsi non lethaliter; sed venialiter, tamen vincimur, in his contrahimus, vnde quotidie dicamus, *Dimitte nobis debita nostra.* Sicut conjuges quando modum generationis necessarium causâ solius voluptatis excedunt, sicut continentes, quando in talibus cogitationibus cum aliquâ delectatione remorantur, non quidem decernentes flagitium, sed intentionem mentis, non sicut oportet, ne illo incidat, inde avertentes, aut si inciderint, inde rapientes.] Hæc adduxisti ex Augustino. Et interrogo, An putes esse D. Augustini sententiam, quam impugnas? Si non putas: deberes huic testimonio respondere. Si putas: deberes ob oculos ponere demonstrativas illas rationes, quę te cogunt asserere omni carere probabilitate Divini Augustini doctrinam. Contemnat Augustinum, qui velit; hoc tamen unicum sciat, in quæstionibus pluribus multò gravioribus Pontifices & Ecclesiam Romanam, ut invenirent veritatem, ad Augustini doctrinam confugisse.

S. Augustini opinio.

XI.

STatim adducis Caietanum & alios MCCXXXV.
doctos negantes delectationem veneream ex solo visu captam esse mortaliter peccaminosam. Et subscribis contra rationes, quæ tametsi non sint demonstrativæ, nunquam tamen habituræ sunt demonstrativam solutionem.

XII.

CItas præterea Baldellum *tom.* 1. *lib.* 3. *disp* 14. *num.* 4. & Lopez de Texedâ *tom.*1. *libr.*2. *tract.*3. *contr.* 13. *num.*73. asserentes Clementem VIII. definivisse in Officio S. Inquisitionis non dari in rebus Venereis parvitatem materiæ. MCCXXXVI
Peto ostendi Clementis VIII. authenticam definitionem; considerari verba; nam cùm ipsemet Authores examino, qui contrà dicuntur sentire, à nobis stant, & semper ad periculum confugiunt, quod etiam accusamus omnes, qui materiam parvam excusamus: ergo fortè Clemens VIII. nihil pronunciavit de hac re: fortè loquutus est, ut Doctor: & si ut Pontifex, fortè ad periculi circumstantiam recurrit, quam nos semper damnamus.

XIII.

UT videas qualiter hallucinentur in MCCXXXVII.
hac

hac materiâ multi Authores, proderit ex tuis libris exscribere Decretum Claudij Aquavivæ pientissimi Viri, quod est tenoris sequentis.

Nota bene. Nocivam ait, & non improbabilem.

Ecce ad periculum recurrit.

Quia nonnullorum Opinio, qui docent etiam in re venerea exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam, propter levitatem materiæ excusare à peccato mortali, plurimum obesse posset non solùm bonæ societatis existimationi, sed etiam puritati morum, quam tum in nostris, tum in externis tanti semper facit societas, & quia propter periculum in quod inducit, ac moralem impoßibilitatem distinguendi practicè in re tam lubrica materiam levem à gravi, à doctis admodum, gravibusque societatis Patribus, cum quibus negotium hoc communicavimus, in praxi omninò falsa, maximè periculosa, ac puritati valde contraria judicatur, re maturè considerata statuendum in Domino duximus, ne quis in societate in posterum vel publicè, vel privatim, non modò ut veram vel probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem, ullâ ratione eam doceat, aut placere sibi significet, aut secundum illam consilium cuiquam det, quod omnibus in virtute sanctæ Obedientiæ præcipimus, & sub pœnâ excommunicationis ac privationis lecturæ, vocis activæ, & paßivæ, nec nō etiam inhabilitatis ad quælibet officia, ac alijs pœnis arbitrio nostro infligendis. & ad profeßionem tales intelligant se minimè esse admittendos, & ubi de re satis constiterit, provinciales statim exequi debebunt, nosque primo quoque tempore monere, ut re examinatâ statuere poßimus, an qui rem tanti momenti, atque à nobis tam seriò commendatam neglexerit, retineri in societate expediat, atque, dum (quod futurum speramus) gravius aliquid in hanc doctrinam à suprema Romana sede statuatur, volumus etiam ut post manifestationem huius decreti, si quis in posterum aliquem ex nostris contra supradicta deliquisse noverit, teneatur in virtute sanctæ obedientiæ Superiori aperire. Romæ 24. Aprilis 1612. Claudius Aquaviva.

Ago tibi immortales gratias, quod MCCXXXVIII.
illius magni Viri Decretum edideris, ut aperiantur eorum oculi, qui Claudij authoritate inducti contradixerunt Caramueli. Vbi obsecro Claudius Aquaviva declarat tangere fæminæ vel digitum secluso ulteriore periculo esse culpam mortalem? Porrò Conclusioni non debemus majorem certitudinem dare, quàm præmissis: nec in universales positiones trahere, quæ cum limitatione dicuntur. Dicit primò Aquaviva *quamcumque actionem lascivam esse malam mortaliter propter periculum in quod inducit*. Ergo, si per impossibile abesset tale periculum, non esset mortaliter mala; Ergo stat mea doctrina, quam Claudius Aquaviva præscribit. Dicit secundò, *tenendum esse non dari materiam parvam ob moralem impoßibilitatem distinguendi practicè in re tam lubrica materiam levem à gravi*: Ergo negeto-mnem consensum semiplemum, & pleraque peccata veniala, neget omnem hæresin materialem, omnem ignorantiam invincibilem, quia sæpissimè in ejusmodi materijs & aliis sexcentis similibus impossibile est practicè distinguere peccatum veniale à mortali.

Sed addo quempiam Doctorem societatis Virum magnæ pietatis & eruditionis coram me vituperasse cujusdam Iunioris sententiam, quæ docebat, Iesuitas non posse tenere Augustini opinionem, materiam parvam concedentis in re Venereâ: dicebat enim Patres Societatis non posse illam docere aut consulere, posse tamē habere & juxta illam suas conscientias dirigere: quod mihi visum est cautissimè & doctissimè dictum.

Et

MCCXXXIX *An aliquis Iesuita neget parvitatem materiæ?* Et concludo Claudium Aquavivam, si contra nos aliquid pronuntiasse dicatur, fuisse unum Doctorem: & in causâ, quod nostra sententia nullum Patris societatis contra se, posse habere videatur. Quâ enim sinceritate citare potero pro unâ sententiâ homines pientissimos, subditissimos, & obedientissimos, qui velint nolint debent loqui prout ipsis indicitur à superioribus: ergo societatis Authores sententiæ Aquævivæ probabilitatem non addunt; in hac enim materiâ superiorum imperio diriguntur. *Quomodo se gerere in cõfessione Iesuita poßit; debeatve?* At vellem audire quid dicere Iesuita posset Petro, qui sic confiteretur. [Me accuso, quod manum fœminæ tetigerim cum alteratione aliquâ levi & sufficienti ad peccatum veniale.] Dicetne Pater Iesuita Petrum peccavisse mortaliter? Negabit ille; & putabit se sacrilegam confessionem facturum, si se accuset de mortifero, quod non commisit. An ne dicet opinionem Petri non esse probabilem? loquetur contra dictamen Pater, si hoc dicat: & reponet Petrus potiùs Patris sententiam non esse probabilem: Confessarium sequi pœnitentis sententias, & juxta pænitentium dictamen judicare. Ergo Confessarius Iesuita audiens Petrum, tacebit, & absolvet omnino: vel dicito, quid faciet?

XIV.

MCCXL. *De mente Caramuelis.* TRactas iterum eamdem controversiam *part. 7. tract. 11. resol.* 28. & ibi citas me, & producis quæ scripsi in Regulam D. Benedicti num. 1052. & sequentibus. Interim dum multa exscribis, omittis meo judicio præcipua: cur enim non etiam exscribi curasti hanc periodum, quam meo damno omisisti. Ibi sic Ego. [*Periculosum est, ait Diana, asserere dari materiam parvam. Fateor: quia qui putat hanc vel illam actionem sensualem esse levem dum illam elicit, sæpè se exponit periculo ulteriori. Vnde si hoc sit alterius rei etiam levis, erit remotum; non enim datur proximum si materia sit parva; si periculum sit evidens & rei gravis, erit peccatum mortale: ideò doctißimè Malderus docet speculativè posse admitti materiam parvam, practicè autem (& hoc ratione periculi frequenter imminentis) non posse: nam actio ex suâ naturâ levis, poterit esse peccaminosa graviter, si graviter sit periculosa. Ego autem loquor de malitiâ intrinsecâ actionis omni alio periculo præciso.*] Hæc ibi Ego, quæ legisti, & etiam legit Basæus, qui me aliter citat & exponit. Nam in floribus *verb. Peccatum.* 1. *nu.* 7. *pag.* 520. *juxta editionem Antuerpiensem* sic inquit. [Sanè pro majore hujus quæstionis elucidatione, non gravabor hîc apponere verba docti D. Ioannis Caramuel, &c. Fatetur idem Author (Caramuel) periculosum esse asserere dari materiam parvam, quia qui putat hanc vel illam actionem sensualem esse levem, dum illam elicit se exponit periculo ulteriori.] Hæc Basæus, & verè ad mentem Caramuelis: qui in eodem Commentario disputationem illam LXIX. claudit his clarissimis verbis [*Pono calamum, monens doctum & pium Lectorem me semper loqui de delectatione ipsâ parvâ, à periculo incrementi & consensûs ulterioris præcisa; quia ubi datur consentiendi in rem gravem proximum & indubitatum periculum, centies dixi non abesse peccatum mortale.*]

XV.

IN eâdem Resolutione XXVIII. citas Magistrum Franciscum Arauxum MCCXLI. *Arauxius quantus?*
[Quantum Virum! Eum audivi præsidentem

ſidentem & diſputantem Salmanticæ, & ſi illi mundus paucos ſimiles habet, multum habet. Erat Theologiæ Thomiſticæ Primarius Cathedraticus; ſeu dictaret, ſeu loqueretur, admirabilis; quem amavi & ſuſpexi; & omnes qui vel ejus virtutes, vel doctrinam viderunt, eum amarunt.] Is igitur contra te nominatim inſurgit, & parvitatem materiæ defendit, in ſuis eruditis Commentarijs in 12. D. Thomæ.

Addis ſapientiſſimo Arauxo Laurentium Landmeter in Regulam D. Benedicti. Eum in Regulam D. Auguſtini ſcripſiſſe ſcio: at ejus commentarium in Regulam D. Benedicti nondum vidi.

XVI.

MCCXLII. ROgo Eximie & Sapientiſſime Domine mi: Cur non aſſentiris Arauxo, quem tantum eſſe meritò fateris? Cur non alijs etiam Viris doctis? Cur non Caramueli, quem tanto affectu honoras? Cur non D. Auguſtino, cujus eſſe ſententiam Caramuelis fateris? Reſpondes *part.7.tract.11.reſ.28.§. verum*, dicens [*Ego his Authoribus non poſſum adhærere; quia non deſunt, qui cenſeant dictam doctrinam eſſe cenſurâ dignam.*] Sed quid inde, ſi doctiores diſſentiunt: & hanc ipſam cenſuram cenſurâ rigorosâ condemnant?

XVII.

MCCXLIII IOannes Antonius Saura *in voto Platonis de examine Propoſitionum. cap. 13.* ſic ait. [Propoſitio periculoſa in moribus illa eſt, quæ ſpeculativè conſiderata aliquam habet veriſimilitudinem & apparentem colorem probabilitatis: verum in praxi moraliter loquendo ſine gravis culpæ reatu non poteſt executioni mandari. Hoc periculum in causâ eſt, ut ſimiles propoſitiones juſtiſſimè poſſint condemnari: quales ſunt nonnullæ opiniones circa materiam levem in rebus venereis.] Ita Saura, cui conſonare ais Transmieram *tract. de oblig. revel. quæſt.4. cap.4. num.4.* Ioannem Machadum *de perfect. confeſſ. tom.1. libr.2. tract.19. docum. 1. numer.4.* Et jubes videri Texedam *in controv. Theol. Moral. tom.1 libr.2. tract.3. numer. 11. contr.1.* qui contra Sanchez, & per conſequens contra Arauxum invehitur.

Sed ut rem fatear Saura non placet, & nihilominùs à me eſt. Non placet, quia ſtrident omnia quæ de periculosâ propoſitione dicit, non enim in praxi committitur peccatum mortale, niſi detur dictaminis ſpeculativi directio. Dixi à me ſtare Sauram, quia materiam parvam in genere luxuriæ ille periculi ratione condemnat; cui ego omninò conſentio, ſunt enim mortaliter peccaminoſæ actiones laſcivæ, etſi videantur parvæ ſecundum ſe, ſi adſit lethalis peccati periculum. Et falſum eſt iſtud ſemper abeſſe in actionibus naturâ ſuâ parvis; tametſi non audeam aſſerere nullam omninò actiunculam reperiri in individuo poſſe, quæ careat evidenti periculo. Imò hoc ipſum docet apertè Saura; nonnullas enim opiniones circa materiam parvam in rebus venereis condemnat: & ego etiam nonnullas. Non ergo Saura univerſas condemnat. Ergo aliquas non condemnat. Admittit igitur nonnullas occaſiones in quibus in peccatis luxuriæ detur materiæ parvitas.

PARS II.

TRanſeo ad Luxuriæ accidentia, in quibus etiam reperio materiam ali- MCCXLIV.

aliquando parvam. Reperio inquam in tuis Resolutionibus, quas summo fructu & studio pertinaci divolvo.

Quæro Primò. *An omittere modum communem in copula, & alio extraordinario abuti, sit mortale?*

Et tu *part.1 tract. 7. resol.35.* disso'vis hanc quæstion in his verbis. Respondes Primò, quidquid aliqui asserant, negativè. Et ita non peccat mortaliter Vir, qui vult habere copulam cum uxore vel à latere, vel sedendo, vel præpostere, aut succumbente; nisi adsit periculum effundendi semen extra vas. Quia est abusus ac naturalis ordinis perversio in solis accidentibus, dum vas legitimum servatur. Et ita docet Sanchez *de Matrim. tom. 3. libr. 9 disp. 16. numer. 3.* & alij penes ipsum. Addis Secundò, quod interdum hoc effici possit & soleat sine culpâ veniali, ubi non captandæ voluptatis gratiâ hoc accid t, sed aliquâ justâ causâ interveniente, puta si nimium obesus sit vir, aut sit periculum ne suffocetur fœtus. Subiungis Tertiò, quod uxor ten. tur reddere debitum, etsi illud petat vir cum culpâ veniali: puta si velit inordinato situ habere copulam. Ita Sanchez *ubi supra num* 8 licèt contrarium tibi, & Henriquez *libr. 11. cap. 16. numer. 6. in Glossa litt. O.* & aliis judicetur probabile.

Si hæc ita sint Eximie & Eruditissime vir, concedis in Luxuriâ materiam parvam accidentalem; quod probare volebam.

Et quidem hanc ipsam Resolutionem recognosco, & has positiones pronuntio.

Prima sit. *Mutans situm in copula non peccat mortaliter.* Certam putas, & puto: nec aliorũ vociferationes curas, quia putas te ratione efficaci suffultum, & ideò non arroganter sed generosè dicis, *Respondeo, quidquid aliqui asserant, negativè.* Patere igitur, ut quando me puto ratione manifestâ muniri, in mea abund. m sententia, quidquid aliqui asserant, vel contradicant.

Secunda. *Mutans situm in copula non peccat venialiter.* Ostendo. Omne peccatum etiam veniale est contra aliquam legem; At nulla est quæ præscribat modum copulæ; Ergo quisquis ita utitur uxore ut nullum sit seminis effundendi periculum, non peccat venialiter. Vel qui contrarium somniet, talem legem ostendat. *An detur lex de modo copulæ?*

Tertia. *Si daretur lex exponens modum servandum in coniugali copula, qui situm sine causa mutaret, peccaret venialiter.* Patet; quia violare legem in aliquâ circumstantiâ accidentali est veniale.

Quarta. *Quod secundo loco dicis, si supponatur id quod dixeras primo, indiget magno examine.* In legibus humanis valet discursus tuus, quo Ego etiam interdum utor: at in lege divinâ videtur non habere locum, aut saltem non semper habere. In Commentario in Reg. D. Benedicti *num.* 1391. Sic discurro. [Sicut causa gravis (talis est morbus aut summa occupatio nata ex obligatione naturali, quæ semper est major positivâ) efficit ut possis sine culpâ mortali Divinum officium quoad substantiam omittere: sic similiter causa mediocriter gravis (hanc vocant non urgentem sed rationabi'em) efficiet, ut sine peccato veniali possis omittere aliquid, quod in Divino officio est leve: vel in quantitate, ut unum aut alterum Psalmum verbi gratiâ, vel in qualitate, ut Psalmorum ordinem aut dispositionem rubricarum.] At Tu in lege Divinâ (quoniam, si copulæ modus lege præscriptus est, non nisi lege naturali

& divinâ præscriptus est) hac Dialecticâ abuteris : & ut puto non bene: quia si hic modus discurrendi habet locum in lege naturali, cur non possem sic philosophari [Peccatum mortale est occidere, veniale mentiri ; Ergo sicut gravissima & urgentissima necessitas concedit Petro, ut possit occidere invasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, levis & rationabilis causa concedet ut possit mentiri.] Tu rem considera : & me monere & resolutione doctissimâ adjuvare digneris.

Licita sunt aliquando homicidia: nunquam verò mendacia.

MCCXLV. Quarta. *Quod tertio loco affirmas, si supponantur quæ dicis primo & secundo, certum est.* Nam si situs in copula matari sine causâ non potest, & cum rationabili potest, cùm maritus vult sibi reddi debitũ tali modo etsi ipse careat rationabili causâ, uxor rationabilem habet, & sic peccanti venialiter in modo exigendi solvit illa sine culpâ veniali.

Huic casui est simillimus alter in materiâ toto cœlo diversâ, quem propono & resolvo *in Comment. in Regulam D. Benedicti*, *num.* 1371. Quæro ibi, quî debeat socius cũ suo seniore horas Divinas recitare ? & quid facere possit, si senior mutet rubricas, & modum officii ? Et respondi posse socium opinari id fieri ex causâ. Sed quid si evidenter sciat socius seniorem nullam habere causam ? Respondi in tali casu seniorem peccaturum venialiter, supponitur enim rationabili causâ carere; at juniorem non item nam iste causam rationabilem habet ; debet enim se accommodare voluntati & dispositioni senioris. Hæc ita vera & clara sunt, ut olim in Siciliâ interrogatus, eodem modo responderis, etsi tunc nec me legeris, nec alium qui istum Casum tractaverit. Sic narras *part. 7. trac. 11. resol. 10.*

Sed quia hoc dubiolum subcurrit, non volo ad aliam quæstionem transire, quousque illud etiam dilucidetur. Petitur, An volente juniore mutare modum officii Divini sine rationabili causâ, possit illi senior morem gerere, & dicere se habere rationabilem causam ? Subpetitur. An volente uxore mutare modum copulæ sine causa, posito quod hæc alteratio in ipsâ sit peccatum veniale, possit illi maritus condescendere, ita ut non sit peccaturus venialiter.

In primo casu regulariter responderem, non posse : nam senioris non est obedire, sed jubere. Consultò dico *regulariter*, nam si per accidens darentur rationes ob quas non expediret displicere, jam senior haberet rationabilem causam. In secundo benigniùs responderem ; puto enim in usu Matrimonii petentem superiorem & majorem esse, nam petere quodammodo est præcipere, & reddere obedire est.

Sed & aliquid etiam subnotaturus sum, ut paritas rationis observetur. Uxorem, quæ marito petenti debitum cum situs mutatione obedit, peccare venialiter asseris esse probabile : Socium, qui cum seniore mutante sine causa rubricas legit, peccare venialiter obediendo, non asseris esse probabile : & tamen non est ovum ovo similius, quam casus casui : Ergo vel utrobique est admittendum esse probabile peccare venialiter, qui obedit : vel utrobique erit negandum. Utrum tamen ? A doctioribus solutionem expecto.

PARS

PARS III.

MCCXLVI. *De periculo*

VIdimus, Eruditissime & Eximie Domine, in Luxuriæ genere admitti à Te materiam parvam extrinsecam intrinsecamque. Videamus ergo, quo modo de periculo philosopheris.

Ego quidem periculi causa interdum actiones leves esse mortaliter peccaminosas dixi, & dico: & pro hac ipsa sententia citor à Basæo *in Floribus verb. Impudicitia pag.* 372. *numer.* 7.*b.* juxta secundam editionem nec puto esse hominem, qui alio nomine neget materiam parvam in hoc genere. Anne abesse poterit consentiendi periculum?

I.

TU assertivè respondes *part. 2. tract.* 15. *resol.* 31. Vbi hunc Casum expendis. [Quædam mulier inter confabulationem cum Viro sibi in matrimonium conjungendo, dicebat illi verba, non quidem turpia, sed affectuosa & amatoria, unde posteà in pollutionem aut distillationem incurrebat, sine ulla tamen delectatione vel periculo alicujus consensûs, imò cum maxima displicentia, quia erat timoratæ conscientiæ.] Posito casu, sub his verbis consuleris, An illa peccaret mortaliter? & si nollet desistere ab ejusmodi confabulationibus, an ei esset absolutio deneganda? Et respondes, omninò illi consulendum esse ab his sermonibus abstinere; sed in rigore loquendo non esse denegandam absolutionem.

Hunc casum tuamque ad illum responsionem paulo ante produxi, ut ostenderem, tibi esse familiarissimam illâ sententiâ, quæ docet dari in genere Luxuriæ parvitatem materiæ: sed & illum reponere nunc volui, ut ostenderem qualiter de periculo philosopheris.

Non esse huic fœminæ negandam absolutionem ais, & tamen illam scienter in pollutionem labi ponis. An non delectationis vehementia poterit eam rapere, ut in eamdem pollutionem consentiat? Ergo vel datur periculum, vel non datur. Si datur periculum proximum consentiendi, neganda erit illi absolutio, & in rigore jubendum ut abstineat à confabulationibus periculosis, etiam cum damno perdendi sponsum, imò cum damno perdendi vitam; non enim licet se exponere proximo periculo peccandi. Si non datur periculum (quod Casus supponit, & me judice interdum erit verum, & universaliter falsum) Ego formabo argumentum à fortiori, & inferam, Nullum dari periculum sufficiens ad peccatum mortale in eo, qui digitum fœminæ lascivæ stringit, sine pollutionis periculo. nam vehementiùs illicit ipsa pollutio, quàm quæcumque levis delectatio, & tamen in ipsa pollutione, scienter permissa, tu tale periculum non cognoscis. Et quidquid de hac illatione sit, lege obsecro totam illam resolutionem, & invenies te admittere unum peccatum veniale in luxuriæ genere, quod committitur cum clara & libera notitia, quod tamen ob periculum non dicitur esse mortale.

II.

QUærunt aliqui, An ad expellendum semen corruptum, vel ad seda- MCCXLVII *De fricationibus.*

dandum pruritum, liceat fricare verenda, cum periculo pollutionis, non tamen conſensûs in eam? Ecce omnes, qui proponunt hunc caſum, & omnes qui reſolvunt, ſupponunt poſſe hominem ſcienter pati pollutionem ſine cōſentiendi periculo. Hunc tu caſum producis *part.2 tract.16.reſol.56.* & pro aſſerente parte adducis Fillucium, Sanchez, Reginaldum, Bonacinam, Joannem Sancium, Villalobos, & multos Theologos ex Societate. Hic tu tenes aſſerentem ſententiam; nam, ſi illam hîc judicas improbabilem, quomodo ſcribis, *Hinc deducitur deciſio multorū caſuum.* non enim ex doctrinâ improbabili caſuum reſolutio deſumitur. At quia dicis ſub hujus reſolutionis finem te tenere opinionem contrariam, dicamus, te prius Reſolutionem ſcripſiſſe, & longo poſt tempore ſubſcripſiſſe illa verba, *Sed an omnia ſupradicta.* &c. opponūtur enim illis, quæ citavi. Sed quia *part. 9.tract.8.reſol.31.§. Quæritur quartò.* iterum te habere contrariam opinionem teſtaris, te eſſe in opinione Texedæ cōſentiamus; at ſaltem caſum admittis. Ergo poteſt quis fricare verenda certò ſciens dari pollutionis periculum, quin detur periculum conſentiendi in illam. Hoc admittis igitur; nam ſi non admitteres, non deberes reſpondere negativè, ſed dicere caſum eſſe impoſſibilem.

MCCXLVIII. Conſoni ſunt alij caſus, quos ibidem proponis. Nam ſi quæris, An poſſit chirurgus contrectare verenda infirmi curationis causâ, etiam cum pollutionis periculo, modò non ſit periculum conſentiendi? An curſor equitare queat, tametſi experiatur ſe involuntariò & ſine conſensûs periculo in mollitiem incidere? An qui tali modo decumbit, ſi ſciat ſe ex tali ſitu in pollutionem ſine periculo tamen conſensûs deventurum, teneatur vel lectum deſerere, vel alio modo decumbere? Quibus omnibus dubiis ſeu affirmativè ſeu negativè reſpōdeas, modò caſus admittas, quod facis, teneberis concedere, poſſe aliquem advertenter & plenâ mente pollutionem actualem pati ſine conſentiendi periculo.

III.

Agis de Comœdiarum auditione *part.2.tract.17.reſol.35.* & tametſi rem eſſe periculoſam & peccatum lethale judicaverit Comitolus *in Reſponſ. Mor.libr.5 quæſt.21.* tu benignè reſpondes, nec putas periculum eſſe inſeparabile. MCCIL. *De Comœdijs.*

IV.

Quæro, An fœmina quæ violenter cognoſcitur, peccet mortaliter? MCCL. *De fœmina oppreſſâ.* Et tu *part.3.tract.6.reſol.31.* poſtquam eruditiſſimè Authores pro utrâque ſententiâ attuliſti, ſic ais. [Dicendum eſt igitur cum Curiele, *in part.2.D.Thomæ quæſt 6. art.5.* quod ſi fœmina non timeat periculum conſentiendi, videtur probabilis ſententia eorum, qui dicūt, quod ſolùm tenetur facere, id quod commodè potuerit, habitâ ratione periculi, in quo verſatur: ita, quod ſi ex vociferatione, aut aliâ reſiſtentiâ poſſit ſequi grave incommodum, ut mors, infamia, vel detrimentum in bonis ſuis, non tenebitur eâ (reſiſtentia) uti: quoniam oppreſſio in iſto caſu non habet rationem actionis liberæ reſpectu fœminæ; &c.] Ergo ſentis, Pater Eruditiſſime, poſſe fœminam pati oppreſſionem, ſine conſentiendi periculo. Inconſequentiam *An teneatur clamare?*

tiam Ego admiror, quia in hoc casu fingis mulieres ferreas aut adamantinas, & in alijs molles & sacharaceas: cùm tamen deberes mediam semper tenere viam, quam experientia docuit illos, qui varias confessiones audiunt.

V.

MCCLI. *De osculis.* DIfficilia sunt & obscura, quæ de osculis inter sponsos de futuro, tradis *part.4.tract.4.resol.* 131. nolo examinare, An sicut osculum est quædam inchoatio copulæ conjugalis, ita & sponsalia quędã sint inchoatio matrimonij? nolo hîc examinare distinctionem inter sponsalia absoluta & conditionata; omnia modò condono; alibi examino; sed solùm inquiro, An in osculis detur certum & evidens; aut ut generaliùs loquar, an detur progrediendi ulteriùs periculum inevitabile & sufficiens ad peccatum mortale: vel non detur? si non, habeo intentum; hoc enim hîc ostendendum assumpsi. Si detur; quod *part.4.tract.4.resol.*136. tueris, oscula erunt inter sponsos mortaliter peccaminosa ratione periculi. Ergo vel peccatum assere, vel periculum nega.

VI.

MCCLII. APud te *part.3.tractat.4.resol.* 215. & *part.4.tractat.4.resol.* 137. reperio Thomam Sanchez, Gasparem Hurtado, Petrum Ochagaviam, & Prępositum asserentem posse sine culpâ mortali cõjugatum libidinosè sua membra tangere, si absit pollutionis periculum. Ergo crediderunt hi Authores non semper in tactibus libidinosis esse ulteriùs progrediendi periculum.

HÆC PLACVIT

DOctissime Vir, ex tuis Resolutionibus excerpere, ut ostendam cõmunem te & veram sententiam tenere, quam hodie non debes deserere, nisi velis de inconsequentiâ ab Orbe literario accusari. *Ideò, inquis, deserenda communis est, quia nonnulli dicunt esse censurâ dignam opinionem, quæ levem materiam in genere Luxuriæ admittit.* Sed pace tuâ hęc ipsa ratio supponit falsum, & nihil omninò concludit. *Supponit falsum*: illi enim, qui severius loquuntur, recurrunt ad periculum, & à nobis stant, actionem enim levissimam quamcumq;, si habeat peccati mortalis periculum manifestum adnexum, non solùm in materiâ luxuriæ, sed in aliâ quâcunq;, graviter condemnamus. *Nil concludit omninò*, quia si ideò nostra esset opinio deserenda, quia censurâ digna dicitur à Junioribus pauculis; ideò etiam eorumdem opinio erit non admittenda, quia condemnatur ab omnibus: omnes enim qui, ut certam aut probabilem nostram opinionem admittunt, omnes ipsi censuram adversariorum damnant, & censurâ gravissimâ inurere debent.

Meum fuit hæc sincerè ad Te scribere: Tuum erit, celeberrime Vir, eadem recognoscere, & secundo calamo dilucidare, ut mundus videat integer, cui debeat in hac controversiâ (me judice, clarissimâ & certissimâ) assentiri vel credere.

Vale.

FVNDAMENTVM LIX.

De furto, quod inhibet Septimum Præceptum Decalogi.

MCCLIII. *Voluntas virtualis.* FVrtum eſt acceptio rei alienæ invito domino. Qui im- *Furtum quid?* meritò invitus eſt, virtualiter eſt non invitus. Qui rem retinet invito domino, tametſi illam à volente ſuſceperit, virtualiter loquendo fur eſt. Qui rem pretio juſto vẽ- *Rerũ pretia.* dit, licet ſummo; quam emerat juſto, licèt imo, non furatur. Sed quã- ta in furto quantitas requiritur ad peccatum mortale? in furtis filio- *Quantitas magna.* rum videtur requiri duplò major, quàm in furtis peregrinorum: inter filios & peregrinos videntur debere poni amici ac famuli: & ſi cæteri tam parvi aurum facerent, quàm ego, non ſufficerent aurei mille ad peccatum mortale: at quia aliis ipſi ſunt apprehenſionibus inſtincti, pauci ſufficiunt. Sed quot? Vellem hîc aliquid ab aliquo docto demonſtrari. *Merces ultroneæ.* [Merces ultroneæ vileſcunt pro mediâ parte: amplius etiam interdum: pretia enim à venditorum & emptorum multitudine pendent.] Idem neceſſario dicendum de pecuniâ ultroneâ, vel conſequentia non ſervatur. Ergo ſi equus valeat centum aureis; & tu roges emptorem aliàs non empturum, debebis vendere quinquaginta: ergo ſi rogaris, aliàs non venditurus, poteris vendere ducentis; vel diſparitatem aſſigna.

MCCLIV. *De Principum poteſtate.* QUærunt aliqui, *An Princeps poßit in furto diſpenſare?* Reſpondeo aliud eſſe facere, ne ablatio rei alienæ ſit furtum; aliudque toto cœlo diverſum, ut ipſa maneat furtum, & tamen peccatum non ſit. Addo prius poſſe Principem, non poſterius. Prius quidem facere ille poteſt, & primò ſi lege à populo acceptatâ ſanciatur, ut rapinæ & latrocinia non liceant, ſubrepſiones & furta liceant. & patet quia lex acceptata tranſit in contractum & concordiam, & in tali caſu nihil fur retineret invito domino, quia qui acceptavit illam legem, non eſt invitus. Illuſtratur exemplo. Decem amici recreationis causâ ſingulos aureos contribuunt, qui ſimul compacti abſcondantur à Petro, hac lege, ut omnes quærant, & ille qui eos inveniat, poſſideat. Inveniſti tu: qui eras ex illis decem: retine: quia nihil retines invitis dominis: quia tametſi vociferẽtur & occlament, ex pacto eſſe non inviti tenentur. Progrediuntur in ludo, & ſtatuunt,

tuunt, ut quicunq; ab alio subripiat pecuniã ex sacco quin sentiatur, retineat. Subripuisti tu centum aureos à Joanne; ille non s.nsit, tui sunt. Ergo sicut conveniunt decem, possent centum, posset ota Respublica.

Secundò lege non acceptatâ, si dentur rationes insuperabiles, quę necessitent, ut ejusmodi lex proferatur: quæ suppetent nunquam, vel rarò. Hinc aliquid adduci poterit pro militibus. Aliqui illos salvant nomine extremæ necessitatis; & nescio cur omnes & semper illam pati dicantur? Multi sunt divites, & abundant superfluis. Respublica militum latrocinia, furta, &cæt. detestari videtur; at extorsiones victualium uno aut altero actu consumendorum tolerare. Sed hoc ipsum loca & tempora r.spicit & apud Hollandos & alias nationes limitatur.

Furta militum.

I.

MCCLV. *Eorundem necessitas.*

REsolvi rarò aut nunquam milites extremâ necessitate laborare: at quia gravi illos sępè laborare negaturus non sum, inquiris, an pauper nõ solùm in necessitate extremâ, sed etiam in gravi possit ab opulentis necessaria subripere? Respondet affirmativè Diana *part 2.tract.17.resol.29.* & citat Bonacinam, Malderum, Lessium, Petrum à Navarrâ, Angelum, Emanuelem Sà, Medinam, Navarrum, Sylvestrum. Infero. Ergo multi Europæ patibula onerant, dicuntur fures, & habentur infames, qui sunt innocentes omninò, possentq; & deberent excusari & salvari. Ergo in tribunalibus audiendus esset reus, qui contrà asseveret, se gravi necessitate laborasse.

An sufficiat gravis necessitas, ut omnia communia dicantur?

Progredior. Sacerdos pauper, qui ex ex solo missarum stipendio victitat, satis est miserabilis: & in gravi est necessitate constitutus, si non habeat quantum sit necessarium ad sustentationem diurnã. Ergo stando doctrinæ Dianæ, si nemo illi offerat stipendium pro missâ, subripere à divitibus poterit, quantum sit necessarium ut ex necessitate illâ gravi egrediatur. Ergo poterit recipere ab ultrò offerentibus & missas postulantibus. Ergo poterit pro unicâ missâ accipere tot stipendia, quot sufficiant ad ejus diurnam sustentationem. & quid ad hoc ultimum Diana? *Hæc opinio*, ait part.2.tract.14.res.8. *modò corruit; nam Sacra Congregatio in decretis*, &c. & me judice inconsequenter, nam vel corrruit resolutio illa XXIX. tractatûs XVII. aut corruit hæc Cardinalium declaratio. Adhuc progredior & inquiro, quid intelligat Diana nomine gravis necessitatis? *Per gravem necessitatem intelligo*, ait Diana, *non quovis modo gravem, sed valdè gravem, etsi non extremam; puta si fuerit necessitas morbi, famis, nuditatis*, &c: ergo si æger potest subripere à divite quantum sit opus, ut habeat medicos & medicinas; famelicus ut expleat appetitum; nudus ut habeat decenter vestes; poterit debitor, ut creditori satisfaciat; miles, ut habeat arma; captivus ut litrum; reus, ut advocatum: &c. & aperietur latissimus campus, & vix manebant furta in mundo.

Quid sit gravis necessitas?

II.

MCCLVI. *De taxa missarum.*

VIdetur aliquibus locis Diana summâ inconsequentiâ laborare. Ego hoc dubium propono. Sunt, qui dicant sacerdotem pauperem, modò singulis diebus celebret, posse à quibuscunq; missas offerentibus, eleemosynas aut stipendia accipere, etiam supra taxam determinatam ab Episcopo, ut ha-

 beat

beat pro victu moderato, veste decenti, & domo congruâ; pro emendis libris convenientibus professioni suæ, videlicet, spiritualibus, moralibus, canonicis, Theologi's-ue; quod ipsum nõnulli ad alios eorum casus extendunt. Vide Dianam *part.2.tract.14.resol.8.*

Et scripturarum. Sunt qui dicant Notarios, Commissarios, & cæteros Justitiæ Ministros, si stipendia ipsis à lege statuta non sufficiant ad honestè vivendum, posse supra taxam accipere, quantum modestia & prudentia requirat. Vide Dianam *part.2.tract.17.resol.60.*

At Diana ex his duabus sententiis priorem negat, posteriorem admittit; cùm tamen videatur consequentia doctrinæ postulare, ut admittatur utraq;, vel rejiciatur utraq; : nam disparitatem non percipio.

Porrò, si Justitiæ administri possunt supra taxatum à Republica stipendium accipere: nulla erit taxa, quæ non subsit eidem exceptioni; nam si agatur de tritico & vino &c. poterit venditor usurarius dicere, mutatis temporibus, & anni tempestatibus debere taxas etiam necessariò mutari.

Et consequenter famuli, si stipendia sibi assignata, nimis sint parva, poterunt clanculo subripere, quantum judicent sibi deberi.

Et tandem sartores & alij Mechanici poterunt sibi reliquias materiæ reservare eo nomine, quod nimis parum recipiant pro manu facturâ.

Omnia hæc videntur sequi, & tamen falsa non oriuntur ex veris: igitur, Lector candide, præmissas attentè considera.

III.

Olim Diana rustici confessionem audivit: rustici, inquam, qui subripuerat cujusdã Viri nobilissimi & prædivitis mulum, eundemq; per spacium multorum annorum locaverat: dubitabatq;, an ad solius muli, an etiam ad locationis restitutionem teneretur? At Diana ad locationis pretium restituendum illum non obligavit: ut constat *ex part.2. tract.17.resol.50.* Sed bone Deus; restituitne ille rusticus, quantum fuerat furatus? subripuerat mulum juvenẽ, fortem & utilem; post annos multos restituit decrepitum, exhaustum, & inutilem: subripuerat mulum, qui valebat aureis cẽtum, restituit qui vix valet decem: ergo in restitutione ille æqualitatem non servavit, & quidem Dianę non favent Navarrus, & Ludovicus Lopez quatenus docent, eum qui torquem aureum furto accepit, si illum locavit, non obligari ad restitutionem pretij locationis: est enim summa & nota disparitas: quoniam aurum nec locatione teritur, nec deperit antiquitate: & illi quod dixerunt de torque aureo, non dicerent de veste sericâ: qui enim pretiosâ clamyde, quam suffuratus fuerat, multis annis abusus fuisset, & postquam esset trita & vilis, ad pedes Navarri vel Lopezii veniret, juberetur procul dubio restituere, non clamydis attritæ reliquias, sed valorem, quem habebat illa cùm intercepta, consideratis etiam damni emergentis & lucri cessantis circumstantiis, si quæ fuerant. Debuit igitur rusticus restituere illi nobili unum mulum, qualem fuit furatus; deberetque examinare Confessarius, an ratione illius furti ille nobilis aliquod lucrum legitimum perdiderit, aut novum incurrerit damnum.

MCCLVII. *De furto rerum cõsumptibilium. Nimirùm, Muli, Torquis aurei, Clamydis,*

Sic

MCCLVIII Sic puto. Sed ſi Dianæ adhuc conſtare velis, Serviam tibi â Dialecticâ & aliqua Corollaria diducam : quoniam ex Dianæ doctrinâ Sequitur

Cerei & candelarũ, Primò, cum qui furatus eſt cereum centum libris pendentem, & illo fuit uſus multis annis, ita ut jam vix pendeat decem libris, ſatisfacere, ſi reſtituat quod remanet, nec ad amplius teneri.

Veſtium, Secundò, eũ qui pretioſas veſtes furatus, eos locavit aut induit multis annis, & poſt quam illæ ſunt attritæ & parui valoris, ad tribunal accedit pœnitentiæ, ſatisfacere omninò ſi illas, quales quales, reſtituat; nec obligari poſſe ad amplius.

Servorum, Tertiò, eum qui ſervum juvenem furatus fuit, & poſtquam multis annis illo eſt uſus impendendo aut locando, poſſe eundem jam inutilem & ſeptuagenarium antiquo domino reſtituere, nec ad reſtitutionem ulteriorem teneri.

Arborum, Quartò, eum qui hortum alterum invaſit, & arboribus fructiferis multis annis fuit uſus, ut videt has eſſe exhauſtas & effœtas, poſſe hortum vero domino reſtituere, nec ad fructuum reſtitutionem & damnorum compenſationem obligari.

Vaſis vini, Quintò, eum qui vas vino nobiliſſimo plenum inſcio vel invito domino accepit, & ebibit, aut vendidit, ſatisfacere damnũ perpeſſo, ſi vacuum vas reſtituat: puto enim paritatem ſubſiſtere, quid enim aliud eſt mulus juvenis, quã viribus plenus & qui ſervire poſſit: & quid mulus exhauſtus & ſenex, quàm viribus vacuus, et qui ad nihilum ſervire poſſit?

MCCLIX. De auro invento.

IV.

PRoponit Diana *part. 2. tract. 17. reſol. 5.* hanc quæſtionem; videlicet, an qui deambulando civitatem inveniat crumenam fartam magnâ pecuniarum quantitate, & factâ debitâ diligentiâ nõ reperit dominum, teneatur illas reſtituere pauperibus, an poſſit ſibi retinere? Ponit authores pro utraque ſententiâ & concludit. *His poſitis poterat Petrus ſibi retinere illas pecunias ſequendo hanc poſteriorem opinionem &c: quæ eſt probabilis & tuta in praxi.* Et ego, ſi hæc probabilia ſunt, peto mihi â Diana reſponderi rigore conſequentiæ ſervato. Ioannes noctu graſſatur per plateas, ſpoliavit nonnullos, quos nõ cognovit, nec cognoſcit: nunc pœnitentiâ ductus ad pedes mei Dianæ pervolvitur, & inquirit, an teneatur ad reſtitutionẽ? Fortè ſubdubitare poſſet, an teneretur examinare quinam fuerint damnum perpeſſi? quia, cùm hoc ipſum examen eſſet obnoxium probabili vel certo periculo, fortaſſis non deberet inſtitui. Sed non movet hoc dubium, ne implicet quæſtiones quæſtionibus, ſed aſſerit ſe debitam diligentiam adhibuiſſe, nec poſſe ſcire quibus debeat facere reſtitutionem. Si illum pauperibus facturum reſtitutionem Diana dicat, Ioannes reponet Dianam inconſequentiâ laborare & ſic diſcurret. In Jure teſte Dianâ & Sarmiento eadẽ reputantur *ignorari dominum rei, & rem nullum habere dominum:* Sed quando res non habet dominum, efficitur primò occupantis: ergo nõ ſolùm ille qui invenit, ſed qui rapuit: ſi ignoret dominum, non tenebitur ad reſtitutionem. Ergo, ſi tenetur raptor, tenebitur etiam inventor, quod vult Salonius, Navar. Sayrus, Rebellius, Reginaldus, Azor, Malderus, Sylveſter, Covarruvias, Molina, Fernandez alijque; aut nulla conſequentia ſervatur. Si Diana eſſe diſparem rationem dicat, reiicere debebit ratiocinium Sarmienti & aliud ſubſtituere, quod libenter videbo.

Dico interim, utrique (inventori & raptori) esse certum, rem illam habere aliquem dominum: eundemque invitum (Sua enim recuperare desiderat tam qui spoliatus fuit, quàm qui perdidit) utrumque ignorari, utrumque sibi velle restitui, meliori nempe modo qui sit possibilis: nimirùm realiter & materialiter, si hoc possit fieri, aut aliàs spiritualiter. Hæc omnia certa sunt anne, cùm utrobique omnia pari passu succurrant, de inuentore & raptore eodem modo erit philosophandum? qui neges, paritatem enerua.

MCCLX. *An inventa debeant dari pauperibus?*

Antequam ponam calamum, intelligere volo illorum Doctorum doctrinam, quæ docet crumenam illam restitui debere pauperibus. Et quo jure pauperibus, quæ nunquam fuit pauperum? Anne res perditæ ad illos pertinent? Ostendant humanam legem aliquam, quia hoc divina nõ præcipit, fortè recurrent ad Hispaniam, in quâ res ejusmodi, quarum dominus ignoratur, lege publicâ Præmonstratensibus conceduntur, unde & corruptâ illa voce nominantur *Mostrencæ*. An & hæc lex etiam hodie observatur? an ad gentes alias extenditur? an illâ stante res illæ non quibuscunque pauperibus poterunt dari, sed solummodò pauperibus religiosis ordinis Præmonstratensis? Sed quia in ejusmodi ordine Religiosi nihil sibi adquirere possunt, & sunt opulenta Monasteria, quâ sinceritate dicentur data pauperi, quæ Præmonstratensi Monasterio? nam tametsi singuli pauperes sint Monasterium tamen non est pauper. Præterea, jus pauper habeat (sit qualecunque illud) si inventor, aut latro sit pauper, cur non poterit sibi crumenam appropriare, cujus ignorat dominum; maximè cùm Beneficiarius, qui Canonici officij recitationem neglexit, & tenetur ad restitutionem, sibi possit illam restitutionem facere, si pauper sit? Postremò, si ideò danda pauperibus cruméa est, quod ille qui perdidit aut exspoliatus fuit, velit sibi saltem Spiritualiter restitui, siquidẽ materialiter nequit: colligitur eum qui res inferioris ordinis injustè perdidit, habere jus ad res altioris ordinis: quod fortè non omnes admittent. Vt ut sit, si crumena elargienda est pauperibus; nomine veri domini, qui ignotus, elargienda est; ut eleemosynæ merito fruatur, & mendicorum qui sæpe nebulones sunt, orationes illum juvent; ergo, si inventor aut raptor illius crumenæ dives sit, & tamen ad Deum conversus pro vero Domino oret, jeiunet, communicet, aut alias virtutes excellentes exerceat, satisfaciet spiritualiter, nec tenebitur pauperibus facere restitutionem. Tu (acute & erudite lector) singulas instantias perpende, & omnes has quæstiones solve.

Res mostrenca.

An aliquis sibi pauperi poßit restitutionem facere.

V.

MCCLXI. *De prodigalitate ecclesiasticorum.*

SÆpe consultus fui de Ecclesiasticorum aliquorum exorbitantibus expensis: & quod sentio proponam. Puto distinguenda esse bona hæreditaria & labore adquisita à bonis eleemosynarum. Puto Petrum Presbyterum, si à suis Parentibus hereditatem adquirat, esse illius dominum, & adquirere tale & tantum Dominium, quantum & quale habeat, qui hæreditatem transmisit. Puto etiam posse Presbyterum honestâ aliquâ arte aut industriâ lucrari pecunias, & in ipsis verum & absolutum dominum, verumque dominii adquirendi titulum reperio in Regulâ D. Benedicti; nam juxta caput 1 1x. *De filijs nobiliũ vel pauperum quomodo suscipiantur.* potest Monasterium adire hæreditatem, & adquirere bona, quæ Parentes Religiosorum

gioſorum poſſidebant: & juxta caput XLVIII. *De opere manum quotidiano*. & cap. LVII. *De artificibus Monaſterij*. Poſſunt manibus propriis Religioſi operari, & arte facta pretio mediocri vẽdere (mediocri inquam qui ſummo non poſſunt) & judico Monaſterium eſſe abſolutum dominum, & ſi aliunde non obſtet, poſſe ratione proprietatis in qualeſcunque uſus has pecunias impendere. Monaſterium dico, non Abbatem, non Prælatum; nam hic non eſt earundem rerum dominus, Sed Miniſter, Supremus tamen; habens quidem bene adminiſtrandi Supremam authoritatem, & male adminiſtrandi nullam. Et me judice benè adminiſtrat, quamdiu bonos mores & uſus ſui Communitatis ſequitur, non quando malos; & (ut nihil dicam de pellicibus, quas rarò habuiſſe Regulares audimus; quas tamen Equites ordinum militarium & Parochi cum magno Sæcularium ſcandalo non rarò poſſident) exiſtimo omnem profanitatem, omnẽ ebrietatem, & omnem actionem peccaminoſam, non uſum ſed abuſum eſſe.

Tranſeo ad bona ex eleemoſynis adquiſita. Antonius Religioſus mendicans (Prior, Guardianus &c.) & ex pecuniis, quas dedit monaſterio Sæcularium pietas & devotio, pretioſiſſima vina & cibos delicatiſſimos procurat, & genio indulget, & tamen ad reſtitutionem non teneri dicitur, & ego non credo. Comedit panem aquamque bibit vetula pauper & vidua, ut nummulos pauculos corradat, quos elargiatur monaſterio; & Antonius ejuſdem monaſterij Superior, eiſdem emit ultra marina vina, exquiſitosque cibos, ut ſe ſaginet: & tamen ad reſtitutionem non tenetur? non adquieſco. Eodem ego modo de Abbatibus & Monachalibus Prælatis philoſophor, nam etiam noſtra monaſteria Principum liberalitate fundata & populi devotione aucta, ideò hodie eleemoſynis novis non indigent, quia ſufficiunt eleemoſynæ antiquæ, ut honeſtè nutriantur. Audivi ſemel Angelum Manrique, Ordinis Ciſtertienſis Generalem, poſtea in Salmãticenſi Univerſitate Theologiæ Profeſſorem Primarium, *Se non habere animum ut vel unicam gallinam iuberet emi ad proprios uſus*, & tamen erat nobiliſſimus, doctiſſimus, & liberaliſſimus; ſed ſic loquebatur, quia videbat pecunias, quas jeiunando Sæculares congeſſerunt, ut Monaſterio darent, non eſſe à Prælato prodigendas aut decoquendas, ſed ad ordinarium modeſtumque Religioſorum uſum & pauperum levamen ſervandas. Scio eundem, cùm Monaſterium. N. Viſitaret, & in menſâ Salmonem recentem videret magno pretio, ut in Hiſpaniâ is ſolet, procuratum, noluiſſe tangere, & poſteà graviter punivit Cellerarium. Scio alia quę eſſet perlongum recenſere. Et tamen cognoſco etiam Abbates, quibus innutrius eſt œconomus, Si aliquid in provincia exquiſitum ſummo emi pretio poſſit, & in menſa abſit. Omitto maiora & pejora, quia ſi hæc non concedo, quid ſim dicturus de gravioribus, Scitur.

FUNDAMENTUM LX.

De Invidia, Mutuo, Usuraque.

MCC-LXII. SI præter Decalogum posuit novum aliquod Præceptum Deus, quo indixit, ne creditores peterent aut reciperent, quæ aliàs eis debebantur, potuit facere, & hoc ipsum præceptum erit observandum omninò, & qui violaverit, non solum procedet illicitè, sed & invalidè, adeoque non adquiret dominum validè, sed tenebitur ad restitutionem. Porrò si ejusmodi reperitur præceptum, standum est juniorum Theologorum doctrinæ: Sed nos nihil credimus temerè, & ideò illam novam legem negamus: & præsentem doctrinam his præceptis substruimus. I. *Ama proximum sicut te ipsum.* II. *Non furaberis.* Non ergo tenebitur creditor amare debitores plusquam seipsum, nec illis cedere, quod eorundem non est. Qui petit mutuum, debet reddere indemnem creditorem: creditor, qui postulat ut indemnis reddatur, nihil injustum postulat. Qui indemnis redditur, & tamen non vult mutuum dare, invidus est: quia in tali casu ipsi est perinde favere & non favere, adeoque non ideò proximo favorem negat, quia se amat, sed quia illum non amat, quia illius bono torquetur, miserijs & damnis delectatur.

De mutuo. — *De amore Dei & Proximi.* — *In mutuo debet creditor servari indemnis.*

MCC-LXIII. RAtio puri mutui non bene cognoscitur à multis Theologis, qui supponunt mutuatario aliqua divinitus invito & læso mutuatore concedi: quod nunquam probant. At ego puto primò, hoc esse purè mutuum, nimirùm; *Mutuo tibi mille aureos, quibus eges, & ego non egeo; hac lege, ut me reddas securum, quòd illos mihi reddes cum indiguero, vel petiero.* Puto secundò, exulcerato hoc tempore in Europa vix posse dari purum mutuum, nemo enim præstare potest securitatem. Æstuat bellis Hibernia, Scotia, Anglia: æstuat Belgium, Hispania, Italia: ardet Germania, Polonia, Dania, Suecia, item Græcia: & nulla est in tota regione provincia, in qua multi non iverint cubitum divites, qui manè surrexerint pauperes. Obsidentur urbes: intercipiuntur etiam: & accidunt casus inopinati. Excellentissimus Dominus de Colubrat majoris securitatis gratiâ thesaurum suum Lincio Pragam invexit: nempe ad superiorem, ad parvam, ad armatam, in qua septuaginta majora tormenta & tota nobilitas erat. Ingressus est per equos citos vigesimâ quintâ die Iulij. an. 1648. horâ unâ vel alterâ post occasum Solis; & vix fuerat sex horis domi suæ, cùm à

Mutui formula. — *Præsens Europæ status.* — *Colubrat.*

pauculis

pauculis Succis ditissima intercipitur civitas, & cum reliquis ille capitur & exspoliatur. Perdidit thesauros omnes ille suos; antiquos, novos; & postea debuit amicorum & cognatorum pecuniâ emere vitam; Secundò domum; tertiò libertatem; nempe seorsim, nam diversis temporibus singula à Succis vendebantur sub hasta. Si hoc ita sub oculos nostros evenit, & similia quotidie accidunt, quis ita erit delirus, ut rerum terrenarum securitatem exspectet belli tempore? nemo enim creditor erit in civitate, quæ munitior sit Pragâ, & ditiores Colubratio erũt pauci. Sed, quia pacis tempore videtur habere locum ista quæstio, tunc enim magna est rerum securitas, illam accuratè proponam: & inquiram

I.

MCC. LXIV. *De sorte & canone.*

Nimirùm. *An, qui dedit pecuniam mutuam, pro duobus annis verbi gratiâ, possit aliquid præter sortem recipere?*

NOn posse ratione Mutui certum est. At verò contractui Mutui addi solent circumstantiæ pretio æstimabiles, ratione quarum possit, qui dat pecunias, pretium petere. Primò enim potest recipere ratione periculi: nempe tot tantasve, quantas videatur postulare majus periculũ vel minus. nam ubi est æquè probabile omnes perdendas aut recuperandas, posse recipi centum pro canone, quando in capitali sunt centum, videtur certum; nam aliàs, qui se vellet exponere æquali fortunæ probabili lucrandi decem, & metui æque probabili perdendi centum? an datur casus, in quo nullum periculum sit? si ejusmodi casus non datur, in omni Mutuo poterit aliquid recipi, non jam ratione Mutui, sed ratione periculi. Et quidem rarum esse casum, in quo omne absit periculum præcipuè in Germania bellorum turbine afflictissimâ, experientia quotidiana demonstrat. Video homines, qui heri erant ditissimi, hodie nihil habere: aliquos qui creduntur divites, paupertatem simulare, & creditoribus dare bona verba; video & aliquos vix bono verbo creditores dignari. video divites, qui aut negant debitum, & sem jestate & nobilitate tuentur: aut si benigniùs agunt, qui alia debita recuperatu impossibilia offerunt, imò & lites intentant, & volunt sic satisfecisse. Vidi optimos amicos propter pecunias mutuas ad inimicitias devenire. Video hoc exulcerato ævo Rempublicam remedium ponere non semper posse; video Ministros publicos non semper velle. Ergo ero temerarius Judex, si cùm mutuas pecunias dedero, dicam, nullum esse perdendi illas periculum, etiam tempore pacis. Si semper sit aliquod periculum, & ratione periculi licet recipere pretium in omnium Theologor. sententia, semper aliquid hoc nomine recipere potest.

De utriusque partis æqualitate & æquitate.

Periculũ.

Lucrum cessans.

Secundò poterit recipere ratione lucri cessantis: sed quantum? quantum est illud lucrum, quod cessat. Cur enim deberet Antonius mihi dare gratis centum aureos, quibus possit licitè lucrari alios viginti in tali aut tali licito & securo contractu? Ubi obiter notari volo, lucrum cessans, si incertum sit, minoris debere taxari juxta quantitatem periculi.

Damnum emergens.

Tertiò poterit etiam aliquod recipere ratione damni emergentis. Sed quantum? quantum damnum sit quòd

certò

certò emergat. Quid si damnum non certò sed probabiliter sit emersurum? Taxari majoris vel minoris debebit, juxta probabilitatis quantitatem.

Tempus. Quartò non poterit aliquid recipere temporis præcisè, etsi longum id sit, nisi se obliget ad non repetendum. Et in hoc casu, si quid postulet, non id ratione solius temporis, sed ratione periculi aut perdendi capitalis, aut incurrendi damnum inopinatum aut carendi lucro aliquo, quod posset haberi licitè, si adesset numerata pecunia, quod quidem periculum quia plerumque leve est, aliquid leve solet recipi, possetq; aliquid grave si esset grave. Sic sentio: & non posse ratione solius temporis recipi canones assero & asserui *in Theologia morali num.* 762. juxta editionem Lovaniensem.

MCCLXV *Mutuandi formulæ.* Qui de hoc dubitant videntur Mutui naturam non callere. Ibi ego num. 763. posui tres formulas. PRIMA ERAT, *Do tibi quingentos aureos mutuos, cùm primùm indiguero aut etiam voluero recipiendos.* SECUNDA, *Do eosdem tibi pro uno anno, recipiendos tamen ante præfixum tempus, si ante indigeam.* TERTIA *eosdem tibi consigno pro anno integro, non repetendos ante anni finem etsi gravissimè indigeam, etsi debeam aliunde pecunias quærere, & gravissimos canones, aut etiam usuras solvere.* In primâ Mutui puri essentiam cognosco; non in secunda, non in tertia. Qui juxta primam aliquid dederit, inibit contractum puri Mutui, & nihil poterit recipere præter capitale. Qui juxta secundam contrahet, non parum Mutuum contrahet, sed contractum compositum: Sed poterit ne aliquid supra sortem admittere? nego ego, negat Diana, at ipsum debere concedere clarissimè demonstraturus sum. De hac secunda formula statim agemus: Venio ad tertiam & dico eam non continere purum Mutuum, sed contractum compositum ex Mutuo & Donatione, si illud gravamen admittatur gratis; ex Mutuo verò & venditione, si pretio. Hanc sententiam tenet expressè Petrus de Ledesma publicus S. Theologiæ Doct. in Universitate Salmanticensi *in summæ suæ part.* 2. *tract.* 8. *cap.* 35. *concl.* 4. *fol.* 457. qui sic ait. [La segunda difficultades, quando uno præsta mil ducados con obligacion de no los boluer â pedir en tanto tiempo, â por algun espacio de tiempo, si serà usura lleuar precio. La razon de dudar es, porque si el llevasse mas que el principal lo leverà por razon del emprestito luego usura seria lleuarlo. Confirmase, porque siempre, que ay emprestito, ay por lo menos obligacion virtual de no pedir el emprestito, por algunos dios luego si por la obligacion de no boverla a pedir, se puede llevar precio, siempre se puede llevar precio por el emprestito] hoc est absurdum: Ergo. A esta difficultad se ha de responder, que si la obligacion de no lo bolver è pedir, es por mucho tiempo, se puede muyben estimar con precio, y por razon de aguel a obligacion se puede muybien llevar el iusto precio, sin usura ninguna. Esto ensennan los discipulos de Sancto Thomas; porque la tal obligacion es estimable con precio. A la raçon de dudar se responde que en el tal caso, no se lleva el dinero por el emprestito, si no por la obligacion de no lo bolvera pedir mucho tiempo.] Hæc & doctè Ledesma, quem peregrini audiant Latinè eadem resumentem: si enim latinè scripsisset, sic suam opinionem explicaret. [Altera difficultas occurrit, quando quis dat mutuò mille Scuta, obligans se ad non repetendum

illa

illa tanto tempore: & quærunt, an sit usura petere pretium pro hoc gravamine? Ratio dubitandi est, quia si ste reciperet aliquid supra sortem, reciperet ratione Mutui, nec posset ab usura excusari. *Confirmatur:* quia quandocunque datur Mutuum, datur non repetendi obligatio, saltem quæ respiciat aliquot dies. Ergo, si propter obligationem non repetendi, pretium aut canon exigitur, pretium exigetur pro Mutuo: Hoc est absurdum: Ergo: Verùm ad hoc poterit responderi obligationem non repetendi esse pretio æstimabilem, si sit pro longo tempore. Et per consequens posse accipi pretium pro illa, quin committatur usura. Hoc docent Sancti Thomæ discipuli; quia talis obligatio est æstimabilis pretio. Et ad rationem dubitandi respondetur, in hoc casu non recipi pecunias pro Mutuo, sed pro obligatione non repetendi datas pecunias multo tempore] Sic discurrit Ledesma & quidem doctissimè; quoniam gravamen non repetendi pecunias etsi indigeam, est extra charitatis legem & obligationem Mutui, quæ in charitate & invidiæ negatione fundatur.

Hoc non credo.

Hæc doctrina Ledesmæ quoad substantiam est vera, licet in circumstantiis nonnulla contineat, quæ paulò inferius decircinabo.

MCCLXVI. Hæc doctrina vera est, sed non bene intellecta à nonnullis, qui duo illa Mutui fundamenta, quæ posui (videlicet ch ritatē & Invidiænegationem) meditari non volunt. Han. ob rem ad lo alios Authores. Ajo eandem sententiam doceri à Cælest. *in Compend. Theol. Moralis tract.* 11 *cap.* 5. *quæstion.* 2. qui sic ait [Quæres Vtrùm ratione carentiæ pecuniæ seu obligationem non repetendi ante certum tempus, possit aliquid exigi, ut si mutuem tibi mille aureos ad unum annum, privans me non solùm pecuniâ, sed etiam facultate repetendi per tantum tempus? Ad hoc respondet Medina *cod. d. restitut. quæst.* 32. *Inde refertur* quòd sit licitum. tum, quia quælibet obligatio civilis est pretio æstimabilis; hic autem intervenit obligatio non repetendi ante tantum tempus. ergo, &c. Tum, quia hæc obligatio est onus quodam indebitum. Ergo non teneor illud subire gratis, sed possum aliquid petere pro illo. Secundò, tùm quia sicut privare se instrumento suæ artis est quid pecuniâ æstimabile, ita etiam onus carendi suâ pecuniâ tanto tempore, cùm pecunia sit instrumentum mercatorum: tum denique, quia id postulat commune bonum Reipub. nam cùm multi pecuniâ egeant, nec facile inveniri queant, qui velint mutuari gratis, partim ratione periculi sortis, partim ne se privent commoditate varijs modis negotiandi, & maximè per cambia, quæ hoc tempore vigent, æquum est ut mercatores spectatis omnibus circumstantijs communi consensu constituant certa pretia carentiæ pecuniæ, ex quibus ea carentia posset pro tempore pluris, vel minoris æstimari: & hic videtur esse usus plateæ Lugdunensis, quo mercatores quotidie conveniunt, & habita ratione copiæ vel inopiæ pecuniæ, multitudinis cambiorum, mercimoniorum, & omnium lucrandi rationum, in quibus opus est præsenti pecuniâ, statuunt pretium sex, aut septem, octo, aut novem, vel etiam decem in centum, pro eo quòd tanto tempore suâ pecuniâ careant, nec ante terminum constitutum liceat repetere. Hæ sunt rationes speculativè consideratæ, quibus nititur hæc opinio, propter quas speculativè considerata probabilis videtur. Lessius *loco citato dub.* 16. & etiam Reginaldus *libr.* 29. *c.* 12. *num.* 246. nec damnare audent mercatores, qui

Cœlestinus

ita ſegerere conſueverunt, imò excuſabiles eſſe ajunt, quamvis eam non eſſe in praxi admittendam tutius judicent, ne aperiatur oſtium uſuris prætextu periculi palliandis. Et ut ego referam quid ſentiam de hac re dicam paucis,

Cœleſtini reſolutio.

Hanc opinionem mihi videri tutam in conſcientia & in praxi hoc tempore amplecti & conſuli poſſe tum quia non auſim damnare tot mercatores moratæ conſcientiæ, qui id agunt, præſertim ex conſilio virorum doctorum, quos ipſi quotidie conſulunt, quique dicunt hoc lic re; tum quia huic carentiæ pecuniæ ordinariè loquendo, ſolent admiſceri, &

Titulus periculi. Nota hîc ratione periculi non ſolùm quinq; in centum, ſed plura poſſe recipi pro probabilitatis quãtitate.

conjungi varij tituli, ex quibus ſuprà oſtendimus, poſſe in mutuo accipi aliquid ultrà ſortem, & primò illic reperitur periculum ſortis admittendæ, periculum, inquam, non quidem incertum, ſed probabile, vel quaſi certum; multi enim mercatores, qui ſecundum vulgi opinionem exiſtimantur ditiſſimi, telonio cedunt, ex quo creditores exponuntur periculo admittendi integram ſortem, vel tertiam aut dimidiam partem, & hoc ſatis conſtat experientiâ, præſertim à decem annis. Secundò reperitur labor, diligentia, & moleſtiæ in

Titulus laboris.

parandis pecunijs mutuò dandis, qui titulus, ut docuimus ſuprà ex Valentia, eſt juſtus, licetque ea ratione aliquid ultra ſortem accipere. Tertiò reperitur etiam non rarò lucrum ceſſans,

Titulus lucri ceſſantis.

quia pecuniâ mercatores negotiarentur. His titulis accedit, & titulus Societatis, quam ineunt mercatores in negotiando.

Titulus ſocietatis.

Hic etiam intervenit donatio liberalis; mercatores enim ſpontè donare malunt mutuatori aliquid ultra ſortem, ut ſic & conſulant honori, & creditum ſervent, quæ cedendo telonio amittunt, ac in hoc perinde ſe habent, ac qui, ut evitent naufragium,

Titulus donationis; qui tamen non placet: nam tolleret omnes uſuras.

vel omnes merces, vel aliquam illarum partem dimittunt in mare, nam etſi hęc projectio videatur involuntaria, tamen abſolutè eſt libera: ita etiam hæc donatio lucri ſupra ſortem abſolutè eſt libera, non coacta.] Hæc omnia Cœleſtinus.

Nec placet hæc ſimilitudo.

MCCLXVII. *Trullench.*

Ledeſmæ (ac propterea Cœleſtini & aliorum) ſententiam non putat improbabilem Trullench *in Decalogum tom.2 lib.7.cap.19.dub.12. ſub finem.* Sed quid ſentit Diana? Refert *part.5. tract.13.reſol.50.* Cœleſtini ſententiam verbaque, & ſubjungit: [Hæc omnia docet Cœleſtinus loco citato: Sed an probabiliter, judicant alij:] Sed Dianam *part.1.tractat.8.reſolutione* 48. tenuiſſe Ledeſmæ opinionem noviſſimè putat Hurtadus *de Iuſt diſp. 3.de Mutuo. diff.11.* idem judicavit Trullench. *citatus*: idem ego. Cardinalis de Lugo Dianam hinc amovet, *& tom.2 diſput. 25.ſect.3.numer.16.* ſic inquit [Diana relatis hinc inde ſententiis & authoritatibus, nihil definit] Quam ob rem ipſe *part.8.tract.7.reſol.63.* contrariam abſolutè tenet, & ſententiam Ledeſmæ ait non ſolum improbabilem putari à Doctoribus, ſed etiam acriter cenſurari. Quid hic ego? Latere aliquam æquivocationem, nam puto me habere evidentiam, & contra Ledeſmam ſolummodò aliquam hallucinationem militare. Porrò Dianam *part.1.tract.8. reſol.*48. habuiſſe Ledeſmæ opinionem negat Lugo, negat Diana, aſſeruit Hurtadus, aſſeruit Trullench: aſſeruit & totus reſolutionis contextus, ſi bene legatur. nam primò ponit opinionem Molinæ negantis poſſe aliquid recipi pro obligatione non repetendi tanto tempore: & ait: [ſed hoc aſſumptum Molinæ mihi diſplicet, &c.] ergo diſplicet etiam opinio: nam in bona Dialectica placere non poteſt ſententia,

Diana.

An Lugo & Diana bene Dianam intelligant?

cujus

cujus fundamenta non placent. Secundò ponit opinionem Lessij, qui Molinæ quoad substantiam consentit. Tertiò ponit opinionem Ledesmæ, quem ut commendet notat fuisse Salmanticæ Theologiæ Thomisticæ publicum Professorem: & tandem quartò respondet argumentis Lessij, quem ait fortè subscripturum Ledesmæ fuisse, si eum legisset: & probabilibus rationibus hanc eorum sententiam roborasse. Ergo siquidem fundamenta Molinæ Dianæ displicent, & Lessij argumenta sub eo solvuntur: & Ledesmæ argumenta non solvuntur; & nostræ rationes sententiæ, quæ apud Lessium, probabiles esse censentur; aut cæcus sum, aut sub illud tempus Diana sententiam Ledesmæ prahabuit, quam tamen hodie nescio ob quam causam condemnat. Ergo ut ostendam nullam esse, dissolvam omnes illas, quæ solent circumferri à Junioribus. Audiatur primo loco *Molina*.

Nota id bene.

MCCLXVIII. *Respondetur Argumentis.*

Ingeniosus & doctus Vir fuit: & de Just *tom.2.tract.2. disp.38.num.8.* Ledesmæ opinionem impugnat. *Primò*, quia videtur nova. *Secundò*, quia est periculosa in fide. *Tertiò*, quia fundamentum, cui innititur contraria sententia, nempe, mutuare ad annum, verbi gratiâ esse inducere super se obligationem in futurum, falsum est: nam hoc non est inducere super se obligationem aliquam, sed suâ liberalitate concedere beneficium Mutui in totum id tempus. Molinæ consentit Laymann *in Theolog. Mor. lib.3.tract.4 cap.16.num.8.* Turrianus *in 2.2 tom. disp.61. dub.3 num.6* & Salas *tract. de Usur. dub 9. num.12.* Vide etiam Malderum *in 22. tractat.5. cap.3. dubitat.15.*

An omnes opiniones novæ sint falsæ?

Sed hæ rationes leves sunt. *Prima* enim doctum urgere nequit, multæ enim opiniones heri fuerunt novæ, quæ hodie sunt certæ. Olim dari Antipodes improbabile fuit: sub Ferdinando & Isabellâ Catholicis Hispaniæ Regibus, novum, verum tamen; quod ipsum jam hodie est antiquum & certum. Quod si hæc opinio nova sit, quid inde? modò sit vera: olim erit antiqua. Nam si absit invidia & præjudicium, tota Moralis Theologia nova est, quis enim negare audebit esse hodie in Dianâ centenas opiniones probabiles, quæ Augustino & antiquis Patribus Ecclesiæ ignotæ. Sed non puto hanc opinionem novam esse, nam non dabitur antiquus qui in terminis habeat contrariam: nam pro solo tempore non posse pretium recipi, quod veteres dixerunt, etiam nos dicimus, & probamus.

An nostra nova sit?

Secunda quantâ facilitate ponitur, tantâ necessitate rejicitur: detur enim articulus fidei, cui clarè & evidenter sententia Ledesmæ opponatur. Nam si retorsiones admittimus, sicut ipsi opinionem Ledesmæ obtorquere conantur, sic etiam alij contrariam inflectere poterunt, & erit tota Theologia cerea, quæ possit non juxta rationes, sed juxta affectus hominum transfigurari.

An contra fidem sit?

Tertia: Assumptum sibi displicere, ait Diana; nam ut notat Salas ubi supra, negari non potest ex vi illius contractûs mutuantē manere obligatum, ad non repetendam pecuniam toto eo tempore. Vnde infert, ut quis non possit mutuatam pecuniam repetere ante tale tempus non esse liberalem donationem, ut voluit Molina; sed etiam aliquam obligationem. Sic Diana. At ego adhuc vehementiùs. Sit liberalis donatio. Ergo datur res (physica vel moralis, positiva vel negativa) quæ non debetur: ergo potest vendi. Ergo, si dem gratis uncias centum

An in mutuo detur liberalis donatio?

Nota hanc sequelam.

centumcum onere non repetendi duobus annis, inibo juxta Molinam contractum compositum ex Mutuatione & Donàtione: & si inivero alterum contractum, in quo grav. men, quod in priore gratis sumpseram, vendere placeat, inibo alium contractum compositum ex Mutuatione & Venditione. N m petere aut non petere tanto tempore est supra n. turam Mutui constituti in suo esse: ut Mol na concedit & nos probavimus. [Relege obsecro attentè hanc solutionem ultimam; quæ, ut puto, dilucidat totam difficultatem.

MCC-LXIX. *Rationes Leßij.* Satisfecimus Patri Molinæ: audiatur etiam Lessius, qui severam opinionem tuetur. *Primò*, quia contraria sententia videtur nova, nec apud Authores reperitur. *Secundò*, quia carentia pecuniæ & obligatio non repetendi ante aliquod tempus, est Mutuo intrinseca: nam aliàs Mutuum non differet à Precario. *Dissolvuntur.* Sed Diana nos docet, quî possimus his argumentis respondere. *Ad proximum* enim responde hanc opinionem exstare apud Authores, nam ut dictum est illam tenent Ledesma & alij, & Lessius fortassis, ait Diana, si eum vidisset, hanc esset opinionem amplexus. *Opinio, quæ fulcitur ratione probabili: est probabilis.* Accedit quod hanc eandem opinionẽ teste Dianâ probabilibus rationibus Lessius suffulciat: & bene scimus majoris esse faciendam vel unicam rationem probabilem multorum Authorum censuris. *De obligatione non repetendi.* *Ad secundum* responderi potest, ait Diana, verum esse, quod obligatio non repetendi pecuniam ante aliquod tempus, sit de intrinseca ratione Mutui, sed non ante tale vel tale tempus. Sed hoc mihi non placet, quia Mutuum est contractus, qui potest contr. hi hic & nunc: & tamen hic & nunc dari non potest obligatio ad tempus, quæ non sit ad tantum determinatum tempus. Dico igitur ingenium Mutui non bene esse perpensum & consideratum. *Vide num. 1060 & 1062.* Considerentur tres illæ formulæ, quæ sub initium positæ, quarum prima sola respondet mero Mutuo: cujus natura tota & adæquatè s.lvatur sine obligatione non repetendi tanto determinato tempore. *Quo modo differant Mutuum & Precarium: quo Commutatio & Venditio.* Et quia objicitur aliàs Mutuum non iri distinctum à Precario, aliquid debebo subscribere. *Commutatio* & *Venditio* duo sunt nomina ejusdem conceptûs formalis, quæ tamen materialiter diff.runt: qu.ndo enim res commutatur pro pecunia dicitur vendi; & quando una venditur p o alia, dicitur commutari. Sic etiam: quando precario datur pecunia, dicitur mutuari; & quando aliæ res mutuò dantur, dicuntur concedi precariò. Hinc suboritur lux, quæ nos possit illuminare in quæstione præsenti. Sic dis.urro. Una domus mihi tripliciter potest concedi. *Formulæ concedendi domum.* PRIMÒ, si Petrus dicat, *Concedo tibi hanc domum, ut habites, sub conditione quod debeas eam mihi deoccupare cum primum indiguero.* SECUNDÒ, *concedo tibi eandem domum pro uno anno, deoccupandam tamen prius si indiguero.* TERTIÒ, *concedo tibi eandem domum pro uno anno, ita ut non tenearis eam mihi deoccupare & relinquere, etsi graviter eguero, etsi mea arserit, etsi sub dio dormire debeam, etsi cogar aliam magno pretio locare.* Primus modus domum concedendi, nominaturr *Precarium:* *Precarium.* Secundus

Locatio. cundus caret nomine. & tertius vocatur *Locatio.* His tribus modis mutuandi res ipsas (ut sic loquar) respondent alij tres concedendi pecunias. Primus vocatur *Mutuum*, quod materialiter à precario distinguitur; nam sicut in Precario datur domus mutuò, sic etiam in Mutuo conceditur pecunia precariò. Secundus Tertiusq; complectuntur alios contractus diversos à Mutuo, qui quia nominibus carent, *impropriis* nominibus indigitantur. Vulgus dicit mutuari pecuniam per duos annos, alius locari aut conduci eam diceret, & minùs impropriè fortassis.

Mutuum.

Modus loquendi.

MCCLXX. *Sententia Cardinalis Lugonis.*

Eminentiss. Cardinalis de Lugo, ut ostenderet robustissimi ingenij sui vires, opinionem Molinæ & Lessij, defendendam suscepit, & rationibus non paucis roboravit, quas omnes fundari æquivoco, clarissimè demonstraturus sum. Arguit primò, quia, ait, ille, si vera esset, nullus contractus esset re ipsa usurarius, sed solùm per accidens, propter ignorantiam contrahentium, qui nescierunt distinguere titulum lucri: nā reipsa idem illud lucrum, quod propter lucrum illicitè exigunt, potuissent licitè exigere, non propter mutuum, sed propter obligationem novam super additam non repetendi mutuum intra tantum tēpus: quare omnes leges & prohibitiones in hac materiâ inutiles essent, cùm id totum semper alio titulo licitè fieri posset, & reduceretur uno verbo tota controversia de usuris ad quæstionem de nomine, inutilem omnino ad forum conscientiæ, in quo omnes iidem contractus, qui reprobantur, liciti essent, addito illo solo verbo. *Ego nolo lucrum pro mutuo, sed pro obligatione, quâ ultra mutuū me obligo ad non repetendum illud intra tantum tempus.* Sed hæc ratio non urget; assumit enim quod non est verum, nec ad rem. *Non ad rem*, quia idem possemus dicere de simoniâ, & tamen certum est multos hodie iniri contractus Simoniacos ex merâ ignorantiâ contrahētium; nam si quis Sacerdos Missam venderet, esset Simoniacus, qui tamen licitè vendit non ipsam Missam, sed laborem dicendi Missam: & quis non videt hunc laborem esse inseparabilem ab ipsâ Missâ. *Non verum*; quia negamus omninò ex Ledesmæ sententia sequi non posse dari contractum Mutui, qui esset usurarius: nam esset usurarius ille qui esset purum Mutuum, & tamen aliquid supra sortem exigeret: nimirùm, qui iniretur his verbis. *Consigno tibi mille aureos, quibus non egeo, quorum carentia non erit in causâ ut vel perdam aliquod lucrum, vel incurram in aliquod damnum, Consigno hos inquā aureos, repetendos & recipiendos quâcunq; horâ non solùm indiguero, sed voluero: securus quod nulla erit in solutione mora contra meam voluntatem: & tamen supra sortem volo adhuc habere tot aureos, cùm repetiero.* Ecce unum contractum puri Mutui usurarium. Sed & potest esse usurarius contractus mixtus compositus ex Mutuo & Venditione, in casu quo pro Mutuo etiam aliquid exigeretur, vel pro gravamine plus quam deberet: nam condemno de usurâ hunc contractum, *Consigno tibi mille aureos & accepto obligationem non repetendi toto hoc anno; hac lege, ut præter sortem des mihi centum aureos pro Mutuo, & alios centum pro hac ipsâ obligatione.* in quo ego contractu duas usuras inexcusabiles reperio: alteram, quia centum accipiuntur pro ipso Mutuo: alteram, quia centum pro obligatione illâ non repetendi: cùm de fide sit nihil accipi posse pro Mutuo; & certum opinione communi illam obliga-

Ratio prima.

An quæstiones de usuris sint de nomine?

Responsio.

tionem comparari ad capitale, ut quinque ad centum: & ad summum ut sex aut septem ad centum. Quam ob rem hoc modo contrahentem judicarem præter sex (aut septem ad summum) restituere debere quidquid extorsit supra sortem.

MCCLXXI *Ratio secunda: & me judice, tanto viro non digna.* Arguit secundò idem eminentissimus Lugo; quia si mutuans. V.g. dando 100. privavit se facultate negotiandi & lucrãdi cum illâ pecuniâ, posteà redditur illi æqualis pecunia cum facultate negotiandi & lucrandi cum illâ, quę facultas æquivalet facultati illi, qua se prius privavit ad tempus, sicut pecunia reddita æquivalet pecuniæ datæ; totum ergo illud onus solvitur, & compensatur reddendo ei tantumdem, nec restat aliquid, pro quo amplius solvendum sit.

Responsio. Judico hanc rationem nullius esse momenti, & habere solutionem clarissimam & evidentissimam: quod ipsum non ignoravit Lugo, hanc contrà rationem objiciens. *Objectio.* Si Petrus, ait, pecuniam mutuò non dedisset, nec se obligasset ad non repetendam hoc anno, habuisset hoc anno potestatem lucrãdi & habuisset etiam anno sequenti: nunc autem, quia mutuò dedit cum tali obligatione, habebit quidem illam facultatem anno sequenti, quando mutuum redditur, non tamen hoc anno: ergo obligatio carendi hoc anno non compẽsatur, sed manet sine ullâ satisfactione, nisi pro eâ aliquid amplius detur. Sic Lugo objectionem proposuit, & bene: est enim sincerus Theologus & opiniones contrarias omnibus viribus, quib. possunt, armatas & munitas proponit. *An Lugo satisfaciat?* Videamus igitur, an ipse huic objectioni satisfaciat? Respondet non minus valere pecuniam redditam anno sequenti cum potestate utendi illâ toto tempore sequẽti, quàm valeat pecunia data, hoc anno cum simili potestate, sed utramq; facultatem apud homines reputari ejusdem omnino æstimabilitatis & pretij. Hanc responsionem esse bonam conatur probare argumẽto à rationis paritate desumpto; si enim vẽdas fundum vel agrum tuum hodie, das illum cum facultate colendi illum, & percipiendi fructus hoc anno & toto tempore sequenti: si autem non vendas agrum hoc anno, sed anno sequenti; cum facultate colendi illum tempore sequenti, non ideò debes tollere aliquid de pretio, sed tanti potes agrũ vendere anno sequenti, quanti hoc anno eum vendidisses: non ergo minus valet facultas utendi agro toto tempore sequenti, quàm valeret eadem facultas anno pręterito, licet non detur modò cum Facultate illâ utendi anno præterito, cum quâ ager datus fuisset anno præcedenti: alioquin omnia bona immobilia, quantumvis in se invariata & æquè bona manerent, deberent decrescere quotidie in pretio, quia semper vendentur cum minori facultate, nempe sine facultate ad utendum tempore præcedenti: quod tamen constat esse falsum, cùm prædium semper retineat æqualem valorem, quoties datur cum facultate utendi toto tempore sequenti. Ratio autem videtur esse, quia quando ex parte temporis sequẽtis, datur usus sine termino, pro nihilo reputatur, quòd præcesserint jam alij anni, quibus emptor uti non possit, cùm adhuc restent tot alij anni, quibus ipse & ejus successores possint in perpetuum uti re illâ. ET EGO his non obstantibus pronuncio, rationem priorem illam quæ pro Cardinale militabat, fuisse clarè solutã; & ipsam solutionem non solvi. Nam tantum distat Lugo à verâ doctrinâ, ut non solùm pro obligatione non repetendi Mutuum, sed etiã pro

Nota id bene.

pro ipſomet Mutuo poſſe & debere dare pretium conari probare videatur. Nam, ſi de pecuniâ ſicut de fundo & agro philoſophandum eſt; quod vult Lugo; ſtabit quod pro pecunia poſſit recipi pretium, nam qui agrum aut fundum pro anno amico concedit, poteſt pretium exigere, & ſi pretium exigat, contractus dicetur *Locatio*. PRÆTEREA, qui fundum invaſit, & invito domino extorſit, cùm juridicè vincitur, non ſolùm jubetur reſtituere agrum fundumve, ſed & fructus annorum præteritorum: ergo, ſi de pecuniâ eodem modo philoſophandum eſt præcipiente Lugone, etiam pecunia dabit fructus & fur debebit ſupra ſortem etiam canones dare. DEINDE; Tantum valet fundus anno hoc, quantum etiam ſequenti: ergo ſi de pecunia eodem modo philoſophari debeamus, ut conſentiamus Cardinal., debebimus paritatem admittere, & rationem quęrere: Dicam igitur fundum, qui hoc anno mille aureis venderetur, ideò vendendum fore anno ſequenti mille [illegible]am aureis, quia quãtum ille fructificaturus erat hoc anno, tantum fructificabit pecunia, & ideò ſemper erunt pares. *Igitur* hæc ratio Domini Eminentiſſimi non impugnat Ledeſmam, ſed tuetur; & ipſammet Vſuram tollit, ſuadetq́; pecuniam ipſam præciſam ab obligatione non repetendi, pecuniam parere: nam & fundus præciſus ab obligatione non repetendi, uno anno dat fructum. ET HÆC OMNIA dicta ſunt ſupponendo fundum hoc anno tanti valere quanti elapſo aut ſequenti, quod etiam falſum: omitto enim accidentales & publicas rerum immutationes, quæ fundorum agrorumq́; pretia alterant, & ſolùm intrinſeca conſiderari volo, quæ obeſſe nequeunt. Si fundi ruſtica conſiderantur ędificia, labaſcũt; ſi arbores & plantæ, ſeneſcunt; & certum eſt majoris fieri domum novam antiqua; & arbores juniores decrepitis.

An prædia tanti fiãt hoc anno quanti e- lapſo fiebant?

Stat ergo Eminentiſſimi Domini Lugonis fundamentum eſſe falſum: ſtat illud, ſi verum eſſet, non tam oppugnare Ledeſmam, quàm omnem uſuram protegere. MCCLXXII
Qui carent rationibus, quas cõtra Ledeſmam pronunciant, eò demum tendunt ut rationes enervent, quæ pro Ledeſmæ opinione formantur. Producunt hanc. [Qui inſtrumento, quo poterat uti, ſe privat ad aliquod tempus, poterit pecuniam accipere: quia hæc privatio eſt pretio æſtimabilis. Sed qui mutuò dat pecuniam, privat ſe illâ, quæ eſt inſtrumentum generale ad multa. Ergo ratione hujus gravaminis & privationis poterit aliquid admittere.]

An pecunia ſit generale inſtrumentum?

Reſpondent Lugo, Dicaſtillus, Diana, diſparem eſſe rationem; quia, qui ſe privat ſuo inſtrumento per aliquod tẽpus, locat illud retento Dominio apud ſe; qui verò mutuando ſe privat pecuniâ, cùm per mutuum transferntur dominium in mutuatarium, non poteſt aliquid exigere pro carentiâ & pro uſu rei alienæ præcisè alio juſto titulo: Unde ex his, ut ajunt, manent ſoluta argumẽta cujusdam recentioris, qui nixus authoritate Medinę excuſat hujuſmodi lucrum ab uſurâ reddi juſtum; nempe ſi ſit intuitu translationis dominij & privationis ejusdem non autem intuitu mutui; omne enim dominiũ rei utilis, qualis præſertim eſt pecunia, eſt pretio æſtimabile: ſicut etiam privatio ejuſdem rei utilis. Et ſicut eſt pecuniâ æſtimabile, quòd artifex privet ſe inſtrumento ſuæ artis: non alia ratione, niſi quia privat ſe aliquo, quo utitur in ordine ad aliquam propriam utilitatem; ita etiam eſt pretio æſtimabile, quòd aliquis privet ſe pecuniâ; cùm ea quiſq, utatur in or-

dine

dine ad omnem utilitatem. At ego reietego hanc solutionem, & affirmo illam nec esse omninò veram, nec ad rem. *Non veram*, quia mutuatarius manet debitor, ergo alicujus rei, quæ est mutuatoris: mutuator igitur non transtulit in mutuatarium morale dominium, sed usum, & hîc latam & claram ęquivocationem esse, alibi demonstrabo: Hæc subtilia sunt, & quæ nos non tangunt, qui, diximus solutionem (vera vel falsa ponat) non esse ad rem: ideò nolo multum hîc inhærere, ostendam tamen confundere physica moralibus, quotquot dicunt in mutuo transferri dominium. Quoniam valor, moralis formalitas est, nec mutatâ pecuniâ ille mutatur si datur alia pecunia æquè bona. Igitur mutuatarius, cùm recipit pecuniam, recipit instrumentum morale ad adquirendũ omnia, respectu cujus materia physica argenti aut auri materialiter se habet. Cùm solvit, solvit eandem numero morali, quàm recepit, tametsi alianı physicè numero, aut etiam specie; nam debita contracta argento, solent auro extingui: vel contrà Ergo si mutuatarius semper debet reddere pecuniam moralem, quam recepit, nunquam adquisivit dominium pecuniæ moralis; nam nemo tenetur reddere tibi, quod suum est, sed quod tuum. Ergo Tu mutuando non perdidisti aut dedisti morale dominium moralis pecuniæ, sed usum tantum. Sed hæc Theologis & Philosophis scripta sint, non Canonistis & Legistis, superant enim literę strepitum subtiles istæ & ingeniosę veritates. *Concedam igitur* argumẽtationis gratiâ mutuari dominium in Mutuo; infero tamen aut solutionem illorum non esse ad rem, vel illam contra Authores suos esse licitas omnes usuras propugnare. Interrogo, Utrùm sit æstimabile majori pretio; usus solus, an usus & dominium simul? Respõdebunt hoc ultimum. Ergo plus recipere poterit, qui pro anno dat dominium & usum simul, quàm qui usum tantùm. At Mechanicus, qui instrumenta accommodat, cõcedit usum tantùm; & Mercator, qui mutuat pecunias, & usum & dominium simul. (sic vultis:) Ergo plus poterit Mercator cæteris paribus pro pecuniâ mutuatâ recipere, quàm Faber pro instrumento locato.

Impugnatur hæc solutio.

An mutuatarius adquirat verum dominium?

MCCLXXIII. Satisfeci, ut existimo Eminentissimo Cardinali de Lugo, imò etiam Dicastillo, qui ei consentit; putaram Dianam à me esse; sed quia ipse *part.8.tract.7.resol.63.* ad contrariam opinionem se cõfert, quo philosophetur modo videamus. Ejus verba produco. Dicit igitur, quòd mera carentia pecuniæ, seu mera obligatio non repetendi est intrinseca ipsi Mutuo (ut distincto à precario) quòd debet gratis fieri, quia ei sufficienter satis fit solutione sortis: ergo pro eâ carentiâ, seu obligatione nihil potest exigi supra sortem, sicut nec pro Mutuo, quamvis dicta obligatio sit ad non repetendum intra multum tempus; quia obligatio non repetendi intra aliquod tempus ex conventione assignatum (sive multum, sive parum) est de intrinsecâ ratione Mutui; aliàs pro obligatione non repetendi intra unam horam posset aliquid supra sortem accipi, quia ad rationem intrinsecam mutui sufficit obligari ad non repetendum intra dimidiam horam. Ergo: &c.

Opinio Diana ex ultimus libris desumpta.

At ego nego obligationem illâ non repetendi aliquo determinato tempore esse de intrinsecâ ratione Mutui: nego enim esse contractum puri Mutui, qui tale gravamen complectitur. Jam centies Mutui puri formulam expressi, & iterum proponere placet. *Concedo tibi*

Vera formula mutui. *tibi mille aureos, quos reddes mihi, cùm petiero*; est formula, quâ Mutuum, si sit purum, fundatur: & in illa nullum est verbum, quo tempus aut aliud gravamen denotetur. Quamobrem, si præter Mutuũ etiam nova gravamina imponere velit Mutuatarius, quia illa ad Mutui conceptum non spectant, debebunt novo admitti contractu; nimirũ donationis, si acceptentur gratis; & venditionis, si acceptentur ob pretiũ. Illa positio, *Aliàs pro obligatione non repetendi intra unam horam, posset aliquid supra sortem accipi*: non est ad rem: non dico esse perpetuò falsam, sed laborare in Logicâ, quoniam non est universaliter vera: cùm certum sit propositionibus, quæ aliquando sunt veræ & aliquando falsæ, nil probari. Non esse perpetuò falsam probo: nam si dentur quinq; in centum, qui recepit 200,000. Aureos, tenebitur dare pro singulis annis 10, 000. ergo singulis horis plus quàm unum aureum, nam annus 8760. horas complectitur. Non esse perpetuò veram monstro; nam qui receperit 100. Regales, tenebitur dare annis singulis quinos. Sed quot singulis diebus? quot singulis horis? computus arithmeticus deficit.

Contra Resolutionem Dianę à Diana argumẽtum desumo: ipse enim *part.* 1. *tract.* 8. *resol.* 49. vocat probabilẽ sententiam, quæ docet pecuniam præsentem majoris æstimari, quàm futuram. quam sententiam tanquam veram defendit Cajetanus, Armilla Emanuel Sa, Navarrus, Faber, Bellarminus, Panormitanus, Innocentius; quam probabilem putat Azorius, Petrus de Ledesma, Malderus, & Philiarchus; quam denique ego tam claram & evidentem judico, ut inter illas, quæ experientia demonstrantur, eandem poni debere judicaverim. Et supposita hac doctrinâ sic arguo. Plus est teste Dianâ jus in centum aureis, quàm jus in cẽtum aureos; plus sunt centum aurei præsentes, quàm chirographo firmata obligatio, vi cujus recepturus sis centum aureos post annum. Ergo cùm do tibi centum aureos, & tu das mihi cautionem tuo nomine & sigillo firmatam, quâ te obligas mihi solvere centum aureos post annum, plus do quàm recipio, ergo in contractu non servatur æqualitas, adeò nec æquitas. *Notetur obsecro hac ratio.* Ergo videndum erit, quâ proportione numerata & numeranda pecunia comparetur. At cõstat ex praxi & moribus totius Europæ se habere pecuniam præsentem ad futuram, numeratam ad numerandam ut 100. ad 105. (vel etiam ad 106. ad 107.) ergo, ut servetur æqualitas, qui nũc vis recipere jus in centum aureis, debes mihi dare jus in centum & quinq; aureos anno sequenti numerandos. Dignabitur Diana ista legere; & videre An non ex doctrinâ ipsius ista omnia sequantur. Volo subjungere, quæ docet.

P. Petrus Marchantius Ordinis S. Francisci observantiæ regularis per Germaniam & Belgium Commissarius Generalis; ne quis cum fortè contra nostram sententiam citare audeat. MCCLXXIV. Is igitur in aureo illo volumine, quod inscripsit, *Tribunal Sacramentale & visibile animarum in hac vitâ mortali*; multa habet doctissimè & solidissimè scripta, quę propriis locis in meâ Theologia dilucidabo. Et in omnibus Resolutionibus, id mihi summoperè placet, quòd pauculos aut nullos Authores citans, sacram Paginam, Cõcilia, & Patres Ecclesiæ secutus gravissimas difficultates expediat. Is igitur *tom.* 2. *tract.* 18. *tit.* 5. *sect.* 4. *dub.* 4. materiam de usuris ex-

ponens hanc regulam generalem præsupponit: *Omne onus ex debito justitiæ, vel coactione quâcunq; à mutuante Mutuatario impositum ultra sortem, sive præcisam exigentiam sortis correspondentis mutuo, usuram inducit.* Regulam istam esse claram affirmat & colligit, *multa onera (NB.) posse à Mutuante Mutuatario imponi ab extrinseco extra præcisam exigẽtiam Mutui, quæ ab usuræ peccato excludunt.* Sed quot? quæ? qualia? cur? *Primum* ratione damni emergentis. *Secundum* ratione lucri cessantis. *Tertium* ratione periculi sortis, & molestiarum in illâ recuperandâ. *Quartum* ex aliorum sententia, quam rejicit, ratione carentiæ pecuniæ. *Quintum* ratione pœnæ; ut si aliquid rationabile cõstituatur in pœnam, casu, quo Mutuatarius pecuniam tempore condicto non refundat. Hæc Marchantius doctissimè. *Ergo* si ratione damni emergentis potest Petrus aliquid recipere, poterit pro damno cẽtum aureorum certo recipere centum: pro probabili, si utrinque probabilitas æqualis sit, potest quinquaginta: pro probabiliore & minus probabili, quot suadeat major vel minor probabilitas, & pro dubio, quod rarò contingentibus exemplis fundentur nonnihil.

Tituli recipiendi aliquid supra sortẽ.

Eodem modo philosophari Petrus poterit de lucro cessante. Cùm igitur unusquisq; possit pecuniam suam Mercatoribus dare, & ratione societatis tot aut tot supra centum recipere; si tibi mutuem, censebor perdere lucrũ hoc, quod certò habere possem, si vellem, & quod pleriq; certò vellent, si possent; ergo consideratâ lucri cessantis quantitate, certitudine, probabilitate, aut dubio, potero nonnihil supra sortem adquirere. Respublica quinq; sex vel septem aliquando determinat: ergo huic taxæ licitè poterimus stare. Eodem modo de periculo perdendi capitale, & incidendi in lites, inimicitias, & difficultates, quæ hoc exulcerato ævo abesse, nec solent, nec possunt. Quæ omnia tam clara mihi videntur, ut existimem nullum fore Doctorẽ, qui hæc legat, & possit negare consensum. Concludo igitur, *Nihil posse supra sortem recipi ratione Mutui: nihil ratione temporis etsi longi: nihil ratione gravaminis non repetendi formaliter sumpti; nempe ratione molestiæ non repetendi. At posse aliquid ratione circumstantiarum lucri cessantis, damni emergentis, sortis periculi, quæ aliquando certò, sæpè probabiliter, gravamen illud obsident; quæ nunquam evidenter omninò absunt.*

Vel ut omnia brevius colligam & resumam, condemno de usurâ illum, *qui indemnis redditur, & tamen aliquid adhuc adquirit.* Absolvo eum, *qui vult indemnis reddi: qui sibi vult tantùm restitui, quãtum mutuat; qui consideratis omnibus dubiis solutionis & damni & lucri, tantã pecuniam præsentem dat, quantâ nunc vendi possit illa futura.*

Nota be.

Notanda.

Hæc diximus ingenium & dictamen secuti. & adhuc tria notanda occurrũt, quæ desidero bonis oculis legi. MCCLXXV.

PRIMUM est *Potuisse Deum (etiam nullâ novâ interveniente causâ, est enim Dominus) & Rempublicam (si detur causa, non enim habet dominium, sed jurisdictionem in subditos) inhibere, ne ratione obligationis, non repetendi pecunias tanto tempore, pretium petatur.* At nos consideravimus præcepta Decalogi, & in ipsis hanc legem haberi non percepimus; sed neq; in toto Jure Divino, Canonico, Cæsareo, aut Regio. Nam si talis lex pronunciaretur, juberemur non solùm mutuare, sed aliquid supra mutuũ proximo dare; hoc est eum non jam amare sicut nosmetipsos, sed plus quàm nos-

nosmetipsos. Vel videto. Petit à te Petrus pecunias: respondes, *Dabo modò indemnis reddar*: hoc est, *Modò sit mihi liberum & certum recuperare illas, cùm indiguero vel voluero.* Qui tali modo favorem orat, justè orat; qui tali modo concedit, necessariò concedit; nam tenetur favere proximo, & eum sicut se ipsum amare, essetque invidus, qui sine damno proprio favere posset, nolletq;: & hanc ob rem invidiam ego cum usurâ in titulo controversiæ, & in Theologiæ Moralis *lib.* 2. *disp.* 14. *num.* 723. juxta editioně Lovaniensem conjunxi, quid si instet Petrus, *Concede illas, etsi indemnis non maneas; etiam cum gravamine. Concede illas & accepta hoc gravamen, quod easdem toto anno non sis repetiturus, etsi ego illis non egeam & tu tam graviter egeas, ut defectu illarum debeas vel gravissima damna incurrere, vel à Iudæis æquivalentes recipere, & intolerabiles usuras pendere?* Dices in tali Petrum casu petere, ut illũ ames plus quam te ipsum, si hoc sibi concedi gratis postulet: quod si velit hoc sibi vendi, te velle hoc intolerabile gravamen admittere, modò quinque in centum contribuat, vel quantum prudentũ judicio dicatur valere hoc gravamẽ.

Secundum est, *Opinionem Ledesmæ nihil immutare practicè, sed manere intra meres terminos speculationis scholasticæ.* Ostenditur: quia admisit Respublica, ut quinq; solvantur in centum (alicubi & aliquãdo sex, vel septem) & modò quæritur, cur isti supra sortem solvantur? Ledesma non corrigit praxin Reipublicæ, nec vult plures aureos dari aut non dari, sed solummodò explicat titulum, quem proponere nobis velimus, ut praxin communem salvemus.

Porrò posse tutâ conscientiâ quinq; recipi in cẽtum (fortè etiam sex aut septem: imò sub annum 1636. in Monte Pietatis Bruxellæ recipiebantur duodecim) omnes dicunt: sed cur tot? Authores communiter ad tres contractus differentes recurrunt; Ledesma ad obligationem aut necessitatem non repetendi. At hodie mores publici stant à Ledesmâ & non ab alijs: Ergo. Probatur minor.

Franciscus morosus solutor, mille aureos, quos debebat solvisse an. 1640. condemnatus per sententiam Judicis jubetur solvere hoc anno 1650. cũ canonibus decem annorum: nam semper video morosos solutores ad canones pręter sortem damnari: An quia illi tres contractus fuerunt initi? Minimè. quoniam illorum nulla mentio. Sed quia malitiâ solutoris fuit impositum creditori gravamen & non recuperandi necessitas. Ergo praxis totius Europæ fundatur in sententia Ledesmæ.

Tertium, *Antiquos nec paucos, nec ignobiles, credidisse pretium, quod nomine lucri cessantis aut damni emergentis olim recipiebatur, esse usurarium.*

Cum tamen jam hodie licitum censeatur ab omnibus, qui ingeniosi dicũtur. Ergo hodie melius est examinata hæc controversia, quam olim erat.

Sed quorsum hoc? ut moneantur Lectores, esse posse, ut in cõmuni hodie sententiâ aliqua æquivocatio aut obscuritas lateat: quæ fortè evanescet omninò, si Lectores ea dignentur perpendere, quæ in Theologiæ Moralis *num.* 723. scripsi, & modò secundo calamo tractavi: Vt enim verum fateor mihi est omninò mirum negari vulgò rẽ, quæ mihi videtur tam clara. Oro legi rationes, & sine præjudicio examinari; qui enim Authoritatum præoccupati numero, huc accedunt, nolunt veritatem cognoscere, sed hærere in præscripta sententiâ.

MCC-LXXVI. Iterum dico, mihi tam evidens videtur, hæc sententia, ut si dares DEUM, Angelum, aut quemcunque infallibilem Judicem, etiam capitalem sententiam sine ulla formidine pro defensione hujus veritatis appellarem, contraria enim, quidquid de Authoritate & equivocatione sit (his enim fulcris fulcollatur) stando Deo & rationi, videtur omninò improbabilis.

FUNDAMENTUM LXI.

De Mendacio, Quod interdicit octavum Præceptum Decalogi.

MCC-LXXVII. Espitarunt non pauci in intelligentia hujus Præcepti. De Mendacio nocivo nullum fuit olim dubium: illud esse peccatum; & mortale, si graviter nocivum, universi affirmarunt, At officiosum, malum esse, credere non potuerunt. Si rationibus agamus fortè posset officiosum defendi; at jam docti ab Ecclesia etiam illud esse peccaminosum pronuntiamus. In mendacio nocivo consideranda est quantitas nocumenti, ut veniale à mortali distinguas. In utroque personæ, cui mentitur præstantia; mentiri enim personæ cui ex justitia dicere veritatem teneris, in re notabili, videtur esse grave peccatum.

Mendacium duplex, officiosum, nocivumq;

An mẽdacium officiosum sit malum?

MUlta solent occurrere dubia in hac materiâ, sed quia brevitatem affecto, unum aut alterum proponam, ut octavum Decalogi præceptum altiùs intelligatur.

I.

MCC-LXXVIII. QUæris, an innocens ad vitandos cruciatus possit sibi imponere falsum crimen, etsi ob illud sit posteà ultimâ sententiâ condemnandus.

An liceat contra se mentiri?

Ausonius Noctinot *in summâ Dianæ, Verb. Reus. numer.* 13. Sic inquit [Reus ad vitanda gravia tormenta, potest sine mortali, crimen etiam capitale sibi imponere; quia vita non est digna, quæ tanto dolore servari debeat; & posse etiam jurare equivocando, docent Doctores communiter cum Navarrâ *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 21. imò nec peccare venialiter ait Sancius *disp.* 46. *nu.* 16. & Diana *part.* 3. *tract.* 57. *ref.* 7. & *nu.* 12. ait [non teneri se retractare, nisi ex hoc damnum tertio sequuturum foret. Ita Diana *part.* 3. *tract.* 7. *resol.* 103. *sub fin.*] Sic ille.

At ego puto esse mortale peccatum mentiri Reipublicè legitimè, & justè roganti: & quod mendacium est, non posse juramento firmari. Si sit mendacium illud leve, & tamen juramento firmetur, perjurium erit grave peccatum. Si darentur restrictiones mentales

tales & æquivocatio prodeſſet, ſimplex criminis impoſitio non eſſ t mendacium, & juramentum, quo illa firmaretur, non eſſet perjurium. At illas nos & multi nobiſcum deteſtantur.

II.

MCC-LXXIX. *An liceat mentiri contra Iudices & Teſtes falſos?*

QUæris ſecundò, an innocens malitiosè & iniquè traductus, ut ſententiam evadat, poſſit falſum crimen imponere teſtibus, Judici, aut aliis?

Dabo iterum Auſonium Noctinot *in ſumma Dianæ verb. Reus. num. 9.* ubi ſic ait. [Reus calumniatus, ſeu per falſos teſtes indiciatus de crimine, eiſdem falſis teſtibus crimen objiciens, non peccat contra juſtitiam; ſed tam teſtes ab ipſo inducti ad perjurium, quàm ipſe peccarent contra R eligionem. Ledeſma *tom. 2. tractat 8. c. 35. concl. 21.* & Cruz *pr. 8. art. 4. dub. 17. concl. 1.* probabile putat hunc modum defenſionis non eſſe mortaliter, ſed ſolùm venialiter malum, ſecluſo perjurio. Sed Malderus *2. 2. tract. 6. cap. 3. dub. 3.* & Doctores communiter dicunt eſſe mortiferum: quia, cùm mendacium ſit intr nſecè malum, reus non poteſt habere jus per illud ſe defendendi (Diana *part. 3. tract. 5. reſol. 4.*) quæ tamen ratio non probat eſſe morta'e.] Sed cur non? *An mentiri Principi ſit peccatũ mortale?* mentiri Principi & Reipublicæ juſtè roganti mortale eſt. Sed cur non etiam hic ad æquivocationem Auſonius, aut ad aliquam mentalem reſtrictionem recurrit? & Ego, ut quid Sentio, dicam, aliquas conclusiones proponam. ſit

MCC-LXXX. PRIMA. *Innocens falsò accuſatus, non poteſt crimen imponere falso teſti, ſi tale illud ſit, quod teſtimonium non infirmet: poteſt autem imponere tale, quod falſum teſtimonium infirmet.* Poteſt inquam, quin peccet contra juſtitiam, & teneatur ad aliquam reſtitutionem: quia fortè peccabit contra veracitatem; de qua ſtatim agemus. Ut hanc concluſionem bene intelligas, pone venationem pœnâ capitis, aut aliâ ſimili inhiberi, & tamen citra infamiam venatores puniri, pone adulteros, perjuros, ebrios, &c. eſſe infames & incapaces ut t. ſtimonium ferant. Si Petrus Paulum innocentem accuſat, eumque falsis teſtimonijs convincit, Paulus ſe poterit defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Poterit ergo excipere contra Petrum dicendo illum eſſe perjurum aut adulterum, quia ſi id probet, ſe defendit, & Petro nocet tantùm per accidens: at non poterit illi crimen venationis imponere, quia noceret Petro directè, nec ſibi conſuleret, nec prodeſſet; & ideò hæc ipſa criminis impoſitio eſſet potius vindicta, quàm defenſio. Probatur hæc Concluſio. Quia quando aliquis gladio me invadit, nec poſſum aliter me defendere, quàm invaſorem occidendo, Sanctè & piè poſſum illum occidere, licèt ipſe ſit valetudine robuſtâ & ſanâ præditus, nec ullum morbum habeat aut habuerit. Idem dico de illo, qui calamo aut linguâ me invadit, habeo enim jus meam defendendi vitam; ſeu gladio, ſeu ligno, ſeu laqueo, ſeu fundâ, ſeu haſtâ, ſeu ſclopo, ſeu calamo, ſeu linguâ invadar. Si ergo poſſum me defendere rumpendo arma, quibus me invadit, illæſo homine, debeo illa potiùs rumpere, quàm eum occidere: & hoc tametſi ilia ſint pura, pulchra & elegantia. Hinc ad noſtrum caſum; Petrus Paulum injuſtè aggreditur in tribunali, ut eum occidat aut ſpoli t. Poteſt ſe defendere Paulus cum moderamine à n tura conceſſo. Si Petrus honore ſuo abutitur,

integro & magno; poteſt hunc ipſum Paulus labefactare, tale imponendo crimen, quod Petrum reddat infamem, aut ejuſdem poteſtatem enervet: quod ſi hoc non poſſit commodè facere: poterit occidere Petrum. Verùm utrumque aut alterutrum faciat, debet cautè procedere, quoniam, ſi reſciatur, cùm non poſſit ſuam innocentiam probare, dabit pœnas.

*

FUNDAMENTUM LXII.

De Reſtrictionibus MENTALIBUS.

MCCLXXXI. *An dentur reſtrictiones: & quales ipſæ ſint?*

LEgis & audis diſputantes Theologos, & ubi eos toto cœlo differre exiſtimas, quo ad rem conveniunt: qui enim Admittunt Reſtrictiones Mentales, ubi & conſignificantes invenere particulas nomen merum Reſtrictionum admittunt; nam tunc latioris ſignificationis voces non à mentis conceptu, ſed à ſignificantibus particulis & circumſtantiis reſtringuntur. Pronuntio dari reſtrictiones dictionum, nego tamen has à ſola mente oriri poſſe, ſed exiſtimo illas pendere à circumſtantiis ſenſilibus. Addo Civile Lexicon ab Scholaſtico toto cœlo differre. Ut ab hoc ultimo incipiam, petis ut te comiter, & vadam exſpatiatum per urbem. Ire nolo: & volo, quod ſentio, tibi dicere, Dico, *non poſſum*. Arguis me de mendacio; nam nullum impedimentum ſubeſſe clarè conſtat, jam, ut me excuſes ad mentalem neſcio quam reſtrictionem recurris; ego neutram admitto. & dico, me tibi locutum fuiſſe non Hebraicè non Græcè; ſed Latinè, & non in quacunque dialecto latinâ, ſed in civili & Urbanâ, à qua verbum *Nolo*, eſt expunctum, & ejus loco verbum *Non poſſum* ſubrogatum. Nomen *Aries* æquivocum eſt, & reſtringitur ad determinatã aliquam ſignificationem; non mentaliter, ſed vi alicujus circumſtantiæ aut particulæ extrinſecæ. Dico, *Aries eſt primum ſignum Zodiaci: Aries eſt inſtrumentum militare:* & adjacentibus verbis nomen æquivocum ad diverſas acceptiones reſtringo. Sicut à vocibus adjacentibus, ſic etiam æquivoca reſtringuntur à loco; aliud enim ſignificat vox *Lingua bovis* in penuario, aliud in pharmacopœa: & *cor Leonis* aliud ſonat in cœlo, aliud in terra, &c. Confitentur tibi Sacerdos & Uxoratus (eorum ſtatum diſtinguis eorundem confeſſione vel habitu) & uterq; ſe accuſat de fornicatione: & tamen, tametſi utantur eis-

Particulæ conſignificantes.

Lexicon duplex.

Voces Nolo, Non poſſum, *quid ſignificent?*

Aries *æquivocum.*

Lingua bovis. Cor Leonis, *&c.*

Voces ſæpè

Flatus & vestes restringunt. tur eisdem vocibus, vestes vocum significationem restringunt, & statim intelligis Presbyterum, sacrilegium, & Vxoratum, adulterium commisisse. Sic in aliis: Non ergo sunt necessariæ, nec utiles restrictiones mentales.

MCCLXXXII. *Condemnantur Restrictiones mentales: nimirum, qui ut inutiles,* Est mihi innata aversio contra Restrictiones mentales, nam si contineantur intra terminos pietatis & sinceritatis, necessariæ non sunt; nam omnia quæ ipsæ præstare possunt, præstabunt consignificantes circumstantiæ: quod si tales dicantur, ut etiam ibi admittendæ sint, ubi desunt circumstantiæ significantes (ignoscant mihi earumdem authores & propugnatores) tollunt humanam societatem & securitatem, & tanquã pestiferę damnandę sunt. Quoniam semel admissę aperiunt omni mẽdacio, omni perjurio viam; & tota differentia in eo erit, ut quod erit vocabatur Mendacium naturam & malitiam non mutet, sed nomen; ita ut hodie jubeatur *Restrictio mentalis* nominari, quod virus condire saccharo, & scelus specie virtutis colorare. *aut ut perniciosa.* *Metonymia notabilis.*

****

FVNDAMENTVM LXIII.

De internis actibus & scandalo, de quibus sunt duo ultima Præcepta Decalogi.

MCCLXXXIII. PEccata, octo priorib. Decal. pręceptis expressa, cõplentur opere; etiam mendaciũ, in quo homo cogitatione, verbo & opere peccare poterit: cogitatione, cùm consensum præbet & se mentiturum statuit: opere, cùm de facto mentitur: verbo, cùm alios ad mentiendum inducit, aut de mendacio perpetrato gloriatur. Cæterùm, quia futuri erant, qui negarent posse merâ voluntate peccari, additum fuit nonum præceptum, quod concupiscentias interdiceret. Et quia aliqui in ducendo alios peccant, subjunctum fuit præceptum decimum. Nam tametsi utrobiq; *Non concupisces* in Bibliis latinis legamus, observari debet esse duas voces apud Hebræos, quas exprimere Latinè non possumus, quas ideò circumloquendo explicamus. Sunt illæ *Cal* & *Hiphil*. Illa significat *intransitivè facere*: hæc *alterum ad faciendum inducere*. Octo igitur prioribus præceptis interdicuntur mala opera: nono malæ cogitationes, hoc est, illas, quæ in peccata consentiunt: decimo mala verba, hoc est, Scandalosa, & quæ proximum in peccatum inducunt.

Peccatur cogitatione, verbo, & opere. *Præceptũ nonum contra concupiscentiam: decimum contra scandalũ.* Cal & Hiphil *Hebrææ conjugationes.*

Peccatur

MCC-LXXXIV. PEccatur cogitatione, cùm consensu nimirùm, cùm homo positivè suggestioni & malæ tentationi assentitur. An licitè poterit quis voluntatem suspendere, & in bivio hærens nec consensum præbere nec negare?

I.

MAgna olim fuit Dianæ altercatio cum quodam Viro Religioso inquirente, *An in cogitationibus Venereis peccati sit reus, qui non consentit positivè, nec positivè dissentit, sed tantum promissivè se habet?* Et ipse *part.2.tract.17 resolut.*33.negativæ sententiæ ut probabili & benignæ subscribit. Et iterum inquirit: *An teneatur quis impedire pollutionem cum potest, an verò possit se habere passivè & permissivè?* & debet respondere eodem modo.

Hinc potest doctrina generalis deduci, quæ ad cætera præcepta à fortiori se extendat; sunt enim minùs lubrica, nec indigent tantâ cautelâ. *Ergo in* *Resolutio.* *quacunque materia liber erit à peccato, qui suspendat judicium, & negativè se habens nec præbeat nec neget consensum.*

II.

MCC-LXXXV. QUæris, An summâ sint diligentiâ vitanda omnia peccata veniali? Respōdent non pauci, quod sic: quodcumque enim est culpa & offensa in Deum, & quidquid in Deum est, summâ diligentiâ est vitandum. Nihilominus non multum disputandum & contendendum esse de obligatione peccati venialis ait Haephtenus in *Benedicto illustrato lib.2. Disquisitionum Monast. lib.2.tract.8.disp.1.pag.*189. citans Suarium.

III.

HÆc de nono Decalogi præcepto sufficiant, transeo ad decimum, & qualia sunt Verborum Hebræorum voces, verbo expedio. Est *Hiphil* verborum Hebraicorum vox vehementissimæ significationis, quæ non potest commodè Latinè verti. Significat igitur præmotionem & prædeterminationem, quâ expressâ significantissimæ sunt multæ phrases, quæ aliàs obscuræ. MCC-LXXXVI. *Hiphil.*

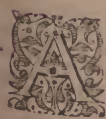
Jubet Dominus Abrahæ ut filiū suum sacrificet. Obedit. Et ait Dominus, *Nunc cognovi quod timeas Deum*: An non Deus id ipsum ab æterno cognoverat? cur ergo dicit, *Nunc cognovi?* Respondet Marcus Marinus Brixianus in suâ Arcâ Nohæ; illud verbum legendum esse in Hiphil. *Nunc cognosci feci; nunc notificavi, quòd timeas Deum*: Sic etiam in Cantico trium puerorum *Benedicite Sol & Luna Domino, benedicite Stellæ Cœli Domino.* Et in Psalmo *Laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ & lumen.* Si interrogas, quo inanimata modo possint Deum benedicere & dilaudare, recurro ad Hiphil, & sic expono, *Sol, Luna, & Stellæ universæ excitate homines, ut vos admirētur, & vestrum Authorem benedicant & laudent.* Hinc manuducor, ut nonum Decalogi præceptum, ne coincidere dicantur, à decimo distinguere valeam. nonum lego in *Cal* aut si malis in *Pibel*, decimum verò in *Hiphil*: sed de hoc uberiùs ubi ex professo dilucidò Decalogi textum Hebraicum. *Gen.22.* *Cal.* *Pihel.* *Hiphil.*

***

CAPUT

CAPUT VII.

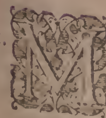
Complectens Fundamenta Moralia, quibus veræ Sacramentorum intelligentia substruitur & firmatur.

MCC-LXXXVII. Libi ex professo de hoc divino argumento tractaturus hæc paucula præmittere volui, ut aliqua prævideat meus Lector, ne invisa demum illum retardent. Sacramenta potuerunt aliter institui: ea tamen, quę novæ legis sunt, ut nihil de antiquioribus dicam, constant rebus & verbis, & sunt signa sensibilia insensibilis gratiæ, quam producunt realiter, aut moraliter: ergo ut bene intelligantur, debent præcognosci res, verba, & signa. Cum igitur res nemo intelligat, qui non sit Philosophus & Theologus: nemo verba, qui non studuerit Grāmaticæ speculativæ aut etiam Logicæ mentali, & vocali: nemo signa, qui non dederit operam Theologiæ Hieroglyphicæ; constat Sacramentorum doctrinā multa supponere præcognita, quæ in multis scriptoribus desiderantur: & in illis præcipuè, qui asserunt ad Moralia (Deus bone!) judicium naturale sufficere, nec ullas scientias prærequiri.

Dico igitur breviter, in omni Sacramento dari Materiam, Formam, Subjectum & Ministrum: quæ in singulis specialiter explicabuntur.

FVNDAMENTVM LXIV.

De Sacramento Baptismi.

MCC-LXXXVIII. Ateria Baptismi duplex est, remota, & proxima: illa est aqua, hæc ablutio: sed quæ aqua? Elementaris. Anne odoracea, pluvia, artificialisve sufficiet? anne baptizari quis poterit jusculo, succo herbarum? anne nive, glacie, aquâ è sale resolutâ? Respondeo hanc quæstionem exercere Theologos, & tamen Theologicam non esse; sed partim Grammaticam, *Qualis esse aqua debeat?*

& partim Philosophicam. Primò enim rescire à Grammaticis debet, quid sit Baptisare, & abluere: nam puto, rem esse debere liquidam, quâ quis abluatur. An ad ablutionem quæcunque liquida Materia sufficiat? Videretur enim iusculo, aut atramento res potius maculari, quàm lavari. Secundò rescire à Philosophis, anne aqua odoracea, pluvia, &c. nivalis, glacialis, &c. specie differat à naturali? si differunt, rejici debent; si non differunt, admitti possunt.

Forma est. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Anne omnia hæc verba sunt essentialia? Minimè. Potest enim rejici illud *Ego*, quia clauditur in voce *Baptizo*. Vocem *Te* debebit accidentalem etiam dicere Paludanus, & quotquot cum ipso docent in Pœnitentiæ Sacramento sufficere, si dicas, *Absolvo*, pro *Ego te absolvo*. Illud *In* redundare videtur, & posse apud Latinos expungi sine detrimento sententiæ. Consultò apud Latinos dico, nam apud Hebræos, Hispanos, Italos, Gallos, &c. non posset, carent enim declinationibus, & indigent præpositionibus, ut casus constituant, & distinguant. Puto etiam neutrum *&* ad formæ essentiam pertinere. *Quæ verba essentialia dicantur.*

Subiectum est Homo non Baptizatus: nam hoc Sacramentum reiterari non potest: Cùm necessitas postulat, possent Baptizari multi simul sub hac forma. *Ego vos Baptizo, &c.*

Minister est Homo rationis compos, & à Baptizando distinctus, quamobrem in casu necessitatis quicunque (nimirum puer, fœmina, vir, hæreticus, Iudæus, Paganus) poterit hoc sacramentum administrare, modò habeat sinceram intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.

OCcurrunt dubia aliqua, quæ debent omnino decidi. Breviter ea proponam, Lectoris erit eadem uberiùs tractare, & illustrare.

I.

De Necessitate Baptismi.

MCCLXXXIX. PEtis, *Anne infantes, qui sine Baptismo moriuntur, condemnentur?*

Respondeo, duram videri eorum sententiam qui limbum negant, & affirmant infantes ante Baptismi susceptionem sublatos, condemnari ad infernum. Scio ipsos ut mollescat hæc opinio, Augustinum citare, scio illos remississimam pœnam adstruere, actualem tamen, igneamque, cùm tamen certum sit Augustinum habuisse opinionem contrariam, & videatur crudele actuali condemnari cruciatu, qui culpam actualem non habet. Puto igitur illos à Cœlo excludi, at verò igne torquēdos crediturus non sum. Deum non vidi, & quia humano illum modo concipio, *Qualis sit Deus?*

concipio, qui divino non possum, ut cum intelligam, Regem mihi prudentissimum, Justissimum, & clementissimum ob oculos pono. Hunc audio dicentem: *Apud me in meo palatio & Camera hos pauculos habere volo: omnes reos ultimâ sententiâ condemno: de cæteris neutrum statuo*: Eundem à Prudentia & pietate dilaudo. Sed quid si diceret, *Hos pauculos in Aulam, & Cameram meam assumo, cæteros actu egerint malum, vel non, sententia capitali condemno?* Illum judicarem imprudentissimum, & crudelissimum. Ergo exsint, quotquot affingunt Deo, quod cadere in Regem prudentem & clementem non potest.

II.

PRogredior & inquiro, *An omnes infantes non Baptisati excludantur à Cœlo?* Christianorum filios nonnulli, à filijs Infidelium distinguunt, & ducuntur ratione, quæ bonâ solutione indigeret. Sic arguunt. [Privilegia neminem gravant, nam gravamina privilegia non sunt: atqui Baptismus est privilegium: ergò neminem gravat. Ergo Christiani filius, qui à Parente suo est Deo oblatus, juvari poterit Baptismo: at eo non indiget. Probatur Consequentia: Quia stando legi naturali infans, Parentis oratione, aut oblatione ab originali liberaretur, nec indigeret Baptismo: ergò si modò fide parentum, & Baptismo etiam indiget, pejoris conditionis est, quàm erat. Ergo Baptismus gravamen est, privilegium non est.] Hac ratione Campanella traductus hanc propositionem, *Infantes filij Catholicorum, qui moriuntur sine Baptismo, in fide parentũ salvantur*, multis viris doctis proposuit. At nonnulli, quorum exhibet nomina, illam temerariam, erroneam contra torrentem Theologorum in re maximi momenti esse dicunt; sed non hæreticam. Anne subscripsit huic Censuræ etiam Lugo? Non habeo ad manum illum Librum: at puto inter alias, Lugonis me subscriptionem legisse.

Favor non debet vergere in detrimentũ.

III.

EX præcedente doctrinâ sequeretur non esse necessariam intentionem Ministri, quo enim jure esset illa requisita, ubi ipsum Ministerium tantum requiritur ad melius. Scio esse Theologos, qui intentionem Ministrorũ non curant; sed & ipsi alijs fundamentis insistunt, quæ non puto probabiliter defendi posse. MCCXC.

Intentio Ministri requiritur

* * *

FUNDAMENTUM LXV.

De Confirmationis Sacramento.

MCCXCI HOc Sacramentum necessarium non est, & secluso contemptu, & Scandalo posset omitti sina culpa mortali. Ejus materia est Chrisma: hoc est, unguentum ex oleo olivarum & balsamo. Videtur balsamum necessarium non esse: probabile enim est, illud jam periisse, nec in orbe terrarum reperiri; ut non perierit, probabile illud ad nos non afferri, sed illud unguentum, quod balsamum vulgò vocatur esse confectionem aliam artificialem. Quam ob rem, si balsamum necessarium dicatur; non datur jam in mundo Confirmationis Sacramentum, si illud periit; aut saltem non datur confirmatio apud nos, si illo careamus, sed in Philosophia uberiùs sum acturus de balsamo. *An detur hodie in mundo balsamũ? an sit necessariũ?*

Sacramenti hujus forma est, *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Particulam *Ego* non reperio: *In* pertinet ad Hebræum idiotismum. De illa particula *Te* iam diximus, ubi de Baptismatis forma. De illa *Chrismate* nova videretur oriri difficultas; Chrisma enim est unguentum confectum è balsamo & oleo; quâ ergo probabilitate balsamum diceretur esse accidentale, eadem debere illud verbum expungi & verbum *Oleo* poni. Qui enim puro oleo ungeret, si diceret *confirmo te Chrismate*, mentiretur. Fortè nomine *Chrismatis* voles latiùs abuti, & intelligere quodcunque unguentum. Minister est solus Episcopus. An Extraordinaria authoritas potest simplici Sacerdoti conferri? utrunque videtur probabile. *Quæ voces necessariæ sint?* *Quid significat hoc nomen Chrisma.* *De Ministro.*

Qui possint cõfirmari? Confirmari possunt perpetuò amentes, & à fortiori infantes. Sed servari debent mores, & statuta, ne aliqua culpa inobedientiæ aut indecentiæ committatur.

Dubitavi,

MCCXCII. DUbitavi, An hodie esset in mundo balsamum propter Plinium, qui *lib.* 12. *cap.*25. sic ait. *Balsamum uni terræ Iudææ concessum, pridem periisse creditur.* Fuit Plinius rerum naturalium indagator excellentissimus; & Roma, in qua habitavit, erat suo ævo florentissima: ergo, si in mundo balsamum erat, Romæ erat; ergo siquidem Romæ non erat (nam si esset, non scripsisset ista Plinius) in rerum naturâ non erat. Floruit Plinius Naturalis Historiæ Auctor tempore Vespasiani, ut Volaterranus *lib.*18. affirmat. Et Vespasianus ab anno Christi LXXXI. Mundum rexit. Ergo Lino summo Pontifice balsamum periit. Ergo ultra Divi Petri tempora non habuit Ecclesia Confirmationis Sacramentum, si balsamum ad eius confectionem Christus Institutor requirat. atqui esset absurdum Sacramentum hoc tollere (incredibile enim est, Christum elegisse Materiam, quam sciebat post pauculos annos perituram, & incredibilius eundem permittere totam Ecclesiam errare in re tanti momenti) ergo dicendum est, balsamum aut non periisse, aut non requiri.

Plinius qualis?

At dices hodie magno quæstu balsamum ab Indiis exportari, adeoque etiamnum balsamum inveniri in Europa. Respondeo, me non asserere esse certum, periisse balsamum, sed esse probabile propter authoritatem Plinij, qui nescire non poterat, an Romam illud adportaretur. Scio esse qui illud in Judæa periisse existiment, sed ante centum annos in India inventum.

Nam Hieronymus Benzo Mediolanensis, qui occidentalis Indiæ terras quatuordecim annorum peregrinatione obijt, *in suis Commentariis Italicis libro* 2.*cap.*16. balsami meminit, illudque in Nicaraguâ reperiri ait. Et Orbanus Calveto, qui Commentarios hos in linguam Latinam transtulit, explicans illud caput sic inquit. [Nunc (balsamum) quod ex India occidentali affertur, primùm in Hispaniola inventum est, Indicæ mulieris indicio. Arbor unde hic liquor dicitur *Goaconux* ab indigenis vocatur. Oviedus *natur. Hist. Ind. libr.*10.*cap.*3. Elicitur quoque hodie in nova Hispania ex arbore punica, Malo majore, cujus folia urticæ similia, serrata, & tenuia sunt. Indi *Xilo* vocant. Elicitur autem duobus modis. Primo multis incisuris vulnerato arboris cortice. altero, ramis & truncis ejus arboboris assulatim, & minutim concisis, & in lebete amplissimo fervefactis: mox oleo supernatante collecto. Id priore ignobilius est. Monar. *de simpl. medic. Indic.*] Annon Goaconux Xilusq; sunt arbores diversæ speciei? an non & specie etiam different, quæ ab illis sunt exuta balsama? an id balsamum est ejusdem speciei cum illo, quod periit in Judæa Plinii tempore? si sit, unde illo intermedio tempore Mundus habuit verum, & legitimum balsamum? omnia sunt difficilia, & quæ postulent, ne illud esse omnino necessarium dicamus.

Goaconux

Xilo.

De Ministro.

MCCXCIV. UT probent Authores nõnulli posse simplici Sacerdoti committi hujus Sacramenti ministerium, ad historias recurrunt, probantq; olim simplicibus Presbyteris commissum fuisse, & hodie in Regionibus ultra marinis cõmitti de facto. Et quidem hæc ratio probabilitatem sententiæ, non verò certitudinem probat: quia multa prudenter Superiores expediunt sequẽtes opinionem probabilem. Præterea, deberẽt omnes commissionis examinari circumstantię; quia cùm summus Põtifex possit denominare, & consecrare Episcopos, nec omnes solennitates, quæ in Ceremoniali ponuntur, sint Essentiales, posset dici eundem, cui confirmandi ministerium committit sine solennitate consecrare, & Episcopum facere, nempe manuum impositione, si hoc sufficere aliquando dicatur, vel saltem eo modo, quo consecrari Episcopi debent.

***

FUNDAMENTUM LXVI.

De Pœnitentiæ Sacramento.

MCCXCIII Ecunda est post baptismum tabula, & confert primam gratiam. Remota Pœnitentiæ Materia sunt peccata: proxima eorundem Confessio cum attritione, & nõ peccandi proposito. Minister hujus Sacramenti est sacerdos, non quilibet, sed approbatus. Subjectum Homo baptizatus, peccati, venialis saltem reus. Pœnitentia præservativa acceptari debet: de satisfactoria aliqui dubitant. Commutari in meliorem ab ipso pœnitente potest.

Materia duplex: proxima & remota.

An debeat pœnitẽtia acceptari? an possit commutari?

An-ne aliquis cogi poterit, ut bis eadem peccata confiteatur? an ut venialia exponat! anne annua Confessio in Christianismo, & menstrua in aliquibus ordinibus etiam eos obligat, qui carent peccato mortali? Respondeo legem acceptatam in contractum transire, & qui profitetur in ordine, in quo tale est statutum; illud in Professione acceptare: etiam qui Parochiam admittit in diœcesi, in qua menstrua Confessio præcipitur. Cæterùm præscindendo ab obligatione voluntaria, quam sibi unusquisq; potest imponere, si velit; quî possit superior invitos subditos cogere, ut eadem peccata iterum confiteantur, aut venialia explicent, non video.

De Reservatione. Possunt reservari peccata, ita tamen, ut maneat illæsum Confessionis sigillum: nam cum secreti sacramentalis jactura reservationem non tenere, certum est. *Nota hoc ultimum bene.*

Pacem

MCCXCV. PAcem publicam concedat DEUS; tanta enim mala bellum infert, ut nesciam, an diuturnum ad aliquid esse bonum possit? dederunt exulcerata hæc tempora oppidis ignorantes, & pessime moratos Parochos, qui ab Episcopis tolerari debebant, quòd præstaret eos habere, quàm nullos. An aliquid de Prælatis dixero? scio esse aliquos, qui nihil sciunt, & tamen audiunt Confessiones, Casus reservant, subditos torquēt, quia dextrorsum sinistrorsum gubernant: qui tamen hac rerum tempestate tolerantur, ne naufragante œconomiâ omnia perdantur. *Dabit Deus his quoq; finem*: nos hæc illi committimus, & aliqua dilucidamus.

I.

De Contritione, & Attritione.

An contritio necessaria sit? INquirimus, *An sit probabilis sententia, quæ contritionem cum Sacramento pœnitentiæ requirit?* si stamus nudæ rationi, mihi non videtur probabilis: sed quia non caret omnino authoritate, potero subscribere P. Joanni Jonghe, S.J. Sac. Theo. Professori Lovanij, qui semel me præsente in Theologicâ disputatione præsidens dixit: *hanc opinionem esse tenuiter probabilem*, hoc est ferè improbabilem.

Omnia Sacramenta sunt Privilegia. Rationem, quæ me ducit propono. [Sacramentum Pœnitētię Privilegium est: ergo aliquem favorem concedit. Atqui, si contritionem, & confessionem simul exigeret, non esset favor, sed gravamē: Ergo. Probatur minor. Quia ante Pœnitentiæ institutionem sola contritio ad Justificationem sufficiebat. Ergo hodie cùm tenemur habere Confessionem in re, vel in voto, gravamur. Ergo dicendum est privilegium hoc ad hanc formulam posse reduci. Videlicet si Christus dicat: *Debet mihi peccator contritionem, & quia hic actus est summè difficilis, ero attritione, & Confessione contentus.*

II.

De Circumstantiis aggravantibus.

QUæ mutant speciem, etiam aggravant, at per antonomasiam nomine *aggravantium* eas intelligimus tātum, quæ aggravant intra eandem speciem. De illis multa dicere possem, sed quia hæc occurrit Epistola, doctrinâ notabili plena, illam subjicio. *Quæ hoc nomine intelligendæ sint?*

Circumstantias aggravantes non pertinere ad Materiam necessariam Confessionis doctissime mi Leander affirmas, quia contrarium vix probabile est. Peccati species, & gravitas sunt omninò exponendæ, addēdus est peccatorum numerus; & nihil aliud. Non sufficeret speciem pro specie, aut leve pro gravi confiteri: sed nemo tenetur dicere, an peccatum intra eandem criminis mortalis speciem fuerit magis, aut minus grave. Hinc est, quod nemo teneatur exponere, an peccati materia sit totum; aut gravis totius pars; quia peccatum, quod respicit totā materiam, & illud quod gravem partem, non differunt specie, sed solùm gravitate. Quapropter latro, qui thecam plenam auro effringens, notabilem summam accepit, non tenetur exponere, an totum illud aurum, an solummodo partem assumpserit; sed satisfaciet Cōfessionis obligationi, si dicat: *Furatus sum materiam gravem.* Non aliter, qui omisit officium divinum, non tenetur confiteri, se totum omisisse, sed satisfaciet dicens: *Omisi horarum gravem partem*, & sic in reliquis. MCCXCVI. *De parte & toto.*

Ut igi-

Peccata ſunt vel leviter incepta, vel graviter incepta, vel conſumata.

Ut igitur hæc doctrina altiùs percipiatur, quamcunq; peccatorũ ſpeciem in tria peccata ſubdivido: nimirum in peccatum leviter inceptum, graviter inceptum, & conſumatum. Peccata leviter incepta reſpiciunt levem materiam, atq; proptereà venialia ſunt: graviter incepta, aut cõſumata, ſunt mortifera: ſunt enim gravia. Oportet quidem in Confeſſione exponere, an peccatum leviter, aut graviter inceptum ſit, ſive quod idem eſt, an ſit veniale, an mortale: quia hæc circumſtantia mutat ſpeciem, non quidem intrinſecam peccati, ſed fori; quia mortalia ſolâ Cõfeſſione, quę ſit in re, vel in voto, ſi prior nequeat haberi, & adſit competens dolor, delentur; venialia verò etiam purgantur alijs modis. Cæterùm utrum peccatum fuerit graviter inceptũ, aut conſumatum, ſive quod idem eſt, an fuerit grave aut gravius intra eandem ſpeciem, nemo tenetur explicare.

Hinc igitur ad caſum propoſitum, cùm fornicatio, & pollutio conſiſtant in indiviſibili; & illa requirat, quod ſemen, quod deciditur, in vaſe naturali decidatur, quæcunq; ſeminis deciſio, quæ non ſit in naturali vaſe; eſt peccatum contra naturale. Errat igitur Turrianus affirmans eſſe probabile fornicatorem ſufficienter confiteri dicendo: *Commiſi grave peccatum in materia caſtitatis cum ſoluta*, quia ex his verbis ſpecies peccati nõ cognoſcitur, quia non ſolùm fornicatio, ſed & mollities, quæ cum ſolutâ committitur, grave peccatum eſt in materiâ Caſtitatis: ſatisfaceret verò, ſi diceret: *Commiſi grave peccatum in materia ſimplicis fornicationis.*

Nota hãc confeſſionis formulam.

Si hæc opinio, quæ Turriano adtribuitur, eſſet verè probabilis, à fortiori deberet eſſe tua Reſolutio: quam judico fore probabilem, ſed ex illo fundamento, quod expoſui, & tu ipſe ſub initium tuæ Reſolutionis tetigiſti. Crimen Titij erat, paſſum fuiſſe mollitiem tactibus fœminæ ſolutæ, & dum idipſiſſimum confiteretur, aſſeritur dixiſſe: *Tangens aliam perſonam peccavi in moroſitate delectationis gravis, quæ pertinebat ad mollitiei ſpeciem.* Non debuiſſe confiteri ſe mẽbro clauſtra fœminea penetrâſſe, in epiſtolâ ultimâ affirmaſſe, & probaſſe me memini, ac proptereà exiſtimo de hac circumſtantiâ jam non agi. Cæterùm cùm is fœminam tetigerit, & ſe aliam perſonam tetigiſſe affirmet ſexum non exponendo, videretur alicui diminutè procedere; ſed perperam, quia peccata contra naturalia, ſive fiant cum fœmina, ſive cum viro, ſunt ejusdem ſpeciei. Se ex hujuſmodi tactibus procuraſſe, & habuiſſe delectationem moroſam, & gravem aſſeruit; & bene; quia ut ex Medicorum doctrinâ *in mei Commentarÿ num.* 1049. probavi, delectatio moroſæ initiũ pollutionis eſt; ergo cum gravis delectatio dicitur; pollutio graviter incepta eſſe aſſeritur; unde illa verba æquivalẽt his, *Tangens aliam Perſonam habui initium grave pollutionis*: quid ergò omittitur? quòd fuerit pollutio, non ſolùm graviter incepta, ſed & completa. Sed hæc, ut ſub initium oſtendebamus aggravans circumſtantia eſt; quia ſicut omiſſio mediæ partis officij non diſtinguitur ſpecie ab omiſſione totius divini officii; & ſicut furtum mille aureorum non diſtinguitur ſpecie à furto quingentorum; ſic etiam pollutio conſumata, & graviter incepta, ſpecie non poſſunt diſtingui.

Addo adhuc potuiſſe omittere illa ultima verba, nimirum, *quæ pertinebat ad mollitiei ſpeciem*, ratio eſt; quia cùm moroſitatem à fornicatione diſtinguit, dicit

dicit se nō commisisse fornicationem, cumq; quæcunq; lasciva delectatio, quę peccaminosa est, & ad fornicationem non pertinet, sit contranaturalis, non potest non pertinere ad mollitiei speciem, ac proinde satis exponitur, cùm *morositas lasciva* vocatur.

Sed dices, his verbis non bene distingui illam mollitiem à Sodomiâ; quia qui copulâ nefandâ sit vel fœmina, vel viro usus; etiam posset dicere, se passum fuisse gravem delectationem contactibus personæ alterius. Concedo hæc omnia, quia mollities, sodomia, & bestialitas, si Angelicum Doctorem sequamur, sunt peccata ejusdem speciei. Vale.

Nota.

MCCXCVII *De distinctione specifica inadequata.* Diximus Circumstantias mutantes specie debere in Confessione explicari; at verò aggravantes etsi minimè aggravent culpam; non debere. At videtur nonnullis Junioribus Philosophis esse quædam intermedia distinctio; quæ est major numericâ, & minor specifica, & quęritur, an hęc debeat in Cōfessione necessariò explicari? Hāc ipsā distinctionem Oviedus, & alij nonnulli Philosophi vocant *specificam inadæquatam.* voluntq; inveniri inter marem, & fœminam: Antonia enim dicunt non differt specie à Francisco, & tamen plus ab eo differt, quàm à Joannâ: à quâ distinguitur numero. Et his positis discurrunt sic. Antonia à Francisco distinguitur plus, quàm numero, minùs quàm specie: ergò aliâ distinctione intermedia, quocunq; illa nomine significetur.

Si semel hæc doctrina admittatur in Physicis, duo inquiro. Primum, *An hæc ipsa distinctio in moralibus, & in peccatis præcipuè, locum habeat? secundum, an debeat in tribunali Cōfessionis exponi.* Quod est quærere, An dentur peccata, quę distinguātur, plus quàm numero, minùs quàm specie, & distingui specie inadæquatâ dicantur? & si ejusmodi committantur peccata, An hæc ipsa inadæquata peccatorum distinctio debeat in Confessione explicari?

Quæstio est hæc nova: & quæ maturo examine indiget: tu singula considera, mihique viam, & alijs minus doctis aperi.

III.

De Reservatione.

NOn defendam Casuum reservationem, quæ sicut aliquando erit utilis aut necessaria, si nimia sit, & nimis dura, potest esse nociva. Magni in hac materiâ committuntur abusus, præcipuè in parvis communitatibus, & maximè si fuerint Religiosi indocti. Scio Prælatum, qui ut licentiam absolvendi ab aliquo reservato concederet, volebat scire, an reus esset laicus, Junior, aut sacerdos, itemque quale peccatum commisisset: & in Monasterio Religiosorum sedecim, vel viginti his circumstantiis notis, non posset peccatorem nescire. Scio Prælatum, qui tales circumstantias reservabat, quæ ignorantes sub initium scandalizarent, & relectæ docerent novos & varios modos lasciviendi. Scio Capitula etiam peccata reservare, quæ si agant de secretis, quomodo possint excusari non video. Hanc ob rem multi Summi Pontifices reservandi authoritatem, quam habebant inferiores Prælati, limitarunt, & Clemens VIII. supra undecim, quos ipse recenset, plura reservari interdicit: & multi Antistites nulla reservant. In Hispaniâ in totâ Congregatione Cistertiensi, non vidi, non audivi aliquem casum reservari: nullum ego in meis MCCXCVIII. *Reservationum abusus.*

Nnnn Mona-

Monasterijs reservo, cùm quia apud sanctos, & probos gravia scelera committi non suspicor, tum quia suppetunt alia remedia benigniora, & me Judice deberet Reservatio reservari in eum casum in quo non sufficeret cura, & vigilantia superiorum. At sunt multi, qui ut dormiant tranquillè, Præcepta, & Censuras multiplicant, & cùm deberent Christi nomine subditos regere, eosdem Christo gubernandos remittunt.

Quo debeat modo confiteri, qui in peccata reservata sit lapsus.

Sed hæc missa faciamus: inquiramus tantummodò duo, quæ valdè necessaria videntur. *Primum*, An ille, qui in peccata reservata fuit lapsus possit confiteri (puta, vel subticendo reservata, & non reservata explicando; vel etiam confitendi utraque cum onere comparendi coram superiore) cuicunque alij sacerdoti, quando non adest, qui possit audire reservata, nec nisi post longum tempus venturus sit? *Secūdum*: An una sola nox debeat censeri longum tempus?

MCCXCIX. Primum videtur facilè; & affirmativè doctissimi viri respondent. Ita Suarez *tom.4.disp.23.sect.2.num.7.* Jacobus Granadus *3.part.de Sacram. Contr.7.tract.9.disp.5.sect.3.num.22.* quos citat, & sequitur Diana *part.5.tract.13.res.8.* & probatur *primò*: quia Ecclesiastica reservandi casus authoritas ad ædificationem, & non ad destructionem concessa, si longo abesset tempore, qui audire reservata posset, reo nullo modo prodesset, sed noceret. nam cogeretur miserrimus peccator in mortali sordescere, & tamen omnium sententiâ est periculum maximum hærere in peccato mortali: nam abyssus abyssum invocat, & qui longo tempore jacet durescit, & discit prius non ita sentire sua vulnera, & postmodum paulatim contemnere, ita ut ad Atheismum nulla videatur via pronior, & certior, quàm longo tempore manere in peccato mortali. *Secundò* quia flagitiosis & sceleratis viris contritio est ardua, semper difficilis, & impossibilis nonnunquam ob circumstantias intercurrentes, cum quibus non potest componi. Imò ejusmodi hominibus non semper attritio judicabitur facilis; nam Mechliniæ (ut speculativa exemplo aliquo exornem) dum Lovanij essem, damnatus fuit ad rotam latro quidam multis homicidijs, & rapinis infamis, qui tamen auditâ Capitali sententiâ gratias egit Judicibus, oravitque, ut accerseretur quidam Excellentissimus Concionator, qui fortè aderat, ut vel sic posset duritiem cordis, quam sceleratâ multorum annorum contumaciâ adquisierat, tollere, vel remittere: tantamque ajebat se duritiem sentire, ut indigeret magnâ Dei ope, magnâ hominis suadâ, ut verum propositum non peccandi formaret. Transeo

Ad secundum. Hurtadus *22. disput.84.sectio.7.§.190.* sic ait. [Optarem ego, ut Pater Suarez, & alij exponerent, an interjecta una nox esset breve tempus, an longum? & utrum esset causa sufficiens ad indirectam absolutionem, peccatorem ire cubitum DEO reconciliatum? qui enim se sentiret difficilem, in exercendâ contritione, & cognosceret se satis esse paratum ad Confessionem, haberetque præsto sacerdotem, an infelix hic homo iturus est ad somnum in peccato mortali? & fortè ex illo somno rapiatur ad tartara! Author libri de Spiritualibus documentis *Capite 53. tomo quarto Operum Augustini* explanans testimonium Christi apud Lucam capite duodecimo. Stulte hac nocte repetent animam MCCC.
tuam,

tuam, rectè hæc ait. *Heu quare non timemus, quod Evangelium terribiliter intonat dicentes: Stulte hac nocte expoſcent animam tuam:* & Auguſtinus ipſe tomo decimo libr. homilia quadrageſima octava. *Non & vitam fugabat, & de craſtino cogitabat, quod in alijs expectabat, in ſe non ſperabat.* Unde concludo voluiſſe CHRISTUM omnes monitos non differendam Pœnitentiam à nocte in diem ſequentem; quia fortè illum non aſpiciemus, ut innumeris contingit. Ad rationem Suarez reſponderi poſſet eſſe rationabilem cauſam exemplum tot hominum raptorum ad tumulum derepente, & nullum niſi perinſanum poſſe in mortali dormire peccato. At nihil audeo decernere, quia quæſtionem hanc vidi nullibi, nec volo alicui in alterutram partem præire.] Ita Hurtadus.

MCCCI. Contra nihilominus reſolvit Diana, dicitque ſpatium unius noctis non ſibi videri longum tempus, ut quis poſſit abſolvi à reſervatis, aut modo, qui ſuprà confiteri. Rationem Hurtadi enervare conatur, nam ſi ſpatio unius noctis poteſt quis repentinâ morte perire, etiam ſpatio unius horæ: aut etiam unius momenti poteſt: Ergo ex hoc capite ſemper quis poſſet confiteri cum quolibet Confeſſario, ſi non haberet copiam alterius habentis authoritatem abſolvendi à reſervatis.

De obligatione ſuperiorum. At ego inquiro primò. In quam legem evidentem evidenter impingeret ille, qui diceret, debere ſemper Superiores dare Cõfeſſarios peccatoribus, ut ad Deum convertantur, quos ne unâ quidem horâ negare poſſent: Eccleſiamque ſupplere defectum, caſu quo Superioris negligentiâ aut tyrannide aliquis Confeſſarium non habeat? Jubemur dicere cum Davide Pſalm. 101. *Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non avertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam: in quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.* Ergo non vult Deus, ut cogatur hærere in craſtinum, qui vult hodie reſipiſcere, & miſericordiam implorare. Ergo ſtandum eſt pro Hurtadi ſententia contra Dianam: Ergo ſi ex unâ die ad unam horam argumentum fortè deducitur, eodem modo de unâ horâ debemus philoſophari.

Inquiro etiam ſecundò, an ſit bona conſequentia moralis, quæ ab unâ horâ ad unum diem traducitur. quoniam teſte ipſo Dianâ à brevi tempore ad longum non valet argumentatio, aut contrà; & ſi Hurtadus diceret horam eſſe breve tempus, & diem longum, non deberet Diana à die ad horam arguere; ſed oſtendere unum diem eſſe tempus breve.

Inquiro etiam tertiò, an non tempus nocturnum ſit hoſtile, & ſuſpectum, & multos etiam ſanos & robuſtos abſtulerit? Unde ſi datur ſpecialis ratio in nocte, quæ non datur in die, non jam à nocte integrâ ad horam deberet argumentari Diana; ſed potius dicere, periculoſiùs eſſe unâ horâ dormire, quàm undevicenis vigilare, rarò enim humores vigilantes ſuffocant, at frequenter dormientes, quod poſſemus centenis exemplis comprobare.

NOTA.

Doctrinæ ſimilitudo cogit me, ut nonnihil ſubſcribam. Interrogas, MCCCII. *De pœnitente,*

qui habet reservata, & non reservata.

Quid poßit facere pœnitens, qui habet reservata, & non reservata, & debet communicare, aut celebrare, & tamen caret Confessario, qui eum à reservatis absolvat?

Unum è tribus illi consulit Diana: nimirùm, ut vel confiteatur omnia sua peccata tam reservata; quàm non reservata: vel ut confiteatur non reservata tantùm: vel ut eliciat actum contritionis, & sine Confessione ad Eucharistiæ Sacramentum accedat. Non examino, an hæc omnia sint vera; sed Dialecticum ago, & hunc casum propono.

De circũstantiâ cõplicis.

Petrus habet peccata, quæ potest suis confessarijs exponere; habet alia mortalia, quæ potest, aut tenetur tacere; putà ratione complicis, eo nimirum casu, quo possit illud peccatum subticere, ex quo complicem Confessarius cognosceret: esse enim probabilem sententiam, quæ docet non teneri pœnitentem confiteri sua peccata cum infamia complicis, certum est, & inquiro, An in tali casu habeat locum etiam Dianæ consilium, nimirùm, ut vel confiteatur omnia peccata; vel confiteatur tantùm illa, quæ potest sine infamiâ complicis, vel eliciat actum contritionis, & ad Eucharistiam inconfessus accedat. Videtur enim inter reservationem, & hunc casum ultimum paritas; non enim illa mutat essentiam pœnitentiæ, & videre vellem claram disparitatem.

IV.

De Secreto.

Scripsit eruditissimum tractatum Diana de Confessionis sigillo [est partis quintæ undecimus] & in toto severissimè philosophatur, & meritò; injuriæ enim sunt Christo, & Sacramento omnes laxæ sententiæ; quæ in hac materiâ circumferuntur. Utinam cùm agitur de Sacramentali sigillo esset bona consequentia hæc, *Opinio laxa condemnatur à Diana, ergo est improbabilis:* ego enim nihil scribere, aut vociferari deberem: at quidquid Diana, & alij clament, opiniones contrariæ dicuntur manere probabiles, & petram offensionis non tolli; & ideò unam aut alteram quæstionem adjungo. MCCCIII.

Consequẽtia notanda.

Quæro primò, an-non sit necessarium, ut Ecclesia omnes laxas opiniones condemnet, quæ reddunt odiosum Sacramentum? & dubito an qualiscunque condemnatio sufficiat? nam interdictio non est diffinitio, & contra definitionem Ecclesiæ non datur exceptio apud Catholicos, & contra Ecclesiæ præcepta multæ dantur.

Quæro secundò, an non sit probabilissimum neminem teneri confiteri homini, à quo graviter timet, ne notitiâ confessionis abutatur? nam in tali casu Christianus non habere copiam Confessarij dicitur, & posse facere confessionem formaliter integram, licet non sit integra materialiter.

Quæro tertiò, an-non dicendi sint Catholici aut omnes, aut plerique carere copiâ Confessarij hoc ævo, & ca-

ritu-

rituros poſtmodum, quouſque Eccleſia definiat eſſe erroneas ſententias, & periculoſas, quas Diana doctiſſimè, & juſtiſſimè reprobat?

cccIII. Porrò me Judice audiri non deberent ſententiæ, quæ loquaci linguæ habenas, & copiam in hac materiâ difficillimâ immittunt. Multum homini concedit Chriſtus in tribunali pœnitentiæ, & ideò tametſi multum petat, parum petit: at homines non debemus illud gravius reddere noſtris opinationibus, quidquid ſacramentaliter auditum, ignoratur humanitùs, & referri extra-ſacramentaliter nequit. *In mentem adduco, inquit Diana part. quinta tractat. 11. ante reſol. 1. factum Iacob. Aragoniæ Regis, qui Gerundenſi Epiſcopo linguam à tergo extrahi imperavit, quòd Confeßionem Regis detexiſſet, ut refert Altreda de diſcipl. tuenda libro 2. capite 19. numer. 2. &c.*

Quod ſi homines aliquando confeſſarios authoritate, & imperio opprimant, cogantque, ut ſecreta ſacramentalis confeſſionis revelent, quia Pragæ ſcribo Joannis Silentiarij (*Joannes Silentiarius.*) meminero, qui jacet in Eccleſia majori ſub lapide cratibus circumcincto, ne ſub pedibus jaceat, & digniſſimâ honoratur Epigraphâ.

V.

DCCCIV. *De Excommunicatione.*

MEritò peccatis adjungamus cenſuras, quia connexę illis ſunt; non agam de univerſis; ſed ſolùm de excōmunicatione, de quâ ſcripſit eruditiſſimum tractatum Diana, quem in Part. V. reperies, at in ipſo, quantus eſt, non reperiuntur duæ Quæſtiones, quas debeo neceſſariò proponere.

Peto primò, an poſſit excōmunicari, qui ſequitur opinionem probabilem? *Et ſecundò*, an-non ſit peccatum mortale innocentem excommunicare? nēpe illum, qui excommunicari non poteſt?

Ad primum videtur reſpondendum non poſſe excommunicari, qui non peccavit mortaliter; cùm igitur non peccet mortaliter; imò neque venialiter, qui ſequitur ſententiam probabilem, colligitur eum, qui operatur ex conſcientia probabili, excommunicari non poſſe.

Ad ſecundum eſt reſponſio facilior. nam omnis excōmunicatio infamiam infert, & ſi injuſta illa ſit infert ignominiam, & infamiam injuſtè: & hanc ob rem dicendum abſolutè eſt, peccare mortaliter illum, qui injuſtè aliquem excommunicat. Accedit quod abuti Deo ſit peccatum mortale, & qui innocentem excommunicat, divina abuti poteſtate certum eſt.

Sanè ſi hæ duæ Reſolutiones ſubſiſtunt, *Omnis Excommunicatio (juſta ſit, aut injuſta) eſt timenda*: ſi juſta væ excommunicato; ſi injuſta væ excommunicanti. *Omnis excommunicatio eſt timenda: ſed cui?*

Et quid ergo dicemus de indoctiſſimis noſtri ævi Prælatis, dextrorſum ſiniſtrorſum excommunicationes fulminantibus, & præcipuè in litib. quando (ut videmus diebus ſingulis) excommunicantur, qui ſuum jus manutenēt, qui fortè ſi non manutenerent, peccarent. An-non deberet dici in lite ante ſententiam definitivam, ſemper eſſe utramq; cauſam dubiam; nec poſſe aliquem excommunicari?

Hæc dicta ſint de excommunicationis modo, & formâ: aliquid de materiâ etiam dico. Vidi mirabiles excommunicationes publicari: contra reten-

retentorem Caniculæ; interceptorem floris, sed hoc ipsum à Viris indoctis, & præcipitibus. Volo adhuc mirabiliora addere, vidi in aliqua Universitate, à Rectore Magnifico declarari excommunicatos, qui in muro scriberent, quod pueri solent, aut angulos sordibus macularent, quæ mihi omnia puero displicuerunt, & seni etiam omnino displicent, videtur enim excommunicatio gravissimum potestatis Ecclesiasticæ fulmen explodi ob levissimas res non debere; maximè cùm petulantiæ adolescentum, aut flagellis, aut saltem pœna pecuniaria elui, & caveri possint; & soleant facilius, & prudentius.

VI.

De Absolutione moribundi.

QUÆSTIO GRAVISSIMA.

MCCCV. ULtima rerum linea mors, & ideo volo has notas claudere examinando, *An absolvi moribundus possit, qui destitutus sensibus est, & nullo signo, quod constet, confessionem petiit?* Proposita fuit hæc controversia Pragæ in Universitate Ferdinandina in Theologica Promotione ab Ex. D. M.N. Patre Carolo de Grobendonk Sacro-Sanctæ Theologiæ Doctore, & Spectabili ejusdem Facultatis Decano, Viro Doctissimo, & resoluta ab Excel.D. M.N.Patre Joanne Molitore S. Theol. Doctore, & Professore, etiam Viro Doctissimo. Sed quomodo? pronunciavit esse improbabilem partem affirmativam. Et quia quidam è meis hac doctrina præventus dicebatur, scripsi contrà; videlicet literas, quæ sequuntur.

An sit sententia benigna probabilis?

Adstiti promotioni Theologicæ, die tertiâ Septembris 1647. celebratæ, in qua Domini Casparus, & Carolus Monachi mei, aliique adolescentes sæculares Baccalaureatûs Theologici honoribus decorati sunt. Multa ibi eruditè proponi, ingeniosè oppugnari, solide & prudenter dissolvi audierunt Viri magni; hæc est enim societatis fœlicitas, ut non Plebi Academicæ tantum, sed doctissimis etiam Hominibus illuminandis divinitùs concessa sit. Inter alia quæsitum, *An possit absolvi moribundus, qui nec sacerdotem petierit, nec ullum signum doloris dederit?* Quam Quæstionem, quoniam *Problema* inscribebatur, putabãt omnes problematicè solvendam, & decidendam esse: at contra spem in re summi momenti, negantem partem voluerunt esse certam, asserentem falsam, & improbabilem: & quia in moralibus magna probabilitatis pars ab authoritate dependet, hujus sententiæ defensores desflastis, rationes nullas tetigistis, Concilij Tridentini litteram claram, & quæ non debeat limitari aut torqueri opinantes. Patere igitur; ut ego Paternitatis iure utar, & ut filium te moneam, ne in re tanti momenti severam opinionem sequaris, es simul filius & amicus, ergo patere, ut Te confidenter accedam, & scrupulos meos in tuum sinum exonerem: sunt enim amicorum communia omnia, adeoq; tibi debentur mei scrupuli, tua sapientia mihi, ut tandem idearum communione veritas liquidiùs cognoscatur. Quæstio igitur, Te sic permittente, reponitur, *An absolvi possit, qui nec sacerdotem petijt, nec ullum signum doloris dedit?* & in ipsa, ut certa ab incertis separem, *suppono primò* sacramenta omnia constare suâ quasi materiâ, suâ quasi formâ, id est moralibus materiâ & formâ, *suppono secundò,* non

Omnia Sacramenta constant materiâ, & formâ.

Illas instituit Christus: & exposuit Ecclesia.

non esse cujuscunque Theologi determinare Sacramentorum materias, formasque; debemus enim omnes stare institutioni Christi, & Ecclesiæ Romanæ expositioni. *Suppono tertiò,* Sacramenti Pœnitentiæ materiã esse ipsiusmet pœnitentis actus, Attritionem, Confessionem, & Satisfactionem, ut ex Sessionis XIV. Capite III. colligitur; formam verò, *Ego te absolvo*; breviùs; *absolvo te:* brevissimè, si admittitur Patris Paludani Lovaniensis Doctoris, & Eremitarum S. Augustini Provincialis, sententia, quam me præsente, & nullo Doctore condemnante, Lovanij defendebat: *Absolvo.* His positis sit

Sacramẽti Pœnitentiæ materia; formaque.

MCCVI. *An verba Concilij sint clara?*

PRIMA CONCLUSIO *Verba Concilij Tridentini obscura sunt adeoque debent rationibus, & Theologorum placitis dilucidari, & in omni dubio favorabiliùs, & benigniùs exponi.* Illa exscribo: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, contritio, confessio, satisfactio.* Sed quæ Contritio? quæ Confessio? quæ Satisfactio? PRIMÒ QUIDEM, *Contritionis* vocabulum communis sententia impropriè, & imperfectè intelligit: vix enim audemus asserere esse probabilem eam sententiam, quæ contritionem etiam cum confessione Sacramentali necessariam esse affirmat. SECUNDÒ *Confessionis* vocabulum æquivocum etiam est, & à multis de confessione integrâ materialiter intelligitur, saltem in multis casibus, in quibus alij sunt contenti integritate formali. TERTIÒ *Satisfactio* etiam variè accipitur: sunt enim qui excitent hodie sepultam veterum opinionem satisfactionem ad Purgatorium remittentium, præter quos cæteri *satisfactionis* nomine, non actum, sed votum intelligimus; stabit enim sacramentum etiam non positâ satisfactione, modò adsit satisfaciendi animus in eo, qui potest aut saltem conditionatum desiderium in eo, qui non potest.

Quid significet Contritio in hoc loco?

An contritio cum Sacramento requiratur?

Quid Satisfactio?

Ubi noto aliud esse, *Ego satisfacerem si possem:* & aliud; *Desidero posse, sed non possum*; fortè enim iste actus secundus non requiritur.

His igitur positis doceri vellem, cur temerè Petrus discurreret, si diceret: *Eodem modo Concilium loquitur de Confessione, quo de Contritione, quo de satisfactione; atqui sufficit Contritio impropria, & imperfecta (nempe Attritio) sufficit etiam Satisfactio imperfecta (nempe, volita) ad veritatem Sacramenti; ergo etiam sufficiet Confessio impropria, & imperfecta, qualis illa fortè est, quæ non ex asseveratione testis alicujus sed ex vitæ testimonio colligitur.* Quid si Attritio esse contritionis desiderium dicitur. An-ne temerè Petrus instaret, *Atqui* Contritionis *nomine Concilium Tridentinum intelligit, Contritionis desiderium: & satisfactionis nomine idem Concilium intelligit, propositum satisfaciendi,* Ergo Confessionis *nomine idem Concilium intelliget Confessionis desiderium: non ergo Confessionem actualem, sicut nec Contritionem actualem, nec Satisfactionem actualem.*

Argumentum à paritate.

Puto, Domine mi, expedire hîc disparitatem designari, hancque demonstrari debere syllogismo legitimo, cujus præmissæ sint plusquàm probabiliores, vel aliàs dicendum esse probabilem, aut certam istam paritatem.

Debet admitti, vel dari disparitas.

SECUNDA CONCLUSIO. *Benè stat, non posse absolvi, qui nec sacerdotem verbis petijt, nec ullum signum actuale doloris dedit, & tamen debere absolvi moribundum, qui lapidi similis destitutus sensu reperiatur.* Video hîc omnes Authores, aut plerosq; saltem, confundere duas positiones, toto Cælo diversas.

Fateor enim primò, moribundum, MCCVII

qui

qui non faciat Confessionem, qualem Tridentinum requirit, non posse absolvi, tunc enim non datur materia, & sine illa confici Sacramentum non potest.

Fateor secundò, me non scire evidenter (hoc est certitudine omni probabilioritate majore) qualem Confessionem Tridentinum requirat: nec scire; cur non ita possim benignè interpretari *Confessionis* vocabulum, sicut interpretor vocabulum *contritionis & satisfactionis*, quæ ponuntur in eodem contextu. Imò quia hæc duo vocabula benignè, & impropriè accipiũt universi Theologi, inde paritas rationis oritur, quæ postulat eodem sensu *Confessionis* vocabulum debere sumi.

Sed ponamus id, quod nondum mihi demonstratum est; nimirùm etiam in casu extremæ necessitatis, (quem omnes leges Humanæ excipiunt, & divinæ benigniùs quam humanæ dirigunt) pœnitentiæ sacramentalis institutionem confessionis desiderium, & petitionem, signo externo expressa, & Confessario manifestata exigere; & non obstante hac hypothesi sic subsumo. Atqui sæpè contingit moribundum omnibus sensibus destitutum taliter confiteri: Ergo in talibus casibus debebit absolvi. Ut minorem probem, pono Sacerdotem pium, & Religiosum in morbum repentinum incidere, illicoque aut delirare; aut sensu omni carere; & illum in tali casu posse absolvi persuadeo. Tibi, inquam, non est probabile hunc Sacerdotem pium, & bonum, non legere suas horas quotidie; imò esses Judex temerarius, si illum non recitasse officium diceres, aut sentires: ergo ejus vita certò certiùs eum illud legisse persuadet. Ergò nemini eris injurius, si eum illud legisse supponas. Tunc sic. Supponitur legisse suas horas? Ergò recitasse orationem Dominicam, & in ipsa orasse lingua, Deum, ut sibi peccata dimitteret. Cum igitur illa DEUS non aliter, quàm per Confessionem dimittat, nec præsumendus ille æger sit postulâsse miracula, censendus est illam orationem intellexisse more ordinario, & communi, adeoque hæc verba: *Dimitte nobis debita nostra.* cum omnibus circumstantiis consignificantibus considerata, moraliter & extrinsecè æquipollere istis: *Domine DEUS, dimitte mihi per Sacramentalem Confessionem mea peccata. Volo ad tuam amicitiam redire, adeoque volo ponere omnia media ad istum finem necessaria: & quia confessionem esse unicum scio: etiam illam petere volo.* An-non iste Confessionem postulat singulis horis? Hac ante annos aliquot ratione armatus quempiam doctissimum Theologum (quem honoris causâ cito; & ut suis verbis mea honorem, etiam in libris editis citare soleo) ursi; & respondit mihi, meam rationem tenere, si certum esset illum attentè recitâsse suum *Pater*: at esse plurimos, qui distracti horas legant. Mihi tamen hæc responsio visa fuit insufficiens.

Exponitur periodus notabilis Orationis Dominicæ.

An plurimi orent distracti?

Primò, quia probabilis est illa sententia, quæ attentionem requirit; & si dicatur satisfecisse ille Sacerdos, dicendus est, omnia necessaria posuisse, adeoque attentionem etiam, quæ esse necessaria ab hujus sententiæ defensoribus ponitur.

An attentio in horarum lectione requiratur?

Secundò

MCCCVIII. Secundò quia etiam multi veniunt malè dispositi ad pedes Confessarii, & tamen præsumuntur ex animo loqui, quamdiu non Constet Contrarium: Multi dicuntur Confessarium vocasse, qui illum non curàrunt; & tamen sacerdos tenetur testibus credere, & illos bonâ fide absolvere: multi etiam signa animalia edunt, & in dubio absolvuntur, si fortè fuerint rationalia: ergo quicunque recitat suum *Pater*, credendus est ex animo procedere, adeoque petere Confessionem saltem extremam, quamdiu nō probatur contrarium. Hanc rationem ad omnes Orthodoxos extendo; Ego enim, qui certè moraliter scio, sacerdotes legere suum *Pater*, probabiliter, aut fortè probabiliùs scio sæculares pios, & modestos audire suam missam, orare deum, legere suum rosarium: & ut ego possim quempiam absolvere, probabilis Confessio sufficit. Impios, & nefarios homines vix excludo, quia & ipsi orant, & ut optimè dicit Hispanus. *Non ay ladron que no tenga su devocion* omnes voluntadire Cælum, omnes ante mortem Confiteri, & converti; & si quis aliter, monstrum hominis est, nec propter ipsum debemus Regulas generales Contrahere.

An omnes fideles Orationem Dominicā quotidie recitent?

Dicta omnia Calamo severiore rescribo. [Ille est dicendus extrinsecè petere Confessionem, qui extrinsecè facit aliquid, quod omninò non faceret, si Confiteri nollet: sed, qui vellet mori impænitens, & ad infernum ire non ageret vitam Christianam: ergo singulæ vitæ Christianæ actiones sunt totidem linguæ, quibus homo extrinsecè protestatur, se velle antequam moriatur, Confiteri.] *Accedit*, nullum signum hujus voluntatis certius, & evidentius isto reperiri: Quam ob rem qui Conversationem orthodoxam, & piam diceret non significare extrinsecùs animum petentem ultimam absolutionem; deberet negare omnia signa; certiùs est enim viventem Christianè velle mori Christianè, quàm Confessionem peti abeo, qui pectus manu percutit, aut Cælum aspicit.

De signorū certitudine

PROBO SECUNDÒ meam sententiam, ratione, quam Laureandus in Gymnasio proposuit. Sic arguo. Est praxis recepta apud milites, ut absolvātur, etiam si nullum signū doloris dederint. *Respondit obiectioni ille*, id in acie licere, quoniam jubentur omnes milites petere absolutionem, si illos contingat ita vulnerari, ut sensibus uti non possint. *Sed hæreamus.* Putarem ego potiùs esse quoddam extrinsecum impœnitentiæ testimonium nolle ante conflictum confiteri: Sed fortè milites voluisse, nec potuisse præsumere jubet urbanitas: rem non examino; si quidem sic placet, esto vera. Sed adhuc dubitarē, an ita instruantur illi à militaribus sacerdotibus, qui sæpius aut absunt, aut fugiunt, cùm deberent adsistere sibi commissis animabus. Sed condonemus Laureando hanc etiam esse respōsionem legitimam; illâ ego meam sententiam probabo, sic discurram. Ideò miles sensibus destitutus absolui potest, quia vult sic absolvi, si sine sensibus mori contingat: atqui omnes volumus eodem modo absolvi: ergo & absolvi possumus, aut debemus. Probatur; quia cùm volumus reddere securam nostram salutem, volumus omnia media ponere, quæ sunt necessaria ad salutem, & in tali casu illud omninò necessarium est: Ergo. *Rem urgeo.* Ille potest absolvi, etiam si careat sensu, qui dixerit, *si eò venero, ut caream sensu, volo absolui.* At omnes id extrinsecè dicunt,

MCCCIX. *An milites, etsi signa non dederint, absolvi possint?*

Nota hoc.

cunt, ergo. Probatur minor. Quoniam omnes actiones converſationis orthodoxæ, quæcunquæ illæ ſint, ſunt extrinſecæ proteſtationes, quibus homo aſſeverat, ſe velle ſangvine Chriſti frui, & ſalvari. Ergo quibus proteſtatur extrinſecè, ſe velle medium ponere unicum, quod eſt confeſſio: Ergo nemo eſt, qui non ſignificet extrinſecè, ſe velle Confiteri, & abſolui ante mortem. *Rem urgeo ampliùs*. Ponantur duo moribundi, Petrus, Paulus: Ille hæreticus formalis, iſte Catholicus; uterque tamen carens ſenſu. Titius, Petri filius Catholicus te vocat, dicitque patrẽ ſuum petiiſſe confeſſarium. An-ne abſolves Petrum? abſolves; & tamen periculo res plena eſt; nam filius eſt teſtis ſuſpectus, & qui mentiri poſſit, ne Patre in loco profano ſepulto ignominiam incurrat; & tamen vera loqui præſumitur. Ergo & poterit abſolvi Paulus. Certius eſt enim Paulum virum Catholicum (& probum ſi velis) noluiſſe ſine Confeſſione mori, quàm Petrum formalem hæreticum fuiſſe in agone converſum; fortius Pauli bonam voluntatem probat, & publicat vita ante acta, cujus ſingulæ actiones Catholicæ, totidem externæ Confeſſionis extremæ petitiones videntur, quàm voluntatem Petri teſtimonium Titij, habentis, cur mentiatur; ergò ſi abſolui Petrus poteſt, etiam poterit Paulus. *& obiter*, ſiquidem de Hæretico formali egi, & iſte non ita frequens ſit, aliquid de materiali dubitando ſubiungo; quia Hæreticorum materialium in Germaniâ ſeges maxima eſt; Venit ad meos pedes Franciſcus vir probus, Catholicuſque: & ſic ait. *Nihil mihi conſcius ſum, at quia in hoc non iuſtificatus ſum, ſi poſt ultimam Confeſſionem peccavi, ego me accuſo*. Quæritur. An-non poſſim dicere, *ſi peccaſti, Ego te abſolvo*. Hoc caſu expoſito ad Antonium Hæreticum materialem tranſeo, & eum audio dicentem; *Confeſſionem auricularem eſſe neceſſariam, aut utilem invincibiliter ignoro; ſi ſcirem eam eſſe neceſſariam, eam peterem; & ſi de facto eſt neceſſaria, de facto Confiteri volo*. Et inquiro, An illum etiam conditionatè abſolvere poſſim? Conditio enim in ambiguâ re poſita nemini videtur injuria; nam ſi B. Virgo contra omnium ſententiam votum Caſtitatis emiſit, ſub conditione, *ſi Deo placeret*, ut habet Hugo Carmelitanus *in ſuâ concordiâ Evang. Luc. cap. 1. verſ. 34*. Cur non potero etiam contra omnes aliquem abſolvere ſub eâdem conditione, *ſi placeat Deo*. Et ſi poſſim, an-non omnes Hæreticos materiales cenſebo eſſe ſimiles hominibus moribundis, & ſenſu carentibus; omnis enim, qui vult fieri ſalvus, vult omnia media neceſſaria popere; & tam impoſſibile eſt illos ponere medium, cùm illud vires ſuas ſuperat, quàm cùm illud invincibiliter ignorant.

De materiali hæretico.

An conditionatè abſolvi poßit?

Erat opinio omniũ, quod non liceret vovere caſtitatem, & cùm illam B. Virgo vovit, ſi Hugoni creditur. An vovendo peccaverit?

Hæc de intrinſecâ hujus ſententiæ MCCCX.
probabilitate ſint dicta, ad probabilitatem extrinſecam, & quæ ab Authoribus pendet, tranſeamus. Probabilem hanc opinionem benigniorem vocavit Diana; at contrà eximius D. M. N. P. Ioannes Molitor Theſes Antuerpiæ apud Patres propugnatas oſtendit, & in ipſis: *Decipi illos, qui iudicant probabile, quidquid Diana vocat probabile*. Hic ego non habeo multum, quod opponam. Dianam amicum meum amo, & veneror; illumque malè citare Authores non tam dici deberet, quàm probari: ſed hujus ſententiæ authoritas non pendet ab unico Dianâ: illam videtur habere Patrum Franciſcanorum Religio; audivi enim à viris fide dignis,

De Authoribus, qui tenent hanc ſententiam.

De Dianæ authoritate.

Antuer-

Antuerpiæ Maldero Episcopo jubenti, ne moribundus sensibus destitutus, de quo agimus, absolveretur, publicâ illos disputatione restitisse, & in tali casu moribundum non solùm absolvi posse, sed & debere publice propugnâsse: Malderum invitatum venisse; se contrariũ jussisse inclamâsse; nũquam tamẽ probâsse, se sanctè, & benignè jussisse. vidi semel Lovanii cùm defenderetur contraria, Professorem quendã Franciscanum frigidè argumentari, & Præsidem ipsâ argumentatoris tenuitate animatum dicere: *Vidimus vestras rationes, & tamen omnes floccifacimus*: non jam solius argumentatoris, sed totius scholæ rationes contemnendo: sed quia opiniones, sicut omnia humana suos casus, & occasus habẽt, quid hodie sentiant scotistæ non scio. Sed quia Authores meritò postulabis præter Dianam, qui hanc sententiam probabilem judicat *part. 3. tract. 3. res. 8 §. unde ego.* illam habent aliqui Patres societatis quorum meminit idem Diana: illam aliqui ejusdem societatis Professores, qui illam ut probabilẽ in universitate Viennensi publicè dictârunt, & tuentur. Illam plerique Franciscani; illam plurimi clerici sæculares, & militares præcipuè: illam aliqui Canonici Regulares, quorum mentionem Diana facit, *ubi supra*. & Henriquez *libr. 3 de pænit. cap.* 10. *num.* 6. & Petrus Fay. *de Pænit. in addition. ad 3. quæst 6. art. 2. disp.* 2. Illam olim habuit Clemens VIII. qui de facto talem moribundum absoluit. Illam Gregorius XV. nam cùm esset Archiepiscopus Bononiensis, in Memoriali Confess. *cap. 1. de formâ sacram. Pænit. num.* 16. *fol.* 215. *edito Bononiæ apud Ioannem Baptistam Pidellum anno* 1623. non solùm asseruit tales moribundos posse absolvi; sed & debere: ait enim: [Licet absolvere moribundum, etiamsi nullum signum Pænitentiæ det in præsentiâ Confessarii, tamen aliquis testetur, eum ostendisse confitendi desiderium. Ita docet Rituale Pauli V. Imò addit sacerdotale Romanum pag. 624. ex doctrina D. Antonini posse etiam absolvi moribundum assuetum frequentare Confessionem, quamvis repentino casu oppressus sacramentum non petierit. Neque solùm potest Confessarius in his duobus Casibus absolvere; sed etiam debet; quia contingere potest moribundum esse tantùm attritum, unde damnetur, nisi absolvatur.] Ita ille: è cujus verbis collige nostram sententiam etiam fuisse D. Antonini, illorum omnium Theologorum, qui Sacerdotale Romanũ composuerunt; Censorũ, qui approbaverunt, & pontificũ, qui edi permiserunt, & permittunt. Habet etiã nostrã sententiã Homobonus *in Exam. Eccl. part.* 1. *t.* 7. *c.* 18. *quæst.* 84. Ubi sic ait. [prudenter aget Parochus, si favorabiliori illi opinioni adhæreat, quæ sentit absolutionis beneficium moribundo impendi posse, etiamsi nullum Confessus sit peccatum, nec Confessarium petierit, nec indicia exhibuerit, ex quibus actus contritionis, vel attritionis argui possit: modò talis in mortis articulo constitutus Christiano more vivere soleret, & bonus, ac fidelis homo existimaretur. Quod quidem placitũ in praxi referunt amplexum fuisse Clementem VIII. Pontificem Maximum; & prudentissimum virum; cùm enim quidam ex fabricâ D. Petri præceps ruisset, & illum cadentem vidisset, absolutionem ei dedit dicens, *Si es capax absolvo te à peccatis tuis*, quæ sententia illâ sane ratione confirmatur, quod in necessariis ad salutem tutior pars est amplectenda & certiori periculo occurrendum.

Opinionũ probabilitas suos casus & occasus habet.

rendum, & irreverentia sacramenti, vel sacrilegii periculum tum conditione propositâ, tum authoritate Doctorum hanc opinionem tuentium cessare dicitur.] sic Homobonus & bene; qui enim moribundis probabilem absolutionem invidet, mihi videtur homo malus. Sequitur hic author Molfesium *in summâ tom. 1. tract. 7. cap. 5. num. 48. & 49.* qui citat D. Gabrielem Lottherium Canonicum Regularem, P. Salmeronem è societate, & P. Luppum Capucinum, viros quidem pientissimos, Doctissimosque. Docet etiam eandem sententiam Antonius de literatis *in summâ editâ Romæ cum approbatione Magistri sacri Palatij Anno 1611. part. 1. Cap. 35. num. 7.* Eandem sententiam habet P. Carolus Musart è societate Iesu. S. Theologiæ Doctor, & Professor Viennæ, Eandem tres Excellentissimi Theologi Societatis, & duo Franciscani ab eo Viennæ Consulti. Eandem habent aliqui Patres Romæ, & ad praxim dirigunt Patres in Castris Belgicis, ut testatur P. Ioannes Sallarts in literis datis Romæ 3. Novembr, Anno 1645. quod ultimum testis oculatus affirmo. Cùm enim Lovanii apud meam Domum quidam Hispanus signifer lethaliter vulneratus, ut lapis in terrâ iaceret, ad primum, non doloris; sed vitæ signum me superveniente, & vidente à quopiam Patre societatis absolutus est. Bartholomæus à S. Fausto *Theolog. quæst. 20.* Petrus Marchantius in *Tribunali tom. 1 tract. 4. tit. 4. quæst. 3. dub. 7. resp. 3.* Eadem à Lessio *q. 9. supplementi a. 2. d. 3. in fin.* tribuitur Ianssonio, & eadem Cerdubæ ab eodem Lessio *in Resolutionibus variorum Casuum, verb. Absolutio. Casu. 1.* Eandem Censet probabilē Stephanus Baunq *de sacramentis in genere quæst. 17. Contr. 4.* licet oppositam dicat probabiliorem. Eandem ab extrinseco censet probabilem P. Adrianus Crommius. S. Theologiæ Professor Lovanii Consultus à P. Musart. Tandem Anno 1649. in Universitate Viennensi sex simul Lilveldenses Religiosi, omnes Viri Doctissimi ad Supremam Theologici Doctoratûs Laureā evecti sunt, è quibus duo sententiam hanc, ut probabilem, publicè propugnârunt. Cumque in Theseon primâ paginâ Theologicæ facultatis approbatio legeretur, interrogavi Præsidem, Rectorem, Cancellarium, &c: An revera illam Thesin Theologica approbârit facultas; & responderunt assertivè. Igitur evidens est, esse probabilem nostram sententiam. Igitur etiam evidens est, eos errare, qui eam improbabilem iudicant.

Sententia, quam approbat una Universitas, etsi aliàs non sit probabilis, hoc ipso probabilis redditur.

Sed cur tam multa Homo occupatissimus Theologo valdè occupato? Ut causam Dei agam; succurram proximo periclitanti; ut Te instruam, aut saltē à Te instruar. Tuum igitur erit singula, quæ à me dicta, tuâ honorare Censurâ; puto enim plures esse, qui hanc benignam sententiam dicant esse probabilē illis, qui eandem improbabilem dicūt; & tamen quidquid sit de testimoniis, si tu non das singulis instantiis evidentes, & sole meridiano clariores solutiones, reor benigniorem Contradictionis partem, adhuc probabilem esse dicendam. Vale.

VII.

EST P. Petri Marchantii Tribunal sa- MCCCXI.
cramentale, cujus memini in præcedenti Epistolâ, liber m ximæ authoritatis editus Gandavi anno 1642. ex Theologorum Cō lio, ab Illustrissimo D. D. Francisco Vander Burch, Cameracensi Archiepiscopo, & duce; S. R. Imp. Principe &c. nomine Eminentissimi Cardinalis Francisci Barbarini recognitus, & commendatus à Nicolao Breydel S. Th. Licent. librorum ordinario

dinario Cenſore; à P. Matthiâ Hauzeur S. Theol. Profeſſore emerito, Provinciæ Flandriæ Provinciale : & à P. Laurentio Dingeon S. Th. Lectore Iubilato Custodũ Cuſtode &c. qui omnes debuerunt judicare probabilem opinionem, quæ docet poſſe ſacramentaliter moribundum abſolvi, etſi ſenſibus deſtitutus ſit, nec abſolutionẽ expoſcat. Quod ut innoteſcat clarius dabo Marchantii verba, quæ illi approbant, ſic enim ait *tom. 1. tract. 4. titul. 4. quæſt. 3. pag. 140. b.* [Ad primam partem hujus quartæ reſponſionis, in favorẽ animarum revertamur, in quâ dixi: *quod quando peccator Catholicus ita opprimitur, ut nullum appareat ſignum Pænitentiæ, aut deſideratæ, ſive poſtulatæ Confeſſionis, nihilominùs poſſit ſub Conditione abſolvi, ſive abſolvendum eſſe.* Cui reſponſioni quamvis nonnulla ſuperiùs dicta, videantur adverſari, illam tamen ſic declaro. Etſi nãque in tali peccatore ſic oppreſſo, nullũ mihi ſignum appareat, quod materiam Confeſſionis faciat, mihi ſenſibiliter præſentẽ in ordine ad abſolutionẽ, nec mihi proinde certò conſtet, peccatorẽ ſic obmuteſcentem de peccatis, aut ſalute cogitare; imo nec appareat eũ ratione uti: poteſt tamen fieri, ut non tantũ deſideret, ſed etiã ſigna aliqua edat, per ſe ſenſibilia, etſi mihi incognita, ut ſunt ſuſpiria, gemitus, aſpirationes, oculorũ fixi intuitus, aut alii in corpore motus, qui etſi doloris Corporalis, aut Naturę patientis ſint ordinarie ſigna; nihilominus ab ipſo peccatore quandoque ordinãtur, ut internę pœnitẽtiæ nutus. Unde abſolvendo eum ſub cõditione, & muneri, ac charitati in hac extrema neceſſitate ſatisfacio, & cõditio omnẽ irreverentiam, & defectum, qui ſubeſſe poſſet, tollit, & anxietate tantâ animam Deo commendo, intentione cõmuni Miniſtris Eccleſiæ, quę ut ſupra dicebat S. Auguſtinus. *Nullum ex hac vitâ ſine arrhâ ſuæ pacis exire velle debet.* Cõfirmor in hac ignotorũ ſignorũ declaratione, eo quod mihi ſemel extremo periculo poſt extremam unctionẽ laboranti, & per omnia ſenſuum operatione deſtituto cõtigit. Senſibus omnibus deſtitutus eram excepto auditu, Ratione autem, & Iudicio firmo, & recto intùs utebar, ita cùm me deficere, & ex Medico foris loquente, & ipſius naturæ debilitate, percipere, firmiter me Dei miſericordiæ commendabam, & pium affectum aliquem foris conabar præſtare; Unde mirũ eſt, ſi fortè gemitu aliquo, vel reſpiratione, vel doloris nutu illud nõ oſtenderim, quãvis adſtantes illa non, niſi fortè, ut erãt, ſigna naturæ patientis. Ab illo tempore in animũ induxi, quod ſi quovis modo aliquẽ Catholicum ſic oppreſſum reperirem, nec ſignum aliquod mihi intelligibile Pænitẽtiæ dare poſſet, nihilominus ſub conditione abſolverẽ, eò quod fortè aliud ſignum pænitentiæ edat, etſi mihi incognitum: Cùm (ut dixi) hoc t charitatis & conditio omnẽ def.ctũ auferat, qui in adminiſtratione Sacramenti contingere poſſet. Hæc latiùs deduxi ob ſcrupulos, quos nonnulli movent, & ut fundamenta modorum aliquorũ, qui in praxi inter Doctos, & prudentes uſurpantur, melius intelligantur. Porrò ſimiles praxes antiquitùs in Eccleſia uſurpatas fuiſſe conſtat ex Conſilio Carthaginenſi, &c. Hæc Marchantius.

Marchantij opinio.

Nota quod opinione Marchantij confeſſio debeat eſſe ſenſibilis, non tamen requiri ut à Cõfeſſario aut alio homine ſentiatur. An hoc verum?

Probatio ex experientiâ perſonali.

VIII.

ESt Viennæ P. Carolus Muſart, Sacrę Theologię doctor, & Profeſſor, M.CCCXII.
pauperũ ſingulorũ Pater, ægrotorũ ſolamen, & moribundorũ Adiutor. Longâ experientiâ didicit, multa ab inexpe. tis Theolog. ſcribi in libris, quę ad praxim reduci nõ debẽt: & quia pręſens quęſtio à viris practicis ignorari nõ poterat. Ideo multos ille conſuluit, & exaravit

Oooo 3 hanc

hanc doctiſſimam Reſolutionem, quã ſubſcribo.

Limitationes, quas P.Muſart proponit. Quæritur, *An abſolvi poßit, & debeat, ſaltẽ exiſtentib. his duab. conditionib.*; *Primâ, ut prudenter exiſtimetur eſſe Catholicus & Catholicè vixiſſe, id eſt ut non ſciatur eſſe in ſtatu peccati mortalis, V.G. hæreticus, aut adhuc uſurarius, concubinarius, & præſertim ſi ſolitus fuit templa adire, & frequentare Sacramenta*, ſecundâ *ut abſolutio detur ſub conditione.* Si capax es, &c.

Suppoſitis ijs duabus conditionibus licere in caſu poſtpoſito abſolutionem ſacramentalẽ affirmant & docent PRIMò apud Dianam. *P.3 l.t.3. fol.*8 graves Authores: Primò Molfeſius *in ſumma to. 1. tra.7. c.5. n.48. & 49.* ubi tradit ſecum ſenſiſſe, è Canonicis Regularibus Gabrielem Lottherium virum Doctiſſimũ, & è noſt. â ſocietate Salmeronem, è P.P. Capucinis Luppũ. SECUNDò idem tenet Homo-bonus *in exam. Eccleſ. p.1. tra. 7. c.18. q.84.* & pro ſe adfert factũ Clemen: VIII. qui fertur quendã è fabrica S. Petri præcipiti caſu ruentem ita abſolviſſe. *Si es capax abſoluo te à peccatis tuis.* TERTIò hanc ſententiã Archiepiſcopus Bonon: qui poſt factus Pontifex, dictus eſt Gregorius XV. *in Memoriali Confeßionis edito, Bononiæ ad* An. 1623. nõ ſolũ approbat *c.1. de formâ pænitẽtiæ n.16.* Sed etiã vult deduci in praxim juxta ſacerdotale Romanũ, & ex Doctrinâ D. Antonini. QUARTò idem docet Antonius de Litteratis in ſummâ Romę editâ cum approbatione Magiſtri S. Palatij *p 1. ca. 35. n.7.* QUINTò Diana ipſe jã celebris Doctor toties, & tot in locis recuſus *loco citato* cenſet eam ſententiam eſſe probabilem propter authoritatẽ D. D. additq; ita etiã ſentire, & tenere aliquos P. P. ſui ordinis, & ſocietatis noſtræ, quãvis ipſe ſpeculativè loquẽdo Contrariũ teneat: nam quoad praxim in eo caſu nõ modo poſſe, ſed etiã impẽdi debere docet in ſequenti reſolut. ut conſtat ex litt; & toto cõtextu iſtius reſolutionis: EGO VERO Cõſului in hac provincia præter alios tres, è noſtris D. D. Theologis celebrioribus, & duos S. Theologię Profeſſores præclaros ex ordine S. Franciſci, qui etiam ſententiam probabilem, & tutam cenſuerunt, inter quos conſultos unus eſt Theologus, non minus in ſpeculativâ, quam in practicâ Teologia verſatus, & hanc ille ſententiã ſubiicere prælo parat. Meam verò Sententiã ſalvis melioribus Iudiciis conformiter ad Authorũ jam Citatorum mentem Ego quidem ſic explico.

Dico licere in Caſu propoſito duab⁹ MCCCXII.
ſuppoſitis conditionibus impendere Probatio
moribundo ſacramentalem Abſolutio- prima ab
nem. ET PROBO PRIMò tot tamq; prę- authorita-
ſtantium D. D. Molfeſii, & triũ, quos ci- te Doctorũ.
tat; Homoboni, qui factum Clementis VIII. adfert, Archiepiſcopi Bononiẽſis qui poſtea Gregorius XV. in Memoriali Confeſs: edito pro toto Archiepiſcopatu, ex ſacerdotali Romano, & juxta D. Antonini ſententiã: Antonii de Litteratis in ſũmâ Magiſtro S. Palatii app. obatâ, & quidẽ Romæ editâ: denique ipſius met Dianę, qui inſuper tradit idẽ doceri & teneri à Theologis ſui, & noſtri ordinis: deniq; recenter idẽ docuit Barthomæus à S. Fauſt. *Theolog. q. 20.* dimitto illos quos ipſe conſului. *Cõtra hanc probationẽ obijcies:* Nova eſt hęc opinio in re Objectio
maximi momenti, & paucorũ contra a- ponitur.
liorũ torrentẽ, qui fortiter repugnant, cùm iſti authores novi nullam congruentem proferant rationem ſuæ opinionis. *Reſpondeo*, multos docere ad ſenten- Et diſſolvi-
tiæ alicujus, quæ nõ ſit fidei repugnans, tur.
probabilitatem, ſufficere unius, vel alte- Quid re-
rius Doctoris celebris, & bonæ famæ quiratur,
authoritatem. Negari profectò nõ po- ut opinio
teſt prudenter, ſufficere tot, tãq; inſig- aliqua di-
nium ſcriptorũ qui eruditione, & pro- catur pro-
bitate babilis?

Nota illud exsuâ mẽte, non enim citandi sunt, qui sic vel aliter sentire & scribere iussi.

bitate noti eam sententiam ex professo, & singuli ex suâ mente docuerũt, & impresserunt libris editis cùm gravium Censorum approbatione diversis locis, & sæpius. Quod si Aristoteli visum est probabile, quod videtur uni, aut saltem pluribus sapientibus, & inter locos tòpicos ad faciendam fidem unus est proprius ab authoritate, cur non erit probabilis ista sententia? *Scio* quendã Theologum, nomine, & re illustrem scribere, quòd Romæ diligenterà fide dignis inquisiverit de facto illo Clemẽt. VIII. & nihil deprehẽderit. Sed inde non sequitur factum illud non remanere probabile, quod alii retulerunt; tum quia non videtur causa, cur id finxerint; tũ quia multa privata, & ex privatâ sententiâ fiũt, & dicuntur à summis Pontificibus coram paucis; tum quia id potuit cadere in mentem optimi Pontificis pro extremo illo Casu, quod cecidit in alios Authores, qui id licere censent, & quorum authoritas salva est, quidquid sit de facto Clementis.

Imò in materia facti, sufficit rem assertam ab eis qui viderunt, licet, qui hodie vivunt, nihil sciant.

Nota hoc ultimum.

MCCCXIII. *Quotidie oriuntur novæ opiniones probabiles, quæ antea non erant.*

At hi homines inquis sunt novi. Quid tum? multa etiam in materiâ Sacramẽtorum, imo fidei; quotidie evadunt probabilia, & tuta in doctrinâ, & praxi propter D. D. novorum excultiora in dies ingenia, & studia, quæ anteà nequidem probabilia erant, quod magni res momenti sit in necessitate salutis eò magis amplecti eam sententiam debemus, quæ prodesse possit, & nihil obesse; præsertim cùm ipsa necessitas, pro quâ maximè institutum est sacramentum Pænitentiæ, & conditio apposita *Si es Capax.* tollant periculum irreverentiæ erga sacramentum. NEQUE OBEST, quod repugnent scriptores alii numero plures. Namque in plerisque Thomistæ scotistis V. G. Scotistæ Thomistis fortiter repugnant. Ergone nulla Thomistarum, nulla Scotistarum authoritas apud opinionum probabilitatem. AT Huius probabilitatis, quòd maximè urget, isti scriptores nullam rationem afferunt congruentem, in contrarium verò est fortissimum argumentum, in isto casu nullam reperiri Confessionem; atque ita nullam materiam, pro absolutione sacramentali, *Credatne* aliquis Vir prudens, tot & tantos viros, qui id ex animo senserunt, ore professi sunt, in lucem ediderunt suis scriptis, id sine mente, sine ratione sensisse, dixisse, scripsisse? quamquam falsum est, quòd nullas suæ opinionis rationes afferant, aut quod nullam materiam absolutionis sufficientem assignent. *Igitur eorum sententiam ulterius nunc probo, rationibus per illos allatis.*

Objectio prima ab authoritate.

Objectio secunda à ratione.

MCCCXIV. *Probatur benigna sententia. Primò.*

Prima sit Molfesii. In tali casu, inquit potest esse (prout in dubio præsumitur) ut quis sit memor salutis æternæ, & interiùs habeat aliquam attritionem, quâ rectè dispositus sit recipere sacramentalem absolutionem, & de attrito fieri contritus, nam experientia docet frequentiùs accidere, ut ita fiat, etsi contrarium aliquando accidat: leges autem adaptantur ad ea, quæ frequentius, non quæ rarò accidunt. Quæ ratio saltem probat in moribundo, qui Catholicè vixit, præsertim ubi Conciones, & Catechismi vigent, posse prudenter præsumi habere dispositionem sufficientem ex parte recipientis, talem absolutionem; atque ita ex hac parte nihil obstare.

Probatur Secundo.

Vlterius jam pro secundâ ratione ita Homo-bonus. In necessariis ad salutem, ait, tutior pars est amplectenda, & certiori periculo occurrendum est, & irreverentiam sacramenti, vel sacrilegii periculum tum conditione appositâ, tum authoritate D. D. hanc opinionem tenentium

nentium ceſſare dicitur. Quæ ratio ſaltem probat, nullum hic eſſe periculum ſacrilegij, aut irreverentiæ, ex parte impendentis talem abſolutionem.

Probatur tertio.

Deniq; oſtenditur eſſe ſufficiens materia, & confeſſio in tali caſu aliqualis, in quã poſſit cadere talis abſolutio, *pro quo ſit tertia ratio ex Dianâ.* Dici, inquit, poteſt, quod in hoc caſu adeſt aliquo modo materia, quæ per teſtificationem, & famam probitatis moribundi dicti efficitur præſens: probus enim vir ſupponitur omni die actum contritionis, & doloris elicere; Hanc Rationem, quia in eâ tota vis eſt, partim magis declaro, part m confirmo novâ ratione.

Datur materia præſens.

Si non contritionis, ſaltem attr tionis,

MCCCXV. *Confirmatio prima.*

Igitur ſic argumentor. Licitè moribundo in caſu neceſſitatis ſacramentalis abſolutio impendi poteſt; cùm is prudenter præſumitur bene diſpoſitus, & præbet per aliqualem Confeſſionem materiam ad abſolvendum: Atqui in caſu propoſito, & explicato, ita ſe res habet, Ergo etcęt. Conſequentia eſt clara: major ſatis certa ex principijs Theologiæ moralis; minor in quâ eſt difficultas, probatur per partes ſingulas. *Primò* talis moribundus in caſu ſupponitur vixiſſe more Catholico, & extra ſtatum peccat mortalis, hæreſ os, uſuræ, concubinatûs, ſolere adire templa, conciones, ſacramenta. Cujuſmodi enim homines poſt lapſum in grave peccatum urgente deinde Conſcientiâ, ſolent dolere, ante ſaltem nocturnum ſomnum, aut cùm vehementius pulſat recordatio, ſimulque proponere confiteri maxime ante ſuam mortem: ergo talis moribundus prudenter cen etur ritè diſpoſitus: alia enim diſpoſitio hîc nõ requiritur, quàm dolor de pe catis, & deſiderium ſuo tempore confitendi. *Vlteriùs.* Dolor ille, & deſiderium in talibus communiter ſolet exprimi, aliquo actu externo, & ſenſibili voce òrando, vel, ſigno tunſionis pectoris, & conjunctione manuum, genu flectione: ergo etiam prudenter hoc præſumi poteſt in caſu talis moribundi. *Tertiò.* Talis dolor ſenſibilis, & externum deſiderium confitendi ſuo tempore, præſertim in morte, eſt velle confiteri: hoc autem velle, eſt petere aliquo modo abſolutionem, & fateri ſaltem in genere, ſe habere aliquod peccatum, ſicut qui deſiderat Medicum, aut Medicinam, confitetur de ſe aliquam ægritudinem: ergò etiam hîc reperitur aliqualis confeſſio, & materia abſolutionis ſufficiens in caſu neceſſitatis, quando major notitia haberi non poteſt: nam hoc modo communiter docetur, eum qui in caſu neceſſitatis dat ſigna doloris, aut deſiderium confitendi, ſufficienter confiteri ſe peccatorem. *Adde* quòd pręſente ſacerdote, ipſa vita Catholicè, & probè acta in circumſtantiis poſitis exprimit, & loquitur talis moribundi dolorem, & deſiderium, neq; id multò minùs mihi innoteſcit ex illis ſignis Chriſtianæ pietatis iſtius hominis, quàm ſi puer V.G. veniẽs ad me mihi ſignificet, parentem, vel Dominum ſuum optâſſe confiteri, ubi abſolutio non cadit in ſignificationem, ſed in Confeſſionem ſignificatã; ita hîc, nam vitæ iſtius profeſſio mihi ſignificat talẽ ſaltẽ nõ multo tempore ante exercuiſſe actũ doloris, & deſiderii confitendi ante mortem, atq; ita manet probata minor ſyllogiſmi.

MCCCXVI. *Confirmatio ſecunda*

Confirmantur hæc omnia ex ſacramento extremæ unctionis. Nam ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum etiam requiritur, ut recipiens prudenter præſumatur diſpoſitus per aliquem dolorem, ſi ſit in peccato, & ut aliquo modo deſideret, & petat hoc ſacramentum ſibi conferri; nam adultis peccatoribus nul-

Conſideretur hæc ratio, quæ

semper mihi uisa fuit valde efficax. nullum sacramentum prodest, ni suscipiens sit dispositus, & petat sibi sacramentum applicari. Atqui extrema unctio datur, & dari debet etiam à sensibus alieno, qui Catholicè vixerit; quia talis prudenter præsumitur dolere de peccatis, & velle sibi adhiberi ante mortem omnia remedia à Christo instituta pro eo articulo: Ergo hic similiter in nostro casu, qui catholicè vixit, prudenter censebitur ritè dispositus per aliquem Doctorem, & petere pro eo præsertim Casu sibi impendi Sacramentum pœnitentiæ: quod sacramentum est magis institutum, pro tali remedio ad salutem necessario, quam extrema unctio.

Resolutio. *Maneat igitur* in eo Casu licitè impendi posse absolutionem Sacramentalem sub conditione in animo saltem retentâ. *si es Capax.*

Confirmatio tertia. Confirmatur iterum ex Sacramento Baptismi, qui in necessitate conferri debet, sub conditione cum materia est dubia: pænitentiæ autem sacramentum etiam relapsis est necessarium; ergò æquè conferri sub conditione debebit, si materia sit dubia.

MCCCXVII. *Obiectio.* DICES, neque has rationes esse probabiles; quia non probant ijs, qui contra sentiunt. *Respondeo*, satis esse videri probabiles ijs, qui eas seriò adferunt, & fortè alijs, qui necdum sunt imbuti Contrariâ opinione. *Quid sit ratio probabilis?* Nam ratio est probabilis, quæ sapienti non uni modò, sed pluribus probabilis videtur: alioquin plurimæ rationes Thomistarum V. G. non essent probabiles, quia esse non videntur tales Scotistis, neque Scotistarum Thomistis: neque requiritur, ut sententia Thomistarum sit probabilis, ut Scotistæ non possint solvere argumenta; sic enim non esset ea sententia tantum probabilis; sed demonstrativa; & licet hi non probent eas rationes, satis est alios probare verisimiliter sibi, & alijs cõtrario judicio nõ preoccupatis. *Resolutio altera.*

Addo præterea, licere in casu dictam absolutionem, ut quidem mihi videtur, etiamsi ante Casum susceptum fuisset pænitentiæ sacramentum, si tantum temporis intervallum intercesserit, ut talis moribundus consideratis prudenter omnibus Circumstantijs putetur incidisse in aliquod novum peccatum: neque sciatur esse in statu istius peccati; sed præsumi possit, hæc enim dispositio est materia sufficiens juxta supradicta; imò id verum est; etjamsi danda esset extrema unctio, ut dari debet in tali Casu, tamen adhuc liceat permittere supradictam absolutionem, quia extrema unctio est sacramentum vivorum, & licet magis piè, & probabilius Theologi doceant sacramenta etiam vivorum conferre primam gratiam non ponentibus obicem, tamen hoc multi probabiliter negant; ideoque remanet talis moribundus in aliquâ necessitate respectu sacramenti pænitentiæ. *An omnia sacramenta conferant primam gratiam per accidens?*

Nunc addo non modò licere in dicto Casu sacramentalem absolutionem; MCCCXVIII. sed debere dari, & quidem sub gravi peccato, saltem ex charitate, & Parochis etiam ex Iustitiâ. *Resolutio tertia.* *Nota hoc* *Ratio* facilis est ex principiis Communiter receptis, quod in extremâ necessitate salutis proximi omnia remedia adhibẽda sint, quæ secundùm probabilem aliquorum sententiam, sine peccato conferri possunt, omissâ etiam propriâ sententiâ, etsi fortè probabiliore: Charitas enim hoc dictat, & Iustitia respectu eorum, qui ad hoc ex officio tenentur.

Objectio prima. *Secunda.* *Tertia.*

Verùm hîc tàndem exclamas & quæris *Primò*, cur igitur id non practicatur? *Secundò* cur non præſcribitur in Rituali Romano Pauli V. aut ſaltem in alijs ritualibus dioeceſanis? *Tertiò* cur populus non docetur de eâ re in concionibus, & Catechiſmis? *Reſpondeo ad primum* practicari ab ijs, qui id docent: & ab alijs nonnullis in locis, qui ita docti, & perſuaſi ſunt hoc remediũ probabile eſſe. *Ad Secundum*, eſſe præſcriptum in Sacerdotali Ròmano, ut opinor, pro particulari illâ Eccleſiâ; nam de eo ſacerdotali id teſtatur Archiepiſcopus Bononienſis, qui poſteà Gregorius XV; Paulus V., in ſuo Rituali pro orbe toto Chriſtiano prudenter omiſit, quod ſummi Pontifices toti Eccleſiæ præſcribere non ſoleant, quæ adhuc dubia ſunt, nec ſatis conſtant, contenti hoc relinquere Doctorum ſententijs, & fortè expediret in Ritualibus diæceſanis, imposterum aliquid inſinuari ex memoriali Confeſſion. Bonon: & quorundam D. D. ſententiâ in caſu propoſito & bene explicato licere abſolutionem concedere ſub Conditione; ita tamen ut nullo modo negligatur, ſed omninò etiam procuretur extrema unctio *Ad Tertium reſpondeo*, populum necdum eſſe monendum neceſſariò publicè, quod adhuc res non ſit ita certa, & cæteroquin facilè inde caperent occaſionem non vocandi ſacerdotes, niſi quando moribundi eſſent in extremis, & ſine ſenſibus; expediret tamen, valde moneri populum, ut in talibus Caſibus recurrant ad ſacerdotem, pro extremâ unctione, & alijs modis, & remediis ſalutis quæ ſacerdotes meliùs norunt, quàm ipſi: deprehenduntur enim graves in hoc genere errores quorundam; qui putant fruſtra vocari ſacerdotem ad moribundos ſenſibus deſtitutos, Atque hæc hactenus ex Zelo animarum veſtrarum; an verò ſecundum ſcientiam, ſapientiores judicent. *Hucuſque doctiſſimè & pientiſſimè P. Carolus Muſart, cujus ſententiam univerſis commendo.*

Occurritur Prima. *Secunda.* *Quæ ſunt in ſacerdotali Romano, non obligant totam Eccleſiam.* *Non eſt negligẽda Extrema Vnctio.* *Occuritur tertia.*

IX.

MCCCXIX. HAbuit meo tempore Lovanij Viros doctiſſimos ſocietas, & inter ipſos P. Adrianum Crommium, Theologici ſtudij Regentem; floridiſſimo, & clariſſimo ingenio præditum; quicum libentiſſimè diſſerebam; ſemper enim revertebar doctior, ſemper melior. Hic igitur eximius Vir conſultus à P. Carolo Muſart, ſic reſpondit: [Sententia iſta de moribundo, ſic ſub conditione abſolvendo ob auctores à Dianâ productos (quos videre tamen non licuit) probabilis videtur utrinque ab auctoritate, & ſic probabilitate duntaxat extrinſecâ. Nam intrinſeca meo, & fere aliorum hic judicio exigua eſt, nam vita piè & Chriſtianè acta, quamvis præſumptionem dare poſſit, fore, ut confiteri, & abſolvi vellet, ſi poſſet; iſta tamen formalis petitio aut accuſatio non eſt; talem verò requiri expreſsè patet ex Arauſicano cap. 12. Chartaginenſi III. & IV. citatis, quæ ad abſolutionem moribundi, requirunt, ut voluntatis præteritæ teſtimonium habeat aliorum verbis, aut præſentes in ſuo nutu: unde patet hanc quæſtionem non nunc modò; ſed & olim in Eccleſiâ fuiſſe agitatam: nec tamen admiſſa tunc alia fuit, niſi cum dictâ reſtrictione, nec poſteà hæc videtur practicata, quod contra

P. Crommius qualis? *Vtrùm hæc quæſtio ſit antiqua?*

tra præallegatam ſententiam magnum videtur adferre præjudicium. Ita ſentio, ſalvo Iudicio meliore.] *Sic ille.*

Hanc quæſtionem eſſe antiquam, ait Crommius: eſto: Eam non fuiſſe practicatam in Eccleſiâ aſſerit, & unde illud ſciat, interrogo. Quid ſcripſerint ſcribant-ve, veteres, & abſentes ſcio, quid fecerint, aut faciant neſcioli. Puto ignorari omninò, An fuerit practicata vel non? Concilia ab eo citata non agunt de caſu præſenti, nam ſi agerent, ceſſaret quæſtio, & opinio hæc hæretica dici deberet, probabilis verò non deberet. Et tunc noſtra condemnari non poſſet, quia ſentiendum nobis eſt cum Concilijs, & opinio, quæ contra illa inſtituitur, non eſt noſtra. Cæterum quia Crommius & contrariæ ſententiæ Aſſertores concilia, & Theologos illuſtres citant, & allegant, eorundem verba accuratè expendamus.

An contra noſtram ſententiã militet Conciliorũ authoritas. Nota hoc.

X.

MCCCXX. SEd quid habet obſecro Arauſicana ſynodus, quod noſtram opinionem enervet? Hæc paucula cap. XII.

Exponitur Arauſicanum.

Subitò obmuteſcens baptiſari, aut Pænitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis prateritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu. Sed quid hîc contra noſtram ſententiam? *Iuſtificari hominem per fidem,* dicit ſacra pagina diverſis locis; inferebat Lutherus, *Ergo nõ per charitatem,* & quia videbat cautus vir conſequentiam iſtam claudicare, Corrupit textum, & additâ particulâ *tantùm* maluit in Theologiam peccare, quàm in Logicam. Et quidem, ſi etiam quis particulam *tantùm* addat Canoni Arauſicanæ ſynodi; illo poterit oppoſitam confirmare ſententiam; at manente textu prout nunc, *hac nunquam ibitur illuc.* Hæc conſequentia, *Homo eſt animal: Ergo equus non eſt animal,* mala eſt: bona hæc, *Solus Homo eſt rationalis: Ergo equus non eſt rationalis:* Igitur, ut etiam argumenteris, bene ſic textum Concilij corruperis, [ſubitò obmuteſcens baptiſari, aut pænitentiam accipere poteſt, in eo tantùm cauſu, quo voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu. At moribundus ille, de quo loquimur, neutrum facit: ergo abſolvi non poteſt.] In hoc enim caſu, omnia concederem. At illud *tantùm* non reperitur in concilij contextu: ergo nihil adverſarij concludunt.

An juſtificemur per fidem.

De conſequentia excluſivâ.

Imò videtur à nobis ſtare illud concilium, quoniam Baptiſmum cum Pænitentia conjungit, & ſtante paritate ſic arguo. [Sicut de Baptiſmo, ſic de pœnitentiâ diſcurrere poſſumus, & debemus: Sed catechumenus, qui in morbum lapſus ſenſibus deſtituitur, baptiſari poteſt: quia ipſa ſtatûs catechumeni profeſſio ſit Baptiſmi ante mortem ſuſcipiendi petitio: Ergò Catholicus, qui in morbum ſimiliter lapſus, ſenſibus deſtituitur, abſolvi poterit: quia ipſa ſtatûs Catholici profeſſio ſit abſolutionis ſacramentalis ante mortem ſuſcipiendæ petitio.]

Retorquetur adverſariorum argumentum.

An catechumenus ſenſibus deſtitutus ſit baptizandus?

Confirmatur. Quia profeſſio eſt alter Baptiſmus: & Novitij ſunt Religioſi ordinis Catechumeni: at ipſi, ſi in ſimilem morbum incidant, & ſenſibus ſint deſtituti, admitti ad profeſſionem ſimplicem poſſunt ex naturâ rei: & ad ſolennem, niſi aliter ab Inſtitutore ſolennitatis (Pontifice) diſponatur: (modò tamen aliter nõ diſponitur)

An novitius ſenſibus deſtitutus ſit ad profeſſionẽ promovendus?

tur) Ergò Catholici, ſunt enim vitæ æternæ Novitij & Catechumeni, admitti ad ultimam abſolutionem poſſunt, niſi aliter Inſtitutor (Chriſtus) ordinaverit: At ille non ordinavit aliter. Ergo poſſunt.

Quid ſit nutus?

Accedit, quod etiam poſitâ illâ particulâ *tantùm*, quam bonus Logicus in Concilij textu deſideraret, ille ſtaret à nobis: nam nutus eſt oculorum, capitis, aut manuum vox: Et vita orthodoxa non eſt aliquid purè ſpirituale, & mathematicum, ſed aliquid, quod oculis, quod capite, quod manibus, imo & interdum voce exprimitur, juxta ea, quæ ſuperiùs notavimus.

An vita Chriſtiana ſit vox?

Hinc eſt, alia etiam Conciliorum teſtimonia, quæ non vacavit recognoſcere; à nobis ſtare. Sic enim arguo [Sicut Arauſicanum concilium cap. 12. Sic Carthaginenſe III. cap. 34. & IV. cap. 76. cum decretali Leonis I. Ad Theodorum Foriolenſem, quæ eſt Epiſt. 91. Loquitur: At Arauſicanum, nihil habet contra noſtram doctrinam, multa pro: Ergo idem de utroque Carthaginenſi eſt dicendum. Et nota obiter P. Petrum Marchantiun in Tribunalis Sacrament. *tract.* 4. *titul.* 4. *quæſt.* 3. *pag.* 141. *a.* hæc eadem Conciliorum teſtimonia pro noſtrâ ſententiâ citare. Non ergò eſt evidens, quod ex illis objicitur contra noſtram doctrinam, quam non volumus eſſe certam & evidentem, ſed probabilem.

De aliis Conciliis.

Nota hoc.

XI.

Exponuntur verba Authorum, qui tenent opinionem contrariã.

UT Conciliorum literam intellexerimus, recognoſcamus verba Authorum, qui dicuntur habere opinionem Contrariam.

Henriquez. *lib.* 3. *de pœnit. cap.* 10. *num.* 6. ſic ait. [ſi infirmus am'ſſo i ationis iudicio nullum præbet, nec paulò antè dederat peccati, & Pœnitentiæ ſignum, nullo modo eſt abſolvendus à peccatis; in quo quidam rud'ores ſacerdotes errant.] Conſonat illi Layman *Theol. Moral. libr.* 5. *tract.* 6 *cap.* 12. *numer.* 4. ait enim. [Patres, & Doctorès non aliter permittunt Pænitentiæ ſacramentum moribundo obmuteſcenti miniſtrari, niſi antea ſacramentalem abſolutionem verbis aut ſignis petiverit] Conſentit Petrus Fay *de pænit. in addition ad* 3. *quæſt.* 6. *art.* 2. *diſp.* 2. Ubi ſic aſſerit. [Neutiquam abſolvi poterit, qui ſubitò in ſupremum vitæ incidit diſcrimen, neque coram ſacerdote exprimere peccatum ullum poteſt, aut ſignis aliquibus dolorem peccatorum, & volitionem Confitendi patefacere; licet Contrarium indiſcretè, & ignoranter ſatis, ac ſine ullo prorſus vel apparente fundamento à varijs Sacerdotibus practicetur.] Et eodem modo, aut fere loquuntur Reginaldus *tom.* 1. *libr.* 8. *cap.* 3. *numer.* 25. Turrianus *de pænit. quæſt.* 9. *art.* 2. *diſp.* 30. *dub.* 1. *ad* 3. Bellochius *de Caſib. reſerva. p.* 1. *quæſt.* 2. *numer.* 116. Pitigianus *in* 4. *ſent. tom.* 2. *diſt.* 17. *quæſt. unicâ. art.* 8. *Concl.* 3. Iribarne *in* 4. *tom.* 2. *diſt.* 18. *quæſt. unicâ. diſp.* 16. *ſeſſ.* 5. Vaſquez *in.* 3. *p. tom.* 4. *q.* 91. *art.* 2. *dub.* 1.

Nota id bene.

Ex quorum verbis tria ego colligo. *Primum* eſſe multos, qui in praxi ſequũtur opinionem, quam nos admittimus, & iſti rejiciunt Authores. *Secundum*, ſufficere ad abſolutionem recipiendam, quod æger ante illum morbum aut accidens illam ſignis petierit. *Tertium* hos Authores laborare dialecticâ.

Corollaria.

Pri-

Primum, Secundumque concedis; tertium probo. Quoniam illorum verba mihi videntur similia istis [Qui linguâ petit absolutionem, impetrare illam poterit: ergo debebit non absolvi, qui eam petat latinè.] pulchra Consequentia: quasi lingua latina non sit lingua. Progredior. [Qui antequam inciderit in vitæ discrimen voluntatem recipiendi ultimam absolutionem signis expresserit, absolvi poterit; & debebit: at Catholicus sensibus destitutus, antequam in eiusmodi vitæ discrimen, incidit, signis externis expressit voluntatem recipiendi ultimam absolutionem: ergo absolvi poterit; & debebit. Probatur minor.

Quoniam vita Catholica consistit in actibus externis, quorum singuli sunt signa, sunt vocis, sunt linguæ, quæ postulant ultimam gratiam; non quidem miraculosè conferendam, sed per media à Christo Domino ordinata: hoc est per Sacramentum Pœnitentiæ.] Fallitur igitur Petrus Fay, cùm benignam sententiam crudeli Censurâ condemnat: non enim illam, ut ait, indiscretè, ignoranter, ac sine illo prorsus vel apparenti fundamento varij sacerdotes practicant: Sed illam discretissimè, sapientissimè & fundamento tam probabili, ut totâ vitâ suâ ille illud non sit evidenti aliquâ solutione debellaturus.

XII.

Examinatur alia ratio,

Addam etiam rationem, quam ex Maldero Antuerpiensium doctissimo Episcopo *tract. de sigillo Confess. cap.* 15. Alphonso de Leone *tract. de officio & potest. Confess. tom.* 1. *resol.* 6. *numer.* 131. Naldo *in summâ verb. confessio. numer.* 32. Et alijs colligit Antoninus Diana 3. *part. tract.* 3. *resol.* 8. §. *Nec valet.* quâ existimo nostram potiùs sententiam confirmari. Sic arguunt. [Absolutio est actus iudicialis: Sed ad judicium non proceditur, ubi nulla est accusatio: Ergo.] Hac ipsi ratione moventur, ut moribundo, de quo agimus, absolutionem negent: hac Petrus Marchantius *in suo Tribunali*, ut concedat: & me Iudice hic ultimus juxta Regulas, & fundamenta bonæ Logicæ. Huic igitur rationi respondeo Concedendo majorem, est enim clara, certa, & ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 9. desumpta. Progredior distinguendo minorem, est enim falsa, si agatur de accusatione verâ, & reali: vera, si de virtuali, & præsumptione. Sæpæ enim ex indicijs, & circumstantijs concurrentibus ad judicium proceditur; & sæpe ipsummet delictum accusat. *quâ utuntur utrique sententiæ defensores.*

Casus proponitur.

Vtrem meliùs intelligas, hunc casum à te decidendum propono. [Bacher captus Bruxellis, dum arctè custoditur in secretissimo Carcere, laqueo invenitur suspensus: & damnatur statim: & quia fuit desperationis reus, per pedes patibulo infausto suffigitur.] Anne sanctè damnatur? In urbe illâ fui, cùm casus accidit, nec audivi, vel unum, qui contra sententiam mussitaret. Sed quis eum accusavit obsecro? quis convicit? Accusavit eum, & convicit vita anteacta, proditiones & scelera, de quibus videbatur convictus, ita ut omnibus consideratis non aliter videretur occisus, quàm à se. Ergo in tribunalibus in-

In tribunalibus politicis sufficit accusatio virtualis & interpretativa.

dicia, quæ vehementia dicuntur loco accuſationis, & probationis haberi ſolent: & indicia, quæ elidi non poſſunt, æquivalent informationi plenæ. Errant igitur Diana, & alij, ſi ſemper accuſationem veram, & realem in Iudicio requirunt: Et ipſi velint nolint, debent ſtare à nobis, ſi ſint contenti accuſatione virtuali, & interpretativâ.

Ergo in tribunali ſacramentali eodẽ modo proceditur.

Hinc ego, *quia præſtat ab hoſte doceri*, jam audentior, & doctior, eandem rationem ſumo, ut meam opinionem ſtabiliam. Sic diſcurro. [Abſolutio eſt actus Iudicialis. Ergo ſicut in Iudicijs Civilibus, proportione ſervatâ, ſic etiam in Pænitentiæ ſacramento proceditur.

At in Civilibus Tribunalibus non ſolùm accuſatio vera, & realis, ſed etiam virtualis moralis, & interpretativa locum habet: ergo etiam in tribunali Sacramentalis confeſſionis.] Recognoſcat obſecro, ſincerus Lector conſequentiam utramque, videatque an ex Concilio Tridentino illi melius ſuam, quàm nos noſtram, deducant. Quod ſi evidens ſit nos melius dialecticari; erit evidens etiam noſtram ſententiam eſſe probabiliorem.

XIII.

An omnes opiniones probabiles ſint tolerabiles?

Rogas, An hæc doctrina ſit, quæ practicetur non coram hominibus, ſed coram Deo? *Reſpondeo* multas eſſe opiniones verè probabiles, quæ coram hominibus locum non habent: vel propter inconvenientia, quæ parturiunt, vel propter ſcandalum, cui præbent anſam: multa enim probabiliter fiunt, quæ ob circumſtantium ignorantiam meliùs omitterentur. An-ne abſolutio moribundi eſt ejuſmodi? Forte id ſentire potuit aliquis, ante annos viginti vel triginta, jam non poteſt. Rem ediſſero, & dilucido exemplo. [Iacebat Pragæ Excellentiſſimus Dominus Balthaſar de Marradas, ſenſibus deſtitutus, accedunt ſacerdotes nonnulli, nec ullus eum audet abſolvere. Supervenit P. N. (hodie vivit hîc Pragæ in ſocietatis collegio, & pientiſſimus, & doctiſſimus eſt) & ne ægrotum deſereret, aut ignorantes ſcandalizaret, jubet omnes egredi, & paulò poſt revocat dicens, *Mihi ſigna doloris ſufficientis exhibuit, & eum abſolui,* & interim miſer ſenex jacebat moribundus ut anteà. Adfuit P. Bernardinus Caboco, Hibernus Minorita, à quo hoc habeo, & cenſuit illum doctiſſimum P. Ieſuitam, ne cogeretur ſui facti rationem ignorantibus dare, noluiſſe coram alijs dictum moribundum abſolvere. At hâc hodie doctrinâ publicè uti poterimus, quia jam videtur magnâ Doctorum authoritate fulta non poſſe condemnari, aut notari.

XIV.

De abſolutione mortui.

MCCCXXI.

Egimus de moribundis, veniamus nunc ad mortuos, & videamus, Utrùm abſolvi poſſint? A cenſuris, quæ cadaver afficiunt, illud abſolvi poſſe etiam exanime clarum & certum eſt: at ipſa

at ipsa à peccatis anima semel separata non potest. Sed quid requiritur, ut aliquis mortuus esse dicatur? Quæstio hæc potius est physica, quam ethica, & interim uno aut altero casu illustrabitur.

Proponuntur duo casus. Primus.

Primus jam olim mihi fuit propositus, & reponi potest per hæc verba. [Confitebatur Petrus, & dum lachrymas funderet & actus doloris eliceret, aut morbo aut contritione victus incidit in deliquium animi. Eum alij censent mortuum, alij vivum, & dum omnes dubitant, hæret sacerdos, & absolvere pœnitentem non audet, Dei tamen Petrus beneficio ad se rediit, & sacramentaliter fuit absolutus.] Sic casus accidit. Et nunc Sacerdos, ne iterum in ejusmodi anxietatem incidat, doceri vult, An hominem, aliàs bene dispositum, ex hoc solo capite, quod dubitetur, an sit mortuus teneatur non absolvere: aut potiùs teneatur absolvere?

Secundus.

Secundus ante paucos dies propositus mihi fuit à P. Moreto, S. Th. Professore, qui sic rem narrat. [Vocari jussit Confessarium Ausonius morbo repentino laborans, & dum ille quæritur humorum violentiâ suffocatur. Condolent omnes, quod ante adventum Confessarii devixerit. At superveniens iste nil moratur: ad cadaver accedit, & mortuum sacramentaliter absolvit, & in summam admirationem omnes circumstantes inducit.] Res sic transijt. At jam hodie quæritur, An licitè, an validè potuerit mortuum jam defunctum absolvere?

CCXXI.

Propone, Amice Lector, casus hos cuicumque juniori Theologo, & audies esse faciles, & solutione non egere. At ipsi difficillimi sunt. Eos sequentes Conclusiones dissolvent.

An separata anima possit absolvi?

PRIMA. *Anima separata à corpore non potest à peccatis absolvi.* Est certa apud Catholicos; nam pœnitentiæ Sacramentum est privilegium, quod nec separatæ Animæ, nec Cadaveri, sed Homini viventi conceditur.

An detur vita dubia?

SECUNDA. *Impossibilis est casus, in quo dubitatur, utrùm homo adultus sit vivus vel mortuus.* Et non jam suadetur s d demonstratur hæc Conclusio: quia ubi succurrit ratio aliqua gravis, non dari dubium evidens est: nam sive illud sit negativum, sive positivum omnem gravem rationem excludit: Atqui in morte hominis ratio gravis succurrit: Ergo. Probatur minor. Quia possessio fundat rationem gravem, & omni probabili (imò, omni probabiliore) certiorem: & in hominis morte possessio pro vita est. Debet ergo censeri vivus, quousque certò sit mortuus.

An habens dubiam vitam absolvi possit?

TERTIA. *Si esset possibile ejusmodi dubium, & de facto daretur, deberet homo habens dubiam vitam absolvi.* Patet; quia in omni dubio standum est pro possessione, quæ præcessit hoc dubium. At ante mortem dubiam erat in possessione vita certa: Ergo erit standum pro vitâ.

Quid dicendum de resuscitatione dubia?

QUARTA. *Si fuisset verè mortuus, & miraculo dubio ad vitam dubiam resuscitatus, deberet censeri non vivus.* Nimirùm ob eamdem rationem. Quoniam

niam in omni dubio standum est pro possessione quæ præcessit hoc dubium. At ante resuscitationem dubiam erat in possessione certa mors. Ergo esset standum pro morte.

Probabiliter mortuus:

QUINTA. *Casus est possibilis in quo aliquis probabiliter dicatur mortuus.* Et ostenditur; quia contra possessionem possunt & solent formari probabilia argumenta.

Absolvi potest.

SEXTA. *Homo probabiliter vivus, (si aliunde non obsit, dispositionis defectu) absolvi potest.* Patet; quia in rebus practicis possumus sequi opinionem probabilem. Et quia possumus minus probabilem, homo minus probabiliter vivus, & probabiliùs mortuus, absolvi potest.

'mò etiam probabiliùs mortuus.

SEPTIMA. *Homo minus probabiliter vivus absolvi debet. Nimirùm, ex iustitia à suo Parrocho, & ex charitate à quocumque simplici Sacerdote.* Demonstratur. Quoniam ego teneor ex charitate juvare proximum in extremâ necessitate constitutum, si possum: & ex justitiâ teneor juvare filium in eâdem necessitate constitutum, si possum. At, qui inconfessus est in articulo mortis, est in extremâ necessitate.

Charitatis præceptũ.

An minùs probabilẽ sententiam sequi possim?

Ergo juvare eum debeo, si possum. At possum sequi opinionem minus probabilem & eum censere vivum; & posito hoc dictamine eum absolvere: Ergo & teneor; videlicet, ex charitate, si sim proximus; & ex justitiâ, si sim Parochus.

De absolu-

Sed quantum valebit illa absolutio? Sunt multa, quæ fiunt probabiliter & certò valent; nam confessio facto cum opinione probabili (sive ista se teneat ex parte integritatis, sive ex parte jurisdictionis) certò valida est. Cæterùm, si probabilitas se teneat ex parte alicujus circumstantiæ essentialis, erit absolutio, non certa, sed merè probabilis.

-tione probabili.

Hinc est, quòd, si pœnitens probabiliter putet se attritum, & tamen attritus non sit, probabiliter etiam putabit se absolvendum, non tamen absolvetur de facto. Hinc etiam est (& modò respondemus quæstioni) quod, si pœnitentem probabiliter putemus vivum, & tamen reverà mortuus sit, probabiliter etiam putabimus eumdem absolvi posse, & tamen absolvi de facto non poterit: quia ad absolutionem requiritur ut vivat pœnitens, & opinionum probabilitas non dat veram & physicam vitam defuncto.

Quando moriantur homines?

OCTAVA. *Non est evidens tunc mori hominem, cùm ultimò sensu privatur.* Rem edissero. Solent ægri in deliquia profundissima incidere, & mortui putari, quousque paulatim se recuperant & ad se redeunt.

An detur instantanea mors.

An mortẽ deliquium præcedat?

Sed quid fieret illi, qui diceret nexum animæ & corporis esse substantialem, fortissimum, & fidelissimum; nec rumpi tam citò quàm putamus: omnes ad unum moribundos ad mortem per gradus transire: è valetudine venire ad morbum, è morbo ad deliquium, & è deliquio ad mortem? An-non innumeri casus sunt in

Histo-

Historijs, qui hanc veritatem persuadebunt? Legimus sæpe ægros in cordis deliquium lapsos, & mortuos creditos, miserrimè fuisse sepultos. Legimus ex istis nonnullos speciali Dei misericordiâ ab ipsis sepulchris ereptos. Quid ergo vetat dicere, Omnes prius à sensibus & posteà ab ipsâ animâ deseri? Quid vetat addere, ex desertis à sensibus alios ad se rediisse, & alios ad se non rediisse? an non sunt leges publicæ in communitatibus multis, quibus est cautum, ne ante vicesimam- quartam à morte horam sepeliantur cadavera, si fortè ad se redire possint? an-non eadem ratio, quæ urget ne sepeliantur, urgebit ut absolvi possint, nam sic discurro. Vel sunt viva, vel non. Si non, terræ mandari possunt: & si non possunt, viva sunt; & si vivunt, etiam absolvi possunt.

An defuncti statim sepeliri debeant?

DISPVTATIO INCIDENS.

Anne peccata dubia sint in Sacramentali confessione explicanda?

MCCC-XXII. EGi de moribundo, qui nullo signo præsente confessionem postulaverat, & eum posse, imò & debere absolvi dixi, & ut puto satis clarè probavi, nam positis conditionibus & limitationibus, quæ à nobis & à Doctoribus apponi solent, nostra sententia certa est. Egi tamen de absolutione mortui; ubi ostendi, non omnes illos esse verè mortuos, qui tales videntur. Volebam dimittere calamum, sed nova & gravissima difficultas occurrit, quæ disputat de peccatis dubiis, & inquirit, *an exponi illa debeant in confessione sacramentali?* Est quidem difficultas, quam omisere Veteres, Juniores vix audent resolvere, ne à communi doctrina in gravissima materia excedant. Ut autem eam intelligas, revocanda in memoriam venit Conscientiæ divisio; docuimus enim sextuplicem apud Ethicos conscientiam esse, nimirùm, Fidelem, Evidentem, Probabilem, Dubiam, Scrupulosam, Hypocondriacam. Conscientiam Fidelem vocamus revelationi innixam: Evidentem, quæ certa & clara; qualem habet, qui certò scit se peccavisse, aut certò scit non peccavisse: videlicet, illam, quæ nascitur à scientia experimentali clara, contra quam vel nulla ratio militat, vel nulla gravis. Probabilem dicimus eam, quæ gravibus fundamentis substruitur; qualem haberet, qui ob rationes fortes se peccasse, & propter alias etiã fortes se non peccasse existimaret. Consultò utrobique *fortes* posui; ille enim, qui haberet, vel fortes contra leves, vel contra nullas, non esset dicendus habere conscientiam probabilem; sed certam: probabilitas enim in moralem certitudinem evadit per accidens, quando rationes contrariæ ignorantur. Dubiam conscientiam dico, quæ non innititur rationi gravi. Scrupulosam, quæ nascitur ex ignorantia & superbia; & solet in viris piis nonnunquam reperiri, qui carent doctrina sufficiente ut veritatem examinent, & impediuntur sublatente superbiâ, ne doctiores interrogent. Hypocondriacam tandẽ dicimus conscientiam hominis humore melancholico afflicti, quem tædet actionum suarum, hæc enim despectu nescio quo præventa, omnes & singulas actiones quas elicit, reprehendit. Hæc omnia

Proponitur tota difficultas.

Conscientia sextuplex.

Nota hoc bene: quia forte canon sus est impossibilis.

dictis cohærent, ſed debuerunt breviter reſumi, ut clarius diſputatio aliàs difficilis & obſcura procederet. His poſitis ſit

Protheorema I. *Peccata certò commiſſa, ſi gravia ſint, debent neceſſariò ſubdi tribunali ſacramentali Confeſſionis; & ſi levia poſſunt.* Ita omne Authores.

Protheorema II. *Peccata certò non commiſſa, levia vel gravia ſint, non poſſunt ſubdi eidem tribunali Confeſſionis.* Ita omnes.

Confeſſionis materia.

Utrumque probatur evidenter; nam contra inſtitutionem Sacramenti Pœnitentiæ, tam militat peccati perpetrati negatio, quàm non perpetrati confeſſio. Sed poſtulas. An confiteri peccatum veniale, quod certò ſcis non commiſiſſe, poſſis ſine culpa mortali? Si ſit pars confeſſionis, benignior reſolutio eſt, forma enim habet materiam ſupra quam poſſit cadere: ſi autem ſit tota confeſſionis materia, videtur eſſe peccatum veniale Philippo Fabro, in Academia Patavina publico S. Theologiæ Profeſſori *tractat. de pœnitent. in 4. ſent. diſt.* 17 *quæſt. unic. diſput.* 14. *cap.* 3. *num.* 51. & reliquis omnibus, quos viderim, mortale.

An peccet mortale, qui non commiſſa confitetur?

An liceat ſequi opinionem minus probabilem, etiam in confeſſionis materiâ?

Protheorema III. *Qui ſubſcribens communi Theologorum ſententiæ, aſſeruerit eſſe tutum ſequi opinionem etiam minùs probabilem, aut inconſequentiâ laboraturus, aut dicturus peccata, quæ commiſſa fuiſſe aut non fuiſſe probabile eſt, non eſſe in confeſſione neceſſariò explicanda, ſed poſſe pœnitentem alterutri parti ſubſcribere, & ſequi ſuum arbitrium; nimirùm, vel judicando eſſe commiſſa & confitendo, vel judicando non eſſe commiſſa & non confitendo.* Patet; quia aliàs falſum eſſet quidquid de probabilitate à viris ſanctiſſimis & doctiſſimis benignè ſcribitur. Unde Author Compendij Dianæ impreſſi Antverpiæ anno 1641. verb. Confeſſio num. 31. *Aliud eſt*, ait, *ſi probabiliter judicaret ſe vel non commiſiſſe peccatum, vel non eſſe mortale, vel ſe eſſe confeſſum, tunc enim ad nihil teneretur quamvis contrarium judicet probabilius Marat. & alij.* & citat Dianam *part.* 3. *tractat.* 4. *reſolut.* 60. & *part* 4. *tractat.* 3. *reſolution.* 5. & *part.* 5. *tractat.* 14. *reſolut.* 113. Ubi obiter notandum eſt benè dubium à probabilitate diſtingui à Sanchez *libr.* 1. *in Præcept. cap.* 10. malè autem à Lugo *de pœnitent. diſputat.* 16. *ſect.* 2. *§.* 3. dubium poſitivum cum probabilitate confundi. Sed & Joannes Præpoſitus *quæſt.* 5. *de integritate Confeſſ. dubitat.* 3. videtur omne dubium cum probabilitate confundere, ait enim. *Notandum hominem propriè dubitare, quando fluctuat, nec poteſt in alterutram partem determinatum judicium formare: quod interdum accidit, quia in neutram partem ſuppetit ratio, interdum verò contingit quia utrimque apparent rationes probabiles.* Diſplicet illud verbum ultimum, quia ſi utrimque probabiles rationes ſuppetant, non eſt dicendus habere conſcientiam dubiam, ſed probabilem. hîc autem non inquirimus, An peccata, cùm non fuiſſe commiſſa probabile eſt, debeant in confeſſione explicari; hæc enim quæſtio omninò diverſa eſt: ſed examinamus, An debeas confiteri peccata, ſi dubites te commiſiſſe.

An dubium à probabilitate diſtinguatur?

Protheorema IV. *Scrupuloſis optimè conſulitur, ut omittant in confeſſione omnia illa, quæ non ſunt evidenter peccata mortalia.* Ita Layman *Theolog. Moral lib.* 1. *tractat.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *numer.* 37. quem laudat & ſequitur Diana *part.* 3. *tractat.* 4. *reſolut.* 60. Scrupuloſis Hypocondriacos adnumera, nulla enim eſt diſparitatis ratio.

Conſilium dandum ſcrupuloſis.

Pondus igitur difficultatis ad dubia

peccata

peccata devolvitur, & quia hæc multis dubiis novis implicantur, explicentur curiosiùs necessarium est.

Conscientia dubia quæ sit: & quotuplex?

Dubiam conscientiam definivimus, ratione gravi destitutam: & in dubiam positivè & dubiam negativè distinguimus. Consciētia positivè dubia illa est, quæ caret gravi, habet tamen unam vel alteram rationem levem: at dubia negativè, illa, quæ non solùm caret ratione gravi sed & levi. Hæc divisio ab ipsamet conscientia desumitur; sed si objectum aut conscientiæ contemplemur materiam, dicendum est quatuor modis posse conscientiam dubiam esse.

Quot modis dubiū esse possit?

Primò de peccati commissione; secundò de quantitate; tertiò de qualitate, quartò de absolutione.

Dubitat de peccati commissione, qui utrùm fecerit vel non fecerit, nescit: puta, si Petrus adhibito debito conscientiæ examine dubitet, an fuerit furatus vel non. vel si tale dubium sub hanc materiam cadere non posse credideris, ad actus purè internos non bene nobis cognitos transi, & experieris esse plurimos, qui dubiis torquentur, & utrùm assensum præbuerint vel negaverint, nesciunt.

Dubitat de peccati quantitate, qui certò scit se rem fecisse, an verò peccaverit graviter vel leviter, ignorat. Puta si Petrus sciret certò & evidenter se furatum fuisse; nesciret tamen an materiam gravem vel levem.

Dubitat de peccati qualitate, qui certò scit se peccatum commisisse, illiusque quantitatem non ignorat, nescit tamen an ad talem vel talem infimam speciem pertineat. v. g. si Petrus sciret certò se peccasse mortaliter in fornicatione, dubitaret tamen an fœmina, quâ fuerat usus, esset soluta conjugata aut monialis.

Tandem de peccati absolutione dubitat, qui scit se illud commisisse, & & quantitatem & qualitatem peccati non ignorat, nescit tamen an fuerit illud legitimè confessus? aut certè, an fuerit legitimè absolutus?

Hæc dubiorum genera Authores nonnulli confundunt, nonnulli plus distinguunt quàm ratio & tribunalis institutio requirit. Ut ergò solidè & clarè quæstionem decidamus, controversiâ in tres Articulos subdividemus. *Primus* veras conclusiones statuet & probabit: *Secundus* adlegabit Authores veræ sententiæ consonos: *Tertius* satisfaciet rationibus objectis pro contrariâ parte.

ARTICULUS I.

Vera sententia proponitur & ratione probatur.

TEneo primò *eum, qui dubitat de qualitate seu specie peccati certus de gra-* MCCC-XXI.
vitate materiæ, teneri confiteri. Hoc est, Petrum debere absolutè confiteri peccatum furti v. g. si certò sciat se fuisse furatum materiam gravem, dubitet tamen an profanam vel sacram: si certò sciat se abusum fuisse fœminâ, dubitet tamen an sæculari an moniali: ratio est: quia peccata certa sunt in confessione aperienda, & Petrus tametsi dicatur de qualitate & specie infima aut fortè de circumstantiâ aliquâ speciem mutante dubitare, scire certò se mortaliter peccavisse supponitur: nemo autem unquam credidit posse subticeri in confessione mortalia crimina, quæ se commisisse Petrus evidenter cognoscit. Cùm Authores inter dubium de peccati substantia, & dubium

de qualitate distinguunt, sæpe nomine qualitatis (labii error est) ipsammet quantitatem intelligunt, sæpe non. si qualitatem peccati ab ejus quantitate distinguunt, bene poterunt obligationes ex illis dubiis subortas distinguere asserendo peccata dubia esse in confessione aperienda si dubiū sit de eorumdem qualitate, si sit de substantia aut quantitate non esse. Unde

Tribunalis Civilis & Sacramētalis proportio.

Teneo secundò *eum, qui dubitat de peccati commissione, quantitate aut absolutione non teneri confiteri.* Et videtur probari manifestè. Nam confessionis tribunal est analogum tribunali forensi & litigioso; utrumque enim constituitur Actore, Reo, Testibus & Iudice. In confessionis tribunali Iudex qui Confessarius. Reus pœnitens in quantum peccavit: Actor ipsemet pœnitens in quantum Deum amans & peccata fragiliter commissa detestans. Testimonia sunt rationes graves & infallibiles quibus actio fundatur. Atqui in tribunali Mechliniensi, hæ accusationes, *Appello de latrocinio sortem, quia dubito, utrùm furatus fuerit; Ambrosium, quia tametsi nullus testis id asserat, forte furatus est: Anselmum, quia est unum indicium leve,* & hujusmodi aliæ admitti non debent: ergò nec in tribunali confessionis.

Notentur benè hæ confitendi formulæ.

Confirmo primò: Pœnitenti legitime confitenti debet Confessarius absolutionem impendere: atqui absolvi non potest absolute, qui ad tuos pedes provolvitur & ait, *Domine, Vtrùm furatus fuerim dubito, si verè furatus sim, me accuso, aliàs non.* Vel forte, *Scio quidem me furatum fuisse, at quantitatem nescio, si fuerit levis non me accuso, non enim levia teneor confiteri; si autem fuerit gravis, me accuso.* Vel tandem. *Scio certè me peccavisse mortaliter, dubito an fuerim tale crimen confessus, cumque non tenear bis eadem confiteri peccata, non me accuso de illo, si illud confessus sum, si non sum confessus me accuso:* ergò. [Quod non possit absolvi absolute, demonstro. Quia absolutio absoluta requirit materiam certam & absolutam, quæ in hujusmodi confessionibus non reperitur.

Solutiones duæ.

Huic argumento bifariam solent Authores respondere; alij enim volunt certam aliquam materiam dubio peccato adjungi, alij nullam certam adjungi, sed absolutionem dari sub conditione; sed utramque responsionem esse absolute insufficientem clarissime probabo.

Impugnatur prima.

Prima solutio displicet. Nemo enim tenetur peccato dubio certum veniale adjungere, quia venialia non pertinent ad materiam necessariam confessionis, sed ad liberam: nec tenetur adjungere mortale jam confessum, quia nemo tenetur unum & idem peccatum bene confessum iterum confiteri: ergo materiæ dubiæ non tenetur, si mortifero non confesso careat, certam aliam adjungere. *Dices* tunc teneri per accidens vel confiteri veniale aliquod determinatum, vel mortale licet olim confessum. *Sed hæc* obligatio per accidens, leviter protruditur; hæ enim positiones, *Nemo tenetur confiteri venialia, Nemo mortalia jam confessa,* universaliter veræ creduntur: nec debet exceptio admitti, quæ non probetur saltem aliquâ ratione gravi. Regulam esse generalem constat ex Tridentini Sessione XIV. in cujus cap. V. sic lego. *Venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, quamquam rectè & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur,*

dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Ecce universaliter Concilium loquitur: ecce non docet venialia aliquando debere exponi, & aliquando non debere, sed absolutè affirmat semper taceri posse. Non est ergò, cur contra universalē Concilij Tridentini doctrinam exceptiones & limitationes invenias. Ubi obiter vellem scire, An credas illa verba Concilij eo sensu quo ab ipso sunt tradita, esse fide tenenda? si hoc scias, scies subinde esse hæreticum, qui pertinaciter aliquod dogma defenderit contra canonicam propositionem. Cum autem hęc universalis sit, omnem exceptionem excludit, futura aliàs falsa, si vel in uno casu fallat. *Dices*; Ipsa Sacræ Scripturæ testimonia, tametsi universaliter dicta, solent sæpè restringi & aliquas exceptiones pati; omnes enim habere peccatum originale multæ canonicæ periodi insinuant, & tamen piè & laudabiliter Dei Genitricem excipimus. ergò similiter tametsi verba Concilij videantur asserere posse semper omitti peccata venialia, poterit subintelligi aliqua exceptio, nimirum, nisi adjuncta sint mortalibus dubijs, ratione quorum debebunt explicari per accidens. *Et respondeo*, nemini privato homini concessum, ut universales positiones dictatas & revelatas ab Spiritu sancto restringat, illæ enim, quæ hodie restringuntur, summo totius Ecclesiæ consensu & consilio restringuntur, & hoc propter rationes fortissimas, quæ in præsenti locum non habent: si enim quæcumque ratiuncula sufficeret, ut universaliter latas leges remitteret, & ad aliquos singulares casus reduceret, periclitaretur decalogus, abblandireris enim tibi, & millenas exceptiones & limitationes delirares. standum igitur verborum communi acceptioni in Canonum Catholicorum materiâ, ubi non docemur ab Ecclesiâ verba esse aliter interpretanda.

Prætereà hanc confitendi venialia aut mortalia jam confessa repetendi obligationem, quę dicitur suboriri per accidens, esse omninò fictam ostendo. Habeat Petrus unum & solum peccatum dubium, nullum veniale, nullum aliud mortale: & inquiro, an & iste teneatur materiam aliquam certam adjungere. Si casûs possibilitatem negas, rem clarissimam negas, quia Petrus potest donari privilegio impeccabilitatis, vel saltem præservari ne peccet, & præter privilegium, illis primis horis quibus uti ratione incipit, potuit habere mortale dubium ante certū mortale aut veniale: itē adultus potest oblivioni mandasse omnia certa tam gravia quàm levia, & solùm dubium memoriâ retinere, ergò vel peccata dubia non pertinent ad materiam pœnitentię, vel aliâ viâ debent deleri, quàm per additionem certæ & determinatæ materiæ. *An absolutione conditionata?* minimè, nam &

Impugnatur obligatio per accidens.

Solutio altera displicet. Absolutio enim conditionata non est certa absolutio, sed fortassis erit. & qui sic absolvit non conficit Sacramentum conditionatum, sed fortè conficit absolutum & fortè non. Explico me. Aliud est, dari Sacramentum certum, quod abluat peccata dubia; aliud, & omninò diversum, dari formam quæ fortè sit sacramentalis, fortè non. Cùm dicis, *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c. Si verè peccasti, ego te absolvo*; non conficitur Sacramentum certum, quod deleat peccatum (originale vel actuale) dubium;

Impugnatur secunda solutio.

 sed

ſed proferuntur verba, quæ fortè Sacramentum conſtituent, fortè nõ conſtituent. Ergò non eſt certum dari obligationem confitendi peccata dubia. Probatur conſequentia, quia in tali caſu ſacramentalis abſolutio fortè eſt poſſibilis & fortè impoſſibilis, atqui impoſſibilia non obligant, ergò fortè obligat & fortè non obligat: ergò non datur obligatio certa: ergò nec dubia. probatur quia cùm dubitatur an detur talis obligatio, ſtandum eſt pro libertate, ut oſtendam inferiùs cum Baldelli mentem examinabo.

Vbi agitur de obligatione dubiâ, ſtandũ eſt pro libertate.

Confirmo ſecundò. In nullo Forenſi tribunali poteſt quis condemnare pœnâ aliquâ determinatâ reum antequam ſit convictus; ſententia enim quæ virum condemnat, quem tueri & abſolvere poſſet, iniqua eſt. ergò nec in Cõfeſſionis tribunali. Ergò confitenti crimen dubium, imponi nequit pœnitentia certa, nec dari ſine conditione abſolutio. Igitur cùm ais, *Si furatus ſum, me accuſo*, Confeſſarius, *Si verè furatus es, ego tibi talem impono pœnitentiam, abſolvo, &c.* Sed quidquid alij clament, Hoc eſt non ferre ſententiam, hoc non eſt reum mulctare, hoc non eſt eum abſolvere.

Confirmo tertiò. Scrupuloſis ſuadetur ne confiteantur dubia, & nemo auderet ſuadere ne cõfiteantur peccata certa: ergò non eſt æqualis obligatio. Cõſequentia videtur evidens. Secunda antecedentis pars ab omnibus admiſſa, prima à quàm plurimis; nempe à Layman *Theol. Moral. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 4. §. 4. *num.* 37. Dianâ *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 60. *ſub finem.* Præpoſito *q.* 5. *de Confeſſione dub.* 3. *num.* 115. Tunc ſic. Omiſſio peccati certi in nullo caſu conſulenda eſt, & omiſſio dubii ſcrupuloſo pœnitenti conſulitur. ergò hæc omiſſio non militat contra inſtitutionem & integritatem Sacramenti: ergò ſi contra hanc non militat, etiam non ſcrupuloſis cõſuli poteſt; bene enim Confeſſio ſacramentalis fit, ſi ita fiat, ut inſtitutio & integritas inviolata ſervetur.

ARTICUL. II.

Eadem veritas probatur clariſſimis verbis Tridentini.

ERant multa dubia in Eccleſiâ, quã non ſolùm Hæretici ſed & Catholici nonnunquam liberiùs, quam fas erat, ſentientes, perturbabant. Indigebamus Spiritûs ſancti magiſterio, & ipſe in Tridẽtinæ Synodi Seſſione XIV. Cap. V. ſic inquit. *Conſtat enim Sacerdotes judicium hoc incognitâ causâ exercere non potuiſſe, neque æquitatem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere dũtaxat & non potiùs in ſpecie ac ſigillatim ſua ipſi peccata declaraſſent. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in Confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint &c.* Quibus verbis ſic utor.

MCCCXXIII. *Cur coactum fuerit hoc Cõcilium?*

Cenſendum eſt Tridentinum Concilium ſufficienter docuiſſe fideles Seſſione iſtâ XIV. in quâ de pœnitentiâ ex profeſſo actum. At ibi apertè docet pœnitentem debere confiteri omnia peccata mortalia, quorum poſt diligẽtem ſui diſcuſſionem, cõſcientiam habet; ergò & docuit non debere confiteri illa, quorum poſt diligentem diſcuſſionem conſcientiam non habent. atqui illorum, de quibus quis dubitt, conſcientiam non habet: ergo. Probatur minor; quia conſcientia eſt notitia ſcientifica, & dubium ſcientifica notitia non eſt.

Quid nomen conſcientiæ ſignificet?

Dices *Conſcientiæ* nomine nõ ſolùm noti-

notitiam evidentem, ſed & dubiam intelligi, datur enim Conſcientia Evidēs, Probabilis, Dubia, Scrupuloſa, & Hypocondriaca. Reſpondeo tamen hoc eſſe verum in alijs Authoribus & locis, non tamen in præſenti. Ratio eſt, quia illa Concilij verba *Ex his colligitur*, ſuadent conſequentia ex antecedentibus inferri : atqui ex antecedentibus non infertur conſcientia dubia , ſed certa: ergò in loco *Conſcientiæ* nomine non intelligitur dubia, ſed certa. Major videtur certa , minorem probo. Ideò debemus ſingulorum peccatorum ſpeciem & numerum cōfiteri, quia Sacerdotes judicium hoc (verba Concilij ſunt) incognitâ causâ exercere non poſſunt, nec æquitatem in pœnis injungendis ſervare: ergò dubia peccata non debemus exponere. Patet conſequentia; quia cauſa dubia non eſt cognita, & causâ incognitâ judicium hoc exerceri non poteſt. Cōfirmatur. Quia aſſerente Concilio debet æquitas in pœnis injungendis ſervari, ergò debet certò conſtare de delicti exiſtentiâ, aliàs enim quâ æquitate pœnæ certæ & determinatæ pro peccato incerto & indeterminato injungerentur.

Confirmant hanc doctrinam aliæ multæ ejusdem Tridentini periodi; nam alijs omiſſis, quæ in illa XIV. Seſſione occurrunt, reſumemus ſequentes. *Neceſſum eſt omnium etiam veniam eum aperta & verecunda confeſſione, à Deo querere.* & ſanè confeſſio dubia non videtur poſſe *aperta* vocari. Sed Concilium progreditur. *Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, procul dubio omnia divinæ miſericordiæ agnoſcenda exponunt; qui ſecùs faciunt & ſcienter aliqua retinēt, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt, ſi enim erubeſcat ægrotus* [Hieronym. exponens illud Eccleſ. 10, Si mordeat ſerpens in ſilentio] *vulnus Medico detegere, quod ignorat medicina non curat.* Ergò tenetur quis confiteri peccata quæ occurrunt , nempe poſt diligentem ſui diſcuſſionem; dubia autem crimina poſt diſcuſſionem non occurrunt : Ergò malè confitetur, qui ſcienter peccata retinet ; atqui dubia non retinentur ſcienter, non enim in dubijs datur ſcientia: ergò.

Univerſa, quæ diximus, illuſtrat hæc *Nota bene*
periodus, *Conſtat nihil aliud* (nota be- *iſta verba.*
ne, quia dum *Nihil aliud* dicit, clariſſimè & univerſaliſſimè Concilium loquitur) *in Eccleſia a pœnitentibus exigi , quàm ut poſtquam quisq; diligentiùs ſeſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt , in univerſum eâdem confeſſione inclusâ intelliguntur.* Attentè legar, obſecro. *Conſtat nihil aliud in Eccleſia à pænitentibus exigi ,* inquit S. Concilium : illi igitur contradicit, qui aliquid aliud requiri exiſtimat. hæ enim aſſertiones, *Nihil aliud à pœnitentibus exigitur*, & *Aliquid aliud exigitur*, contradictoriæ ſunt; cùm autem prior ſit expreſſa Concilij , altera ſine errore clariſſimo teneri nō poteſt. Sufficit igitur ut confiteatur ea peccata , quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit ; ergò nemo tenetur confiteri venialia; ergò nec dubia licet gravia , dubitare enim non eſt meminiſſe. *Scire eſt quoddam meminiſſe*, dicebat Plato , nullum tamen audivimus dubitare & meminiſſe confundentem.

Eadem veritas oſtenditur Authorum teſtimoniis.

FAteor eſſe valde communem opinionem quæ affirmat mortalia dubia debere in Confeſſione explicari, quamobrem ſuperfluum omninò videretur, citare Authores pro hac ſententiâ, proderit tamen inquirere, An præter rationes præmiſſas contraria fundetur authoritate gravi?

Ioannes Sanchez

Materia in confeſſione duplex: neceſſaria, et ſufficiens.

SOlet pro hac citari ſententiâ, ipſe enim *in quæſt. ſelect. diſput. 1. numer.* 12. peccatum dubium poſſe quidem eſſe materiam confeſſionis aſſerit; ſed an ſit materia neceſſaria, non exponit. Dabo verba formalia; *Et ſanè licet materia dubia poßit ſubjici confeßioni, non tamen conditionata &c.* Et paulò infra. *Notandum tamen, quod quando materia dubia ſola ſubjiceretur confeßioni, erit impertienda abſolutio ſub conditione, ſaltem mentaliter conceptâ, ſi fortè peccaſti, vel capax es abſolutionis: communiter tamen certa materia adjungitur dubiæ, ut abſolutio poßit impendi abſolutè, & non ſub conditione: ſemper tamen liberum erit pœnitenti ſolam materiam dubiam confeßioni ſubjicere, quando certam mortalem non habet, vel in ſolam venialem fuerit lapſus.*

An conditio in ſacramentorũ uſu ſit vocaliter ſemper ponenda?

Sed in his verbis aliqua obſervo quę diſplicent, & nonnulla quæ placent. Illa verba, *ſub conditione ſaltem mentaliter concepta*, militant contra ſacramentale forum pœnitentiæ, quod per ſigna ſenſibilia debent adminiſtrari. Non ſufficit quod pœnitens peccata mente cõcipiat, ſed requiritur abſolutè quòd illa externo aliquo ſigno ita explicet, ut Confeſſarius numerum & ſpeciẽ, quantum fieri poſſit, agnoſcat. Fateor Sacerdotem Cõfeſſario notum ſi in peccatum aliquod fragilitatis, exempli gratiâ, fuerit lapſus, ſufficienter confiteri ſuam culpam, dicẽs, *Mœchatus ſum*, nec requiri, quòd ſacrilegij circumſtantiam, tametſi mutantem ſpeciem verbis confiteatur; illam enim confitetur tam clarè, ut Confeſſarius non poſſit illam non intelligere: quod ſi eſſet Confeſſario ignotus, deberet hanc circumſtantiam ita explicare, ut ſacrilegij malitia Confeſſario innoteſceret, puta dicendo, *Voto obſtrictus ſum, Sum Religioſus, Sum Subdiaconus Sum Diaconus*, vel *Sum Sacerdos*, quia in omnibus iſtis gradibus unam & eamdem ſpecificam ſervandę caſtitatis obligationem reperio. Ergò a fortiori Confeſſarius debet ſuâ mentem extrinſecè manifeſtare, non ſolùm nutis & ſignis, ſed ex inſtitutione Chriſti, verbis. Ergò quando datur abſolutio abſoluta, debet fieri per verba abſoluta; & quando conditionalis, per verba conditionalia: non igitur ſufficit conditio purâ mente conceptâ. *Confirmatur:* Quia forma Sacramenti pœnitentiæ conſiſtit in verbis, non in intentione, hæc enim non ſunt forma, ſed diſpoſitio, aut conditio ſine qua non, ex parte agentis requiſita: ergò qualia fuerint verba, talis erit abſolutio: erit ergò conditionalis, ſi conditionalia; abſoluta, ſi abſoluta. *Confirmatur iterum.* Pœnitens habens peccata dubia non bene confiteretur, ſi abſolutè diceret ſe commiſiſſe illa peccata, ſub conditione mentaliter conceptâ: ergò nec Confeſſarius bene abſolvet, ſi verbis abſolutis ſub conditione mentaliter conceptâ. *Confirmatur tertiò*, Intentio debet verbis correſpondere: ergò ſi illa ſit conditionalis, hęc conditionalia debent eſſe: & ſi hæc abſoluta ſint, illa debet eſſe abſoluta. Aliàs enim non

eſſet

esset verborum & mentis conformitas, & verba illa plus mendacij quàm absolutionis haberent. Sed si circumstantiæ consignificantes tales essent, ut cõditionem mente conceptam exponerent, tunc non videretur necessarium omnino, ut illa verbis exprimeretur.

An peccata dubia à conditionatis distinguantur?

Hæc eadem verba cum antecedentibus componi non possunt. Peccata conditionata posse subjici confessioni negaverat. & scire velim quid aliud sit confiteri peccata dubia, quàm confiteri conditionata. Quod ad hominem, ut dicitur, persuadeo sic. Qualia fuerint peccata, talis debet esse absolutio: ergò si fuerint absoluta, dabitur absoluta: conditionalis, si conditionata. Atqui asserente Joanne Sãchez in peccatis dubiis datur absolutio conditionata; ergò fuit analoga materia proposita, aliàs materia & forma non correspondèrent. Ergò stando analogię rigori, huic confessioni, *Ego occidi*, correspondet hæc absolutio, *Ego te absolvo*: huic *Accuso me si fortè occidi*, respondet hæc, *Si occidisti, te absolvo*: huic autem *Dubito utrùm occiderim*, quæ poterit respondere præter hanc, *Dubito, utrùm possim te absolvere*? Dubia igitur, ut possint subjici absolutioni conditionatæ, debent in conditionata transire, ut si pœnitens dicat, *Dubito, an occiderim*; *si tamen occiderim me accuso*: Tunc enim vicissim Confessarius, *Dubito, utrùm possim te absolvere, si tamen possum* (vel ut Joannis Sanchez verbis utar, *si fortè peccasti, vel capax es absolutionis*) *te absolvo*. Ex quibus formo syllogismum meâ sententiâ fortissimum. Peccata dubia, non sunt capacia absolutionis nequidem conditionatę, nisi transeant in cõditionata: at conditionata teste Joanne Sanchez non sunt materia sufficiens ad sacramentalem confessionem: ergò nec dubia.

Præterea displicet, quòd peccata conditionata distinguat à dubiis, quia cùm Petrus dicit, *Si fortè occidi, me accuso*, vel scit certò & evidenter se non occidisse, vel dubitat: si dicatur hoc secũdum, stat mea sententia, nempe peccata dubia, & conditionata non distingui in rè, sed in modo significandi. Si autem dicatur illud primum; confitetur quod scit se non fecisse, lingua enim ponit illud *fortè*, aut illud *si* (particulæ sunt dubitantis) cùm tamen ipse evidenter sciat, ut ponitur, se non commisisse homicidium: igitur non conditionatè conscientiam suam exponit, sed contra conscientiam conditione illâ abutitur, ac subinde mentitur.

De materiâ liberâ.

Nota singula bene.

Placent tamen illa verba, *Semper tamen liberum erit pœnitenti solam materiam dubiam confessioni subjicere*, innuere enim videntur, peccata dubia non esse materiam necessariam confessionis, sed liberam. Sed adhuc non audebo pro nostra sententia citare hunc Authorem, quia innuit quod verum judico, non tamen resolvit expresè, nam eadem verba aliter possunt exponi. Aliud enim est esse liberum pœnitenti subjicere confessioni solam materiam dubiam, vel subjicere non solam, sed certam materiam adjungendo: aliud & omninò diversum, esse liberum materiam dubiam subjicere confessioni vel non subjicere. prima enim libertas bene componitur cum hac propositione, *Materia dubia necessariò est confessionis tribunali subjicienda*. tu autem utram libertatem hic Author adstruat, examina; nam si secundam, nobiscum omninò consentit.

Baldellus & Salas.

Baldellus qualis?

AUthor est Baldellus subtilis & curiosus, quem libenter lego, & tametsi hanc materiam expresse non tractet, agit de conscientia dubia *Theolog. Moral.lib.4.disp.8.num.8.* & statuit Theses, quæ cum falsitate meæ sententiæ componi non possunt: Baldello igitur mea sententia est vera.

An ne ista Thesis absolutè & universaliter vera? Non puto. Nam ubi debiti contractio est dubia, pro libertate standum: ubi autem certi debiti solutio est dubia, standũ pro debito est. quoniam semper pro possessione.

Thesis Baldelli, quâ præcipuè indigeo, est, *in dubiis nemo debet præsumi obligatus.* Et probat, nam habet Glossa in cap. Cùm sunt de reg.jur.in 6. *quod reo sit favendum, quando partium jura sunt obscura,* cap. Cùm sunt cit. *& quod in pari causa melior sit conditio possidentis*, cap. In pari de reg.jur.in 6. *quando enim dubitatur, utrum aliquis sit obligatus, an liber ab obligatione & sui juris, ille est quasi reus, contra quem, vel pro quo est ferenda sententia, & qui est privandus vel non privandus suâ libertate, & ideò est illi favendum quando partium jura sunt obscura & dubia, & ipse est possessor suæ libertatis; & ideò in pari causa melior est conditio ipsius, ut non spolietur suâ libertate.* & immediatè pòst docet cum Salas hanc regulã non solùm habere locum in foro externo, sed etiam interno, *quia etiam in foro interno exercetur judicium, & idem seipsum constituit, non modò quasi reum, & accusatorem, & defensorem sui ipsius; sed etiam quasi judicem, & ideò in ferenda sententia etiam ipse ut judex, potest favere sibi, ut reo, si jura partium sint obscura, id est, accusatoris & rei.*

Quibus verbis videtur clarissimè sequi nostram sententiam. Si enim in foro conscientiæ standum est pro reo, si materia sit dubia, certum est standum esse pro pœnitente, cùm dubium sit, an peccaverit; potest igitur unusquisque se innocentem censere, quousque se peccavisse certò & evidenter cognoscat.

Confirmant hanc sentẽtiam omnes illi Doctores, qui supponunt tanquam ratum principium in omni dubio standum esse pro possessione; item & illi omnes, qui existimant omnia posse benignè interpretari.

Aegidius Coninck.

Notitia dubia probabili multò minor est.

SCripsit de Sacramentis, & hanc materiam non obiter, sed advertenter disputat, & *tract.2.disp.7.dub.8.concl.7.* sic inquit, *Ad hoc ut peccatum tenear confiteri requiritur ut saltem probabiliter possim judicare me peccavisse.* Atqui dubitans, non judicat probabiliter: ergò qui dubitat an peccatum aliquod mortale commiserit, non tenetur illud confiteri.

Layman.

Aliqua obligant in articulo mortis, quæ in vitæ decursu non obligant.

VIdetur hanc sententiam limitare & docere, neminem teneri in decursu vitæ peccata dubia confiteri, teneri tamen in articulo mortis, *Theol.* enim *Moral.lib.1.tract.1 cap.4.§.4.num.37.* sic ait, *Si in decursu vitæ alia peccata sua, quorum conscientiam habet, confiteatur, tacito illo peccato, de quo post diligentem excussionem dubitat, an commiserit, vel an fuerit mortale, tunc probabile apparet non incumbere ejus confitendi obligationem: non enim ex lege positiva Christi & Ecclesiæ habetur, quia esset nimis severa obligatio accusandi se de iis quæ commisisse se ignorat. Neque ex lege naturali charitatis propter periculum animæ, quandoquidem confitendo bonâ fide peccata reliqua, per accidens remittuntur ea quæ ignorantur. Verum in hac re nihil determino, sed aliorum judicio committo.* Ultima periodus videtur contra dẽtes invidorum posita, quia in priori-

bus

bus satis clarè suam sententiam exposuit.

In verbis hujus Authoris noto PRIMÒ, vocem *Conscientia* ipsi notitiam omni dubio liberam significare, dubio enim conscientiam opponit; quod si semel admittas, negare non poteris nostram sententiam esse definitam à Tridentina Synodo loco allegato. SECUNDÒ, benè inter mortis articulum & decursum vitæ distingui, qui enim vitæ decursu dubitat, an mortale commiserit, si alijs certis, ijsq; mortalibus, peccatis careat, non tenetur confiteri, sed posset ad venerabile Sacramentum accedere confessioni sacramentali omissâ: at in articulo mortis resultat nova quædam obligatio, suborta ex stanti periculo; quia moribundus, tametsi non teneatur confiteri peccata dubia, non debet egredi ex hac vitâ sub dubio. tenetur igitur reddere certam suam salutem illud dubium peccatum delēdo; nimirùm, *vel* directè, conditionatè cōfitendo illud sub conditione, & conditionalem absolutionem recipiens: *vel* indirectè per pœnitentiam sacramentalem, alia peccata, tacito dubio peccato, confitendo: *vel* aliud Sacramentum recipiens, ut per accidens conferat primam gratiam: *vel* saltem; si aliundè non obstaret, eliciendo actum contritionis. Consultò, *si aliundè non obstaret*, dixi; posset enim adhuc disputari, an ille deberet confiteri, ut obediret Ecclesiæ confessionem in articulo mortis pręcipienti. & credo hoc pręcepto non obstringi peccato certo, illoque mortali carentes.

Stephanus Bauny.

EST Mosomensis, è Societate JESU, ann. 1640. Theologiam Moralem edidit Parisiis, & *tract. 5. de pœnit. quæst. 3.* hanc assertionem statuit. *Non quilibet adultus, sed dumtaxat qui reus est, sibiq; verè peccati alicujus actualis conscius quod scit esse mortale, vel de quo probabiliter dubitat, an sit tale, obligatur hoc* (confessionis) *præcepto.* Ergò ad mentem hujus Theologi non tenetur hoc pręcepto, qui vel scit esse peccatum mortale, vel non dubitat probabiliter, an sit mortale. Atqui nos agimus de puro dubio, quod proscribit utriusque partis probabilitatem: ergò qui purè dubitat hoc Authore asserente non confitetur.

Subjungit duas rationes, alteram ex Tridentino, alteram ex Lateranensi desumptam, quarum utraq; probat debere exponi in confessione omnia peccata certa, neutra vel apparenter suadet esse exponenda probabilia; sed & hoc debebat persuaderi, ut tota Thesis subsisteret.

Ioannes de Lugo, Ioannes Præpositus, Leonardus Lessius.

AMat Lugo doctrinæ connexionem, & *disp. 16 de Pœnit. Sacram. sect. 2. §. 3. num. 61.* bonâ ratione arguit eos inconsequentiæ, qui cùm docent peccatum dubium quoad substantiam facti non esse necessariò confitendum, docent tamen dubium quoad qualitatem facti (nomine qualitatis non nisi quantitatem intelligit) esse confitendum, ideoque illis refutatis progreditur & *num. 62.* Sic ait, *Alij videntur universaliter sentire, non esse obligationem cōfitendi illud peccatum, quod post debitum examen dubium manet, an fuerit vel non*

Nomen qualitas interdum quantitatem significat.

fuerit commissum; vel etiamsi constet fuisse commissum, dubitatur an fuerit mortale aut veniale. Ita videtur tanquam sibi probabile proponere Paulus Layman tom. primo Theol. Moral. lib. 1. tract. 1 cap. 5. §. 4. nu. 37. licet in fine concludat se nihil in hoc puncto velle decernere, & solùm aliis cogitandum proponere. Et posteà Ioannes Præpositus in præsenti q. 5. de integ. Confess. dub. 3. nu. 117. dicit esse speculativè probabile, licèt in praxi non sit à contraria recedendum.

[Et verè ita est, nam examinavi Præpositum; sed tantummodo loquitur de peccato dubio quoad facti substantiã, non verò de eo, quod est dubium secundùm quantitatem facti; hoc est, supposito, quod sit commissum, dubitatur an sit mortale, an veniale; nam loco supra citato num. 116. absolutè docet, peccatum dubium quoad quantitatem facti esse confitendum; de dubio autem quoad facti substãtiam problematicè disputat. & tandem num. 119. dicit hæc formalia verba: *Hæc pars* (nempe negans quempiam teneri ad confitendum peccatum mortale dubiũ quoad substantiam facti) *semper mihi visa est speculativè probabilis, similiter & Lessio, & quibusdam aliis à me consultis.* & nu. 120. *Dixi posteriorem partem videri speculativè probabilem, quia non judico in praxi recedendum à priori opinione.*]

Progreditur ulterius Pater Lugo & loco supra citato *num.* 63. sententiæ affirmanti, peccatum dubium tam quoad substantiam facti, quàm facti quantitatem, esse necessariò confitendum, adhæret; inde ab illo num. usque ad 67. efficaciter certè mihi videtur refutare rationes, quibus alii Authores eandem sententiam tueri nituntur, & ipse tãdem suam rationem affert: *Potissimum ergò fundamentum hujus doctrinæ desumẽdum est ex usu & praxi totius Ecclesiæ, cujus initium non agnoscitur, quare credendum est ab ipsis Apostolis promanasse, qui vim & obligationem inclusam in hujus Sacramenti institutione meliùs potuerunt intelligere.*

Verùm ad hanc rationem responderi posset, primò nõ constare illam praxim & usum esse in Ecclesia tanquam obligatorium. Secundò, licet id constaret, id ortum habere, ex eo quod omnes hucusque Authores ita docuerint, & pauci à parvo tempore inceperint id reducere ad dubium: prout sæpius contigit, & nunc & olim in sententiis antiquari incipientibus. Videtur itaq; mihi hoc argumentum tantumdem valere contra sententiam contrariam, atque contra festum Immaculatæ Conceptionis valeret hoc. *Fuit praxis & usus Ecclesiæ non celebrare festum Immaculatæ Conceptionis, & ejus praxis non agnoscitur initium, ergò credendum est ab ipsis Apostolis promanasse, qui difficultatẽ de Immaculata Conceptione melius potuerunt intelligere.*

Postea confirmat rationem prædictam argumento desumpto ab hujus Sacramenti institutione, & potest ad hanc formam reduci: Hoc visibile pœnitentiæ tribunal successit in locum invisibilis tribunalis divini, ad quod antea tenebantur homines recurrere per contritionem: sed ad illud tenebantur non solùm recurrere pro peccatis certis, sed etiam dubiis; ergò etiam pro dubiis modò tenentur recurrere ad hoc tribunal visibile.

Sed major non videtur mihi fundata, similiter enim dici posset: supposito, quod si aliqui in veteri Testamẽto peccatorum venialium sibi conscij voluissent in hac vita eorum obtinere veniã, debuissent ad illud invisibile Dei tribunal recurrere per contritionem; ergò si Lugonis argumentũ sit efficax, videtur

detur ſequi à pari, quod ſi in novo Teſtamento venialium ſibi conſcij velint in hac vita eorum obtinere veniam, debeant recurrere ad hoc pœnitentiæ viſibile tribunal, quod tamen conſtat eſſe falſum.

Poſteà ſibi objicit: Præceptum ſervandi æqualitatem cum proximis in materia juſtitiæ non obligat nos ad ſatisfaciendum illis aut ad petendam veniã, quando dubitamus de injuria aut offenſa illis illata; ergo nec præceptum procurandi pacem & amicitiam cum Deo obligat nos ad petendam veniam & offerendam pœnitentiam quando dubitamus de offenſa divina à nobis poſita.

Sed reſpondet negando conſequentiam. Rationem diſparitatis dicit eſſe, quod præceptum procurandi amicitiam & ſervandi cum illis æqualitatem, ſit negativum: præceptum verò procurandi amicitiam cum Deo, & æqualitatem cum eo ſervandi, ſit affirmativum; adeoque non ſufficiat, ſi neſcias te illum offendiſſe; ſed oportet procurare poſitivè illius gratiam & amicitiã; atque adeò facere, ut ſcire poſſis aliquo modo te in ejus pace & amicitia conſervari.

Reſponderi poteſt ad id, quod licet verum ſit, inde tamen non ſequatur quod fieri debeat illa divinæ amicitiæ procuratio per confeſſionem, cùm fieri poſſit per ſolam contritionem. Neque obſtat, quod in veteri Teſtamento dubiorum peccatorum ſibi conſcij tenerentur ad inviſibile Dei tribunal recurrere, id enim fiebat, quia non erat aliud remedium, ſecundùm noſtram autem ſententiam jam pro peccatis dubiis duo ſunt remedia, nempe contritio & confeſſio, unde alterutrum pro libitu adſumi poteſt.

Pater Amicus.

PRodiit à paucis menſibus & teritur doctiſſimorum hominum manibus, & agens de integritate Confeſſionis *diſp.13.ſect.3.num.55.* ſic ait: quæritur, An teneamur dubium peccatum confiteri? negant aliqui apud Dianam *tractat.de Sacr. reſol.60.* .... affirmant verò alij: poſtea ſubjungit ſuam ſententiam dicens: utraque ſententia probabilis eſt, ſed poſterior probabilior, ſaltem authoritate Doctorum. Legatur Suarez *diſp.22.ſect.9.num.7.* & loquitur ſic abſolutè nullam faciens diſtinctionem inter peccatum dubium quoad facti ſubſtantiam, & dubium quoad facti qualitatem vel quantitatem.

Diana: Layman: Thomas Sanchez.

ANtoninus Diana non eſt auſus hanc opinionem tradere: ſed neque audet aliquem dubij peccati reum ſine conditione abſolvere. Conſentit Layman & Thomas Sanchez.

Ioannes Antonius Geloſus, & Decius Cyrillus.

DIlingæ anno 1641. habuimus tertiam editionem libri, qui inſcribitur, *Brevis notitia eorum quæ ſcitu ſunt neceſſaria Confeſſariis ad audiendas confeſſiones in lucem edita juſſu Reverendiſſimi Domini Domini Ioannis Antonii Geloſi, Abbatis S.Lucæ Metropol. Eccleſ. Decani & Vicarij Generalis Eminentiſſimi Dn. Cardinalis Doria Archiepiſcopi Panormitani, per Decium Cyrillum.* Magnam igitur Authoritatem liber habet, ſiquidem in Regulam & Legem, Paſtoribus univerſis proponitur, magnam etiam Lucratus in Ger-

An peccata dubia ſint confeſſionis materia?

mania fuit, ubi Ecclesiæ Primores illum ab omnibus pastoribus emi curarunt. Illum ergo legamus de Sacramento Confessionis num 13. mihi paginâ 11. hanc periodum lego [Peccatum dubium non debeat esse integra materia confessionis, sed addantur alia peccata quamvis aliàs confessa, aut peccata venialia, ut possit dari absolutio sine conditione. Et ne quis dicat teneri confiteri venialia aut peccata aliàs confessa] agens de tertio Ecclesiæ præcepto nu. 19. pag. 63 sic inquit idem author [Tenetur quilibet Christianus, ex quo peccavit mortaliter semel in anno confiteri. Si aliquis nullum haberet mortale quod confiteretur non obligaretur hoc præcepto, sed ad summum sufficeret, si se præsentaret Confessario dicens se non habere necessitatem cõfessionis, cùm non teneatur confiteri venialia, imo à fortiori nec peccata aliàs bene confessa.] Ergo siquidem testibus Antonio Geloso & Decio Cyrillo peccata dubia sunt materia insufficiens minorem ordinem dicent ad Confessionem quam sufficiens, hoc est, quàm venialia aut mortalia confessa, quæ materia verè sufficiens, non tamen necessaria sunt.

An quis ab illis sine conditione absolvi possit?

An teneatur confiteri, qui non habet mortale?

Grenadus: Sylvius: Meranus. Diana: Ausonius Noctinot: Authores casuum Bononiensium: & alij.

NOndum Grenadum vidi: at eum hujus fuisse sententiæ constat ex eis qui illum impugnant. Ausonius Noctinot in Dianæ Summâ *verbo Communio, num.* 32. sic ait. [Est autem peccatum mortale ad communionem accedere non solùm cum conscientia, sed etiam cum dubio peccati mortalis, quidquid novissimè sentiat Grenado *in 3. partem contr. 6. tr. 10. disp. 7. num. 13.* & citat Dianam *part. 5. tract. 14. res. 44.*] Ejusdem sunt cum Grenado sententiæ Marchinus *c. 1. num. 17.* & Authores *casuum Bono.* novissime tradentes non esse exponẽda in confessione peccata mortalia, si dubium fuerit negativum. Referuntur ab Ausonio eodem *in summ. verb. Sacerdos num. 9.* Sed audiendus est ipse Noctinot. *verb. confessio, num. 38.* ubi hæc habet. [Ad integritatem confessionis pertinet ut explicentur peccata etiam dubia. Porro dubius, An aliquod peccatum cõmiserit, vel an illud confessus sit, vel ita dubitat, ut judicium pro neutra parte ferre possit, & maneat suspensus ac negativus, vel habet assensum probabilem in utramque partem. Et quidem, qui dubitat primo modo, tenetur tale dubium confiteri. Ita Sanchez *in summ. tom 1 lib 1. cap. 10. num. 66.* & Doctores communiter: ac etiam indicat Tridentinum (sed nos probamus contrarium à Concilio insinuari: Sess. 14. cap. 7.) putat neminem teneri ad explicandum aliquod peccatum, nisi saltem probabiliter judicat, se peccasse. Nam delictum præsumi non debet. Quod etiam latè prob .t Præpositus *in 3. p. q. 5 dub. 3. num. 117.*

Communicare cũ peccato dubio esse ne mortale?

Dubium negativũ Probabilitas dubiũ non est.

Et speculativè probabile judicat, sicut etiam Layman *libr. 1 tract. 1. cap. 7. quæst. 4. numer. 37.* saltem extra mortis articulum. Quia nullum adest præceptum confitendi peccata dubia. At tu tene primam sententiam cum Diana *part. 13. tr. 4. resol. 60.* nam secunda improbabilis est teste Diana *part. 4. tract. 3. resol. 7.* Si verò quis se peccasse dubitat secundo modo, scilicet cum assensu prob bili in utramque partem & assensus sit æque probabilis, satis probabile est non teneri se accusare de illo. quia

An sit peccatum cõfitẽdi peccata dubia?

cùm

cùm probabile ſit ſe non peccaſſe, vel illud confeſſum eſſe, poteſt hanc opinionem ſequi: ita Suarez *in 3. part. tom. 4. diſp. 22. ſect. 9. num. 6.* quamvis contra ſentiat Nugnus *in add. ad 3 part. quæſt. 9. art. 2. dub. 4.* Videatur Diana *parte 3. tr. 4. reſol. 107. & part. 4. tract. 3. reſol. 5.* Nota, ſed quid ſi probabilius judicet ſe peccaſſe, vel non eſſe confeſſum? Reſpondet Conink *de Sacr. diſp. 7. dub. 8. num. 68.* confiteri illud debere cum dubio & gradu probabilitatis, ne ſe exponat periculo errandi circa integritatem confeſſionis: & ita noviſſimè docet Quuall!ius *in 1. 2. tractat. de hum. actib. q. 4. art. 12.* Sed ego etiã in hoc caſu puto non teneri cum Sylvio *in ad. ad 3. p. q. 6. art. 4. q. 3.* & Merano *tom 3. in 4. pro tr. de Sacram. pœnit. diſp. 26 ſect 3. n. 4.* quia poteſt quis ſequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, nec ulli periculo ſe exponit, cùm omnis opinio probabilis tutè & abſque formidine ſequi poſſit. Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 107. & part. 1. tract. 14. reſol. 13.* Ex his collige hanc propoſitionem. *Qui probabiliter imò probabilius putat ſe peccaſſe, non tenetur confiteri illud peccatum*, eſſe probabilem judice Sylvio, Merano, Dianâ, Auſonio Noctinot; quibus ego ſubſcribo. Collige hanc, *Qui dubitat dubio purè negativo, aut ob rationes leves, quæ non ſufficiant ad probabilitatem, non tenetur illud dubium peccatum confiteri.* eſſe veram Coninchio Grenado Marchino Authoribus caſuum Bononienſ. probabilem Speculativè Præpoſito & Laymano. Cum igitur dubium habere negativum ſit neutrius contradictionis partis habere vel levem notitiam: habere poſitivum ſit habere alterius utrius partis leviuſculam aliquam notitiam: habere probabilitatem ſit habere gravem & magnam notitiam; & habere probabilioritatem, ſit habere graviorem majorem & clariorem notitiã: Quis non videat Auſonium Noctinot hanc controverſiam non reſolviſſe. Rem verbo demonſtraturus ſum. Nam ſententia ipſius, *Qui probabiliter aut probabilius ſcit ſe peccaſſe non tenetur confiteri: tenetur tamen qui dubitat, ita ut probabilitatem non habeat.* Æquivalet huic. *Qui habet rationes fortes aut etiam fortiores, non tenetur credere ſe peccaviſſe: adeoque nec confiteri: at qui habet debiles vel nullas, tenetur credere ſe peccaviſſe ac illud dubium peccatum confiteri.* Quid hoc? non teneor ſubſcribere rationi forti: imò neque fortiori: & tenebor debili, vel nulli? ſunt nugæ. Verum tamen notari oportet, illam ab Auſonio improbabilem ſententiam dici, quæ neceſſario infertur ab illa, quam ſecuram tutam & probabilem nominant.

Quid dubium negativũ ſit: Quid poſitivum?

Auſonius impugnatus.

Auſonius Noctinot: Valentia: Diana.

SEd quia cæpi cum Auſonio diſſerere aliquid additurus ſum; ipſe enim *in Dianæ ſumma verb. conſcientia numer. 2. in margine* ſic ait: [*Probabile eſt ſolum eſſe veniale operari cum conſcientia dubia, an actus ſit venialis an mortalis,*] & in corpore. [*Operari cum conſcientia dubia, an actus ſit peccatum mortale vel veniale, & proponente illum ut malum in confuſo, ſecundum Vazquez in 1. 2. diſp. 59. cap. 3. num. 10. eſt peccatum mortale, etiamſi poſteà comperiatur fuiſſe veniale. Quia voluntas dum non examinat, vult illud committere qualecunque ſit; & ſine dubio ſe exponit periculo peccandi mortaliter.* Sed contraria *ſententia Valentiæ tom. 2. diſp. 2. quæſt. 14. Punct. 4. eſt probabilis. Quia velle malitiam in genere, eſt velle malitiam quæ non excedit veniale; ſi enim excederet, non eſſet*

An ſit mortale operari actũ dubium: de quo quis dubitat, an ſit mortale?

ſet veniali & mortali communis. Diana part.1.tract.7.reſol.24. & part.3.tractat. 4.reſolut.162.& part.5.reſolut.31.ſed difficultas.]

Ex his igitur ſic argumentor, ſtrictiùs teneor non committere peccata, quàm commiſſa confiteri: nam venialia poſſum non confiteri, & tamen ea non poſſum committere, & mortalia poſſem in aliquibus caſibus non confiteri, nec tamen dabitur caſus, in quo licitè poſſim illa committere. At in dubio poſſum peccatum committere, nec peccabo mortaliter committendo. Ergo in dubio potero illud non confiteri, nec peccabo mortaliter non confitendo.

Theſes Lovanienſes.

RECenſendæ etiam ſunt Theſes publicæ in noſtra Univerſitate defenſæ, quibus majorem authoritatem attribuimus, quàm placitis privatorum Doctorum, cùm enim ſine contradictione defendi permittuntur dicendæ ſunt judicari probabiles à Superioribus & reliquis Doctoribus, qui poſſunt & debent curare, ne improbabiles ſententiæ in publico Gymnaſio defendantur.

Dico igitur benigniorem ſententiam ſæpè Lovanij in doctiſſimo PP. Jeſuitarum Gymnaſio me præſente defenſam.

Theſes Viennenſes.

Aliquorū Theologor. Romanor. ſententia.

EGi ſæpè de hac controverſia Viennæ, ſed præcipuè cum Eximio Patre Carolo Muſerat S. J. ſacræ Theologiæ Doctore qui teſtatur ſe Romam ſcripſiſſe, ibique Reſolutionem benignam, quam defendimus multis Viris doctis viſam fuiſſe probabilem. Multos etiam alios conſului, qui ſubſcribere viſi, quorum omnium ſententiam jam ſecuriorem reddidit publica Diſputatio, quæ ſummo Plauſu habita inſcribitur, *Sacra Theologia Ferdinando III. Cæſari, Pio, Iuſto, Forti, in celeberrima & antiquiſſima Univerſitate Vienenſi, authoritate inclitæ Facultatis Theologicæ, pro conſequendo Doctoratu die 3. Febr. Anni* 1648. *defenſa ab adm. Rever. D. Gregorio Helnegger. nobili Styro, Protonotario Apoſtolico, Parrocho in Baitoſſen in Tayam Præſide R. P. Martino Palkovickè S S. Ieſu S S. Theologiæ Doctore, ac in eadem Univerſitate Profeſſore ordinario*, & è titulo ſuppono multa. *Primò* has Theſes prodiiſſe authoritate Facultatis Theologicæ, *Secundò* fuiſſe propoſitas à duobus viris doctiſſimis, *Tertiò*, fuiſſe pacificè defenſas, adeoque ab Univerſitate tales ut minimum judicatas, quæ nihil contra Fidem, nihil contra bonos mores haberent. Poſito igitur omnes eſſe ſecuriſſimas, & probabiliſſimas, quinquageſimam recognoſcamus *Paginâ* 32. *ſic lego* [Controvertitur, An ſi quis certus, quod peccaverit mortaliter, dubitet negativè ſe tale peccatum eſſe confeſſum, eo ipſo liber ſit ab ejus confeſſione? Negativa placet ſententia (nimirum quæ docet non teneri tale peccatum confiteri) citant Caramuelem hoc tract. de conſc. dub. & probant, quia ratio multiplex reddi poteſt. Primum quidem, quia de ſcrupuloſis plurimi tenent non obligari eos ad confitendum niſi jurare poſſint mortale fuiſſe peccatum & nunquam confeſſum, Sá.*v.dubium* Palao *p.1 d 4.p.2.num.4.* & alij. Deinde, ſi quis veniat ad confeſſionem cum peccato, de quo negativè invincibiliter dubitat an ſit confeſſus? & dicat, *Accuſo me de hoc peccato, ſi necdum ſum confeſſus, ſi autem fortè ſum confeſſus*

me non

me non accuso: tali inquam, si de nullo alio se absolute accuset peccato, absolutio impendi non potest; quia hæc certam requirit materiam propter periculum committendi sacrilegium: ergo peccatum taliter confessum, non est sufficiens materia, multo minus necessaria confessionis: talis autem non tenetur aliter confiteri, imo si fortè prius est confessus, nullo tenetur præcepto idem peccatum confiteri secundò, Prætereà, si dubium sit positivum, adeoque utraque contradictionis pars appareat probabilis, posset eligere, quamcunque volet; adeoq; non confiteri, ut eximij tradunt DD. Suar.*d.*22. *f.*9.*n.*5.& 6.Coning.*d.*7.*de pœnit.* ergo à fortiori non tenebitur confiteri, si nulla ratio occurrat. Ratio à priori est, quia non potest esse certior obligatio confitendi quam sit fundamentum & radix hujus obligationis, atqui totum obligationis confitendi fundamentum est peccasse mortaliter & nec dum esse confessum, ideoque alterutro deficiente non est obligatio confitendi, ut patet. ergo, si non sit certum obligationis fundamentum confitendi, hoc ipso oritur dubium de obligatione, sed dubia obligatio nulla est obligatio; in dubio enim de obligatione standum pro libertate Palao *cit.d.*3 *pag.*7 cum multis. Demum ex Tridentin. cit; ea solùm obligatur mortalia pœnitens confiteri, quorum conscientiam habet. conscientia autem ex communi, DD est judicium de rebus agendis aut de honestate aut turpitudine actionis: dubitans negativè hoc non habet: ergo nec conscientiam: ergo non tenetur confiteri, de quibus negativè dubitat, an ea sit confessus? Hinc sat multi docent, vero dubio dubitantem, an habet lethale peccatum, posse accedere Eucharistiam sine confessione. Gran.*de Euch. tr.*10 *d.*7.*n.*13. apud quem Henriquez, Paludanus, Antoninus, Tabiena, sed qui dubitat negativè an commissum peccatum mortale sit confessus, habet verum dubium de peccato mortali, ergo sine ulteriori confessione poterit communicare.

Hic male confundit dubiũ cum probabilitate.

Dices, certo debito non satisfit incertâ solutione, sed qui mortaliter peccavit & dubitat negativè, an sit confessus, incertus est de solutione, certus de debito: ergo nec dum debito satisfecit confessionis. Respondeo argumentum si urget urgere in dubio positivo, & contra communem de scrupulosis doctrinam: deinde fortasse in debitis ex contractu oneroso mutua contrahentium volũtate obligatio viget solutionis, qui videntur ita contrahere, ut sit obligatio solvendi, donec certo constet factam esse solutionem. Unde in externo foro sic dubitans ad solutionem compelleretur, quia judex in eo foro præsumit dubitantem non solvisse, cum non probet solvisse: aliàs daretur occasio debitoribus asserendi nõ se solvisse, & præjudicaretur creditoribus, cum quo stat cum fortè solverint & quod fortè in re nil debeant. Quare in conscientiæ foro, esto constet debitum ex contractu oneroso contractum esse, si deinde debitor dubitet, an illud solverit, excusatur à solvendo, donec constet certò solutum non esse cui doctrinæ multum favet Medina C.*de Rest. q.*20. Secundum, quia præsupponunt, dum docet, eum qui malâ fide incipit rem alienam possidere, si postea dubitet an sua sit vel alterius, non obligari ad restitutionem, quia talis non tenetur alienam suæ idemnitati præferre. ergo à fortiori non tenebitur solvere quia bonâ fide per contractum verb.g.

mutui rem alienam cœpit possidere, si posteà dubitet invincibiliter, an mutatori debeat nec ne? est enim paritas rationis. Demum in casu nostro hoc ipso quod invincibiliter suboriatur dubiũ negativum cessat certum debitum, adeoque certa obligatio, solutr. enim tam diu manet certum confitendi debitum, quam diu certum est non factam esse confessionem. Si ergo dubites de facta confessione, hoc ipso debitum quod ante certum fuit labefactas. Nec inde sequitur certum debitum incerta solvi solutione, hoc ipsum enim quod invincibile dubium de solutione incidit incertum incipit esse debitum. Atq; jam dicta à paritate rationis, in dubio negativo, an mortale sit commissum peccatum? locum habent. Sic opinamur & humanæ consulimus fragilitati, quæ opinionum usq; adeo roboratur probabilitate, ut sine ijs cum ordinarijs prævenientis gratiæ auxilijs videatur moraliter subsistere non posse.] *Huc usque ex Thesibus Viennensibus.*

Quàm sint utiles opiniones probabiles?

N. B.

ARTICULUS III.

Satisfit objectionibus.

MCCCCXXIV. Subjiciam rationes nonnullas, quas contexunt Juniores contra nostram doctrinam, e quarum solutione constabit, opinionem contrariam scrupulis potiùs insistere quàm fundamentis.

OBJECTIO I.

Quando constat de facto, ejusque qualitate & quantitate; verb. gr. quando aliquis certus est se commisisse peccatum detractionis, idque mortale, dubitat autem num illud in Confessione aperuerit, necessariò debet illud in Confessione aperire, ais, & probas: quia in illo casu constat de obligatione præcepti, seu constat quod illud peccatum debuerit in confessione aperiri, & non constat de executione præcepti; igitur remanet obligatio illud clavibus subjiciendi, cùm certè obligationi non satisfiat, neque censeatur satisfactum per solutionem seu adimpletionem dubiam. v. g. dubius num legerit horas, ad quas certò obligatur, tenetur easdem legere, neque per dubiam illam executionem censetur satisfecisse obligationi certæ: ratio est, quod præceptum sit in possessione, ut omnia mortalia in confessione aperiantur, quæ non debet deturbari propter superveniens dubium de adimpletione.

Respondet Præpositus *nu* 115. hæc quidem vera esse per se loquendo, per accidens tamen ratione scrupulorum posse aliquem excusari, ne repetat in confessione peccata, de quibus dubitat num illa fuerit aliquando confessus, præsertim si id faciat ex judicio prudentis Confessarij; & addit excusari etiam posse, si dubium suboriatur diu post perpetratum peccatum, & persona præmisso examine soleat bonâ fide confessiones instituere; quia moraliter est impossibile post diuturnum aliquod tempus positivè recordari omnium, quæ quis confessus est: & proinde esset onus intolerabile, si quis sub ea circumstantia teneretur in confessione recensere ea, de quibus dubitat num aliquando confessus fuerit, & præsertim quando dubium est negativum, in quo homo pro neutra parte habet rationes. Unde concludit dicens: Videtur ergò, quod quando quis bonâ fide procedit in confessionibus, si post diuturnum tempus de aliquo peccato solum dubitet, num illud confessus fuerit, non teneatur illud in confessione explicare propter rationem dictam.

Et ad-

Et addit multò minùs teneri pœnitentem peccatũ clavibus subjicere, quando format probabile judicium quod illud in confessione explicuerit, licèt non sine aliqua formidine de opposito: quia ad hoc ut aliquis censeatur legi satisfecisse, sufficit judicium probabile de ejus adimpletione, & contrarium esset nimis grave; nam cùm mens non possit semper formare certũ judicium de adimpletione legis, esset gravissimum onus, si quandocunque occurrit aliqua formido, homo teneretur rursum legi satisfacere, quantumvis judicaret probabiliter se satisfecisse. Hæc autem intelliguntur quando persona juxta suam conditionem præmisit diligens examen ad rei veritatem cognoscendam. Ita Præpositus benignè quidem & doctè, debeo tamen eidem rationi ex proprijs principijs respõdere.

Quid sit [illegible] ctia [illegible] a?

Respondeo igitur dicendo vix esse possibilem casum propositum, adeoq; suppositum negari posse; nam qui certò scit se peccatum illud commisisse, debet necessariò scire certò aut probabiliter, an sit illud confessus. Ratio est; quia dubia conscientia definitur ambigua & anceps, quæ pro neutra contradictionis parte habet rationem, aut saltem pro neutra habet gravem. atqui talis conscientia non est in præsenti possibilis: ergo impossibilis casus objicitur. Probatur minor, nam vel ille qui dubitare an fuerit talem culpam confessus asseritur, est persona quæ soleat bonas confessiones semper facere, aut quæ non soleat; si primum dicatur, censendus est probabiliter etiam tunc adhibuisse diligentem animi discussionem, cumque post diligentem excussionem vix unquam peccata gravia nõ occurrant (suâ enim mole sese produnt, ni affectatâ aliquâ negligentiâ impediantur) censendum est certò eum hujusmodi peccatum fuisse confessum; vita enim præcedens gravem rationem suppeditat, & ubi gravis est ratio omne dubium tam negativum quàm positivum exulat. Si autem soleat malas confessiones facere, aut defectu examinis, aut affectatâ aliquâ ignorantiâ, jam etiam habes rationem gravem credendi illud peccatum non fuisse confessum; vita enim precedens rationem gravem ministrat, quæ quia nulla ratione forti impetitur, non tam probabilitatem quàm moralem certitudinem infert. Tandem si non habeat experientiam [puta si sit puer, & incipit confessionis Sacramentum frequentare, tunc enim quia non est sæpe confessus, videtur non posse ex vita præterita judicium ferre] si habuerit propositum bene confitendi, censendus est fecisse diligentias sufficientes ut conscientiam discuteret, atq; ideò & fuisse illud etiam peccatum confessus; non n. est verosimile quod nõ examinaverit conscientiam, nec est verosimile quod illud peccatum post debitum examen occurrerit, cùm & alia cõmuniter non occurrant; nec est verosimile quod ipse sciens & volens peccatum occurrens subticuerit: ergò verosimile non est quod debeat iterum confiteri.

...est fortissima ratio, quæ sumitur ab experientia.

Sed objicis remanere idem dubium materiâ ipsâ alteratâ. Nam potest quis certò scire se peccavisse, & certò etiam scire se fuisse confessum, & tamen dubitare an Confessarius habuerit legitimam authoritatem absolvendi? puta, si dubitet an ille sit Sacerdos? an baptizatus? an approbatus? an voluntatem solvendi habuerit?

Reponitur eadem difficultas mutatâ materiâ.

Respondeo hâc instantiâ nihil omninò convinci; quia vel pœnitens habet rationem gravem, ut credat Con-

fessarium non habuisse absolvendi potestatem aut voluntatem, vel non. Si habet, non dubitat, sed probabiliter philosophatur: si non habeat, non dubitat, sed errat & judicij temerarij est reus, improbabiliter contra rationem gravem, sine ratione procedendo; Confessarius enim est in possessione, & credendus est esse in legitim, quamdiu non suadeatur contrarium.

Sed quid si per impossibile aliquis in hac materia dubitaverit? Objectio VII. hoc resumet, & ibi satisfaciam.

OBJECTIO II.

De gravitate culpæ dubiâ.

OBligatur confiteri is, qui post diligens examen dubius est de quãtitate sui peccati, num videlicet sit veniale an mortale: quia Christus instituendo hoc Sacramentum, & præcipiendo ut omnia mortalia subjicerentur clavibus, videtur voluisse ut peccator omnia subjiceret de quibus non non posset formare probabile judicium, quod solùm essent venialia, idq; fuit consentaneum, cum enim non sit cujuscunque nosse quantitatem peccati, fuit congruum, ut saltem quando est dubium, peccata judicibus deferrentur.

Respondeo me contrarium ex Christi institutione ab Ecclesia in variis Cõciliis exposita inferre. Nam si Christus jussit quod omnia mortalia subjicerentur clavibus Ecclesiæ, satisfaciet qui fecerit quod ipse jussit, cumq; certum non sit peccata dubia esse mortalia, nec certum erit contineri in Christi præcepto; cùm autem simus naturâ liberi, & omnium Doctorum judicio libertas certâ lege dubiâ limitari non possit, remanet ut dubia non sint necessariò in sacramentali confessione exponenda.

De primo genere dubij videtur posse esse aliqua difficultas, quando sc. homo præmisso ex mine remanet dubius num aliquod peccatum commiserit; ex unâ enim parte videtur obligari illud confiteri: & ideò ais:

OBJECTIO III.

An debeamus eligere tutiorẽ partem?

IN dubio tutior pars est eligenda, atqui tutius est confiteri: ergò in dubio ad confessionem recurrendum est.

Respondet Præpositus *nu.* 119. quando dubium est omninò practicum, tutiorem partem esse eligendam: si verò ex dubio speculativo junctis aliis principiis elici possit conclusio practica, qua concludamus nos non teneri aliquod onus subire, non semper tutiorem partem esse eligendam, ut variis exemplis ostendi potest.

An omnes opiniones probabiles secundum se considerata sint æquè tutæ?

Ego autem nego absolutè illam majorem, non enim tenemur tutiorem partem, sed sufficit tutam eligere; qui autem peccata dubia subticet tutus est, secundum probabilem (etsi rationũ intrinseca momenta respiciam, non solùm probabiliorem, sed certam moraliter) sententiam eligit. omnes enim opiniones probabiles sunt tutæ: imò etiam æquè tutæ.

OBJECTIO IV.

IN tali casu homo potest dici habere conscientiam peccati: nam tale peccatum est in conscientiâ saltem dubiâ: atqui Tridentina Synodus definit debere confiteri eum, qui habet conscientiam peccati: ergò.

Respondeo distinguendo majorem, illum posse dici habere peccati conscientiam dubiam, concedo: certam & evi-

& evidentem, nego. Minorem eodem modo diſtinguo, quia definit Sacroſancta Synodus exponi d.b.re in confeſſione omnia peccata quæ fuerint in conſcientiâ, nō quidem dubiâ, ſed certâ & evidenti, ut oſtendi ſuperiùs cùm verba Concilij expendi, & modò aptiſſimis exemplis confirmo. Nam teſte Præpoſito, & alijs plurimis, qui dubitat de voto, non eſt dicendus habere conſcientiam voti in ordine ad obligationem, & ut teneatur aliquid ex vi voti exſequi; ſimiliter qui dubitat num cōmiſerit contra legem habentem annexam excommunicationem, ſi poſt diligens examen non poſſit rei veritatem agnoſcere, non tenetur ſe habere excommunicatum: ergò ſimiliter videtur dicendum, quod is qui poſt diligens examen non poteſt judicare ſe peccaſſe, non teneatur credere ſe peccaſſe, ſed poſſe ſe eſſe innocentem putare & adſtruere; non ergò tenebitur cenſere ſe obligatum ad illud in confeſſione aperiendum.

OBIECTIO V.

An idē sit objectum confeſſionis & contritionis?

HOmo tenetur conteri de tali peccato; ergò tenetur illud confiteri; quia in homine baptizato illud, quod eſt neceſſarium contritionis objectū, eſt etiam neceſſarium objectum confeſſionis, cùm illud nequeat remitti ſine ordine ad claves. & ita tenēt aliqui, quos citat & ſequitur Suarez *diſput.* 22. *ſectione* 9.

Reſpondet Præpoſitus *nu.* 119. concedendo antecedens & negando conſequentiā, ad cujus probationem dicit per ſe loquēdo objectum neceſſarium contritionis in baptizato eſſe objectum confeſſionis, quando ſcilicet cōſtat de peccato, per accidens autem non eſſe; nam inter præceptum contritionis ex una parte, & confeſſionis ex altera eſt diſcrimen, quod de lege ordinariâ contritio formalis, vel virtualis de peccato mortali, ita ſit neceſſaria extra Sacramentum, ut nullus ſine eâ poſſit conſequi remiſſionem peccati; confeſſio autem in re non ita ſit neceſſaria. Unde licèt homo propter neceſſitatem medij contritionis teneatur conteri de peccato etiam dubio, non idcircò tenetur illud ſub tali ſtatu conſideratum confiteri; quia in eo ſtatu poteſt cenſeri non obligare jus divinum poſitivum; & licèt dicatur, quod nullū mortale commiſſum poſt baptiſmum remittatur ſine ordine ad claves, poteſt intelligi quod præceptum ſolùm urgeat pro tempore, quo moraliter (hoc eſt certò & clarè) conſtat de peccato.

An debeat quis cōteri propter peccatum dubium?

Sed ego illud antecedens, quia univerſaliter ponitur ſemper nego; ratio eſt, quia dantur multi caſus in quibus non debeat homo conteri propter peccatum dubium. *Primò* enim non tenetur conteri de illo peccato, ut ad Pœnitentiæ Sacramentum alia confeſſurus accedat. *Secundò*, nec poſt confeſſionem ſi Euchariſtiam aut illud Sacramentum recipiat. *Tertio*, nec ſi immediatè Sacramentum aliud accedat, modò aliud mortale non habeat: unde tota difficultas mortem ſolam reſpiciet; nam eum qui conſcientiâ dubiâ repentè moritur, conſequi cœlum dubium eſt; verè enim peccauit aut non; ſi verè, damnabitur; ſi non, ſalvabitur.

De mortis articulo.

Cùm autem in mortis articulo debeat homo tutam reddere ſuam ſalutem, videtur quod tunc ſaltem debeat illud peccator confeſſione aut contritione expiare. Sed reſpondeo illud præceptum, quo in mortis periculo obſtringitur, eſſe juris naturæ & naſci ex periculo,

culo, quo ſublato illud ceſſare neceſſarium eſt; aufertur tamen omne periculum, ſi Petrus peccati dubio anceps confiteatur ſacramentaliter aliud peccatum, tunc enim indirectè ab omnibus dubiis etiam non confeſſis abſolvitur; item, ſi aliquod aliud Sacramentum recipiat, omnia enim conferunt gratiam & per accidens primam: aut etiam, ſi eliciat contritionem, nam ad aliquid ex his faciendum non tenetur ex præcepto Chriſti, ſed ratione periculi mortis æternæ incurrendæ, quod jus ipſum naturæ præcipit evitare. ubi notandum eſt in illo contritionis actu ſufficere deteſtationem etiam cõditionatam, puta ſi diceret, *Doleo de illo peccato, ſi illud commiſi.*

OBIECTIO VI.

De dubio ſpeculativo.

DIces hoc dubium, quo aliquis dubitat num peccaverit, eſſe ſolùm ſpeculativum, cũ quo ſtare poteſt moralis certitudo de obligatione illud cõfitendi. Et explicas. Jeſuita qui promittit obedientiam in omni materiâ

Qualẽ obedientiam promittãt Ieſuitæ.

quæ non ſit evidenter peccatum, bene poteſt componere dictamen quo judicet talem actionem eſſe probabiliter contra Deum, & dictamen quò certò ſciat ſe debere ſub peccato mortali illam, ſi imperetur, elicere: ergò in dubio confeſſionis eodem prorſus modo philoſophabimur.

Reſpondeo potuiſſe quidem ita inſtitui Sacramentum Pœnitentiæ, ut etiam imponeretur obligatio recenſendi peccata dubia; tunc autem certum omninò eſſet debere peccata dubia in confeſſione exponi. Nunc autem illud ſic fuiſſe inſtitutum non conſtat; imò videtur ex Tridentina Synodo apertè conſtare contrarium; quamobrem exiſtimo nos prudenter procedere, cùm de hac obligatione, ſicut de alijs ortis ex præceptis [in quib. ex dubio ſpeculativo quod rem ipſam afficit, juncto hoc principio practico, *Melior eſt conditio poſſidentis*, libertatem defendimus] philoſophamur.

Mod⁹ philoſophandi in dubiis.

OBIECTIO VII.

CUm reſponderem primæ, ſuppoſui vix eſſe poſſibile, quod homo prudens ſciret ſe mortaliter peccaviſſe, & utrum fuiſſet confeſſus dubitaret, quia meo judicio hæc veritas debet illi eſſe evidenter aut ſaltem probabiliter nota; nam ubi datur aliqua gravis ratio, exulat dubium illud de quo impræſentiarum diſputamus & argumẽtum, quod ex vitâ præteritâ deſumitur grave eſt. Nunc igitur vis caſum urgere, & ſcire An quis, teneatur cõfiteri peccatum, ſi per impoſſibile dubitet illud fuiſſe clavibus Eccleſiæ ſubjectum? & ut probes quod ſic, argumentaris.

Aliter caſus ipſe proponitur.

Primò. Solutione dubiâ non ſatis fit obligationi certæ: ergo nec confeſſione dubiâ pro peccato certo ſatisfit.

Secundò. In omni dubio ſtandum eſt pro certitudine & poſſeſſione quæ erat ante dubium; atqui ante illud dubium ſtat peccatum fuiſſe commiſſum, fuiſſe abſolutum non ſtat; ergo tenetur iterum confiteri.

Reſpondeo me ſemper ſuppoſuiſſe non eſſe in hâc materiâ dubium poſſibile, & etiam nunc ſupponere, credo enim nos ſemper aut habere certitudinem aut ſaltem probabilitatem. Cæterùm hypotheſi admiſſâ obligationem confitendi ſtatim non admitto. Cum certò ſcis te recepiſſe à Petro mille aureos mutuos, & dubitas an ſolveris, nõ teneris ſtatim ſolvere, ſed teneris exa-

Nota hoc bene.

minare

minare & potes in mortis articulum differre solutionem; nam qui dubitat se debere & solvit, exponit se periculo solvendi quod nôn debet, & si faciat, quî postea recuperabit rem solutam? si differat, poterit tandem aut non solvere, si reperit se nihil debere; aut solvere, si se debitorem reperiat, aut dubium adhuc maneat. Quamobrem durum mihi videretur dubitantem de confessione ad ejusdem peccati certam confessionem statim faciēdam obstringere; cæterùm si debeat alia Sacramenta recipere, videretur durius illi accessum concedere, tu hoc examina, quia tametsi rationes obligationem confitendi persuadeant, non ostendunt ante articulum mortis teneri. [Sed hic obiter dicēdum est supponi exemplum quod hypothesin admissam destruit. Illa erat, Dari verum & purum dubium circa confessionem peccati certò commissi; & assumitur debitum dubium, at ubi hoc? si tu dubites & creditor petat, nullum dubium est, quia illius petitio est argumentum grave, quod tua ignorātia non eldit. Et tunc solùm esset debitum purè dubium cùm debitor, creditor, testes, & libri essent ita ambigui, ut nullam rationem aut nullam gravem haberent affirmandi aut negandi. Ubi iterum notandum est apud homines ipsam non rationem affirmandi esse negandi fortissimam rationem, unde cum soleamus vel dare chirographa, vel in libris scribere, vel coram aliquo teste contrahere, quidquid aliquo ex istis testimonijs careat, actus singularissimus est, nec credendus tam facilè potuisse excidere ex memoria, quæ firmiter retinet actiones insolitas & extraordinarias.]

***

OBIECTIO VIII.

COnfessio probabilis non sufficit pro peccato certo: ergò nec dubij. Probatur antecedens; quia solutio in casu tantùm est probabilis, adeoque incerta; contra verò debitum confitendi est certum, cui non sati sit solutione incerta; quia reverà tunc non servatur æqualitas, ut patet in materia justitiæ; nam mercibus certò datis nō respondet ex æquo solutio merè probabilis, ut fatetur Lugo, sed negat hic reperiri paritatem; verùm cùm Deus ex dominio proprietatis exigat actū præceptum, æquale habet jus cum eo qui traditis mercibus exigit solutionem. *De confessione probabili.*

Respondeo me tenere, ex hypothesi quod detur confessio dubia, non esse sufficientem, sed standum pro possessione quæ erat ante dubium, prudenter tamen, indicta enim poterunt dici, dicta autem indicta reddi nunquā poterunt; unde tametsi certum sit debere peccata verè commissa & dubiè absoluta clavibus Ecclesiæ subjici, non tamen scio, an subjici debeant statim; scio enim debitorem dubium non teneri statim debitum illud dubium solvere, maximè si desit spes recuperandi, si fortè postea jam fuisse aliàs solutum cōstiterit; & in confessione omnis spes recuperandi deest, quia dicta indicta reddi nequeunt, sed quia probabilitas assumitur ut dubium debelletur, dico esse certissimum non teneri quempiam confiteri peccatum certò commissum, si probabiliter putet illud fuisse cōfessum. Ita Suarius 3 *parte tom.4. disput. 22. sect. 9. numer. 6.* Pitigianus *in 4. sent. tom. 2 distinctione 27. quæstion. unic. artic. 11.* Diana *parte 2. tractatu 4. de Sacramentis resolutione* 107. Unde ad argumen- *An quis teneatur cōfiteri peccatū probabile?*

mentum propositum admitto in tali casu solutionem esse probabilem; infers ergo & incerta, & distinguo, incertam probabiliter concedo; at incertam esse evidenter, hoc est evidenter non-certam, sive evidenter non-veram, nego. Admitto debitum confitendi esse certum, illi aut m non satisfieri solutione incertâ distinguo; evidenter incertâ ad sensum prioris distinctionis, concedo; probabiliter incertâ, subdistinguo; non satisfieri evidenter, concedo, non satisfieri probabiliter, nego. Illud quod ex justitię materia subsumitur, eodem potest eodem modo; solutione probabiliter incertâ non satisfieri evidenter obligationi certæ, concedo; non satisfieri probabiliter nego; & consequenter addo me Deo habenti jus certum & evidens petendi confessionem, satisfecisse probabiliter, cum probabiliter existimo me de facto confessionem posuisse.

Considera hãc distinctionẽ bene: est enim ipsa bona, aut omnia falsa, quæ de probabilitate ab omnib. doctis dicuntur.

Hanc doctrinam omninò veram esse persuadeo; nam si probabile est confessionem tunc esse positam; etiã probabile est omnem obligationem esse sublatam, adeoque hoc judicium licitè practicè sequimur.

Respondent aliqui negando consequentiam; nam ex probabilitate cadẽte super solutionem positam nõ sequitur probabilitas practica de immunitate ab omni obligatione; ut patet cùm qui probabiliter tantum materiã est baptizatus; similiter ex probabilitate extrinseca Doctorum non sequitur probabilitas intrinseca quam hic indagamus.

De baptizato aquâ probabili.

Sed hoc non tam respondere, quàm repetere est; omnem enim probabilitatem in cõscientia sufficere putamus, nec exemplis urgebimur, ubique enim codẽ omninò modo philosophamur, quia sicut dicimus non teneri confiteri qui probabiliter confessus & absolutus est, sic etiam dicere possemus non teneri baptizari qui probabiliter baptizatus est. Sed adhuc discrimen valdè notandum sublatet; quia confessio requiritur ratione præcepti, baptismus ratione medij: unde licèt diceremus non sufficere baptismum probabilem, non teneremur statim negare confessionem probabilem sufficere: sed semper de utroque eodem prorsus modo philosophor. Sentio enim in vitã meram probabilitatem sufficere, at in mortis articulo majorẽ certitudinem expostularem, agitur enim de æternitate, & non videtur actio prudens & laudabilis se exponere damnationi probabili. sed de hoc vide *num. 302.*

An rebaptizari teneatur?

Nota iterum.

Meam iterum sententiam, nimirùm non teneri iterum confiteri, qui probabiliter judicat se fuisse confessum, altera ratione persuadeo. Satisfit præcepto confessionis. *Primo* cùm subest jurisdictio probabilis. *Secundo* per confessionem tantùm probabiliter informẽ. *Tertio* legi & voto per jejunium probabile, ergò etiam in casu. Respondent Recentiores aliqui negando consequentiam; in primo enim casu confessio est certa per hoc quod Ecclesia tunc suppleat defectum, si fortè nõ habeatur jurisdictio, illam pro eo actu concedendo. Sed hoc solummodò est probabile; non enim est evidens, aut fide tenendum, quod Ecclesia tunc suppleat; unde si talis confessio sufficiens est, jam evidenter admittitur certæ cõfitendi obligationi per probabilem confessionem satisfieri. Veniunt ad alios actus, & inquiunt ideò solutione purè probabili satisfieri, quod probabiliter tãtum sit obligatio ad eos actus quos constat esse positos; lex verò confessio-

An ex jurisdictione probabili sequatur absolutio certa?

Nota bene.

fessionis præcipit confessionem correspondentem debito certò, qualis non est tantum probabilis. Hinc patet tunc per actum probabilem satisfieri legibus positivis quando probabile est per legem tantùm præcipi eum actum quem constat poni. Sed neq; hæc solutio placet, unde enim scitur alias leges solùm obligare ad actus ponẽdos probabiliter, & legem confessionis ad ponendos certò; maximè cum admiserint confessione factâ Sacerdoti habenti jurisdictionem probabilem satisfieri præcepto, hæc enim ut vidimus solummodò probabilis est: & si ad Ecclesiæ benignitatem recurritur, adîtur via merè probabilis, quia Ecclesiam supplere hujusmodi defectus non evidens & certum, sed solùm probabile est. Sed quia de probabilitate agimus, doctrinæ præcedenti aliam veritatem adjungam, ut omnia, quæ hanc materiã concernunt simul habeas, dico igitur, *Probabiliter judicantem se non peccasse mortaliter, etsi oppositum putet probabilius, non teneri confiteri.* Ita cum alijs Sanchez *sup. num.* 76. contra Salas. Ratio est, quia si dicamus confessionem probabilem non sufficere, adhuc dicendum esset in casu præsenti neminem ad confessionem obligari, nam probabile est deficere conditionem absolutè, dependẽter à quâ lex obligat, ac proinde talis licitè judicaret se non comprehendi lege, nec eâ obligari; ergò ex quo sequitur eum non teneri præcepto confessionis, qui amplexus est malum, omninò præscindendo an id esset mortaliter vel tantùm venialiter malum; quia probabile est tunc nõ peccari mortaliter, ut cum Valentiâ & Salas docet Diana *suprà resolut.* 162. Si autem dicamus, ut debemus, confessionem probabilem sufficere ut pro peccato certo ita satisfaciamus, ut non teneamur illud iterum confiteri, à fortiori dicendum est esse liberum à confitendi obligatione illum quem probabilitas conscientiæ salvat, nemo enim tenetur se reum credere, quousque evidenter se peccavisse cognoscat.

Ex hac igitur probabilitatis doctrinâ ad dubia rediens, non esse de essentiâ confessionis ratione efficacissima confirmo.

Qui minùs probabiliter judicat se non peccasse mortaliter, licèt probabiliùs judicet se peccasse, non tenetur confiteri ut ostendi: ergò à fortiori qui ita dubitat ut nequidem minus probabiliter credat se peccavisse graviter. Ita Coninck, Layman, Lessius & alij qui putant saltem speculativè hãc posse teneri sententiam. *Probatur primò.* Obligatio confitendi oritur ex lege præcipiente accusationem de admisso peccato, hoc autem in casu nequidem probabiliter est admissum, imò etsi constet commissum esse veniale, non tenemur id confiteri, quomodo ergò tenemur in casu cùm nequidem constet de veniali; nisi fortè dicamus liberari à confitendi obligatione, qui perfectius cognoscit se peccasse, & tamen debere confiteri, qui minus perfectè, aut nullo modo cognoscit: quod, me judice, dissonum & quod absurdum est. Cognitionem autem probabilem esse dubiâ multò perfectiorem est certum. *Secundò.* in omni foro quando dubium est an debitum sit contractum, nihil est solvendum: ergò qui dubitat, an incurrerit obligationem confitendi, nihil debebit facere. *Tertiò.* dubius de ætate an expleverit vigesimum-primum annum, dubius de emisso voto, an incurrerit excommunicationem, ad nihil obligatur, ut docet Sãchez *sup.* quia

Ratio à fortiore.

Aetas dubia: & votum dubiũ non obligant.

Margin (left, partly cut off): *...reba-...ari ...eatur?* — *Nota iterum.* — *...ex ju-...dictione ...obabili ...eatur ...solutio ...ta?* — *...ota hic.*

melior est conditio possidentis suam libertatem, quæ regula locum habet in omni materiâ virtutum, ergò qui dubitat, an peccaverit, potest prudenter stare pro puritatis possessione, quę erat ante dubium, & credere se non peccavisse, & consequenter se non teneri cõfessionis præcepto. *Quartò.* quia non videtur dari obligatio confitendi eam materiam cum qua sæpè nequidem cõsistet Sacramentum, talis autem est peccatum dubium in nostro casu, ut vidimus: ergò non datur obligatio confitendi.

OBIECTIO IX.

Nota bene hanc rationem.

NOn est probabilis sententia, quæ militat contra omnium Doctorum consensum; atqui asserens certum se peccavisse, dubium an mortaliter, ita ut ne probabile quidem judicium de eo queat elicere, non teneri confiteri, Doctorum torrenti, ut aiunt, opponitur, ergò. Minorem probas ex omnium Doctorum sententia, quos citat Sanchez suprà *num. 66.*

Sed hæc ratio non urget, cõtrarium enim ex Doctorum consensu deduci optimè Layman innuit *lib. 1. tract. 1. c. 5.* pro quo facit hæc ratio: Substantia rei necessariò confitendę est culpa mortalis, ut patet ex Concilijs & PP. atqui in casu substantia rei necessariò confitendæ est dubia, quia ne probabiliter quidem constat admissum esse mortale; ergò dubium est an tale mortale lege cõprehendatur, & consequenter an lex sit lata de eâ materiâ confitendâ; ergò cùm in dubio legis latæ prævaleat possessio libertatis, non est obligatio confitendi.

***

OBIECTIO X.

HAnc nonnulli prætensam obligationem confitendi peccata dubia probant ex Tridentina Synodo, quæ *Sessionis* 14. *capite* 5. docet *primò*, Omnia mortalia esse confitenda quæ sunt in conscientia pœnitentis; atqui tale est peccatum dubium, ergò. *Deinde* tantùm excipi ab hac intentione confitendi sola venialia. VERUM nihil inde concludi patet ex ratione, quam subjungit Concilium, quia universa mortalia, inquit, hominem iræ filium & Dei inimicum constituunt, quæ ratio non competit dubio mortali; hoc enim, quia dubium est, cùm pro reo faciat possessio libertatis, potius ęstimandum est veniale quàm mortale, & consequenter non videtur confitendum, præsertim cùm Concilium non magis meminerit dubii mortalis, quàm circumstantiarum aggravantium intra eandem speciem; ac proinde sicut arguitur ex Concilio has non esse confitendas, ita nec dubium peccatum; vel discam ubi claudicet hic syllogismus [Ecclesia docuit nos bene materiam confessionis; sed quia non dixit circumstantias aggravantes debere in confessione exponi, probabiliùs posse omitti dicuntur: ergò etiam probabiliùs omitti poterunt peccata, quæ tametsi certò sint peccata, sunt mortalia minus quàm probabiliter, hoc est, dubiè. Patet consequentia, quia nec dixit Concilium talia peccata debere in confessione exponi.]

Ratio fortis à pari.

OBIECTIO XI.

An liceat aliquem

TOta ratio excusandi pœnitentem in dubio, est ne gravetur in dubio; atqui

Gravare in dubio? atqui vera non est: ergò. probatur minor. quia non indicitur ipsi, ut confiteatur peccata dubia ut certa, tùc enim verè gravaretur; sed quod confiteatur ut dubia, adeoque certum est non gravari ultra dubium.

Sed hęc ratio meritò infirma visa est P. Lugo; nā etsi reus non teneatur confiteri ut certum, tenetur tamen absolutè confiteri, quod est certum onus limites dubij excedens, hoc enim non debet præjudicare libertati.

OBIECTIO XII.

De libertate dubia. CErtus de emisso voto, dubius an adfuerit sufficiens libertas, tenetur voto; ergò ob similem causam lex confitendi in casu est in possessione. *Respondetur* I. negando antecedens cum Soto, Mald. Sa. &c. quia dubitatur de substantia voti ut id est aptum obligare & consequenter etiam de voto simpliciter. II. negatur consequentia; quia hic cōstat de voto, idq; est in possessione, in casu verò dubitatur de lege latâ circa hanc materiam.

CORONIS.

Subscribuntur Corollaria nonnulla. HUcusq; ut puto, certissimè ostendi peccata qualitercumque dubia non debere necessariò objici clavibus Ecclesię; nunc autem ad sedandas conscientias & omnes abolendos scrupulos aliquas Conclusiones addemus.

Prima. *Qui dubitat, an commiserit tale peccatum non tenetur illud confiteri.* Cōstat ex disputatis & in totâ controversiâ discussis.

Secunda. *Nec potest illud dubium peccatum ut certum confiteri.* Patet, quia qui dicit quæ dubitat, mentitur; asserit enim esse certa, quæ esse certa nō sentit.

Tertia. *Potest peccatum dubium ut est, nempè ut dubium clavibus Ecclesiæ subjicere; & Confessarius ni adjungatur alia materia certa, debebit conditionatam absolutionem dare.* Constat ex praxi communi omnium, qui nos possunt dici ita errare ut nequidem probabilitatem teneant.

Quarta. *Confessus peccatum dubium ut dubium, si deprehendat deinde certum, non tenetur id ut certum confiteri.* PRIMO, quia cum exposuerit illud, prout erat in conscientiâ, quod tantum exigit Trident. sess. XIV. capite 5. est ab eo directè tametsi conditionatè absolutus, perinde ac is cujus peccatum à Sacerdote existimatur veniale, cum sit mortale; sicut enim Sacerdos tunc vult absolvere à peccato prout est à parte rei, ita etiam in casu nostro; atqui peccatum, à quo quis directè absolutus est, non tenetur ex jure divino iteratò confiteri; ergò.

SECUNDO. Ex communi sententiâ confessus se morosè delectatum decies circiter, si certò deinde deprehendat se duodecies peccasse non tenetur eas vices posteà confiteri, & tamen eas non cōfessus est ut certas, sed modo dubio; atqui similis ratio urget in casu; ergo.

TERTIO. Dubius de voto, excommunicatione &c. si petat dispensationem, solvitur omni obligatione, etsi deinde deprehendat certò emissum esse &c. ergo idem est in casu. Ex communi tamen sententiâ & praxi tale peccatum est confitendum deinde ut certum; sed an praxis ex scrupulo an ex ratione orta non disputo. Videtur enim homo pœnitens non velle disputare, nec librare rationes, sed se qui securissimam partem.

Nota interim Conclusionem primam mihi visam fuisse solidissimis argumentis probari, à contrariâ tamen authori-

tate (fortè, timore) vinci. Si subscribis, tuo meum suffragium adnumera; si dissentio, multum disputavi, nihil doceo. dixi quod sensi, & quia multorum doctrinæ contrarium, suadeo tibi, ne ab eisdem discedas, nisi sententiam benignam probabilem esse cognoscas; cõfessionis enim materia magni momenti est, in quâ regium iter describitur, tutiùs speculativè, periculosiùs practicè.

***

FUNDAMENTUM LXVII.

De Sacramento Eucharistiæ.

MCCCXXV. Irca essentiam Eucharistiæ, non multum differunt, quo ad rem Theologi, licèt variè loquantur. Placet hæc definitio, aut descriptio. *Eucharistia est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini, ad spiritualem Animæ refectionem divinitùs institutum.* *Eucharistia quid?*

Materia est panis, & vinum: nempe panis ex solo frumento; apud Latinos azimus, & apud Græcos, fermentatus. An-ne ex aliis granis posset confici panis ad consecrationem sufficiens! an ex aliis liquoribus conveniens vinum? An-ne Hippocraticum assumi poterit? Respondeo esse quæstiones Physicas, non Theologicas: nam si daretur granum, quod à frumento non differat specie essentialis posset Eucharistiæ ministerio servire, idem de vino dico, & addo, assumi non posse panem, vinumve, quod differat specie à frumento, & vino communi.

Forma Panis est: *Hoc est enim Corpus meum*, & Calicis. *Hic est enim Calix Sanguinis mei.* Particula illa *enim* non est de essentiâ. *Forma Eucharistiæ.* Sunt qui distinguant Eucharistiam *in fieri*, & *in facto esse*. ita, ut ejus forma *in fieri* sint verba prout ponunt sub species illas Christi corpus & sanguinem: & *in facto esse* forma sit corpus, & sanguis Christi, prout vi verborum sub speciebus continentur: sed ipsi fortè subtilius eloquuntur, sed nihil alterant in re. Minister in Eucharistiâ est triplex; qui conficit, qui distribuit, qui suscipit. Primus debet esse Sacerdos: Secundus potest esse non Sacerdos: Tertius quicunque Catholicus, qui in gratiâ. ago de susceptione Sacramentali; nam physicè comedere, & bibere Corpus, & Sanguinem Christi, non solùm infidelis, & Atheus; sed etiam bestia quæcunq; potest. *Sacramētū in fieri & in facto esse.* *Ministri.*

Multa de Sacramentis alibi, & de hoc præcipuè, olim enim Eucharisticam Philosophiam propugnavi, quam, ne pereat, in Cursu Philosophico dabimus. Nunc paucula quædam propono.

I.

De vino congelato. Inquiro, *An poßit consecrari vinum congelatum?*

Euchariſtia quid? Reſpondet Aulonius Noctinot *in ſumma Dianæ. verb. Euchariſtiæ Materia. num.* 2. his verbis. [*Vinum ſi ſit congelatum*, ut ſæpè contingit in Germania, (imò etiam in Mediterranea Hiſpania: nempe in Caſtella, Legione, &c.) *validè conſecratur, non tamen licitè.*] & probat, quia vinum per congelationem non corrumpitur, quoad ſubſtantiam; potabile enim adhuc manet potentiâ, quâ liquefieri poteſt, & fumi. Sed videtur hæc potentia remota.

II.

MCCC. XXVI. De vino evaporato. *Forma Euchariſticæ.* Ante dies paucos quidam Pater Carmelitanus excalceatus; Vir verè doctus hunc Caſum decidendum propoſuit; quem, quia novus, curioſusque, Theologis hæc lecturis repono.

Caſus exponitur. Viennæ in Auſtria dum ſeveriſſima Hyems omnia liquida concerneret, & congelaret, miſſam celebrat: ubi ad communionem pervenit, reperit ſacrum laticem congelatum. Juxta communem Doctorum ſententiam ignem adhibet, glaciemque iterum in vinum convertit. *Miniſtr.* At quia dum calix calefiebat, fumum exhallantem percepit, ſubdubitare incepit, An vini fumus, vapor-ve ſit verè vini pars, & quia nulla eſt in conſecrato calice, quæ non ſit conſecrata, dubitabat an illæ vini particulæ, quæ ignis violentiâ exhallabantur, non fuerint conſecratæ, & inopinato ſacrilegio ſanguis Chriſti per aërem diffunderetur? Rem dixi non eſſe omninò facilem, ſed meditatione, & rerum notitiâ indigere. Sententiam meam protuli, eamque modò ad iſtas poſitiones reduco. PRIMA. *In conſecrato latice nulla eſt liquoris pars, quæ non ſit conſecrata.* *Reſolutio.* Et hanc veram exiſtimo, ſive dicamus aquam in vinū prius & poſtea in ſanguinem, ſive etiam in ſanguinem immediatè converti. Gutta enim aquæ vino immixta non facit, quod illud totum, non ſit vinum uſuale; adeoque totum cõſecratur: & ſanguis Chriſti prout eſt ſub ſpeciebus illius Guttæ eſt ſub ſpeciebus aquæ naturalis, & ut eſt ſub ſpeciebus reliqui vini, eſt ſub ſpeciebus vini naturalis: & prout eſt ſub aggregato, quod ex vino & illâ guttâ reſultat, eſt ſub ſpeciebus vini uſualis. Porrò ſi illa gutta à reliquis ſepararetur, ſtatim deſineret eſſe ſub illius ſpeciebus ſanguis Chriſti, illa enim ſic ſeparata eſſet pura aqua, non tamen vinum naturale, aut uſuale. *Nota hoc.* Ergo ſimiliter de aliis vini partibus Philoſophabimur. Si componitur vinum è partibus heterogeneis, quod contendunt probare Chymici, ſingulæ ſeorſim non ſunt vinum; & qui vinum conſecratum in has partes heterogeneas divideret, in eas divideret quæ non manerent conſecratę. *An vinum homogeneas aut heterogeneas partes habeat?* Igitur ſi vapor, aut fumus ex calice calefacto exhallans contineat particulas aliquas, quæ non ſint vinum, ille vapor non erit conſecratus. Cæterum cùm Joannes Helmontius, Medicus ingenioſiſſimus, & expertiſſimus in ſuæ Medicinæ inauditis principiis heterogeneas has Corporum partes, quas Chymici protrudunt, irrideat, adhuc

urgebit dubium & quæremus, An me-
râ exhalatione ſubſtantia vini corrum-
patur, an alteretur potiùs, nam ſi primũ
dicatur, ceſſat quæſtio; & ſi ſecundum,
affirmari debebit fumos illos vapores-
ve, qui è calice emiſſi, fuiſſe reverà con-
ſecratos. Sic dubium proponere libuit;
tu Lector quæſtionem reſolves.

III.

MCCC- Sacramentorũ uſum divinitùs con-
XXVII. ceſſum hominibus non poſſe ab Eccle-
De Eccleſiæ legibus. ſia interdici ſine causâ legitimâ, clarius
eſt, quàm ut in controverſiam revoce-
tur. Cùm igitur materia gravis ſit, vide-
retur requirere non ſolùm cauſam le-
gitimam, ſed gravem. Hinc ſequitur nõ
eſſe facilem aliquas Eccleſiæ conſtitu-
tiones defendere contra hæreticos me-
De communione. diocriter doctos: *Primò* enim ratum eſt
apud Catholicos neminem poſſe plu-
ries eâdem die miſſam celebrare, aut
venerabile ſacramentũ ſuſcipere; quod
etiam non ſolùm ad ſanos; ſed etiam ad
ultimo morbo laborantes extenditur.
Secundò debere miſſam celebrari, aut
venerabile ſacramentũ recipi à jejuno:
videntur enim nullæ eſſe cauſæ vel for-
tè leves, ob quas res graviſſima, quâ
graviſſimè egemus, interdicatur. *Nam, ſi*
Religioſorum. *agamus de Viris Religioſis, & bene moratis,*
quænam cauſa gravis ſuppetere poteſt,
quæ reddat abſtinentiam à Sacramento
Euchariſtico meliorem communione?
Cur non eſſet melius, & utilius cõmu-
nicare decies in die, quàm ſemel? ſi ad
indecentiam recurritur, ratio valde le-
vis proponitur, quoniam non eſt inde-
cens communicare quotidie, ergò nec
erit indecens cõmunicare ſingulis ho-
ris. Præterea; Sacramentum Pœniten-
tiæ pluries frequentari poteſt & ſolet
quot die ſine irreverentia; Ergò & Eu-
chariſticum; vel detur diſparitatis ra-
tio. *Si agamus de ægrotis*, vellem videre
unum ſummum Pontif. recepto viati- *& ægrotorum reſpectu.*
co peccaviſſe mortaliter & poſt unam
vel alteram horam moriturum; vel ni-
mirum, qui in ea eſſet ſententia, quæ do-
cet eſſe probabile communionem re-
quiri neceſſitate medij ad ſalutem æter-
nam. In tali caſu vellem ſcire, quid ille
Pontifex eſſet facturus: nam vel poſt
confeſſionem ſumeret ſecundum viati-
cum, vel diceret, ſe velle condemnari
probabiliter, ac propterea eſſe impœ-
nitens; non enim ſincera Pœnitentia
eſt, velle probabiliter damnari. Procul *An poſſit quis probabiliter ire ad infernum velle?*
dubio aut præceps eſſet, aut ſecundò
viaticum ſumeret. Tunc ſic: non poſſet
tutâ conſcientiâ ille Pontifex non reci-
pere ſecundò viaticum in tali caſu; er-
gò nec poſſet interdicere Petro ſecun-
dam ſumptionem viatici in tali caſu.

Dicunt aliqui interdictionem eſſe MCCC-
legitimã, quia illa lex fundatur in ſum- XXVIII.
ma probabilitate, & ſufficere ad Juſti- *Occurritur effugio primo.*
ficationem legis authoritatem, & cau-
ſas probabiles. Sanè ſi nihil aliud obſit,
etiam eadem probabilitas ſufficeret ad
hoc, quod Petrus non obediret; poſitâ
enim authoritate probabili, & cauſâ
probabili poteſt ſuperior prudenter
credere, ſe eſſe ſuperiorem legitimum,
& habere cauſam ſufficientem, ac pro-
pterea prudenter legem ferre. Sed &
Petrus poſſet prudenter credere, ſupe-
riorem non eſſe legitimum, vel cauſas
non eſſe ſufficientes ac propterea poſ-
ſet prudenter non obedire. ergò dicen-
dum eſſet, poſſe Petrum in tali caſu
prudenter procedendo recipere ſe-
cundum viaticum.

Si dicatur diſparem eſſe rationem: *Occurritur effugio ſecundo.*
quia Pontifex non debet neceſſariò le-
gem illam ſervare, illâ enim, utpote le-
giſlator, vel non obſtringitur; vel ob-
ſtringitur volens; poteſt enim diſpen-
ſare cùm voluerit: ſecus autem Petrus,
qui

qui subditus est, & tenetur obedire: arguo sic. In tali casu vel potest Pontifex illam legē servare, vel non potest. Primum non potest dici, ut superius vidimus, ergo debet asseri secundum: subsumo; Ideò non potest Pontifex servare illam legem, quia in tali casu militat contra legem sacramentalē institutam à Christo; ergo nec potest jubere Petro, ut contra legem sacramentalem observet legem Pontificiam. *Confirmatur.* Si Petro in eodem agone constituto juberet Pontifex, ne confiteretur, & præceptum esset tyrannicū, & Petrum non obstringeret; ergò si æquè necessaria est Eucharistia, ac Pœnitētia, non poterit interdicere sumptionem Eucharistiæ plus, quàm Confessionem. *Confirmatur iterum.* Si esset certum certitudine fidei Eucharistiam esse de necessitate medij, esset certum certitudine fidei, non posse interdici à Pontifice; esset enim hæreticus, qui diceret Pontificem posse interdicere fidem aut charitatem, atqui est probabile Eucharistiam esse de necessitate medij? ergò est probabile Eucharistiam non posse Petro in casu proposito interdici. Ergò dicendum Eucharistiam non esse de necessitate medij, & contrariam sententiam improbabilem esse, ne huic objectioni respondere cogamur.

IV.

CCCC. XXIX. *De jejunio naturali.*

Ad jejunium naturale, quod Ecclesia requirit in communicaturo venientibus occurrit ratio, quæ indiget solutione. Non habet Romana Ecclesia authoritatem, ut possit interdicere unam unciam cibi sub peccato mortali; non habet authoritatē, ut interdicat unum granum tritici sub peccato veniali. Ratio est clarissima: quia & una uncia panis supponitur esse materia parva, & unum granum tritici materia moraliter nulla, illud enim nemo emeret, nemo venderet, & nemo servaret; igitur non peccat mortaliter; sed venialiter, qui sumptâ unciâ panis recipit Eucharistiā, ergò nec venialiter quidem peccat, qui post quatuor granorum saccari comestionem communicat.

Respondent aliqui levem comestionem posse esse gravem irreverentiam; sed hoc falsò supponitur; comedere n. post Eucharistiam non est irreverentia; ergò nec comedere ante Eucharistiam. Præterea Ecclesia potest concedere, ut Eucharistia sumatur post jentaculum; imò illam sumpserunt Apostoli post Cœnam; ipsomet Christo distribuente; atqui nec Christus ipse, & à fortiori neque Pontifex potest dispensare, ut Eucharistia irreverenter sumatur; ergò quando sumitur post cibum, nulla cōmittitur irreverentia. Stat igitur posse hoc Sacramentum interdici post crapulam, & ebrietatem; non verò post comestionē sobriam, & prudentē. *An in levi comestione gravis irreverentia esse possit?*

Si dicatur oportere omnem cibū interdici, ne aliquando post crapulam aut ebrietatem Eucharistiam sumi contingat; Dicamus similiter omne juramentum debere interdici graviter, ne aliquādo committatur perjurium, omne mendacium etiam officiosum interdicendum esse graviter, ne detur occasio calumniæ; ergò similiter omnia peccata venialia deberent graviter interdici, ne committerentur mortalia.

Hæc sunt sapientissime Lector, quæ communiter defenduntur, & raro benè vel fortè nunquam: hæc quibus Catholici ab hæreticis impeti solent, hæc quæ velim à tuo sublimi ingenio considerari; à tua summa doctrina resolvi: authorum testimoniis non egeo, sed velim legere tuam de singulis periodis Censuram.

FUN-

FUNDAMENTUM LXVIII.

De Extrema Unctione.

MCCC-XXX. NOn est de necessitate medii, nec præcepti; quam ob rem, qui illam sine contemptu omitteret, non peccaret mortaliter. Materia eius est duplex, proxima, & remota: hæc est oleum, illa unctio. Forma est. *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum* (repetitur tota ad singulos sensus, & illi nominatim exprimuntur) *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* è quibus verbis non omnia sunt essentialia multorum Theologorum sententia: nam præter illa, *Per istam unctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*, quæ omnes esse essentialia dicunt, cætera à multis creduntur esse accidentalia. Minister extremæ unctionis est sacerdos: subiectumque homo ex infirmitate probabiliter moriturus. *Materia. Forma. Verba essentialia. Minister. Subiectũ.*

MCCC-XXXI. PAuca occurrunt dubia, circa Extremæ Unctionis Sacramentum: unum aut alterum dilucidabimus.

I.

MCCC-XXXII. Peto primò, An peccet, qui in administratione hujus Sacramenti utatur formâ essentiali, omissis verbis omnibus accidentalibus? puta, qui tantùm diceret: *Per istam unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti?* Affirmativè respondet Diana *part.3.tract.4. resol.175.§. Notandum.* & *resol.180.* & ex eo Ausonius Noctinot *in summa verb. Extr.Unctio.num.12.* sed cur? An quia utitur formâ probabili? an verò, quia omittit verba præcepta? si prima valeat ratio, scire vellem; cur non possit uti opinióne probabili in administratione sacramenti? & si secunda, an sit mortale? (imò an sit veniale?) omittere pauca verba præcepta?

II.

Peto secundò, An hæc forma sit essentialiter deprecativa? an non per indicativum conferri hoc Sacramentum posset; nempe ab illo qui diceret, vel *Ungo*, vel *Indulgeo*. MCCC-XXXIII.

Beccanus

An in rebus liberis habeat locum ratio-nis paritas?

Beccanus asserentem opinionem tuetur, & argumentum ab aliis sacramẽtis deducit, at me iudice inefficacissime, quia sacramentorum omnium formæ à liberâ Christi voluntate, & institutione dependent, nec video, esse bonam Consequentiam, *Cæterorum sacramentorum formæ sunt indicativæ: ergò etiam & forma extremæ unctionis.* Peterem à Beccano, An extremæ unctionis forma debeat esse indicativa tantùm, an indicativa, vel deprecativa? Si primum dicat, nescio, an unus hoc fuerit sacramentum Consequutus; quia nescio, an vel uni fuerit indicativè collatum: errat igitur tota Ecclesia in Europâ, quod debet non dici, si secundum: ergò etiam istæ formæ erunt validæ. *Deus te Baptizet: Deus te ungat &c. Et Confirmet*: &c. *Deus te absolvat: Deus te convertat in Corpus* &c. *Sangvinem* &c. Negabit Becanus consequentiam. Et ego contra dico. Si valet argumentum à cæteris sacramentis ad Extremam unctionem desumptum, valebit etiam, si ab Extremâ unctione ad alia transeamus sacramenta: nihilominus peto, an esset verus Baptismus collatus deprecativè; nempe à dicente *Baptizetur servus Christi.* &c? An confirmatio posset conferri verbis, *signetur, confirmetur*, &c? Videtor Diana *part.3.tr.4.res.27.§. Notandũ.*

FVNDAMENTVM LXIX.

De Sacramento Ordinis.

MCCCXXXIV. Acramentum est novę Legis, vi cujus aliqui ad ministerium divinum spirituali potestate tradita deputantur. Septem ordines à Theologis enumerantur: nam in Ecclesia sunt Ostiarii, Exorcistæ, Lectores, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri. Tonsura non est ordo, sed janua & dispositio ad ordines. Psalmistæ, & Cantores non suscipiunt specialem ordinem, cùm ad hoc Ministerium deputantur. *Ordo quid? & quotuplex?*

MCCCXXXV *Cur ordines aliqui vocentur sacri?* TRes ultimi *Sacri* dicuntur, non quòd priores non sint sacri, sed quòd hi tres sint sacratissimi, maximi (ideo etiam *Maiores* vocantur) & Ministerio proximi.

Quæstiones incidentes. Multæ occurrunt quæstiones speculativæ, multæ practicæ multæ politicæ: possem enim inquirere, An Cardinalatus, aut etiam Episcopatus sit ordo? An expediat tot esse sacerdotes, & tot Monachos? An præstaret numerum utrorumque diminui? possem etiam de singulis ordinum gradibus specialiter agere; sed hæc omnia alium locum, & tempus postulant, & idcirco hæc pauca sufficiat prælibasse. Interim, ne nihil hîc dicar speciale posuisse, hunc Casum, qui Ingolstadii accidit, & difformiter à Theologis, & Canonistis fuit decisus, Lectoribus doctis propono. MCCCXXXVI.

I.

PUgnabant acriter duo Clerici, & alter lethali vulnere perfossus cecidit. supervenit Franciscus, & in collapsum irruit, eumque transverberat secundo vulnere. Sunt qui dicant Franciscum Clericum adhuc viventum vulneráſſe: sunt qui dicant, ictum datum cadaveri: sunt, qui dubitent. Et ideò indigemus Theologis, qui has tres Controversias decidant.

Prima, *si Franciscus clericum vivum transverberaverit, incurriſſe excommunicationem certum est*: Sed quid de irregularitate est dicendum, Lethaliter vulneneratus jacebat, & erat aliàs moriturus: ergò non fuit occisus à Francisco. Sed quid si dicam contra vulnus inflictum à Francisco etiam fuiſſe lethale, & ad eandem mortem duo vulnera (prius & posterius) ut causas totales cõcurriſſe? Quid si dicam, vulnus posterius nõ causáſſe; sed tantùm acceleráſſe mortem?

Secunda, *si certum sit, tactum à Francisco merum cadaver, ille irregularis non est*: At videretur in excõmunicationem incurriſſe; quia hæc ob statûs dignitatem est lata, & æquè dedecoratur clericatus, si mortuus clericus dedecoretur. Et etiam videretur, quod non: nam pœna Canonis imponitur percussoribus Clerici, non aliis: non ergò percussori cadaveris: quoniam cadaver nõ est clericus. Nec juvat recurrere ad paritatem, quia excommunicatio, est res odiosa, & in odiosis non admittitur rationis paritas.

Tertia. *si omnia dubia sint, quid dicendum?* An-ne excommunicatio, & irregularitas incurritur peccato dubio? An-ne hic peccatum certum est, & tantùm circumstantiæ sunt dubiæ?

Fui interrogatus, & respondi, sed quia alii aliter, etiam exterorum Iudicia libenter legam.

FUNDAMENTUM LXX.

De Matrimonio.

MCCCXXXVII. *An in matrimonio à Sacramento possit separari contractus.*

GEneralis definitio ista est, *Matrimonium est coniunctio maritalis inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Hæc coniunctio si inter Christianos, & præcipuè Catholicos contrahatur, est sacramentum: non tamen semper, contrahentibus enim est liberum illud, ut merè politicum contractum, aut ut sacramentum celebrare. Circa materiam, & formam huius Sacramenti variæ sunt opiniones Authorum; requiri tamen eſſentialiter Corpora contrahentium, consensum, & signa sensibilia, traditionem, & acceptationem expreſsè, aut implicitè, certò tamen significantia, indubium est; cæterùm utra ex his formalitatibus sit materia, utra forma, scholæ examinent. *Quid illud sit?* *Eius materia & forma.* *Quid sit certum?*

Denunciationes. Potest fieri per procuratorem cuiusvis sexûs, & ætatis, modò habeat politicum usum rationis. Denunciationes poſſunt omitti ex *Potest per procurato-*

Præsentia Parrochi. ex causâ. Præsentia Parochi, ubi est Concilium Tridentinum *rem celebrari.* acceptum, est conditio, sine quâ non. Dantur obices impedien- *Impedimẽta.* tes, & dirimentes; cum illis illicitè contrahitur matrimonium, cum his illicitè, & invalidè. Non potest fieri humanitùs, ut altero, aut *An ab invitu.* utroque invito matrimonium verum contrahatur: unde leges, si quæ sunt, de consensu politico, altissimè debent examinari.

MCCCXXXVIII. SOlent multa in causis matrimonialibus confundi, & Officiales in Episcopalibus consistoriis variis præjudiciis præventi non conveniunt in praxi. Sunt qui hæc Theoremata mordicùs tenent. I. *In omni dubio standum est pro valore sacramenti.* II. *In omni probabilitate illa eligenda sententia est, quæ faueat matrimonio.* III. *Oportet causas Matrimoniales tardo examine discutere, ut tædio affecti litigantes compositionem ineant, & à tribunali se subtrahant.* Sed omnia hæc tria mihi non placent. *Non primum*, quia in dubio standum pro possessione est, quæ præcesserat dubium; cùm igitur ante Matrimonium dubium præcesserit cœlibatus certus, standum est pro cælibatu. *Non secundum*; quia potius in probabilitate favendum est conjugatis, quibus favor maximus fieret interdum, si matrimonium invalidum declararetur. *Non Tertium*; quia hoc est vexare homines & non administrare Iustitiam. Vidi semel Compluti unum Vicarium Cardinalis Infantis, qui fuerat conjugatus, & experimento didicerat, quid sit habere uxorem indocilem, & superbam. Causas ipse aliter expediebat, quàm solent Theologi, qui domos, in quibus patiuntur, & torquentur infeliciter conjugati, non viderunt. Summâ, ut puto, discretione opus est, ne in causis Matrimonialibus committatur aliquis error.

I.

MCCCXXXIX. DE errore, circa Personæ qualitatem. Error, si substantialis est, contractum irritat; si accidentalis, non irritat; sed quis est error accidentalis? qui nõ circa substantiam, sed circa qualitatem uxoris. Hîc quotidie errant Canonistæ, & Iuristæ; hîc multi quotidie Theologi, quos volo propositione casus subsequentis adiuvare. *Error duplex: substantialis, & accidentalis.*

Erat Romæ Sempronius homo Germanus; dives, sed non Nobilis. Reperit ibi unam fœminam alto nomine præditam, quæ se dicebat filiam Comitis N. fugisse parentum tyrannidem, velle nubere. Cognoscebat Sempronius comitem, sciebat illum habere filiam, quæ rigorem, & domum pertæsa ad Monialium Asceterium confugerat. Credit hanc esse, & illam in uxorem ducit. Revertitur in patriam opinione jam suâ Comes factus; at ibi reperit Comitis filiam adhuc hærere apud Moniales, & hanc esse meretriculam quandam, quæ castæ, & Nobilis Virginis nomen sumpserat. Quid faceret? Matrimonium esse nullum vociferatur: at Iuristæ dicunt, fuisse errorem in qualitate (hoc est, in divitiis, nobilitate, famâ &c.) adeoque matrimonium tenere. Me consuluit, & ego sic quæstionem debere resolvi judicavi.

II.

IN Casu sic posito difficultatem non reperio; nec puto reperiendam ab homine, qui sciat sine Consensu non MCCCXL. *Resolutio.*

posse Matrimonium consistere, & voluntatis humanæ naturam exploratam habeat. Quam ob rem omissis Authorum citationibus (nam qui ab omnibus admissam doctrinam præmitto, non teneor meum Lectorem allegationibus supervacaneis onerare.

Ab invitis contrahi non potest matrimonium.

Pono primò, non dari humanam aliquam potestatem, aut Authoritatem, quæ possit vero Matrimonio duos invitos, aut involuntarios conjungere; aut verè declarare matrimonium ab involuntariis contractum verum esse: quod ita certum est, ut contrarium à prudentibus dici non possit.

Volitionis conditiones & circumstantia.

Pono secundò, in omni actu voluntatis dari circumstantias, & conditiones; nam absolutissimi, & simplicissimi actus conditiones suas, & circumstantias implicitas imbibunt: quæ quidem aliquando sunt consequentes, aliquando concomitãtes, aliquando etiam antecedentes; jam influentes; jam purè præexistentes; jam essentialiter connexæ; jam inhærentes actui tanquam accidentia moralia; jam tandem alias habitudines respectu voluntatis habentes. Hinc est circumstantiarum

Circumstantiarũ examen.

examen esse valde difficile, & obscurum; multasque ab uno Authore essentiales censeri, quæ ab alio accidentales judicantur. Unde in Casu præsenti cùm Doctores consulti ad circumstantias, & conditiones recurrerint, tametsi mihi doctè videantur processisse, forte adhuc Iudices hærent, nec volunt in re tanti momenti festinare. Sed quia multa sunt, ob quæ Sempronii, & Titiæ Matrimonium non valet, eligam tantummodò motivum unum, vi cujus hujus contractûs nullitas evidentissimè manifestetur. Et ut hoc clarè, & breviter præstem,

De intentione & electione.

Pono tertiò, intentionem esse actum voluntatis, qui versatur circa finem, & electionem prædeterminat; ita ut si unicum tantùm detur medium, exsequutio, & electio sint necessarii actus, & solùm libertate intẽtionis liberi. Exemplo res clara clarior redditur. Petrus vult egredi ex Ecclesiâ, quę tantummodò unum exitum habet; dico illi esse liberum egredi, vel non egredi; at ex suppositione, quod egredi velit, illi esse necessarium, ut hac egrediatur portâ, & non aliâ, quia supponitur alia non esse.

In quo Casu hujus portæ electio non est libera libertate propria; sed libertate intentionis, vel finis; quoniam Petro est liberum non eligere hanc portam, quia est liberum non intendere egressum; at ex suppositione, quod velit egredi, debet hac egredi, nec poterit cũ egressu negationem hujus egresûs, qui sit per istam portam componere.

MCCCXLI. *Cõclusio.*

His positis, in quibus nemo poterit reperire dubium, nemo probabilitatẽ; sunt enim certa, & evidentia; resolvo: *Sempronij, & Titiæ Matrimonium non subsistere*, quod sic clarè demonstro.

Consensus ille Sempronii, quo voluit Titiam ducere, fuit electio medii, & medii unici; ergo in se non fuit liber; sed aut fuit liber in intentione, aut caruit omni libertate ac propterea moraliter loquendo fuit nullus. At non fuit liber libertate intentionis, ergò nullam omninò habuit libertatem: ergò ipse nullus fuit, & per consequens Matrimonium, quod in illo fundatur, nullum est. Quod consensus ille Matrimonialis fuerit mera electio, clarissimè probari poterit. Sempronius enim Romæ non quęrebat uxorem, quam duceret; erat enim in loco peregrino, in quo matrimoniales curæ illi non erant

uti-

utiles; sed omnino incommodæ, & nocivæ, adeoque dici non potest, ejus finem fuisse ducere uxorem, ut sic; & posteà Titiam potiùs, quàm aliam elegisse; quoniam in isto casu electionem fuisse liberam concederemus; nam cùm intentioni ducendi uxorem posset mille modis correspondere [nulla enim esset in singulari ducenda] electio illa fuisset omninò libera. Sed Sempronius fatetur, se non habuisse animum ducendi uxorem, ut sic; vi cujus Titiam potiùs elegerit, quàm aliam. Sed neque Titiam propter seipsam duxit Sempronius; sciebat enim habere personales maculas, quas quicunque abhorreret, nî darentur grandiores circumstantiæ, quæ aut præponderarent, aut illas possent tegere. Ergo videndum est, cur illam Sempronius ducere in Uxorem voluerit. Sed quia Sempronius; ut materiæ fori interni requirunt, sincerè suam mentem expandit; rationem, quæ petitur Clarissimè in medium produco. Titia Romæ gerebat se pro filiâ Caii de Lichenstein; cognoscebat Sempronius hujus Familiæ splendorem, & Nobilitatem; vidit esse possibile, ut se huic optimæ domui affinem redderet, habiturus filios maternæ nobilitatis hæredes, imò & bonorum etiam; quoniam illa Familia non solùm nobilis; sed etiam opulenta est. Sempronius igitur honorificum sibi fore existimans, si tam nobili prosapiæ conjungatur, vincit voluntatem, quam habebat, non ducendi uxorem; sibi vim inferens, imperfectiones personales Titiæ dissimulat, illasque a Genealogicis perfectionibus superari judicat; patris sui, quem maximi fecit, & facit, voluntatem, aut Conscientiam non curat; sed quia nullo alio modo uxorem de domo N. habere poterat, quam Titiam ducendo, illam eligit, & juxta leges Ecclesiasticas in uxorem ducit. *Video illum consensum fuisse electionem meram; & modò sic discurro.* In hac electione, cùm sit ipsa medii unici, nulla reperitur libertas propria; sed libertas intentionis, & finis; at finis erat sangvinem suum, sangvini domû N. conjungere; Ergò quidquid contra hoc militat, contra Semp[r]onii intentionem, & voluntatem militavit. Atqui ducere lanionis filiam, militat contra hoc, quod est [c]on[j]ungi sangvini nobilissima domûs; Ergo tam certum est Sempronium noluisse Titiam filiam Lanionis ducere, quàm certum est eundem Sempronium honorem nobilitatis intendisse, ut finem, & posuisse matrimonium ut medium. Cùm igitur in voluntate medii unici, nulla libertas sit; nulla ametur absoluta bonitas, sed relativa, hæc est utilitas; manifestum est *primò* Titiam necessariò esse electam & electionem solâ intentionis, & finis liberam libertate, vel nullâ; cùm igitur intentio adquirendi nobilitatem opponatur ignobilitatis electioni, illa electio (seu consensus matrimonialis) omni caruisse libertate dicenda est. Et ex eodem capite manifestum est *secundò* Titiam non fuisse amatam secundùm se, & quà bonam; mala enim erat; sed quà utilem; tenendumque est tam verè fuisse volitam in uxorem, quam verè illa erat utilis, si duceretur, ad nobilitandam Sempronii familiam, illumque cum domo illâ illustrissimâ conjungendum. Atqui non solùm illa est inutilis ad istum finem, sed & positivè infert nocumentum oppositum: nunquam igitur in uxorem volita est. Ergo videtur evidens, quod defuerit consensus; & illo amoto evidens est matrimonium illud fuisse nullum.

Omnes circumstantiæ ponderantur.

Et ex ipsis hic discursus educitur.

MCCCXLII Hinc ad secundam difficultatem
transeo, & omitto illam quæstionem,
quæ inquirit, An matrimonium, quod
ab initio nullum fuit, sequente copulâ
affectu matrimoniali habitâ revalide-
tur; quoniam in nostro casu Copula
affectu fornicario secuta est; nec po-
test matrimonium revalidare, etiam
in illorum sententiâ, qui merâ copulâ
contenti sunt. Quoniam voluntas illa,
quæ est utendi fœminâ ut pellice, op-
ponitur voluntati utendi illâ ut uxore;
ergò quàm certum est illum habuisse
primam, tam certum est non habuisse
secundam; sed potius positivè contra-
riam. Nec iuvat dicere, Titiam habuisse
voluntatem utendi Sempronio tanquā
In quocū- marito, hancque voluntatem expressis-
que cōtra- se etiam verbis. Hoc, inquam, non ju-
ctu requiri- vat; quia in contractu duplex consen-
tur consen- sus requiritur: quamobrem tametsi
sus duplex. fœmina centies consensum præbeat,
nunquam validè nubet viro invito.

Concludo igitur *Primò* Matrimoni-
um Sempronij, & Titiæ ab ipso initio
nullum fuisse: *Secundò* copulâ animo
fornicario habitâ firmari, & revalida-
ri non potuisse. *Tertiò* Iudices debere
festinare, summa enim injuria fit Sem-
pronio, si, quod non puto ob eorum ne-
gligentiā, cogatur laborare ignominiâ,
expensas indebitas facere, & aliam du-
cere non posse: quæ omnia consideran-
da sunt, ne fortè contingat, ut sub pie-
tatis erga Titiam colore, Iudices con-
tra Sempronium sint crudeles. At ipsos
in re tanti momenti non vōluisse pręci-
pitare judicium, sed priùs omnia radi-
citùs examinâsse, laude est dignum, mo-
dò tandem aliquando definitivè pro-
nuncient.

Sic sentio salvo saniore iudicio; Vien-
næ in Aula S. Crucis Idibus Februa-
rii anni M.DC.XLVII.

III.

De Impedimentis dirimentibus.

IN hac materiâ sentio, quæ doceor, & MCCCXLIII.
meum ingenium in obsequium Con- *An hæc im-*
cilii Tridentini captiuo: at desidero, *pedimenta*
quòd aliquis doctè enervet discursum *à Principi-*
subsequentem, quo videtur suaderi im *bus Politi-*
pedimenta matrimonialia non ab Ec- *cis ponenda*
clesiâ, sed sæcularibus Principibus esse *sint?*
ponenda. Habeo claras solutiones ad
singula, sed quia in toto hoc libro dis-
putamus, etiam Amice Lector, impræ-
sentiarum disputemus. Introducatur
ergò aliquis, qui sic loquatur.

Matrimonialem contractum in Lege *Ratio pro*
naturali (nimirùm apud Ethnicos, Gē- *affirmati-*
tiles, Idololatras, Mahometanos, & ali- *va.*
os qui vel solùm rationis naturalis du-
ctum, vel saltem illud & traditiones suæ
religionis sequuntur) constituere duas
personas, verè coniugatas certum est;
tametsi nonnulli subdubitent. Sed
præscindendo ab infidelium supersti-
one, ratum apud omnes in Lege natu- *Impedimē-*
rali dari vera matrimonia, eaque posse *tum du-*
humanâ authoritate limitari obice, & *plex Impe-*
impediente, & dirimēte. Sed tunc impe- *diens &*
dimenta designandi authoritas erat pe- *dirimens.*
nes Principes, & Legislatores sæcula-
res; non enim matrimonium illud purè
naturale esset Ecclesiasticum, cùm ho-
die Christianorum Connubium à ne-
mine Ecclesiasticum asseratur quà Ma-
trimonium, sed quà sacramentum. Igi-
tur priùs debet esse Matrimonium ve-
rum, quàm sacramentum esse possit;
prius sacramentum, quàm ad Ecclesi-
am pertineat: non enim ad hanc spe-
ctat, aut spectare id potest, antequàm
sacramentum sit. Atqui antequàm sa-
cramentum sit, ab Ecclesiâ non potest
attingi; ergò Ecclesia non habet autho-
ritatem obiiciendi impedimenta, ne
contractus matrimonialis fiat. Hæc
igitur

igitur authoritas, ad Reges, & Principes supremos pertinet.

MCCCX-LXIV. *Eiusdem rationis Confirmatio.* Confirmatur assertio exemplo certissimo, & clarissimo. Materiam semotam seu desituram in Eucharistiæ Sacramento, Christi Domini institutione, panis, & vinum est, nullâ qualitate determinatâ; quis negabit potuisse Christum non solùm materiæ speciem; sed & quantitatem determinare? qui conservari sub speciebus panis, & vini voluit, cur non potuisset velle sub speciebus auri, argenti, lapidis, aut alterius rei cujuscunque? Item, qui sub quantitate indeterminatâ panis, & vini, Cur non potuisset sub tantâ, aut tantâ determinatè? supponamus igitur, siquidem omninò possibile fuit, Christum Dominum instituisse Eucharistiæ sacramentum his verbis. *Volo Consecrationem fieri, non in quâcunque quantitate panis, & vini; sed in quantitate quæ floreno veniat; non autem in minore: aut majore.* Tunc si libra panis floreno væniret, & vini poculum medio floreno, deberet procul dubio consecratio fieri in librâ panis, & duobus vini poculis: & si quis vini poculũ, & panis unciam consecranda proponeret, sacrilegium, nõ verò Sacramentum conficeret. Positâ hac lege, & rerum valore, deberet absolutè sacerdos habere in altari panis libram, & duo vini pocula; aliàs invalidè celebraturus. Sed postulo, An Reges justis de causis possent tunc victualium valorem alterare? si anni liberali proventu magna panis copia in Belgio suppeteret, & inimicorum incursu difficulter vinum haberetur, cur non posset panis libra venire asse, & vini poculum quatuor florenis? sub hac rerum alteratione, quî fieri deberet consecratio? Procul dubio juxta institutionem Christi Domini, & non aliter; & si juxta Christi institutionem, in floreno panis, & floreno vini; hoc est in panis viginti libris, & mediâ vini pinctâ, seu poculi quadrante. Si inclamaret aliquis, Reges non posse alterare sacramentorum materiam, ac proptereà nec valorem panis, & vini, ex quibus fit hoc sacramentum, responderes, Deum non jussisse Regibus, ne mutarent valorem victualium; sed jussisse sacerdotibus, ut consecrarent in materiâ, quæ floreno væniret, Regesque mera sæcularia gubernare; sed per accidens materiam remotam sacramenti attingere. Dictum puta. Sicut priùs deberet esse panis ad floreni valorem, quàm conversio fieret, etiam priùs debet esse cũtractus matrimonialis, quàm sit sacramentum: ergò sicut tunc posset Rex mutare valorem panis antequàm sacramentum fieret, sic etiam nunc mutare valorem matrimonialis contractus, ante quàm sacramentum sit.

Confirmatur secundò; non enim supponemus possibilia quæ de facto non sunt sed illa merè, quæ revera jam sunt, & à nemine negari possunt. Arguo sic; si Rex, aut privatus aliquis jure, aut injuriâ faceret, ne panis pinseretur, aut ne vinum in nostras d.t ones adv heretur, ille etiam faceret, quòd Missæ celebrari non possent. Et si Petro celebraturo panem, & vinum negaret, qui solus concedere posset, faceret, quod Petrus celebrare non posset pro tempore, quo illa negaret: ergò similiter si Rex jubeat nullum contractum in toto suo Regno fieri, sine senatoris alicujus præsentiâ. Sanè si nullus, quà contractus, nullus quà matrimonium; quia hoc non est, ubi verus contractus non est: & tandem si nullus quà matrimonium, nullus, quà sacramentum; MCCCXLV. *Eiusdem rationis altera confirmatio.*

mentum; contractus enim, ni matrimonium verum sit, verum sacramentum non erit.

Obiectio. Dices; contractum illum esse elevatum à Christo ad dignitatem sacramenti; adeoque exemptum à Iurisdictione secularium Principum, & Ecclesiasticæ authoritati subiectum.

Respondetur in sacramento Matrimonii duas formalitates reperiri, nempe formalitatem contractûs, & formalitatem sacramenti; duas quidem, & realiter separabiles; quia in Eucharistia est ratio sacramenti sine tali contractu, & in matrimonio Iudæi est contractus sine ratione sacramenti. Falsum quidem est dicere rationem sacramenti subiici authoritati Ecclesiæ; non enim potest Ecclesia facere, quòd verba consecrationis à vero sacerdote dicta super veram panis materiam non convertant illam in corpus Domini; non potest facere, ne maneat verè Baptizatus, qui volens abluitur à me rectam intentionem habente, & legitima verba pronunciante: ergò nec poterit Ecclesia facere, quod contractus matrimonialis initus sit ab his, qui volunt sacramētum conficere, sit veri matrimonii verus contractus, & tamen non sit sacramentum. Igitur non dantur impedimēta matrimonii, quà sacramenti; sed matrimonialis contractûs, quà contractûs. Atqui quà contractus præcisus à ratione sacramenti, non intelligitur esse sacramentum; ergò nec subditus Ecclesiæ potestati, ergò nec Exemptus ab authoritate Principum. Si dicas illum contractum, tametsi non sit sacramentum secundum se, esse tamen capax, ut sit sacramentum; dic idem etiam de pane & vino, & adde Principes non posse circa panem & vinum leges ferre; sed pistores, molitores, & reliquos, pendere à legibus solius Pontificis; parant enim panis materiam capacem, ut in sacramentum convertatur, aut si mavis parant quantitatem, & species panis, quæ possunt esse materia sacramenti.

An ratio contractus matrimonialis in homine fideli, poßit à sacramenti ratione realiter separari?

Confirmatur tertiò. Strictius obligat decalogi lex, quàm sacramentalis; hæc enim in omnium opinione pendet ab institutione liberá Christi Domini, & tolli pro Christi arbitrio potest; illa autem est in plurimorum sententiâ indispensabilis. Atqui Princeps sæcularis potest attingere & tollere materiam Decalogi; ergò & sacramenti Matrimonii. Consequentia est legitima, major certa, minor probatur. Nam abstrahendo à primâ tabulâ, cujus tractatio est præsenti difficilior controversiâ, & impræsentiarum inutilis, non enim difficilis, per difficil ora exponi possūt, ad secundam venientes, reperiemus debere filium obedire parenti, & hoc indispensabiliter; attamen penes Rempub: est authoritas emancipandi filios, & constituendi Patres familias. Ergò qui filius familias eras, tenebaris obedire; cum jam emancipatus sis, exfilius es, & obedire non teneris. Non debebas obedire Petro viro privato, favore Principis consuli facto, hoc est, Patri Reipublicę debes jam obedire. Paulus non poterat occidi; committit capitale facinus, & licitè à Principe occidetur. Antoniâ uti non poteras; ductâ in uxorē poteris. Pecunias, quæ ad Ioannem pertinebant, restituere debebas, condonat ille & potes retinere. Lege naturæ sanctum, ut verus miles teneatur defēdere Rempublicam, etiam cum mortis periculo, non tamen sanctum, quod sis miles: si des nomen militiæ, hujusmodi obligationem incurres, nō aliàs. Ergò similiter, sacramentali lege stabilitum, omnem matrimonialem Christianorū con-

MCCCXLVI. Tertia eiusdem rationis Confirmatio.

cōntractum esse sacramentum nulla humana authoritas impedire potest, ut matrimonialis contractus, si legitimus, in sacramentum transeat; at verò contractum esse legitimum, aut non, pendet ab hominibus, à quibus reliqui cōtractus. Ergò Pontifex non habet authoritatem opponendi impedimenta matrimoniali contractui, hic enim non est sacramentum formaliter, sed materia sacramenti, & reliqui civiles contractus non pendent à Romano Pontifice, sed à Rege.

Obiectio. Dices Pontificem de facto posuisse impedimenta matrimonii: ergò & posse. Respondebitur, *Primò*. potuisse hæc impedimenta ponere authoritate ordinariâ Regia in regno suo, & in aliis regnis delegatâ, ideoque in Galliâ matrimonia clandestina adhuc esse valida; quia nondum fuerunt legitimè interdicta; non enim authoritate ordinariâ, quia Tridentinum Concilium non fuit Rex Galliæ; non delegatâ; quia interdicebantur à concilio, Rege, & Regno cōtradicendibus: & addetur in Hispaniâ esse invalida, non, quà interdicta à concilio, sed quia interdicta à Catholico Rege Concilii petitioni adnuente; nō secus ac si ego proponerem Regi eidem talem legem, & ipse ferret, obligarentur subditi latione legis, non meâ propositione. *Secundò*, Reges esse homines, & sæpe excedere limites suæ authoritatis, se se in res Ecclesiasticas ingerendo, cumque & Pontifices etiam homines sint, non prodesse resolutioni exempla; sed rationes fortes desiderari: si enim exemplis standum esset, multa in vitis, & gestis Pontificum reperiremus, quæ imitaremur, vel invito decalogo. *Tertiò*, Pontifices suam opinionem sequutos, sed hoc non tollere quin Reges sequi possint contrariam.

Sic placuit ludere. Omnes hæ rationes apud me habent solutionē clarissimam, sed periclitādi ingenii causa easdem Theologis dissolvendas propono.

FVNDAMENTVM LXXI.

De Rebus Sacramentalibus.

MCCCXLVII. Præter Sacramenta novæ Legis dantur etiam Sacramentalia, quæ sunt quædam Sacramentorum umbræ, & imagines, nō quidē inanes, & vacuę: sed gratiæ supernaturalis collativæ, institutæ ab Ecclesia Catholicâ. Multa sūt quidem Sacramentalia, & inter ea præcipua, Absolutio solennis, Benedictio episcopalis: Aqua benedicta: panis benedictus: sal benedictum: &c. *Quid sint Sacramentalia & quæ?*

MCCCXLVIII. Ut ea, quæ perstringuntur breviter his paucis lineis, uberius, & clariùs expendamus, volo subiicere epistolam, quam ante annos paucos scripsi, interrogatus, An prima Tonsura esset Sacramentum, & ordo? An posset claudo, aliàs probo, & docto, conferri? An esset tantummodò aliquid sacramentale? Et quomodo sacramenta, & sacramentalia differrent? Scripsi igitur sic.

Quæstio duplex cõfunditur in Resolutione ad Autorem transmissâ.

Dominationis tuæ litteras, & eximiorum etiam dominorum judicia Francofurto discessurus recepi, & constans meæ resolutioni dico aliud esse inquirere, *Poßitne Episcopus Titio claudo primam Conferre Tonsuram?* aliud & omnino diversum, *Poßitne illam eidem negare?* Rationes enim, quas obiiciunt, huic ultimo dubio respondent, nullę primo. Fateor esse probabile, quod non possit Episcopus claudum primâ tonsurâ, aut minoribus ordinibus condecorare; fateor inquam, quia Viri magni id dicunt, tametsi mallem audire rationes, quàm authoritates. Sed hoc ipsum potiùs videtur supponi, quàm inquiri; solummodò enim petitur, *An sit probabile, quod poßit?* Respondi, & ut puto, benignè, & solidè; sed quia Epistolæ, aut consilii brevitas longos excursus non patitur, brevius quàm desideras, & causa ipsa postulare videtur. Resumo igitur calamum, ut eandem materiam retractem, rem altiùs deducendo, ut nõ solùm mea opinio (illam jam nuper expressi) sed & fundamenta proponantur.

MCCCIL. *Quid sit Sacramentum: & quid Sacramẽtale?*

CONCLUSIO I. *Dantur sacramenta & sacramentalia.* Sacramentum est insensibilis gratiæ sensibile signum à Christo Domino institutum. Sacramentale est insensibilis gratiæ sensibile signum institutum ab Ecclesiâ Romanâ. Illa habent ex opere operato, hoc est, ex meritis Christi virtutem: hæc ex opere operantis, ex operibus operatis sanctorum, quæ reperiuntur in Ecclesiæ Thesauro, & ex opere operato Christi, non quidẽ divinitùs promissam, sed humanitùs ab Ecclesiâ imploratam.

Vtriusque differentia.

Prima igitur differentia, quæ inter sacramenta, & sacramentalia reperitur, est evidentissima, & in institutore consistit; illa enim instituuntur à Christo, hæc ab ejus Ecclesiâ. *Secunda* in effectu, quoniam sacramenta per se, aut per acidens conferre solent primam gratiam, quę nunquam à sacramentalibus confertur: hæc enim primam augent, roborant; nõ tamen mortalia peccata; sed venialia à cordibus humanis diluunt. *Tertia* in jure; quia per sacramenta adquiritur ius ad rem ipsam, per sacramentalia ad aliquam circumstantiam præviam, aut comitẽ, ut videre est in Matrimonii sacramento, cui sacramentalia correspondent, quæ sponsalia vocantur, & ex communi Theologorum sententiâ illud confert ius in conjugis corpus, at ista solum in oscula, tactusque, in quibus nullum relucet pollutionis periculum, & tamen tales tactus, & oscula ante sponsalia mala sunt. *Quarta* in certitudine ipsâ; quoniam de fide est, gratiam à sacramentis conferri; & eisdem cõcedi potestatem illam determinatam, ad quam ipsa ordinantur; conferri autem à sacramentalibus gratiam, & potestates secundarias, prudentissimè creditur, tametsi de fide non sit. Videtur enim oportere Ecclesiam tanti fieri à sponso suo Christo, ut in minoris momenti rebus (tales culpæ veniales, & circumstantiæ leves, quę occurrunt) valeat dispensare, eo, aut simili modo quo in gravibus ipsemet Christus. *Quinta* in modo operandi, nã sacramenta esse gratiæ causas physicas probabiliter à Thomistis asseritur; at sacramentalia moraliter influere dicũtur, nec habere physicam aliquam causalitatem: potuit enim Christus aquæ baptismali virtutem realem, & physicã, quâ elevetur, ut physicè producat gratiam, & primariò originalem culpam proscribat, & secundariò, vel concomitanter universas actuales; si istæ etiam inficiant, hominem, qui baptisatur: potuit inquam, & forsan fecit: At Ecclesia Aquæ suæ lustrali nullam virtutẽ

An Sacramenta & Sacramẽtalia sint causæ physicæ?

physi-

physicam communicare potest; sed sua oratione moraliter eam elevat, ut ejus interventu Deus, qui sponsam suam amore infinito prosequitur, dignetur conferre fortitudinem gratiæ jam per sacraměta collatæ: & aliqua venialia condon re, prout hominis devotio exigit, aut placet suæ misericordiæ. *Aliæ* etiam possent adjungi differentiæ, quas libenter omitto, existimans præmissas sufficere, ut bene intelligatur discrimě, quod interest sacraměntis, & sacramentalibus. Et quidem ut manifestiùs id ipsum pateat, nonnihil adhuc de sacramentis singulis, & sacraměntalibus ad ea pertinětibus, nõ verò prolixè subiiciã.

MCCCL. *Baptismus triplex.* CONCLUSIO II. *Baptismus institutus à Christo est in flumine, flamine, & sangvine: ordinatur primariò ad delendũ originale peccatũ, secundariò ad delenda actualia, si concurrant, & roborandam naturam ægram hominis lapsi.* Consultò *roborandam* dixi, non *sanandam*, quia Adamus lapsu maculatus, & vulneratus est; & baptismo totaliter abluitur, non verò totaliter sanatur. Cõcupiscentia (vulnus grave) ad agonem relinquitur, ut majus meritũ apud Deum velitando obtineamus. Sic enim à cõcilio Tridětino docemur.

Baptismi imago. Ad Baptismi similitudinem instituit sacramentalia Ecclesia, in flamine, in flumine, in sangvine. Infans enim baptisatus domi, cùm per salutem, aut alias circumstantias licet, defertur ad Ecclesiam, & magno ceremoniarum, & exorcismorum apparatu insufflationis virtutem recipit: & quidem insufflatio ipsa non est sacramentũ; sed sacramentalis Baptismi ipsius similitudo mediâ quâ à Deo implorat Ecclesia gratiam, quâ baptisatus ille Concupiscentiæ vulnus post originalis peccati ablutionem adhuc inficiens animam, minùs sentiat. (*Insufflatio.*)

Aqua benedicta. Aqua etiã lustralis nihil est aliud, quàm baptismalis aquæ similitudo, & non solùm venialia peccata; sed & venialiter peccandi necessitatem originalis culpæ sobolem minuit. Et quia Regularis professio mors quædam moralis est, baptismus alter dici debet, & solet, non quòd ipsa sit sacramentum institutum à Christo; sed quod sit baptismus Ecclesiasticus in sangvine morali institutus, ex vi cujus homo moritur mundo, & voluntarium, longumque martyrium incipit tolerare. *Solennis Professio.*

Hinc est, quod sicut mortalia sacramento baptismi, sic etiam solenni professione deleri venialia putemus, & pœnas debitas remitti: professio enim solennis institutione Ecclesiæ res quædam sacramentalis est. *Professio alter baptismus.*

De Voto solenni multa Authores, de Aqua-benedicta parciùs, & ideò, ut meam mentem dilucidem & roborem, proponam Didaci Nugni verba, qui *tom. 2. in 3. part. q. 87. art. 3. diff. 2. sic* inquit. [sicut sacramenta novæ legis elevantur à Deo ad causandam gratiam physicè & realiter per verum contactũ physicum realem ad modum rerum naturalium; quia scilicet materia sensibilis verè tangit animam tactu reali, non quidem tactu quantitativo, propter quod appellatur *contactus virtualis*, est nihilominus contactus realis & entitativus. Sicut Angelus verè & realiter tangit cælum quando illud movet. Ita similiter aqua benedicta elevatur à Deo, ut verè & realiter tangat animam tactu illo, qui appellatur virtualis, propterea quod non est quantitativus, & nihilominùs ille contactus & realis & entitativus, quo medio movet ipsã animã remittědo & realiter corrumpendo veniale peccatum. Et sicut in adultis semper requiritur actus aliquis, ut sacramenta causent gratiam, quanta est illa, quæ causatur de facto in sacraměto. Et sic verum est quod sacramenta causant gra-

An Sacramenta sint causa physica? *contactus virtualis.* *Quomodo Angeli moveant cœlos?* *Quomodo aqua benedicta operetur in animam.*

gratiam ex opere operato. Similiter licet ad hoc quod aqua benedicta remittat peccata venialia semper requiritur aliquis actus, tamen vel actus nõ est sufficiens ad peccata venialia remittenda, vel saltẽ non est sufficiens ad omnia illa, quæ de facto remittuntur per aquã benedictã. Et sic verificatur propriè & rigorosè, quod ipsa benedicta ex opere operato remittit peccata venialia, ad quod tamen non est necessarium quod maneat in illâ aliqua qualitas permanẽs, sed sufficit ipsa elevatio divina quæ est motus transiens. [*Hucusque Nugnus.*

Quomodo elevetur aqua benedicta ad producendam gratiam.

MCCCLI. *Confirmatio. Eius imagines.* Conclusio III. *Confirmatio sacramentum est novæ legis conferens gratiam, quâ quis in fide roboretur.* Ad huius sacramenti Physicè firmantis animum similitudinẽ instituit morales aliquas confirmationes Ecclesia, quæ res sacramẽtales sunt, & moraliter etiã concurrunt. Huius generis sunt, conciones, meditationes, orationes, quæ si Ecclesiæ authoritate fiant, præter operis operantis virtutem, quã retinent, elevantur opere operato ob Ecclesiæ intercessionem, & sacramẽtales dici debent, & primariò firmare animam in Religione catholicâ, & secundariò delere aliqua peccata venialia, & mentem longius amovere à periculo eadem committendi.

Concio. Meditatio. Oratio.

MCCCLII. *Pœnitentia. Eius imagines.* Conclusio IIII. *Pœnitentia est secũda post naufragium tabula; videlicet, sacramentũ institutum a Christo ad obtinendam absolutionem peccatorum actualium.* Sed & Ecclesia habet sua sacramentalia correspondẽtia huic sacramẽto. Primò enim absolutio Parrochi, quæ diebus Dominicis conceditur populo sacramentalis est, ut constat ex cõmuni formulâ, quã vidi in pluribus Ecclesiis servari. Nam apud Hispanos Pastor post Evangelium die dominicâ Sanctorum festa, quæ in sequentem hebdomadam incidunt, exponit, subjungitq; : *Qui mortali aliquo peccato irretitur, suo tempore confitebitur; omnes verò ob peccata venialia dicent mecũ; Confiteor Deo &c.* Additq; *Indulgentiam, & absolutionem peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens, & misericors Dominus &c.* Secundò absolutiones illæ solẽnes, quæ Hispanorum more diebus aliquibus festivis in Ecclesiâ cantantur, sacramentales etiam sunt. Tertiò etiam benedictio Episcopalis, & præcipue summi Pontificis. Quartò absolutio à censuris, & alia quæcunq;, quæ animũ authoritate Ecclesiæ respiciat; nec tamen sacramentũ sit. Huc refer Indulgẽtias etiã defunctis applicatas, quas tàm certas putamus, ut probabilioritate contenti non simus.

Absolutio dominicalis. Absolutio solennis. Benedictio Episcopalis. Absolutio à censuris.

Conclusio V *Sacramentum Eucharistiæ institutum à Christo est ad nutrimentũ animæ, & unionem physicam Christiani, & Christi.* Græcæ Ecclesiæ ritu sacerdos integrum panẽ offert, & benedicit, partem consecrat, & in cõsecrato reperitur ratio veri sacramẽnti, in reliquo rei sacramentalis. Sed & apud Romanos die iovis sancto memoria Cænæ in multis Ecclesiis celebratur, & hæc cæremonialis communio, sacramentalis res; non tamen sacramentum est. Datur etiam panis authoritate publicâ Ecclesiæ benedictus, qui inter res sacramẽtales poterit numerari; illo enim nõ solùm corpus; sed & anima mortaliter pascitur, & Deo moraliter unitur, & ab aliquibus venialibus culpis, tametsi secũdariò, liberatur. MCCCLIII. *Eucharistia. Græcorum ritus. Panis benedictus.*

Conclusio VI. *Extrema Vnctio est sacramentum institutum à Christo, ut levetur infirmus, & si in peccatis fuerit remittãtur ei.* Hoc sacramentũ confert gratiã, quâ primariò fortificat animũ physicè, & secũdariò excludit peccatũ mortale, si id reperiatur (puta si benedictus fuerit; hoc est, attritus fuerit & tamen vel non habuerit, vel habuerit invalidè priora MCCCLIV. *Extrema Vnctio. Eius Vis.*

sacra-

Vnctiones Ecclesiasticæ. ſacramẽta) & ad huius ſacramẽti ſimilitudinẽ inſtituit Eccleſia unctiones, quę nec ſacramenta ſunt, nec ad ſacramenti integritatem ſpectant; & tamen ex Eccleſiæ intentione ſunt res ſacramentales, quę moraliter inferũt gratiã, & moraliter animũ roborant, & peccata venialia diminuunt. Tales unctiones ſunt omnes illæ, quæ non ſunt ad integritatẽ ſacramenti neceſſariæ; nam cõmuniter dantur ſeptẽ vel octo (pectus etiã ſolet *Vnctionum numerus.* inungi) & tamen prçter quinq; reliquas nõ eſſe de eſſẽtiâ ſacramẽti certũ omninò eſt, & illud unicâ cõpleri, & reliquas addi ex Eccleſiaſtico præcepto, vel ſaltẽ ad integritatẽ pertinere, eſt probabile.

MCCCLV. *Matrimonium.* CONCLUSIO VII. *Matrimoniũ eſt ſacramentum, quod inter alios effectus habet hunc, quòd det conjugi jus* (nempe matrimoniale non aliud) *in corpus conjugis.* Ad *Sponſalia.* iſtius ſacramenti ſimilitudinem ſponſalia, tanquam diſpoſitio, ab Eccleſiâ ſunt inſtituta; & hæc ipſa non conferunt ius matrimoniale conjugibus; non enim poſſunt ſponſi cõmiſceri; ſed conferunt illud in omnia, quę diſponunt ad copulam, modò non ſit pollutionis periculũ, ut apud doctiſſimos authores legimus.

His poſitis.

AD ordinis ſacramentũ adveniens, quæ ſint ſacramentalia ab Eccleſiâ hoc genere inſtituta diſquirã. Sit igitur

MCCCLVI. *Ordo.* CONCLUSIO VIII. *In Eccleſiâ veteri fuerunt novem ordines; nimirum ſacerdotũ, diaconorum ſubdiaconorum, Acolythorum, Exorciſtarum, Lectorũ, & Oſtiariorũ, quibus adiunge, Cantorum, & ſepulturariorum.*

Ordines Angelorũ ſunt nove. Videtur hæc inſtitutio Cœlum ipſum reſpicere, & res ita diſponere ut ſicut in Eccleſiâ triumphante novem Angelorũ ordines reperiuntur; ſic etiam in militante humani Angeli ad corporis Chriſti conſecrationem ordinati, in novem Choros diſtincti miniſtrarent.

CONCLUSIO IX. *Sacerdotij collatio eſt verum ſacramentum in omnium opinione.* MCCCLVII *Sacerdotiũ eſt ſacramentum.* Dicunt aliqui (an probabiliter alij diſcutiant, & examinent) in hoc ſacramento cõſecrandi corpus & ſangvinẽ Chriſti poteſtatẽ abſolutè, & primariò concedi, ſecundariò, & conditionaliter poteſtatem abſolvendi à peccatis, conſecrandi ſacerdotes, conferendi epiſcopatus, & decidendi infallibiliter quæſtiones fidei. nempè abſolvendi à peccatis, ſi legitimè approbetur, & oves validè recipiat; conſecrandi ſacerdotes, ſi fiat Epiſcopus; conferendi epiſcopatus, & decidendi veritates fidei, ſi fiat Pontifex Maximus. Unde conſtaret epiſcopi conſecrationẽ ultimatè ſumptam, hoc eſt præciſam à ſacerdotio, non eſſe ſacramentum formaliter; ſed completivè Si obiicias Tridentinum, in cujus ſeſſ. XXIII. cap. VIII, legis: *Siquis dixerit epiſcopos nõ eſſe Præsbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi aut vel eam, quam habent illis eſſe cum preſbyteris communem; &c. anathema ſit;* *An Epiſcopi differant ab alijs ſacerdotibus?* Non tanguntur; poteſtas enim abſoluta, quæ competit epiſcopis, non eſt communis omnibus ſacerdotibus; his enim conſecrationis ſuæ virtute poteſtas non niſi conditionatè conceditur, nimirum habenda, ſi fiant Epiſcopi.

An Epiſcopatus ſit ſacramentum? Scio eſſe viros Eximios, qui conſecrationem Epiſcopi eſſe ſacramentũ contendunt, eſſe, qui negent; & re bene examinatâ non videtur eſſe quæſtio de re, ſed modo loquendi: nã Petrus Soto, *lect. 4. de ſacram. ordinis* negãtes putat eſſe hęreticos: Michael de Medina, *lib. 1. de ſac. homin. contin. c.* 15. eoſdem aſſerit periculosè diſcurrere: & gravi dignos notâ Varquezius *in 3. par. diſp.* 240. *c.* 4 mo- eſtiùs autem omnibus Ægidius Coninck *de ſacr. diſp.* 20. *dub.* 6. *n.* 43. docet ſententiam, quæ tenet Epiſcopi conſecrationem

onem esse verum ſacramentum, esse jam fere communem. Quorum rigor videtur remitti à dicentibus, ut jam ante vidimus, nos debere in hac materiâ philoſophari aſſerendo Epiſcopum eſſe talem ſacerdotem, adeoque conſecrationem ejus poſſe bifariam intelligi, adæquatè videlicet, & inadęquatè: adæquatè ſumptam eſſe verum ſacramentum, quia eſt talis ſacerdotis conſecratio, inadæquate ſumptã; nempe quà talem, eſſe ſacramentum complctivè, ſeu complementũ prioris ſacramenti; non verò ſacramentum totale à priore diſtinctum. At ego, quia in re tantâ non volo à communi opinione diſcedere, teneo ſubdiaconatûs diaconatûs ſacerdotii, & epiſcopatûs conſecrationes eſſe vera ſacramenta, quî autẽ inter ſe diſſtinguantur, aut conveniant, non videtur ad noſtram controverſiam conducere, quæ non concernit diſtinctionem ſacramentorum inter ſe; ſed ſacramentorum, & ſacramentalium.

Et an ſit à ſacerdotio diſtinctũ?

MCCCLVIII. *Diaconatus, & ſubdiaconatus.*

CONCLUSIO X. *Certior ſententia eſt, quæ diaconatum eſſe ſacramẽtum affirmat, illâ quæ ſubdiaconatum.* Oſtenditur; quia plures Diaconatui rationem ſacramenti, & non ita plures ſubdiaconatui ipſi concedunt; nam Diaconatũ eſſe ſacramentum ſoli negant Durandus, & Cajetanus Viri magni, qui ſimul cur non debeant facere opinionem probabilem, non video, legatur ille *in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art.* 1. iſte *tom. 1. opuſcul. tract.* 11. quorum rationes, qui evidenter diluat, erit magnus Apollo. Notet tamẽ lector, me, cùm dico, non videre cur non ſit probabilis, non dicere, me videre, cur ſit probabilis: nam inter hæc duo magnã differentiam reperio. At ſubdiaconatũ eſſe ſacramentum præter Durandum, & Cajetanum jam citatos negat Magiſter *in 4. diſt. 24. § ſeptimus in fine.* Cui adjungi debet Gratianus, *in decreti d. 21. in fine. primi §.* Martinus de Ayatâ *lib. de traditionibus Apoſtolic. part. 2. c. de ord. §. ſynodus. d. ſilu.* Et probabiliter Ægidius Coninck, qui *diſp. 20. de ſacram. dub. 6. n.* 4. Contrariam ſententiam judicat probabiliorẽ.

Nota bene.

[Addo obiter diaconiſſarum inſtitutionem illi opinioni, quæ negat diaconatum eſſe ſacramentum favere, fateor tamen id ipſum poſſe ab aliis: nam ſi diaconiſſæ diaconatum non eſſe ſacramentum probarent, etiam preſbyteræ ſacerdotium ſacramentum non eſſe, vel detur diſparitatis ratio. Unde hoc argumentum, quia nimium probat, nihil probat. Videatur idem Coninck *ubi ſupra. dub. 5. n.* 96. Favet etiam eidem ſententiæ multorum Abbatum ordinis Ciſtertienſis Privilegium, ex vi cujus ordinem Diaconatûs, & ſubdiaconatûs conferunt, cùm tamen ſacramentũ Ordinis conferri debeat ab Epiſcopo: hoc autẽ ſuam ſolutionem habet. Sed & Urbanus relatus *diſt. 60. c. 4.* Cùm dicit primitivã Eccleſiam habuiſſe tantùm ſacerdotiũ, & Diaconatũ, videtur ſubdiaconatum excludere. Sed & ipſi noſter Fulienſis Petrus à S. Ioſeph. *c. 35. reſol. 5.* reſpõdet.

Diaconiſſa & Preſbytera.

Abbates ordines majores conferunt.

Si ſupponeretur ſolùm ſacerdotium eſſe ſacramẽtum, diaconatus res ſacramentalis eſſet, ad ſacerdotiũ diſponens, quę cùm immediatè diſponeret, magna res, & gravis cenſenda: ſed jam gravior: dicitur enim eſſe ſacramentum, ut tenet ſententia cõmunis. Subdiaconatus ſi nõ ſit ſacramentũ, vel eſt ad diſpoſitionem diſpoſitio, vel ſaltẽ diſpoſitio ad ſacramentũ, poteſt dici res gravis, quia probabiliter eſt ſacramentum, & ad ſacramentum diſponens. Si dicas ordinẽ eſſe ſacramentum, quod conſiſtit in diaconatu initiativè, in ſacerdotio formaliter, in Epiſcopatu cõplctivè; nec dabis octo ſacramenta, nec evidenter à veritate diſcedes.

CONCLUSIO XI. *Probabile eſt ſubdiaconatum* MCCCLIX.

Subdiaconatus. *conatum non esse sacramentũ.* Supponendo igitur, illum sacramentum non esse, quid erit? Res sacramẽtalis, magni quidem momenti, & ideò meritò inter majores ordines numerata.

Minores ordines. CONCLUSIO XII. *Probabile est Minores ordines non esse sacramenta.* Admittitur ab universis. Stando igitur huic sententiæ, minores ordines sunt res sacramẽtales ad subdiaconatum, qui res est etiã probabiliter sacramentalis, ordinatæ; hoc est, minores dispositiones ordinatæ ad majorem dispositionem ordinatam ad sacramentum.

Cantoratus & sepulturatus. CONCLUSIO XIII. *Cantoratus, & sepulturatus videtur fuisse olim ordines, jã nõ sunt.* Constat ex cõcilii IV. Carthaginẽsis c. 10. in quo mentio fit Cantorũ, sive Psalmistarũ; unde Turrianus apud Valentiam *disp. 9. q. 1. punct. 2. sub finem.* & *Psalmistratus.* apud Coninck *disp. 20. de sac. d. 2 n. 6.* admittit esse hodie Psalmistarum ordinẽ, cùm deberet asserere, illum fuisse, jam non esse; quia à Tridentino, quod diminutè processisse dicendum non est, *Sacramenta & sacramentalia mutari possunt.* non enumeratur: Res enim sacramentalis pendet ab Ecclesiæ instituto, sicut à Dei instituto sacramenta veteris legis mutavit Deus; Et novæ legis sacramentalia mutare potest, & solet Ecclesia. De sepulturatu vide Petrum à S. Ioseph. *in ideâ sacramentalis Theologiæ c. 35 resol. 6. §. dices inter.* Et puto rationem ordinis minoris veriùs in ipso, quàm in multis ex quatuor posse concipi, nã etiam sepulturatus Eucharistiam concernit; cùm sæpe contingat mori hominem antequàm species sacramentales digerat, & tunc illud cadaver vas est corporis Christi, & non debet prophanè tra- *An corpus Christi in cadavere maneat?* ctari. Potuit igitur Ecclesia ordinem sepulturatûs instituere; & quia rationes in contrariũ occurrrerunt, quæ praxin difficilem redderent, potuit revocare, aut permittere, quod obsolesceret, & in dissuetudinem transiret.

CONCLUSIO XIV. *Prima tonsura non* MCCCLX. *solùm non est sacramentũ, sed neque res sa-* *Prima tonsura* *cramentalis magna, nec minor ordinis sacramento respondens: Est tamen aliqua remota dispositio, aut potiùs remotissima ad sacramentum ordinis, non videtur intrinsecè esse res sacramentalis; sed extrinsecè; est enim* *An sit Sacramentum* *dispositio ad res sacramentales.* Non esse sacramentum, imò nec ordinem minorem docent communiter Theologi, ut videre est apud Coninch *de sacr. disp. 20. n. 3. & 9.* & apud alios.

CONCLUSIO XV. *Res magis sacra & majoris momenti est aqua benedicta, quàm prima tonsura si loquamur formaliter: si initiativè sublimior est prima tonsura. Atque idcirco maiore reverentiâ tractanda.* *Aqua benedicta.* Ostẽditur clarissimè; quia aqua benedicta est res sacramentalis, in rebus levibus vim baptismi imitans ex institutione Ecclesiæ; at tonsura non est intrinsecè res sacramentalis, nec ordo, sed dispositio ad ordines minores, qui sunt dispositiones successivæ ad subdiaconatum, & per hunc, & diaconatum ad sacerdotium, unde immediatè nullã gratiam ex opere operato confert; sed est remotissima quædam dispositio ad sacramentum.

De Clericorum privilegijs. Ex favore Ecclesiæ multa sunt Privilegia, habentibus tonsuram concessa, quibus videntur piorum animi adlici, ut propius Ecclesiam accedant. Unde *Tonsura ordo virtualis.* quamvis ordo non est, in rebus favorabilibus ordo dici potest: est enim ordo virtualiter, quia licèt ordo non sit, ita se habet, ac si ordo veraciter esset.

MCCCLXI. *Quid nomen Ordo significet?* In rebus odiosis quando nomen ordinis absolutè ponitur, intelligendũ est de majoribus; unde omnia jura, quæ ordinatos à matrimonio arcent, intelligenda sunt arcere solùm ad ordines

majores.

Ad ordines maiores promoti, & solenniter professi, invalidè matrimonium contrahunt.

majores promotos. Vel si contrarium velis defendere audi sess. 24. Can. 9. Tridentini : *Si quis dixerit Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, Castitatem solenniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiasticâ, vel voto, &c. Anathema sit.* Ubi *clericorum in sacris ordinibus constitutorum* nomine nō intelliguntur alii, quàm promoti ad majores. Hoc eodem sensu intelligendum est concilium Nicenum 1. can. 3. ubi prohibetur, ne quis ex iis, qui in Clero sunt constituti, cum mulieribus habitent: nam ut optimè exponit Petrus à S. Ioseph. *cap. 36. resol. 5. not.* 2. per illa verba non intelliguntur omnes clerici, sed ii tantùm, qui in clero sunt constituti cum obligatione, servandi castitatem, quales sunt sacerdotes, diaconi, & subdiaconi. Eodem omninò modo venit exponendus S. Hieronymus contra Vigilantium post initium dicens: *Quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut Virgines clericos accipiunt, aut continentes; aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt.* Ubi *clericorum* nomine sacerdotes, aut fortè diaconi, & vix subdiaconi, & nullo modo ad ordines minores promoti debent intelligi.

Nomen clerici aliquando sacerdotem significat.

Quando nomen minorum ordinum in odiosis exprimitur, non includit tonsuram, quia hæc non est ordo sacer, eamque à minoribus ordinibus concilium Tridentinum distinguit. Sessionis XXIII. cap. v. hæc lego.

Tonsura non est ordo.

Abbatibus, ac etiam alijs quibuscunque quamtūvis exemptis, non liceat imposterùm cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores ordines conferre. Ecce minores illud ordines à tonsurâ distinguit; quia cùm res esset odiosa; si illam omisisset, adhuc illam Abbates etiam non subditis conferrent. Ergò sicut hîc debuit expresè poni tonsura, ut crederetur affecta hoc gavamine, etiam debebit alibi; nec erit nomine minorum ordinum intelligenda, ubi materia odiosa sit.

In rebus favorabilibus nomine *ordi- MCCCLXII
num inferiorum* omnes minores sacerdotio veniunt intelligendi. Constat *ex c. unico de clerico. per saltum promoto,* quod explicat Coninck *disp. 20. de sacram. num.* 99. his verbis : *Notandum est per ordines inferiores, quos ille ibi dicitur suscepisse, non intelligi solos minores, sed omnes inferiores sacerdotio, &c.*

Ordines inferiores.

Conclusio XVI. *Non reperitur in toto Canonico Iure locus, in quo asseratur claudos non posse ad primam tonsuram promoveri.* Vel qui contrarium opinetur, ostendat. Ergò claudi tonsurâ Ecclesiasticâ donari possunt.

An claudi admitti possint?

Conclusio XVII. *Posito non concess- MCCCL-
so, quòd Canon aliquis daretur circa primam XIII.
tonsuram, videretur potius Consultivus, quàm præceptivus.* Constat; quia cùm eò collineaverit præcedens apparatus, ut clarè ostendat tonsurā esse rē bonam, & tametsi initiativè sit maximi, formaliter est res minoris in se sanctitatis, quàm aqua benedicta, adeoq; nō nisi parvi momēti [conclusionē præcedentē relege] cumque ex aliâ parte ferre legem sit res gravissimi momenti, & non nisi de rebus gravibus debeat jure positivo disponi: Consequens est, ut res ex se leves Consilijs potiùs, quam legibus soleant gubernari. Et hoc ipsum probatur evidenter à simili, quia dantur leges de scientiâ & ætate pro singulis ordinibus etiam minoribus, nempe implicitè, aut explicitè latæ; nec tamen respectu minorum ordinum graviter obligant. Ægidius Coninck *disp. 20. dub. 10. n.* 102. sic inquit. *Pro minoribus ordinibus nulla certa ætas præscribitur; sed solùm c.* 4. & 11.

An ætas minoribus ordinibus designata graviter obliget?

pro

Tonsura non est minor ordo.

pro tonsura, & minoribus ordinibus (ecce illam ab istis distinguit) *requiritur certa scientia, quæ communiter saltem novem, aut decem annos ætatis requirit.* Petrus à S. Joseph. *cap. 36. ideæ sacramentalis resol. 4.* sic inquit. *Ex qua* (nempe *praxi Ecclesiæ*) *etiam habemus ad primam tonsuram sufficere ætatem septem annorum, imò ordines minores post septenniū posse conferri, excepto Acolytatu qui non nisi an. duodecimo administrari debet.* Ubi tria observa; Primam tonsuram semper à minoribus ordinibus distingui, secundò praxin Ecclesiæ in rebus gravibus habere vim legis, tertium de sciētia ad minores ordines promovendorum dari expressam legem, ut bene Coninck adnotavit. Et audi eundem Fuliensem, qui paulò ante dixerat, *Ad primam tonsuram, & minores ordines* (semper hos ab illa distinguit) *exspectandum esse ex congruentia, & honestate usum rationis. Ad majores verò etiam ex præcepto: ita ut si quis Episcopus infantem nondum ratione utentem, subdiaconatu, aut Presbyteratu initiet, peccet mortaliter contra præceptum Ecclesiæ.* Non igitur, qui infantem minoribus Ordinibus. Ergò praxis Ecclesiæ, quam Petrus à S. Joseph, & lex de sufficientiâ, quam Ægidius Coninck cognoscit, obligant per modum congruentiæ, & consilij. Sunt igitur minores ordines res etiam leves, aliàs graviter obligarent. Quod locum omninò habet supponendo illos non esse sacramenta, quod esse probabilissimum nemo Theologus negare potest.

An minores Ordines res graves sint? An etiam Sacramenta?

Sed quidquid sit de hac conclusione ultimâ, penultimâ, omninò sufficit impræsentiarum, ex quâ tandem

MCCCLXIV. CONCLUDITUR, *Titium, tametsi claudum posse ad tonsuram promoveri.* & cùm eædem rationes pro minoribus ordinibus militent, & hi ipsi non Sacramenta; sed res quædam Sacramentales, & Cæremoniales probabiliter sint, & vix notabilis momenti; fortè non sunt, ob quas tot verba insumi debeant, & tot Viri docti in diversis Academijs consuli; errat enim, qui gravia parvi facit, errat qui parva magni; debent enim magna fieri magni, parva parvi, nulla nihili; & Cæremonialia, imò & sacramentalia tanta sunt in genere boni, quanta peccata venialia in genere mali: his enim directè opponuntur: cumque venialia non sint graviter mala, cur illa debeant graviter bona censeri non video. Si minores ordines Sacramenta sint, omnia, quæ objecta, & dicta locum habeant, graviter obligatur Episcopus, ne claudum promoveat; sed esse probabile eosdem ordines Sacramenta non esse evidens est. Si non sunt Sacramenta res cæremoniales sunt, aut ut plurimùm sacramentales, & ut reliquæ sacramentales tractandæ. Suam sententiam alijs relinquo; non discutio, non approbo non improbo, meam esse probabilem contendo, & posse cuicunque Episcopo tutò consuli, & à quolibet posse practicari.

Claudos posse tonderi, si probi sint.

Quāti debeant fieri res parvæ? Quāti Sacramentalia?

Sic sentio, salvo doctiorum judicio. Dedi Herbipoli die 8. Maji, Anno M. DC. XLV.

APPENDIX

Complectitur observationes aliquas circa septem capita præcedentia.

MCCC LXV. *MVlta ſunt intra ſpeculationis terminos dicta, quæ nova ſpeculatione indigent, ut legitimè reducantur ad praxin. Hanc Ego ob cauſam has paucas paginas ſubſcripſi, ne quid eſſet in quo Lector meus hallucinari aut perturbari poſſet.*

SECTIO I.

De præcedentium principiorum intelligentia & uſu.

De rationis paritate.

EST inter doctos celebris controverſia, quæ inquirit, *An ex uno caſu liceat ad alterum argumentari?* alijs rationis paritatem nimis laxè admittentibus, alijs concludentibus cum Ariſtotele nihil ex particularibus inferri poſſe. At quia ego aſſerui in Logica ex meris particularibus poſſe aliquando universales conſequentias inferri; aliquando non poſſe: neutris univerſaliter ſubſcribo, ſed mediâ incedens viâ, jam iſtis, jam illis me attempero, prout rationis poſtulat vis, & argumentationis efficacia.

Ex particularibus univerſales deducuntur interdum.

Propoſitionum materia quadruplex.

Ut rem intelligas, adnotato dari quatuor propoſitionum materias; aliæ enim ſunt in neceſſaria, aliæ in remota, aliæ in convertibili, aliæ in contingente. Sanè neceſſaria materia eſt, cum prædicatum eſt de eſſentia ſingulorum inferiorũ; ut cùm dicimus *Petrus eſt animal*, animal enim, quia convenit Petro eſſentialiter, convenit etiam omnibus alijs hominibus, unde admittetur hæc illatio, *Petrus eſt eſſentialiter animal, Ergo omnis homo eſt animal.* Idem omninò dicam, ſi materia ſit convertibilis; (ſic dicitur cùm prædicatum eſt proprietas in quarto modo, quæ competit omni, ſoli & ſemper, vi cujus, ſi *Petrus eſt riſibilis, Etiam omnis homo erit riſibilis.*) Materia remota, neceſſaria etiam eſt, ſed alio modo; quia ſicut *animal* Petro neceſſariò convenit, ſic etiam *Lapis* neceſſariò repugnat, unde ſi *Petrus eſt eſſentialiter non lapis, Nemo erit lapis.* At materia contingens eſt fragilis, & in ipſâ nec ab uno particulari ad alterum, nec ab uno ſingulari ad univerſale, ſed ſolùm ex univerſali ad particulare valet argumentatio. Hanc ob cauſam non valet, *Petrus eſt albus, Ergo & Paulus eſt albus.* adeoque nec hæc, *Ioannes eſt niger,*

neceſſaria.

convertibilis.

remota.

& contingens.

ger, *Ergo omnis homo est niger.* sed solùm hæc. *Omnis homo est niger, Ergo Ioannes est niger.* Hinc patet alto consilio in Logica à me poni istam Regulam,

Regulæ Dialecticæ

si aliqua præmissa fuerit particularis & materia convertibilis aut necessaria, inferri poterit conclusio universalis; secùs si materia fuerit accidentalis aut contingens. & etiam hanc. *Ex puris particularibus in materia convertibili aut necessaria idem quod ex universalibus; in materia autem contingente nihil sequitur.*

MCCCLXVI.

Moralium propositionum materia etiã quadruplex.

Hanc doctrinam facili modo poterimus reducere ad mores, & Theologiam practicam. Dico igitur Morales propositiones ad quatuor materias omninò diversas spectare; nimirùm, necessariam seu indispensabilem; remotam seu inconcessibilem; propriam, seu universaliter consectariam; contingentem seu liberam & ab arbitrio dependentem.

Necessaria seu indispensabilis.

Materia necessaria moraliter, quæ humanitùs indispensabilis est, est præcepta divinitùs; sive à Deo in Decalogo, sive à Christo in Sacramentorum usu.

Remota, seu inconcessibilis.

Materia remota moraliter est humanitùs inconcessibilis; nempe aut à Deo in Decalogo, aut à Christo in Sacramentis interdicta, Et quia res præceptæ, sicut etiam interdictæ suas habent universales proprietates, & ut loquuntur Dialectici, in quarto modo, datur etiam materia convertibilis moralis.

Convertibilis.

Et denique quia præter præcepta Decalogi, quæ si affirmativa sint, necessitatem; si negativa, impossibilitatem important, dantur humanæ leges liberæ & dispensabiles, quæ possunt esse & non esse; addenda fuit materia moralis contingens, in qua nulla præcipiendi aut asserendi necessitas aut impossibilitas, sed mera congruentia & voluntas reperiretur.

Contingens aut libera.

Hanc doctrinam altè percallebat meus Bernardus, cùm libro de præcepto & dispensatione sic inquit, *ut sentio ego, Regula I. Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli. Prodest si devotè suscipitur & tenetur, non tamen si non suscipitur obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, non in potestate proponentis, voluntarium meritò dixerim, non necessarium.* MCCCLXVII.

Qualis sit Regula S. Benedicti?

Regula igitur Benedictina, asserente Bernardo, potest adesse & abesse absq; subjecti corruptione; ergo non est materia impossibilis aut necessaria, sed contingens voluntariaque. Unde Mellifluus Doctor progreditur, *Attamen hoc ipsum, quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit & promiserit deinceps tenendum, profectò in necessarium* (hoc est in materiam voti, & obligationem ad Decalogum spectantem) *sibi ipse convertit; nec jam liberum habet dimittere, quod ante tamen non suscipere liberum habuit. Ideoque quod ex voluntate suscepit, ex necessitate jam tenebit: quia omninò necesse est eum reddere vota sua; & ex ore suo condemnari jam, aut justificari. Cæterùm fœlix necessitas, ut quidam Sanctorum ait* [*nimirùm. Augustinus tom.2.epist.45 ad Armentarium*] *quæ in melius cogit.* Et ego eidem doctrinæ insistens has conclusiones omninò tenendas subscribo.

PRIMA. *Fundamentum, est quædam sententia practica universalis juxta quam, si bene ponatur & intelligatur, poterimus secure discurrere.* Brevius ab alijs, sed eumdem conceptum dicitur *Via erroris expers*; aut etiam *Iter morale rectum, & errorum impatiens.* Vocatur à Canonistis *Regula*, & à Philosophis *Principium*, à nobis verò *Fundamentum*, quòd omnes Morales Resolutiones fundent. MCCCLXVIII.

Fundamẽtum quid?

Regula. Principiũ.

An ex Regulis prodierit Ius?

SECUNDA. *Ius non est elimatum ad Regulas, sed hæ diductæ ex Iure.* Constat ex Paulo JC. qui *l. 1. ff. de reg.* sic ait, *Rem, quæ est, breviter enarret; non ut ex Regula Ius sumatur, sed ut ex Iure quod est, Regula fiat.* Atque ideò Regulæ non in initio

Cur Regulæ in fine ponantur?

sed in fine ponuntur. nam libri Pandectarum ultimus titulus est *de Regulis Iuris*, quos imitatus Bonifacius VIII. summus Pontifex, addidit Decretalibus libro VI. titulum *de Regulis Iuris*, ne Canonicum Jus compendio illo careret. Sed omninò condolendum fuit quod Regulæ priùs inventæ non fuerint, & utriusq; Juris conditores illæ non prædeterminaverint; tunc enim essent omnia perfectiora, & meliùs inter se cohærentia.

Veritas illustratur exemplo.

Igitur ut benè intelligas, quî debeant aut possint Regulæ cum Jure comparari, exemplum notissimũ proponam, & à rationis paritate discurram. Ecce habes præ oculis Regulas Latinæ Grãmaticæ à Patre Alvarez scriptas, & inquiro, An ne Latina Lingua fuerit ad istas Regulas composita, an potiùs ipsæ ex collatione diversorum Authorum à Lingua Latina diductæ? Tenes hoc ultimum; quoniam Alvarez vixit inter nos, & Latinum Idioma incæpit ante bis mille annos. Ergo eodem omninò modo de Jure ipso & Regulis ejus discurre. Jus longè antè pronunciatum, carebat arte & Regulis, quibus breviter acquiri posset; At Bonifacius Pontifex adlaboravit, ut illa inveniretur, hæ darentur; & titulũ illum, quem hîc illustramus adjunxit. Cæterùm, si nova lingua invenienda esset, expediret priùs Regulas supponere, & ad illas omnes dictiones elimare; adeoque similiter, si novum condendum esset Ius, non Pandectæ pronuntiandæ, præstaret Regulas præmittere, juxta quas omnia summâ doctrinæ consequentiâ resolverentur.

TERTIA. *In materia moraliter neces-* MCCCLXIX.
saria aut remota (hoc est, divinitùs præcepta aut prohibita) potuit securissimè Bonifacius ex uno particulari casu Regulam universalem deducere.

Ascensus ab uno singulari.

Hanc ob rem, cùm legisset verba Augustini in decollatione S. Joannis Baptistæ [quæ habentur XXII. quæst. IV. Quod David. ubi Africanus Doctor sic. *Quod David Iuramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit. Video David pium hominem &*

Viri etiam Sancti ex inadvertentia & interdum gravissimos errores committunt.

sanctum in jurationem temerariam incidisse (ex inadvertentiâ; non enim sanctus & pius esset, qui sciens & volens juramentum temerarium emitteret) *& interdum maluisse non facere, quod juraverat; quam jurationem suam hominis fuso sanguine adimplere.*] Videtur Pontifex discurrisse sic. *Peccavit Herodes satisfaciendo juramento; & ne diceretur perjurus jubendo decapitari Ioannem: laudatur Davidis pietas, qui juramento de occidendo homine temerè effuso non stetit: Igitur cùm hæc materia non sit moralis contingens, & ab hominum arbitrio dependens, sed necessaria omnino & divinitùs lata independenter à nostro consilio aut assensu, sequitur peccare omnem hominem, qui servat juramentum contra pios mores præstitum; & benè omninò facere, qui non servat.* & videtur sumpsisse calamum, & hoc prædeterminatus discursu scripsisse Regulam LVIII. nimirùm,

Regula 58.

Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum Iuramentum.

QUARTA. *In materia moraliter con-* MCCCLXX.
tingenti (hoc est, libera & à solis hominibus lata) Ascensu ritè formato (argumentationis forma est nota) ad universalem devenitur. Fundatur in natura & ingenio universalis propositionis in materia cõtingente

gente phyſica: hæc enim eſt mala conſequentia. *Petrus eſt albus, Ergo omnis homo eſt albus.* bona autem hæc, *Petrus eſt albus, Ioannes etiam, item Franciſcus imò & cæteri: ergo omnis homo eſt albus.* Et hac doctrinâ fœliciſſimè præventus Bonifacius, cùm legeret *c. teſtimonium.* 54. *lib.* 1. *præterquam pro reatu perjurii extr. de teſtib. juncto c. parvuli* 11. *q.* 5. *& c. non poteſt* 2. *q.* 7. doceretúrque perjurum ad dicendum teſtimonium propter perjurii ſuſpicionem non eſſe admittendum, intulit bene, *ſemel perjurus, ſemper præſumitur eſſe perjurus.* Et cùm etiam reperiret *c. litteras* 15. *in fi. extra u. de reſt. ſpoliator.* marito ſævienti non fore temerè reſtituendam uxorem ab eo digreſſam ob timorem quem habuit; intulit, *ſemel crudelis, ſemper præſumitur eſſe crudelis.* Et cùm, *c. ſcribam.* 9. *extra de præſumption.* videret ſemel negligenti, non debere rem tutò committi, intulit, *ſemel negligens, ſemper præſumitur negligens.* Et cùm tandem in Jure ſemper obſervari hunc modum diſcurrendi videret; intulit ſuam octavam Regulã, videlicet, *ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus.* quã ſi negaret probaret hoc aſcenſu; *ſemel malus in materiâ perjurii, ſemper malus in eadem materiâ præſumitur; ſemel malus in crudelitatis materiâ, ſemper etiam præſumitur malus in illo genere. Semel malus in negligentiæ materia, ſemper etiam malus & negligens reputatur, & tandem in omnibus materiis ſimili modo proceditur. Omnis ergo, qui ſemel inventus ſit malus, ſemper in illo genere præſumetur malus, ni contrarium oſtendas.* Ubi habes fundamentum Regulæ, & ex illo electam legitimam expoſitionem. Ex his patet illam Regulam, quam pleriq; Juriſtæ docent, nimirùm, *Propoſitio indefinita Iuris æqualis eſt univerſalis*, debere diſtingui; & admitti in neceſſariis, & in contingentibus negari. *Vide Portel verb Ignorantia nu.* 20. Bartholomæum à S. Fauſto *Theſauri libr.* 6. *quæſtione* 147. Emanuelem Rodriguez *tom.* 2. *quæſt. regul. q.* 100. 101. *artic.* 2. Laymanum *fol.* 888. *n.* 20. Filliucium 140. *n* 265.

Nota illud præſumitur: aliud enim eſt eſſe perjurum, & aliud præſumi perjurum.

An indefinita ſit ſemper univerſalis?

Hinc intelligendi ſunt qui *l. illud quæſitum.* 32. *in princ. ff. ad leg. Aquil.* utuntur paritate rationis in caſibus à Jure omiſſis: hinc Julianus, cujus verba habentur. *l. non poſſunt.* 12. *c. cum. l. ſeq. ff. de Legib.* qui ſic ait: *Non poſſunt omnes Articuli ſigillatim aut Legibus aut Senatûs conſultis comprehendi, ſed cùm in aliquâ causâ ſententia eorum manifeſta (fortè, non eſt) is qui jurisdictioni præeſt, ad ſimilia procedere, atq; ita jus dicere debet.* Sed quoniam in modo argumentandi à paritate rationis erant multæ remoræ & difficultates, Regulæ iſtæ debuerunt non privatâ ſed publicâ authoritate pronuntiari. MCCC-LXXI.

Contra ipſas autem invehitur Jacobus Cujacius in opere illo poſthumo, quod aliquorum cenſurâ alterius eſſe videtur, aſſerens ex Regulâ levia & pernitioſa argumenta deſumi poſſe, non pauca & erroribus multis obnoxia. & probat, Quia contra Regulam, *Invito beneficium non datur*, libertas invito datur, *l. ult. C. de teſtam. manumiſſ.* & tamen hujus conceſſio maximus favor eſt. & contra Regulam, *Deterior conditio per ſervum fieri non poteſt*, quam deſumunt *ex l. melior. ff. de Reg. juris.* militat peccatum ipſius ſervi, quem Dominus tradere cogitur *l.* 1. *§. quod igitur. ff. de vi & vi arm.*

An regulæ utiles ſint?

Reſpondeo multum nos debere Bonifacio Pontifici, qui glaciem fregit, & illas Regulas edidit, quas noluere periti habere tanquam infallibiles; (aliàs enim corpus Juris ut inutile & ſupervacaneum ſupprimerent) ſed tanquam

Regulas universales, quę suas paterentur exceptiones; quæq; deberent perfici & contrahi. *Quando illis standū est?* Non enim voluit Bonifacius, ut Regulæ staretur contra legem expressam Juris, sed quòd illi staretur in illis casibus, qui in specie non fuerant à Jure decisi, & hoc ex *l. 1. ff. de regul. jur.* Quam ob rem ad majorem intelligentiam Regularum, etiam sunt adjungendæ novæ Regulæ.

MCCC-LXXII. *An possit invitus absolvi?* Sed & exempla, quæ à Cujacio afferuntur, non vidētur Regulas antiquas limitare. quoniam condonatio debiti non postulat debitoris consensum, ideò invitus potest absolvi à pœnâ, ab excommunicatione, à censuris (potest etiam divinitùs à peccatis, & posset sacramentaliter, si Deus voluisset) & in *An etiam invit⁹ manumitti?* servitute duo reperio, primò obligationem, quâ servus tenetur domino, secundò obligationem, quâ dominus tenetur servo. certum est dominum posse cedere jure suo & concedere servo etiam invito, ne sibi servire teneatur; at quia vicissim dominus tenebatur servum alere, poteritne invito servo se ab hoc onere liberare? stando juri naturæ non poterit, nisi fortè contractus sic inîtus dicatur, *ut servus se non fugiturum, sed totâ vitâ servitur um promittat; & compromittat dominus se eum non occisurum, sed daturum omnia ad victum amictumque necessaria, aut aliàs dimissurum.* *An manumissio sit favor.* in tali enim casu posset invitus manu-mitti: at tunc manu-missio nec esset beneficiū nec favor; gravamen enim potiùs est, quod fit invito; & manumissio, quoties invito concessa, gravis est; & quoties gravis, etiam gravamen est. Nec juvat ad errorem recurrere; non enim errat senex qui mavult apud dominum manere, quàm manumitti, si jam incapax sit, qui possit necessaria lucrari.

Alterum exemplum etiam non urget, quoniam Regula non agit de illo casu, quem Cujacius obtrudit, sed de bonorum administratione; dicitque servum, si bona aut jura domini prodigat, invalidè facere, non enim æquum, ut servus deteriorem possit reddere domini conditionem.

Ut igitur Regulas, à Bonifacio latas, & cæteras à nobis positas & expositas, intelligas, considera sequentes Regulas.

REGULA I. *Hæc limitatio [Excepto casu, quem fortè in specie contra hanc Regulam resolvit Ius] est transcendentalis, & debet in omnibus & singulis Regulis intelligi.* MCCC-LXXIII. Hinc est, quòd jam ipsæmet Regulæ ad exceptiones fuerint meâ diligentiâ limitatæ, ut jam videantur vix esse capaces aliarum limitationum; nam, ut videris, addito uno aut altero verbulo, omnes illi casus excipiuntur, in quibus debebat Regula falsificari. Erat Bonifacij Regula, XLIII. *Qui tacet consentire videtur.* *Modus novus & securissimus dilucidādi Regulas.* quæ vera erat in favorabilibus semper; & in odiosis tunc, cùm quis loqui teneretur; & falsa in odiosis, cùm tacebat, qui loqui non tenebatur; at hodie universaliter est vera, his verbis proposita, *Qui tacet, si favorabilis materia sit, aut si odiosa, si ipse habet loquendi obligationem, consentire videtur.* quæ creditur non posse alicubi falsificari.

REGULA II. *Potior est ejùs causa, pro quo agit Regula; debetque subsistere, quousq; adversarius ostendat, cur ille casus excipiendus à Regulâ generali sit.* MCCC-LXXIV. Ita Glossa Juris Canonici ad Rubric. circa finem. Hoc modo philosophantur omnes etiam Civilis Juris Professores. nam Ulpianus inter ipsos authoritatis eminētis, ex Regulâ secundâ Digestorum, *Fæmina ab omnib. officiis civilibus & publicis remo-*

remotæ sunt, subsumens, *Gerere magistratum, & judicare esse munia publica & civilia*, intulit, *Illas nec posse esse judices, nec magistratum gerere.*

REGULA III. *in Regulis sicut etiam in omnibus aliis legibus utriusque Iuris à genere ad speciem (ab universali ad particulare) irrefragabili argumentatione proceditur.* Patet; quia descensus, est fortissimus modus argumentandi.

MCCC-LXXV. *De exceptionibus.* REGULA IV. *Quando excipitur aliquis casus à Regulâ, vel etiam lege generali, omnes similes non præsumuntur excepti; præcipuè si materia sit odiosa & pœnalis.* Et clariùs loquendo, *In odiosis non valet rationis paritas.* Ita Ego olim *in Theologiæ Regularis Comm in Reg. Benedictinam num.* 550. 1445. *& in Philosophiæ Moralis num.* 125. *c.* adiegans, Salas *de Legibus tract.* 14. *disp.* 21. *sect* 13. *num.* 29. *in fin.* Portel. *in addition. ad dub. Regul. verb. Lex num.* 13. Joannem Valerium *in different. utriusq; fori. verb. lex. differ.* 5. *num.* 2. Bonacinam *de legib. disp.* 1. *quæst* 1. *punct.* 8 *numer* 23. & apud eum Sayrum, Suarezque. Dianam *tract. de legib. resolut.* 26. quib nunc addo Antonium Nardum *in quæstionibus practicis verb. casus. num.* 3. (cujus verba habes *in Philosophiæ Moral. num.* 15. *c.*) Laymanum *libr.* 3. *tract.* 3. *c.* 6. *num.* 8. *& libr.* 4. *tract.* 4. *cap.* 8. *nu.* 27. *& lib.* 4. *tract.* 3. *c* 6. *numer.* 8. Azorium *lib.* 1. *cap.* 9. *q.* 2. Llama *pag* 367. & Reginaldum *lib.* 23. *num.* 160. 174. *& seqq.*

An-ne in favorabilibus valet rationis paritas? Non valet, si materia sit gratiæ; non enim Privilegium concessum uni reliquis concessum dicetur. Sic Escobar *Moral. Theolog. Tract.* 1. *exam.* 15. *cap.* 4. *num.* 117. *§. potest-ne extendi. Paginâ Ioanni VVagnero* 201. Vide Philosophiam Moralem meam *num.* 125. *c.* Cæterùm si materia justitiæ sit, pertinebit ad septimum præceptum Decalogi.

Nota hîc obiter, solere Authores hæc duo nomina *Paritatem rationis*, & *Paritas rationis differ. ab* *Identitatem rationis* confundere; sed tametsi loquendum sit cum multis, quid in- *Identitate ratio-* tersit videri poterit *meæ Philosophiæ Mo-* *nis.* *ralis num.* 125 *f.* ubi oculatiùs rem examino.

SECTIO II.

De arctissimâ Theologiæ Moralis & Iuris utriusque connexione.

OMnes virtutes concatenatas esse MCCC-LXXVI. ostendi Theologiæ Regularis *nu.* *Virtutes* 1059. concatenatas omnes scientias *concate-* Philosophiæ Moralis numer 18. 25. 27. *natæ sunt.* a. b. de quâ materiâ ante unum aut alterum annũ cum Reverendissimo D.D. Augustano Suffraganeo in Bavariâ dis- *Augustani* seruisse me memini, à quo multa unâ *suffraga-* die didici, quæ possent ad honorem i- *nei laus.* psius, ad aliorum confusionem referri. Polingkium cum Reverendissimo D. Furtenveldensi veneram, & propter negotia aliqua in Tirolem & Stãpsense Monasterium cogitabamus; & subaudîmus Visitatorem expectari. Quẽ? Principis Augustani Suffraganeum. Miramur tantâ Judicem, famulorum & religiosorum tranquillitate expectari, & doceri volumus, An-ne, ut sepe propriis oculis vidimus, rhedis ille & famulatu Monasterium gravet? An sit in tractatione nimius? An in suarũ vacantiarum juribus extorquendis severus & avarus? Et audimus esse hominem, cui possit in exemplum poni omnibus domos monasticas visitaturis. Ire ad men- *Notet sin-* sam communem, conventualibus cibis *gula Visi-* contẽtum; carere rhedâ, habere unum *tatores.* tantùm

tantùm famulum aut alterum, gratis Deo & visitationi servire; & visitationis expensas nunquàm ultra octo florenos ascendere. Audi Reverendissime Domine N. olim martyr, dum viveres, & jam inter Cœlites, ut spero, triumphās; octo florenos non superant expensæ, quæ fiunt in uno monasterio, cùm ab Episcopo sæculari visitatur! quo igitur modo factum est, ut tu ab uno visitatus Abbate, preter alias expensas, quas pudeat recensere, debueris mille florenos pecuniâ numeratâ solvere? Deus viderit; & audiverit me, non jam Monachorum, sed Reformatorum reformationem implorantem. Putabam Ego tuis miseriis doctus visitare esse extorquere pecunias, ditescere sanguine alieno, & nihil omninò alterare, nil corrigere, nil mutare; at jam doceor ab Augustano Suffraganeo visitare esse agere hominem modestum, lucri incurium, & solius pietatis promotorem; & multum disco; & si videar transgressus aut digressus, multum doceo; & venio ad rē, & sententiam ejusdem Suffraganei, viri eminenter eruditi, propono.

MCCC-LXXVII. *Theologus perfectus quis est?* Putat ipse nullam esse facultatem aut scientiam, quâ carere possit, qui perfecti Theologi generoso vocabulo possit condecorari. Nimirùm, Theologū, ut perfectus dicatur, debere scire Jus Canonicum, Civileque; speciales Provinciarum Leges, Religionum & Ecclesiarum Privilegia, (dantur enim consultationes plurimæ, quarum decisio, à notitiâ harum Facultatum dependet.) Debere profundè percallere rem Physicam, rem Medicam; (sexcentæ enim sordes, quæ ad solamen fragilitatis humanæ benignè resolvuntur, Physicam, aut etiam Medicinam supponūt.) Debere Historiam percallere, quæ ob oculos ponit facta veterum, quæ sæpè redeunt in examen, ut possessio juniorum in legitimum judicium veniat. Debere scire omnes artes mechanicas, ut conscientias dubitantium, non sartorum modò, sed & aliorum (vix enim est ars, quæ non habeat sua furtula, quę *Iura* nominat) posset dirigere & componere. Rem etiam militarem, ut jura necessitatemque valeat ab extorsionibus & injuriis distinguere, Et ut verbo omnia dicam, debere omnia scire; nihil est enim quod sub Theologiæ latissimam materiam non cadat.

Laudo Doctoris Eximij resolutionem sapientissimam, & quia Henricus Canisius Primarius olim Sacrorum Canonum Ingolstadij Professor, imbui Iuris-prudentiâ desideravit universos Theologos, notitiâ Sanctorum Canonum universos Legistas, & videatur Reverendissimi Domini Suffraganei opinionem tenere, quid Lecturo summam Iuris Canonici dicat, audiamus; quoniam tametsi placeat mihi conclusio, rationes quibus illa roboratur non placent, præcipuè cùm Legistis aliquas sententias exprobret, quæ nō possunt ex solo Iustiniano defendi. Quam ob rem in Eruditorum gratiam placet hunc Tractatum claudere, Proœmium Canisij, & hanc in eo quæstionem discutiendo. Ille sic,

HABES HIC, benevole Lector, summam Juris Canonici, quartò editam, correctam & restitutam. Quem laborem eò libentiùs subivi, quòd intelligebam non solùm studiosis Juris, sed & Theologiæ, hunc conatū meum non ingratum cecidisse. Et certè cùm Theologus omnia sua studia ad Ecclesiæ utilitatem & ornamentum referat, (nisi deses esse velit solâ contemplatione contentus) non inconsultò facit, quod & Ecclesiasticas Regulas, id est, sacros Canones, (quibus Ecclesiæ corpus veluti quibusdam vinculis continetur) Theologico studio conjungat. MCCC-LXXVIII. *Canisius in Proœmio, quod Sūmæ Iuris Canonici præfixit. Theologus debet Canonibus Sanctis studere.*

Habet

De Sacramentis.

Habet enim hîc (ni fallor) compendio quodam, quæ ad Sacramentorum Ecclesiasticorum confectionem & exhibitionem spectant; quæ quoúe ritu singula singulis administranda sint. Nam licet Sacramentorum usus ex Theologiæ fontibus dimanavit; tamen quibus, quo loco, & tempore, & modo applicanda vel conferenda sint, uberiùs & explicatiùs tradunt Sacri Canones: adeò, quod non parum intersit Theologi, hæc pleniùs ex Jure Canonum hausisse.

De aliis functionibus.

Jam quod ad reliquas Ecclesiasticas functiones attinet; habet hîc, quæ potissimum concernunt officium Ordinarij, id est, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerij, aliorumq; Clericorum; item quæ sit authoritas Legatorum Sedis Apostolicæ, quę potestas Delegatorum, Vicariorum, Coadjutorum, Capituli sede vacante: item quæ ad Monachos, aliosq; Regulares pertinent: demùm, quo vitæ genere, doctrinæ morumq; innocentiâ & integritate instructi esse debeant Clerici in sortem Domini vocati. Quæ omnia ex variis juris Ecclesiastici locis conquisita, in certos & distinctos titulos hic breviter conjecimus. Quæ nec Theologum ignorare convenit, si professionem suam integrè & cum dignitate in Ecclesiâ tueri velit.

MCCC-LXXVIII. Canisius in Proœmio, quod Sũma Iuris Canonici præfixit. Theologus debet Canonibus Sanctiꝰ studere.

MCCC-LXXIX. *De Prælatorũ promotione. Iure Patronatûs. Censuris.*

Porrò de Prælatorum electione, postulatione, confirmatione, consecratione; de beneficiorum Ecclesiasticorum collatione, usu & administratione; de decimis; de jure patronatûs; de immunitate & sepulturâ Ecclesiasticâ; de voto, & voti mutatione sive redemptione; de excommunicatione, suspẽsione, interdicto, irregularitate & id genus aliis quæ Ecclesiastici Juris sunt; si quæstio aut mentio incidat; quid de his differet Theologus, si Canonum scientiâ destitutus sit?

De Parrochis. De Matrimonij impedimẽtis. De Vsurâ, & Simoniâ. De Voto & Iuramento.

Quid si ad animarum curam adscitus Theologus rogetur de impedimẽto matrimonij, aut de conventione, usurariâ aut simoniacâ? an votum sive juramentum præstitum servandum sit; ipse verò aut nihil aut perperam respõdeat, imperitus Canonum; nonne hic cum ignominiâ & pernicie aliorum in Ecclesiâ versatur? sed remittet, inquies, hujusmodi causas ad Jureconsultos. Sed si ad manum Jureconsultus non sit, aut non nisi lucello responsum sit daturus; quid faciet miser? quâ ratione se explicabit? Quo se vertet Parochus, si auditâ confessione pœnitentis hæreat suspicione motus Ecclesiasticæ Censuræ; utrùm à se absolvendus, an ad superiorem remittendus sit pœnitens? Surget Parochus, respondebis, consulturus Canonum peritum. Interim relictus pœnitens angitur animo dubio, expectans Parochi absolutionẽ; quàm si fortè reversus Parochus non adferat, tunc majore perturbatione corripitur: quod sanè incommodum facilè evitat Parochus aut alius quispiam qui confessioni præest, si pœnitentem doceat ex pręscripto Sacrorum Canonum à se absolvi non posse, ac proinde salubri consilio adhibito, ei persuadeat, ut Superiorem pro absolutione adeat

Sed si Parrochi quærendi sint tales, quales à Canisio petuntur, & esse deberent, omnes aut ferè Ecclesiæ carerẽt Parrocho: sed hodie, qui eorũdem curã gerimꝰ, ne nullũ habeamus, multò minore sciẽtiâ cogimur esse contenti.

MCCC-LXXX. *An esse Sacerdos queat, qui ignoret Canones?*

Ut hinc disertè constitutum sit à Cœlestino Papâ: [*c. nulli distinct.* 38.] *Nulli*, inquit, *Sacerdotum liceat Canones ignorare, nec quidquã facere, quod Patrum possit Regulis obviare.* Et quod graviter interminatur Gregorius [*c. hâc consona.* 25. *q.* 2.] *Hâc consonâ*, inquiens, *sanctis Patribus diffinitione sancîmus, ut qui sacris nescit obedire Canonibus, nec sacris administrare, nec communionem capere sit dignus altaris.* Quare etiam generaliter

ſancitum eſt in Concilio Meldenſi [extra in c.1.ext.de cōſtitutio.] *ut Canonum Statuta cuſtodiantur ab omnibus, & nemo in actionibus vel Iudiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur.* Rem igitur neceſſariam agit Theologiæ ſtudioſus, cùm & Sacrorum Canonum cognitionem ſuæ profeſſioni conjungit, eam aliquando in Eccleſiæ uſum & ornamentum traducturus.

MCCC-LXXIX. *An Iuriſtæ & Legiſtæ debeant Canonico Iuri ſtudere?*

De ſtudioſis Juris Civilis nulla apud me dubitatio eſt, quin hi neceſſariam exiſtiment Juris Canonici cum Jure Civili conjunctionem. Quod vel ex eo planè conjicio, quod hactenùs me viginti annos Jus Canonicum publicè in hâc Academia profitentem magno concurſu & diligentiâ audiverint & exceperint, rationibus non levibus adducti. Quod ſcilicet exploratum habeāt,

De perſonis & rebus Eccleſiaſticis.

quæ à Jure Civili de perſonis & rebus Eccleſiaſticis prodita ſunt, ea jam pridem antiquata & ad Eccleſiaſticas Cōſtitutiones rejecta eſſe. [*c.Eccleſia S.Mariæ.10.extr.de conſtit.c x. diſt.96.*] Item

De matrimonio.

quæ de matrimonio contrahendo, vel diſtrahendo, vano conatu conſtituit Jus Civile; ea ſimiliter redacta eſſe ad regulas ſacrorum Canonum [*c.1.in fin. de conſan.& affin.c.12.de exceſſ.Prælat.c.4.& 5.extr.de ſecund.nupt.Conc.Trid ſeſſ.24. can.12.*] Neq. ignorant concubinatum, uſuras, præſcriptionem cum mala fide, id eſt cum conſcientiâ rei alienæ, à jure Civili admiſſa, ad normam juris Canonici revocata eſſe. [*c fi.inuer. cum generaliter ext.de præſcript.c.4. diſt 10.*]

Præſcriptio cum mala fide an ſit valida?

Iuris Politici lacunæ.

Hæ etenim lacunæ Juris Civilis Chriſtiano homine indignæ, neceſſariò reſtituuntur ex Jure Canonico; quemadmodum & illud, quod contra omnem pietatis rationem à Juſtiniano Imperat. conſtitutum eſt; [*ſ.fin. No.89.quibus modis naturalis eff. ſui auth.ex complexu.c. de inceſt.& inut.nupt.*] de non alendis liberis à parentibus ex inceſtu vel alias à legibus damnato concubitu natis: Et

An ſint aſcedi ſpurij?

quod non minorem impietatem redolet, dum comprobat Leges Juriſconſultorum, quibus patri permittitur, ut is filiam ſuam in adulterio deprehēſam poſſit unà cum adultero impunè & ſine ſcelere occidere: [*l patri.20.& l. qu. ait ff. ad L.Iuliam.de adulter.*] Utrumque enim per Jus Canonicum ſumma ęquitate exploſum eſt. [*illud ex c.cùm haberet 5.ext.de eo qui duxit in matri.& ibi Panor. num.5.And.Gail. libro 2.obſ.88.in 4. Alterum verò ex c 6 c.9.33.q.2.*] In his igitur aliisque ſimilibus, quæ Juri divino, vel naturali refragantur, juſtius adîtur jus Canonicum, [*d.c.ſi horum & ſi in ſumma ſuis locis meminimus*] ad exemplum Juris Prætorij, quod & in multis articulis rigorem Juris Civilis naturali quâdam æquitate attemperavit. Quā vis aliàs non ignoremus, Juſtinianum præclarè & religiosè de ſacris Canonibus ſenſiſſe. Quod vel indicat ejusdem Novell.131. de Eccleſiaſticis titulis §.1. Ubi his verbis edicit: *Sancimus igitur, vicem legum obtinere ſanctas Eccleſiaſticas regulas, quæ à ſanctis quatuor Conciliis expoſitæ ſunt aut firmatæ,* (Nicæno ſcilicet, Conſtantinopolitano, Epheſino, Chalcedonenſi) *prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata, ſicut ſanctas ſcripturas accipimus, & regulas ſicut leges obſervamus.* [horum Conciliorum Canones extant ſparſim in Decreto Gratiani & apud alios.]

An liceat occidere filias?

Nota illud, juſtius, nam ſi illud prius eſt impium, quomodo poſterius juſtius eſt?

Iuſtiniani de Canonū authoritate ſententia.

MCCC-LXXXII. *Utrumq. Ius (Canonicum & Civile) ſibi mutuò luci & cōplemento ſit à*

Accedit, quòd ex Juris Canonici lectione id commodi (quod nec minimum cenſeri debet) reportent Juris Civilis ſtudioſi; quod ea quæ legibus civilibus comprehenſa non ſunt, aut minus explicata, rectè mutuentur ex Jure Canonico, ſicut & è diverſo rectè

fit à studiosis Juris Canonici; juxta illud Lucij 3. scholæ usu & praxi forensi receptum [c. 1. ext. de novi op. nūciat.] *Quia verò* inquit, *sicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari; ita & Sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.*] Ut & hinc non immeritò in hâc summâ nostra Legum Civilium passim meminerimus. Idem factitatum videmus ab Hostiensi in summâ suâ. A quo tamen longè distamus; quod is non tam summam Juris Canonici, quàm paratitla, id est summaria in singulos Decretalium Gregorij IX. titulos (quæ & instar justi Commentarij sunt) perscripserit: nos verò totam quasi materiam Juris Canonici variis locis dispersam, in quatuor Institut. libros, distinctis capitibus, coëgerimus; ita quidem, ut & ea simul complecteremur, quæ in libr. 6. Decretal. Bonifacij VIII. in Clementinis & in Extravag. tum etiam in Concilio Trident. exstarent quantum scilicet postulabat instituti Operis ratio. Quę ab Hostiensi omissa sunt; utpotè qui summā suam antequam Bonifacij VIII. constitutiones promulgatæ essent, & conscripsit, & sic mutilam eam nobis reliquit.

Differētia inter libros Hostiensis & Canisii.

Itaque benevole Lector, hunc laborem nostrum accipe & candidè interpretare, qui in utilitatem tuam susceptus, jam iterum in lucem emittitur.

Hucusque Henricus Canisius, qui me Iudice doctißimus fuit, sed multa hic intermisset, quæ indigent clariore expositione. Ego igitur, quia Iuris Civilis studiosis, Philosophiæ plerumq; imperitis condoleo, ut videant proprijs oculis, quanta debuerint pati vulnera, nec tela aliter posse regerere, quàm ad Philosophiam Theologiam, & rerum naturalium supernaturaliumq; naturā recurrendo; Canisio, nunc ut spero, in cœlis triumphanti, sic scribo.

MCCCLXXXIII. SUMMAM Juris Canonici, olim à Te fœliciter scriptam, quintò recognitam, restitutam & illustratam, auctiorem correctioremq;, Ingolstadij anno M.DC.XXIX. publicavit Ederus, & distraxi: statim, omnibus utilem, ab omnibus desideratam. Bone Deus: Assuetus divinitùs omnia verbo comprehendere, ô quàm multa humanitùs cōprehendis verbo! Scitè olim sententiâ universorum Hortensius ille Paravicinus, hujus ætatis ornamentum, dicebat, *Assumere argumentum difficile, & illud tractare clarè, esse Hominis docti; at clarè & breviter, ne docti quidem hominis, sed solius Angeli.* Ergo ejusdem sententiâ, major Homine fuisti, qui totum Jus Canonicum difficile, implicatum, obscurum illustrasti clarissimè, summamq; in singulis titulis brevitatem servasti. *Gaudent brevitate Moderni*, ait Christophorus de Capite *in compendio Privileg. Fratrum Minorum*, & quia tu observas summam, & summam amo, Te lego libentißimè, & amicis discipulisq; legendum libenter propono. Hortaris Theologos Juristasq; ut Te legant, eosdem Ego cohortor; sed quia exhortatio illa tua nōnulla sublimiùs dicta, quam à me capi possint, complectitur, patere ut quâ potest reverentiâ Homo Angelo, Terrigena Cœliti, Patriam adsequuto peregrinans, pugnans triumphum adepto, dubia proponam aliqua, quæ possint superstitum instructioni servire.

Canisio in cœlis triūphāti Caramuel.

Hortensij Regij Concionatoris pulchra verba.

MCCCLXXXIV. Statim in initio sic inquis, *Certè cùm Theologus omnia sua studia ad Ecclesiæ utilitatem & ornamentum referat (nisi deses esse velit sola contemplatione contentus) non inconsulto facit, quod & Ecclesiasticas Regulas, idest, sacros Canones (quibus Ecclesiæ corpus veluti quibusdam vinculis continetur) Theologico studio conjungat.* At ego tametsi laudem illos, qui Canonico

An sint desides, qui sola sunt contemplatione contenti?

studio dant operam, vellemque omnes & singulos sacræ paginæ & Juris utriusque lectioni horis successivis vacare, non tamen *desides* audebo nominare illos, qui solâ sunt sublimium rerum speculatione contenti. nam aliàs damnare necessariò deberem eminentes Theologos, qui hac nostrâ tempestate Salmanticæ, Compluti, & Romæ florent, qui suavitate contemplationis illecti, sacræ scripturę obtortas interpretationes, Controversias, Canones, Legesq; fastidiunt; ne debeant per sensa humana repere, cùm volare per divinas contemplationes possunt. Me judice, desides illi sunt, qui horas, quas sæpè perdunt, in Jurium utili lectione non insumunt; non tamen illi qui soli cõtemplationi vacant. quoniam si *pluribus intentus minor est ad singula sensus*, expedit esse aliquos summi ingenii homines, qui uni & soli scholasticæ Theologiæ desudent, & loco miraculorum habiti nationem & ætatem honorent.

An Scholastici desides sint?

MCCCLXXXV. Progrederis, *& §. Habet enim*, Sacramentorum notitiam usumque proponens; à Theologiâ illam, hanc à Canonibus eruendam asseris. Et quidem meritò, quoniam Sacramentorum materia nec bene à purè Theologo, nec benè à purè Canonista tractatur. Scit Theologus, quid sit sacramentalis Materia; quid Forma; quid Causa: multa esse in quibus Summus Pontifex non potest esse arbiter; multa quæ possunt ad ornatum & majorem reverentiam adjungi. In quibus omnibus credit Canonista Theologo, mavultq; fidere, quàm multos annos in studio scholastico impendere, ut queat examinare. Contrà etiam, quę à facto pendent, ratione adsequi nequit, & discit à Canonistâ Theologus; ritus, ceremonias, dies, & sexcenta alia, quæ non à ratione speciali, sed à voluntate instituentis procedunt. Et ut singula Sacramenta percurram, ignorat Canonista, An in veteri Ecclesia fuerint aliqua? An vim habuerint? & si habuerint, qualem? An Sacramenta novæ legis sint causæ morales, vel physicæ? An in Baptismo possimus uti aquâ artificiali? An per subministrum abluere? An caput debeat necessariò intingi? An valeret Baptismus, si intingeretur alia pars? An Confirmatio possit à simplici sacerdote conferri? An omnis sacerdos possit confessiones audire? & si non, An ut possit aut indigeat doctrinæ mero testimonio, an etiam jurisdictionis collatione? An qui habet authoritatem probabilem absolvendi, absolvat probabiliter, an infallibiliter & certò? An requiratur ante absolutionem contritio? An in alteram vitam possit differri satisfactio? An possit absolvi moribũdus, qui confessionem non petiit? An possit reservari circumstantia aggravans? an peccati substantia non tamen semper, sed sub tali circumstantia? An per absolutionem de attrito quis fiat contritus physicè, an solùm virtualiter? An Eucharistiæ forma (videlicet, in facto esse) sit corpus Christi, ut multi Salmanticenses tenent? An possit dari in unâ specie? An hostia magna plus conferat gratiæ, quàm parva? An de necessitate medij sit? An extrema unctio in uno sensu compleatur? An debeat dari peste infectis? An inferiores ordines sint Sacramenta? An possint Abbates majores ordines conferre? An sicut Matrimonium, possint alia etiam Sacramenta confici aut recipi per procuratorem? An in quâlibet linguâ? An quacumq; intentione, voluntate, culpâ, aut fictione? An liceant sponsis oscula? An conjugatis omnes sordes, modò

Sacramẽta Theologiæ & Canonũ notitiam postulant.

An in Sacramentis omnia sub sint Sũmi Pontificis arbitrio?

De antiqua Ecclesia Sacramentis.

De Sacramentis nova.

Nota id.

modò non ſit pollutionis periculum? Et ſexcenta alia, quæ debent in materia Sacramentorum ſciri, nec aliunde quàm à Theologiæ fontibus haberi poſſunt. Hæc enim omnia in ratione fundantur, & in Jure aut non tanguntur, aut tam breviter obſcureque, ut erraturus omninò ſit, qui Theologiâ careat. Salmanticæ enim ante annos paucos Doctor Juris dictavit baptiſmum ab adulto, ſe velle baptizari fingente, receptum, eſſe validum; quòd Baptiſmum, cum fictione validum legeret, nec quid illa eſſet intelligeret.

Cognovi Hominẽ, & erat bene doctus, at Theologiæ rudis.

MCCC-LXXXVI. Propon s functiones Eccleſiaſticas §. *Iam quod*; illasq; non debere à Theologo ignorari dicis, & urbanus aſſentior; urbanus inquam, multæ enim hodie ab ipſiſmet ignorantur Canoniſtis, nec ideò carpuntur ab aliis. Inter alias *titul* 4. *pag*. 24. Corepiſcopos numeras, & ſublatos affirmas, cùm tamen Theologi illi, qui ſcripſerunt Formulam Reformationis, quam Carolus V. anno 1548 propoſuit §. *De ordinum Eccleſiaſticorum officiis*, affirment *Chorepiſcopos* ab aliquibus dici, qui ab aliis *Decani rurales*: & iſti ſublati non ſunt. Sed hoc non urgeo. Neſcio tamen cur Theologus aut Iuris civilis peritus, ſi ſcire debeat quanta ſit unius Cardinalis, Epiſcopi, aut Abbatis authoritas poſſit Canonico Juri confidere, omnia enim diebus ſingulis novis privilegiis alterantur; & contra Jus commune tot ubique conceſſa, ut id millenas exceptiones ſit paſſum.

An Theologus functiones Eccleſiaſticas tuto ignoret.

De Corepiſcopis.

De Decanis ruralibus.

An Prælatorum authoritas addiſci queat à contextu Iuris Canonici?

MCCC-LXXXVII. Venio ad Paragraphum *Porrò de Prælatorum*, & doceri velim *quid* (tua tibi verba objicio) *de Prælatorum electione, poſtulatione confirmatione, conſecratione, ac beneficiorum Eccleſiaſticorum collatione uſu & adminiſtratione*; *de decimis, de jure patronatûs, de immunitate & ſepultura Eccleſiaſtica, de voto & voti mutatione ſeu redemptione, de excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, & id genus aliis, quæ Eccleſiaſtici juris ſunt*; *ſi quæſtio aut mentio incidat*; quid inquam de his diſſeret Canoniſta, ſi Theologiæ ſcientiâ deſtitutus? Fortè nonulla ſuperficialia, nihil tamen omninò quod ſapiat ſcientiam & doctrinam. Quoniam, ut alia omittam, hæ Quæſtiones Canonibus diſſolvi non poſſunt, nimirùm an ex rei natura debeat aliquis promovere digniorem? An poſſit purè dignum? An aliquando digniori negare teneatur ſuffragium? An ſe poſſit eligere? An ſemper poſſit poſtulare? Quid addat creationi confirmatio? An & cur non poſſit ſine Simonia unum beneficium pro altero commutari? An fructus ſint ſtipendia, an favores; hoc eſt, an ad horarum lectionem teneantur ex juſtitia, an ex mera obedientia? An decimæ ſint de jure divino? & ſi non, An poſſit Eccleſia cogere ſæculares ad ſolutionem decimarum? ubi? & quando? An Parocho, aut etiam Epiſcopo, qui non vult ſatisfacere ſuis obligationibus, teneantur ruſtici decimas ſolvere? An peccet Patronus, ſi indignum præſentet examinandum ab Epiſcopo? An Eccleſiæ immunitas ſit de jure divino? An ſit de Cæſareo aut Canonico? An poſſint ſepulturæ vendi nunc? an ſaltem de Licentia Pontificis? Cur votum factum Deo ſubſit hominum irritationi, diſpenſationi, commutationi? An ſit certum peccare mortaliter Superiorem, qui ex cauſa probabili excommunicationem fulminat? Quale peccatum ſit violare interdictũ? Et an irregularitas ſine culpa, an etiam incurri poſſit actu ad quem tenear ſub peccato mortali? & aliæ Quæſtiones innumeræ, quæ ad Canones poſitæ non po-

Quæſtiones è Theologia petendæ.

terum lucem recipere, & tamen ſciri
omninò debent.

Illum Theologum accedo, quem mi-
MCCC-LXXXVIII ſerum Caniſi nominas, fateorq; nō poſ-
De impedimentis Matrimonii: & Simonia. ſe illum ſine Canonibus impedimenta
matrimonij, nec Simoniam Eccleſiaſti-
cam cognoſcere: teneo tamen Canoni-
ſtam impedimenta naturalia neſcire, &
Simoniam veram nondū bene cogno-
ſcere. Porrò uſuras, neſcio cur exami-
nari à Canoniſta velis, à quo pingui mi-
nerva cognoſcuntur, cum magno in-
genio & examine indigeant, qui illas
velint diſcutere. An juramentū & votū
De Iuramento & Voto. præſtitum ſervandum ſit, Theol. à Ca-
noniſta doceri non debet; ille n. in hac
materia multa ſcit, hic multa ignorat.
Dicet Canoniſta juramentum, quod
contra bonos mores ſervandū non eſ-
An Iuramēta, quæ contra bonos mores vim habeant? ſe; hoc didicit à ſuis Canonibus. Sed
Theol. ſtatim dabit illi millena juramē-
ta, quę tametſi cōtra bonos mores ſint,
debent ſervari. Aut dicito, Nonne con-
tra bonos mores omne juramentū pec-
caminoſum? & tn. qui vanæ gloriæ in-
tuitu, ut videatur probus, promiſit ele-
emoſynam pauperi, & promiſſionē ju-
ramento firmavit, tenetur ſtare jura-
mento: & quidē jurando peccavit. Et-
iam qui ſine neceſſitate jurat, peccat, &
tn. promiſſorio juramento obligatur.
Qui matrimonij juratâ promiſſione fę-
minā inducit, utitur juramento ut me-
dio ad fornicationem, adeoq; jurando
peccat, & tamen tenetur juramento li-
De metu. cèt emiſſo cōtra bonos mores. Præter-
eà ſi agamus de metu cadente ſuper cō-
ſtantem virum, qui irrita reddit vota,
qui poterit Canoniſta reſolvere, an me-
An de reſtrictionibus mentalibus aliquid ſciant Canoniſta; pro, aut contra? tus liberet in foro interiori? Quid di-
cet, ſi vovens ad reſtrictiones mentales,
ad conſignificantes circumſtantias, aut
etiam ad ſignificationes politicas ille-
ctas in Jure recurrat? *Non ne potiùs hic
cum ignominia & pernicie aliorum in Ec-
cleſia verſatur?* Sed remittes, inquies, hu-
*juſmodi cauſas ad Theologos. Sed ſi ad manū
Theologus non ſit, aut non niſi Lucello reſpon
ſum ſit daturus; quid faciet miſer Canoni-
ſta? qua ratione ſe explicabit? quo ſe vertet?*
Fortaſſis argumentationis calor me
impulit, ut acriùs loquerer; at nondum
erraſſe me puto, quoniam tuis uſus ver-
bis, ſi abſolvaris, condēnari nō poſſum.

Sed ad caſus reſervatos recurris. *Quò* MCCC-LXXXIX
ſe vertet, ais, *Parrochus, ſi audita confeſſio
ne pœnitentis hæreat ſuſpicione motus Eccle-
ſiaſticæ cenſuræ; Vtrum à ſe abſolvendus, an
ad ſuperiorem remittendus ſit pœnitens?* Et
quidem hîc ego Canonum neceſſita-
tem non video. *Primò* enim à Theolo-
gia docebitur ſecreti ſigillum in Sacra-
mentali confeſſione eſſe de jure divi-
no, extra de naturali; utrobique tan-
tum, ut nemo à ſuperiore cogi poſſit,
ut vel confiteatur publicè, vel ſecretò *De ſecreto.*
commiſſa extra confeſſionem manife-
ſtet, ſcietque reſervationem non tene-
re, ſi vel reſervantis improbitate, vel
circumſtantiarum rigore eò confeſſio *Notanda*
redigenda ſit, ut pœnitens extra con- *pro reſervatis.*
feſſionem cognoſcatur. Quod quia eſt
valde neceſſarium, debet ab omnibus
benè notari. *Secundò* docebitur leges
non acceptatas non obligare, imò nec
dubias; & cum videat Bullam cœnæ in
multis locis non acceptatam, eſſe du-
biæ authoritatis in aliis, ab omni erit
liber ſcrupulo. *Tertiò*, Epiſcopo reſer-
vata cuicumque ſeculari Sacerdoti no-
tificantur; & Religioſi ſua privilegia
ignorare non volunt; ſciunt enim eo-
rumdem ratione multa ſibi concedi,
quæ Epiſcopis ſolent negari. Quam ob
rem, qui Theologus ſit, non hærebit in
reſervationis materiâ.

Cœleſtini zelum laudo; *Nulli Sacer-* MCCCXC
dotum, inquit ipſe, *liceat Canones igno-
rare: nec quidquam facere, quod Patrum
poſſit Regulis obviare.* & hodie id ipſum

cere

licere plurimis Sacerdotibus, & quod miserabilius est, multis Episcopis, multis Cardinalibus, nemo ignorat. De majoribus aliquid eram dicturus; sed in Verbo, & mea verba, & quàm ipsa fuerint vera etiam vides. Pono calamũ; non enim libenter de summorum Sacerdotũ murmurabo doctrinâ, dicuntur enim utrumq; Testamentum scire, Canones in pectoris scrinio se habere, & quî illa sint, vera non video. Fortè non quales sunt, sed quales deberent, nominantur, nam & Ego Regularis dicor, & nihilominus multa ex Ecclesiæ dispensatione contra Regulam, ut reliquis convivam, factito.

An omnes Episcopi sciant utrumque Testam. an saltem Canonic. Ius?

MCCCXCI. Ad paragraphum sequentem venio, ubi *de Studiosis Iuris Civilis* agis, quibus Canonum notitiam utilem scio, esse necessariam non video, præcipuè in casibus à Te assignatis.

An Legistæ Iuris canonici notitia carere possint?

Tibi est prima ratio, *Quòd scilicet exploratum habeant quæ à Iure Civili de personis & rebus Ecclesiasticis prodita sunt, ea jam pridem antiquata, & ad Ecclesiasticas Constitutiones rejecta.* Et ô utinam id exploratum hodie, ut supponis, haberẽt. Alij errant, alij excedunt; Ecclesiasticos seculares quà possunt vel non possunt frequenter opprimunt; nec Canonibus in hac materia credunt. Ad rationem & Theologiam confugiunt; territorium Pontificis ab aliis Provinciis distinguunt, retorsionum jura ingeminant, consuetudines, non acceptationes, protestationes; aliaque argumenta, quibus solvendis non sufficiunt Canones; agi enim solent ipsi Canones rei, & sententia à superiore tribunali expectaturnimirum, probabilis à Doctorum judicio, & infallibilis ab Ecclesiæ Catholicâ definitione. Scio in nonnullis Provinciis dici à summis Principibus, *Concilium Tridentinum, non est in Tabulis Regni.* & hodie meum ipsum Monasterium litem evicit in Archiepiscopali Tribunali, nec adhuc proficit, quod *Canonicum Ius* dicatur *in Tabulis Regni non esse.* Unde dissimulato Iure Canonico cogar rem ab ovo diducere & apud Regni Tabulas juxta Regni Leges secundo labore procedere. Et tamen Principes Austriaci sub quibus vivimus, non Catholici solùm sed & pij sunt, & sibi summam injuriam fieri putant cùm temporalia juxta Leges Canonicas dijudicamus. Et Galli, qui Christianissimi sunt, & Ecclesiæ Romanæ Primogeniti, manu Mancipij publici [sic carnificem appellant) igni mandant quoscumque libros, qui docent Reges in temporalium rerum gubernatione subesse Ecclesiasticis Canonibus, ut videre est apud Bartholomæũ Gramondum *in Historia Ludovici XIII ad annum* 1626. *pag.* 655. ubi videbis immunitati Politicæ contra immunitatem Ecclesiasticam Parlamentum Parisiense, Sorbonam, Clerum Gallicanum, & PP. Jesuitas Gallos subscripsisse.

An omnia infallibilia sunt, quæ in Iure Canon.

Nota hoc.

An Reges in temporalibus supremi sint?

MCCCXCII. Secunda ratio tibi est, quia *quæ de matrimonio contrahendo vel distrahendo vario conatu constituit Ius Civile, ea similiter redacta sunt ad Regulas Sacrorum Canonum.* Lego & hæreo; nec volo Judex esse in re ardua. Et tamen Te cum Gallis disputare permittam. Hodie enim in Gallia, regione Christianissima, impedimenta solennis Professionis & Matrimonij ponit Respublica, & Ecclesia vix ponit. Clandestina Matrimonia cõdemnat & annullat Tridentinum Concilium, ipsi illorum valorem sustinent, annullationis valorem non admittunt; contracta sine Parentum aut etiam Tutorum conscientia Tridentinum admittit, illi sæpè dirimunt, & in hac & similibus materijs suam sequun-

An Principes impedimenta Matrimonii constituant? an etiam professionis solennis?

sequuntur à natura concessam libertatem, nec *tam vano conatu*, ut existimas; nemo enim audebit dicere Gallorum filios in clandestino matrimonio susceptos esse spurios, copulas fornicarias, divortia legitima, non esse violationem adulteram, & licere alterutri ad novas nuptias transvolare. Legi Senatusconsulta *(arrest)* in quibus exponitur irrita solennis professio, quæ vel fiat contra mandatum Principis, aut talibus qualitatibus careat. Quæ omnia sive sint vero-similia & probabilia, sive falsa, non poterunt à Canonista impugnari, sed debent à Theologo, vel à nullo; non enim ipsi negant hæc esse contra Canonum aut etiam Tridentini Sanctiones; sed vel dicunt obligare in territorio Ecclesiæ, vel non esse acceptatas in Gallia, vel aliquid aliud habere, unde in conscientia practicari non possint. Vano igitur conatu Canonistæ cum Gallis agent, sed totam quæstionem, quanta est, debebunt remittere ad Theologos, qui quæstionem hanc dirimant.

MCCCXCIII. *De concubinatu.* Porrò Clericorum aut etiam Sæcularium concubinatum Jura civilia non præcipiunt, sed tolerant, cùm considerata hominum fragilitate ipsamet interdictio majora inconvenientia paritura dignoscitur. Antequam Carolus (tunc Walliæ Princeps, posteà Angliæ Rex, jam à suo Parlamento plexus capite) adveniret Hispaniam, publica ibi Lupanaria permissa, imò & domus fornicariæ publicis expensis conservatæ; & in ipsis minora mala permissa, ut evitarentur majora. Posteà ob Calvinianistarum obloquia & rationes aliquas gravis momenti meretrices proscriptæ; nec tamen proscriptio ipsa à doctis universis laudatur. Multa habet inconvenientia meretricum permissio, habet multa interdictio, & multorum opinione majora.

De lupanaribus.

MCCCXCIV. *De usuris.* Usuras etiam non approbat publica res, tolerat tamen, ne videat suos gravia perpeti damna præsentium pecuniarum defectu. At jam in pluribus locis usurariis abactis, Montes pietatis aut admissi aut erecti, qui æquè vel dariùs gravant pauperes, tutâ tamen conscientiâ. Audiar obsecro. puto enim pietatis montes esse licitos, at utiles esse non puto. Bruxellæ ante Montis erectionem erat usurarius, qui ut habeo à viris doctis & harum rerum scijs, volebat habere decimam partem supra sortem, & pecunias quas pendebat Principi. recipiebat enim quindecim in centum, sed quina aut plura Principi, ut toleraretur pendebat. Ut obviam iretur usuris, magnis expensis erectus fuit pietatis mons. Fructus? liberè dicã. Olim pauper, qui mille ab Usurario acceperat, mille, centum quinquaginta post annum solvebat, & quia usuræ sunt omninò illicitæ, illa centum quinquaginta, aut saltem illa centum (quinque enim in centum sunt permissa) se aliquando recepturum sperabat. Monti verò pietatis tantundem aut ferè addit supra sortem, & quia in illo omnia tutâ recipiuntur conscientia, nihil se recuperaturum sperat. vide fructum.

De Montibus pietatis.

In Monte pietatis Bruxellensi solvebãtur 12. in 100. anno 1635.

Montium fructus.

MCCCXCV. *Quomodo mutentur dominia?* De præscriptione cum mala fide jam superiùs nonnihil, modò addo vel repeto posse superiores ex causâ rerum mutare dominia; superiores & inferiores simul ex communi consensu (talis est ubi lex pronuntiatur & acceptatur) etiam sine causa; subjungo præscriptionem cum mala fide admitti à Jure Canon. saltẽ in uno casu (vide n. 595.) posse in multis, nec esse cur in re facili tempus perdamus. Hanc tamen Conclusionẽ subjungo. *Iudex, qui Frideric. qui*

juxta

Cùm agitur de rerũ civilium dominio, ſtandum eſt Iuri Civili.

iuxta Civile Ius præſcripſerat, condemnat, & ex Canonico rem alteri adjudicat, peccat mortaliter & tenetur ad reſtitutionem. Peccatum mortale ex eo conſtat, quòd Iudex non poſſit ad phantaſiam, ſed ad leges civiles iudicare; & reſtitutionis obligatio ex eo, quòd Fridericus ubi vi legum Civilium præſcripſerit, fiat verus illius rei dominus, & exſpoliatur authoritate privatâ, adeoque in integrum debet reſtitui; ubi ſi debeam tecũ, Caniſi mi, ſincerè loqui, cùm dicis, *Hæ etenim lacunæ Iuris Civilis Chriſtiano homine indignæ neceſſariò reſtituuntur ex Iure Canonico*, ſtyli acrimoniam demiror, nec volo Chriſtiano homine illam indignam dicere, ſed indiſcreto zelo adfingo, & ſcholaſticæ Theologiæ ignorantiæ: Chriſtiani enim fuerunt & ſunt milleni homines, qui Iura Civilia pronuntiarunt & profitentur in Academiis excellentiſſimis, quos tuetur ratio evidentiſſima, quique non debent ideò minùs Chriſtiani dici, quod illa non placuerit Caniſio.

MCCCXCVI. *An ſint alendi ſpurii?*

Non alendos filios à parentibus ex inceſtu, vel aliàs à legibus damnato concubitu natis Imperator Iuſtinianus conſtituit. Ita ne? contra omnem pietatis rationem? Parciùs hîc, amice, & rem audi. Non iubet Iuſtinianus ſpurios occidi; non vult illos non ali; ſolùm enim præcipit, ſi verè præcipit, eos non ali à parentibus, ſed ut alii pauperes & orphani ſolent. Et verè cur hoc non poſſit jubere non video: illi enim, cùm moraliter filii non ſint, non habent ius petendi alimenta à parentibus: ſed illa poſſunt ab hominibus; homines enim phyſicè ſunt, & tenemur homines juvare in neceſſitate conſtitutos. Porrò Principis filius ſpurius, ſi alatur à Patre ceu filius multa millia conſumet, ſi ut homo, ut orphanus, ut pauper pauciſſimis erit contentus. Quod ipſum hodie apud Germanos eſt in uſu, noſco enim ſpurium, qui maximi Principis filius dicitur, & tamen uni Eccleſiaſtico ſervit à pedibus, nempe hic Pragæ hoc Anno 1650.

MCCCXCVII. *An Pater poſſit filiã occidere?*

In quo ulteriùs peccavit Iuſtinianus? *Dum comprobat*, inquis, *leges Iuriſconſultorum, quibus Patri permittitur, ut is filiam ſuam in adulterio deprehenſam poſſit unà cum adultero impunè & ſine ſcelere occidere. l. patri. 20. & l. quod ait. ff. ad l. Iuliam de adulteriis.* At Imperatorem defendo.

An Maritus uxorẽ?

Nam vidêris concedere poſſe maritum uxorem comprehenſam in adulterio interficere: & ego in Decalogo tam uxoricidium, quàm filiicidium interdictum reperio. Porro à te uxoricidium licitum eſſe in tali caſu credi, vel inde colligo, quòd cùm illud admittat Iuſtinianus *l. merito. ff. de adulteriis & l. Gracchus. eodem titul.* & tu ſpicas interlegas, quæ poſſis carpere, illud omittis.

An hæc homicidia leges foveant, an tolerent tantum?

Quid, ſi dicamus Civiles leges non jam id præcipere, nec licitum declarare, ſed tantùm tolerare ad majora mala vitanda; nam & Romæ, Pragæ, & in multis urbibus Catholiciſſimis ad vitanda majora mala & boni majoris intuitu Meretrices & Iudæi permittuntur? Huc enim videtur reſpexiſſe Pontius *libr. 9. de matrim. cap. 15. num. 20.*

Quid, ſi dicamus poſſe Rempublicã condemnare ſententiâ ultimâ adulteros, & executionem ſententiæ committere lictori, & ſi velit, aut parenti aut marito? Porrò in tali caſu illis daretur authoritas, ut non nomine proprio, ſed nomine Reipublicæ, ut miniſtri authoritate publicâ inſtituti, comprehenſos in adulterio liberè & impunè confodiant. Et hoc licere docet Caſtillus *in l. 82. Tauri. num. 6.* cujus opinioni probabiliter ſubſcribit Leſſius, *libr. 2. cap. 9.*

dub. 5. *num.* 16. quam nescio ab alio quàm à solo Basilio Pontio *ubi suprà* improbabilem dici: me enim Iudice, stando authoritati, est probabilis; & stando rationi, quam debuisset percallere Basilius, certa & evidens.

MCCCX-CVIII. *Obiectio.*

Si obiicias Nicolaum Pontificem summum *cap. inter hæc* dicentem, non licere secundum leges Ecclesiasticas uxorem adulteram interficere: Respondebimus id non militare contra Iustinianum: non enim ipse dicit id licere secundum Ecclesiasticas leges, sed secundum suas. Addemus id non militare contra Castillum, Lessium, aut etiam nos, qui illorum sententiæ subscribimus, non enim asserimus id licere secundum Canonicas, sed secundum Civiles; sicut multa alia, in quibus non solùm leges Ecclesiasticæ differunt à Cæsareis, sed etiam Cæsareæ à Regalibus in diversis provintiis. Unde ad intelligendam hanc solutionem Lectori proderit videre Appendicem de differentiis Iuris Canonici & Civilis, quæ Tuæ summæ his annis ultimis accessit.

Leges Canonicæ Cæsareæ & Regiæ diffirunt: multa licent secundum alias, quæ secundum alias sunt illicita.

De Arbitris

Unde, ut unum exemplum solùm ponam, inquiram, An si in tres arbitros Petrus & Paulus compromittant, & tamen unus ex illis noluerit comparere, duo alii arbitri possint in cau â procedere? & respondebitur iuxta Canones posse *cap. 2. de arbitris, l. br. 6.* at juxta leges Cæsareæ non posse, *l. si in tres. 20. ff de receptis arbitris* adeoque inter Ecclesiasticos standum esse Iuri Canonico, inter sæculares Civili. Unde de uxoricidium & filiicidium deveniendo, puto, *Nullum Ecclesiasticum posse suam uxorem, aut filiam in adulterio comprehensam occidere*; & ratio est, quia ad Canones est iudicandus. Quam ob rem, si duo conjugati communi consensu ad religionẽ transirent, vel sacerdotes uxores ducerent, tunc nec Ecclesiasticus uxorem, nec Pater sæcularis filiam Religiosam, nec Ecclesiasticus sæcularem, nec Ecclesiasticus Religiosam posset occidere, tametsi in actuali adulterio repertã; posset tamen sæcularis sæcularem, si Ecclesiæ sæculariter non sit subjectus.

De filiabus & uxoribus Ecclesiasticorum.

MCCCIC. *De Iustiniani obedientia & sinceritas.*

Illa verba, *Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas Regulas quæ à sanctis quatuor Conciliis (videlicet, Niceno, Constantinopolitano, Ephesino, & Chalcedonensi) expositæ sunt, aut firmatæ; Prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata, sicut sacras scripturas accipimus, & Regulas sicut leges observamus.* Novel. 131. de Ecclesiasticis titul. §. 1. Iustiniani obedientiam & humilitatem commendant; qui admittere dogmata, hoc est, Canones, Definitiones, aut Fidei articulos debuit, esset enim hæreticus, si dissentiret; Regulas seu Leges potuit, nam & Concilii Tridentini Canones, à solis Hæreticis negatos videmus; leges verò à Gallis & aliis multis Orthodoxis non admissas; Leges enim, (ut inquiunt) Ecclesiasticæ, si non acceptentur, in conscientiâ non obligant; quod totius Europæ praxi, & communi testimonio confirmant.

His positis Tuam Ego Præfationem relego, meam responsionem recognosco, & has Conclusiones subjungo.

MCCCC. *De Iuris Canonici utilitate & necessitate.*

PRIMA: *Canonici Iuris notitia valde utilis est Iurista; valde etiam utilis Theologo; non tamen simpliciter necessaria, sed ad melius.* Utilitatem demonstro; quoniam multa sunt in altero Iure omissa, multa obscuriùs posita, quæ collatione supplentur & illustrantur. Non esse simpliciter necessariã ostendo, quoniã magnos Theologos & Iuris Professores vidimus solâ scholasticâ suæ facultatis speculatione cõtentos, quos esse necessarios Reipublicæ nemo literatus ignorat.

Hæc

Hæc tuam mentem Conclusio, exponit omninò, & dilucidat; sed quia Tu, quantum Theologus aut etiam Legista egeat Iure Canonico eruditè exposuisti, non tamen quantum Canonista Theologiæ aut Legum indigeat cognitione; paucas has lineas addo. Sit igitur Conclusio

De Iuris Civilis utilitate & necessitate

SECUNDA. *Iuris Cæsarei notitia est Canonistæ necessaria; non simpliciter quidem, sed ad melius* Et eadem subsistit ratione, quâ utilitas Iuris Canonici persuadebatur: & firmatur verbis Lucii III. *c. 1. ext. de novi op. nunciat.* dicentis, *sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari* (Ecce Canones Lucii sunt Legibus) *ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adiuvantur.* (Ecce Leges ad Canonum intelligentiam penitiorem conducunt)

MCCCCI. *De Theologiæ Scholasticæ utilitate & necessitate.*

TERTIA. *Est summis erroribus expositus Canonista, qui Theologia Scholastica careat.* Et ratio est manifesta, quoniam omnis textuum Intelligentia Theologicis fundamentis substruitur; videmusque versatissimos nonnullos Canonistas interdum defectu Metaphysicæ & Scholasticæ Theologiæ claudicare; ita enim exponendi sunt textus, ne expositio sit rationi contraria; rationem autem non discutit, elimat, aut examinat Patrum authoritas, sed scholastica & rationalis mentium magnarum concertatio.

Hæc esse vera, Canisi mi, multis ego verbis pronuntio, multis scribo & tamē cœcutio in rebus claris. Tu omnia clarè distinctèque in uno Verbo, sed divino, intuêris (sic spero) scisque Theologiam Canonesque ita concatenari, ut qui illam nesciat, istos etiam ignoret. Ora Deum, ut qui divinitate & brevitate ingenii tui docemur, tibi olim in empyreo sistamur, Deo gloriam & Tibi laudum minerval soluturi, & convicturi æternis annis.

Sic Ego olim Canisio, ut Iuris utriusque notitiam & speculativam Theologiam esse concatenatas demonstrarem. Tu subscribe, & quà possis Canones Theologiæ coniunge, illos ab Articulis Fidei distingue, & in doctissimū virum evades.

SECTIO III.

De Authoris Mente & Voluntate.

DUo sunt, Candide Lector, quæ adversus ignorantias meas ab Æmulis objici solent: alterum, Cur non debeam intelligere, quæ nemo imperitus ignorat? alterum, Cur meâ debeā ignorantiâ abuti, & accusare aliquos, quos multi tolerant; & excusare alios, quos torrens Theologorum condemnat? Quibus ut respondere exactè possim, debebo mente alienâ uti, ne etiamnum dicar propriâ abuti. Recensebo igitur unum aut alterum Apophthegma, cujus cooptatione iuvabor. MCCCCII. *De ignorātia Authoris.*

Patri Antolines ordinis Eremitarum S. Augustini Provinciali, Theologiæ Doctori profundissimo, & in Salmanticensi Universitate professore primario, qui fuit posteà Compostellanus Archiepiscopus, serviebat Frater Ioannes, Laicus senex & diligens, sed analphabeticus & literarum omnium expers. Hunc exercebat aliquando P. Mendoza, qui Cathedram vespertinam ibidem tenuit; sinceritate enim hominis summopere delectabatur. Et cùm semel frater Ioannes transiret, *Eus tu,* inquit, *accede, & redde villicationis tuæ rationem, Tu adsistis Patri Antolines tota die: homini nimirum doctissimo & inter Theologos Europæ Principi:* *Patris Antolines laus.*

eius lectiones audis quotidie iam à quindecim annis: alÿ condiscipuli tui triennio absolvunt, & in viros magnos evadunt Omnes, qui hodie in Ordine nostro Philosophiam, aut Theologiam profitentur, omnes qui concionantur, omnes qui excipiunt confeßiones; omnes tecum audiverunt duobus aut tribus annis hoc scientiarum prodigium, quod tu quindecim; & interim illi sunt doctißimi; & tu hæres & hæres in primâ Abecedary lineâ, & nondum internoscis Vocales. Redde rationem perditi temporis Frater Ioannes Quid Respondere Christo poteris judicaturo vivos mortuosque? Quid es, quæso, dicturus, cùm tandem aliquando rogeris, cur omnia ignores, cùm tamen habueris tempus & locum, ut omnia addisceres? Putabat Mendoza nihil reponi à Ioanne posse: hærebant circumstantes, & quid ille responderet summâ animi suspensione expectabāt. Tunc ille ex tēpore. *Si mihi*, ait, *Dominus Iesus Christus talia dixerit, paucis me expediam. Quâ ratione, inquam Ego, à me rationem exiges Domine Deus, de ratione quam mihi negasti? Si volebas me evadere in Virum doctißimum, cur me creasti tam stupidum barbarumque? Hæc est ratio villicationis meæ.* Homines & iumenta salvabis Domine. *Homines quia Antotines, Mendozam, aliosque: iumenta, quia Ioannem, & alios laicos illi similes, qui serviunt huic sancto Collegio.* Respectabant universi Mendozam, & ille hac inexpectatâ solutione perculsus, nesciebat quid laico responderet. Hæret paululùm; & in se seductus, dicit omnibus. *Per Deum, quòd non scio replicare; nec occurrit quid replicare Christus poßit, Ioannes evicit suum intentum.*

Hac doctrinâ Ego instructus respondeo illis, qui ignorantiæ heri, & jam hodie benignius me arguūt scientiæ. Scientiæ quidem; quamdiu enim putarunt æmuli, de scientiâ me vane gloriari, omni nisu conati sunt errores meos & ignorantias propalare: at quia jam meam ego ignorantiam profiteor, jurant dejerant mihi nota illa omnia, quæ ignota affirmo, & quid respōdebit Deo, inquiunt Caramuel in tremēdâ illâ die, quâ cogetur reddere rationis suæ rationem? Et illis confidenter Caramuel. *Si Dominus Deus, quod nō faciet, talem à me rationem exigat, paucis me expediam. Nemo est, inquam hodie in terrarum orbe, quem sciam, Domine Deus, qui ab infantiâ tam aßiduè libris impalluerit, quàm Ego. Hoc tu scis. Cùm fui puer, nullum lusum amavi; nullum exercui; nullum scivi; nullum etiamnum scio: mihi libri studio & recreationi semper fuerunt; quod tu etiam scis. Si sim in rheda, si in equo si in mēsa, si in lecto: [& quod cum pudore dicturus sum; si in choro, si in meditatione, si in horarum lectione (puto enim me ad attentionē internā non teneri: puto me ad impoßibile non obligari; mihi autem ex quacunque propositione ad centenas alias non discurrere impoßibile est: puto Deum scholasticè meditari, ejusque attributa in creaturis rimari, quod facit in Psalmis omnibus aut ferè David, esse bonam attentionem habere, etiam in illorum sententiâ, qui internam postulant) si in labore, aut alÿs actibus Communitatis] semper studeo: & si studere est orare, semper oro & hoc etiam tu scis, & tamen illa, aut pleraque nescio, quæ in hoc libro alÿs resolvenda propono. Ergo si volebas illa à me sciri, cur me creasti tam stupidum & rudem: nam, qui diligentiam omnem adhibeo nec proficio, cogor in mentis tenuitatem, ignorantiæ culpam exonerare. Scio*, quod homines & jumenta salvabis Domine: *Sunto homines, qui nati docti, & omnia sciunt, cùm genio indulgeant, potitationibus & comessationibus totâ die vacent, & nihilominus didicerint; adhuc ego in ignorantiâ mea apud te sum, & si possum doceri, laborem &*

rem &

rem & diligentiam non recuso. Et quid contra Æmulus? Si doctus, si sincerus sit; quod Mendoza: non enim aliud, quod possit responderi, succurrit.

Sed hæ ipsæ Caramuelis ignorantiæ, inquis, sunt multis miræ, omnibus perniciosæ; Nam dum subtiliter dialecticatur, multa alterat in expositione præceptorum Decalogi. Multa circa hæresin materialem insinuat; multa circa juramenta & vota; multa dicit de festorum observantiâ; de cultu Parentum non-nulla, quæ negant reliqui: homicidia ob defensionē famæ; & duella admittit; suicidum ausu temerario proponit: in genere Luxuriæ multa inutiliter speculatur: multas usuras & simonias excusat; multas æquivocationes etiam quæ mendacia videntur, licet detestari se dicat Restrictiones mentales nomine *politicæ veritatis* colorat; & expunctis restrictionibus mentalibus aliam viam init, quæ plures consequentias & magis inconvenientes parturit: & ut verbo omnia dicas, Non manet in tota Theologiâ Morali veritas, quæ non arietetur à Caramuelis istis dubiis. Cohibenda igitur est hominis ignorantia, nec debet permitti ille imposterùm tam multa ignorare aut nescire.

Politica veritas differt toto cœlo à Grammatica.

Sed hoc ipsum me judice in Veritatem & Ingenium sævire est. Non errat, qui interrogat; non, qui dubitat, & scrupulos suos humili sinceritate proponit. Non qui suam tenuitatem fatetur; & doctiores interrogat, erudiri & doceri paratus. Scripsi, quæ coram Deo putavi examine majore digna: quæ percallere cupio; quæ fortè à Majoribus discere potero. Non laxo, non contraho communes Theologorum sententias, qui meam non prodo, qui meras objectiones evulgo. Si sensum alicubi insinuare me dicas; dicam te nimis perspicacem videri, cùm protestor me singula Tibi proponere, nil definire. Tuo omnia ingenio imò arbitrio committo, & ut eruditiùs id possim, casum subsequentem scribo.

Permittendum est ut indocti consulant doctos.

Inter centenos alios Illustrissimos Homines, quos habuit Augustiniana Eremitarum Religio, Castroverde est ex primis. Apostolicus Concionator is fuit; summo fervore & spiritu rem sacram agens, & declamationum suarum vi plurimos sœculares ad Deum & statum Regularem convertens. Cùm semel igitur Madriti in aulâ orationem haberet, Dei misericordiam efferebat summo locorum ornatu & rationum vehementiâ, & ut colophonē adiiceret, sic est profatus. *Tanta est Christi benignitas ut Pontium Pilatum; illum illum, iniquissimum Iudicem, qui se ultimâ condemnavit sententia: qui contra justitiam & dictamen se cruci suffixit: multis licet gehennâ dignissimum; ulnis misericordiæ & clementiæ complexus ad cælum transtulerit. Ecce Pilatus æternùm illo fruitur, quem crucifixit! O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ, inquit Apostolus: misericordiæ & clementiæ, addam ego! nam est suavis & dulcis non solùm diligentibus se sed etiam persequentibus, imò cruci affigentibus se!* Audierunt ægro animo hanc doctrinam nonnulli, & apud ordinis Superiores Concionatorem appellarunt. Nolunt illi propter eum Aulicis displicere, jubentque ut Regi & Summatibus scandalizatis satis fiat; nempe, ut Castroverde totam hanc doctrinā recantet. Ille condēnatus, antequam examinatus & auditus, suggestum init, atque heri dixerat, hodie his verbis retractat. *Ante mensem in hoc Regio sacello evangelicè dixi; ut ut putatis aliquid quod militat contra Evangelium: videlicet Pontium Pilatum esse in cælo. Non dixi me testem oculatum: fateor*

Castroverde laudatus.

An Pilatus sit in inferno?

 enim

enim me non fuisse præsentem, cùm clementissima ille apotheiosi induerit Angelum. Me auritum dixi: & si eorum, quæ legimus, testes oculatiq; dici possumus, etiã oculatũ hoc sensu. At, quia non vultis facultatẽ concedere ut in cœlis is sit: coram universis declaro Pontium illum, nõ fuisse meum avum, non meũ cognatum, non mihi fœdere sangvinis aut affinitatis devinctum, nec me habere ullam obligationem ejus personam defendẽdi: quam ob rem, quod me attinet, vobis omnibus & singulis concedo liberrimam copiam, ut eum reducatis ad orcum, & manu ultrici ab illo debita supplicia resumatis.

Sed quorsum hæc? ut si quid alicubi sinceriùs dixi, humili confessione retractem. Raro aut nullibi me esse testem oculatum asserui, cum moralia tractavi: non enim Linceus sum, & qui possim intuitivè videre, quæ oculis viatoris etsi doctissimi, exactè videre non possum. Auritum dixi, quia sæpè disputavi ad alienam doctrinam mentemque: & si probabiliter loqui, sit veritatem, quà humanitùs licet, intuitivè videre, cur non dixerim me intuitivè discernere Moralia; sed hoc sensu? At ægrè fertis: & indignabundi reos à vobis accusatos, à nobis defendi: à vobis absolutos, à nobis condemnari non vultis. An vobis universis restitero? Nõ ita amens sum, ut meum ingenium vestro, meamque doctrinam vestræ scientiæ anteponam, Quid faciam igitur? In Theologiæ templum ingrediar, ascendam cathedram, & alloquar universos his verbis. *Quandoquidem nõ vultis facultatem concedere, ut nonnullæ opiniones quæ benignæ sunt, & mihi & multis Doctoribus videtur veræ, sint probabiles, protestor Atheos, Hæreticos, Blasphemos, votirupiones, Fastorum contemptores, parricidas, Incestuosos, Molles, Adulteros, propudiosa venere pollutos, Homicidas, Usurarios, simoniacos, Mendaces, & alios sceleratos homines, quorum aliqua crimina visus sum diminuere, aliqua severius incriminari quàm soletis, non esse meos cognatos, non affines, non mihi aliquo sangvinis fœdere aut unione devinctos, nec me ullam habere obligationem eorumdem defendendi personas: quam ob rem, quod me attinet, vobis & singulis liberimam copiam concedo ut pro arbitrio si stare rationi nolitis, eos damnetis, aut etiam absolvatis: quod est permittere ut disgregativa visûs* NIGRA, *& congregativa* ALBA, *si velitis, vocetis.* Cæterùm, quia spero vos non puris affectibus, quòd hucusque fecerunt valde multi, ducẽdos, confido hos meos scrupulos tantâ urbanitate & sinceritate examinandos fore, quantâ & ipsi scribuntur: & quia paratus sum vestram sententiam sequi, si demonstraveritis veram securamque: non dubito, quin dissimulatâ meæ personæ tenuitate, rationes à me positas considerabitis, & adquiescetis sicubi convincant intellectũ: frustra enim insistitis antiquorum vestigiis, si fortè illos errasse evidenter probamus. Consultò illud *forte* interposui, nam hæc ipsa dubitando & non resolvendo propono; & siquidem meum fuit ad vestram clementiam recurrere: vestrum erit Eximij ac Sapientissimi Domini Magistri, me iuvare: vestrum me docere & instruere: vestrumque positis dubiis respondere. Pragæ maneo ad vestra obsequia paratissimus: & apud Montemserratum vestras doctissimas & humanissimas responsiones expecto.

***

QVÆ-

QUÆSTIO

THEOLOGICA.

De peccatorum contranaturalium diſtinctione.

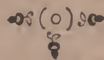
AMo literas;& quia meditando & ſcribendo diſco, ſemper meditor,ſemper ſcribo,nec patior quieſcat animus, qui deſiderat Eccleſiæ & Imperio ſervire. Quæ non parva olim diligentia & ſtudio (aut etiam ingenio,ſi velis) inveni, dixi, ſcripſi: rejecerunt nonnulli,injuriis meris Theſium mearum probabilitatem oppugnantes. Subriſi: qui enim ad probra & ſcommata confugit, impotentiam & paupertatem ſuam teſtatam facit.nam ut cuidam Anticaramueli alibi dixiſſeme me mini,

Qui ratione gravi fulcitur,ſcommata omittit:
Nam ratio multis fortior una iocis,&c.
Si demonſtretis,quod demonſtratio noſtra
Claudicat,hæc vobis gloria ſola ſatis,&c.

Solos æmulos & imperitos homines injuriis Viros ſtudioſos laceſſere putabam heri: at jam hodie erraviſſe me video; nam Boſſius, Vir bonus, doctuſque, me omnium Barnabitarum, quos cognovi, amiciſsimum;ſ[illegible]æ perſonæ & ingenii cultorem; ſuorum librorum Lectorem & admiratorem aſsiduum; crudeliter petit aut excipit; & quia magni Virum facio plus dolent directa ab illo vulnera, quàm à centenis Anticaramuelibus aliis inflicta. *Directa inquam ab illo*: nam qui affectum cum effectu confundunt, me vulneratum clamant:at ego ſcopum, quo-

uſque

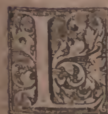
usque à Sagittatio tangatur, conqueri imprudenter pronuntio; ille ergo tertio Moralium suorum Tomo, duos Tractatus contra Caramuelem evulgat. In priori impugnat opinionem, quam suam confitetur Caramuel: at in posteriori, nescio quo fato, ita fuit hallucinatus Sanctus Vir, ut illi adfinxerit stupidissimum errorem, quem nunquam somniavit Caramuel. Igitur ad secundum Tractatum facillima responsio est, *Bossium, quia doctus est, & quia est bonus debere sumere calamum, & à prima linea ad ultimam omnia delere, quæ Andabatarum instar conglomerat: quæ enim ibi impugnatur Assertio, antequam in Bossio legisset, nunquam viderat, aut audierat Caramuel.* Fatebitur & Bossius, velit nolit, multa posse Caramuelem incipere contra Tractatum illum, multa etiam contra Authorem, qui tanquam corruptorem morũ se traducit; sed quoniã amat Bossiũ, & generosus est, non vult se propugnare Bossii damno: ut enim putat, apud viros doctos, qui neminem illectum aut inauditum damnant, nihil perdidit: & apud vulgus & imperitos homines, doctrinæ gloriam non affectat. Omisso igitur posteriori Tractatu tanquam embryone nondùm nato, concipiendo & parturiendo iterum successu temporis, si fortè olim sit aliquis qui illa afferat, quæ magno molimine impugnat; priori ego respondere tenebor; & quia occupationibus privatis & publicis obrutus, ad omnia statim nequeo, dum calamum urbanissimum & fortissimum præparo, hanc Epistolam meo Bossio scribo. Et quia multa sunt exemplaria toto orbe terrarum sparsa, quibus traducitur Caramuel, illam etiam in lucem vel invitus emitto, protestans duo. *Alterum* me personam Bossii venerari & amare, nec nescire cur ille tam acriter in suum & totius Ordinis sui Amicum acuerit calamum. *Alterum*, me iniurias nullas repositurũ; sed rationes ejus examinaturum tantummodò, quæ ab scommatibus præcisè, tam sunt frivolæ, ut sinceritas dictura sit, *Hanc propositionem* Peccata contra naturam distinguuntur specie, *esse probabilem: At eandem ipsam, si alias non haberet rationes quam à Bossio productas, nec aliter eas posset conformare, quam Bossius; omninò non fore probabilem.* Ergo candide Lector, tanquam interloquutoriam sententiam dum definitiva concipitur & scribitur, has Epistolas perlege & uberiorem responsionem exspecta.

EPIS-

EPISTOLA I.

Reverendo & eximio Patri Don Ioanni Angelo Bossio, Clerico Regulari Barnabitæ, ex congregatione S. Pauli &c. Caramuel S. P.

Ego cum voluptate & fructu, Eximie Pater, MORALIA VARIA, quibus Orbem Literarium honoras. Calamum ad Ecclesiæ Romanæ gloriam datum conservet multis annis Deus, ut libros eruditos exaret. Prodierunt Tomi duo: & sunt recepti magno applausu: prodiit & tertius nuper, & utiliter legitur ab Universis. Prostant in ipso bini Tituli inscripti *contrà Caramuelē*: alter de distinctione peccatorū contra naturam: alter de fornicationis & mollitiei malitiâ intrinsecâ. Et quia utrobiq; fortiter & doctè discurris, ita vincis, ut vincias; ita oneras, ut etia honores. Gaudeo mihi tam doctum oppugnatorem contigisse, quoniam qui veritatem quærimus, seu inveniamus nos, seu ab aliis inventam addiscamus, triumphamus; qui enim divitiis congregandis studet, sive thesauros inveniat & effodiat, seu illos ab alienâ liberalitate recipiat, dives fit. Interim, quia cum Rmo. Domino Dossena, Eminentissimi nostri Principis Cardinalis ab Harrach, in Archiepiscopali Consistorio Assessore, intimam amicitiam profiteor, & ipse tecum, patere, ut quæ sunt eadem uni tertio, sint eadem inter se, & quia summopere placet, tua in dictamine aperiendo libertas, (maximè cum testeris num. 22. sincerè & non animo mordendi, sed ex amore veritatis, & Zelo publici boni fidelium contra me scribere) jure amicitiæ teneberis imposterum impugnare liberrimè, ubi me erravisse credideris; nā & ego vicissim, salva reverentia, quam debet Magistro discipulus, liberrime sum responsurus: aut dando manus, si quid tandem demonstres; aut demonstrando contrà, sicubi videaris aliquid improbabile dicere. Interim, quia me tuo calamo in duabus materiis honorare cœpisti, dicam aliquid breviter, quod tibi poterit aut prodesse aut servire. Aperiam igitur Tomum hunc tertium, & sub initium ipsum seriem Titulorum inveniam, & undecimo numero Titulum *de distinctione peccatorum luxuriæ contra naturam adversus Ioannem Caramuelem*. Et cur quæso adversùs Ioannem Caramuelem, & non potius adversus Angelicum Doctorem D. Thomam: quod enim absolutè & claris verbis D.

Thomas edixit, hoc multò moderatiùs Caramuel: ille enim loquitur absolutè, iste verò intra terminos probabilitatis. Et sanè D. Thomam tam loqui clarè, ut in oppositam opinionem torqueri non possit, nemo negare audebit, qui literam voluerit legere. In eiusdem Indicis duodecimo numero reperio hunc Titulum, *De malitia mollitiei & simplici fornicatione intrinseca, &c. adversùs eundem Caramuelem*, & cur hic iterum adversus Caramuelem, & nō potiùs adversùs Scotum, & totam Scotistarum Scholam? Et si contrà hanc, contra rationem omnem: doctrina enim Scoti semper fuit illustrissima & probabilissima; & hodie Universitati Complutensi jus dicit, cùm tamen vix alia in mundo schola, se insinuet in fundamentalia Diplomata Universitatum.

Dico igitur PRIMÒ, *nihil esse facilius Scriptori Theologo, quàm alienas onerare conscientias, & multiplicare peccata: præcipuè, si non tam veritatem quærat, quàm populi plausum & laudem.* ADDO *hoc ævo nihil utilius esse*: qui enim severus est, libentius auditur à vulgo, & liberius loqui potest, quàm qui rationem & doctrinam benigniorem sectantur.

Dico SECUNDÒ, *Me non teneri contra mentem loqui: at nec teneri cum tanto damno mentem meam aperire, ut vel debeam propter D. Thomam traduci, vel debeat propter me D. Thomæ doctrina dici improbabilis & intolerabilis.* Hinc est quod cùm hoc ævo nati sint multi, qui aliter, quam cæteri judicent, (malū istud omninò nō est) cæteros censuris inurant (& hoc intolerabile est) & ut illos crudeliùs transverberent, opiniones adfingant, (& hoc exsecrabile est) decreverim rem ita veneream tractare, ut à propria imposterùm opinione præscindam, & tantummodò rationes aliorum discutiam, & in re obscura & dubia merum Logicum aut Dialecticum agam. Igitu (Bossimi) peccata contra naturam esse ejusdem speciei, & modaliter tantùm distingui, dixit Doctor Angelicus, dixit Filliucius, Diana & plures quam trig nta Doctores: dixi & ego. Iam ego nomen meum, tibi, ut video minùs gratum, delevi: igitur me intermisso D. Thomam & alios Theologos nobilissimos & sapientissimos impugna, ipsosque non exclamationibus, sed rationibus & authoritatibus; tua enim pace dixerim, ut inferas *Ergo improbabilis est ista sententia*, nullam vel levissimam rationem habes. vel si ullam habere te putas, illam excerpe; & quia Logicam oblivioni mandavi, adde in in quo illa formata sit modo & figura. Et si hoc non possis, patere, quod

quod demonſtrationes illas tuas paralogismorum cenſui adnumerem.

Dico TERTIÒ *Sodomia horrendum crimen, flammis omnibus dignum, à Deo, ab Eccleſia, à Republicâ condemnatum, graviſſimum ſcelus eſt.* Eſt certa; & à te num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. benè probata: & revocari in dubium, à viro Chriſtiano non poteſt.

Dico QUARTÒ *Probabile eſt Mollitiem tactibus alienis procuratam, à Sodomia puro modo differre ſpecie vera non differre: eam, quæ procuraretur propriis tactibus complicis carere malitia, & ideo minus peccatum eſſe, non tamen ad ſpeciem inferiorem ſpectans.* Hanc tenet doctrinam Filliucius *tom. 2. tract. 30. cap. 8. nu. 141.* Diana *part. 4. tract. 4. de Sacramen. reſol.* 159 licet contrariam probabiliorem aſſerat: Caramuel *in Theolog. Morali num.* 1607. & *in Commentario in Regulam D. Benedicti num.* 983 & in *Syntheſib. quæ ſub finem eiuſdem Commentarij ponuntur:* ubi illam firmat ſpeciali multorum Doctorum & S. Theologiæ Profeſſorum cenſurâ, quibus multi alii ſelectiſſimi Viri acceſſerunt, quorũ nomina in alia ſyntheſeon editione dabuntur. Hanc ſententiam potuiſſet Caramuel abſolutè proferre: habet enim rationes clariſſimas, quibus per meras exclamationes reſpondetur; & habet pro ſe Doctorem Angelicum; quod ſufficeret, ne quis inurbane & inciviliter contra Caramuelem procederet. Interim, quia videbat Caramuel opinionem contrariam authoritate non carere, voluit ita eſſe urbanus, ut eidem probabilitatem non negaret; ſed hæc ejus urbanitas lucrata eſt hanc cenſuram. *Satis clarè colligi videtur* (ais) *ſententiam Caramuelis & Filliucij non eſſe probabilem, Sed intolerabilem omninò; præſertim (ut etiam Oviedus num. 54. notavit) in praxi: cum habeat oppoſitam aliorum omnium Doctorum communem ſententiam: & prorſus ſit deſtituta authoritate alicujus Doctoris.* Ubi admiror, ita homines etiam doctos, præjudicio occupari, ut tam crudè loquantur, ubi eſt evidens & palpabile, quod à veritate declinant. POSITIO Caramuelis erat *Probabile eſt peccata contra naturam eſſe ejuſdem Speciei*: ei non opponitur hæc, *Peccata contra naturam non ſunt ejuſdem ſpeciei.* Sed hæc, *Improbabile eſt illa eſſe ejuſdem ſpeciei.* Et hanc eſſe communem falſum eſt. Citet authores, quæſo, qui eam cõmunem affirmat, & videbit quàm ſit multos daturos, ſi ſinceritas adſit. PRÆTEREA evidens eſt multa à Boſſio congeri: ſed æque evidens, nullum aut teſtimonium aut ratiocinium poni, ex quo vel probabiliter ſequatur (hic volo doctè legi) eandem ſententiam improbabilem eſſe. Fortè illa teſti-

monia aut ratiocinia probant positionem de inesse [nempe hanc, *Peccata contra naturam distinguuntur specie.*] esse probabiliter falsam, sed quid inde contrà Doctrinam Caramuelis; qui hoc ipsissimum statuit, cùm pronunciat Modalem hanc *Probabile est ejusmodi peccata non distingui specie*, esse evidenter veram? Quod si tu positionem de inesse cum Modali, diversa toto cœlo confundas, tibi imputes: qui enim Theologiam profiteris, exactè sentire & loqui debes. DEINDE hæc consequentia, *Huic sententiæ opponitur sententia communis: Ergo est improbabilis.* peccat cõtra prima Dialecticę Moralis principia; quia non solùm minùs cõmuni, aut æquè communi, sed etiam magis cõmuni opponi potest soletque cõmunis sententia: nec tamen minùs aut æq; aut magis cõmunes vocari poterunt improbabiles aut intolerabiles. Illa verba, *Caramuelis, (aut potiùs D. Thomæ) sententia est prorsus destituta authoritate alicuius Doctoris*, falsa evidenter sunt: nam D. Thomas solet æstimari pro millibus: & inter eos, qui synthesibus Caramuelis subscribunt, sunt aliqui, quibus nullos doctiores mundus habet.

His ergo positis aliquid de utilitate hujus doctrinæ, & aliquid de probabilitate uberiùs subscribamus.

De utilitate.

UT examinem, *An ista doctrina sit utilis?* oportet falsa à veris discernere, & cum aliquibus sanctis & doctis viris lugere miserias nostri sæculi, in quo aliqui sub specie virtutis crimina exsecrabilia aut convertere in fumum, aut saltem excusare videntur. Ut malo huic remedium adhibere possimus, quantum sit malum ipsum, & quomodo proscribi ab orbe queat, in particulari est explicandum. Dico igitur

Primò, *Mollitiem nostro ævo esse crimen valde commune, & quod magnam partem Iuventutis absorbet, & innumeros in infernum præcipitat: debereq; Theologos omni nisu morbo corruptæ Iuventutis succurrere, & nullũ omittere medium, quod possit hanc pestẽ avertere.* Hoc multis lachrymis Confessarii, hoc multis verbis & scriptis Theologi, hoc multis etiã revelationib. contẽplativi, qui Deo Magistro didicerunt, quæ debeant ætatibus singulis diligentiùs caveri, dilucidè & clarè probarunt.

Secundò, *Esse aptissimum medium, ut remedium ponatur, aperire Iuvenum oculos, & clarè ostendere criminis, quod summa ebullientis ætatis infamia frustrà præscripsisse jam dicitur, gravitatem & malignitatem. Et ut* hoc

hoc exitum feliciorem sortiatur, quantum Theologica permittat sinceritas, augendo criminis deformitatem. Hinc est, quod prudentes ad eam opinionem, quæ peccata contra naturam non distinguit, tanquam ad daturam suppetias à viris sanctis recurratur: quia cùm Bestialitatem & sodomiam, infanda scelera, vel solo horrenda nomine, Iuvenes detestentur, morique malint, quàm luto tam fœdo & immũdo inquinari, si semel apprehendant, mollitiem esse culpam infando facinori proximam, terrebuntur omninò, & huius doctrinæ saluberrimâ notitiâ perculsi desistent à scelere, quod sui Patroni excusant specioso nomine fragilitatis.

At dices, ex hac doctrinâ sequi debere abusum: adeòque eam iterum intolerabilem censendam, non enim corrupta juventus, si audiat peccata omnia contra naturam ad eandem speciem infimã pertinere, credet se erravisse in mollitici conceptu, & debere illam apprehendere tanquam infandum facinus: sed potiùs contrà, quia pronus in malũ est fervor adolescentiæ, opinabitur se erravisse in Sodomiæ aut etiam Bestialitatis conceptu, eas infandas exsecrabilesque judicando, & posse retentâ veteri de levitate Mollitiei sententia illarum gravitatem remittere, sub decentissimo nomine fragilitatis.

Cùm sic argutantem aliquem Patronum Pollutionis subaudio, eiusdem ego ratione utor; & illum Archangelum, qui ad cœlorum Imperatricem missus, expedivit nostræ redemtionis initia, aut omninò condemno: & si hunc non, Pollutionis Patronos, qui sic argutari dignantur. Meum conceptum explano [Homo est creatura, Deus creator: finitus & limitatus ille, infinitus iste & immensus. Et Archangelus vult docere mortales quanti facere universi debeant Angelorum Reginam, & ore inquit intrepido, *Invenisti gratiam apud Deum.* Tace, inquam, Gabriel: quoniam ex istis verbis sequetur abusus certissimus: adeoque illa ego improbabilia & intolerabilia pronuntio. Non enim corrupta hominum mens, si audiat Mariam esse apud Deum, credet se erravisse in conceptu, quem habebat de illa, & debere illam apprehendere tanquam Divinam fœminam, omni exornatam gratia & plenam Deo: sed potiùs contrà, quia prona in malum est generis humani insolentia, opinabitur se erravisse in Divinitatis conceptu, eam immesam & infinitam judicando, & debere tenere, Mariam esse fœminam, fœminasque omnes leves inconstantes corporeas; & hanc ob rem, si fœmina sit af-

ſuis Deo, Deum fore affinẽ fœminæ, adeòque levẽ, inconſtantem, corporeum. Quæ omnia ſine blaſphemiâ Hæreſiarcha non dixit, & ſine horrore Orthodoxus non audiet.

Et quid ad iſtud ratiocinium Angelus? neminem dicturũ eſſe Deum corporeum? Minimè: multi enim olim Heterodoxi Deo, & nonnulli etiam hodie Angelis corpora adfingunt. Quid ergo? Debere diſtingui ſcandalum receptum à dato: nec ideò verba ſua damnanda, quod abutantur illis pauculi, ſiquidem utilia ſunt pluri-mis: qui illis ad amorem & venerationem Cœlorum Reginæ excitantur, & quotidie in gratia & virtute proficiunt.

Ergo ex virgineo candore, quem in Angelos Natura poſuit, quem in Deiparam Virtus & Gratia, ad ſordidiſſimam naturam rediens, ponam Mollitiem apud Beſtialitatem, ut universi, ſiquidem horrent hanc, etiam illam abhorreant, & conſervantes animam puram & illibatam inveniant gratiam apud Deum. Vt igitur à veris falſa, & certa ab incertis ſejungam, ſupponam nemine contradicente, hæc duo crimina dicere inæquales malitias, & omniũ Theologorum ſententia ſummè diſtantes: & quia numerum determinatum pro indeterminato placet ſumere, cùm neſciamus quanta determinatè ſit ſcelerum iſtorum malignitas, Pollutionem eſſe malam, ut decem, Beſtialitatem aut Sodomiam eſſe malam ut centum aſſeramus. At ſtante tota iſta varietate & diſtantia (inquam) adhuc poſſunt eſſe ejuſdem infimæ ſpeciei, quia majus aut minus non inferunt ſpecierum diſcrimen. At inde ſequetur inquies aperiri malitiæ viam, & plura committi peccata. Parciùs quæſo: nam rationem inferendi non video. Quia ſi dicas, [Aliquis contrahet terminos, & poſita pollutione ut decem, Sodomiam ut viginti eſt dicturus] dicã ego, oportet ut incutiatur terror juvenili fervori, & poſita Sodomia ut cẽtũ ponatur ut quinquaginta aut etiã nonaginta Pollutio. Ergo vel ſic claudetur via fragilitati, & addetur horror crimini, quod dicitur valdè cõmune. Ergo ſatis eſt lubrica humana fragilitas, & nõ eget Advocatis Pollutio, nec debet ita ſeparari à ſodomia, ut horror, quã imbibit natura violata, amittatur. Præſtat igitur Pollutionis materiã ultrà communem opinionẽ intendere & apud Sodomiã collocare; quàm ita removere, ut horrorẽ aut tollat, aut remittat diſtantia. Ergo qui Sodomiã à Mollitie ſpecie ſubſtantiali diſtinguunt, hanc fortè gloriam habent, quod tametſi formaliter ſanctè procedant, ſequentes impulſum dictaminis; materialiter errent, & contra deſiderium ſuum ſint Mollium advocati & patroni.

Maneat

Maneat igitur ſodomiam eſſe qualem & quantam communis exſecratio pronuntiat, & mollitiē tam eſſe formidabile crimen, ut à Sodomia ſpecie ſubſtantiali non differat, ſed ſolummodo modali, vel accidentali. Et maneat D. Thomæ ſententiam, quam probabilem dixi, oppoſita utiliorem eſſe.] Hæc fuit olim doctrina mea: quia cùm ſodomia ſit rariſſimum & fœdiſſimum crimen, quod ipſa natura humana abhorret, non videtur ex hac parte ullum eſſe periculum: & ex alia videtur utilitas reluce e notabilis, ſi Pollutio apud eam collocata tam exſecrabilis ſit adoleſcentibus, quàm peccatum nefandum: tunc enim raro committe etur, quæ nunc dicitur valde communis. Puto iſti providentiæ & judicio reſpondere experientiam: quæ ſi fortè (quod non ſpero) doceat contrarium aliquando aut alicubi, pronuntio liberè D. Thomæ, Filliucii, Dianæ, & aliorum plurimorum ſententiam, quæ peccata contra naturam non diſtinguit ſpecie, eſſe quidem probabilem, ſed nocivam: adeoque in eo caſu (ſi nimirùm ille caſus daretur) non iſtam ſolam, ſed quamcumque aliam, benignam aut ſeveram, certam aut veroſimilem, per accidens interdici debere, at improbabilem dici non poſſe: nam & Biblia vulgata, etſi benè translata, meritò interdicit Eccleſia, quod per accidens nociva ſint: at illa eſſe falſa aut improbabilia non definit. Verùm enim verò, quia in noſtro caſu contrarium experientia perſuadet, D. Thomæ ſententia utiliter defendi poteſt: nam illi inſiſtens Confeſſarius his verbis aut ſimilibus aliis, mollem pœnitentem obiurgat. *Quid cogitabas miſer juvenis, quando in mollitiem, ſcelus exſecrandum es lapſus? Vt puto ignorantia laboras; ſed quia hæc tua ignorantia craſſa eſt, non te excuſat. Scis quid commiſeris? culpam peccato illi, quod pluvio ſulphure punivit Deus, & igne mundus expiat, valde affinem: culpam horrendam, & à peccato, quod exſecrantur ipſi Dæmones, modaliter tantùm diſtinctam. Virginea caſtitas eſt prærogativa puriſſima, quæ reperitur apud Deum: quæ in Deipara inveniri non poſſet niſi & ipſa ex peculiari privilegio collocaretur apud Deum. Et Luxuries eſt ulcus fœdiſſimum & fœditiſſimum, quod reperitur apud Dæmones; nec enim in hominibus reperiretur, ni & ipſi apud Dæmones eſſent. Immundiſſimi ſunt, & infanda nihilominùs venere, ſe puriores occlamant: ergo & puriores molli: ſunt enim infanda & mollis venus proximæ, & ſordium affini aut cognata ignominia ſorores: altera enim ut plurimum ætate aut modo, non tamen eſſentia cedit alteri. Laſcive igitur Iuvenis, mentis oculos aperi, & qui infandi facinoris deteſtaris malitiam; ne quæſo, eidem infando ſceleri cognata, & proxima omnino,*

mninò, perversitate maculeris. Ergo hæc doctrina addit horrorem inferioribus culpis, illas apud nefandam collocando. Ergo est utilis.

De Probabilitate.

INtolerabilis est, ais & improbabilis Caramuelis opinio, cum cõmuni opi onatur, & sit destituta alicujus Doctoris authoritate. Et quis hoc quæso dicit? solus Bossius, aut fortè etiã Oviedus: qui si vidisset multos esse Patres è societate, qui subscribũt, fuisset locutus moderatiùs. Anne Filliucius & Diana quos citas: & ante ipsos Armilla, Tabiena, Astensis, Matthias Felisius, Ioannes à Graphiis Navarrus; Henriquez, Angelus Fagundez &c. Et post ipsos P. Andreas à turri, P. Petrus Damasus de Coninck, Patres, Adrianus Crõmius, Ioannes de Ionghe, Ignatius der kennis; Ludovicus de Scildere, Franciscus de cleyn: Pater Patricius Brenanus, P. Augustinus Eganus. P. Raymundus Caronus, qui omnes specialiter consulti subscripserunt doctrinæ quam impugnas: quos omnes sub finem Commentarii in Reg. D. Benedicti invenisti & citare debebas. An ne D. Thomas, qui teste Filliucio. *tract. 30. in 6. præcip. cap. 8.* Armilla *verb. Luxuria. num. 5.* Tabiena *ibidem num. 6. libr. 2. tit. 46. cor. 7.* & Astensis *lib. 2 tit. 46. art. 7.* Diana & aliis tantum modalem distinctionem admittit (ut omittam multos alios Doctores, quos non dedi, quos dabo aliàs cùm Syntheses illas recudam) An-ne tandem Caramuel (si liceat tenuem calamum componere magnis) si non propter se, saltem propter illa verba quæ habentur in secunda Commentarii editione num. 98. videlicet: *Vide meam Moralem Theologiam in additionibus sub finem ubi viginti sex Authores cito pro hac sententia.* An-ne Doctores Duacent, Colonienses, Pragenses, sunt nullus Author? & quidem esset mirum, si à te dicatur improbabile, quod olim D. Thomas tam clarè asseruit, ut non aliter possit quàm collo obtorto in oppositam sententiam trahi. Et quidquid de D. Thoma sit, videretur mirabile, si diceres errare Arithmeticos omnes, cùm asserunt triginta esse triginta: & esset absurdum procul dubio, si improbabilitatis nota inureres, quod triginta vel plures Doctores, aut S. Th. Professores, quibus vix æquales in Europa reperies, suo nomine & approbatione confirmant.

DICO QUINTÒ *Doctrinam, quam meritò Titulo XXIV. impugnas, quam etiam Diana (aliàs amicus meus) mihi adfingit, & fortè severiùs condemnat: non esse meam: non enim ego tam rudis, ut contradictoria commisce-*

misceam. COROLLARIUM. *Ergo omnia, quæ habentur in Tractatu XII. (omnia, omnia: à prima linea ad ultimam) possunt ab Authore deleri.* Domine mi, Caramuel locis à Te allegatis Scotum & ejus discipulos sequitur, qui præscindendo à divino præcepto nō in mollitie solùm, sed etiam in aliis peccatis nullam omninò Theologicam malitiam admittunt: dicimus enim, quòd homicidia, fornicationes, immunditiæ, furta, &c. sint peccata, quia à Deo prohibita, & quòd eadem, si non essent prohibita non essent peccata. Et quid tu contra? Interrogas primo paragrapho, *An mollities seu simplex pollutio ex sui natura intrinsecè & iure naturali sit moraliter mala, & peccatum, an verò solùm quia Iure divino positivo prohibita?* Quid hoc quæso; quid hoc? Iam intelligo. Interrogas, An-ne Petrus, ut homo est, an verò ut est animal rationale, sit discursivus? Pulchra quæstio! Idem est homo, quod animal rationale: idem lex naturalis, quod Ius divinum positivum: & qui hoc interrogat (pace tua dixerim) Thomam & Scotum ignorat, quem solent alii scire sicut *Pater* & *Ave*. Ergo Caramuel, ut illum impugnes, debet dixisse, *Mollitiem esse peccatum, non quia opponitur legi naturali, sed quia opponitur Iuri positivo divino.* Quod quia delirus nunquam fuit, nunquam id cogitavit Caramuel. Sed quia res est magni momenti unum hominem scripto publico graviter accusare: ubi quæso, ita exorbitavit Caramuel? ubi hoc dixit? Ubi negavit illa, quæ legi naturali opponuntur, esse vera peccata? Lege obsecro ipsissimos locos, quos citas; & quia pius es, responde mihi, an qui penitùs innocenti crimen publicè adfingit & crimen tantū, nō teneatur publicè restituere? Hæc est doctrina mea. *Lex æterna est liberum Dei decretum circa creaturas gubernandas* (ago de libertate physica, nam de morali non potest statui conclusio, nisi enodentur priùs gravissimæ aliquæ difficultates.) *Lex naturalis moralis est pars entitativa (non potestativa) æternæ legis, hoc est Actus divinæ voluntatis non secundum totam suam latitudinem, sed quà regulat humanam libertatem, cum intentione obligandi conscientias ad tales actiones.* Clariùs & breviùs. *Lex naturalis est Ius positivum divinum.* Ita habeo in Commentario in Regulam S. Benedicti *lib.* 1. *disp.* 2. *num.* 16, & *num.* 21. ubi hæc verba. [*Admitto dari res, quæ sint physicè & realiter deordinatæ ante omnem legem moralem: nego autem posse moralem malitiam* (agimus de Theologica) *intelligi sine præcepto: unde* (*sive id possibile sit, sive non sit*) *si tollerentur omnes leges, nihil remaneret, quod posset asseri malum moraliter.* Consono mihi in Theologia morali, & in utroque libro mentem

meam elimo ad sententiam Scoti, quam ubique Scotistæ tuentur; quam præcipuè in Provincialibus Comitiis defenderunt Patres Franciscani Lovanii Anno 1643. Sub P. Simone Iordens (tunc Provinciale electo) erat Thesis IX. *Naturalis lex non est ipsa natura, sed actus divinæ voluntatis, quo per impossibile sublato nullum restat peccatum contra ipsam legem.* Nota illud *nullum restat peccatum.* Ergo si nullum, nec fornicatio, nec mollities essent peccata, si interdictæ non fuissent à Deo. Sub P. Antonio ab Oudenhoven erat Thesis IV. *Lex naturalis formaliter non est ipsa natura, aut aliquis habitus aut actus intellectûs, sed actus divinæ voluntatis.* Erat V. *Cætera* (præcepta secundæ Tabulæ) *excepto illo, quod vetat mendacium, sunt tantùm legis naturalis largè: adeoque in rigore Iuris positivi. In his Deus dispensare potest:* &c. Erat VI. *si per impossibile Deus non præcepisset ea, quæ sunt legis naturalis, nullum committeretur peccatum in materia talis legis, licèt quis sciret se agere contra naturalem honestatem.* Sic in Provinciali capitulo Patres illi; sic in Lovaniensi Academia: unde si quis dicat, non esse hanc Scoti sententiam, retundet illum Seraphici ordinis Comitia celebrantis authoritas: si verò admisso, esse Scoti & Scotistarum opinionem, eandem improbabilem dicat, retundet ejus temeritatem Scotisticæ scholæ authoritas, & Academiæ Lovaniensis puritas & sinceritas; non enim aut imprimi aut defendi conclusiones potuissent, quæ Doctoribus viderentur esse improbabiles.

Et quidquid de hoc sit, hæc propositio, *Non sufficit Scotus & totius suæ scholæ consensus, ut una opinio sit probabilis,* toti orbi literario est intolerabilis & temeraria: quia si doctrina Scoti non est probabilis, nulla erit in mundo probabilis; poterunt enim rationes, quæ contra Scoti scholam militent, in aliquam quamcunque torqueri.

Hæc, Bossi mi, tibi amicè insinuanda putavi: & quia impugnatione tua honoror (non enim mihi contradici ægrè fero) siquidem sub Te Iudice agor: rationem meorum studiorum expono. Scripturus Commentarium in Regulam D. Benedicti, mentem meam aperui, & omnia quæ eram traditurus, & inter alia illam eandem doctrinam, quam impugnas, ad paucas positiones reduxi, quas vocavi syntheses, & optimis totius Europæ Theologis censurandas proposui. Scripturus de S.R. Imperii pace, undecim Theologico-Politicas Positiones Vniversitatū Viennensis, Græcensis & Pragensis Doctoribus censurandas præmisi: non enim ita superbus sum, ut solus velim in Moralibus quidpiam aut negare aut asserere. Modò totam

Theo-

Theologiam Moralem editurus, integrum dubitationum Tomum toti orbi literario propono: ut ab amicis monitus, sciã quid retinere debeã, quid alterare, quid firmare. Ergo impossibile est, si sinceritas adsit, à me improbabilẽ protrudi: si enim probabilis ea est, quã quatuor docẽt (hoc enim omnes sentiunt) illa quæ à triginta vel plurib. specialiter consultis admittitur, à nemine (te solo dempto, qui supra homines sapis) improbabilis potest vocari. Quid si per impossibile aliquid improbabile docuisse Caramuelem contingeret? Condolere quidem illi & non insultare deberes. Condolere quod post quadraginta annos studii (nõ enim multò plures vixit, quam Scholis addixit) nec Philosophus nec Theologus sit, (hoc enim elogio eum exaltas *titulo 24. nu. 19.*) condolere, quod ante annos triginta Complutensium judicio primus fuerit, & tamen sartori illi similis, qui artem suam sartiendo oblivioni mandavit, Philosophiam aut etiam Theologiam studendo, docendo, arguendo, legendo & scribendo dedidicerit: cõdolere, quod multis annis Theologiã in florentissimis academiis professus, tã sit stupidus, ut putaverit D. Thomæ clarissimè loquẽtis, & aliorum triginta aut plurium Doctorum opinionem esse probabilem: condolere, quod tam alogus sit, ut crediderit hanc esse illationem securam: *Omnes aut fere dicunt quatuor Doctorum opinionem esse probabilem: Ego hanc antequàm volui illam docere, triginta aut pluribus pientissimis & doctissimis censurandam commisi & probabilis fuit judicata à singulis.* Scio te non consuluisse tam multos, ut me impugnares, quam ego ut affirmarem, quod impugnas. Et si tanta diligentia non sufficit, ut culpa caream, judex severissimus es.

Rogo igitur Eximie & Reverende admod. Domine, optime Patrone & amice, ut me responsione digneris, & ut te juvante melior & doctior sim, velis PRIMÒ docere Quid sit probabilis opinio, quid improbabilis? quantum enim me libri docuerunt & continuus longi temporis labor, quæ triginta Theologiæ Doctores & Professores habet, improbabilis dici nõ potest. SECUNDÒ, An D. Thomam loco citato legeris? & si legeris, An-non clarissimè teneat eandem sententiam quam impugnas? Negas n. 13. hanc esse D. Thomæ sententiam; at ille loquitur clarissimè de realibus modis & non de speciebus peccati: & litera manet in libris & poterit recognosci à quocumque. Et hîc nota obiter te sæpe distinctionem modalem & specificam mira turbatione confundere: quod non debet adfingi D. Thomæ, qui purè loquitur & omnia verborum adulteria perosus, panem vocat *panem* vinum *vinum*: hoc est speciem

ſpeciem modum *modum*. nam ſi ſemel liceat vocum ſignificationes mutare ad placitum, actũ erit de Evangelio & conciliis. Nec patiar Modos à te reales cũ formalib. aut etiam expreſſivis confundi; nã D. Thomas divino ingenio prȩditus formalitates ipſas in formas, accidentia & modos accuratè diſtinguit: at hîc eundem loqui de modis realibus, videbis clarè, ſi Narciſſum exuas, literamque cũ antecedentibus accuratè componas. Quod, ſi adhuc hæreas, cùm multi Viri magni dicant hanc eſſe mentem D. Thomæ: eorundem iudicium eſſe ſaltem probabile (non enim plus deſideramus, ut triumphemus) non poteris, ut puto, diffiteri. Volo etiam à Te doceri TERTIÒ, An toto titulo XI. vel unam rationem demonſtrativam habeas? QUARTÒ, An ratio ulla probabilis me urgere queat? quicũq; enim exiſtimat, Probabilitatẽ probabili poſſe impugnari argumento, Dialecticam Moralem ignorat. QUINTÒ, An alicubi ego docuerim doctrinam, quam Titulo XII. impugnas? An inquam, in aliquo loco ex his, quos citas, aut in aliquo alio quẽ nõ citas, ego unquam dixerim, *Eſſe caſum poſſibilem, in quo aliquis actus ſit contra Ius naturæ, & nihilominùs non ſit peccatum?* SEXTÒ, An, ſi fortè ex errore (te enim amo, & à te amari me puto) mihi impoſueris errorem crimenve, non tenearis publico ſcripto æquivocationem profiteri, meam innocentiam tueri, & tela dirigere in alium? Sed quia probus & bonus es, hoc tibi diſcutiendum relinquo. Et ſi fortè ſatis facere nolis, generoſus ſum enim, cedo meo jure & non reſtituendi facultatem concedo. Et quia te interrogare incœpi, & à te omnia quæ ignoro, addiſcere me poſſe confido, dicas obſecro SEPTIMÒ, An hæc propoſitio vera ſit: *Quodcunque crimen eſt gravius altero, ſpecie diſtinguitur ab altero?* An & hæc, *crimina quæ valdè inæqualibus pœnis puniuntur, ſemper diſtinguuntur ſpecie?* Aut etiam hæc, *Quotieſcumque alterum crimen reſervatur, & alterum non reſervatur, illa diſtinguuntur ſpecie?* Nam ſi eſt evidens, quod hæ propoſitiones falſæ ſint, erit evidens etiam omnia aut ferè, quæ dicis (etſi aliqua materialiter ſint probabilia, aut etiam certa) formaliter, & ut à fundamentis tuis oborta, veritate carere.

Sed cur dixero plura; præcipuè cum doctiſſimus ſis, & pauca ſapienti ſufficiant? pono calamum igitur & maneo (quod ſcit meus Reverendiſſimus Doſſena) tibi omnino addictiſſimus, ſperans occaſionem, in qua poſſim Dominationi ſervire. Vale.

EPIS-

EPISTOLA II.

Magnifico Domino P. Rectori: & Eximijs DD. Magistris nostris Patribus Vniversitatis Pragensis S. Th. Doctoribus & Professoribus Caramuel S. P.

PEccata contra naturam (nempe Bestialitas, Sodomia, & Mollities) non distinguuntur specie: nimirùm intra lineam Luxuriæ, nam circumstantia sacrilegij, aut aliæ similes sunt extra lineam Luxuriæ, & addunt peccato novam speciem.

Est expressa D. Thomæ, Doctoris sanctissimi & doctissimi: cui nihil non deferimus nos: cui, (sic putamus) ut minimùm concedere dignabuntur Adversarij, quòd sciverit specificam, Accidentalem & Modalem distinctiones differre.

Hanc esse opinionem D. Thomæ, testantur Viri magni, qui illam certam aut saltem probabilem judicant, & se illam à D. Thoma didicisse fatentur. Et inter alios id testantur Armilla *verb. Luxuria num.* 1. Astensis *lib. 2. tit. 46. art. 7.* Matthias Felisius *in Decal. præcep. 6. cap.* 8. Ioannes à Graphiis *Decisionum aurearum part. 1. libr. 11. cap. 88. nu.* 1. Navarrus *de præcept. VI. cap.* 16. Tabiena, *ibid. num. 6. lib. 2. num. 46. cor. 6.* Henriquez *summ. Theol. Moral. tom. 1. libr. 11. nu. 6.* Angelus *verb. Interrogationes. numer.* 1. Fagundez *præcep. 2. libr. 4. cap 2 numer.* 8. & Filliucius *tract 30, in 6 præceptum c.* 8. Hanc opinionem probabilem judicat Diana *part. 4. de Sacramen. Resol.* 159. licet contrariam judicet probabiliorē: at quia *part. 3. t. 4 resol* 9. Angeli verba *pulcra* appellat, videtur tunc sententiam Angeli (sed hoc non multum refert) probabiliorem iudicasse.

Recognovit hos Authores Caramuel anno 1638. & verbis singulis benè perpensis resolvit Angelicum Doctorem clarè loqui, & Filliucium hanc sententiam tam forti ratione probare, ut nesciverit ei respondere: & ideò sic cœpit discurrere. [*Illa est ratio probabilis, cui non datur solutio evidens: & illa est ratio evidens, cui nequidem probabilis solutio datur. At nemo erit in Mundo, qui daturus sit solutionem evidentem Filliucio: & mihi diù cogitanti, libros legenti, & viros doctos consulenti, non occurrit vel una solutio probabilis. Ergo ratio Filliucij aut est evidens, aut minimùm valdè probabilis. Ergo sententia, quam illa persuadet, si non sit omninò certa, saltem erit probabilis.*] Et quia præter probabilitatem intrinsecam, quæ à rationibus oritur, etiam authentica & extrinseca

summi ponderis est, ut viderem, an etiã ab extrinseco possem debe-rem-vè huic sententiæ subscribere, discurrebam hoc modo: [*Opinio, quæ habet pro se quatuor Doctores, est probabilis. Hæc habet D. Thomam, Armillam, Tabienam, Angelum, Henriquez, Fagundez, Astensem, Felisium, Graphium, Navarrum, & Filliucium; habet etiam Dianam, & alios. Ergo est probabilis. Consequentia est legitima: major hoc ævo videtur esse omniũ: minor est certa: Ergo consequens debet admitti.*] Hinc ad contradictoriam transibam, & quia huic Asserto *Probabile est ea non distingui specie*, nõ opponitur hoc, *Distinguũtur specie*: Sed hoc *Improbabile est nõ distingui specie, aut etiam hoc, Evidens est distingui specie*: ut examinarem hanc etiam, sic cœpi mecum argumentari: [*Illa est opinio improbabilis ab intrinseco, quæ non habet pro se rationem aliquam saltem probabilem: At ego non scio formare unũ syllogismũ in forma & modo convenienti, cujus præmissæ sint certa aut probabiles, & consequens sit*, Improbabile est peccata contra naturam, esse ejusdem infimæ speciei: *Ergo hæc propositio*, Improbabile est peccata contra naturam esse ejusdem infimæ speciei, *non est mihi à ratione probabilis.*] Et quia extrinseca probabilitas à nemine contemni debet, prosequebar. [*Illa est opinio probabilis ab extrinseco, quæ habet pro se quatuor Authores, pluresve. At ista*, Improbabile est peccata contra naturam esse ejusdem infimæ speciei, *non habet quatuor Authores. Ergo non est probabilis. Consequentia est legitima, major omnium: minor certa: multos enim legi, at qui ante Bossium annumque 1638. hanc esse improbabilem diceret, non legi.*]

Quid, si isti Authores, qui nondum sunt nati, darentur? Ex illis nihil omninò procederet quod D. Thomæ, Tabienæ, Armillæ, Angeli, Fagundez, Henriquez, Astensis, Felisii, Graphii, Navarri, Dianæ, & Filliucii improbaret doctrinam; ab illis ut plurimùm aboriretur istud monstrum ex membris oppositis coalitum: videlicet, *Probabile est esse improbabile peccata contra naturam non distingui specie*: quod tamen non destrueret hanc positionem, *Certum est esse probabile peccata eadem non distingui specie.*

His motivis inductus judicavi esse probabilem illam sententiam, quæ peccata contra naturam ad eandem speciem infimam reducit, & modaliter (ut facit D. Thomas) distinguit. Sed quia mihi conscius eram me esse hominem, non Angelum, & homines errare posse, & me interdum solere, hanc

& alias

& alias nonnullas opiniones Viris magnis censurandas commisi.

Hanc ergo sensit esse probabilem Lovanii die Exaltationi S. Crucis sacro anno 1640. P. Andreas à Turri S. Th. Doctor & Professor ordinarius ordinis S. Dominici.

Idem sensit Brugis die 10. Iulii Anno 1640. P. Petrus Damasus de Coninck ord. D. Augustini S. Th. Doctor & Professor Lovanii.

Idem judicavit 14. Cal. Octobr. Anno. 1640. Henricus Loyens, I. V. Doctor in Academia eadem Decretorum Professor Regius.

Ejusdem opinionis fuerat Antverpiæ die 14. Apr. Anno. 1636. Gaspar Estrix S. Th. Licentiatus, Canonicus & Plebanus ac Librorum Censor.

Profitebantur Theologiam Lovanii in societatis Collegio tres doctissimi viri, quibus doctiores vel æquales illo tempore inferior non habebat Germania, videlicet P. Adrianus Crommius, P. Ioannes de Ionghe, & P. Ignatius Derkennis: & tamen omnes tres subscripserunt huius opinionis probabilitati.

Postquam multis annis duo Professores ultimi pietate & ingenio Lovaniensem Universitatem honorarant, quiescere jussi, habuerunt successores P. Ludovicum de Scildere, & P. Franciscum de Cleyn, Viros etiam doctissimos, qui etiam eandem propositionem probabilem speciali scripto judicarunt.

In Patrum Hibernorum Ord. S. Francisci Collegio Lovanii, sunt semper sapientissimi Viri, & Anno 1642. eminebant præcipuè P. Patritius Brenanus, P. Augustinus Eganus, & P. Raymundus Caronus S. Theologiæ Professores, qui etiam eandem propositionem probabilem esse dixerunt, sensumque suum subscriptione firmarunt.

Consultus fuit Duaci D. Ioannes de Espieres S. Theolog. Doctor & Professor: qui suam & Collegæ etiam sui subscriptionem transmisit.

Coloniæ etiam consultus fuit R^mus D. Ioannes Blanquenberg.

berg. S. Theologiæ Doctor,& Veteris Montis Abbas digniſſimus, & huic & aliis ſyntheſibus nomen ſubſcripſit. Scio me habere aliorum Doctorum Colonienſium approbationes , quas addam,cùm primùm inveniam.

His poſitis vos accedo Magnifice Rector , & Eximii Domini Magiſtri noſtri Pragenſis Univerſitatis Doctores , & duo inquiro. ALTERUM, *An-non ratio,qua utitur Filliucius loco citato ſit probabilis? adeoque eius opinio ab intrinſeco probabilis ſit ?* ego enim illi reſpondere non ſcio: & quia probabilem ſolutionem non auderem promittere,ab alio evidentem & certam libenter omninò docerer. ALTERUM, *An ab extrinſeco poſſit improbabilis dici ſententia , quam tot tantique Viri probabilem eſſe judicarunt?* nam ſi verum ſit illam eſſe probabilem ab extrinſeco , quæ quatuor viros doctos habet , quod omnes dicunt: vel ignoro Arithmeticam, vel viginti ſex, quorum memini in Commentario in Regulam S.Benedicti num 983. & alii,qui acceſſerunt poſteà plures ſunt quam petit doctrinæ ſecuritas. Hæc duo vos rogo,& maneo Vræ Magnific. & veſtrarum Eximiarum Paternitatum,&c. Dabam Pragæ apud Montem ſerratum die 8.Martii 1652.

EPISTOLA III.

Præcedentibus literis reſpondet Facultas Theologica.

Reverendiſſime & Eximie Domine.

PRoponit Reverendiſſima & Eximia Dominatio Vra noſtræ Facultati Theologicæ,an ſententia hæc : *Peccata contra naturam* (nempe Beſtialitas , ſodomia & Mollities) *non diſtinguantur ſpecie in ratione Luxuriæ,* non ſit probabilis non tantum ab extrinſeco,eò quod doceatur à D. Thoma,Tabiena,Armilla,Filliucio,Diana, aliis ; ſed etiam ab intrinſeco,eò quod Filliucius eam probet ratione valdè probabili , & quæ hactenùs non videtur evidenter ab ullo refutata.

Reſpondet Facultas dubium non eſſe quin ab extrinſeco ſententia illa probabilis ſit,quæ tot tantoſque habet aſſertores ; ab intrinſeco quoque probabilis eſt,cum rationes à Filliucio & aliis allatæ magnam habeant probabilitatem ; licet enim ſententia contraria

traria judicio nostro uti & Filliucii ac Dianæ videatur probabilior, & probabilis dari possit solutio rationis à Filliucio allatæ, nobis tamen non occurit adeò evidens, ut doctrina illa ideò etiam ab intrinseco improbabilis debeat censeri.

Ita sentio

Carolus de Grobendoncg sac. sanctæ Theologiæ Doctor & in Universitate Pragensi pro tempore Decanus m. propria.

Ioannes Molitoris sac. sanctæ Theologiæ Doctor & in eadem Universitate ejusdem Theol. Professor Ordinarius m. propria.

Maximilianus Reichenperger sac. sanctæ Theologiæ Doctor & in eadem Universitate eiusdem Professor Ordinarius m. propria.

Theodorus Moretus sac. sanctæ Theologiæ Doctor & in eadem Universitate sacrarum literarum Interpres ac Matheseos Professor m. propria.

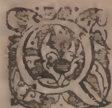
Traditæ istæ fuerunt literæ die 13. Martij. 1652.

PRæter Universitatem Carolinam, olim à Carolo IV. Bohemorum Rege erecta, & Ferdinandæa erecta dudum à Ferdinando II. Romanorum Imperatore, floret Pragæ Archiepiscopale Seminarium, & in ipso multi Viri eruditi, quos consului: Addam igitur meas ad ipsos literas, & eorundem ad me, ut Lector candidus eximiorum Virorum concordiam & consonantiam admiretur.

EPISTOLA IV.

Eximiis & Eruditissimis Seminarii Archiepiscopalis Professoribus S. P.

QUàm sint hominum ingenia varia, Eximii Viri, vel ex his literis colligetis. Syntheses, quas tanquam lapides fundamentales jeceram, ut illis totam meam Moralem Theologiam firmarem, funditus evertere conatur Bossius, magno exclamationum apparatu: Omnes, quia unam: tanta enim doctrinæ consequētiâ nectuntur, ut debeant omnes reiici aut approbari. Oppetit animosè, (aut fortè temerè) illas syntheses: sed quæ fundatæ syllogismis, rationes evidentes desiderant, vociferationes non morantur. *Evidentes*, inquam; nam Theses illæ *probabiles*

tantùm dicuntur, & certum est probabiles non posse discursus contra Theseon probabilitatem militare. Didicerat à D. Thomá Caramuel, *omnia peccata contra naturam esse ejusdem infimæ speciei; ac proinde non distingui specificè, sed modaliter.* Et hoc ipsum nullibi esse certum & Evidens ab extrinseco, sed esse probabile dixerat; sciebat enim esse Authores probos & doctos, qui docerent contrarium. Occlamat Bossius, esse hoc ipsum improbabile & intolerabile. Ut igitur respondeam contrà, eximii Domini Magistri, à vobis institui desidero: & ut exactiùs possim, rogo PRIMÒ *Quot Doctores requirat sinceritas, ut aliquam opinionem probabilem esse defendat?* mihi enim ea, quæ triginta Doctores habet, videtur evidenter probabilis. SECUNDÒ, *An occurrat ratio evidens, qua demonstretur D. Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 11. non habuisse sententiam, quam ex contextu, ejus fuisse testantur Filliucius, Tabiena, Astensis, Matthias Filesius, Ioannes Graphius, Navarrus, Henriquez, Angelus, Fagundez & alii?* ille enim distinguit peccata Luxuriæ in species, & contranaturalem luxuriæ speciem, non in alias subalternas species, sed in modos peccandi. TERTIÒ, *An opinio hæc (sit D. Thomæ, aut non) ab intrinseco possit dici probabilis?* libenter enim viderem, illam evidenti aliquo syllogismo impugnari. QUARTÒ, *An eadem ab extrinseco probabilis sit?* hæc enim [Quatuor Doctores ad probabilitatem sufficiunt: Ergo triginta aut plures non sufficiunt] videtur mihi consequentia, quæ ultra Arithmeticæ & Dialecticæ terminos posita faciliùs rideri queat aut reiici, quàm probari. Hæc quatuor Puncta, ne patiar Theologiam pessumdari sinceram, Dominationibus vestris propono, paratus veritatem doceri. Datum 10. Martij. 1652.

EPISTOLA V.

Respondent seminarij Archiepiscopalis Professores.

Reverendissime & eximie Domine.

Onsulere integras Universitates, & earundem consilio fundamenta statuere (quod in Theologia Regulari & libro de Pace fecisti: & modò ante evulgationem Theologiæ Moralis etiam facis) præter summum ingenium, pruden-

prudentiam innuit cùm humilitate conjunctam. Et quia quatuor nos rogas ad singula respondemus. Dicimus igitur *ad primum*, esse plurimos, qui unius viri docti testimonio contenti sunt; sed quia hoc non vis audire, ne fortè tibi adulari dicamur, addimus esse communem jam in Orbe literario sententiam, quæ docet quatuor homines probos & doctos ad probabilitatem sufficere. *Ad secundum* probabile esse de mente Angelici Doctoris, modorum nomine species essentiales non intelligi. *Ad tertium* & *quartum* affirmativè respondemus hanc nempe sententiam tàm ab intrinseco, quam ab extrinseco probabilem esse, ac proinde nullius vociferationes in contrarium esse audiendas. Sic sentimus & in veritatis testimonium præsentes literas nostri nominis subscriptione firmavimus. Datæ in seminario Archiepiscopali Pragæ 22. Martii Anno 1652.

F. Hilgerus Burghoff. sac. ord. Cisterciensis Monasterij Campil. professus sac. sanctæ Theologiæ Doctor & in seminario Archiepiscopali Pragensi Phiæ Professor ordinarius.

Fr. Laur. de Fabris à Bononia Collegij Ferdinand. Min. Conventualium Regens.

Fr. Bernardinus Clanchy ord. Min. S. Theologiæ in seminario Archiepiscopali Professor m. propria.

Fr. Bonaventura Brundinus S. Theologiæ Lector ac pro tempore in præfat. seminario Phiæ Professor Ordinarius.

Vidisti quid contra Bossium virum probum & doctum dixerim; sed quia syntheses olim illas etiam Viri indocti oppetierunt, proderit fortassis subjungere literas scriptas Anno 1645. & editas in Theologiæ Regularis folio ultimo, quibus cæco cuidam Oppugnatori respondebam. Sit igitur

EPISTOLA VI.

D. Francisco Penneman suo. S. P.

INter multos discipulos, quorum olim mihi formatio, & promotio hodie magnis curis stat, pauci respõdẽt debito; sed Te inter paucos video ingratitudinis notam diligenter effugere, & cùm possis Magistrum, velle apud Me non nisi discipulum agere. Sed & hoc ipsum laudo; oportet enim colere, per quos profecimus, & ego in hac materiâ amicorum sententiâ nimius sum.

Titio, viro apud Benedictinos Gallos authoritatis eminentis ita diſplicuiſſe iſtas ſyntheſes, tametſi viginti aut plures Viri magni ſubſcripſerint, ut in illas ſævierit cenſuram crudelem evulgando, non miror, ſemper enim ignorantia eſt imprudens & audax. Noctua etiam, non infimæ magnitudinis inter aves, conqueſta olim in volucrum comitiis fuit, quod ſol eſſet nimis caliginoſus, nec tamen lego ſolem evulgaſſe pro lucis theſauris apologiam, ſed irriſiſſe cæcutientis calumniam, communi omnium ſuffragio & applauſu contentum. Sol, mi Franciſce, eſt veritas, nec minùs clarus ille quòd in eum blaſphemias noctua evomat; nec minus certa iſta, quòd in ipſam ignorantia præſumat. Hæc cum omni moderatione ſint dicta; ſed quoniam veritati, & eximiis hominibus pro eâ ſtantibus, quibus hæ ſtupidæ inſidiæ parantur, eſt favendum, urbanè, fortiter tamen ſunt urgenda. Sic diſcurro.

Has omnes & ſingulas Syntheſes eſſe probabiles dixi, & dico; negat ille, improbabiles, laxas, pernicioſas, ſcandaloſas (cur non etiam hæreticas?) affirmat. Furit, an docet, ſævit an cenſet? Ipſe loquitur, & in hoc nec à pſittaco differt, at ego ſoles Reipublicæ litterariæ propugno, & meum aſſumptum ſic demonſtro. *Quæcunque opinio habet viginti Authores pro ſe, eſt omninò probabilis. Nulla eſt in his ſyntheſibus, quæ plures non habeat. Ergo nulla, quæ verè probabilis non ſit.* Quid tuus ad iſtum ſyllogiſmum Titius? ſi neget formam, oſtendet ſe ignorare Dialecticã. Si majorẽ, ſe moralẽ Theologiã ne quidẽ à lõgè ſalutaſſe; ad probabilitatem enim non jam viginti, ſed etiã multò pauciores in omnium opinione ſufficiunt. Si minorem, ſe non ſcire legere, ibi enim proſtant ſubſcriptiones ſuperſtitum Virorum, quibus majores hodie in orbe Chriſtiano non dabit. Ergo quidquid ad ſyllogiſmum illum dicat, erit Noctua ſolem incuſans, quod audiat lucidus, cùm tamen tenebroſus ſit. Sed hæc de illo ſufficiant, cuius nomini parcere volui, tametſi non pepercerit meo; quia demonſtrationes dedignantur cum ſtupidâ ignorantiâ confligere. Nos igitur, qui nolumus ita loqui, ut non poſſimus apud doctos non vocari ignorantes, Theſes illas relegimus, & de illis iſtas etiam ſubiicimus.

PRIMA. *Quicunque opinionem, quam ſpecialiter conſulti, viginti illuſtriores illuſtriorum Univerſitatum Theologi probabilem judicant, iis non obſtantibus improbabilem dicit oſtendit ſe, quid probabilitas ſit, ignorare.* Patet, quia nemo doctus eſt, qui neget opinionem octo aut decem Authorum, debere vocari probabilem.

SECUNDA,

SECUNDA. *Repugnat opinionem probabilem, in materia quæ de necessitate medii ad salutem æternam non est,* (quidquid de necessitate medii sit, illam enim hujusmodi theses non tangunt) *esse periculosam, temerariam, audacem, malè sonantem, aut aures pias offendentem.* Constat ex probabilitatis definitione. Sanè probabilis opinio periculosa non est: nulli enim se exponit periculo, qui non se exponit periculo peccandi; & eum, qui minùs probabili sententiæ subscribit, non peccare probabilior sententia (adeoque communis) affirmat. Nec est temeraria, nam motivis gravibus subsistit, quibus-cum temeritas componi non potest. Si non sit temeraria, nec erit audax; quoniam coïncidere videntur, audacia & temeritas, aut saltem separari non posse. Cùm igitur probabilis sententia bona sit, nec perniciosa, nec scandalosa ipsa est. Laxa dici non debet, sed benigna. Et per consequens, malè sonare nequit, nec pias aures offendere, quod si aliquas offendat, non sunt piæ. COROLLARIUM. *Repugnat aliquem esse vel mediocriter doctum, & tamen cum probabilitate has durissimas notas componere.*

TERTIA. *Nulla ex prædictis Synthesibus: liter potest sua probabilitate privari, quàm si contradictoria transeat in articulum fidei.* Patet; quia opinio probabilis est, quæ à magnis & multis defenditur; & tamen humanitus fieri non poterit, quòd illi Doctores, qui subscribunt, multi aut magni non sint. Vel finge quemcumque casum possibilem præter definitionem ecclesiæ. Congregentur universi Europæi, docti, magni, parvi, non tamen poterunt facere, aut verè definire, viginti non esse viginti, aut Viros eximios, & summarum Academiarum lumina non esse magnos.

Videas igitur quàm stupidè Titius, contra tot Academiarum illustrissimarum soles fuerit ausus, & Invidiæ ignoranti condoleas, in posterumq; syntheses illas tanquam securissimam basin tutorum omnium Resolutionum statue. Dedi Moguntiæ 4. Maii. Anno 1645.

HAs ad meum Penneman literas subjunxi, ut doctrinam firmarem, non ut Bossium cum Titio componerem: nam Bossium esse virum doctum libri pulchri testantur, cùm tamen Titius, de quo agebam, in Theologicis aut etiam Philosophicis nihil unquam scripserit, imò nihil unquam oblivioni mandaverit.

EPISTOLA VII.

Omnibus Viris doctis; de admodum Reverendi & eximii Patris Don Ioannis Angeli Bossii litteris, quas Caramuel, & cum ipso veræ Theologiæ Professores exspectant.

ILlas jam esse scriptas, aut etiam datas credimus: in eis nulla scommata aut probra (cur enim hæc, & quo ipsa fructu?) nos reperturos speramus. Ioannes est; ergo gratias & charites eruditè loquetur, non injurias. Angelus est; ergo gratiarũ suavitatem ingenii vivacitate condiet. Habebit igitur mentem & voluntatem bonam, nec eò causam principalem impellet, quò solent, qui carent syllogismis, & invidia non carent. Exspectent igitur mecum omnes Viri eruditi, modestam fortemque Responsionem; in qua nullus sit informis syllogismus, nulla ratio illegitima, nulla exclamatio irregularis. In qua, inquam, omnes præmissæ, sint certæ evidentes & claræ, quin possint vel probabilem solutionem habere: quæ enim probabiliter elidi possint, sunt Bossio inutiles, & nobis omninò molestæ. Quis enim patienter ab illo probabiles aut falsas admittet, qui dare evidentes tenetur. Et quia magnæ molis est, demonstrationem (physicam, vel ethicam) construere; ne Candidi mirentur Lectores, si non possit statim Bossius obligationi suæ, & exspectationi nostræ satisfacere: si enim tot annos vitæ illi concedat Deus, quot ad hanc demonstrationem conformandam & promovendam indiget, vivet æternis annis. Vel, si putet me decipi, liberet fidem suam, & quia coram toto literario Orbe tribus lineis poterit obtinere victoriam (si enim tribus non triumphet, centenis aut millenis non poterit) det syllogismum unicum, in forma & modo ab schola receptis, cujus præmissæ physicè aut moraliter sint evidentes, & inferant hanc conclusionem. *Improbabile est peccata contra naturam non distingui specie.* Cùm primum iste syllogismus, (quem Bossius tenetur parturire, aut causa cadere) producatur, dabo manus, & gratias summas agam Bossio, quod ubi cæteri post multos annos studii & laboris homines sumus, ipse sit Angelus, potueritque, quod omnes ignoramus, docere. Et interim in tali casu non modò ego applaudam & congratulabor victoriam

&tri-

& triumphum meo Bossio: sed jure postulabo ab illo, ut mihi non solùm non insult t, sed etiam applaudat, & immortales gratias habeat; nam, ut. d Radam in ipso Prologo, pronunciat Aristoteles, *Illis, qui opiniones, alsas veritatis cupidi invexerunt* (N. B.) *& his qui eam adepti sunt, agendæ sunt gratiæ immortales.* Quod si Bossius (id enim tandem erit) ad falsa, aut fortè probabilia fundamenta recurrat, appello Moralem Logicam, quam invadit; est enim evidens probabilitatem opinionum non oppeti syllogismo probabili. Valete igitur Eximii & doctissimi Viri, Bossiique, quem amatis & amo, demonstrationem exspectate: & interim condolete Bossio & mihi: illi, quòd rem nimis certam & claram impugnandam assumpserit: illi, quòd tantum virus in hominem sibi amicum, & nemini inimicum effuderit, sine ulla causa: illi, quòd vel invitum Caramuelem hostem habere velit: & mihi, quòd debeam in amicum scribere. Faciam tamen. Nihil contra eius personam dicam, cùm quia non volo, tum quia non possum: Nihil pro mea; sciunt enim omnes, qui me norunt, eundem aliter scripturum, si me novisset: sed quia eodem teste, nec Philosophus nec Theologus sum, ostendam me ut minimùm esse bonum Dialecticum, & nullum in utroque Titulo à Bossio texi syllogismum, qui reprehensione careat demonstrabo. Et hoc ipsum cum tædio; nescio enim quo fato, quia alia à Bossio scripta cum fructu lego, etsi me iniustè vulnerantem, quantum patitur moderamen inculpatæ tutelæ, suspicio & amo. Et hîc iterum mihi condolere debebitis: quòd moderamen, ab aliis iræ & furori adhibitum, ego debeam & velim amori & affectui adhibere, non semper ut studeam virtuti, sed interdum ut generosæ aut fortè etiam superbæ necessitati satisfaciam. Datum Pragæ apud Montem serratum die 25. Martii. Anno à partu Virgineo M.DC.LII.

ET siquidem nunc calamum pono, & omnia mea dubia vel pleraque in tuum sinum profudi, boni omnia consule sincere Lector, & ita lege librum hunc, ut scias nihil in toto contineri aliud, quàm meras interrogationes. Iam Bossius suam Censuram scripsit (si esset ipsa vel urbanior, vel fortior) tu adjunge tuam; & à me, tuo ingenio & doctrina honorato & adiuto, aliquid, quod opinioni correspondeat, exspecta.

Ne hæ

Ne hæ ultimæ paginæ manerent vacuæ hanc epiſtolam addimus, quæ lucem dabit difficultati gravi à Dianâ & ab aliis propoſitæ.

PERILLVSTRIS ET Reverende Domine.

MUlti ſunt anni, ex quo controvertere coepimus, *An, qui Officium de Reſurrectione in Quadrageſima aut Adventu legeret, ſatisfaceret præcepto quoad ſubſtantiam?* Non poſſe unum Officium pro altero legi probabiliſſimè docent nonnulli: & etiam alii probabiliſſime poſſe affirmant. Stando primæ ſententiæ legere Officium de Reſurectione alio quocunque die mortiferum peccatum eſt: non tamen ſtando ſecundæ. At Diana, neſcio quali Dialectica, ſecundæ adhæret, & interim à generali regula Officium de Reſurrectione excipit ob duas rationes: prima eſt, quoniam eſt nimis breve. Secunda, quoniam eſt illi ſoli diei à ſancta Eccleſia deſtinatum. Priorem illam rationem nullius eſſe momenti rationibus multis evici, quas in aliis epiſtolis habes. Aut enim reiicienda eſt ſecunda ſententia, & admittenda prima, aut quantitas non pertinet ad Officii ſubſtantiam. Accedit illud Officium, de quo agitur non eſſe minimum, ſed nonnullis aliis vel æquale vel maius, illud enim quod Ciſtertienſes ſingulis feriis tertiis recitant, brevius eſt. Poſteriorem elumbem iudicavi. Quoniam etiam Officium Dominicæ Palmarum eſt illi diei affixum, & tamen poteſt alia quacunque die ſine mortali recitari in tua, Dianæ, & aliorum ſententia. At quia iterum iterumque ad brevitatem recurris, & mihi perſuadere conaris, illam ipſam illi uni & ſoli diei adnexam; volo hîc ſubiungere quale & quantum ſit Officium Paſchale in Archidiœceſi Pragenſi: neſcio enim an alibi in toto Orbe Chriſtiano tam breviter poſſint expediri Divina. Utar Directorio, quod Anno hoc M.DC.LII. Patres ſocietatis evulgarunt in quo ſic inquiunt.

OFficium temporis Paſchalis habet tres *Pſalmos* & tres Lectiones ad matutinum, etiam diebus feſtis & Dóminicis.

DOMI-

DOMINICA PASCHÆ Psalmi ad matut. *Ps.* 1. Beatus vir *Ps.* 2. Quare fremuerunt. *Ps.* 3. Domine quid.

Fer. II. *Ps.* 4. Cum invocarem. *Ps.* 5. Verba mea. *Ps.* 6. Domine ne in furore.

Fer. III. *Ps.* 7. Domine Deus meus. *Ps.* 8. Domine Dominus noſt. *Ps.* 10. In Domino confido.

Fer. IV. *Ps.* 11. Salvum me fac. *Ps.* 12. Vſquequo. *Ps.* 13. Dixit inſipiens.

Fer. V. *Ps.* 14. Domine quis habit. *Ps.* 15. Conſerva. *Ps.* 16. Exaudi Domine.

Fer. VI. *Ps.* 18. Cœli. *Ps.* 19. Exaudiat. *Ps.* 20. Domine in virt.

Sabb. *Ps.* 22. Dominus regit. *Ps.* 23. Domini eſt terra. *Ps.* 25. Judica me Domine. Ad Veſp. *Pſalmi* ex Veſperis Sabb.

DOM. IN ALB. P*ſalmi* ut in feſto Paſchæ, Lectiones primæ ſingulæ ex ſingulis nocturnis Breviarij Romani.

Fer. II. Pſ. 26. Dominus illuminatio. Pſ. 27. Ad te Domine clam. Pſ. 28. Afferte. Omnes ſub una Antiph.

Fer. III. Pſ. 38. Dixi cuſtodiam. Pſ. 39. Expectans. Pſ. 40. Beatus qui intelligit.

Fer. IV. Pſ. 52. Dixit inſipiens. Pſ. 54. Exaudi Deus orationem. Pſ. 55. Miſerere mei Deus, quoniam.

Fer. V. Pſ. 68. Salvum me fac Deus. Pſ. 69. Deus in adjutorium. Pſ. 70. In te Domine ſperavi.

Fer. VI. De Lancea Domini. Pſ. 2. Quare fremuerunt. Pſ. 62. Deus Deus meus. Pſ. 87. Domine Deus ſalutis.
Tres Antiphon. ex Offic. de S. Cruce, cum Hym. & Verſic. &c.

Sabb. Pſ. 149. Cantate Domino. Pſ. 98. Dominus regnavit, iraſcantur. Pſ. 100. Miſericordiam & judicium.

DOM. II. poſt Paſcha, P*ſalmi* ut in oct. Paſchæ. Lectio. primæ ex ſing. noct. Ro.

Fer. II. Pſ. 29. Exaltabo te. Pſ. 30. In te Domine. Pſ. 31. Beati quorum.

Fer. III. Pſ. 41. Quemadmodum. Pſ. 43. Deus auribus. Pſ. 44. Eructavit.

Fer. IV. Pſ. 56. Miſerere mei Deus, miſerere. Pſ. 57. Si verè. Pſ. 58. Eripe me.

Fer. V. Pſ. 71. Deus judicium. Pſ. 22. Quàm bonus. Pſ. 73. Ut quid Deus.

Fer.vi.Ps.89.Quam dilecta.Ps.84.Benedixisti.Ps.85. Inclina.

Sabb.Ps.101.Domine exaudi.Ps.102. Benedic anima. Ps. 103. Benedic anima.

Dom.iii.post Pascha.Psal.ut in oct.Paschæ.

Fer.ii.Ps.32. Exultate justi. Ps.33. Benedicam Dominum.Ps. 34.Judica Domine nocentes.

Fer.iii.Ps.45.Deus noster.Ps.46. Omnes gentes.Ps.47.Magnus Dominus.

Fer.iv.Ps.59.Deus repulisti.Ps.60.Exaudi Deus deprec.Ps.61. Nonne Deo.

Fer.v.Ps.74 Confitebimur. Ps.75.Notus in Judæa.Ps.141.Voce mea.

Fer.vi Ps.86.Fundamenta.Ps.87.Domine Deus sal.Ps.88.Misericordias.

Sabb.Ps.104. Confitemini. 105. Confitemini. Ps.106.Confitemini.

Dom.iv.Post Pascha Psalmi ut in octav. Paschæ.Lect. primæ ex sing. noct. Rom.

Fer.ii.Ps.35.Dixit injustus.Ps.36.Noli æmulari.Ps.37.Domine ne in furore.

Fer.iii.Ps.48.Audite hæc.Ps.49.Deus Deorum.Ps. 51. Quid gloriaris.

Fer.iv.Ps.63.Exaudi Deus.Ps.56.Jubilate.Ps.67. Exurgat.

Fer.v.Ps. 77. Attendite. Ps. 78. Deus venerunt.Ps.79.Qui regis.

Fer.vi.Ps.93.Deus ultionum.Ps.95.Cantate.Ps.96. Dominus regnavit,exultet.

Sabb. Ps.106.Confitemini.Ps.107. Paratum.Ps.108. Deus laudem.

Dom.v.Post Pascha Psal.ut in oct.Paschæ.

Fer.ii.
Fer.iii.
Fer.iv.
} Lect.primæ ex singul.noct.Rom.Vt fer.2.3. & 4. post.8. Paschæ.

Fer.v.Ascens.Ps.8.Domine Dominus noster. Ps.10. In Dom. confido.Ps.18. Cœli enarrant. Vt in 1.nocturno Rom.cum tribus Antiph.ibi positis. Lectiones tres ex singulis nocturnis singulæ, cum responsoriis adjunctis.

Fer-

Fer. VI. *Ps.* 20. Domine in virtute. *Ps.* 29. Exaltabo. *Ps.* 46. Omnes gentes. Vt in 2. Noct. Rom. cum. 3. Antiph. 3. Lectiones primæ ex singulis Noct. diei.

Sabb. Ex singul. Noct. Lectiones primæ.

DOM. infra Oct. Asc. *Psalmi* ut in die Asc. Lect. primæ ex singulis Noct. Rom.

Fer. II. *Psalmi* ut in die Asc.
Fer. III. Vt feria sexta præc.
Fer. IV. Vt Sabb. præc.
Fer. V. Vt in die Ascensionis.
Fer. VI. Vt fer. VI. præc.
Sabb. Vig. Pent. *Psalmi* ut Sabb. præc.
} Lect. prim. ex singulis Nocturnis Rom.

De Sanctis tempore Paschali assumuntur Antiphonæ & tres Psalmi primi Nocturni, si festum incidat in Dominicam aut Feriam II. aut V. ex secundo nocturno: si in Feriam III. aut VI. ex tertio si in quartam aut Sabb.

Lectiones tres hoc modo sumuntur. Prima ex scriptura propria occurrente. Secunda de Sancto. Tertia ex homilia. Eodem modo in Dominicis, ex tribus Nocturnis Breviarii Romani sumuntur totidem lectiones, singulæ ex singulis, donec propriæ ex Bohemico reimprimantur.] *Hæc omnia in Directorio.*

His positis, Perillustris & Reverende admodum Domine, vide quæso, an non cadat ratio illa Dianæ, quam tuam esse voluisti? Illa inquis divini Officii brevitas, ille trium Psalmorum numerus, illa lectionum trinitas affixa est solennitati illius diei, nec potest ad alios extendi? nego, nego. nam Bohemi magna parte totius anni (hoc est, toto tempore Paschali) non nisi tres Psalmos parvos & tres lectiones in matutinis habent.

Rem fatebor sincerè, *Primò* esse peccatū mortiferum, Officiū pro Officio recitari summa cum facilitate defenderem: *Secundò* non esse mortiferum summa cum facilitate defendo, at verò *Tertiò* posse mutari Officium in aliud Officium & tamen in Officium de Resurrectione non posse, nondum scirem defendere; videtur enim hæc doctrina has duas contradictorias, *Omne potest*: & *Aliquod non potest*. connectere, & quia mihi illud est probabile ab intrinseco, quod scio defendere: illud improbabile ab intrinseco, quod non scio defen-

Quid sit probabile ab intrinseco?

dere, ex trib. his sentētiis duas priores extremas probabiles iudico: tertiam non audeo. Ergo illam tu ratione aliqua mascula firma, ut possit vocari probabilis. Vale. Dedi Pragæ apud Montem serratum pridie Nonas Ianuarias Anni M.DC.LII.

Plurima proposui dubitans, mi Lector; in isto
Nil docui toto, dedocui-ve Libro.
Omnia Iudicio Majorum submitto. Docebor,
Doctior & potero nobiliora dare.
Quæ mea sollicitus fuerit sententia; poscis?
Quod negat Editio prima, secunda dabit.

Spero magnum fructum ex hoc informi libro, multarum enim difficultatum dissolutio dependet à magnorum hominum authoritate, Hæc pauca lege: & plura ego cùm alii pro vel contra rescribant, firmata aut impugnata dabo.

FINIS.

